CONSULTATIONES CANONICAE PLERAEQUE EX IURE NOUISSIMO CONCILIJ...

Frans : van den Zype, Angelo : da#Naro padre

[illegible]
Consultat
iones
Canoni
cae

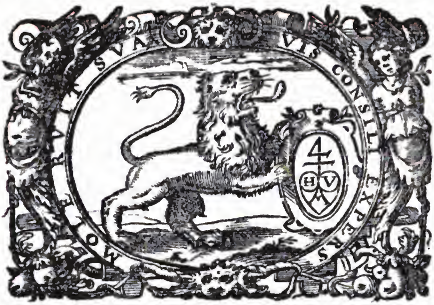
CONSVLTATIONES CANONICÆ PLERAEQVE

ex iure nouissimo Concilij Tridentini recentiorumque Pontificiarum constitutionum depromptæ.

Ad Usum Pris. Angeli a' Naro

AVCTORE
FRANCISCO ZYPÆO
I. C. PROTONOT. APOST.
CANONICO, ET ARCHIDIACONO
Antuerpiensi.

Pertinet ad Conventum S. Francisci Transtiberim

ANTVERPIÆ,
Apud HIERONYMVM VERDVSSIVM.
M. DC. XXXX.

NOBILISSIMIS AMPLISSIMISQVE DOMINIS

MARC-GRAVIO AMMANNO CONSVLIBVS SENATVI POPVLOQVE ANTVERPIENSI.

NOn fuit mihi metuendum ne in pœnas Imperatoriarum conſtitutionum, quæ vetant potentiorum nomina rebus alienis adfigi, titulos imponi, veláue etiam regia ſuſpendi, inciderem; quòd magna hæc nomina veſtra huic operi præfigantur, etiam in illius patrocinium, atque tuitionem; aduerſarioſque terrendos, ac procul ſubmouendos. Neque enim ago quod ille, de quo D. Auguſtinus citante Cuiacio, ne domum, inquit, ipſius petat aliquis, ponit ibi titulos potentis, titulos mendaces; ipſe vult eſſe poſſeſſor & frontem domus ſuæ de alieno titulo muniri, vt cùm titulus lectus fuerit, conterritus quis potentiâ nominis abſtineat à petitione. Nomina & titulos præfigo ſed non, vt ille, mendaces. Siquidem id quod in ſolo alicuius ſatum, natum, collectum eſt, illius eſt cuius & ſolum; Opus hoc ſanè non tantùm in ſolo veſtro ſatum eſt; ſed & inter Ciuitatis territorijq; veſtri incolas in contentionum ſalo fere prognatum: ſi literæ etiam, quiſquis ſcripſerit, eius

ſunt, cuius eſt membrana; quod à me ſcriptũ hîc eſt, ferè in membranis reip. veſtræ exarátum eſt, ferè ciuibus veſtris explicatum; labor, opera, atque induſtria reip. veſtræ eſt impenſa: ſi domini eſt quod ex ſerui opera, induſtriaue procedit; ſeruum ego publicum hîc egi per luſtra ſeptem, dum Præſulibus Vrbis huius ab arcanis fui, aut ſacro iure dicũdo: quod itaque mihi interim ſub manu excreuit merito reip. eſt, iure optimo veſtrum eſt. licet mihi ergo extra legum offenſam Operi huic nomina, tituloſq; veſtros pręfigere, in patrocinium, in tutelam. quã & eò confidentius ſpero, quod toto viginti ſex annorum tempore, quo tribunali ſacro addictus fui, ea fuerit æquitas veſtra, vt de ſacræ ciuiliſue iuriſdictionis terminis inter vtrũq; tribunal lis hîc numquam mota; ſed, ſi quid ſpinoſum ſe obtulit, amico ſermone ſemper diſcriminatum fuerit. Quam æquitatẽ, humanitatem, æquanimitatem ego ſemper venerabor, vt in paucis. Laudabunt alij virtutes alias veſtras, Ciuitatis decora, Vrbis origines, veterem ditionis magnitudinem (de qua & nonnihil me dicere oportuit in Hiatu Caſſani obſtruendo) at mihi illa æquitas veſtra ſemper erit prędicanda. *Laudemus*, inquit Eccleſiaſticus c. 44. *viros glorioſos.* & ſummo deinde loco, *homines*, inquit, *diuites in virtute, pulchritudinis ſtudium habentes, pacificantes in domibus ſuis.* vt patreſ-familias priuatis in domibus, ita in republica patres patriæ, & qui officijs publicis impoſiti ſunt, huiuſmodi

ziza-

zizania ne feminentur, inuigilant: ne, fi femi-
nata fint, crefcant, impediunt: ne, fi creuerint,
maleficio fint, fortiter folerterque obfiftũt. id
porro pacificare eft viris gloriofis. Quare &
Salomon, deliciȩ hominum, Rex dictus eft pa-
cificus: quafi prȩcipuo eius encomio. & ab eo-
dẽ Ecclefiaftico c. 47. prima hȩc eius laus fcri-
bitur; *imperauit*, inquit, *in diebus pacis, & dilectus
eft in pace fua.* quod vt in genere laudis fit omni-
no magnæ; illud tamen eft incomparabilis, in-
ter terminos facræ politicȩq; iurifdictionis ita
progredi, vt neq; quis cefpitet, neq; ad dexte-
ram, vel finiftrã declinet: ita inter Scyllam hãc
atq; Charibdim enauigare, vt neq; lȩdãtur quȩ
Dei funt, nec quæ Cȩfaris minuantur. Quâ æ-
quitate quod femper vfi eftis generatim ergo
omnes, fed imprimis quoad ecclefiafticam au-
thoritatem, verbis eiufdem ecclefiaftici licebit
mihi apprecari, *fapientiam veftram narrẽt populi,
laudem veftram nuntiet ecclefia.* & porro vt Deus
laudes veftras, Ciuium virtutes, Ciuitatis feli-
citatem, gloriamque æuiternùm perennet.

Nobiliff. & ampliff. D D. V V.

Obferuantiffimus

FRANCISCVS VANDEN ZYPE.

Antverpiæ pridie Cal.
Iul. CIↃ. IↃC. XXXX.

BENEVOLE
LECTOR

Consultationes has inscripsi: quòd pleraque ex actis litium, habitisque desuper deliberationibus nata sint. vnde & carent longâ hypothesium narratione: feruntur circa ea, quæ ex actis controuerti poterant; seu ex quibus decisionum rationes potissimum desumi. quinimo sæpius euagantur paulo latius, quam hypotheses aliquando videbuntur exigere; dum materia, ipsa nonnihil plenius discussa, etiam scriptioni stylum laxasse est visa. Præmonita hæc minus turbare te poterint, si quid alioquin videbitur inassuetum. malui desiderare te aliquid ex stylo aliorum; quàm nimia factorum narrandorum mole grauare: dum vberior illorum cognitio aut necessaria non erat; aut se inter dissertandum ingessit. boni consule, vtere, ac fruere.

INDEX
TITVLORVM
NEC NON
CONSVLTATIONVM
LIBRI PRIMI

TITVLVS I.

LIBRI SECVNDI

TITVLVS. I.

LIBRI TERTII

TITVLVS I.

De Locato.

De Pignoribus.

De Donationibus.

De Testamentis.

De success. ab intest.

De successione regul.

De Sepulturis.

De Parochis.

De decimis.

De Regularibus.

De Confessario monialium.

LIBRI QVARTI

TITVLVS I.

Conſ.

LIBRI QVINTI

TITVLVS I.

APPRO-

APPROBATIO.

Consultationes Clarissimi & admodum Reuerendi Domini FRANCISCI ZYPÆI *Archidiaconi & Officialis Antuerpiensis, in quibus plurimæ difficultates in Curijs occurrentes, diligenter & subtiliter discutiuntur, ac solidè explicantur, dignas censeo quæ ad publicam vtilitatem typis euulgentur. Antuerpiæ 7. Februarij* 1638.

P. COENS S.T.L. Canonicus & Librorum Censor Antuerpiensis.

Summa Priuilegij Philippi IV. Regis.

PHILIPPVS Dei gratiâ Hispaniarum, &c. Rex Catholicus, Belgarum Princeps facultatem fecit Hieronymo Verdussio Typographo imprimendi librum cui titulus, *Consultationes Canonicæ pleræque ex iure nouissimo Concilij Tridentini recentiorumque Pontificiarum constitutionum depromptæ*, auctore FRANCISCO ZYPÆO IC. Prothonot. Apost. Canonico, Officiali, & Archidiacono Antuerpiensi, sanxitq; ne quis illum, citra eiusdem Verdussij voluntatem, in Belgio imprimat, aut alibi impressum eò inferat, venalémue exponat, intra proximum nouennium: qui secus faxit, confiscatione librorum, ac aliàs mulctabitur; vt in litteris datis Bruxellis in Concilio secreto ix. Iulij 1638. & signatis de Gottignies, in Concilio autem Brabantiæ 19. Augusti 1638.

Signat.

I. COOLS.

CONSVLTATIONES CANONICÆ.

LIBER PRIMVS.

TITVLVS I.

De summa Trinitate, & Fide Catholica.

CONSVLTATIO I.

Quatenus Colleg. Eccl. Canonicus ad fidei professionem teneatur?

PROFESSIONEM fidei faciendam ab obtinentibus dignitates, & canonicatus in cathedralibus, & quæcumque beneficia curata disertè decretum est à Concil. Trid. *s.* 24.*c.* 12. §. *prouisi.* Id praxis & aliqua concilia diœcesana, vt Antuerpiense 1609 *tit.* 1. *c.* 14. *&* *Mechlin. diœcesf.* 1609. *tit.* 1.*c.* 4 extenderunt etiam ad canonicos collegiatarum Ecclesiarum, quin & quoscumque beneficiarios. Quasi ex rationis identitate. Et obligatos ita contendit canonicos collegiatos Zerola *prax Episc. p.* 1. *v benef.* §. 5. *vers. dico* 4 & in subsidium adducit textum eiusdem Concilij. *s* 25.*c.* 2. *cæteri*, inquit, *siue in præsenti, siue in futurum beneficia Ecclesiastica habituri, & qui in synodo diœcesana conuenient, vtq; in ea ipsa id præstent.* non omnes in ea conueniunt, non ergò sic aut *per d. c.* præstant. Ideoque Garcias *de benef. p.* 3. *c.* 3. *n.* 13. contrariam sententiam amplectitur, recitatque Interpretum decisionem. 12. *Febr.* 1588. *d.* §. *prouisi* non extendi ad canonicos in collegiatis. eandemque resolutionem multa exemplaria *Declarationum Card. Interp.* etiam habent.

Et sanè Concilium prouin. *Mech.* 1607. *tit.* 1. *c.* 2, sicut Trid. de cathedralibus, & curatis tantùm loquitur, & verò Diœcesanum Mechliniense anni 1609. *t.* 1. *c.* 4. disertè amplectitur eam sententiam, vt *d.* §. *prouisi* non se extendat ad canoni-

cos Ecclesiarum Collegiatarum: ad fidei tamen præsidium decernit, vt professionem in capitulo suo faciant. sanè in latis, vt in Germania, diœcesibus molestum foret excurrere vndequaque ad Episcopum, ad eam professionem faciendam, & maior equidem ratio, vt præstetur, concipi potest in Cathedralibus, & curatis. Denique, quamuis *d. c. 2. f. 25.* latiorem interpretationem daremus, tamen non est huic adiecta ea pœna, vt antè beneficiarij fructus non faciant suos; nam & ille esset inquitabilis laqueus, vbi, & quando non fiunt synodi, cum professionem in iis faciendam indicat. eademque pœna ex synodalibus decretis vltra concilium porrectis collegiatos Canonicos non afficit, etsi decreta illa sint obseruanda.

De Constitutionibus.

CONSVLTATIO I.

Publicata constitutio in Aula Belgica ac Metropoli an Antuerpiæ liget?

PRINCIPES Belgij 12. Iulij 1611. edictum perpetuum proposuerunt, quo inter cætera, quædam circa formas, & solemnitates testamentorum sanxerunt, quod in Aula mox, & passim alibi promulgatum est, & in camera computuum Brabantiæ reponi iussum, in Cancellaria, totaque Brabantia publicatum, impressum, & diuenditum, allegatum in iudiciis, & extra illa passim: sed Antuerpiæ demum publicatum 3. Februarij 1617. Interim anno videlicet 1614. testamentum conditum est Antuerpiæ: in quo formulæ ab edicto præscriptæ, obseruatæ non sunt: controuertitur an validum sit, & ob id an intermedio tempore testantem edictum obligauerit, sine speciali publicatione Antuerpiæ facta?

Controuersiæ huius punctum, si cum senatoribus aut consiliariis vrbis conferas, quasi de indubitato respondent, publicationem hîc requiri: si cum iis, qui in partibus fuerunt, aut pro iis respondent, donec Commissarij Aulici huc missi, edicti publicationem diu dilatam procurarunt, in contrariam sententiam eunt. quibus multa suffragantur argumenta. *Publicatio prouincialis requiritur.*

Primum deducitur ex Authen. *vt fact. nouæ constitutiones, legem*, inquit, *valere, hic quidem ex quo insinuata est; in prouinciis autem, ex quo directa, & palam facta est, in vnaquaque metropoli, aut alia ciuitate, & infra, Prouinciarum verò Præsides mittere eas constitutiones, & missures esse per omnes ciuitates, sub vnaquaque prouincia constitutas.* vbi mandatur quidem Præsidibus, vt per omnes quidem ciuitates constitutionum publicationem fieri curent; dispositiuè tamen statuitur in Aula quidem seu ciuitate in qua Princeps residet, adeoque territorio ad eam spectante, statim obligare, atque insinuata est: in prouinciis autem postea quam palam facta in Metropoli, aut alia ciuitate. Inferri ergo videtur sufficere publicationem factam Bruxellis, vbi Aula est Principum, & in Cancellaria Brabantiæ, quæ vice supremi Principis fungitur, & metropoleos, & plusquam præsidis authoritatem refert.

2. Quanquam Marchionatus sacri Imperij prouincia esse, & eiusdem Metropolis Antuerpia videatur, non tamen eo sensu prouincia, cui vnus & soli præses præerat, vel metropolis, vbi is residebat: quo nomine vtitur dicta Anthen. Præsertim cum Brabantiæ innexa nunc, eiusque non primum membrum sit, vti & Niuella, & aliæ quædam vrbes corpori Brabantiæ iunctæ sunt, nec Ius Metropoleos habent. *Qualis Antuerpia & eius vnio cum Brabantia?*

Neque

3. Neque contrarium euincere videtur consuetudo nouas constitutiones, atque edicta, licet in Aula & Cancellaria publicata, Antuerpiæ nihilominùs publicandi. Quippe ea conformis est iuri scripto *in §. prouinciarum d. Auth.* eaque consuetudo publicandi non in præcipuis tantum Brabantiæ vrbibus, sed & minoribus, quin imò pagis singulis obseruatur: ex illa autem inferre in singulis pagis necessariam esse publicationem, ad edictorum quorumlibet obligationem, nimis lata abscessio videtur à Iuris tramite.

4. Quin & à Principum authoritate. quæ à singularium vrbium, vicorumque magistratibus malignis aliquando vel negligentibus dependeret.

5. Præsertim cum nulla proferantur priuilegia, quæ vrbi Antuerpiensi asserantur, vt specialem in foro suo promulgationem exigant, quando constitutio Principis in Aula, & Cancellaria publicata palam satis omnibus innotuit.

6. Accedit quod ipsum edictum finalibus verbis, postquam iniunxit omnibus officiariis Principalibus, illius consuetis in locis faciendam publicationem; mandat vt obseruari illud irrefragabiliter curent, *cessantibus omnibus impedimentis, & allegationibus in contrarium*: Quæ insignis clausula impedimentum singularis publicationis tollere videtur.

7. Quod edicti publicatio ob puncta quædam, quæ nihil ad materiam testamentorum pertinent, Antuerpiæ dilata fuit, donec benigna illorum interpretatio à Principibus fuit obtenta. Et vt natura curiosiùs in ea inquirimus, quæ controuertuntur, aut occuluntur; ita certum est edictum hoc plurium manibus tritum, plurium inuestigatione cognitum Antuerpiæ fuisse, quàm in vicinus locis, vbi facilè præconis vox audita periit.

8. Omnes Notarij in Brabantia admissi, immatriculati, & suppositi sunt Cancellariæ; quos ideo afficere statim & obligare videtur, quicquid ibi publicatur.

Hisce omnibus, vt sua momenta meliùs apponantur & opponantur, ex historiis repetendus est status huius vrbis, & Marchionatus sacri Imperij.

In læto introitu Brabantiæ *art.* 40. *Caroli V. Philippi I I.* 5. *Iul.* 1549 Principes nostri promittunt ciuitatem Antuerpiensem cum ditione ad eam spectante Brabantiæ collectam, seu congregatam (*vergadert*) perpetuò mansuram, ea ratione & modo, quo fuit cum à Brabantia seiungeretur. *art.* 4. se inter alia assumpturos titulum & insignia marchionatus sacri Imperij, pro vt (inquiunt) oportet, & sigillo ea referente vsuros; quod nunquam sine Ordinum assensu mutaretur.

Quæ fuerit forma antiquæ congregationis, collectionis, vel vnionis præsertim ante seiunctionem Antuerpiæ, de qua in læto introitu non satis constat. coniectare ergo oportebit, non minùs ex præterito nunc, quam olim illa ex futuro,

——————— Si Iupiter vnam
Esse velit Tiriis vrbem, Troiáq; profectis,
Misceriue probet populos, aut fœdera iungi.

AEnæas, vt est apud Liuium *lib.* 1. dictus fuit omnium sui temporis sapientissimus, nec sub eodem iure solùm, sed etiam nomine omnes essent, Latinos vtramque gentem apellauit, nec deinde Aborigines Troianis studio ac fide erga Regem AEnæam cessere. *Conditor noster Romulus*, inquit ille, *tantum sapientiâ valuit, vt plerosq; populos eodem die hostes, dein ciues habuerit.*

Claudius Galliæ, Vespasianus vniuersæ Hispaniæ, ius tribuit reipub. & in orbe Romano qui sunt, ex constitutione Imp. Antonini ciues Romani effecti sunt.

Vniuersum regnum, inquit Augustin. *ex tot ciuitatibus constitutum dicitur Romana ciuitas.*

Sed enim hæc plena coniunctorum confusio est. Diuæus *rerum Brabanticarum lib. 1. c. 7. cum Godefridus Barbatus*, inquit, *ducatum dono Henrici V. Imp. obtineret, Marcham tum ei adiectam dicunt, alij id multo ante actum contendunt:* cum quo non satis consentit Bochius, *in Belgij principatu de Marchionatu, sacri Imperij.*

Aubert. Miræus Codice *Donat. piar. c. 80. Lothario*, inquit, *mortuo Conr. Imp. eidem Godefrido Barbato an.* 1131 & Lotharingiam *inferiorem & Marcam Antuerpiensem rursus attribuit, ac confirmauit.* Is vtrumque principatum ad Godefridos Henricos & alios suos in Brabantia successores transmisit.

Franciscus Haræus *in historia Brabantiæ siue Belgij ad annum* 1300. *ius stapulæ*, inquit, *Dux Mechliniæ concessit, consilio Ioannis Bertholdi alterius partis Principis: quod indignè factum fremebant Antuerpienses, inter alia id asserentes, quòd Ducem nostrum beneficiario iure ab Imperatore Antuerpiam possidentem iura ciuitatis suo arbitrio non liceret mutare.* Idemque Haræus *ad annum* 1312. notat Antuerpiam inter capitales Brabantiæ ciuitates sigillo firmasse tabulas Ducis Ioannis II.

Narrat iterum Haræus inter Wencesłaum Ducem Brabantiæ, & Ludouicũ Comite Flandriæ conuenisse, vt Comiti Mechliniam, Duces nostri pro belli impensis cederent, Margaretæ Comitis vxori Antuerpia vice dotis assignaretur, ea tamen lege, ne quid de priuilegijs Antuerpiensium mutet, minuatque Comes; beneficio Ducum Brabantiæ hæc Comes possideret. (ex formula deinde Comitis Flandriæ Duces Brabantiæ vt feudum Antuerpiam releuabant, vt loquuntur) Marchæ sacri Imperij titulus penes Duces remaneret. *nulla*, inquit Scribani. *Orig. Antuerp. c. 6. quantumuis ingens, pecunia digna visa fuit, vt Marchionatu cederet.*

Iterum Diuæus *lib.* 16. quem refert Haræus *ad annum* 1403. *porro*, inquit, *Philippus Dux Burgundiæ, quanquam Antonium filiũ eius secundum Dux nostra diu ante adoptasset, veritus tamen ne eã mortuã illi obstaculum aliquod in adipiscendo Lotharingiæ, Brabantiæ, ac Limburgi ducatu oriretur, plurimum nitebatur Antonio viuã adhuc Ioannã principatum confirmari, pollicitus Ordinibus Brabantiæ, si id fieret, Antuerpiam, Mechliniamq́ se perpetuò connexurum.*

Effectui id datum, quo ad hanc vrbem narrat Demetrius in principio suæ historiæ, *Dux*, inquit, *Philippus domini Wesemalij opera Ordines Brabantiæ eò pertraxerat, vt secundum filium Antonium in Brabantia futurum Ducẽ inaugurarent, ipsis tradita Riensi regione, cuius Antuerpia metropolis, quæ prius Flandrorum ditioni subdita, æterno fœdere tunc Brabantiæ iuncta est. Pontius Heuterus Rer. Burg. ad an.* 1403. *vt verò*, inquit, *nonnihil gratiæ referret, ditionem Riensem, cuius est metropolis Antuerpia, Brabantiæ vnit, quæ in eum vsq́ diem regio sui iuris, vt etiamnum est Mechlinia, semper fuerat.*

Haræus iterum ad annum 1406. *principatum*, inquit, *gentis de more suscepit Antonius*, quem refert 21. Decemb. Bruxellis, ac deinde 2. Ianuarij Antuerpiæ inauguratum esse, de more vtique gentis.

Refert Haræus sub ea tempora Antuerpienses bellum gessisse cum Mechliniensibus, ob ius stapulæ Mechliniensibus à Duce concessum, eoque illis fauente, atque contra fratre illius comite Flandriæ Antuerpiensibus. ob eam causã graues inimicitias inter eos Principes exarsisse: vt credibile nullatenus sit, eos, qui priuata priuilegia taliter defenderint, supremi iuris dignitatisque suæ passos præiudicia.

Vnio, inquit Baldus, *est vnũ quoddam mixtũ.* significans non esse propriam illã miscibilium alteratorum physicam: assimulatque vnionem duorum monasteriorum vnitis domibus

mibus, sic vt duo remaneant monasteria, non fiat tertium aliquod nouum.

Itaque intelligimus oppositionem, vt saltatorum in choro exquisitam temperationē, exquisitam iunctionem non intelligimus. Vbi traditur omnia permutari, neque permanere ea, quæ erant, quæ finimus Philosophis. intelligimus vnionem, per quam non extinguantur iura vniti alterius cùm altero, nec status vnitorum mutetur.

Videmus in regnis Hispaniæ sæpius consociatis, & dissociatis retentos omnium titulos, arma, sigillaque ex eis mixta. Omnes regnorum, quæ erant quatuor Angliæ varietates, Edgarus vni quadrans Imperio ad vniforme dominium, seruans vnicuique proprias leges, vocauit. *Malmesb. in fine lib.* 1. *& princip.* 2. Coniunctæ sunt à Carolo V. septem decim prouinciæ Belgicæ in mutuam defensionem, contra omnes exteros. Ita tamen vt ea societas nullis singulorum legibus, aut priuilegiis derogaret.

Etenim pluries cogitatum est à Principibus nostris, etiam à Philipp. II. vt ex manuscriptis quibusdam consiliis ei porrectis inueni, de Belgicis hisce prouinciis in regnum vnum erigendis: Impedimento autem semper fuit cùm regij nominis libertati, vt creditum est, semper Belgicis moribus aduersarij horror, tùm priuilegiorum suorum, quæ vita Belgarum est, sub tali sceptro periculum.

Itaque quod sub potentibus illis Principibus obtineri non potuit, sub imbecillioribus longè antecessoribus factum esse credi nequit. Scilicet vt collectio coniunctioque aliqua prouinciarum facta fuerit cum præiuditio iuris collectorum. Nemo suum iactare præsumitur, minùs populus aliquis totus ius ditionis suæ imminuere, libertatemque lædere. Vt specialiter infra dicimus in publicationem prouincialem imminuendam non præsumi populum consensisse.

Sed omnino æstimandum est, eam coniunctionem esse talem, de quali, ita Rebuff. *prax. benef. l.* 1. *de vnionibus n.* 15. *tertiò*, inquit, *fit vnio Ecclesiarum, vt vtraque remaneat episcopatus vel parochialis, sicut erat & tunc dicitur aquè principalis vtraque Ecclesia, sed vnus erit Episcopus vel rector vtriusq; Ecclesiæ, & tunc quælibet sua habebit priuilegia, & statuta, gl. & doc. in c. & temporis XVI. q.* 1. *Bart. & alij in l. si conuenerit §. si nuda D. de pignor. actio. & tunc nominatio à digniori fieri debet. l. quæritur D. de stat. homi. cap. ex litteris de Iure patr.* quemadmodum particularius docet Pecq. *ad. c. quæ à Iure de Reg. Iur. in* 6. prouincias ciuitatesque vnitas retinere singulas libertatem, atque Iura sua. *Iure priuilegiisque saluis.*

At vero supra diximus Duces Brabantiæ teneri nomen, titulum, atque arma Marchionatus ferre, atque in sigillo vti: magis ergo adhuc manet nomen, atque Ius Marchionatus, quàm Ius Ecclesiarum in ea specie vnionis: quæ apud Rebuffum aliosque maximè suum cuique Ius conseruat.

Optimè sanè id explicat vnio Vltraiectensis, quam examinat Hugo Grotius in Apologetico suo, aliique pluribus libellis, per hos annos in prouinciis vnitis nostro idiomate editis.

Et in repub. Heluetiorum de pace & bello pagi omnes statuunt simul: quæ publicum non attingunt, diuersa esse possunt, & non vnita iura, priuilegiaque sua cuilibet esse separata.

Et cum maximè ab effectu noscitur causa, cum videamus Iura, statuta, priuilegia, longo vsu recepta, vel Principum diplomatibus concessa Antuerpienses retinere, liquidum fit, antecedentem coniunctionem Marchionatus cum Brabantia ita esse factam, vt ea nihil attingerentur, sed tantū vt sub vno capite atq; Principe ita coalescerēt, vt eosdem amicos, hostes eosdem ea

prouinciæ haberent, quæ publicum attingerent, tributa vectigalia, neruosque reipub. simul tractarent, extra has causas, quælibet res suas sibi haberet. Quin & Principes nomen, titulum, arma singularum ferrent, *prout*, inquiunt, *oportet*. Qui hîc oportet? procul dubio ex formula socij fœderis, collectionis, connexionis.

Ergo ante publicatione hic vt in metropoli prouinciæ factam constitutiones non ligant, valetq; testamentum, non secundum edictũ nondũ hic publicatum, factum.

His ita constitutis Respondendũ est pro testamento, vt validum sit, quodcumque ante publicationem edicti Antuerpiæ factam conditum est. Cuius ratio fundamentalis in eo sita est, quod iam ante demonstrauimus, ciuitatem ditionemque Antuerpiensem illæsis suis Iuribus Brabantiæ esse connexam, adeoque Marchionatũ sacri Imp. singularem esse prouinciam, illiusque metropolim Antuerpiam: si non eo sensu, & limite, quo fortè prouinciæ à Romanis distinctæ erant, quo tempore *d. Auth.* condita est, tamen ex vsu posteriorum sæculorum ad eam rationem ducenda. quippe alium Præsidem, aut dominũ ea prouincia non agnoscit, sed dynastia est, immediatè olim agnoscens Imperatorem; nunc supremi sui Iuris, quemadmodum Principes nostri inter alios soueranos titulos eum gerunt.

Vt proinde separatam habeat rationem ab Aula & Cancellaria, & in illis facta publicatio non sufficiat, sed singularis hic requiratur. Neque enim publicatio in Aula, vel Concilio Principis facta sufficit, ad ligandos omnes, qui eum Principem agnoscunt, sed requiritur publicatio prouincialis. *d. Auth.* extra territorium, quod Aulæ cohæret, quale ad certos vsque lapides vtraque Roma comprehendebat. quamquam neque Aula Marchionis sacri Imperij, vt talis Bruxellis est, constituta. adeoque non frustra Commissarij Aulici anno 1617. tam studiosè laborauerunt vt edicti publicatio Antuerpiæ fieret.

Quare Malder. *in comment. in* 1. 2. *tract. de leg. ar.* 4. *tradit* quod in regnis ex accidenti eidem Regi subiectis, Reges non possint quidem vnica publicatione in sua Curia facta, omnia sua regna obligare. quia non *præsumitur eiusmodi regna*, inquit, *tale ius in Regem suum resignasse, nisi de eiusmodi resignatione aliunde constiterit, quod vix contingere solet.* Ita ille. atque hæc de Antuerpia nostra non tam docet quam vt certa præsupponit Egbertus Leoninus *Cons.* 10. & generatim sentit Cap. Tholos. *d.* 444. *in fin. Gram. d.* 47. *n.* 9. *Ann. Rob. l.* 2. *Rer. Iud. c.* 1. *pro hæred. Christin. dec.* 53. *& quos allegat.* & ita censuisse videntur Principes, cum non obstante publicatione pridẽ in Aula Bruxellis facta, institerunt rigidè vt & fieret Antuerpiæ. & quidẽ probatur per testes in turba productos apud acta, per quos liquet obseruatũ semper Antuerpiæ fuisse, vt ne qua constitutio obligaret, nisi ibi publicata. consuetudo autem vt legum, ita eorum quæ monumentis probari non possunt, optima est interpres, tantæque authoritatis, vt quamuis lex contraria foret, per tanta tempora antiquasse eam videretur.

Vnde Malder. *in comment. in* 1. 2. *tract. de leg. q.* 90. *ar.* 4 §. *dico* 3. docet non sufficere publicationem in metropoli, si consuetudo habet, vt leges antequam obligent, promulgentur in singulis ciuitatibus. Vt in Hispaniis habere Medina testatur. quod aliqui etiam videntur voluisse de Iure cõmuni. *per tex. in l.* 1. §. *fin. & ibi Bald. C. de Cad. toll.* quamuis id ea lex non euincat, & cum Iustiniani sit, cuius & Authenticæ, minus verisimile est.

Qua ratione satisfactum est primæ & secundæ obiectioni. nisi quod addendum sit Antuerpiam non tantum retinuisse ius metropoleos respectu sui Marchionatus, sed & acquisiuisse respectu ipsius Brabantiæ, cuius est, vocaturque cum aliis pluribus ciuitas capitalis. Possunt enim in vna prouincia metropoles esse plures. *l. vn. de Metropoli Beryto C. lib.* 11.

Ad hunc modum Iustinianus *in Auth.*

Auth. de Moderatore Helenoponti vniuit, in vnamque redegit contraxitque prouinciam Helenopontum, & Polemaicum. Sic *vt tamen*, inquit, *neque alterutri in iis metropoli* (Amasiæ scilicet & Neocesareæ) *nomen Metropolis detrahatur*. & rursum in Auth. *de pratore Paphlagonia & vna*, inquit, *fiat prouincia, plures habens metropoles. id quod & in aliis quibusdam nostris extitit prouinciis.*

Ad 3. respondendum est, facilius esse vt ciuitas Antuerpiensis in suo Marchionatu ius metropoleos retinuisse censeatur, quam vt vici, pagi, & vrbeculæ singulæ ius tale, & prærogatiuam metropoleos acquisiuisse contra disertam constitutionem.

Ad 4. possunt Principes vti idoneis mediis cum vident negligi, aut non recipi suas constitutiones. quod nisi fecerint dissimulando consentire præsumuntur.

Ad 5 Ius cōmune prouincialem publicationem exigens, atque vsus inueteratus satis titulorum suppeditat, neque notitia pro publicatione est, alioquin typographus Iuris legitimus auctor, publicusque legislator foret, si quidem ex notitia, ex typis, & editione omnis penderet legum authoritas: præconis voce, & magistratus auth ramento opus est, vt leges obtine nt. *d. Auth. vt facta noua constitutiones & Nouel.* 152. ita enim statuit Iustinianus de materia testamentorū agens, quæ nostra est controuersia. & in eadem iudicauit Senatus Paris. *Annaus Robert. Rer. iud. lib.* 2. *c.* 1.

Ad 6. pro nobis facit mandata magistratibus publicatio. Neque clausula *Cessantibus impedimentis, &c.* ad defectum publicationis porrigi potest, quia id maximè contra Ius foret. qualem quæ obscura sunt, numquam recipiunt interpretationem, sed commodam potius. quare rectè atque ordine iussi hic intelliguntur magistratus curare primum, vt publicetur edictum, deinde vt obseruetur, atque ita impedimenta amouere.

Ad 7. iam dictū est, notitiam non sufficere, sed requiri publicationem, quæ quacumque ex causa non interuenerit, nihil interest: sufficit non interuenisse.

Ad 8. Subiectio hic non consideratur, sed publicatio: & vt forent notarij obligati ante hanc publicationem, nihil eorum culpa noceret testanti. *l.* 24. *C. de test. Ambiguitates* inquit Iust. *qua vel imperitia vel desidia testamenta conscribentium oriuntur, resecandas esse censemus, & siue institutio haredum post legatorum donationes scripta sit, vel alia pratermissa sit obseruatio, non ex mente testatoris, sed vitio tabellionis, vel alterius, qui testamentum scribit, Nulli licentiam concedimus per eam occasionem testatoris voluntatem subuertere vel minuere.*

Itaque constitutiones nondum Antuerpiæ publicatæ ibidem non ligant, & ita per Turbam practicorum nuper assertum fuit. adeoque testamentum Antuerpiæ conditum citra formam edicti ante illius in ea vrbe publicationem priori Iure nixum ritè subsistere omnino est statuendum.

De Rescriptis.

CONSVLTATIO I.

De causa remissione à delegato ad eum, qui simul datus est Iudex, facta.

RESCRIPTUM Apostolicum pluribus in solidum inscriptum, vni oblatum, qui de Iure vel de facto non vult, vel non valet de causa cognoscere, ad aliorum aliquem ritè & rectè transfertur. *c. cum plures de off. deleg. in* 6. vnde si vnus sit aditus, & contra eum proponatur exceptio dietarum in Concilio generali, vel Bonifaciana vetitarum, potest is, præsertim consentiente eo qui obtulit Rescriptum, ne causa principalis per inutilem altercationem super Incidenti retardetur, eam ad Coniudices remittere. Ritè fit, cùm plures in solidum dantur.

Quamquā non illo inuito.

Neque obest textus *d.c. cum plures* quod negotio corā vno inchoato alij se nequeant deinceps intromittere; quia id obtinet inuito eo, qui inchoauit, ne in illius iniuriam alij adeantur. Ideoque exceptiones omnes *ibidem* ab eius persona sumuntur. quod & in aliis mandatariis generatim obtinet, ne sine iusta causa inuiti mutentur re non integra.

Quod autem quis sub prætextu distantiæ, atque inhibitionis ideo concessa, quod minatus erat Iudex à quo se de facto processurum, appellauerit, ideoque Remissio postea facta, antequàm appellationis merita discutiantur, effectum videatur non habere quasi per appellationem suspensa fuerit remittentis iurisdictio; ideo non obstat; quia huiusmodi appellatio friuola est, & nullius effectus.

Nec obest appellatio.

Friuola.

Friuola quoad Inhibitionē; quia quamuis remittens fuisset incompetens, inhibere potest quando periculum est, ne partes via facti procedant. *Ceuallos in tract. de cognit. per viam volent. in præfat.*

Reparabilis.

Deinde quia, quamuis fuisset irrita inhibitio, tamen quia reparabilis est per diffinitiuā, hodie ab ea appellari non potest. *Trid. s. 24. c. 20.* neque nullitas attendi potest, quæ non habet adiunctam iniquitatem irreparabilē in definitiua. *per Const. Clem. VIII. Incip. litium V. Idus Feb.* 1592. nisi sit defectus Iurisdictionis, Citationis, aut mandati. Iurisdictionis hic non est defectus, quia, quamuis subforet, tamen periculū ex incompetenti facit competentem.

Nec hodie obstat c. non solùm de appell. in 6.

Neque obstat *c. non solùm de appel. in 6.* vbi inhiberi non pro lubitu potest, sed pro ratione grauaminis per definitiuā, vel Interlocutoriam illati de illo actutū; de hoc non nisi postquàm constiterit appellationem ex vero grauamine emissam, & causam deuolutam: quia d. distinctio *d. c. non solùm* hodie cessat per *Trid. s. 24. c. 20.* vbi super reparabili grauamine nō admittitur appellatio, ideoque nec Iudicis, ad quem commissio, aut inhibitio: sed actus de quo hîc appellatum est, & delegatio secuta, erat irreparabilis, definitiuus, imo executiuus.

& per remissionem tollitur si quod sit grauamen.

Nullius autem effectus est appellatio præsens, quia per remissionem cessat querela distantiæ: quamuis iusta subfuisset. *c. cum cessant. de app. pell. in 6.*

Nimius autem iuris apex quæritur, dum non omne grauamen sublatum prætenditur, quia cum remissione non simul expensæ luuntur: iuxta *c. statutum. §. 1. v. 1. partes à sua Iurisdictione dimittēns Impetrantem parti alteri in expensis legitimis condemnet.*

Nec expensæ hic debent considerari.

Et sanè expensæ a d. c. *cum cess.* non exiguntur, & sine condemnatione immaturè peterentur, & dolus aut contumacia, cum non subsit in eo, qui secundum Iudicem adit, aut remissioni consentit, ne retardetur causa principalis, & incidentales controuersiæ accrescant; non est cur condemnari iurè possit.

& alter Iudex de iis poterit statuere.

Sed etsi possit; erit Iudicis postmodum, qui ex remissione aditur, dispicere, quid in eum statuendum erit, vt differri non auferri tantùm ea pars reparationis videatur. in quo hærendum non est, ne liticula hæc, principalem cognitionem retardet: contra bonū publicum; quod finem litibus non nouum semen subministrari vult. Præsertim vbi distantia notoriè dietas non superat, & proptereà Iudex dimittens in expensis in promptu condemnandi facultatem non habuit.

Frustra vero dicitur quod Coniudex, ad quem remissio facta est, cognoscere non possit de appellationis meritis, sed superior; nam id quidem verum foret, si esset appellatio interiecta à diffinitiua aut irreparabili per definitiuam: tunc enim Iudicis aditi, & coniudicum simul suspensa foret Iurisdictio, sed ita cognoscet coniudex, vt primò aditus Iudex potuisset, scilicet an friuola sit appellatio, an à reparabili, an deuoluerit cognitionem, an sua manserit.

Et cognoscere ac si primo aditus fuisset.

serit Iurisdictio, an appellatio deserta sit. Nam, vt hæc potuit primò aditus, sic & is, ad quem facta est remissio, qui inchoatum ab eo Iudicium illo non volente, aut non valente assumere potest, ex authoritate per Ius, & rescriptum concessa; non per remittentem; si incompetens fuit: quamuis & per eum posset, si competens. Nam subdelegare pontificius delegatus potest. *d. c. Iudex. de Off. deleg. in 6.* sed frustra à delegato authoritatem caperet, qui habet à delegante, si primò aditus quomodocumque non valet, aut non vult cognoscere.

Nec impedimentum præstat aditio incompetentis; sed ideo plures dantur in solidum.

Neque hæc impedit aditio Incompetentis, eiusque in causa intromissio, quia non præstat Impedimentum, quod de Iure non sortitur effectum. adeoque quod à non competente actum gestumvè fuerit. Sed imò eo fine, vno rescripto, plures cōceduntur Iudices, vt si vnus adeatur, & aduersùs eum proponantur exceptiones, quæ eum Iure remoueant, alij adiri & cognoscere possint. *c. si contra de off. del. in 6.*

Egimus porro de exceptione ob dictarum distantiam. de qua Iudicis declinati est cognoscere, vt tunc delegatus possit subdelegare. *iuxta c. si pro. x. de off. deleg. c. super. c. pastoral, §. item eod.* etiam cum pluribus delegatus. *c. quamuis. c. fin. eod.* & etiam ad coniudices remittere. *c. super. §. veram. eod.* Cæterùm, si ob suspicionem recusetur, antè quidem, sed non pòst, nisi de recusantis assensu, subdelegat. *c. iudex. eod. in 6.* & coniudices, non arbitri, de causa suspicionis cognoscunt, si dati sint cum clausulâ *quod si ambo. c. si contra eod. in 6.* cui comparatur illa *& eorum cuilibet. d. c. si contra in verb. aut simili.* & quod de duobus dicitur, cùm eadem sit causa, obtinet & in pluribus. *glos. d. c. si contra.* quin & qui subdelegauit aut ad coiudices remisit re integra, seu quamdiu iurisdictione non sunt vsi efficaciter, potest subdelegās aut remittens suam iurisdictionē reassumere. *c. quamuis de off. deleg. in 6.*

CONSVLTATIO II.

De clausula cum annexis & connexis.

Idem Iudex de annexis impetrandus est,

QVi ad Sedem Apostolicam prouocauit, Rescriptumque obtinuit, quo causa ex integro cognoscenda alteri Iudici delegata est, ex ordinaria clausula *cum annexis, & connexis, Incidentibus & emergentibus* &c. ad eundem Iudicem trahere potest occasione eorum quæ nascuntur & dependent ex causa principali: quæ autem talem nexum non habent, ea non pertinent. Qua de re, quæque pro connexis sint habenda latiùs tractat Menoch. *lib. 1. q. 45. & lib. 2. cent. 1. cas. 95. De arbitrar.*

& aliis quas habere aduersus eundem Impetrans intendit.

Et vt iisdem de rebus, vt ad eundē Iudicem eatur, Iure statutum est, ita rectè receptū, vt & de connexis cognoscat non tantum, sed etiam vt siquis plures causas habeat aduersùs vnum intentandas vetetur illas diuidere, sed vnum Rescriptum iubeatur & eundem Iudicem pro omnibus petere, non ad diuersos eundē aduersarium distrahere. *c. 2. de rescrip. in 6.*

Sed nomine huiusmodi generali personæ aut causæ maiores nō comprehenduntur.

Vnde nata est clausula alia Rescriptis inseri solita, *omnesq; alias causas quas habet orator, habereq; vel mouere intendit.* &c. cuius mentio est *in c. 15. X. de rescript.* vbi dolus eorùm ita reprimitur, qui abuti illius generalitate voluerint, vt obtineat clausula huiusmodi generalis dumtaxat in personis, vel causis, quæ pares sunt expressis vel minores; non verò vt inuolucrum huiusmodi extendere possint ad maiores.

Aut non erant tempore Impetrationis.

Sed neque extendi ea clausula potest ad eas causas non connexas, quæ non erant in rerum natura, tempore dati rescripti: quia non entis nullæ sunt qualitates. itaque legitima aduersùs rescriptum est exceptio vt non comprehendatur, quod natum non est, nisi connexum sit, inquam, aut ex causa principali attentatiue *c. non solum de app. in 6.* nascatur, quia id

id

id tanquã accessoriũ sequitur naturam sui principalis, ideoque si rogatus actor affirmare iuratus nolit se tempore rescripti intendisse huiusmodi causã proponere, non poterit coram eodẽ Iudice eam intentare.

Sed neque nunc facilè causã omnino disparatam introducere appellans poterit coram Iudice delegato, quia concilium Tridentinum *ſ.* 24. *c.* 20. omnes causas in prima instantia coram ordinario tractari iussit, ita vt actor alibi quem côuenire non possit. sed neque reus subterfugere eum Iudicẽ potest, qui alia tantum in causa contra eum pronuntiauit: *c. praterea, c. propofuit X. de appellat.* nisi forte ipse Iudex in vtraq; causa etiam pars sit, v. g. qui ex officio plura decreuit v. g. prælatus visitans &c.

Sed nunc disparatæ causæ in prima instantia corã Ordinario sunt agitandæ.

CONSVLTATIO III.

De Euocatione.

TRes controuersiæ oriuntur circa litteras à Sede Apostolica impetratas.

1. Quòd agatur de prima instantia ordinarij: in qua causa ab eo auocanda non est, nisi vrgenti & rationabili causa, per rescriptum propria Papæ manu signatũ. *Trid. ſ.* 24. *c.* 20.

In prima instantia.

2. Quòd litteræ euocationis sint odiosæ, & faciliùs subreptitiæ, quàm alia rescripta iustitiæ, quæ cursum habent omissis falsis: si non ad formam præscriptam, saltem ad formã iuris. *c. super litteris X de rescript.* quodque hic falsa sint expressa, & vera subticita.

Expressis falsis subticitis veris.

3. Nominatim expressæ inimicitiæ, quæ nõ sunt: & quòd causa per promotorem agatur, cùm id verum non sit, sed per ipsum Episcopum, seu alios eius cõmissarios, ex mero officio, sine technis iudiciariis: subticitum autem; quòd ea causa pars sit visitationis, aut ex ea orta.

Subreptitiis litteris.

Vt primùm de postremis pauca dicamus, fauorabilis est admodum visitatio, & quæ penè cohærere solet, correctio morum: sed vtraque pura, & simplex, quæ de præsenti expediri potest, magis exequẽdo & ordinãdo, quàm cognoscendo: quodam ædilitio, & censorio iure in rebus, iuxta *c. cum speciali* §. *porro de appel.* euidentibus, non quæ longum tractum exigant per inficiationes, exceptiones, & excusationes, dubium quæstionis statum facientes, quæ indaginem & cognitionem iudicialem requirat: quantumuis summariè, & ad formã Clementinæ *sape de verb. signif.* procederetur.

Visitatio & correctio quomodo fauorabilis. In euidentibus.

Vnde fit, vt & recusatio ordinarij visitantis reijciatur tanquam suspecti. *Vt Paulus V. declarauit, & epistolam refert Barbosa in Remiss. ad Trid. ſ.* 24. *c.* 10. *& sapius alias S. Cong.* atque ex aduerso quæ de visitatione à Tridentino statuuntur non obtinere, quando compilato processu proceditur: quando & appellatio & inhibitio locum habet, etiam ad effectũ suspensiuum. *Ordinatio Clem. VIII. super Quaestionibus iurisdictionalibus edita.* 1600. *ar.* 9.

Non litteris exigentibus. Non compilato processu.

Itaque cùm hic processũ sit iudicialiter nõ videtur admodum referre, quod subticitum sit, actionem esse ortam ex visitatione: præsertim cùm clarè sit expressum, de excessibus impetrantium agi, adeoque de correctione morum.

Eo libello nõ opus exprimere originem ex visitatione.

Fatendum est quidem querelas, & appellationes regularium etiam difficiliùs recipiendas: *c. cum speciali in fin. de appellat.* sed illos iuxta obseruantias regulares, vt loquitur, esse corrigendos.

Regulariũ appellationes difficiliùs recipiuntur.

Iuxta, inquam, obseruantias regulares, id est, vt alibi loquitur: *c. reprehensibilis X. eod.* contra regularem prælati, & capituli sui disciplinam regulares appellantes non recipiendos. Sicut veteres capitula morum, capitula culparum, capitula disciplinæ vocabant, in quibus de moribus, culpis arguendis, emendandis, & iuxta obseruantias regulares puniendis, & disciplinã seruandã agebatur.

Corriguntur iuxta obseruantias regulares. In capitulis morum.

Vnde & decretum refert, Quaranta

ranta V. Monast. non admittendam appellationem regulariũ super pœnitentia in refectorio, capitulo, &c. facienda.

à quibus non datur appellatio.

Hæc enim iniunguntur iure quodam œconomico superiorum regularium tanquam patrum familias inter priuatos parietes. Eodemque Iure fiunt visitationes superiorum regularium.

Ideoque nec ab iis admittitur appellatio. *Nisi*, inquit, *c. irrefragibili X. de off. ord. formam excesserint obseruandam.*

Nisi excessa forma.

Adeoque quando Episcopi visitant regulares, & res persequuntur non euidentes, neque expeditè imponunt præscriptam in regularibus obseruantiis pœnitentiam; sed instituunt actionem, quasi forensem, quamuis summaria techna; & ad pœnas non in capitulo, aut refectorio subeundas, sed palam, coram extraneis, aut quæ deueniant ad notitiam extraneorum, aut quæ regularibus obseruantiis grauiores sint: videtur cum illis agi iure communi, non regulari. Ideoque huiusmodi actiones ius commune recipere, quoad admittendas, aut reiiciendas appellationes. Quia superiores regulares domesticam authoritatem excedentes, & regularem expeditam disciplinam, viam aperiunt regulis iuris communis.

Aut regularis pœna grauitate.

Aut lite instructa.

Ex quo in hac causa sequitur Episcopum N. eo nomine de euocatione queri non posse, si non impediatur in visitatione, & correctione iuxta obseruantias regulares. Dummodo nihil grauius aduersùs impetrantes statuat, cognitione iudiciali per eum cepta in iudicem commissariũ Apostolicum iuxta terminos retroactorum per euocationẽ translata. Qui porro eàdem diligentià & zelo procedat, quo Tridentinum Ordinariis commendat huiusmodi causas esse tractandas.

Euocatio hic nõ grauat quæ visitationem & correctionem iuxta obseruantias tantum regul. non impedit.

Quamquam & hæc examinationem exigant. Quia euocatio totam causam deuoluit ad superiorem. *Archid. in c. curia 11. q. 3. & ibi Domin.* appellatio vero de qua alij textus loquuntur ab interlocutoria, non nisi istum articulum: *c. vt debitus de appel. c. romana §. fin. eodem in 6.* & hodie per Trid. in visitatione, & morum correctione deuoluitur per appellationem, sed non suspenditur iudicatum. *Piasc. prax. p. 2. c. 3. §. deuisit, exempt. n. 61.* euocatio autem, quia transfert ipsam instantiam primam in statu in quo est, & deuolueret, & suspenderet: sed quia Trid. *s. 24. c. 10.* nec querelam etiam ad Sedem Apostolicam factam quicquam suspendere permittit, ideò nec suspendetur hic, si quid ab Episcopo ex notoriis citra pœnas ordinarias iudicatum fuit: aut visitans, aut corrigens non impedietur iuxta obseruantias regulares salutarem pœnitentiam aliquam iniungere, quæ non sapiat castigationẽ iudicialem: Attentata etiam post euocationem annullantur: *c. Ecclesiam vt lite pendẽt.* & si in appellatione nõ irritentur, nisi eam iustam esse cõstiterit. *c. non solùm de apell. in 6.* sed & hæc iterum sunt hodie temperanda *per d. c. 10. s. 24. Trid.*

Euocatio in rigore deuoluit & suspendit omnia: Secus quam appellatio.

Sed non æquè ex Tridentino in Visitatione & correctione

Quæ longiores moras exigunt, ad visitationem non censentur pertinere, quia eam celerrimè peragi exigit Conc. Trid. *s. 24. c. 3. & Toletanum* relatum *in c. inter cætera. 10. q. 3.* vetat ne Episcopus visitans amplius quàm vna die per vnamquamque basilicam moradi licentiam habeat.

Sub illam non cadunt quæ morã requirunt.

Quæ sic expediri non possunt, sed longiores moras exigunt, ad priuilegium visitationis non pertinent. Quare *c. 1. §. vlt. de cens. in 6.* notoria crimina, quæ examinatione non egent, iubet visitantes corrigere, non illa de quibus tantùm orta est infamia; sed ea reseruare in inquisitionẽ legitimã. quia scilicet visitatio probationum longas moras non admittit. & illud est compilato processu procedere, quod visitanti S. Cong. negat concessum, exhibere libellum vel interrogatoria illius loco impendere, terminos seruare, causam instruere, diffinitiuam expectare.

& indaginem iudicialem.

pectate. Sententia definitiua sine præuio processu non magis nascitur, quàm partus sine ventre, & tamen hæc omnia reperiuntur, aut addicuntur in actis contra impetrantes.

An subreptum censeatur quod expressum sit promotorem agere, cum ipse Episcopus ex officio procedat?

Cæterùm, quamuis expressum sit in precibus actionem per promotorem institui, & id verum non sit, sed per Episcopum, & Commissarios; tamen id substantiale non est, sed potius in idē recidit. Iure enim communi inquisitiones fiunt per ipsos Iudices: quas partes subeūt promotores, quos inuenerunt nostri mores. & sicut decisum est de officiali, quod in iudicando habeat idem cum Episcopo auditorium; eademque quasi persona videatur: & appellatio non ad Episcopū fit, sed Archiepiscopum: ne ab eodem ad eundem, vt inquit Textus, appelletur: ita censendum est de promotore in inquirendo, vt idem cum Episcopo officium præstet, ideoque has preces non esse subreptitias dicendum videtur.

Sonant quidem magis iudicialem cognitionē; sed si ipsa acta videantur, clarum est iudicialem cognitionem esse ceptam, ideoque in substantia rei esse veritatem.

An quia expressum est litem esse cum Episcopo cum sit cum officiali?

Quæ eadem de inimicitiis dici possunt, & lite. Nam etsi ex actis litem esse non constet cum ipso Episcopo; tamen esse constat cum officiali eius, in materia iurisdictionis: in qua illum repræsentat, idemque cum eo auditorium facit. Vnde cum suspectus est Episcopus, suspectus etiam fit Vicarius. *c. insinuante. X. de off. deleg.* accedit & quod narretur Episcopus impetrantes pluribus decretis & factis grauasse; ab eo autem, qui bis grauauit, iustam euocationem esse tradit Rebuff. *de euoc. n. 58. per L. non distinguemus §. cum quidam tuncta gl. D de arbit. c. vt debitus de appell. c. 1. de dilat.*

à bis grauante iuste fit euocatio.

Nec finita illa est, sed prouisionaliter tantùm est dictum, vt officialis possit, non postulatâ à patre Impetrantium Præfecto territorij veniâ coram se partes & testes citare: definitio causæ adhuc pendet sub Iudice: sed neque per finem litis finis infertur inimicitiarum.

Porro quod ad secundam quæstionem attinet, tradit quidem Rebuffus *L. 1. prax. benef. c. 29. n. 11.* rescripta euocationum, quia contumeliam continent Iudicis, à quo, si subreptitia sint, fieri nulla: id tamen non videtur recipi posse nisi substantialiter, & per omnia sint subreptitia, nam & rescripta appellantium contumeliam Iudicis à quo continent, ab eoque malè, nulliter, perperam iudicatū esse allegari solet, & tamen nō irritatur, dummodo substantia maneat, cui quadret commissio. Verū quidem est magis esse odiosum iure primæ instantiæ priuari ordinarium, quàm ab eo appellari: tamen si preces causam veram continent, cui Ius euocationem permittat, substantia rescripti sufficienter sustinebitur, vt quadret ei, nec irritetur commissio euocationis. Præsertim cum c. super *litteris x. de rescript.* generatim de rescriptis loquatur, neque euocatoria excipiat. Adeoque nec nos distinguere oporteat, si ratio Iuris non aduersetur. Vnde & ipse Rebuffus *in tract. de euoc. n. 86.* tantum ait annullari euocationē, si sit allegata falsa causa, & Princeps ea sit motus. Et *n. 88.* si tacita vel expressa sint, quæ potuissent mouere concedentem ad eam denegandam. *Per d. c. super litteris*, vel de leui non concessisset. *Per d. c. postulati in fin. ibid.* Sic *in c. cæterùm de resc.* traditur rescriptum secundum valere, quo causa a primo auocatur, si mentionem fecerit primi: neque scrupulosè status litis alius requiritur exprimi. Quamquam & hoc rescriptum de quo agitur statum & merita causæ prorsus expressis habet. Sed & *in d. c. cæterum §. verum* de subricito non substantiali ob fraudem fit condemnatio in expensas, sed non irritatur euocatio.

Euocationis rescriptum non fit nullum si nō est subreptitium quoad Substantialia.

Igitur rescriptum hoc super inimicitiis (nam illæ recusando iudici suffi-

sufficiunt *l. non distinguemus. §. cum quidem D. de arbit.*) fundatum, quamuis accessoria quædam precum debilitentur, substantiam integram retinet. Ideoque iis probatis euocatio iuri quadrat, nã eam ob has permittit Rebuffus *trac. de euoc.*

Euocatio-nis rescrip-tum non est nullum si nõ est sub-reptitium quoad Sub-stantialia.

Causa ob suspicionẽ euocata nõ committit Episcopus, sicut cum in forma iuris recu-satur.

Verum quidem est dum ordinariò iure proceditur Episcopum recusatum causis suspicionis ritè probatis ipsum-met committere causam alteri. *c. cum speciali 61. V. at ipsæ X. de appellat.* Ideoque cum rescriptum habeat vt commissarius in præmissis omnibus faciat, prout erit iuris, videri permittendum ipsi Episcopo, vt alteri causam ipse committat.

Sed hæc nõ obtinent post recusationem nisi de consensu recusantis d. c. cum speciali. c. Iudex de off. deleg. in 6. & cũ extra ordinẽ itum est ad Sedem Apostolicam, ad vitandas tricas arbitrorum, super suspicione sumendorum, & periculum iudicis à recusato committendi, qui & ipse facilè in affectum & reuerentiam Episcopi committentis trahatur. Cuius considerationem habet *c. statutum. §. cum vero de rescript. in 6. c. insinuante X. de off. deleg.*

Lis est probatio inimicitiarũ.

Probari autem inimicitias ex lite tradit Mascar. *de probat. V. inimicus conc.* 898. *n.* 26. *& seq.* quæ etsi non sint capitales, tamen facilè sunt sufficientes ad suspicionem aduersùs iudicem proponendam.

Et hæ recusationi facilè sufficiunt.

Et sanè in iudicibus inimicitias ad iudiciorum nullitatem valdè expendit *d. c. quod suspecti* 3. *q.* 5. & exemplis etiam œcumenicorum Conciliorum probat latè. Et valdè tenere procedit *d. c. statutum de rescript. in 6.* adeò vt quamuis vetet causas committi extra diocesim, quando reus & actor sunt eiusdem diocesis: tamen id admittit, quando actio est dirigenda contra Episcopum, vel eius capitulum: vt ille propter hoc, & hoc propter illum refugi possit.

Et verò ibidem timor litigantis, & aduersarij potentiam per horrescentis commissioni extraneæ sufficit; & illius probationi iuramentum timentis.

Præsertim addito iuramẽto quod recusans nõ confidat se consecutu-rũ iustitiæ comple-mentum.

Atque adeò inimicitiæ probationi suffecerit iuramentum impetrantium, quod propter eas non sperent ab Episcopo N. consequi iustitiæ complementum: in quo satis fundatur ratio euocationis: & sufficit supplemento præsumptionis ex lite ad probandam inimicitiam, ad effectum causæ sufficientis ad euocationem.

Nunc quo ad quæstionem primo loco propositam, iudicium soluitur vetante eo qui iudicare iusserat; vel etiam eo, qui maius imperium in ea iurisdictione habet. *l. iudicium D. de Iud.* & euocationem etiam in criminalibus admittit ex publica causa. Auth. *Quæ in prouincia §. excipiuntur C. vbi de crim.* iustas porrò causas in arbitrio Principis reponit Rebuffus *de euoc. n.* 72. 74. Concilium autem Trid. causam vrgentem & rationabilem exigit: formam verò subscriptionem manus Pontificiæ.

Euocationis causa iusta ex arbitrio Principis.

Qualis est grauis suspicio.

Pro iusta ac rationabili causa est inimicitia ac grauis suspicio. Nam *quod suspecti, & inimici*, inquit *c. quod suspecti* 3. *q.* 5. *iudices esse non debeant, & ipsa ratio dictat.*

Forma Cõcil. Trid. non seruatur.

Sed ea concilij forma hodie non practicatur. Plures indies è Curia exeunt auocationes sed non sic subscriptæ, vt neque super eo pars exceperit.

Nec ea ligatur Papa.

Et verò Tridentinum quatenus loquitur de subscriptione propriæ manus Pontificiæ (cum Papæ ea in re aut forma imponere legem non possit; *Rebuff. de euoc. n.* 58. 60. instruere illum, non ligare potuit vndè nec additur euocationem aliter factam censeri irritam, aut subreptitiam. Adeoque sicut & *c.* 5. *s.* 24. *Trid. de mat.* circa dispensationes eum instruens non seruat Pontifex, sed contrarias indies dispensationes concedit, & quidem sine speciali (Concilij Trid. derogatione, quia stylus Curiæ non habet, vt

Nec tamen expresse derogat illi.

vt Concilio derogetur, sic de hac auocatione dici potest, vt sufficiat eam à Papa fieri, etsi aliter Concilio non derogetur, aut forma seruetur.

Auocare autem censetur eo ipso quo alteri de causa cognoscere mandat.

Auocari autem eo ipso censetur, quo Papa cõmittit, & mandat alteri. *Rebuff. de euoc. n.* 16. *p. c. caterum c. Pastoralis c. cum contingat X. de rescript. Tuscus V. auocatio conclu.* 561. *n.* 3. *citat. Staphileum de litteris iust.* vt tradit rectè Rebuffus *de euoc. n.* 16. quod si petitur à primo iudice euocatio, & Princeps rescribat, *audias*, &c. censetur Princeps euocare, & ad partis petitionem se referre.

Sed cũ dicitur vocatis vocãdis facias prout de Iure ipse Iudex per interlocutionem debet euocare.

Ideoque dum in hoc rescripto dicitur *vocatis vocandis super omnibus facias prout de iure erit faciendum*: id erit cognoscas, an iuridica causa sit euocationis & tũ ea auocata, etiam de principali cognoscas. Sed tum debet Iudex in litteris suis, aut sua interlocutoria dicere, *euocamus. Rebuff. ibid.*

Resolutio finalis.

Itaque videtur resoluẽdum, quod in quantum transitus factus est, ad longioris moræ indaginem, & cognitionem iudicialem; præstito per impetrantes iuramento, quod ab eodem Episcopo non sperent debitum iustitiæ complementum; eandem causam ab eodem esse auocandam, in statu in quo est, ita tamen vt per hæc nõ impediatur vllatenùs in non deductis per impetrantium inficiationes, excusationes, seu exceptiones ad indaginem supra scriptam, effectus alicuius puræ ac simplicis visitationis, factæ aut faciendæ, seu correctionis morum, iuxta regulares obseruantias: dummodo neutrius limites, & forma excedatur: neque grauius quippiam aduersùs impetrantes statuatur. Cuius cognitio in vim dictarum litterarum Apostolicarum reseruetur.

CONSVLTATIO IV.

De sub & obreptione quæ & in quibus rescriptis vitium generet nullitatis.

ADuersari inuicem videntur *c. postulasti de rescript. c. si motu de preb. in* 6. *Clem. si Romanus de preb. c. gratia de rescript. in* 6. *c. super litteris de rescript. Clem.* 2. *de off. ord.* Subreptio atq; obreptio irrita reddit rescripta, gratiæ quidem ipso iure: *c. fin. de filiis presb. in* 6. iustitiæ autẽ per exceptionem. *c. si autem. c. plerique de rescript.* vbi rescriptum subreptitium per negligentiam primi impetratoris est validum, quod non accidit in his, quæ sunt ipso iure nulla. Quæ non conualescunt per regulam Catonianam, neque omnis taciturnitas veri aut falsi expressio, quæ irritaret rescripta Papæ, irritat litteras ordinarij. Vt si quis beneficium obtentum Pontifici subticet, irrita est gratia: *d. cap. postulasti*, non si ordinariò. *d. Clem.* 2. vt si verus valor non exprimatur, idem respectiuè obtinet. *Felin. aliis relatis c. ad aures n,* 15. *conclus.* 14. *de rescript. Silua beneficiorũ* 3. *p. q.* 11. *n.* 56. Vitiũm tamen taciturnitatis tollit motus proprius. *d. c. si motu d. c. si Romanus*, nisi taceatur inhabilitas personæ: *glos. in d. Cl. si Romanus, verbo validam*, qualitas beneficio intrinseca, aut quod Ius tertij respicit, *Abbas c. ad aures n.* 3. *&* 5. *de rescript.* Non tamen tollit subreptionem ex falsæ causæ expressione. *Sanch. de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *n.* 52. Porro non omnis tacita veritas aut expressa falsitas vitiat rescripta. *d. c. dudum in verb. expositum nobis de potestate prædicta nihilominus litteras gratiosas daremus*, & distinguit *d. c. super litteris*, vt qui per ignorantiam, aut simplicitatem, falsitatem exprimunt, si quidem eo non facto nullas litteras obtinuissent, nullius sint momenti:

menti: si obtinuissent quidem, sed non eâ formâ; valebunt in forma communi dumtaxat: si autem per fraudem & malitiam; carebūt mendaces omnino impetratis: Si tamen causa non finalis, sed aliqua impulsiua falsa sit expressa, non continuò vitiatur rescriptum. *c. post translationem de renuntiat. c. etsi Christus de iureiurando. c. cum cessante de appellat. l. si mulier. C. de iur. dotium l. 1. §. sexum D. de postul.* Difficilis, intricata, & à multis confusè tractata controuersia est, quando veri taciturnitas vel falsi expressio vitiet rescripta: leges multæ & decretales inuicem dissidentes citantur. Hanc distinctè & solidè optimè enodauit Sanches *insigni disputatione lib. 8. disp. 21. (vbi n.* 60. specialem *solutionem assignat d. c. gratia)* quam disp. ad finem n. 79. in summā atque epitomē redigit, regulasq; quādo subreptis vitiet aut non vitiet rescripta.

CONSVLTATIO V.

De Consanguinitate & affinitate & iis quæ eo spectant in dispensationum litteris exactè exprimendis.

Quæ obreptio rescripta vitiet.

QVoniam non omnis obreptio litteras Apostolicas inutiles facit, vt latè admodum & doctè disputat Sanchez *de mat. lib. 8. d. 21.* quam ad finem in epitomen redigit, vt tunc demum taciturnitas veri reddat dispensationem inutilem quando id expressum non est quod iura iubēt exprimi, vel intrinsicè pertinent ad dispensationem, estque causa talis; vt ea expressa aut denegaretur omnino gratia, aut sub alia forma concederetur. Porrò nulla exstāt iura, quæ iubeant exprimi in postulatione dispensationis, quod quispiam sit in ius vocatus ob suspectam conuersationem, aut suspicionem incestus, quin imò dum verus incestus & copula interuenit, hæc causa solet esse faciliùs dispensandi, vnde nota est ea clausula in litteris Apostolicis apponi solita, quod Oratores *Incestum non admiserint, data opera vt crimine admisso hac causa foret Sedem Apostolicam ad misericordiā & gratiam faciliorē reddendi.*

An in litteris dispensationis debeat exprimi lis super suspecta cōuersatione?

Quin imo, quando inter Oratores interuenit copula, eaque in verbis narratiuis litterarum exprimitur, nihil autem de accusatione aut inquisitione incestus, tum iuxta stylum Curiæ Romanæ (qui in his rebus pro Iure est, *Sanchez d. 29. n. 17. l. 3. de mat.*) extra ipsa narrata in tenore ipso mandati dispensandi inter alia quæ pro formâ illius præscribuntur, ponitur ea conditiò, *vt si causa ad iudicium sit deducta, non dispensetur, nisi parito prius iudicato,* vt inquisiti de criminibus per fictas causas non obtineant remissiones, vnde ordinario tribuit Cōcil. Trid. *s. 13. c. 5.* examen illarum, & hic vt eius iudicium seruetur. Qui stylus cum non obtineat in litteris quando mandatur dispensari, ideò quod orta sit grauis suspicio, sed falsa; sequitur nec de Iure, nec de stylo esse exprimendam accusationem, seu inquisitionem super suspecta conuersatione, seu graui copulæ suspicione; quæ tamen sit falsa. Quare si quotidiè dispensationes conceduntur copulâ verâ expressâ, subticita inquisitione desuper facta, & conditionatè Pontifex de suo scrinio instruit delegatum; quasi nec in vero casu copulæ inquisitionis expressio sit necessaria, quamuis ex stylo in eum casum adiiciatur clausula paritionis iudicati, multò magis in casu suspicionis copulæ sed falsæ, cum ea clausulâ ex stylo non adiungitur, nec canones eam exigunt, dicendum est litteras Apostolicas huiusmodi taciturnitate non vitiari.

In casu vero copulæ ex stylo nō exprimitur non ergò ne esse in casu tantū præsumptæ.

Neque verò par est ratio vtroq; in casu veri criminis & præsumpti, seu potius suspectæ conuersationis: vt neque sunt eadem Iura casus veri, & Imaginarij, hominis viui & picti.

Sed neque disciplina ecclesiastica eundem rigorem habet in casu veri incestus, & suspicionis tantum, vel suspectæ conuersationis. Vnde

rursus ex stylo Romanæ Curiæ explicito vero incestu vbi absoluendi & dispensandi authoritas datur, non eadem delegato libertas datur pœnæ imponendæ, quæ in casu suspicionis tantum: nam in illo restricta potestas est, ad ipsam formam iudicati; in casu suspicionis autem non aliud ex stylo inseritur, quam ea verba, *imposita ipsis propter præmissa, arbitrio tuo, pœnitentia salutari*, arbitrio inquam delegati tota pœnitentia imponenda committitur pro modo culpæ, ad nullam formam restricta.

In casu vero copulæ pœnitentia est admodū rei iudicatæ, in casu præsumptæ arbitraria.

Adeò quidem vt si ex falsis testimoniis quis esset condemnatus tanquam incestuosæ copulæ reus, atque eadem tamen foret falsa, dispensatio tamē à delegato foret expedienda, etiam non parito prius iudicato, sed ipsi condemnato appellatione defensioneque omni permissa: nulla enim lex, nullus canon innocentem damnatum ea pœna affligūt, nullus Curiæ Romanæ stylus id exigit.

Falsò condemnatus non tenetur parere iudicato vt dispensetur sed potest appellare.

Sed neque vitiat gratiam quod oratrix aliquo tempore in ædibus matris Oratoris fuerit detenta, nonnihil in speciem inuita, illudque subticitum, quando detentio non est talis quæ comprehendatur sub raptu: quoniam neque canones neque stylus Curiæ præcipiūt eam exprimi: imo stylus satis apertè significat nō aliam detentionem esse exprimendam, quam quæ spectet ad raptum, conceptus est enim per modum exceptionis, *Dummodo illa propter hoc* (idest ad finem matrimonij) *rapta non fuerit*, exceptio autem in ceteris firmat regulā, adeò vt quæcumque alia non excepta sint de regula: & sicquæcūque detētio extra raptū nō impedit dispensatione. Et sic in regula 48. *Cancellariæ* etiam decretum est, tantum, vt de raptu fiat mētio in dispensationibus super consanguinitate.

Nec detentio vitiat rescriptum si non incidit in raptum.

Sed neque raptus præsumitur, & illius negatiua solā præsumptione probata dici potest, cum agitur de gratia sine præiudicio tertij; sed & plenius per iuramentum Oratorum; & plenissimè per dicta testium nihil de raptu inaudisse declarantium, sed Oratricem quasi liberam indies apparuisse.

Nec raptus præsumitur negatiua iuramento probatur.

Quin imo si delegato pro plenissima satisfactione visum fuerit explorare libertatem Oratricis, potest indicere quod in vera rapta statuit Conc. Trid. *ſ.* 24. *c.* 6. *de reform. mat.* vt separata loco tuto & libero cōstituatur. Imo & pro euidentissima libertate adducere, quod facit Conc. Trid. *ſ.* 25. *de regular. c.* 16. in nouitiis egressuris, vt eadem Oratrix cum bonis suis in eodem loco libero & tuto constituatur, *ne hac*, inquit, *occasione discedere nequeat, quod totam vel maiorem partem substātiæ suæ monasterium possideat, nec facile si discesserit recuperare possit.*

Potest tamen indici sequestratio personæ, & bonorum restitutio ad explorādam libertatem.

Multo minimè subreptum censeri potest, quod explicitum non fuerit inter Oratores de matrimonio aliquando sermones fuisse, tum quod promissio per sese nihil officit futuro matrimonio, si non accedit simul adulterium. *Sanchez l.* 7. *d.* 78. 79. *de matr.* quod hic nullatenus probatum est, tum quod sermocinationes de futuris matrimoniis nihil ad rem faciunt, sed dispositiuè data fides reciproca requiritur, vt in milite decisum est, §. *planè inst. de testam. mil.* vt sermo communis non sufficiat, sed hoc disertè agat, & seriò declaret, quem sibi hæredē esse velit.

Nec obstant sermones de matrimonio habiti, quādo non est adulterium cum fide dispositiuè promissa.

Et hæc quidem rursus iuramento Oratorum probantur. Quemadmodum etiam ea negatiua quod orta suspicio sit falsa, seu quod non interuenit copula, si quidem ei qui dicit incumbit probatio, non ei qui negat, *l.* 2. *D. de probat.* & per rerum naturam factum negantis probatio nulla est. *l. actor C. eod.*

Quomodo probetur negatiua quod orta suspicio sit falsa?

Quamuis enim de negatiua loco & tempore circumscripta anxiè disputetur, id tamen ab omnibus penè receptum est, negatiuam vagam & vniuersalē nullatenus probari posse. *De qua re Mascard. latius vol.* 2. *concl.* 1091. *Quibus modis negatiua probetur.*

Ideòque

Iuramento.

Ideoque vniuersalis negatiuæ oportunissima probatio fit per iuramentum impetrantium.

Præsumtionibus.

Nisi quod ipsi impetrantes vice probationis impendere possint præsumptiones Iuris, quibus delicta non præsumuntur, quin imo quilibet præsumitur generatim bonus, donec doceatur malus, & singulariter iura, incestus præsumtionem excludunt, *c. cum in iuuentut. X. de præsumpt. Quis*, inquit, *de facili crederet, quod quis propriæ salutis oblitus cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum? cum etiam naturale fœdus nihil admittat saui criminis suspicari.*

Incestus non præsumitur.

Sed manifestè debet detegi.

Sic & Concil. Mælden. incestum monialium manifestè detegi vult, si accusentur, *c. 3. X. de purgat. canon.* adeoque tam in ciuilibus quàm criminalibus iudiciis actore non probante reus absoluitur, etiamsi nihil præstiterit. Vnde nota olim illa vox, *Si accusasse sufficiat, quis innocens erit?*

In gratia nemini præiudiciali narrata facilius præsumuntur.

Adeoque verificata per Oratores graui orta copulæ suspicione, negatiua veritatis, seu falsitas copulæ ipsa negatione probatur, vbi non agitur de præiudicio tertij, sed tantùm de gratia alicui facta. Quemadmodũ clausula rescripto gratiæ probatur, inserta, *si Orator fuerit Id.* sola præsũptione, *c. dudum X. de præsumpt. nec per eam* impetranti probandi *se idoneum*, inquit, *vlla necessitas imponitur, cum prima facie præsumatur idoneus, nisi aliud negotium in contrarium ostendatur.*

Vt quem esse idoneũ

Sufficit ergo similiter Oratores prima facie bonos eos præsumi, non incontinẽtes, adulteros, incestuosos, nisi contrarium, inquit, ostendatur.

Cum in gratiosis quæ nõ spectant præiudicium tertij, etiam litteris inserta qualitas sola præsũptione probatur, donec contrarium ostendatur, quamuis exactior probatio requireretur quando ageretur de præiudicio tertij. *Mas. de prob. vol. 2. cõcl. 878. V. idoneus an quis præsumatur.*

Nisi contrarium probetur.

Et quoniam aduersus Oratores negatæ copulæ contrarium non est ostensum, nec dumtaxat ea non manifestè detecta vt loquitur *d. c. 3. x. de purgat. canon.* sed neque ad eas vsque præsumptiones peruentũ, quæ Iuris vehementes esse dicuntur, vt solus cum sola, nudus cum nuda sit demõstratus; sequitur vt quamuis non essemus in materia gratiæ, sed res reuocaretur ad rigorosissimos terminos Iudiciales, & vbi ageretur de tertij præiudicio, non aliud superesset quàm quod decidit in causis partium litigantium Greg. IX. *in c. vlt. §. vlt. X. de iureiuran. præsumptione*, inquit, *faciente pro actore, reo deferri potest ad ostendendam suam innocentiam iuramentum*, & excipit tantum *nisi Index (inspectis personarum & causa circumstantiis) illud actori videat deferendum*: quod scilicet eo casu accedere potest, cum actor semiplenè probauit, illaque omnia concurrunt quæ Myns. *cent. 1. obs. 68. ex communi DD. sententia* exigit. Inter quæ sit vt iuraturus rei gestæ habeat notitiam per sensũ corporeum, neque probationes tantũ præsumptiuas produxerit.

Etiam in iudicialibus iuramentum defertur in locum probationis.

Quam notitiam cum nemo habeat, & præsumptiuæ omnes sint probationes quæ aduersùs Oratores sunt allatæ; sequitur vt in quamcumque partem res vertatur Oratoribus deferendum sit iuramentum, siue considerentur vt ciuiles litigantes, *d. §. fin.* siue causa consideretur, vt inquisitionis, ex qua defertur iuramentum purgationis canonicæ, *tot. tit. X. de purgat. canon. d. c. 3.* vbi moniales libidinis accusatæ, si manifestè illi inseruire non detegantur, canonicè purgantur, *c. inter eod. tit.* vbi concurrente quamuis simul vulgata infamia, graui scandalo, & vehementi suspicione, tamen accusatus purgatione canonica absoluitur.

In hac materia impetrantibus, cũ hi soli notitiam soleant habere.

Enimuero in hac materia gratiæ probationes non exiguntur Iudiciales, sed sufficit informatio extra iudicialis, vt suadent verba ex stylo inserta, *te diligenter informes &c. si per informationem huiusmodi preces veritate niti repereris &c. Super quo conscientiam tuã oneramus &c.*

Et sufficit in gratiosis informatio extraiudicialis.

adeò vt ſatis ea ſit Informatio, per quam delegatus moueri animum ſuum ſentit, vt credat, & conſcientiæ ſuæ ſatisfaciat: vndè nec Iurati teſtes, nec coram Iudice producti, neceſſario requiruntur. *Sanchez de Mat. lib. 8. d. 35. n. 15. & 16.*

CONSVLTATIO VI.

De valore Belgicorum beneficiorum exprimendo per 42. duc. etiam in plurimis ſimul impetrandis.

TItius Romæ impetrauit collationem canonicatus & præbendæ, nec non ſcholaſtriæ eccleſiæ L. diœceſis, cum clauſula *quod illorum prouentus valorem annuum 24. ducatorum auri de Camera non excederent*, cum tamen verus valor longè ſit maior. Quæritur an huiuſmodi valoris exſpreſſio bullas vitiet?

Cauſæ, cur exprimendus valor veræ annatæ.

Regulæ Cancellariæ iubent exprimi annuum valorem in impetrationibus beneficiorum: cauſæ plauſibiles adferuntur plures; vt Pontifex in diſtribuendis beneficiis proportionem meritorum quantitatiſque prouentuum ſequi poſſit, ſed in rei veritate non alia cauſa attenta in ſtatuendo fuiſſe credenda eſt, quam ſolutio annatarum. *Gomez ad reg. 61. Cancell. in præfat.* quia vbi ea non ſoluitur, valoris expreſſione non eſt opus *idem ibid.* quæ ad ratam valoris beneficiorum taxari ſolet. Quare huiuſmodi taxati in Camerâ apoſtolicâ valoris expreſſio ſufficit.

Quare taxę curiæ expreſſio hic ſufficit.

Ea in Belgicis minoribus 24. duc.

Et cum beneficia, quæ ſunt infrà 24. ducatos annui prouentus, ab annatis ſint immunia, *ex Concordatis Germania verſ. ſed de beneficiis, quæ valorem 24. flor. auri de Camera non excedunt, nihil ſoluetur*, notoriâ conſuetudine totius Belgij obtentum eſt, vt omnes canonicatus & præbendæ ac dignitates inferiores ſub expreſſione illius taxæ cameralis 24. ducatorum impetrentur. Originem conſuetudinis aliqui ad concordata Germaniæ referunt; alij ad priuilegium à Carolo V. aut aliis Principibus olim hîc conceſſum, vt ſub vmbra talis taxæ cameralis immunitas annatarum ſiue aliorum conſequentia tribueretur: ſed quomodocunq; illud ſe habeat, de conſuetudine totius etiam Germaniæ & Hiſpaniæ teſtatur Chokier. *in Comment. ad reg. Cancel. reg. 61. n. 21.* quin & Franciæ: *vt idem Chokier ad reg. 21. n. 17.* Quod ipſum amplè etiam expreſſum fuit in quadã reſolutione Rotæ Romanæ *data* 20. *Nouemb.* 1624 cuius originale vidimus, & quoniam in paucorum manibus fuit, viſum eſt verba eò ſpectantia hîc inſerere: ea ita ſe habent; *nec ſuffragatur N. quod fructus canonicatuum illarum partium ſoleant exprimi per non exceſſum in ducatis 24. vt de conſuetudine totius Germaniæ dixit Rota in Leodienſ. canonicatus 9. Decemb. 1589. & in Colonienſ. canonicatus 20. Maij 1602. coram Bo. mem. Cardinale Pamphilio in Leod. canonicatus & Scholaſtria 27. Februarij 1612. coram Bo. mem. Cardinale ſacrato, & in Paderbornen. canonicatus 29. Maij 1610. coram Reuerendiſ. D. meo Decano, quoniam talis conſuetudo obtinet quidem in prouiſionibus, quæ fiunt in Curia ad effectum iuſtificationis narratiuæ facta in gratia conceſſa per Papam, & in his terminis procedunt dictæ deciſiones, & hoc introductum fuit per concordata, vt euitetur ſolutio annatæ in Curia, non autem ad alios effectus. Cum immò vt validè fiant nominationes conceſſæ ex priuilegio verus valor, prout eſt, veniat omnino exprimendus: quemadmodum in his terminis pulchrè notat Rebuff. in prax. benef. in 3. part. ſignificatur verſ. nec non verus valor. n. 7. in fin. & latius in tract. nominationũ q. 9. n. 32. & 33. aliàs enim fruſtra in prædictis indultis conceſſis uniuerſitati fuiſſe limitata facultas nominandi ad beneficia valoris 60. vel 100. ducatorũ, cum ſcirent ſummi Pontifices valorem cuiuſcumque etiam opulentiſſimi beneficij in illis partibus non exprimi niſi in 24. ducatis, & alio-*

alioquin etiam illusum esset voluntati Romanorum Pontificum si dum ipsi restrinxerunt indultum ad beneficia valoris ducat. 100. dumtaxat, sub hac tamen postea cautela consuetudinis Germaniæ exprimendi in Ducatis tantùm 24. Louanienses inuaderent beneficia valoris tercentorum & quatercentorum, & vltra ducatorum.

Igitur Titius stylo Curiæ, & consuetudine huiusmodo nixus, non habet quod dubitet de bullarum suarum subsistentia. Supposito tamen quod scholastria in Ecclesia possideri soleat ab aliquo Canonico, seu beneficiato eiusdem Ecclesiæ, sine dispensatione, simul cum præbenda alioue beneficio ibidem: nam si dispensatione opus foret, ad illius effectum verior vtriusque valor videretur meritò exprimendus, nisi aliæ clausulæ illum pro sufficienter expresso haberent: vt sæpe aliàs solent. Quare tenor bullarum serio est attendendus, alioquin eo seposito impetrationem supradictæ præbendæ &Scholastriæ sub taxa camerali 24. ducatorum nullum sub vel obreptionis vitium pati omnino dicendum est.

In dispensatione super pluralitate non æquè.

CONSVLTATIO VII.

Executio rescripti beneficialis facienda non est nisi preces sint veræ.

Litteræ obtentæ ab I. tam quoad personam impetrantis, quam rem impetratam, omnino censendæ sunt subreptitiæ, & obreptitiæ, conditionibusque insertis defectæ, adeoque executioni non mandandæ à delegato. Subreptitiæ; quia dicunt *vitam eius ac morum honestatem aliaq; laudabilia virtutum merita* talia esse, vt *illorum intuitu* Pontifex *specialem ei gratiam facere* voluerit, cùm ipse notorius fuerit per plures annos in statu sacerdotali concubinarius, cum sequela plurium prolium, præter alios defectus minorum gentium.

Obreptitiæ; quia non explicuit onus præbendæ annexum Lectionis Theologicæ, & curæ pastoralis, cùm ipse qualitates ad illam necessarias non habeat, nec ille, ex cuius etiam matrimonio vacationem prætendit.

Defectæ insertis conditionibus; quia ab omni æuo solita est præbenda conferri per electionem, quocumque mense vacasset, vt & nunc fuit collata, adijcit autem Pontifex *dummodo ad nos collatio pertinet*, item *dummodo tempore data litterarũ non fuerit alteri ius quæsitum.*

Quod si ergo sacri Canones, & nouissimè Concilium Tridentinũ *s.* 25. *c.* 14. aduersùs clericos concubinarios tã graues & multiplices pœnas statuerint, etiam priuationis quoad obtenta beneficia, & inhabilitatis, atque indignitatis quo ad obtinenda; *donec*, inquit Tridentinum, *post manifestam vitæ emendationem ab eorum superioribus, cùm eis ex causa visum fuerit dispensandum*: quantò minus poterit nunc huic impetranti prouideri sine vlla manifestatione emendationis, & dispensatione superiorum non tantùm, sed via regia, sub formula communi, allegationeque expressa vitæ ac morum honestatis, aliorumque laudabiliũ probitatis, ac virtutum meritorum?

Cõcubinarius impetrans nõ admittendus.

Præsertim cùm etiam in Secularibus iure dispositum sit, ne infamibus pateant portæ dignitatum: *l.* 2. *C. de dignitat. lib.* 12. illudque dictum canonizetur ab Innocentio III. *in c. inter dilectos X. de excess. prælat.* & transferatur ad succentoriam, vtique inferioris gradus beneficium: quantò magis tralatitium erit ad canonicatum cathedralem, lectoralem, & plebanalem in tali ciuitate?

Reiiciendus v. infamis.

Sanè de mente Pontificis iudicandum non aliter est, quàm vt sit conformis sacris Canonibus, & œcumenicis conciliis: adeoque ea literarum verba *præmissorum meritorum intuitu, specialem gratiam facere volentes*, non aliam voluntatem significare possunt, quàm quæ fundata sit in veritate huiusmodi merito-

Rescripta beneficialia ex mente Canonum intelligẽda.

rũ, vt si qua in re alia sub intelligenda sit ea conditio *si preces ac narrata veritate nitantur*, *iuxta c. 2. X. de rescript.* id maximè obtineat hac in causa. Eoque magis quod dictæ litteræ Apostolicæ tam priores quàm secundæ, *seu perinde valere*, relatiuæ sint, ac fundentur in regula octaua Cancellariæ Apostolicæ reseruatiua mensium: quæ præfatur his verbis; *Cupiens D. N. Papa pauperibus clericis, & bene meritis personis prouidere, beneficia sua dispositioni reseruat.* &c. Relatum autem inest referenti, cum omnibus suis qualitatibus, & & secundùm hoc illud intelligitur, & declaratur, *L. asse toto D. de hæred. institit.* id quod vel maximè obtinere debet in beneficiis sic affectis & curatis, vt non nisi personis bene meritis, *dignis, & habilibus conferantur*, vt loquitur Tridentinum: *s. 7. c. 3.* veteres canones cum pœna nullitatis innouando. quare de vitæ morumque qualitate solerter delegatus debet inquirere. *Clem. Vn. de concess. præb. c. vn. de offi. deleg.*

Explicanda in rescripto qualitas præbendæ Lectoralis.

Nunc quod attinet ad puncta subreptionis; certum est præbendam, de qua quæritur, ab Episcopo N. an. 1564. in vim ac conformitatẽ Cõcil. Trid. *s. 5. c. 1.* effectam fuisse, & deputatam pro Lectore Theologiæ: & vt in aliis generaliter Tridentinum nullitatem constituit, si qualitates beneficio inhærentes in prouiso non fuerint: *s. 25. c. 5.* sic specialiter *d. s. 5. c. 1. §. de cætero præbenda huiusmodi*, inquit, *non nisi personis idoneis, & quæ per se ipsos id munus explicare possint conferatur, & aliter facta prouisio nulla sit, & inualida*; impetrans vero nec Theologiæ scientiam, aut docendi, legendivè licentiam habet: adeoque litteræ eius ad huiusmodi præbendam obtinendã nullæ sunt, & inualidæ. Ideoq; meritò Delegatus tã C. quàm I. huic impetrãti præbendam eam conferre recusauit, seu huiusmodi litteras exequi, attentis etiam pœnis, quas canones minantur iis, qui indignis ob vitæ turpitudinem, aut alias secundùm exigentiam beneficiorum non qualificatis, collationem faciunt. quas conglomerat Rebuffus *lib. 1. c. 17. de benef.*

Pastoralis.

Similiter pastoratus ab omni memoria cum ea præbẽda coniunctim possessus fuit, & per Episcopi, Decani, & Capellani electionem, quocumque mense vacatio occurrisset, conferri solitus, quod tituli & priuilegij vicẽ præbet, & si aliud proferri non posset: *l. 1. in. fin. l. 2. in princ. D. de aqua & aqua pluu.* quin imo cùm per annos 40. beneficium conferri, possideri consueuit tanquã vnitum, declararunt interp. Concil. Trid. illud pro vnito habendum. 7. *Kalend. Maij* 1564. *apud Serol. in prax. p. 1. V. vnio §. 6.* possessoremq; molestari nõ posse, *vt latiùs consult.* id quod etiã *ne. cler. sæc. neg. se immisc.*

Impetrans subticuit, adeoque vel ex hac etiam parte litteræ subreptitiæ fiunt, & inualidæ.

Conditio si ad Pontificem spectet ea collatio, si deficit, irritum fit rescriptum vt & ex ea, si alteri sit ius quæsitum, vt est siquis per triennium sine lite illud beneficium possederit.

Sed nec minùs inualidæ fiunt per defectum conditionum insertarum, *quod ad Pontificem collatio non spectauerit*, ac deinde *quod tempore datæ illarum prædictio iam ius specialiter erat quæsitum.*

Siue enim consideremus collationem, quam impetrans prætendit per obitũ S. siue per matrimonium C. neutro modo ius impetrantis firmari potest.

Non per matrimonium C. quoniam is nec per ætatem (quæ in cathedrali requiritur) nec per eruditionem (quæ in præbenda theologali & pastorali) capax erat; cùm Poëta tantùm esset, non gustatis vlterioribus studiis, adeoque *iuxta d. c. 1. s. 5.* collatio ei facta, nulla erat, & inualida: vti nec possessionem vnquam fuerat adeptus, vt per eius matrimonium, nec de iure vacare potuerit, nec de facto: adeo vt nec dispensatio foret in contrarium admittenda aduersùs decretum Concilij, & à Rege vetitum fuerit desuper litteras Placiti dari, quemadmodum etiam idem Conciliũ Trid. *s. 25. c. 5. in fin.* huiusmodi qualitatibus

bus expreſſè vetat derogari, ſeu diſpenſari, & omnia contraria declarat pro ſubreptitiis, nullis, atque irritis eſſe habenda.

Non per mortem quoniam ab illius exceſſu prædictus E. ex legitimo titulo, vt ſupra eſt dictum, non tantùm triennalis, ſed & decennalis ferè poſſeſſor factus eſt, pacificus, & ſine lite: quippe quæ ſine citatione Iudicis initiũ non habet: § *omnium inſtit. de pœn. tem. litig.* nec hactenus citatus fuerat.

Quin imo pridem erat triennalis idem, antequã hîc impetrans priores ſuas litteras obtineret, executori exhiberet, aut eidem E. inſinuari curaret.

Vnde nec refert ſi inſinuationes antea & proteſtationes eidem factæ fuerint per prædictum C. quoniam aduersùs hunc impetrantem ex vacatione per obitum S. agentem, nihilominùs competit ea Iuris exceptio *quoad te*, *Liberas ædes habeo*.

Aduersùs autem agentem ex vacatione per matrimonium C manet illa, quam mox diximus, exceptio, quod vacatio nec de Iure, nec de facto, per illius matrimonium ſit inducta, quod nihil iudiciale ſit factum per C. nulla lis mota, nulla citatio obtenta, nec regula 36. de triennali vllam poteſtationum mentionem faciat vt in omnino impeditis per hoſtilitatem aut ſimiles cauſas Pragmatica ſanctio ex concilio Baſilienſi conſiderationem aliquam proteſtationum habet. Sed regula ſi triennium ſine lite ſit transfactum, indiſtinctè poſſeſſorẽ moleſtari vetet, impetrationes contrarias declaret irritas, atque inanes, quemadmodum generaliter per actũ extraiudicialem non interrumpitur præſcriptio. *L. alienam & ibi DD. D. pro emptor.*

Quibus de cauſis, tam ſignanter ac pluries additur in litteris *ſi adhuc vacet per obitum.* non vacat quod pridem alteri præſcriptione huiuſmodi canonica eſt quæſitum; nam vt in ciuilibus negotiis inuenta eſt præſcriptio, ne dominia rerum diu eſſent in incerto; ſic & hæc præſcriptio canonica, ne proprietas beneficiorum perpetuò eſſet in incerto, Eccleſiæque diu propriis ſponſis carerent ſicut ob eam cauſam etiam Concilium Lateranenſe Iura deuolutionum in beneficialibus induxit, vt ſuperiores ſupplerent inferiorum Prælatorum negligentiam in prouidendo viduatis Eccleſiis, de ſponſis propriis ſingularum.

Atque ideo deficit prædicta conditio, *dummodo alteri non ſit Ius quæſitum*, poſita in litteris impetrantis, & conſequenter ea non verificata, nullatenus poteſt procedi ad aliquã executionem. Sicut & alteram, *dummodo ad Papam collatio pertineat*, ſatis ſupra defeciſſe demonſtrauimus, cùm debeat ſemper in hac præbenda procedi per electionem.

Vt omittamus quod litteræ impetrantis datæ ſint Romæ ante annum, eoque amplius; qui autem vltra annum negligit proſequi executionem Reſcripti, à fructu gratiæ illius excidit: *c. plerumque X. de reſcript.* eoq; etiam nomine E. etiam annali huiuſmodi præſcriptione tueri ſe poteſt, & delegatus ad executionem huiuſmodi litterarum procedere prohibetur. *Poſt negligentiam annalem reſcripti executio nõ eſt facienda.*

De Conſuetudine.

CONSVLTATIO I.

Carnium eſus Benedictinis vetitus, & an conſuetudine excuſetur?

CVique Monacho carnem nec guſtandi, nec ſumendi eſt conceſſa licentia: non quia creaturã Dei iudicemus indignam; ſed quia carnis abſtinentia apta, & vtilis Monachis æſtimatur. *c. carnem de conſ. d. 5. c. cum ad monaſt. X. de ſtat. Monach.* ſed ſpecialiter regula S. Benedicti. *c.* 36. ſtatuit, vt carnium eſus infirmis omnino debilibusquẽ pro *Qui Canones & Cõſtitutiones eſum vetent?*

pro reparatione concedatur, ac vbi meliorati fuerint, à carnibus more solito omnes abstineant. &c. *c.* 39. vt carnium quadrupedum ab omnibus abstineatur comestio, præter omnino debiles, & ægrotos, sensibiliter à morbis læsos, vel imbecilles & languidos. *Vt explicat Thomas à Iesu in exp. reg. Carm. c.* 12. *d.* 3. Innocentius verò III. *in d. c. cum ad monast. X. de stat monach.* eandem à carnibus abstinentiam firmat, & laxiorem concessioné à quibusdam Prælatis factã, resecat. Clemens itidem *in constitutione* ***vt*** *in agro de stat. mon.* approbat, innouat, & obseruari mandat Innocentij constitutionem. Benedictus verò XII. *Bullâ datâ anno* 1336. *c.* 26. de esu & abstinentia carnium statuit his verbis; *Verum quia ad salutis profectum tenditur, si moderationis sobrietas & modestia obseruentur, volentes ea, circa quæ esũ & abstinentiã carnium, B. Benedicti regularis institutio tradidit, & in constitutione piæ memoriæ Innocentij Papæ III. Prædecessoris nostri, sunt statuta, firmiter obseruari: statuimus & ordinamus, quod per totum annum feriâ quartâ & die sabbati, & à prima Dominica de Aduentu, vsq; ad diem Natalis Domini, & à Dominica Septuagesima vsq; ad diem Paschæ, omnes Regulares eiusdem ordinis, seu religionis ab esu carnium vbiq; abstineant; nisi necessitas infirmitatis non ficta per Abbatẽ vel alium Prælatum proprium fortè suadeat, cum aliquo dispensandum. Diebus autem quibus Monachi in infirmitorio carnes edent, sic prouideatur omnino, quod in refectorio remaneat ad minus medietas Monachorum, Capituli, vel Conuentus: & idem fiat vbi Abbas, seu alius Prælatus principalis, aliquos ad domum seu ad camerã suam vocabit ad melius & plenius exhibendum: Quoties verò plures simul carnes in infirmitorio comedent, versus & oratio in principio mensæ, ac post refectionem Hymnus & versus dicatur; & continuum discumbendo silentium obseruetur, ibiq; legatur, sicut in refectorio continuè aliquid quod ædificet audientes; nullaq; persona sæcularis ad comedendum inibi aliquatenus inuitetur. Caueant autem Abbates & alij Prælati aliorum locorum ipsius Ordinis seu religionis, ne sæculares personas ad eorum mensas conuocent, quarum occasione ipsi, vel ordo, seu religio huiusmodi denigrari valeant, vel notari.*

Quæ Bulla, etsi à pluribus in diuersum sensum deducta sit, verior tamen est, non fuisse mentem Benedicti, neque sententiam Bullæ, esum carnium in infirmitorio concedere, diebus ibi non exceptis, sed omnino vsus laxiores post Innocentianam inuectos resecare, & certis modificationibus cohibere, sub earumque intellectu Innocentianam pristino rigori restituere. *Quod latè docet Carolus Fernandus Benedictinus in epist. Parenetica ad Monachos Sagienses scripta anno* 1512. *præsertim c.* 63. 64. 65. 66. & disertè declarauit Pius Papa, *Bulla quibusdam reformatis Monachis rescripta anno* 1550. narrata diuturna altercatione distractionis, & inconstantiæ generatiua, circa esum & abstinentiam carnium, attentâ regulâ S. Benedicti, non licere illius Monachis submissis obseruantiæ regulari, siue nondum submissis, vti carnibus, nisi secundum regulã præfati ordinis, & cum suorum superiorum licentia, non per importunitatem concessã, sed pia consideratione concedenda, & data deinde visitatoribus facultate esum carnium permittendi; ob teneritudinem, aut debilitatem bis vel ter in hebdomada, si aliàs aliquibus locis reformatio induci non posset. *cæteris tamen*, inquit, *in regulari constitutione Innoc. III. & Benedict. XII. constitutionibus contentis modificationibus obseruatis.* Scilicet vt quando esus carnium permittitur, non in refectorio communi, sed in infirmitorio comedantur, adhibita lectione, silentio, benedictione, & gratiarum actione.

An ea Benedicti XII. constitutio esum permittat, an consuetudinem inuectam tamẽ restringat?

Porro regula carnes quadrupedum tantùm nominat. & S. Hildegardis in illius explicatione, quam diuinitus

An omniũ carnium esus sit prohibitus, an tantùm quadrupedum?

nitus tradita latino stylo scripsisse dicitur, cuius esset ignara, censet bipedum permissas esse: quod non tam succulentæ & libidinis sint incentiuæ: tamen Turrecremata *tract.* 104. *in reg.* secus æstimat, quod illæ magis sint deliciosæ. Et generatim carnes Benedictinis prohiberi censuit *Thomas à Iesu in expos. text. reg. Carmel. c.* 12. *d.* 1. *Crasbekius in reg. c.* 39. addito illo Hieronymi; *esus carnium & potus vini, ventrisq; saturitas seminarium libidinis est.* Perez. *in idem caput n.* 10. *in fin.* rationem vetitæ monachis carnis latiùs prosequitur *idem Thomas. ibid.*

Vsus contrarius potest esse rationabilis, & iustam originem habere.

Porro multis in locis vsu immemoriali ab abstinentia carnium recessum est, alicubi priuilegiis particularibus: alicubi frequentiori Superiorum relaxatione: siue ob aëris intemperiem, penuriam, & caritatem piscium siue eorum, & climatis dissonantiam, vt continuus vsus morbos generaret, quibus non tantùm natis, sed & nasciturus carnium esus esset concedendus, vt in origine sua extinguerentur, aut præoccuparentur: præsertim in locis vbi vinum rarius, & carius est: & potus regionis flegmatico vitio auertendo non sufficit, nisi interposito carnium succo. Sic in toto Belgio Benedictinam familiam carnibus vsam videmus: & Cistercienses, qui initio professi sunt obseruantiam regulæ quasi ad literam reducere, dispensatione Alex. VI. an. 1498. quæ habetur apud Rodrigues. Carnium vsum, & esum admiserunt.

Quæ vbi non constat immemorabilis consuetudo pro priuilegio est.

Huius vsus in N. Benedictina familia originem non est inuenire, adeoque creditur retineri licitè posse. *Qua de re multi passim: &* Panorm. *in d. c. cum ad monast. ex sententia Cardinal.* licitum vsum asserit donec reformetur; sed quod superior debeat super his intendere. Petrus de Waloncapellæ *lib.* 3. *instit. monast.* dicit verisimilem esse opinionem, quod per summos Pontifices, seu aliàs super eo sit dispensatum, quod etsi hîc nō cōstet quomodo aut qualiter se habeat; immemorialis tamē temporis ratio facit, vt credi possit priuilegium *l.* 2. *in princ. D. de aqua & aqua pluuia.* eò magis quod id à Cisterciensibus factū constet, & Hispanis reformatis eiusdem familiæ eadē dispensatione vti permisit Alexander VI. *apud Rodrig.* & Benedictini Cassinenses certis monasteriis, certis ex causis, certis diebus carnium esum permiserunt. Et probauit Greg. XIII. Immemorabilis enim consuetudo, etiamsi de titulo non constet, vel bona fide, vtrumq; tamen temporis prærogatiuâ, quantisper aliud non probatur, complectitur. *Suarez tom. & lib.* 1. *de relig. c.* 13. *n.* 8. *Sanches de matrim. lib.* 7. *disp.* 4. *n.* 14. *vide Sayrum clauis regia c.* 11. *n.* 12. *Asor. Instit. moral. lib.* 5 *c.* 17. *q.* 6. *Caet.* 1. 2 *q.* 97. *art.* 3. imo quamuis consuetudo mala fide foret inducta, si tamen sine violentia diu durauerit, potest abrogare legem humanam. *Suarez lib.* 7. *de leg. c.* 18. *Salas de leg. disp.* 19. *sect.* 20. nam & incipit consuetudo cum peccato sæpè, neque vt corruptela reiicienda est semper, cum successu temporis validata est. *Malder. in* 1. 2. *q.* 97. *art.* 3. *memb.* 1. *& clarius memb.* 2. §. *appendicis. Asor. vbi supra. & c.* 18. *q.* 16. *& Suarez lib.* 1. *de relig. c.* 13. *n.* 8. & 9.

Quamuis forte principia fuerint mala;

Quę nisi apertè constent præsumi non debent in tam antiquis præsertim quæ commonis pręscriptionis tempus superant.

Et quamuis *c. vlt. X. de consuet.* requiratur, vt consuetudo, quæ legem abroget, sit præscripta; præscribi autem non videatur posse, sine bona fide; adeoque authores citati ac alij accipiendi videantur de ea, quæ originem quidem vitiosam, sed subsecutam successorum bonam fidem habuit, qui non tenentur examinare facta antecessorum, præsumere possunt illos bonos, & factum bonum fuisse: nisi constet de malo: *Sayrus in thesauro casuum lib.* 3. *c.* 11. *n.* 12 tamē quando principia ipsa; vt in antiquis solet, obscura sunt, vel dubia, sentire oportet pro consuetudine vt valeat: licet quædam appareant alicuius vitij indicia: dum tamen ita manifesta non sint, vt nulla illud tergiuer-

giuersatione celari seu excusari possit. Omnis enim priùs alia coiectura sumenda est, etiam causæ fatuæ, quàm aliqua recipiatur assertiua delicti. *Menoch. de præsumpt.* præsertim in personis religiosis, quæ animæ suæ nunquam censentur immemores; nisi contraria sit euidentia, adeo vt etiam quod in aliis crimen foret, si ipsi patrent, in aliam præsumptionem trahatur, si aliqua possit superesse.

Quod in casu nostro specialiter iuuatur, quod olim in hac domo B. hæc eadem disputata, frustrataque sint effectu suo, quæ visitatores inducere conati sunt, & quamuis aliquanto tempore carcerum metu ac vi maiori aliquid illi obtinuerint, illud tamen nec sufficiens ad præscriptionem fuerit, nec vniformitate actuum consensus communis significatiua in omni consuetudine requiritur, *Mynsing. cent. 6. obs.* 42. satis firmatum, cum etiam à singulis huiusmodi abrogatio, quâ Ius quæsitum tolleretur, probari deberet *c. quod omnes de reg. Iur. in 6.* saltem ad effectum, vt illi obligarentur.

De Electione.

CONSVLTATIO I.

De parochialium Ecclesiarum collatione.

Collatio Romana parochialis citra concursum irrita est.

VAcantibus parochialibus Ecclesiis Conc. *Trid. s.* 24. *c.* 18. præscripsit concursum, cum ea clausula, vt omnes prouisiones præter formã illius factæ subreptitiæ esse censerentur, non obstantibus, quacumque reseruatione, præuentionibus, indultis, nouis prouisionibus, affectionibus, & impedimentis quibuscumque. Vnde manifestum est collationem Romanam neglecto concursu ab Episcopo proposito irritam esse. Et, licet Pontifex super concilio posset dispensare ex iusta causa, cum id exprimit; non sufficere tamen ad huiusmodi derogationem clausulam generalẽ non obstantibus quibuscumque, &c. censuerunt classici multi Doctores *citati in collect. Barbosæ ad Concilium Tridentinum s.* 1. quod obtinere maximè debet, quando idem Concilium non tantum disponit, sed &, si quid secus factum erit, subreptitium fore decernit, vt de concursus neglectu statuit in clausula *aliàs prouisiones omnes d. c.* 18. & licet Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. glos. 6. n.* 120. dicat, vt Pontifex censeatur validè contulisse beneficium curatum sine concursu, sufficere expressè vel tacitè derogasse Concilio Tridentino: & sufficere derogationem generalem: tum quia id, etsi admitteretur vbi Ordinarius non proposuit concursum, tamen ratio non fauet vbi iam proposuit, aut tempus proponendi adhuc durat, & solet proponere Ordinarius: & hîc minùs obtinere debet, vbi Rex Concilium voluit seruari, vt sonat, & Regens Margareta litteris suis, etiã Conciliis mandauit, vt curent seruari: adeoque Regis Placitum eò non extenditur, sed subreptitium est, quin & collatio in qua concursus factus non exprimitur. Quin etiam constitutio Pij V. *incip. in conferend.* significat non esse Pontificum mentem, vt decreto conciliari de concursibus derogetur, quoad ipsos concursus vllatenus; sed dumtaxat, vt eorum qui in concursu digniores sunt reperti, dum vacatio contigit in mense Pontificio, nomina transmittantur ad Sedem Apostolicam, & ab illa accipiant prouisionem, & litteras; quo minùs lædantur annatæ, & Iura Curiæ.

Nec effectum concursus tollit, apex aliquis minus ritè seruatus.

Sed arguitur hic cõcursus nõ fuisse ritè celebratus; adeoque subsistere prouisionem Romanam: sed id non sequitur: quia non ab euentu, sed à decreto Concilij irrogatur subreptio, & nullitas.

Quare & cessat argumenti prosecutio, quod non præstat impedimentum,

sum, quod de iure non sortitur effe- ctũ: quia ex regula Cathoniana quod ab initio nullũ est tractu tẽporis non conualescit, etiamsi in illã temporis aut facti circumstantiã reciderit, qua stãte. rectè poterat inchoari. Adeoq; collatio semel Romæ nulliter facta nõ recuperat vires, etiãsi postea cõtigerit concursũ celebratũ, iure esse irritũ; præsertim durante tempore, quo ordinarius concursũ perperam celebratũ corrigere, & nouũ instituere potuit. Ideoq; Pontificia collatio fundari debet in lapsu temporis, & nullitate concursus, aut plenitudine potestatis, voluntateq; abrogandi decreti Concilij, aut designatione dignioris in loco beneficij facta, cui designato à Pontifice fiat collatio.

Quamuis nec ordinarius decretum c. 18. s. 24. exactè seruarit.

Rursus obiicitur, quod ipse Ordinarius non seruauit decretũ Concilij, sed designationem dignioris, patrono ecclesiastico competentem, cùm & hic competat institutio, sibi arrogauit; & eum, quem voluit ipse elegit; non patrono electionem permisit: vt iubet Concilium *s. 24. d. c. 18. §. si verò Ecclesiastici.*

Quoniam subreptitio collationis Romanæ ab ipso Concilio, non ab hoc euentu inducitur, vt diximus: & posito, quod aliud concursui non possit obiici, hæc exceptio tertij est, non publica; scilicet patroni, aut ab eo electi: qui se in ea soli possunt fundare, non alij; adeoque si patronus & ab eo electus in gratiam electi aut ordinarij conniuerent, aut iuri suo renunciarent, electionique ab Episcopo factæ consentirent, non haberet Romanista, quod ex eo capite obiiceret.

Nec obstat Reg. 8. Cancell.

Denique obiicitur regulam octauam Cancellariæ non esse abrogatã, per quam mẽses Pontifici reseruantur, quibus vacantia beneficia ipse conferat: sed verò quod curata beneficia parochialia repugnat id disertis verbis *d. c. 18. etiamsi*, inquit, *ipsa parochialis Ecclesia reseruata, vel affecta fuerit generaliter, vel specialiter, &c.* Atqui dicta regula octaua non aliud agit, quam vt vacatura in certis mensibus beneficia generaliter Sedi Apostolicæ reseruet.

Nec Interpp.

Verùm replicatur, Congregationem Concilij interpretum *apud Barbosam in Collectaneis atque in Declarationibus Concilij* censuisse in hæc verba; *si beneficium curatum Iuris patronatus Ecclesiastici in mensibus Apostolicæ Sedi reseruatis vacauerit, Episcopus ipse Ordinarius nulla habita ratione patronorũ debet edicta concursus proponere & idoneũ eligere, Romã mittere instituendũ, cũ fide Ordinarij, sicut in aliis curatis, quæ nõ sunt de Iure patronatus.* Liquida videtur hęc decisio.

Sed, vt omittamus huiusmodi declarationes nõ tantùm non exhiberi authenticas, & omnes impressas declarationes iam sæpius Romæ esse damnatas, vt adulterinas; ego tantùm prouoco ad ipsum textum Concilij: qui indistinctè sine mensium reseruatorum vel non reseruatorum mentione disponit, *vt si vacans parochialis Ecclesia Iuris patronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat* (vt hic supponitur) *Is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Episcopo præsentare teneatur, vt ab eo instituatur: cùm verò institutio ab alio quàm ab Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus ex dignis eligit digniorẽ, quem patronus ei præsentet ad quem institutio spectat.* Hæc sanè verba omnia, si conferantur cum ea declaratione, consistere simul non possunt: iam enim ante diximus decretum Concilij de instituendo concursu etiam in reseruatis locum habere, vt præfatur d. c. 18. *in princ.* nullaque reseruatione aut impedimento obstãte decretum Concilij, formamq; obseruari: quæ in Ecclesiis Iuris patronatus non aliam facit distinctionem, quàm an Episcopo competat institutio an alteri: si Episcopo, tum ad patronũ spectet electio dignioris: si alteri; ad Episcopũ: nullo autẽ casu ait Cõciliũ procedere posse Episcopum nulla habita ratione patronorum: sed addit Concilium, deferri patrono electionem vno casu, altero saltem

Concilium stare non potest cum Reg. 8. Cancel. quoad curata parochialia, ideoque quoad hæc abrogata censenda.

saltem præsentationem; nullo autem ad Romanum Pontificem quidquam reiicitur à Concilio; tametsi dicat se disponere etiam in Pontifici reseruatis: & semper patroni rationem vult haberi in nominandis *d. c.* 18. §. *porrò*. Ita vt contrarietas huius decreti satis tollat in parochialibus regulam, cum qua simul stare nō potest. *l. vbi repugnantia. D. de reg. Iur.*

Sed huic solutioni posset obiici quod Concilium ita possit accipi, cum ait, *collatio fiat ab eo ad quem spectat: patronus præsentet ei, ad quem institutio spectat*, *&c.* At qui ex reseruatione regulæ octauæ Cancellariæ, in mensibus Pontificiis tam liberorum beneficiorum collatio, quam patronatui subiectorum institutio ad Pontificem spectat: *vt liquet ex textu regulæ*: sed respondere rursum est facile, quod in beneficiis Iuris patronatus ecclesiastici, cum institutio ad Episcopum spectat, sine distinctione mensium velit Episcopo fieri præsentationem, & ab eo institutionem: si ad alium spectat; alteri præsentationem, ab eodemque institutionem: quæ verba satis sunt clara, nec consistunt cum verbis prædictæ declarationis: cum Concilium mandat non ab Episcopo vnquam fieri præsentationem, sed à patrono: & propriè non dicitur ad Pontificem spectare vnquam institutio, vt loquitur Concilium, sed ad ordinarium, vel alium inferiorem: quare etiam in liberis beneficiis ea verba *d. c.* 18. *collatio Ecclesiæ ab eo fiat ad quem spectabit eam conferre*, propriè ordinarium collatorem respiciunt: & regula 8. Cancellariæ non vtitur huiusmodi verbis in Pontifice, sed *cupiens pauperibus clericis & aliis benè meritis personis prouidere*, nec stylus bullarum vtitur verbo *institutionis*, & tamen omni casu mandat Concilium institutionē fieri seu ab Episcopo seu ab alio ad quā spectat. Quare rectè *apud Gonzales ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 8. *n.* 112. Nauarrus censuit *per d. c.* 18. reseruationē omniū parochialium esse sublatam: idque vsu in multis diœcesibus fuit receptum: vt nuper plurimi Episcopi harum regionum testati sunt in graui quadam causa: adeoque ea interpretatio ibi est retinenda. *l. si de interp. D. de legib.* præsertim cum Concilium Basiliense iam olim omnes reseruationes Pontificias sustulerit, *siue*, inquit, *per Extrauagant. ad regimen. & execrabilis. siue per regulas Cancellariæ, aut alias apostolicas constitutiones introductas*: statuens, *vt de cætero nequaquam fiant: reseruationibus in corpore Iuris expressè clausis, & his, quas in terris Romanæ ecclesiæ subiectis fieri contigerit, dumtaxat exceptis*: quod Conciliū à Nicolao Pontifice approbatū est 14. *Kal. Iul.* 1449. in Gallia, cuius tunc pars erat Flandria, receptū per Regiam constitutionem, quæ vocitata est exinde pragmatica Sanctio.

Et verò Concilium Tridentinum huiusmodi reseruationes nec restituit, nec admodum vspiam probauit: etsi res ipsa introspiciatur, cum Pontifex astrictus erit designato digniori non liberè conferre, sed restrictas ei tantùm litteras expedire non omnibus satis dignum recursu ad Sedem Apostolicā aliquid reperiri; sed in pecuniariam tantùm causam redigi quæstionem: cuiusmodi rationes odiosæ sunt, & bursales constitutiones à scriptoribus vocantur, & omnibus modis creduntur restringendæ: vt manendum sit omninò in propriis terminis decreti *d. c.* 18. præsertim in his ditionibus, vbi Concilium receptum est, prout sonat, non vt quotidianæ interpretationes, decreta, aut constitutiones Romā adferri possint, quæ, præter Concilij mentem, decretum alterent, amplient, aut restringant, & regulam octauam de reseruationibus, quoad beneficia curata parochialia (nam sunt & alia curata in quibus intacta mansit) abrogatam restituant.

Quod

Quod nunc attinet ad id, quod vlterius concursui, seu à patrono electo obiicitur, quod examen non fuerit factum per approbatos in Synodo, adeoque reddatur irritum, & locus fiat prouisioni apostolicæ; quæ lapso iam tempore de nouo possit impetrari: respondeo d. c. 18. declarare quidem omnes collationes parochialium Ecclesiarum subreptitias citra concursum factas; sed non itidem, si instituto concursu apex aliquis aut Iota fuerit omissum, ideo concursum esse irritum, aut effectu carere: quin imo *in fine d. c.* 18. diuersas causas ponit ob quas Ordinarius ea forma omissa possit instituere priuatum examen; *cæteris tamen*, inquit, *seruatis*, Item Concilium Prouinciale circa examinationis formam posse addere vel minuere.

...e examẽ ...ad om... ...odam ...mam ...ncilij ...tum hic ...st.

Cui rei conformiter Concilium primum Mechliniense. *tit. de Decan. & pastor. c.* 6. statuit in hæc verba; *Vacatione ecclesiæ parochialis occurrente licet Synodus plurimum optaret circa examen promouendi ad illam obseruari dispositionem Concil. Trident. attendens nihilominus quod in quibusdam diœcesibus propter nimiam sacerdotum inopiam illa seruari non potest, omnia & singula circa huiusmodi examen necessaria, locorum Episcopis authoritate eiusdem Concilij committit, decernens collationes & prouisiones post examen ipsorum iudicio necessarium factas, firmas esse & validas:* Concilium verò secundum *an.* 1607. *tit.* 17. *de archipresbyteris c.* 5. *in* hæc verba; *ecclesiis parochialibus vacantibus curabunt Episcopi & Archidiaconi, vt quàm fieri poterit citissimè iisdem de idoneis pastoribus prouideatur, illiq; mox instituantur, & sic à capta possessione, & inchoata residentia pro rata temporis fructibus gaudeăt:* nullibi autem priorem dispositionem reuocat; quin imo tacitè approbat, collationes indistinctè in partibus factas, dum Episcopis & Archidiaconis mandat, vt curent quàm primum vacantibus ecclesiis de nouis pastoribus prouideri, illosque institui: quæ cura in Romanis prouisionibus per illos expediri nequit: ideoque significat tacitè hic fieri prouisionem & institutionem, quæ sub eorum curam vtique cadit: firmæ ergo erũt & validæ parochialium collationes post examen ipsorum Episcoporum iudicio necessarium factæ: præsertim cum secunda Synodus à Sede apostolica sit approbata, adeoque prima tanquam relata, atque ita pro inserta habita, etiam sit approbata.

Cui rei id accedit maximè quod *d. c.* 18. *Concil. Trid.* præfatur *expedire maximè animarum saluti à dignis atque idoneis parochis gubernari:* ideoque salus populi præualet apicibus subtilitatum, vt potiùs ea attendatur, quàm vnius Iotæ defectus in concursu obrepens. Vt si vnquam verùm sit eum peccare in legem qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem; id maximè hic obtineat. Adeoque si quid omissum fuerit, valeat concursus; effectumque sortiatur, *cæteris*, inquit Trid. *seruatis*.

Quid enim si ad Barbosam & ab eo allegatos respicimus, quanta strues occurret nullitatum? quas illi mox inducunt, si vel edictum propositum fuerit cum maiori termino quam viginti dierum, vel Episcopus plures idoneos examinatoribus non nominauerit, vel examen factum sit ante terminum edicti, vel quis termino decem vel viginti dierum elapso sit ad examen admissus, vel eodem die quo examen factum est concursus sit clausus, vel examinatores in Synodo non sint approbati, & quidem tres in Synodo approbati non sint adhibiti, vel singulis annis in Synodo sex examinatores non sint propositi, nominatim quidem, & non in genere, vel sub nomine dignitatis, vel in locum denominatorum eo anno mortuorum alij surrogati non sint ab Episcopo cum consilio Capituli, & dummodo mox intra annum Synodus cele-

Nec nullitates attendendæ minutiarum præ fine & proposito Concilij.

celebretur: nam elapso anno Synodi omniū officium exspirare volunt, adeò vt nisi sex in Synodo nominati supersint, cæterorum officium nullius sit momenti, nec Episcopo liceat alios sumere; adeò quidem vt quamuis in prioribus Synodis probati sint examinatores, nullius flocci sint nisi in vltimis Synodis sint expressè confirmati, & quidem tam scrupulosè vt quamuis competenti numero examinatores fuerint Synodales, si quis tamen accesserit non Synodalis, actum aliorum irritet, vel si quis examinatorum non fuerit Doctor aut Licentiatus, etsi Concilium clericos vel regulares alios admittat, vel adhibiti solemniter non iurarint. Hæc omnia aliaque recenset Barbosa *ad d. c.* 18. tanquam nullitates concursus: quasi iis non seruatis in mensibus apostolicis, omnimoda dispositio Pontifici deferatur:

At verò non euincit textus Concilij, si textus & ratio tota ponderetur, non apices tantùm aliqui seorsim inspiciantur. Ad quem modum olim in Curia Romana ex quibuscumque leuidensibus nullitatibus etiam optimo Iure nixi causa cadebant, donec Clemens VIII. constitutione 5. *Idus Februarij* 1592. omnes abrogauit nullitates, excepto defectu citationis, iurisdictionis, aut mandati: & ex causæ ipsius æquitate lites omnes deinceps determinari iussit: sustulitque magnam Curiæ corruptelam, qua litium contexendarum artes supra causæ æquitatem valebant.

Nullitates non substātiales non attendēdę. Ad eum ergo modum quo præcisè sunt litigiorum nullitates, & æquitas causarum reducta est; non extra rationem statuendum videtur, vt mens, causa, propositumque Concilij Tridentini *in d. c.* 18. attendatur potius, quàm aliqui apices minus obseruati; quorum gratia salus animarum negligatur.

Ob quam rem cum turbatus Belgicarum ditionum status, nec annuas Synodos diœcesanas, nec triennales prouinciales permittat, multæque aliæ loci huius & temporis difficultates occurrant, quo minùs seruari verbotenùs Concilium possit; rectè Synodus prima Prouincialis Mechliniensis *d. c. 6. tit. de Decanis* considerauit litteram occidere, animam rationemque legis viuificare, commisitque prudentiæ Episcoporum omnia ad examen huiusmodi necessaria, & prouisiones, post examen ipsorum iudicio necessarium factas, validas declarauit.

Profectò salubriùs quàm Romanistæ quidam curiales omnes consectantur subtilitates, vt huiusmodi concursus subuertant, quo via aperiatur Romipetis, qui annatas augeant, quæ, damnatæ à Concilio Basiliensi, nec iterum à Tridentino stabilitæ, & in Belgio locum non habent, ob priuilegium, quo inferiora beneficia non censentur excedere 24. ducatos: qualia annatas non debent. Tamen vt admitterentur, præualere non debent illæ, nec expeditionū iura saluti animarum; quæ curatur per concursum; etiamsi non omnibus numeris aut apicibus absolutum: ideoque non admittendæ hic sunt illæ nullitates, quæ saluti animarum, legisque expresso hic fini repugnant. *l. non dubium. & ibi DD. C. de leg.*

Qua ex ratione, & Synodi primæ prouincialis decreto natum est, vt vsus & consuetudo in concursu parochialium fuerit literalibus huiusmodi legibus soluta; rationis præscripto, fineque contenta: saltem in his partibus, vbi Synodi non annuæ, sed raræ sunt ob temporum & locorum difficultates. Alioquin in apicum rigore vix hîc vlli concursus à multis annis essent validi, quod absurdum est, & contra sensum, & praxim communem. Præsertim adstipulāte consuetudine tot annorum post Concilium.

Ex eademque ratione nata est declaratio quam refert Barbosa *in Collect. ad d. c.* 18. in hæc verba; *prouisi de parochialibus non seruata forma Concilij ex eo quod ob varias difficultates* Et locis his per tā longa bella turbatis.

tes

tes non potuisset cogi Synodus, nec deputari examinatores Synodales non sunt remouendi, at danda est facultas Episcopo deputandi examinatores extra Synodum, illeq; monēdus & hortandus vt quantò citius conuocet Synodum eo meliori modo quo potest. Ita Aldan. d. tit. 9. n. 40. attestans sic fuisse decisum in Treuirens. 26. Iuny 1627. quæ declaratio, vicino Episcopatui Treuirensi concessa, moribus, & difficultatibus, & necessitatibus nostris accommoda magis hic recipienda est, & seruanda, quam aliæ Italico climati, & tranquillitati opportunæ.

Con- trout lano Ep. Nec minus hæc considerauit Rex Catholicus inter Episcopum Atrebatensem & Abbatem S. Vedasti, cùm ille interpretationes aliquas Romanas vrgeret, hic verò textum Concilij planum esse, Conciliumq; in plano & aperto suo sensu, nec aliter hic receptum allegaret, dum sententia 22. *Martij* 1589. lata Rex Concilij decretum *d. c.* 18. §. *si verò.* obseruaudum esse, prout sonat; & ab Abbate ad parochiales vacantes ex probatis electum, ab Episcopo instituendum iudicauit.

Quæ sanè omnia in iudicio possessorio maximum momentum debent habere: scrupuli, si qui ex istis apicibus oriantur, reiiciendi sunt in iudicium petitorium: quod patitur moram huiusmodi subtilitatum enucleandarum.

Ca- ta- Nunc quod ad personam Romanistæ attinet, cum is ex Societate fugerit vt apostata, incapax est huiusmodi beneficij. *c. legi 16. q. 1. Rebuff. in prax. beneff. l. 2. de disp. cum regul.* nam & apostasiæ crimen, & pænas huiusmodi fugitiui incurrunt *ex Const. Greg. XIII. incip. ascendente.* §. *porrò. &* §. *quamuis in princ.* & cum habitum dimiserit, audiri eius de superioribus querelæ nō debent, *Trid. s.* 25. *de reg. c.* 19. quæ facti infamia manet, vt etiam absoluto non pateant portæ dignitatum, seu huiusmodi curatorum parochialium beneficiorum. *l. palam in fin. D. de rit. nupt. l. senatoris eod. c. infames. 3. q. 8. c. omnes. 6 q. 1. l. 2. C. de dignit. l. 12. l. reos C. de reis post l. 10.*

CONSVLTATIO II.

De deputatione Vicariorum in parochialibus vnitis citra concursum.

Parochus ratione sui beneficij omnia iura tam authoritatiua seu honorifica, quam vtilia, vt sunt oblationes, & decimæ per districtum suæ parochiæ habet sibi competentia. Quod si porrò intra ambitum parochiæ suæ ob illius latitudinem aut multitudinem populi noua ecclesia ædificetur, vbique sacerdos constituatur, cum congrua portione; partem verò iurium, oblationum aut decimarum sibi prior parochus reseruat, non est secundus ille in suo districtu parochus; ex proprietate sermonis, sed Vicarius, manetq; alter parochus primitiuus, qui plerumque vulgò patronus ecclesiasticus nominatur. Id quod maximè obtinere solet in dignitatibus & collegiis ecclesiasticis, quibus in dotem maximè olim altaria, atque ecclesiæ parochiales assignari, vel vniri consueuerunt, quo titulo vel de suis collegis aliquem sacerdotem, vel alium constituere solent, qui parochialia munera subeat, percepta ex prouentibus parochialibus portione competente, reliquis autem dignitati aut collegio relictis: & qui sic constituuntur procul dubio sunt Vicarij, alij autem primitiui pastores: tametsi vulgari sermone, & ab exercitio pastores dicantur. *vt hac constant ex c. 7. s. 7. c. 16. s. 25. Concil. Trid. & c. ad audientiam. X. de eccles. ædif. aliisq; iuris communis locis mox citandis.*

Vbi titulus alteri est vnitus alteri curæ exercitium commissum ille parochus, hic Vicarius est.

Eo præmisso, diserto Iure decisum est deputationem Vicariorum pastoralium ab iis fieri, qui Ius ipsum ecclesiæ possident. *c. extirpanda.* § *qui verò c. de mon. de preb. c. vnic. de cap. monach.*

Et hic fere ab illo deputatur.

monach. in 6. Clem. 1. de Iur. patronat. Quoniam verò à Iure antiquo recedendum non est, nisi quatenus expressè noua constitutione recedi iubetur, *l. præcip. C. de appel.* sequitur concursum in parochialibus ecclesiis vacantibus per Conc. Trid. *s.* 24. *c.* 18. præscriptum in Vicariis locum non habere: quoniam non de iis sed de rectoribus ecclesiarum disertè statuit: vacare has dicit, nunquam vacant vnitæ: in vacantibus Vicarios constitui iubet; Vicarij Vicarios non habent: *c. cleric. X. de off. Vicar.* de rectore prouideri ecclesiæ dicit; hic tantum deputantur Vicarij, cum illi quibus vnio facta est ipsi rectores sint: conferri ibi parochiales ecclesiæ dicuntur; denique totus concilij contextus sonat ea, quæ accidunt in prouisione ipsius tituli ecclesiæ parochialis, non in subrogatione Vicarij.

Nec in iuris mutatione quæ de parochis præscribuntur vt concursus in Vicariis obtinent.

Hanc sententiam asserit Garzias *de benef. p. 9. c. 2. §. 2. n. 289. vbi diuersas Cardinalium Concil. Trid. interpretum declarationes negantes in Vicariis præscribi concursum citat (habetur & alia in impressione Coloniæ an.* 1620. *ad d. c.* 18.) *Breue item Sixti V. & constitutionem Pij V.* (*quam etiam habet Quaranta in summa Bullarij verb. Vicarius perpetuus. Pias. pr. ep. p.* 2. *c.* 5. *n.* 17.) *Azor Inst. mor. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 29. *q.* 3. *& Gonzal. ad reg.* 8. *Canc. gl.* 5. *§.* 3. *n.* 49. itidem negant in Vicariis etiam perpetuis obtinere concursum, quamuis id attribuat Gonzal. totum d. constitutioni Pij V. quasi posteriori & correctoriæ; sed ex supradictis non correctoria eā, sed cōformis esse probatur Cōcilio, *vt melius sentit Garzias ibid. n.* 292.

Deputātur ergo à parochis primitiuis non per concursum constituuntur.

Sic & loquitur declaratio Cardinalium citata à Zerola *p.* 2. *verb. Vicarius. §* 7. *sed nulla clarius, quam illæ quas citat Garzias n.* 294. 295.

Quamquam secundum Garziam *n.* 300, 301. quando vnio nō est ipsius tituli, sed tantum bonorum decimarum, &c. Quando is cui bonorum vnio fit, nullum Ius in beneficio retinet nullámue in ecclesia auctoritatem, tunc cui facta est vnio, non fit Rector aut primitiuus pastor, sed sacerdos in ea ecclesia constitutus, actu & habitu est rector, & is cui talis facta est vnio prouentuum vtilitatem possidet instar prædij, non autem tituli spiritualis, & tunc secus est dicendum.

Nisi cui nō titulus sed bona tantū sunt vnita.

Quemadmodum qui sub patronatu est, verus omnino Rector est, nec potest patronus administrationi illius se immiscere: *c. nouerunt. 16. q.* 1. *c. præterea X. de Iur. patronat. Trid. s.* 24. *c.* 3. qui vnitam habeat parochiā rector est; alter Vicarius & minister: maior hic nexus est; maior authoritas: cui quo minùs derogetur, & concordia à dependentia fulciatur; mirandum non est, si non æquè in vnitis atque patronatui subiectis ecclesiis concursum præscripserit Concilium Trid.

Aut patronus propriè tantum est.

Quod verò obiici potest, quod à Iure disposita in pastoratibus locum habeant in Vicariis eorum; ad ea pertinet, quæ personarum capacitatem, ætatem, ordines, residentiam, pluralitatem respiciunt, eoque pertinent canones id innuentes, non ad illa pertinet: (quod obiicitur) quæ respiciunt ipsorum constitutionem, quatenus alios concernit, id est patronos ipsos, collatores, &c. vel eos quibus Ius ministros subrogandi, & vices demandandi competit.

Nec semper quæ in parochis ea & in Vicariis obtinent.

De temporibus ordinationum.

CONSVLTATIO I.

Quæ illa?

ORdinationes statutis à iure temporibus celebrari mandat Concil. Trid. *s.* 23. *c.* 8. statuta à iure tempora sunt sabbatha quatuor temporum; sabbathum sanctum, & pridianum Dominicæ de Passione *c. quod die & c. fin.* 75. *dist.* minores tamen ordines etiam quālibet Dominicā, aut festiua die dari permittit textus *in c. de eo de tempor. ordinat.*

ordinat. vti & dominicam diem canones constituerunt consecrationi Episcopi. *c. qui in aliquo* 51. *dist. c. ordinationes c. quod die* 75. *dist.* sed Castal. *in prax. ceremonial. lib.* 10. *sect.* 10. *c.* 3. *n.* 1. etiam festiuum diem admittit, si Papa dispensauerit; de quo non est dubitandum; sed de eo, an citra dispensationem, festiuus dies dominici priuilegium obtinuerit? quod vsurpari quidem vidi, & rationem habere potest ex eo, quod diximus de minoribus ordinibus. cum nec episcopatus alius sit ordo à presbyteratu, sed prærogatiua ordinis, seu superior gradus ord. Hierarchici, quæ supergrediatur presbyteratū, & cui competat Sacramentū Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque peragere quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis Presbyteri nullam habeant. *Concil. Trid. s.* 23. *can.* 7.

Et quamuis Rebuffus, *aliiq. citati à Barbos. in Collect. ad Concil. Trid. s.* 23. *c.* 8. *n.* 2. *per c.* 2. *de tempor. ordinat.* quod admodum rigidè loquitur, negent consuetudine induci posse vt aliis temporibus ordinationes permittantur; tamen his in locis obtinuit vt feriis sextis quatuor temporum etiam minores ordines conferantur. & d. c. 2. vbi consuetudinem improbat, loquitur de sacris ordinibus. Et quod Barbosa *ibid. n.* 9. feria sexta vesperi, quasi incepto iam sabbatho, minores posse dari asserat; ea computatio non admodum videtur placere c. litteras 13. *X. de tempor. ord.* & minus decet, quàm si ex consuetudine mane ieiunis & à ieiunis conferantur, coagulata quasi feriâ sextâ, & sabbatho per continuationem ieiunij. Qui vsus hic immemorialis vicem, viresque priuilegij obtinet.

Porro priuilegio Pontificum extra tempora ordinari potuerunt olim plerique regulares. quod *d. c.* 8. sublatum videtur, nisi quod Clemens VIII. & Paulus V. videantur illud confirmasse in minoribus, quod in aliis non videbitur inferri ex generalibus confirmationum verbis: & propterea Gregorius XIII. illud de nouo concessit Societati Iesu. & quamquam cōmunicationē priuilegij alij mendicantes prætendant, nescio an ratio missionū &c. in aliis tam promiscuè admittat, vt mihi huiusmodi communicationes non facilè probantur, in quibus ratio illorum non est communis.

Tonsuræ autem non est præscriptus dies, ideoq; die etiā non festo eā conferri vsus recepit. Et *in c. de eo X. de temp. ord.* de minoribus ordinibus respondetur diebus dominicis & festis conferri posse, tonsuræ omissa mētione: vsusque ex eo traxisse rationem videri potest, quod plerique tonsuram negent ordinem esse: alioquin cum dicuntur præscripta ordinationum tempora, eā generalitas non videretur tonsuram comprehendere. *Quid de tonsura?*

Festi autem dies, eos significant, qui à populo celebrantur; non eos qui tantum ecclesiastico officio celebriùs coluntur. *Qui hic dies festi?*

In eo etiam sacri & minores ordines differunt, quod duo sacri eodem die, etiā regularibus nō conferantur; nullo priuilegio aut indulto obstante, *d. c.* 13. *s.* 13. ne quidem quasi continuato ieiunio. *d. c. litteras.* Minores autem quamuis Tridentinum *ibidem c.* 11. per temporum interstitia velit conferri; excipit tamen *nisi aliud*; inquit, *Episcopo expedire magis videretur:* vtique pro Ecclesiæ seruitio; quod accelerandū sit, aut simili ex causa: quod contextus vlterior ibidē satis innuit; nō tantū pro commoditate ordinandi; quamuis etiam consuetudo hic sic sine causæ inquisitione plures ordines minores eodem die conferre, quæ non reprobatur: etsi non minores & subdiaconatum: quæ & alicubi esse videtur, atque ab aliquibus defenditur, ab aliis oppugnatur. *vt in collect. Barbos. ad d. c.* 13. *n.* 9. *&* 10. & sanè etsi verba *d. c.* 13. priuilegia atque indulta tantū excludant, mentem *Vno die nō plures sacri, sed minores suscipi possunt per consuetudinem, & an citra exigentiam Ecclesiæ?*

tem tamen ex iis, quæ *ibid. & c.* 11. proponuntur, satis crediderim esse, ne huiusmodi consuetudo ex facto admittatur.

Interstitia seruanda & secundum computum ecclesiasticum: nisi superior ordinandi dispensarit, qui in regularium iudicium suorum superiorum non facilè tenere debet.

Temporum porro interstitia *d. c.* 11. *&* 13. inter ordines etiam exigunt, nisi aliud Episcopi proprij, seu Capituli Sede vacante quo casu dimissorias iuxta *c.* 10 *f.* 7. *Trid.* dare potest, non ordinantis iudicio visum erit. eaque non mathematicè accipiuntur, sed ecclesiasticè, vt scilicet annus computetur, prout ordinationum tempora recurrunt, & si numerus hebdomadarum, dierumúe expletus non sit. Et loquuntur ea decreta indistinctè in regularibus & sæcularibus: superiorum tamen regularium de necessitate aut vtilitate domus suæ testificationi facilè indicium suum Episcopum debere conformare. eumque scienter ordinantem, censeri dispensasse, necessitatem porro & vtilitatem moraliter accipiendam ac benignè, non ea seueritate, qua cum agitur de rebus Ecclesiæ alienandis, aliisque causis publicis: atque odiosis; quin nec interstitiis non seruatis irrepentem censuram vllā incurrere; vel etiam ordinantem illum, cuius dimissoriæ eam dispensationē non continent, tradunt. *citati à Barbos. in collect. ad d. c.* 13. *&* 14.

De ætate, qualitate.

CONSVLTATIO I.

Quis bigamus?

SErmonis proprietate Bigamus est solum vir, qui duas habuit vxores: interpretatione bigamia ad plures species est extensa, quoad effectum irregularitatis; vt ad illum qui duxerit viduam à priori viro cognitam, quod ex communi sententia etiā extensum ad corruptam extra matrimonium: denique ad illum qui virginem quidem duxerit, sed post adulteratam iterum cognouit. *Vt hac latè demonstrat Couar p.* 1. *Relectionis Clementinæ si furiosus de homicid.* § 2. *de Bigamis & Neophytis*, *Cucchus in instit. maior. lib.* 4. *tit.* 12 *de his qui ad ordines n.* 153. *& multis seqq.*

Qui corruptā simpliciter, eoque magis qui sub specie matrimonij quāuis irriti duxit non potest ordinari:

Porrò quamuis de simpliciter corrupta dubitari possit, cur magis virum bigamum efficiat, quam plures etiam concubinæ à marito habitæ: & si eius rationem ex D. Thoma allegat Couuar. *vbi sup. n.* 3 & hac in quæstione Borgasium Cucchus tradat *n.* 157. consilij sui non admodum certum fuisse: tamen minus dubij habet hic casus, vbi non simpliciter vxor fuit corrupta: sed sub schemate matrimonij pluribus copulata; primo quidem nulliter attentato matrimonio contra decretum Concilij Tridentini *c.* 1 *de reformat. matrim. f.* 24. secundo autem legitimè contracto, *non refert enim quoad irregularitatem ex bigamia contrahendam*, inquit Couuar. *n.* 2. *quod matrimonium sit iure validum vel nullum: satis equidem est ipse coniugalis affectus, quemadmodum probatur in c. vlt. & c. nuper de bigamis. ex quibus DD. ibi & in dist.* 27. 4. *sentent. ita planè frequentissimo omnium consensu annotarunt. Idem probatur ex canone* 19. *Apost. si eius ratio consideretur.* Ita Couuar. & textus ipse *in d. c. nuper & d. c. fin.* amplè dicit in matrimoniis contrahendis non iuris effectū, sed animi destinationem attendi, & cum eis, qui nulliter mulieres sibi matrimonialiter coniunxerunt, tanquam cum bigamis, non licere dispensari, *licet*, inquit d. c. nuper *in veritate Bigami non existant, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.*

Facilius tamen dispēsatur quàm qui verè viduam duxit.

Itaque is maritus ex horū authorū sentētia ad ordines non posset accedere, facilior tamen illius dispensatio esse debet, quam eius qui verā viduam duxit: præsertim cum sine crimine incestus, aut adulterij, aliouè impedimento attentatum sit prius ab illa matrimonium. Circa quod in forma tantum contractus, & con-

& contra Concilij decretum illam ad sic contrahendum inhabilitans, est peccatum; & verè tantùm habenda est, sicut simpliciter corrupta ob matrimonij nullitatem, nisi quod affectus coniugalis possit considerari: qui tamen hic æquipollere non videtur solus cum eo, qui simul cum vero effectu matrimonij concurrit.

CONSVLTATIO II.

Tonsura an sub nomine Ordinum comprehendatur?

AB alieno Episcopo nemo ordinari debet. *Trid. sess. 6. c. 5. sess. 14. c. 2. sess. 23. c. 8.* & vix iuuat rescriptum aut priuilegium *d. c. 2.* & *c. 8.* nisi proprij ordinarij testimonium accedat, quo vita & mores ordinandi probentur. Vnde ordinarij iudicium fugientibus priuilegium non succurrit: poterit tamen vtile esse, si vacante sede priuilegiatus desideret ordinari, quamuis enim Capitulum intra annum dimissorias dare non possit, *Trid. sess. 7. c. 10.* testimoniales tamen dare non prohibetur: sed & tunc in eo ordinarij vices, & nomen subit.

...tulum do di...rias non ...,testi...iales ...t.

Porrò si priuilegium facultatem facit ab alieno Episcopo omnes ordines suscipiendi, etiã sacros; quæsitum est an clericalis character comprehensus censeatur? & quanquam inter Theologos, & canonistas controuertatur, tonsura an ordo sit? tamen in tali priuilegio existimem comprehensam. Quanquam enim strictè sit interpretandum, tamen voluntatis quæstionẽ admittit; vt minus censeatur voluisse, qui maius: & qui omnes ordines dixerit, etiam tonsuram: quæ vel ordo est vel eò sic tendit, vt qui ordines velit, etiam illud velle censeatur: per quod ad illos venitur. Denique sermo communis etiam tonsuram inter ordines appellat.

...missoriæ omnes ...ines ...npre...dunt ...suram.

Ex aduerso dum Trid. *d. s. 7. c. 10.* vetat dimissorias ordinandis dari an etiam tonsurandos comprehendat? vt iis Capitulũ gratificari non possit? &, cum illud *cap. 10.* sit prioris iuris correctiuum, videretur esse continendũ in proprietate sermonis; quo sub ordine nõ videretur tonsura comprehensa, & iuxta hanc sententiam videntur aliquando decidisse Cardinales Interp. tamen dum id authenticè non constat; & Concilium graues censuras minatur, ac tutior in dubio via sit eligenda; & ratio inhibitionis non secus in tonsurandis, quàm aliter ordinandis videatur obtinere, ne videlicet sede vacante quid non necessarium nouetur, reuerentiæ illud successoris (vnde non rectè ordinatorum absolutio *ibid. in fin.* successori reseruatur) & luctui viduatæ Ecclesiæ tribuatur, memini viros doctos primo anno dimissorias ad tonsuram negasse etiam iis, quibus beneficia aliqua parata erant, tametsi *d. c. 10.* dari dimissorias ordinandis ratione beneficij recepti aut recipiendi arctatis permittat; quasi ordinandorum nomen tonsurandos non comprehendat in ea arctatione. Attamen verius videtur conformem debere esse vocis acceptionem, & sic tonsuram sub ordine tam in regula prohibitoria, quàm exceptione arctationis, comprehendere vel excludere: si comprehendat; posse arctato recipiendi beneficij occasione dimissorias concedi, quod & æquitas iuuat, quò minus innoxiè præiudicetur: si non comprehendat tonsurandum regula; non habet opus beneficio exceptionis, ac semper potest charactere clericali insigniri. Sanè d. c. 2. s. 14. Trid. disertè de tonsura vt de ordinibus statuit.

Dimissoriæ ordinandis dari à Capitulo vetitæ an tonsurandos comprehendant?

CON-

CONSVLTATIO III.

An superior regularis suos ad alienum Episcopum mittere possit, præsertim ex decreto Clementis VIII?

Quisque à suo Episcopo est ordinandus etiam exempti regulares.

ALienæ diœceseos clericum nullus Episcopus sine proprij consensu potest ordinare, *c. eos. c. cum nullus de temp. ord. in 6. Trid. s. 23. c. 8. s. 6. c. 5. s. 14. c. 2. & 3.* alienus autem est quem neque origo, seu natiuitas, neque domicilium, neque beneficium facit subiectum *d. c. cum nullus*, id quod etiam in religiosis obtinere dicitur, *ibidem §. inferiores. & §. religiosi.* vt Prælati Episcopis inferiores suos religiosos nō possint ad alios dimittere, nisi eis à Sede Apostolica id specialiter sit indultum (adeò vt generalis exemptio ad id non sufficiat) & religiosi etiam in non exemptis prioratibus deputati, à locorum illorum diœcesanis ratione habitationis ibidem fixæ, possint ordinari, licet non sint de eorum diœcesibus oriundi. Vnde ad hoc verbum glossa religiosos, ratione originis, ab Episcopo originis posse ordinari rectè tradit; seu, quod idē est, rectè consensum dare posse Ordinarium Originis, vt religiosus ab alio ordinetur; singula enim illa, natiuitas, domicilium, aut beneficium ordinandi, seu dimittendi, potestatem tribuunt. *d. c. cùm nullus & ibidem omnes scribentes. Coninck. d. 20. de sac. ord. dub. 9. ad fin. Hurtado tract. de ordine difficult. 17. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 23. Quarant. in Bullar. V. Ordo. Barbos. de off. & potest. Epis. p. 2. alleg. 4. Bonacina de sacr. ord. punc. 4. n. 8. 13. 14. 20. in edit. 2. Less. lib. 2. de Iust. c. 34. dub. 19. n. 92. Azor. Instit. moral. tom. 2. lib. 3. c. 48. q. 3. c. 49. q. 2. Filliucius tract. 9. de sacram. ord. c. 5. q. 6. Riccius decis. 249. & seqq.*

Etiam Episcopus originis aditur hodie.

Et quamquam non sit admodùm in vsu, vt ab Episcopo originis ordines accipiantur, dum quis alibi domicilium, aut beneficium habet; eò fortè quod mores alibi tunc melius sint noti, & Episcopo originis fortè ignoti; ob quam causam Concilium Trident. *s. 23. c. 8.* noluit ab alieno ordines dari in vim indulti ab aliquo obtenti, nisi illius mores Ordinarij testimonio commendentur: tamen neque dici potest *d. c. cum nullus.* omnino per contrarium vsum esse abrogatum: cum & Ordinarius Originis subditi sui alibi habitantis, seu beneficium possidentis per aliorum testimonium, regularis, aut sæcularis superioris Episcopo inferioris, de vita, moribus, & merito ordinandi, instrui possit, ordinare, & dimittere. neque verò canones per non vsum abrogati censentur, qui multis sæpe omittitur ex causis, sed demum per vsum contrarium.

Nec id vetat decretū Clē. VIII.

At verò obiicitur decretum Clementis VIII. quod refert Piacesius *in prax. episcopal. c. 1. n. 14. Quarant. vbi supra V. Ordo sub fin. posse superiores regulares suis dimissorias concedere, sed ad Episcopum diœcesanum dumtaxat: nempe*, inquit, *illius monasterij, in cuius familia ab iis ad quos pertinet, ordinandus regularis positus fuerit: nisi tamen diœcesanus abfuerit, vel non sit habiturus ordinationes*: vnde inferri videtur non posse dimitti regularem ad Episcopum Originis à regulari superiori.

Sed verò non facilè ambiguis verbis, sed claris & expressis leges & canones sunt mutandi: alioquin quod sic non mutatur, stare nō censetur prohibitum: *l. sancimus. C. de testam. & simil.*

Porro decretū illud subobscurum atque ambiguum videtur, eo quod desit propositio S. Congregationi Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum exhibita; ad quā Congregatio Concilij censuit, vt illa sub eo verbo incipere proponitur.

Obscuritas etiā atque ambiguitas illius decreti, responsi, seu censuræ ex eo patet; quod videatur dicere generaliter superiores regulares posse suis dimissorias concedere: vnde, aliqui

aliqui, aduersùs *d. c. cum nullus.* §. *inferiores* contendunt eo decreto permissum, vt omnes generatim exempti, seu non exempti, seu quibus speciale priuilegium non est indultum ab alieno Episcopo Ordines accipiendi, possint à regularibus superioribus dimitti ad omnes, proprio absente, aut non ordinante.

Verum nec ambiguo sermone aduersùs canones veteres, & recentia Concilij Tridentini decreta, dicendum est omnibus regularibus datam facultatē alienos Episcopos adeundi, neque enim taliter canones abrogati, & priuilegia data censentur, præsertim aduersùs Concilium Tridentinum. *Sanchez de mat. lib. 3. c. 26. n. 7.* cuius vix vnum decretum hactenus vel expressa aliqua constitutione pontificia inuenitur abrogatum: & adeo reuerenter Sedis Apostolicæ stylus agit cum Concilio Tridentino, vt non soleat vnquam inter clausulas quas vocant *non obstantium* derogare Concilio Tridentino, quod tamen requireretur. *Sanchez d. n. 7.*

neque exemp- ... acuita- ... vlo ca- ... acit ... nos ... andi-

Itaque quærendus est sensus propositi decreti ex aliis indiciis. Inter quæ considerandum est primò, quod detruncata sit, vt diximus, propositio S. Cong. exhibita: supplere ergo eam oportet ex præsumptione communiter accidentium (quod argumentū quàm validum sit multis tradit Euerard. *in loc legal. loco à communiter accidentibus*) quoniam ergo vix in Italia supersunt Ordines, aut monasteria non exempta: exempti autem Ordines speciale indultum sibi vel obtinuerunt, vel priuilegio communicationis priuilegiorū (quod & in hac materia admittit Rodrigues *quæst. reg. tom. 1. q. 18. ar. 6.*) vsurparunt, vt dimitti possint ad alienum Episcopum ordinandi à superioribus regularibus, credendum est à talibus propositionē esse factam, ad quam secuta sit d. S. Congregationis Censura.

quod agit ... utum de ... exemptis: ... vnic ... valet?

Priuilegium autem huiusmodi refert à Clemente IV. Minoribus concessum Rodrigues *tom. 3. reg. quæst. 24. ar. 1.* Itaque Congregationis censura ad amplitudinem huiusmodi priuilegiorum ex mente Concilij Tridentini restringendam pertinet, non ad illā augendam; multò minus ad priuilegium nouum tribuendum; idque pauculis obscuris verbis, illis, qui nunquam tale habuerunt.

Secundum indicium est, quod d. S. Congregatio in fine pœnalem admodum subiungat clausulam, priuationis officij, dignitatis, administrationis, vocis actiuæ & passiuæ ac aliās; qui non est stylus concedendorum priuilegiorum.

Tertium item elicitur ex præfixo ibidem mandato Clementis VIII. *mandatur*, inquit, *omnibus & singulis quorumcumque regularium superioribus, vt de cætero obseruent, & obseruari faciant ea, quæ in decreto S. Congreg. Concilij Tridentini continentur*, cuius tenor subiicitur, omnia verba sonant mandata, atque præcepta, nullum priuilegia, aut nouas facultates.

Quartum indicium est, quod decreti verba hinc inde semper alludant ad restrictionem facultatum per dicta priuilegia concessarum.

Siquidem d. priuilegium Clementis IV. Minoribus concedit vt promoueri possint per quoscumque catholicos Episcopos, communionem & gratiam Sedis Apostolicæ habentes: ergo hanc generalitatem reuocat d. decretum; vt non possint promoueri nisi per diœcesanū, illumque, non quemcumque, ad cuius diœcesim perigrinantes, transeuntes, nauigantes appulerint; sed diœcesanum illius monasterij, in cuius familia Regularis positus fuerit: quod alludit *ad d.* §. *religiosi*, qui vtitur his verbis, *à locorum diœcesanis quam diu morantur in ipsis prioratibus seu ipsis familiis*: ita vt quemadmodum *d.* §. *religiosi* permittit regulares ordinari à diœcesanis habitationis, & originis, vt ibidem subiungitur; sic & hoc decretum, quod ad eum §. alludit,

dit, non vetet religiosum ordinari ab Episcopo originis, sed neque permittat minores, aliosque similiter priuilegiatos, ordinari hodie à diœcesano loci, sed eo tantùm, qui sit diœcesanus monasterij, in cuius familiâ regularis positus fuerit, seu firmiter ad superioris reuocationem residere iussus, id enim poni significat, scilicet possessionem sedium habere, habitare, residere; vt non possint à quocumque Episcopo, ad cuius loci monasterium delati fuerint, ordinari; nisi diœcesanus abfuerit, aut non sit ordinaturus.

Examen hodie subit ordinantis quicumque etiam regularis priuilegiatus aut exemptus.

Similiter idem priuilegium Clementis IV. Ordinationem à quocumque permittit, absque aliquo examine, per aditos Episcopos faciendo: decretum autem exigit, vt regulares ab Episcopo ordinante examinentur quoad doctrinam. quod conforme est Tridentino *s.23. c.15. & c.8.* quippe regulares contendere solebant (vt videre est apud Rodrigues *tom.3. q.24. ar.1. tom.1. q.18. ar.6.*) non esse reuocata priuilegia ordines accipiendi à quocumque Episcopo, & sine præuio illius examine: quod tamen non admittit Tridentinum: quod vnumquemque diligenter examinatum à proprio Episcopo vult promoueri. *s.23. c.7.8. & 12. regulares quoque*, inquit, *nec in minori ætate, nec sine diligenti Episcopi examine, ordinentur: priuilegiis quibuscumque quoad hoc penitus exclusis.* Ad hæc omnia, inquam, alludit dictum decretum, vt & examen ex mente Tridentini requirat ab Episcopo ordinante faciendum, adu rsùs priuilegia saltē quoad doctrinā, & idoneitatem: & generalitatem adeundi quemlibet Episcopum restringat ad Episcopum proprium seu diœcesanum, vbi regularis est positus: vt loquitur dictum decretum; seu sub quo moratur, vt loquitur d. §. religiosi; non quocumque appulerit, diuerterit, adnauigarit: ex ratione legis *hæres absens. §. nunquid. D. de iudic.*

At, inquies, loquitur Decretum indefinitè, superiores regulares suis regularibus posse dimissorias concedere, & in iure dicitur indefinita oratio æquipollere vniuersali: verū id obtinet, vbi non apparet dispar in aliquibus ratio, sed hic cum ius distinguit in d. §. *inferiores* inter eos, qui habent speciale indultum promouendi à quolibet Episcopo, & eos, qui non habent; vtique distinguere nos oportet: idemque decretum secundùm prioris iuris sensum distinctionemque accipere, & correctionem iuris non admittere, vel facultatem facere aduersùs clari iuris prohibitionem, vt quispiam ab alieno Episcopo ordinetur, qui non habuerit speciale indultum. *iuxta d. §. inferiores.*

Cur hoc in decreto indefinita non æquipolleat vniuersali?

Atque ita concludimus regularem etiam hodie posse ab Episcopo originis ordinari, nec id à Concilio Trid. prohiberi, neque à supradicto decreto, neque vsu contrario hic abrogatum esse; sed neque eos, quibus speciale indultum non est concessum promouendi à quolibet alieno Episcopo, in vim eiusdem decreti posse promoueri: ne quidem si proprius sit absfuturus, aut non ordinaturus.

An qui vnos ordines accepit ab Episcopo originis possit variare, & alios accipere ab Episcopo beneficij aut domicilij?

Quod porrò insuper quæritur, an is qui diuersos habet Ordinarios, ex causa originis, domicilij, & beneficij, adeoque optionem quemlibet adeundi, si ab vno illorum aliquem ordinem acceperit, ea quasi optione facta ius omne consumpsisse censendus sit, an verò integra sit adhuc ei facultas pro reliquis ordinibus, alium adeundi? Barbosa quidem *vbi supra ex Molfesio in summa Theologiæ moralis tract.2. c.2.n.10. Bonacina vbi supra n.20. Achilles grassis de pens. decis.13. Riccius in prax. decis.306. Quaranta V. Ordo*, censent sic eligentem variare non posse.

Verùm argumenta quæ proponit Riccius *decis.306.* satis couincunt contrarium: & solutio, quam ad finē proponit, valde est insufficiens: præsertim quia hîc variatio nō contingit circa vnum, & idē subiectum,

sed

ſed reſpectu diuerſorum, quoniam ordo ſuſceptus v. g. diaconatus diſtat à ſuſcipiendo v. g. ſacerdotij, itaque vt excluſa ſit variatio quoad vnum, qui & natura irrepetibilis eſt, nihil vetat quoad alterum variare, & alterum Epiſcopum adire: ſi quidem nullus id iuris textus prohibet: & regula eſt, vt iure permiſſum cenſeatur, quod non inuenitur prohibitum, eò magis quod in iure expreſſa ſit conceſſio, vt adire liceat quemcumque lubeat, originis, domicilij, aut beneficij Epiſcopum; neque hæc exceptio adiiciatur, neq; verò vllibi decernatur, quod per aditionem vnius Epiſcopi, alter fiat alienus, ſeu non proprius: Ordinationis autem legitimæ cauſa efficiẽs eſt propria ex vna trium cauſarum, originis, domicilij, beneficij, iuriſdictio Ordinantis in ordinandum: qua manente, manet legitima poſſibilitas effectus, neque pactis aut factis priuatorũ manente cauſa poteſt ea legalis poſſibilitas tolli. Et verò *in l. 2. 3. 4. 5. & 20. D. de opt. legat.* optione quidem ſemel facta omne ius conſumitur; ſed vnius rei eligendæ: non omnibus autem exhibitis, quoad non exhibita, integra manet optio: *d. l.* 4. & rationem aſſignat *d. l.* 20. huius iuris, cur voluntatem optans mutare non poſſit, quia omne *Ius prima*, inquit, *teſtatione conſumpſit, quoniam res continuò eius fuit ſimul ac ſe dixerit eam ſumere:* itaque quoniam non eadem ratio in caſu noſtro obtinet, aditione vnius Epiſcopi non tolletur facultas à iure conceſſa pro alio ordine alium adeundi, quem alioquin ius adire permiſerit.

CONSVLTATIO IV.

Abbates quos ordines conferãt?

Abbates ſacerdotes & benedicti ſuis conferunt tonſuram.

ABbates ſacerdotes & benedictos ſuis regularibus conferre poſſe tonſuram clericalem certi iuris eſt: *c. quoniam. diſt. 69. c. cum contingat. X. de ætat. & qualitat. ord.* ſed & lectoratum: *ex d. c. quoniam. d. c. cum*: & oſtiariatum: *gloſſ. in d. c. quoniam verb. lectoris.* Quod videtur probari argumento à minori: vt ſi liceat ſuperiorem ordinem conferre, quod minus videtur apparens, liceat inferiorem, quod magis licitum appareat; quod argumentum à minori ad maius validiſſimum in iure eſt. *Euerard. in loc. legal. loc. à minor.* (Lectoratũ.) ſed an conferre poſſit exorciſtatũ, & acolytatum, non æquè conſtat: dum alij affirmant, alij negant. *vt patet in gloſſ. 2. d. c. quoniam.* (An Exorciſtatum, & Acolytatũ?) Nec in iure textus eſt, qui hoc diſertè concedat, ſed tantùm ex priuilegio competere id poſſe negatiuæ opinionis authores contendunt. Quomodo etiam *c. Abbates. de priuil. in 6.* dicit Abbates ſuis tantùm regularibus, & in quos iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habent, tonſuram clericalem conferre poſſe, *niſi aliud eis competat ex pleno Sedis Apoſtolicæ indulto.* Quale quidam quaſi ex priuilegio ordinario conceſſum volunt illis Abbatibus, quibus conceſſus eſt vſus pedi, & mitræ, vnde & Concil. Trid. *ſ. 23. c. 10.* dum non quidem concedit Abbatibus etiam exemptis facultatem conferendi omnes minores Ordines, ſed conceſſam reſtringit ad proprios Abbatum ſubditos regulares; addit, *non obſtantibus priuilegiis, præſcriptionibus, aut conſuetudinibus, etiam immemorabilibus:* & *diſt. 23.* vbi diſquiritur qualiter quiſque debeat ordinari, de presbytero, *c. 8.* de diacono *c. 11.* de ſubdiacono, *c. 15.* de acolyto, *c. 16* de exorciſta, *c. 17.* de lectore, *c. 18.* de oſtiario, *c. 19.* traditur, vt ab Epiſcopo omnes ordinentur: pſalmiſtam autem *c. 20.* ſola iuſſione presbyteri officium ſuſcipere cantandi ait: vnde *gloſſ. in d. c. quoniam.* idem poſſe tradit Abbatem, ſi ſit ſacerdos. (Pſalmiſtatum.) Sed animaduertendum eſt omnia priora cc. de aliis vti hoc verbo, *cum ordinantur*; de pſalmiſtâ autem; his verbis, *officium ſuſcipere cantandi*, quaſi indicet pſalmiſtatum non eſſe

D ordinem

ordinem, sed officium Vnde & fortè nata est controuersia, quam decidit d.c.cum *contingat*, an tonsura, quam faciunt Abbates, spectaret ad characterem clericalem, an ad ceremoniam tantùm monasticam? quomodo & fœminæ regulares tondentur, siue capilli eis præscinduntur; & respondet ibi Pontifex à talibus Abbatibus clericalem ordinē conferri. & Barbosa *in collect. ad d.c. 10. s.23. Trid.* satis videtur agnoscere differentiam inter Abbates habentes vsum pedi & mitræ, & non habentes, tametsi indistinctè *n. 8.* ex aliis tantùm tria requirat in Abbate, vt minores ordines posset conferre, 1. vt sit sacerdos, 2. vt sit benedictus, 3. vt suis regularibus. Sed Cucchus *instit. maior. lib. 4. tit. 12. n. 54. & seqq.* disertè distinguit, vt Abbates mitrati exemptorum monasteriorum omnes minores ordines cōferre possint; Abbates verò non exempti non possint, nisi ostiariatum, & lectoratum: sed *n. 56. hodie tamen,* inquit, *videtur receptum, vt ordines minores omnes dare possint Abbates, & Priores monasteriorum exemptorum, & citat plures, & nominatim Syluestrum in Sum. V. ordo. 3. q. 2. vbi idem Syluester plures, quos & Cucchus citat,* sed quod de Priore dicit Cucchus praxi receptum nullibi comperi: quod de Abbate; multis omninò locis sed mitrato. Adeoque credo vsum ferè generalem esse, tametsi iuris textus id ita disertè non astruant. Ideoque id asseri à Nauarro *de priuil. cons. 14. n. 5.* ea causa generalibus terminis referri decisionem Cardinaliū *apud Pias. in praxi. p. 1. c. 1. n. 7.* his verbis, *Cong. censuit quod Abbas benedictus possit regularibus sibi subditis conferre primam tonsuram, & quatuor minores, ac etiam benedicere calices, & paramenta, sine vnctione olei sancti, nec non omnes benedictiones facere sine aliqua licentia.*

Vsus ferè generalis vt possit omnes minores conferre Abbas habens vsum pedi & mitræ.

Itaq; præsupposito, quod abbatia P. authoritate Apostolica sit erecta, cum vsu pedi, & mitræ, insignibus, & consuetis prærogatiuis etiam singulariter ordini Præmonstratensi competentibus, in quo video quosdam tonsuram & ordines minores conferre, existimem etiam Abbatem P. id posse præstare.

Noua Abbatia cum prærogatiuis & insignibus

ordini cōpetentibus a ieò vtens pedo & mitra, habet per facultatē vt aliæ Ordinis.

De Officio Archidiaconi.

CONSVLTATIO I.

Vt se hodie habeat?

AVthoritas Archidiaconorum, quæ de iure est ampla, explicaturque *tot. tit. de off. Archid. præsertimq; c. adhæc eod.* & rectè enarratur à Cuccho *instit. maior. h. t. & à DD. passim eod.* à Concilio Tridentino non parùm est imminuta. *scilicet s. 24. c. 20. §. adhæc. s. 25. c. 14. vers. supradict.* quæ disertè amplectitur Synodus prouincialis Mechliniensis prima *tit. de Correct. c. vlt.* & quærit Zerola *in prax. V. Archid.* an etiam per *c. 16. s. 24. Trid.* additque omninò multa per consuetudinē eis esse abrogata, quæ per ius commune competāt. Sed & *s. 24. c. 3. §. Archidiaconi s. 14. c. 13. s. 24. c. 18.* nonnullam mutationem præ se ferunt.

Imminuta per Tridentinum authoritas.

Itaque hodie Archidiaconi, aliique inferiores cognoscere non possunt causas matrimoniales, aut criminales: quod disertè statuit *d. §. adhæc*: sed Episcopi soli suo examini & iurisdictioni eas habent relictas: cum alioquin de iure iurgia audiant singulorum, paræciarum sollicitudo, & ordinatio ad eos pertineat, cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigant, & emendent: nisi adeò ardua fuerint negotia, quæ absque maioris sui præsentia nequeant terminari, *c. 1. & 7. X. de off. Archid. & in d. c. 1.* dicuntur vicarij Episcopi in omnibus; & in *c. perlectis § sollicitudo dist. 25.* parochiarū ordinationi iurgiorū curam, adeoq; etiam laicorum, qui sub nomine ecclesiarū & parochiarū veniunt cōnectit & hæc exceptio Tridētini, significat regulam gene-

Quoad causas matrimoniales & criminales.

generalem fuisse in contrarium, atq; etiamnum vigere sepositis iis, quæ excipiuntur.

Sed has strictè accipias: Enimuerò criminales causas, vt in legibus correctoriis, accipere oportet strictè, vt non comprehendat correctorias, quæ tantùm pro emendatione excessuum proponuntur; sed illas quæ ad punitionem, pœnasque ordinarias, legales, atque Canonicas. qua de re egimus *in Iur. Pont. nou. anal. tit. de accus.*

eodemque sensu concubinatus: Secundum quem sensum etiam Trid. *s.* 25. *c.* 14. *vers. supradictorumq;* etiam concubinatus causam episcopali iudicio reseruat, scilicet quando agitur ad pœnas ibidem propositas, non verò si vel criminaliter non agatur, vel in rigore verbi non sit concubinatus: ita vt fornicatio, & non assidua frequentatio, monitio etiam concubinarij ad Archidiaconi curam spectent, non autem rigorosa *d. c.* 14. punitio: sed illa iam sit redacta in ordinem arduorum negotiorum, quæ nequeunt sine maioris præsentia terminari. *d. c.* 7. nec excludatur Episcopus per monitiones aut correctiones Archidiaconi, vt in aliis casibus d. Synodus Mechliniensis decreuit. *vbi supra.*

Saluis concordatis & immemoriali consuetudine: Quin etiam *d.* §. *adhac* tantùm reiicit litis pendentiam: vt immemorialis consuetudo contraria, & concordata pridem præscripta non videantur esse reiecta: *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c.* 20. *n.* 57. 58. vbi pluries sic tradūt decisū. Quoniam exceptio in cæteris firmat regulam; est autem regula, vt nulla lex immemoriali consuetudini contrariæ, & antiquis concordatis, censeatur derogare, nisi id expresserit. *l. præcipimus. C. de appel. L. sancimus. C. de testam.*

Non abrogata vicaria Episcopi: Porrò quod tradit Zerola *in prax. V. Archidiaconus*, quod per *Trid. s.* 24. *c.* 16. abrogata sit Archidiacono perpetua Episcopi vicaria, & iurisdictio ordinaria; erroneum est. Siquidem non eo vergit *d. c.* 16. sed iurisdictionem, quæ iure communi in totum Capitulum per mortē Episcopi transfertur, exerceri vult per vnū Officialē seu vicarium; temporalium administrationem per œconomum: nihil id ad Archidiaconum pertinet, qui nihilominus vicariam habet iurisdictionem, aut subalternam, vt viuo Episcopo, ita Sede vacante: in vtroque casu fungitur officio, quod nec est delegatum, nec morte exspirat, sed ordinarium, iure magistratus seu dignitatis suæ competens. *glos. in c.* 1. *de off. Archid. in V. vicarium. Cucchus vbi supra. n.* 19. vbi *ex Baldo* vocat iurisdictionem hanc ordinariam semiplenam; sed verius simpliciter Ordinariam; finibus tamen suis circūmscriptam: atque ita vt ad Episcopum ardua referre, ita Sede vacante ad Officialem seu vicarium tenetur: in eoque differt eius vicaria authoritas ab authoritate vicaria Officialis: neque si in morbum incidat, remoueri potest vt delegatus, sed coadiutor ei dandus est: vt *deciditur c. vlt X. de cler. ægrot. & ex Nauarro conf.* 1. *de cler. ægrot.* tradit Zerola *prax. p.* 2. *h. t.* §. 2. vnde vt ab Archidiacono ad Episcopum appellatur c. Romana de app. in 6. ita Sede vacante ad eum, quem Capitulum statuit ad iurisdictionē Episcopalem Sedis vacantis exercendam: cum aliàs ab Officiali seu Vicario generaliter constituto non appelletur ad Episcopum, sed Metropolitanum: quod vtriusque sit idem auditorium. *d. c. Romana.* vnde quidquid potest Archidiaconus viuo Episcopo, potest Sede vacante: nec ab antiquo iure receditur, nisi quatenus est expressū in nouo. *d. l. præcipimus.* vnde hæc vicarij seu Officialis electio facta à Capitulo Sede vacāte, maioris non est energiæ, quàm facta ab Episcopo; quæ non tollit Archidiaconi ordinariam iurisdictionem. *Quæ est iurisdictio ordinaria nec per mortem Episcopi exspirat.*

Manet authoritas examinis promouendorum ad ordines & beneficia. Etiā vbi in nouis Episcopatibus aliis id etiā incumbit. Nec magis abrogata est authoritas Archidiaconi quoad examinationem clericorum ad ordines; aut beneficia promouendorum *d. c.* 7. ei tributa, quamuis *s.* 24. *c.* 18. Trid. examinatores singulis annis in diœcesana Synodo designari iubean-

iubeantur, vt rectius Zerola, quàm in altera quæstione tradit *prax. p. 2. V. Archidiaconus.* §. 1. quoniam nouæ iurisdictionis erectio cumulatiuè cum priori facta censetur non priuatiuè ad illius abrogationem. *l.* 1. *C. de off. praefect. vrb.* sed *Trid. s.* 7. *c.* 13. Episcopi examinationem requirit, quod d. c. adhæc ad Archidiaconum reiecerat.

Et institutio.

Quod verò attinet ad institutionem; non rectè etiam Zerola dicit eam iure competere Archidiacono, consuetudine Episcopo: sed verius est quod dicitur *d. c.* 7. §. *in quadam*, quod iure institutio corporalis competit Archidiacono, sed quæ iuris & tituli est attributiua competit Episcopo: & pro hac obtinenda promouendus examinatur ab Archidiacono, & idoneus præsentatur Episcopo: quo instituente quo ad titulum, subsequenter Archidiaconus executiuè, & corporaliter instituit, & in possessionem mittit. *d.* §. *in quadam c. cum satis X. de off. Archid.* quod tamen nunc Archipresbyteris ruralibus plerumque committit.

Nec verò *c. licet Episcopus de praebend.* dicit id consuetudine esse abrogatum, nec mentionem facit vllius consuetudinis; sed hæc est substantia illius *c. licet*; quod etsi Episcopus possit conferre beneficium vacans per adeptionem secundi incompatibilis, possessore irrequisito; non tamen eo non vocato alterum in possessionem inducere corporalem; qui fortè ius habet retinendi; & possessio alicuius de facto turbari nō potest. Vbi neque dicitur quod Episcopus per se, non per Archidiaconum voluerit mittere in possessionem corporalem, nec iure vetitum est ne Episcopus institutionem per se faciat, quam solet committere Archidiacono; sed in *d. c. cum satis.* nullius consuetudinis prætextu potest Archidiaconus institutionem, titulumúe curæ animarum dare; *vt & in c. nullus* 16. *q.* 7. *& c. cunctis fidelibus*, 16. *q.* 1.

Non tamē tituli attributiua de iure.

Sed è contrario multorum locorum consuetudo habet, vt institutio tituli attributiua etiā ad alios quàm Episcopos spectet, non tantùm in simplicibus beneficiis, sed etiam curatis. *Trid. s.* 24. *c.* 13. §. *si verò s.* 25. *c.* 9. §. *quod si ad inferiores. s.* 7. *c.* 13. ideoque glossa *in d. c. cum satis* excipit consuetudinem in contrarium præscriptam.

Sed immemoriali cōsuetudine.

Neque verò omninò contrarium statuit Conc. Trid. *s.* 14. *c.* 13 quod quidem si nuda verba respicimus subobscurum est, sed si cum aliis locis conferatur, non aduersabitur rationi: quam si respicimus occurrit Cardinalium Concilij interpretum declaratio, quæ refertur his verbis; *Intelligendum est hoc decretum quoad examen dumtaxat ab Ordinario faciendum de persona praesentati, secundum aliud decretum eiusdem Concilij s.* 7. *c.* 13. *non autem intelligendum vt censeatur ablata institutio, quam idem Concilium voluit saluam esse omnibus Episcopo inferioribus, ad quos pertinet. Vt apparet s.* 25. *c.* 9. *vers. quod si ad inferiores.* Et alia, quæ refertur his verbis; *vbi ex consuetudine institutio beneficiorum ad Archidiaconum spectat, velut in inferiori Germania, nihil eis per hoc decretum derogatum est: etiam si hoc illi faciant in Ecclesiis in quibus nihil statutum est in eorum fundatione, dummodo tamen hoc aliàs eis legitimè conueniat, ita vt hoc non dependeat ab aliquo iure patronatus, quod decreto Concilij sublatum sit, & prout disponitur c.* 13. *s.* 7. *c.* 18. *s.* 24. *c.* 9. *s.* 25. *de reformat.*

Quam non sustulit Concil. Trid.

Et verò *d. c. cum satis* non simpliciter Archidiacono aufert institutionem authorisabilem tanquam incapaci, sed sine licentia & mandato sui Episcopi: credique potest vbi eam nunc præscripserunt olim incœpisse à perpetua quadam licentia, & mandato Episcoporum; vel absentium, vel latis districtibus aliàs occupatorum. An autem ea quo ad iuris effectus, & nominatim Trid. *s.* 24. *c.* 18. §. *si verò iuris vers. cum*

verò

verò institutio ab alio quàm Episcopo erit facienda, differat ab illa quam facit Episcopus, tetigimus *in Iur. pont. nou. anal. de institut. n.* 5. & sanè *qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum. reg. Iur.* 72. *in* 6. vi perpetui mandati, & præscriptæ exinde consuetudinis per se facere videntur Episcopi, quod fit per Archidiaconos, qui in omnibus vices eorum agunt. *d. c.* 1. *de off. Archid.* vnde quidam censuerunt iurisdictionem Archidiaconi esse delegatam, & multa iura ad delegationem reflexerunt. *vt in glos. d. c. cum satis V. consuetudinis.*

Quin etiam si verba *d. c.* 13. *s.* 14. excutiamus, loquitur tantùm de patronis priuilegium prætexentibus: & vt *s.* 25. *c.* 9. omnes patronatus ex priuilegio dumtaxat competentes, exceptis iis qui ad sublimes Principes vel Vniuersitates studiorum generalium pertinent, sunt sublati; ita etiam eiusmodi priuilegium quo institutio alteri, quàm ordinario loci tribuitur in gratiam patroni, cui illud sit concessum, ne quis intrudatur minimè idoneus pro loci ratione: de qua respectiua loci idoneitate *in Iur. Pont. anal. de instit. n.* 1. 2. 3. & ob quam ab Ordinario loci examinari debent præsentati etiam ab ordinariis aliorum locorum, vel Nuntiis Apostolicis. *d. c.* 13. *s.* 7. *d. c.* 9. *s.* 25. Non obstante quocumque priuilegio aut consuetudine etiam immemorabili præscripta *d. c.* 13. *s.* 7. qua ratione conciliatur quidquid obscuræ antinomiæ esse videtur in *d. c.* 13. *s.* 14. vt quod nec Nuntiis Apostolicis, nec aliorum locorum ordinariis competit, nec patronis sit concessum.

Et visitatio manet vbi olim competiit.

Visitatatio etiam totius diœcesis Archidiacono iniungitur, si Episcopus non potest, de tertio in tertium annum. *d. c.* 1. *X. de off. Archid.* ita tamen ne sit grauis frequenti excursu. Vnde non nisi semel in anno quamque parochiam visitare potest. *c. mandamus X. eod.* nisi emerserit causa, ob quam oporteat sæpius. *ibid. in fin.* vt *in c. venerabilis X. de censib.* Episcopus bis procuratur in anno dum causa correctionis visitauit. Sed Trident. *s.* 24. *c.* 3. *Archidiaconi*, inquit, *Decani, & alij inferiores in ecclesiis vbi hactenùs visitationem exercere legitimè cõsueuerunt, debeant quidem assumptò notario de consensu Episcopi deinceps per se ipsos tantùm ibidem visitare.* videtur ergo Archidiaconus & inferiores non posse visitare, nisi de consensu Episcopi: at verò *d. c.* 1. Archidiacono visitationem iniungit, si eam Episcopus non potest facere: si ergo declaret Episcopus se posse aut velle facere, iure ille non potest; saltem minimè eo dissentiente, cuius vices gerit.

An Episcopi consensus ad eam necessarius.

Sciendum est tamen quandam Cardinalium interpretationem verba *de consensu Episcopi* referre ad assumendum notarium, non ad facultatem visitandi, quod iuuat forma loquendi Concilij, *debeant*, inquit, *visitare*; non autem, non possint, nisi de consensu: & fluxus sermonis videtur recipere comma post verbum Episcopi, alioquin quod sequitur verbum deinceps præponendum videretur, & sic Concilium Atrebatense 1588. *tit. de visitat. c.* 1. cum ibi sit visitatio ecclesiarum ab antiquo penes Archidiaconos, mandat vt visitantes assumant notarium Episcopi.

Et nihilominus retento priori sensu, & constructione quæ magis congruit cum verbis sequẽtibus vbi deputati à Capitulo ad visitandum ab Episcopo approbari iubentur. Id tamen accipiendum esset moraliter secundùm *c. fin. X. de offic. Archipresbyt. non contendat*, inquit, *Episcopus nõ egere plebem Archipresbytero, quasi ipse eam gubernare valeat: quia, etsi valde idoneus sit, decet tamen vt sua onera partiatur.* Ita vt non semper, & præfractè dissentire possit, ne Archidiaconus visitet; sed arbitrio boni viri. Iuxta *l. fidei commissaria.* 46. *D. de fidei commiss. libert.* non enim intendit Concilium

solicitudinem Archidiaconorũ extinguere, sed vt omnia ordinatè fiant, & concorditer. Nam *vnus adificans & vnus destruens. quid prodest illis nisi labor? Ecclesiastici* 34. vnde & decernit *d.c.* 3. ne inferiorum visitatio Episcopi visitationem impediat; & vt illi huic peractæ visitationis rationem reddant.

Quibus ex causis fortè concordatum, quod dicitur esse Camesaci olim inter Episcopum & Archidiaconos, qui ibi plures sunt, initum, non fuerit vndique rationabile; ne scilicet imposterum Archidiaconi visitarent; sed Decanus ruralis visitaret loco vtriusque, iuraque reciperet, & vt nunc per se istius loci Archiepiscopi visitant, non tantùm per Decanos, ita rationi magis congrueret, vt & Archidiaconi per se, *iuxta d.c.* 3. visitarent: quam quod Decanus loco vtriusque non visitantis iura reciperet.

Quæ auctoritas in Decanos rurales?

Quæ concordia satis innuit Decanos rurales, quos *c.* 1. *X. de off. Archipresbyt.* Archidiacono subesse vult, ad Episcopi & Archidiaconum communem aliquem ibi habuisse respectum, *iuxta d.c.* 7. §. *fin. de off. Archid.* quod commune eorum officium Decanus exerceat, adeoque communiter sit eligendus, vel amouendus: sed hodie his in locis huiusmodi Decani vel Archipresbyteri à solis Episcopis constituuntur, juxta Synodum prouinciale Mechliniensem primam *tit. de Decanis c.* 3. vt & multa alia Archidiaconorum munia ad Archipresbyteros, & Sigilliferos per Synodos prouinciales, & diœcesanas, consuetudinemque inde secutam sunt translata: & in erectionibus nouorum Episcopatuum nonnulla sunt his vel illis dignitatibus attributa. Vt Antuerpiam Cameraco translatus est Archidiaconatus, qui olim illic fuerat Antuerpiensis districtus, ex quo & parte districtus Leodiensis, erecta est diœcesis Antuerpiensis, ita vt in illa curam iurisdictionalem exerceat Archidiaconus Antuerpiensis, qualem in vlla parte talis diœcesis ante alij Archidiaconi exercuerant. Cui conformis est clara iuris decisio, *in c.* 2. *in extrauag. Ioann. XXII. de Concess. preb.* Archipresbytero verò & Pœnitentiario Antuerpiensi data est per diœcesim Antuerpiensem cura animarum in foro conscientiæ. Nulla autem exclusiua est primæ, & principalis, seu Episcopalis curæ: *d.c.* 3. *s.* 24. *Trid. d. c.* 7. *X. de off. Archid. in V. omnem solicitudinem & curam tam in clericis, quàm in ecclesiis, impendendo, cum super his sit redditurus rationem in districti examinis iudicio.* Quæ distinctio non parum facit ad quæstionem quam mouet glos. *in d. c. cum satis in V. consuetudinis, & alij passim*, an Archidiaconi habeant curam animarum.

Quæ iura?

De iuribus autem Archidiaconalibus etiam Synodus prima Mechliniensis *tit. de Sigill. c.* 1. 2. *&* 4. ne titulo sigilli quidpiam accipiatur, præter stipendium ibi taxatum, quod ad Trid. *s.* 24. *c.* 14. & constitutionem Pij V. *Incip. dudum. & c.* 2. *X. de exceß. pralat. & qua tetigimus in Iur. pont. nou. de instit. n.* 4. allidendum est. Quod vt vt se habet, vsus tamen mansit, vt certa iura accipiant secundum antiquas taxas, quæ plerumque leues sunt, non tantùm moderatæ: præsertim nunc attenta mutatione monetæ, ac vilitate pecuniæ, scientibus & annuentibus Episcopis.

Moderata procuratio.

Prout etiam moderata esse debet, vbi, seu quando visitant Archidiaconi, procuratio. *Trid. s.* 24. *c.* 3. §. *qua vt*, quæ excedere non debet quinque vel septem saltem euectiones. *c.* 6. *X. de cens.* ita tamen vt qui paucioribus vti consueuerunt, eas non excedant. §. *sanè ibid.* imo nihil procurationis nomine accipiunt, si ita sit consuetum. *Trid. d. c.* 3. §. *in iis*, alioquin victualia recipit visitans, non pecuniam. *c. exigit de cens. in* 6. nisi volentibus visitatis. *c. felic. ibid.* quorum optioni id relinquitur, *Trid. d. c.* 3. *vers. si tamen.* alioquin Germaniæ Archidiaconi non vltra 50.

tra 50. turonenses argenti, quorum duodecim valent vnum florenum auri puri, salua conuentione vel consuetudine minore. *c. vn. de cens. in extrauag. commun.* generaliter id statuendum est, vt moderata sit procuratio, modestus equitatus, famulatusque; cum celeri diligentia: ne vel mora visitatos grauet. *d. c.* 3.

Conuentiones & consuetudi-

Denique vt multis aliis in rebus, ita & in officio Archidiaconi conuentiones & consuetudines multa variarunt. Vbi sunt Episcopi residentes, & angusti districtus Archidiaconorum authoritas nonnihil est imminuta, vt & in nouis episcopatibus Belgij. Vbi autem Episcopi plerumque sunt absentes, & temporales Principes, & latæ diœceses, admodum est Archidiaconorũ potestas ampliata: vt in diœcesi Leodiensi patet per concordata inter Episcopos & Archidiaconos generaliter & Archidiaconũ Brabantiæ specialiter inita. 24 *Septemb.* 1334. quæ referuntur in Statutorum Leodiensium modificationibus impressis Parisiis anno 1518. quæ vtiq; etiam nunc obtinere debent, quatenus canones Tridentini, aut nouæ hîc Erectiones non derogarint in iis locis, quæ ab episcopatu Leodiensi sunt præcisa. De practica etiam variorum Archidiaconorum potestate videatur Choppin. in sacra polit. l. 1. t. 8. n. 15. 16. 21.

De Officio Delegati.

CONSVLTATIO I.

De designatione Iudicum Synodalium.

IN delegãdis Iudicibus requirit Bonifacius VIII. *in c. statutum de rescript. in 6.* vt sint in dignitate ecclesiastica, personatum obtineant, vel canonicatum cathedralem. Quod innouauit Concil. *Trid. s.* 25. *c.* 10. adiecitque vt idonei in vnaquaque diœcesi nominatim designentur; saltem quatuor, in Conciliis prouincialibus aut diœcesanis; eorumque nomina Romam mittantur: vt causæ ecclesiasticæ iis delegentur; delegationes aliis factæ subreptitiæ censeantur, & Greg. XV. *const. incip. sanctissimis an.* 1621. constituit vt etiam Conseruatores, tum principales, tum subrogati tam iisdem qualitatibus prædìti esse, quàm eadem formâ designari debeant.

Porro facit necessitas huiusmodi designationis vt cesset decretalis Alexandri III. *in c. quoniam Abbas de off. delegat.* qua rescripserat successorem in dignitate succedere in delegationem dignitati, non personæ antecessoris factam. *VVeymsius post Garc. & Costam ad constit.* 24. *in Trid. innou. constit.* 1. *n.* 13. & satis innuit vers. *& si aliquem interim ex designatis mori contigerit.*

Delegatio non transit in successorem hodie nisi in ordinarii.

Qua de causa cũ delegati nominatim designari debeant, & mortuis alij subrogari; vbi Greg. XV. constitutio viget, conseruatores vix impetrari possunt perpetui: nisi Episcopi ipsi eorumúe Vicarij, nam hi perpetui esse possunt: cum d. c. 10. disponat tantum de iis, quibus *præter Ordinarios locorum*, inquit, *causæ Ecclesiasticæ committantur.* Vicarij ergo atque officiales Episcoporum perpetui sunt, sine designatione: & his rectè conseruatoriæ perpetuò diriguntur, vt quasdam nuper vidi plurium diœcesium Officialibus delegatas.

Vicarij ergo ad causas delegari possunt, & ad gratiarum etiam beneficialium executiones, & conseruatorias: etiamsi si Vicarij sint Episcopi confirmati, nondum consecrati; quin etiam Capellani Sede vacante, aut Prælati iurisdictionem episcopalem habentis: Vicarij inquam generales, non foranei; nisi ex certa scientia Pontificis.

Designari possunt Vicarius generalis.

In dignitate aiunt esse Protonotarium Apostolicum, ac designari illum posse Iudicem; sed & Cancellarium academiæ à Sede Apostolica approbatæ, & dignitatis commen-

Protonotarius, Cancellarius academicus,

mendatarium perpetuum; non autem superiores ordinum mendicantium; etsi aliqui in his contra sentiant: sed vsus secus habet. Sed & Canonicos cathedrales (nam quasi dignitates à Bonifacio sunt expressi) Collegiatæ Canonicũ, quamuis alias maximè idoneum, negant admitti, vel Canonicos regulares, quamuis cathedrales, sed hoc apud me dubium est, nam & participant de splendore radiorum episcopalium, & vocantur ad functiones cathedrales, vt Episcopi in negotiis Ecclesiæ horum consilium aut consensum non minus hîc requirere debeant, quam alij suorum sæcularium canonicorum; atque opera in omnibus vti possint: vt Pontifex qui regularem erexit in cathedralem per consequentiã spiritualia regulariũ otia transmutarit in negotia. Sed & canonicum cathedralem super ætate dispensatum, si desit ætas in Iudice requisita, negant designari posse, tanquam ad eum finem non dispensatum: vel coadiutorem in canonicatu, quamuis cum futura successione: eò quod de præsenti non sit canonicus: qualitas autem requisita tempore commissionis adesse debeat, ita vt nec sufficiat adesse tempore præsentationis rescripti, sufficiatque tum adesse; quamuis postea per resignationem, aut alias desinat, eademque qualitas adeo requiratur, vt nec subdelegatus ea *iuxta d. c. statutum versic. neque alibi* carere possit, *vt hæc omnia Barbos. & ab eo citati in Collect. ad Concil. Trid. s. 25. c. 10.* quod tamen de subdelegato ad plenam cognitionem & decisionem causæ intelligendũ est. *negari enim non potest*, inquit, Weymſ. *ad const. 24. in Trid. innouat. const. 1. n. 21.* quin ad vnum aliquem particularem articulum subdelegari rectè possit is, qui dignitatem non habet; dummodo de cætero sit idoneus, & legalis; vt indies Notarij, & simplices clerici ad auditionem testium, & similes actus committuntur.

Commendatarius perpetuus dignitatis.

Canonicus cathedralis, non collegiatæ,

Sed regularis cathedralis.

Non dispensatus super ætate,

Non coadiutor.

Subdelegatus eandem qualitatem debet habere,

alsi sit ad aliquem tantum articulũ sine definitione.

Porrò designatio à Tridentino facienda in synodis præscribitur: vtique sub ea ratione qua negotia in synodis tractantur, extra synodos designatio committitur ordinario loci; sed de consilio Capituli: quod, vt prætermittere non potest, ita nec sequi tenetur. *Garc. de beneff. p. 9. c. 2. n. 353. decl. 3.* sed nec alij à nominatione idoneorum excluduntur: *vt post Garciam Weymſ. vbi sup. n. 13.* sed vtique in synodis deliberando, non statuendo. nam soli Episcopi vocem ibi conclusiuam habent. extra synodos Ordinarius substituit, vt loquitur Concilium, suggeri, & consuli tantùm ab aliis ei potest, solius Capituli sui consilium requirere tenetur. *Vt diximus, & interpretes responderunt apud Weymſium n. 17.*

Qualiter facienda Iudicum designatio.

Quærit idem Weymſ. *n. fin.* an qualitas ecclesiasticæ dignitatis requiratur etiam in delegatione inter duos merè Laicos facta? ob generalitatem constitutionis, & decus Sedis Apostolicæ rectè censet requiri; quamuis secus senserunt Francus & Cantiuncula, quasi posteriores constitutiones mentionem non fecissent huiusmodi correctionis, quia Bonifacius cum nullis nisi ea qualitate præditis causas à Sede Apostolica vel Legatis committi velit, negatiua vniuersali satis omnia negat, satis priora corrigit: & Trid. *d. c. 10.* generaliter *causæ*, inquit, *ecclesiasticæ ac spirituales, & ad forum ecclesiasticum pertinentes delegandæ committantur*: eaque generalitate causarum *ad forum ecclesiasticum pertinentium*, etiam illas complectitur, de quibus quærimus.

An in causis vtriusq; Laicorum eadem dignitas exigatur?

Quod autem *n. 15.* idem Weymſius quærit, an causæ vnius diœcesis committi possint Iudicibus in alia designatis? cùm iure veteri id fieri potuerit, saluis distinctionibus *c. statutum. §. 1. & seqq.* & nunc Tridentini decreto *c. 20. s. 24.* vt omnes causæ coram Ordinariis in prima instantia agitentur, non video cur non possit. nam etsi vnamquamque diœcesim suos velit habere Iudices depu-

An causa vnius diœcesis Iudicibus in alia designatis possit delegari?

deputatos, & iis causas delegari non aliis; non addit tamen omnes in ea diœcesi ortas in eadem diœcesi delegandas; quod iure priori permissum est, ideoque ambiguis verbis correctum non censetur: & multò minus in casibus *d.c. statutum*, & secundis, tertiisque instantiis, præsertim cum ratio decreti conciliaris id non exigat scilicet quod Romæ personarum dissitarũ notitia haberi non potest; *hincq. interdum Iudicibus non vndequaq. idoneis causæ in partibus delegantur*, ideoque ea causa finali cessante, non est torquenda dispositio ad prioris iuris abrogationem.

Personatum habentes delegantur.

Personatum obtinentes etiam expressit Bonifacius VIII. & nouauit Trid. *verb. personas quæ qualitates habeant iuxta constitutionem Bonifacij VIII.* sed non suffecit id Tridentino, sed addidit; *& alioquin ad id aptas:* vt sufficiant oneri delegationis. Personatus hîc ferè sunt beneficia nunc simplicia; prærogatiuam in Ecclesia habentia, & pastorum deputationem; vt olim credantur primarij pastores, seu plebani fuisse: Bonifacio instar dignitatum fuisse videntur; quippe qui eos locarit inter dignitates, & Canonicos cathedrales. sed nullum hîc designatum vidi Iudicem, nisi & alia

An plebani.

qualitas ei competierit. Plebani tamen sæpè subdelegantur ad audiendum testes, aut causam nonnihil instruendam, citra facultatem sententiam dicendi, saltem definitiuam, sed interlocutoriam dumtaxat, seu decreta v. g. citandi, monendi, cogendi testes, similiaque ferendi.

De Officio Ordinarij.

CONSVLTATIO I.

De priuilegio visitationum.

Visitatio priuilegiata.

VIsitatio Episcoporum tum in iure, tum Concil. Trid. præclara priuilegia sortita est, ad boni publici conseruationem, præsertim ne decreta visitantis appellatione suspendantur, sed ea priuilegia: vt publica salus causata est, ita etiam oportet vt visitans, si quid agat, permittat, inhibeat; in scemate visitationis maneat, atque intra sphæram & terminos visitationis;

Sed in suis terminis maneat.

Eam dixi *in Iur. Pontif. nou. anal. tit. de accus.* n.9. comparari optimè officio ædilium, quod magis in lustrando, & exequendo consistebat, vt & Censorum, quàm in cognoscendo. Ideoque ædiles curules, non pro tribunali, sed in curru, quo vehebantur, decernebant. Ædiles plebis, quorum cura ad res minores pertinebat in via, vel fortuito cespite statuebant, expeditè atque sine mora, magis exequendo, quàm cognoscendo, & iudicando; nam quæ examen requirebant, à solicitudine sua seponebant; vnde & Conc. Trid.

circa notoria,

sess.24. c.3. iubet, vt visitantes studeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absoluere, & Conc. Toletanum *relatum in c. inter cætera* 10.*q*.3. vetat, ne cum Episcopus diœcesim

citra moram;

visitat, amplius quàm vna die per vnamquamque basilicã remorandi licentiam habeat. Cabilonense verò *in c. præcedenti ibid. cauendum est*, inquit, *ne cum Episcopi parochias suas peragrant quandam damnosam erga subditos, seu erga socios tyrannidem exerceant*, quo pertineret, formâ, & priuilegiis visitationi attributis abuti velle, alioque flectere, quàm quo concessa sunt: & sub vmbra visitationis ea decernere, & exequi, quo non scopus spectet visitationis, propositus in *d.c.3. sess.24. & c.1. §. sanè de cens. in 6.* sed iura aliquorum sine examine legitimo pessumdarentur appellatione contempta, quæ reiici non potest, nisi in puris putis terminis visitationis, & si modus illius tamen non excedetur. *Ceual. tract. de cog. per viam viol. glos. 6. & q.74. n.21. & seq. Nauar. de Appel. cons.1.2.3.*

Quæ altiorem indaginem requirunt huc non pertinent.

Quapropter quæ altiorem indaginem requirunt, ad visitationem & ex ea correctionem, emendationemque

nemq; morum non pertinent; Adeoque rectè Innoc. IV. formam tam Archiepiscopis, quàm Episcopis, quàm Prælatis vniuersis ordinario iure subiectos visitantibus *c.1. de cens. in 6. §. vlt.* præscribens, notoria crimina, quæ examinatione nō egeant, corrigi iubet; sed si de aliquibus tantùm orta est infamia, non permittit: (cum eam moram visitatio non patiatur) sed tantùm denuntiari, vt extra visitationem solemniter inquiratur, si visum erit expedire. Neque enim res dubiæ materia sunt visitationis, sed liquidè & clarè. atque hæc est ratio, vt si quid visitantes quoad morum emendationem decreuerint, appellatione non suspendatur: morum scilicet. notoriè malorum, non item iure vel vsu non improbatorum, emendatio morū præsupponit malitiam: ideoque mali mores sine appellatione emendantur, non improbati autem, aut dubij extra causam priuilegij sunt. Rectè Paulus *l. vlt. D. de appel. recip. si res*, inquit, *dilationem non recipiat, non permittitur appellare*, & Modest. *l. 16. D. de appel. constitutiones*, inquit, *quæ de recipiendis nec ne appellationibus loquuntur, vt nihil noui fiat, locum non habent in eorum persona, quos damnatos statim puniri publicè interest*. Rectè ille Romanus quid festis diebus agere permissum esset rogatus, respondit quod prætermissum noceret. Rectè non minus rogatus quis, quid visitantem appellatione reiecta exequi liceat, responderit, quod prætermissum noceret. quod si non statim puniri publicè intersit, quod si res dilationem recipiat, quod si notoria non sit, contrarium Paulus, Modest. Innoc. IV. canones & Tridentinum sentient.

Sed remittuntur ad inquisitionem ordinariam.

vt & quæ moram patiuntur.

Qua eadem ex causa si quid in visitatione decerni potuit, & longo demum post tempore decernatur, priuilegium visitationis amittit, ad exemplum militis in expeditione testantis iure militari, cuius post missionem post annum concidit testamentum. *§. sed hactenus de milit. testam. inst.* & annus is quidem militi à præsidio, forte limite Imperij, reuertenti indulgendus est. Cæterùm Episcopo visitanti Tridentinum iniungit quā celerrimè totā visitationē absoluere, quod si non fiat id vno die, vt Conc. Toletanum videri potest exigere, saltem fiat æquo & bono Iudicis arbitrio quamprimùm. nōn bonum erit, nec æquum arbitrium, eam dilationem visitationi exequendæ dari, quam summam etiam iudiciis ordinariis omnibus esse iura voluerunt, & nouissimè Tridentinum *s. 24. c. 20.* biennium scilicet. Omitto Nouel. Iustin. 79. 83. vbi intra duos menses monachorum, & clericorum causas expediri iubet. valde iniquè igitur agunt visitatores, qui lustrato loco domum muti abeunt, & biennium, trienniumque tacent, ac tum demum quasi ex visitatione, quæ lubent, decernunt: & reiecta appellatione exequuntur ea, quæ neglexerunt iudicio ordinario, quod interim confici poterat, committere; multò peius, qui controuersa, & super quibus lis pendet, per innouationem & attentatum attingunt.

Visitans statim debet officio fungi, diu post non potest cum priuilegio visitationis exequi.

CONSVLTATIO II.

De Ordinariorum circa sacerdotes castrenses authoritate, & concordatis cum delegato exercitus.

INter concordata Ordinariorum 23. Ian. 1595. inita, & denuò in Septembri 1628. inter Archiepiscopum Mechliniensem vt delegatum exercitus, & Episcopos conprouinciales renouata, relatum est, vt parochis liberum sit administrare sacramenta omnibus diuertentibus ad suas parochias, & sepulturas in iis morientibus, saluis iuribus: Non licebit tamen parochis assistere militibus, seu personis de exercitu, matrimonium contrahere volentibus;

Breue delegationis Vicarij exercitus.

bus; nisi tanquam præsidiarij in eorundem parochorum parochiis resideant.

Quæritur cum in præsidio sunt milites an delegatus seu subdelegatus exercitus designare vrbis aliquã capellam possit, in qua sola milites sacramenta suscipere, & sepulturas eligere possint?

Idque sub pœna nullitatis, si quis matrimonium v. g. contraxerit coram parocho, sub cuius regione in ea vrbe in præsidio moratur?

Denique dispensationes super proclamationibus matrimonialibus non nisi à se concedendas fore, & ab Ordinariis locorum concessas, non recipiendas decernere?

Hæc protrudi à castrensibus quibusdam sacerdotibus aliquando dicuntur, dum Breue delegationis nõ satis examinant.

Non minuit iurisdictionem Episcopi aut parochi

Siquidem nec ratio concessi Breuis, nec textus verba quidquam auferunt ex iurisdictione Episcoporum, aut iure parochorum: vt generatim omnes concessiones nouæ interpretationem capiant, vt saluum sit ius cuiuslibet *l. nec auus. C. de emanc. lib.* & de iurisdictione nouiter concessa decretum est *in l. 1. C. de offic. præf. vrb.* vt non abroget priùs concessam, sed tantùm cum illa possit concurrere. & quemadmodum non est de priuilegiis iudicandum, nisi toto eorum tenore diligenter inspecto, *c. porro. X. de priuil.* ita priuilegiati seriò vetantur eorum metas transgredi. *d. c. porro. in fin.*

Concurrit tantùm.

Verba autẽ Breuis Illust. D. Matthiæ Houio Archiepiscopo Mechliniensi concessi (cui conforme est quod habet modernus Illust. Archiepiscopus ab Vrbano VIII. 1626.) nullum iota habet quod sacerdotes castrenses vel milites eximat à iurisdictione episcopali, aut iure parochiali respectiuè.

Non eximit.

Sed nec ratio vllatenus eò vergit, scilicet quod *in exercitu multa sæpè contingant, in quibus pro salubri directione animarum; salute illorũ qui in castris degunt, & versantur, opus est industriâ personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, propterea quod non facilè ad locorum Ordinarios aut ad Sedem Apostolicam recursus haberi possit*: hæc tota est quæ inseritur Breui ratio; quæ sola ad solatium tantùm spectat eorum, qui ita absunt à suis Ordinariis, vt ad eos recurrere, & ab eis iuuari non possint; non vt ob difficultatem recursus ad Ordinarium magis aliàs ab eo eximantur, quàm à Papa, ob difficultatem recursus ad Papam.

Ideoque in eodem Breui additur delegatum in eos, etiam sacerdotes castrenses, qui per Breue ei subiiciuntur, iurisdictionem exercere non posse, *qui sint in propria diœcesi, sub qua illorum Ordinarij iurisdictionem suam ordinariam in eos exercere possint.*

Nec quidem concurrit in diœcesi ordinariorum castrensium sacerdotum.

Tantùm abest vt Ordinariorum iurisdictionem Breue minuat, cum delegato auferat, quando Ordinarius suã exercere potest, quod idem suo modo de parochis accipiendum est.

Præsertim cum etiam Conc. Trid. *s. 7. c. 14.* ita nuper innouarit c. volentes *de priuileg. in 6.* vbi etiam aduersùs indubitata priuilegia preseruatur Ordinariorum iurisdictio, si priuilegiati extra locum suum contrahant vel delinquant.

Consequenter infertur, delegatum exercitus etsi aliquid inter suos possit statuere, quod ad salubrem directionem, & animarum salutem pertineat, nihil tamen posse vnde consequens sit aliquod præiudicium Ordinarij, aut parochi: vt sunt quæ tribus supra propositis quæstionibus continentur, quoad susceptionem sacramentorum, & sepulturas, in iis parochialibus Ecclesiis, sub quibus milites præsidiarij agunt, aut moriuntur: vel contra confessionem & communionem paschalem, missas, & conciones parochiales frequentandas, & quæ Parochianus obediens plenius exigit, minus sibi parochias priuatim sine authoritate summi Pon-

Nihil Vicarius potest statuere quod præiudicet parochus.

Pontificis aut Episcopi loci erigere, collectionem fidelium facere, *c. Ecclesias. tot. d. 1. de conſ. c.4. ſ.21. c.9. ſ.14. Con. Trid. c. Ecclesias. 23. q.1. c.13. ſ.24. Trid. c. pastor. de his quæ à præl.* nec baptisterium *c. clericos d. 1. de conſ.* nec officia fieri alibi non permittente Episcopo *c. si quis. ead. d. l.*

Multo minus nullitatis pœnam in matrimoniis apud parochos contractis adiicere.

Multò minimè vt possit adiicere pœnam nullitatis matrimonio coram parocho præsidiarij militis contracto, qui sit per moram præsidiariam factus proprius etiam parochus, vel domiciliaris parochus ante militiam: cuius iurisdictio per militiam non statim perimitur *l.23. §. miles. D. ad municip.*

Quibus accedit quod eadem lex tradat militem videri domicilium habere *vbi meret, si nihil in patria possideat*, & multi sanè in patria nihil possident, adeoque ij vbi merent domicilium habere videantur, & sic facilè ibi parochum vt proprium sortiri, vbi in præsidiis, aut aliter morantur; non tamen per modum transitus. *l. hæres absens. §. proinde. D. de iudiciis.*

Quæ solo papali decreto inducitur, aut Concilij œcumenici.

Nullitas autem matrimonij induci non potest aliquo inferiorum statuto, sed sola authoritate pontificia, aut Concilij generalis. *Sanchez de mat. l.7. d.1. n.9.*

Dispensationes ab Ordinariis concessæ non possunt argui, dum quocumque modo subditis conceduntur.

Dispensationes etiam ab Ordinariis concessæ iis, qui alioquin ad iurisdictionem illorum pertinent, iure Concilij Tridentini, & ab eo concessa facultate munitæ sunt, nec earum vsus à quoquam infra Pontificem inhiberi potest aduersùs canones permissiuos, non magis quàm falcem licet mittere in alienā messem; vt nec par quidem in parem imperium habere potest; & extra iurisdictionem ius dicenti non est parendum.

Quibus attentis videntur facturi bene sacerdotes castrenses, si huiusmodi sermonibus vel attentatis Ordinarios aut parochos non irritent; sed potius concordatis, & nominatim articulo suprascripto vtantur, per quæ multa eis authoritas concedi videtur, quæ examinata ad rigorem verborum dicti Breuis non facilem controuersiam pateretur.

Castrenses Capellani non habent ius parochialis sepulturæ.

Sæpe siquidem non imperiti parochi de Breui disputantes contenderunt, ex eo castrensibus sacerdotibus nullum ius sepulturæ competere, sed locale illud esse, & reale, fundo parochiarum infixum: *tot. tit. X. de paroch. tot. tit. de sepult.* vnde sicut iure dominus prohibet, ne quis fundū suum ingrediatur *§. ferè. inst. de rer. diuis.* sic & parochus ne quis in loco sepeliat. Castrenses autem volatilem tantùm, & cum castris mobilem iurisdictionē habere, concessam tantùm pro iurisdictione in eos, *qui*, inquit Breue, *in castris degunt, & versantur*: castra autem sint locus vbi milites tentoria figunt in morem castri; vt *in l.3. D. de re milit.* sic emansor dicitur, qui diu vagatus, ad castra regreditur: vt & idem Breue alibi iurisdictionem tribuit in personas *in exercitu*, inquit, *commorantes*. Exercitus autem non est vna cohors, aut ala; sed numeri multi militum: *l.2. D. de his qui not. inf. m.* qui adeoque cum separantur, & singulatim in præsidia distribuuntur, exercitus esse desinunt, & castra, & consequenter illorum personæ singulæ in exercitu commorari non amplius in rigore verborum nonnullis videntur. quamuis vsus longissimi temporis ipsum Breue aliter sit interpretatus.

Qua eadem ex causa, semotis concordatis, sacerdotū castrensium iurisdictio, & authoritas tota pro eo tempore non exiguum dubium apud illos patitur.

An ius iungendi matrimonio?

Sed & quidam non leuem scrupulū iniiciunt, commentando idem Breue, quod cum à solo parocho licitè sacramenta suscipiantur *Trid. ſ.24. c.13.* nisi expressè aliud cōcedatur, & in eo Breui disertè Delegato exercitus & sacerdotibus ab eo subdelegandis in omnes personas in exercitū commorantes, non omnis

iuris-

iurisdictio ordinaria, & parochialis respectiuè tribuatur; nec expressè facultas matrimoniis castrensiũ assistẽdi: quod aliàs tamẽ res grauissima est, & speciale mandatũ requirit: *c. fin. de procurat. in 6.* & generatim quę notabilia sunt, nisi specialiter notentur, videntur omissa; *l. item apud Labeonẽ §. ait prætor D. de iniur.* Adeoq; cũ in Breui non disertè exprimatur quicquã quod ad facultates matrimoniales pertineat, omissum censeri contendunt, quod non est concessũ. præsertim cum etiam Concilium Trid. *s. 24. c. 20. §. adhac.* negotia matrimonialia solis locorũ Ordinariis reseruet, abdicata iurisdictione inferioribus cõpetente, quantò minùs censeri volunt, non competentẽ esse concessam, si disertè non exprimatur? vt non fit in Breui.

Quamuis enim illud generale authoritatẽ Delegato tribuat in sacerdotes sæculares, ac regulares, *perinde ac si illorũ præsul & pastor, horũ superior esset*: non tamen eandẽ tribuere videtur illis in laicos, sed facultatẽ tantùm de eorũ causis cognoscendi, cõfessiones audiendi, absoluẽdi, etiam à casibus reseruatis, (quibusdam exceptis) altare portatile concedendi, & super eo in locis honestis, dũ sacer haberi non poterit, in Exercitu celebrandi, Ecclesias, Capellas, cœmiteria & Oratoria polluta recõciliandi, vbi Exercitus consederit, nulla expressè & specialiter matrimoniorũ facta mẽtione: ad quæ de casu ad casum facultatis cõcessę nõ facile solet fieri extẽsio *c. P. & G. de off. deleg. in fin.*

Et quod dicuntur in Breui castrẽses sacerdotes assumi *pro sacramentis administrandis*, præterquã quòd narratiuè non dispositiuè id ponitur, ea generalitas quibusdã videtur restringenda ad necessaria sacramẽta, non verò voluntaria; vt est matrimonium: vt tradit Sanchez *de mat. lib. 3. d. 35. n. 8.* generalem licentiã à parocho datam administrandi omnia sacramenta, non porrigi ad matrimonium: & similem clausulam Bullæ Cruciatę similẽ facultatẽ concedentis ad sacramenta confessionis & eucharistiæ esse restrictã *per declaratiõnẽ Rotæ*, prȩsertim cũ delegationes generatim sint odiosæ, vt ibidẽ prosequitur *n. 9.* & odia restringenda. Sicut disertè priuilegia religiosorũ sunt restricta, ne matrimoniũ ministrent, sine parochi licentia. *Clement. 1. de priuil. in 6.*

Tametsi autẽ generalis facultas cõcessa exercendi omnia quæ spectãt ad curam animarum etiã comprehendat matrimoniũ; non tamen in eodẽ Breui deprehendi dicunt generalitatem talium verborum; sed horũ dumtaxat; *pro salubri directione, & animarũ salute*, in proœmio non dispositiuè positorũ; sed & restrictã, *multa*, inquit, *sæpe contingunt, &c. in quibus opus est persona in dignitate cõstituta industria: Pro salubri*, inquit, *directione, & animarum salute illorum, qui in castris degunt, & versantur; proq; inter eos cognoscendis causis, & controuersiis forum ecclesiasticum concernentibus*: & inferius consequenter cõcedit facultatẽ dispositiuè omnes causas ecclesiasticas, prophanas, ciuiles, criminales, mixtas inter eos cognoscendi, terminandi, exequendi etiã per censuras, & pœnas: quoad salutem autem animarũ; confessiones audiendi, absoluendi, etiã à reseruatis; quibusdã exceptis, & censuris: de matrimonio nullam esse mentionẽ, vt ad salutem nõ necessario: & quod illud in Exercitu cõmorantibus celebrare nõ æquè conueniat. Vnde & legitimæ vxores solent arceri *l. 10. C. de re milit.* & admodum nuper pœnis & carcere, militum matrimonia sæpè impediebantur, donec data est Romæ declaratio id aduersari Cõcil. Trid. *de refor. mat. c. 9.* & cum permittenda sunt, mereri commeatum, & licentiam adeundi parochum domicilij, seu habitationis.

Præsertim cũ Concil. *Trid. s. 24. c. 1. de reform. matrim.* generaliter statuerit à proprio cuiusque parocho factis proclamationibus, vt ab eodem quisq; coniungatur: sacerdotes autẽ castrenses non sint propriè parochi (parochus enim est rector parochialis ecclesiæ qui *in c. omnis vtriusque X. de penit. & remiss.* proprius sacerdos dicitur, cui iure ordinario cõpetit potestas in incolas parochiæ) parochia autem hic ex

etimologica aliqua ratione definiri nō debeat; vt neq; Episcopatus, quasi Episcopus quisquis inspicit dici possit, sed quod sensu diuimus diœceses & parochias esse distinctas, & antiqui canones ipsas parochias terminationes, nuncupant, locorum terminos, vt in c. plures in 6. q. 1. sed subdelegati tantùm sunt castrenses à Delegato exercitus, quippe in eodē Breui data est facultas vnū vel plures subdelegandi ad exercitiū commissionis sibi delegatæ; cuius proinde volunt delegationis tenorem expressè debere facere mentionē facultatis matrimonio assistendi; vt censeretur Pontifex à Concilio Tridentino recessisse; vel tanquā totius orbis ordinarius alteri quàm parocho facultatē assistendi matrimonio concessisse.

Sed neque mouet eos finalis clausula generalis Breuis *cætera faciendi & exequendi in præmissis necessaria vel quomodo-libet opportuna*, quasi agat de præmissis; & de matrimonio nihil fuerit præmissum: & generale alioquin mandatum non comprehendat negotia matrimonialia, vt est supra dictum ex *d. c. fin. de procurat. in 6.*

Concedit quidem Breue *omnem & quamcumq; iurisdictionē in administrādis sacramentis*: sed minùs dubij habuisset, si addidisset, *quibuscumque, seu omnibus*. Quamuis enim iurisdictio satis vniuersaliter per voces *omnis & quæcumque* ponatur, restringitur tamē per adiectas, *in administrandis sacramentis*. nō ad omnia extenditur circa quæcumque iurisdictio fluere potest: quin & eæ voces administrādis sacramentis indefinitæ positæ multis non videntur æquipollere vniuersalibus, quando in illis iuris ratio est diuersa. Vt ad matrimonia requiritur mandatū speciale *c. fin. de procur. in 6.* & licentia expressa. *citati à Barbosa in Collect. DD. ad conc. Trid. ad c. 1. s. 24. de reformat. n. 122.* Porrò in Breui de matrimonio nihil est specialiter expressum. vt & matrimonij administratio prohibita est regularibus quibus est cōcessa pœnitentiæ & eucharistiæ. Et quamuis sint qui eū assistere matrimoniis posse censeant, cui parochus concessit facultatē administrandi omnia sacramenta, vt diximus: alij distinguant inter parochum absentem & præsentem *citati à Barbosa vbi supra n. 128.* cōtra *canonistas n. 129.* Egidium de Coninck, Filliucium, Tamburin. Hurtado. qui existimantes concessionem facultatis ad administrandum omnia sacramenta non æquiualere, nec sufficere; vt eius vigore possit sacerdos deputatus matrimoniis assistere, vel illa sollennizare.

Et quamquam præfata concordata & rati-habitio de præsenti & præterito sanent in omnem euentū castrensium matrimonia, *iuxta Sanchez d. disp. 35. n. 20. 21. 22.* tamen Ordinarij & parochi irritati castrensium incōgruis sermonibus, actionibusq; possent concordatis, castrensibus ea non obseruantibus, repudium mittere, & actus huiusmodi non ratos habere, & inde grauia incommoda, lites, & præiudicia forent exspectanda. Quæ vt præcaueantur, rectè fecerint castrēses, si abstinuerint ab insolitis huiusmodi nouitatibus: vsu hactenùs consueto, & concordatis sint contenti, seseque in periculum non coniiciant.

Sanè difficultatē non habet, quin ecclesia intra muros arcis in parochialem ab Ordinario erecta, ei subsit. *c. omnes basilicæ 16. q. 7.* & intra limites alicuius parochiæ subiiciatur, etiam patronatui rectoris matricis ecclesiæ, seu illius qui in illa ius patronatus, seu parochi primitiui habet, *c. ad audientiā X. de eccles. edif.* de ea disponere nihil pertinere ad delegatum exercitus seu illius Vicarium, satis item liquet: quia, vt diximus, nullum ei ius parochiale competit: sed mandatum tantùm personale delegatum, subdelegatumúe est. Ideoque eos, qui in arce morantur; nec in numeros regios relati sunt, nec castra sequuntur, ad illorū iurisdictionem non spectare constat: pœnitentiāquoq; communionē paschalem, Inunctionē, matrimonium eis per illos administrari non posse; verba Breuis aut mentē illos non cōprehēdere, sed neq; cōcordata: quę & firmos arcium præsidiarios Ordinario Ecclesiæ Episcopo sunt subiectæ.

&

& parocho non delegato aut subdelegato; castrensibus sacerdotibus, Capellanis maioribus, aut minoribus subiiciunt, Ecclesias nullas aut iura parochiarum eis deferunt: sed tantùm administrationem personalem militum, eorumúe qui castra sequuntur. Quare & perperam in quibusdam castrensium ordinationibus huiusmodi Capellani pastores vocantur: cum & ipsi Delegato ipsum Breue nec in ipsos sacerdotes quidem ordinariam aliquam authoritatem tribuat; sed tantùm in sacerdotes seculares, ac regulares, *perinde*, inquit, *ac si illorum præsul & pastor; horum superior esset*: id autem quod simile est, non est idem.

CONSVLTATIO III.

Sumptus Officij Episcopalis quatenùs ad successores transeunt?

Difficultas proposita ab Episcopo N. eiusmodi est, vt pro tuitione libertatis, & authoritatis ecclesiasticæ, sat causæ fuerit faciendi, id quod factum est: sat potestatis in faciente. Adeò vt alij in Belgio passim Episcopi, & nominatim eius in ea Sede antecessores id fecerint, quod hic factum est.

Hoc tantùm rem controuersam facere videtur, quod cum magno, Nobili, potente quæstio orta sit.

Præstandū constanter episcopale Officium. Enimuerò aduersùs potentes authoritatem Ecclesiæ deseri non oportet. Tutati sunt Ambrosius aduersùs Theodosium, Augustinus aduersùs Bonifacium, Thomas Cantuariensis aduersùs Henricum, Borromæus aduersùs suos, alij alibi: Patrum & nostro æuo: gladium excommunicationis (quem neruum vocat ecclesiasticæ disciplinæ ad continendos in officio populos valdè salutarem, Trid. *ſ.* 25. *c.* 3.) cum opus esset exserendo, seu aliàs, quod temporum oportunitas suaderet, exequendo. Quod & literis sacris consonat mandantibus, non timere à caudis titionū fumigantium, nec terreri ab his qui occidūt corpus, &c.

Virum iustum & tenacē propositi,
Non vultus instantis Tyranni
Mente quatit solida.

Itaque non debuit terreri idem Episcopus potentia G. neque eius officium respectu eo labefactari. Id tantùm vrgeri potest, quod districtus sit vir potens.

At verò Trid. *d. loc.* iubet in causis iudicialibus, quando executio realis, vel personalis propria authoritate à Iudicibus fieri potest, abstineant in procedendo & definiendo à censuris ecclesiasticis, quod idem edicta Belgica decernunt aduersùs officiarios, adeoque magis locorum dominos. Sed *liceat*, inquit, Trid. *si expedire videbitur, contra quoscumque etiam Laicos in causis ciuilibus per mulctas pecuniarias: seu per captionem pignorum, personarumq́, (nota) districtionem aliaq́, iuris remedia procedere*, &c. *In causis quoque criminalibus, vbi executio realis vel personalis fieri poterit, erit à censuris abstinendum.* ita Trid. Etiam districtione personali.

Visum fuit expedire eidem Episcopo, potuit ergo per districtionem personæ procedere & debuit potius, quàm per censuras: quas hic edicta non sic admittunt in subsidium tantùm admittit Trid. & alioquin causę grauitas admittebat. Quibus etiam leuior per canones & Trid. carcer habetur. Minùs ergo argui potest, quod per districtionem personæ processerit, si potuit per censuras, sed eas non expedire iudicauerit, edicta hic vetent. (non ago autem nunc de modo incarcerādi, an per se Episcopus id potuerit facere, an implorare debuerit brachium seculare; quod quoquo loco faciendum est vt habet loci consuetudo.) Si videbitur in re graui.

Sed, inquis, infamat carcer, neque ad eum procedendū est, nisi in atrocioribus delictis, vbi de fuga timetur, vbi opus fuerit personali detentione. *Trid. ſ.* 25. *c.* 6. adeoque & *c. clericos de sent. excom. in* 6. excommunicat Prælatos temerariè clericos incar-

incarcerantes. Et Bulla Cœnæ aduersùs Laicos id facientes grauius tonat, ergo multò minus quis magnus in infamantem carcerem trudendus fuit.

Aduersus talionem meritos.

Sed verò ipse G. clericum seu custodem templi, ob officium sibi mandatum in templo præstitum, in carcerem trusit, & parochum sacerdotem, clericum ibi visitantem, inuitum aliquanto tempore detinuit, nemo negat illum ecclesiasticam immunitatem violantem censuram meritum fuisse, si vel Prælati ipsi temerariè, quamuis iusta potestate, id facientes excommunicentur. Meritus ergo censuras, meritus multò magis est carcerem, censuris minorem.

Qui in clericum ea sunt vsi.

Neque queri potest G. Ecclesiam ei honorem non deferre, qui ecclesiæ non defert, eiusque ministris. Cui dici illud potest, non ego te possum reuereri vt Principem, qui me non habes vt Senatorem. Qui nouum & iniquum ius in alium statuit eodem ipse vtatur. Qui quod vult facit, quod non vult patitur. Frustra legis implorat auxilium, qui in legem committit.

Sequitur ergo cum G. iure ac lege actum esse, quæ arbitrarium iudici fecit modum procedendi, qualem per districtionem personæ seu alium expedire iudicarit, nam ea clausula ad animi motum & conscientiam iudicis pertinet, de qua rectè gl, *in c. statutum. §. assessorem de rescr. in 6. verb. relinquat. cum conscientia*, inquit, *relinquatur eiusdem, ergo solus Deus de hoc, & nullus alius est Iudex vel cognitor.*

Neq; motus animi sui dare rationem tenetur distringens.

Vlterius ergo sequitur per Episcopum nihil factum esse per iuris imprudentiam, per legis imperitiam quo solo casu iudex litem facit suam. *§. 1. inst. de oblig. quæ ex quasi delicto l. hoc edicto. D. Quod quisque iur.* Eaque imprudentia talis esse debet, vt ad leuem culpam saltem pertineat, non autem ad leuissimam: Tutorum exemplo; vtrique enim causam publicam agunt, vtrisque gerendi officij necessitas incumbit, vtrique inuiti ei præficiuntur, aliaque in re comparantur. *l. pref. 63. D. de rit. nupt.* vtrique ergo de leui culpa tenebuntur. *l. 1. l. non similiter 4. D. de magis. conuen.* Et quamquam aliqui ex hac lege leuissimam arguant, durius id est tamen, quàm vt aliquo exemplo receptum sciatur. Adeoque Baldus aliique in contrarium euntes, delata solum culpa iudicem non ambitiosum teneri asserunt. *arg. l. si quis domum. 9. aliàs est, l. si quis fundum. 30. §. Celsus. D. locat. d. l. hoc edicto.*

Neque litem facit suam.

De lata culpa tenetur, quãdoque & leui non leuissima.

Quod attinet ad prudentiam facti an expediens fuerit iure agere, an dissimulare: rigore vti & cauterio, an lenibus remediis (nam qui vetuit timere à caudis titionum fumigantium, etiam iussit, cum in vna ciuitate persecutio ingrueret, fugere in alteram) ea tota remissa est per Trid. ad arbitrium ipsius Iudicis, procedentis quatenus ei expedire videretur, quatenùs conscientia dictaret. In qua re alteram partem eligens censeri non potest quasi delinquere, ex eoue obligari, aut conueniri posse, *d. gl. in d. c. statutum.* Vt Bonifacius VIII. cum Philippo pulchro. & D. Thomas Cantuar. cum Henrico II. inter cæteras etiam aliquas quæstiones de subtili iure habuerunt; & vtriusque tempore multi, & magni in Ecclesia viri quædam dissimulanda & leniùs tractanda iudicabant, & tamen hunc ecclesia colit vt martyrem, & illius sepulchro post 300. annos aperto, is integro adhuc corpore apparuisse dicitur.

De prudentia facti & zelo Deus est iudex.

Ad animi motum ea pertinent, & quis scit quis Zelus Episcopum corripuerit, quis spiritus agitauerit coërcendæ iniuriæ ministris ecclesiæ irrogatæ, & durantis contumaciæ G. erga illam, nec vno lapsu, sed iam pridem malè de ea meriti, & plura illius iura inuadentis?

Denique ex his sequitur Episcopum

Sumptus exercendæ iurisdictionis ad successores in officio non hæredes pertinent.

scopum hæc officij, libertatis, authoritatis, iurisdictionisque ecclesiasticæ defendendæ causa fecisse, & litem passum ab G. eamque adeò ad successores iurisdictionis non consanguineos pertinere.

Pro rata temporis & fructuum.

Saltem pro rata temporis, quo Episcopalia commoda dotis, prouentuum, mulctarum, & quorumcumque compendiorum percipiunt vt incommoda eiusdem temporis non fugiant, sicut & vsufructuarius expensas litis ob rem vsufructuariam motæ præstat, non in futurum omnes, sed moderatas ac pro rata temporis sui accidentes, tanquam onera fructuum. *Garcias de expens. & melior. c. 11. n. 10. vers. at verò. & n. 11. post Molin. & alios*, sic in lites expensis disertè sonat *l. 1. C. de Bon. Matern. verb. sumptus ex fructibus impigrè facere.* Vtique sumptus qui in ea tempora incidunt, in quæ fructus. Tametsi enim Garcias aliique patrem in bonis maternis filij defendendis grauius oneret, quàm alium vsufructuarium; non ita tamen vt cessante iam vsufructu, adhuc sumptus ferat, qui tum postea superueniunt. res successiuæ transeunt cum suo onere successiuo. Qua temporis rata quis sentit commodum, sentit onus. Eadem hic est partis, quæ totius æquitas: quam lex dicit esse secundū naturam *l. secundum. D. de reg. Iur.*

Secundùm naturam ergo erit, vt defunctus eiusque consanguinei hæredes sumptus ferant qui in eius vita obuenerint, seu pro rata temporis, quo fructus suos facient, residuum autem successor in dignitate.

CONSVLTATIO IV.

De illius Ordinarij Iurisdictione in Capitula.

Cathedralia Episcopi per se ipsos visitāt solos, aut cum adiunctis.

CApitula cathedralia atque maiora non obstante exemptione Episcopi per se ipsos, *Concil. Trid. s. 6. c. 4.* reliquam diœcesim etiam per Vicariū generalem, aut visitatorem, *s. 24. c. 3.* visitare possunt, tam in corpore quàm singulis membris, corrigere, & emendare tam per se solos, quàm illis quibus sibi videbitur adiunctis. *d. c. 4.* si autem extra visitationem volunt procedere, debent id facere cum adiunctis duobus à Capitulo initio cuiuslibet anni electis. *s. 25. c. 6.* vbi *in princ.* statuitur, vt *d. c. 4.* locum habeat in omnibus cathedralibus non tantùm, sed etiam collegiatis, illic non expressis: quare non rectè videntur nonnulli quærere an *d. c. 6* locum habeat in solis exemptis, an ad Capitula cathedralia pertineat tanquam cathedralia, an tanquam exempta; *vt citati apud Barbos. ad d. c. 6. & d. c. 4.* neque enim ita distinguit Concilium, aut indistinctè loquitur non tantùm, sed addit *in omnibus cathedralibus & collegiatis*; qui omnes dicit nullam excludit. Tollit tamen exemptiones vtroque loco; qua derogatione opus nō esset, si sermo ipse sola exempta Capitula complecteretur. Vnicam addit exceptionem *d. c. 6. in fin.* vt ea omnia quæ ibi decernuntur in illis ecclesiis locum non habeant, *In quibus Episcopi, aut eorum Vicarij ex constitutionibus, vel priuilegiis, aut consuetudinibus, siue concordiis, seu quocumque alio iure maiorem habent potestatem, authoritatem, ac iurisdictionem, quàm præsenti decreto sit comprehensum, quibus sancta Synodus derogare non intendit.* Illud enim est assiduum Concilij propositum restituere Episcopis legitimam iurisdictionem, multis ante priuilegiis accisam, augere potius pro tuenda ecclesiæ disciplina quàm minuere. Siue ergo exemptæ fuerint, siue subditæ illis ecclesiæ, in illisque maiorem authoritatem habuerint, non est illa per Concilium sublata: si non habuerint, est concessa hæc quæ d. c. 4. d. c. 6. proponitur. Sed quia in non exemptas ecclesias maiori authoritate de iure, & plerorumque locorū moribus Episcopi vsi sunt, & non æquè in exemptas, eo fortè respectu plures ita distinxerunt.

Diœcesim etiam per Vicarium aut visitatorem.

Extra visitationem cum adiunctis.

A Capitulo exempto electis.

Idem in collegiatis.

Nisi maior competat Episcopis authoritas.

Casus in quibus Episcopi procedunt sine adiunctis.

Igitur Episcopus procedit sine adiunctis 1. dum visitat: *d. c. 4. §. 6.* deinde 2. dum habet maiorem iam olim authoritatē *d. c. 6. in fin.* 3. dum procedit in vim *c. 8. §. 22. Trid.* 4. dum in vim *c. 9. §. 24.* 5. dum Capitulum monitum non eligit adiunctos: *citati à Barbos. ad d. c. 6. n. 5.* 6. dum dies festos à se institutos cogit seruare: *iuxta c. 12. §. 25. de regular.* 7. dum ipsi adiuncti iurisdictionem eius turbant: 8. dum non Capitula visitat, aut personas capitulares; sed sacramenta, reliquias, parochialia ornamenta, fabricam, capellas, & similia. 9. Quādo totum Capitulum deliquit: cum rei sint omnes; adeoq; non possunt esse Iudices: si modo in ipsum Episcopum non sit delictum; qui etiam pars esse & Iudex simul non potest; 10. si rationes exigat *iuxta c. 16. §. 24.* ab iis, qui sede vacante vicarij, œconomi, aut simili officio functi sunt; nisi agat criminaliter. 11. si agatur ciuiliter, non criminaliter contra capitulares; nam ciuilis Capituli iurisdictio non est tributa Episcopo: *d. c. 6. §. cæteris.* 12. si agatur de personis quæ nec habent dignitatem, nec sunt de Capitulo: *d. c. 6. versf. qui verò nō obtinent.* 13. etiam coadiutores, & portionarij; quamuis vocem habeant in Capitulo, dummodo non sint de Capitulo, nec coadiutoribus concessum sit vt fruantur omnibus priuilegiis coadiuti. Quæ pleraque à S. Congregatione decisa referuntur *per citatos à Barbos. in Collect. ad d. c. 6. & d. c. 4.*

Duo sunt eligendi pro adiunctis.

Neruosa admodùm est structura d. c. 6. & verba singula suam emphasim habent: quam lubet nonnihil ponderare. Duos à Capitulo iubet eligi, non totum Capitulum cum ordinario procedere: quod difficilior sit omnium conuentus, & plura remorarum, atque alia incommoda, antequam pro disciplina ecclesiæ delinquentium causa instrui, & rectè decidi posset, secùm vehat. deinde hos duos, quasi Capitulum representantes, adeoque illius iurisdictione fungentes: ex qua illos ita Episcopo inæqualiter æquiparat, vt si sine illis processerit, acta omnia sint irrita: & tamen si alter Episcopo accesserit, alter dissenserit; alterius dissensus nihil officiat: si vterque discordet, eligatur tertius, cuius iudicium, cui parti accesserit, præualeat. *d. c. 6. versic. vnum.* vtique si concors fuerit discordia duorum adiunctorum, & cum his tertius, vel cum Episcopo consentiat. Sed quid si hic ab omnibus, adiuncti à se inuicem dissenserint? casus est à Concilio omissus; iuri ergo communi relictus. Illum tractat Gutierrez *pract. lib. 1. q. 94.* quid si ergo quis adiunctorum vt suspectus recusetur? substituet vtique Capitulum eligendo alios: sicut recusato officiali Episcopus alium dat iudicem, non arbitri de causis cognoscunt. *c. si contra de off. deleg. in 6.* ne non necessaria impensa litigantes onerētur.

Capitulum repræsentantes:

Illorum cū Episcopis assensus aut dissensus vt operetur.

Quoniam de iurisdictione hoc decretum agit tantùm, sufficit Episcopum esse confirmatum; quamuis non consecratum per se iudicare, vel Vicarium, aut Officialem. Quinimo Sede vacante Vicarius cum adiunctis eandem operam præstabit; pendentes coram Vicario causas ad se potest auocare, non vt solus, sed cum adiunctis cognoscat: plurium vnitarum ecclesiarū Episcopus causas cum electis cuiusque Capituli respectiuè cognoscit: à Vicariis cum adiunctis decisas per appellationem non recipit; cum sit idem vtriusque auditorium *c. Romana de appellat. in 6.* sed eæ ad superiores deuoluuntur. Nolentibus adiunctis, aut non valentibus procedere non trahit ad se in solidum cognitionem, sed prouidet Capitulum, substituendo alios; sed neque electis accrescit authoritas Episcopi non valentis aut volentis procedere; sed eius negligentia aut defectus suppletur per superiores, aut Capitulum tanquam in casu omisso ex primæua iurisdictione per se solum procedet. arg. d. versic. cæteris.

Episcopum sufficit esse cōfirmatū.

Sede vacāte Vicarius vt cum adiunctis procedat.

Plurium Eccl. Episcopus cum adiunctis singularū.

A Vicario decisas causas non reuidet.

Nolētibus adiunctis aut non valentibus prouidet rursus Capit.

Iuris-

Processus instruitur coram Episcopo

Iurisdictionis porrò episcopalis prærogatiua etiam *in d. c. 6.* in eo elucet, quod processus instituatur coram notario Episcopi, quod ad fiscalem quoque ipsius, aut promotorem ex rationis paritate extendunt, quod in eius domo, aut consueto tribunali processus fiat aduersùs personas singulares, si quid autem toti Capitulo proponẽdum est, an ad domum suã illud vocare Episcopus possit, an ipse ad locum capitularem accedere teneatur hic nihil dicitur, sed scriptores sæpe referunt decisum vt ipse accedat, quamquam *in c. 1. in princ. de cens. in 6.* dicitur quod ex vno loco ad alterum vocare possit eos quos visitat. Denique in initio potest solus ad summariam informationem, & necessariam detentionem procedere, non quidem semper, sed *in criminibus* inquit, concilium, *ex incontinentia prouenientibus, de qua in decreto de concubinariis,* non ex omni ergo incontinentia, adeoque non in simplici fornicatione; *vt Rotam iudicasse referunt 6. Iunij 1622.* addit Concilium; *& in atrocioribus delictis, depositionem, aut degradationem requirentibus.* Neque rursum semper, sed *vbi de fuga timetur:* non leuiter; sed ex arbitrio æqui boni viri. circumspectio sanè magna Concilij quoad personas canonicas; tam vt euitetur apprehensionum temeritas, quæ aliàs Prælatos trahit in laqueum censurarum ipso iure: *c. si clericos de sent. excom. in 6.* quam vt nondum damnatis gradus dignitas seruetur. eoque Concilium etiam in atrocibus illis delictis non vtitur vocabulo capturæ, sed necessariæ detentionis; additque. *in omnibus autem casibus ea ratio habeatur, vt iuxta qualitatem delicti, ac personarum delinquentes ipsi in loco decenti custodiantur.* qua in re non satis vbique prouidetur, dum in carceres publicos atque criminales sacerdotes, vt Laici, compinguntur: decentiùs intra aut iuxta palatia episcopalia quibusdam olim locis clericorum custodiæ fuerunt ordinatæ. In Concilio Carthaginensi quarto decernitur, *vt Episcopus in Ecclesia, & in consessu prasbyterorum sublimior sedeat, intra domum verò collegam se prasbyterorum esse cognoscat. c. Episcopus distinct. 95.* ergo in detentis, nondum damnatis, magna est huius rei ratio, & decentiæ æquitas; vt tantisper ita custodiantur securè, vt ex indecentia loci nihil affricetur ignominiæ.

per eius ministros.

In eius tribunali.

Quid si cũ toto Capitulo sit agendum?

Solus ad informationem & necessariam detentionẽ potest procedere admodum circumspectè.

decen-

Dum porrò agendum est cum toto Capitulo, *nec de re*, inquit Concilium, *ad suum vel suorum commodum spectante agitur, Episcopi ipsi Capitulum conuocent, vota exquirant, & iuxta ea concludant.* non spectat ad suum vel suorum commodum, si de re ad dignitatem episcopalem pertinente agatur. spectat enim illa non ipsius, sed Ecclesiæ commodũ. quin imò si cum Capitulo controuersiam habeat, quamuis pecuniariã, cuius causa officium magis spectat, quàm personã; & de illa amicè velit agere cum Capitulo; ratio dignitatis exigit, vt possit ipse conuocare; sed ratio æquitatis non permittit, vt vota exquirat, & concludat: ageret officium Iudicis, aut Præsidis in causa sua. & propterea Concilium non addit aliàs semper, *sed absente verò,* inquit, *Episcopo, omnino hoc ab iis de Capitulo, ad quos de iure vel consuetudine spectat, perficiatur, nec ad id,* inquit, *Vicarius Episcopi admittatur,* vtique vt talis; sed si alia ex causa ad eum pertineat, non prohibetur.

Episcopus quando ipse Capitulum conuocet?

Moderatè iterũ Concilium; *vota exquirant, & iuxta ea concludant,* innuens votum Episcopo non competere, nec arbitrium, sed iuxta aliorum vota debere concludere, vtique in rebus adiaphoris, à iure aut synodo aliqua non vetitis, aut rationabili consuetudine improbatis. nam de his statuta exequi non deliberare oportet: in non vetitis autem rectè deliberatur quid vtilius, quid honestius sit; quid cultui diuino, quid saluti animarum magis expediat.

Vt vota audiat & iuxta illa concludat.

Derogationes hic sanè amplissimæ sunt, etiam consuetudinum immemo-

Quibus per c. 6 s. 25. Trid. derogetur?

memorialium, etiam ex fundatione competentium, sententiarum, iuramentorum & concordiarũ, etiam à Sede Apostolica in forma communi, & non ex certa scientia, confirmatarum. *citati à Barbos. in collect. DD. ad d. c. 6. vbi*, pleraque quæ iam diximus S. Congregationis aut Rotæ declarationibus firmantur.

De Maioritate & Obedientia.

CONSVLTATIO I.

De Regularium obedientia Ordinario debita.

Episcopo omnes debent obedire.

EPiscopo diœcesani omnes obedire debent. *c. 2. de maiorit. & obed.* etiam Laici, & Principes *c. 4 eod.* Abbates, & sacerdotes. *c. 9.* qui etiã dum consecrantur obedientiam, & reuerentiam Episcopo promittunt: sed verbo dumtaxat. nam ad iuramentum, aut scriptum non tenentur. *c. 3.* nisi fortè administrationem habeant, *Gloss. d. c. 3.* nec ad nouã formam. vt in Metropolitano respectu suffraganei decisum est. *c. 13. eod.* adeo vt nec consuetudo, nec præstatio iuramenti de facto emissa in contrarium suffragetur. *ibid.* formam autem iuramenti suffraganei, Gregorius IX. explicat esse, qualem ipse Pontifex ab Episcopis immediatè subiectis recipit: *& ponitur in c. 4. X. de iureiur.* & respectu Abbatũ Episcopi antiquâ formulâ iubentur esse contenti. *c. ne Dei. X. de Simon.* quæ *ibidem* ponitur ad subiectionem, reuerentiam, & obedientiam à sanctis Patribus constitutã, secundùm regulam, &c. Quomodo etiam iuramentum à clericis Ecclesiæ suæ cathedrali præstitum principaliter refertur ad Episcopum, tanquam Ecclesiæ caput. *c. cùm clerici. X. de verb. signif.* sed vbique inseritur secundùm regulas SS. Patrum, secundùm regulã S. N. quo scilicet modo in plerisque ordinibus professionis formula obedientiam spondet secundùm regulam. Vt determinetur quovsque ea se extendat, neque enim superior ad quodcumque arbitriũ, lubitumque suum eam porrigere potest. à Laicis vix exigi potest, nisi vt declinent à malo, & sacris canonibus de se latis obsequantur: à clericis, vt secundùm instituta Ecclesiæ, quoad clerum lata, vitam dirigant: à Regularibus; vt secundùm authoris sui normam se componant: in Laicis statui possunt, quæ ad salutem sunt necessaria: in Clericis quæ vitæ eorum, & honestati congruunt, vt in parte hæreditatis dominicæ assumtorum, solicitudo vberior, & in directione præceptiua potestas sit maior: in religiosos qui consilia Euangelica insuper ex voto amplexi sunt; suprema authoritas est. *C. monasteria 2. q. 3. c. nullus 2. q. 7. c. qui verè 16. q. 1. c. Abbates 18. q. 2. c. si quis Abbas. ibid. c. visitandi 17. q. 4. c. non semel ibid.* ita tamen vt & huius imperium intra terminos regulæ, quam professi sunt ferè coërceatur; adeo vt supra eam extra canonum præscripta imperanti superiori obedientia non debeatur. nec inuitus quispiam supra regulam ad perfectionem cogi possit, infra regulam autem obedire teneatur. In qua re admodum discreti esse debent Episcopi, vt in monasteriis sibi subiectis rigores vnius regulæ non exigant ab alumnis alterius: prompti tamen subditi; vt quidquid non est contra præceptum Domini, aut notoriè supra regulæ obligationem recipiant, atque obsequantur. quomodo loquitur Hieronymus *in c. si Dominus 11. q. 3. si Dominus*, inquit, *ea iubet, quæ non sunt aduersa scripturis sanctis, subiiciatur seruus domino. hoc ipsum intelligamus de vxoribus apud viros, & de filiis apud parentes.* à quibus argumentũ ad religiosos valet. Quo sensu *c. ad monaster. §. prior. X. de statu mon. Abbati omnes*, inquit, *in omnibus reuerenter obediant.* Quare si quis venerit contra decretum Episcopi ab Ecclesia abiicitur. *c. 2. de maior.* infamia notatur *c. 5.* dummodo in ipso Episcopi decre-

Sed quatenus?

Qui qualiter iurant?

Abbates ad antiquam formam,

Clerici secundùm canones, Regulares secundùm regulam &c. obediant.

Non vltra notoriè,

Sed in dubio.

Pœna inobedientis.

con- ... mones decreto nihil sit quod canonicis obuiet institutis *c.9. eod.* Quomodo in Clement. *frequens in fin. de excess. Prælat.* inter reliquos Prælatorum excessus refertur, quod quidam statuta faciunt, per quæ derogatur pri- legia uilegiis regularium.

in cō- s sta- quàm ilibus ptis. Statuta ergo & decreta facere possunt Episcopi: *d. c. 2. c. vt animarum de constitut. in 6. Trid. s. 24. c. 10.* §. 1. positi enim sunt Episcopi à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei; & iubet Apostolus ad Hebræos *c. 3.* obedire præpositis. Iique legislatiuam potestatē habent ad ordinandum ea, quæ ad regimen Ecclesiæ suæ sunt necessaria, iuxta singulorum gradum. Possunt igitur Episcopi statuta per diœcesim facere conuenientia, vt possint regere Ecclesiam Dei, ad quem finem sunt positi. Etenim qui finem intendit, media permittit. Et sicut lex dicitur mutus magistratus, & vice versa viua lex magistratus: qui, quæ non potest lex omnia comprehendere manu supplet. Ita Episcopi siue leges ferendo, siue manu ducendo statuere possunt: eisq; adeò obediendum est. quemadmodum cum initio Ecclesiæ, cum eadem fuit Episcoporum, quæ hodie potestas, pauci canones erant; Episcoporum manu pleraque dirigebantur. Vt D. Paulus 1. ad Corinthios cap. 11. post pauca literis præscripta *cætera*, inquit, *cum venero disponam.* Episcopi tamen 18. *q. 2.* vetantur quædam in monasteriis facere: *vt c. hoc tantum.* nec aliud præcipiant quàm quod canones præcipiunt. *c. Abbas.* vt Abbas ab Episcopo non constituatur, sed à Congregatione eligatur: *c. quam sit*, vt de bonis illorum aut chartis nihil auferant: inuito Abbate monachus non ordinetur: *c. luminoro.* ad missas publicas non cogantur: *c. pridem*, ibi Baptisteria non fiant: *c. seruitium*, grauamina non imponantur.

tenus aliter lares? Quibus præmissis expendendum est, quatenus & quousque regulares Episcopis obedire teneantur.

Exempti non tenentur nisi in casibus à iure exceptis. non exempti, qui ipsis Episcopis in professione votum obedientiæ emittunt, ipsis tanquam Prælatis regularibus ordinariis obedire tenentur. *Sanchez lib. 6. moral. c. 1. n. 11.* dico votum; non promissum aut iuramentum, nam id non mutaret rei statum. vt *in d. c. ne Dei. X. de Simon.* vt Pontificale in Ordinatione presbyteri in fin. qui huiusmodi votum non emittunt, obedire tenentur Episcopis, eo modo, quo tenentur reliquæ personæ ad clerum pertinentes, quoad communem scilicet disciplinam Ecclesiasticam. An autem etiam quoad obseruantias regulares? quidā controuertunt, creduntque authores à Sanchez citatos, sentire quod non aliter sint Episcopo subiecti, quàm sicut reliquus clerus. consequenter quod visitari, & corrigi ab eis non possint quoad obseruantias regulares. In eam sententiam citant *Trid. s. 21. c. 8.* vbi non ipsis Episcopis viā regiā disciplinæ regularis cura committitur, sed vt prouideant paternis admonitionibus, vt regularium superiores debitam viuendi rationem iuxta regularia instituta seruari curent. quod si hi moniti post sex menses officio defuerint, tunc demum exequuntur Episcopi, prout ipsi superiores possent, iuxta eorum instituta: idque non iure ordinario sed tanquam Apostolicæ Sedis delegati.

An quoad obseruantias regulares?

Viā regiā an tantùm supplendo negligentiam superiorum regularium?

Insuper quemadmodum *c. in singulis. X. de stat. monach.* diœcesanis monasteriorū reformandorum studium iniungit; ita Clementina *attendentes eod.* non alia specificat, quàm quæ ad communem Ecclesiasticam disciplinam spectant, qualia in clericis corrigenda notat Concil. Trid. *s. 14. c. 6. s. 22. c. 1. s. 23. c. 6.* quin & *d. c. in singulis.* vbi multa sanciuntur, nusquam tamen meminit correctionis circa regulares obseruantias per Episcopos viā regiā faciendæ: sed potius per visitatores, etiam in monasteriis diœcesano subiectis *d. c. in singulis* §. *porro.* quin & in *c. ea quæ*

Quoad disciplinam communem.

quæ ibid. correctiones, & pœnitentiarum impositiones per Abbatem loci, secundùm regulam imponendæ decernuntur. quod resonat *d. c.* 8. *s.* 21. *Trid.* quod etsi in commendatis loquatur, non ideo accidit, quod in his plus possunt Episcopi, sed vt Trid. significet commendationem non obstare, quo minùs commendata visitentur: vt cætera, & corrigantur.

Quoad regularem, & obseruantias.

Verùm enim verò existimo sicut ad Episcopos pertinet curare disciplinam, clero sæculari congruentem, ita & regularem disciplinam, in monasteriis sibi subiectis, iuxta regulam quam profitentur, & regularia instituta, canones sacros, statuta etiam, & decreta Episcopalia, per cuiusque diœcesim, & singulares domos facta. Probat id manifestè c. hoc tantùm. 18. quæst. 2. in verb. extra regulam facta corrigere. *c.* 1. *& d. c. in singulis. §. porro. X. de statu. mon. diœcesani*, inquit, *Episcopi monasteria sibi subiecta ita studeant reformare, & cùm ad ea visitatores* (qui ibi præcipiuntur in capitulis ordinum in singulis regnis, seu prouinciis deputari) *accesserint, plus in illis inueniant, quod commendatione, quàm quod correctione sit dignum.* Reformatio autem: de qua *toto illo c. & seq.* agitur, est reformatio ordinis, & obseruantiæ regularis, quæ disertè exprimitur & tam visitatoribus, Capitulis generalibus, quàm Episcopis commendatur. Et si disciplinam tantùm communem spectarent, *d. c.* nec se Episcopi possent immiscere regularibus obseruantiis, impossibile esset eos finē ibi expressum consequi: scilicet curare vt visitatores nihil correctione dignum, sed commendatione inuenirent.

Quid inter Ordinarios & Visitatores intersit?

Interest autem inter Episcopos & huiusmodi visitatores, quod hi instituuntur saluo iure diœcesaniorum, & si quid grauius reperiant, denuntiant Episcopis: qui prouident, etiam Abbates, sine strepitu iudicij amouendo. *d. c. in singulis d. c. ea,* & ex visitatoribus *nullus*, inquit, *d. c. in singulis ex hoc sibi authoritatem prælationis assumat.* præsertim cum ibi in principiis capitulorum iubeat assumi aliquos ex alio ordine Capitula celebrare assueto. vnde & *per d. c. ea,* monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciunt visitatores, & pœnitentiam iniungi secundum regulā: Episcopi autem in monasteriis sibi subiectis, pro sua iurisdictione correctionem ipsi facere possunt. *secundū c.* 1. 6. 12. 13. 17. 19. *de off. ord.* tamen ordinariè primo loco regularibus superioribus correctio deferri videtur. *c.* 7. *de off. ord. d. c. ea. c.* 8. *s.* 21. *c.* 8. 14. *s.* 25. *de reg. Trid. c. reprehensibilis. X. de appel. Trid. s.* 24. *c.* 20. *& plura inueniuntur in tit. de for. comp. de exces. prælat. de stat. regul.* tametsi etiam Episcopis competit in monasteriis diligentia disciplinæ. *c.* 1. *de stat. mon.* cuius ratio ex paulo inferiùs dicendis liquebit.

Possunt Episcopi visitantes ipsi corrigere (Etsi ordinariè Prælatis primo loco id fit deferatur)

Quin *& c.* 1. *de censibus in* 6. præscribit visitandi formam, quæ ab Archiepiscopis, Episcopis, Prælatis seruari debet. *& §. sane* iubet inquiri de vita & conuersatione ministrantium in Ecclesiis, & locis aliis diuino cultui deputatis: ac cæteris, quæ ad officium suum spectant, ad ipsorum emendationem per salubria monita, nunc lenia, nunc aspera, iuxta datam sibi à Deo prudentiam, *saluis*, inquit, *in sin. rationabilibus & approbatis religiosorū consuetudinibus & regularibus institutis*, ergo iis saluis circa regulares obseruantias & defectus studiū reformationis intendit. quo etiā spectat *d. c. in singulis in verbis attentissimè præcauentes, ne per eos monasteria indebitis oneribus aggrauentur, quia sicut volumus superiorum iura seruari, ita inferiores nolumus iniurias sustinere.*

In moribus, officiis, obseruantiis, & ceteribus.

Adhæc Concil. Trid. *s.* 25. *de regular. c.* 1. sancit, vt regularis disciplina instauretur, & præseruetur, regulares ad regulæ, quam professi sunt, primæuique instituti normam, vitam instituant: quæ ad suæ professionis perfectionem, & obedientiæ, paupertatis, & castitatis, & si qua alia

Omni disciplina & ad totius instituti normam reformatione.

alia sunt ordinis vota; & præcepta, ad communẽ vitam, & vestitum pertinent, obseruentur: & cura à superioribus adhibeatur; tam in capitulis, quàm in visitationibus, vt ab illis non recedatur, prosequiturque c. 2. illatiuè per *igitur*, & consequentibus pluribus Capitulis multa salubria decreta, quæ superant notoriè communem cleri disciplinam, & obseruantias complectuntur regulares: & concludit *c. 22. hæc omnia*, inquit, *& singula in superioribus decretis contenta obseruari. S. Synodus præcipit in omnibus cœnobiis, &c. & infra vers. & quia S. Synodus desiderat vt omnia & singula supradicta quamprimum executioni demandentur, præcipit omnibus Episcopis in monasteriis sibi subiectis, & in omnibus aliis ipsis in superioribus decretis specialiter cõmissis, atque omnibus Abbatibus generalibus & aliis superioribus ordinum, vt statim prædicta exequantur*; hortatur Principes, & magistratus, vt Episcopis & cæteris præfectis in superiùs contentæ reformationis executione auxilium & authoritatem interponant requisiti.

Per quæ patet solutio argumenti superiùs desumpti ex *Clementin. attendentes*, neque enim omnia vbique dici possunt, neque procedit argumentum ab authoritate negatiuè. Et verò si Clementina rectè expendatur, agit etiam de regularibus obseruantiis, *in verb. inducant easdem ad impendendum in monasteriis suis deuotum & debitum domino famulatum.* Hic deuotus & debitus citra obseruantias regulares non subsistit. *Iterum in verb. ad quæ omnia obseruanda moniales per illos de quibus supra dictum est* (c. 11. Episcopos & visitatores) *compelli iubemus remediis opportunis*: inter omnia, & deuotus famulatus, & alia specificata sunt, quæ & obseruantias regulares redolent.

Quod ad alterum argumentum *ex c. 8. f. 21. Trid.* ratiocinatio illius cap. admodum valet in contrarium: ait enim, *quæcumq. in diœcesi ad Dei cultum spectant, ab Ordinario diligenter curari, atque iis, vbi oportet, prouideri æquum est*: cura ergo & prouisio Ordinario competit, infert Concilium, *propterea commendata monasteria*, &c. & via regia ad ordinarium reiicit, vbi non viget regularis obseruantia: vbi autem viget, paternam admonitione, & in defectum semestrem, per Episcopos tanquam delegatos Sedis Apostolicæ visitationem & correctionem fieri iubet. sicut supradiximus *per c. 7. de off. ord. ex eadē sess. mon.* superiori regulari primo loco defert ordinariè suorum correctionem, & in Capitulis culparum. Vbi animaduertendum, videri partem vltimam *d. c. 8. f. 21.* conceptam, quasi de exemptis statueret: nam visitare saltem, & sic corrigere subiecta sibi monasteria possunt Episcopi notoriè, sine prauia monitione, aut expectatione semestri, *c. 1. de cens. in 6. §. fin.* quid autē circa obseruantias regulares possint statuere, ibi nō quærimus. 2. specialiter loqui de commendatis patet *ex c. 20. f. 25. de reg.* vbi non comprehendi quædam declarat sub iis, quæ aliàs de visitatione monasteriorũ commendatorũ definita sunt, *videlicet d. c. 8. f. 21.* quidquid sit hoc c. 8. nihil conuincit de obseruantiis singulare: quod non & in regulari disciplina, & correctione excessuum locum habeat; in quibus Episcoporum iurisdictioni subsunt, & obedire tenentur: atque ita nihil arguit de eo quod intenditur.

Quemadmodum edictis Præsidis prouinciæ: non ideo quis censetur non obligari, quod is corã eo conuentus ius habeat reuocandi domũ, nec imminuit authoritatem Papæ, aut obedientiam fidelium, quod Concil. Trid. 24. c. 20. causas omnes coram locorum Ordinariis in prima instantia tractari voluerit. Itaque quamuis correctio claustralis, de plano, neque iudicialis, atque in leuibus tribuatur Abbati extra controuersiam: tamen est (in casu appellationis, in casu regulari permisso)

misso) negligentiæ, euidentiæ, notorietatis, grauitatis, & vt multi volunt, etiã præsertim si qua iusta causa suadeat, præuentionis; singulatim ad indicendam ordine iuris seruato punitionem, ex præscipto canonum Episcopo competere iurisdictioné. *Vt multis Tusc. in V. Abbas. conc. 7. maximè ex cons. Egid. 5. cui plures subscripsserunt*, sed & Episcopo visitanti non mandat *d. c. in singulis*, vt denunciet Abbati corrigenda, sed vt ipse reformet. sicut *d. c. ea quæ* visitatoribus iniungit, vt corrigendos Abbati in leuibus, Episcopo in grauibus, *d. 1. c. in singulis*, denuntient.

Consuetudo.

Sed & optimè dicit Tuscus consuetudinem in hac materia tribuere iurisdictionem. Atqui Episcopi harum regionum etiam quoad obseruantias regulares soliti semper fuerunt, tam in prouincialibus, quàm diœcesanis Synodis, quàm alias de regularibus statuta facere, eorumque causas tractare, & superiores non exempti eis obedientiam promittere: quid ni ergo teneantur eorum subditi, saluo ordine cognitionum?

Quæ ad œconomiam spectant Episcopo non deferuntur, nisi vt sit regimen boni patrisf. non prodigi.

Porrò quæ pertinent ad regimen œconomicum, non subordinantur potestati Episcoporum. sicut ad eos non pertinet, quid quisque clericus domi suæ; ad Præsidem prouinciæ, quid quisque paterfamilias intra parietes suos agat: quem œconomum, condum promum, pincernam statuat, si modo non peccet in leges publicas: sit modò integer vitæ, scelérisque purus: sit administrator frugi, neque res Ecclesiæ dilapidet. Quod si materia offeratur visitationis, correctionis, disciplinæ, instituti ordinis retinendi, quin & prodigæ administrationis, excitatur officium à lege publica: in his valet Episcoporum potestas; ad rationes audiendas, exigendas, inidoneum amouendum. *Trid. s. 22. c. 9. constit. Greg. XV. incip. inscrutab.* Quin & in concursu superiorum regularium etiam authoritati præualet; *vt declararunt Concil. Trid. interpretes* 7. *April.* 1592. & præclarè differit S. August *in c. qui resistit. 11. q. 3. si aliquid iusserit curator, nonne faciendum est? tamen si contra proconsul iubeat, non vtiq. contemnis potestatem, sed eligis maiori seruire. Nec hinc debet minor irasci, si maior prælata est. Rursus si aliquid ipse proconsul iubeat & aliud Imperator; numquid dubitatur illo contempto huic esse seruiendum?* sed si versemur extra materiam subordinatam, regularis priùs obedit Prælato, quàm Episcopo. Quomodo accipiendum quod tradit Syluest. *in sum. verb. obed. n. 8. 9. 10. & authores apud Sanchez operis Moral. lib. 6. c. 2.* aliique similia referentes. quanquam in ordine Benedictino Congreg. Bursfeldensis, communis obedientia deferatur Ordinariis, quoad autem obseruantias regulares Prælatis ordinis ex quorumdam priuilegiorum concessione: quorum tamen tenor diligenter est inspiciendus, an cumulatiuam, an priuatiuam authoritatem tribuat: alioquin solicitudo ordinis adiecta, non autem authoritas, Episcopo iure competens, abrogata censetur.

In concursu quando obedien. si Episcopis?

Quando Prælatis?

Nunc porro inspicienda est nota, quâ indicetur quod supra, quod infra regulam sit. siquidem in voto regularium obedientiæ id omne censetur implicitè comprehensũ, quod necessarium est ad regulæ obseruantiam: adeoque in eo religiosus tenetur superiori obedire ex vi voti: in quo fundatur superiorum regularium authoritas, & in quo differt ab Episcopali, & alia hierarchica Ecclesiæ potestate: quæ profecta est à Spiritu sancto, quando *posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* quod iuuat *Trid. s. 24. c. 10. §. 1.* vnde sequitur Prælatos regulares præcipere non posse, nisi quod cadat sub regulam, religiosos non teneri nisi quatenùs se extendat votiua obedientiæ promissio. Sed summus Pontifex & Episcopi pro regimine Ecclesiæ ea quæ conuenire videntur, constituere possunt, *d. §. 1.* ex vi publicæ potestatis sibi commissæ: citra respe-

Potestas regularium Prælatorũ tota fundatur in voto subditorum, Papæ & Episcoporum in authoritate Ecclesiæ, illis obediendum secundũ regulam, his plenius.

ctum

ctum alicuius promissæ obedientiæ: qualem nullam spondent Laici; non omnes, neque omnem clerici: non ipsis Episcopis, sed plerumque regularibus duntaxat vouent religiosi. Vnde monialium clausura ex vi voti exigi non potest in locis vbi necessaria non est ad castitatem regularem seruandam: potest tamen ex vi potestatis publicæ, ad leges salubres ferendas iure diuino Ecclesiæ concessæ.

n tamē alaribus ionere sunt scopi, : sunt ta regu-.

In eo tamen & Episcoporum potestas, & Prælatorum regularium authoritas conueniunt, quod sicut hi nihil supra regulam, ita illi ordinariè nihil austerius, aut rigidius imperare possunt, quam sit cuiusque ordinis institutum, ad illiusúe obseruantiam necessarium. Sunt enim gradus perfectionum in Ecclesia; & in domo Patris supremi mansiones multæ: & in perfectione nemo crescere cogitur inuitus. Non possunt ergo superiores austeritates rigidioris ordinis transferre ad gradum mollioris. Sed quam quisque elegit spartham, in ea se exerceat: Ecclesia sponsa Christi circumdata est varietate. acies est bene ordinata: in acie gregarij sunt milites, sunt triarij, sunt equites, sunt pedites, sunt leuis armaturæ, sunt cataphracti, sunt hastati, sunt fundibularij, sunt sagittarij: in Ecclesia triumphante nouem sunt ordines Angelorum: & sub singulis sui omnibus ordines: itaque qui molliorem regulam elegerint, non sunt cogendi eam transcendere: qui rigidiorem; non tolerandi descendere. Omnes maneant suo in gradu religiosi sui amphitheatri.

sine s hæc i ne- aut ilter.

Itaque nota eius quod secundùm regulam est, describitur, quod necessaria sit res ad obseruantiam regulæ: adeo quod sine illa valdè difficulter regula seruari possit. Lessius *lib.* 2. *de iust. c.* 41. *dub.* 9. *n.* 77. *Vasques in* 1. 2. *q.* 95. *art.* 2. *dispu.* 154. *c.* 4. *n.* 10. vt non sufficiat quod quid ex abundanti conferat ad pleniorem regulæ obseruantiam. Alioquin præcipi possent multæ corporis afflictiones, vigiliæ, diuturnæ orationes, ieiunia, rigores, & austeritates; quæ ad meritum & abundantiorem cautelam faciunt. sed sine quibus tamen bonus religionis status seruari potest. Qualia supra regulam Prælati imponere non possunt, nec regulares recipere tenentur; nisi verisimiliter videant se aliter non posse peccatum vitare: alioquin supra regulam præceptum, sine qua obseruantia stare potest, non obligat. Vnde Sanches *d. c.* 2. *n.* 45. tradit, si Prælatus soli vni imponit, absque causa particulari asperitatem, quæ est de necessitate communi, non id esse regulæ consentaneum, sed supra regulam, & *n.* 46. non posse propter culpam vnius, vel duorum, præcipi quidpiam toti collegio, cum obligatione ad culpam, quod ex vi regulæ non iniungitur, nisi sub obligatione ad pœnam: quia hæc excedunt regulæ præscriptum.

Tametsi conferant, & abundātiori cautelę seruiant.

Vnde particularium lapsus, aliis necessitatē non facit.

Enimuerò quoties certum est quod præcipitur esse licitum, incertum an Prælatus possit præcipere; tenetur subditus obedire. *c. quid culpatur.* 23. *qu.* 1. *L. Miranda in manual. præl. l.* 1. *q.* 26. *a.* 6. & quidem in omnibus quæ sunt secundùm regulam explicitè vel implicitè *ibidem ar.* 7. & quæ sunt infra regulam, dum tamen possint ordinari ad regularem vitam *ibid. ar.* 9. quin & in his quæ sunt contra regulam in quibus Prælatus potest dispensare; non aliàs. *ibid. ar.* 8. nec in his quæ simpliciter sunt supra regulam, nisi fortè in pœnam, aut cum assensu maioris partis Capituli aliquid strictiùs accepteтur. *ibid. ar.* 10.

Quæ omnia latius deducta sunt vt per consequentiā cōstet quid dicendum sit ad quęstiones propositas, si non de assensu maioris partis Capituli

pituli aliquid strictiùs acceptetur. *ibid. c.* 10.

Supra regulã rigida non rectè imponere inuitis.

1. Supra regulã esse impositos diuersos rigores, onera, austeritates in hoc ordine, in hac domo nunquam assuetas.

Formula consueta professionis non mutanda.

2. Perperam mutari formulam voti immemorialem, & obedientiam superiori regulari dumtaxat promitti solitam, nunc exigi etiam Episcopo præstandam.

3. Rectè & ritè Episcopũ visitasse monasterium, & corrigenda correxisse, non tantùm circa communes canones, sed etiam disciplinam, & obseruantias regulares, & pro excessibus notoriis, per rei euidentiam, aut confessionem, pro eorum modo pœnitentias imposuisse. Cæteros de quibus sparsa fama ad ordinariam suam inquisitionem remisisse, *iuxta c.* 1. §. *vlt. de cens. in* 6.

Episcopũ visitantem rectè imponere pœnitẽtias ob obseruantias regulares.

Non rectè abrogare antiqua statuta regulæ & canonibus non inimica.

4. Non tamẽ rectè visitantem abrogasse membranas veteres statutorum, quæ præfectæ in inauguratione præter regulam tradi solent, ab omni æuo; vt secundùm ea monasterium regat, atque immemoriales consuetudines, nullo iure improbatas, *aduersante d. c. in singulis vers. saluis, &c.*

Præsertim morosè in Visitatione.

Præterquam quod non sit materia visitationis integra cœnobiorum statuta, & mores antiquos abrogare, & noua edere, cum ea longum examen requirant: & visitationis materia sit in promptis, & euidentibus, *d. §. sanè, vt diximus supra de off. ord. consult.* supra præsertim cũ visitantes circa quemque locum vno tantum die hærere permittantur, *c. inter cætera.* 10. *q.* 3. *& Concil. Trid. s.* 24. *c.* 3. celerrimè præcipit visitationes absolui. Tametsi interpretes. *vt refert Zerol. prax. episc. part.* 2. *in verb. visit.* à Trid. negent tempus certum esse determinatum, prudenti tamen arbitrio visitantium, pro eorum necessitate relictum non ita extendendum, vt mora graues sint. quod fieri omninò aliter nequit, si in loco omnia illa examinanda sint, & sine tamen huiusmodi examine volumen nouorum statutorum condi non potest. Vndè rectè appellatum. Cùm hæc non sint de materia visitationis, nec illius priuilegia sortiantur. Præsertim quæ executionem tribuunt decretis, non obstante appellatione. *Trid. s.* 24. *c.* 10. Visitationis materia maximè versatur circa particulares excessus, & defectus, (quibus promptum remedium dandum) in officiis diuinis, moribus, disciplina, obseruantiis, *d. c.* 1. §. *sanè de cens. in* 6. habet & visitatio modum procedendi magis patrisfamilias, quam iudicis. Quare si iudicialiter compiletur processus, & procedatur ad pœnas criminum magis, quàm correctiones; ad censuras, relegationes; locum esse appellationi interpretes Trid. sæpè declararunt. Non patris hæc officium redolent, sed iudicis, & legislatoris. Quin & sanctio Clem. VIII. 16 Oct. 1600. ar. 9. si ex decreto visitationis grauamen irreparabile irrogetur, aut citata parte iudicialiter procedatur appellationi locus est etiam quoad suspensiuum effectum.

Quæ expedienda est celeriter vno die aut saltem arbitrio boni viri.

Versatur circa euidentia non litigiosa.

Instar patrisf. visitãs corrigit.

5. Perperã Episcopum monialibus prohibuisse, ne confiteantur cõfessariis, aliis quam ab eo designatis, si habent priuilegium eligendi quos lubet, ex approbatis ab Ordinario. Quia aduersùs priuilegia, statuere non potest. *d. Clem. freq. de exces. Prælat.* nisi quod Bulla Greg. XV. incip. inscrutabili nunc in confessoribus monialium exigere videatur specialem ad hoc officium approbationem, etsi nec in omnibus nec vbique sit recepta.

Auferre nequit priuilegium eligendi confessariũ approbatũ.

6. Neque rectè leues excessus aut defectus qui in hebdomadariis capitulis referri, agnosci, pœnitentia aliqua expiari solent, ad trutinam suam rursus reuocasse, ad effectum vt noua pœnitentia vindicentur: sed tantùm ad generaliter monendum, increpandum, deterrendum impostcrũ nisi fortè tã tenui fidelia fuerint dealbati, vt cõseruatio disci-

Nec semel correcta repetere.

plinæ

pline exigat aliquid vini Samaritani oleo super infundi; increpito etiam superiore, de nimia remissione, & mollicie: nam visitatio instituenda est, tam in capite quàm in membris. *c. olim. X. de accus.* nam omne caput languidum infirmiter sustinebit bases disciplinæ. Si caput ergo languidum, & membra languide curat, Episcopus & visitator pro suo officio rursum potest pertractare, ne sanies intus, male obducta cute, putrescat.

7. Episcopum visitantè in capite & membris valide amouisse ab officio monialem non rectè in illo versantem sine ordine iudiciario. Quia Trid. *s.* 25. *de reg. c.* 2. omnes ad nutum facit amobiles. & *d. c. ea qua* etiam superiores atque Abbates ab administratione mouet, sine strepitu iudicij. & *c. qualiter* 24. *X. de accus.* ait ordinem aduersùs regulares personas non vsquequaque seruandum (egerat paulò ante etiam de publicandis non dictis tantùm sed etiam nominibus testium, proximè autem, vt inquisitionem fama, denuntiationem monitio, accusationem inscriptio præcederet) *quæ regulares personæ, cum causa*, inquit, *requirit, faciliùs, & liberius possunt à suis administrationibus amoueri.* & Greg. XV. *Const. inscrutabili. an.* 1622. in exemptis Episcopis tribuit, vt ex rationabili causa superiorem moneat, vt administrantes amoueat: quod nisi præstent, ipsi faciant, quando opus iudicauerint. & sic docet Tuscus. *v. relegiosi. conc.* 147. *ex Feder. de Sen. consf.* 105. quod valet amotio Religiosi, sine monitione, & processu. Intelligo, dummodo non ex causa, aut modo, infamante nisi satis probata: *vt diximus in Anal. iur. Pont. nou. de regul. n.* 46. eadem ratione tradit Tuscus. *vbi supra* leuiores probationes sufficere ad corripiendos religosos, quam inter Laicos, & in foro contentioso.

Rationabiliter autem in statutis Windesim. *c.* 3. *parte* 2. de procuratore ita dicitur; *si (quod absit) negligens aut prodigus, aut contumax inuentus fuerit, sæpiusq;* (nota) *correptus, se emendare noluerit, subrogato in eius locum meliore, ad cellæ protinus* (nota) *custodiam reuocetur.* quod, quia à Canonibus non abhorret, etiam seruari potest in iis, qui non sunt eiusdem congregationis, quando superioribus ad maiorem Dei gloriam, & domus religiosæ vtilitatem visum erit, cum ex *Trid. s.* 25. *de reg. c.* 2. sint amouibiles: & hic prudenter procedendi modus tantùm præscribatur.

Atque harum quidem particularium quæstionum resolutiones pleræque enucleatiùs infra examinantur *tit. de regular.* & Marchant. in libello, quem Baculum pastoralem inscripsit, Episcoporum in non exempta monasteria præsertim fæminarum potestatem, & in his præfectarum singulariter examinat.

CONSVLTATIO II.

De præcedētia collegiataris dignitatum supra Canonicos cathedrales.

Canonici cathedrales, vt singuli non præcedunt aliarum ecclesiæ dignitates.

CErtum est quando collegium cathedrale totum procedit aut considet omnibus præferri, singulos autem Canonicos cum aliis dignitatibus contendere vix posse existimo. Verùm est ex dignitate corporis membrorum prærogatiuam æstimari, sed ea non est tota in singulis, participant aliquid de sole suo, & fratres Episcopi vocantur, interpretatiuè dignitatem habent, non verè: non enim singuli iurisdictionem aliquam habent, aut administrationem, quæ quo est maior, eo & dignitas. Congruit ergo vt cedant iis, qui verè eā habent, & suis ipsi radiis lucent. clerici & pueri scholares cū clero procedētes

 præ-

præcedant quemcumque magistratum sæcularem, inter quos nulla est comparatio, aliaque innumera sunt similia. Statuit Bonif. VIII. *in c. statut. de rescrip. in 6.* causas apostolicas delegari, *nullis* (inquit) *nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, seu ecclesiarum cathedralium canonicis.* distinguit hos à dignitate præditis: malè, si sub iis comprehendantur: accedunt tamē nonnihil & succedunt. Cæterum quod eos spectat qui in cathedralibus dignitates obtinent, non existimo alios Decanos contēdere cū Decano cathedrali, sed primas moribus Belgicis, vbi Præpositi non sunt, ei deferre, secundas Archidiacono, propter amplitudinem Iurisdictionis, quam sub Episcopo habet in omnem clerum. *c. 7. X. de off. Archid.* vbi & ea sunt verba, *secundùm Romani ordinis constitutionem Archidiaconus maior post Episcopum, & ipsius Episcopi Vicarius reperitur.* Archipresbyteri etiam de iure magna est dignitas: cum in diuinis, non foris, etiam Archidiaconum præcedat. *c. 1. & ibi DD. X. de off. archip.* quamuis nec quod de præcedentia in diuinis dicitur, in Belgio vllibi sciā receptum. Pœnitentiariatus alicubi est dignitas, & subit partes aliquas Archipresbytero delatas in *c. 2. & 3. de off. Archipres.* dignitatem non sonat Conc. *Trid. s. 24. c. 8.* thesauraria & Scholasteria alicubi officia, alicubi sunt dignitates. his similibusque (salua consuetudine, suprema talium scruporū arbitra) præferendas puto primas Ecclesiarum collegiatarū dignitates, propter iurisdictionem, & administrationem eminentius illis competentem. Quam semper considerant, qui huiusmodi controuersias tractāt. *vt Chassanaeus per totum cathalogum gloria mundi, & speciatim parte 4. consid. 38.* vbi & nuncupatim decidit Decanos aliarum ecclesiarum canonicis cathedralibus singulis præferri.

Dignitates minores in cathedralibus an collegiatas præcedant?

De Procurator. & Mandator.

CONSVLTATIO I.

Mandatarius qui pecuniā meam habet vsuras debet ex mora, aut per interpellationem.

SI procurator meus, quæstor seu receptor pecuniam meam habeat, ex mora vtique vsuras mihi pendet. *l. 10. §. 1. D. mandati,* multò magis si pecuniam meam in vsuras vel reditum dederit. *d. §. 1.* mora autem fieri intelligitur, si interpellatus non soluerit. *l. mora. D. de vsur.* sed hoc sæpe difficilis est definitionis, vtpote magis facti, quam iuris; ideoque iudicis examine eget. *d. l. mora.* adeò vt non parum eius arbitrio tribuatur. *Menoch. cas. 220.* vbi & (præterquam quod dies interpellet pro homine) casus 17. refert, in quibus ex re, non persona, id est citra interpellationē in mora quis esse intelligitur, vt vsuras debeat. Et singulatim rei fisco delatæ conscius possessor, fur, violentus occupator, pecuniam societatis in rem suā vertens, debitor qui facit, ne possit interpellari, debitor minorum, ecclesiæ, libertatis, &c.

Et citra eā sæpe v. ecclesiæ & minori.

Sed & vnica interpellatio sufficit etiam extraiudicialis. *vt Menoch. ibid. n. 29. latè prosequitur: Ferreti & Corasij argumentis respondens.* Soria tamen atque ipsi debitori, non seruo aut famulo facta requiritur. Nā si defuerit petendi debiti instantia non protinus per debitorem mora facta intelligitur. *d. l. mora. Menoch. vbi sup.* v. g. si debitor & creditor leuiter conferentes de solutione, de parandis nummis, de distrahendis rationibus colloquantur, non hic illum vrgeat instanter, vel ille se aliqua exceptione, vel excusatione, *vt plures adfert Menoch. vbi supra ad fin.* tueatur: vt maximè si debitum non sit liquidum: *l. si quis. l. sciendum. D. de vsur.* si modo nihil fraudandi causa simuletur. *l. si modo ibid.*

Et sufficit alioquin vnica interpellatio.

Vnde

Vnde fit vt quæstores, & bonorum alienorũ administratores qui parem corrogando ferè & erogando calculũ faciunt, ante suppositas rationes vix in mora esse videantur: sed neque post illas, si continuata administratio priorum rationum reliqua in posteriorum onera exegerit, vel interpellati exinde non sint: exceptis casibus apud Menoch. recitatis: ac imprimis minorum, quibus sine interpellatione debētur vsuræ. *l. minorum. C. in quib. cauf. in integ.* adeoque ecclesiæ, quæ iure minoris fruitur. *c. auditis de in integ. rest.*

Dolum & culpã omnem nõ casum præstat. A procuratore dolum & omnem culpam, non etiam inprouisum casum præstandum esse, manifestum est: *l. 13. C. mandat.* omnem culpam intelligit Del-Rio. *ad leg. contractus D. de reg. iur V. mandatum in interp. etimolog.* omnis gradus; adeoque leuissimam: cum lex excipiat tantùm inprouisum casum. Quoniam aliena negotia aut suscipienda non sunt, aut exactissimo officio gerenda. *l. in re mandata. & ibi glos. C. mandat. Del-Rio vbi supra in analog. interp.* qui etiam minimam culpam in hoc negotio, vbi mandatarius spondere videtur industriam, in gradu leuis culpæ constituit, ne re ipsa dissentire videatur ab iis, qui in mandato leuem tantùm præstandam contendunt. Quod nonnihil proniùs recipiendum est in iis negotiis, quæ non parum ad naturam locati vergere videntur: v.g. in quæstoribus, receptoribus, & procuratoribus bonorum, qui mercedem pro opera accipiunt: ex ratione legis *si vt certo. § nunc videndum. D. mandat.* vbi, si merces accessit in deposito, etiam culpa exhibetur; vt in empto, locato, dote, pignore, societate: dum iam vtriusque causa negotium agi videtur; & à mandati natura, quod est gratuitum, recedi: præsertim dum quæstores sordidi sunt, vt operam locent, non verò vt aduocati gratis postulent, aut alij litem procurent; qui cõmuni censura à finibus mandati non excluduntur.

Et quicquid neglectum est. Vt in agendo, ita & in negligendo mandata culpa admissa præstanda est: *d. l. in re mandata nec quicquam* in alienorum negotiorum *administratione neglectum*, inquit, *ac declinatum culpa vacuum est:* sed in vtroq; ita se gerere debet mãdatarius vt bonus paterfamilias: vt is ergo, si debitis, præsertim vsurariis grauetur pecuniam penes se otiosam non seruat, sed debita reditusque exsoluit; ita & procurator totorum bonorum, præsertim cuius Dominus peregrè agit, si otiosam Domini pecuniam habet, in extinguenda debita reditusque redimendos impendere debet. Nam *& id quoque ei mandari videtur vt soluat creditoribus. l. sed & 59. D. de procurat.* Id enim videtur in generalitate administrationis cõprehensum, non tantùm vt quis recipiat pecuniam Domino debitam, sed & soluat creditã. Et quamquam *d. l. sed &* subiiciatur legi quæ de generali libera administratione mentionem facit, non tamen causam ex liberis mandatis sed ex generalibus accipit, vt in gerẽdis negotiis generaliter agat citra alienationẽ quod vtilitas Domini exigit quod ipse bonus paterfamilias, si adesset, præstaret.

Rem Domini non potest oppignorare etsi generalem non liberam administrationem habet. Porrò procurator citra Domini voluntatem bona pignori dare non potest: *l. 1. C. si aliena res pig. dat. sit.* tametsi exceptio aduersùs Dominũ detur, quatenùs in rem versum sit, quod eadem lex rursus restringit ad id, quod numeratum est, vt non mox pecuniæ versæ citra Domini moram petantur vsuræ: vt ne quidem procurator totorum bonorum sine speciali seu expresso Domini mandato alienare possit, nisi res quæ facile corrũpi possint: *l. procurator totorũ 63. D. de procurat.* quod concessũ videtur ei, cui generalis & libera administratio est cõcessa: *l. procurator cui 58. D. eod.* sed hic exigere, & aliud pro alio permutare posse dicitur. sed *in l. quærat. §. litera. vers. quærat.* generaliter vt vendere possit permittitur, sed eius Domini qui

peregrè profectus est: & rarum est vt ex generali clausula alienare mandatarius possit, nisi specialiter mandatis comprehendatur. *qua de re tota latius videri potest Tuscus, V. mandati m, conclus.* 50. 51. 52. 45. 41. 42. Quapropter in huiusmodi generalitate valde apprehendenda est conditio mandantis, mos illius, & regionis; causæ, loci, personæ, aliæque circumstantiæ. *l. filiusf.* 7. *D. de donat.* vbi & libera pecuniæ administratio nō extenditur vt perdat; neque vt donet: nisi ex persona hoc potuerit colligi: vt si filius sit senatoriæ dignitatis: sed & aliàs in generali mandato non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus: *c. in generali de reg. iur. in 6* vnde vendere, alienare, oppignorare, præsertim immobilia & duratura, nec Prælatis permittitur, quibus tamen libera admistratio videtur concessa, sicut administratoribus reipublicæ, quibus transigere licet: *l. præses C. de transaction.* quod tamen iis, qui generale tantum mandatum habent, non est concessum. *l. mandato* 6?. *D. de procurat.* atque hæc ideò; quia ius aut mos Prælatorum non est immobilia vendere *tot. tit. X. de reb. eccles. non alien.* adeoque nec licebit receptoribus ecclesiarum, quamuis generale & liberum mandatū habentibus, res ecclesiæ alienare, vel oppignorare: vt nec tutoribus, eorumue adeo mandatariis *D. & C. de reb. & pred. minor. sine decreto non aliemand.* consequenter mandator generaliter & liberè nobilis aliquis, seu diues, non mercator, seu qui prædia sua non solet alienare, generalibus verbis non censebitur mandatario alienandi facultatem fecisse, quia in specie non esset id concessurus: multò minùs, vt fideiubendi, ita oppignorandi pro debito, quod non est domini, aut non in solidum est: id enim est perdere, & donare; quod non est concessum vel ei, cui data est libera administratio. *d. l. filiusf.*

Nec libera extenditur ad donationem.

Nisi ex circumstantiis.

Sed transactionem.

Nec immobilium alienationem ex ratione personæ.

Quibus omnibus attentis cum non constet L. receptorem bonorum ecclesiæ, seu minorum, vnquam penes se habuisse pecuniam otiosam durante administratione, sed illa demum finita, cum mandatum erogandi cessauit, ad vsuras prioris temporis condemnari non potest, nisi fortè iudex excussis iterum rationibus aliud possit deprehendere; quo casu vel vsuras præstare teneretur ex re ecclesiæ, seu minorū debitas: *d. l. minor.* vel sarcire culpam, qua neglexit redimere reditus bonis incumbentes, (quod & is teneretur, qui non moram, sed culpam hanc in rebus aliorum commiserit) post redditas autem & liquidatas rationes tenetur, mora contracta non tantùm ex re, sed etiam per interpellationem, quin etiam ante liquidatas rationes quoad eas summas, quæ nullam patiebantur controuersiam, & quibus nulla erogatorum par esse noscebatur compensatio. Denique ex rationibus delenda est pecunia sub vsuris aut reditu sumpta sine speciali vel expresso mandato bonis hypothecæ suppositis, excepto tamen quod in rem ecclesiæ seu minoris versum est: non tamen supra quam numeratum est, id est sine vsuris: nisi fortè ita vtiliter sub vsuris acceptum sit, vt boni viri arbitratu non aliter fieri potuerit, vt ei officium suum non sit damnosum, sed præstetur ei, *quidquid eo nomine vel abest ei, vel absuturum est*: *l. 2. in fin. D. de negot. gest. l.* 19. §. *penult. & seq. l.* 23. *l.* 31. § *liberto l.* 45. *D. eod.* vtiliter inquam, iudicio hominum communi, etsi effectum non habeat negotium, sine eius culpa: *l.* 10. §. 1. *l.* 22. *D. eod.* adeoque ad terras aggere vtiliter omnium prudentum iudicio cingendas, etsi ob extrinseca impedimenta id non successerit.

Nisi in rē sit versum aut iudicio communi vtiliter gestum.

Etsi Euentus non respondeat.

De in Integ. restit.

CONSVLTATIO I.

Quando minori aduersùs curatores simul & aduersùs possessores agere liceat?

EST in arbitrio minoris curatorem actione personali conuenire: *l. 1. D. de tutel. & rat. dist.* vel possessorem rei vendicatione: *l. fin. C. de act. & oblig.* minor enim tam restituitur rebus propriis, quàm à curatore damnum requirit: nullo ei præiudicio per electionem generando *l. vlt. C. si tutor vel cur. inter.* imo consulit Imp. Anton. vt læsus, si tempora restitutionis non excessit, restitutionis auxilium accipiat: sin aliàs, curatores conueniat. *l. 1. eod.* neque verò interuentio illorum impedit illud iuris beneficium. *l. 2.* vt licet ab illis personali actione ius suum consequi possit, nihilominus tamen restitutionis auxilium detur. *l. 3. eod. c. 1. c. 2. in 6. de rest. in integ.* exceptionem tamen id patitur in casu *l. properandũ. §. fin. C. de iud.* quoad damnum peremptione instantiæ minori culpâ curatoris datum, vt in curatoris defectum tantum restituatur: sed id singulare, vt plura per eandem legem sancita ad lites certo spacio coarctandas in gratiam publicæ tranquillitatis. In casu item fraudis aut collusionis ea electio obtinet. *l. etiam 45. §. fin. D. de min. c. 1. §. 1. de rest. in 6.* nec tamen negatur restitutio in omnibus iudicialibus *d. c. 1. in princ. c. 2. eod. c. 1. 2. X. eod. c. 5. X. eod.* ita tamen vt non tam leuiter, quàm in contractibus, restituatur in iudiciis: sed si grande damnũ sit minoris, multumque intersit corpora potius habere, quàm actionem. *l. 9. in principio D. de minor. l. 1. C. si aduers. vend. pig.* authoritas id meretur iudiciorũ: ob quam cum minor inuitus curatorem non accipiat, ad lites accipit. *§. 1. inst. de cur.* Cæterum si minor ipso iure munitus est, vt in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria, quas per epitomen *eo. tit.* habet Cuiac. *in Cod.* aut contractus ipso iure non valet, cessat restitutio. *Cuiac. in partit. C. si tutor.* conformiter, quæ alia iuris loca 1. curatores conueniendos, & in subsidium possessores innuere videntur, ad exceptiones pertinent: *v. g. in d. l. 1. C. si tutor. Bus. in l. 13. §. pomp. D. de minor. glos. in l. polla. C. de his quib. vt indig.* vt maneat Regula electionem minori competere, ordinarium simul & extraordinarium remedium. *Cuiac. in parat. C. si tutor.* Ad quem modum in simili procedit lex *seruos. C. si vendito pignore agatur.* vt illegitimè venditi serui vendicari possint, vel creditor in id quod debitoris interest conueniri. *l. 1. eod.* quia enim nullitas nascitur ex solemnitatum substantialium omissione, *l. 1. C. de fide & iure hasta fiscalis & ibi glos. in verb. omni ordine*, & quod nullum est, nullum præstat impedimentum, nullum iuris producit effectum, dominij translatio impeditur, & præsto est vendicatio: *l. 1. D. de reb. eor. l. 5. §. manet actio. ibid. l. 11. C. de præd. minor.* Neq; porro obstat *l. 4. & vlt. C. si vend. pig. agat.* vbi non obseruatis quæ in distrahendis pignoribus celebrari consueuerunt aduersùs possessorem datur actio dumtaxat, si fraudem eum participasse doceri potest: quippe non neglectis solemnitatibus, sed per fraudem ibi facta est venditio, v. g. minori per collusionem pretio, aut contra pactum (quo spectant iuxta Cuiac. *l. 4. 7. 9. 10. D. de distract. pignor.*) tum enim subsistit venditio, & ex fraude conuenitur venditor, & si particeps est etiam emptor: sin minus, ille solus: quando autem subest nullitas, arbitrium est penes debitorem, quem conueniat. *d. l. 1. C. si vend. pig. agat.* ita Cuiac. *in paratit. eod. tit.*

CONSVLTATIO II.

Quamdiu ecclesia restituatur.

ADuersantur. *c. 1. 3. X. de rest. in integ. l. vlt. C. de temp. in integ. rest. c. 1. rest. in 6. c. 5. X. eod.*

Alexander III. *in d. c. 1.* dicit quod ecclesia iure minoris debeat semper illæsa seruari; & repetitur ab Innoc. III. *in d. c. 3. eod.*

Contra autem facit quod fauor minorum (quo vtitur ecclesia *d. c. 1. 3. Euerard. in loc. à minor. in prin. & n. 20. post glos. & Panorm. ad d. loca.* non operatur restitutionem vltra quadriennium: *d. l. vlt.* & consentaneè de ipsa ecclesia deciditur, *in c. 1. de rest. in 6.* & hæc regula est vera; ideoque illud semper *in d. c. 1. X.* non significat tempus, sed casum: i. omni casu non omni tempore, seu quandocumque, seu quotiescumque læditur: læditur millies, restituitur millies: *vt vult. glos. ibid. Villagut. de reb. eccles. alien. rest. lib. 1. c. 73. in princ.* nec in sermone nouum est, vt temporum, pro numerorum, vocabulis vtamur. exceptionem tamen addit Greg. *IX. in d. c. 1. in 6. de rest.* nisi præuaricationis vel fraudis manifestæ probetur super hoc interuenisse commentum, aut alia rationabilis causa subsit: vt *in d. c. 5.* vbi post 45. annos restituitur ecclesia. Quæ clausula conformis est illis Bonif. VIII. verbis; *in c. 2. de rest. in int. in 6. nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud suaserit faciendum*: & illis generalibus edicti prætoris, *si qua mihi iusta causa videbitur.* & ob eam generalitatem causarum, quæ superiorem mouere debeant ad idem beneficium concedendum, vt loquitur Greg. Et quia alij aliis causis facilius mouentur, fortè inde factum vt translata ea doctrina ad minores, tempora restitutionum vix amplius seruentur. *Mynf. obs. l. 1. obs. 51. Bugnion. leg. abrog. l. 1. Satyr. 38.*

CONSVLTATIO III.

Quando minor recuperato prædio cum fructibus vsuras soluat pretij in rem versi?

VNà cum prædio minoris sine decreto alienato restituuntur fructus: doli tamen exceptione repellitur minor si de in rē verso doceat emptor, nec ille offerat pretium cum vsuris. *l. si fundus §. fin. l. si pupillorum. §. fin. D. de rebus eorum qui sub tut. l. tutor in fin. D. de minor. l. vtere. 14. l. si præd. C. de præd. min. sine decret.* quia qui restituitur in integrum vt in damno morari non debet, ita nec in lucro. *l. 1. C. de reput. quæ fiunt.* Sed pone pretiū impensum est in redemptionem reditus annui, & solutionem lapsorum canonum; siue pone duobus creditoribus solutum pretium, cui alteri vsuræ debebantur, alteri non item; atque ita vtrumque versum est in rē minoris: an ergo vt redempti reditus, ita & canonum lapsorum priori creditori solutorum vsuræ præstabuntur, quæ i. creditori non fuissent præstitæ? d. lex quidem *tutor in fin.* de pretio & vsuris respondit actiones dādas: vtique si ad minores accepta pecunia peruenisset: sed *d. l. vtere* vsuris addit, *quæ fisco deberentur*: d. l. si prædium, *vsuras quas præstitura esset, l. 1. C. si maior. fact. lib. 5.* possessio cum fructibus restituitur, ita vt fœnebris pecunia (quæ vt creditori debebatur ait glos.) cum competentibus vsuris restituatur. Quare videtur si apud creditorem non erunt præstandæ vsuræ neque fore præstādas apud emptorē. Quomodo *d. l. si pupillorum,* non grauioribus vsuris valere obligationem, neque ius prioris creditoris ad sequentem transire decernit. & facit ratio *d. l. 1.* lucrum non facere debere minorem, sed nec in damno esse debere: morabitur minor in damno si pecunia nō vsuraria,

aut

aut fœnebris apud creditorem, vt lapsi iam canones, fiat vsuraria ac fœnebris apud emptorem: (quæ quidem tum non habent naturam vsuræ vsurarum, quia emptori soluenti ex precio canones non sunt vsurarum lucra, vt ea causa nihil obstet) Atq; ita *d. l. 1. de Rep.* ex suprad. themate infert ita; *& ideo quidquid ad eum peruenit hoc debet restituere*: vsuræ autem lapsorum canonum censeri non possunt peruenisse, cum eas non deberet, & iis solutis factus non est locupletior: quod considerat *l. 1. C. si aduersus cred.* quia nec pretium consumpturo datum restituitur. *l. quodsi minor. §. restitutio D. de minor.* in qua lege Paulus solum pretium restitui iubet, etsi res cum fructibus redditur, *l. 4. C. de pred. min. & l. patri. §. 1. in fin.* iubetur eatenus ex pretio reddere, quatenus ex ea pecunia locupletior est; si quid minor consecutus est mutuò, restituit, *l. minor. §. prædia eod* ad suam æquitatem per in integrum restitutionem reuocatur res, vsuris pecuniæ, quam constiterit ex tutela deberi, reputatis, & cum quantitate fructuum perceptorum compensatis. Vsuras autem docet *glos. ibid. in V. reput.* ideò deberi, quia cucurrissent fundo non dato, alias contra Si enim cucurrissent vsuræ, doli exceptio *per d. §. quamquam & alia loca* oritur, cum tantò locupletior sit minor, tantum ei saluum sit. Quod nisi sic dicamus, contingit plerumque vsuras pretij longè excedere fructus prædij, præsertim si centesimas aut alias graues mercator fortè exigat, vt vocat *d. l. 1. C. si maior.* competentes vsuras, cum prædia, & res immobiles, vsuras pretij 4. in 100. pendere vix soleant, atque ita fructus non tantùm minori perire, sed magnam partem prædij restituendo amittere oporteret, quod intentioni legislatorum minoribus succurrentium videtur aduersari. Quæ eadem valde attendenda sunt cum res Ecclesiæ, quæ iure minoris vtitur, iubentur restitui.

CONSVLTATIO IV.

An restitutionis petitio executionem in minoribus & Ecclesia suspendat, vt in aliis appellatio?

ADuersãtur *c. suscitata de rest. in integ. & tit. C. in integ. rest. post. ne quid noui.* quod appellatio maioribus pręstat hoc beneficio ætatis consequuntur minores *l. præses D. de minor.* appellatione pendente, nihil innouandum. *l. nihil innouand. app.* ita in integrum restitutione postulata ne quid noui fiat lex iubet, *C. eo tit.* sententiam pari gradu appellationis vel in integrum restitutionis solemnitate, suspendi refert lex si *causa C. de transact.* E contrario tamen in *c. suscitata, de rest. in integ* sententia lata non suspenditur per petitionem restitutionis in integrum, sed sub cautione mandatur executioni, variè torquetur hoc *cap.* censent aliqui illud esse speciale, quippe sententiam latam fuisse à summo Pontifice; & in rem iudicatam transiuisse, quando per supplicationem non differtur executio. *Authent. qua supplicatio C. de prec. Imp. off.* 2. quod præsumptio malitiæ petentis restitutionem *in d. c.* suspensionem impediuerit. *Ita Corset. & Aufrer. in quæst.* 54 sed Lanfranc. *c. quoniã. 8. excep. n. 9. de prob.* censet restitutione infra decẽ dies petita, ab eo qui syncerus apparet, suspendi executionem sententiæ. Thesau. *decis.* 181. *n.* 3. 4. iudicatum refert à senatu Allob. pro suspensione. Cæterùm non se fundat Pontifex in eo quod ipse iure Imperatoris vtatur; neque transiuerit sententia in rem iudicatam: quia & minores (quorum iure Ecclesia, & monasterium vtitur de quo ibi agebatur) contra rem iudicatam restituuntur. *C. si aduersus rem ind.* & post eum tit. sequitur aliàs generatim. statuens *rest. in integrum postulata ne quid noui fiat,* &

& dicit Pontifex *sententiâ latâ*, *aliàs* dixisset re iudicata, sed per excogitatam malitiam (sicut ex plurimis præsumptionibus videbatur) effectum sententiæ in damnum Episcopi contingeret impediri, æquitate pensata duximus prouidendum: Satis significat, æquitatem se sequi non corticem rigidi iuris, quem excludi voluit ob plures præsumptiones excogitatæ malitiæ. Rursus si dicimus post decem dies à sententia Pontifici supplicatũ esse; alia est æquitas contra iuris rigorem, in eo quod ab Episcopo exigitur idonea cautio, quæ non exigitur cum post 10. dies supplicatur. *d. Auth. quæ supplicatio, & Azo ad eum tit. de prec. Imp.* fundatur & hæc æquitas à Pontifice in verbis; *propter diuersas suspiciones*. Quare optimè Vestrius *lib. 8. Act. c. 3 n. 15.* pro regula statuendum ait per restitutionem postulatam suspendi executionem: pro exceptione, nisi suspicio malitiæ vrgeat: & dũmodo reparabile sit, quod executioni demandaretur. *n. 16. 17. Capel. vbi sup.* cautionem autem præstandam parte tantum petente, & quando de sufficientia exequentis esset periculum, neque de expensis iudicialibus dumtaxat ageretur, quæ sine cautione exigi soleant. *d. n. 15. sub. fin.* apud nos, vbi materia consignationis frequentatur, & prouisionalis consignatio plerumque obtinet statutis multorum locorum, vt pendente quæstione restitutionis, sine præiudicio illius rei iudicatæ, transactionis, contractusúe obseruatio iniungatur: sic vt noui nihil fit contra minorem restitutione petita, ita neque contra possessorem, qui ante definitionem restitutionis non eiicitur possessione, fructus colligit, &c. Itaque contra annuam præstationẽ restitutione petita, non turbabitur possessor per iudicium restitutionis, sed eam continuat minor lite pendente vsque ad definitionem.

Nisi malitia appareat.

CONSVLTATIO V.

Res monasterio legata, ab eoque vendita, à consanguineis legantis retrahi potest.

CAia cùm matrem & in conuentu N. plures moniales sibi sanguine iunctas haberet, eidem matri & conuentui fundum legauit, quem deinde mater & conuentus vendidit. Titius testatricis & hæredis cognatus iure gentilitij retractus eum ab emptore auocare, & in se transcribere contendit; quod ius ei emptor negat competere, qui non sit consanguineus monasterij vendentis.

Quæritur quid Iuris?

QVæstio hæc dupliciter considerari potest, secundùm mores nostros; vel secundùm ius scriptum. Secundùm hoc quidem Ecclesiæ dari, legarique potest, & priuilegio speciali dominium in eam sine traditione transferri: secundùm mores nostros, & Principum edicta, res immobiles manibus mortuis dari, legariúe nequeunt, earumue dominium in eas afferri. Si quæstionem ergo expendimus ad mores nostros; præsupponendum est in gratiam conseruandarum familiarum consanguineis tam diu ius retractus competere, quamdiù ea consuetis solemnitatibus coram domino, quem illa recognoscit, eiusque curia, non fuit tradita, in eamque emptor inuestitus, & nonnullibi deinde ad annum vsq; & diem; alibi ad tempus factarum proclamationum dumtaxat, & inuestituræ. Igitur cum monasterium rem immobilem acquirere, in eaq; inuestiri nequeat: tantisper ei familiæ, cuius fuit ante monasterij legatum, donationemúe, singulisque consanguineis ius retractus integrum manet, cum medium inutile extrema coniungi non impediat, neque

Secundùm mores nostros, quia dominium non abiit in monasterium.

neque impedimentum præstet, quod de iure non sortitur effectum. Sic & regula Catoniana ea non complectitur, quorũ non omne ius à tempore conditi testamenti consumitur. *l.1. l.3. l. penult. D. de reg. Caton. l. cætera* 41. §. 1. *de leg. 1. Cuiac. obs. lib.* 4. *c.* 4. Itaque inter-medij facti aut iuris monasterij ratio non habetur, non magis, quàm in postliminio reuersis, eorum quæ apud hostes acciderunt. Et in non dissimili casu tyrannidis Tiraq. *de ret.* §. 32. *gl.* 1. *n.* 87. atque hoc casu magis monasterium iure vel instar creditoris, quàm domini vendere censetur, vt valorem pretiumque habeat permittente hærede, vel quod opinetur re immobili contra edicta monasterio legata pretium deberi (vt non malè multi censent) finis legis vendente monasterio cesset, eaque de duraturo non momentaneo dominio accipi debeat. *l. pro patri.* §. *versu. D. de in rem vers.* vt cum quis capere rem vetatur citra suum delictum, tunc hæres tenetur ad æstimationem. *l. apud Iulian.* §. *fin. cum l. seq. de leg.* 1. *l. fideicommissa.* §. *si seruo de leg.* 3. *Menoch. l.* 4. *præs.* 220. *n.* 5. *Wames. cons.* 409. *n.* 3. *cons.* 416. *tom.* 2. *de test.* vel quantum ad se pertinet piam testatricis voluntatem hæres interturbare nolit. Quæ eius agendi ratio reipublicæ vel familiæ iura non imminuit, sed ex eius consensu seu conniuentia venditione facta eius consanguineis, sine respectu personæ vendentis retractus datur. *Tiraq. de ret.* §. 1. *gl.* 2. *n.* 58. Qui & generaliùs docet, dum res aliena venditur consentiente vel conniuente domino, retractui gentilitio locum esse. *ead. glos.* 2. *n.* 18. 19. 20. & creditore vendente debitoris consanguineos rem venditam retrahere posse. §. 1. *gl.* 14. *n.* 18. *& aliis.* Erit ergo locus retractui re à monasterio sic vendita. Et quamquam diceremus monasterium iure domini vendere, tamen quantisper non est facta inuestitura, agnatus retrahere potest,

An nec momentaneum rei legatæ vel pretium?

Retractus locum habet quamdiu alter nõ est ritè inuestitus.

vt dictum est, soluto eo pretio, quod interim per secundos tertiosúe contractus constitutum est, quod æstimationem facit rei, quæ etiam per legatum aut donationem translata est, in qua donatione aut legato quãuis communiter receptũ sit, vt retractui locus nõ sit. *Tiraq. de retract.* §. 14. *n.* 90. §. 25. *n.* 1. *&* 2. tamen in contrarium iuit Corasius *Miscel. l.* 3. *c.* 3. *n.* 4 cuius doctrina in nostro casu vel ideo maximè posset obtinere, quod per secutam venditionem ventum sit ad æstimationem, & pretium. Cuius defectus pro causa excludendi retractus ab aliis allegatur: nam vbicumq; pretiũ est, aut quod æquipolleat, retractus admittitur. *latè Tiraq.* §. 1. *gl.* 14. Ratio certè retinendi in familia patrimonij omninò hîc militat, quæ potius sequenda, quàm verba legis in quam committit, qui ea amplexus contra illius nititur voluntatem. *l. non dubium. C. de leg.* nec legem captare, sed qua mente feratur animaduertere oportet. *l. penult. D. ad exhibend.* & dubitandum non est, quod si legem retractus statuentes de nostro casu rogari fuissent, id, quod diximus, statuturos fuisse: adeoque pro statuto habendũ esse. vt in materia retractus argumentatur Tiraq. *de retract.* §. 26. *n.* 45. *ex sententia glos. in l. tale pactum.* §. *vlt. ff. de pact. cum concor. à Tiraq. omnium latissimè congestis, in rep. l. si vmquam in princ. n.* 56. *inter tam multa. C. de reuo. dona.*

Ratio retractus hîc locum habet, quæ?

Quare idem Author §. 1. *gl.* 9. *n.* 107. *& seq.* 247. *& seq.* bene docet marito rem vxoriam vendente consanguineos vxoris, & si non venditricis, admitti ad retractum: quamuis non sint de familia venditoris. Vt nec ideo obstet in nostro casu quod retrahens non sit agnatus monasterij vendentis, quod an etiam verum sit mox examinabitur.

Nunc consideremus quæstionem propositam secundùm ius scriptum, & demus vbi æstimatio rei non accessit, donatam rem legatamúe retrahi

Retractus hîc obtinet etiam secundum ius scriptum, quia monasterium

trahi non posse, tamen cum monasterium deinde rem legatam distraxerit, testatricis consanguineis retractum competere, dicendum videtur, quandoquidem intuitu matris, aliarumúe monialium sanguine iunctarum legatum factum fuerit. *c. requisiuisti. §. si vero relinquatur. X. de testam. & ibi DD.* adeoque per eiusmodi legatum quasi ipsis cognatis datum (esto validum, & dominium transferat) non abit res extra familiam manent enim cognatæ etiam post professionem moniales, iura enim sanguinis, nullo iure ciuili dirimi possunt. *l. 8. D. de reb. dub.* nec monasterium vicem extranei subit, sed consanguinei, imo & filij. *Auth. si qua mulier. C. de sacros. eccl. c. in præsentia. X. de prob. & vtrobique DD.* per monachum ius legitimarum successionum retinet. *l. Deo nobis 54. §. hoc etiam. §. sin vero. C. de Epis. & cler.* nō parentum dumtaxat respectu, sed & aliorum agnatorū vel cognatorum. *glos. ibidem in verbo parentum.* quia nullū religiosis impedimentū ex sanctimoniali conuersatione generari decernit *d. §. sin vero.* quare Cuiac. *ad Nou. de monach. 5.* ne capite quidem monachos minui asserit. neque enim vllus canon, aut lex aliud decidit. Velle quidem & nolle non habent. *c. si religiosus. de elect. in 6.* moraliter in superioris arbitriū resignant, & rerum dominia ex voto paupertatis & obedientiæ priuatim amittunt. *Auth. ingres. C. de sacros. eccl. c. exiit. §. porro. §. adhac de verb. sign. in 6.* sed id non obstat, cum eorum testamenta valeant, quæ capitis minutione irrita fierent. *§. aliter quoque inst. quib. mod. test. infirmentur*, nec vsusfructus monacho debitus, professione extinguitur, quod alias fieret. *§. finitur autem inst. de vsuf.* atque vsque adeo monasterium extranei loco non est, vt cum aliis prolibus numerum faciat, & filialem legitimam exigat: *d. Auth. si qua mulier* substitutum excludat: *Auth. nisi rogati. C. ad Trebel.* & conditionem, *si sine liberis moriatur*, deficere faciat. *d. c. in præsentia.* nisi alia verba aut testatoris mens contrarium suadeant. Quod si ergo monasterium ius liberorū habere censeatur, esse omnino intra familiam censendum est. Et quia tantisper res penes monasterium erit, penes familiam, à qua profecta est, esse reputanda videtur, quando autem distrahitur, extra familiam abire tum demum, quæ à monasterio repræsentata est, aperirique locus retractui consanguineis familiæ à monasterio antea representatæ: quod eo iure & nomine vendere credendum est, quo acquisiuit, & possedit (vnde enim possessionis causa mutaretur?) si ergo habuit iure successionis legitimæ, si intuitu monachi agnati testatoris, quo acquisiuit, & possedit, eo modo & iure distrahet. Quod si ita acquisiuit & possedit, vt agnatus, distrahet vt agnatus, viam sternet retractui agnatorum. Itaque monasterium hic vendens Titio consanguineus censetur per matrem & sorores, quæ naturâ consanguineæ sunt, quarumque intuitu res ad illud deuenit: præsertim dum in viuis, vt hic, eædem naturâ consanguineæ adhuc sunt, præcipuè mater quæ vendit; etsi de consilio, & assensu aliarum. Monasterium quippe dicitur propter monachos non sine monachis. *Bald. in l. 1. col. 2. C. de inst. & subst. sub cond.*

Neque hæc mira sunt cum qualitas & priuilegium socij transeat in socium *l. si communem. D. quemadmodum seruit. amit. c. per tuas. §. quod autem. X. de arbitris. c. in dubiis. X. de consec. eccl. l. vtrum. D. ad leg. Pompeiam de parricidiis. gl. in l. fin. verb. fratribus. C. de muneribus & honoribus lib. 10. & in c. nolite verb. triticū 11. q. 1. cum simil.* Igitur re à monasterio sic vendita Titio, via patet ad retractū. In qua conclusione sentit nobiscū Petrus Pecq. *de Amortizat. c. 3. 4. n. 2. post Guil. Bened. Papon. ad cōs. Bourb. §. 479. Damhoud. in prax. rer. ciuil. c. 265. n. 22. sed Guil. & Pap.* ex praxi

Marginalia: vicem habet consanguinei ob eos quos repræsentat. — Cognationis iura per ingressum non auferuntur. — Vt & plura alia retinent. — Ideoque per monachum à monasterio possessa ius retractus non excludunt cum vendit monasterium. — Propter communionem & societatem.

praxi Galliæ literas regias impetrari docent ad eum effectum.

De his quæ vi vel metu.

CONSVLTATIO I.

An solus metus in virum constantē cadens, an alius etiam matrimonium irritet?

Controuertitur de matrimonio per metum inito: & aduersantur inuicem. *c. veniens el 2. c. consultationi. X. de sponsal. c. significauit. 2. de eo qui duxit quam polluit. c. veniens el 2. de sponsal. de metu* loquens ait, nisi metu, *coactus, qui poßit in virum constantem cadere, eam desponsauerit, c. consultationi. X. de spons. de illato metu est cum diligentia inquirendum, etsi talis metus inueniatur illatus, qui potuit cadere in constantem virum, erunt non immeritò audienda.* Vbi doceri videtur non metum quemlibet, sed eum porrò qui in virum constantem cadere possit ad inualidandum matrimonium requiri. quod iuuat *c. 1. in* materia voti, seu matrimonij spiritualis, & *cap. penult. de his quæ vi aut metu. l. nec timorem. 7. D. quod metu.* Sed cap. *significauit 2. X. de eo qui duxit quam polluit*, non disertè metum constantis viri requirit, sed quatenùs tanta vis illata fuerit, quod non spontè in primam consenserit: quibus verbis non constantis viri tantum metum recipit, sed omnem eum qui arbitrio Iudicis tantus sit, vt spontaneum consensum tollat. & quia *d. cap. significauit*, ex tali metu soluit matrimonium; sequitur Ecclesiam non irritare tantùm matrimonium ex metu viri constantis, sed & alio, qualem modo diximus, secus quam Sanches. *l. 4. d. 17. de matr. aliiq; ab eo citati* existiment. vel potius iure naturæ, quam positiuo Ecclesiæ huiusmodi matrimonia irrita esse & declarari. etsi idem Sanches *d.* 14. aliter opinetur: aut saltem ius naturæ, & Ecclesiæ reuera, cum probari potest, non differre. quo facit *cap. cum locum de spons.* vbi ait Pontifex simpliciter, quod locum non habeat consensus vbi metus vel coactio intercedit, matrimonium autem solo consensu contrahi, & plena securitate gaudere debere. Consensus enim nō efficiens tantùm causa, sed formalis & essentialis est matrimonij: sine quo illud esse non potest. vti per nullam potentiam sine sua essentia res esse potest. est enim matrimonium animorum coniunctio. adeò vt de fide sit consensum in ea esse necessarium. *Concil. Florent. decret. de sacrament. matr. c. sufficit. 27. q. 2.*

Et quamuis argumentum à contrario sensu metum viri constantis requirere videatur; illud tamen non obtinet, quando contra ius alibi declaratum, aut rationem quid infertur. Ius alibi declaratum est, *in d. c. significauit*, & rationes iam datæ & relatæ latius apud Sanchez euincunt, *d. cap. 1.* quidem metus mortis mentionem facit, quia in narratiuis verbis Pontifici proposita erat intentata occisio, vt in more est respondere tantum ad proposita, alioquin cruciatum corporis, aliaque id genus excluderet.

Cap. autem *penult.* agit de collegio integro Canonicorum; & quamuis meminit mortis, aut cruciatuum, non excludit tamen alia, quæcumque in constantem virum cadere possunt. Quem ibi requirere videtur specialiter: tum propter vinculum, & reuerentiam adiuncti iuramenti, (cuius hac in re quantum sit momentum constat ex iis quæ tractat Sanchez *d.* 20. 21.) tum quia, vt dictum est, de integro collegio Canonicorum agebatur, in quo vix præsumi

potest

potest violentia. Ideoque leuiusculi metus nulla consideratio habetur.

Verus metus si probetur irritat matrimonium quãuis non cadens in virum constantem.

Cæterùm in matrimonio, vbi singulatim metus incutitur, qui verè spontaneam voluntatem impediat, etsi minor eo, qui in constantem cadit, quamuis ab Ecclesia non tam facile audiatur aut præsumatur: *d. cap. consultationi*, si tamen verè probari poterit; existimo matrimonium irritare. Quam opinionem vel ideò libentius teneo, quod præclari Theologi in foro conscientiæ asserant, nullum matrimonium valere, quod qualicumque metu contractum sit. *Ferd. Rebello de oblig. Iust. l. 2. de mat. q. 11. sect. 1. in vers. dixi modo, &c. sequitur Gutier. de mat. c. 77. n.* 20. neque nos ratio vlla cogat, vt aliud in foro Ecclesiæ, aliud in foro conscientiæ validum statuamus. cum ideò in matrimonio multa singularia contra ius scriptum ab Ecclesia introducta sint, vt conscientia seruetur illæsa, & à peccato immunis. Præterquã quod (quia Ecclesia non iudicat de occultis) non facilè Ecclesia præsumit, aut probatum habet spontaneum consensum defuisse ex leuiusculo metu, quamuis à parte rei secus sit. quando tamen reuera ex iudicio viri prudentis constaret, leuem licet causam, verè tamen grauem metum incusisse, tantumque vt spontaneum consensum defuisse commonstretur; non dubitem *per d. cap. significauit.* matrimonium pro irrito haberi. quia certè nihil interest quo metu quis compulsus sit, dum constat compulsum esse. *vt inquit Decius in l. in omnibus.* 39. *n.* 3. *D. de reg. iur.*

Non tamẽ facilè præsumitur ex leuiusculo metu defuisse consensum.

Ad legem *nec timorem. cui consonat l.* 5. 6. *eod. l.* 3. *quib. ex caus. maior.* quod attinet, respondeo 1. ius ciuile leuium rerum rationem non habere, de minimisque prætorem non curare, ne forum litibus impleatur, & quies publica turbetur: ideoque tolerare læsiones infra dimidium, & similia. 2. Dicit lex *si quis meticulosus rem vllam frustra metuerit, per hoc edictum non restituitur.* (audi rationem) *quoniam neque vi, neque metu factum est*: dëerat ergo materia edicti: nõ negat tamen IC. alia via officio Iudicis implorato, si qua ei justa causa videbitur, succurri. *vt in l. penult. C. de his quæ vi.* ob solam impressionem subuenitur: denique ius ciuile, saltem Digestorum, difficilius hic erat circa admissionem leuis metus, quia facilè repudium admittebat, vt non faciunt canones: qui proinde difficilius censendi sunt ligare, quod soluere deinde non possunt, & leuiorem metum admittunt in causa matrimonij, quam aliis. *Præpos. Nenizan. Nauar. apud Sanchez d.* 6. *n.* 2. *l.* 4. qua in re fundatur metus reuerentialis, quem Sanches & ab eo citati admittunt, *d.* 6. preces importunæ, blanditiæ, &c. *de quibus idem d.* 7. 10. 11. quæ vix ad metum viri constantis pertinent aliquando.

Ius ciuile leuem metũ nõ æquè curat.

Enimuerò quod *d. cap. consultationi* de muliere loquens, mentionem faciat metus cadentis in virum constantem, ex more loquendi, seu prouerbij loco, vt ait Sanchez. *l.* 4. *de mat. d.* 3. *n.* 3. dicit. non enim eadem præcisè ratio expendendi metus in muliere ac in viro, in iuuene ac sene, imbelle atque robusto, ac militari homine ineunda est, sed ex Iudicis prudentis arbitrio. *l.* 3. *D. quib. ex caus. maior. vers. sed non sufficit. Menoch. lib.* 3. *præs.* 4. *Couar. de spons. p.* 2. *c.* 3. §. 4. *n.* 15. *Sanchez d.* 5. qui *d. d.* 3. *n.* 2. huiusmodi metum respectiuè ad personas, de quibus agitur, dici bene asserit. *sequitur Gutier. de mat. c.* 77. *n.* 2. 3. Ideoque Couar. *ibid. n.* 16. non ita anxiè atque strictè metum considerandum esse in fœminis ait, quibus à natura inest minor animi vigor, corporisque fortitudo. quare & Charond. *resp. l.* 8. *r.* 23. restitutam mulierem ait, quæ minis negandi debiti coniugalis à viro inducta fuerat.

Qualis sit metus pendet ex arbitrio Iudicis & circumstantiis.

Quam-

Quamuis autem Palac. *d. 29. dis. vn. fol. 663.* §. *hac porro* existimet hæc omnia post Concil. Trid. cessare, fallitur tamen. quia potest præcedere contractum comminatio, & metus, & ea causa durante contrahi. *Sanch. d. 12. n. 1.* verum quidem est præsentiam Iudicis & consanguineorum præsumptionem metus tollere, vel minuere, *Sanch. & ab eo citati d. 27. n. 2.* sed ita tamen vt probationem contrariam admittat, & maiorem quidem, quàm alias, exigat, & non paucæ etiamnum ex iis sufficiant, quas habet Menoch. *lib. 3. pres. 4.*

Et obtinent hæc omnia etiã post Concil. Trid.

LIBRI SECVNDI

TITVLVS I.

De Iudiciis.

CONSVLTATIO I.

Neminem suo motu citandum alteri iubere Iudex debet.

QVONIAM extra allegata partium Iudex quid facere vix teneatur, quin & sæpè non possit, rectè Gail. *lib. 1. obs. 50. n. 4. 5. 6. obs. 55. n. 6. 7. per multos textus & Doctores* docet Iudici proprio motu non competere contra aliquem citationem decernere. Vnde sequitur nec debere actori, qui omnes & singulos sua interesse putantes, citari curauit, & in libello de maleuolis & maledicis tantùm in genere questus est, & silentium iis imponi petiit; statuere alios quærendos esse aduersarios: & nominatim M. & M. quorum interesse ipse suspicetur, in ius vocandos. Quia sufficit in genere, etiam in materia diffamationis per edictum generalem eiusmodi citationem fieri. *Idem Gail. lib. 1. obs. 57. n. 9. in fin.* neque nominatim M. & M. citandi sunt: quandoquidem lis principaliter contra eos ab agente non ordinetur: illique tantùm sint citandi, qui in libello nominantur, & contra quos petitio dirigitur, & lis principaliter mouetur, & consequenter quorum primario in hoc iudicio interest, non quorum secundario, seu per consequentiam. *glos. in l. de vnoquoque. D. de re ind. authores citati à Pet. fol. in Additi ad spec. Marant. parte 6. de citat. sub n. 4. & apud Bertachin. in Rep. V. Citatio de quib. pers. vers. 10. vsque 20. & vers. 30. & Card. Tusc. concl. 273.* Citandi non sunt multi ex necessitate. *Minsing. obs. cent. 6. obs. 6. n. 18.* nisi fortè ipse actor nominatim semel citasset, quia tunc effectus est legitimus contradictor, & imputandum est citanti: aut ipse non citatus se obtulisset, pro suo enim interesse audiri tunc debet. *Tusc. n. 13. & 17.* Quæ eo magis obtinent, si ipse Iudex sub sola generali omnium mentione processit ad secundum & tertium, atque peremptorium edictum. cum id *in l. 70. D. de iud.* perimere dicatur disceptationem: & in *l. 71. & 73.* quod cum dies superuenerit, agetur causa, & pronuntiabitur: non autem per nouorum aduersariorum singularem citatio-

Qui citandi.

Præsertim si Iudex ad 2. & 3. edictum progressus est.

citationem inchoandum ex integro iudicium decernetur. Accedit quod nemo agere inuitus cogetur, nisi quem diffamauerit. *l. vn. C. vt nemo inuitus agere cogat.* Igitur non potest Iudex ei præcipere citationem ad agendum cum alio, quam ei lubet: ne quidem iam cum aliis litiganti, quia nihilominus, etsi cum pluribus agitur, contra singulos iudicium, & actio exercetur, actorque contra singulos agit: quod inuito mandari nequit. Neque enim quia quis cum Petro agit etiam cum Paulo agere tenetur; sed vires suas relinquit iuris dispositioni *in tit. C. Res inter alias actas aliis non nocere. et l. sæpe D. de re iud.* Atque hæc quidem in rebus priuatis; in negociis publicis aliquando secus constitutum est, vt in vnionibus & suppressionibus beneficiorum mandat regula Cancellariæ de vnionibus & Concil. Trid. *f.7. c.6.* vocari eos quorum interest.

Nemo agit inuitus.

Quid in publicis?

CONSVLTATIO II.

Arrestum in bonis clerici fieri non potest per Iudicem laicum.

QVanquam facilitas conueniendi aduersarij, vt domi suæ potius quis ius consequatur, quàm foras ad illud obtinendum proficisci debeat, vsum arrestorum in multis regionibus introduxit; tamen neque casus & caussas, neque personas omnes sub iis comprehendit. *Peckius de iur. sist. c.5.* vbi inter alios clericum excipit *n.8. sed alio*, inquit, *modo conuenienti Iudicis Ecclesiastici cognitio aduersus eum procedit. Rebuff. ad Ord. Reg. art.2. gloss.1. n.108.*

Verùm nec actu, nec habitu, seu potentiâ Iudex secularis in clericos eorumúe bona mobilia, quæ personæ conditionem sequuntur, iurisdictionem habet. *Conar. pract. q. c.21.* siue obligatio sit realis, siue personalis; quia semper coram Ecclesiastico conueniendi sunt. *c. 3. 4. & seq. c. si qui c. nullus c. de persona c. peruenit. c. fratris c. sacerdotibus c. molita c. placuit c. si quis cum clerico c. si clericus c. clericum c. in clericorum 11. q. 1. Menoch. de arbit. cas. 246. n. 5.* vnde in longè fortioribus terminis Ceuallos *in tract. de cognit. per viam violentiæ q.76. n.17. post Martam de iurisd. 4. parte cent. 2. cas. 125. n. 23.* etiam casu quo Iudex secularis potuit cognoscere de restitutione rei, penes clericum existentis, non posse tamen ait exequi: ad executionum autem naturam referuntur arresta. *Peckius d. n. 18.* & speciatim, non posse bona clericorum arrestari, docet idem Marta d. *cas. 125. n. 22. & cas. 41. vbi n. 30. post Bartolum & alios* docet repræsalias, pignorationes, & arresta in eos exerceri non posse, qui si in territorio adessent, in ius vocari non possent, vt non possent clerici coram seculari.

Enim verò quamuis de rebus patrimonialibus, atque immobilibus clericorum controuertatur; nullatenus tamen dubitatur de bonis eorum ecclesiasticis, & mobilibus, quæ sequuntur omnino conditionem personæ.

Quapropter citra vllam hæsitationem dicendum est nullum, irritum, atque inualidum esse arrestum, per Iudicem secularem iniectum pensioni ecclesiasticæ & spirituali I. reseruatæ super pastoratu suo, d. I. soluendæ per deseruitorem eiusdem pastoratus. Quodsi autem secularis quispiam eius colonus, aut aliàs debitor esset, tum isti personæ seculari à suo iudice iuberi posset, vt manus suas non vacuaret. *vt Consult.... dicimus.*

De

De foro competenti.

CONSVLTATIO I.

Iudex notoriè incompetens, male citat, adiri non debet, nec incurritur pœna contumaciæ.

QVam iuſtè naturalis ſcriptique iuris regulæ voluerunt vt vnuſquiſque à ſuis iudicibus iudicetur; tam ſanctè ſacri canones decreuerunt, ne ſententiæ ſuper matrimonio latæ vnquam tranſeant in rem iudicatam. illud priùs traditur *c. nullus & tot. cauſ. 9. q. 2. & tit. C. ſi à non compet. iud.* ne peregrina ſint iudicia *c. peregrina. & ſeq. 3. q. 6. c. in Galliarum 25. q. 2.* ne contra legem Deuteron. *c. 23.* per alienam meſſem tranſiens falcem in eam mittat. quàm legem D. Gregorius *reſp. 9. ad Auguſtin. Anglor. Epiſc.* applicans ait, *falcem ergo Iudicij mittere non debes in eam ſegetem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa. c. 1. c. 6. q. 3.* vnde & D. Paulus *ad Rom. c. 14. tu quis es, qui iudicas alienum ſeruũ*? Quod ſi quis tranſtulerit terminos proximi ſui aduersùs maledictum *Deuteron. c. 27.* talis iudicatio vel damnatio nec rata erit, nec vires vllas habebit. *d. c. nullus, 9. q. 2.* nec firmitatem iudicati: *l. 2. C. ſi à non compet.* neminemque ſententia à non ſuo Iudice dicta conſtringet: *l. vlt. ibidem.* & pulſato ante non ſuum Iudicem licet vt taceat: *c. pulſatus 3. q. 6.* adeoque ex notoria Iudicis incompetentia ſequitur nullam citati dari contumaciam.

Sententia matrimonialis non tranſit in rẽ iudicatam, ſemper retractari poteſt. Quam, inquam, hæc iuſtè de foro Iudicum competenti conſtituta ſunt, tam ſanctè noluerunt ſacri canones ſententias, in cauſa matrimoniali ex erroribus rerum geſtarum latas, vnquam tranſire in rem iudicatam; ſed ſemper veritati locum ſuper fore. *c. conſanguinei c. lator c. tenor. X. de re iud. c. fraternitatis. X. de frigid.*

Cuius rei prompta æquè ac ſancta ratio eſt, non ſolum quod quæ ex ſacris canonibus proficiſcuntur, eccleſiæ iudicio reſeruentur: *l. omni innouat. C. de ſacroſanct. eccleſ.* ſed maximè quod matrimonij ſacramentum contineat vinculum indiſſolubile: de quo Chriſtus *Matth. 19. quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* ideoque errore, quem coniugum abſentia; *d. c. tenor* aut fortè colludium; *d. c. lator c. ſuper eo. X. de eo qui cogn. aut* quid aliud; *c. loci d. §. his 35. q. 9.* cauſarit detecto, oportet non rectè ſtatuta corrigere, & matrimonium redintegrare. *d. c. loci §. his 35. quæſt. 9. c. ſicut. X. de teſtib.* quia vbi agitur de animæ præiudicio, omnia alia cedunt: ex Chriſti ſtatera *Luc. 9.* quid proficit homo ſi lucretur vniuerſum mundum, ſe autem ipſum perdat, & detrimentum ſui faciat. Vnde omnes Iudiciorum formulæ, ſententiarumque normę vires amittunt, ſi qua ex iis animæ iactura ſit conſectaria.

Ex his conficitur ſententiam à ſecularibus Iudicibus latam ab incompetentia infirmam eſſe, &, vt firma foret, nunquam in rem iudicatam poſſe tranſire.

Secularis nulliter de cauſa matrimonij cognoſcit. Cum enim matrimonium res ſacra ſit, ſacramentum, & quod magnum D. Paulus dicit, *ad Epheſ. c. 5. in fin.* illius merito iudicium ad eccleſiam pertinet. *c. multorum 35. q. 6. c. de infidel. X. de conſanguin. & affin. c. accedent. de exceſſ. prælat.* non verò ad ſeculares poteſtates. vt *in c. tuam. X. de ord. cognit.* Honor. III. ſuper natalibus Reginæ Cypri reſcripſit Ludouico Regi Francorum, ob implicitam matrimonij cauſam, cognitionem ad forum eccleſiaſticum pertinere: & *in c. cauſam quæ 7. X. qui filij ſint legit.* Alexand III. an R. eſſet de legitimo matrimonio nata, ad eccleſiã; de poſſeſſionibus autẽ iudicare ad Regẽ Angliæ pertinere:

 idemque

idemque de alio Principe. *in c. dator eod.* Vnde cum multa hodierni Nouatores in ecclesia & fide orthodoxá perturbassent, dignitatem etiam huius sacramenti in controuersiam vocarunt, vt opus fuerit aduersus eos etiam hic Concilium Tridentinum insurgere: *si quis,* inquit, *s. 24. can. 12. dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos anathema sit.*

Etiam quoad Principes.

Inde, inquit Choppin. *de sacra pol. l. 2. t. 7. n. 22. etiam principes viri si cupiant coniugij nexu ex causis canonicis solui, nouumq; amplecti hymenæum; necessè habent Episcopum suum pro tribunali interpellare: Reges enim ac Monarchæ talibus in controuersiis fasces submittunt Prouinciali antistiti aut à Romano Episcopo iudices petunt.* Vbi subinde allegat quomodo Ludouici VII. Regis & Leonoræ Aquitanę matrimonium Francici Præsules irritum declararint an. 1152. recitatque diploma Romanum, per quod delegati antistites Regis Ludouici XII. & Ioannæ de Francia Ludouici XI. filiæ dissoluerint an. 1498. cui in terminis satis fuit cõforme diploma quod obtinuit Henric. IV. cui, quam rebus gestis tam rectè iudicandi arte Magno, non satis fuit, si à Curia aliqua Parlamẽtari illius cum Margareta Valesia solueretur connubium. Quin & è contrario ab Innoc. III. Rex Franciæ Philippus, Curia eius, regnumque interdicto suppositum fuit, donec is relicta Maria legitimam vxorem Ingelbergam resumeret. Nec absimile accidit in Philippo I. aliisque.

Citatio ctiã intra quar sit ad locũ non tutum.

Vt nihil dicatur, nulla gentium lege regno non subditos extra regnum sitos, ad regni iudices vocari, vocatis extra territorium ius dicentibus impunè non parere, ad locum non tutum, armis hostilibus & consanguineis carcerum terroribus infestum, citato naturæ iure & gentium abesse licere. *c. pastoralis de re ind. in Clem.* vbi Clemens V. natione Gallus, subdit hæc verba; *desiperet igitur qui citationem huiusmodi saperet arctasse citatum, &c.*

Constat igitur incompetenter pronuntiatam sententiam nullas vires habere, adeo vt nec appellatione vlla sit opus. *tot. tit. C. quando prouoc. non est necess.*

Rei inter alios iudicatas aliis non nocere cũ verba sunt affinia.

Sed & insuper est animaduertendum, sententiam non esse latam aduersùs ipsos coniuges, quippe nunquam citatos; adeoque nullo naturæ, gentiumúe iure condemnari inauditi potuerunt, dum eis nullum iudicium dictatum fuit, sed alij tantum de crimine raptus interpellati, quod cum matrimonio tamen stare posset: sed non horum criminalis causa illorum iuri officere. *l. vn. C. quando ciuil. caus.* sed finis criminalis negocij initium ciuili quæstioni tribuere. *l. fin. C. de ordin. iudic.* Ita quod etsi & competenter, & rectè foret pronuntiatum; tamen res inter alios acta eisdem coniugibus non noceret. *tot. tit. C. res inter alios.* præsertim cum, vt hic, omnium discretæ sunt causæ. *l. sæpè 63. D. de re iud.* nec enim in simili negotio res inter alios actas absenti præiudicare sæpè constitutum est. *l. vlt. C. quibus res iudicata non nocet.* nec his officere, qui congressi in iudicio non sunt, si quid fortè præiudicij videatur oblatum.

Quæ ita accipienda ne obsint inauditis.

l. pen. eod. atque in eum sensum accipienda sunt verba sententiæ; *à declaré le mariage non vaillablement contracté:* vt aggrauent causam eorum, qui de raptu illic accusantur; non quoad ipsos coniuges inauditos quicquam statuant. Ipsis ergo coniugibus ex ea sententia nihil est quod applicetur, sed ex supra citato Christi præcepto dumtaxat; *quod Deus coniunxit, homo non separet.*

CON-

CONSVLTATIO II.

Iudex citare non potest nisi subditos.

HAc in causa euidentes sunt plures simul nullitates, 1. ex inchoatione iudicij, 2. ex ordine, 3. ex decisione.

Nam cùm omniũ actionum principium ab ea parte editi proficiscatur quæ est de in ius vocando: vtique imprimis aduersarius in ius vocandus est, id est, ad eum vocandus, qui competenter ius dicturus sit. §. *omnium. institut. de pœn. temerè litigant.*

Quare ante omnia Iudicis est æstimare an sua sit iurisdictio. *l. si quis D. de iud. Sapientis Iudicis* Cicero esse dicit *animaduertere, qua lege reus citetur, de quo reo cognoscat, quæ res in quæstione versetur*; ideoque antequam in ius quempiam vocet despicere eum oportet, an sibi sit subditus: nam alioquin extra territorium aut supra iurisdictionem ius dicenti impunè non paretur. *l. fin. D. de iuris. omn. iud.* nam etsi qui ad iurisdictionem vocantis non pertinent, venire debeant, priuilegia sua allegaturi: *d. l. si quis vers. vocati*, tamẽ id obtinet dumtaxat cum ignotum, aut dubium est istiusmodi priuilegium. *l. 2. §. sed si dubitetur. D. de iud. glos. in d. l. si quis verb. æstimare.* quapropter cũ euidens est atq; notorium citatum ad Iudicem non pertinere, nec comparere quidem is tenetur. *Gail. l. 1. obs. 48. n. 9. & 10. Mynsing. cent. 6. obs. 7. si manifestum sit*, inquit, *n. 6. & euidens citantẽ non habere iurisdictionem in personam Citati (sicut Iudex laicus in clericum non habet iurisdictionem) tunc non opus est vel comparere, vel allegare priuilegium, imo Iudex incompetens excommunicari posset quousque desisteret. c. si Iudex laicus. de sentent. excommunicat. l. 6.* Ita Mynsing. quinimo ipso iure est excommunicatus, qui non ignorans qualitatem presbyteri in eum iurisdictionem exercet. *c. 2. X. de for. compet. §. 15. in Bulla Cænæ.*

Notoriè non subditus vt clericus coram laico non tenetur cõparere.

Et licet d. lex *fin. d. l. si quis* communiter ita concilientur, vt diximus; quamuis daremus notoriè priuilegiatũ vocantis non debere contemnere authoritatẽ; sed notorium priuilegium etiam allegare debere; vt hoc honori detur Iudicis: tamen ad effectum pœnæ contumaciæ euitandæ claro iure decisum est comparere non teneri: *contumaces*, inquit, *lex 53. D. de re iud. non videntur, nisi, qui cum obedire deberent, non obsequuntur; id est, qui ad iurisdictionem eius, cui negant obsequi, pertinent*: qui ergo notoriè non pertinent, contumaces fieri non possunt.

Nec fit contumax.

Id quod multo maximè obtinet in clerico, qui, ne quidem si velit, subiicere se potest iudicio seculari. *c. significasti. c. si diligenti. X. de for. compet.* cuius priuilegium iuris publici est, & nõ priuatum beneficium. *d. c. si diligenti* quod nulli Iudici ignorare concessum est, sicut priuilegia priuatorum; quæ facti censentur non iuris.

Citari ergo non potuit D. appellans presbyter, & loci parochus coram Iudice seculari, & citatus comparere astrictus non fuit, ac consequenter in contumaciæ pœnam non potuit incidere.

Nec declinatoria excidit.

Adeoque per non comparitionem dici non potest beneficio declinatoriæ exceptionis priuatus non comparens in primo citationis termino. quod in aliis Ordinationes Concilij Brabantiæ decernunt: sed quæ tamen non nisi stylum procedendi istius curiæ, non aliorum simul iudicum continent.

Accedit quod cùm regulariter expressi maior vis sit, quàm taciti: *c. nullus de elect. in 6.* clericus, qui expresso consensu se non potest subiicere iudicio seculari, *d. c. si diligenti*, minus poterit tacitè vel per contumaciam: præsertim cum Iudices seculares, nec actu nec potentiâ in

in eum iurisdictionē habeant: *c. sæcularres de for. compet. in 6.*

Sed & sacerdotio hic iungitur alia qualitas, eademque notoria: quod D. appellans, tanquam ibidem procappellanus maior, castrensium numero priuilegioque gaudeat, & ciuilis Iudex de milite, militaris de ciue cognoscere, citareúe non possit. *l. si militaris C. si à non compet. iud. l. 2. c. de off. milit. iud. l. 1. C. de off. præf. vrb.*

Euidenter ergo commissa est nullitas in inchoatione iudicij coram Iudice seculari aduersùs sacerdotem notorium, imo parochum proprium, & procappellanum maiorem castrensem.

Secunda nullitas est in ordine iudicij; quod lite non contestata processum sit ad causæ definitionem: cùm tamen in iure decisum sit litis contestatione non facta processum irritum esse nunciandum: *vt loquitur c. vnic.* X. *de litis contest.* ideóque eâ non factâ nullatenus procedi potest ad aliquam sententiam: *auth. de exhibend. reis.* §. *si verè semel in verb. ne causa maneat actori vndique desolata, Iudice agere aliquid non valente, eò quod nondum apud eum facta sit litis contestatio, &c.*

Et lite non contestata non potest in principali pronunciari.

Nec verò refert si dicatur dominum appellanteem in scedula declinatoriæ exceptionis, seu aliàs aliquid etiam de negotio principali siue re gesta dixisse; quia ad contestationem non facit: *d. c. vnico in verb. cum non per positiones & responsiones ad eas, sed per petitionem in iure propositam & responsionem secutā contestatio litis fiat*, siue vt practicè dicitur per negotij propositionem, & actoris conclusionem; rei verò responsionem ad narrata non tantum, sed & simul conclusionem contrariam. Adeo quidem vt nec exceptionis peremptoriæ, seu defensionis cuiuslibet obiectio litis contestationem faciat: *c. 1. eod. in 6.* & per actoris libellum & rei exceptionem nequaquam litis contestatio intelligatur esse facta. *c. 2. eod. in 6.* quod

Nec ea fit nisi & animus adsit, & petitis contradicatur.

hic eò magis dicendum est, quod, qui Iudicem declinat, nullatenus censeri potest litē contestari velle: vt rectè Azo *in sum. tit. de litis contest. si*, inquit, *fiat responsio in principali causa, sed non ea mente, vt quis in ea procedat; sed aliqua, vt declinet iudicium, proponat; non erit facta contestatio litis.*

Itaque cum hic non sit responsum in causa principali, nec in ea conclusio per appellantē capta; quamuis circa rem gestam in scedula declinatoria seu aliàs aliquid sit dictum; non est facta litis contestatio: nec valuit Iudex quidpiam agere, eò quod illa nondum fuerit facta. *d.* §. *si verò.*

Tertia nullitas est in ipsa decisione à non competenti Iudice facta: siquidem *nullum litigatorum sententia non à suo Iudice dicta constringit. l. vlt. C. si à non compet.* quæ verba canonizantur *in c. ad nostram X. de consuet.* & causis ecclesiasticorum applicantur; vt non nisi à suis Episcopis possint iudicari. *& in c. si clerici X. de iud.* & si militaris Iudex de ciuilibus actionibus cognouit, aut ciuilis aduersùs *militem quidpiam statuit firmitatem iudicati non habet. d. l. si militaris C. si à non compet. iud.* & sicut valet argumentum à milite armatæ militiæ ad militem cœlestis militiæ *Euerard. in loc. à milit. armat. &c.* vbi *n.* 50 ait *vigesimo primo facit ad hoc quod sicut in milite armatæ militia non est licita manuum iniectio per rectorem prouinciæ, sed suo Iudici relinquitur: l. 2. cum sua glos. C. vbi quis de curia vel cohorta: ita nec in milite cœlestis militiæ, qualis est clericus: l. 1. & ibi Ang. & Bal. illo eo tit. parificantur enim ista duæ militiæ quoad vocationem in ius. l. 2. cum sua glos. D. de in ius vocand.* Ita Euerard. tametsi eo argumento hic opus non sit, cum D. appellans etiam miles sit armatæ militiæ, tanquam procappellanus maior, habens regia stipendia: vt duæ istæ qualitates exemptionem magis corroberent, etsi alio in genere distingui possint.

Ab incompetenti Iudice lata sententia omnis est nulla.

Vt in milite sic in clerico.

l. item

l. item 6. *l.* 4. *&* 5. *D. quod cuiusq. vniuersit.* ideoque in principali causa qualitas procappellani armatæ militiæ Regiis stipendiis militantis immunem faciet, sicut cæteros milites hodie, qui vt sacerdos immunis non sit.

Sed obiicitur D. Appellantem non fuisse citatum, actionem aduersùs ipsum non fuisse institutam, sed aduersùs vasa aliquot cereuisiæ illius: sed verò acta contrariũ probant, illum citatum, aduersùs illum conclusum, quin etiam illum ipsum esse condemnatum in pœnam & emendam pecuniariam, non tantum vasa confiscata.

Non tantũ in personam,

At verò quomodo pœnam imponere potest, qui iurisdictionem non habet ciuilem vel criminalem in eum, quem vult damnare? v. g. secularis sacerdotem, quem ne quidem ad liquidum debitum coram se probatum condemnare potest: *d. c. seculares de for. compet. in* 6. coram quo conuictio vel confessio criminis nullius etiam sit momenti. *d. c. etsi clerici X. de iud.* sed in omni excessu coram solo ecclesiastico respondet. *c. clerici ibid.*

Vt imprimis pateat quidquid in personam ipsius appellantis est decretum, cassum atque irritum esse, defectu potestatis in personam.

Sed etiam aduersùs bona mobilia.

Bona porro, saltem mobilia, huiusmodi clericorum ad idem priuilegium pertinent. quemadmodum Concordata inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem inita, *bona*, inquiunt, *mobilia presbyterorum sequentur conditionem personæ.* §. *bona in concord.* ideoque nec possunt condemnari in bonis & pecuniis: *c. vnic. de cler. coniugat. in* 6. *ne per vnã viam*, inquit, *concedatur iisdem Iudicibus, quod per aliam denegatur.* & propterea ea vasa, præsertim quæ erant in pœnore appellantis, aut cereuisia ex granis cocta quæ iam ipsius erant, non poterant per Iudicem secularem confiscationi addici. vt Fachin. *lib.* 9. *cont. c.* 27. rectè ait in his delictum personæ spectari, & ideo puniri eum posse in bonis, *nullo iure id probatur*, inquit. sic Suarez *contra Regem Angliæ l.* 4 *c.* 24. *n.* 11. docet bona adhærere personæ ipsius clerici, & propterea sicut persona exempta est, sic & bona: & suadet *l.* 1. *C. de priuil. cor. qui in sac. pol. mil. lib.* 12. *in verb. cum vniuersis mobilibus.* Ergo saltem mobilia conditionem personæ sequuntur, sicut immobilia territorium: *Tuscus multis citatis in verb. bona mobilia concl.* 105. quod sæpius in casibus huic similibus docet Diana *tract.* 1. *de immunit. eccles. resp* 41. 53. 71. 76. 89. *vbique plures citans & nominatim Barbos. in Collect. tom.* 1. *t.* 2. *c.* 20. *n.* 6. cuius verba argumento intimati respondent apposité.

Nec contrariatur instructio Brabantiæ super impositionibus, nec ea fori priuilegium clericis aufert.

Nec his contrariatur ordinatio siue instructio super impositionibus edita in Brabantia, quasi indistinctè cuiuscumque conditionis personas comprehendat, & in illam impingentium cereuisiam cadere in commissum velit, & illos mulctari.

Quoniam id verum esto; nullibi tamen clericos in illam impingentes quibuscumque secularibus Iudicibus aut officiariis subiicit, id quod est quod hîc quæritur.

Et quamquam in instructione *edita in Ian.* 1601. consentienti omni clero ob iucundum Principum Alberti & Isabellæ aduentum, ad defensionem religionis, decretum sit, vt nullus ex clero ab impositionibus esset exemptus; & is modus collectandi sit deinceps continuatus; non tamen pro præmio liberalitatis obtinuit clerus, vt quorumcumque etiam minimorum Iudicum secularium vel officiariorũ iurisdictioni vel executioni supponeretur, amissa omni exemptione diuino & humano iure stabilita: nec dubia aliqua verba ad eas absurditates trahenda sunt, quæ nullibi gentium catholicarum vsurpentur, vt ea in Brabantiam, quæ à recta politia tam laudabiliter hactenus audiuit, inducantur pro præmio, vt dictum, est liberalitatis cleri.

Nam

Nam si verba Ordinationis generalia de iuramento expurgationis, de emendis, de pœnis arbitrariis, ita accipiantur vt optat intimatus; ipsos Episcopos, Prælatos, dignitates, parochos proprios &c. sicubi impegerint, rusticanus paucarum casarum officiarius aut Iudex arbitrariè puniet, in theatro opprobrio, & flagris afficiet. nam huc atque vlterius extendi potest pœna arbitraria. quis vnquam sensatus ita sensit?

Ergo, esto clericus non sit immunis ab impositionibus, in pœnam etiam incidat, ad solutionem compelli possit; non tamen à quouis, sed à suo Iudice; secundùm iuris communis, & ante consueti formam: ad quod ius consuetudinarium alludit articulus 77. eiusdem Instructionis, vbi declarat per vrbes Brabantiæ capitales difficultates circa precarias exortas decidi debere, eo modo, quo decidi ante solebant: atqui Instructio Philippi Boni *an.* 1451. decidit actiones & executiones huiusmodi tractari debere per Iudices, sub quibus degunt debitores, aut sita sunt bona: porro sacerdotes degunt sub suis Episcopis, & eorum mobilia illorum personam sequuntur.

Neque obstat articulus 73. eiusdem Instructionis, vt per omnes omnino officiarios executio huius materiæ fieri possit; quia agitur de alioquin competentibus, nam extra territorium suum, aut iurisdictionem suam loco priuatorum sunt. quid enim si Antuerpiæ Louaniensis officiarius suo marte executionem facere vellet? nunquid absurdorum omnium id absurdissimum haberetur?

Et ideo d. ar. 77. addicuntur collectoribus Regiæ literæ executoriales aduersùs ibidem exceptos, & *ibid. atque ar.* 83. *&* 89. generaliùs dicitur vt omnia Concilia, Iudices, Auditores, Legumlatores se regulent iuxta illam Instructionem, & exequantur. vbi sub generali vocabulo Iudicum, etiam Ecclesiastici Iudices, quoad clericos, intelligendi sunt. saluis nihilominus dictis executorialibus literis Regiis, propter souueranam manum Regis, quæ se etiam ad clericos, ex vsu nostro, in huiusmodi materiis extendit: non autem manus seu potestas pedanei cuiuslibet rusticani.

Quamquam *in d. ar.* 77. cum aliis exceptis disertè Iudices ecclesiastici nō excipiantur, & exceptio in cæteris firmare regulam dicatur, & argumentum à contrario sensu validum sit; tamen id non obtinet, vbi aliter claro iure decisum est: à quo non est recedendum per argumenta præsumptiua, sed disertam tantum expressionem. *l. sancimus C. de testam.*

Quod hîc multo minus dicendum est, ne tam absurdè remunerata dicatur liberalitas cleri, vt diximus: tum etiam quia non potest præsumi tam difformis voluntas Regis à præscripto diuini & humani iuris. atque eo minus quod optimorū Theologorum sit sententia, *Ioan. Malder. de instit. & relig. tract.* 6. *c.* 1. *d.* 8. *aliorumq.* assertionem esse de fide, aut fidei proximam, quod Laicus neque personam ecclesiastici, neque eius causas ecclesiasticas, ciuiles, aut criminales iudicare possit. Et licet Principes aliquos sibi casus priuilegiatos alicubi habeant, non tamen dubitandum, quin potestas eò non extendatur; vt tam generaliter, vt intendit intimatus, cum tanto dedecore ordinis quosuis ecclesiasticos subiicere queant quibusuis pedaneis; ideoque, quo se non extendit potestas, non porrigitur Principum voluntas.

Quanquam etiam si dici posset sublatū omne fori priuilegium in ecclesiasticis in causa impositionum; tamen Instructio d. ar. 87. disertè excipit omnes qui ad Auditorum tribunal pertinent, quò procul dubio D. appellans spectaret, vt militaria Regis stipendia habens, si non potentius esset priuilegiū cleri, ideoque vel à minori expresè tutus est,

vel

vel à maiori si quid liquida iuris ratio valere possit.

Atque hæc ita verbosiùs fortè & intempestiuiùs deducta sunt, ne ex præiudicata forsan opinione in materia impositionum publicè fauorabli, & in qua summariè procedi possit, quispiã hæreat (quia causa nulla tam summariè expedienda est, *quin defensiones legitimæ admittantur*, inquit Clem. sæpe *de verbor. signif.*) atque omnino ne quis leuis aut summariæ considerationis hanc declinatoriam putet, aut obscuris decretis reiectam intelligi, aut potuisse reiici, aut ad negotij principalis decisionem, ita Iudices à quibus potuisse illotis manibus accingi.

CONSVLTATIO III.

Mulieris fugitiuæ quæstio super matrimonio aut diuortio tractanda in loco domicilij mariti.

IN causa matrimoniali Iudex is est adeundus, vbi maritus domicilium habet, tametsi vxor inde discedens alibi in libertatem proclamet. *l. 14. & tot. tit. C. vbi. causa status.* vbi diuersis legibus deciditur status causam tractandam in loco eius Iudicis vnde discessit, qui in seruitutẽ repetitur, quamuis alibi possessionẽ libertatis vsurpare, domiciliumque figere voluerit. Vnde Iason *in §. superest. n. 68. inst. de act. & passim Doctores* idem in vxoribus, monachis, aliisque qui in alterius potestatem reuocantur, decidunt.

Et monachorum in loco monasterij.

Vnde & Concil. Trid. *s. 25. c. 19. de Regul.* monachorum qui se per vim & metũ professos dicunt, causam coram Ordinario suo tractari volunt, & si discesserint ad monasterium remitti. Quod si ergo argumentum à matrimonio spirituali ad carnale, & contra (vt in topicis Euerardus) validum sit, remitti vxor fugitiua ad domicilium mariti, ibidemque causam suam deducere debet.

Quod eò magis obtinet quod spolians audiri non debet, nisi redintegrato spolio. non ergo fugitiua vxor, quæ sub specie ambulationis dimissa diuertere, & emanere contendit.

Cùm ergo impetrans iuxta formam Concil. Trid. matrimonium contraxisse, & in eodem lecto concumbendo mariti possessionẽ coniugalem stabilisse exhibitis monumentis doceatur, non est sine præuio iudicio Ecclesiæ, in eius potestate minuere ius, & authoritatem mariti, vel iurisdictionem ecclesiastici Iudicis, aut sibi mutare domicilium, & quidquid secus attentatum est, irritum est, atque inane, nullum producens iuris effectũ, aut fundamentum alienæ iurisdictionis.

Neque aduersùs hæc allegata suspicio aduersùs Officialem, ex eo quod eius Episcopus videatur suspectus, satis excusat: tum quia simul proposita fuit cum exceptione declinatoria, quæ est incompatibilis: nam illa fugit, hæc exigit iudicium declinati: hanc allegans illam censetur deserere. — Nec causa recusationis Ordinarij forum mutat.

Tum quia impetrans appellando ad superiorem declinat iudicium arbitrorum, vnam viam ingressa de contraria excipere non potest, sed Iudici eandem tenendi, & pari passu ambulandi facultatem fecit. Atq; ita si appellatio iusta fuit, & legibus approbata, deferre; sed si friuola, spernere eam poterat.

Neque verò Iudex tenetur appellantem monere, vt arbitros eligat, vt impetrans allegauit, appellationis viam deserat: sed oportet *vt ipse cum aduersario* inquit, *c. cum speciali 61. X. de appell. arbitros communiter eligat.* licet in casu contumacis discordiæ in eligendo, tum demum Iudicis officium surgat, vt conuenire cogat. *c. 41. eod.* & coram arbitris allegata & approbata suspicione, in arbitrio est Iudicis recusati de assensu partis, causam ad superiorem transmittere, vel idoneæ personæ com- — Qui si causa arbitris iusta probetur. — Potest alteri committere

committere. *d. c.61. verſ. at ipſa.*

Et recuſato Officiali Epiſcopus ſine arbitris alii committit.

At verò communia hæc ſunt recuſatis Iudicibus: ſed in Epiſcoporum officialibus ſpeciale, vt ob eorū vti ſuſpectorum recuſationem non eatur ad arbitros, ſed ipſum Epiſcopum, qui prouidere poteſt, &, ſi æquum eſt, alium Iudicem dare, *c. ſi contra de off. & poteſt. iud. deleg. in 6.* vt & in delegatis cum clauſula *Quod ſi non ambo, &c.* quando plures Iudices in ſolidum ſinguli ſunt delegati, tam pro cauſa recuſationis, quàm principali, non recuſati adeuntur. *d.c. ſi contra.*

Vbi finalibus verbis inuenitur in materia recuſationis & appellationis iuris diuerſitas, reſpectu Epiſcopi, & ſui officialis, quodque quia ab hoc ad illum non appellatur, ex eo quod idem ſit auditorium, non procedat argumentum ad recuſationem, vtpote quia auditorium & iuriſdictio realis eſt, gradus iuriſdictionis idem, quo Epiſcopus & generali eius vice iudicans conſiſtit. ſuſpiciones autē nihil ad rem, auditoriumque pertinent: ſed perſonam, quam non æquè egrediuntur. Cui non obſtat c. inſinuante. *X. de off. de leg.* quia ibi plura concurrunt, 1. quod & Epiſcopus & officialis erant impetrati per vnam partem quod ſuſpectum iure facit, *l. obſeruandum. D. de iud.* tum quia factus erat impetrans Epiſcopi domeſticus, quod valde etiam cauſam mutat. *3. q. 5. c. 1.* & propius Epiſcopi miniſtros afficit. quamquam aliquid fatendum eſt affricari officiali imo omnibus Canonicis cathedralibus ex iuſta Epiſcopi ſuſpectatione. *c. ſtatutū de reſcr. in 6.* ſed tū hoc tum d.c. inſinuante loquuntur in Iudicibus delegatis; Ordinariis autem firmius inhæret ſua iuriſdictio: vt commūniùs iure ciuili ille, non hic recuſari poſſe credatur. *L. apertiſſimi. C. de iud. Auth. ſi verò eod. L. vlt. in fin. C. vbi quis decuriali. L. vlt. C. de iuriſd.* Tum denique differunt recuſatio & apellatio quoad officialem Epiſcopi: quia non niſi ex arbitrio recuſati tranſiri poteſt ad ſuperiorem atque in eius eſt optione an ad ſuperiorē velit mittere, an alteri de partis aſſenſu committere. *d c. 61.*

Nec propter hunc ſemper ille recuſari poteſt.

Manet ergo ſub prætextu ſuſpicionis non ſic potuiſſe aliò tranſire impetrantem.

Manet etiam ex mente & verbis Trid. *d. c. 20.* alios omnes proceſſus ordinationesque nullius momenti eſſe. quod clarius decidit ſanctio Clementis VIII. *16. Oct. 1600. ſtatut. Cur. eccl. Prouin. mech. inſerta art. 5. 6. 10. 15.*

De ordine cognitionum.

CONSVLTATIO I.

Qui non docet ſe cohæredem non agit alio iudicio inde dependenti adeoq; neque ad inuentariū rerum hereditariarum.

A Conuenit B. coram Ordinario ad conficiendum inuentarium bonorum hæreditatis, & impetrauit Iudices à Principe ſuper teſtamento. B. petiit à Principe interdici, ne in illa quæſtione tamquam præiudiciali fiat progreſſus, donec de hac deciſum ſit. petitio interdicti, remiſſa eſt ad datos Iudices, vbi quæritur, rectène aditus ſit Princeps, an coram Ordinario res peragenda erat?

Decidit hanc difficultatem *l. fundi. 18. D. de except.* ibi enim Prætor aditus eſt cum actio intentata eſſet, & quæſtio ſimul moueretur, cui præiudicium fieri poterat: & reſpondet iuriſconſultus prætorem interponere ſe debere. *l. fundi. 16. ibid.*

An autem inuentarij petiti quæſtio à teſtamenti controuerſia tamquam præiudiciali excluditur?

Is qui poſſidet, ſi neget eum, qui petit, ſibi cohæredem eſſe, poteſt eum excludere per hanc exceptionem: & niſi etiam coheres ſit, neque adiudicari quicquam ei oportet, neque

neque aduersarius ei condemnandus est. *l. hac actio* 1. *D. famil. ercisc.* & *in l. si mancipium*.34. §. *si communi. D. de euict.* aduersario seruus adiudicatus est, quia probabat eum communem esse. *l. fundi*. 18. *l. fundum*. 16. *D. de excep.* & vtrobique interuenit prætor, nec permittit petitori, priusquam de proprietate constet, aliis iudiciis experiri. *Marant. in specul. p.* 4. *iud.* 20. *distinc.* tantisper enim solemnis suppetit formula exclusionis, *tua non interest.*

Id ergo priùs examinandum est an cohæres sit actor, an rem communem habeat cum possessore, vel socius sit antequam inuentarum rerum familiarium edere cogatur. si enim testamentum subsistit nihil horum est, neque enim facultatum suarum rationes, aut fortunas denudare inuitus quis cogitur. *l. fin. C. de alimentis pupill. præst. l.* 2. *C. quando & quibus quarta pars lib.* 10.

Nisi summariè appareat de interesse ne rerum notitia depereat.

Nihilominùs quando summatim *l.* 1. *C. vt in possess. legat.* cognoscit Iudex petitoris interesse, eumque ius in re, & probabilem causam actionis habere, iubet rem exhiberi: *l.* 3. §. *sciendum.* & §. *si mecum. D. ad exhibendum. l. si quis ex argentariis. D. de edendo*, etsi nondum dominium plenè probatur *d. l.* 3. §. *ibid.* 11. sic si Iudex probabilem actionem testamentum impugnantis reperiat, ne res hæreditariæ depereant; inuentarium edi iubebit: sin autem exceptio possessoris, & testamenti subsistentia tam sit euidens, vt facilè repellat actionem, non dabitur inuentarium. *c.* 1. *de confessis in* 6. continget etiam aliquando vt media via ineatur, qua vtrique caueatur, tam ne quid depereat, quàm ne cuiusquam rationes denudentur: vt & inuentarium fiat, & codices excutiantur, non tamen illud aduersario interim edatur, sed apud acta in arcanis reponatur, scribis silētio seuerè imposito vsque ad finem litium.

De dolo & contumacia.

CONSVLTATIO I.

De contumace illiterato puniendo.

Contumacia non potest grauius puniri, quàm delictum, ob quod contumax citatus est.

QVod appellans postquam per sententiam datus est ei coadiutor à successore Episcopo rursus citatus est, vt se sisteret examini sub pœna priuationis in casum contumaciæ; nescio cui fini aut bono id factum fuerit, ab eo, qui sententiam à prædecessore latam propugnabat, erat enim id actum agere. Et verò cū contumacia grauiùs puniri non possit quàm ipsum crimen, aut factum, ob quod actio instituitur; & ob illiteraturam priuari nemo possit, sed subsidiarius ei tantùm dari ex iure. *c. ex eo.* §. *fin. de elect. in* 6. *c.* 6. *sess.* 21. *Concil. Trid. Rebuff. de pacif. pos. n.* 84. vt generatim traditum est priuari quem non posse beneficio, nisi in iure expresè statuatur: *Rebuff. de benef. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 62. *qui alleg. glos. sing. in c. fin. de iur. patr. c. si compromissarius de elect. in* 6. §. *optimum in auth. de non eligend. secund. nubend.* 12. *col.* officium procul dubio Iudex excessit, qui ob contumaciam minatus est, & inflixit pœnam grauiorem, quàm ex causa ipsa infligi poterat. sæuire enim & crudelis esse intelligitur, qui pœnas à iure sancitas supergreditur. præsertim Iudices Ecclesiastici, quos iuxta Apostolū monet Concil. Trid. vt Episcopos & Pastores se non percussores esse meminerint, atque ita præesse sibi subditis oportere, vt non in eis dominentur, sed illos tamquam filios & fratres diligant: elaborentque vt hortando & monendo ab illicitis deterreant. *sess.* 13. *c.* 1. atque in iure quidem cōtumax non nisi in expensas condemnari potest, si vlterius cōstet quid circa negotiū principale constituendū sit, vt etiam causa pro contumace decidatur.

Et propterea qui ob illiteraturā tantùm coadiutorem recipere tenetur ob contumaciam beneficio priuari nequit.

Iudex ecclesiasticus præsertim statutas pœnas supergredi non potest.

Etiam pro contumace causa decidenda est si ita æquitas suadet.

 l. pro-

l. properandum. §. & si quidem vers. sin autem C. de iud. & hic citatus ad examen vt summũ non nisi pro confesso, atque illiterato ob contumaciam haberi poterat, eiq́; , vt dictum est, coadiutor dari: quod iam ante factum erat. Vno casu clericus ob contumaciam beneficio priuatur, cum tergiuersatur ad residentiã venire, cui obstrictus sit. *c. inter. c. ex tua de cler. non resid.* quia beneficium datur propter officium. vnde æquum est, vt qui officium deserit, beneficium derelinquat. vt qui modum aut conditionem donationi adscriptam contemnit, donatione excidit. sed hæc contumacia non iudicium, sed rem, & causam spectat: nihilq́; cum ea, de qua agimus, commune habet. atque aliàs ob contumaciam non posse beneficio quẽ priuari expresse decisum est, *in c. 1. X. de iud.* destituitur ergo hæc sententia omni causa: materiali quidem & efficiente; quia ius non tribuit ob solã illiteraturam Episcopo potestatem parochum priuandi: finali; quia actum à prædecessore agere volebat: formali; propter litis & appellationis pendentiã ob attentatum, pœnamq́; ex contumacia grauiorem, quam ex causa poterat, comminatã. nullitas etiam surgit ex primordiali citatione die dominico facta. Neque verò in his ditionibus recepta est doctrina Bugnionis *in suo tract. de leg. abrog. l. 5. c. 54.* quasi abrogatæ sint leges, & canones, citationes, aliaque acta iudiciaria diebus sacris fieri vetantes. nec crudè intelligendus est, sed tantùm quoad denuntiationes rerũ sub hasta publicè vendendarũ. Eodemque modo & restrictione intelligendum est Principum nostrorum edictum 20. *Septemb.* 1608. generatim verò, vel vt in actionibus personalibus causam dicturus die festo, vt aliquis citetur, neque vsus, neque vllo ibi verbo Principes permittunt. toto etiam cœlo harum citationum, & illarum denuntiationum ratio distat.

Vnico casu ob contumaciam clericus beneficio priuatur si monitus ad residentiam non venit.

Sed ob rem neglectam ad quam tenetur, aliàs ex vi contumaciæ nemo priuatur.

Iudicialia festis diebus facta sunt irrita.

De probationibus.

CONSVLTATIO I.

De Matrimonial. probat.

PRomissiones matrimoniales in hac causa sunt diuersæ, & diuersimodè probatæ. primæ ante partium copulam; secundæ coram diuersis testibus, & diuersis temporibus factæ: vtræque confessione rei: secundæ testimoniis, literis, & præsumptionibus. confessio porrò aduersarij potentissima probatio est. *l. si ego. §. dotem. D. de iure dot. l. fideiussor. §. pater. D. de pignor.* quin & in iure cõfessus pro iudicato est. *l. vnic. C. de confess.* reus autem hic noster in iudicio promissiones, de quibus agitur, est confessus.

Probationes promissionum matrimonialium.

Sed quoniam confessio eius non est simplex, sed in vtrisque promissionibus qualificata: mota est quæstio an ea diuidi possit (quàm latè tractat Griuel. *decis. 12.*) de primis attexuit, quod sint factæ tẽpore ebrietatis: de secundis; quod sub cõditione, *si liberi consentirẽt, aut si actrix lite abstineret.*

Si qualificatæ sint, an sint diuiduæ?

Et quidem confessio qualificata, vnius facti circumstantiam inuoluens, quamuis per aduersatiuã particulam (sed) verbotenùs discreta, vt hic, ordinariè diuidi nõ potest: sed duo facta cõplectens, aut qualitatem cum interuallo adiiciens, diuidi potest. *Griuel. ibid. n. 4.* vti & tũ cum ex negocij circũstãtiis, Iudex præsumptiones, aut indicia veritatis cõtrariæ deprehendit: cui ea propter Griuel. *n. 25.* arbitrarium facit an confessio qualificata possit diuidi, quidúe sit connexum, vel separatum. *n. 26.* & sanè respuitur pars confessionis, quæ habet iuris præsumptionem contrariam. *c. cum venissent. vbi Panorm. de inst. Costal. ad l. 3. D. de iust. & iur. Griuel. vbi supra, n. 20. 21. 22.*

Cum plura facta complectuntur.

Aut iuris præsumptionem habent aduersantem.

Atqui in hac causa ex actis constat de iuris præsumptionibus cõtrariis, & indiciis contrariæ veritatis, nã quoad ebrietatem, cum ad sponsalium nullitatem ea requiratur quæ mentis inducat exilium, vt loquitur

Ebrietatis plenæ.

tur. *c. à crapula. X. de vit. & honest. cler.* & per quam homo omni iudicio, arbitrio, sensu, & consensu, qui ad sponsalia requiritur, destituatur, & tamquam amens, & furiosus sit habendus: *Couuar. de mat. c. 2. n. 10. & latius ad Clem. furiosus p. 3. in principio. n. 4.* liquet reum nimio potu non fuisse amentem, furiosum, à mente exulem, qui ipse rem gestam multis articulis, præuia, & pedissequa copulæ potuit referre, sympósium fuisse partum pro numero compotantium, testes de hilaritate potius quàm de ebrietate, quæ ad mentis impotentiam spectet, deponere: & in pleniorem probationem actrix iuramentum suppletorium obtulit: prout probatio contraria qualitati adiectæ confessioni semper admittitur. *Griuel. vbi supra n. 27. 28. 29.* adeoque & illa, quæ fit per iuramentum etiam suppletorium, casu quo aliàs locus ei esset.

Conditionis non remissæ per copulam.

Quoad verò conditionem *si liberi consenserint* confessioni secundæ vt prætenditur adiectam; ea etiam habet iuris præsumptionē contrariam, quod filia aliàs honesta in præsentē copulam descenderet sub promissionibus conditionalibus: cum etiam iuris præsumptio sit remitti per copulam conditiones, quas constat factas. *c. de illis. c. super eo. c. per tuas. X. de cōdit. apposit.* reiici ergo etiam potest, aut remissa intelligi hæc conditio, confessioni adiecta, dum ex actis constat sæpius exinde partes fuisse copulatas.

Quin verò suscepit Actrix in se onus probandi promissiones, & plenissimè probauit: vnas quidem per testimonium parochi, & alterius sacerdotis, ac tertij testis de eodem tempore, & actu, seu pacto coram se simul facto conformiter testantium; nullaque adiecta conditione: quin & addit vna testis confessum reum se in fidem promissi annulū dedisse, catenam auream addixisse, & ex rei confessione datā hanc constat.

Quæ solæ promissiones sic probatæ sufficerent ad condemnationem rei. sed quoniam multa obiiciuntur de Actricis fama ante ignorata, & pòst nata, de rixis, metu sinistri successus, iuramento abhorrescentiæ rei, ob quæ verbis solis contracta obligatio fortè solui posset, dummodo non vanus sit timor, nec lenis diffidij sed probabilis moraliter, & quasi certus, & in virum constantem cadens: *Sanchez de mat. lib. 4. d. 1. 5. 19.* ideò lubet & reliqua cōsiderare, an primis promissionibus sua vis insit: nam dum in earum reciprocationem Actrix corpus tradidit non datur pœnitentiæ locus. *Sanchez ibid. lib. 1. d. 10. n. 3. 4. &c.* neque horror, aut metus, & quæ timeri possunt incommoda ius pleniùs partum interuertunt. *Sanchez ibidem.* quod si apud Hispanos & Italos, quorum reconciliatio periculi plena semper est, locum habet; facile recipiendum est in Belgis; qui fœcundo calice omnes illos rancores ita abstergunt, atque obliuiscuntur, ac si Lethæo flumine essent abluti. vt non obuia sint exempla cædium, homicidiorum ex huiusmodi causa in Belgis: adeoque eā allegans habet iuris hic præsumptionem contra se, quæ non ea credit, quæ fieri non solent, sed quæ plerumque solent. *l. si pactum. D. de probat.*

Quæ excludit leuem metū aliorum incommodorum.

Præsertim in Belgis.

Vbi ea non admodum obtinent.

Itaque primæ promissiones, in vim quarum secuta est copula, iuuantur à secundis, vt supra plenè probatis: iuuantur ab aliis, quas aliqui testes sub conditione, si Actrix lite abstineret, aut aliter factas dicunt: iuuantur ab annuli & torquis datione, multis literis à reo Actrici scriptis, amatoriis quidem, sed multa sui parte non id redolentibus, quod meretriciis amoribus conueniat, sed vxorio affectui, & splandis dilationibus promissorum, præsertim quæ eo die scriptæ sunt, quo reus iubilæum se dicit celebrasse, alię quę preces ad Diuā Hallensē factas, aliæ quę ad Diuā Viluordiensem faciendas pro felici successu, quem vterque tam diu desiderauit, aliæ de inuocatione Spiritus S. pro fausta

Promissiones ex indiciis iuuantur.

fausta negocij inter partes hærentis directione, aliæ denique quæ infinita verba continent, quæ non nisi sponsis, seu futurarũ nuptiarum promissione obligatis conueniant.

Plures debiles coniungantur.

Quæ omnia quoad probationem faciendam etsi singularia viderentur, quoad actus singulos; tamen cum in eundem finem conspirent, in ciuilibus coniunguntur. Neque singulares omnino testes videntur, qui eundem finem respiciunt. *Gail. l.2. obs.56. Mynf. cent.2. obs.20. Masc. concl.379. per textum in l. qui sententiam. C. de pœn.* & geminationes per interualla factæ deliberati & constantis animi præsumptionem inducunt. *glos. in c. ex literis de diuort. Alex. ad l.1. C. de err. Aduocat.* siue iudicialis siue extraiudicialis ea geminato sit. *l. vlt. in verbo transactionibus. scilicet C. de plus petit.* potissimum quando contrariæ voluntatis assertio tendit in deceptionem, & fraudem contrariam voluntatem asserentis *c. tua nos. X. de sponsal. Tusch. V. geminatio conclus....*

Et testes singulares eodem vergentes:

Et geminationes deliberationem produnt.

CONSVLTATIO II.

Remissio sponsalium plenè probari debet.

REmissio sponsalium allegata in donationem incidit: quare cum donare nemo præsumatur, verisimilis non est allegatio: adeoque ad pleniorem probationem adstringit. *l. non est verisimile, & ibi glos. D. quod metus causa.*

Præterquam quod contra matrimonium etiam pleniores requirantur probationes: vt vix iuramento suppletorio locus sit, nisi plus quàm semiplene probatum sit: *Papon. arrest. lib. 9. tit. 6.*

Quin imo in fauorem matrimonij, etiam cui nulla incumbit probatio, neganti illud, tamen quasi ex officio Iudicis iuramentum imponitur, quo si qua exsurgant indicia pro matrimonio diluantur. *c. 10. X. de sponsal. impub.*

Vnde tamen (quod per transennam notandum est) non admittitur compensatio expensarum, quàm praxis solet sæpiùs indulgere, quàndo is obtinet, qui iuramento suppletorio, & quasi testimonio proprio aduersariũ superat: quia hunc testimonium ab onere suo releuat, illi iuramentum imponitur, cum sola negatione tutus esset, nisi securitas Iudicis in causa matrimoniali, aut simili, vbi Iudicis officium valde exuberat, illud exigeret, non ex iure aduersarij, sed fauore causæ, in qua publicè interest omnia excuti, quæ sacramentorum aut conscientiarum ratio inquirenda suadet. vnde & publicâ authoritate eis obsistitur, qui mutuo consensu & collusione ad matrimonium soluendum prosiliunt, quibus iudicium ecclesiæ non debet concurrere. *c. 5. X. de eo qui cognouit.*

CONSVLTATIO III.

Quod Titius spondet vt tutor non soluit vt Titius.

QVod Titius promisit vt tutor, non tenetur soluere vt Titius. *l. Titius. D. de rescind. vend. l. Luc. D. de instit. act. gloss. in cap. si quis pres. de reb. eccl. non alien.* quod maximè procedit cum promittens subscribit, quo nomine promittat. *Rebuff. in tract. nominat. q. 16. n. 31.* Quamuis enim tutor etiam pro pupillis promittens ipse conueniatur, & condemnatus censetur nomine tutorio, ita vt executio in personam, aut bona illius dirigi non possit, quàmtumuis vnica cum alio tamquam correo bonorum, & personæ suæ obligationem chirographo addidisset: *vt indicatum à senatu Sabaudiæ refert Ant. faber in codice suo tit. 23. de administrat. tut. definit. 5.* nisi manifestioribus Iudiciis deprehendatur fide-iubere voluisse pro pupillis tutorem.

Non censetur spondere vt Titius per clausulam se & sua obligans.

Porrò Lucius creditor spopondisse ait Titium nomine proprio, eamq; emphasim fuisse verborum,

obligando

obligando personam suam, & bona, offertque probationem per testes, qui contractui interfuerunt: sed vetat edictum *ann.* 1611. *art.* 19. cum scripto contractum est, testes audiri; & solum scriptum seruiturum declarat probationi eorum, quæ acta contractaúe sunt. quod in viridi obseruantia est.

Nec hic admittitur probatio extra instrumentũ.

Sed an admissa fidem faciat?

At verò tum Titius tum Iudex admisit probationem per testes, qui declarant nomine proprio tutorem spopondisse: post hæc Titius astutioribus consiliis vsus opponit probationibus edictum; & replicat aduersarius in integrum restitui non posse, qui læsus non sit: Titium non esse læsum ex probatione veritatis: ex sponsione nomine proprio pro pupillis factâ restitui non debere maiorem 25. annis, virum prudentem: sed & edictum vetare dumtaxat ne probatio per testes admittatur, cum instrumenta scripta sunt, plùs dictum quàm scriptum esse: at verò hic non de pluri dicto, sed de clarius dicto, quàm scripto agi, huius probationem non esse exclusam vt illius, tum quod in hoc non eædem causæ sunt, quæ de illo in edicto narrantur, tum quod articulus ille iuris scripti correctorius in propriissimis terminis verborum sit continendus: tum denique quod multa fieri prohibentur quæ facta tenent: adeoque quamuis vetitum etiam hoc casu foret, probationem per testes admittere, tamen postquam iam admissa est, & per eam iudici apparet rei gestæ veritas, secundùm hanc Iudicem pronunciare oportere: quia veritas, iudicium, & iustitia, in sacris litteris pro iisdem æquiualent: & *lex ante D. de probat.* Iudicẽ veritatẽ sequi iubet: nec æstimandũ est iustissimos Principes voluisse veritatem iam cognitam per edictum oppugnari, præsertim cum iam incommoda cessent, & peracta sint, ob quæ vetatur recipi probatio per testes. Ad extremum probauit Lucius, nisi Titius nomine proprio spopondisset, non dimissurum fuisse parentem correum, & pecunias pupillares, quas arrestauerat, quæ cum aliis nunc solutæ sint, & ille fortunis lapsus; iniquum fore excludi edicto: sed illud accipiendùm fore saltem cum damnum datum non erit, sed res integra, aut quæ redintegrari possit. *vt diximus in Anal. iur. Pontif. de foro compet. n.* 9.

Sanè hoc punctum vltimum futile non est: præsertim si non leuis momenti iactura sit. qualem considerarunt Principes in circumstantiis *plus dicti*: cætera non æquè mouent, nam quamuis accipi deberent edicti verba quod sola instrumenta seruiant probationi, vt coniunctio maneat, & inhibitio futuri, scilicet quod Iudices admittere non poterunt probationem per testes, tamen postquam iã inhibitio seiuncta est, & quod futurum vetabatur, iam peractum est, non necessariò sequi videtur sola nunc instrumenta probationi seruire posse: sed probationi per testes, quamuis fieri vetitæ, iam tamen factæ, suas vires inesse. tamen senatus Antuerpiensis in causa Cornelij Huysmans & Waltheri vande Peer etiam factæ probationis per testes contra edictum nullam rationem habuit. quasi ex toto non videantur cessare incommoda ab edicto allegata; præsertim cum veritas per testes non censeatur semper liquida, ob multa quæ testibus eorumque dictis perpetuò obiiciuntur. in quibus manent incommoda edicti, & lites intricatæ, quibus prospectum voluerit edictum.

CONSVLTATIO IV.

In criminali causa graues probationes adulterij requiruntur, & eæ ex multis capitibus infirmantur.

GRaues præsumptiones iudiciaq; adulterij sunt aduersùs L. eũ & *Lex ex consensu.* §. *fin autẽ cum seq. C. de repud.* domestica

testimonia & aliàs nō idonea in huiusmodi causis admittat, præsertim cū in rebus his obscuris physica demonstratio difficilè cōtingat. Cæterùm quia hic agitur de causa criminali, oportet ad rigorē iuris casū excutere, & probationes luce meridiana clariores exigere, adeoque in ea mulieris assertio, non est probatio. *c. significauit. X. de adult.* vbi mulieri alleganti sacerdotem secùm adulteratum, non creditur. sed neque per canones in criminali causa mulier testificatur. *c. mulierem.* 33. *q.* 5. quos forum ecclesiasticum debet obseruare in iudicando: *c. quod clerici. X. de for. compet.* aut saltem, si moribus & praxi id datum sit, vt in testem sit admissa, eo saltem minus fidei tribuendum est. deinde socij criminis confessio, non est aduersùs alium admittenda. *c. vnic. de confess. c. veniens.* 10. *de testib.* Denique, quia non habet contestem, quamuis omni exceptione maior foret, non facit fidem. *l.* 3. *in princ. D. de testib.* Adhæc in persona P. minora coniunctim concurrunt, quod ancilla, & pauper, in causa quasi propria, cum de ciuili interesse, & agnitione prolis cum L. etiam litiget; quod & ipsa fassa sit, quod nisi in ius vocata fuisset, ipsum reum non detulisset, aut molestasset, quod solita mentiri, per dæmonē iurare, & aliàs leuibus moribus, & sermonibus, de qua plures malè loquuntur, & sentiunt, & quā vnus testis pluries à se carnaliter cognitam asserit, vt cum illa coram obstetrice, & deinde sacerdote, sacra ei infirmæ administrante, professa sit se à nullo vnquam virorum cognitam, quam ab L. Illi autem testi nihil obiectum sit quod fidem minuat, quam quod sit singularis, eaque exceptio in P. locum etiam habeat, atque is vir sit, in quem nihil aliud est quod dicatur; hæc mulier in quam multa sunt alia, quæ dicantur: sanè viri huius fides, fidem huius mulieris omninò deprimit; eoque facilius, quod generatim traditur adulterium confessione mulieris non probari. *d. c. significauit, Paris. cons.* 177. *n.* 28. *vol.* 4. *Iason. cons.* 23. *v.* 1.

Et quamquam adulterium etiam præsumptionibus probetur, & coniecturis: tamen quando criminaliter agitur, non id æquè obtinet. *Menoch. de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 41. *n.* 15. & vix tales sufficiunt, quales *in c. ex literis de præs. c. præterea de testib.* nisi fortè in casu. *l. si quis adulterij. C. ad leg. Iul. de adult. quod sequitur Mascard. de probation. vol.* 1. *concl.* 57. *n.* 5. quæ in ciuilibus sufficiunt, imo minores. *idem concl.* 62. hîc autem nihil est, quod proximè ad actum pertineat. & vt demus præsumptiones esse remotas, plerasque vnicis testibus probatas; coniungi eapropter illæ minus possunt, vt in perfectam probationem criminalem coalescant. præsertim cum & pleraque talia sint, vt quamuis vera esse satis probarentur, interpretationem tamen accipere possint, quæ ad delictum nō pertineat; quod præsumi non debere dicitur, cum alia interpretatio, quamuis fatua, haberi potest.

Fama etiam, qualiscumque de hac causa fuerit, omnis nata est ex assertione & euulgatione P. atque expositione prolis. ad originem ergo suā reuocata, non aliam facit probationem, quam ipse fons vnde fluxit. vt & plurium testium dicta, quæ simul omnia resoluuntur in singulare testimoniū & fidem eiusdem P. tot exceptionibus affectæ. vnde cum constet omnem populi opinionem & vocem esse natam, oportet audire illud Exodi *c.* 23. *non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententia, vt à verò deuies.* quemadmodum Daniel totum populum ad lapidandam Susannam procurrentem, quamuis ex duorum seniorum testimonio, reprehendit; & ex variatione tantùm arboris, sub qua adulterium contigisset, Susannam absoluit, seniores damnauit.

De Testibus.

CONSVLTATIO I.

De publicatione testimoniorum atque nominum testium.

Publicanda sunt testimonia.

IN iudiciis eam faciendam clarè statuitur *in c. qualiter & quando §. debet. X. de accus. per Concil. Trid.* 24. *c.* 5. *innouato*, & arguitur ea omissa *in c. cum I. & A. X. de re iud.* sic vt *glos.* (*in l. prolatam. C. de senten.* quæ sententiam ex solito iudiciorum ordine peruerso decidit vitiari) inter cætera exempla omissam publicationem referat: atque hoc pro generali quidem iure receptum est. iuxta quod in omnibus curiis deinceps eandem fieri hîc iussit edictũ Principum *an.* 1611. *ar.* 10. sed illius interpretatio 28. *Nou.* 1. *a* 197. 1. excipit causas criminales, vbi stylus loci in iis publicationem non faciebat. qui stylus multis locis introductus fuit ad imitationem, & extensionem *c. vlt. de haret. in* 6. vbi, quamuis in aliis omnibus iudiciis facienda reis sit publicatio nominum, indulget in fauorẽ fidei, ne in causa hæresis fieri debeat, si modo ex ea crearetur verè periculum testibus. ex quo periculo ad alias causas dispositionem porrigi non est omnino præter rationem, vt ob potentiam reorum porrigit Clarus *quæst. crim. q.* 49. *n.* 3. vbi & in causa hæresis semper præsumi periculum, & publicationem nunquam fieri ex Simanca tradit. Sic & in *statut. Cur. eccl. Prou. Mechl. ar.* 49. generatim, quamuis nominum, non dictorum, publicationem tamen in criminalibus non faciendam statuit: quin nec in ciuilibus, si quod testibus periculum immineat. vbi antithesis, & alij articuli docent non rigidè criminalia, sed vt à ciuilibus separantur, intelligi. neque tamen vbique is art. vsu obtinuit: sed ob priorẽ stylum alicubi contrarium, ius commune, & edictum seruatur sæpius, quod Clarus monet, vt confusa publicentur dicta, & sic separata a nominibus, & ordine testium, vt deprehendi non possit quid quisque dixerit; aut aduocato rei communicantur, sub iuramento de non reuelando ne reo quidem, sed tantum ad rei defensionem si quid se offerat vtendo. quâ viâ & testium periculo satis fit, & reorum pleniori defensioni. quam legitimam etiam in summariis iudiciis integram seruari iubet Clementina *sæpe de V. S.* tametsi Menoch. *de arbit. q.* 33. in summariis, qualia sunt pleraque ecclesiastica, & arbitrariis eam necessariã non esse, & sperni posse sentiat, & plerique ex eius omissione nullitatẽ sententiæ causari negent.

Nõ tamen in causa hæresis nomina testiũ eduntur.

An in aliis vnquam idem obtineat.

Testimoniorum publicatio nõ tam necessaria quam nominum.

Enim verò non spectare publicationem dictorũ ad necessariam defensionem clarum est, quia Iudex omnia illa diligentissimè excutere, opponere, ponderare debet, neque mutationem vllam accipere possunt à notitia vel ignorantia reorum: at nomina ideo omninò sunt publicanda, quia refert à quo quidque sit dictũ, ab inimico, consanguineo, extero, eo cuius intersit, &c. quod supplere non potest Iudex; vt dicta ei liquent. Vnde in Cõcilio Mechliniensi olim publicatio non fiebat testimoniorũ, & Interpretatio edicti in criminalibus veterem stylum tolerat. quin & Romani eundem seruant vsque ad vltimam instantiam. *Farinac. de testib. q.* 75. *c.* 1. *n.* 5. Metum verò periculi ad puram & prouidã Iudicum conscientiam reiicit *d. c. vlt. de har. in* 6. vt neque periculum dicant, vbi est securitas: neque ex securitate testes in discrimen præcipitent. itaque pro sua religione Iudices metum æstimant. qua in re versatur, vt dispiciant maiusne testis, an rei periculũ sit? quale iudicium reo sit dictatum, quid testi euenire possit. Itaque cum circa regulares obseruantias ex inquisitione post visitationẽ formata actum

Metus tamen verus esse debet.

esset aduersùs quosdam religiosos ex *d. modo procedendi statut. Cur. eccl. proui. Mechl.* nominum, non dictorum publicatio rectè est facta, tametsi periculum non esset capitale, sed lædendæ monasticæ charitatis; quod maius erat, quàm quod reis ex monastica correctione immineret: sed neque seruata publicatio, quam dixi supra, confusa nominum & dictorum, quia ex dictis notitia testium se ingessisset: quia vt omnia intra priuatos parietes, ita pleraque coram paucis gesta referentes prodidissent. quia ergo & causa hæc summaria, arbitraria, ad correctionem monasticã erat, eam magis læsisset ipsa medicina, quam malum. alioquin *d. c. cum I. & A. X. de senten.* agit de Abbate; & reprehendit neglectã publicationem, quamuis sit verisimile testes etiam ex collegio aliquos fuisse: sed agebatur grauiùs, de illius amotione, & mero iure. hic de stylo differimus, & correctione monastica.

Quid in causis monasticis?

De fide Instrumentorum.

CONSVLTATIO I.

De Fide Originalium, Exemplorum, Archiuorum, Instrumentorum inuicem contrariorum, librorum veterum.

ANno 1220. Ordinarius T. dedit monasterio B. decimas noualium, præsentium, & futurorum in parochiis illimitatis certi districtus suæ diœcesis, adeóque ad dispositionem suam pertinentes; & in limitatis, in locis, quibus hactenus nihil ipse perceperat; saluâ tertiâ gerba, quæ dabitur sacerdotibus, qui ibi parochialia administrabunt. Ea donatio est confirmata à Gregorio IX. 9. Kalend. Martij Pontif. anno 8. & ab Innoc. 11. Kal. Decemb. Pontif. anno 5. Lugduni, & ab eodem ibid. anno 6. & in iudicio exhibitæ sunt originales literæ, sigillo integro firmatæ, atque incorruptæ. Idem Ordinarius anno 1293. dicit se post disceptationem coram arbitris, & eorum laudum, conuenisse cum Abbate G. super iure patronatus, & decimis ad illud pertinentibus, in Ecclesia G. illius districtus, videlicet tertia gerba; vt ab vtrisque communiter haberetur: saluâ portione competente presbytero deseruienti ibidem, & Ecclesiã alternis vicibus conferrent. Prolatum item est laudũ anni 1267. atq; aliud 1366. vbi, exceptis quibusdã terris, reliquarum omnes decimæ ibidem excreturæ æqualibus portionibus percipiendæ vtrisque asscribuntur: denique producuntur duo priuilegia, alterum Innocentij, alterum Alexandri super percipiendis decimis noualium in locis, & pro rata, quibus veteres possident Omnia hæc munimenta producuntur desumpta ex peruetusto codice in pargameno scripto, & inscripto *Liber priuilegiorũ*, exarato, vt in frontispicio narratur, anno 1460. asseruato in archiuo monasterij G. charactere admodũ antiquo, ignota tamẽ scriptoris manu, sine mentione collationis per publicam personam, aut iussum Iudicis factæ; nec producto vllo originali instrumento, nec adscripto ex plumbis indultorũ, quotus Innocentius, aut quotus Alexander fuerit; nec facta in duobus posterioribus laudis mentione d. conuentionis anni 1239. quæ etiam lata tantùm referuntur inter d. Ordinarium & Prælatũ G. non autem interueniente parocho, cuius nunc successor litem mouet super noualibus eidem Prælato G. & in controuersiam vocatur fides, & authoritas instrumentorum omnium pro parte Prælati G. productorum.

Si scripturam, inquit Gregorius, *authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere possumus, c. 1. X. de fid. instrum.* & iterum Alexander, *c. 2. ibid. si scripta non sint per manum publicam facta, ita quod appareant publica, aut authenticum sigillum habuerint*,

Libris veteribus & exemplis scripturarũ quæ fides tribuatur? iisque quæ de archiuis Ecclesiarũ producuntur?

rint, per quod possint probari, non videntur alicuius firmitatis robur habere. sed, si qua iusta causa fuerit exempla conficiendi, iussu illa Iudicis per publicam personam sunt facienda. *c. vlt. ibid.* &, si qua mota iam est quæstio, parte etiam præsente, seu contumaciter absente. *c. 5. ibid.* vt vix Principum instrumentis credatur; nisi fauerit consuetudo. *c. 9. ibid.* scilicet quoad fidem narratorum in instrumento: alioquin quoad rem coram ipsis gestã plenè creditur. *Clem. vnic. de prob.* & quoad ea quæ Ordinariis nota, seu ab aliis gesta esse debent, v. g. excommunicationes. *c. post cessionem. X. de prob.* in iudiciariis autem non nisi persona sit adhibita publica. *c. quoniam contra ibid.* tum porro faciliùs instrumentorum vires vacillant, si inter alios tantùm acta referant, & in tertij præiudicium proferantur: *c. 6. ibid. l. 2. C. eod.* iuri communi repugnent: *c. 8. ibid.* & nullam priorum instrumentorum, vnde ius producentis natum foret, habeant mentionem. *d. c. 6.* Quæ omnia si applicemus instrumentis propositis, contra parochum nouales decimas vendicantem, facilè intelligimus quantã infirmitate omnia laborent.

Vnum tamen considerationem meretur, quod & antiqua sint, & de archiuo monasterij producta. siquidem & vetustatis magna est reuerentia atque authoritas; & libri antiqui etiã probant fines parochiarum, adeoque decimarum. *c. 13. X. de probatio.* & *charta quæ profertur ex archiuo publico testimonium publicum habet*, inquit Auth. charta C. *de fid. instrument. l. in fraudem. §. quoties de iur. fisc. c. ad audientiam de præscript.* sed tamen nec antiquitas per se sola probat. *vid. Couar. pract. 1. c. 21. n. 7. Tuscum & quos citat in V. Antiquitas & antiquum conclusione. 340. & 341.* nec archiui authoritas est, nisi publici. *vt d. Auth. in corpore de his qui ingred. ad appell. §. illud etiam.* vbi agit de archiuo Præfectorum; & propterea modernus Paris. *ad consuet. Paris. t. 1. §. 8. glos. 1. in V. denombrement. n. 28.* huiusmodi priuilegium restringit ad archiua supremarum curiarum; negat aliis etiam regiis. & valdè facit c. ad *audientiam. X. de præscript.* vbi fides libri censualis oppugnatur, quod in camera Pontificis non fuisset repertus: idque Pontifex excusat, per id quod inuentus sit in camera Cardinalis, qui camerarius fuerat. Sed vt demus aliis etiã competere, multa tamen requiruntur; & singulariter quòd obseruentur in loco publico, in quo solæ reponantur authenticæ scripturæ, & sub custodia officialis publici: qui, cùm scriptura producitur, testetur eã inter authenticas inuentam, atque seruatam esse. *Modern. ibid. n. 26.* facit *d. c. 2. in verb. Ita quod appareant publica.* & Modern. *vlterius n. seq.* vt fides fiat exemplo, etiam requirit Iudicis authoritatem, & partis præsentiam: & *n. 32.* reprobat eorum sententiam, qui volunt exemplum non solemne plenè probare, quandò reperitur in archiuo publico; quià *istud*, inquit, *non est verum, cum non sit ibi repositum velut scriptura authentica, sed velut exemplum, vt vult Decius, &c.* ideoque dum alij priuilegium archiui etiam ad alios transferunt, *vt videre est apud Tuscum in V. archiuum*, multas tamen restrictiones adiiciunt: & nominatim vt procedat tantùm inter subditos, neque extra territorium, neque in vtilitatem eorum, quorum sit archiuum. Quod etsi reprobet Moder. *n. 29.* explicat tamen se loqui tantùm de archiuo publico, erecto authoritate superioris, potestatem habentis: & in quo non nisi scripturæ publicæ, & imbreuiaturæ defunctorum tabellionum, & aliæ scripturæ solent reponi vt instrumenta publica, & authentica, aliàs secus. Tantùm abest, vt quæcumque scedæ in archiuum irrepserint, fidem faciant. multò minus si producantur tantũ ex chartophylaciis Ecclesiarum, quæ ius archiui non habent, sed priuatæ thecæ tan-

tantùm ſunt, aut ſi quid amplius eis tribuamus ad modũ quo monachus in cauſa ſuæ Eccleſiæ ad teſtimonium recipitur, *c. inſuper. c. tuis X. de teſtib. c.* 5. *X. de prob.* ſecus quam quilibet priuatus in ſua, in arbitrio Iudicis erit, an, aut qua parte alicuius gradus probationis, aut præſumptionis erit, quid apparens, quid ſuſpectum ſibi videbitur: non facilè tamen diſcedet a reſtrictionibus ſupradictis, & ratione *c.* 1. *&* 2. *X. de fid. inſtrum.* iiſque quæ ibidem latè docet Panormitanus.

Quid ſi inter ſe ſint contrariæ? Sed qualiſcumque demum probationis virtus tribuatur inſtrumentis G. per ſe conſideratis; illud tamen liquidi iuris eſt, dum inter ſe contrariæ ſunt ſcripturæ, vt ab eodem productæ fidem ſibi inuicem derogant: *l. ſcriptura. C. de fid. inſtrum.* ita dum à partibus ſunt exhibitæ, ſtatur publicæ, & digniori *l. optimam in fin. C. de contrahend. ſtipul. l. ſi ſcripturas C. qui potior. in pig.* quemadmodum in conflictu teſtium contraria deponentium, quò quiſque dignior, & omni exceptione maior eſt, fidem maiorem facit. cùm ergo inſtrumentum ex ſimili archiuo monaſterij B. depromptum omni ſuſpicione careat, ſigillo etiam ſano, & integro munitum ſit, & donatio in illo contenta tribus diplomatibus Pontificiis confirmata, nihil eſt dubitandum quin omnibus aliis debeat anteponi.

Quid ſi cauſa altera ſit fauorabilis? Et verò vt daremus ſcripturas in ſua forma eſſe æquales, *tunc* inquit Panormitanus, *in c. imputari. X. de fid. inſtrum. iudicabitur contra illum, qui probare debebat, quaſi nihil probarit, quia cum tanta fides vni ſcripturæ adhibeatur ſicut alteri, nihil eſt probatum: & ſic, ſi reus habebat probare, iudicabitur contra eum: idem in actore, niſi cauſa eſſet fauorabilis, iuxta ea quæ leguntur & notantur in c. ex literis de prebat.* atqui hic Prælatus G. in parochia aliena ius commune habet contrarium, probare ergo debet, prolato poſſeſſionis titulo. *c.* 1. *de praeſcript. in* 6. *c.* 2. *de reſtitut. ſpol. in* 6. vbi nec clerici ſpoliati decimis in aliena parochia reſtituuntur. additurque cauſa; quod manifeſtum ſit, niſi aliud oſtendatur, eas ad Eccleſiam parochialem pertinere. oneratque etiam poſſeſſores euidenti probatione, quod earum poſſeſſionem legitimè aſſecuti fuerint: *quia,* inquit, *eas occupaſſe iniuſtè veriſimiliter præſumuntur: cum proueniant ex prædiis intra alienam parochiam conſtitutis.*

Vt parochi pro decimis in ſua parochia litigantus? Ita quidem vt ob cauſæ fauorem pro parocho quoad decimas præſertim nouales, quamuis is tantum ius commune allegaret, non etiam niteretur inſtrumento indubitato, non ſufficeret Prælato G. etiam ordinaria probatio; ſed requirit d. c. 2. euidentiam documentorum. euidens autem eſt, quod quæſtionem pati non poteſt. *l.* 3. §. *ibid. D. ad exhiben.* vnde Spigelius *in lexico verb. euidens* citat Ciceronem perſpicuitatem euidentiamque pro iiſdem accipientem; & vulgatum illud *quod in euidenti eſt, nullâ poteſt tergiuerſatione celari. c. euidentia. & quæ ibi traduntur. X. de appell.*

Concludendum igitur eſt, huiuſmodi munimẽta Prelati G. nihil officere parocho, quo minus ei nouales intra fines ſuæ parochiæ natæ addicantur. Prælato B. iure ſaluo, cui per res inter alios actas, aut iudicatas nihil officitur.

De ſent. & re iudicata.

CONSVLTATIO I.

Brachium ſeculare poſſe inuocari non præuiis cenſuris, & hodie ferè debere.

AN brachium ſeculare demum inuocari poſſit cum eccleſiaſtica remedia deficiunt controuerſum fuit, aſſeruit Oldrad. *conſ.* 89. *circa finem, Felin. in c. ſignificaſti de offic. deleg. quos ſequitur*

quitur Marant. disp. 1. n. 26. sed Calder. negauit *consf. 59. n. 4. alias 1. de treug. & pac.* & Felin. *in d. c. significasti*, hanc dicit communem: sed *hodie cessat*, inquit Tuscus *in verbo brachium seculare concl. 125. hac difficultas: quia Concil. Trid. s. 25. c. 3. de reform. dat nouam formam, vt imo ecclesiasticus abstineat à censuris, & excommunicatione, sed vel exequatur per se ipsum, etiam contra laicos in casibus ad forum ecclesiasticum spectantibus, vel inuocet brachium seculare, faciendo exequi per alienos executores.* ita ille. qui etiam *n 7.* distinguit vt contra clericum non inuocetur brachium seculare, nisi post consumpta Ecclesiæ remedia, contra laicum inuocari possit indistinctè ante Tridentinum: & vlterius *n. 10.* tradit mox inuocari posse brachium seculare contra eum, qui contemnit censuras: contemnere autē censeri, dum monitus ab Ecclesia, non facit, quod debet. At verò noster hic & laicus est, & monitus, non facit, quod debet, imo excipit contra inuocationem brachij secularis, quod non priùs per censuras contra illum sit processum, vtique quia illas minoris facit, quam executionem brachij secularis, sumptum & rem familiarem animæ præiudicio præferens. Et verò nullus est canon, qui ob brachiū seculare non in subsidium, sed via regia inuocatum, nullitatem inferat; aut subsidiariam inuocationem tantùm esse mandet; sed loca, quæ allegantur, specialem vbique discretionis causā insinuant, & sic ad arbitrium Iudicis tota exequendi ratio spectat ante Tridentinum. & his conformiter Concordata Brabantiæ *anno 1541. inter Ducem Brabantiæ & Episcopum Leodiensem* §. 1. de Iudice Ecclesiastico, inquiunt, *poterit sententiam suam exequi per censuras, vel per Iudicis secularis requisitionem*: vt id pendeat ex Iudicis arbitrio: quod hic tale esse conuenit, vt magis abstineat à censuris; præsertim contra Officiarios, vt titulus est nostri, propter edictum

Præsertim contra Laicos & qui censuras contemnunt, id est, moniti non optemperant.

Nec præpostere inuocatū nullitatem gignit.

Præsertim in his ditionibus.

Caroli V. 4. *Octob.* 1540. non permittens contra Officiarios procedi per censuras. denique vsus, consuetudo, & stylus hîc passim nunc habet, vt pro executione ciuilium sententiarum imploretur brachium seculare. non autem executio fiat per censuras. & id ipsum etiam ex stylo seruat quotidiè Curia Ecclesiastica Mechliniensis. Et verò statuta *Curiarum ecclesiasticarū Prouinciæ Mechliniensis tit. 11. de mod. proced. ar. 67.* ita decernunt; *Contra contumaces, & soluere nolentes, sententiæ omnes mandabuntur executioni, cum inuocatione (quatenus opus est) auxilij brachij secularis, ad censuras verò non facilè procedetur.* opus autem esse brachij secularis auxilio tunc hactenus est intellectū, cum per suos proprios executores realem vel personalem executionem Curia ecclesiastica facere non potest. vt hîc, præsertim cum Iudex hic delegatus nullam vt talis habet familiam, aut executores.

Et aduersùs contumaces

Cum opus, vt cum delegatus per suos non potest cogere.

CONSVLTATIO II.

An ex chirographo prouisionalis solutio indicatur in compositione Officiarij super excessibus.

OBtinuit vsu forensi vt solutio fiduciaria ex liquido chirographo indicatur, tametsi exceptio aliqua obiiciatur, quæ non æquè sit liquida, sed indaginem requirat. quemadmodum Alex. rescripsit, *in l. 2. D. ad leg. Cornel. de fals.* si morandæ solutionis gratia à debitore falsi crimen obiiciatur, nihilominus saluâ executione criminis debitorem ad solutionē compelli oportere. *& allegat gloss. ibid. conformes l. debitoribus. D. de re iudic. & l. vlt. C. si ex fals. instrum. & l. 2. de vsur. & facit l. 2. & 3. C. de edict. Diui Adrian. tollen. & alia id genus.*

Seius ab Officiario criminis insimulatus, ne lite contendendo famam vulgaret, pecuniam chirographo

pho

pho addixit: stato die non soluens, in ius vocatus negat se debere; nullam causam chirographo insertam, adeoq; inefficax illud esse ait: *l. cum de indeb. §. fin. D. de probat. c. si cautio. X. de fid. instrum.* deinde metu cadente in virum constantem extortum: vtpote famæ, quæ probis vitâ carior est, periculo intentato: denique promissum causa tegendi dedecoris, causa non secuta, condici posse; quanto magis excipiendo actorem repelli, qui aduersùs promissa criminis suspicionem propalauit? Prætor sanè, quod metus causa gestum est, ratum non habet. Et Pomponius scripsit, *si quis in furto vel adulterio deprehensus, vel in alio flagitio, vel dedit aliquid, vel se obligauit, eum ad hoc edictum pertinere, & succurrendum videri: l. 7. § proinde 1. D. quod met. caus. sed & si quis ne prodatur ab eo qui deprehenderit, alienauerit; succurri ei ab hoc edicto videtur, d. l. 7. vers. sed &.* quanto magis si proditus etiam est, & fama vulgata ei subueniendum est? minimeque indicenda fiduciaria solutio ob effrenem multorum officiariorum licentiam: aduersùs quos præsumi videtur, vt in chirographo militi dato, censuit Senatus Sabaudiæ *apud A. Fabrum C. de eo quod met. de fin. 5.*

Sed verò alia causa est magistratus, à quo iure illatus metus edicto locum non facit *l. 3. §. sed vim. D. eod.* pro quo præsumitur, eiusque actis & sententia. Quin nec infamiæ timor aut vexationis edicto sufficit, *d. l. 7. in princ.* nec transactio rescinditur, licet nulla causa subsit, nisi vt à lite discedatur, *l. in summa. 65. D. de condict. indeb.* sed & ei, qui quid fecit vnde in metum meritò incidat, non suffragatur edictum: *l. si mulier. D. eod.* vnde & in terminis dicit *l. 10. C. eod.* accusationis metu alienationem vel promissionem factam rescindi postulantis improbum esse desiderium. & propterea *in Ordinat. Concilij Brabantiæ ar. 485.* decretum est, compositionibus officiariorum obiectas nullitatis restitutionisúe quæstiones nō impedire fiduciariā solutionem. ideoque & huic Faber extra casum chirographi militaris locum facit, *per d. l. 2. C. de fals.* si tamen specialis circumstantia causam Officiarij suspectam nimis faceret, Concilium Brabantiæ aliquando prouisionalis causæ decisionē in pricipalem cognitionem reiecit.

CONSVLTATIO III.

De sententia diuortij vt non transeat in rem iudicatam.

Rem iudicatam ab eodē Iudice non esse retractandā, siue benè siue malè functus sit officio, traditur *in l. Iudex. D. de re iud. l. ad solut. C. de re iud. c. quod bene 6. q. 4.* sed ab ea regula excipiuntur causæ matrimoniales, quæ ea propter nunquam dicuntur transire in rem iudicatam. *c. lator. c. consanguinei. c. tenor. X. de re iud. c. fraternitatis. X. de frigid. & malef.* sed vtrum id obtineat tantùm vbi de vinculo actum est, an etiam vbi dumtaxat de thoro controuersum est? & aduersùs nocentem manet rei iudicatæ authoritas, etsi emendatū. *c. de illa. X. de diuort.* sed tamen receptū est etiam in thori diuortio, si constare poterit Ecclesiam fuisse deceptam, falsis v. g. probationibus, & condemnatum innocentem, retractari sententiam posse ex ea ratione, quæ fauet sacramenti vinculo, vt *quod Deus coniunxit, homo non separet*, etiam faueat effectui vinculi; vt maneant duo in carne vna; neq; separentur quoad debitam carnis seruitutem. *Sanchez de mat. l. 10. d. 9. & 10.*

An vt in causa vinculi matrimonialis non transit sententia in rem iudicatam ita in causa diuortij quoad thorum?

Præsertim cum neque res iudicata ius innocentis perimat, quin semper possit nocentem retrahere in coniugalem seruitutem: saltém non mutato de innocentis consensu vitæ statu. *Sanchez ibid.*

Vt de causa ita de effectu hic statuendū.

Cæ-

Hodie ob mores non fit diuortiũ sed solam fornicationem.

Cæterum matrimoniũ cum olim ob mores solui posset, hodie non idẽ licet. *c. 2. X. de diuort.* ob indissolubilis vinculi authoritatem, nisi quoad thorum ex causa fornicationis, & quæ eo reduci possit: *Mat.* 19. adeò vt si Iudex citra causam eo reducibilem, & vt talem à canonibus approbatam, diuortium decreuerit, retractetur sententia.

Soluitur tamen matrimonium nõ cõsummatum ingressu religionis.

Diuertere tamen licet, si alter coniugum ante matrimonium consummatum religionem ingrediatur. *tot. tit. de conuers. coniugat.* quia nondum coniuncti sunt in vnã carnem. id enim cum factum est, non licere conuersionem altero renitente, sed locum esse Christi præcepto, *quod Deus coniunxit, homo non separet*, traditum est. *c. sunt qui 27. q. 2.*

Atque illud fauore religionis, vt Christus sponsus preferatur; corpore alteri nondum tradito: adeò vt neq; thori diuortium approbandũ sit, de mutuo cõsensu factũ nisi amore continentiæ cũ ingressu in monasteriũ. *c. si vir & vxor. c. Agatosa 27. q. 2. c. 1. c. 4. c. 5. & tot. tit. de conuers. coniug.*

Sine quo nec diuertere licet ex mutuo consensu.

Tametsi autẽ ecclesia diuortia ob sæuitiam, cui caueri non potest, aut alias admissas causas, vt dixi eo reducibiles, toleret, vt minus malum; id tamen nihil nocentem excusat: & sicut ecclesia omnes peccatores semper debet monere, vt à peccatis suis exeant, *c. nouit. de iudic.* & præsertim inimicos, vt reconcilientur, *c. placuit. c. studendũ. d. 90. c. iniustum. 11. q. 3.* ita nunquam in rem iudicatam transit sententia diuortij, quin Iudex ex officio nocentẽ nomine ecclesiæ monere possit, & sæpe debeat: vt reconcilietur, & nocens semper emendare se teneatur, & coniugaliter volentem consortem tractare.

Sæuitia diuortio dat causam, sæuus tamen sæpe monendus vt reconcilietur.

Quoniam verò diuortia mutuo consensu facta, plerumq; extorquentur per sæuitiam, tædia, & metum nequioris tractatus; sequetur semper in his Iudicem monere posse dissidentes, vt in obsequiũ inuicem & amicitiam redeant; cognoscere an causæ, ob quas tolerandum decreuit diuortium, adhuc durent: an duræ ceruices nondum possint inclinari: an circumstantiæ non sint mutatæ: an periculũ incontinentiæ, quod prius non metuebatur, accreuerit aut magis appaşuerit: nam eo casu admodum graues causæ esse debent, quæ illi præponderent, præsertim in minus nocente, & iis quos nõ separauit solus amor castitatis, qui etiam ipse non sine magna prudentia est admittendus. quibus illud D. Paul. 1. *ad Corint. 7.* expendendum, *nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu* (non simpliciter, sed) *ad tempus; vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in id ipsum: ne tentet vos Satanas.*

Eoq; faciliùs ad reuisionem Iudex descẽdit, quo minor causæ cognitio in ea danda interuenit, vt in voluntariis vtrimque diuortiis, si ea Iudex tolerauerit, iuxta *l. si conuenerit. D. de re iud.*

Præsertim in diuortiis voluntariis sine causæ graui cognitione toleratis.

In his porrò omnibus diuortiis examinandis, magis versatur officiũ Iudicis, quàm formula actionis partium. vnde & dissidentes reciproco consensu cogit inuitos redire ad obsequium coniugale, seu cohabitationem; excipio adulterium, in quo parti innocenti non retractabile conceditur diuortium. *d. c. illa* in quo cessat arbitrium Iudicis, & prompta lex est in punitionẽ nocentis. In his autem quæ Iudici ex officio incumbunt, non obstat res iudicata: non enim sibi indicat, manus claudit, aut officium abdicat, neque enim potest.

In quibus præcipuè est officium Iudicis.

Excepta causa adulterij.

Et sic accipienda est formula sententiarum, quæ in huiusmodi diuortiis ferri solent, vt tolerantia sit ecclesiæ, non permissio: & formula *donec Spiritus S. gratia partes fuerint reconciliata* extendenda sit nõ in infinitũ, sed ex arbitrio boni viri, adeoq́ue Iudicis: cui nunquam officium incumbere desinit, quæ supra diximus circumspiciendi, & cum maximè ob finẽ inseritur, vt sciant partes rem iudicatam sibi nunquam obstare, quò minùs ad pacem & consortium redeant, si Deus auctor pacis eas conciliauerit.

Aliàs pro Iudicis circũspiciẽtis arbitrio.

Præsertim cum etiam consensus in diuortium temporis interpreta-

 tionem

tionem capiat. *c. chariss. X. de conuers. coniug.* & quamuis semel alteri coniux continere permiserit, si id reuocet permittens, debet permissus ad obsequium reuerti. *c. manif.* 33. *q.* 5.

Accedit quod si Iudex ex falsis instrumentis iudicauerit, sententia sit irrita, *l. C. si ex falsis instrument.* & quod transactio super qua se hic fundat diuortij sententia, & si non omni sui parte falsa, tamen non pleno Actricis consensu vera fuisse allegetur. cuius probationem admittere Iudex teneretur, si ex eo causa penderet; quod hic non ita se habet. neque verò subsecutæ transactiones & liberationes obsistunt. quoniam, vt omittamus, quod forent ortæ ex inualido primordio, vnde per *legem non dubium. C. de legib.* & quod si nullum est principale corruit quod ex eo secutum & accessorium est, constat transactiones & apochas aut priuatim factas esse, aut non coram Iudice competente. in his autem quidquid fit citra iudicium ecclesiæ, irritum est. *d. c. lator de sent. & re iud. c. de illa de diuort.*

Non obstantibus transactionibus, &c.

De appellationibus.

CONSVLTATIO I.

A Vicario in spiritualibus tantùm, ad quem appellandū sit.

AN à Vicario in spiritualibus tantùm appellandum sit, sicut ab Archidiaconis, qui de iure Episcopi Vicarij sunt, *c. 1. de offic. archid.* ad Episcopum, seu eius officialem appellatur: *c. Romana. §. ab archidiac. de appel. in 6.* ad officialem, seu Episcopi generalem, tam in ecclesiasticis, quàm secularibus causis Vicarium; an verò ad metropoliticum, non sine causa dubitatur: tamen de iure Officialis & Vicarius generalis nomina diuersa, res eadem sunt: *Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 27. n. 29.* ideò credo quod sic communiter constitui soleant, vt patet ex forma Vicariatus Archiep. *apud Rebuff. in prax. benef.* sed tamen quoniam alibi & alia etiam forma constitui solent, in his deferendum est locorum consuetudini. *Rebuff. ibid. n. 24. Dias in prax. V. Officiali.* vbi tamen separati sunt ex formula commissionis, & veteris vsus, vtriusque limites ponendi sunt. in Belgio ferè vbique contentiosa omnia penè Officiali; quæ autem ad voluntariam iurisdictionē pertinent Vicario generali relinquuntur: & ferè ea sunt, quæ ad spiritualia referuntur: *Rebuff. n. 18.* sed restrictori tamen potestate. Et quamuis vtrumque requirat coniungi Rebuffus *num. 16.* vt dicatur Vicarius generalis, non tamen id obtinet; sed sufficit commissam esse causarum audiendarum generalitatem: *arg. c. Romana de appell. in 6. in princ.* & censet etiam Rebuffus *n. 26. 27.* vtrumque talem esse, cui committi possint mandata apostolica, quæ non possunt foraneo. *Clem. 2. de rescrip.* an autem Vicarius in spiritualibus tantùm talis esse, atque generalis censeatur, an verò vt foraneus sit habendus, ex vsu antiquo, & intentione cōstituentis *Rebuff. n. 45.* iudicari oportet. Baldus quidem *lib. 2. cons. 161. n. 11. & Franc. Marc. in decis. Delphin. p. 1. q. 419.* vt foraneum eum & subditum officiali generali existimant, mihi tamē magis probatur sententia Iac. Sbrozij; quam refert, & tacitè sequitur Sanchez *de mat. lib. 3. disp. 29. n. 11.* defendentis, esse Vicarium generalem eum, qui tantùm in spiritualibus cōstituitur: id si ita est, quāuis Piascez. *in prax. nouiter correcta, & anno 1620. Coloniæ apud Boëtzerum edita p. 2. c. 3. de visit. sanctimon. n. 11. §. hoc eodem casu, & idem p. 2. c. 4. de perso. iud. n. 16. §. constitui autem solet* prouocandū credat à Vicario in spiritualibus tantùm ad officialem generalem; tamen dicendum puto, vbi Vicarius in spiritualibus tantùm exercet iurisdictionē contentiosam, non officialem eiusdem Episcopi, sed metropoliticum esse appellandum: quia tam Vicarius talis generalis quàm officialis per præuentionem vterque cum Episcopo idem tribunal constituit. nihil enim vetat plures esse Vicarios, sicut vnius plu-

res

res procuratores: fateor quidem nobilius dicendum eum generalem, qui vt describit *c. Romana de appel. in 6.* generaliter de causis ad forum Episcopi pertinentibus eius vices supplendo cognoscit, ita vt vnum vtriusque sit auditorium: non tamen ea descriptio mox reiicit eum, qui gerit vices Ordinarij tantùm in spiritualibus, generaliter tamen; & in loco in quo consueuit Ordinarius ius dicere: quæ non competunt foraneis Vicariis. dicendum tamen est Vicarium hunc in spiritualibus tantùm perfectè non esse generalem, minus esse foraneum: ideoque sicut media ad vtrumque extremum pertinent; ita pro intentione constituentis sub hoc vel illo nomine comprehendi posse: ea vbi nullis indiciis elucet, illi extremo annumerandum ad quod magis accedit; tam amplitudine officij commissi, quàm dignitate personæ.

CONSVLTATIO II.

Cum Ordinarius non seruat ordinem iuris, sed aliquid statuit aduersùs inauditum mox superior adiri potest.

TAmetsi causæ omnes in prima instantia dumtaxat coram locorum ordinariis cognoscendæ sint, *Concil. Trid. s. 24. c. 20.* adeoque Archiepiscopus de causa subditorum sui suffraganei in prima instantia cognoscere non possit, vt exstat decretum *sacræ Congregationis 16. Octob. 1600. ar. 1.* sed per appellationem dumtaxat adiri: tamen quando Episcopus non format ipse instantiam, id est non incipit per citationem, & iuris ordinem seruat, eoque filum litis texit, sed aduersùs inauditum subditum aliquid decernit, v. g. suspensionem à diuinis, &c. adiri potest superior etiam extraiudiciali modo, per querelam libello supplice explicitam, quoniam tum sumus extra casum *d. c. 20. s. 24.* & verò aut decretum huiusmodi sumendum est tanquam extraiudiciale, vel tanquam iudiciale: si hoc modo, irritum est: tanquam latum aduersùs inauditum; quæ nullitas insanabilis est: quandocumque autem sententia aut quodcumque decretum iure nullum est, nullâ opus est appellatione: *l. 1. D. quæ sententiæ sine appellatione rescindantur, l. 1. 2. 4. & tot. tit. C. quando prouocare non est necessè c. cum contingat de off. deleg. Barth. in l. 1. C. quando prouocare.* si illo modo, id est si pro extraiudiciali sumatur decretum, appellatione etiam non est opus; sed sufficit recursus extraiudicialis ad superiorem. quia vnumquodque eo modo dissoluitur, quo est colligatum, adeoque extraiudiciali recursu decretum extraiudiciale: & verò appellatio, prouocatio, & huiusmodi per libellum recursus quoad substantiam in idem recidunt, & fatalia appellationum præscripta sunt iudicialibus negotiis, causis, & litibus, non extraiudicialibus ordinationibus, quæ vim sententiarum, quæ possint per lapsum fatalium transire in rem iudicatam, non obtinent. *tot. tit. C. comminationes, epistolas, programmata, subscriptiones, authoritatem rei iudicatæ non habere*: adeoque huiusmodi decretum etiam non interiectâ appellatione non transit in rem iudicatam. Et verò huiusmodi recursus ad Archiepiscopum eò magis est admittendus, quod suffraganeus coram eo conueniri possit: *tot. quæst. 4. caus. 6. c. si quis Episcopus 3. & 4. caus. 11. q. 3.* quod etsi Concil. Trid. *s. 24. c. 5. s. 13. c. 6. 7. 8.* in criminalibus correxerit, nō æquè tamē in ciuilibus, in quibus Archiepiscopi iure expresso de suffraganeis iudicant, adeoque potuit Archiepiscopus audito suffraganeo super querimonia subditi ab illo suspēsi per prouisionē seu aliàs statuere, quod sibi iuris esse videretur. Et quāuis *c. 1. X. de off. leg.* dicat Archiepiscopū adiri tātùm posse per appellationem,

 lationem,

lationem, legatum etiam per querelam: tamen agit ibi id tantùm vt decidat legatum tanquam Pontificem repræsentantem, seu eius vices gerentem, & cum omni Ordinario concurrentem rectà omisso Ordinario posse adiri, non autem de querela agit aduersùs ipsum Ordinarium delata. sed & hoc c. 1. hodie exaudiendum est iuxta *c. 3. s. 24. Concil. Trid.*

CONSVLTATIO III.

De priuilegio attentatorum.

Pendente app. nihil innouand.

Nihil innouari appellatione interpositâ pridem constitutum est. *l. vnic. D. nihil innouari.* ideoque relegatus, deportatus, cœtu abstinere iussus, si appellauerit, non arcebitur prouincia, nec vincula patietur, neque vllam aliam iniuriam, & cœtum poterit participare. Integer enim status esse videtur appellatione interpositâ. *d. l. vnic.* atque adeò odiosus est appellationis contemptus, vt si prouocantem Iudex verberauerit, iusseritque quid fieri, de vi publica teneatur. *l. 7. D. ad leg. iul. de vi publ.*

Attentans de vi tenetur.

Multò magis si Iudex, qui pronuntiauit, appellationem contempserit, atque aliquid ex sententia fuerit executus; id, nisi speciali casu, causaque ius executionem disertè permiserit, Iudex ad quem prouocatum est, mox irritabit. *c. ad præsentiam. c. constitutus, c. significauit cum pluribus aliis de appellat. c. signif. de nou. oper. nunciat. c. venientes de iureiurand. c. 1. vt lite pendent. in 6. c. exhibita de iudic. c. non solum de appellat. in 6.* qui textus omnium disertissimus est.

Iudex ad quem ante omnia reuocat attentatum.

Sed illud imprimis distinguit, an post diffinitiuam appellatum sit, an post interlocutoriam: vt priori casu attentatum, omninò ante omnia irritetur; vnico casu excepto, quo iura post sententiam prohibent appellare: posteriori reuocetur quidem; sed verificatâ demùm causâ appellationis: præterquam si Iudex appellationis ex probabili causa negotio ad se deuoluto canonicè inhibuerit priori Iudici. tunc enim ante omnia in pristinum statum reducitur quidquid fuerit innouatum. vnde hoc priuilegium reuocandorum attentatorum promptius esse rectè scribitur, quàm vel spoliatorum restitutionis beneficium, can. redintegranda 3. *q.* 1. vel interdictorum remedium. *Salgad. de reg. protect. p. 2. c. 12. n. 22.*

Sub distinctione nunc Concil. Trid. s. 24. c. 10.

Hæc ita iure vetere; nunc per Concilium Tridentinum *s. 24. c. 20.* distinctio illa vix subvenit, prohibitâ ab interlocutoriis appellatione, nisi vim diffinitiuæ habeant, vel per appellationem à diffinitiua reparari nequeant. Itaque canonica inhibitio à Iudice ad quem fieri iam non potest, vel negotium ad illum deuolui ex causa hodie probabili, nisi interlocutoria vim definitiuæ habuerit, aut per appellationem à definitiua non sit reparabilis. vt hodie non sufficiat causa, quæ olim fuerit probabilis, nec obseruatio formæ præscripta *in c. Romana de appellat. in 6.* qua tunc seruata dicebatur canonicè inhiberi.

Ideoque Tridentinum *vbi supra, Reg. 36. Cancellariæ, sanctio Clementis VIII. 16. Octob. 1600.* commissiones & inhibitiones secus factas declarat irritas, processus ordinationesque nullius momenti. adeoque potest rectè Iudex à quo illis non obstantibus vlterius in causa progredi.

Cum itaque causæ sint admodum multæ à quibus appellatio iure remoueatur, præsertim hodie ex decretis Concilij Tridentini, illis ritè expensis, atque in propriis suis terminis consideratis, Iudex à quo nec appellationum nec inhibitionum rationem habere potest, sed dumtaxat in causis ordinario iuri relictis.

Si

Si ergo Ordinarius v. g. visitans, aut alias decreuerit quædam, quæ iure communi vel Tridentino iubeantur executioni mandari, appellationem non morabitur; si autem talia ordinauerit, quę appellationem admittant, ea interposita quamuis aliis verbis per simplicitatem voce appellationis non expressa *c.* 34. *c.* 30. *X. de appell.* quidpiam velit exequi, attentatum huiusmodi ante omnia à Iudice ad quem reuocabitur. *ex iuribus supra allegatis & nominatim d. c. non solum*, v. g. amouit aut priuauit quospiam, relegauit vel cœtu abire iussit, cum istud excedat rationem correctionis, rationemque visitationis, & ordinariæ liti reseruatum sit; *vt diximus in iur. Pont. nou. anal. de accusat. n.* 9. attentasse censebitur si quomodocumque ad vlteriora progrediatur, electionem, substitutionem, vel confirmationem faciat. *c.* 1. *X. de appell. latè Ioan. Andreæ. in d. c. non solum.*

Appellantes incarcerans vt resignent beneficia vt teneatur?

Sed & solent aliqui Prælati, vt propositum suum consequantur, per incarcerationes & diuturnas detentiones procedere, ac per illarum tædium cogere captiuos ad resignandum beneficia, atque officia, conceptis etiam verbis quasi in liberam renuntiationem: cui malo pridem occurrere voluit Clemens V. *in c. multorum de pœn. in Clem.* decernens tam resignationes esse irritas, quàm prælatos à fructibus triennio suspensos, inferiores eo ipso beneficiis priuatos.

Resignatio irrita est & vt attentatum reuocatur.

Quare si huiusmodi incarceratio, & resignationis extortio post appellationem fuerit facta, etiam in vim attentatorum illius ratio haberi non debet. quemadmodum Rebuffus *de benef. l.* 3. *de resig. met. extorta n.* 5. tradit, etiam dum de beneficio redintegrando agitur, opposita resignatione, replicato probatoque metu, restituendam possessionem: vt & de dolo dixerat & vi *antecedentibus duobus capitulis.*

Quinimò Innocentius III. *inc. ad audientiam. X. de his quæ vi vel met.* disertè resignationem metu factam, quamuis iuramento roboratam, irritam declarat, & restitutionem iniungit, si cadere potuerit in virum constantem: vt est carceris vel vinculorum. *l.* 7. *D. quod met. caus. qui in carcerem*, inquit, *l.* 22. *eod. quem detrusit, vt aliquid ei extorqueret, quidquid ob hanc causam factum est, nullius momenti est:* quamuis à Iudice metus sit incussus. *l.* 3. *D. eod. dummodo non iure licito*, inquit, *& iure honoris, quem sustinet*, id est ex iusta causa, atque ex iuris ordine: deficiente siquidem altero per iniuriam fecisse intelligitur: ex antithesi *versic. cæterum ibid.* Sed purgatus quidem metus huiusmodi resignationem validam facit. at purgari non censetur, quamdiu causa metus durat. *Rebuff. ibid. n.* 7. *post Bald. Decium, &c* adeoque quamdiu metum passus est in carcere, aut sub potestate metum facientis. vnde metus qui in matrimonio interuenit, purgatus non censetur, quamdiu manet metus, aut timoris causa: vt multos omninò citat Sanchez *l.* 4. *d.* 18. *n.* 7. *& durat*, inquit, *timoris causa dum durat subiectio timorem incutienti, vt si Iudex metum inferat, dum durat officium; si tyrannus, dum durat tyrannis; si vir, dum durat matrimonium. citat gloss. & DD. omninò multos.* quare nec actu externo facilè metus purgari censetur. *vbicumque enim*, inquit, *n.* 9. *potest esse alia causa, quàm approbatio contractus per metum gesti, nunquam præsumitur approbatio, vt tradunt optimè Bartholus, &c.* adeoque quæcumque sint conceptiones verborum in contractibus adhibitorum, de libertate, de spontanea voluntate, & similium, nullatenùs tollunt præsumptionē metus, quam ius æstimat ex causa, nō ex arte verborū rei enim veritas potius quàm scriptura perspici debet, & acta simulata veritatis substantiā mutare non possunt: neque porrò quod scriptum, sed quod

gestum est inspicitur. *l. 1. 2. 3. C. plus valere quod agitur, quam quod simulatè concipitur.* adeoque huiusmodi instrumenta priuilegiū attentatorum reuocandorum nullatenùs eneruabunt.

Quid si in ius vocentur exempti?

Quin & sæpiùs ordinarij in ius vocant aut statuunt aliquid in exemptos, idque illi æquè promptè spernunt; vtrique perperam: nam & extra territorium aut supra iurisdictionem ius dicenti impunè non paretur: *l. fin. D. de iurisdict. om. iud.* & in exemptos multis casibus data est Ordinariis iurisdictio. vnde ad Iudicem pertinet antequam citationem emittat dispicere an sua sit iurisdictio: & tamen si quis ex aliena iurisdictione vocetur, debet venire: etiam legati, cæterique qui ius habent reuocandi domum, priuilegia allegaturi. *l. si quis. D. de iudic.* vtique (quod vtrorumque causam discriminat) cum huiusmodi priuilegia notoria non sunt, sed ignorari, aut de illis dubitari potest. *l. 2. §. sed si dubitetur. D. de iudic. gloss. & DD. in d. l. si quis.* quare priuilegia personalia vt sunt facti, ita iustam habent ignorantiam. in nostris terminis *c. si duobus in fin. X. de appellat.* priuilegia autē ordini cuipiam concessa, presertim fori, atque exemptionis, notoria sunt; neque ordinarij iustam habent illorum ignorantiam, qui suorum conditionem ex annua, quæ eis iniungitur, visitatione, atque aliàs nosse debent, & præsumuntur. quare & cum persona notoriè non est de ordine, allegare & probare debet. *c. 11. s. 24. Trid. in verb. de qua professione Ordinario constare debet.* & alioquin Ordinariis, cum iurisdictionis intentionem habeant fundatam, multum defert c. cum personæ *de priuil. in 6.*

Si notoria est exemptio, comparere non tenentur, alio quin debent.

In exemptos sæpe competit iurisdictio sed tunc causa inserenda citationi, vt arctet.

Cæterum cum ex iure communi, & Tridentino multi admodum sint casus, quibus in exemptos tribuitur Ordinariis iurisdictio, si hos in ius vocent, aut quid statuant, citationi causam inserere oportet, ex qua palam iurisdictio eo in casu innotescat, & arctet citatos, quando neque eos, quos venire oportet, excusat appellatio. *c. 19. X. de appellat.* nec aliàs citantem leuis possessio aliqua contraria, dum fuit exemptio certa. *Diana p. 3. tract. 2. res. 134.*

Atque ex his, & *d. c. cum personæ* deducendum est, ordinario in ius vocante, aut quidpiam statuente; exempto ad superiorem prouocante, defectumque iurisdictionis allegante; an, quod vlterius actum erit, nomine attentatorum veniet reuocandum, an subsistet.

Casus 28. ex iure communi, 17 ex Tridentino cessantis exemptionis recitauimus *in iur. Pont. nou. anal. de priuileg.* & *sub finem* adiecimus alios ex constitutione Greg. XV. *incipit. inscrutabili*: in his casibus, causa citatorialibus expressa, venire ad iudicium tenetur exemptus; & si quid in contumaciam ordinetur, subsistit: si extra casus exceptos fuerit quid statutum in notoriè exemptos, & appellationi, & attentatorum priuilegio locus erit.

Exempli gratia in *c. periculoso de stat. reg. in 6. innouato in Trid. de reg. c. 5.* decretum est, vt ordinarij etiam quoad exemptos authoritate apostolica curent clausuram in monasteriis monialium, etiam appellatione postposita: & *d. constit. Gregor. XV.* vt puniant circa illam delinquentes: itaque in ordinanda clausura statuere Ordinarius potest, & exequi non obstante appellatione; nec locus est attentatorum priuilegio; quoad delictum autem circa clausuram, delinquentes exemptos citare potest, eà causâ citationi insertâ in ius venire debent citati. Iterùm monialium confessores quoad curam animarum, & sacramentorum administrationē *ex eadem Gregor. XV. constitutione* omnimodæ iurisdictioni, visitationi & correctioni etiā Ordinarij, tanquam Sedis Apostolicæ delegati subsunt: illa itaque materia expressa tam confessores quam moniales ad priuilegia sua prouocare non possunt, nec eo nomine locus est attentatis;

Vt nominatim in materia clausuræ monialiū.

Earū confessorum quoad curam animarum, administrationem sacramentorum.

In quibus decreta appellatione non suppẽduntur, aut educunt in attentata.

tentatis; & si quid visitando aut corrigendo decretum sit, quod non excedit causam, aut modum visitationis, aut correctionis (non enim eò pertinent omnia. *c.* 1. §. *sanè de censib. in* 6. de modo autem diximus *d. n.* 9.) appellatione non suspenditur, aut nomine attentatorum reuocatur.

LIBRI TERTII

TITVLVS PRIMVS.

De vita & honestate clericorum.

CONSVLTATIO I.

De delatione decentiaq́ habitus clericalis.

Habitus cleri vt sit decens, qui eum à laicis distinguat.

CLEMENTINA quoniam *h. tit.* inuehitur grauibus pœnis in clericos, qui publicè sine rationabili causa vestes Ordini suo congruentes non deferunt. eam Concil. Trid. *s.* 14. *c.* 6. innouat, ampliat, atque etiam pœnarum varietate munit. & rursus *s.* 22. *c.* 1. repetit generaliter, vt clerici vitam, moresque suos ita componant, vt habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, *nil nisi graue, moderatum, ac religione plenum præ se ferant.* iterumque *s.* 24. *c.* 12. *versic. vestitu insuper decenti, tam in Ecclesia, quàm extra assiduè vtantur: ab illicitisq́ venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, lusibusq́ abstineant*: & (quod ad cathedrales magis attinet, quos ibi compellat) *eâ morum integritate polleant, vt meritò Ecclesiæ senatus dici possint.* Vetatque Clementina vestes, quas pridem vsus abrogauit, vt vix vocabulorum supersit notitia. quam tamen Weymsius *ad const.* 24. *à Trid. innouatas const.* 8. perbellè explicat. summa constitutionum in eo est, vt clerus decenti habitu vtatur, vtique secundùm morem regionis, *vt ibi. Weyms. n.* 14. superiorumque præscripta, ac tali qui clericos à laicis distinguat.

Pœnæ infligendæ sunt per sententiam.

Pœnæ tum Concilij, tum Clementis satis graues, sed superiorum inflictione opus habent. at Sixtus V. *constitut. incip. cum sacrosanct.* 5. *Idus Januarij* 1588. ipso facto irrogat priuationem beneficiorum, dignitatum, ac pensionum: sed eam vsus non recepit, & ipse alia const. *incip. pastoralis pridie Kalend. Feb.* 1588. excepit clericos ex beneficiis, aut pensionibus annuè sexaginta ducatos auri de camera non habentes, & quosdam Palatio Apostolico seruientes.

Sixtina nõ recepta.

Habitus publicus arguitur non domesticus,

& tam Clemens quàm Tridentinum satis indicant sibi sermonem esse de vestitu continuo, & irrationabili, ac publico: vnde domi, in occulto, in musæo, aut cum ratio aliqua suadet non obtinet: v. g. causa celebrandi actus doctoralis, rectoralis, consularis, vel aliàs simili honestâ. quomodo Rectores vniuersitatum, etiam sacerdotes, magistratus insigne deferunt, mozettam purpuream. quem colorem etsi Clemens damnauerit, egit tantùm de vestibus clericorum, non huiusmodi magistratuũ insignibus, aut actuum academicorum, politicorumque ornamentis. & quamuis Weymsius *n. fin.* in momentaneis huiusmodi etiã causis dubitandi ansam sumserit *ex*

momentaneus,

iusta ex causa.

d.

d. vi. sic. vestitu, verb. assiduè, tamen huiusmodi rationabiles actus non sunt exclusi, quia influunt tanquam ex Clementina per Tridentinum innouata excepti, *in verb. rationabili causa cessante*, & verbum illud *assiduè* ciuili modo intelligendum est. *l. si cui. D. de seruitut.*

Non vnus actus tam pœnis grauibus subiectus sed arbitrarius ex circumstantia.

Vt nec priuilegio fori priuet si absint conditiones Tridentin. s. 23. c. 6.

Et verò vt omni ordinis prærogatiua clericus priuetur, non sufficit vnus actus: quia Clemens ait de iis qui abiectis vestibus proprio congruentibus ordini alias assumunt, & in publico portant: Tridentinum de iis, qui honorem clericalem parui pendentes vestes deferunt publicè laicales, pedes in diuersis ponentes, vnum in diuinis, alterum in carnalibus: pedum enim positio firmitatem habet, nec videtur quis abiecisse quod mox resumpturus est: vt de vxore responsum est, *diuertisse non videri, quæ mox rediit*. ideoque, dum *s. 23. c. 6.* ad cleri priuilegium requiritur habitus clericalis, & tonsuræ delatio: qui ad tempus dimisit non ideo fori priuilegium amittit, nisi ita continuet, vt pro laico habeatur. *Barbos. & ab eo citati ad d. c. 6. in Collect. Trid. n. 26. & s. 14. c. 6. n. 8.* vt perperam aucupentur Iudices aliqui seculares huiusmodi occasiones, quasi tunc in clericos iurisdictionem nacti. non nego tamen vel vnum actum, sine ratione commissū, ad arbitrium Episcoporum pro scandalo, fine, aliisque circumstantiis, puniri posse: sed non mox locum esse pœnis Clementinis, aut Tridentinis, quæ ad suspensionem, aut priuationem pertinent. atque adeo id obtinet vt clericus etiam non beneficiatus, qui inseruit alicui Ecclesiæ, si fuerit cum armis deprehensus de die, vel de nocte, absque habitu & tonsura, non careat priuilegio: vt refert Weymsius *ad const. 24. in Concil. Trid. innouatas const. 8. n. 14.* Interpretes respondisse an. 1586. & consonat *c. in audientia. X. de sent. excom.* si non ter moniti fuerint. quin & idem Weymsius responsum refert in clerico coniugato, cuius priuilegium etiam nouauit Tridentinum, *s. 23. c. 6.* dummodo alicui Ecclesiæ ministret, habitu clericali, & tonsurâ vtatur, & talis sit, qualem Bonifacius VIII. requirit *in c. clerici qui cum vnic. de cler. coniugat. in 6.* vt semel tantùm sit coniugatus, & cum vnica, eaque virgine, tonsuram gerat, & vestem clericalem. quibus adiungit Tridentinum, vt alicui Ecclesiæ sit asscriptus: reiectâ consuetudine etiam immemoriali, adeo vt Iudices cuiusmodi diximus clericum talem apprehendentes, nisi statim dimiserint, *sententiam excommunicationis vix à se auertent, vt*, inquit, Weymsius *vbi supra*.

Talaris vestis, vna an plures?

Talarem vestē clerici requirit *c. penult. 23. dist. & d. constitutio Sixti V.* Clemens autem vetat ita breuem, *quod vestis*, inquit, *inferior notabiliter videatur*: ibidemque supponere videtur binam vestem clericalem: vnicam tamen sufficere superiorem, quæ reliquas satis tegat, quamuis eæ quæ teguntur sint laicales, tegi autem oportet laicales ita, vt non appareant. qui Clementis sensus videtur in verb. *caligis scacatis, rubeis, aut viridibus publicè nō vtantur*. dum enim id genus caligarum publicè vetat apparere, aliud permittit. sed Concilium Mechliniense *an. 1607. tit. 18. c. 4.* duplicem vestem exigit, tunicam exteriorem manicatā cum clericali bireto in oppidis, interiorem autem vt minimum etiam rure ad medium tibiarum vsque promissam. Atque vlterius omnem illum habitum declarat interdictum, pœnisque Clementinis & Tridentinis subiectum, à quo loci Episcopus abstinendum mandauerit. Nec sanè certior regula statui potest, ob quotidianas mundanæ curiositatis nouitates, à qua indies videmus quantum aliqui clerici mutuentur, facilè veteris sæpe moris etiam pertæsi, & noui, supra instituti sui rationem, amantes.

Omnis habitus illicitus quo Episcopus interdicit.

Mandat etiam Trid. *d. c. 1. s. 22.* vt si qua ex iis, quæ de vita, honestate

Quæ de habitu & moribus decernuntur habent paratam executionem.

ſtate clericorum, luxu, commeſſationibus, choræis, aleis, & quibuſcumque criminibus, & ſecularibus negotiis fugiendis per ſacros canones ſancita ſunt, ſi qua fortè in deſuetudinem abierunt in vſum reuocari, conſuetudinibus non obſtantibus, ita vt morum correctionẽ nulla appellatio ſuſpendat. correctionẽ, inquam, non verò punitionem per criminales pœnas priuationis, ſimileſque. *quæ latè diſtinximus in iur. Pont. nou. anal. de accuſat. n.* 9.

De cleric. non reſid.

CONSVLTATIO I.

Diſtributiones abſentibus negandæ, & ſtatutum contrarium niſi ex iuſta cauſa non valet.

Statutum contra ius eſt, quod abſentibus concedit diſtributiones, quamuis per tres menſes tantùm.

STatutum quod indiſtinctè ſine requiſitione ſpecialis iuſtæ cauſæ in ſingulas vices per tres menſes abſentiam concedit Canonicis, cum lucro diſtributionum quotidianarum, contra ius commune & Concil. Trid. inductum eſſe non videtur ambigendum. *c. de cætero. X. de cler. non reſident. c. licet de præb. c. vnic. de cler. non reſid. in 6. Trid. ſ.* 24. *c.* 12. §. *diſtributionis ſ.* 21. *c.* 3. *ſ.* 22. *c.* 3. dicto enim *c.* 12. diſtributiones iis aſſignantur tantùm, qui ſtatis horis diuinis inteſuerint, & vltra tres menſes à reſidentia abſentes puniuntur amiſſione fructuum. præmiũ enim reſidentiæ reſpondens ſunt fructus: interesſentiæ autem in diuinis diſtributiones. non autem concedit Concilium illam licentiam trium menſium; ſed tolerat tantùm, vetatque excedi: iubetque minus ſpatium vbi conſueuit ſeruari, in eoque à pleriſque ſtatutis differt. Ideoque reſoluerunt benè Cardinales in cauſa Abulenſis Eccleſiæ contrariam conſuetudinem eſſe damnatam. Et benè Garzias eiuſmodi vacantias ſublatas docet. *de benef. p.* 3. *c.* 2. *n.* 250. & conformiter intelligendus eſt Moneta *tract. de diſtrib. p.* 2. *q.* 12. *n.* 54. & *Nauar. de orat. & hor. canon. c.* 4. *n.* 20. vt ea ſcilicet conſuetudo à iure deuiet. Si tamen non pro ſolo lubitu, vt loquitur Nauar. ſed ex cauſa iuſta, & rationabili, quæ ad vnã ex tribus *in d. c. vnico* probatis reduci poſſit, (vt quidam ſub iuſta & rationabili corporali neceſſitate omne legitimum impedimentum comprehenſum credunt) abſentia cum diſtributionum lucro concedatur, contra ius quidem commune fit: conſuetudo tamen talis confirmatur *in d. c. vnico, adeoque Concil. Trid. quod illud innouat.* Animaduertendum tamen eſt non indiſtinctè & generatim, ſed in ſingulas abſentiæ vices, iuſtam cauſam ſpecificè requiri ex indiuiduorum enim factis hoc ius oritur, ſeu potius iuris applicatio, quam alterum ſtatutum non inquirit, ſed indiſtinctè omnibus ſine ſingulari cauſæ inquiſitione concedit. niſi dicamus in examine condendi, retinendi, & confirmandi ſtatuti generali inquiſitione, & temporum experientiâ deprehenſum eſſe in annos ſingulos à communiter accidentibus (ex quibus præſumere, & deſuper ſtatuere poteſt, ſoletque lex & ſtatutum) iuſtas cauſas conſueuiſſe ſingulis obuenire, ob quas trimeſtris abſentia ſine damno concedenda ſit, præſertim in regionibus Belgicis, frigidis, flegmaticis, paludoſis, vbi ad recuperandam præſeruandamúe valetudinem aëris mutatione ſæpe opus ſit qua ex cauſa præter reliquas S. Pontifex Nicolaus *an.* 1453. & *Sixtus IV.* 1475. Capitulo Antuerpienſi beneficiorum pluralitatem indulſerunt) ſed hæc magis ad aliquam æquitatem, quam ius ipſum (quod vt dictum non indiſtinctè vagatur, ſed ex ſingularibus factis, & negotiis petendum eſt) ſpectare credenda ſunt. quod tamen non eſt moroſè ad monachalem, ſcholaremúe ſubiectionem vſque exagitandum: ſed vt ſit rationabile obſequiũ noſtrum.

Excuſatur ſi cauſa rationabilis accuſat abſentiæ.

quan-

quantiſper ex ea æquitate non deſcenditur ad graues abuſus, qui tollendi quidem, vſus tolerandi ſunt. alioquin ſanctiſſima inſtituta, ſi abuſuum ratio ſufficit, ſæpe conuellenda forent. ſed nec omnia per ſuperiores tanquam in clero dominantes per præcepta, edicta, & leges pœnis ſancitas, obtinenda ſunt. quædam monitis, hortationibus, precationibus, & exemplis ſuperiorum relinquenda ſunt. *Conc.Trid.ſ.*13.*c.*1. iuxta Apoſt. ad Titum: vbi poſt inſtructionem eiuſmodi longiorem, ita concludit; *in omnibus te ipſum prabe exemplum.*

Nihilominus hæc æquitas tanta eſt, vt ſtatutum ſuper eo fundatum, illius conſideratione retentũ, & confirmatum per ſuperiores iuſtum omninò titulum præbeat ad præſcriptionem.

Ex ea'que præſcriptũ ſit.

Cùm ergo non tantùm à condito & ſæpius exagitato, ſed ſolemniter denique anno 1571. ordinato ſtatuto, & à Concil. Trid. hic publicato quadraginta & amplius anni lapſi ſunt, per vſũ nunquã tanto tempore deinceps contradictum, ſed pacificè continuatum, ex tam iuſto titulo legitimè præſcriptũ eſſe etiam contra diſpoſitionem iuris & Concilij Trid. omninò eſt cenſendum. quæ præſcriptio admittitur apud Azor. *inſt. mor. p.* 2. *l.* 7. *c.* 3. *q.* 4.

Priuilegiũ aut fundatio ſuffragetur.

Cæterum Concil. Trid. ſtatutis dumtaxat & conſuetudinibus derogauit. vnde ſi qui alio iure nitantur, extra hanc cauſam ſunt; itaque qui priuilegium Apoſtolicum habent, aut fundationem contrariam, huc non pertinent. *Garcias vbi ſupra, & Azor. inſt. mor. p.*2. *l.*7. *c.*6. *q.*3.

Quod ergo Paulus III. in erectione Eccleſiæ collegiatæ G. abſentiam quatuor menſium ſine veniæ poſtulatione permiſerit; & vnam triginta dierum ſine damno diſtributionum; ad diſpoſitionem Concilij Tridentini non pertinere cenſendum eſt.

CONSVLTATIO II.

Æger abſens, cui propoſitum fuerat reſidere, pro reſidente ad iuris effectus eſt habendus.

VIdetur Titius Canonicus L. qui opportuno tẽpore in Capitulo generali ante feſtum S. Ioannis admitti petiit ad reſidentiam, atque à Capitulo ſaluo iure cuiuſlibet admiſſus eſt, atq; ægritudine deinde & morte impeditus ad reſidentiam non venit, pro reſidente habendus fuiſſe: *imputari enim non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum*: *c. imputari de reg. iur. in* 6. ſicut *in c. exhibita de priuil. in extr. comm.* interpretatiuè dicitur reſidere, qui ex iuſta cauſa abeſt. *c. ad audientiam. X. de cler. non reſid. &c.* Adeoque, quamuis deinceps corporaliter non reſederit, ei debetur annus gratiæ, qui reſidentibus debetur ſecundum ſtatuta eiuſdem Capituli. *tit.*3. *c.*9. vt ſcilicet mortuus ante Feſtum S. Andreæ habeat fructus reliquos illius anni, quamuis etiam non ſuppleuerit dies ægritudinis, quos conualeſcens frequentatione chori ſupplere debuiſſet. *l.* 4. §. *Stichus ſi hæredi. D. de ſtat. lib.* vbi ſeruo libertas eſt legata ſub conditione *ſi vno anno hæredi inſeruiiſſet*, & ægritudo prodeſt ad implementum conditionis, & anno imputatur tempus ægritudinis. *ſeruire*, enim inquit Paulus, *nobis intelliguntur etiam hi quos curamus ægros, qui cupientes ſeruire propter aduerſam valetudinẽ impediuntur.* Atque ea propter etiam magis in officio diuino intelliguntur ſeruire, qui per valetudinem impediuntur. quoniam ſeruitus & iugum Domini magis ſuaue eſt, quam ſecularium dominorum.

Tempora morbi reſidentiæ imputantur.

Et conditioni deſeruiendi ſatis faciunt.

Quoniam porrò ſub Iuriſdictione Capituli L. beneficium obtinens ex iiſdem ſtatutis *tit.*8. *c.*1. tenetur executorẽ vnum vltimæ ſuæ voluntatis

Statutis loci reſidentiæ tenetur.

tatis

tatis designare ex personis eidem Capitulo subiectis, sub pœna quod alioquin quoad fructus beneficij sub Iurisdictione Capituli consistentis censebitur intestatus decessisse, & Capitulum aliquem ex clero constituet executorem &c. etiam videtur Titius quamuis physicè non residens moraliter tamen & iuris beneficio pro residente habitus, eo decreto esse comprehensus. quia verbum *quicumque*, quo vtitur statutum, vniuersaliter loquens, vniuersaliter est accipiendum. statuta enim strictè interpretanda dicuntur, prout iacent, & prout sonant: & qui dicit quemlibet, neminem dicitur omittere, & neminem excludere: comprehendet ergo quemlibet, vt loquitur statutum, sub Iurisdictione Capituli beneficium obtinentem quod non etiam vtitur verbo residentis aut eo articulo residentiam exprimit.

Id quod minus rigoris in Titio habere censendum est, quod iam aliàs in eadem Ecclesia residentiam fecisse proponatur, adeoque statuti notitiam habuerit, seu, quod idem est, habere debuerit; & imputare sibi debeat si leges Collegij, cui se subiecit, non seruauerit, vti debuit: cum nec possit quisquam facere ne leges in suo testamento locum habeant.

Fructus beneficij suos facit.

Ex his quæ *per d. c. imputari de reg. iur in 6. & l. 4. §. stichus. D. de stat. lib* dicta sunt etiam consectarium est, vt Titius, lucratus fuerit non tantùm *corpus* suæ præbendæ, sed fructus omninò omnes, & emolumenta, quæ corporaliter residens, & in officiis præsens secundùm statuta lucratus fuisset. cuius rei decisio data est à Gregorio *in c. 1. X. de cler. ægrotan. in verb. latorem præsentium ad percipienda quæ consueta sunt ab Ecclesia tua, ægritudo sua non debet impedire*: & infra, *sed secundum Ecclesiæ ordinem quæcumque ei, si sanus esset, poterant mini stràride ipsa exiguitate, quæ Ecclesia potest accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti*.

Et amittit ex capite quo aliàs caderi.

Per quæ solutione datâ ad 1. & 2. quæstionem cum decisum maneat Titium statuto comprehensum, vt non designato vltimæ voluntatis executore Capitulo subiecto, quoad fructus præbendæ nondum perceptos censeatur intestatus decessisse, quæsitum est 3. ad quem isti præbendæ fructus nondum percepti pertineant, an ad Capitulum, an successorem seu Ecclesiã, an alium?

Sanè præsupposito quod statutum *tit. 8. c. 1.* nihil exprimat aut iudicet, quo illi fructus vertendi sint, videri posset non immeritò recurri posse ad Ordinarium, qui ea statuta præscripsit, vel confirmauit, quippe eius est legem interpretari, cuius est condere. videtur autẽ huic legi aliquid deesse, quod interpretatione iuuandum sit. tum enim censeri soleat in statutis nihil frustrà dici; ad quid faciet ea clausula, quod Capitulum aliquem ex clero constituet executorem? nam, si Capitulo hi fructus acquirantur, non opus est executore; sed sufficit communis quæstor. fortè mens fuit, vt Antuerpiæ, atque aliis quibusdam locis expressum est, vt executor ex clero detur, qui istos fructus colligat, & in legata à testatore relicta, præsertim pia, eroget; & ea solùm causa statuti fuisse, ne in arcana Capitulorum per huiusmodi occasiones penetrent extranei.

Qui cui acquiruntur.

Sed, præsupposito quod caduci sint facti, atque in commissum ceciderint, quæritur cui debeant cedere? & sicut iuris ratio videtur exigere vt accrescant Collegio deficientiũ partes ex iis quæ Collegio sunt relicta, *tot. tit. D. de iur. accresc. Trident. s. 21. c. 3. s. 24. c. 12. Riccius in prax. distribut. decis. 497. Azor. inst. moral. l. 7. c. 7. q. 8.* cui conforme esse videtur statutum eiusdem Capituli *tit. 3. c. 14.* & secundùm naturam sit, vt qui sentit onus, sentiat commodum. *l. secundùm. D. de reg. iur. c. qui sentit in 6. eod.* & quoniã beneficium datur propter officium, sic qui peregit officium ei cedit fructus

ctus beneficij: *c. significatum. X. de prabend.* ita quoniam Collegium absentis partes in officio suppleuit, æquum videtur vt partes prouentuum beneficij ei debeantur.

Sed quoniam hic agitur de fructibus, qui iam defuncto acquisiti erant; sed per culpam eius caduci sunt facti, quæstio est, cui illi tanquam ab intestato, vel ex pœna cedant.

Intestati iure aut ex pœna:

De iure clerici intestato morientis agit *c. 1. de success. ab intestat. c. relatum 12. X. de testam. l. si quis presbyter. C. de epis.* neque sine iuris etiam ciuilis ratione, quo, qui certis Collegiis sunt ascripti, si absque hærede moriantur, Collegium pro hærede habent: *tot. tit. C. de hæred. decurion. nauicular.* de pœna agit *c. 2. X. de pœn.* vbi pecunia ex pœna homicidij præsbyteri tribuitur Episcopo, vt pauperibus & Ecclesiæ distribuat; additurque causa; quia *nullus eius hæres proximior, quàm qui ipsum Domino sociauit.* eodemque modo *d. c. 1.* intestati clerici hæreditatem addicit altari, cui seruiuit: *omnia*, inquit, *perpetuò sanctificentur, & in eius ius tradantur.* ita vt iure quidem Ecclesiis ipsis seruanda bona acquirantur, non collegarum personis, in earum vsus vertenda.

Ecclesiis, Collegiisue non personis:

Atque in eum sensum sonant *c. fin. de offic. Ordinar. in 6. c. cum in offic. de testam. c. cum vos. X. de offic. c. quia sæpe de elect. in 6. c. statutum. de elect. in Clem.* vt etiam vacantium dignitatum beneficiorumque fructus non in rem aliquorum priuatam vertantur, sed Ecclesiæ, beneficij, seu successoris, non quidem personæ, sed successoris perpetui, id est, in infinitum; vt pleraque loca loquuntur in plurali, aut de ipso beneficio, seu Ecclesia, & in eius rem tradi bona dicuntur, & catenus perpetuò sanctificari: *d. c. 1. de success. ab intest. Gar. de benef. p. 2. c. 1. n. 89. §. 3. principaliter.* excluduntque ea capitula, indulgentias, & priuilegia, consuetudines, constitutiones, & statuta, iuramento, confirmatione Apostolicâ, vel quauis firmitate vallatâ.

Sed non vbique vigent ij canones; & fortè nec olim fuerunt vbique vsu recepti; ita vt consuetudo per tempus sufficiens in contrarium introducta, vel statutum diuturno vsu exercitum illi derogare potuerit, & aduersùs eosdem canones præscribi; sic vt aliqui suos facere fructus vacantes possint, si faueat præscripta consuetudo; præsertim si qua iusta causa subsit. *vt in. §. fin. d. Clem. statutum.*

Et verò hi canones loquuntur de beneficiis & dignitatibus separatis, non collegiatis; in quibus est ius accrescendi, & fructus distributionesque deficientiū accrescunt præsentibus.

Denique quoad fructus defuncto Titio acquisitos, & caducos factos potest in vim *d. c. 2. X. de pœn.* Ordinarius partem in eleemosynam iustè dispertiri. quo referri potest vt pro refrigerio defuncti sacra officia annua, seu per totum annum, tricenaria, aliaque id genus fiant; quibus Collegium intersit; & dignas distributiones in vicem eleemosynarum singuli percipiant, quas suas faciant. Acquisiti,

Cæteri porrò fructus qui iam defuncto non erant acquisiti, sed post festum S. Andreæ cessuri, relinquuntur dispositioni iuris, & statutorum; vt vel collegis accrescant officium præbendæ incumbens supplentibus; vel fabricæ, vel successori: prout respectiuè per statuta generaliter est ordinatum, vel consuetudine diuturnâ vsurpatum. Acquirendi.

De clerico ægrot.

CONSVLTATIO I.

De coadiutore.

Coadiutor illiterato datur, sed audito.

CVm decretum esset, vt ab inumatis exhibérentur acta priorum instantiarum, declaraue-

rauerunt nullam instantiam fuisse, latamque sententiam per modum visitationis. Quæ tamen acta visitationis, quia petita non exhibentur, etiam nulla fuisse credendum est. *c. quoniã contra. X. de prob.* & tacitã cõfessione deprehẽditur, vbi id licuisse *ex c. 6. sess. 21. Concil. Trid.* & sufficere sustinent, vt ex actis visitationis Episcopi informati sint de illiteratura & imperitia Pastorum, ad effectum quo illis assignent coadiutorem: quia in his summariè sit procedendum.

Plenè defenso.

Verum-tamen quantumuis maximè de plano procedendum sit, veritatem tamen inquiri oportet. *sic c. 14. sess. 25. Concil. Trid.* legitimæq; defensiones audiendæ sunt, & paucis in scriptũ redigenda acta. *Clem. sæpe de V. S.*

Et iuxta canonum sanctiones.

Denique visitantes Episcopi ius & potestatem habent ad morum correctionem omnia ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, ac diœcesis suæ vtilitate necessaria videbuntur: *iuxta* tamen, inquit Concil. Trid. *sess. 24. c. 10. canonum sanctiones.*

Atqui nullæ canonum, leguníque, imo iuris naturæ sanctiones permittunt in aliquem inauditum quippiã statui. Quare Clemẽs VIII. quando sustulit omnes nullitates *constitut. Litium 5. id. feb.* 1592. eas non sustulit, quæ orirentur ex defectu citationis, iurisdictionis, vel mandati: & *in c. conquerente 7. X. de restitut. spol.* disertè statuitur sine iudicio, seu ordine iudiciario spoliari quem non debere, & secus amotum esse restituendum, saluã in cæteris actione.

Causa summariè saltem.

Hæc inquam Concilium Trid. non reuocauit, nisi quod summarium, & planum iudicij ordinem, quasi sine figura iudicij, & solã veritatis inspectionem induxerit, vt ea habita non beneficium auferri, sed coadiutor dari possit. nam per verba illa (*simpliciter, de plano, & sine figura iudicij*) solemnia quidem Iudiciorum remittuntur, sed non defensiones, aut probationes. *ita d. Clem. sæpe. Canisius in sum. lib. 4. tit. 1. in notis.*

Examinata & illiteratura.

Quæ etiam illiteratura cognitionem, & excussionem desiderat. *Quamquam* enim inquit Innoc. III. *in c. nisi. X. de renun. desideranda sit eminens scientia in Pastore, in eo tamen est competens toleranda: & imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis.*

Per examinatores à Synodo statutos.

Et cum in approbandis ad curam animarum vel beneficia examen, examinatoresque Concilium Trid. *sess. 24. c. 18.* requirit (vbi non ipse Episcopus examinat, sed examinatores nominat) videri potest, id quod in approbandis, id in reprobandis seruandum, vt soluatur vnumquodque prout colligatur, saltem vt, siue Episcopi, siue examinatorum, examen requiratur. Sed & priuilegium Episcoporum visitantium ideò competit, vt Ecclesiæ periculosa non sit iudiciarij ordinis mora, sed mox statuere, quod expedit, possint. sed id in hac causa seruatum non est, quippe refert sententia visitationem 13. Iunij fuisse factam, & sententia lata est 14. Decemb. deinde secuti, vt interim non extraordinarium tantùm, sed etiam ordinarium iudicium talis causæ confici potuisset: gaudereque ideò non potest sententia priuilegio visitationis. vt dicitur de milite testante ab expeditione domum reuerso, vt iure communi non militari gaudeat. §. *sed hactenùs Institut. de militari testamento.*

Porrò auditum esse appellantem nullibi apparet. quando autem ob Iudicis negligentiam difficultas emerserit, siue in ordinario, siue extraordinario iudicio, si Iudex publicam personam non adhibuit, actaque omnia per eum conscripsit, *pro ipsius non præsumitur processu, (vt inquit d. c. quoniam contra) nisi quatenùs in causa legitimis constiterit documentis.*

Neque tamen semel examinatus iterùm sine noua causa examinatur.

Præterea qui semel examinatus, & repertus est idoneus, præsumitur semper esse talis, neque à successore de nouo examinari potest, nisi noua causa superuenerit. *sic refert censuisse Cardinales Serola p. 1.V. confessores §.2.& decisum est in c. accepimus. X. de ætate & qualitate ordinand.* nouam autem illiteraturę causam Intimati nullam designarunt, minus subfuisse probarunt. quanquam nuper Episcopis Belgicis data est authoritas olim probatos reuocandi ad examen, quando pro sua prudentia ad necessarium videretur. quod accipiẽdũ est vt arbitrio boni viri causa dubitandi de idoneitate permanente subsit. *l. 11. §. reprobari & ibi gloß. D. de Munerib.*

Coadiuto fructus relinquantur, pensio, aut illorum pars coadiutori.

Adhæc Concilium *seß. 21. c. 6.* tantùm permittit coadiutores aut Vicarios pro tempore deputare, partemque fructuum eisdem pro sufficienti victu assignare, vel aliter prouidere. aliter scilicet quam partem fructuum assignando, id est iuxta *c. 7. seß. 7. eiusdem Concilij* cum tertiæ partis fructuum, aut maiori vel minori, arbitrio Ordinariorum: portione etiam super re certa assignata. *verba sunt d. c. 7.* agentis de Vicariis perpetuis, vel temporalibus. non potest ergo dari administratio coadiutori, quia illud Concilium non dicit: & iure priori *c. 1. 2. 3. de cler. ægrot. c. vn. in fin. eod. in. 6.* statutum est tantùm coadiutori dandum congruam portionem. & *c. cum ex eo de elect. in 6. §. fin.* studentium beneficiariorum Vicariis mandatur, vt de ipsarum Ecclesiarum prouentibus necessaria congruè ministrentur. vti generatim de Vicariis tam temporalibus quàm perpetuis, tam in iure quàm Concil. Trid. *in præcitatis locis, nec non c. 5. seß. 7. c. 13. & c. 18. seß. 24. c. 12. & c. 16. seß. 25.* definitur.

Congrua.

Et quamuis prædicta loca indeterminatè loquantur, & determinationem arbitrio Ordinarij relinquant; non tamen illud pro lubitu, & nuda illius voluntate, vice rationis accipiendum est: sed in arbitrio Iudicis partes eæ sunt, quæ viri boni. vt, quod lex iustè definire non potuit (vt infinita sunt quæ ex facto eueniunt) tamquam viua lex definiat. *Menoch. c. 5. de arbitrariis in proem.*

Pro recto Iudicis arbitrio.

Qua in re ne qui aberrarent Pius V. statuit vt congrua portio non vltra centum aureos, nec infra quinquaginta protenderetur. quin & Concilium *Mechlin. anni 1607. tit. 17. c. 3.* pro ipsis Ecclesiarum rectoribus infra 30. & 50. libras grossorum eam concludit, etsi mutata annonæ caritas plus etiam hodie exigat.

Nullibi autem permittitur, sicubi Episcopi, Capitula, vel alij decimas habeant, vt eæ integræ parocho, vel Vicario assignentur, & pensio illis. quorum inter se non dissimilis ratio est, & coadiuti respectu coadiutoris: eademque proinde dispositio esse debet præsertim cum coadiutus maneat beneficiarius, & coadiutor tantum vocetur tanquam auxiliaris in partem subsidiariæ solicitudinis.

De præbendis.

CONSVLTATIO I.

De permutandis præbendis, per patronos non seruato turno collatis, ritè instituto, per triennium poßidente.

Permutationes si nõ admittantur à patronis Episcopi supplent, imo sine illis admittunt.

CVm in permutationibus non sit magnum patronorum prę iudicium, quia sine graui ratione permutationem impedire nõ possunt, *c. vnic. de rer. permut. in 6.* Ideoque patrono citra huiusmodi causam dissentiente Episcopus vices suppleat, *Rebuff. in prax. benef. lib. 1. in forma signaturæ simplicis 3. part. ad verba nec non iuris patronatus n. 41.*

n. 41. quinimò *de generali*, inquit, n. 43. *consuetudine ecclesiæ quasi omnes Episcopi tales expediunt permutationes absque patroni consensu, & vocatione patronorũ*; dicere possumus per compendium Principem negotium expedire, & tam nomine suo assensum dare, quàm aliorum vices supplendo rationabilem permutationem eo ipso admittendam declarare siue admittere, qui citra turni obseruationem continuò solus permutationibus assensum authoritatemque præstat, cum olim eæ per vices admitterentur, vt & nunc per mortem vacantium collationes per turnum fiunt in ecclesia.

Ea tamen agendi ratio ius aliorum patronorum non tollit; quin vt olim rursus simul permutationibus authoritatem præstare possint, vel separatim, cum requiruntur, assensum præbere. quæ via iniqua dici nõ potest ob æquitatem regulæ, *quod quisque iuris*, &c. quæ causa suadet, vt vel iure fecisse censeatur patronus alter permutationi assentiens, vel saltẽ prouisus credere possit iure se præsentatum esse, aut saltem iure à Capitulo admissum, atque eatenùs iustum atque canonicum titulum habuisse. præsertim cum huiusmodi admissio spiritualẽ tribuat titulum, non nominatio aut præsentatio ipsa patronorum. quin etiam discordia super præsentatione inter patronos orta Episcopi, aut qui eorum vice ecclesias ordinant, authoritatẽ habeant id quod ecclesiæ vtilius est faciendi. *c. quoniã 3. X. de iur. patronat.* quamuis aliàs irrationabilis patroni contemptus prouisionẽ facit nullam. *c. ex insinuat. X. eod.* & propterea in regula Cancellariæ *de triennali* iuxta alios prouisionẽ modos pro beneficiis iuris patronatus ponuntur hæc verba, *præsentatione & institutione* coniunctim.

Simoniacè præsentatus sine sua culpa, rehabilitatione non habet

Porrò, qui citra culpam suam non rectè prouisus est, quamuis actus prouisionis per vitium tertij infectus & irritus fuerit, non incurrit inhabilitatem: quemadmodum *in c. ex insinuat. X. de simon.* vbi pater prouisionis pro impetranda filio præbẽda simoniam illo inscio commiserat, illaque deinde dimissa de nouo à Capitulo electus est filius, & in ea à Pontifice manere iussus. Itaq; N. personæ habilitationẽ a Nuntio citra necessitatẽ impetrauit, reualidatio autẽ actus seu noua prouisio ei necessaria fuit.

pns sed noua collatione.

Quod si autem in precibus Nuntio porrectis defectus (si defectum esse demus) inobseruantiæ turni, seu quod alter tantùm collator, non Princeps, assenserit permutationi, expositus fuit; vtique actus reualidatio per Delegatum à Nuntio facta hunc defectum comprehendisse, atque purgasse censenda est. Cæterùm si nec in specie, nec in genere propositus fuerit; secus erit dicendum. quoniam actus agentium non operantur vltra eorum intentionẽ. *l. non omnis. D. si cert. pet. l. caius. §. fin. D. de legat. 2. l. Cassius. D. de solut.* quod axioma etiã procedere in collationibus, dispensationibus, & similibus actibus *post Bellam.* asserit Tuscus. *in verb. actus concl. 125.*

Enimuerò inobseruantia turni, quæ, vt facti alieni, probabili & innocuæ ignorantiæ asscribenda est, aut quod pridem alter patronorum solus permutationibus solet consentire, & is aditus non sit, etsi controuersiam pati posset: tamen admissio Capituli, vt supra facta, titulum tribuit saltem coloratum; atq; præsertim ad effectum regulæ *de triennali possessore*, vt post triennium pacificæ possessionis amplius nequeat molestari. admissus enim est à Capitulo, ad quod ius admittendi pertinet, præsentatus etiam est à vero patrono, siue assensit permutationi verus patronus, quãuis vices eius nõ fuisset, aut eas omnes solus Princeps vt supra ad se traxisset. coloratus enim titulus est ad hunc effectũ, qui nõ habet vitiũ in regula exceptũ, scilicet symoniaci ingressus, vel intrusionis aduersùs reseruationes generales, in corpore iuris clausas. sic Gomesius *ad eandẽ reg. q. 27. ad effectum,*

Qui per patronum prouisus est cuius non erat turnus, si per triennium ritè institutus pacificè præbendam possedit molestari amplius nõ potest.

inquit

inquit, *istius regulæ, pone istam conclusionem pro firma, quod omnis ille dicitur habere titulum coloratum, qui non excluditur in regula. itaque soli illi decoloratos titulos habere dicuntur qui in regula ista excipiuntur.* eundemque sequitur Chokier *ad eandem reg. n. 85. & seqq.* & ideò regula defendit possessorem *ex quouis*, inquit, *titulo seu prouisione eorum ad quos beneficiorum dispositio pertinet.*

Quia habet titulum coloratum.

Eoq; magis hæc procedunt, quod in huiusmodi iuris patronatus beneficiis, præualeat spiritualis superioris authoritas: *d. c. quoniam. c. suggestum. X. de iur. patronat. c. quod autem in fin. ibid.* & apparens ius patronatus sufficiat etiamsi reuera non subsistit: *c. consultationibus. X. eod.* vbi præsentatus ab eo qui nõ erat patronus, sed tantùm erat in possessione patronatus, in beneficio manet; tametsi ius patronatus postea fuerit euictũ.

Cum putatur patronus esse, seu eius vices esse.

Neque verò id ipsum aduersùs superius dicta retorqueri potest quasi quia Princeps sólus sit in possessione authoritatem præstandi permutationibus, ideoque sine illa prouisio fuerit irrita, quia idem c. suggestum ad finem habet hæc verba, *si verò non possidebat, sed tantùm credebatur esse patronus, cum non esset, poterit ab eadem ecclesia remoueri*, vnde argumento à contrario sensu, quod in iure validum est, sequitur; si reuera patronus erat, quamuis non possideret, prouisus non poterit remoueri: atqui patronus, de quo agimus, verè patronus erat: non poterit ergo prouisus remoueri quamuis in possessione alius esset permutationibus assensum præstandi.

Præsertim cum vel in possessione est vel proprietas eius est.

Præsertim cum ipse patronus non conqueratur, cuius etiam conniuentia, dissimulatio, aut tacitus assensus ex tanti temporis lapsu præsumi potest, quinimò ex quadrimestri post vacationem; quippe cuius lapsu præsentandi iure excidit.

Neque porrò publica actio surgit ex omissione patroni, sed priuata tantùm illi tribuitur; vt ex sui contemptu ipse prouisionem petat rescindi, & alium admitti: nemo tertius de illius iure potest experiri: adeoque nec scrupulum iniicere super nullitate in gratiam patroni dumtaxat inducta.

Vel ipse patronus non queritur.

CONSVLTATIO II.

De commendis.

Commendarum perantiquum in Ecclesia vsum fuisse constat. *ex c. obitum. c. catinensis d. 61. c. qui plures. c. relatio. c. illud 21. q. 1. eorumdemq; authoribus. epistolâ D. Athanasij apud Niceph. l. 11. hist. eccl.* sed tamen ita probatarum, vt sex menses non excederent, *c. nemo de elect. in 6.* quod spatium nec sine fraude prorogari intelligitur. *c. commissa, ibid.* vt rectè olim fiduciæ, custodiæ, ac depositi nomine eiusmodi commenda notaretur. Sed res quæ olim in gratiam ecclesiarum inuenta est (ferè vt nunc in parochialibus vacantibus, statim per Episcopum constitui Vicarium iubet Concilium Trid. *s. 24. c. 18.*) quæque non nisi euidente necessitate, vel vtilitate ipsius ecclesiæ suadẽte permissa fuit, *d. c. nemo.* in curatis beneficiis, (nã simplicia commendari vix solent) in gratiam transiit personarum, vt qui idonei non sunt ad beneficia in titulum possidenda, importunè ea impetrent in commendam: eamque non ad paucos hodie menses, sed vitam eorum duraturam, ac tali clausula vt non custodire tantùm fructus, sed vertere omnes in vsum suum sicut veri beneficiarij possint. vnde apud Gallos huiusmodi commendæ pro titulo habentur, qui effectus omnes habeat, quos habent proprij beneficiorum tituli. quod meritò Doctores Itali non admittunt: *Azor. inst. moral. p. 2. l. 6. c. 31. q. 5.* quamquam Gallis accedit Piascez. *prax. epis. p. 2. c. 5. n. 24. post Nauar. & Zerol.* quoad ea tamen quæ in fructibus consistunt. quoniam iis omnimoda administratio & consumptio per tenorẽ literarum commissa, & permissa est, omnia ea quæ ad

Cõmendæ antiquæ.

Breues vtiles.

Et sæpe necessariæ.

Perpetuæ vsurpantur quasi tituli iusti.

ad fructus referuntur, cōmendatarij possunt, quæ ipsi beneficiarij: quæ porrò neque ius permittit, neque literarum tenor, nō possunt, nisi vsum in Gallia inueteratum Pontifice tacente pro indulgentia & placito accipiamus. Permittit autem ius illud exercitium & administrationem, quam exigit beneficium commendatum *d.c. nemo. d.c.* 18. *f.* 24. Trid. Sed Basiliense Concilium & Lateranense sub Leone X. *f.* 9. *c.* 3. *& Trid. f.* 2. 5. *c.* 21. *de regul.* nec non concordata Germaniæ atque Principum nostrorum *lætus introitus ar.* 56. & Caroli V. *interpretatio facta* 20. *Iuny* 1536. commendis aduersantur: adeò quidem vt Brabantis Principes in felici inauguratione promittant, non permittendas in eo ducatu vnquam commendas, sed vsuros perpetuo iure electionis regulares conuentus. super qua re anno 1476. Sixtus IV. monasterio S. Michaelis Antuerpiensis, ac deinde toti Ordini Præmonstratensi concessit liberam Prelatorum suorum electionem: quæ plenū sortiretur effectum, non obstante aliquâ reseruatione, commendâ, aut aliquâ prouisione Curiæ Romanæ, atque ann. 1477. cum secus quidpiam actum esset ad instantiam procuratoris generalis per patentes Principis literas emendatum fuit: & Carolus V. quadam epistolâ etiam ne quid simile exinde fieret, vetuit, & promisit. vt neque etiam cuiquam coadiutor daretur, nisi ad petitionem & solicitationem ipsorum Abbatum. Rursus an. 1478. Maximil. literis Buscoducis datis promisit monasteriis & Prelatis conseruare omnia papalia, Imperialia, seu ducalia priuilegia, & specialiter quod monasteria imposterum non possent commendari: quibus conformes sunt literæ Philippi Archiducis postmodum Regis Hispaniæ an. 1504. aliæque Caroli V. an. 1516. 18. Februarij, denique anno 1480. idem Philippus sine vlla turbatione eos voluit frui omnibus priuilegiis per Pontificem aut Principes concessis. quod idē iussit Carolus V. mense Aprili 1516. etiam antè an. 1514. in sua Louanij inauguratione promisit nullo modo facere, aut pati, vt prælaturæ in commendam darentur. idē q; præstitit Philip. II. an. 1549. & Albertus Pius an. 1599. ac deinde an. 1620. nomine Regis Philippi III. adeoque electionū libertas exclusis commendis, similibusq; prouisionibus apud nos obtinuit; vt cum Carolus V. pro omnibus suis ditionibus Hispania & Neapoli exceptis à Leone X. obtinuisset super prouisionibus prælaturarum, dignitatum ecclesiasticarum certas bullas, per quas de iis disponendis facultatē sibi esse tributam contenderet, Abbatibus contra allegantibus liberam electionem per eas Bullas impediri nō posse; tandem res sex vtrimque arbitris commissa est, sub ea lege, vt donec ab iis pronunciatum esset; liceret monasteriis per modum prouisionis sine vllo obstaculo vti liberis suis electionibus; à quibus hactenùs non est quidpiam pronunciatum. & quæ superuenerunt turbæ atque aliæ forsitan literæ Philippo II. concessæ rē eo deduxerunt, vt electionum quidem imago maneat, nullis hactenùs commendis admissis, sed eligi non possint personæ Principi ingratæ, & ab eo propositæ pœnè debeant. proponit autem, cum desideria regularium per Comissarios eò missos, & singulorum qualitates intellexit: iisque nunc moribus vtimur. nam literarum inspectio non facilè datur, ne cuilibet ansa detur coaxandi. Porrò vt olim sæpius ita nouissimè à Concilio Tridentino *f.* 7. *c.* 4. reprobatæ sunt commendæ perpetuæ: ne sub earum prætextu quis plura incompatibilia beneficia possideat. quin etiā in parochialibus semestres commendæ reiectæ sunt: *f.* 24. *c.* 18. dum Vicarius constitui mox in vacantibus iubetur, qui onera subeat donec de rectore prouideatur, quod quamprimum per concursum fieri mandatur, adeoque cessat hodie eatenùs c. nemo *de elect. in 6.*

Sed abrogatæ.

Præsertim in Brabantia.

CONSVLTATIO III.

An concordata Germanica obtineant in Brabantia.

Pacta inter Papam Imperatorem & quosdam Principes, aliis facta acceptandi facultate.

PActa ea sunt inter Sedem Apostolicam & Fredericum Imperatorem, & quosdam Ecclesiasticos & seculares Principes nomine totius Nationis Germanicæ siue Alamanicæ, approbata, laudata, conclusa & acceptata, addita ad finem clausula, vt ordinatio collationum, beneficiorum ibi non reseruatorum per alternos menses possit per dictam nationem publicari, vt omnes qui eâ gaudere voluerint, tempus congruum habeant eam acceptandi, tunc à kalendis Iunij currere incipiat, &c.

Ecclesiasticos etiam vt Principes.

Qua in re in primis occurrit annotandum, quod non solus Imperator, sed cum eo alij Principes ordinauerint, acceptauerint, & concordauerint, & quidem Principes tam ecclesiastici quàm seculares; id est quà Principes: nam si contraxissent quà ecclesiastici, nominati fuissent Archiepiscopi, Episcopi, &c. E contrario verò in concordatis, quæ fecit Leo X. cum Francisco I. Rege Galliæ, solus Rex, nulli cum eo magnates ordinauerint, acceptauerint, & concordauerint, nec ad finem facultas eis acceptandi, aut voluntas gaudendi proponitur: sed Leo *statuimus*, inquit, *& ordinamus quod de cætero perpetuis futuris temporibus loco Pragmaticæ Constitutionis infrascriptæ obseruentur constitutiones*: vbi absolutum mandatum proponitur: & infra distribuit menses Collatoribus liberos, & graduatis affectos, quibus conferre vacantia beneficia teneantur: mox primo mense post Concordatorum illorum acceptationem & publicationem, quæ acceptatio non defertur Collatoribus vt nec publicatio, sed ipsi Regi Francisco I. prout eius Legatus ea acceptauit, vt in literis Leonis in verb. *cum præfato Rege concordatas, & per ipsius legitimum procuratorem acceptatas, &c. apud Rebuff. super Concord.* & sic per totum regnum Galliæ ab acceptatione Regis & publicatione ligarunt, citra aliud arbitrium aut acceptationẽ Concordatorum; quæ in Germanicis Concordatis defertur Collatoribus. sed & ipse Rex Galliæ à Leone 17. *Kalendas Iulij* 1518. protector, defensor, & conseruator literarum & Concordatorum constituitur, aduersùs omnes contraria attentantes.

Franciæ concordata inter Papam & Regem solum cum præcisa omnium obligatione.

Siquidem longè distat authoritas & supremitas quam Rex Galliæ in regni sui incolas, & quam Imperator in eos, qui sub imperio comprehensi sunt, exercet. In Gallia nemo Iura Regia possidet; in Imperio omninò multi: ibi nemo iudicio regio exemptus; hic multi, qui à nemine iudicantur: ibi nemo cuius iudicium à Rege eiusúe Curia per prouocationem emendari non possit; hic multi: v.g. in Bulla aurea Car. IV. disertè id traditur de Rege Bohemiæ quoad Bohemiam, & annexas prouincias; & priuilegia prætendunt, iura, & vsus Archidux Austriæ. Lotharingiæ, Brabantiæ, Sabaudiæ, & omninò plures, qui Constitutionibus imperialibus negant se obstringi.

Vt Imperij, & Franciæ subditi admodum differunt.

Adeoque sicut alteri facta stipulatio non prodest, §. *alteri inst. de inut. stip.* nisi saltem per publicam, vt hodie vtimur, personam facta acceptetur ab eo, in cuius gratiam est facta; sic eo videtur spectare, quod Imperator, & quidam cum eo Principes nomine Nationis Alamanicæ concordauerint, & ad finem eorum Collatoribus detur facultas illa acceptandi.

Errant siquidem qui illa credunt esse absolutæ obligationis, & ea verba quæ initio ponuntur *laudata, conclusa & acceptata*, ad omnes sub Nationis nomine comprehẽsos spectare putant, quod ab omnibus sint acceptata, quia ipse textus se explicat *à partibus*, inquit, *ipsis hinc inde approbata, laudata, conclusa, acceptata & concordata fuerunt*, scilicet *diuersa*

Germaniæ concordata paciscentes & acceptantes tantùm obligant.

sa & rationabilia Capitula & statuta, quæ autem fuerint hinc inde partes idem textus edicit, Legatum Apostolicum sufficienti authoritate suffultum Romanæ ecclesiæ, & Imperatorem; & nonnullos Principes Germanicæ Nationis nominibus.

Inita pro Natione tota, non per totam, nec per totam accepta.

Acceptata igitur sunt pro tota Natione, non per totam Nationem. multi siquidem per Germaniam eadem concordata non acceptarunt: vt Herbipolenses, Bambergenses, aliique; qui vel ampliora priuilegia, vel sibi fortè conuenientiora obtinuerant: & tamen eâ partium acceptatione non obstante inferius acceptandi facultatem facit iis, qui vti & gaudere voluerint: quod omninò frustraneum, si prima partium acceptatio sufficeret; & planè facultati & libertati contrarium, si obligaret. Ideoque Chokier. *ad d. reg. glos.* 11. *n.* 13. particularium acceptationem rectè dicit esse necessariam; *post Nauar. cons.* 1. *de Constit. n.* 23. & cōgruūt verba regulæ 8. *Cancellaria* hæc, *& per eos qui illam acceptare & obseruare debuerint, acceptatis*. Gallica præter Regem à nullo acceptari debuerunt, cuius omnibus subditis mandatur à Pontifice & Rege ea obseruare: Germanica ab iis debent acceptari, qui iis gaudere volent, vt eorum est textus *in* §. *& ad finem*.

Et sanè constat Episcopos Leodienses & Cameracenses, aliosque in eorū diœcesibus Collatores olim ea admodum non seruasse. Vnde Maximilianus Imperator 11. *Iulij* 1518. Episcopo Leodiensi, aliisque in eius diœcesi Collatoribus; Carolus verò V. Imperator 9. *Feb.* 1554. Episcopo Cameracensi aliisque in eius districtu Collatoribus mandauit, vt aduersùs eadem Concordata prouisos non admitterent.

Vt illorum obligationi nō sufficiat aliquem esse sub Imperio.

Vt non continuò consequens sit, si quis sub Imperio sit comprehensus, minimè verò si sub nomine tantùm Nationis Germanicæ, vt Concordatis huiusmodi obligetur: tametsi in Gallia id obtinere concesserim: *cum Rebuffo in pro. ad Concord. tit. de Colat.* §. *præfatiq; Ordinarij ad verbum post præsentium acceptationem, vers. & quando quis impugnat*. cuius differentiæ ratio est in diuersitate authoritatis per Regem Galliæ, & Imperatorem, vt initio diximus, exercitæ: hic totum Regnum obstrinxit, & Leo toti Regno Concordatorū obseruantiam mandauit: Imperator non item; sed & Germanis arbitrium acceptandi, & voluntas adeoque libertas gaudendi Concordatis permissa est.

Porrò Imperatorem Maximilianum scripsisse Episcopo Leodiensi vt Imperatorem, inde manifestum est; quod soluto pridem matrimonio illius cum Maria Burgundica harum ditionum hærede, & finitâ Caroli nepotis iam quindecennalis tutelâ, eoque emancipato, & hic iam ante triennium inaugurato scripserit: sed neque alio nomine ius ei authoritasúe erat Episcopo Leodiensi imperandi, & quidem bannum imperiale comminandi: Carolus verò V. eâdem authoritate & nomine imperatorio scripsit Episcopo Cameracensi, & quidem penè iisdem verbis, stylo latino, & per scribas Imperatorios, non harum ditionum.

Vnde etiam accidit quod quamuis in iisdem Maximiliani & Caroli literis vetentur eadem Concordata impediri per quascumque nominandi facultates, & contra eadem prouisi admitti: tamen Nominati Louanienses prouisi de beneficiis in mensibus Ordinario per Concordata concessis vacantibus indies per Concilia Regia in possessione manu tenentur.

Ducem Brabantiæ Concordata non fecisse vnà cum aliis.

Iam verò descendendo ad Brabantiam nostram, constat initorum Concordatorum Germanicorū tempore Ducem Brabantiæ Philippum Burgundum, quem Bonum vocant, *anno scilicet* 1448. per Annales Brabanticos Belgicosque in his egisse ditionibus, non apud Fredericum Impe-

Imperatorem. Ideoque ex iis Principibus non fuisse, qui vnà cum Frederico Concordata illa pepigerint.

Brabantiam ab Imperio exemptam.

Brabantiam verò, tametsi olim Imperij membrum fuisse dicatur, vt ex historiis & diplomatibus constare poterit, & asserit Kinschotius *tract. 1. c. 2.* tamen idem *c. 1.* Ducem Brabantiæ hodie negat superiorem recognoscere, vel a multis annis recognouisse, imo sæcula aliquot ait effluxisse, quibus Imperatorum authoritas per se in Brabantia nunquam spectata aut recognita fuerit; sed Duci Brabantiæ omnes Notæ Maiestatis competierint *d. c. 1. n. 6.* quin & iam inde Bulla Car. IV. *an.* 1349. extra Brabantiam citari, aut appellare Brabanti non potuerunt, nec ad Iudicium quidē Cæsareum, seu Cameram Imperij Bulla Sigismundi 1414. vt iam olim, atque ante eadem Concordata res videantur sibi habuisse ab Imperio separatas.

Imperii legibus non vti.

Cuius rei nullum euidentius potest esse signum, quam cum eos iure Romano obstringi certū sit, qui sunt sub Imperio Romano: *l. fin. D. de Iurisd. omn. Iud.* §. *nam quod quisque Inst. de iur. nat. gent. & ibi DD.* tamen in Brabantia nullæ leges Imperiales, nullæ Constitutiones, aut decreta locum habent, publicantur, aut obligant: & vt paria habentur forum sortiri, statutisque, ac legibus subiici: *Kinschot. d. tract. 1. c. 3. n. 3.* ita statuendum est, vt ab Imperatorio Iudicio sunt exempti Brabanti, ita sint & à Constitutionibus Imperij.

Imo olim etiam ab anno 1312.

Quod tamen fortè nec omninò est accepto ferendum Bullis Caroli IV. & Sigismundi, cum pridem antè non sit memoria Imperialium constitutionum hic publicatarum: & Ioannes Brabantiæ Dux in legibus Brabantiæ Cortenbergæ datis 1312. quibus ius, quo Brabanti perpetuò essent vsuri, scribitur, nullam mentionē facit constitutionū Cæsarearū, sed eam clausulam inserit, vt si quid occurreret quod ibi non foret decisum, iudicaretur ex eo casu ibi decisso, cui proximè simile videretur. adeoque hæc obtinent, vt inauditum hic sit constitutionem Imperialem pro iure allegari: quin imo notorium est de facto bannum etiam Imperiale in Brabantia nullius esse effectus, *Kinschot c. 7. n. 2.* aliaúe præcepta, vel decreta. *n. 3.*

Banno Imperij non subiici.

Aut supremæ iurisdictioni.

Quamuis autem in omni actu & priuilegio excepta videatur suprema iurisdictio, *per leg. vlt. & ibi late Iason D. qui satis. cog. Menoch. cons. 156. vol 2.* tamen respondet Kinschot. *d. c. 2.* eam abdicatam diserta Bulla Sigismundi, quæ annis 24. concordata Germanica antecedit, sed & ampliori Bulla Car. V.

At vero Paulus Matthias Weshnerus *in obseruationibus suis lit. S. verb. stand. dess. reichs* contendit non ex exemptione a iurisdictione sequi exemptionem à superioritate, diuersa esse forum sortiri, & subditum esse, adeoque Ducem Burgundiæ & Lotharingiæ à iurisdictione Cameræ exemptum quidē etiam transactione in Comitiis Augustanis *26. Maij* 1548. inita, sed tamen vt alios Principes, quorum cathalogum latè ibidem recenset, comitiis interesse, honorum & onerum participes esse, assessorem in Camera Spirensi habere, onera Imperij quantum duos electores ad Rhenum, & ad expeditionem Turcicam, quantum tres contribuere.

Sed Christophorus Besoldus *Operis polit. discurs. de Burgund. Comit. Montbelgardensi, Sabaudia aliisq. in & extra Germaniam prouinciis spectantibus ad Imperium Romanum c. 7.* plura alia adducit argumenta, & Belgij prouincias Imperij feuda esse contendit: Carolum vltimum Burgundiæ Ducem easdem ab Imperio recognouisse, tractatumque Augustanum, de Circulo vt vocant Burgundico (sub quo sint hæ ditiones) à Camerali Iurisdictione exempto, in controuersiam vocatam fuisse aliquando, sed subiungit ipse Besoldus Philippum II. legato Maximiliani II. Imperatoris scedula manu propria scripta

Flandriam cæterasque prouincias nihil cum Imperio habere cõmune.

scripta respondisse electores & cæteros Imperij Principes falli, si crederent Flandriam, & reliquas prouincias sibi adiectas habere aliquid commune cum Imperio. & nos annotauimus *in Iur. pont. nou. anal. tit. de relig. dom. n. 10.* Philippum II. à Carolo V. Imperatore inuestituram accepisse 7. *Martij* 1551. eiusmodi formâ literarum, vt nihil interim subiectionis, aut superioritatis, aut libertatis minuatur.

Brabantiã Imperij feudum non esse.

Id quod porro maximè Brabantiam spectat, cuius ditio non aliquo feudali diplomate Principibus nostris primùm est concessa, vt optimè Haræus *in prolog. Annal. Brabantiæ*, sed iam olim ante Imperium in Carolum Magnum translatum possessa à Pepinis, Carolomannis, Martellis &c. vt hæreditaria.

Vnde etiam Nicolaus Clericus Secretarius quondam Antuerpiensis in Chronico suo Rythmico vernaculo, vt eum citat Diuæus in Brab. *lib. 1. c. 2.* negat Dynastas veteris Brabantiæ alios Dominos agnoscere, quàm Deum, omnium rerum largitorem.

Diuini & sui Iuris esse.

Sed vt vt ea res sit, iuxta responsum Philippi II. de facto nihil commune habet Brabantia cum Imperio. quin imo literæ in supremo Brabantiæ senatu indies expeditæ, Principes nostros scribunt supremos, & Souuerános indigetant. Nullus vsus est constitutionum Imperialium, Iudiciorum Cameralium, quin imo iure priuilegiariæ Bullæ Sigismundi diserta competit à iurisdictione suprema Imperatoria exemptio.

Duces Brabantiæ supremos seu Souueranos esse.

Quæ an iure sustulerit omnem omninò supremitatẽ, non est anxiè disputandum, cum constet Imperatoriam authoritatem in subditos Ducis Brabantiæ de facto nullam exerceri, & iam ante tempora concordatorum non fuisse exercitam.

Quin imo quamuis superesset aliqua supremitatis imperialis virtus respectu ipsius Ducis, ad iuuandum Imperatorem aduersus hostes Imperij, aliudúe vinculum feudale, aut Maiestatis, quam aliqui impræscriptibilem faciunt, non tamẽ hæc ideò porrigerentur ad ciuilia incolarum Brabantiæ negotia.

Brabantos quoad negocia ciuilia omnino nullatenus Imperio subiici.

Adeoque quamuis Brabanti dicerentur comprehensi sub nomine Nationis Germanicæ, quin imo sub Imperio Romano-Germanico; tamẽ pactio, ordinatio, acceptatio, concordatio Frederici Imperatoris cum Sede Apostolica non posset obligare Brabantos, pridem quoad ciuilia saltem emancipatos, quorum Princeps vna cum Frederico concordatis non interuenisset: nisi porrò collatores beneficiorum in Brabantia sitorum, eadem concordata acceptassent, iuxta facultatem illis in §. *& ad finem* propositam.

Vt Imperatoria concordata ad illos spectare non possint.

Vnde etiam sequitur literas Maximiliani Imperatoris ad Leodienses, & Caroli V. ad Cameracenses collatores scriptas non obligare quoad beneficia in Brabantia sita, nec pœnas banni Imperialis, aliasque in iisdem comminatas in Brabantia locum habere.

Vt Maximil. Imp. literæ accipiendæ sint vt scriptæ ab Imperatore de illis seruandis.

Et quamuis Carolus V. Imperator, idem fuerit etiam Dux Brabantiæ, non ideò tamen magis per leges Imperatorio nomine latas præiudicare voluisse censebitur Ducali suæ supremitati, aut iuribus suorum subditorum, locumque fecisse Imperatoriis constitutionibus in Brabantia, quarum ibi per tot sæcula inefficax fuisset authoritas.

Et Car. V.

Quod si enim Principum literæ ita semper sint excipiendæ ne cui noceant tertio, multò maximè ita sunt exaudiendæ ne propriis subditis præiudicent, & multò minimè ne supremitati ipsius Principis, iurisdictioni, & authoritati, quam tanto zelo, animis, & armis Principes complectuntur, atque defendunt: quam ideo generalibus verbis non sunt censendi minuisse, si etiam priuatorum generalis locutio ita est exaudienda, vt non ea complectatur, quæ specialiter rogati non admisissent. *l. 1. & ibi DD. D. de Off. eius cui mand. est Iurisd. c. quod ad translationis X. de off. deleg. Kinscot. d. t. 1. c. 11.*

Ne iuri subditorum noceant.

Quæres

Cur igitur Traiecti & Niuellis seruantur?

Quæres igitur vnde sit factum, vt Traiecti notoriè ea Concordata obseruentur, atque Niuigellæ?

Et primùm quidem procliue est credere Dominā Niuellensem olim fundationis Imperatoriæ, & Principem ipsam Imperij, Imperij concordata acceptasse, & iis conformes fecisse collationes prębendarū: Traiectum porrò fuit à Philippo II. Imp. Henrico Duci beneficiario iure concessum, & à Frederico II. & Henrico eius filio confirmatum, & à Leodiensibus variè controuersum; *vt refert Diuaus in Brab. lib. 1. c. 11. & Kinschot. tract. 1. c. 2.* vt quamuis à Carolo V. demum Brabantiæ firmiter sit annexum, non desierunt tamē Leodienses indiuisa ibi iura possidere. Vnde nec erectis nouis Belgij episcopatibus inde est abscissum, vt mirum non sit si illa ecclesia Cathedralis suæ mores sit imitata, cui in spiritualibus & temporalibus non desierat subesse, adeoque concordata Germanica acceptauerit.

Extra has ciuitates nec vsus ferè est Concordatorum minus pacificus & communis.

Extra has duas ciuitates communior est practicorum opinio non obtinere in Brabantia Concordata Germanica. & eam optimè stabilit Wames. *cons. 255. n. 9. & seqq.* præter Niuellam *cons. 33. n. 13.* eo quod Brabantia extra Imperium pridem sit & Nationis Alamanicæ fines & superioritatem: quamuis reliquiæ aliquæ superesse videantur. vnde neque Precibus Imperialibus in Brabantia est locus, quæ tamen per totum Imperium & Nationem dantur. quare nec priuilegio nec oneri Imperiali hic locus est, sed vtrumque suis finibus concluditur. vt nec eò extendantur Concordata quò Leodiensis diœcesis extenditur extra fines Imperij, tum olim tum multò magis hodie: neque eò pertinent Maximiliani & Car. V. literæ Imperatorio nomine & officio, quod huc non extenditur, scriptæ, neque habent Brabanti qualitatē in concordatis adeò formaliter requisitam. Vnde limitata causa limitatum, neque extra illos fines producit effectum; tantùm abest vt in Brabantia pacificus sit vsus Concordatorum. *ita fere VVames. d. cons. 255.*

Quomodo Capitulum Antuerpiense numquam acceptauit.

His conformiter cum Capitulum Antuerpiense concordata Germanica non acceptasset, sed quatuor mensibus relictis pridem ordinariis fuisset contentum, atque post eadem Concordata in iisdem mensibus ordinariis præbendas cōtulisset, idque Sixto IV. exposuissent, declarauit ille collationes ita factas & imposterum faciendas validas fuisse & fore: additis etiam clausulis priuilegiariis, quæ Concordatis insunt. ad eandemque rationem Abbatia S. Michaëlis Antuerpiæ *anno* 1476. ab eodem Sixto IV. priuilegium obtinuit, vt eidē Abbatiæ quandocūq; vacanti per canonicam conuentus electionē prouideretur, non in commendam daretur. quo priuilegio nullatenùs erat opus, si hîc Concordata fuissent acceptata, quæ id ipsum concedunt, & firmiori contractus nexu, quàm priuilegio pontificiâ potestate reuocabili.

Nec Abbatia S. Michaëlis Antuerp.

Cur Leoninus de Cameraco aliter sentiat?

Et quamuis Leoninus cons. 50. amplè asseruerit eadem Concordata Cameraci obtinere, tamen quando eius argumenta ad lapidem fundamentalem alliduntur omnia eò spectant, omnia ex eo vim habent quod Cameracēnsis ditio sit notoriū feudum, & portio Imperij ac Nationis Germanicæ. adde cui nulla competat exemptio à iurisdictione Imperatoria, vti neque Leodiensibus. quodque Imp. pro iis vt subditis suis contraxisse, eosque obligasse censeatur.

Ex eoq; rursus decidendū est, quod subinde quærit Leoninus, an beneficium Concordatorum Cameracensibus suffragari debeat, quia non constat de particulari acceptatione Concordatorum?

Argumentum illius conuersum pro Brabantis.

Quo argumento in contrarium verso si quis non subsit Imperio, non sit eius membrum, non subsit imperatoriæ Iurisdictioni, non sit ex iis pro quibus eius officium debeat inuigilare, de facto sit exemptus vel iure

iure priuilegiario, saltem quoad negotia ciuilia, nec mens fuerit aut virtus Imperatoriæ conuentionis, vt eum complecteretur aut obstringeret in quem ius dicere non posset, nisi acceptare volentem pacta, conuentaque nomine Nationis.

Et quoniam dum obscuræ sunt Imperiorum & subiectionum quæstiones, non solent sæpè nec audent subditi in earum præiudicium, quod huic vel illi ex contendentibus accedant, aliquid nouare, vt cautè fecit Capitulum Antuerpiense, quod Sixto IV. in præcitatis literis iudicasse narratur; quod quamuis Ecclesia Antuerpiensis de prouincia Rhenensi & Ducatu Brabantiæ existat, tamen nec pragmaticâ sanctione, nec Concordatis Germaniç vti consueuit.

Cur Antuerpienses Concordata non acceptarint.

Ad eundemque modum quamuis Comes Flandriæ olim aliquâ personali obligatione astringeretur Regi Galliæ, ditionem tamen ipsam vulgò negabant Regno subiectã, præsertim vt tradit Damhoud. prax. ciuil. pluribus locis. qua de re latiùs egimus in Hiatu Iacob. Cassani obstruct. l. 1. c. vlt. §. Flandria. in quibus nulla erat prouocatio; tamen Gallis quamuis contra contendentibus, nunquam Flandri receperunt pragmaticam sanctionem, neque postmodũ Concordata Galliæ cum Leone X. conuenta, iam antequam per Francisci I. captiuitatem Flandria solueretur quocumque vinculo supremitatis.

Igitur ad eandem rationem facilè est creditu, eum Brabantiæ tractum, qui Antuerpiæ vicinus est, oculos reflexisse ad eam Ecclesiam, quæ post Cameracensem dignior iis in partibus semper est habita, cui doctorum virorũ in Romana etiam & Imperatoria Curia agentium insignis fuit copia, illiusque exemplum esse imitatum, ordinariisque mensibus mansisse contentum, nec quidquam nouasse, quo Imperatoris hic authoritas videretur inuidiosè agnosci; cùm sui Principes magis præ se ferrent nihil sibi cum Imperio esse commune.

De Antuerpiensi territorio vt de capite sentiendũ.

Præsertim si verum est, & laudari potest quod Besold. *d. c. 7. ego ipse*, inquit, *vidi quamplurima scripta à Burgundiæ fiscali Dolano producta, vbi propugnatur, Comitatum Burgundiæ ab omni superioritate liberum esse, nec vllum nisi Deum & gladium superiorem habere. Et inde in Dolana Curia Cameræ Imperialis decreto aliisq́ expeditionibus ab Imperio emanatis, nullo modo defertur, etiam in iis casibus, in quibus aliis Principibus aliquid concederetur, ne illa imperium recognouisse videatur, imo verò nobilitatis Insignibus ab Imperiali maiestate donatos nobilium priuilegiis liberè frui non facilè permittere, Dolanum parlamentum relatum mihi est, quamuis nullum ab aliis Principibus ad nobilitatem euectis hac in re inferat impedimentum.* sic etiã Kintschot. *d. tract. 1. c. 7. n. 3. indices*, inquit, *acquiescere non tenentur literis Cameræ Imperialis, quibus præcipiunt (vt aliquando accidisse vidi) non autem requirunt testium examinationem aut aliud simile ab illis fieri, quasi præceptis astringerentur imperialibus.* adeoque & hic Edictum de nobilitate & insignibus latum an. 1616. priuilegia negat iis, qui tantùm sunt nobilitati ab exteris Principibus, nec Imperatorem disertè excipit, nec verò priuilegia ab Imperatoribus cõcessa extra causam Iurisdictionis, aliæue notæ maiestatis Imperatoriæ hic de facto recipiuntur, sed neque moneta Imperatoria excipitur, cum Edicta nostratia vetant nummos exterorum Principum recipi, præter species Edictis expressas. cum tamen Christus *Matth. c. 22.* ex nummo, imagine, & inscriptione Cæsaris debitum ei concluderet.

Quæ cùm ita sint, idque factum, aut non factũ esse credendũ sit quod fieri aut non fieri solet. *Euerard. in loc. à commun. accident.* vt *in l. si pactum. D. de prob.* id actum intelligitur, quod plerumque soleat, & optimè statuit *Euerard. n. 30.* quod con-

Ideoque contrarium alicubi asserenti Concordata recepta incumbit probatio.

contrarium asserenti incumbat probatio, id quod argumentum d. l *si pactum* apertè concludit: quid ni rectè atque optimò iure dixerimus Collatores beneficiorum in Brabantia sitorum præsertim in tractu Antuerpiæ vicino ad exemplum insignis Ecclesiæ Antuerpiensis fecisse quod omnes prudentes facere sunt soliti, vt nihil nouauerint quod inuidiosum hic esse possit, prætextu Concordatorũ Germaniæ, & mandati Imperatorij, & si quis contrarium velit asserere ei, incumbere probationem?

Exceptio non sunt recepta Concordata vt hic valeat.

Præsertim si licuit non vsu, non receptione esse contentos, non ignobilibus scriptoribus, quos citat Georgius Branden *q.* 3. *&* 4. *super Concordatis Germaniæ.* vbi has exceptiones conatur explodere, lex non est recepta, lex non est in vsu: sed omissis iis, quæ pro & contra in generalibus terminis non indoctè adferuntur, iam supra refutauimus errorem quo *q.* 3. verbum *acceptata* in Concordatis positum, quod tangere diximus solos eos qui Cõcordata pepigerunt, traducit quasi ab omnibus Germaniæ Prælatis iam tum laudata, recepta, acceptata fuissent. quo penè eodem errore Leon *d cons.* 50. asserit Cõcordata per Romanorum Regẽ & alios Principes acceptata vim pacti habuisse pro Natione Germanica vt nolentes & inuiti eis obligarentur; tantùm abest, vt opus fuerit particulari subditorũ acceptatione: nam id disertè repugnat textui eorundem Concordatorum, qui *in* §. *& ad finem* Collatoribus congruũ tempus concedit, qui eâ Ordinatione gaudere voluerint, eam acceptandi; additque tunc post acceptationem quoad Sedẽ Apostolicam à Kal. Iunij proximè futuris ipsa currere incipient: non antè igitur Ordinatio vires habet, non antè currere incipit: validissimo argumento à contrario sensu, & contrariorum impossibilitate, siquidem quod incipit, non præexistitit.

Cui rei fauet, quod idem Leoninus. *d. cons.* 50. citat declarationem Sixti IV. pro Episcopo & clero Traiectensi. anno 1473. his verbis *& nobis ligitimè* Concordata ipsa indifferenter pro tota Natione esse inita, & omnes de eadem Natione ea acceptare volentes illis vti posse, & gaudere debere. vbi ea acceptatio est voluntatis, & vsus possibilis arbitrij, sed acceptantes iam gaudere iis debent: quæ accuratè Pontifex distinguit.

Fatetur tandem ipse Leoninus facultatem acceptandi saltem appositam esse propter eos, qui quamuis sint de Natione Germanica, tamen tempore fortè Concordatorum Imperij superioritatem non agnoscerent: quibus ideò non conuenit argumentũ, quod Rex contrahendo pacta publica, & fœdera pro Regno aut Natione subditos suos obliget.

Et verò quod Branden *q.* 4. *super Concord. German. n.* 20. ait, exceptionem non vsus locum habere non posse, quod sicubi prætenderetur, non solùm nunquam à Pontifice tacitè vel expresè probatus, sed expresè improbatus appareat, cum iam supra retulerimus Sixtum IV. declarasse validas collationes à Capitulo Antuerpiensi factas, non in alternis Concordatorum mensibus, sed quatuor antè Ordinario concessis, quibus Capitulum semper fuerat contentum, neque ea Concordata acceptauerat, aut vsum erat: eosque menses priuilegiis muniuit per literas quæ bullatæ & plumbatæ in archiuis Capituli adhuc exstant.

Nec obest aut in his loquitur. Cõt. Clement. VII.

Porrò quod Branden allegat constitutionem Clementis VII. quam vocat adeo claram, atque ipse ad longum refert; si quis legat eandem, facilè animaduertet eam non agere de Concordatis propter illa ipsa, sed propter reseruationes, quas quidam Prælati ex toto contemnebant, & pœnalibus etiã mandatis vllas prouisiones Apostolicas admitti vetabant. *vt punctum* 39. *in Comitiis propositum* 1594. *Branden Not.* 10. & omni

omni mense conferre attentabant, quod ante fecerãt & Galli per pragmaticam sanctionem: quo vergit etiam Oratio Cardinalis Madrutij; vt saltem Pontifici menses Concordatorum seruentur, quæ ex sua parte offert Clemens seruare, quod & primâ fronte apud omnes iustius & æquius videbitur, vt pacta conuenta cum Natione seruentur, quàm si via tantùm reseruationis Pontificiæ peratur, vbi ea in ista Natione multis locis adeò erat debilitata. nam si quis plures relinquere sponte volet Pontifici, quid est rei cur repugnet, cum ipsa Concordata tanto labore constiterint aduersùs priores Constitutiones plures mẽses reseruãtes?

Ad eum sensum consequenter respondetur, Clementem VII. aliter prouisos dicere intrusos esse, non gaudere beneficio annalis, aut triennalis possessionis, sed nec vllum fluxum temporis eos à iure aduersariorum tutari, adeoque nulla præscriptione defendi. quod Branden latius prosequitur *q. 2.* vbi animaduertendum tamen est Clementem causam constitutionis sumere ex reseruationibus Apostolicis, *de beneficiis*, inquit, *nobis reseruatis, &c.* si quis ergo plures admittit reseruationes Apostolicas, nihil est quod Sedes Apostolica conqueratur, sed potius vt lubens admittat, & ordinarios quatuor mensibus contentos priuilegiis remuneret. vt egit Sixtus IV. cum Capitulo Antuerpiensi: alioquin quod in fauorem Sedis Apostolicæ est constitutum retorqueretur in odium; quæ non est mens legum.

Non vsus Concordatorum vt obiici possit.

An autem ex altera parte non vsus aduersùs Concordata obiici nõ possit, vt contendit Leoninus *d. cons. 50.* eò quòd priuatorũ vsus aut non vsus legi, paci, & tranquillitati publicæ pro vniuersa Natione multis operis elaboratæ aduersùs intentionem, literas, & decreta Imperatoria, habet etiam suum scrupulum.

Sed profectò cum res ipsa penitius inspicitur, aliud est dicendum: quia Concordata Germanica non sunt lex aut Constitutio, sed contractus respectu Sedis Apostolicæ, atque Imperatoris, aliorumq; Principum: respectu autem Nationis Alamanicæ priuilegium continent: quo ante factæ beneficiorum reseruationes multifariam restringuntur, & Ordinariis amplior potestas tribuitur; nullum respectu Nationis obseruandi mandatum est; sed disertè, vt iam sæpius dictum est, tribuitur ea acceptandi facultas, iis gaudendi voluntas, & arbitrium: vbi ex aduerso Concordata Galliæ respectu quidem Sedis & regni contractus sunt, sed respectu subditorum legem & præceptum absolutũ continent: tam enim Leo X. in suis literis, quàm Franciscus I. in suo edicto omnibus regni subditis ea mandat obseruare, sine vllo arbitrio acceptandi, aut vtendi subditis relicto. & ratio diuersitatis est, quoniam Rex eminenter continens subditorum consensum, & absolutam habẽs imperandi authoritatem, ita potuit nomine Regni contrahere, & subditis absolutã obseruantiam imperare, vt latius dissertat Leoninus *vbi supra*: at verò in Imperio neutrum ita obtinet in Imperatore: quia multi sunt sub Natione Germanica, Principes ecclesiastici & seculares Regalia in suis terris obtinentes, Ordinationibus & legibus Imperatoriis soluti, præsertim in ciuilibus negociis: vt ab Imperio emancipati Belgæ, sed imprimis Brabanti Bullis Caroli IV. & Sigismundi à iurisdictione exempti, vnde in his eorum consensum Imperator in paciscendo eminenter non continet, nec iurisdictionem in imperando habet.

Ideoque diximus supra nec literas Imperatoris Maximil. ad Leodienses, nec Caroli V. ad Cameracenses Episcopos & Collatores scriptas ad Collatores Brabãtos seu beneficiorũ in Brabãtia sitorũ extendi.

Non magis quàm ad beneficia in Gallia, Hannonia, Artesia, aut Flandria, aut aliis extra Imperiũ locis sita, quorũ prouisio cõpetit Episcopis

Leodiensi aut Cameracẽsi, aut aliis Collatoribus sub Imperio degẽtibus.

Et verò leges etiã & Constitutiones Principũ nõ vsu, & maximè contrario vsu desinere obligare, præsertim post longa tempora, omniũ gentium moribus receptũ est; & maximè illarũ, quæ consuetudinario potius, quàm scripto iure vtuntur.

Non vsus tollit decretum irritans, vt principale.

Vt nihil moueat clausula decreti irritãtis in Cõstitutionibus Apostolicis aut legib. Regiis adiecta, quàm valdè extollit Brandẽ. *d.c.*4. & Leoninus *d. cõs.* 50. quia vt rectè Flamin. *ab eodẽ Branden citatus*, illud decretũ tacitam conditionẽ habet, si recipiatur, si moribus vtentium probetur.

Quoniam, vtcumque refragetur Branden, tamẽ clausula irritans pars tantùm est legis, & accessio: si ergo lex non vsu, contrarioque vsu desinere potest obligare, poterit huiusmodi decretum accessorium sequi suum principale, & accidentia tolli cum suo subiecto.

Natura legum est, vt quamuis legislator legi, si quis contrariũ egerit, nullitatem non adiecerit, & clausulam irritantem, tamen inesse ea tacitè censeatur: *l. non dubium. C. de legib.* adeoque propter inexistentem clausulam irritantẽ nunquam contrario vsu abrogari lex, aut desinere posset obligare.

Vt non vsus tollat etiã pro vtilitate publica constituta.

Quod porrò etiam Leoninus admodum vrget Concordata continere vtilitatem publicã, cui pacto aut vsu priuato derogari non possit, plausibile quidem argumentum est in Gallia, vbi vniuersaliter huiusmodi vtilitatis obseruatio est in præcepto, à Pontifice & Rege dato; sed non eadem vtilitatis consideratio est in textu Concordatorum Germanicorum expressa, sed publica cum priuata est intermixta, ita vt priuatis liceat publicæ vtilitati adhærere, Cõcordata acceptando, eorumque vsu gaudendo; vel illis abstinere. *vt in c. si de terra. X. de priuileg. V. c. dilecti. X. de consuet. aut for. comp. c. nuper. X. de decim.* priuati etiam verbo vel facto priuilegium toti Ordini Cisterciensi concessum sibi minuunt, abrogantúe: tametsi aliud est in iure publico prohibitiuo, ne quis priuatus secus faxit. *vt glos. latè in c. si diligenti, verb. pact. priuat. X. de for. comp.* vbi clerico prohibito iuri stare coram laico, non licet priuato pacto renunciare. qualem prohibitionem nõ habent Concordata Germanica; licet ergo priuatis aliis moribus aut priuilegiis vti. qualia nonnulli maiora habent in Germania, alij magis suis moribus commoda: vt aliis antiquũ obtinere magis placet quã nouitate vtilitatem turbare. aliis ex climate visum est plures hominum mortes incidere in Veris, Autũniq; initia ob humorũ pugnam, adeoque in Martium & Septembrem menses iam olim Ordinariis reseruatos cum Iunio & Decembri, quam Februarium aliosque simul alternos menses Ordinariis per Concordata concessos, atque ita sine nouatione veteres menses retinere satius fuisse, quàm sine euidenti vtilitate, quàm lex 2. D. de legib. in mutatione requirit, Concordata acceptando veteres mores mutare. & sic, cum Concordatis Germanicis immixta sit vtilitas priuata, permissũ fuit vt eius quod omnes tangeret singulis probandi tribueretur arbitrium, atque ita facultas acceptandi Concordata, vel abstinendi: & in collatiuis quidem beneficiis abstinuerunt multi, vt de Capitulo Antuerp. est dictum, & de Cameracensibus fatetur Leoninus *d. cons.* 50. §. *postremo*, tametsi in electiuis admodum contendat locum habere.

Quemadmodum literæ Maximiliani ad Leodienses datæ non admodum queruntur de mensibus male partitis, sed de reseruationibus, expectatiuis, coadiutoriis, nominandi facultatibus, similibusque prouisionibus aduersùs Concordata, & vetustissimos canones inuectis, taliterque prouisos vetat admitti, sub banno Imperiali, aliisque pœnis, aliam autem obseruationem Concordatorum non iniungens.

Quam

Quam etsi literæ Caroli V. generalibus terminis præcipere videantur, referenda tamen est, & explicanda verborum generalitas ad causas præfationis, tenoremque priorum literarum.

Brabantos ea non tangunt quæ de Concordatis disputatur vsu vel non vsu tollendis cum defectus sit in causa efficiente quæ eos non complectitur.

Vt omittamus rursus eas literas ad Brabantiam nō extendi, & vt extenderentur interpretandæ sunt secundùm tenorem Concordatorum, quæ libertatē faciunt eadem acceptandi, & arbitrium concedunt vtendi in collationibus; quod non idem faciunt in electionibus; in quibus proximius versatur publica vtilitas.

Quare commendæ ibidem obtinuerunt seu aliis pactis tolli debuerunt cum Concordatis alioquin essent sublatæ.

Et nihilominùs constat diuersas Brabantiæ abbatias fuisse contra tenorem Concordatorū datas in commendas, ac aliàs sine regularium libera electione prouisas, & nominatim abbatiam S. Michaëlis Antuerpiæ anno 1516. in commendam datam Cardinali à Marca, eandemque commendam multis Brabantiæ priuilegiis, quæ Pontificem non ligabant, fuisse oppugnatā: eoq; imprimis quod anno 1476. Sixtus IV. isti abbatiæ concesserat, nullatenùs tamen allegatis Concordatis quibus ipse Pontifex vt ex contractu fuisset obstrictus, cum causula irritante; si ea in Brabantia acceptata, vsuq; recepta fuissent; plana fuisset causæ istius abbatiæ decisio. quæ tamen transacta est numeratis multis millibus: ob quæ vendita opulenta prædia non tantùm, sed & insignia dominia. sed & iam antè eadem abbatia in commendam fuerat data, atque an. 1477. Procurator generalis Abbati iunctus dictùm priuilegium Sixti IV. an. 1476. eidem Abbatiæ ac toti dein Ordini Præmonst. datū vrsit, non Concordata Germanica. vnde & lætus introitus Brabantię & literæ Mariæ Burgund. & Maximil. & Caroli V. quibus Prȩlatis Brabantiæ promititur dandam Romæ operam vt commendæ nō admittantur: quâ operâ molestiâq; opus non fuisset, si recepta hic Concordata fuissent. vt omittamus contraria Concordatis indulta Principibus nostris successiuè concessa, quoad abbatias dignitatesque electiuas.

Verùm enimuerò vt differamus argumento in contrarium retorto, si priuatorum pacto aut facto derogari nō possit vtilitati aut legi publicæ: si etiam Brabantus non possit renunciare priuilegio Bullę aureæ Car. IV. & Sigismundi, *vt latè Kinschot. de tract.* 1. *c.* 8. 9. 10. 11. quod ea contineat causā vtilitatemque publicam, & magis Principi concessa sit, quàm priuatis; eademque Bulla aurea eximat Brabantos à iurisdictione Imperiali; sequitur non esse in potestate Brabantici Collatoris suscipere Concordata Germaniæ tanquam legem sibi imperantem, & se subiicere iurisdictoni à qua est exemptus ex publica causa, vtilitateque, atque priuilegio nō priuato ei, sed vniuersitati in Principis gratiā, ob illiùsq; merita concesso: sed tantùm in vim stipulationis tanquam à tertio, seu publica personā factæ voluntariè ea acceptare iisque gaudere. Cuiusmodi priuilegio non censetur Princeps per quascumque literas suas derogatum velle, nisi clarè, liquido & disertè id exprimat. *Kinschot. d. c.* 11. quemadmodū & inhibuit Concilium Brabantiæ NN. Brabantis extra Brabantiā citatis ne ibi aduersùs priuilegium publicum comparerent, ne vel illud foris litigiosum redderent. quod vel eo iustius fecit quod non tantùm ordinatum illud sit ad iustitiam partibus administrandam, quod in Læto Introitu Brabātiæ maximè exprimitur, sed & cura reip. ei absente Principe sit demandata per literas Mariæ & Maximil. illius Concilij institutionem continentes datas verb. *het regiment vande landë:* quæ eadem cura in hac causa est ne quod resp. aut supremitas ditionis per huiusmodi Cōcordatorum causam damni patiatur.

Sed dices cur ergo Car. V. edictū in Parlamento Mechliniensi registratum est *in vol.* 4. *ordinationum?* non dicam fieri posse registrationem sine reflexione, neque, id ad

Brabantiam non pertinere, vel plures Ordinationes registratas esse, quæ non sint Principum nostrorum vt talium: sed Cameracensium causas possessorias iam olim Mechliniæ cognitas decisasque, quia Rex ibi hæreditarius est imperij Castellanus, vnde cura ad illum pertinet, ne veniatur ad arma. Itaque Concordatorum notitia necessaria est Parlamento ad decidendas iuxta Cōcordata possessorias quæstiones, cum Caroli V. literæ aliter prouisos velint haberi pro intrusis, quibus omnis debet possessio abiudicari Omitto alia Imperij loca quæ Mechliniæ forsan iudicantur.

Cur ergo Concordata registrata sunt in Archiuis parlamenti Mechliniensis.

Quin imo ex iis quæ latè differit Leoninus *d. cons.* 50 in quæstione de non facta Concordatorum acceptatione, & altera de non vsu, eadem applicando ad ea, quæ nos hic proponimus, sequeretur, etiamsi Collatores aliqui acceptassent, aut vsi essent Concordatis propter aliorum tamen Brabantorum non acceptationem, atque non vsum integrum Brabanticæ Vniuersitati ius mansisse vtendi iure priuilegiario Car IV. & Sigismundi toti genti in gratiā, & ob merita Ducis concesso, & sic priuatis etiamnū redire ad sua iura reiectâ acceptatione & vsu Cōcordatorum, per se aut antecessores facto.

Non vsu hic etiam priuatorum vtilitas pondus facit.

Cæterum quoniam ex iis quæ supra diximus manifestum est vtilitatem etiam priuatam Concordatis immixtam esse, verum erit licere vt diximus priuatis fauori pro se introducto & quoad se renunciare, adeoque Concordata non acceptare, & non vti, *d.c. si de terra. X. priuil. d.c. nuper. X. de decim. l. si quis in conscribendo. C. de pact.*

Multò magis si longo iam vsu magisque si pridem longissimo contrarium est consuetum, licebit in eo vsu remanere, præscribeturque contrario vsu Concordatis sicut cæteris legibus. & sicut pactis liceret à Concordatis recedere, ita & non vsu, imo contrario vsu & consuetudine quæ ipse Leoninus agnoscit huiusmodi in rebus æquiparari.

Eoque magis quod Concordata hæc priuilegij instar sint respectu Collatorum, priuilegia autē amitti possunt renunciatione, *d. l. si quis*, & si priuilegiatus verbo vel facto illud abdicet, *c. si de terra. X. de priuil. c. nuper. X. de dec.* sed & negligentia non vtendi per decem annos *l. 1. D. de Nund.* deinde si Princeps qui illud concessit reuocet: *c. suggestum. X. de decim.* scienter contra illud iudicet: *c. suborta. X. de reiudic.* denique præscriptione. *c. accedentibus. X. de priuilegiis.*

Vt in priuilegiis etiā toti Ordini concessis.

Hisce conformiter Episcopi Antuerpienses ab erecta ibi Sede non Concordata, sed tertios quosque menses obseruarunt, aut gratiam Alternatiuam Regulæ Octauæ Cancellariæ acceptarunt, & acceptationis insinuatæ & admissæ literas à Curia Romana receperunt, idque potissimum ob causam præbendarum Thurnautanarum, quarum solarum per suam diœcesim Collationem habent soli, atque iure Ordinario. Nam quod attinet ad Curata beneficia ab annis 30. in diœcesi Antuerpiensi nemo aliqua Romæ impetrauit verisimiliter, quia solent, per concursum dari, & Nauarri aliorumque quorumdā opinio fuit quod per Concil. Trid. *s.* 24. *c.* 18. concursum præscribens sublata sit Curatorum parochialium reseruatio, & Collatio Romana, & ob tenuitatem pastoratuum, raritatē pastorum, non adeò libuit cuiquam Romā sibi lites procurare, beneficia verò simplicia propter suam etiā exilitatem non ita inuenerunt Venatores Romipetas.

Episcopi Antuerp. vsi alternatiuā regulæ 8. Cancellaria Rom.

Enimuerò regula Octaua Cancellariæ disertè declarat, neque illam neque gratiam Alternatiuam Prælatis residentibus in ea oblatam obtinere, vbicumque locorum aliqua sunt Concordata vnde acceptari ibidem, & à Curia Romana admitti acceptatio non potest, sed vbi acceptatur & admittitur argumentū est irrefragibile, aut non esse ibi Cōcordata, aut iis esse derogatū per accepta-

Quæ non tamen obtinet quo loco sunt Concordata.

acceptationem & admissionem huiusmodi, Collationesque ab acceptante & admittente vicissim factas vsumque reciprocum Concordatis contrarium, præsertim non semel iterumque, sed per longissima tempora vsurpatum: cum aliàs obseruantia autem conformis Concordatis aut difformis acceptationem eorundem infert, aut negat. *l. quædam in fin. D de reb. dub. l. cum de interp. D. de legib.*

Vnde in Collationibus Turn. Reg. 8. non Concordatorum solet fieri mentio: Vnde in Collationibus Thurnautanis consueuerunt tam Pontifices quam Episcopi non facere mentionem Concordatorum, sed illi reseruationum pridem factarum, hi iuris sui Ordinarij.

Vnde aduersùs nouitatem iudicandum. Quæ omnia cum ita sint, iudicandum omninò est pro eo qui Collationem habet ab Ordinario, præbendæ in mense Septembri in ecclesia T. vacantis, non verò, qui à Pontifice, allegata ex insolito stylo Concordatorũ Germanicorum viridi illic obseruãtia, quæ tantùm abest à veritate, vt huiusmodi gratia, vt debet, nullatenùs iustificari possit.

Præsertim in possessorio. Cuius rei si penitiori opus est indagine, tamen in materia possessoria pro eo est pronunciandum, cui fauet possessio Collationum, tam à Pontifice quàm Ordinario ante hac factarum, quæ huiusmodi Concordata ibi non agnouit, sed reseruationes tantùm regulæ octauæ, atque ius Ordinarium vel Alternatiuam in ea regula delatam, cui tamen eadem regula locum nusquam esse declarat, vbi locus est Concordatis.

CONSVLTATIO IV.

An patroni strictè conferre beneficium, an personam offerre tantum dicendi sunt: & an nondum clericum possint.

DVo sunt quæ potissimum in controuersiam veniunt in hac beneficiali causa: formula literarum patroni, & capacitas per ætatem & characterem clericalem prouisi. formula sonat absolutam collationem cum clausula mandati ad quæstorem Principis directi, vt de fructibus prouiso respondeat: capacitas impugnatur ex eo, quod prouisus natus sit an. 1604. prouisus an. 1613. & charactere clericali demum insignitus anno 1622. à Capitulo suo pro collega non agnitus, minùs solemniter receptus ritibus & iuramentis solitis adhibitis, ante annum 1631. interea alius aliàs à successore patrono literas impetrarit an. 1629. & cum iis Capitulo se stiterit, & ab Episcopo vices Capituli recusantis canonicè supplẽte institutus, & illius iussu ab Archipresbytero in possessionẽ sit missus.

Institutio ecclesiastica requiritur saluis antiquis regum prærogatiuis. Non est hodiernum patronorum vitium nimiam sibi authoritatem arrogare: bonæ leges arguunt malos mores ex quibus sint natæ. iis igitur prauiis editus est in Concilio Lateranensi canon, ne patroni neglecta Episcoporũ authoritate clericos instituant; clerici ne per laicos recipiant ecclesias, aut beneficia, sub pœna excommunicationis: *c. præterea. c. illud. c. consuluit. c. relatũ. X. de iur. patron. c. per laicos. 16. q. 7.* neque patroni bona per laicos sub eadem pœna distribuant: *d. c. præterea. c. non placuit, c. decimas. & c.* 1. 16. *q. 7.* nominatio ergo & præsentatio à patrono fieri debet Episcopo, seu ecclesiastico Collegio, aut alteri dignitati. *tot. tit. de iur. patron.* ac demum ab iis institutus ab Archidiacono, collegis, seu Archipresbytero in possessionem induci: *c. 7. & 9. de offic. Archid.* non mandatum dirigi ad Principum officiarios seculares: quoniam sine canonica institutione beneficium non potest obtineri: *c. 1. de reg. iur. in 6.* quæ prouisionem ecclesiasticã authoritate factã requirit. *Pecq. Canis. alijq. ibid.*

Id quidem verum est Reges & sublimes quosdam Principes regalia possidẽtes antiquo quodã vsu etiam beneficiorũ nonnullorum collationem vsurpasse, tanquam patronos, non

non tantùm iure Regali, quo alicubi conferunt vacante Sede Episcopali beneficia etiam à maioribus suis non fundata, iure quodam supremitatis: quod Bonifacius VIII. constanter damnauit, his apud Boëtium *de regal. n.* 22. verbis; *collatio beneficiorum spiritualis est; secus credentes hereticos reputamus.* de qua patronorum collatione & regalia diximus *in iur. Pont. nou. anal. tit. de elect. n.* 3. *& tit. de iur. patronat. n.* 11. Reges ergo & sublimes Principes donandi, seu verbo conferendi vtuntur: *c. dilectus.* 34 *de preb. c.* 40 *X. de testib. c. vlt. X. de concess. eccles. non vacant. Boëtius de regal. in princ.* & ad suos dirigunt prouisos, quod vsui & supremitati, & magnis olim meritis tribuendum est: & in eam rem citatur Dominicus *in c.* 1. *dist.* 21. *& in c. imper. dist.* 10. *in* 2. *col. & Abbas in c. cum eccles. vulterana de elect. Arnulphus Rusaus in tract. iur. regal. p.* 1. *n.* 7. *Ioan. Paris. in tract. de stat. eccles. tempore Bonifacij VIII. Papa*, quasi propter superexcellentiam, fundationem, dotem, largo quodam modo huiusmodi spiritualium dispositio cadat in tales laicos. *citatur Archid. post Hugon. in c. piæ mentis.* 16. *q.* 7. tametsi ibidem dicatur quod patronus præter processionis aditum nihil in ecclesiis sit proprij iuris habiturus: & *in c. decernimus ibid.* vt fundatores ecclesiarū rectores Episcopis offerant, quod posteriores decretales dicunt, præsentent, & si alij ab Episcopo fuerint ordinati, cum oblati essent digni ordinationem esse irritam: testes iterum huiusmodi collationis (quo nomine plena prouisio significatur, *Rebuff. in prax benef. tit. de forma vicariatus & alior. coll. n.* 51. *& seqq.*) à sublimibus Principibus vsitatæ citantur. *Speculator ad tit. ne Sede vacant. item nota & ibi Ioan. Andr. in addit. Henr. Bohic. in c. præterea de iure patronat. Stephan. Aufrer. in tract. de potestat. secular. super eccles. Rebuff. in tract. de benef. tit. de collat. n.* 9. *Chopin. in sac. polit. forens. l.* 1. *t.* 7. *du Molin. ad reg. Cancel. Rom. & plures alij*, sed Azor. *instit. moral. p.* 2. *l.* 6 *c.* 25. *nec in* Regibus quidem hæc admittit, nisi ex priuilegiis Apostolicis, quæ citat.

Ad æmulationem Regiam nonnulli Principes minores, & vasalli simili collationum formula vti volunt, sed perperam, nisi non sint beneficia spiritualia authoritate Episcopali in titulum ecclesiasticum erecta, sed legata tantùm quædam perpetua, ad ministrorum ecclesiasticorum alimenta. *vt in l. annua.* §. *attia. D. de ann. legat.* muneraúe perpetua fuerint, quasi laica: *Christin. vol.* 1. *d.* 71. *n.* 25. *Papa q.* 187. & plerumque scribarum inscitia tales formas gignit. quare solent Episcopi, ad quos dirigi patronorum literæ debent omninò, *Concil. Trid. s.* 14. *c.* 13. *s.* 7. *c.* 13. seu Archidiaconi eorum iure vtentes, vbi ita habet consuetudo, huiusmodi literas in benigniorem sensum accipere, & verba impropriare, vt actus valeant, & pro nominatione, oblatione, seu præsentatione interpretari, & si per examen digni apparuerint, ritè instituere.

At verò Baro de B. patronus præbendæ controuersæ, etsi alibi sublimiores titulos habeat, hic tamen est vasallus Ducis Brabantiæ; vt Regia illa collationum absolutarum iura sublimi illo titulo hic ipsi non competant: vsus etiam & formula in actis probatur sæpe variata: aliæque literæ sunt exhibitæ directæ ad Decanum & Capitulum, vt prouisus reciperetur in Canonicum & confratrem, cum plenitudine iuris canonici, adhibitis solemnitatibus & iuramentis consuetis; & nominatim ex quæ nepoti Consiliarij Principis fuere concessæ; qui canones & iura Principis propius norat. cuiusmodi in Collegium admissio, vice institutionis est: *c. vlt. de præbendis in* 6. & ab his collatio facta titulum & institutionem ecclesiasticam tribuit. *Canisius*, *& alij in c. de reg. Iur. in* 6. scilicet cum titulus à Pontifice non proficiscitur, vel

Priuatus aut eius successor, etsi sublimior simplex ius præsentandi potest tantùm habere.

vel Episcopo, seu alio pleno iure conferente: quando ad Capitulum cognitio, aut tituli datio non pertinet. *Choppin. de sac. polit. l. 1. t. 8. in princ.* sed quando seposito patronatu ex collegarum coopratione ius electo acquireretur, *de quo ibidem Choppin. tit. 1. & 2.* quasi idem tribuatur etiam nominato à patrono. *de quo ibid. tit. 3.*

Accedit quod præbendæ huius Collegij non sint fundatæ à maioribus ipsius Baronis; sed quodam Archipresbytero; qui annuente loci Ordinario decimas parochiales, & deinde cuiusdam beneficij prouentus, additis quibusdam patrimonialibus reditibus, in vnam massam cōflauit; distribuendam deinceps in vndecim præbendas; quarum collatio, non ad consanguineos Archipresbyteri, sed ad Baronē eius temporis successoresque spectaret. quapropter huiusmodi Archipresbyter adeptus est tantum simplex ius patronatus; non vero sublimè aliquod & Regium, & vero nisi hic Concil. Trid. sine mutatione tamen iuris patronatus, esset receptum; ex dispositione eiusdem Concilij *s. 25. c. 9.* non parùm periclitaretur talis patronatus, tanquam magis ex prouentibus iam antè Ecclesiasticis, & priuilegio, quàm ex fundatione aut dotatione ortum. Id nihilominùs statuendum est, Baronem qui in ius Archipresbyteri successit, eo iure quo illum vti debere: *ex reg. is qui in ius de reg. Iur. in 6. & l. qui in ius. D. eod.* res siquidem transit cum sua causa quæ esset futura, si apud alium mansisset: *l. alienatio. 67. D. de cōtrah. empt.* ideoque fundus traditus *si seruus fuit*, inquit, *l. traditio. 20. D. de acquir. rer. dom. cum seruitutibus transit: si liber, vti fuit:* patronatus ergo hic non liber & regius apud Archipresbyterum, sed simplex & seruus, ad Baronem cum ea seruitute transibit: vt nominati à patrono dirigi debeant pro admissione seu institutione ecclesiastica ad Capitulum. *l. legatum sub. D. de adim. legat. l. Gaia. D. de alim. vel cib. leg. Clem. vnic. de suppl. negl. prælat.* vbi superiores Prælati inferiorum negligentiam supplentes non aliis possint conferre, quàm quibus ipsi in quorum locum succedunt.

Neque huic rei aduersatur *c. dilectus 34. X. de prebend. c. vnic. §. verum de iur. patronat. in 6.* quia vt glossa vtrobique *in verb. ex donatione Regis & in V. semestre*, id singulare admodum est, vt naturam mutet patronatus à laico translatus in clericum; ne diuerso iure censeatur: alioquin etiam fiscus priuato succedens iure tantùm priuati vtitur. *l. 2. C. ad leg. iul. de vi pub. & ibi glos. in V. tutela.* vbi plures leges conformes citat. *& vbique DD.*

Sed enimverò frustranea fuit tota hæc disputatio, cum constet D. de B. fuisse tantùm patronum ecclesiæ parochialis, ibidem eius assensu per H. fundatas præbendas, eius iure patronatus saluo, ita illum consensisse, ita ordinarium ecclesiam parochialem erexisse in collegiatam: & quamuis in fundatione ponuntur hæc verba; *collatio præbendarum omnium spectabit ad Dominum de B. patronum dictæ ecclesiæ*; tamen in literis I. de P. eiusdem loci Domini fundatis 11. *seu 12. prebend. 21. Iul.* 1372. hæc verba habentur; *collationem verò, & præsentationē eiusmodi canonicatus, & præbendæ de nouo erectæ nobis & successoribus nostris Dominis de B. perpetuò reseruamus: ita quod ad dictos Decanum & Capitulum admissio, & receptio spectabit; prout de aliis canonicatibus & præbendis dictæ ecclesiæ hactenus est consuetum.* Vnde patet admissionem & receptionem, à Decano & Capitulo fieri consuetam vice institutionis, canonicum ingressum præbuisse; non laicâ tantùm authoritate quempiam canonicatum huiusmodi solitum adipisci.

Admissio Capituli vice institutionis est.

Igitur ex his sequitur solis Baronis literis huiusmodi titulum ecclesiasticum non fuisse acquisitum, nec ius, quod vocant in re, sed ad rem

tantùm potuisse acquiri: benignâ interpretatione & impropriatione verborum de qua mox egimus, alioquin in rigore pro non dato est quod sic datur. *c.* 5. *in fin. X. de iure patronat.* vbi tamen ea improprietas videtur probari, *in verb. si consensus Episcopi non accesserit*; si quidem nominatus capax fuerit.

Idonei præsentari debent.

Videamus ergo an nominatus sit capax ex caussis initio propositis, nam à patronis præsentati examinari, & idonei reperiri debent. *Trid. s.* 7. *c.* 13. *s.* 14. *c.* 13. *s.* 24. *c.* 18. *s.* 25. *c.* 9. vbi etiam patronis cuiuscumque Ordinis aut dignitatis clericis aut Laicis prohibetur, ne prouentibus beneficiorum etiam à maioribus fundatorum, aut dotatorum vllâ occasione se ingerant.

Qua ætate.

Porrò ætas olim indeterminata post infantiam fuisse videtur *ex c. ex eo in verb. in pupillari ætate. de pup. in* 6. ad beneficium simplex imo cathedrale de quo agit *d. c. ex eo.* sed meritò Trid. *s.* 23. *c.* 6. statuit vt nullus ante 14. annũ beneficium possit obtinere: quia beneficium datur propter officium; & quilibet beneficiarius ad horas canonicas obligatur; quarum recitandarum vix est vt capaces esse possint, qui vix infantiam excesserunt. Et propterea in Lateranensi Concilio sub Leone X. statutum est, vt beneficiarij officium diuinum indies recitent, alioquin fructibus priuandi. & licet in Belgio iura patronatuum præseruata sint à mutatione, in receptione Concilij Tridentini; spectat tamen ea clausula tantùm ad ius & prærogatiuam patroni; non ad capacitatem præsentandi: *vt diximus in iur. Pont nou. anal. tit. de iur. patronat.* & sic Rex respondit Concilio Frisiæ super publicatione Concilij Tridentini; *6. Iunij* 1569. de clericis infra ætatem 14. annorum illum Concilij articulum debere obseruari. Natus ergo *an.* 1604. non fuit capax collationis à patrono ei factæ *an.* 1613. eoque nomine illa notoriè corruit. quemadmodũ Concilium Trid. *s.* 22. *c.* 4. *nec aliis*, inquit, *imposterum fiat prouisio, nisi iis, qui iam ætatem & cæteras habilitates* (ibidem requisitas) *integrè habere dignoscantur: aliter irrita sit prouisio.*

14 an. in simplici beneficio.

Clerici re ipsa esse debent præsentandi.

Nec minor est defectus clericatus. vnde Innoc. III. rescribit Mediolanensi Episcopo *in c. cum adeò. X. de rescript.* ex clausula literis inserta, *si impetrans dignus existeret*, ad ecclesiasticum beneficium obtinendum, potuisse intelligi si clericus ille non esset, qualiter illæ essent interpretandæ: indignum ergo beneficio censet non clericum; eoque literas vitiari; cum Laici vtique spiritualium rerum non sint capaces: *c. caussam de præscript. c. cum contingat de ætat. & qualitat. ordinandi. & ibi. DD.* nec possunt *Laici in Canonicorum numero computari*, inquit, Eugenius *in c.* 2 *X. de institut.*

Non mox tonsurandi.

Quod adeò verum est, vt nec sufficiat prouisum quamprimùm fore tonsurandum. *d. c. cum adeò. c. ex literis. X. de transact. in verb. nondum fuisse tonsuratum*, vbi ponderandum illud *nondum. Riccius prax. benefic. d.* 385. *Garcias de benef. p.* 7. *c.* 1. *n.* 1. 10. 24. *Sanchez. de matr. l.* 7. *d.* 24. *n.* 14. *Azor. instit. moral. p.* 2. *c.* 2. *q.* 5. *Duar. de benef. lib.* 4. *c.* 6. *& quos plures allegat Riccius & Garcias.* cuius ratio est, quia qualitas requisita debet esse præsens. *Garcias d. p.* 7. *c.* 4. *in fin. Rebuff. in prax. benef. tit. de disp. cum regular. n.* 6. *Gigas de pens. d. c.* 22. *n.* 16. *Flamin. de resig. l.* 4. *c.* 2. *n.* 15. *l. ex eo. D. de milit. testam* vbi non antè quis testari potest iure militari, quam in numeros sit relatus; nec subsistit electio facta in tempus idoneum: *c.* 2. *de elect. in* 6. quia actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. sed collatio nouo iure, vel idoneo post tempore facta, non retrotrahitur: *c. ex insinuatione. X. de simon.* neque tractu temporis conualescit, quod ab initio non valuit: *Duarenus aliiq. vbi supra. Canisius in c.* 1. *& c. non firmatur. de reg. iur. in* 6. præsertim cum interim alteri ius est quæsitum:

tum: quod impedimentum extremis resistit, ne coniungantur.

Neque verò cingendus hic habetur pro cincto, quod & negat Conanus *Comment. l. 9. c. 5. n. 8.* generatim in milite obtinere, sed in equite dumtaxat, qui & iussus cingi, & cinctus ex iussu confestim erat. sed vt daremus præsentari posse non tonsuratum, mox tonsurandum; & etiam non incontinenti, sed ex mora pro arbitrio Iudicis: nihilominus nullatenùs illa extendi posset vltra tempus intra quod patronus idoneum tenetur præsentare: quatuor scilicet vel sex mensium: *c. vnic. §. fin. de iur. patron. in 6.* at hic duplo plures anni sunt lapsi inter literas præsentationis, & tonsuram, quā menses patrono sint à iure concessi.

Hic igitur tonsuræ defectus euidenter infert nullitatem præsentationis *d. c. 4. s. 22. Concil. Trid.*

Literati: Omitto illiteraturam, quæ infantiæ comparatur, adeò vt alterutra laborantem Ordinans clericum, suspensionem incurrat: *c. fin. de temp. ordinat. in 6.* quæ fortè hic causa fuit tam diu dilatæ tonsurationis post collationem. illiterato autem collatum beneficium vacat vt datum incapaci: *post Nauarrum Lessius de Iust. l. 2. c. 34. d. 24. n. 129. Garcias de benef. p. 7. c. 7. Riccius disp. 390. n. 22.*

Ad ordine si requiratur idonei: Ordinem sacrum, quem fundatio D. Capituli requirit, cuius defectus irritam facit prouisionem: *disertè d. c. 4. s. 22. Trid. Wames. de iur. patron. cons. 477. n. 10. &* canones quos Trid. innouat: certum modum vacandi non esse expressum; certum modum prædecessoris; aliaque quæ secundùm stylum erant exprimenda; nullitatemque ideò inferunt. *Mascard. de prob. conclus. 864. n. 6.*

An vitia hic non sint sanata? Hoc tantùm videtur inquirendum, an, sicut *in c. ex insinuatione. X. de simon.* ex nouo iure repetitæ collationis Canonicus fieri quis potest, id hîc nullo tacito vel expresso actu factum sit. vt diximus benignè impropriando verba præsentationis à Capitulo recipi adhibitis ritibus consuetis potuisse: sed patet ex actis demum anno 1631. cum Capitulo prouisum concordasse, vsque ad illud tempus cum eo in possessorio litigasse super negata admissione: atque interim anno 1629. alias alterum literas obtinuisse, & institutum fuisse ab Episcopo, vices tergiuersantis, & mox contra vtrumque litigantis Capituli supplente.

Sed an secundus hic non surrepserit patrono, non faciens mentionem literarum priori pridem concessarum, adeoque secundæ literæ & quicquid super iis fundatur non sit irritum, quasi si patronus illarum conscius fuisset has non concessisset? sed apparet patronum non inscium fuisse propter clausulam literis secundis insertam, *quantum in nobis est*, quo enim præter omnem aliarum stylum alioquin spectat? Item in literis primi dicitur prouisus esse frater dilectissimi secretarij, at ille pridem desierat dilectissimus esse: ne quid amplius dicatur, & tantùm prædecessoris fuerat secretarius: denique hic Baro successit à 9. Aprilis 1621. exspirantibus induciis, à quo die vsque ad 10. Septembris 1622. adhuc vacauit hæc præbenda, cum prouisus vsque ad illum diem non esset clericus: post quatuor ergo menses deuolutum est ius ad Episcopum vel ad Capitulum, nam ad eum deuolui primò ad quem spectat institutio tradit Wamesius *de iur. patron. cons. 472.* sed hoc neque intra alios sex menses prouidit; ergo ab hoc ad Episcopum seu Superiorem: at Episcopus dedit institutionem etiam post tam longa tempora, vt etiam à Sede Apostolica sit deuolutio regressa: *iuxta c. 3. de præbend. in 6.* quod tamen Franc. & Ioan. Andr. negant obtinere in aliter vacante quàm in Curia, iam anno scilicet 1629. vt Concordata Germanica post tres menses rursus Ordinario manus soluunt. nec verò intentio Ecclesiæ fuit ita perpetuò ligare,

gare, dedit ergo Episcopus institutionem.

An Episcopus possit supplere negligentiam eius Capituli exempti.

At dices Capitulũ est exemptum, ergo ad Episcopum ius non deuoluitur per lapsum temporis, aut huiusmodi tergiuersationem: *c. 2. X. de supplend. neglig. prælat.* sed Clem. *vnic. §. eod. de supl. neglig. prælat.* etiam exemptorum conferre differentium, ac præsertim fructus sibi, vt hîc, applicantium Ordinariis, vt delegatis, supplere negligentiam iubet: & licet d. c. 2. in regularibus loquatur, illudque corrigat, tamen ex ratione seculares comprehendit: *l. 12. D. de legib.* & si glossa *ibid. in V. reg.* secus sentiat. Azor. *institut. moral. p. 2. l. 6. c. 27. q. 4.* indistinctè Clementinam allegat, nisi priuilegium aut consuetudo refragetur. & sanè ratio fauet, quæ est in Clem. *quia contingit de relig. dom. Trid. s. 7. c. 15. s. 22. c. 8. & 9. s. 25. c. 8.* item quando delegatus deses est, & manet crimen, officio fungitur Ordinarius: *c. significauit de off. Ordinar.* vt hîc Capitulum, cum aliis confœderatis, habet suos delegatos conseruatores, visitatores, Iudices; qui officio desunt; & interim non tollitur hic excessus, quo non admissorum fun&us sibi applicat, cum continua immunitione cultus diuini, substractâ ex officio vnâ personâ, cuius prouentus interim vsurpat. quod extenditur quandocumque agitur de peccato: *Chokier de exempt. p. 4. q. 30. n. 15.* vbi in aliis nonnihil dissidet: inhabilis officium facit, cum deficit habilis: *clem. 1. de conc. preb. c. si Episcopus de supplend. neg. in 6. c. eos de temp. ord. in 6. l. vbi absunt. D. de tut. & iur. dat. ab his. c. cætera de sent. exc. c. eos eod. in 6.* Ideoque vsu & arrestis Galliæ receptum est vt Episcopi adeantur ad supplendam exemptorum Capitulorum negligentiam in conferendo. *Choppin. de sacr. pol. l. 1. c. 5. n. 7. Steuenean. Comment. ad ordinat. Gall. t. 24. ar. 1. ad verb. ne feront.*

Secundus denique 1632. à Capitulo admissus est, cum omnibus solemnitatibus, iuramentis, &c. vt quamuis Episcopi institutio in exemptis supplendo defectũ non subsisteret; tamen hæc Capituli receptio nullam habet controuersiam, si non priùs & ipse primus à Capitulo ritè sit admissus; quod non est verosimile, cum is neget opus sibi fuisse institutione, solâ patroni collatione tutum esse se contendat.

Vt omittamus variare posse patronum laicum, & simul, vel successiuè plures præsentare, & Episcopum vtiliorem ecclesiæ eligere. *c. 24. c. 5. X. de iur. patron. clem. 2. eod. c. 29. X. eod.* si tamen malitia Episcopi interuenit, primo tenetur prouidere. *d. c. 29. in fin.*

Quamuis autem hic citatus sit contumax, non id sufficit vt præbenda addicatur actori, sed iustus eius titulus probari debet: & lite etiam non contestatâ testes recipi & causa finiri: *c. vnic. de eo qui mittitur in poss. ca. rei seru.* etiam conclusione non factâ. *clem. sæpe de verb. signif. in fin. clem. disp. de iud.*

CONSVLTATIO V.

De lapsu trimestris Pontificij & collatione pòst facta ab Ordinario in vim Concord. Germaniæ.

Post lapsũ trimestre Pontificiũ Ordinarius confert ex Concordatis Germaniæ.

IN ecclesia Niuigellana sub mediam noctem mortuo canonico, deinde exspirãte trimestri Pontificio manè subsequenti Collatrici insinuari curauit prouisus à Sede Apostolica collationem sibi factam. respondet illa iam se alteri contulisse, post trimestre notæ vacationis; ac iam ante insinuationem iuxta concordata nationis Germanicæ: quæ ita sonant: *quoties vacante aliquo beneficio de mensibus Ianuarij, Martij, Maij, Iulij, Semptembris, & Nouembris, specialiter Sedi Apostolicæ reseruatis, non apparuerit infra tres menses à die notæ vacationis in loco beneficij, quod alicui de illo Apostolica autho-*

authoritate fuerit prouisum: ex tunc & non antea, Ordinarius vel alius ad quem illius dipositio pertinebit, de illo libere disponere poterit. quod item repetitur in §. placet etiam nobis.

Ea in Brabantia aliquibus locis recepta, sed paucis.

In primis statuendum est Concordata Germaniæ Niuigellæ obseruari. docet id Wames. *cons.* 33. *dixi in iur. Pontif. nou. anal. tit. de inst. n.* 11. quia cum iam olim de Imperio ea vrbs fuerit, & fundatio aliquatenùs saltem imperatoria (cuius aduocatia Duci Brabantiæ data est ab Imperatore, & quæ vrbs Brabantiæ vnita est in læto Introitu art. 40.) etiam concordata ea ibi vsu recepta fuerunt. Neque porrò ideò, quod olim ea fuerit diœcesis Leodiensis per separationem à Leodiensi & subiectionem factam Namurcensi ius suũ mutauerit, *c. translato. X. de constit. extrauag. Ioan.* 22. *ad Apostol. de conces. præb. l.* 1. *C. de metrop. Beritÿ l.* 11. nam magna pars Brabantiæ olim sub Leodiensi diœcesi fuit, nec in ea omni tamen olim recepta, nec vnquam seruata sunt ea concordata, vt neque Pij PP. concessio Episcopo & omnibus collatoribus diœcesis Leodiensis facta *an.* 1458. 13. *Kal. Feb.* alternatiuorum similiter mensiũ, sed pluribus clausulis restrictior, quàm Concordata. (quamuis in districtu Buscoducensi appareant horum reliquiæ vt loqui- Wames. *cons. can.* 255. aliisque aliquibus, qui itidem olim diœcesis Leodiensis fuerunt) Exstât alioquin literæ Maximiliani 11. *Iulÿ* 1518. quibus ea obseruari iussit per districtum Leodiensem: & Carl. V. 9. *Februarÿ* 1554. per Cameracensem: cum inhibitione ne aliter prouisi reciperentur, sed vt intrusi reiicerentur. Declararũt idem Pontifices diuersi pro Leodiensi, Cameracensi, & Vltraiectensi, vt refert Wames. *cons.* 33. *&* 255. *& Leonin. cons.* 50. Sixtus tamen IV. pro Decano & Capitulo Antuerpiensi 4. *Idus Iunÿ* 1479. cum ij tantùm vti cõsueuerint quatuor mẽsibus ordinariis relictis, *seu dumtaxat*, inquit, *quatuor mensibus prædictis ordinariis præfatis vt præfertur concessis contenti fuerint*, declarat collationes per eos factas & faciendas in quatuor mensibus illis validas esse, & fore. vnde nec hodie aliter vtuntur. quemadmodum hic plures alij Concordata huiusmodi non acceptarunt aut iis vsi sunt. vti tamen potuisse quidam censeant: quippe pacta sunt Concordata pro tota natione Germanica §. *vlt. illorum*, vbi & glossator asserit, vtpote Germanus neminem dubitare, quin sub iis comprehensi sint Menapij, Eburones, Brabanti, omnesque alij inferiores Germani. quamquam de aliis extra Niuigellenses, & Traiectenses Brabantis ego dubito, ad eosque Concordata non extendi consult. 3. h. t. doceo, nisi quatenus contrariũ liqueat. cum iã ante tempus Concordatorum Brabanti sub Imperio de facto esse desierant. saluo speciali Traiectensium, semi-Leodiensium, & Niuigellensium; cuius collatrix Princeps Imperij est, respectu.

Trimestre currit à die notitiæ in loco vacationis de momento in momentum.

Præsupposito ergo vsu Concordatorum in Ecclesia Niuigellana obseruato facienda est computatio trimestris à die notæ vacationis in loco beneficij, vt Concordata sonant. & Clementina vnic. in fin. de conceß. præb. numerando etiam diem termini *l.* 1. *D. si quis cautionibus. l.* 1. §. *quod dicimus. C. de iur. delib. l. pater.* 30. *D. ad leg. Iuliam. de adul. Tiraquel. de retract.* §. 1. *gl.* 11. *n.* 23. 24. de momento in momentum. *c. licet de suppl. negli. Prælat. l. cum prætor.* 127. *de reg. iur. Tiraquel. d. glossa* 11. *per tot.* ita tamen *quod*, inquit Garcias, *de benef. part.* 10. *c.* 2. *n.* 42. 43. *menses debent computari secundum Calendarium, & secundum quod menses occurrunt.* v. g. si beneficium vacat initio diei 8. Februarij in fine 7. Septembris finietur semestre, etiamsi annus sit bissextus. *dixi in iur. Pontif. anal. n.* 18. *de regular.* vnde rectè decisum est quod refert Ioseph. Lodouic. *decis. perus.* 116. cum beneficiarius quidam

Computatis tamen mensibus secundum Calendarium.

Punctum mediæ noctis ad quē pertineat.

dam obiisset vltimâ nocte mensis ordinarij in puncto immediato ante mediam noctem, collationem ordinario competiisse, & ritè ac rectè ab eo factam.

Quin & si in ipso puncto mediæ noctis mors incidat, pro ordinario esse censendū. à media enim nocte, id est, post mediam seu puncto præcedente diem naturalem coniungente cum sequente transacto, alter dies incipit. *l.more Rom. D. de fer.*

Quod si ea de re dubium sit v. g. rure mors incidat, vbi ære campano horæ non indicantur, aut campanæ vicinæ sint discordes: crediderim pro ordinario pronunciandum esse, quia collationes ordinariæ sunt fauorabiles. ideoque pro iis præsumitur. *Gomez.ad Reg.8.Cancell.glos.n.*1. 37.& 106. vtpote cum iure ordinariis toto anno competant collationes, secundum antiquos canones, & reseruationes inhibitiuæ ordinariæ potestatis & impeditiuæ libertatis, contra antiqua iura inductæ sint, adeoque vt odia restringendæ.

Et tribuatur in dubio?

Quamuis autem Gregor. XIII. *anno* 1576. terminum trimestrem dicatur prorogasse ad semestrem, id hîc acceptatum non creditur. & Concordata vtpote contractus sine mutuo consensu solui non possunt. *Rebuf. in præfat. Concord. Franciæ.* quod ipsum textus Concordatorum §.*penult. in fine* expressè decidit, *ac durabit*, inquit, *deinceps hac ordinatio nisi in futuro Concilio de consensu dictæ nationis aliter fuerit ordinatum.* & iterum §.*durabitq́; hæc obseruantia deinceps nisi eam similiter in futuro Concilio de ipsius nationis consensu contingat immutari.* Nisi ergo inquam consensu eorum mutuo quorum interest mutatio facta sit, alias subreptitia, & pro aliis facta credenda est. nam de potestate absoluta Pontificis nemo dubitat.

Neque extensio ad semestre hîc recepta.

Sed enim prouisus in Belgio à Sede Apostolica Placitum à Principe obtinere debet. curat is tempestiuè ante lapsum trimestris ordinario insinuari suas litteras, vt rei iam actę notitia ei sit, dum Placitum sollicitat, & impetrat illud, antequam Ordinario offerre possit, labitur trimestre, Ordinarius alteri confert, fundat se in temporis lapsu, negat prioris insinuationis rationem habendam, ante Placitum impetratum, vetantibus edictis omnem diplomatum beneficiariorum effectum. *Max. & Phil.* 1484. 1485. *& Phil.* 1493. 1497. *Carol.* 1541.

An dilatio Placiti hic obsit?

At verò ego illa edicta, in suis terminis restringenda puto. cum ergo beneficiaria diplomata vetent tantùm executioni mandari; non erit permissum eam prohibitionem extendere ad nudam notarialem insinuationem. quæ dirigitur tantùm ad notitiam Ordinario faciendam prouisionis Romæ factæ. non autem vt aliquid eorum quæ diplomata continent, executioni mandetur: scilicet vt per ea delegatus de narratis se informet, mandatum conferendo, & in possessionem mittendo peragat, hoc enim est exequi diplomata; Alterum eo tantùm spectat, vt Ordinarius sciat Pontificem intra suum tempus officio suo functum, & Ordinarij munus cessare, ne actum agat; & beneficium iam viuentis conferat. Cum etiam proœmialis & finalis causa edictorum in solius notitiæ ratione cesset. & si non recipimus d. extensionem Pontificiam de trimestri Concordatorum, quia pactiones ab altero solo mutari non possint, sequitur nec per ea edicta Concordata potuisse mutari, adeoque nec Principum mentem eò extendi. Omitto alioquin viam etiam aperiri malis artibus, quibus in aula ob multitudinem negotiorum, ac aliàs morosa possunt Placita ad tempus retardari, motis ibi etiam litibus, ne hilo quidem subnixis, quibus qui cadunt, lapso tamen Concordatorum termino, causæ fecerint lucrum. quamquam etiam termino imputari non solet tempus impedimenti. *c. quia diuersitatem. X. de concess. preb.*

Quoties, inquiunt Concordata, *in men-*

An solis literis sub plumbo expeditis probandum sit intra trimestre Pontificem prouidisse?

mensibus Apostolicis, &c. *non apparuerit*, &c. quod alicui *Apostolicâ authoritate fuerit prouisum*. quæritur an per solas literas sub plumbo expeditas apparere possit? existimo quamcumque probationem ad fidem factæ prouisionis Iudicis arbitrio sufficientem recipi debere. neque enim Concordatorum verba, aut ratio genus probationis, qua prouisio apparere possit, ad solas literas, & expeditas quidem, restringunt.

Neque obstat, quæ obiici potest, regula Cancell. *de non iudicando iuxta formam supplicationis*, sed literarum expeditarum: quia illius lectio eam obiectionem soluit. scilicet quod ante confectionem literarum gratia sit informis & officialibus Cancellariæ illius tenores & formas restringere conuenit, & ad regulas iuris, & Cancellariæ reducere supplicationes, & *fiat*: ideoque secundùm illarum, non harum formam iudicandum decernit. scilicet quod ad ipsam gratiam spectat, seu potius illius modum, & formam accidentiaque: non verò negat gratiam existere & concessam esse probari posse alio genere probationis, quàm productione literarum expeditarum: quo satisfactum esse constet Concordatis: negligentiamque Pontificis nullam iam esse, quæ locum faciat collationi ordinariæ. nec eo tendit regula, nec mens Pontificis, vt sibi per eam ita manus liget, & ordinario dissoluat.

Non iterùm obstat *Clem.* 1. *de præb. Clem. literis de probat.* neque enim dum literis expeditis credi insinuant, vel decernunt, omne aliud genus probationis, quod ius disertè recepit, excludunt.

Denique edictum perpetuum Principum nostrorum *anno* 1611. *art.* 20. 21. vetans in huiusmodi rebus probationes per testes recipi, sed tantùm per instrumenta, nihil obstat etiam: quamuis enim *articulo* 20. præcipiat in registris annotari cuiusque baptismi diem, ad ætatem postmodum probandam tam in ordinibus quàm beneficiis, alijsque; tamen *articulo* 21. expressè tantùm disponit respectu tonsurarum, & ordinum professionum regularium, & sententiarum; de collationibus nullam ibi facit mentionem. Vnde dici potest priori iuri esse relictas. deinde nec intentio ibi fuit Principum decidere aliquid de Romæ expeditis in forma literis. de qua agit *d. regula de non iudic. iuxt. form. sup.* sed tantùm de vitanda difficultate probationum per testes: de qua præfati erant. quid enim si per instrumentum aliud authenticum ipsius Datarij, officiariorumque de officio suo testantium id probetur? quid si per auditos iam à Iudice testes idoneos, quibus nihil opponatur? denique iterùm si negamus Pontifici facultatem extendendi trimestrem terminum ad semestrem, æquo iure fas non erit concedere Principibus facultatem restringendi probationes à Concordatis permissas.

Lapso trimestri libertas restituitur ordinario, vt conferre possit, sed an ea impediat ne exinde Pontifex possit? vtrique per præuentionem licet. quæ tamen præuentio intra menses ordinarios non admittitur. nam hoc Concordata statuunt, non illud.

Concordata lapso trimestri & prouisione Apostolicâ non apparente *ex tunc*, inquiunt, *& non ante ordinarius, vel alius ad quem illius dispositio pertinebit, de illo liberè disponere poterit*. liberè inquam. *ex tunc* enim significat statim à lapsu præscripti temporis, vt ordinario facultas sit collationis concessa. *D. martha de clausulis part.* 3. *clausſ.* 88. Sed an ita liberè, vt Pontifex ipse excludatur, eiusque delegatus, vt nec per præuentionē Ordinarij conferre iam possit? ita enim aliqui censent, cum id licere Pontifici Cōcordata non exprimant: quod alioquin oportuisset, quodque exprimūt Cōcordata Galliæ. sicut permissa intra tēpus post illud vetita cēsentur. *l. statum liberum* §. *stichum de leg.* 2. *l.* 1. §. *si*

mulier de liber. agnosc. & in materia beneficiaria iure semel deuoluto non se potest, qui negligens fuit, amplius immiscere. *c. 2. X. de supp. negl. Prælat. c. 2. de conceß. præb.*

Facit textus Concordatorum in verbis, *non impediemus nos, quò minùs de illis, cum vacabunt de februa. & cæteris mensibus, liberè disponatur*: & iterùm *reseruatione allatæ quauis dispositione authoritate nostrâ factis vel faciendis non obstantibus quibuscumque.* quæ verba generalia sunt, vt & videtur intentio fuisse generaliter partitis mensibus concursus, & antiperistases collationum Pontificiarum, & ordinariarum auferre, pacem & tranquillitatem perpetuo solidare, & conseruare.

Et verè, meo quidem iudicio, verba hæc euincunt in ipsis mensibus partitis non licere alteri alterum præuenire. *vt in iur. Pontif. nou. anal. tit. de off. legat. in fine sensi.* verum dici potest non euincere hæc per Concordata Germaniæ cessare præuentionem Pontificiam post trimestre Pontifici reseruatum, sine collatione lapsum: quin adhuc tum ordinarium præuenire possit. vtpote cum ad plenariam quam habet Pontifex beneficiorum omnium ecclesiasticorum dispositionem *c. licet. de præb. in 6.* abrogandam non sufficiunt verba quædam dubia, & generalia; sed clara & expressa requiruntur. quæ enim sic non mutantur, stare non prohibentur. Itaque verba Concordatorum non aptabimus hisce præuentionibus, quæ post reseruata tempora fiunt. cum iam res rediit ad eum statum in quo ante mensium reseruationem erat, quando iam Pontifex non vtitur odioso aliquo, sed ordinario iure: scilicet vacans beneficium simpliciter conferendo, quemadmodum ipse totius orbis est Ordinarius, sicut Episcopus quilibet suæ diœcesis: sed expectatiuæ tantùm & reseruationes vacaturorum extra designatos menses sublatæ sunt verbis, & ex mente Concordatorum.

Atque ita nec obest Pontifici lapsus temporis, intra quod permissum ei erat conferre, quasi post illud non liceret; quia non ei iure aliquo ligantur manus quo post tempus sibi non liceat, quod ante illud licebat: quemadmodum de Ordinariis, quia intra tempora eis præscripta iura disponunt, mox relata: cum alioquin ordinarium in iure sit, vt moram purgare liceat, *c. vlt. X. locat.* nisi pro forma tempus præscriptum sit, vt in retractu, & similibus: vel aliàs specialiter expressum: vt in beneficiorum conferendorum deuolutione ab inferioribus ad superiores.

Sicut etiam axioma *permissum ad tempus post tempus videri prohibitum* locum habet, quando id quod permittitur ad tempus aliàs est prohibitum, vt in *d. l. statu lib.* permissa erat ad tempus hæredi electio, quæ competebat legatario: *§. si in genere inst. de legat.* & *in d. l. 1. §. si mulier*, quæ intra triginta dies denunciare debuit, ob contemptum senatusconsulti punitur: si tamen causam iustam adferat, auditur.

Aut sanè propius ad hanc rem respondebitur, & hic obtinere illud ipsum axioma, vt scilicet quo modo & ratione Pontifici conferre intra trimestre concessum est, eadem post illud non liceat: concessum est autem per reseruationem, vt soli illi liceat, post illud non licet soli, sed reuoluitur ius collationis ad suam naturam: sublato impedimento reseruationis: perinde ac si ea nunquam exstitisset. vnde potest liberè conferre Ordinarius, eoque iure, quo ante inuentas, aut exercitas reseruationes: potest & Pontifex, qui non minus est Ordinarius, non reseruationis tamen iure, vt ante,

sed

sed præuentionis. quando etiam iam Concordata partitorum mensium cessant, & post ius ad ordinarium ita reuolutum casus omissus est in Concordatis, an tunc Pontifex conferre possit, atque ita ex priore iure decidendus.

Dices, ergo eodem modo Ordinarius, qui in suis mensibus, excluso Pontifice potuit conferre, poterit post deuolutionem iam factam itidem præuenire iam antequam negligentia sua suppleatur: sanè *in iur. Pontif. nou. anal. tit. ne sede vacante.* optaui aliquando ita posse sentire, sed vetuerunt textus supra citati, quales nulli præuentioni Pontificis resistunt.

Enimuerò quando non ipse Pontifex confert, sed delegat tantùm, tunc delegatus post trimestre si Ordinarium præuenire vellet oporteret Bullas expeditas non tantùm, sed & Placitum hic obtentum esse, sine quo præuio non potest hic mandatum exequi. Sed an in vim litterarum in mense Pontificio, & vim Concordatorum datarum intra suum tempus executioni non mandatarum delegatus præuenire poterit; an inutiles eæ censebuntur, & nouæ sub stylo præuentionis impetrandæ erunt? si forma literarum nihil repugnet, mandatum ad hunc casum pertinere, etiam censebitur; cum beneficia Principum latissimè sint interpretanda, & omni meliori modo credantur, & soleant velle prouidere.

CONSVLTATIO VI.

Beneficia iure situs regi, tametsi collator alio domi vtatur.

Patrem-familias ex diuersitate patrimoniorum aliam atque aliam personam repræsentare rectè asseruit Baldus *in l. si arrogator. D. de adopt. Corn. cons.* 85. *lib.* 3. & iure constitutum est *in l. pupillo. D. de tutor. & curat. dat.* pupillo, qui tam Romæ, quàm in prouincia facultates habet, rerum quæ Romæ sunt, prætorem, prouincialium Præsidem tutorem dare. Princeps plurium ditionum quamuis generaliter aliquid mandatum velit, aliter tamen id atque aliter pro iure cuiusque prouinciæ recipitur, atque obligat; vel cum legibus locorum mandatum expenditur. Eodem modo generatim traditum est, cum locorum consuetudines sunt variæ, & quæ alteri præferri debeat controuertitur, inspiciendum esse an personales eæ sint, an reales. si personales; præualebit quæ obtinet in loco personæ: si reales; quæ seruatur vbi sita res est. ita vt personales per vniuersa territoria vires & effectum porrigant; reales situm rerum sic spectent, vt territorij limites non excedant, quia rebus ipsis sunt affixæ. *optimè Nicol. Burgund. ad consuetud. Fland. tract.* 1. *n.* 3. *vbi citat Immolam in c. cum olim de cler. coniug. & DD. c.* 1. *X. de constitut. Bart. in l.* 1. *C. de sum. Trinit. & ibi Aret. Cald. cons.* 44. *Alexand. cons.* 41. *lib.* 5. Rectissimè Principes nostri in perpetuo edicto *anno* 1611. *art.* 13. decreuerunt, vt vbi diuersitas consuetudinum occurrit circa qualitates bonorum, an de iis quis disponere, quâ ætate, quâ forma, quâ solemnitate possit, sequenda sit consuetudo rei sitæ sic & *lex si prædium. C. de præd. min.* in alienatione requirit decretum præsidis eius prouinciæ, in qua prædium minoris est situm. sic itidem Doctores *in c. per venerabilem. X. qui filij sint legit.* tradunt legitimatum ab Imperatore non succedere in bonis in ecclesiæ territorio sitis. quod quamuis habilitata sit persona, adeptio tamen successionis sit actus realis, qui

In realibus inspicitur situs.

patitur leges territorij, vbi hæreditas consistit. *arg. legis contraxisse. D. de oblig.* ita quotidie videmus Flandros atque Brabantos sui iuris per ætatem effectos, & domi rerum suarum administrationem nactos, in Hannonia tamen sita bona abdicare non posse, nisi vxorem duxerint. Enimuerò Concordata Germanica realia sunt, non personalia: continebuntur ergo terminis Germanici Imperij. Realia statuta optimè idem definit Burgund. *d. tract. n.* 1. quæ res ipsas dirigunt, à consideratione personæ abstractas: personalia, quæ dumtaxat personas, vt ab his qualitas personæ imprimatur, ab illis rei ipsi, seu modis eam administrandi: per hæc status personæ alteretur, per illa ipsius rei: per hæc de iure, conditione, seu qualitate personæ disponatur, illis propositum est dirigere res ipsas, certisque qualitatibus dominia afficere: actus, effectusque personalis est contrahere, vel obligari; sed dare, conferre, tradere, mancipare, alienare, actus est realis. Itaque quoties de iure aut libertate personæ quæritur, aut facultate ad actus personales, respondendum est secundùm conditionem personæ, quam induit in loco domicilij: contra cum de iure, seruitute, ac libertate rerum agitur, seu facultate ad actus rem spectantes exercendos, ad leges situs respicere oportet. *idem Burgund. n.* 9. *citat. Cyn. Bart. in d. l.* 1. *C. de sum. Trinitat. Tiraquel. lib.* 1. *glos.* 1. *de retract. & pluribus deinde hypothesibus hanc doctrinam subtiliter examinat.* In Concordatis igitur Germanicis, nihil de iure, conditione, libertate vel seruitute personarum, collatorum transigitur, non aliter eorum mentio, quàm quatenùs collatio sine illis vt instrumentis expediri nequit. breuiter, non sunt illi in dispositione, sed tantùm in enunciatione: totus tenor Concordatorum non in collatores conceptus est, sed textus integrè in ipsa beneficia, quasi in rem scriptus. tota etiam ratio Concordatorum consistit in iure rerum, libertate, seruitute, reseruatione. in distinctione, inquam, beneficiorum quæ vacant, & mensium quibus vacant. causa denique Concordatorum realis est, quæ illis verbis legitur; pro ipsius ecclesiæ vnione, pace & tranquillitate inter ecclesiam & Nationem Germanicam perpetuò solidandis. aliæ leguntur in Concordatis Galliæ, singulæ suis locis aptæ. In Alternatiua porrò Reg. Cancell. alius personarum fauor, quo illa nititur, inseritur his verbis; *insuper ad gratificandum Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis intenta sua sanctitas ipsis liberè disponendi facultatem concessit, de omnibus & quibuscumque beneficiis*, &c. ecce fauor personalis residentium Prælatorum, nullique loco adstricta. non ita Concordata *in* §. *de cæteris verò non impediemus*, inquiunt, *nos, quò minùs de beneficiis in Februario, & cæteris mensibus liberè disponatur per illos, ad quos collatio pertinet.* tota rebus ipsis, & beneficiis scribuntur, nullatenùs personis, & quidem nullâ iuris concessione, sed impedimenti tantùm, reseruationisque sublatione. iure itaque vtentur Germanico collatores pro beneficiis Germanicis; iure Gallico pro sitis in Gallia, alio alibi. In quam sententiam rectissimè docet Garc. *de benef. part.* 5. *c.* 3. *n.* 28. *cui plures vbi citati consonant*, quod in materia collationis attenditur locus vbi situm est beneficium; & non locus, vbi est persona ad quam spectat collatio. sic suppletur negligentia collatoris, non ab ipsius superiore personæ, sed beneficij. *Clement.* 1. *de supplenda negligent. Prælator. vbi gloss. verbis locorum & verb. sua.* sic Episcopi diuersarum prouinciarum ab eo Archiepiscopo iudicantur, in

Concordata Germaniæ realia.

Alternatiua fauorem personæ habet.

In beneficiis situs attenditur.

in cuius prouincia est locus rei litigiosæ. *c. sanè. X. de foro compet.* & ratione beneficij, forum legesque illius persona nanciscitur. *c. final. eod.* & legatus beneficia non confert extra prouinciam sita, ad Collatorem intra prouinciam habitantem spectantia, vel ad eum deuoluta *Garc. ibid. n.* 29. sanè Concordata Galliæ clarius localia ex ipsis verbis apparent. in regno inquiunt, *delphinatu, & comitatu, &c.* & pluribus in locis eadem verba repetunt. *volumus quoque*, inquiunt, *quod in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis de cætero non dentur aliquæ gratiæ expectatiuæ, ac speciales vel generales reseruationes ad vacatura beneficia, &c.* quid si ergo horum collatio spectet ad collatores Germanicos, dabuntur ne ideò in hoc regno reseruationes pro alternis mensibus? nihilò magis. Igitur non aliter cum Germanis, quam cum Gallis transactum esse credendum est: sed pactum ab vtrisque pro beneficiis in vtrorumque dominatu sitis. qua in re valde notandum etiam videtur, quod Concordata Germaniæ sint inita non cũ Episcopis, sed cum Romano Rege, & ecclesiasticis, & secularibus Principibus. emphasim habet, quod ecclesiasticos Principes, non Episcopos nominet Pontifex: significatque magis de rebus ipsis, quarum cura ad Principes videtur spectare, agi, quàm de personis, seu formula eis præscribenda. Principum qualitas intra ambitum Germaniæ terminatur, eorundem illa tanquam Episcoporum alicubi vlterius protensa: illis pacta conuenta scripta sunt; huic ius intactum extra eos fines, quod quoque loco obtinet, relictum est.

Concordata Galliæ clare localia.

Et Germaniæ pro regno Alamaniæ cum Imp. & Principibus inita.

Vnde non obstant quæ de alternatiua dicuntur.

Quare non obstant quæ idem Garcias tradit *d. part.* 5. *c.* 1. *n.* 705. de alternatiua reg. Canc. cuius ab alternatiua Concordatorum longa est differentia, quàm supra assignauimus. personalis enim illa est, generalis, nullique loco adstricta. neque itidem obest decis. 3. *mohed. de præb.* quia, vt inquit idem Garc. *in fin. n.* 706. decisio eius non est certa, sanè ratione non est subnixa, quàm in contrarium stare iam satis supra est explicatum. A qua ratione nihil aliena sunt diplomata Pontificia Caroli V. & aliorum Principum: generalia enim illa sunt, mandantia obseruationem Concordatorum, nihil autem de hac hypothesi decidentia. imo si & Pontifices & Principes nostri de hac rogati specialiter fuissent, respondissent procul dubio, vt in edicto anni 1611. *art.* 3. Albertum & Isabellam statuisse diximus, vt in diuersitate consuetudinum, & dum quæritur an bona aliqua (& beneficia ergo) liberæ an restrictæ sint dispositionis sequamur leges rei sitæ. Ex his apparet cur aliud seruari debeat in membris, quàm in capite: aliud in loco Cathedræ quæ posita est in terra Imperij, aliud in beneficiis sub illius diœcesi sitis in Hannonia extra imperium, quia alteratio procedit à rebus ipsis, in quarum administratione ius situs rei præualet iuri domicilij administrantis. apparet etiam per Concordata non esse regulam collatoribus positam, sed ipsis beneficiis infixam: id est, distinctioni eorum, quæ imposterum Sedi Apostolicæ reseruata seruirent. & eorum quæ in primigeniæ dispositionis libertate Ordinariis remanerent. Nec iterùm contra quicquam facit, quod in aliquibus locis ditionum nostrorum Principum, eadem Concordata dicantur seruari, quia hæc olim sub Imperio notoriè fuerunt: Hannoniæ autem Comitatus pluribus sæculis iam ante tempora illorum Concordatorum non agnouit Imperium, Ideoque glossator Concordatorum *in §. vlt.* asserit neminem dubitare, quin sub Germanis comprehensi sint, Menapij, Eburones, Brabanti, omnesque alij inferiores Germani; sed inter hos non numerat Hannones, qui antiquo prouerbio iactant ditionem suam *estre tenue de Dieu,*

Per Concordata beneficiis nõ collatoribus regula ponitur.

& du soleil, non alterius superioritatem agnoscere. qua de re Brontius *in libello quē de laude Hannoniæ scripsit.* sed & de Brabantia nos egimus Consult. III. *supra de prab.* exemplaque ostendimus. Itaque Archiepiscopus Cameracensis, quamuis in terris Imperij seruet Concordata Germaniæ; in Hannonia tamen iure ibi visitato aut communi nunc regulæ Cancellariæ, vtetur, & in Gallia Concordatis Galliæ, vbi nullæ reseruationes, nulli sunt menses Pontificij. vbi si habet collationem beneficiorū, non creduntur ob eam illa exempta à nominationibus graduatorum per Concordata Galliæ inductis, & similibus iuribus: nec insolens est, si hic vnus Episcopus diuerso iure vtatur. quondam indies videmus in nouis Episcopatibus Belgij à diuersis & contrariis locaLium obseruationum diœcesibus abscissis, & compositis: & in secularibus respectu rerum ecclesiasticarum videmus similia exempla .v. g. vnum ducatum Lucemburgensem in septem Episcopatuum diuersa iura, mores, & obseruationes distractum. Et in maiori causa videmus, quam diuersimodè ipse Pontifex Episcopatus, aliaque beneficia conferat in vrbe, in Italia, in Gallia, in Germania, in Hispania, in aliis locis, nec tamen indecens ea in re videtur, vt aliud obtineat in capite, aliud in membris. scilicet proficiscuntur hæc ab ipsis beneficiis per Concordata, pacta. mores, seu alias aliter atque aliter affectis. Sub diœcesi quondam Cameracensi, nec minus sub Imperio Ecclesia Antuerpiensis ad illius similitudinem vicinus ei tractus, quamuis fortè vti Concordatis Germaniæ potuissent, Martium tamen Iunium, Septemb. & Decemb. retinuerunt. Vnde Sixtus IV. pro Decano & Capitulo Antuerpiensi. 4. *Idus Iunij* 1479. cū ij tantùm vti consueuerint, quatuor mensibus ordinariis relictis, seu dumtaxat inquit quatuor mensibus prædictis ordinariis præfatis vt præfertur concessis contenti fuerint; declarat collationes per eos factas & faciendas in quatuor illis mensibus validas esse & fore. Quod porrò allegetur consuetudo Ecclesiæ Cameracensis contraria, facti ea est: videndum, itaque quàm vniformis sit, quanto tempore præscripta, nullo actu contrario interueniente, denique id in terminis examinandum, an Episcopi Cameracenses semper contulerint beneficia Hannoniæ in mensibus per Concordata Germaniæ sibi permissis? Ad extremum an iidem Episcopi, qui sic contulerint, non acceptauerint alternatiuam Regul. Cancellariæ Romanæ? nam vt dictum est supra, ea generalis & ad omnia loca, & quæcumque beneficia competentia Prælatis, qui eam acceptarunt, porrigitur. quam si habuerint Episcopi, in illiusque vim in mensibus alternis vacantia contulerint, nullam facient Concordatorum Germaniæ interpretationem, aut iuri & supra explicatæ rationi præiudicium.

Qui in his propterea sæpe diuerso iure vtūtur.

Secundùm pacta, & mores.

De Institutionibus.

CONSVLTATIO I.

Canonici regulares in Ecclesiis parochialibus instituti an mouibiles ab Ordinario an Superiori corrigendi? quis defunctus succedat?

Presbyteri qui in parochialibus curis constituuntur perpetui sunt, nec à regularibus, à quibus præsentati fuerunt, amoueri possunt; sed instituere illos & destituere solis competit Episcopis; nisi regulares pleno iure seu quasi Episcopali Ecclesias illas possideant. *c. vnic. de capel. monach. in 6. c. cum & plantare.* §. *in Ecclesiis. X. de priuil. c.* 3. *X. de off. vic.* quod non tantùm in ipsis titulis beneficialibus, sed etiam in Vicariis, nisi contrarium

Presbyteri parochiales perpetui.

rium videatur conuenire, obtinere voluit Concilium Tridentinum: vt scilicet constituantur Vicarij perpetui: *Concil. Trid. s. 7. c. 7.* erecta vtique potius ibidem Vicaria perpetua. *vt post Garcias sentit Barbos. in Collect. ad Conc. Trid. d. c. 7. n. 18.* quod quidem *c. 7.* disertè etiam loquitur in vnitis monasterio, & quamuis aliqui supracitatos textus intelligant etiam in presbyteris regularibus; tamen refert Barbos. *ibid. n. 16.* *ex Aldan.* decisum obtinere dumtaxat cum ipsi presbyteri Vicarij ponuntur seculares, non cum regulares: nuncupatim ait decisum Præmonstratenses ad nutum suorum superiorum esse amouibiles:

An etiam regulares?

In quam rem, *in iur. Pont. nou. tit. de reg. n. 46.* citauimus duo diplomata; prius Iulij II. an. 1512. Abbati Præmonstratensi, aliisque eiusdem ordinis concessum, atque aliud Abbati Auerbodiensi, quibus facultas illis datur religiosos suos amouendi, quoties eis videbitur. memini tamen cum aliquando id nimis festinanter factum videretur, seu contra ecclesiæ, cui addicti erant, vtilitatem; à locorum Ordinariis fuisse in officio retentos: & censuram quarundam fuisse, quando Prælati simpliciter eos præsentassent, Episcopo instituendos, videri renunciasse priuilegio ex nutu amouendi: alioquin debuisse tantùm vt Vicarios amouibiles præsentare ad obtinendam ab Episcopo curam animarum; priuilegia tamen Iulij eum sensum non videntur exigere.

Canonici regulares in ecclesiis suis & secularibus, ac denique sui patronatus tantùm?

Mihi igitur videtur disquirendum imprimis esse, quo iure præsententur, seu ad quales ecclesias: nam cum Canonici regulares iure communi *c. quod Dei timorem. X. de stat. monach.* & Præmonstratenses Canonici speciali, vt aiunt, priuilegio obtinere possint ecclesiā parochialem, etiam secularem; interesse videbitur an ecclesia sit incorporata monasterio; & sic Prælatus sit primitiuus pastor; ab eo autem præsentatus tantùm Vicarius: an verò ecclesia sit secularis, nec vnita; sed cuius quoquo modo ius patronatus ad Prælatum pertineat: ideoque cum beneficia secularia naturâ sint perpetua; maior videbitur ratio, vt amoueri ex nutu Prælati non possit religiosus. *vt sentit Azor. citatus à Sanchez oper. moral. tom. 2. l. 7. c. 29. n. 120. & ipse Sanchez 121. & Lantmetere in comment. in reg. Augustini c. 6. n. 7. vbi plures allegat, & remittit ad Wames. tom. 1. cons. 65. fusè disputantem*: quin vt probabilem admittit sententiam *n. 8.* vt si Abbas præsentet tantùm regularem, & instituit Episcopus; vt sic, non ille destituere possit: etsi alteram probabiliorem autumet. quare rectè inspiciendæ erunt tabulæ vnionis, tituliúe, quo Prælatus nititur: & ius sequendum, vbi priuilegium illud disertè non mutat. loquitur autem Iulius II. in ecclesiis *per regulares teneri solitis*, vt verba literarum sonant, vel vt loquitur diploma Auerbod. *ad monasterium pertinentibus.*

Non minùs si ecclesia fuerit secularis, & Prælato competat tantùm ius patronatus, ea vacante vel non ritè amoto parocho, ad Episcopum pertinebit; idoneum in ea Vicarium cum congrua fructuum portione constituere, donec ei de rectore prouideatur in vim *c. 18. s. 24. de reformat. Concil. Trid.* in vnitis autem Vicarij constitutio ad Prælatum pertinet, non ad Ordinarium. *etiam ex declaratione Pij V. constit. incip. ad exequendam 1567. quam citat Barbos. ad d. c. 7.* quod accipiendum videtur etiam in eo qui prouisionaliter tantùm constituitur: cum *d. c. 18.* in vnitis non loquatur; adeoq; maneat iuris communis, & vnionum dispositio, vt is deputet temporalem, qui perpetuum. *argumento L. quæ de tota. D. de rei vind. Euerard. in loc. à toto ad partem.*

Quis illis, dum vacat, prouisionalem Vicarium mittat?

Iterùm vacantibus huiusmodi pastoratibus, fructus si fuerint seculares, sequuntur communem consuetudinem: si regularibus mensis incorporati; vacantium fructus ex tenore

Quis fructus colligat?

 nore

nore vnionum, aut aliàs etiam vel vsu atque consuetudine saltem in his locis recepta cedant monasterio; sicut secularium Episcopo: etsi contra communes iuris regulas. *c. præsenti de off. ordinar. in 6. Clem. vnic. §. in quibus de supplend. neglig. Prælat. in Clem.*

Quis in peculium succedit?

Rursum mortuis in pastoratibus vnitis dicendum videtur succedere monasterium: tã quia peculium acquisitum sit tam ex pastoratu monasterij, quàm opera religiosi: si autem pastoratus fuerit secularis, distinguenda erunt acquisita ex opera ab acquisitis ex beneficio seculari: vt in illis Prælatus; in his Episcopus succedat. *c. statutum. 18. q. 1. & diximus in anal. vbi sup. de apost. n. 10.* verisimili proportione vt in simili dicitur *in c. 12. X. de testam.* & vlterius infertur ex iis quæ traduntur de seruis: à quibus ad monachos sumptum argumentum validum est, nominatim etiam in materia acquirendi. *Euerard. in loc. legal. à seruo ad monach. n. 10.* sed priuilegium Iulij II. Ordini Præmonstratensi concessum omninò monasteriis tribuit ex asse peculiũ mortuorum religiosorum, sed loquitur de acquisitis in ecclesiis *per regulares teneri solitis*, vt diximus.

Seruanda Concordata.

Quamquam inter Ordinarios aliquos & Prælatos Præmonstratenses dicuntur antiqua quædam esse Concordata, quæ pro redemptione successionis certum nummum præscribant Ordinariis soluendum, quædam etiam vniones cum ab Ordinariis vel factæ vel admissæ sint aliquã recognitionem reseruarunt Ordinariis, aut aliàs conuenerunt: quare exhibendæ iterùm inspiciendæque essent vnionum vel admissionum tabulæ. quod autem Lantmeter. *in comment. ad reg. S. Augustin. c. 1. n. 9. in fin.* ait eiusmodi Concordata talibus sæculis gesta esse, quando nimis multa cõtra priuatam & publicam disciplinam irrepserant; quasi eorum ratio nulla sit hodie habenda; recipi non potest. *vt itidem in simili diximus in iur. Pont. nou. anal. de sepult. n. 5.* vnde ad casum quem tractat *ibid.* Lantmeter, & spectat ad examen Clem. *vnic. de sup. neg. prælat.* ne fructus beneficij regularis aut pars eorum mensæ Prælati applicetur, aut pensiones nouæ imponantur, quamquam aliud id sit, quàm administrationis modum præscribere, aut eius rationem exigere; tamen, vt fatendum est hoc posse Prælatos quoad fructus à subditis iam receptos, ita dicendum non posse tamen quoad bona ipsa, vnde fructus colliguntur: & hoc est quod diximus *vbi supra de reg. n. 46.* non posse beneficia ipsa denudari, fructuumúe partem auferri, & mensæ Prælatorum applicari, *d. Clem. vnic. § eadẽ.* vti decisum est generalius constitutam semel Vicario parochiali competentiam non posse minui, *d. c. 3. X. de off. vic.* nam alioquin si non satis congrua & liberalis portio Vicariis parochis relinquatur à Prælatis, præstantiores viri munia huiusmodi non ambiunt, animarum cura detrimentum capit, & ne id fiat populi interest, atque Ordinarij præcauere tenentur.

Beneficiorum curatorum regularium fructus nõ sunt minuẽdi percepti à regularibus, per superiores possunt auferri, si affluant.

Parochos regulares Ordinarius an superior Ordinis visitet, & corrigat, extra curã & administrationem sacramentorum?

Nunc quod attinet ad subiectionem, correctionem, & punitionem huiusmodi parochorum, præsertim Præmonstratensium, Lantmeter *vbi sup. c. 6. n. 7.* existimat in pastoratibus secularibus institutos pleno iure transire in potestatem Episcopi: vnde sequeretur ad hunc solùm non ad Prælatum spectare illorum correctionem: idemque *n. 8.* in institutis ab Episcopis, præsentatis à Prælatis ad pastoratus non vnitos, sed ad quos alio iure spectet præsentare probabile esse, sed oppositum probabilius: in vnitis autem *n. 9.* plenam manere Prælatis authoritatem. at verò Iul. II. in literis speciatim Abbati Auerbodiensi *an. 1512.* instar priuilegij concessit, non tantùm vt subditos suos à Parochiis in quibus essent instituti possent amouere, & ad cœnobium reuocare, sed etiam in parochiis degentes corrigere,

rigere,

rigere, ac punire: per ea tamen ait se nolle iuribus episcopalibus, nec non Archidiaconalibus, aliorumúe quorumlibet aliàs in aliquo derogare; porrò priuilegia ordinis habere videntur, vt quoad curam animarum, & administrationem sacramentorum subsint Ordinariis, & quoad obseruantias regulares, atque aliàs Prælatis regularibus: & referuntur in eum sensum respondisse Cardinales Concilij Tridentini Interpretes, eaque de re satis egimus *in iur. Pont. nou. anal. de priuil. & exceß. priuil. n.* 3. *&* 4. *de Apost. n.* 10. & in hanc sententiam ea priuilegia, & Cardinalium declarationes accipiendę omninò videntur, vt si regulares procul à conuentu suo curam animarum gerant locum habeat dispositio, *c.* 3. *f.* 6. *Conc. Trid.* vt generaliter & indistinctè regularis extra cœnobium degens, si deliquerit, ab Ordinario etiam tanquam delegato puniatur: sin autem in conuentu degentes subeant pastorales functiones ipsi ecclesiæ conuentuali simul & parochiali incumbentes; quatenùs eas functiones attinet, subsint Ordinario; in aliis, Prælato regulari: qui est proprius casus *c.* 11. *f.* 25. *de regular. Concil Trid.* quemadmodum exemptus ratione officij coram Ordinario tamen conuenitur. *vt ibidem latius probauimus.* quemadmodum c. quoniam 21. *X. de priuil.* exemptionē dicit intelligendam de monachis vel clericis in ipso monasterio permanentibus, vel ad ecclesias destinatis vtroque iure sibi subiectas. quod alij pleno iure dicunt, in spiritualibus scilicet & temporalibus, quod ibi glossa: quæ & alia conformia citat. atque ex d. c. 11. defluxisse videtur iam dicta Cardinalium interpretatio, & constitutio Greg. XV. quam *vbi supra de priuil. n.* 19. excussimus: veruntamen *vt diximus ibid. n.* 4. praxis nostra hic habet, vt parochi regulares foris degentes in communibus etiam criminibus, extra obseruantias regulares, ab Ordinariis puniantur: eamque natam existimem ex veriori intellectu *d. c.* 3. *f.* 6. *Concil. Trid.* cui aliqui ex nostratibus Episcopis interfuerant, vt nullus exemptus foris degens cuiusuis priuilegij personalis, vel regularis sui ordinis prætextu tutus censeatur, *quo minus*, inquit Trident. *si deliquerit ab Ordinario loci, tanquā super hoc à Sede Apostolica delegato, secundum canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi valeat.* neque generalitati decreti repugnat *d. c.* 11. *f.* 25. *de regular.* casum proponens tantùm illius curæ animarum, quæ monasterio sit coniuncta, non foris procul à monasterio existat. eaque praxis eò magis hîc est retinenda, quod cura animarum pastoris doctrinam non secus requirat in opere & vitæ exemplo, quàm sermone. neque porrò Rex Conciliū Tridentinum hic seruandū aliter receperit, quàm prout sonat, non verò secundùm declarationes Romanas indies obuenturas, quæ fortè per importunas & malas aliquando artes impetrantur, aut resectis impetrationum causis euulgantur: quæ vt fuerint æquæ secundùm illa quæ proponebantur, non tamen sint vt transferantur ad theses omnium generales. Minus receptę hîc sunt aliæ priuilegiorum bullæ, quæ Ordinariorū iurisdictionē inuidiosè minuant; præsertim extra parietes monasticos.

CONSVLTATIO II.

De possessore triennali.

REgula, quæ vetat triennalem possessorem pacificum molestari, omne genus molestiæ excludit, tam in petitorio, quàm in possessorio. generalis enim negatiua omnia excludit. quamquam hæreat nonnihil Chokier, & quos allegat. cui rei non posset dari melior ratio, quàm ipse textus Concilij Basiliensis, fontis atque originis regulæ Cancellariæ. *non possit*, inquit, *posteà in petitorio vel possesso-*

Regula de triennali non suffragatur aduersùs proprium cuiusque factum, quin permutatio v.g. irritari vel suppleri debeat.

rio

rio à quoquam etiam ratione iuris noniter impetrati molestari.

Cæterum agit tam Concilium quàm regula Cancellariæ de litigãtibus per concursum aduersarum collationum Pontificalium v.g. & ordinariarum inter se commissis.

Id quod significat forma loquendi regulæ *molestari nequeant*, nec non *impetrationes* (scilicet per aduersarios) *de sic possessis inanes decernit*, & verba Concilij Basil etiam *ratione iuris nouiter impetrati*, & quod Ordinariis iniungat vt diligenter inquirant, ne qui sine titulo canonico beneficium possideant. Quamquam etiam Nauar. *cons.* 30. *de praebend.* post plurium annorum hæsitationem, de non titulo fieri titulum, & beneficium suum facere possessorem triennalem pacificum contendat.

Et verò cur irritæ erunt & inanes impetrationes aduersùs triennales factæ, quod ait regula, nisi ecclesia illos velit iure præscriptionis huiusmodi sua fecisse beneficia? quæ, vt nec in incerto semper esse vult, ita nec vacare vltra præscriptos iure terminos:& tamen non vult impetrari; ea repugnantia sanè facit, vt velit etiam ea fieri possessorum,adeoq; iam fieri titulum à regula approbatum. *l. vbi pugnantia. D. de reg. iur.* iustè porrò possidet, qui iure, vel Iudice authore possidet. dummodo non intrusus, non simoniacus, sed bonę fidei sit, eoq; Episcopo etiã post triennium exigenti, est titulus exhibendus.

Enimuerò si quis permutationem iniit cum alio, & dolo eum decepit, asserens capellaniam permutatam liberam esse à certis oneribus, quæ v.g. à multis annis non erant exacta, post annos septem pacificæ possessionis Episcopus visitãs declarat oneribus subiectam, quare ob dolum petit rescindi permutationem, seu nullam declarari, & sibi ad pristinum beneficium permitti regressum: opponit alter Regulã de triennali: negat hic eam obtinere, atque esse extra casum regulæ; quæ de aduersariis agit ex diuersis collationibus, non de actionibus competentibus partibus ex suo ipsarum facto, quæ sunt perpetuæ.

Benè itaque Rebuffus *praxi benef. l.* 3. *de caus. resig. irritant.* refert dolum primo loco inter causas irritantes, & *n.* 9. inquit, *non iuuabitur ergo dolo prouisus decreto de pacificis possessoribus vt scripsi n.* 155. *per tex. in c.* 1. 15. *q.* 6. *&c.* Itaque qui dolo est inductus ad resignandũ, regressum habet ad pristinum beneficium. *Vt ibidem n.* 11. 12. Dolo inductus regressum habet.

Quod si autem non dolo inductus sum vt resignarem, sed paratus permutare, inductus vt tecum, seu cum tuo beneficio id facerem, quod asserebas liberum; tunc dolus non dat causàm actui, sed tantùm interuenit circa onus annexũ negatum, vel dolo vel per ignorantiam etiam subticitum: non ergo ratio est vt tota permutatio rescindatur, quæ tota dolo inita non est; sed per formam actionis, quæ de euictione competit, præstetur indemnitas. sic actio in factum vel de dolo datur pro indemnitate: *l rei.* 33. *D. de dolo* pro eo quod interest: *l.* 18. §. 1. *ibid. l.* 1. *ibid.* prætor subuenit, ne *vel illis*, inquit, *malitia sua sit lucrosa, vel illis simplicitas damnosa.* non ergo vlterius: atqui hic resignans non habet quod accuset quàm subticitum onus. sed neque redhibitoria actio ob quodlibet vitium competit *l.* 1. §. *proinde. l.* 4. *in fin. l.* 49. *D. de ædil. edict. l.* 4. *C. eod. l.* 13. *in prin. D. de act. empt.* Si permutationi dolus dũtaxat interuenit præstatur indẽnitas.

Quo in casu etiam animaduertẽdum est Concil. Basil. excipere legitimũ impedimentum à præscriptione triennali, atqui hic nõ potuit agere ante Episcopi inquisitionem, qui ante non molestabatur, nec de oneribus sciebat, vnde ab eo tempore curreret tantùm ei triennium. Impedimẽtum etiam à Reg. excipitur.

Sed egit hic actor simpliciter ad rescissionem, & regressum, nõ ad indemnitatem, an ob talem conclusionem reiicietur? Sane *l.* 5. 10. 11. *C. de rescind. vendit.* indicare videtur Cui debetur tamen indemnitas agẽs ad rescissionem non reiicitur.

tur sed temperatur per actio. tur actum ipsum dolosum rescindi, sed quasi per exceptionem vlterius rescissionem temperari æstimandum est pro ea parte, qua dolus nocuit: itaque non male instituta actio videtur, sed exceptione temperanda, quæ est etiam æquitas.

Etsi tantùm culpa fuerit. Quod si autem non dolus probatur, sed culpa tantùm vel excusabilis etiam ignorantia, tunc minus quidem institutæ actionis formula quadrat, sed tamen æquitas læso fauet.

Itaque pronuntiandum crederem absolui quidem à formula actionis reum, quatenus egit ad simplicem rescissionem, & admissionem denuò ad renunciatum beneficium; sed tamen simplicem permutationem redigendã ad compensatoriam, sub authoritate legitima, subiiciti oneris, & eatenùs & non vlteriùs rescindendum actum. Et maximè hæc, quia versamur in causa beneficiali; in qua de plano, sine figura iudicij proceditur. *Clem. dispendiosus de iud.* & in quali valde officium Iudicis, & æquitas præualet: *Clem. sæpe. §. interrogabit. de verb. signif.* vt supplere possit omissam clausulam salutarem, eò causam per interrogationem ducendo.

Neque ob id à forma petitionis deuiat forma pronuntiationis. Quamuis autem eadem Clem. *sæpe*, ait, *iuxta petitionis formam pronuntiationem sequi debere*, id tamen idem est tantum, quod ait *c. licet X. de simon. vt iuxta iudicij formam, sententia quoque forma dictetur*, vt (quod ibi agitur) alia forma pronunciationis sit, cum ex denuntiatione, alia cum ex inquisitione, alia cum ex accusatione proceditur: non verò vt ea verbotenùs inuicem respondere debeant. Quare eadem Clem. *sæpe* iunctim ita reperit, *sententiam proferat etiã conclusione nõ factã, prout ex petitione* (non sola sed) *& probatione, & aliis actitatis in causa fuerit faciendum.*

Idque obtinet in æstimatoria & redhibitoria. Sed & Paulus IC. *in l. bouem. §. aliquando. D. de ædil. edict.* valde æquè *aliquando*, inquit, *etiam redhiberi mancipium debebit, licet æstimatoria, id est, quantò minoris agamus* (idem vice versa dicendum vt hic) &c; *licet æstimatoria actum sit, officio tamen Iudicis continebitur, vt reddito mancipio pretium recipiatur. vbi & glos. in verb. officio similia citat.*

CONSVLTATIO III.

Beneficium irritè obtentum canonicè permutatum & alteri ritè collatum, an reuocatur?

Collatio beneficij requirentis ordinem subdiaconatus ex fundatione præuiũ, quamuis fundator non adiecerit pœnam nullitatis, quamuis via permutationis fiat, irrita fuit aut saltem irritanda, quæ facta fuit illum ordinem non habenti. *ex Concil. Trid. s. 7. c. 3. & decretalibus ab eo citatis: Wamcs. cons. 18. Azor. inst. moral. part. 2. l. 6. c. 5. & seqq. & alij passim.*

Cæterùm si ignorans ille fuerit incapax, adeoque deceptus à compermutante, debebatur ei regressus ad beneficium suũ, cum alterius per ordinem & ætatem non erat capax.

Cum verò Capitulum seu collator, qui conditiones sui beneficij nosse debet, inhabili contulit, qui deinde cum alio habili permutauit conferente ei rursus Capitulo, non est cur idem Capitulũ aliquid possit queri; sed imo poterat incidere in pœnas. *d. c. 3. & c. graue ibi citati*, ex priori quidem collatione, in secunda autem habili conferendo nihil peccauit.

Et collatio beneficij, quod inhabilis possidebat, facta habili, etiam ex causa permutationis omnino subsistit. Vitium enim inhabilis permutantis personale est, & beneficium non affecit, quod habili ritè iam & rectè collatum est. qui queri de qualitate beneficij non potest, cum eam ipse habuerit, eiusque tamen solius querela foret; *Rebuff. in prax. benef. de permutatione n. 14.* dummodo non fuerit

fuerit fraudulenta, & beneficij de pertica permutatio, qualem Pius IV. reprobauit *constitutione quam refert P. Mattheus in Sept. decretal. lib. 1. t. 15. c. 5.*

Dummodo culpa absit. Dummodo etiam hæc permutatio vltima, & collatio habili facta præcesserit collationem Romanam. nam si secus acciderit, & beneficium apud inhabilem existens Pontifex tanquam de iure, quamuis non de facto, vacans contulerit, aut in vim *d. c. 3. d. c. graue* non carebit res difficultate.

Per ignorantiam inculpabilem. Quod si sine culpa ignorata fuerit ea qualitas ab vtroque primo permutante, contendi posset ex ratione & mente *c. vnic. de permut. in 6.* non fuisse locum collationi Pontificiæ. quod actus agentium non operentur vltra eorum intentionem; quæ fuerit, vt alter alterius assequeretur beneficium, nec aliter, aliàs, nec alio modo resignaretur: & solent etiam ea verba in instrumentis permutationũ expresse poni; & *d. c. vn.* effectum permutationes sortiri omnes vult, quæ citra fraudem initæ sunt. sed abesse culpa vix præsumetur, nisi ex contraria fundationi possessione aut quod literæ fundationis alicubi delituerint, aut inspici nõ potuerint, similiue ex causa. cum quisq; scire debeat conditionem eius cum quo contrahit, multò magis rei super qua contrahit.

Quæ etiam collatorem excusat. Quali casu etiam Capitulum excusare se posset quoad primam collationem, vt extra culpam & pœnam *d. c. 3. & d. c. graue* esse videatur, & sic in secunda collatione posita è contrario in possessore inhabili culpa, & scientia qualitatis, quam non habebat, & beneficium exigebat, videri posset non ipsum Capitulum arctasse conceptam à partibus permutationem, ideoque cum in necessitate nemo præsumatur esse liberalis, aut donare; faciendo collationem, quam putabat necessariam, nõ excidisse iure collationis liberæ, quam habebat ad conferendum alteri cui luberet: dummodo à die scientiæ non sit lapsum tantũ tempus, vt deuolutioni locus factus fuerit. dummodo etiam Pontifex non contulerit iure præuentionis. sed iterum non præsumetur Capitulum ignorasse qualitatem sui beneficij, nisi præclaram suæ ignorantiæ causam probet. ante quam probatione neutri collationi à se factæ contradicere posse credetur: vt nec poterit, quod dictum est, compermutans qualificatus, cui nihil est ex ea qualitate incommodi; sola itaque difficultas est à Romano prouiso: grauis quidem si obtinuerit collationem à Pontifice ante vltimam à Capitulo factam habili.

De his quæ fiunt à maiori parte Capituli.

CONSVLTATIO I.

De Regularibus in communi administratione malè versantibus.

Regulares in communium rerũ administratione malè versantes, vt suspecti suffragio impotentũ priuati possunt, & administratione, voce actiua & passiua ad bienniũ in rem suam quid vertentes, aliisque pœnis. QVidam regulares canonici vbi ex more cœnobij bona communibus suffragiis administrantur, cum agricola pacti sunt se curaturus vt prædium ei locaretur, si extra rationes monasterij ipsis in rem suam certa summa daretur, qui eam addixit Prælato inscio, & soluit, iique in vsus suos verterunt: quæritur quid de his iure sit statuendum?

Duo vitia in hunc actum concurrunt: alterum infidelis administrationis, alterum transgressionis votiuæ paupertatis.

Itaque cum administratores rerum ecclesiæ tutoribus & curatoribus comparentur, & ecclesia minorenni, ad illiusque modum debeat seruari illæsa; *c. 1. X. de in integ. restit.*

Leges autem suspectum tutorem, non ex fide gerentem, fraudulenter in rebus pupillaribus versantem, eas in

in vsus suos vertentem puniunt dupliciter, ciuiliter, & criminaliter: ciuiliter, vt præter restitutionē eius quod in rem suam vertit, seu quomodocumque pupillo damnum dedit, *l. in princ. l. 1. §. fin. l. 2. §. fin. D. de tut. & rat. distrah. l. quicquid. 7. C. arb. tut.* remoueatur ab officio: *§. nouissimè instit. de suspect. tutor. l. tutor. §. nunc videamus. D. eod.* criminaliter autem; vt ob fraudes à Iudice grauiter puniatur: *l. 1. §. si quis. D. eod. §. libertus instit. eod.* quod autem dicit *d. §. si quis* grauiter, propius exprimit lex *nisi C. de administ. tutor.* vt sit arbitrio præsidis puniendus; adeoque expensis omnibus circumstantiis, & præsertim rei in vsum suum versæ, & damni dati quantitate ponderatâ.

Ad eandem rationē administratores ecclesiastici in officio malè versantes omnimodo sunt puniendi. *c. quicumque. 12. q. 4. c. 2. 12. q. 2. l. iubemus. §. œconomos. C. de sacrosanct. eccl.* adeò vt & superior fraudulenter, & prodigè administrans, etiam Abbas, ab administratione amoueatur. *c. ea quæ. X. de stat. monach. c. in singulis ibid* quæ cc. etiam in regularibus Canonicis obtinent, *d. c. in singulis. §. hoc ipsum.* atque ita remoueri etiam possunt regulares hi fraudulenti imposterū, vt suspecti tutores; si soli, vt œconomi, gerant negotia, ab officio: sed si communiter; à cōmunibus deliberationibus super rebus cœnobij administrandis, & elocandis, vt in iis suffragiū deinceps ferre non possint.

Et pecunia corrupti tanquam proprietarij puniri.

Super 2. actus consideratione dicēdum est in omnibus religiosis affectatam proprietatem esse punibilem; *c. non dicatis. 12. q. 1. c. monachi. c. cū ad monasteriū. X. de statu monach.* etiam in canonico regulari: *c. super quodam. X. eod. d. c. monachi vers. quod etiā de vniuersis religiosis præcipimus obseruari.* quod tā rigidè aliquorum Ordinum instituta accipiunt, vt sicut D. Augustinus *in d. c. non dicatis, certum est,* inquit, *nostra congregationis fratres nihil habere, possidere, dare, vel accipere sine Superioris licentia debere;* & D. Benedictus *in reg. c. 33. ne quis præsumat aliquid dare, aut accipere sine iussione Abbatis, neque aliquid habere proprium, nullam omninò rem, codicem, neque tabulas, neque graphium, sed nihil omninò:* vt etiam votū paupertatis offendatur re quamuis exiguâ, in proprietatem sumptâ: sed tamē ex quantitate surgit veniale tantùm, secundùm benigniorem sententiam, aut mortale peccatum: illud ex exigua, hoc ex notabili: atque hanc quidam ad aureos vnum vel duos saltem extendunt; eam summam omnium censura prēstare grauem materiam mortali peccato tradit Thomas a Iesu *in comment. de statu monach. p. 3. c. 6* vbi *ad fin.* etiam resoluit in mortale incidere plures etiam religiosos simul notabilem quantitatem sibi sumentes, quæ diuisa singulis nō esset notabilis quantitas: quia singuli ita peccant, ac si totam sibi solis sumerent: cui accedit, quod fraus singulos fraudulenter agentes, vt generatim delicta, obligat in solidum. & refutat excusationem reorum, quod res conuentus sint communes, quia negat ita esse communes, vt inde quis sibi sumere possit, cui, & prout lubet; sed tantùm prout Superiori placuerit distribuere. *ex d. c. non dicatis in fin.*

De pœnis eorum qui vitium proprietatis committunt, ne multis dicamus eas persequitur idem Thomas à Iesu *in comment. vbi supra, p. 2. c. 2.* & imprimis ex D. Augustino *ibid. & p. 1. c. vlt. in fin.* eā citat verba ex regula, quæ desunt in Decreto, *in d. c. non dicatis. si quis,* inquit, *rem sibi collatam celauerit, tanquam fur erit iudicandus.* quæ verba *d. c. 2.* sic transfert; *furti iudicio condemnetur:* sicut lex 1. §. *pæn. D. de tut. & rat. distrah.* dicitur tutorem, qui intercepit pecuniā pupillarem, furti teneri. adeoque vt in fure pro quantitate furti exarcerbantur pœnæ; sic & in hoc casu statuendū est. 2. ab altari & sepultura remouet huiusmodi reos *d. c. monachi,* & Canonicos etiam regulares *d. c. super quodam.* & 3. *d. c. cum ad monasteriū,* monasterio expelli, nec nisi pœnitentes

Et vt fures.

Pro furti quantitate.

Ab altari & sepultura arceri.

Monasterio expelli.

secundùm monasticã disciplinã recipi mandat, & mortuos itidẽ à sacra sepultura arceri, & refert D. Gregorium in Dialogis ita fecisse: scilicet *c*.55. vt citat Thomas *à Iesu d. c*.2. illiusque verba refert, ex quibus constat ob tres solùm aureos monachũ ab eo in sterquilinio sepultum, additque *ex Nauarro* apud Carthusianos idem fieri ob duodecim denarios: apud Discalceatos insuper abdi viuos in carcerẽ duorũ mensiũ. & ex cõcessione Sixt. V. Greg. XIII. Clem. VIII. eorum expulsionem, si non emendentur: conformiter ad *d. c. cum ad monasterium* Tandem Concil. *Trid. s.* 24. *de regular. c.* 2. priuat per biennium voce actiuâ & passiuâ religiosos proprietarios, atque insuper mandat iuxta suę Regulæ, & Ordinis constitutiones puniri.

Ob quam quantitatẽ?

Proprietarios Tridentin. suffragio priuat per biennium.

Quod porrò quæritur an huiusmodi vocis priuatio fieri possit perpetua, aut ad diuturnius saltem tempus? respondendum est, 1. si regulæ aut Ordinis constitutiones id insuper permittãt statui in huiusmodi proprietarios, id fieri posse: sin minùs; ex capite infidelis administrationis remoueri, vt tutorem suspectum; perpetuò posse ab administratione, vt de œconomis & Abbatibus supra diximus, non autem generatim perpetuò priuari voce actiuâ & passiuâ, vt ex capite proprietatis priuat Trident. *d. c.* 2. ad biennium, quia communis regula traditur per Iudicem pœnam priuationis non posse imponi, vbi in iure expressè non imponitur; sed quoad deliberationes cõmunis administrationis rerum ecclesiasticarum per suffragia dirigi consuetæ, priuari possunt perpetuò, vel ad plures annos, vt de tutore suspecto iure expressum est.

An vlterius possint?

Nisi fortè superiori benignè placeat considerare, quod dicitur in *l. si tutor. D. de suspect. tutor.* vt si aliquo vinculo necessitudinis tutor pupillo coniunctus sit, curator ei potius adiungatur, quam notatâ fide & existimatione remoueatur: adeoque cum religiosi quilibet eâ necessitudine monasterio coniuncti habeantur, ac si essent filij; potius benè increpiti, ac aliàs correcti, aliquem prudentem ac seniorem habeant, qui in huiusmodi deliberationibus instar curatoris eis adiungatur, cum eoque deliberationes, & suffragia sua communicent.

Aut tanquã coniunctis curator eis dari.

Præsertim si dolentes pœnituerint, & secundùm disciplinam regularem emendari voluerint. quo casu *d. c. cum ad monasteriũ*. & excommunicatos, & expulsos in gratiã recipit.

Et emendati recipi?

De rebus Ecclesiæ non alienand.

CONSVLTATIO I.

De bonis minorum quibuscum Ecclesia comparatur non alienandis.

CVm de genere prohibitorum sit per Orationem Imp. Seueri (cuius substantia exstat, *in l.* 1. *D. de reb. eor.*) minorum prædia vendi; ad possessorem, qui in exceptione se fundat, spectat probatio rationũ ob quas velit astruere legitimã esse alienationẽ. *l.* 16. *in verb. emptor si probare potuerit. C. de præd. min. l.* 13. *vers. qui à pupillo emit, probare debet tutore authore, lege non prohibente se emisse. D. de publ. in rem act.*

Prohibitã cum sit alienatio itẽ factam possessor debet probare.

Licitum verò demùm est distrahi prædia minorum his tribus legitimè concurrentibus, necessitate, Iudicis decreto, & authoritate tutorum. Quæ deinceps examinandâ sunt, an in alienatione de qua agitur, interuenerint. Nam de læsione nihil attinet dicere, quia *superuacuum est*, inquit, *l.* 11. *C. de præd. min. de veli pretio tractare, cum Sc^ti. authoritas retento dominio alienandi viam obstruxerit.*

Necessitate comprehenditur æs alienum, quod solui debet, & aliter non potest. *Ob æs*, inquit, *l.* 12. *C. de præd. & aliis reb. minor. alienum tantùm causâ cognitâ Præsidiali decreto, prædium rusticum* (de eo enim Oratio

Examinãdã necessitas.

Oratio egit, interpretatione, postea ad vrbanum extensa *l. 22. & vlt. C. de adm. tut.*) minoris distrahi permittitur *d. l. 1. §. si as, Pratori enim non liberum arbitrium datum est distrahendi res pupillares, sed ita demùm si vrgeat as alienum. D. de reb. eor.*

Æs alienum requirit Oratio: & tantum, vt ex rebus cæteris non possit exolui. Pupillare debitum hic non fuit, ideò quod Actorum mater nata, & coniugata fuerit Antuerpiæ, adeoque huius vrbis iure ipsa hæredesque ipsius mariti seu familiæ debitis non obligabantur, sed repetere integram dotem, præferrique creditoribus poterant, prout non hic tantùm, sed & in Parlamento Mechliniensi, & in Concilio Brabantiæ iudicatum est sæpius.

Tantum autem esse æs alienum, vt ex cæteris rebus solui non possit, sciri non potest, nisi confecto statu, & bonorum inuentario, in quo ad bilancem bonorum expendantur onera, debita ad nomina, & credita: & quorum momenta præponderent, quorum nihil hic factum est.

Neque id necessarium non esse probatur per *l. magis puto. §. imprimis. D. de reb. eor.* in verbis; requirat *ergo necessarios pupilli, vel parentes vel libertos aliquos fideles, vel quem alium qui notitiam rerum pupillarium habeat, aut si nemo inueniatur aut suspecti sint qui inueniuntur, iubere debet edi rationes:* quasi non aliter rationes sint edendæ, quàm si aliunde instructio haberi nequeat.

Sed aliud dicit lex, aliud intenditur: non dicit lex non aliter edendas rationes, minus dicit quod intenditur confectas non esse debere rationes, synopsin, repertorium, seu inuentarium: quippe omnimodo illud tutoribus præcipitur; alioquin in dolo esse dicuntur, & contra eos in litem iuratur. *l. tutor. qui D. de administratione tutor.* vbi & illud omninò inculcatur, *nihil itaque*, inquit lex, *gerere* (minimè omnium ergo ad alienandum decreta postulare) *ante inuentarium factum, eum oportet, nisi id quod dilationem nec modicam expectare possit.*

Facto inuentario, exhibito, &c.

Procul dubio ergo confectum erat in casu istius legis inuentarium, & à tutoribus Prætori exhibitum. sed cur ergo iubet prætor edi? ratio in verbis his est; *requirere debet qui se instruat de fortunis pupilli, nec nimium tutoribus vel curatoribus credere, qui nonnumquam lucri sui gratia asseuerare pratori solent necesse esse distrahi possessiones, vel obligari*, Prætor ergo necessarios pupilli, aliosque qui notitiam rerum pupillarium habent, examinat super fide tutorum qui æs alienum allegant, nec eis mox super eo, quamuis titulo tenus allegato, *vt ait d. l. 5. §. ne tamen*, & in inuentarium relato, credit; sed disquirit, per eos, qui notitiam habent, aut si tales non inueniuntur, *iubere debet*, inquit lex, *edi rationes, itemque synopsin, bonorum pupillarium* (quo fine? sequitur;) *aduocatumq; pupillo dare, qui instruere possit Pratoris religionem, an assentire venditioni debeat.* antea ergo tutores apud Prætorem rationes, & bonorum synopsin proposuerunt: sed edi eas Prætor aduocato pupilli iubet; qui examinet, tanquam à Prætore constitutus tutorum in hac causa aduersarius.

Edere enim est aduersario copiam facere: *l. 2. l. 6. §. edi. D. l. 3. C. de edendo.* Nihil ergo hæc lex astruit eius rei, ad quam ea diuertitur; sed ratum illud manet, sine statu & bonorum inuentario sciri non posse constitutionem domus mortuariæ; credita, debita, expendi quæ exuperent; an alienationem requirant. Prætori ergo constare de iis non potest, quæ sciri sine inuentario non possunt.

Itaque (quod ad secundũ requisitũ pertinet) causę cognitio accedere, Post causæ cognitio-

nem decreto opus.

& præcedere decretum debet. quod late & variè Vlpianus discutit *in d. l. 5. §. si pupillus. §. quærere. §. idem Prætor. §. sed si §. imprimis. §. requirit. §. ne tamen §. si æs. D. de reb. eorum*, vbi ea in re Prætoris vigilantiam iterùm atque iterùm, & sæpius inculcat, & speciatim, *nec non*, inquit, *illud vigilanter obseruare debebit; ne plus accipiatur sub obligatione prædiorum fœnoris, quam quod opus sit ad soluendum æs alienum; aut distrahendum arbitrabitur: ne propter modicum æs alienum magna possessio distrahatur.*

Aliàs manet pupillis dominium & vindicatio.

Oratio etiam Seueri addit salutarem pupillis hanc clausulam: *manente pupillo actione si postea potuerit probari obreptum esse Prætori.* quam Vlpianus *d. l. 5. §. manet*: sic explicat; *sed videndum est vtrum in rem, an in personam dabimus ei actionem; & magis est vt in rem detur, nō tantùm in personam aduersus tutores siue curatores.*

In signum euidentis nullitatis ex omissa causæ cognitione, & dominij à pupillis in emptores non translati: sine quo non procedit rei vendicatio, quæ hic pupillis conceditur. *d. l. 5. §. ne passim. Senatusconsulti authoritas*, inquit, *l. 11. C. de præd. minor. retento dominio alienandi viam obstruxit l. 16. eod. l. 5. C. eod. l. cum hl. §. si Prætor. D. de transf. si Prætor*, inquit, *aditus citra causæ cognitionem transigi permiserit, transactio nullius erit momenti. Prætori enim ea res quærenda commissa est non negligenda nec donanda. Sed etsi non de omnibus inquisierit quæ oratio mandat, hoc est, de causa, de modo, de personis transigentium, dicendum est, quamuis de quibusdam quæsierit, transactionem esse irritam.*

Nullitas ex præscripto Iudicis omisso, & causæ cognitione.

Quæ nullitas multò magis procedit, si non contra ius tantùm, sed & iussum Iudicis processum sit. *l. 7. D. de reb. eor. §. si prætor* in verbis, *& mea fert opinio eum, qui aliud fecit, quam quod à Prætore decretum est, nihil egisse. c. cum dilecta de rescript.*

Porrò in hac causa nulla causæ cognitio adhibita est, sed ad solùm libellum permissa vendi quadraginta sex bonaria siluarum, pascuorum, & aruorum, siue terrarum arabilium, nullo præuio, vt dictum est, statu aut inuentario, cum etiā nullum debitum pupillare existeret, sed paternum dumtaxat. & quamuis fuisset pupillare (quod non) quoad quantitatem debiti obreptum esse, vel solus effectus docet, cum statim atque maiorennis factus est eorum frater N. & cepit ipse negotia excutere, & dignoscere, impediuit alienationem destinatam, & in eodem prætenso decreto, cuius vigore distractum est prædium controuersum, permissam duodecim circiter bonariorum, quæ ab alienatione, & interitu, seu iactura præseruauit. Vnde liquet quam contra *totam d. l. 5. & specialiter contra d. versic. nec non illud vigilanter*, processum sit. Causæ autem cognitio, non in allegatione & auditione, sed inquisitione & probatione consistit. quare *l. 6. C. de præd. minor.* inquit, *venditio delata ad præsidem prouinciæ libello fieri non potuit: cum ea res confici aliter non possit nisi apud acta causis probatis*, quæ venditionis necessitatem inferant, & decretum solemniter interponatur, hic autem nihil apud acta probatum est.

Processum etiam est contra formam specialem per sententiā Concilij Brabantiæ datam 24. Septembris 1604. præscriptam, vt scilicet prætensi tutores post factam diligentem informationem super statu & constitutione hæreditatis, tractarent prout minoribus vtilissimum foret, ideoque statu non confecto, bonorumque repertorio, rerum debitarum, & nominum inuentario, subsequitur nullitas, de qua *d. l. 7. §. si prætor versic. & mea fert opinio d. c. cum dilecta X. de rescript.*

Accedit quod Oratio Seueri, tūc demùm prædia distrahi permittit, cum æs alienum tantùm erit vt ex rebus

Omissa excussione mobilium.

rebus cæteris non possit exsolui. *d. l.1.vers. Quod si fortè.* & in hoc negotio omninò è contrario actum est, nam omnia mobilia, omnia credita, nominaque actiua & immobilia acquisita prius ante omnia soluendis debitis impendi debebant, & tū demùm auita prædia.

Vt vltimo ad immobilia deueniatur, & inter hæc ad auita.

In auita enim cadit affectio *l. lex 22. C. de admi. tut.* §. *nec verò.* ob quam plerisque locorum consuetudinibus retractus gentilitius inductus est, & in *c. constitutus. X. de in int. restitut.* probatus, & ex sacris literis deductus, *quas citat Tiraquell. in præfat. ad retract. gentilitium. n.7.* vbi etiā *post Lucam de Penna ex. D. Hieronymo* docet, antiqui testamenti tabulis illicitam fuisse patrimonialium bonorum alienationem. Adeoque quando ineuitabilis necessitas vrget, saltem non nisi vltimo loco ad ea deueniendum est. Vnde & multis in locis per consuetudines, sicut feuda, in subsidium tantùm, ad soluenda debita tenentur, cum mobilia, credita, & conquestus non sufficiunt.

Probatione causarum non leui informatione opus.

Friuolum autem est quod contenditur informationem præcessisse; quia in libello prętensorum tutorum narretur scabinos esse informatos, & super eo quasi ab illis agnito, secutum sit prætensum decretum: quia dicit *d. l. 5. §. imprimis. 11. non oportere nimium tutoribus vel curatoribus credere.* quin nec narratiua verba probant. adeò vt Pontifex in *Clem. literis de prob.* de iis mandet narratiuis suarum literarum tantùm credi, quæ coram ipso gesta scribuntur. quod nec ipsum quidem in Gallia seruari tradit Bugnion. *des loix abrogées l. 2. sec. 144.*

Non alienandum ad pretium bene collocādum.

Nec hæc iustificat quod cauerint scabini, vt id benè collocaretur, quod superforet: quia eo in casu dicit *d. l. 5. §. si æs alienum non interueniat, tutores tamen allegent, expedire, hæc prædia vendi, vel alia comparari, vel certè istis carere, videndum est an Prætor eis debeat permittere, & magis est ne possit: Prætori enim non liberum arbitrium datum est distrahendi res pupillares, sed ita demum, si æs alienum immineat*, Quamquam in casu præsenti, vt in casu *d.* §. nulla erat vtilitas, quæ suaderet vendi prædium auitum, vt ex pretio residuo compararetur nouum periculis euictionum, aliisque obnoxium.

Non præsumi solemnitates.

Malè etiam argumentatio procedit ex *l. sciendum de verb. obligat.* quod generaliter inquit Vlpianus; si quis scripserit se fideiussisse, videri omnia solemniter acta. *l. sciendum de verb. obligat.* & dum dicitur promisit Titius Sempronio, præsumitur quod promissionem præcesserit interrogatio: ergo etiam ad interpositionem decreti Iudicis instructio.

Quia hæc solùm procedunt cùm natura contractus id infert: & hoc est quod Doctores dicunt solemnitatem intrinsecam præsumi, non autem extrinsecam. Intrinseca autem est, quàm prolatorum verborum natura necessario comprehendit, & sine qua verificari non potest verbi significatio. quæ latè examinat Menoch. *de præsump. lib. 3 præsumpt. 132. vbi, & n. 28. & sequentib.* extrinsecas solemnitates non præsumi docet: & nominatim non interuenisse præsumi in alienationibus prædiorum minorum, vel Ecclesiæ. probaturque per *l. quæcumque. §. vlt. de publiciana in rem act. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. D. de verb. obligat*: & fauet ratio, quod solemnitas extrinseca sit quid facti, & facta non præsumantur. quàm præsumptionem, nec cursu quidem 40. annorum induci, cum de alterius præiudicio agitur, & pars altera negat, interuenisse, voluit Villagut. *de reb. Eccl. mal. alien. lib. 2. c. 5. n. 71. & sequentib. Menoch. vbi supra.*

Opus decreto magistratus.

Quod porrò spectat ad alteram partem secundi requisiti, decreti scilicet: exigitur magistratus ille, ad quem spectat de alienatione prædij minoris decernere.

Competentis.

Sed hîc à magistratu competenti interpositum non est decretū, adeoque

que tanquam à non magistratu, à non Iudice factum nullius momenti est, quod actum est. *l.* 1. 2. 3. 4. *C. si à non competente Iudice.*

Tutoris authoritate.

Tertium requisitum est vt accedat veri tutoris authoritas. *Wesemb. latè & multos allegãs in paratitlis n.* 5. *eod. vnde qui neque* inquit, *l.* 8. *D. de reb.* eorum, *tutores sunt ipso iure, neque curatores, sed pro tutore negotia gerunt, vel pro curatore; eos non posse distrahere res pupillorum vel adolescentium nulla dubitatio est.*

Huc pertinet statutum B. vt bona minorũ immobilia alienari non possint, nisi cum interuentu septem tutorum iuratorum, qui iurent minoribus satius esse prędia distrahi.

Quod quidem statutum summam rationem habet vt cautè procedatur in prædiis minorum distrahendis; fundamentum verò, atque originem fortè *in d. l.* 5. §. *requirat ergo necessarios pupilli. D. de reb. eor.* sed precisiorem obseruantiæ necessitatem statutum iuri adiungit. affirmatiuè enim tantùm ius commune procedit, requirat necessarios pupilli, &c. statutum negatiuè, non aliter prædia minorum alienari possint, quàm septem tutoribus interuenientibus, &c.

Statuti stricta obseruantia.

Quæ forma statuti præsertim negatiuè concepta, si precisè non obseruetur, cum sit esse rei, inficit atque nullum reddit omne negotium quod secus gestum erit. *quæ est vulgaris DD. conclusio in & per l. non dubium. C. de legib.* ex eademque lege generalius deducitur, & specialius infertur *ex l.* 11. *C. de præd. minor. l.* 16. *l.* 5. *C. eod.*

Et quia forma statuto, vel Principum edicto ad malignitates euitandas requisita, substantialis est: si ad amussim non seruetur, actus corruit; eiusque omissio in qualibet etiam minima parte actum reddit nullum. *l. Iulianus.* §. *si quis. D. ad exhib. ibi Bald. in l. comparationes. C. de fid. instrum. & in l. humanum. C. de legib. Decius consil.* 455. *n.* 4. *Paris. Consil.* 19. *vol.* 2. *Rolandus à Valle cons.* 30. *vol.* 3. *n.* 1. *& seqq.* estque ita indiuidua, vt eius diuisio actum corrumpat. *Bald. in l. si seruus. D. si quis cautio.*

Quamuis contradictorio iudicio non firmati.

Quod autẽ contenditur *per l.* 34. *D. de legib.* ad inducendam consuetudinem requiri, vt contradicto aliquando iudicio firmata sit, valde erratur. neque enim id dicit lex requiri, sed per id firmari: quod firmatur, præexistit: & reuera sententia declarat potius consuetudinem quæ est, quam faciat eam, quæ non est. *bene Busius ad l.* 32. *n.* 5. *post Barth. & Iason. ibid. Gail. lib.* 2. *obseruat.* 31. *n.* 8. *Mynsing. lib.* 6. *obseruat.* 41. *n.* 15.

Nec emologati.

Emologatio autem Principis nullo iure requiritur, sed sufficit populi consensus. *d. l.* 32. *D. de legib. l.* 3. *C. de longa consuet.* quare & in perpetuo edicto *anni* 1611. *articulo* 1. omnes locorũ consuetudines mandantur Curiæ transmitti, vt post examen emologentur. non quia non obligent, sed, vt dicit edictum, vt probationũ sumptus vitentur: quod autem probandum indicitur, vtique, si probatum erit, vires habet.

Omittimus plura alia, quæ DD. sub pœna nullitatis in huiusmodi alienationibus requirũt. qualia octo recenset Afflictus *decis.* 249. *ex vniformi conclusione Concilij. cui etiã consonat decisio* 87. quæ hic nõ interuenisse, ex causæ deductione patet.

Sed illud ante omnia requiritur, vt alienationem necessitas, inquisitio, & decretum magistratus, & quæ eo spectant, præcedant. *d. l.* 1. *D. de reb. eor. in verbis. Tunc prætor adeatur qui pro sua religione æstimet. d. l. cum hi.* §. *si Prætor. D. de transact. l. lex quæ tutores. C. de administrat. tutor in verbis; ne liceat vendere nisi fortè hac necessitate, & lege,* & infra; scilicet, per inquisitionem Iudicis, & probationem causæ, interpositionemque decreti.

Et infra; *iam ergo venditio tutoris nulla sit sine interpositione decreti. l. si pupillor.* §. 1. *D. eod. & notatur in l. cum lex D. de fideiussoribus. & in d. l. ob æs. Afflict. in d. decis.* 249. *ad fin.*

sed

sed & præuia hæc sint oportet. §. *tutor. institut. de author. tutor. in verb. post tempus verò vel per epistolam interposita tutoris authoritas nihil agit.* è contrario hæc venditio prædij controuersi inquisitionem, & Iudicis decretum præcessit.

Reliquum est vt paucis soluantur obiecta.

Prima obiectio est illa, quod bona minoribus cum maioribus communia alienari possint, & prouocante maiore debeant.

Bonorum minorenniam diuisio permissa sed non in alios alienatio.

Ad necessitatem quidem alienandi spectat diuisio bonorum communium. *l.* 1. §. *si com. l.* 5. §. *fin. l. si pupillor. D. de reb. eor. omnes. l.* 17. *C. de prædiis & aliis rebus minor.*

Sed Seueri Oratio *in d. l.* 1. id non simpliciter permittit; sed his tantùm verbis vtitur; *si communis res erit, & socius ad diuisionem prouocet nihil nouandum censeo,* id est, nihil noui iuris statuo, non nouo iure vtetur minor, sed communi, quod est in *l. fin. C. communi diuidundo* ne quis inuitus in societate, vel communione detineatur.

Diuisio hæc alienationem continet eatenus, vt cum duo v. g. prædium integrum vtrique indiuisum possident, diuisione factâ singuli mediũ in solidũ possideant, alienato iure, & in sociũ translato, quod in altera media minor possidebat, prout vice versa minori altera pars obuenit.

Vlterior vel in tertium alienatio nullibi permittitur. & hoc est quod dicit. §. *final. l.* 5. *D. de reb. eorum. communia*, inquit, *prædia accipere debemus si pro indiuiso communia sint* (vt scilicet obtineat d. §. si communis) *cæterum si pro diuiso communia sint cessante oratione* (scilicet illius parte quæ est in §. si communis) *decreto locus erit*, id est, Prætor adiri debebit, vt decernat iuxta priorem partem Orationis. nam quod *excepit Oratio*, inquit, *l.* 8. *D. de reb. eor. ad hoc tantùm pertinet, vt perimatur communio.*

Quod si autem factâ à maiori prouocatione, res non erit diuisibilis, non est aliud ius pro minoribus quàm pro maioribus constitutum: sed aut seruare oportebit l. sancimus §. *ne autem. C. de donat.* aut quod *post Baldum & Iasonem* tradit Wesenbecius *in paratit. ff. communi diuidundo. n.* 5. vt scilicet aut vni addicatur res & alteri pretium, aut distrahatur, ad maiorem vtriusque vtilitatem: prædium porrò hoc satis erat diuiduum; si ad diuisionem prouocati minores fuissent, nec prædiũ commune erat, nisi inter minores.

Minor autem ad diuisionem non potest prouocare.

Si pupillorum, inquit. *d. l.* 7. *sint cõmunia prædia, qui diuersos tutores habent, videamus an alienatio locum habere possit, & cum prouocatio necessaria sit, puto alienationem impediri: neuter enim poterit prouocare, sed ambo prouocationem expectare. Item si eosdem tutores habeant, multò magis quis impeditam alienationem dicet.*

Quod autem eorum aliquis maior factus emptorem inuestiuerit, non prodest, ob rationem *d. l. nõ dubium. versic. sed & si quid fuerit subsecutum C. de leg.* & propter calliditatem aduersarij *l.* 3. §. *si quis versic. Celsus igitur. D. de minor.*

Traditio à maiore facta rei à minore venditæ an præiudicet.

Denique quia gesta in consequentiam præcedentium actuum non inducunt ratificationem, sed initium inspiciendum est, *d. l.* 3. §. *scio. & ibi Cuiac.* quod duobus notabilibus arrestis in simili casu iudicatum esse refert Papon. *arrest. l.* 16. *tit.* 1. *arrest.* 5. & docet Costal. *in aduersariis ad d. l.* 3. ex contractu in minore ætate inito, & traditione in maiori ætate secuta, restitutionem non impediri, quia per eam ratificatio inducta non sit.

Malè autem dicitur, euictionis promissionem maiorem vim habere, quàm contractus ex se habeat, quasi id doceat Oldendorp. *class.* 4. *act.* 1. *fol.* 485. verba eius sic habent; *vigilabit emptor, vt paciscatur cum venditore addiq; faciat instrumento; teneri eum de euictione tam proprietatis quàm possessionis, cum alioquin non nisi de euicta proprietate conueniri posset. l.* 2. §. *vacua. ff. de actio. emp.*

Euictionis promissio restringitur ad singulorum ratam.

Æquè à iure deuiat quod plures euictionis promissores amplius quā pro rata rei venditæ contendantur obligari. id enim est contra *l.2.§.ex his:D.de verb. oblig.l.4.§.Cato. §.16. qui.eod. l.2.C.de act. hæredit. l.pacto.26.Cod de pactis.* tot enim sunt stipulationes, quot personæ, quæ faciunt partes.

Et porrò quia in contractu nullo omnia concidunt, quæ in eo fundantur; ex venditione non ritè facta, sed quam leges irritam habent, nulla euictio debetur, etiam stipulatione de euictione interueniente. *l.non dubium.§.sed etsi.§.secundum. C.de legib.Fab. de mont.in tract.empt. & vend.6.q.pr.n.53. Modest.Pist. consil.46.n.3.p.2.*

Restitutio intra quadriennium petenda.

Tertia denique obiectio est quod restitutio in integrum peti debeat intra quadriennium post maiorem ætatem, & quod per lapsum quinquennij inducatur tacita ratificatio alienationis sine decreto factæ.

Non tamē cum contractus nullus est.

Quod ad restitutionem quidem attinet, eâ opus non est, quando contractus ipso iure nulli sunt; sed tum demum quando mero iure subsistunt, sed rescindi petuntur. *l.si 11.C.de præd. minor.* moribus quidem nostris peti solent, ad abundantiorem cautelam.

Cum ergo non satis diu superatâ ætate alteri vllatenùs non possit opponi lex *vlt.C.si maior factus lib.5.* sequitur propter nullitatem restitutione in integrum opus non habere, illiusque tempora ei non esse lapsa.

Sed adnetsùs quadriennii lapsum datur restitutio.

Quod verò attinet ad P. alterum Actorum, ingenuè fassus is est se ætatem superasse, sed hodie tempora restitutionis in integrum non seruari constat, per ea quæ tradit Mynsing. *obseruat. l.1. obseruat.51. Philibert. Bugnion. des loix abrogées lib.1.satyr.38. quod & Curiæ Paris. probatum est die 19. Martij anni 1594. vt refert ille.* vt & in Conciliorum formulari restitutionū in integrum solet semper etiam poni lapsus temporum. vnde nec valde interest an verè tempora restitutionum currant, & obseruentur, an ex formula ordinaria restitutio detur. nam effectus coincidit, & literæ restitutionis Actorū id disertè continent, quatenùs narrata sint vera.

Militi tempora continuantur.

Quin imò cum militiæ adscriptus fuerit, tempora restitutionis in eo fuerunt continuata vsque ad missionem. *l.1.C.de tempor.in integ.rest.* adeoque ei adhuc durant.

Milites hodierni iure militię gaudent, & tanquam reip. causa absentes restituuntur.

Neque quod obiicitur quicquam mouet, quamuis enim milites hodierni non parum absint à veteris disciplinæ obseruantia: conuenit tamen inter DD. etiam milites nostros priuilegia militum habere. *Corset.in cap. Tolos. q.141. Spigelius in Lexic. verb.miles. post Oldendorpium Viglius inst. de milit.testam. in princ. Pet.Gudelin.Com.iur. nouiss.l.5.c.21. n.27.* præsertim cum nec hodierni milites discedere à signis possint, adeoque reipublicæ causa abesse intelligantur. *l.penult.ex quibus causis maior.* & plura à iure militibus concessa priuilegia hodiernos milites vsurpare videmus. & per Principum nostrorum edicta aliis donati sunt. & qui in Belgio militant priuilegia ferè militiæ sacræ habent. vti refertur Pium V. morientibus Indulgentiam plenariam fecisse, quemadmodū Nicephorus Phocas Imp. Const. militantes contra Saracenos, & eo bello morientes inter Martyres referri, & vt tales coli iussit. lapsâ quidem diu & ante ipsum militiæ Romanæ disciplinâ. sed & nupera extat interpretatio Principum solutos esse milites in expeditione testantes solemnitate edicti *anni* 1611. sed non eos, qui sunt in firmis præsidiis.

Sed neque obstat edictum anni 1611. *ar.* 19. quia futuris dat formam negotiis non præteritis. Sed neque tempus decennij computandum nisi à tempore publicationis, quia sic præterita complecteretur. quin & ipsum edictum decennium præscriptum computat à cessatione impedimenti iuris, aut facti. quod in minoribus durat vsque ad ætatem maio-

maiorem, ante enim agere iure impediuntur, neque personam standi in iudicio habent. sed & agit edictũ de rescindendis & annullandis quæ mero iure valent, beneficio autem Prætoris irritantur; non de iis quæ ipso iure nulla sunt, vt alienationes prædiorũ minorennium, quibus non obstantibus durat iis aduersùs inualidos possessores ad annos triginta vindicatio, quam actionem edictum non peremit, sed in terminis iuris relinquisse censendũ est, cum disertè non correxerit ius prius; aut actionem realem manentẽ ex Sc^to^, retento dominio, alienandi viam obstruente *d. l. 11. C. de præd. minor.* non sustulerit. quod enim non mutatur cur stare prohibeatur? neque vtriusque par ratio est, quia extraordinarium remedium est restitutio, & irritatur contractus validus: in iis quæ ipso iure nulla sunt, tantùm agitur, vt ad dominum verum redeat possessio.

Ratificatio per quinquennij lapsũ post maiorem ætatem vt non obtineat in ignorante.

Quod porrò spectat *ad l. vlt. C. si maior factus lib. 5. d. l. vlt.* asserit Imbert. *lib. 1. inst. for. c. 34. in glos. 1.* hodie per quinquennium non ratificari tacitè alenationes immobilium minorum, eaque lex de iure nõ obtinet in casu ignorantię: se autẽ actores ignorasse asserunt nullitates huius venditionis ex defectibus suprà memoratis, qui in facto consistunt. cuius ignorantia probabilis est, & præsumitur; & nemini ad suum amittendũ nocet; prout etiam ignorasse se statutum de adhibendis septem tutoribus, quod etiam in facto consistit; cuius ignorantia vel ideo præsumitur in Actoribus, quod etiam reperiatur in famosis causidicis.

Cum autem sicut antè sub titulo *si maior factus ratum habuerit* statutum esset, minorem rescindere non posse, qui maior factus ratificasset: ita *d. l. vlt.* docetur quanto tempore ratificatio inducatur, si illa aliter non sit expressa, vel per alium actum tacitè inducta.

Itaque qui expressè ratificare non potest, non potest etiam tacitè. ignorans autem & non cogitans nullitatem eam ratificare non potest expressè, quia consentire quis non potest in id quod nescit, aut in quo errat, quia consensui contrarius est error, & magis ignorantia: non ergo poterit errans, ignorans, aut non cogitans ratificare tacitè, quia nihil volitum, nisi sit præcognitũ. Quemadmodum rectè docet Sanchez *de mat. lib. 1. d. 16. n. 7.* vt censeatur aliquis ratificare sponsalia, quæ impubes aut nulliter quis contraxit, requiri, vt & contracta esse sciat, & esse nulla. Itemque in professione nulla vt tacitè ratificetur; requiri scientiã nullitatis: alioqui per quoscumque actus non induci ratificationem, sed pristinum tantùm factum firmari. Quod & tradit Azor. *instit. moral. lib. 12. c. 4. §. 7. post Nauarrum, Caietanum, & alios authores vtrobique citatos.* Eodemque modo ad ratificandam controuersam venditionem non sufficit actores sciuisse venditũ fuisse prædium, sed requiritur vt sciuerint, nulliter esse venditum.

Quo faciunt verba *d. l. vlt. longo silentio, diuturno silentio, nihil conquestus, ad talem confirmationem*, silentium enim & querelæ omissio præsupponunt loquendi & querendi potestatem, sicut priuatio habitum, & confirmatio: quid autem loqui, quid queri, quid confirmare possit, qui ignorat id de quo loqui, de quo queri, quid confirmare possit?

Et in terminis docuit Corne. *cons. 207. per totum vol. 3. in litera f. post Bartholum, Baldum, & Salicet. per eum allegatos*, quod qui non habuit notitiam venditionis minùs solemniter factæ, ita quod potuit credere illã esse solemniter factam; non censeatur tacendo consentire, vel ratificare. *arg. l. is qui putat cum duabus seq. ff. de acquirenda hæredit.*

Ad eundem modum tempus quadriennij petendis restitutionibus præscriptum, cum debeat esse vtile, Quadriennium an currat ignoranti?

&

& non continuum; *l. final. C. de temporib. in integ. restit.* non habet locum in casum ignorantiæ. *Villalobos com. concl. ad verbum restitutio. Caßyc. decis.* 4 *n.* 25. sed demum incipit currere & computari à die scientiæ: *Tessau. decis.* 134. *n.* 4. non minoribus tantùm, sed & maioribus, ex alia quàm ætatis causa restitutionem petentibus. *Wesenbec. paratit. C. de temp. in integ. restitut. per glos l. si partem* 19. §. *si per fund. l. si sic* 7. *ibi Castr. quem ser. amitt. & glos. vlt. l.* 2. *vbi DD. C. de iure emphyt. idem Wesenbec. cons.* 42. *n.* 38.

Quæ adeo obtinent vt non pauci tradant quod licet labantur quadraginta anni, quantisper a die scientiæ non fuerint lapsi quatuor, adhuc possit in integrum restitutio peti. *Menoch. lib.* 1. *præsumpt. c.* 71. *n.* 2. *Sarmiento select. Interp. lib.* 2. *c.* 10. *n.* 1. quod ad centum annos xtendunt Tessau. *decis.* 133. *n.* 4. & Boër. *q.* 39. *n.* 4.

Quin etiam extra quadriennij quæstionem ex capite ignorantiæ contra triginta annorum lapsum restitutionem dari tenuit Afflict. *decis* 57. *&.* 329. *Magon. decis. Lucensi* 31. *n.* 22. *& in addit. in litera C. & decis.* 77. *n.* 23. *vbi testatur de magis communi. DD. in l.* 3 *ex quibus causis maior l.* 3. *ff. communia vtriusq. indic. l.* 2. *C. de resc. vendit. Wesenbec. in œconomia. C. l.* 2. *n.* 54. *multa allegans.*

Iure igitur omni in hac causa lapsum non esse dicemus quadriennium Actoribus, qui præter iuris præsumptionem etiam iuramento obtulerunt probare ignorantiã defectuum commissorum, & statuti de quibus actum est.

Et dispositio *d. l. vlt. C. si. maior factus lib.* 5. in Actorum casu locum non habet, per eandem causam ignorantiæ. quamquam & quoad alterum Actorum quinquenniũ expletum non fuit, etsi curreret ignoranti: & in altero continuatã per militiam tempora. *d. l.* 1. *C. de temp. in integ. rest.*

Quamquam etiam *d. l. vlt. si maior factus* locum non habeat, quando alienatio irrita est, ex alio defectu quàm omissione decreti. *Curt. iun. cons.* 50. *&* 51. atque ita iudicatum dicitur in suprema Curia feudali Brabantiæ. cuius ratio in promptu est, quia omnis actio, adeoque rei nulliter alienatæ vendicatio durat ad annos triginta, à qua regula generali *d. l. vlt. C. si maior factus* exceptionem inducit in minore, qui rem à se sine decreto alienatam, intra quinqennium postquam factus est maior, non vendicauit. quæ lex tanquam prioris iuris correctoria intra proprios terminos retinenda est, neque extendi potest ad ea, quæ verbis illius non sunt expressa: quod enim non mutatur, cur stare prohibeatur?

Quibus omnibus cessantibus, & posito quod quadrienniũ præscriptum lapsum esset Actoribus, & quinquennium post maiorem ætatem *per d. l. vlt. C. si maior factus* inductum, tamen aduersùs præsumptiuam ratificationem & quinquennij lapsum, per quem maior factus læsus esset, intra quadrienniũ computandum à tempore expleti quinquennij daretur restitutio. sicut contra perfectam vsucapionem, aut præscriptionem, & contra omnem actum, quo quis læsus est à tempore læsionis, vsucapionis, & præscriptionis perfectæ computando, intra quadriennium, si qua iusta causa Prætori videatur, datur restitutio. quod quadriennium alteri Actorum vix dum ceperat labi, alteri verò nondum ceperat. vtpote cui, vt dictum est, nondum expletum erat quinquennium post maiorem ætatem tempore impetratarum literarum, & institutæ litis. *Datur restitutio.*

Quod quidem procedit iuxta tempora à iure præscripta. posito quod tempora restitutionum hodie obseruarentur, quod non, vt supra demonstratum est.

Nunc verò nec de eo disputandũ est cum literis Principum, quatenus opus sunt. *Vel ideo solũ quod bona auita*

opus sit generaliter contra lapsum temporis restituti sint, seu restitui iussi. quatenus dicunt literæ si res vt narratæ sunt se habeant, & vt dicit Citata, si rationes sufficiant; prout satis superque sufficere imo abundare demonstratum est; & propterea optimè dicitur id pendere ab arbitrio Iudicis: ex clausula edicti Prætoris generali, *si qua mihi iusta causa videbitur*, quod idem est, arbitrabor. neque enim numerari iustæ omnes causæ possunt. vt pluribus in rebus accidit, vt legem Iudex suppleat. Restituit ergo Prætor quoties æquitas aliqua suggerit. *l. sed etsi. 26. §. fin. D. ex quib. caus. maior.* dummodo lex non prohibeat. *l. 28. §. quoad eius. D. eod.* id quod Prætor ait, *quoad per leges licebit*: non prohibente ergo lege, si qua æquitas suadeat, Prætor restituit, si quam iustam causam arbitretur. quid ni autem arbitretur pro iis, qui alioquin pro se habent rationes omnes supra deductas, qui suum amissuri, qui auito prædio carituri essent; contra eos, qui alienũ habituri, qui solutũ pretiũ recipere sine damno oblatum & ab offerentibus indebitũ nolunt: vt in lucro sint ex bonis pupillorum, quorum cupiditati non fauebant Iudices; quãdo Elias adeo increpat. Achab. *Regum lib. 3. c. 21.* quamuis eius & Naboth hæc sermocinatio referatur: *Da mihi vineam tuam vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem, aut si commodius tibi putas argenti pretium quantum digna est. Cui respondit Naboth: propitius sit mihi Dominus, ne dem hæreditatem Patrum meorum tibi.* Cui modo non hæc iusta causa videbitur? quando etiam *Leuit. c. 25.* diuinis legibus constitutum fuerit, vt possessionem auitam restituto pretio recuperare quis semper posset; & anno Iubilæo gratis ad venditorẽ reuerteretur? quare optimè Menoch. præsumpt. *l. 3. p. 83. post plures omnino alios* esse & huius affectionis causa considerabilem læsionem docet: & vel ob eam solam restitutionem in integrum dari expressè tradit *l. si in emptione. 35. D. de minor.*

Atque ita videtur pronuntiandum iuxta Actores, quoad partes eos tangentes (nisi malit Citata à toto contractu discedere, si partes fortè non emptura fuisset, quod ei licet. *l. tutor. §. curator. D. de minor.*) scilicet duas tertias prædij, fructusque inde perceptos. *iuxta legem vtere. 14. l. si prædium. 16. C. de præd. minor.*

CONSVLTATIO II.

De multiplici alienationum nullitate.

IN triplici genere consistunt nullitates quæ arguuntur in alienatione bonorum inter R. D. A. actorem & Ioan. reum controuersorum incidisse. Nullitas triplex.

Prioris generis sunt quæ ex iure communi;

Secundi, quæ ex priuato Ordinis Cisterciensis per constitutionẽ Benedicti XII. super forma alienandi bona illius Ordinis inducto;

Tertij verò, quæ ex neglecta forma decreti per superiores illius Ordinis, & rescripti per S. Pontificem inter has partes eorumúe antecessores concessi desumuntur.

De his vltimis rectè inquit Vlpianus *in l. 7. §. si furor. D. de reb. eor. qui sub tutel. mea fert opinio eum, qui aliud fecit, quàm quod à Prætore decretum est, nihil egisse. c. cum dilecta de rescript.* Nullitas surgit non seruatã formã præscripti.

Multa in huius alienationis negotio aliter gesta, quàm à superioribus vel Pontifice permissa sunt.

Imprimis excepta sunt in facultate alienandi ea bona, quæ forent de fundatione, vt ea sunt quæ controuertuntur, aut saltem iis quæ talia erant per permutationem cum Marchione Namurcensi initã subrogata, in quorum naturam succedunt.

dunt. *Tuscus V. subrogatus, conclusione 757.*

Constituendis monasteriis ædificandis.

Qua in re exaudienda sunt verba Iustiniani *in Authent. vt nullus fabricet oratorij domos c. 1.* deinde *non aliter*, inquit, *quempiam Ecclesiam de nouo ædificare, priusquam loquatur, ad Deo amabilem Episcopum, & definiat mensuram quam deputat ad luminaria, & ad sacrum ministerium, & ad incorrumpenda domus custodiam, & obseruantium alimenta.*

Conformiter iis statuit Concil. Trid. *s. 25. c. 3. de regular. is tantum,* inquit, *numerus constituatur, ac imposterum conseruetur qui vel ex reditibus propriis monasteriorum vel ex consuetis Eleemosinis commodè possit sustentari, nec de cætero similia loca erigantur, sine Episcopi licentia prius obtenta.*

Sic & Clemens VIII. *in constitutione incip. quoniam. 23. Iulij 1603.* statuit Episcopos antequam eam dent licentiam, cognoscere debere an & noua monasteria simul & antiqua commodè poterunt sustentari: eamque constitutionem literis ad Episcopos Belgicæ datis obseruari iussit Paulus V. *anno 1618.*

Eodem modo loquitur Bonifacius VIII. *in c. periculoso. §. sanè de stat. regular. in 6. inhibemus,* inquit, *ne in monasteriis Ordinum non mendicantium, aliqua recipiantur de cætero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis sine prouentibus absque penuria sustentari, si secus actum fuerit, irritum decernentes.*

Ad quem modum sicut de Ecclesiis & monasteriis sine dote non ædificandis, ita & de personis non ordinandis, nisi de beneficio, aut patrimonio, quod sibi ad victum honestè sufficiat, prouisum eis sit, decretum est: *c. 2. s. 21. Conc. Trid.* alioquin ordinans de suo eas alere tenetur: *c. cum secundum. X. de prabend.* & fundator, qui Ecclesiam consecrari impetrauerit, congruè dotare cogitur *c. sicut. X. de ædif. eccles.*

Id verò, inquit Concil. *d. c. 2. beneficium resignare non possit, nisi factâ mentione quod ad illius beneficij titulum sit promotus, neque ea resignatio admittatur, nisi constito quod aliunde viuere commodè possit, & aliter facta resignatio nulla sit.* adeo vt nec resignatio talis beneficij etiam ex causa permutationis subsistat, & resignanti competat regressus. *Gonsales ad reg. 8. Cancel. glos. 5. §. 10. n. 35.*

Quæ alienari non debet.

Atque ita comparando res personis, & vice versa (quod argumentum cum eadem est ratio ab ipsis Iureconsultis vsurpatum est; *vt notat Euerard. in loc. regal. à pers. ad res*) & resumendo quod principio dictũ est, quod non aliter permissum sit fundare de nouo Ecclesiam, nisi prouideatur de necessariis ad luminaria, ad ministerium, ad domus custodiam, ad ministrantium alimenta; sequitur conuentibus regularibus prouisum ita esse debere, vt non tantùm sine penuria, sed & vt commodè, vt loquitur Concil. Trid. *d. c. 3.* sustentari possint, & quod sibi ad victum honestè sufficiant quæ data sunt, neq; aliter fundatos satis dotatosq; dici posse, neq; quæ in eam rem data sunt, nisi factâ, vt loquitur Concil. mentione quod ad illius beneficij titulum sit promotus clericus, & (ex simili) Ecclesia ædificata, fundata, vel dotata abdicari posse.

Id quod in Ecclesiis, monasteriis, seu conuentibus, vel ideo magis obtinet, quàm in personis clericorum secularium (præterquam quod ratio quam præfatur Conc. *c. 2.* æquè in vtrisque obtineat, quod scilicet non deceat eos, qui diuino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere) ne auertantur à sacris donationibus qui viderint à se, aut maioribus relicta aliò diuerti. vnde nec possunt quæ taliter atque ad certum vsum relicta sunt, nisi ex certa scientia, à Sede Apostolica de plenitudine potestatis in alium vsum conuerti. *Clem. quia contingit de relig. domib.*

Quæ

Quæ monasteriorũ necessitates ex arbitrio iudicantis definiendæ sunt, vt pro numero collegij, qualitate Ordinis, situ loci, & moribus prouinciæ, onere hospitiũ, fine atq; instituto Ordinis æstimet. *l.43.44.234.& vbiq. Alc. D.de verb. signif. l.fin.D. de alim. leg.*

Et Arbitrio Iudicis est æstimanda quæ illa sit.

Erit ergo iudicium curiæ quantos reditus admittat, & exigat antequam negari possit id quod supercrescit esse de fundatione, seu dotatione monasterij V. quod S. Bernardus primũ instituit in his locis, quod deinde seminariũ Ordinis sui in Belgica esse posset, & vnde in sacras colonias, vt paulo pòst in Grãde-pratum, locũ S. Bernardi ad Scaldim, atque alio duci religiosi aliqui possent: ad imitationem ipsius S. Bernardi, qui è matrice monasterio Clarauallensi suos in V. atq; aliò miserat, & egregiũ numerum in Claraualle semper habebat: vt tempore mortis eius ibi fuisse referantur septingenti religiosi. *Ita scribit B. Guilielmus S. Theodorici Abbas vita sancti Bernardi l.3.c.1.*

Pergendo ad ea quæ aliter à superioribus decreta sunt aliter à venditoribus gesta; adiecta est decreto Superiorum, & resolutioni cõuentus ea lex atque conditio, vt rei à Concilio Brabantiæ iudicatæ, & extinctioni redituum ibi relatorũ pretium impenderetur, quod tamẽ ab alienatoribus non est factum, sed à Prælato successore ea extinctio aliunde facta est: vnde cũ mandati fines diligenter sint obseruandi, & prætergressi arguant nullitatẽ. *l.diligenter.D.mandati.c.cum olim.X.de offic.deleg.* nec valeat quod actum est: *d.l.7.* alia insuper emergit ratio nullitatis, quod scilicet causa necessitatis, quę conuentui, superioribus, & Põtifici allegata fuit, nõ ita subfuerit. causa cessante cessarit effectus, & decretum ex causa datũ, ea causâ non secutâ.

Quomodo necessitas alienandi aut euidẽs vtilitas expendenda.

Quod & clarius in literis apostolicis exigitur, *si per infamationem*, inquiunt, *alienationem in euidentem & vrgentem necessitatem factam repereris, &c.* non euidens hic, non vrgens fuit, quando tot demum pòst annis solutum id fuit, ob quod alienari permissum. *tum*, inquit Vlp. *in l.5. D. de reb.eor. permittet* (prætor) *distrahi, si modo vrgeat creditor*, & iterum, *in eadẽ l.§.non enim passim.* quare cum in alienationibus huiusmodi numeratarum pecuniarum diuersiones sæpius fieri soleant, prudenter impetrantibus iniunxit Sixtus V. in suis literis vt pretium alienatorum bonorum penes ædem sacram deponeretur, donec in rem verti posset, ob quam alienandi facultas concessa fuit. qua forma rescripti etiam omissa actum suum vitiarunt. *ne tamen*, inquit Vlp. *d.l.5. titulo tenus ære alieno allegato pecuniâ abutantur, quàm mutuam acceperunt, oportebit prætorem curare, vt pecunia acceptâ creditoribus soluatur, & de hoc decernere, dareq; viatorem qui ei renuntiet pecuniam istam ad hoc conuersam, propter quod desiderata est alienatio vel obligatio.*

Rursus cõditionem apponit Pontifex, *si alienationem pro minori*, inquit, *vt præfertur dicti monasterij dispendio factam esse repereris*, &c.

Quæ ante immobilia excutiẽda?

Appositè iterùm Vlpian. *in d.l.prætoris officio*, inquit, *imprimis conuenit hoc excutere, an aliunde possit pecunia ad extenuandum æs alienum expediri. & quæ ibi prosequitur.*

Vt *præfertur*, inquit Põtifex, præfertur autem ad aliquam bonorum ex minus damnosis venditionem deueniendum fuisse, & prædia hic controuersa à dicto monasterio remotiora, eique parum vtilia: optimè iterùm Vlp. *si igitur deprehenderit non posse aliunde exsolui, quam ex prædiorum distractione, tunc permittet distrahi.* nihil hic probatum de mobilibus distractis, nihil de nominibus, fructibus, aliisque quæ Vlpian. *in d.l.7.* excutienda docet, cum mobilia etiam sacra ante immobilium attactum vendi iubeantur. *c. ea. §. præterea 10. q.2.*

Mobilia etiam sacra.

Inter quæ & reditus redimibiles reponendi sunt. optimo sanè iure in hac materia, cũ, quandocumq; debitori lubitum est, alienari eos atque extingui potius, vel inuitus creditor

Reditus.

O pati

pati debet; minoris igitur volatiles hi æstimandi sunt, quorum arbitrium penes alios est, quàm prædia, quæ nemo inuitus vendere cogitur.

Id quod maxime in iis locis consideratione eget, vbi ecclesia per edicta Principũ bona immobilia comparare vetatur, prædiaq; semel emancipata postliminio carent.

Omnia hic.

Ideoque quamcumque demũ conditionem subire his in locis satius est, quàm prædia ecclesiastica distrahere, atque ita non excutiendum tantum fuit an vllos reditus monasteriũ haberet eiusmodi, qui prædiorum distractioni præmitterentur, sed etiam haberi posset pecunia vlla sub vsuris, reditibus, censibus, quibus prædia supponerentur potius, quàm distraherentur: si idem Vlp. in *d.l.*.. recte ita scripserit, *idem prætor æstimare debebit vtrum vendere potius, an obligare permittet.*

Oppignoranda potius quàm distrahenda.

Vnde prudenter Abbas Camberonensis in literis suis facultati alienandi licentiam præmisit oppignorandi, denario quamuis etiam decimo quarto: prudentius etiam facturus, si & quemuis grauiorem addidisset: tum ob præfata edicta, & vetitum distractorum postliminiũ, tum etiam quod tempore feruentissimi belli, pestis, atque vastationis vilissimæ erant possessiones, & pecuniæ valor valde intensus.

Prudentissimè ergo facturus erat D. Abbas Camberonensis si non Abbatis & Conuentus V. arbitrio permisisset oppignorationem vel alienationem: sed ipse illã præ hac præscripsisset. *Sciamus*, inquit Vlpian. *in l.7. supr. prætorem non recte partibus suis functum, debuit enim ipse statuere & eligere vtrum magis obligare an vendere permittat.* Verum Iustin. *in d. Auth. hoc ius porrectum* in bonis ecclesiasticis non deliberatiuè, sed præcisè iussit ita; *primò res immobiles specialiter dentur pignori.*

Deficit ergo conditio adscripta Pontificio rescripto, si minori dispendio monasterij hæc alienatio facta repereretur, aliudque actum est quam decretum.

Dein minus damnosa.

Neque iterum verum est quod prædium ex minus damnosis sit, minus vtilibus, & magis remotis: in quibus qualitatibus minus dispendium præferebatur, id in actis satis explicatum. quam vtilia, & necessitatibus œconomicis præ aliis fuerint hæc prædia oportuna, vt ob eas nunc conductis vti debeant.

Iterum vt de minori dispendio & minus damnosis bonis deliberetur, *si sit*, inquit Vlpian. *in d.l.5. alia possessio minor, vel minus vtilis pupillo, magis eam iubeat distrahi quàm maiorem & vtiliorem:* & præcisius Iustin. *in d. Auth. hoc ius porrectum si tamen ea res*, inquit, *mediocris inter cæteras inspecta ipsius qualitate, & quantitate, & onere:* nihil hic docetur de minoribus aliis bonis distrahendis deliberatum, per quæ magna hæc possessio 400. bonariorum seruari posset; illud sane minori dispendio factum fuisset, minus illorum alienatio fuisset damnosa.

Tandem & illud consequitur, vt quia œconomi Ecclesiastici *meliora debent prospicere*, vt inquit Leo Papa, *in c. sine exceptione 12.q.2.* & *id eligere, quod non sit dubium profuturum ecclesiæ*, expendendo omnes bonorum circumstantias, & ecclesiæ statum, iuxta prædicta Vlp. *l. 5. & iust. Auth. latius relata in d. c. ea* præsertim cum de patrimonio Christi agitur, cuius serui ex eo ali debent, vel à diuinis laudibus dimitti, deficientibus tẽporalibus subsidiis. fidelem seruum & prudentem requirit Christus, quem constituat super familiam suam.

Diligenter omnia examinanda.

Rectius longè fuisset processum si superiores viam eam ingressi fuissent quam iterum præscribit Vlpian. *in d.l.5. requirere*, inquit, *debet eum, qui se instruat de fortunis pupilli, nec nimium tutoribus vel curatoribus credere, qui nonnunquam lucri sui gratia asseuerare prætori solent necesse esse distrahi possessiones vel obligari, iubere debet edi rationes itemque synopsim bonorum pupillarium, aduocatumque pupillo dare, qui instruere possit prætoris religionem, an assentire venditioni vel obligationi debeat.*

Postulantium preces non credendæ.

Vbi & illud per transennam animaduertendũ est quæcumque in literis instrumentisque postulantium alienationẽ narrantur, nihil facere fidei aduersus ecclesiam, & pro ea hos actores, qui causã ecclesiæ hic agunt, prout in eorum defectum posset etiam quilibet de populo, non his illorum dicta aut confessiones monasterio nocuerunt, quia donare administratores non possunt. *l. contra iur. reg. §. vlt. de pact. l. filius famil. D. de donat. atque ita l. lucius. 46. §. tutela. D. de administ. tut.* ita demum apochæ tutoris pupillo nocent, si debitores soluissent. *Optime Villagut. de reb. eccles. alienand. l. 2. c. 5. n. 81. vbi refert Cacheran. post Iason. in l. omniũ. n. 1. C. de testam.* docentem, quod quando actus non dependet à potestate agentium, sed ab aliqua solemnitate, tunc assertio contrahentium per quæcumque verba non probat eam interuenisse: eum denique Cacheran. decis. Pedemont. 172. 165. sub finem referre, fuisse conclusum verbis enuntiatiuis positis in instrumentis alienationum bonorũ feudaliũ non credi, sed emptorẽ necessario teneri probare solemnitates requisitas interuenisse. nihil ea exonerare reum à probationibus, iisque omnibus, quæ iure ei incumberent, si causa ecclesiæ impersonaliter vel ab aliis personis ageretur. *Prædia*, inquit Leo & Antemius

Solemnitates nõ præsumendæ.

temius *in l. Iubemus C. de sacrosf. eccles. ab ipsis clericis & temporalibus œconomis vendicentur, & tanquam penitus à nullo empta vel vendita teneantur, quia ea quæ contra legem fiunt pro infectis habenda sunt.* quæ animaduersio per totam litem serpit, & in ea sæpe reus excutit.

Causas igitur alienandi iure permissas, decretis superiorum, & rescripto Pontificis insertas, solemnitates à iure communi, & Ordinis, decreto atque rescripto præscriptas obseruatas, atque pretium bene versum probare reus debuit. *l. 13. §. qui à pupillo. D. de publ. in rem act.*

Omnes emptori probandæ incumbunt.

Quippe de genere est prohibitorũ Ecclesiæ prædia vendi, ideoq; ad emptorẽ, qui in exceptione, quod in casu suo licuerit, se fundare debet, spectat probatio rationum, ob quas velit astruere legitimã esse alienationem. *l. 11 C. de præd. minor. in V. emptor autem si probare potuerit & c. l. vtere in verb. preciũ ob eorum debitũ solutũ probans, optime glos. in l. præd. in V. constiterit in fin. in verb. vel planius*, inquit, *aut non tenet scilicet contractus & probat emptor vt hic & infra eodem l. vtere & l. si prædium aut tenet, & tunc minor: vt D. de iureiur. l. nam & postea §. si tunc minor.* vbi Vlp. *pratorẽ*, inquit, *debere cognoscere an captus sit & sic in integrum restituere, nec enim vtique qui minor est statim & circumscriptũ se docuit. cui consonat lex verum. §. item non restituetur l. quod si minor. §. non semper D. de minor.* vbi minor vel contrahendo, vel alia agendo, quæ ei iure permissa sunt, si restitui petit, læsum se probare debet: vtpote subsistente cõtractu à iure ei permisso. idque obtinet, in gratiam ipsorũ minorum: *d. §. non semper. ne magno*, inquit, *incõmodo huius ætatis homines afficiantur, nemine cum his contrahente, & quodammodo commerciis eis interdicatur.* vbi è contrario quoad res immobiles cõmercio eis interdictum est; *tit. de reb. eor. qui sub tutela vel cura sunt, sine decreto non alienan.* & quidẽ rerũ Ecclesiasticarũ commercio adeo interdictũ est, vt *d. l. iubemus. §. sanè* œconomum vendentẽ priuet administratione, & damni reparatione oneret, emptorem vero pretij, nummorumq; datorum amissione puniat. Ius vero canonicũ illicitè vendentẽ simul & ementem excõmunicatione plectat: *extrau. ambitiose de reb. eccles. non alien. in commun. & similibus.* & specialiter in alienationibus Ecclesiasticis emptori probatio etiam iniungitur, *d. Auth. hoc ius. in fin. in verb. qui quod credidit probat, &c.*

Constitutio Bened. XII. quæ exigat in alienationibus Ordinis Benedictini.

Videamus nunc de Constitutione Benedictina, & secundi generis nullitatibus ex ea surgentibus.

Vetat ea alienari quippiam sine consensu Sedis Apostolicæ, non Generalis aut Capituli generalis dumtaxat, ad quod alioquin antiquitus iam an. 1107. ea facultas spectabat, iuxta statuta Ordinis.

2. Mandat fieri discussionẽ super alienatione per duos Abbates vicinos, per Capitulum generale deputatos.

3. Hi deputati in præsentia Cõuentus præstare debent iuramentũ, quod fideliter & sine dolo & affectione inordinata se habebunt in examinãda necessitate alienationis.

4. Acta gestorũ à se sub chirographo suo referre debent Capitulo generali proximo, insertis causis alienandi, an eæ veræ sint, & an solẽnitates requisitæ fuerint obseruatæ.

Quæ omnia & singula in hoc negotio sunt omissa: adiicit tamen Benedictina pœnã nullitatis, quæ etiam alioquin inest, dum certa forma præscribitur, ea non seruata.

Ea constitutio ita clara est; vt nullã tergiuersatione nullitates ex ea promanantes celari possint.

Et vero attendendum esse vel specialem alicuius Ecclesiæ consuetudinem in alienationibus est decretum: *in c. cæterum de donat. glos. in can. Abbat. 12. q. 2.* & forma obseruanda: *c. dudum de reb. Eccles. non alienand. in 6.* alioquin irritat actum: *d. c. cæterum.* quanto magis apostolica constitutio?

Neque verò sufficit allegasse reum, eam constitutionem vsu non seruari.

Cum, prærterquam quod constitutiones non vsu non tolluntur, sed vsu contrario, scientibus & tolerantibus superioribus, facti est ea allegatio, quæ nõ dici tantùm, sed probari debuisset.

Quando ex aduerso actores probassent non publicatã eam iam olim dumtaxat, sed iam à sæculo, atque deinceps pluries typis eam impressam, atque diuulgatam fuisse, libro speciali Ordinis Cisterciensis priuilegia omnia complectente.

Deinde in pluribus Ordinis Capitulis eam obseruari iussam, non tantùm *9. Maij 1605.* & antè paulò, & circa tempus alienationis controuersæ, & secus gesta, nulla & cassa esse declarata.

Tertiò in chartis vt vocant visitationum indictam illius obseruantiã, vt est specialiter Acta Nicolai Boucherat Abbatis Cisterciensis *de anno 1575. vlt. August.* quoad Actorum monasterium, & alienationum secus factarum rescissionem.

Denique præstare publicè Iuramentum Abbates singulos etiamnũ, & Abbatissas in consecratione sua seu benedictione nihil, se alienaturos sine formæ in Benedictina præscriptæ obseruatione.

Vnde consequitur primo publicatam satis intelligi eam constitutionem; cum non aliter publicentur constitutiones Ecclesiæ generales, quam primùm in Concilio œcumenico, deinde prouinciali, deniq; diœcesano, & visitationibus. *c. decernimus. 18. d. Conc. Trid. s. 23. c. 1. in fin. s. 25. c. 2.*

Consequitur secundò satis constare dissentire superiores neglectui, si quis alicubi sit obseruantiæ eiusdem constitutionis: ideoque per illum nihil illi potuisse derogari, etiamsi non constaret actus aliquos citra eius obseruantiam celebratos rescissos esse, quia per eos priuilegio non censetur renunciatū. *Vdlagut. de reb. eccles. mal. alienan. l. 1. c. 4. n. 2.* quin & superior, & quilibet, imo extraneus præiudicio ecclesiæ occurrere nihilominùs posset: *idē ibid.* neque renuntiare vel expressè posset quis ei cōstitutioni, quæ non priuati priuilegium, gratiam aut fauorem, sed publici iuris & bonorū ecclesiæ regimen, & conseruationem continet, non magis quàm è populo quilibet quomodolibet facere, ne leges in actibus suis locum habeant.

Et maximè hæc obtinent ob decretū irritans, in constitutione appositū, quod formā inducit; & à multis creditur tollere consuetudinem contrariam preteritam, & futuram, omnemque præscriptionem. *Gabriel. & ab eo citati commun. conclus. lib. 6. de clausulis concl. 3. n. 39. Gonsales ad reg. 8. Cancel. in verb. Decernentes irritum.*

Et verò minimè obseruantia aut consuetudo contraria inducta censeri potest, quando formam aliqui seruassent aliqui neglexissent: difformitas enim actuum consuetudinem impedit. *Mynsing. obs. lib. 6. obs. 42.*

Deniq; consequitur non posse conqueri reum, qui conditionē eius scire debet cū quo contrahit, de ignorantia constitutionis eius, quando non tantùm in regularibus conuentibus ita publicata, in Abbatum benedictionibus ita palam coram populo iurata, & typis toties impressa, atq; vulgo edita fuit. quomodo neque obiectio efficit, vt specialis consuetudo (quæ est facti & facta ignorare quis permittitur & præsumitur, *c. 2. de cōst. in 6.*) nō irritat eiusmodi alienationes. *d. c. caterum.*

Minus Benedictinæ obstat, quod dicitur regio Placito in his ditionibus admissā non esse: cum ea antiquior sit edictis, quæ placita exigunt pro beneficialibus rescriptis: sed & extat priuilegiū Mariæ Burgundicæ, quo omnibus Prælatis Brabantiæ facultatē facit vtendi omnibus suis priuilegiis à Principibus ac Pōtificibus cōcessis.

Atque hæc de Benedictina, superiorum Ordinis decretis & Pontificis rescripto.

In quo tamen obiter animaduertendum non sanari ab hoc illorum vitia atque defectus, ne quidem per clausulam *non obstantibus, &c.* quia non extenditur ad constitutiones iuratas: *Vitalis de Cambanis in tract. clausularum in claus. non obstantibus constitutionib.* necessaria erat illius Benedict. specifica mentio, & derogatio. *Macerat. var. res. l. 1. res. 5.* neque extenditur ad gratias, ordinationesque Papæ particulares, vt hæc est. *Felin. in c. 1. n. 3. de rescript. Alexand. cons. 122. n. 14. vol. 4.* generalis siquidem concessio non ea comprehendit, quæ quis in specie rogatus nō esset concessurus.

Neque iuuat alia clausula; *supplentes omnes & singulos iuris & facti defectus*, quia non extenditur ad ignoratos, & non narratos; sicut transactio, etsi generalis, non extenditur ad ea de quibus non fuit mentio. *l. si de re certa. C. de transact.* hic autem non est facta mentio de Benedictinæ formæ omissione. Iure communi requisita si desint nullitatem gignunt id est diligens tractatus prævius.

Nunc porrò quod attinet ad defectus qui ex iure communi desumuntur, necessarium est in genere deliberari solemniter, & diligenter, sub pœna nullitatis *c. 1. de reb. eccles. non alienand. in 6.* de necessitate alienandi, deinde & in specie de his, vel illis bonis; & denique vt aliqui de collegio assumptis viris eiusmodi rerum intelligentibus ad ea loca proficiscantur, agrorum fertilitatem, vel sterilitatem, situm & commoditatem, vel incommoditatem inspiciant, vt de iis referant. *eleganter Papon. lib. arrest. 1. tit. 13. arrest. 3.* id enim spectat ad diligentiam tractatus, neque aliter satis fieri potest præscripto Leonis Papæ *in d. c. sine exceptione*, & sciri, an alienando *meliora prospicientur, & id eligetur, quod non sit dubium profuturum Ecclesiæ.* non enim

enim ex elocationibus id sciri potest: plerumque enim iuxta verum pretium bona non elocantur, Prælati sæpe nimium boni, & astutia rusticorum decepti, dum ipsi ex se alios metiuntur, & quod ex Regula D. Benedicti, sub qua militant Cistercienses, quibusdam videtur deduci, non esse rigidum pretium in elocationibus exigendum.

Conuocatio cleri & consensus. Deinde ad deliberandum & consentiendum, vt requirit Leo, non interuenit totius cleri tractatus, atque assensus; sed nouem ex religiosis neglecti, non vocati, non astipulati fuerunt alienationi, quin imò statim atque notitiam habuerunt, dissenserunt, de nullitate & conseruatione iuris monasterij sui protestati sunt.

Quod ad læsionem attinet, alterum litis caput; ea multipliciter consideratur & diuersimodè hic accidit) scilicet aut in ipso pretio, quod iniquum sit; aut si æquum, in eo solo quod alienatum sit, quod incongruo tempore, loco, & modo.

Læsio.

Ex facti circumstantiis consideranda. Enimuerò cum ecclesia iure minoris debeat semper illæsa seruari, *vt ait Alexan. III. in c. 1. de in integ. rest.* & iure notorium sit non requiri in minoribus læsis excessum dupli, quæ *ex l. 2. C. de resc. vendit.* in maioribus exigitur, in eoque à maioribus distingui expeditum etiam sit, vt in minoribus ita & in ecclesia sufficere eam læsionem quæ cognitione & arbitrio Iudicis digna sit. *Menoch. de arbit. l. 2. cas. 74. 75. & Couuar. var. res. lib. 1. cap. 3. n. 11.*

Quæ quidem læsio, vt optimè inquit Innoc. *in c. Apostolicæ. X. de reb. eccles. non alienand.* magis potest ex ostensione facti, quàm expressione alicuius statuti cognosci: atque ita nō potest constitui in certa rei quota, aut summa: *sicut Villagut. de reb. eccles. mal. alienand. l. 2. c. 5. n. 1. refert. Aug. Bero. in c. 1. n. 85. de in integ. rest. multis authoritatibus* stabilire læsionem duorũ aureorum esse sufficientem, ideoque ex facto in hac causa satis est ostensa læsio cognitione, arbitrio Curiæ, atque restitutione digna: præsertim cum *d. c. sine exceptione* requirat, vt id quod eligitur non sit dubium ecclesiæ profuturum: dubium autem est incertum, atque ambiguum, quodque non apparet liquido; & canones requirunt euidentem vtilitatem: *c. dudum de reb. eccles. non alienand. in 6.* euidentia autem ea est, quæ nullâ tergiuersatione celari potest: *l. ea quæ. D. de contrah. emp. c. euident. de accus.* non opinione & iudicio intelligentium controuerti: in dubio autem ineunda ratio, quæ pro religione facit, & pro ecclesia, certante non de lucro, sed damno vitando.

Ex pretio. Et quia in factis iudicia hominum varia esse possunt, & tamen Iudex manum aliquando de tabula mouere debet, & in hanc vel illam partem resoluere, motumque animi sui inclinare, atque rerum æstimatio sub sensum visus non cadit, atque ita testibus non ex numero, sed pondere rationum atque experientiæ credendum est; sanè debuit Curia inire viã quam præscribit edictũ *an. 1611. art. 22.* & quam non refugit ipse Actoreus in suis scriptis, atque etiamnum eâ ratione hoc punctum decidendum foret, si pro ecclesia ex iam productis decidi non possit.

Atque hæc quidē quoad pretium, atque illud quidem quod fuit tempore contractus, quod procul dubio semper considerandum est, quando cōtractus iure quãuis rigido subsistit, cæterũ si nō subsistit, sed vel est nullus, vel est in pendenti, vt postmodum substantiam nancisci possit, tunc in casu nullitatis scilicet, *superuacuũ est de pretio tractare, l. 11. C. de præd. minor.* altero autem casu consideratur pretium temporis quo contractus subsistentiã nanciscitur, vbi itidem subsumendum est, contractum inter partes initum (quo casu nihil aliud ei opponi posset) demum subsistentiam nancisci potuisse

Cuius temporis? tuisse ex tempore beneplaciti seu legitimi consensus Pontificij interuentu.

Etiam initus fuit sub beneplacito Sedis Apostolicæ simpliciter non ad abundantiorem cautelam dumtaxat, vt falsi sunt ipsi contrahentes in narratiua literarum Clem. VIII. insertarum in literis Octauij Nuntij Apostolici, sic vt ante illius beneplaciti interuentū nulla fuerit contractus energia, non tantùm ex iure communi, & Benedictino, sed etiam partium conuentione disertis verbis expressa.

Igitur contractus, seu voluntaria condemnatio, est de data 22. Sep. 1584. Bulla Sixti Non. April. 1587 & ob huius notoriam subreptionem subsecuta Clem. VIII. Bulla 9. Kal. April. 1593. atque huius prætensa executio per literas Octauij Nuntij 14. April. 1594. adeoque tota rerum gestarum vis, energia, atque substantia dependet ex authoritate literarum Clem. VIII. ibi demùm seposita subreptione valere inciperet, subsistere, atque obligationem contractus habere, eiusque igitur temporis spectandus esset valor bonorum venditorum, ex eoque dignoscendum an euidentem vtilitatem adferat alienatio.

Enimuerò notorius status illius anni 1593. & regionis, in qua sita sunt bona litigiosa, reum deterruit, ne in probationibus suis eò reflecteret, sed eas direxit ad annum 1584. calamitosissimum nostri æui: & actores non secus maximè ad eum probationes suas reduxerunt, vt conuicta ex valore illius anni læsio argumentū daret à maiori; per quod multò magis clarescceret respectu anni 1593. quo res non illic tantùm, sed hic passim erant in melius mutatæ. & in probationibus quidē enormissima læsio manifestè conuincitur, si ad hunc annum referatur.

Læsio quod bona antiqua distraxerint. Adhæc læsio quæ monasterio vel in eo contigit quod bona antiqua & primigenia abscesserint, atque alienata sint, causam habent, restitutionis, vti in minore responsum est ab Hermogen. *in l. 35. D. de minor.* qui licitando superari se passus erat, & Pontifice in neglecto retractu gentilitio. *in c. constitutus de rest. in integ.*

Si eius, inquit Hermog. *interesse emptam ab eo rem fuisse approbetur, veluti quod maiorum eius fuisset.* cui admodū consonat Constantini constitutio *in l. lex qua tutores. §. ne verò. C. de administ. tutor. ne verò*, inquit, *domum vendere liceat in qua pater defecit, minor creuit, in qua maiorum imagines aut non videre fixas, aut reuulsas satis lugubre est.*

Alia capita sunt læsionis, quod si necessitas alienationem postulabat, quod eo tempore facta sit, quod eo loco, & nō bona alibi sita, pristinum valorem adhuc retinentia, alienata sint: quod non prius mobilia, reditus redimibiles præsertim, pecuniæ in tales reditus sumptæ, res oppignoratæ, bona minora, non tam vtilia, aut necessaria, vt hæc superius latius deducta sunt. Incōmodo tempore.

Cuiusmodi omnium circumstantiarum considerationem habendam esse declarat Innoc. III. *in d. c. apostolic.* vt iudicetur læsio ecclesiæ, & damnum illatum, si alicuius momenti fuerit *in quantalibet portione constiterit, poterit*, inquit, *legitimè reuocari.* nam *etsi*, inquit, *primâ facie præsumatur quod graue non inferat detrimentum, tamen ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valde damnosum.*

Sanè hæ circumstantiæ si omnes irretortis oculis circumspiciantur, clarè demonstrant alienationē huiusmodi bonorum monasterio V. fuisse valdè damnosam.

Quibus & illa læsio atque iactura loco coronidis accedat, quod 400. illa bonaria iam olim amortificata fuerint, & in his locis iam prohibitū sit, ne ecclesiæ res immobiles acquirant, & si venia acquirendi postuletur, exigere pro ea soleant Finantiæ quintam, quartam, imo tertiam aliquando partem pretij, nisi Prin-

ceps

ceps pietatis & donationis ergo ea iura remittat. quod sæpius solet.

Atque immobilia in quibus perpetua læsio est in Belgio ob edicta quæ vetant talia recuperari.

Vnde sequitur, quod graue admodum damnum hodie sit, Ecclesiarum bona immobilia alienare, cum alienata ad eam non reuertantur, neque alia nisi fortè aliquando ex Principis indulgentia, quæ inter impossibilia refertur. *l. continuus. §. cum quis. D. de verb. oblig. l. 40. §. constat. D. de leg. 1. l. inter stipulantem. §. sacram. D. de verb. obligat.* adeoque hodie omnia extrema Ecclesiis sunt tentanda, antequam ad immobilium distractionem deueniant: si secus factum erit, Ecclesia enormissimè vel eo solo læsa intelligitur: si rectæ vllæ circumstantiæ Innocentio III. suffecerint, *in d. c. apostolica.* ad graue detrimentum Ecclesiæ reputandum.

Sed quoniam sine legitimo decreto venditores prædia controuersa venundederunt, *superuacaneum est de vili pretio aliisq; læsionum generibus atque in integrum restitutione tractare, cum canonum authoritas retento dominio alienandi viam obstruxerit.* vti ratiocinatur *l. 11. C. de præd. minor.*

CONSVLTATIO III.

De alienatione facta Sede vacante.

CONtrouersia quæ est inter Episcopum A. vti Prælatum monasterij S.B. actorem, & B. R. Reas, facilis est decisionis ex solo titulo in lite exhibito, in quo partes conueniunt, & quo se reæ defendunt.

Namque is vitia sua euidenter prodit. Ædes enim controuersas Capitulum Sede vacante siue vicarij vendidisse in eo narrantur.

Qua in re plures simul defectus concurrunt eorum, quæ à iure requiruntur in alienandis rebus ecclesiasticis.

Capitulum res episcopales alienare non potest, sed administrare dumtaxat.

Imprimis Capitulum seu Vicarij alienant, cum eis ista potestas in iure data non sit. datur Sede vacante potestas statuendi œconomum vnum, vel plures, fideles, ac diligentes, qui rerum ecclesiasticarum, & prouentuum curam gerant, quorum rationem ei ad quem pertinebit, sint reddituri. *ita Concil. Trid. sess. 21. c. 16.* cura ergo (quam significanter admodum custodiam vocat. *c. 48. non liceat. 12. q. 2.*) percipiendorum prouentuum, & administratio œconomis seu Capitulo conceditur, non alienandi facultas: nec illa libera quidem, sed obligata ad ratiocinia: & taliter quidem, vt quamuis redditis rationibus à Capitulo fuerint absoluti, exigi tamen rursus, & puniri possint ab Episcopo postmodum ad vacantem Ecclesiam promoto. *d. c. 16. in fin.* Porrò qui administrat, curat, gerit negotium alicuius, alienare nequaquam potest. *c. casellas. 10. q. 2. nemo,* inquit, *l. 6. C. de reb. alien. non alien. res ad te pertinentes, non obligatas sibi, nec ex officio vendendi potestatem habens, distrahendo quidquam tibi nocere potest:* idem sonat *l. qui neque. D. de reb. eorum.* non ergo Capitulum, Vicarij, aut œconomi, quibus ex officio vendendi potestas non competiit, ædes distrahendo non suas, sed monasterij S.B. quidquam ei nocere potuerunt.

Vbi ei tamē cura percipiendorum fructuum incumbit.

Accedit quod & nihilominus Concil. Trid. egregiè dispositionem suam limitat, his verbis: *Capitulum Sede vacante, vbi fructuum percipiendorum ei munus incumbit,* scilicet non vbique id iuris habet: non habet autem specialiter, vbi cathedræ episcopali aliquod monasterium est vnitum. *vt est casus c. 1. X. ne Sede vacant.* vbi Innocentius III. Sede vacante episcopatus, cui monasterium erat vnitum, non Capitulum cathedrale res monasterij administrare iussit, *sed interim,* inquit, *sub cura Prioris idem monasterium gubernetur.* quod suadet & communio bonorum, & ius accrescendi, nisi literæ vnionis aliud iusserint, quod

Quod non obtinet in prouentibus monasterij Episcopatui vniti.

& eò magis obtinet hic, quod Bulla Clementis... mandat vt in ordine Cistercienſi vacantem Abbatiam administret Conuentus.

Sed vacante nulla alienatio vllatenus licita.

Deinde ædes vendidit Capitulum Sede vacante. quæ altera insanabilis est nullitas. *tot. tit. X. ne Sede vacante.* vbi *in c.* 1. in casu monasterij episcopatui vniti Innocentius III. Sede vacante nihil voluit innouare, quamuis rogaretur à clero vacantis Ecclesiæ, & Ecclesiæ vnitæ; Rege, & Magnatibus regni, Episcopis pluribus, & Abbatibus. Vnde apparet quàm enixa sit prohibitio Ecclesiæ, quæ tot tantisque intercessoribus non potuit relaxari.

Cum nec Episcopus posset, minus ex eius iure Cap.

Insuper quidquid Capitulum posset Sede vacante, eo posset, quia succedit in authoritatem & Iurisdictionem Episcopi defuncti: atqui nec Episcopus ipse, sine summi Pontificis licentia, res immobiles alienare potest. *c. 2. de reb. eccleſ. non alien. in 6.* non ergo Capitulum eius authoritate vtens.

Et nominatim Episcopus per Bullam incorporationis monasterij S. B. iuramentum præstat, de bonis monasterij non alienandis inconsulto Romano Pontifice: non ergo ampliores habet fimbrias Capitulum Sede vacante, quàm Episcopus, in cuius authoritatem succedit. is qui in ius succedit alterius eo iure, quo ille, vti debet. *c. is qui de reg. iur. in 6.* quamquam neque Capitulum omnino in ius Episcopi succedit Sede vacante, nec omnia illa potest, quæ Episcopus. quæ huc non pertinent: satis est in vnitis per alienationes Sede vacante nihil innouare posse, sed exspectare debere, donec Ecclesia legitimum habuerit defensorem. *d. c. 1. X. ne Sede vacant. c. 1. de reb. eccl. non alien. in 6.*

Nec Archiepiscopi assensus iuuat.

Sed neque vicem Apostolici consensus supplere potuit Metropolitanus: vt hic frustra aditus sit Archiepiscopus. *c. non liceat. 12. q. 2.* qui locus disertè etiam vetat, ne Archiepiscopi rebus Ecclesiæ Episcopalis suffraganeæ vacantis se immisceant: sed illius clero, custodiam illarum rerum relinquant. *si verò*, inquit, *clerici in Ecclesia non fuerint, tunc Metropolitanus illibata omnia Episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.*

Qui in prouincia nihil potest nisi iure sit concessum.

Generatim insuper receptum est Archiepiscopum, in sui suffraganei diœcesi nihil omnino præstare posse, quod ei expresè à iure non est concessum. *Quarant. in sum. verb. Archiep. authorit. n. 10. n. 16: vbi textus & doctores plures citat.* Et super qua doctrina se fundat c. duo *de off. ord. & Celest. in c. sicut vnire. X. de excess. prælat.* vnionis à Metropolitano factam confirmationem nullius esse momenti declarans: *quia*, inquit, *Metropolitanus in diœcesi sui suffraganei non debet aliquid contra constitutiones canonicas attentare.* vnio autem species est alienationis, adeoque ex ea de reliquis idem surgit iudicium, cum in nulla canonicæ sanctiones Archiepiscopo illā confirmandi authoritatem concedant.

Vbi potius alienatio vetita.

Eò autem magis Archiepiscopo hic cencebitur non concessum alienandi facultatem dare, aut confirmare, quod monasterium S. B. ex priuilegio Ordinis Cistercienſis notoriè exemptum sit, quoad personas, & bona ab omni ordinaria authoritate, mediata, & immediata, & Bulla Clementis in eo ordine iubet, vt vacantem Abbatiam administret Conuentus. *vt diximus.*

Præsertim in ordine Cistercien.

Adeoque idem Archiepiscopus in illud, eiusque bona nihil potuit decernere, aut permittere. Vnde accidit, vt in literis eius inserta fit clausula; *quantum in nobis est.* quā etiā vtuntur Vicarij in iis literis, per quas probant Rēæ venditionē ædiū, à suis mandatariis factam: eaque frequens esse solet apud eos, qui sentiunt ea, quæ ab eis petuntur, non esse suæ facultatis: sed vt petitoribus satisfaciant, annuunt quantum eos spectare potest, vt valeat assensus, quantum valere potest.

Ab Ordinariis mediatis & immediatis exempto.

Tandem multo minimè Archiepiscopi authoritas hic Apostolicum consensum supplere potuit, quod præter-

Maximè vbi testator alienatio nem prohibuit.

præter hæc omnia ædes controuersæ nō tantùm habeant prohibitionem legis, ne alienentur; sed etiam prohibitionem testatoris, seu donatoris ædes controuersas offerentis, cum fundo,& attinentiis suis in eleemosinam ad opus Conuentus S. B. nec liberè quidem, sed iure mansionis dumtaxat gauisuri. quæ porro mansionatici iuris sunt, dominij liberi nullatenus sunt. *Rageau in ind. iur. Regal. in verb. mansionier.* Ideoque se explicat donator ita; *quas ædes vendere, alienare, grauare vel locare, eis non licebit; sed eas conseruare ad proprios vsus tenebuntur.* scilicet ne, cum negotia & rerum opportunitates eos ad oppidum vocarent, magna indecentia ad publica hospitia diuertere religiosi tenerentur. quali conditioni ne extra religiosam familiam res alienentur, omnino parendũ est. & secus facta venditio nulla est. *l.* 114. *D. de legat.* 1. *l. cum Pater.* 77. §. *libert. D. de legat.* 2. *l. peto.* 69. §. *fratre. D. eod.* quare si neque ipsi Abbati, & Conuentui vendere, etiam cæteris requisitis interuenientibus non licet, multo minùs rem alienam administrantibus.

Quam etiam testatoris voluntatem immutare Archiepiscopus non potuit, cum ea quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (saluâ quidem Sedis Apostolicæ authoritate) conuerti. *Clement. quia contigit de religios. dom.*

Quod si verum est, vbi testator bona reliquit in hunc v. g. vsum, vt nemo infra Papam possit vertere in alium, quamuis æquè bonum aut fortè meliorē: multò magis obtineat necesse est, vbi testator disertè vetuit alium vsum, imò extinctionem omnis vsus per venditionem, alienationē locationem.

Quam prohibitionem si sciuisset Archiepiscopus, ne quidem *quantum in se est* consentire voluisset in venditionem controuersam: gnarus quod etiam casu maximè fauorabili redemptionis captiuorum (quo non permittuntur tantũ, sed præcipiuntur res Ecclesiæ immobiles alienari) semper tamen sit exclusus casus, quo sub hac conditione possessionis aliqui Ecclesiæ dederint, vt nullo modo has alienet. ita loquitur Auth. *de alienat. & emphyteut.* §. *sanctissimis. Riccius in prax. alien. decisione* 45. *vbi plures citat.*

Vnde liquidum euadit, quamuis ipse Pontifex alienationem admisisset, tamen ea testatoris prohibitione non explicatâ subreptitium censeretur eius rescriptum, quia ea expressa illud non dedisset. *c. super literis. X. de rescript.* fortè nec ipsi Vicarij illius gnari ad venditionem processissent. sed ea ignorantia vitium non sanat. *d. c. super.* quare & confirmationem seu assensum Apostolicum reddi huiusmodi taciturnitate subreptitium, in terminis decidit Rota. *vt notat & probat idem Ricc. d. decis.* 45. Quod & vitiat consensũ Apostolicum.

Aiunt Vicarij; *communicato priùs consilio cum D. Priore & conuentu*: absurda actio: requiritur enim consensus, præhabitus tractatus, instrumento desuper per tabellionem confecto, & subscriptionibus confirmato. *c. non liceat. c. sine except.* 12. *q.* 2. *c.* 1. *de reb. eccl. non alien. in* 6. *c. tua de his quæ fiunt à Prælat. sine consens. Capitul. in verb. cum totius Ecclesiæ tractatu atque consensu*: *irrita*, inquit, *c.* 1. *ibidem*, *erit Episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticæ absque collaudatione & subscriptione clericorum.* non his satisfit per communicationem consilij; irrita ergo erit venditio. Vti & omissus tractatus & consensus monachorum.

Persentiscebat hoc D. M. tum Vicarius, qui in literis inuestituræ venditionē se fecisse narrat, in vim mandati sibi dati à vicariatu non tantùm, sed & in vim procuratorij à Priore & religiosis anno 1588. Episcopo T. dati, sed nihil emplastrum illud malo medetur. nam ei datum mandatũ non erat, sed eidem Episcopo T. industria electa erat, quæ personæ cohæret. *l. vnic.* §. *ne autem. C. de caduc. tollend.* Ideoque meritò

meritò morte illius re integra mandatum extinctum erat. *l. si quis. §. pen. D. mand.*

Quemadmodum & morte mandantium. *l. si verò. 12. D. mand.* obierant enim Prior & pleriq; ex mandantibus instrumento inscripti: & mutatus rerum erat status, adeoque voluntas mandantium. quomodo & mandatum finitur. *d. l. 12. §. penult.* quæ semper accipitur *rebus sic stantibus.*

Sed & mandatum vitiabatur, quia non totius conuentus illud erat, neque cum conuentu toto tractatum fuerat, minimè totus consenserat; quin & aliqui re cognitá disertè dissenserunt: atque in contrarium sunt protestati. tam autem vnius neglectus actum vitiat: *c. bonæ mem. de elect.* quàm protestatio, sanioris quamuis minoris partis ius Ecclesiæ conseruat. *c. vlt. & pen. X. de appel. Tusc. us verb. protestatio. conclus.* 938. Imo mirabiliter vnius dissensus in alienatione rei à testatore alienari prohibitæ integram conseruat. *l. cum pater. 77. §. libertis. D. de legat. 2. l. filius. 114. §. diui. D. leg. 1. l. peto §. fratre. D. de legat. 2. libertis*, inquit, *prædium reliquit, ac petiit, ne id alienarent, vtque in familia libertorum retinerent. si, excepto vno, cæteri partes vendiderint, qui non vendidit cæterorum partes, quibus non dedit alienandi potestatem, integras petet.* testator hic conuentui ædes dedit, vt ne extra familiam religiosam alienarent, vel locarent, cæteris ergo alienantibus, etiam vnicus sibi, ac Ecclesiæ suæ integras conseruabit.

Ita vt hoc casu vel vnius protestatio cõtraria tem Ecclesiæ conseruet.

Quemadmodum & *ex superius dictis* patet rectè Cardinales ad postulationem Episcopi A. respondisse omnes alienationes bonorũ episcopatus, seu monasterij sui citra assensum Apostolicum, & formulam iuramenti episcopalis quomodocũque factas, cassas, & nullas esse.

Ideoque ex vi iuramenti teneri ipsum ad eorumdem recuperationem incumbere.

De Emptione & Venditione.

CONSVLTATIO I.

Vsuras pretij rei venditæ deberi.

EX actis causæ reperitur, quod Henricus vendidit Ioanni nouemdecim iugera ex maiori prædio multis annuis reditibus grauato, eo inter cætera pacto, quod pro rata pretij emptor ad indemnitatem venditoris eos reditus quotannis solueret, à natalitio tunc proximo, quos ei venditor designaret, & ad festum S. Ioannis inde secuturam certam partem eiusdem pretij. Multis deinde diuersisque vicibus diuersæ solutiones sunt factæ. Vigesimo septimo post anno, nunc facienda est computatio. & contendit venditor in rationibus ineundis à d. festo natalitio soluendas esse vsuras, & in eas continuò imputandas solutiones subsequenter factas: quatenus verò eæ vsuras superent, eatenùs imminuendam esse sortem, siue pretium emptionis. è contrario emptor neque vsuras soluere se debere contendit, neque eo ordine; sed omnes solutiones in sortem imputare. & si quid residuum est pretij, illius demum vsuras, si ad vllas teneatur, pendere.

Rationes emptor has adfert: primò negat ex ea conuentione se ad reditum aut vsuras teneri; cum hactenus neget designatos esse reditus à venditore quos ad illius indemnitatem emptor deinceps penderet, sed tantùm continuò ex delegationibus creditorum venditoris fuisse solutum, vt partem pretij longè superauerit, quæ solui ad D. Ioannis promissa fuit, & vlterius stabilis reditus ab emptore agnosci non potuerit. quin imo intentio soluentis fuisse coniiciatur ex scriptis ipsius computibus soluere in diminutionem sortis.

An debeantur vsuræ non designatis reditibus designari conuentus?

Secundo ex iure se ad vsuras non teneri, qui non fecerit moram, nec iuri-

An ante moram?

iuridicè fuerit interpellatus; nullaque mora esse intelligatur, vbi nulla est petitio.

Ante traditionem & inuestituram. Tertiò, quod emptor aliquot post emptionem annis demum coram magistratu loci fuerit inuestitus: ideoque non antè censeatur venditor iuxta mores nostros fecisse traditionem: ei autem qui nondum impleuit, quod debet, non competere actionem. *l. Iulian. D. de act. empt.*

Ante traditos titulos. Quartò, quod venditor non tradiderit emptori munimenta ad rem venditam spectantia, quibus ea imposterum defendi posset. vti tenetur. *ex l. Titius* 48. *l. creditor.* 82. *D. de act. empt.*

Ante cautionem de euictione. Quintò, quod multæ emptori factæ fuerint difficultates, ob prætensos census, reditus, similiaque onera, de quibus non est à venditore præstita cautio. cum autem imminet periculum euictionis, non tenetur emptor soluere pretiū; ideoque nec vsuras non datâ d. cautione. *l. si post perfectam. C. de euict. ita pulchrè leg. curabit. C. de vsur. limitare Baldum.*

Ante liquidationem. Sextò, quod quantisper debitum non est liquidum, non est debitor improbus tergiuersator, qui nescit quantum soluere debet. quare nec in mora esse censetur. *Bald. in l. acceptam in 2. opposit. C. de vsur. Alex. cons.* 49. *lib.* 2. *Afflict. decis.* 205.

Septimò, quo casu deberentur vsuræ ob æquitatem *d. legis curabit.* *An maiores quàm sint fructus?* eæ tantùm essent compensatoriæ fructuum, quos emptor adeptus possessionem perciperet, adeoque solui tantùm deberet pro eorum quantitate. *Couar. res. l. 3. c. 4.* exigui autem illi fuerint, & longè minores petitis vsuris. atque hæc adeo obtinent, vt re vendita non fructificante non teneatur ad vsuras pretij. *Gabr. com. concl. l.* 3. *conc.* 4. *n.* 18. 19. *Couar. vbi. sup. & quos allegat.*

Venditor verò è contrario intentionem suam plus satis fundatam esse contendit, in contractu supra relato, cuius verba sine manifesto cauillo non possint in alium sensum transuerti.

Ad primā obiectionem dicit emptor se reditus, designasse, & quamuis non designasset, debere venditorem saltem in genere reditus; & ita quidem vt ab initio contractus conuentum sit, vt ij currerent à proximis natalitiis, vt sonant verba eiusdem contractus, in quo designatio eorumdē redituum emptori datur; non quidem eo fine, vt si non designasset liberaretur emptor: neque enim modus ille vllibi agnoscitur tollendæ obligationis; sed vt optio venditori sit eum reditum, quo magis carere velit, emptori imponendi. quod igitur in suum fauorem stipulatus est, non debet in odium eiusdem retorqueri. debuit ergo reditum emptor à proximis natalitiis, neque exoneratus est etiam positâ designationis omissione, quæ in omnem euentum non tollere obligationem, sed solutionem differre potuit. *Designatio omissa non sistit cursū vsurarum.* Sed neque frequens creditorum delegatio à venditore facta, obligatione cessorum iam ante canonum exemit emptorē; sed dumtaxat, dum ille non est refragatus, loco stabilis reditus, alia nomina subrogari potuerunt: quorum solutio eatenus continuò emptorem à præstatione alterius reditus, neque vlterius, liberauit: cui partiales solutiones & sortis redemptiones commodo potius sunt, quàm incommodo. & ob id habet non quod queratur, sed quod sibi gratuletur potius: cui præterea nihil decessit: quàm vt, sicut redituum designandorum canones soluere continuò debuisset, ita ad eam ratam residui pretij præstet dumtaxat vsuras: in quas solutiones semper imputentur, ac deinde quod superest in sortis imminutionem. Ita enim ratio exigit, vt quæcumque solutiones fiunt à sortis simul & vsurarum debitore, prius in sortem cedant, nisi tunc cum soluitur, secus, à soluēte disertè exprimatur. *l. 1. in fin. 2. 3. D. de solut.* vbi declaratio non sufficit *Et solutio imputanda in vsuris si statim non aliter declaretur.*

fieit facta ex interuallo. Præsumptio autem est, quod soluens iuri se conformauerit, disertè in hac materia inducta, adeoque efficax, vt verba etiam aliter prolata iuxta eam conuertantur, & potius ex iure sumitur, quod agi videtur; vt loquitur. *l. in his. §. vlt. D. de solut.* multò minus ea præsumptio per scripturas & computus post concinnatos conuellitur. *d. l. 1. in fin. 2. 3. D. de sol. Si incontinenti*, ait *l. vsuras. C. de vsur. non designasti propter quod debitam solutionem feceras, habuit creditor in vsuras tibi accepto ferenda soluta quantitatis facultatem.*

Vsuræ ex æquitate ante morã etiam debentur venditori.

Ad secundum respondeo æquitatis ratione præstare emptorẽ vsuras pretij non soluti cogi. *l. 2. C. de vsur.* nam cum emptor re fruatur, æquissimum est, eum vsuras pretij dependere. *l. Julian. §. ex vendito. D. de action. empt. l. vlt. D. de fundo dotal.* Vsuras enim fructuum ratio licet nulla mora intercesserit, generat. *l. curabit. C. de act. empt. Molin. de contract. q. 74. n. 559. Couar. Var. res. lib. 3. c. 4. n. 2.* nihil enim iniquius, quàm emptorem rem & pretium, seu in totum, seu in partem habere, & post longum tempus de meo mihi soluere.

Tametsi post diem traditionis vsuræ pretij debeantur, quasi traditio emptorem in mora constituat. *d. l. Iul. §. ex vendito in verb. item vsuræ.* præterquam quod vsuræ hic seu redituum canones potius ex pacto contractui emptionis inserto petantur, quàm ex mora iuxta leg. initio. *C. de pact. int. empt.*

Ante inuestituram dummodo re emptor fruatur.

Ad refutationem tertiæ obiectionis sufficit quod dicit Vlp. *in d. l. Iulian. §. ex empto.* nam possessionem, inquit, *traditam accipere debemus, etsi precaria sit possessio, hoc enim*, inquit, *iterum solum spectare debemus, an habeat facultatem fructus percipiendi.* vbi solam precariã possessionem ad effectũ vsurarũ sufficere constat. quantò magis sufficiet ea, quæ est secundum naturam, & leges transferendo etiã domino idonea, quamuis consuetudinariæ aliquæ ceremoniæ desint? quæ nihil impediunt eam æquitatem, quæ vsurarum præstationem inducit. præsertim dum per venditorem non stat, quo minus ex ceremoniæ suppleantur, sed alias ob causas omissæ sunt ad tempus.

Emptori copiæ titulorum sufficiunt.

Quarta obiectio facilem ex eo solutionem habet, quod non teneatur venditor authographa munimenta emptori dare, sed sufficiant authentica exempla. *vt indicatum refert Papon. ar. lib. 11. tit. 4. aresl. 1.* quod maximè vt tũ obtineat suadet ratio, quando partem bonorum, de quibus munimenta agunt, retinuit venditor. neque contrarium decidunt suprà citatæ leges.

Non debetur cautio non mota quæstione.

Quintò, nunquam hic rei venundatæ mota fuit quæstio, vt loquitur *d. l. si post perfectam.* multò minus in ipso limine contractus (vt eadem requirit, & docet Faber *in Cod. sui de vsur. & mor. defin. 35. n. 6.*) imminuit euictionis periculum; sed cessus quidã exigui momenti petiti sunt.

In ipso limine:

sed neque defectus fideiussorum de euictione, etsi à venditore promissorum (vt non sunt promissi hic) impedit decisionem *d. l. curabit*: nam *adhuc*, inquit Couar. *d. l. n. 6. vers. 12. emptor ob dilatam solutionem pretij, tenebitur soluere vsuras pretij non soluti.* iuxta fructuum quantitatem cum defectus fideiussoris de euictione non impediat fructuum perceptionem: quamuis appareat instare euictio. idem tenent *Bald. & Paul. in l. 2. C. de vsur. Decius consil. 119. vol. 2. vers. 6. & rursus col. vlt. Parif. consf. 62. l. 1. n. 26. quorum opinio communis est secundum Caignol. in d. l. curabit col. 4.* nam verè emptor habet rem & pretium, etsi aliqua difficultas moueatur, quantisper se per consignatio iem non exonerat.

Sed & debita non præstita non sistit vsuras

& non petita.

Insuper requiritur (quod hic non accidit) vt venditor monitus fuerit, & noluerit satisdare. *quia*, vt inquit Gail. *lib. 2. obs. 46. n. 9. vbi cautio præstari debet, intelligitur, si petita sit, sufficitq; quod petenti cautionem moram*

ram non fecerit venditor. per l. 2. §. quod ait prætor. D. quorum leg. text. not. in l. 1. §. non exigit prætor. D. vt in possess. legat. in l. si quis filium. §. stipulatio. D. de collat. bono. imputet ergo, inquit, *sibi quod cautionem non exegerit.*

Illiquidi rationabiliter.

Ad sextum; vt ob illiquidas rationes excusetur emptor, non sufficit temeraria aliqua prætensio; non parua aduersùs magnum debitum; non quæsita, sed vera, rationabilis, æqua requiritur. *l. 22. 24. D. de vsur.* quare & Afflictus *d. decis.* 205. doctrinam suam specificat in conductore non soluente integram mercedem ob sterilitatem, aut gerram, vt antequam liquidatum sit, quanta facienda sit remissio, non teneatur ad residui valorem quanti plurimi.

Non valor quanti plurimi.

Qui valor cum infligatur ob culpã morosi debitoris, adeoque huiusmodi iuris dispositio ob odium moræ locum habea, imponaturque; vsuræ autem, quæ ob traditam possessionem facultatemque percipiendorum fructuum præstantur, ex æquitate deberi dicantur; *in l. 2. C. de vsur. & d. l. curabit*, non est cur vnius casus decisio ad alium trahi possit. Aliis enim regulis constat præstatio quanti plurimi, aliis obligatio vsurarum

Sed vsuræ nisi pretium consignetur.

Quin imo etiam stante illiquido debito debet fieri oblatio, *vt ibidem Afflictus post Bald. & Alex.* sine qua præuia, etiamsi deposita habeatur, non liberat ab vsuris: *l. 2. C. de vsur.* in iusta etiam causa emptorem non liberat citra oblationem, quò minùs eius quantitatis, cuius tandem verus debitor reperietur, vsuras præstare debeat; licet non potuerit certo scire, quam quantitatem soluere deberet: Ei namque potest imputari, cur saltem eam summam quam putabat se debere non obtulerit, & recusante locatore consignauerit. ne eodem tempore & rem & pretium habuisse dici possit. *Faber. d. decis.* 35. 34. sistendo equidem cursui vsurarum non sufficit verbalis oblatio, sed realis requiritur, & cõsignatio *l. obsignatione. C. de solut. l. receptam. C. de vsur.* tametsi l. 2. *C. ibid.* oblationis tantum faciat mentionem, & lex Iulian. §. offerri. *D. de act. empt.*

Cessante conuentione an pro quantitate fructuum vsuræ considerentur duntaxat.

Quod attinet ad septimum; cum vsuras sola fructuum ratio sine mora extorquet, illorum quantitas posset considerari. sed tamen d. l. curabit quamuis solum faciat mentionem fructuum, non tamen eius decisio in eis solis fundamentum habet, vt iis cessantibus cessare debeat, sed (vt pleræque leges Codicis instar rescriptorum sunt) ad casum propositum solum respondet. quod inde liquet, quod & mentionem faciat minoris ætatis, cum decisio etiam in bonis maiorum venditis obtineat: ex generalioribus iuris decisionibus & anterioribus *l. Iulian. §. ex vendito. §. ex empto. D. de act. empt. l. 2. C. de vsur.* considerat autem *d. §. ex vendito. §. ex empto.* maximè quod ritè traditio facta, & ex inde mora contracta sit, & possessio, & facultas percipiendi fructus habeatur. *in verb. post diem traditionis, & an habeat facultatem fructus percipiẽdi, &c.* itaque dicta *l. curabit* per ea verba *fructuum ratio*, alia generalia iura non limitat vel restringit, quæ vsuras à die traditionis, habitæque possessionis, & facultatis percipiendi fructus, iniungunt. non magis quàm ea verba d. l. curabit *minoris ætatis fauor*, dispositionem in causis maiorum excludunt. atque ita sentiunt multi à Couar. aliisque citati. Si ergo non in solis fructibus fundatur decisio, ergo neque ad fructũ quantitatem vsuræ restringuntur. & certè nullis legibus exigitur vsurarum proportio ad ratam fructuum. neque ita loquitur Iustin. *in l. eos C. de vsur.* sed ex aliis considerationibus vsurarum quantitatem determinat. neque legum intentio est adeo litibus excitandis ansam dare, vt in singulis casibus inire oporteat rationem singularem fructuum, sed ex ordinum gradibus regulam decernere,

An sola traditio esset.

Nisi proportione.

nere, quæ in foro seruari debeat. Quod si autem verè venditoris alicuius non aliter intersit quam quod fructus sibi absint ; (cum ob id iustè alias percipiat, *Couuar. vbi sup. post D.Thomam*) tum pro ratione & foro conscientiæ suæ, quod a foro legum latè distinguitur, ille se gerat : &, si id omninò constiterit, Iudex per canones fortè vsuras adiudicare nō debet. *tot. tit. X. & Clem. vnic. de vsur.* alioquin interesse præsumitur facilius a communiter accidentibus vbi reditus emptitij quotidie se offerunt. *Griuel. decis.* 92. ea tamen spei æstimatio videtur nonnihil infra rē esse debere. & sic non 6. in 100. vt ipse reditus; aut saltem aliquid defalcandum esse temporis quod in sumptum fuisset quærendo reditui. sed hac de re alibi. sed in casu nostro aliter interest venditoris, scilicet quod reditus ab emptore soluendos ipse luit, agitque solum de damno vitando, non de lucro vsurarum. Sed vt vt hæc sint, huic accedit conuentio partium *iuxta L. initio C. de pact. inter emp.* determinantium quantitatem ad nummum decimum sextum, idque pro indemnitate venditoris ad soluendos reditus integro prædio, cuius pars vendita est, impositos. quantum ergo abfuit, decessitque venditori, per omissam ab emptore & à venditore exactam redituum solutionem, vt tantum nunc venditori reponat, iustissimū æquissimumque est: si vnquam id quod interest, vsuræque compensatoriæ peti possint. vel ideo maximè, cum hic venditor ideo vendidit, vt ab eiusmodi rediti bus exoneraretur: neque conuentio hæc & pactū quasi vsurarum lucratoriarū accusari possit; adeoque seruari debeat.

Vsuræ ergo cum debeantur, siue canones solutiones promiscuè factas non expressa diserta causa in quam fierent, imputari oportet in illas primum; deinde in sortem : *l. 1. C. de solut.* in verb. *prius in vsuras id quod soluitur, deinde in sortem accepto feretur. l. creditor.* §. *cum de sorte. D. eod.* à contrario sensu verborum, respondi, *si, qui dabat in sortem se dare dixisset, vsuris non debere proficere. l. in his.* §. *vlt. D. de solut. in verb. sed ego non dubito quin hæc cautio in sortem & vsuras, prius vsuras admittat, tunc deinde si quid superfuerit in sortem cedat. nec enim,* inquit, *l. 6. cod. ordo scripturæ spectatur : sed potius ex iure sumitur id, quod agi videtur. l. si non sortem. 26. D. de condict. indeb.*

Solutiones in vsuras imputandæ.

Facit ad hanc causam alia ratio *l. 103. D. de solut. in verb. cum ex pluribus causis debitor pecuniam soluit, Iulian. elegantissimè putat ex ea causa eum soluisse videri debere, ex qua tunc, cum soluebat, compelli poterat ad solutionem:* atqui hic emptor cum soluebat compelli poterat ad solutionem lapsorum canonum ; solutiones ergo eius in eos imputabuntur.

Itaque concludendum est emptorem venditori vsuras soluere teneri ad conuentam ratam nummi decimi sexti, pro quantitate residui pretij: in cuius diminutionem demum imputandum est, quicquid vltra vsuras debitas ex soluta singulis vicibus summa superfuit.

CONSVLTATIO II.

Reditus pecuniâ empti sunt redimibiles ; alij secus : inter priuatos illi, in causa pia secus præsumuntur.

Reditus frumentarius, de quo agitur, priuatorum pactione constitutus est, ideoque hîc ad edictum regium 5. *Martij* 1575. pertinet, non verò originariè ecclesiæ relictus (quo casu edictum regium cessat, & iuri communi locus est, *vt in eodem dicitur*) eo edicto decernitur, vt omnes pecuniâ empti eadem redimi possint ;

possint; si quidem ex literis quanta ea fuerit, constiterit: sin minus; quanti venisse frumentum eo triennio quo empti sunt, ex publicis libris constiterit. Vt constet de quantitate numeratorum nummorum, & facultate redimendi iubet edictum edi literas, quibus constitutus est reditus: si creditor iuratus neget eas se habere, declarauit aliàs *26. Octob.* 1573. Concilium secretum, pro clero contra nobilitatem, & ciuitates comitatus Namurcensis, ad debitoré spectare probationem facultatis redimendi. quippe ex qualitate possessorum & causa consueta possessionis, præsumuntur originariè Ecclesiæ, ac piæ causæ dati legatiuè cum eis debentur: vel dominicales, dum dominis locorum. & Conc. Brabant. 28. *Iulij* 1626. iudicauit pro Abbate Postulano contra Hubertũ Ianssen de Mispel reditum siligineum super bonis suis à testatore pro officio perpetuo relictum, redimibilem non esse. E diuerso pleræque horum locorum consuetudines, & statuta etiam à Principibus decreta, vel vsu inueterato firmata declarant reditus, de quorum origine non constat (priuatis quidem, non autem Ecclesiæ ab origine vel fundiariis Dominis debitos) redimibiles esse, quando nec erit pro teste vetustas, vt, quia antiqui sunt, irredimibiles habeantur. Quibus fauet quod in obscuris ac dubiis interpretatio facienda est pro eo, quod est verisimilius, quod minus est, quod benignius est, denique quod libertati fauet. ex quibus causis Lud. Charon. *resp. lib.* 2. *resp.* 84. omnem eum reditum, quem actor non probat esse fundiarium, seu proprietariũ, aut reseruatiuum, docet reputari redimibilem; vt debitor libertatem habeat se exonerandi: & Couuar. *tom.* 2. *Var. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 5. cui generali thesi valdè suffragantur pro præsenti controuersia literæ, quibus cedens hunc reditum pio loco, declarat eum se acquisiuisse ab E. super fundo M. *vercregen*, verbum hoc dubium, atque generale sumendum est, prout in communi sermone, vti & pro eo genere contractus quo plerumque acquirere solemus. *l. labeo.* 7. *in verb. ex communi vsu nomina exaudiri oportere. D. de suppell. legat. l. vt Alphenus.* 87. *verb. ex consuetudine quotidiana posse intelligi. D. de verb. oblig. l. librorum.* §. *quod tamen Cassius. D. de leg.* 3. & quod communiter fieri solet factum esse præsumitur. *latè Euerard. in loc. leg. A. communiter accidentib.* ita quod contrarium asserenti incumbat probatio, cuius onus in eum ob iuris præsumptionem transfertur *Euer. ibid. n* 30. & peculialiter cum dubitatur quis contractus sit initus, is deciditur interuenisse, qui communiter solet. *l. certi condictio.* §. *si nummos. D. si certum petatur*, atqui solemus emendo maximè acquirere priuati à priuatis: vti Ecclesia, piæque causæ solent ex vltimis voluntatibus, & super bonis à testantibus relictis: stabit ergo hic analogum *vercre en* pro principali suo significato. vnde solemus in acquisitionibus, si alij tituli interuenerint, in literis explicare v. g. ex dono, successione permutatione, &c. Vnum est quod difficultatem mouere potest, verbum *een veertel erffpacht corens*, quod sonat perpetuã locationé. Wamef. *cons.* 506. *de cens.* qualis reditus vtpote dominij reseruatiuus est irredimibilis. Sed animaduertendũ est contextũ sermonis repugnare perpetuę locationi. locator enim reseruat mercedem perpetuam, & dominium directum super fundo locato: hìc autem dicit quod eum acquisiuerit P. ab E. super fundo de M. quod pignus sonat, atque alienum. Quomodo ergo hæc contraria sic copulantur? Existimem (si non titubarit rusticani graphæi stylus) antiquitati literarum id imputandum, quando non sic innotuerat vocabulum *rente* Burgundicum, & post aduentũ Burgundionum Principum à practicis nostris, vt videtur,

primum vſurpatum: neque binæ extrauagantes communes *Regimini* editæ erant. quarum 1. eſt Martini IV. qui aſſumptus fuit anno 1417. & altera ſucceſſoris Calixti III in quibus reditus annui pecunia empti approbantur & cenſus vocantur, qui tamen ibi redimibiles ſunt. Ante quas extrauagantes hic vſus fuiſſe ex antiquis chartis deprehenditur conſtituendorum redituum; Petrus quanta pecunia solùm egebat fundum ſuum vendebat Paulo, decuplo quamuis pluris valentem, qui eodem actu retrocedebat Petro, reſeruabatque annuum reditum frumentarium vel pecuniarium, vocabatur hic reditus *erffpacht*. quædã literæ vtrumque hunc actum longo ſermone referunt: quædam breuitatis cauſa vltimum dumtaxat: ſic tamen vt ex toto ſermonis contextu deprehendi vterque poſſit. quo caſu pugnantia ſæpe verba intercurrere ſolent, & obtinere illud Horatij *breuis eſſe laboro, obſcurus fio*. quod caſu hic controuerſo accidit. vidi & aliàs literas & nominatim *datas anno* 1388. vbi ſine ambagibus conſtituebatur numerata pecunia, reditus ſiligineus, qui tamen ibi nominabatur *erffpacht*, nondum agnito aut vernaculo vſu recepto vocabulo *rente*. quandocumque autem deprehendi poteſt, ſiue breui manu, ſiue per ambages reditum pecunia conſtitutum eſſe, ex propoſito edicti ſtatuendum eſt, reditum redimibilem eſſe: *vt initio dictũ eſt*. cũ ergo id in controuerſia præſenti manu penè tangamus, pro libertate & redimendi facultate reſpondendum eſt. Alioquin vbi pugnantia inſtrumentorum verba, aut circumſtantiæ non reperientur, ſed ſimpliciter reditus inſcribentur *erffpacht*, erunt irredimibiles: nam perpetua locatio non reſcinditur, aut redimitur.

CONSVLTATIO III.

De redituum redemptione.

REdituum natura ab omnibus ad emptionum & venditionum contractum refertur, quo diſtinguãtur a mutuo & vſuris: ideoque illius regulis & legibus cenſenda eſt. conſequenter reditus omnes natura irredimibiles eſſent, niſi quod ineſſe cenſeretur pactũ de retrouendendo: & conſtitutiones Pontificum 1. *&* 2. *in Extrauag. de empt.* & Principum ſecus ſtatuerent. *Fuer. ad. conſ.* 150. *n.* 31. 32. *& per totum*: præſertim ſi iuſto pretio, non vili ſint empti. *Molin. de contract. vſur. q.* 19. *&* 20. *q.* 5. *n.* 128. *optimè q.* 63. *ar.* 448. vnde reditus per alios contractus conſtituti, per emphyteuſim, perpetuam locationem, hæreditatis diuiſionem, & ſimiles notoriè pro irredimibilibus habentur. *Couuar. var. reſol. l.* 3. *c.* 10. *n.* 5. *verſic. primum*: *in nouis Conſuet. Antuerp. ar.* 2 *p.* 3. *t.* 8. *& in Notis ad illas, in impreſſis ar.* 9. *&* 10. *h. t. van renten.* quin & per alios contractus & ſtipulationem conſtituti. *l. ſi Stichus. §. ſtipulatio de verb oblig.* ſtipulatio annua vna eſt, & perpetua. *& in l. veteres. C. de contrahend. ſtipul. l. ſi pactum. D. de probation.* Reditus natura irredimibilis. Pactis & conſtitutionibus redimibilis emptitius. Non aliis contractibus conſtitutus.

Atque horum ratio eſt, quod nullæ conſtitutiones Pontificum, nullæ Principum, reditus aliter quàm pecunia conſtitutos redimi poſſe decreuerint: quodq; contractuũ natura non ſit, quod conſtitutum eſt deſtruere; quod contractum eſt diſtrahere: vt in emptione redituum, in qua redemptionem, ſeu retrouenditionem conſtitutiones tam Pontificũ quàm Principum permittunt. idque magna etiã ex ratione diuerſitatis: quoniam huiuſmodi emptitij reditus ſimiles quodamodo & ſuccedanei ſunt mutuo ſub vſuris dato. & ſpeciem quandã huiuſmodi proponit Nouell. 160. vbi pecunia ita collocatur, vt, quam diu penes ſuſceptores Quia contractus non ſunt diſtracti.

res esset, pensionem aliquam illi singulis annis soluerent: quam multi reditum esse censent; & ita sonat textus: sed Cuiac. *in Nouell. ad No.* 160. verè iudicantibus vult esse vsuram: in aliis autem contractibus non est ea mutui similitudo, nec eadem cum emptitiis reditibus ratio. *bene Wames. t. 2. resp. iur. pont. de cens. cons.* 503. *n.* 2. *&* 10.

Frumentarij etiam reditus empti edicto redimibiles.

Vnde & Philippus II. 5. *Martij* 1571. post longam super huiusmodi ratione præfationem produxit reducendi adeoque redimendi facultatem ad reditus etiam frumentarios pecuniâ emptos, non autem aliis contractibus constitutos. non sunt hi onerosi & odiosi vt illi: iustitia & æqualitas sine fraude (de quibus multa in eadem præfatione) magis in his quàm in illis obtinet: & in ipsa redemptione plus liquido apparet æquitatis, cũ redditur quantum acceptum est: in reditibus fundiariis, censibus, emphyteusibus, & similibus rem ipsam olim datam reddere oporteret, non pecuniam.

Statuamus igitur 1. reditus in pecunia soluendos, pecuniâ emptos, pecuniâ redimibiles esse: ex iis quæ dicta sunt initio. 2. pecuniâ emptos in speciebus soluendos, etiam pecuniâ redimibiles esse: non iure quidem, quo contrarium est decisum; *l. oleo. C. de vsur. l. frumenti eodem.* sed epikeiâ quâdam, quàm Rex considerauit: & admodum vrget d. præfatione edicti 1571. 3. reditus aliis contractibus constitutos, esse irredimibiles: vt etiam initio diximus: re datâ in censum, emphyteusim, perpetuam locationem, per stipulationem, diuisionem hereditariam, &c.

Legatus ex fundo testatoris irredimibilis si ecclesiæ causæque perpetuæ est relictus.

Videamus de dato, nunc legatoque. Igitur legatum annuum menstriumúe ad vitam eius cui relictum est debetur, & cum necessitate alimentorum extinguitur: *tot. tit. D. de ann. legat.* & vt demus priuato relictum etiam citra alimentorum rationem, quod testator in hæredes transire voluerit, redimi posse; tamen ecclesiæ relictum perpetuum est. *l. annua.* 20. *D. eod. quisquis mihi*, inquit, *hæres erit; fidei eius committo, vt det ex reditu cœnaculi mei, & horrei post obitum sacerdoti, & libertis, qui in illo tempore erunt, denaria decem, die nundinarum, quos ibi posui: quæro vtrum is dumtaxat qui eo tempore, quo legabatur in rebus humanis, & in eo officio fuerint, debitum sit, an etiam his, qui in locum eorum successerunt? respondit, secundùm ea quæ proponerentur, ministerium nominatorum designatum, cæterùm datum templo: Item quæro vtrum vno dumtaxat anno decem fideicommissi nomine debeantur, an etiam in perpetuum decem annua præstanda sint? respondit in perpetuum.*

Ex fine & mente.

Vbi Scæuola iuris prudentissimus quamuis ethnicus sacerdoti relictum, seu eius ministerio, ac templo; quoniam hoc perpetuum est, etiam legatum perpetuum esse, respondit: quoniam is finis, ea mens, atque intentio defuncti, & coniectura voluntatis sit: tametsi aduersus regulam, qua annua legata vita legatarij finiuntur. *vt optimè Wames. tom.* 2. *resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 498. 505. *n.* 5.

Idem respondit Martianus *l.* 32. *eod. cum quidam*, inquit, *decurionibus diuisiones dari voluisset die natalis sui: Diui Seuerus & Antoninus rescripserunt non esse verisimile testatorem de vno anno sensisse, sed de perpetuo legato*: vbi Imperatores ex verisimilitudine voluntatis legatum perpetuum esse rescribunt, die natali decurionibus diuidendum: vbi glossa natalem etiam, qua testator ad meliorem vitam decessit, intelligit. adeoque quod relictum est in anniuersaria defunctorum, perpetuum atque irredimibile est.

Rursus idẽ Martianus *in lege ibidem sequente* refert eosdẽ Imperatores rescripsisse, cũ erat certa pecunia relicta per quadriennium certaminis

An anniuersaria perpetuaq; seruitia diuina, &c.

nis Chrysantiani, perpetuam pensitationem videri reliquisse testatorem per quadriennium, non in primum quadriennium: idem in pecunia in ludos ciuitati relicta. Modest. *in l. 6. D. eod.* rursus, inquam, ex coniectura voluntatis elicitur huiusmodi decisio pro perpetuitate legati: idemque in infinitum obtinet in annalibus legatis, quæ non certæ personæ, seu ad eius vitam, præstari iussa sunt: *l. in annalibus. C. de legat.* quidni ergo eodem ex fonte decidatur legata testatorum in sacra ministeria anniuersaria, ac res alias diuinas, relicta esse perpetua? adeoque vt perpetua sint, votum est piè morientium. sic sunt perpetua etiam in pauperes relicta: quos testamentum Christi nos semper habituros nobiscum spopondit: semper illi egebunt, semper alendi erunt; semper manebit Christi promissio; quod vni ex illis fecistis, mihi fecistis: semper comminatio pœnæ, & promissio præmij; quam Christus in vniuersali iudicio sententię singulorum inferet, esuriui & dedistis vel non dedistis mihi edere; sitiui, & dedistis, vel non dedistis mihi bibere; & illud æternum, ite; vel, venite. Id testatores pij animo intuentes perpetuas fundationes esse volũt, quas in has causas relinquunt, quæ perpetuæ sunt; vt correspondeant ad dicta præmia perpetua; vt qui in perpetuum pauperibus bene fecerit, veniat perpetuò beneficij vices accepturus. ad quas voluntates interuertendas, cui scrupulus non ingeratur ex illo, ite?

Sanè religiosius Philippus Bonus, quamuis in feudis, quæ nec iure prout lubitum est semper pro anima dare, legare licet, *tamen edicto 18. Nouemb. 1466. ar. 10.* statuit, vt reditus super feudis, si non forent amortizati, ad principales fundationes, anniuersaria, speciales missas, aut eleëmosinas dati seu legati qui ad manus mortuas iam tum venerant, aut deinceps venirent, pecuniarij redimi possent nummo vigesimo: frumentarij prout aliquot annis antè ac pòst valuisset frumentum: eaque pecunia in fundos alios, úe reditus non feudales collocari deberet: in eumque finem annum vnum ante redemptionem pecuniam consignari.

Vnde patet totam eam constitutionem conceptam esse, in causam feudorum, in quorum imminutione Princeps & resp. patitur ob seruitia feudalia graue dispendium, & voluisse propterea sortem huiusmodi redituum in allodiales seu censuales fundos impendi, ne damnum patiantur communes fundationes; & tamen ipsas speciales excipit, & super feudis retineri permittit.

Et, quoniam vna lex aliam debet explicare, ad hunc sensum est excipienda etiam Constitutio Caroli V. 19. *Octob.* 1520. de reditibus super feudis constitutis, vt ex eo tempore imposterum irredimibiles feudis imponi non possint: ante impositi secundùm d. Constitutionem Philippi Boni regulentur. vtrque autem Princeps cum tam studiosè de Feudis cauet, & adhuc sub tot exceptionibus; satis declarat datos, legatos reditus super fundis alaudialibus, & censualibus, esse irredimibiles: & præsertim Philippus Bonus cum super talibus iubet collocari. & Philippus II. *edict.* 1571. expressè excipit à reductione & redemptione ibi decreta reditus originariè ecclesiæ relictos. vt supra est dictum.

Quid cum origo non apparet?

His præmissis, cum non apparet de origine reditus, quæritur an emptitius sit censendus, an alio contractu constitutus; consequenter an redimibilis, an irredimibilis? & quidem Couuar. Var. *l.* 3. *c.* 10. *n.* 5. plures in genere citra considerationem causarum piarum affert distinctiones, sed in fine optimè Iudicem hac de causa cogniturum debere omnino quamlibet qualitatem, legem, & contractus conditionem, atque omnes coniecturas exactè rimari: quo facilius iudicare valeat,

Ex circumstantiis & communiter accidentibus Iudex arbitrabitur.

valeat, sitne præsumenda annua præstatio perpetua, an temporalis, & redimibilis? sanè maximè attendendum est, quod communiter fit; id enim factum esse intelligitur. *Euerard. in top. loc. à communiter accidentibus*, sic si legato quantitas adiecta non sit, ex eo quod testator solitus erat, aut ex dignitate, statuitur. *l. 14. D. de ann. legat. l. seruus plurium. §. fin. D. de leg. 1.* vbi ante omnia quæritur, quæ sit patrisf. quæ regionis consuetudo. & nominatim decisum habemus in *l. certi condictio. §. si nummos. D. si certum petatur*, cum censeri contractum interuenisse, qui communiter solet: *nec dubitari*, inquit, *quin, si meam pecuniam tuo nomine, meâ voluntate, dedero, tibi acquiratur obligatio: cum quotidie* (nota) *crediturì pecuniam mutuam ab aliquo alio poscamus, vt nostro nomine creditor numeret futuro nostro debitori.* sic Iason *post Ioã. Fab. in l. 2. C. de iur. emphyteut.* in dubio contractum potius emphyteuticum censendum tradit, quàm censualem, nisi hic frequentior esset: vbi tota ratio decisionis à frequentiori agendi, contrahendiúe consuetudine sumitur. *& in l. si pactum. D. de probation.* id actum intelligitur quod plerumque solet. cuiusmodi argumentum assumit ipse Rex *in edicto 1571.* quando iubet valorem pecuniæ æstimari iuxta edictum, creationem reditus proximè præcedens: rationem allegans, quia verisimile sit contrahentes iuxta illud se regulasse: ergo dum apud Regem hoc argumentum in hac materia redituum valet ad constituendũ, etiam in hoc casu sufficiet ad præsumendum in constituto. Vnde optimè statuit *ibidem Euerard. n. 30.* quod contrarium asserenti incumbat probatio: cuius onus in eum ob iuris præsumptionem transferatur. Id quod disertissimè probat *d. lex si pactum. quamuis*, inquit, *verum sit quod, qui excipit, probare debeat, quod excipitur; atamen de ipso dumtaxat ac non de hærede eius quoque conuenisse petitor, non qui excipit probare debet: quia* (nota) *plerumque tam hæredibus nostris, quàm nobismet ipsis cauemus*: vbi quia plerumque sic contrahimus, aduersarius aliter contractum esse probare debet.

Ideo præsumitur reditus inter priuatos empticios.

Cum igitur inter priuatos de reditu agitur, præsumendum est emptione esse constitutum: quoniam ea contractus species frequentissima est inter priuatos: ideo inuentus nummus, vt difficultatibus aliorum contractuum subueniret.

In Ecclesia donatus legatus &c.

Cæterùm reditus ab Ecclesia possessi in eandem causam non cadunt: non negotiatur, non commercatur Ecclesia, vetantur clerici negotiis secularibus se immiscere, ab origine Ecclesiæ Christianæ quotquot possessores agrorum aut domorum erant vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum: diuidebatur autem cuique, prout opus erat. *in Act. Apost. c. 4.* postmodũ Ecclesia ipsas possessiones & reditus nõ vendere cœpit, sed retinere, & annuos prouentus diuidere. *c. videntes. 12. q. 1. ipse*, inquit Vrbanus, *res in ditione singularũ parochiarum, Episcoporum* (*qui locum tenent Apostolorum*) *erant, & sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus: è quibus Episcopi & fideles dispensatores eorũ ministrare cunctis necessaria debent*: quod & sonant canones Apostolorũ: *c. præcipimus ibid. aliaq. cc. eadem q.* neque aliud est quod magis manu tangatur, quàm ecclesiasticos prouentus, præsertim nonnihil antiquos, & ante Lutheri, & ex eo natorum sæculum, quo refrixit charitas, in Deum pietas, in Ecclesiam liberalitas, ab Ecclesia possessos frequentissimè liberalitate Christi fidelium in eam fuisse deriuatos, non pecuniâ ab illa emptos. Consequenter præsumendũ est non redimibiles, sed in natura aliorum actuum & contractuum, à constitutionibus pontificiis & principalibus relictos: qui, vt dictũ est, naturâ suâ redemptionem non admittunt, nisi

contrarium pactum sit adiectum, quod non præsumitur; & in eo se fundanti incumbit probatio: *d. l. plerumque Euerard. d. n.* 30. atque adeo Wamef. *tom.* 2. *resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 506. 507. in dubio reditus Ecclesiæ & piæ causæ debitos, præsertim antiquos, omnino censendos esse irredimibiles tradit; contrariamque opinionē erroneam vocat: præsertim, inquam, in antiquis Ecclesiarum reditibus hæc obtinent: quia tunc reditus pecuniarij adhuc infrequenter, maximè ab ecclesiasticis, & quibus tenera erat conscientia, emebantur: & multi reditus ætatem superant Martini V: qui anno demum 1422. primus eos approbauit, nec adhuc omnium scrupulos exemit, vt & Calixtū III. anno 1455. manum admouere oportuerit, tantum abest vt secus actum aut contractum censeatur, quam pij mores ecclesiasticorum eius ætatis ferebant.

Quibus ex causis pro hac sententia sæpissimè fuit iudicatum tam in supremo Concilio Mechliniensi; *vt refert Christinen. d.* 303. *n.* 19. *& aliis vol.* 1. *&* 6. *February* 1598. *idem ad Consuet. Mechl. tit. de cens. ar.* 5. *in fin.* quàm in Concilio Brabantiæ. *pro fabrica de Cortenbeke contra Dominum de Gempe anno* 1545. *vt annotauit consiliarius insignis qui interfuit.* & nuper 28. *Iulij* 1626. *pro Abbate Postulano contra Hubertum Ianssen de Misscle & à Magistratu Antuerpiensi* 29. *Iulij* 1528. *inter capellanos S. Walburgis & Ioannem Bot.* 24. *Decembris* 1620. *inter Franciscum Perez receptorem Xenodochij, & Capellanos B. Virginis.* Idemque Brabantiæ Concilium, aliaque sæpius aliàs ita iudicarunt. vt quamuis etiam aliæ sententiæ in contrarium citentur, credere tamē oporteat in illis causis aliqua indicia fuisse detecta, quibus pecuniam interuenisse appareret.

Præsertim attentâ solemni sententiâ à Concilio priuato latâ 26. *Octob.* 1573. pro clero totius comitatus Namurcensis, Interpretationem edicti 1571. postulante aduersùs nobilitatem & communitatem eiusdem ciuitatis. ea enim sententia, interpretando idem edictū 1571. declarauit omnes reditus frumentarios ab Ecclesiastica manu possessos, de quorū origine non constaret, habendos esse irreducibiles, adeoque irredimibiles, nisi debitor pecuniam interuenisse probaret: eosque solos esse redimibiles. Quæ ea propter ex interpretantis Principis voluntate pro lege recipienda, & seruanda est.

Quibus conformiter in consuetudinibus Mechliniensibus à Car. V. emologatis habito consilio Parlamenti Mechliniensis. *tit. van Chynsen renten.* quamuis *ar.* 1. super domibus intra vrbem principaliter constitutis reditus redimibiles statuisset, excepit relictos ad fundationes, beneficia, anniuersaria, distributiones, panem, & vinum sacris necessarium.

Quos iam antea etiam à simili facultate redimendi exceperat edictum 21. *Feb.* 1528. generatim relictos ad cultum diuinum; & pauperes alendos.

Meritò tam ex iis, quas diximus, causis, quàm certa voluntatis testantium coniectura: qui, vt suprà diximus, si diuinum aliquod officium instituant, perpetuum esse velint, & irredimibile. *d. l.* 6. *l.* 20. 23. 24. *D. de an. legat. l. in annalibus. C. de legat.* siquidem omnino censentur velle talem esse censum, qualem sumptum: si ergo perpetuum sumptum, perpetuum censum: qui finem præcipit intendit media; censetur velle id sine quo ad eum peruenire non potest. *& quæ alia habet Euerard. in top. loc. à fin.*

Vnde qui relinquunt ad perpetua, seruitia sacra, perpetua pauperum alimenta, perpetuos eos census esse volunt, & inalienabiles, adeoque nec redimibiles. *l. orphanotrophos. C. de epis. & cler. l. illud. C. de sacrosanct. eccles. Molin. cons.* 9.

Et verò si data, si legata, si testamento res relicta est, si reditus impositus

positus à testatore rebus suis, quomodo redimi poterit qui nunquam est emptus, quomodo retrouendi, qui nunquam venditus, quo pretio, de quo nunquam conuentum est? quod nec statui potest nisi fortè cōsiderando quanta pars prouentus rei fuerit, cui. fuit impositus; & tanta ex re pars decidatur, quanta tunc fuit prouentuum: quomodo néc dominicales, nec emphyteutici canones nummariam recipiunt æstimationem, quamuis in nummis præstentur; adeoque nec extingui possunt inuito Domino, nummis quamuis mille oblatis. atque ita hanc sententiam sequuntur Ioannes *Pirrhus Consuet. Aurel. c.* 32. *tit. de retrah. vend. Rebuff. ad Ord. reg. tit. de constitut. redit. glos.* 17. *Molin. d. cons.* 9. *Wames. vbi supra cons.* 506. 507.

Qui nec legibus generaliter redemptionem permittentibus comprehenduntur.

Qui etiam Molinæus, quamuis fidei & Ecclesiæ inimicissimus, tamen tantum detulit veritati, vt non tantùm huiusmodi reditus irredimibiles haberet; sed etiam, vt quamuis Princeps irredimibiles redimi posse velit, & hoc lege latâ sanciat, ad reditus in pium vsum relictos, aut comparatos non extendatur. ita enim refert Pecq. *de amort. c.* 35. & sic etiam scriptum consiliarij Cancellariæ Brabantiæ, de quo mox, rei ibidem iudicatæ rationem annotans dicit, quod consuetudo Louaniensis reditus, de quorum origine non constat, pro redimibilibus habens, locum tantùm habet in iis, quæ sub eorum iurisdictione sunt sita: adeoque ad reditus expresse amortizatos, aut pro talibus propter immemorialem temporis lapsum habendos, ab ea esse exemptos; neque comprehendi. & sic à generali edicto, quo reditus super domibus intra vrbem, aut suburbium Parisiense sitis hypothecati redimibiles omnes declarabantur alio edicto *vlt. August.* 1569. *de quo Choppin. de sac. polit. l.* 3. *t.* 6. *n.* 4. sunt exempti.

Facit rursus quod in dubio iusta interpretatio est, quæ pro religione facit: *l. sunt.* 63. *D. de relig.* quæ pro alimentis: *l. Mela & ibi. DD. de aliment. & cibar.* præsertim pauperum: *c. sicut. distinct.* 46. adeoque quamuis indebitum allegans probare teneatur; tamē minores, quibus comparatur Ecclesia, aliæque priuilegiatæ personæ, non tenentur: *l. cum de indebito.* §. *fin aut. m. D. de probation.* quanto magis cum de debito constat, non tenebitur probare fieri posse indebitum, & extingui? quod effectu ipso dicit qui reditum Ecclesiæ contendit redimere.

Nec obstat fauor libertatis:

Nec quicquam facit, qui solet obiici, fauor libertatis. vnde consequentem faciunt redimendi & exonerandi facultatem: quia priuilegiatus aduersùs æquè priuilegiatum non vtitur priuilegio: non ergo libertas contra Ecclesiā. quamquam nec hic est æqualitas, quia summa est, inquit *d. l.* 63. *D. de relig. & sumpt. fun.* ratio, quæ pro religione facit; non æqualis, cùm aliis priuilegiatis causis; sed summa.

Et verò generalis præsūptio, qua res libera creditur nō seruituti obnoxia, facilè aliâ speciali coniecturâ concurrente perimitur: v.g. libertas altius tollendi, cuiuis naturaliter competit: *l. altius. C. de seruitut.* si tamen vel antiqua forma, vel status antiquorum ædificiorum aliud videatur suadere, mox à præsumpta libertate receditur. *l. qui luminibus. D. de seruitut. Vrban. prædior.* quod maximè hodie obtinet per consuetudines. cuius rei aliud testimonium exigi non oportet, quam prolixos inter consuetudines ferè vbique tractatus de seruitutibus; quàm infinitis illæ, & quàm exiguis indiciis seruitutes firmant aduersùs libertatem naturalem?

At verò in hisce terminis non quæritur, an res seruiat; sed seruire certum esse, & reditum debere præsupponitur, neque enim versamur in gratuita præstatione aliquot annis factâ, *de qua in l. si certis annis. C. de pact. & in c. peruenit. X. de cens.* quod

quod *censtus ignorantia*, quem vocant, nec diuinis nec humanis legibus inuenitur: sed debitum esse registris, manualibus, computibus præsupponitur. quo in genere non paucæ consuetudines eum, qui decem annis reditum soluit, vt debitum, imposterum soluere compellunt. *arg. l. litibus. C. de agric. & censf. l. 11. DD. in d. l. si certis.* Igitur de modo debiti tantum quæritur; fundiarius reditus sit, an pecuniâ emptus? quo in genere cum de seruitute constat, de genere tamen seruitutis quæritur, arbiter sumendus est, qui dicat. *d. l. qui luminibus. §. si inter.* arbiter hic sumptus, si religiosus erit, spectabit eam rationem, summamque esse credet, quæ pro religione facit: reditum ergo Ecclesiæ, clero, sorti domini, pauperibus, membris Christi debitum, non pecuniâ emptum atque redimibilem; sed per emphyteusim, perpetuam locationem, per legatum rebus testatoris impositum, atque irredimibilem existimabit.

Nec quod seruitus censeatur aduentitia. Verùm obiicitur, seruitus non est naturalis, sed aduentitia, ergo est pretio seruitus redituum rebus imposita: sed nulla est hæc consequentia ad generis non distributi certam speciem ducta. plures enim aduentitiæ huiusmodi seruitutis sunt species, pecuniâ, donatione, legato, rebus in censum, libellum, emphyteusim, feudum, perpetuam locationem (quæ olim frequentissima Ecclesia fundis abundante, & per se non colente, *Wames. vbi supra cons. 507.* atque aliter datis: sed quæritur quæ ex his speciebus, cum nulla certo apparet, interuenisse censenda sit? in quo non ea species mox sumenda, quæ Ecclesiæ maximè sit nociua, *Wames. vbi supra*, minus quæ tam vehemens credatur præsumptio, vt sit pro probatione plena, & ob quã pro Actore sit iudicandum, quo aliàs non probante reus iure sit absoluendus.

Et propterea Grimandet. *tract. de vsur. c. 16. n. 6. in fin.* negat sufficere præsumptionem aliquam, vt reditus decidatur redimibilis tanquam pecuniâ emptus.

Molin. etiam *ad Consuet. Paris. §. 84. n. 64.* nec crebriorem contingentiam sufficere ad priuandum aliquem iure suo, via actionis: & sic nec ex illa reditũ pro actore aliter non probante definiri posse esse redimibilem: ideo quia multi sunt modi constituendi reditum præter pecuniam. *idem in tract. commerc. seu de vsur. q. 16. n. 213.*

Nec quod reditus succedanei vsurarum. Denique obiicitur, quod hi reditus sint succedanei vsurarum, & hi contractus simbolizent cum mutuo: & propterea iisdem regulis consistant. Imo ipse Pontifex *in extrauag. regim.* decisiones formet ex regulis mutui: sed non est mirum quosdam contractus aliquam habere inuicem affinitatem: *institut. de locat. §. 1. institut. de. empt. §. nam in cæteris. l. 1. C. de iure emphyteut.* cæterùm argumentum hoc inuoluit id ipsum quod est in quæstione: nam *d. extrauag. regimini* agit de reditibus originaliter emptis, non de aliis: illis redemptionem concedimus; his negamus: sed cum non apparet an versemur in his, vel in illis; quærimus hic qualis sit præsumendus, quibus regulis tractandus? non hoc eo argumento deciditur. sed & illud vno verbo dicendum, optimè Molin. eiusque sequaces reprehensos esse vel ab ipso Busio, *l. 1. de redit. c. 5. n. 14. & alibi*, quod decisiones suas *in tractatu de vsuris* super reditibus nimis solitus sit elicere ex legibus de mutuo disponentibus, & definire ex iis, quæ de lucro pecuniæ creditæ veteres Iurisconsulti tradiderunt. adeoque ipse Busius *d. l. 1. c. 2.* rectè docuit ad præueniendos huiusmodi errores, quantum differant reditus à cæteris rebus similibus. nec sanè verum est quod Extrauag. *regim.* decisionem deducat ex regulis mutui; sed propria redituum natura. quam & Busius examinat *d. c. 2.* & ex facto Pontifici proposito, *in d. extrauag. regim.*

quæ & ideo & sequens posita est sub titulo de venditione. prout reditus seu ius annuæ pensitationis percipiendæ in emptione merx est, & numeratâ ob illam pecuniâ, illius pretium: ita quod Pontifex ex regulis emptionis non mutui (in quo res eadem numero, pondere, aut mensura datur, & recipitur) propositam ibi quæstionem definiat, emptionem & venditionem vocet, contrahentes emptores & venditores: pacta emptioni tantùm adiecta examinat, an ad vsuras inclinent: sicut *in c. in ciuit. X. de vsur.* emptio communium mercium, ob dilatam solutionem pretij, pluris venditarum examinatur, an pactum veræ emptioni adiectum sit vsurarium; & alia alibi.

Nec quod in obscuris minimum sequendũ.

Sed rursus obiicitur in obscuris id quod minimũ est præstandum esse, etiam Ecclesiæ: *l. titia.* §. *fin. D. de auro & argento legato.* sanè ea lex aliquos ita torsit, vt pro sua quisque sententia lectionem mutaret: etiam Tiraquel. *in tract. priuil. pia causæ p.* 25. vt quamuis pro pia causa in obscuro quod maius est deberi sentiat, tamen in specie *d. l. titia* ab eo recedatur: sed ratio non permittit, vt pro lubitu suo quisque, & suæ opinionis argumento, à recepta lectione recedat: præsertim hac, quam castigationibus Haloandri & Pandectis Florentinis conformem asserit Couuar. *in c. iudicante.* 4. *de testam. & Menoch. præsumpt. libro* 4. *p.* 106. *n.* 33. vbi eâ lectione retentâ Ecclesiæ legatum, si obscurum sit, deberi quod est maius, vterque rectè docet, & communem esse tradit.

Ecclesiæ in dubio debetur quod est maius.

Igitur *in d.* §. *fin.* in eo templo non nisi aut ærea, aut argentea erant dona, & decidit Scæuola deberi argentum, & sic maius quidem, hac lectione retentâ: minus autem, si leges, aurea vel argentea: qui hanc lectionem sumunt, quærunt cur Scæuola alioquin rogasset vtrum ex argento an ex auro signum, an æreum ponendum esset? sed debile hoc argumentum est, nam si aurea legas, aut argentea; quæram eodem argumento cur Scæuola mentionem facit æris, si in illo templo non nisi aurea aut argentea erant dona? Itaquè Scæuola, cum in eo templo tantùm essent ærea vel argentea, in quo testator signum Dei fieri iusserat; auget quæstionem, & tertiam speciem ei adiungit, an ex argento, ære, vel auro fieri deberet, vt vnâ responsione duas quæstiones solueret: scilicet ex iis, quæ in eo templo erant, ærea scilicet vel argentea, præstandum respondet id quod est maius; scilicet argentum: innectit alteram quæstionem, si fauore templi præstandum est quod est maius, an non signum Dei statuendum sit ex auro? & hoc negat; sed ex argento: & ratio est, quia ea præsumptio, quæ facit in dubio præstari Ecclesiæ, quod est maius, vincitur ab alia præsumptione concurrente, quod, cum in eo templo dona non essent nisi ærea, aut argentea; testator loci consuetudinem sequi voluerit: *iuxta l. seruus plurium.* §. *fin. D. de legat.* 1. *ante omnia*, inquit, Iul. *patrisf. consuetudo, deinde regionis inquirenda est*: ante omnia ergo consuetudo huius templi in obscuro coniecturã volũtatis facit, censeturque testator fecisse legatũ iuxta cõditioné templi. *l. sed et si suscepit.* §. *si libertis. D. de iudiciis.* manet itaq; resolutũ *ex d.* §. *fin.* in obscuro præstandũ esse Ecclesiæ, quod est maius: ita tamen, vt illud non extendatur ad insolita, sed intra consueta coërceatur, adeoque ad rem nostram in reditibus piæ causæ debitis credendum est in obscuro non esse eos redimibiles; sed (quod est maius) irredimibiles esse habendos: siue per legata olim à testantibus rebus suis imposita ad perpetua ecclesiastica seruitia, vel perpetua pauperum alimenta, in quibus hi tituli sunt frequentiores, adeoque pro ea consuetudine præsumendum est ante omnia. *d.* §. *fin.* quam ideo iuuat coniectura, quam Iulian. *in d. l. si seruus.* §. *fin.* ita extendit, sed *& mens*, inquit,

inquit, *patrisfamilias, & legatarij dignitas, vel charitas, & necessitudo exquirenda est*: de mente testantium quis aliter dixerit? de legatarij dignitate, ecclesiæ, ministrorum Dei, pauperum Christi membrorum, de charitate vel necessitudine, *quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* quis hic arbiter sumptus, *iuxta d. l. qui luminibus. §. si inter D. de seruit. vrban. præd.* reditus his debitos non ex mente testatoris, dignitate legatarij, charitate & necessitudine, consuetudine & fine testantium, non dicet esse irredimibiles? præsertim cum Menoch. *d. præs.* 106. ex singulis his causis tradiderit in obscuris deberi id quod est maius. sed & maximè expendit *n.* 14. 20. aliis præstandũ semper esse quod est maius, quando alioquin corrueret mens testatoris, aut in partem minueretur: vt infinitæ testantium voluntates, religiosæ & piæ fundationes, missæ, sacra ministeria intereant oportet, si reditus omnes censeantur irredimibiles, non apparentibus titulis: horum bellorũ iniuria magna parte deperditis, insolentia militum conscissis, igne vnâ cum templis atque arcis, in quibus seruari solebant, absumptis.

Et vero his circumstantiis, *quas expendit Iulian. in d. l. seruus. §. fin. D de auro legat.* applicitis & consideratis in reditibus, vt mox fecimus, non remanemus in obscuro in quo minimum sequendum sit, sed res potius lucida est habenda; in qua tot sunt pro causa pia præsumptiones iuris. Nam probatio etiam est quæ fit per præsumptiones. *tot. tit. X. de præsumpt.*

Vota in minori an maiori mensura sint soluenda?

Sed rursus in eandem rem obiicitur *c. ex parte. X. de cens.* vbi qui vota soluunt in minori mensura, non sunt cogendi soluere in maiori: sed verè non id dicit Pontifex ibi indistinctè, sed rationem sequitur *d. l. si seruus. §. fin. D. de legat.* 1. *ante omnia,* inquit Iulian. *ipsius patrisf. consuetudo, deinde regionis exquirenda est,* Pontifex d. c. *ex parte* sic inquit: *cum ergo non constat ad quam mensuram antecessores eorum prædicta vota persoluerint*: ecce cessat patrisf. consuetudo: pergit ergo Pontifex; *credimus distinguendum, vtrum habitatores regionis ipsius, qui ea continuò persoluerunt, ad vnam & eandem mensuram huiusmodi vota persoluerint, an ad varias & diuersas.* ecce inquirit Pontifex consuetudinem regionis persoluentium; & ex ea decidit primo casu ad vniformem mensuram esse cogendos; in difformi autem soluentium consuetudine, cum & in minori & in maiori mensura soluendi essent consuetudine, non esse cogendos ad maiorem, qui ex consuetudine in minori satisfaciendi præsumebantur esse possessione, quam per exactionem maioris non debere interturbari decidit ibi Põtifex; & addit causam etiam casui ibi proposito singularem: *quoniam,* inquit, *cum huiusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt à viris ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur temporalibus lucris inhiare*: duo ergo considerat ibi Pontifex: primo vota huiusmodi gratuita fuisse ab initio: 2. Ecclesiasticos viros non debere in iis versari vt exactores: vota enim huiusmodi Compostellana, de quibus ibi agitur, certo ibi constat ab initio fuisse gratuita, adeoque magis vouentium conscientiæ relicta, quam rigidæ exactioni: quæ etiam ibi non deceat, quo minus alij vouentium auertantur. *potest,* inquit, *Couuar. in d. c. iudicante. n. 6. capitulũ illud intelligi ex benigna interpretatione Romani Pontificis, ne videantur personæ ecclesiasticæ inhiare lucris tẽporalibus tanquã exactores, cum illud votum factum fuerit ab initio gratuitò.* eandemque rationem probat Menoch. *d. præs.* 106. *n.* 33. adeoque non tam ea ratio sumpta est ex iure partium, de quo in quæstione nostra quærimus, quam ex pia sacræ politiæ ratione: vt in votis Compostellanis nullus sit rigor exactionis, in viris Ecclesiasticis, aduersus pios peregrinos, itinerum aliisque

aliisque molestiis afflictos, in materia votorum, quæ ab initio constat fuisse gratuita. omitto alias *d. c. ex parte* rationes à Panormitano ibi deductas, ob quas vocat illius Capituli casum mirabilem.

Sed in contractibus non eadem ratio.

Non hic versamur in iisdem terminis, sed in reditibus antiquis, qui debiti quidem inueniuntur per registra &c. sed nescitur qua ex causa sint debiti, an quia pecunia data est ab Ecclesia in emptionem, an res ex quibus debentur in emphyteusim, in censum, in perpetuam locationem, an quia testatores rebus suis imposuerint, vt ex iis sumptus soluerentur ministeriorum sacrorum, aut pauperum alendorum ab ipsis præscripti: si priori casu; redimibiles sunt ex constitutionibus Pontificum, & Principum reditus emptos redimendi perpetuò facultatem dantibus: posterioribus autem casibus nullæ Pontificum aut Principum constitutiones redimendi facultatem faciunt; nec natura contractuum, neq; mens aut consuetudo testatorum ad perpetua ministeria relinquentium.

Quæ in his locis, vel ideo magis iuuatur, quod edicto 1571. non tantùm redemptio permissa fuit redituum pecunia originaliter emptorum; quod & priores Pontificum & Principum constitutiones concesserant; sed etiam reductio ad annuam præstationem pecuniariam eorum redituum, qui pecunia empti fuerant, in speciebus annonariis soluendi. in vim cuius edicti infiniti mox huiusmodi reditus fuerunt ad annuam præstationem pecuniariam reducti, in quibus poterat esse probatio pecuniæ numeratæ, & propterea per lapsum tanti temporis, post tantas bellorum iniurias minus credendum est amissis nunc titulis, reditus piarum causarum esse redimibiles, sed antecessores qui tempore edicti fuerunt, habuisse notitiam titulorum, causarumque ob quas non essent redimibiles, ideoque non redemisse: quodque alioquin non præsumerentur, voluisse tot annis suum iactare, non petendo reductionem ad præstationem pecuniariam annuam, multo benigniorem, quàm præstationem annonariam singulis annis in speciebus, aut pretio pro variatione fori factam.

Consuetudo in specie soluendi longo tempore præsumptionē facit pro irredimibilitate.

Quod si Iason. *in l. 2. C. de iur. emphyteut.* visum fuerit ex solutione canonis quadragenariâ præsumi censum esse emphyteuticum; quod si etiam visum Innoc. *d. c. ex parte* non obtinere quando pia causa possidet, & quod antiqua possessio pro constituto sit, & perpetua habenda: *Wames. resp. iur. pont. tom. 2. cons.* 507 / *n.* 4. sane talis præstatio in speciebus vel pretio pro fori variatione dissimili tot nunc annis post beneficium illius edicti 1571. facta possessionem tribuit piæ causæ, vt reditus huiusmodi censeantur irredimibiles: quæ possessio transfert onus probandi in aduersarium; quamuis piæ causæ illud incumberet, prout ex aduerso incumbere debitori (qui etiam postulans ad redemptionem admitti fieri debet actor, & asserere reditum esse redimibilem, quem ea propter allegata probare oportet. *l.* 51. *D. de probat.*) interpretatione edicti pro clero Namurcensi facta anno 1573. à secreto Regis Concilio declaratū est, vt supra est dictum, prout etiam edictum 1571. expresse faciendæ reductionis, inquisitionis sumptu debitorem onerat tanquā actorē, & ad quem probatio pertinet *Wames.* 1. 2. *resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 507. *latè.*

Præsertim post d. edictum regium.

Et interpretationē; Maximè vbi innotuit.

Eò magis in diœcesi Antuerpiensi hæc obtinere debent, quod *anno* 1610. *in synodo diœcesana tit.* 21. *de conseruatione & recta administratione bonorum ecclesiasticorū ar.* 21. eadem setētia pro clero Namurcensi lata, & ad calcem Synodi subiuncta, pro interpretatione legitima edicti 1571. est promulgata, & pro iure obseruari mandata, declaratumq; ex ea ecclesiasticorum redituum debitoribus incumbere demonstrare in originaria eorū acquisitione interuenisse pecuniam, eosq; solos in quibus pecunia originaliter interue-

nit esse redimibiles, & reducibiles.

Et pro lege longissimo tempore proposita & seruata fuit.

Quod synodi diœcesanæ decretum in administratione ecclesiasticorum bonorum deinceps per diœcesim passim est obseruatum: ita vt, quamuis olim hic credita fuisset aliqua esse consuetudo contraria, tamen cum res facilè redeat ad naturam suam, facilè tentatæ consuetudines ad ius scriptum commune, vel Principum edicta, vel consuetudines etiam vsu vniformi vtentium non interrupto, non per vtentes variato consistere debeant, sequitur eam quæ in conceptis consuetudinibus proponitur, si qua vnquam fuerit, sic interruptam, sic variatam euanuisse, & reditum esse ad terminos iuris, edicti, & interpretationis regiæ.

Itaque manendo in interpretatione à Rege in Concilio priuato datâ *26 Octob.* 1573. pro clero Namurcensi, statuendum est 1. omnes reditus ab Ecclesia pridem possessos, tam in pecunia, quàm speciebus soluendos, de quorum origine non constat, pro irredimibilibus esse habendos, donec debitor pecuniâ emptum, adeoque redimibilem esse doceat, atque tunc grauiori nummo, & in annonariis iuxta valorem intrinsicum & extrinsicum, qui fuit tempore contractus. *iuxta edictum* 1571.

2. Omnes reditus alioquin irredimibiles ad pias causas translatos vsque ad edictum Car. V. 1520. extra dubium pro irredimibilibus habendos: controuersiam tantùm pati acquisitos post annum 1520. & possessos à piis causis nunc per annos 70. vel 80. qui iuxta Concordata per tanti temporis lapsu prætenduntur amortizati, ideoque non redimibiles, si tales sunt, alioquin ex sua origine.

3. Omnes reditus olim à donatoribus, aut testatoribus rebus suis impositos, & piis causis datos, legatos, habendos, perpetuos, nisi donatores, aut testatores contrarium adiecerint.

CONSVLTATIO IV.

An soluta per multos annos pro reditu frumentario, aliaúe certa summa, maior non possit deinceps exigi?

NOn ideo quod debitor passus sit 30. annis pro mensura frumenti certâ summâ, aut pro certa specie pecuniæ maioris minorem solui, imposterum eâdem debet esse contentus.

Siquidē inuito creditori aliud pro alio solui non potest: quod autem ex beneficio edicti 1571. reditus annonarij sint ad pecuniariā pensitationē reducibiles, ita est temperandum, vt illud beneficiū secundum omnia sua prescripta obtineat: videlicet vt calculus ineatur ex pretio triū antecedentium annorum, & trium subsequentium tempus contractus, & valoris nummi intrinsici atque extrinsici, qui tunc fuit. neque enim sola præstatio de præterito inducit obligationem de futuro. causa siquidem & titulus, bona fides, & continua possessio requiritur, & quidem per annos quadraginta, si de Ecclesia agitur (quam excipere à communi etiam regula oporteret; vt in huiusmodi materia disertè statuit. *c. olim.* 20. *X. de cens.*) hic autē vbi constat ex legato reditum frumentariū deberi, vel certam speciem pecuniæ maioris, solutiones in contrariū factæ, & receptæ precario & per beneplacitū creditoris aliud pro alio recipientis transeunt, sine obligatione. Quamuis enim *d. c. olim* resolutionem suam desumat ex defectu quadraginta annorum, ad præscriptionem necessariorum, id quidē facit, quia illa erat promptissima, euidentissima, & quæ manu tangi poterat solutio; non tamen ideo negat Pontifex alio etiā ex capite præscriptionem infirmari posse: defectu causæ, tituli, bonæ fidei, quæ aliis legibus & canonibus requiruntur. neque semper sunt omnia repetenda, nec in vnoquoque canone

Sola præstatio de præterito non inducit obligationē de futuro.

semper

semper omnia dici possunt, neque procedere potest argumentum ab authoritate canonis, aut legis negatiua, non id dicit ea lex, ergo non id iuris est.

Rursus non obest *lex qui semisses* 13. *D. de vsur.* & similes, vbi creditor per multos annos minores vsuras recipiens postea maiores petens exceptione repellitur: quia in odiosa illa vsurarum materia facilis est remissionis præsumptio: imo non tantùm ex minorum receptione maiorum remissio: *vt d. l. qui*, sed & ex aliquorum annorum omissione totalis liberatio: *l. cum quidam.* §. *diuus. D. de vsur.* non sunt in eadem causa reditus, sed alio iure atque emptionum regulis consistunt. quinimo cum hoc in casu apocha quotannis datur, professio fit, solutum esse reditum frumentarium, qui est in obligatione, donec beneficio edicti 1571. reductus sit per modum, quo supra dictum est, ad annuam pecuniariam pensitationem, atque ita illius pretium volenti creditori pro re solutum est. cuiusmodi in re solutio vnius pro altero in annua præstatione numquam præiudicat. *vt latè tradit Wames. tom. 2. resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 482. *& cons.* 489. vbi *n.* 8. vt ex præstatione annua sine causa facta obligatio inducatur in futurum, requirit tempus memoriam hominis excedens, & ex huiusmodi, qualem diximus, apocha, solutionibus multo tempore factis, negat Kintschotius *resp.* 52. *n.* 15. exceptionem tacitæ remissionis obiici vllam posse.

Et meritò: quandoquidem *nuda præstatio, & receptio imposterum obligare non potest*, vt inquit lex *si certis annis. C. de pact.* quam etsi aliqui in obligatione inducenda, non verò in remissione locum habere credant; tamen ratio legis etiam in hac locum habet, quæ in illa: hoc enim quærit lex, an præstatio præterita sine sufficienti titulo trahat sequelam in futurum? quæ eiusdem considerationis est in obligando ac remittendo, si redituarium dicamus amittere ius imposterum pleni debiti exigendi ideo, quia in præterito non exegit plene: præsertim cum in reditibus singuli canones, singula sunt debita; secus quam in vsuris accidat; quæ accessoriè dependent à sorte principali. Et verò donatio vel remissio de præterito non potest inducere obligationem donandi, vel remittendi in futurum: si verum est actus agentium non operari vltra eorum intentionem; siquidem nemo ita iactare suum præsumitur, vt non tantùm donet quod minus recipit de præsenti, aut præterito, sed & se obstringat de futuro vt remittere & donare similiter teneatur. solutiones huiusmodi acceptæ præsumptionem potius precarij, vitandi calculi intricati, ignorantiæ veteris monetæ, aut inaduertentiæ, quam huiusmodi obligationis inducendæ præbent in redituario: præsertim in beneficiatis, & bonorum ecclesiasticorum administratoribus: qui etiamsi velint quod suum est donare, non possunt tamen quod beneficij est, aut piæ causæ: cuius sunt futuri canones, quorum solutionem imposterum minuere est alienare: quod ipsis sine graui peccato non licet: non ergo sumenda ea præsumptio, quæ peccatum inuoluit: & propterea, quodque reditus dissimiles sint vsuris, harum restrictio, aut imminutio, facilius præsumatur odio vsurarum, quod in reditibus non æquè obtinet; credi potest Pontifex *in d. c. olim* nullam fecisse mentionem tacitæ remissionis, quæ in vsuris vtique obtineret factâ solutione vniformi 36. annorum, quæ ibi accidit: sed decisionem ex præscriptione deduxit, & nullâ habitâ ratione præsumptæ remissionis, imo eâ nullatenus admissa, sed tacitè reiectâ, omnino condemnat debitores

primum vsurpatum: neque binæ extrauagantes communes *Regimini* editæ erant. quarum 1. est Martini IV. qui assumptus fuit anno 1417. & altera successoris Calixti III in quibus reditus annui pecunia empti approbantur & census vocantur, qui tamen ibi redimibiles sunt. Ante quas extrauagantes hic vsus fuisse ex antiquis chartis deprehenditur constituendorum redituum; Petrus quanta pecunia solùm egebat fundum suum vendebat Paulo, decuplo quamuis pluris valentem, qui eodem actu retrocedebat Petro, reseruabatque annuum reditum frumentarium vel pecuniarium, vocabatur hic reditus *erffpacht*. quædã literæ vtrumque hunc actum longo sermone referunt: quædam breuitatis causa vltimum dumtaxat: sic tamen vt ex toto sermonis contextu deprehendi vterque possit. quo casu pugnantia sæpe verba intercurrere solent, & obtinere illud Horatij *breuis esse laboro, obscurus fio.* quod casu hic controuerso accidit. vidi & aliàs literas & nominatim *datas anno* 1388. vbi sine ambagibus constituebatur numerata pecunia, reditus siligineus, qui tamen ibi nominabatur *erffpacht*, nondum agnito aut vernaculo vsu recepto vocabulo *rente*. quandocumque autem deprehendi potest, siue breui manu, siue per ambages reditum pecunia constitutum esse, ex proposito edicti statuendum est, reditum redimibilem esse: *vt initio dictũ est*. cũ ergo id in controuersia præsenti manu penè tangamus, pro libertate & redimendi facultate respondendum est. Alioquin vbi pugnantia instrumentorum verba, aut circumstantiæ non reperientur, sed simpliciter reditus inscribentur *erffpacht*, erunt irredimibiles: nam perpetua locatio non rescinditur, aut redimitur.

CONSVLTATIO III.

De redituum redemptione.

REdituum natura ab omnibus ad emptionum & venditionum contractum refertur, quo distinguũtur a mutuo & vsuris: ideoque illius regulis & legibus censenda est. consequenter reditus omnes natura irredimibiles essent, nisi quod inesse censeretur pactũ de retrouendendo: & constitutiones Pontificum 1. & 2. *in Extrauag. de empt.* & Principum secus statuerent. *Fuer. ad. cons.* 150. *n.* 31. 32. *& per totum*: præsertim si iusto pretio, non vili sint empti. *Molin. de contract. vsur. q.* 19. *&* 20. *q.* 5. *n.* 128. *optimè q.* 63. *ar.* 448. vnde reditus per alios contractus constituti, per emphyteusim, perpetuam locationem, hæreditatis diuisionem, & similes notoriè pro irredimibilibus habentur. *Couuar. var. resol. l.* 3. *c.* 10. *n.* 5. *versic. primum*: *in nouis Consuet. Antuerp. ar.* 2 *p.* 3. *t.* 8. *& in Notis ad illas, in impressis ar.* 9. *&* 10. *h. t. van renten.* quin & per alios contractus & stipulationem constituti. *l. si Stichus.* §. *stipulatio de verb oblig.* stipulatio annua vna est, & perpetua. *& in l. veteres. C. de contrahend. stipul. l. si pactum. D. de probation.*

Reditus natura irredimibilis.

Pactis & constitutionibus redimibilis emptitias.

Non aliis contractibus constitutus.

Atque horum ratio est, quod nullæ constitutiones Pontificum, nullæ Principum, reditus aliter quàm pecunia constitutos redimi posse decreuerint: quodq; contractuũ natura non sit, quod constitutum est destruere; quod contractum est distrahere: vt in emptione redituum, in qua redemptionem, seu retrouenditionem constitutiones tam Pontificũ quàm Principum permittunt. idque magna etiã ex ratione diuersitatis: quoniam huiusmodi emptitij reditus similes quodamodo & succedanei sunt mutuo sub vsuris dato. & speciem quandã huiusmodi proponit Nouell. 160. vbi pecunia ita collocatur, vt, quamdiu penes susceptores

Quia contractus non sunt distractus.

res

res esset, pensionem aliquam illi singulis annis soluerent: quam multi reditum esse censent, & ita sonat textus: sed Cuiac. *in Nouell. ad No.* 160. verè iudicantibus vult esse vsuram: in aliis autem contractibus non est ea mutui similitudo, nec eadem cum emptitiis reditibus ratio. *bene Wames. t. 2. resp. iur. pont. de cens. cons.* 503. *n.* 2. *&* 10.

Frumentarij etiam reditus empti edicto redimibiles.

Vnde & Philippus II. 5. *Martij* 1571. post longam super huiusmodi ratione præfationem produxit reducendi adeoque redimendi facultatem ad reditus etiam frumentarios pecuniâ emptos, non autem aliis contractibus constitutos. non sunt hi onerosi & odiosi vt illi: iustitia & æqualitas sine fraude (de quibus multa in eadem præfatione) magis in his quàm in illis obtinet: & in ipsa redemptione plus liquido apparet æquitatis, cũ redditur quantum acceptum est: in reditibus fundiariis, censibus, emphyteusibus, & similibus rem ipsam olim datam reddere oporteret, non pecuniam.

Statuamus igitur 1. reditus in pecunia soluendos, pecuniâ emptos, pecuniâ redimibiles esse: ex iis quæ dicta sunt initio. 2. pecuniâ emptos in speciebus soluendos, etiam pecuniâ redimibiles esse: non iure quidem, quo contrarium est decisum; *l. oleo. C. de vsur. l. frumenti eodem.* sed epikeiâ quâdam, quàm Rex considerauit: & admodum vrget d. præfatione edicti 1571. 3. reditus aliis contractibus constitutos, esse irredimibiles: vt etiam initio diximus: re datâ in censum, emphyteusim, perpetuam locationem, per stipulationem, diuisionem hereditariam, &c.

Legatus ex fundo testatoris irredimibilis si ecclesiæ causæque perpetuæ est relictus.

Videamus de dato, nunc legatoque. Igitur legatum annuum menstriumúe ad vitam eius cui relictum est debetur, & cum necessitate alimentorum extinguitur: *tot. tit. D. de ann. legat.* & vt demus priuato relictum etiam citra alimentorum rationem, quod testator in hæredes transire voluerit, redimi posse; tamen ecclesiæ relictum perpetuum est. *l. annua.* 20. *D. eod. quisquis mihi*, inquit, *hæres erit*; *fidei eius committo, vt det ex reditu cœnaculi mei, & horrei post obitum sacerdoti, & libertis, qui in illo tempore erunt, denaria decem, die nundinarum, quos ibi posui: quæro vtrum is dumtaxat qui eo tempore, quo legabatur in rebus humanis, & in eo officio fuerint, debitum sit, an etiam his, qui in locum eorum successerunt? respondit, secundùm ea quæ proponerentur, ministerium nominatorum designatum, cæterùm datum templo: Item quæro vtrum vno dumtaxat anno decem fideicommissi nomine debeantur, an etiam in perpetuum decem annua præstanda sint? respondit in perpetuum.*

Ex fine mente.

Vbi Scæuola iuris prudentissimus quamuis ethnicus sacerdoti relictum, seu eius ministerio, ac templo; quoniam hoc perpetuum est, etiam legatum perpetuum esse, respondit: quoniam is finis, [illegible] atque intentio defuncti, & coniectura voluntatis sit: tametsi aduersus regulam; qua annua legata vita legatarij finiuntur. *vt optimè Wames. tom. 2. resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 498. 505. *n.* 5.

Idem respondit Martianus *l.* 32. *eod. cum quidam*, inquit, *decurionibus diuisiones dari voluisset die natalis sui: Diui Seuerus & Antoninus rescripserunt non esse verisimile testatorem de vno anno sensisse, sed de perpetuo legato*: vbi Imperatores ex verisimilitudine voluntatis legatum perpetuum esse rescribunt, die natali decurionibus diuidendum: vbi glossa natalem etiam, qua testator ad meliorem vitam decessit, intelligit. adeoque quod relictum est in anniuersaria defunctorum, perpetuum atque irredimibile est.

Rursus idẽ Martianus *in lege ibidem sequente* refert eosdẽ Imperatores rescripsisse, cũ erat certa pecunia relicta per quadriennium certaminis

An anniuersaria perpetuaq; seruitia diuina, &c.

nis Chrysantiani, perpetuam pensitationem videri reliquisse testatorem per quadriennium, non in primum quadriennium: idem in pecunia in ludos ciuitati relicta. Modest. *in l. 6. D. eod.* rursus, inquam, ex coniectura voluntatis elicitur huiusmodi decisio pro perpetuitate legati: idemque in infinitum obtinet in annalibus legatis, quæ non certæ personæ, seu ad eius vitam, præstari iussa sunt: *l. in annalibus. C. de legat.* quidni ergo eodem ex fonte decidatur legata testatorum in sacra ministeria anniuersaria, ac res alias diuinas, relicta esse perpetua? adeoque vt perpetua sint, votum est piè morientium. sic sunt perpetua etiam in pauperes relicta: quos testamentum Christi nos semper habituros nobiscum spopondit: semper illi egebunt, semper alendi erunt; semper manebit Christi promissio; quod vni ex illis fecistis, mihi fecistis: semper comminatio pœnæ, & promissio præmij, quam Christus in vniuersali iudicio sententiæ singulorum inferet, esuriui & dedistis vel non dedistis mihi edere; sitiui, & dedistis, vel non dedistis mihi bibere; & illud æternum, ite; vel, venite. Id testatores pij animo intuentes perpetuas fundationes esse volũt, quas in has causas relinquunt, quæ perpetuæ sunt; vt correspondeant ad dicta præmia perpetua; vt qui in perpetuum pauperibus bene fecerit, veniat perpetuò beneficij vices accepturus. ad quas voluntates interuertendas, cui scrupulus non ingeratur ex illo, ite?

Sanè religiosius Philippus Bonus, quamuis in feudis, quæ nec iure prout lubitum est semper pro anima dare, legare licet, *tamen edicto 18. Nouemb. 1466. ar. 10.* statuit, vt reditus super feudis, si non forent amortizati, ad principales fundationes, anniuersaria, speciales missas, aut eleëmosinas dati seu legati qui ad manus mortuas iam tum venerant, aut deinceps venirent, pecuniarij redimi possent nummo vigesimo: frumentarij prout aliquot annis antè ac pòst valuisset frumentum: eaque pecunia in fundos aliosúe reditus non feudales collocari deberet: in eumque finem annum vnum ante redemptionem pecuniam consignari.

Vnde patet totam eam constitutionem conceptam esse, in causam feudorum, in quorum imminutione Princeps & resp. patitur ob seruitia feudalia graue dispendium, & voluisse propterea sortem huiusmodi redituum in allodiales seu censuales fundos impendi, ne damnum patiantur communes fundationes; & tamen ipsas speciales excipit, & super feudis retineri permittit.

Et, quoniam vna lex aliam debet explicare, ad hunc sensum est excipienda etiam Constitutio Caroli V. 19. *Octob.* 1520. de reditibus super feudis constitutis, vt ex eo tempore imposterum irredimibiles feudis imponi non possint: ante impositi secundùm d. Constitutionem Philippi Boni regulentur. vterque autem Princeps cum tam studiosè de feudis cauet, & adhuc sub tot exceptionibus; satis declarat datos, legatos reditus super fundis alaudialibus, & censualibus, esse irredimibiles: & præsertim Philippus Bonus cum super talibus iubet collocari. & Philippus II. *edict.* 1571. expressè excipit à reductione & redemptione ibi decreta reditus originariè ecclesiæ relictos. vt supra est dictum.

Quid cum origo non apparet?

His præmissis, cum non apparet de origine reditus, quæritur an emptitius sit censendus, an alio contractu constitutus; consequenter an redimibilis, an irredimibilis? & quidem Couuar. Var. *l. 3. c. 10. n. 5.* plures in genere citra considerationem causarum piarum adfert distinctiones, sed in fine optimè Iudicem hac de causa cogniturum debere omnino quamlibet qualitatem, legem, & contractus conditionem, atque omnes coniecturas exactè rimari: quo facilius iudicare

valeat,

Ex circumstantiis & communiter accidentibus Iudex arbitrabitur.

valeat, sitne præsumenda annua præstatio perpetua, an temporalis, & redimibilis? sanè maximè attendendum est, quod communiter fit; id enim factum esse intelligitur. *Euerard. in top. loc. à communiter accidentibus*, sic si legato quantitas adiecta non sit, ex eo quod testator solitus erat, aut ex dignitate, statuitur. *l. 14. D. de ann. legat. l. seruus plurium. §. fin. D. de leg. 1.* vbi ante omnia quæritur, quæ sit patrisf. quæ regionis consuetudo. & nominatim decisum habemus in *l. certi condictio. §. si nummos. D. si certum petatur*, eum censeri contractum interuenisse, qui communiter solet: *nec dubitari*, inquit, *quin, si meam pecuniam tuo nomine, meâ voluntate, dedero, tibi acquiratur obligatio: cum quotidie* (nota) *credituri pecuniam mutuam ab aliquo alio poscamus, vt nostro nomine creditor numeret futuro nostro debitori.* sic Iason *post Ioã. Fab. in l. 2. C. de iur. emphyteut.* in dubio contractum potius emphyteuticum censendum tradit, quàm censualem, nisi hic frequentior esset: vbi tota ratio decisionis à frequentiori agendi, contrahendiue consuetudine sumitur. *& in l. si pactum. D. de probation.* id actum intelligitur quod plerumque solet. cuiusmodi argumentum assumit ipse Rex *in edicto 1571.* quando iubet valorem pecuniæ æstimari iuxta edictum, creationem reditus proximè præcedens: rationem allegans, quia verisimile sit contrahentes iuxta illud se regulasse: ergo dum apud Regem hoc argumentum in hac materia redituum valet ad constituendũ, etiam in hoc casu sufficiet ad præsumendum in constituto. Vnde optimè statuit *ibidem Euerard. n. 30.* quod contrarium asserenti incumbat probatio: cuius onus in eum ob iuris præsumptionem transferatur. Id quod disertissimè probat *d. lex si pactum. quamuis*, inquit, *verum sit quod, qui excipit, probare debeat, quod excipitur; attamen de ipso dumtaxat ac non de hærede eius quoque conuenisse petitor, non qui excipit probare debet: quia* (nota) *plerumque tam hæredibus nostris, quàm nobismet ipsis cauemus:* vbi quia plerumque sic contrahimus, aduersarius aliter contractum esse probare debet.

Ideo præsumitur reditus inter priuatos emptitios.

Cum igitur inter priuatos de reditu agitur, præsumendum est emptione esse constitutum: quoniam ea contractus species frequentissima est inter priuatos: ideo inuentus nummus, vt difficultatibus aliorum contractuum subueniret.

In Ecclesia donatus legatus &c.

Cæterùm reditus ab Ecclesia possessi in eandem causam non cadunt: non negotiatur, non commercatur Ecclesia, vetantur clerici negotiis secularibus se immiscere, ab origine Ecclesiæ Christianæ quotquot possessores agrorum aut domorum erant vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum: diuidebatur autem cuique, prout opus erat. *in Act. Apost. c. 4.* postmodũ Ecclesia ipsas possessiones, & reditus nõ vendere cœpit, sed retinere, & annuos prouentus diuidere. *c. videntes. 12. q. 1. ipse*, inquit Vrbanus, *res in ditione singularũ parochiarum, Episcoporum* (*qui locum tenent Apostolorum*) *erant, & sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus: è quibus Episcopi & fideles dispensatores eorũ ministrare cunctis necessaria debent*: quod & sonant canones Apostolorũ: *c. præcipimus ibid. aliaq. ec. eadem q.* neque aliud est quod magis manu tangatur, quàm ecclesiasticos prouentus, præsertim nonnihil antiquos, & ante Lutheri, & ex eo natorum sæculum, quo refrixit charitas, in Deum pietas, in Ecclesiam liberalitas, ab Ecclesia possessos frequentissimè liberalitate Christi fidelium in eam fuisse deriuatos, non pecuniâ ab illa emptos. Consequenter præsumendũ est non redimibiles, sed in natura aliorum actuum & contractuum, à constitutionibus pontificiis & principalibus relictos: qui, vt dictũ est, naturâ suâ redemptionem non admittunt, nisi

contrarium pactum sit adiectum, quod non præsumitur; & in eo se fundanti incumbit probatio: *d. l. plerumque Euerard. d. n.* 30. atque adeo Wames. *tom.* 2. *resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 506. 507. in dubio reditus Ecclesiæ & piæ causæ debitos, præsertim antiquos, omnino censendos esse irredimibiles tradit; contrariamque opinionẽ erroneam vocat: præsertim, inquam, in antiquis Ecclesiarum reditibus hæc obtinent: quia tunc reditus pecuniarij adhuc infrequenter, maximè ab ecclesiasticis, & quibus tenera erat conscientia, emebantur: & multi reditus ætatem superant Martini V. qui anno demum 1421. primus eos approbauit, nec adhuc omnium scrupulos exemit, vt & Calixtũ III. anno 1455. manum admouere oportuerit, tantum abest vt secus actum aut contractum censeatur, quam pij mores ecclesiasticorum eius ætatis ferebant.

Quibus ex causis pro hac sententia sæpissimè fuit iudicatum tam in supremo Concilio Mechliniensi; *vt refert Christinew. d.* 303. *n.* 19. *& aliis vol.* 1. *&* 6. *February* 1598. *idem ad Consuet. Mechl. tit. de cens. ar.* 5. *in fin.* quàm in Concilio Brabantiæ. *pro fabrica de Cortenbeke contra Dominum de Gempe anno* 1545. *vt annotauit consiliarius insignis qui interfuit.* & nuper 28. *Iulij* 1626. *pro Abbate Postulano contra Hubertum Ianssen de Misele & à Magistratu Antuerpiensi* 29. *Iulij* 1528. *inter capellanos S. Walburgis & Ioannem Bot.* 24. *Decembris* 1620. *inter Franciscum Perez receptorem Xenodochij, & Capellanos B. Virginis.* Idemque Brabantiæ Concilium, aliaque sæpius aliàs ita iudicarunt. vt quamuis etiam aliæ sententiæ in contrarium citentur, credere tamẽ oporteat in illis causis aliqua indicia fuisse detecta, quibus pecuniam interuenisse appareret.

Præsertim attentâ solemni sententiâ à Concilio priuato latâ 26. *Octob.* 1573. pro clero totius comitatus Namurcensis, Interpretationem edicti 1571. postulante aduersùs nobilitatem & communitatem eiusdem ciuitatis. ea enim sententia, interpretando idem edictũ 1571. declarauit omnes reditus frumentarios ab Ecclesiastica manu possessos, de quorũ origine non constaret, habendos esse irreducibiles, adeoque irredimibiles, nisi debitor pecuniam interuenisse probaret: eosque solos esse redimibiles. Quæ ea propter ex interpretantis Principis voluntate pro lege recipienda, & seruanda est.

Quibus conformiter in consuetudinibus Mechliniensibus à Car. V. emologatis habito consilio Parlamenti Mechliniensis. *tit. van Chynsen renten.* quamuis *ar.* 1. super domibus intra vrbem principaliter constitutis reditus redimibiles statuisset, excepit relictos ad fundationes, beneficia, anniuersaria, distributiones, panem, & vinum sacris necessarium.

Quos iam antea etiam à simili facultate redimendi exceperat edictum 21. *Feb.* 1528. generatim relictos ad cultum diuinum; & pauperes alendos.

Meritò tam ex iis, quas diximus, causis, quàm certa voluntatis testantium coniectura: qui, vt suprà diximus, si diuinum aliquod officium instituant, perpetuum esse velint, & irredimibile. *d. l.* 6. *l.* 20. 23. 24. *D. de an. legat. l. in annalibus. C. de legat.* siquidem omnino censentur velle talem esse censum, qualem sumptum: si ergo perpetuum sumptum, perpetuum censum: qui finem præcipit intendit media; censetur velle id sine quo ad eum peruenire non potest. *& quæ alia habet Euerard. in top. loc. à fin.*

Vnde qui relinquunt ad perpetua, seruitia sacra, perpetua pauperum alimenta, perpetuos eos census esse volunt, & inalienabiles, adeoque nec redimibiles. *l. orphanotrophos. C. de epis. & cler. l. illud. C. de sacrosanct. eccles. Molin. cons.* 9.

Et verò si data, si legata, si testamento res relicta est, si reditus impositus

positus à testatore rebus suis, quomodo redimi poterit qui nunquam est emptus, quomodo retrouendi, qui nunquam venditus, quo pretio, de quo nunquam conuentum est? quod nec statui potest nisi fortè cōsiderando quanta pars prouentus rei fuerit, cui fuit impositus; & tanta ex re pars decidatur, quanta tunc fuit prouentuum: quomodo néc dominicales, nec emphyteutici canones nummariam recipiunt æstimationem, quamuis in nummis præstentur; adeoque nec extingui possunt inuito Domino, nummis quamuis mille oblatis. atque ita hanc sententiam sequuntur Ioannes *Pirrhus Consuet. Aurel. c. 32. tit. de retrah. vend. Rebuff. ad Ord. reg. tit. de constitut. redit. glos. 17. Molin. d. cons. 9. Wames. vbi supra cons. 506. 507.*

Qui nec legibus generaliter redemptionem permittentibus comprehenduntur.

Qui etiam Molinæus, quamuis fidei & Ecclesiæ inimicissimus, tamen tantum detulit veritati, vt non tantùm huiusmodi reditus irredimibiles haberet; sed etiam, vt quamuis Princeps irredimibiles redimi posse velit, & hoc lege latâ sanciat, ad reditus in pium vsum relictos, aut comparatos non extendatur. ita enim refert Pecq. *de amort. c.* 35. & sic etiam scriptum consiliarij Cancellariæ Brabantiæ, de quo mox, rei ibidem iudicatæ rationem annotans dicit, quod consuetudo Louaniensis reditus, de quorum origine non constat, pro redimibilibus habens, locum tantùm habet in iis, quæ sub eorum iurisdictione sunt sita: adeoque ad reditus expressè amortizatos, aut pro talibus propter immemorialem temporis lapsum habendos, ab ea esse exemptos; neque comprehendi. & sic à generali edicto, quo reditus super domibus intra vrbem, aut suburbium Parisiense sitis hypothecati redimibiles omnes declarabantur alio edicto *vlt. August.* 1569. *de quo Choppin. de sac. polit. l.* 3. *t.* 6. *n.* 4. sunt exempti.

Facit rursus quod in dubio iusta interpretatio est, quæ pro religione facit: *l. funi. 63. D. de relig.* quæ pro alimentis: *l. Mela & ibi. DD. de aliment. & cibar.* præsertim pauperum: *c. sicut. distinct.* 46. adeoque quamuis indebitum allegans probare teneatur; tamē minores, quibus comparatur Ecclesia, aliæque priuilegiatæ personæ, non tenentur: *l. cum de indebito. §. fin aut. m. D. de probation.* quanto magis cum de debito constat, non tenebitur probare fieri posse indebitum, & extingui? quod effectu ipso dicit qui reditum Ecclesiæ contendit redimere.

Nec obstat fauor libertatis:

Nec quicquam facit, qui solet obiici, fauor libertatis. vnde consequentem faciunt redimendi & exonerandi facultatem: quia priuilegiatus aduersùs æquè priuilegiatum non vtitur priuilegio: non ergo libertas contra Ecclesiā. quamquam nec hic est æqualitas, quia summa est, inquit *d. l. 63. D. de relig. & sumpt. fun.* ratio, quæ pro religione facit; non æqualis, cùm aliis priuilegiatis causis; sed summa.

Et verò generalis præsūptio, qua res libera creditur nō seruituti obnoxia, facilè aliâ speciali coniecturâ concurrente perimitur: v. g. libertas altius tollendi, cuius naturaliter competit: *l. altius. C. de seruitut.* si tamen vel antiqua forma, vel status antiquorum ædificiorum aliud videatur suadere, mox à præsumpta libertate receditur. *l. qui luminibus. D. de seruitut. Vrban. prædior.* quod maximè hodie obtinet per consuetudines. cuius rei aliud testimonium exigi non oportet, quam prolixos inter consuetudines ferè vbique tractatus de seruitutibus; quàm infinitis illæ, & quàm exiguis indiciis seruitutes firmant aduersùs libertatem naturalem?

At verò in hisce terminis non quæritur, an res seruiat; sed seruire certum esse, & reditum debere præsupponitur, neque enim versamur in gratuita præstatione aliquot annis factâ, *de qua in l. si certis annis. C. de pact. & in c. peruenit. X. de cens.* quod

quod *censu ignorantiæ*, quem vocant, nec diuinis nec humanis legibus inuenitur: ſed debitum eſſe regiſtris, manualibus, computibus præſupponitur. quo in genere non paucæ conſuetudines eum, qui decem annis reditum ſoluit, vt debitum, impoſterum ſoluere compellunt. *arg. l. litibus. C. de agric. & cenſ. l. 11. DD. in d. l. ſi certis.* Igitur de modo debiti tantum quæritur; fundiarius reditus ſit, an pecuniâ emptus? quo in genere cum de ſeruitute conſtat, de genere tamen ſeruitutis quæritur, arbiter ſumendus eſt, qui dicat. *d. l. qui luminibus. §. ſi inter.* arbiter hic ſumptus, ſi religioſus erit, ſpectabit eam rationem, ſummamque eſſe credet, quæ pro religione facit: reditum ergo Eccleſiæ, clero, ſorti domini, pauperibus, membris Chriſti debitum, non pecuniâ emptum atque redimibilem; ſed per emphyteuſim, perpetuam locationem, per legatum rebus teſtatoris impoſitum, atque irredimibilem exiſtimabit.

Nec quod ſeruitus cenſeatur aduentitia.

Verùm obiicitur, ſeruitus non eſt naturalis, ſed aduentitia, ergo eſt pretio ſeruitus redituum rebus impoſita: ſed nulla eſt hæc conſequentia ad generis non diſtributi certam ſpeciem ducta. plures enim aduentitiæ huiuſmodi ſeruitutis ſunt ſpecies, pecuniâ, donatione, legato, rebus in cenſum, libellum, emphyteuſim, feudum, perpetuam locationem (quæ olim frequentiſſima Eccleſia fundis abundante, & per ſe non colente, *Wameſ. vbi ſupra conſ. 507.* atque aliter datis: ſed quæritur quæ ex his ſpeciebus, cum nulla certo apparet, interueniſſe cenſenda ſit? in quo non ea ſpecies mox ſumenda, quæ Eccleſiæ maximè ſit nociua, *Wameſ. vbi ſupra*, minus quæ tam vehemens credatur præſumptio, vt ſit pro probatione plena, & ob quã pro Actore ſit iudicandum, quo aliàs non probante reus iure ſit abſoluendus.

Et propterea Grimandet. *tract. de vſur. c. 16. n. 6. in fin.* negat ſufficere præſumptionem aliquam, vt reditus decidatur redimibilis tanquam pecuniâ emptus.

Molin. etiam *ad Conſuet. Pariſ. §. 84. n. 64.* nec crebriorem contingentiam ſufficere ad priuandum aliquem iure ſuo, via actionis: & ſic nec ex illa reditũ pro actore aliter non probante definiri poſſe eſſe redimibilem: ideo quia multi ſunt modi conſtituendi reditum præter pecuniam. *idem in tract. commerc. ſeu de vſur. q. 16. n. 213.*

Nec quod reditus ſuccedanei vſurarum.

Denique obiicitur, quod hi reditus ſint ſuccedanei vſurarum, & hi contractus ſimbolizent cum mutuo: & propterea iiſdem regulis conſiſtant. Imo ipſe Pontifex *in extrauag. regim.* deciſiones formet ex regulis mutui: ſed non eſt mirum quoſdam contractus aliquam habere inuicem affinitatem: *inſtitut. de locat. §. 1. inſtitut. de. empt. §. nam in cæteris. l. 1. C. de iure emphyteut.* cæterùm argumentum hoc inuoluit id ipſum quod eſt in quæſtione: nam *d. extrauag. regimini* agit de reditibus originaliter emptis, non de aliis: illis redemptionem concedimus; his negamus: ſed cum non apparet an verſemur in his, vel in illis; quærimus hic qualis ſit præſumendus, quibus regulis tractandus? non hoc eo argumento deciditur. ſed & illud vno verbo dicendum, optimè Molin. eiuſque ſequaces reprehenſos eſſe vel ab ipſo Buſio, *l. 1. de redit. c. 5. n. 14. & alibi*, quod deciſiones ſuas *in tractatu de vſuris* ſuper reditibus nimis ſolitus ſit elicere ex legibus de mutuo diſponentibus, & definire ex iis, quæ de lucro pecuniæ creditæ veteres Iuriſconſulti tradiderunt. adeoque ipſe Buſius *d. l. 1. c. 2.* rectè docuit ad præueniendos huiuſmodi errores, quantum differant reditus à cæteris rebus ſimilibus. nec ſanè verum eſt quod Extrauag. *regim.* deciſionem deducat ex regulis mutui; ſed propria redituum natura. quam & Buſius examinat *d. c. 2.* & ex facto Pontifici propoſito, *in d. extrauag. regim.*

quæ & ideo & sequens posita est sub titulo de venditione. prout reditus seu ius annuæ pensitationis percipiendæ in emptione merx est, & numeratâ ob illam pecuniâ, illius pretium: ita quod Pontifex ex regulis emptionis non mutui (in quo res eadem numero, pondere, aut mensura datur, & recipitur) propositam ibi quæstionem definiat, emptionem & venditionem vocet, contrahentes emptores & venditores: pacta emptioni tantùm adiecta examinat, an ad vsuras inclinent: sicut *in c. in ciuit. X. de vsur.* emptio communium mercium, ob dilatam solutionem pretij, pluris venditarum examinatur, an pactum veræ emptioni adiectum sit vsurarium; & alia alibi.

Nec quod in obscuris minimum sequendũ.

Sed rursus obiicitur in obscuris id quod minimũ est præstandum esse, etiam Ecclesiæ: *l. titia. §. fin. D. de auro & argento legato.* sanè ea lex aliquos ita torsit, vt pro sua quisque sententia lectionem mutaret: etiam Tiraquel. *in tract. priuil. pia causæ p. 25.* vt quamuis pro pia causa in obscuro quod maius est deberi sentiat, tamen in specie *d. l. titia* ab eo recedatur: sed ratio non permittit, vt pro lubitu suo quisque, & suæ opinionis argumento, à recepta lectione recedat: præsertim hac, quam castigationibus Haloandri & Pandectis Florentinis conformem asserit Couuar. *in c. indicante. 4. de testam. & Menoch. præsumpt. libro 4. p. 106. n. 33.* vbi eâ lectione retentâ Ecclesiæ legatum, si obscurum sit, deberi quod est maius, vterque rectè docet, & communem esse tradit.

Ecclesiæ in dubio debetur quod est maius.

Igitur *in d. §. fin.* in eo templo non nisi aut ærea, aut argentea erant dona, & decidit Scæuola deberi argentum, & sic maius quidem, hac lectione retentâ: minus autem, si leges, aurea vel argentea: qui hanc lectionem sumunt, quærunt cur Scæuola alioquin rogasset vtrum ex argento an ex auro signum, an æreum ponendum esset? sed debile hoc argumentum est, nam si aurea legas, aut argentea; quæram eodem argumento cur Scæuola mentionem facit æris, si in illo templo non nisi aurea aut argentea erant dona? Itaque Scæuola, cum in eo templo tantùm essent ærea vel argentea, in quo testator signum Dei fieri iusserat; auget quæstionem, & tertiam speciem ei adiungit, an ex argento, ære, vel auro fieri deberet, vt vnâ responsione duas quæstiones solueret: scilicet ex iis, quæ in eo templo erant, ærea scilicet vel argentea, præstandum respondet id quod est maius; scilicet argentum: innectit alteram quæstionem, si fauore templi præstandum est quod est maius, an non signum Dei statuendum sit ex auro? & hoc negat; sed ex argento: & ratio est, quia ea præsumptio, quæ facit in dubio præstari Ecclesiæ, quod est maius, vincitur ab alia præsumptione concurrente, quod, cum in eo templo dona non essent nisi ærea, aut argentea; testator loci consuetudinem sequi voluerit: *iuxta l. seruus plurium. §. fin. D. de legat. 1. ante omnia*, inquit, Iul. *patrisf. consuetudo, deinde regionis inquirenda est*: ante omnia ergo consuetudo huius templi in obscuro coniecturã volũtatis facit, censeturque testator fecisse legatũ iuxta cõditioné templi. *l. sed et si suscepit. §. si libertis. D. de iudiciis.* manet itaq; resolutũ *ex d. §. fin.* in obscuro præstandũ esse Ecclesiæ, quod est maius: ita tamen, vt illud non extendatur ad insolita, sed intra consueta coërceatur, adeoque ad rem nostram in reditibus piæ causæ debitis credendum est in obscuro non esse eos redimibiles; sed (quod est maius) irredimibiles esse habendos: siue per legata olim à testantibus rebus suis imposita ad perpetua ecclesiastica seruitia, vel perpetua pauperum alimenta, in quibus hi tituli sunt frequentiores, adeoque pro ea consuetudine præsumendum est ante omnia. *d. §. fin.* quam ideo iuuat coniectura, quam Iulian. *in d. l. si seruus. §. fin.* ita extendit, sed *& mens*, inquit,

inquit, *patrisfamilias, & legatarij dignitas, vel charitas, & necessitudo exquirenda est*: de mente testantium quis aliter dixerit? de legatarij dignitate, ecclesiæ, ministrorum Dei, pauperum Christi membrorum, de charitate vel necessitudine, *quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* quis hic arbiter sumptus, *iuxta d. l. qui luminibus. §. si inter D. de seruit. vrban. præd.* reditus his debitos non ex mente testatoris, dignitate legatarij, charitate & necessitudine, consuetudine & fine testantium, non dicet esse irredimibiles? præsertim cum Menoch. *d. præs.* 106. ex singulis his causis tradiderit in obscuris deberi id quod est maius. sed & maximè expendit *n.* 14. 20. aliis præstandũ semper esse quod est maius, quando alioquin corrueret mens testatoris, aut in partem minueretur: vt infinitæ testantium voluntates, religiosæ & piæ fundationes, missæ, sacra ministeria intereant oportet, si reditus omnes censeantur irredimibiles, non apparentibus titulis: horum bellorũ iniuria magna parte deperditis, insolentia militum conscissis, igne vnâ cum templis atque arcis, in quibus seruari solebant, absumptis.

Et vero his circumstantiis, *quas expendit Iulian. in d. l. seruus. §. fin. D de auro legat.* applicitis & consideratis in reditibus, vt mox fecimus, non remanemus in obscuro in quo minimum sequendum sit, sed res potius lucida est habenda; in qua tot sunt pro causa pia præsumptiones iuris. Nam probatio etiam est quæ fit per præsumptiones. *tot. tit. X. de præsumpt.*

Vota in minori an maiori mensura sint soluenda.

Sed rursus in eandem rem obiicitur *c. ex parte. X. de cens.* vbi qui vota soluunt in minori mensura, non sunt cogendi soluere in maiori: sed verè non id dicit Pontifex ibi indistinctè, sed rationem sequitur *d. l. si seruus. §. fin. D. de legat.* 1. *ante omnia,* inquit Iulian. *ipsius patrisf. consuetudo, deinde regionis exquirenda est,* Pontifex d. c. *ex parte* sic inquit: *cum ergo non constat ad quam mensuram antecessores eorum prædicta vota persoluerint*: ecce cessat patrisf. consuetudo: pergit ergo Pontifex; *credimus distinguendum, vtrum habitatores regionis ipsius, qui ea continuò persoluerunt, ad vnam & eandem mensuram huiusmodi vota persoluerint, an ad varias & diuersas.* ecce inquirit Pontifex consuetudinem regionis persoluentium; & ex ea decidit primo casu ad vniformem mensuram esse cogendos; in difformi autem soluentium consuetudine, cum & in minori & in maiori mensura soluendi essent consuetudine, non esse cogendos ad maiorem, qui ex consuetudine in minori satisfaciendi præsumebantur esse possessione, quam per exactionem maioris non debere interturbari decidit ibi Põtifex; & addit causam etiam casui ibi proposito singularem: *quoniam,* inquit, *cum huiusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt à viris ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur temporalibus lucris inhiare*: duo ergo considerat ibi Pontifex: primo vota huiusmodi gratuita fuisse ab initio: 2. Ecclesiasticos viros non debere in iis versari vt exactores: vota enim huiusmodi Compostellana, de quibus ibi agitur, certo ibi constat ab initio fuisse gratuita, adeoque magis vouentium conscientiæ relicta, quam rigidæ exactioni: quæ etiam ibi non deceat, quo minus alij vouentium auertantur. *potest,* inquit, *Couuar. in d. c. iudicante. n. 6. capitulũ illud intelligi ex benigna interpretatione Romani Pontificis, ne videantur persona ecclesiastica inhiare lucris tẽporalibus tanquã exactores, cum illud votum factum fuerit ab initio gratuitò.* eandemque rationem probat Menoch. *d. præs.* 106. *n.* 33. adeoque non tam ea ratio sumpta est ex iure partium, de quo in quæstione nostra quærimus, quam ex pia sacræ politiæ ratione: vt in votis Compostellanis nullus sit rigor exactionis, in viris Ecclesiasticis, aduersus pios peregrinos, itinerum aliisque

aliisque molestiis afflictos, in materia votorum, quæ ab initio constat fuisse gratuita. omitto alias *d. c. ex parte* rationes à Panormitano ibi deductas, ob quas vocat illius Capituli casum mirabilem.

Sed in contractibus non eadem ratio. Non hic versamur in iisdem terminis, sed in reditibus antiquis, qui debiti quidem inueniuntur per registra &c. sed nescitur qua ex causa sint debiti, an quia pecunia data est ab Ecclesia in emptionem, an res ex quibus debentur in emphyteusim, in censum, in perpetuam locationem, an quia testatores rebus suis imposuerint, vt ex iis sumptus soluerentur ministeriorum sacrorum, aut pauperum alendorum ab ipsis præscripti: si priori casu; redimibiles sunt ex constitutionibus Pontificum, & Principum reditus emptos redimendi perpetuò facultatem dantibus: posterioribus autem casibus nullæ Pontificum aut Principum constitutiones redimendi facultatem faciunt; nec natura contractuum, nec mens aut consuetudo testatorum ad perpetua ministeria relinquentium.

Quæ in his locis, vel ideo magis iuuatur, quod edicto 1571. non tantùm redemptio permissa fuit redituum pecunia originaliter emptorum; quod & priores Pontificum & Principum constitutiones concesserant; sed etiam reductio ad annuam præstationem pecuniariam eorum redituum, qui pecunia empti fuerant, in speciebus annonariis soluendi. in vim cuius edicti infiniti mox huiusmodi reditus fuerunt ad annuam præstationem pecuniariam reducti, in quibus poterat esse probatio pecuniæ numeratæ, & propterea per lapsum tanti temporis, post tantas bellorum iniurias minus credendum est amissis nunc titulis, reditus piarum causarum esse redimibiles, sed antecessores qui tempore edicti fuerunt, habuisse notitiam titulorum, causarumque ob quas non essent redimibiles, ideoque non redemisse: quodque alioquin non præsumerentur, voluisse tot annis suum iactare, non petendo reductionem ad præstationem pecuniariam annuam, multo benigniorem, quàm præstationem annonariam singulis annis in speciebus, aut pretio pro variatione fori factam.

Consuetudo in specie soluendi longo tempore præsumptionẽ facit pro irredimibilitate. Quod si Iason. *in l. 2. C. de iur. emphyteut.* visum fuerit ex solutione canonis quadragenariâ præsumi censum esse emphyteuticum; quod si etiam visum Innoc. *d. c. ex parte* non obtinere quando pia causa possidet, & quod antiqua possessio pro constituto sit, & perpetua habenda: *Wames. resp. iur. pont. tom. 2. cons.* 507. *n.* 4. sane talis præstatio in speciebus vel pretio pro fori variatione dissimili tot nunc annis post beneficium illius edicti 1571. facta possessionem tribuit piæ causæ, vt reditus huiusmodi censeantur irredimibiles: quæ possessio transfert onus probandi in aduersarium; quamuis piæ causæ illud incumberet, prout ex aduerso incumbere debitori (qui etiam postulans ad redemptionem admitti fieri debet actor, & asserere reditum esse redimibilem, quem ea propter allegata probare oportet. *l.* 51. *D. de probat.*) interpretatione edicti pro clero Namurcensi facta anno 1573. à secreto Regis Concilio declaratũ est, vt supra est dictum, prout etiam edictum 1571. expresse faciendæ reductionis, inquisitionis sumptu debitorem onerat tanquã actorẽ, & ad quem probatio pertinet *Wames.* 1. 2. *resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 507 *latè*.

Præsertim post d. edictum regium.

Et interpretationẽ. Maximè vbi innotuit. Eò magis in diœcesi Antuerpiensi hæc obtinere debent, quod *anno* 1610. *in synodo diœcesana tit.* 21. *de conseruatione & recta administratione bonorum ecclesiasticorũ ar.* 21. eadem setẽntia pro clero Namurcensi lata, & ad calcem Synodi subiuncta, pro interpretatione legitima edicti 1571. est promulgata, & pro iure obseruari mandata, declaratumq; ex ea ecclesiasticorum redituum debitoribus incumbere demonstrare in originaria eorũ acquisitione interuenisse pecuniam, eosq; solos in quibus pecunia originaliter interuenit

Q nit

ſemper omnia dici poſſunt, neque procedere poteſt argumentum ab authoritate canonis, aut legis negatiua, non id dicit ea lex, ergo non id iuris eſt.

Rurſus non obeſt *lex qui ſemiſſes* 13. *D. de vſur.* & ſimiles, vbi creditor per multos annos minores vſuras recipiens poſtea maiores petens exceptione repellitur: quia in odioſa illa vſurarum materia facilis eſt remiſſionis præſumptio: imo non tantùm ex minorum receptione maiorum remiſſio: *vt d. l. qui*, ſed & ex aliquorum annorum omiſſione totalis liberatio: *l. cum quidam. §. diuus. D. de vſur.* non ſunt in eadem cauſa reditus, ſed alio iure atque emptionum regulis conſiſtunt. quinimo cum hoc in caſu apocha quotannis datur, profeſſio fit, ſolutum eſſe reditum frumentarium, qui eſt in obligatione, donec beneficio edicti 1571. reductus ſit per modum, quo ſupra dictum eſt, ad annuam pecuniariam penſitationem, atque ita illius pretium volenti creditori pro re ſolutum eſt. cuiuſmodi in re ſolutio vnius pro altero in annua præſtatione numquam præiudicat. *vt latè tradit Wameſ. tom. 2. reſp. iur. pont. tit. de cenſ. conſ.* 482. *& conſ.* 489. vbi *n.* 8. vt ex præſtatione annua ſine cauſa facta obligatio inducatur in futurum, requirit tempus memoriam hominis excedens, & ex huiuſmodi, qualem diximus, apocha, ſolutionibus multo tempore factis, negat Kintſchotius *reſp.* 52. *n.* 15. exceptionem tacitæ remiſſionis obiici vllam poſſe.

Et meritò: quandoquidem *nuda præſtatio, & receptio impoſterum obligare non poteſt*, vt inquit lex *ſi certis annis. C. de pact.* quam etſi aliqui in obligatione inducenda, non verò in remiſſione locum habere credant; tamen ratio legis etiam in hac locum habet, quæ in illa: hoc enim quærit lex, an præſtatio præterita ſine ſufficienti titulo trahat ſequelam in futurum? quæ eiuſdem conſiderationis eſt in obligando ac remittendo, ſi redituarium dicamus amittere ius imposterum pleni debiti exigendi ideo, quia in præterito non exegit plene: præſertim cum in reditibus ſinguli canones, ſingula ſunt debita; ſecus quam in vſuris accidat; quæ acceſſoriè dependent à ſorte principali. Et verò donatio vel remiſſio de præterito non poteſt inducere obligationem donandi, vel remittendi in futurum: ſi verum eſt actus agentium non operari vltra eorum intentionem; ſiquidem nemo ita iactare ſuum præſumitur, vt non tantùm donet quod minus recipit de præſenti, aut præterito, ſed & ſe obſtringat de futuro vt remittere & donare ſimiliter teneatur. ſolutiones huiuſmodi acceptæ præſumptionem potius precarij, vitandi calculi intricati, ignorantiæ veteris monetæ, aut inaduertentiæ, quam huiuſmodi obligationis inducendæ præbent in redituario: præſertim in beneficiatis, & bonorum eccleſiaſticorum adminiſtratoribus: qui etiamſi velint quod ſuum eſt donare, non poſſunt tamen quod beneficij eſt, aut piæ cauſæ: cuius ſunt futuri canones, quorum ſolutionem impoſterum minuere eſt alienare: quod ipſis ſine graui peccato non licet: non ergo ſumenda ea præſumptio, quæ peccatum inuoluit: & propterea, quodque reditus diſſimiles ſint vſuris, harum reſtrictio, aut imminutio, facilius præſumatur odio vſurarum, quod in reditibus non æquè obtinet; credi poteſt Pontifex *in d. c. olim* nullam feciſſe mentionem tacitæ remiſſionis, quæ in vſuris vtique obtineret factâ ſolutione vniformi 36. annorum, quæ ibi accidit: ſed deciſionem ex præſcriptione deduxit, & nullâ habitâ ratione præſumptæ remiſſionis, imo ea nullatenus admiſſa, ſed tacitè reiectâ, omnino condemnat debitores

ad præstationem imposterum pecuniæ maioris, ob præscriptionem 40. annis non completam: procul dubio Pontifex si rogatus fuisset, an cum mala fide, & sine titulo, præscriptio eo in casu obtineret, respondisset negatiuè: *ex reg. 2. de reg. iur in 6.* quod possessor malæ fidei vllo tempore non præscribat; quod præscriptio nulla, nisi immemorialis sine titulo procedat, multò minus adversùs proprios titulos. vt omittamus quod tradit Kintschotius. *d. resp.* 52. *n.* 11. quod cum maioris monetæ petitio ac receptio minoris, sit facultatis; contra eam nulla cadat præscriptio, nisi debitores super maiori moneta conuenti recusassent, ac deinde legitimum tempus effluxisset: ad quod 30. vel 40. anni non sufficerent. vnde etiam indies videmus regios & dominicales census passim per tempora augeri; quamuis pro speciebus annonariis animalium, & certorum antiquorum nummorum longissimo tempore vniformiter minor solutio fuerit facta.

CONSVLTATIO IV.

An filiis hæredibus competat ius retractus rebus à patre venditis.

RETractus gentilitius omnibus generatim consanguineis venditoris à consuetudine ferè vbique gentium vsurpatâ conceditur, sed proximis ante alios, quasi in ordinem edicti successorij. & est beneficium legis consuetudinariæ familiarum conseruandarum fauori tributum. lege etiam sacrâ olim concessum. *Leuit. c.* 25. quapropter dubitari non potest, quin filiis rerum à patre venditarum primo gradu *vnde liberi* retractus dandus sit. *vt clarè probat c. constitut. X. de in integ. rest.*

Si filiis, ergo filiis hæredibus: nisi hæc qualitas contradictionem inuoluat, quæ illud legis beneficium excludat. quale non est quod filius hæres eadem cum patre sit persona, contra eius factum venire non possit, præstare illud teneatur, melioris quàm ille conditionis esse nequeat, &c. siquidem si retractus patris factum oppugnaret, hæredem, qui illud præstare deberet, quemq; de euictione teneret actio, multo magis agentem repelleret exceptio. *Competit, nisi quid aliud obsit.*

Verùm retractus factum patris, non oppugnat, sed validum fuisse significat. nam inualidi, vt non entis nullus est retractus, nullæ qualitates, nullus iuris effectus. *Retractus factum patris non oppugnat.*

Rursus non implicat contradictionem retractus, filij hæredis, siquidem filius patris factum non calumniatur, non iure dominij rem vendicat, quin imo patrem dominum fuisse contestatur, ex patris venditione lex ei retractum vt consanguineo concedit, non patri: tametsi lex sacra *Leuit. d. c.* 25. etiam ipsi venditori concesserit, adeoque nulla hic euictio intentatur, nulla in ipsum venditorem de euictione ob retractum datur actio, quamuis venditor stipulatus fuerit sibi habere licere: omnia enim hæc, non alicuius iure priuato. sed beneficio legis publicæ fiunt, quod per retractum emptionem ipsam in retrahentē transfert, adeoq; nec habet emptor, quod filio hæredi opponat, cum actio omnis ex empto sit in filium à lege translata, mox ac is retrahere se velle ritè declarauit, adeoque iam emptori dici potest tibi efficax actio, exceptioúe non competit, sed est omnis in retrahentem tibi à lege subrogatum transfusa. vt rursus omittatur, quod emptori de euictione aduersùs ipsum venditorem ob retractum, actio non detur, adeoque eadem nec obsit hæredi. quippe illius ratio est, quod retractus nihil aduersetur obligationibus ex empto, aut vendito, sed alio iure detur, illasúe in retrahentē transferat, actiuè & passiuè, in emp- *Nec contradictione implicat.* *Nec beneficium hoc publicum ad euictionis causam spectat.*

emptore sepeliat, donec fortè retrahens deficiat officio non satisfaciens, quando in emptore quasi reuiuiscunt.

Atque in hanc rem facit *d. c. constitut. X. de in integ. rest.* vbi filij tanquam proximiores venditoris patris consanguinei ad retractum admittuntur, & quidem defuncti patris, quod ibi significat vox *quondam*: cuius hæredes illos fuisse præsumptio est iuris, ex D. Paul. *ad Galat. c. 4. quod si filius*, inquit, *& heres.* & hanc sententiam latè examinat Tyraquel. *de retract. gentil.* §. 1. *glos. 9. n. 47. & seqq.* & affirmatiuam tenet, vt filius hæres admittatur ad retractum, aliosque plures eiusdem sententiæ auctores laudat, & suprà obiectis aliisque latè respondet. & pro hærede retrahente iudicatum fuisse refert à Cur. Mechl. Ghristin. *v. 1. d. 239.*

Filio hæredi competit retractus.

Specialis difficultas oritur ex consuetudinibus, quæ retractum concedunt, cum ea semper restrictione, dummodo consanguineus in venditionem non consenserit: atqui hæres adeundo hæreditatem videtur consensu suo defuncti voluntatem confirmasse, factumq; illius, vt tenetur, habere ratum, adeoque excludi: Enimuero Tiraquellus eandem sibi argumentationem obiicit, & tamen in affirmatiuam descendit, & præter alias solutiones, qualitates filij consanguinei & filij hæredis ita disparatæ sunt, vt in quantum hæres faciat quidquid hæres facere tenetur: in quantum consanguineus, non impediatur ab obligatione hæredis. ipse defunctus impedire quamuis posset, nullatenus retractum impedire tenebatur, nulla ex empto obligatio ad id astringebat, non ergo strictius hæredem obligatum reliquit. ex empto obligatio omnis est, vt vel dominium transferatur, vel ita habere liceat, vt si res euincatur, euictionem venditor eiusue hæres præstare teneatur: at hic nulla est dominij aut possessionis euictio, quin imo causam illius approbat quisquis retrahit: venditorem enim dominum fuisse eo ipso asserit fundi familiaris, quo in ius illius succedere contendit. prædonũ enim & iniustorum possessorum legitima successio non est, neque in id beneficia legum aut consuetudinum inuenta sunt.

Quid si filius cõsensit venditioni?

Si vt hæres nõ ei obest, si vt consanguineus secus, vbi cõsensus retractum impedit.

Sed & consuetudinum verba accipienda sunt strictè, & in propriis terminis verborum, in vero casu, & non ficto, vt est communis omnium doctrina: mores enim & consuetudines non fictis actibus inducuntur, sed veris: adeoque sumenda de eo, qui positiuo actu in venditionem consenserit: cui quod semel placuit, displicere amplius non potest. cuius consensu emptorem fortè aliàs non empturum decipi non oportet. At verò quæ dicta sunt de hærede, quod eadem cum defuncto persona, factum ipsum fecisse, adeundo hæreditatẽ confirmasse, ratũ habuisse videri, & teneri censeatur; iuris fictiones sunt: at in veritate personæ, & actus diuersi sunt: neque verò ac positiuo actu hæres tenetur consentire aut ratum habere, sed obligatio re ipsâ non alia à iure producitur; quam vt venditor eiusue hæres ad dominium transferendum teneatur, vel ad euictionem. Quæ obligatio nullam habet incompatibilitatem cum iure retractus: quod beneficium est legis consuetudinariæ: non ad irritandam, aut oppugnandam venditionem inuentum; sed ex ea deductum ad transferendam illam in consanguineum.

Consuetudo de consensu loquens de consensu accipienda est qui exprimitur aliter quàm per hæreditatis conditionem quæ iuris fictio est.

Accedit quod retractus non iuris ciuilis sit, vt illæ fictiones, sed ex consuetudine quamuis generali inductus, & à iure canonico *in d. c. constitut.* receptus: atque ita per actus non fictos, sed veros passim inductus: adeoq; fictiones illæ iuris ciuilis ad eum transferri non possint; sed vera & realia esse oporteat ea, quibus inducatur, aut impediatur: aut alioquin si placet hærere in fictionibus, eâdem ratione quâ hæres & defunctus

Retractus ad actus veros non fictos pertinet.

ctus censetur eadem persona, ideo quod hæres in vniuersum ius defuncti succedat, recipienda erit & in retractu fictio, quod retrahens & emptor sit eadem persona, quod in huius vniuersum ius ille successerit, & iure consuetudinario in eius locum sit subrogatus, atque ita emptor personam non habeat quam amplius in hac scena agat.

Ali[illegible] emptoris persona.

CONSVLTATIO V.

De retractu bonorum quorum inuestiturâ factâ à consortibus, an ratificatione eodem ritu nondum factâ competat?

Retractus hic locum habet intra annum ab inuestitura coram lege loci.

PLerorumque locorũ hîc consuetudine atque edicto *anni* 1611. *art.* 37. retractus gentilitius admittitur, intra annum post inuestituram in emptionibus voluntariis, aut decretum in subhastationibus iudiciariis. Iterum generali consuetudine, *de qua testatur Christinæus vol.* 1. *decis.* 379. & secundùm edicta 22. *Ian.* 1518. *quod citat ibidem Christin.* & 10. *Maij* 1529. *quod refert Curia Hollandiæ decis.* 32. & 6. *Decemb.* 1586. *quod edictum* 1611. *art.* 15. *obseruari iubet*, receptum est, vt inuestituræ, ad modum scotationis *de qua in c.* 2. *X. de consuet.* fieri debeant coram proprio loci magistratu; sub pœna nullitatis. Petrus fundum cum sorore communem vendidit, & coram proprio magistratu emptorem inuestiuit, *fortem se faciens*, vt vernaculum vocabulum sonat, *pro sorore.* ea venditionem coram notario ratam habuit. sed ea ratificatio coram magistratu fundi nunquam recognita est. lapsis aliquot pòst annis Titius consanguineus fundum vult retrahere, obsistit emptor. Titius negat sororis partem ritè inuestitã, affirmat emptor. Titiũ sanè iure potiorẽ facit ratio quod id, quod nostrum est, sine facto nostro in alium transferri non potest. *l.* 11. *D. de reg. iur.* traditio eius, qui dominus non est, nihil transfert. *l. traditio. D. de acq. rer. dom.* qui rem communem tradit, alienas partes transferre non potest. *l.* 1. 2. 3. 4. *C. de com. rer. alien.*

Seu ratificatione coram eadem.

Itaq; partis sororiæ inuestitura à fratre facta irrita est. quia sine consensu sororis facta: ratificatio sororis ad effectus reales irrita quantisper coram fundi magistratu non est recognita, secundum formam edictalem adeoque non vlterius valet fratris inuestitura, quàm sororis ratificatio. quia vt tradunt Philosophi *propter quod vnumquodque tale, & ipsum magis.* ratificatio autem extra præsentiam magistratus facta, nullum ius transferre potest, adeoq; nec validare reali effectu inuestiturã; sine qua non excluditur retractus: valor ergo inuestituræ ab actu fratris non potuit incipere, & retrotractio locum non habet, cum extrema sunt inhabilia. *l. si is qui pro emptore, & ibi. DD. de vsucap.* aut impedimentum in medio positum est, aut ius interim tertiò partum. *l. potior in princ. &* §. 1. *D. qui pot. in ping. l. si partem.* §. *vlt. D. quemad. seru. amit. l.* 1. §. *si quis filium. D. si tab. testam. null. ext.*

Sed & actus à principio nullus ob defectum consensus, postea accedente consensu incipit valere prout ex nunc: *iuxta Glos. receptam in reg. non firmatur de reg. iur. in* 6. *verb. sed nouò ibi valeant ergo.* at verò hæc inuestitura per ratificationem non valet prout ex nunc, deficiente in eadem ratificatione formâ edictali: nec valet prout ex tunc; ob mandati defectum, qui pro tempore inuestituræ erat. Vnde traditũ est, quæ quis non potest ab initio facere sine certa solemnitate, nõ posse sine eadem ratificare. *Innoc. & Zabarella in c. cum dilecti. X. de empt. & vend. Tusc. ver. ratificatio conclus.* 20. *n.* 7. *Tiraq. de retract. gentil.* §. 1. *glos.* 10. *n.* 90. *arg. l. si vt proponis la* 2. *C. de nupt. l. nuptiæ. D. de rit. nupt. citat Roman. Decium, Barthol. Socin. &c.* Vnde in casu *d. c. cum dilecti* sicut sine solemni-

Eademque solemnitate factâ quâ fieri debet inuestitura.

lemnitate venditio rei ecclesiasticæ fieri non potest, ita neque ratificatio. & Tiraq. *d. glos. 10. n. 87. & seq.* ex ea doctrina ibi decidit, quod sicut retrahens intra annum debet retrahere, ita & ratificans retractum suo nomine ab alio factum intra annum ratificare. *n.* 91. 92. 93. Itaq; sicut inuestitura nō potest fieri sine solemnitate edictali, ita neque poterit fieri illius ratificatio sine eadem, id est, non aliter quàm coram magistratu rei sitæ.

Præsertim cum ratificans dicatur auctor facti, perinde ac si ab initio fecisset. *l. si pupilli* . §. *item quæritur in verbis, sed ratificatio tuum fecit negotium. & iterum in* §. *seq. D. de neg. gest.* adeo vt sicut primitus incipiendo aliquis auctor esse non potest sine legalis formæ obseruatione, ita neque ratificando.

Quin imo magis, locus, modus, tempus, forma, valor inspicitur ratificationis, quàm primi actus. *Tiraquel. vbi supra. n. 66. 67. 68.*

Sic Charond. *respons. lib. 2. R. 76. sub fin.* venditionē negat perfectam, nisi à die ratificationis, vel annum priùs incipere retractui præscriptum, atque ita ait iudicatum 1560. 1595. *& iterum lib. 7. respons. 36. Papon. arrest. l. 11. T. 7. de retraict. lig. art. 33. Choppin. ad consuet. And. l. 1. c. 81.* vbi aliud arrestum citat 1578. optimè Annæus Robertus *rer. iud. l. 3. c. 17.* atqui ita ratificatio exclusiua retractus talis esse debet, qualis actus ratificatus. qui, cum requirit ex edicto præsentiam magistratus, eandem requirit ratificatio. quod sentit Christinæus *ad consuetudines Mechlinienses in comment. tit. de retract. art. 9. n. 10. verb. daer naer niet*, excipiens pactum retrouendendi, & casum ratificationis, vt post inuestituram retrahens admittatur, exemplificans in marito venditore, vt ratificante muliere (vtique post inuestituram, vt exceptio sit de regula) agnatus admittatur.

A tempore ratificationis currit annus.

Accedit quod tam ratificationi quàm venditioni ratio edictorum conueniat, & verba. ratio quidem; quia fraudes & incommoda, quæ causantur edicta, tam in ratificationibus obtinent, quàm in ipsis contractibus. Verba quidem; quia ratificatio non est particularis aliquis contractus, nominatus, aut innominatus, sed ipsa species negotij, quod ratificatur. ratificatio emptionis, venditionis, permutationis, emptio, venditio, permutatio: ratificans, emptor, venditor, permutator, ratificans auctor actus censetur, *ratificatio tuum constituit negotium*, inquit, *d. l. si pupilli.* consequenter ratificata venditio, emptio, permutatio, non interpretatiuè tantùm, sed disertè comprehensa est sub dispositione edictorum, requiritque edictalē formam, vt inuestitura ratificata præsentiâ magistratus munita sit, vt operari possit exclusionem retractus. quia quod nullum est, nullum producit iuris effectum: non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum: adeoque neque inuestitura, quam ius seu edicta pro illegitima, pró nulla habent.

Edicta vt traditiones immobiliũ fiant coram magistratu, tam obtinent in ratificatione quàm actu.

Quod obiicitur Petrum in inuestitura fundi communis se pro sorore fortem fecisse, & eiusmodi inuestituram à praxi quotidianā probari, adeoque eam retractus exclusiuam esse, ideò recipi non potest; quia consuetudines & edicta, dum quippiam exigunt, ratum id & efficax non irritum esse volunt. *l. nomen. 164. D. de verb. signif. l. aliud. D. eod.* capere cum effectu accipitur. sicut peruenisse propriè illud dicitur quod est remansurum. *l. stip. de verb. signif.* sic in iure versum non dicitur, nisi quod durat. *l. si pro parte.* §. *versũ. D. de in rem vers.* non satisdatum, nisi effectus maneat. *l. 1.* §. *quod aut. D. quorum legat.* non possessum, nisi stabilis sit possessio. *l. non videtur. D. de acq. poss.* non diuertisse, nisi quæ emansit. *l. plerique D. de rit. nupt.* sic quod nullum est sub nomine actus requisiti non comprehenditur. neque requisitus

Qui emptorem rei communis pro altero inuestit se fortem faciens pro domino nõ excludit retractũ, qui vera & legitima tantum inuestitura excluditur.

 per

per actum nullum satisfacit. condemnatum accipere debemus, inquit Vlp. *in l.4. §.condemnatũ de iud.* eum, qui ritè condemnatus est, vt sententia valeat: cæterùm si aliquâ ratione sententia nullius momenti sit, dicendum est condemnationis verbum non tenere: & idem in *l. non putaui. §. non quæuis. D. de bon. poss. cont. tab.* non quæuis exhæredatio submouet filium à contra tabulas bonorum possessione, sed quæ ritè facta est.

Vtique ergo consuetudines, atque edicta ad exclusionem retractus requirentia inuestituram, accipienda sunt cum effectu de valida & efficace: illam, quæ nulla est, dicendum inuestituræ verbum non tenere: non quamcumque inuestituram submouere agnatum à retractu; sed eam quæ ritè secundùm leges & edicta est facta. atqui huiusmodi inuestitura, quam frater pro sorore facit, non est efficax: quia soror eam reprobando effectu destituere potest: neque ratificando sine magistratu reddit validam; nisi quantum attinet ad personam ipsius, adeo vt mutato arbitrio alium coram magistratu inuestiens, in hunc ius reale demum transferret, atque is alteri præferretur. *iuxta l. quoties. C. de rei vend. Christin. d. decis. 370. n. 23. vol. 1.* in rem vires non habet ratificatio sine magistratu facta, non ergo inuestituram reali effectu validam facit. non potest illi plus virium tribuere, quàm ipsa habet. ergo illa verba *fortem se faciens*, id operantur quidem, vt promittens de euictione se obliget: sed rem sic venditam aut eius dominum non afficit. eoque sensu praxis recipit taliter factas inuestituras, quasi de præsumpto absentium consensu. nam, si inuitis illis fierent, furtum, aut stellionatus non abessent, sed nihilominus reprobationem non impediunt. adeoque quoad rem ipsam inefficaces sunt.

Obligat ille se quidẽ de euictione rem non afficit.

Sed neque quippiam consanguineo officit obiecta alia consuetudo, vt qui partem in re vendita habet, excludat consanguineum retrahentem: quia agit consuetudo de iis, qui partes habent: quæ iam antè alio præuio titulo possidentur: non ex eo titulo, qui ipse in retractum reuocatur. præferuntur, inquit consuetudo, qui partes in rebus venditis habent. vtique ante venditionem tempore istius contractus. *l. Rutilia. 89. D. de contrah. empt. in verb. locum venisse quatenus tunc fuit, & circa eum decem pedes qui tunc fuerunt: l. 2. §. 1. verb. tempus quo venditio fit: D. de hæred. vel act. vend. l. sed quæ loca, verb. tunc cum ea fieret cessio: D. de seruit. rust. præd.* non enim quæ pòst obueniunt considerantur. *l. in lege. 77. D. de contrah. empt.* quod ipsum etiam textus consuetudinis aliâ parte firmat, vbi excipit, nisi, qui partes habent, consenserint in venditioné. agit enim ea exceptio de iis qui iam partes habebant. exceptio porro cætera non excepta declarat esse de regula, & eo genere, vnde illud excipitur.

Qui partẽ habet excludit consanguineũ, dummodo ex alio priori titulo quã vnde retractus intenditur.

Insuper nihil mouet, quod consanguineus præsentauerit se ad retractum totius emptionis, quia id disertè in retractu partis exigit consuetudo B. situs fundi in causa reali seruanda. & ratio est, quia non est æquum vt teneatur venditor partem vnam emptæ rei retinere, alteram retrahenti permittere. an autem totam teneatur dimittere ob partem retractui obnoxiam consuetudines variant. *Tiraq. de retract. consang. §. 23. gl. 2. n. 6. 7, 8. 9. 10. & alibi passim*, & matrix quidem consuetudo Mechliniensis *tit. de retract. art. 21.* ad eum sensum videtur loqui, vt retrahere cum effectu liceat totum; quamuis pars tantum naturâ suâ retractui subsit: neque nisi totum possit inuito emptore, nisi in casum redimendæ seruitutis, fauore libertatis. *ibid. art. 26.* neque dici potest petitionem retractus totius ad partem non extendi, quia strictè in his sit versandum: siquidem dici non potest aliqua hic esse extensio:

Retrahens debet totã emptionem retrahere, etsi ius tantum ex parte natum sit.

An venditor teneatur totam dimittere?

tensio: naturâ enim suâ & appellatione rei, *vt ait l. appell. 72. D. de verb. signif.* pars etiam continetur; & sub totum venit: vt hoc petito, hæc debeatur. præsertim cum narrata libelli conclusionem explicant. quamquam nec hic odiosus censeri possit retractus ob fauorem conseruandarum familiarum adeo receptum, vt & sacris literis sit approbatus. *Leuit. c. 25.* & iure canonico. *c. constitutus. X. de in integrum restitut.* & generali ferè orbis consuetudine, & tabulis legum Brabantiæ *den landt chaertre* 1312. fauente etiam edicto an. 1611. vt hæc hodie nec odiosa esse, nec stricti iuris, vt statuta, dici possint, sed ius patrium commune. dictantibus iis tabulis, casum ibi omissum non decidendum ex iure scripto Romanorum, sed ex alio aliquo ibi deciso, cui maximè similis sit. qualia non admittuntur in iis, quæ stricti iuris sunt.

An retractus sit stricti iuris?

Denique nihil emptorem iuuat, quod retractus denuntiatus non sit venditori, perpetuum enim in iure est, quod nemini de iure tertij excipere liceat, aut agere: quin semper obstet exceptio, *iua non interest, tibi non competit actio, quoad te liberas ades habeo: l. vti frui. D. vsuf. quemad. pet. in verb. de suo enim non de alieno iure quem agere oportet:* adeoque excipere, quia excipiendo reus fit actor. Præterquã quod consuetudo impersonaliter loquitur, nec retrahentem obligat, sed intelligenda sit secundum matricē consuetudinem Mechliniensem, quæ *tit. de retract. art. 2.* hoc facit officij Ammanni, seu clerici. sed neque consuetudo tempus faciendæ denuntiationis præscribit, adeoq; officiarius tempestiuè eam facturus esset, quando decretum erit retractui locum esse, & vocandus venditor ad iurandum cum emptore de vero pretio. id quod iuuat etiam textus consuetudinis, *emptori & venditori petitio retrahentis renunciatur, vt in oppositionem veniant, aut agant prout iuris.* quibus verbis se ipsam explicat, cur fiat denuntiatio. nam oppositio solum emptorem respicit. venditoris quippe nihil interest à quo pretium accipiat: sed eo præambulo deciso ad vtrumque pertinet altera præscriptæ denuntiationis clausula, *facere id quod iuris erit*, emptorem se non opponentem bonâ fide, retractum agnoscere, eoque agnito super vera pretij quantitate cum venditore iurare. nam ante nullas partes, quas agat, habet venditor.

An omissa denuntiatio venditori non facta retrahenti noceat, & de forma sit?

Vnde liquet denuntiationem ab ea consuetudine requisitam non esse pro forma actus, quæ foret indiuidua; sed pro causa finali; quæ diuiditur pro fine cuiusque: & propter quem, vel venditor, vel emptor vocari debeat. adeoque eius omissio non potest actum vitiare, sed tantùm subseruit fini respectiuè vtriusque, & sic applicatur tanquam medium tunc & quando ad huius vel illius finem tenditur: id est, ad finem emptoris, statim, vt sciat, an agnoscere & admittere retractum velit; atque emptis bonis cedere: an diffiteri, & se opponere: ad venditorem porro; postquam retractui locum fecerit voluntas emptoris, vel sententia Iudicis; vt veniat iuraturus super veritate pretij. ipsa certè consuetudo causam finalem expresè proponendo declarat manifestè nihil eam denuntiationem spectare ad formam actus, dum denuntiandum statuit respectiuè, vt supra, iam vtique in esse & forma sua perfectum.

CONSVLTATIO VI.

In cambio vsura censetur & punitur cum exceditur precium iustum ipsius traiectus.

CAmbium quod contractum est Francofurti inter Petrum & Ioannem arguitur vsuræ, ex eo quod excesserit longè cambiorum

biorum æstimationem tunc temporis currentem. Ad vsuræ probationem porro iubet Clem. *vn. de vsur.* libros accusatorum edi, quia vt *plurimum*, inquit, *sic contractus vsurarios occultè ineunt & dolosè, quod vix conuinci possint de vsuraria prauitate.* & sic hodie cambia scribuntur, vt simul vna summa comprehendant pecuniam numeratam, & pretium traiectus: quantumcumque campsores parum numerent, & multum stipulentur; quod vsurarijs admodum commode accidit.

Vsuræ accusati cogũt libros edi, quia occultè solent contrahi.

Ob similem porro praxim in emptionibus redituum accidentem vetuit Philippus II. sub pœna nullitatis, ne literæ talium emptionum scriberentur, nisi diserte expressa summâ capitali. *edicto an.* 1571.

Et pretium hodie in instrumentis est exprimendum.

Ideoque rectè inquiritur iussis edi libris, quid supra communem mercatorum timoratorum vsum factum sit, tam rei respectu, quam hæredum. nam non magis iniustum lucrum penes eos, quàm defunctum, hærere potest. *c. tua. 9. X. de vsur. ex ratione c. non dimittitur de reg. iur. in 6. c. 5. de vsur.*

Inquiritur de vsura etiam aduersus heredes quoad restitutionem.

Neque obstat, quod cambium nõ ad mutuum spectat, sed ad emptionem; & ex parte campsoris emptio est, ex parte accipientis cambium venditio: *Caietan. tom. 6. part. 1. tract. de camb. c. 7. disp. 7. n. 2. 3. & 4.* vsura etiam non committatur, nisi in mutuo: *Nauar. in Manuali c. 17. de vsur. circa mutuũ. n. 206. Soto de Iust. lib. 6. q. 1. art. 1.* ideoque quamuis illicitè ementes peccatum contrahant, non tamẽ pœnis vsurariorum subiiciantur: *Tiraquel. de pœn. temp. caus. 42. n. 8. Lessius de Iust. l. 2. c. 20. de mutuo & vsuris.* in cambio licitum est stipulari amplius lucrum, quàm in mutuo: *Lessius supra dubit. 13. Azor. Inst. moral. p. 3. lib. 5. c. 6. q. 1.* vt nec actiones dentur, nisi cùm excessum est dimidium iusti precij: *ex l. 2. C. de rescin. vend. & ibi DD. Lessius vbi supra lib. 2. c. 21. n. 20.* potest enim pecuniâ emi, vendi, locari, crescit eius æstimatio & decrescit; vna altera melior est materia, vsu, cursu: huic illi hoc vel illo loco: mutari hæc cúm illâ potest, precio æstimari, hæc maiori quàm illa vendi; ergo potest pecunia hæc hoc loco, pro illa quæ illo loco dabitur emi, seu cambiri. in hac ergo emptione si est excessus, argui in iudicio non potest, nisi dimidiũ valoris excesserit.

Vsura propriè non est in cambio.

Respondendum etenim est, vt hæc omnia ita esse concedantur, dimidium valoris excedi, non cum ad numeratæ pecuniæ duplũ ascenditur, sed cum ad ipsius æstimationis traiectus duplum, seu eius quod hæc pecunia hoc loco præ illa illo loco valet, hoc est formalis cambij valor duplo exceditur, non vero materiæ sub cambio comprehensæ, quæ longè differunt.

In excessu cambij consideratur precium traiectus ipsius.

Eninuero canones animaduertunt sub nomine licitorum contractuum dolosos mutui contractus celebrari: *d. Clem. vn. & alibi passim.* ideoque & virtuale mutuum considerant, & in eo excessum puniunt; & in eo in verborum simplicitate vsuram vocant: *vt egregiè Alexan. III. in c. in ciuitate 6. Vrban. III. c. consuluit. 10. Greg. in c. vlt. Innocen. III. in c. salubriter 16. Alexan. III. in c. 12. X. de vsur.*

In eo virtuale mutuum & vsura impropriè, eaque per canones punibilis.

Quamquam tamen pro vsu emporij, & cursu commerciorũ in lite inter contrahentes excitata, rectè prouisionalis consignatio à iudice indicta fuerit, ex vi chyrographi, quod statutaria lege consignationem secum defert, quæ non peremit vllas exceptiones, multo minus quæstionem vsuræ, quam nec definitiua extingueret, quamdiu de ipsa vsura quæsitũ non est. *l. 1. C. si ex falsis instrumentis.* Papon. *lib. 12. arrest. tit. 7. de contract. vsuraires arrest. 23.*

Prouisionalis solutio indicitur ex contractibus de vsura accusatis.

Neque aduersatur *d. Clem. vn:* quatenus damnat statuta etiã iurata, quæ vsuras solui iubent, & ex libris publicis ea eradi mandat, & sub pœna excommunicationis secundum ea prohibet pronunciari: quia intelligitur ea Clem. cum de vsuris constat, non quamdiu de illis quæritur,

ritur, & de contractu licitus an illicitus sit disputatur: liquet id ex verbo *vsurariam quodammodo approbantes prauitatem*, *&c.* quo non facit statutum chyrographi vim & mercimoniorum cursum conseruans, & prouisionalem dumtaxat consignationem indicens; saluâ omnis exceptionis penitiori inquisitione: nam alioquin censeretur eiusmodi consignatio etiam lædere iustitiam, cum v. g. indicitur cum peremptoria aliqua exceptio obiicitur, cuius prompta probatio non simul adfertur: quod cum dici vetet publica vtilitas in illo casu, etiam defendit ea præsentem.

Saluâ plenioris indagine.

De Locato.

CONSVLTATIO I.

In lignis cædi promissis mens contrahentium & annuæ cretiones spectandæ.

ELocata est villa in annos decem mense Martio 1598. tunc vt sonat instrumentum, deserta, & quæ per multos annos inculta iacuerat; eâ lege; vt conductor ligna debitè, suo tempore, quinto quoquo anno cædere teneatur, excepta vi maiori castrensi (non tamen infra mensuram vndecim digitorum) & siluescentem agrum ad culturam reducere, eradicatis stirpibus in agro natis. initio conductionis, conductor ligna cæcidit, atque iterum in Octobri 1602. iterumque id intendit anno 1607. sub finem, vetat locator, negatque debitè id fieri, & suo tempore, & post quinquennium, conductoremque, qui bis intra annos decem cæcidit, tertiam vicem numerare non posse; cum intra illud spatium duo quinquennia tantum numerentur: conductor instrumentum pro se citat, in verbis suprascriptis, atque alijs quæ in casum venditionis antè finem decennij ei certam summam addicunt, in vicem lignorum, quæ *in fine*, inquit, *conductionis decennalis ei competiissent.*

Semper in stipulationibus cæterisque cōtractibus id sequimur, quod actum est: *l. semper* 54. *D. de reg. iur.* idque si non euidenter appareat, ex verbis connexis, antecedentibus, & consequentibus, & ratione intellectus rei sententiæue obscuræ formandus est: *l. heredes.* 21. §. *sed etsi. D. qui testam. fac. poss. verb. vtique placeret coniectionem fieri eius quod reliquit ex vicinis scripturis. l. si quis.* §. *si initium. D. de edendo. l. qui non militabit.* 28. §. *filijs vers. tunc enim D de hered. instit. l. inciuile.* 24. *l. non est nouum cum. seqq. D. de legib. l. si seruus plurium* 50. §. *fin. D. de leg.* 1. *l. capienda* 123. §. quod factum est, cum in obscuro sit, ex affectione cuiusque capit interpretationem. *vbi Ioannes Ferr. mont. D. de reg. iur. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præs. 54. n. 24.*

Mens contrahentium vnde noscatur

ex verbis.

Memoria repetit instrumentum rerum statum illius temporis, cum tota hæc regio pene inhabitata, inculta, & siluescens iaceret; quare ex verbis contractus annexis, antecedentibus, & consequentibus, & pacti conuenti ratione, seu causa finali interpretationem eiusdem instrumenti, mentisque quæ fuit contrahentium, sumere oportet. & vt (histeron, proteron) à ratione incipiamus, ex pacto tenetur conductor intra singulos quinque annos ligna cædere. quare? ne rursum fundi illi siluescerent & sentibus vepribusque meliores arbores lignaque vtilia obsiderentur; sed situ obsitæ purgarentur, & quasi somno, ac veterno semisepultæ frequenti cæsurâ ad vitam accretionemque excitatæ validius se efferrent. vt obseruatione rusticâ notum est siluas longâ quiete emasculatas, frequenti cæsurâ emendatas, vberius crescere. quod & notat Ludouic. Charon. *resp. lib.* 4. *r.* 28. igitur oportet conductorem, seruatâ mensurâ quidem vndecim digitorum, & idoneâ anni tempestate, non pati

& ratione.

quod *census ignorantiæ*, quem vocant, nec diuinis nec humanis legibus inuenitur: ſed debitum eſſe regiſtris, manualibus, computibus præſupponitur. quo in genere non paucæ conſuetudines eum, qui decem annis reditum ſoluit, vt debitum, impoſterum ſoluere compellunt. *arg. l. libr. C. de agric. & cenſ. l. 11. DD. in d. l. ſi certis.* Igitur de modo debiti tantum quæritur; fundiarius reditus ſit, an pecuniâ emptus? quo in genere cum de ſeruitute conſtat, de genere tamen ſeruitutis quæritur, arbiter ſumendus eſt, qui dicat. *d. l. qui luminibus. §. ſi inter.* arbiter hic ſumptus, ſi religioſus erit, ſpectabit eam rationem, ſummamque eſſe credet, quæ pro religione facit: reditum ergo Eccleſiæ, clero, ſorti domini, pauperibus, membris Chriſti debitum. non pecuniâ emptum atque redimibilem; ſed per emphyteuſim, perpetuam locationem, per legatum rebus teſtatoris impoſitum, atque irredimibilem exiſtimabit.

Nec quod ſeruitus cenſeatur aduentitia.

Verùm obiicitur, ſeruitus non eſt naturalis, ſed aduentitia, ergo eſt pretio ſeruitus redituum rebus impoſita: ſed nulla eſt hæc conſequentia ad generis non diſtributi certam ſpeciem ducta. plures enim aduentitiæ huiuſmodi ſeruitutis ſunt ſpecies, pecuniâ, donatione, legato, rebus in cenſum, libellum, emphyteuſim, feudum, perpetuam locationem (quæ olim frequentiſſima Eccleſia fundis abundante, & per ſe non colente, *Wameſ. vbi ſupra conſ. 507.* atque aliter datis: ſed quæritur quæ ex his ſpeciebus, cum nulla certo apparet, interueniſſe cenſenda ſit? in quo non ea ſpecies mox ſumenda, quæ Eccleſiæ maximè ſit nociua, *Wameſ. vbi ſupra*, minus quæ tam vehemens credatur præſumptio, vt ſit pro probatione plena, & ob quã pro Actore ſit iudicandum, quo aliàs non probante reus iure ſit abſoluendus.

Et propterea Grimandet. *tract. de vſur. c. 16. n. 6. in fin.* negat ſufficere præſumptionem aliquam, vt reditus decidatur redimibilis tanquam pecuniâ emptus.

Molin. etiam *ad Conſuet. Pariſ. §. 84. n. 64.* nec crebriorem contingentiam ſufficere ad priuandum aliquem iure ſuo, via actionis: & ſic nec ex illa reditũ pro actore aliter non probante definiri poſſe eſſe redimibilem: ideo quia multi ſunt modi conſtituendi reditum præter pecuniam. *idem in tract. commerc. ſeu de vſur. q. 16. n. 213.*

Nec quod reditus ſuccedanei vſurarum.

Denique obiicitur, quod hi reditus ſint ſuccedanei vſurarum, & hi contractus ſimbolizent cum mutuo: & propterea iiſdem regulis conſiſtant. Imo ipſe Pontifex *in extrauag. regim.* deciſiones formet ex regulis mutui: ſed non eſt mirum quoſdam contractus aliquam habere inuicem affinitatem: *inſtitut. de locat. §. 1. inſtitut. de. empt. §. nam in cateris. l. 1. C. de iure emphyteut.* cæterùm argumentum hoc inuoluit id ipſum quod eſt in quæſtione: nam *d. extrauag. regimini* agit de reditibus originaliter emptis, non de aliis: illis redemptionem concedimus; his negamus: ſed cum non apparet an verſemur in his, vel in illis; quærimus hic qualis ſit præſumendus, quibus regulis tractandus? non hoc eo argumento deciditur. ſed & illud vno verbo dicendum, optimè Molin. eiuſque ſequaces reprehenſos eſſe vel ab ipſo Buſio, *l. 1. de redit. c. 5. n. 14. & alibi*, quod deciſiones ſuas *in tractatu de vſuris* ſuper reditibus nimis ſolitus ſit elicere ex legibus de mutuo diſponentibus, & definire ex iis, quæ de lucro pecuniæ creditæ veteres Iuriſconſulti tradiderunt. adeoque ipſe Buſius *d. l. 1. c. 2.* rectè docuit ad præueniendos huiuſmodi errores, quantum differant reditus à cæteris rebus ſimilibus. nec ſanè verum eſt quod Extrauag. *regim.* deciſionem deducat ex regulis mutui; ſed propria redituum natura. quam & Buſius examinat *d. c. 2.* & ex facto Pontifici propoſito, *in d. extrauag. regim.*

quæ & ideo & sequens posita est sub titulo de venditione. prout reditus seu ius annuæ pensitationis percipiendæ in emptione merx est, & numeratâ ob illam pecuniâ, illius pretium: ita quod Pontifex ex regulis emptionis non mutui (in quo res eadem numero, pondere, aut mensura datur, & recipitur) propositam ibi quæstionem definiat, emptionem & venditionem vocet, contrahentes emptores & venditores: pacta emptioni tantùm adiecta examinat, an ad vsuras inclinent: sicut *in c. in ciuit. X. de vsur.* emptio communium mercium, ob dilatam solutionem pretij, pluris venditarum examinatur, an pactum veræ emptioni adiectum sit vsurarium; & alia alibi.

Nec quod in obscuris minimum sequendũ.

Sed rursus obiicitur in obscuris id quod minimũ est præstandum esse, etiam Ecclesiæ: *l. titia. §. fin. D. de auro & argento legato.* sanè ea lex aliquos ita torsit, vt pro sua quisque sententia lectionem mutaret: etiam Tiraquel. *in tract. priuil. piæ causæ p. 25.* vt quamuis pro pia causa in obscuro quod maius est deberi sentiat, tamen in specie *d. l. titia* ab eo recedatur: sed ratio non permittit, vt pro lubitu suo quisque, & suæ opinionis argumento, à recepta lectione recedat: præsertim hac, quam castigationibus Haloandri & Pandectis Florentinis conformem asserit Couuar. *in c. iudicante. 4. de testam. & Menoch. præsumpt. libro 4. p. 106. n. 33.* vbi eâ lectione retentâ Ecclesiæ legatum, si obscurum sit, deberi quod est maius, vterque rectè docet, & communem esse tradit.

Ecclesiæ in dubio debetur quod est maius.

Igitur *in d. §. fin.* in eo templo non nisi aut ærea, aut argentea erant dona, & decidit Scæuola deberi argentum, & sic maius quidem, hac lectione retentâ: minus autem, si leges, aurea vel argentea: qui hanc lectionem sumunt, quærunt cur Scæuola alioquin rogasset vtrum ex argento an ex auro signum, an æreum ponendum esset? sed debile hoc argumentum est, nam si aurea legas, aut argentea; quæram eodem argumento cur Scæuola mentionem facit æris, si in illo templo non nisi aurea aut argentea erant dona? Itaque Scæuola, cum in eo templo tantùm essent ærea vel argentea, in quo testator signum Dei fieri iusserat; auget quæstionem, & tertiam speciem ei adiungit, an ex argento, ære, vel auro fieri deberet, vt vnâ responsione duas quæstiones solueret: scilicet ex iis, quæ in eo templo erant, ærea scilicet vel argentea, præstandum respondet id quod est maius; scilicet argentum: innectit alteram quæstionem, si fauore templi præstandum est quod est maius, an non signum Dei statuendum sit ex auro? & hoc negat; sed ex argento: & ratio est, quia ea præsumptio, quæ facit in dubio præstari Ecclesiæ, quod est maius, vincitur ab alia præsumptione concurrente, quod, cum in eo templo dona non essent nisi ærea, aut argentea; testator loci consuetudinem sequi voluerit: *iuxta l. seruus plurium. §. fin. D. de legat. 1. ante omnia*, inquit, Iul. *patrisf. consuetudo, deinde regionis inquirenda est*: ante omnia ergo consuetudo huius templi in obscuro coniecturã volũtatis facit, censeturque testator fecisse legatũ iuxta cõditionẽ templi. *l. sed et si suscepit. §. si libertis. D. de iudiciis.* manet itaq; resolutũ *ex d. §. fin.* in obscuro præstandũ esse Ecclesiæ, quod est maius: ita tamen, vt illud non extendatur ad insolita, sed intra consueta coërceatur, adeoque ad rem nostram in reditibus piæ causæ debitis credendum est in obscuro non esse eos redimibiles; sed (quod est maius) irredimibiles esse habendos: siue per legata olim à testantibus rebus suis imposita ad perpetua ecclesiastica seruitia, vel perpetua pauperum alimenta, in quibus hi tituli sunt frequentiores, adeoque pro ea consuetudine præsumendum est ante omnia. *d. §. fin.* quam ideo iuuat coniectura, quam Iulian. *in d. l. si seruus. §. fin.* ita extendit, *sed & mens*, inquit,

inquit, *patrisfamilias, & legatarij dignitas, vel charitas, & necessitudo exquirenda est*: de mente testantium quis aliter dixerit? de legatarij dignitate, ecclesiæ, ministrorum Dei, pauperum Christi membrorum, de charitate vel necessitudine, *quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* quis hic arbiter sumptus, *iuxta d. l. qui luminibus. §. si inter D. de seruit. vrban. præd.* reditus his debitos non ex mente testatoris, dignitate legatarij, charitate & necessitudine, consuetudine & fine testantium, non dicet esse irredimibiles? præsertim cum Menoch. *d. præs.* 106. ex singulis his causis tradiderit in obscuris deberi id quod est maius. sed & maximè expendit *n.* 14. 20. aliis præstandũ semper esse quod est maius, quando alioquin corrueret mens testatoris, aut in partem minueretur: vt infinitæ testantium voluntates, religiosæ & piæ fundationes, missæ, sacra ministeria intereant oportet, si reditus omnes censeantur irredimibiles, non apparentibus titulis: horum bellorũ iniuria magna parte deperditis, insolentia militum conscissis, igne vnâ cum templis atque arcis, in quibus seruari solebant, absumptis.

Et vero his circumstantiis, *quas expendit Iulian. in d. l. seruus. §. fin. D. de auro legat.* applicitis & consideratis in reditibus, vt mox fecimus, non remanemus in obscuro in quo minimum sequendum sit, sed res potius lucida est habenda; in qua tot sunt pro causa pia præsumptiones iuris. Nam probatio etiam est quæ fit per præsumptiones. *tot. tit. X. de præsumpt.*

Vota in minori an maiori mensura sint soluenda?

Sed rursus in eandem rem obiicitur *c. ex parte. X. de cens.* vbi qui vota soluunt in minori mensura, non sunt cogendi soluere in maiori: sed verè non id dicit Pontifex ibi indistinctè, sed rationem sequitur *d. l. si seruus. §. fin. D. de legat.* 1. *ante omnia*, inquit Iulian. *ipsius patrisf. consuetudo, deinde regionis exquirenda est*, Pontifex d. c. *ex parte* sic inquit: *cum ergo non constat ad quam mensuram antecessores eorum prædicta vota persoluerint*: ecce cessat patrisf. consuetudo: pergit ergo Pontifex; *credimus distinguendum, vtrum habitatores regionis ipsius, qui ea continuò persoluerunt, ad vnam & eandem mensuram huiusmodi vota persoluerint, an ad varias & diuersas.* ecce inquirit Pontifex consuetudinem regionis persoluentium; & ex ea decidit primo casu ad vniformem mensuram esse cogendos; in difformi autem soluentium consuetudine, cum & in minori & in maiori mensura soluendi essent consuetudine, non esse cogendos ad maiorem, qui ex consuetudine in minori satisfaciendi præsumebantur esse possessione, quam per exactionem maioris non debere interturbari decidit ibi Põtifex; & addit causam etiam casui ibi proposito singularem: *quoniam*, inquit, *cum huiusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt à viris ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur temporalibus lucris inhiare*: duo ergo considerat ibi Pontifex: primo vota huiusmodi gratuita fuisse ab initio: 2. Ecclesiasticos viros non debere in iis versari vt exactores: vota enim huiusmodi Compostellana, de quibus ibi agitur, certo ibi constat ab initio fuisse gratuita, adeoque magis vouentium conscientiæ relicta, quam rigidæ exactioni: quæ etiam ibi non deceat, quo minus alij vouentium auertantur. *potest*, inquit, *Couuar. in d. c. iudicante. n. 6. capitulũ illud intelligi ex benigna interpretatione Romani Pontificis, ne videantur persona ecclesiastica inhiare lucris tẽporalibus tanquã exactores, cum illud votum factum fuerit ab initio gratuitò.* eandemque rationem probat Menoch. *d. præs.* 106. *n.* 33. adeoque non tam ea ratio sumpta est ex iure partium, de quo in quæstione nostra quærimus, quam ex pia sacræ politiæ ratione: vt in votis Compostellanis nullus sit rigor exactionis, in viris Ecclesiasticis, aduersus pios peregrinos, itinerum aliisque

aliisque molestiis afflictos, in materia votorum, quæ ab initio constat fuisse gratuita. omitto alias *d. c. ex parte* rationes à Panormitano ibi deductas, ob quas vocat illius Capituli casum mirabilem.

Sed in contractibus non eadem ratio.

Non hic versamur in iisdem terminis, sed in reditibus antiquis, qui debiti quidem inueniuntur per registra &c. sed nescitur qua ex causa sint debiti, an quia pecunia data est ab Ecclesia in emptionem, an res ex quibus debentur in emphyteusim, in censum, in perpetuam locationem, an quia testatores rebus suis imposuerint, vt ex iis sumptus soluerentur ministeriorum sacrorum, aut pauperum alendorum ab ipsis præscripti: si priori casu; redimibiles sunt ex constitutionibus Pontificum, & Principum reditus emptos redimendi perpetuò facultatem dantibus: posterioribus autem casibus nullæ Pontificum aut Principum constitutiones redimendi facultatem faciunt; nec natura contractuum, neç mens aut consuetudo testatorum ad perpetua ministeria relinquentium.

Quæ in his locis, vel ideo magis iuuatur, quod edicto 1571. non tantùm redemptio permissa fuit redituum pecunia originaliter emptorum; quod & priores Pontificum & Principum constitutiones concesserant; sed etiam reductio ad annuam præstationem pecuniariam eorum redituum, qui pecunia empti fuerant, in speciebus annonariis soluendi. in vim cuius edicti infiniti mox huiusmodi reditus fuerunt ad annuam præstationem pecuniariam reducti, in quibus poterat esse probatio pecuniæ numeratæ, & propterea per lapsum tanti temporis, post tantas bellorum iniurias minus credendum est amissis nunc titulis, reditus piarum causarum esse redimibiles, sed antecessores qui tempore edicti fuerunt, habuisse notitiam titulorum, causarumque ob quas non essent redimibiles, ideoque non redemisse: quodque alioquin non præsumerentur, voluisse tot annis suum iactare, non petendo reductionem ad præstationem pecuniariam annuam, multo benigniorem, quàm præstationem annonariam singulis annis in speciebus, aut pretio pro variatione fori factam.

Consuetudo in specie soluendi longo tempore præsumptionē facit pro irredimibilitate.

Quod si Iason. *in l. 2. C. de iur. emphyteut.* visum fuerit ex solutione canonis quadragenariâ præsumi censum esse emphyteuticum; quod si etiam visum Innoc. *d. c. ex parte* non obtinere quando pia causa possidet, & quod antiqua possessio pro constituto sit, & perpetua habenda: *Wames. resp. iur. pont. tom. 2. cons.* 507. *n.* 4. sane talis præstatio in speciebus vel pretio pro fori variatione dissimili tot nunc annis post beneficium illius edicti 1571. facta possessionem tribuit piæ causæ, vt reditus huiusmodi censeantur irredimibiles: quæ possessio transfert onus probandi in aduersarium; quamuis piæ causæ illud incumberet, prout ex aduerso incumbere debitori (qui etiam postulans ad redemptionem admitti fieri debet actor, & asserere reditum esse redimibilem, quem ea propter allegata probare oportet. *l.* 51. *D. de probat.*) interpretatione edicti pro clero Namurcensi facta anno 1573. à secreto Regis Concilio declaratū est, vt supra est dictum, prout etiam edictum 1571. expresse faciendæ reductionis, inquisitionis sumptu debitorem onerat tanquā actorē, & ad quem probatio pertinet *Wames.* 1. 2. *resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 507 *latè.*

Præsertim post d. edictum regium.

Et interpretationē; Maximè vbi innotuit.

Eò magis in diœcesi Antuerpiensi hæc obtinere debent, quod *anno 1610. in synodo diœcesana tit. 21. de conseruatione & recta administratione bonorum ecclesiasticorū ar. 21.* eadem setentia pro clero Namurcensi lata, & ad calcem Synodi subiuncta, pro interpretatione legitima edicti 1571. est promulgata, & pro iure obseruari mandata, declaratumq; ex ea ecclesiasticorum redituum debitoribus incumbere demonstrare in originaria eorū acquisitione interuenisse pecuniam, eosq; solos in quibus pecunia originaliter interue- nit

Q

semper omnia dici possunt, neque procedere potest argumentum ab authoritate canonis, aut legis negatiua, non id dicit ea lex, ergo non id iuris est.

Rursus non obest *lex qui semisses* 13. *D. de vsur.* & similes, vbi creditor per multos annos minores vsuras recipiens postea maiores petens exceptione repellitur: quia in odiosa illa vsurarum materia facilis est remissionis præsumptio: imo non tantùm ex minorum receptione maiorum remissio: *vt d. l. qui*, sed & ex aliquorum annorum omissione totalis liberatio: *l. cum quidam.* §. *diuus. D. de vsur.* non sunt in eadem causa reditus, sed alio iure atque emptionum regulis consistunt. quinimo cum hoc in casu apocha quotannis datur, professio fit, solutum esse reditum frumentarium, qui est in obligatione, donec beneficio edicti 1571. reductus sit per modum, quo supra dictum est, ad annuam pecuniariam pensitationem, atque ita illius pretium volenti creditori pro re solutum est. cuiusmodi in re solutio vnius pro altero in annua præstatione numquam præiudicat. *vt latè tradit Wames. tom.* 2. *resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 482. *& cons.* 489. vbi *n.* 8. vt ex præstatione annua sine causa facta obligatio inducatur in futurum, requirit tempus memoriam hominis excedens, & ex huiusmodi, qualem diximus, apocha, solutionibus multo tempore factis, negat Kintschotius *resp.* 52. *n.* 15. exceptionem tacitæ remissionis obiici vllam posse.

Et meritò: quandoquidem *nuda præstatio, & receptio imposterum obligare non potest*, vt inquit lex *si certis annis. C. de pact.* quam etsi aliqui in obligatione inducenda, non verò in remissione locum habere credant; tamen ratio legis etiam in hac locum habet, quæ in illa: hoc enim quærit lex, an præstatio præterita sine sufficienti titulo trahat sequelam in futurum? quæ eiusdem considerationis est in obligando ac remittendo, si redituarium dicamus amittere ius imposterum pleni debiti exigendi ideo, quia in præterito non exegit plenè: præsertim cum in reditibus singuli canones, singula sunt debita; secus quam in vsuris accidat; quæ accessoriè dependent à sorte principali. Et verò donatio vel remissio de præterito non potest inducere obligationem donandi, vel remittendi in futurum: si verum est actus agentium non operari vltra eorum intentionem; siquidem nemo ita iactare suum præsumitur, vt non tantùm donet quod minus recipit de præsenti, aut præterito, sed & se obstringat de futuro vt remittere & donare similiter teneatur. solutiones huiusmodi acceptæ præsumptionem potius precarij, vitandi calculi intricati, ignorantiæ veteris monetæ, aut inaduertentiæ, quam huiusmodi obligationis inducendæ præbent in redituario: præsertim in beneficiatis, & bonorum ecclesiasticorum administratoribus: qui etiamsi velint quod suum est donare, non possunt tamen quod beneficij est, aut piæ causæ: cuius sunt futuri canones, quorum solutionem imposterum minuere est alienare: quod ipsis sine graui peccato non licet: non ergo sumenda ea præsumptio, quæ peccatum inuoluit: & propterea, quodque reditus dissimiles sint vsuris, harum restrictio, aut imminutio, facilius præsumatur odio vsurarum, quod in reditibus non æquè obtinet; credi potest Pontifex *in d. c. olim* nullam fecisse mentionem tacitæ remissionis, quæ in vsuris vtique obtineret factâ solutione vniformi 36. annorum, quæ ibi accidit: sed decisionem ex præscriptione deduxit, & nullâ habitâ ratione præsumptæ remissionis, imo ea nullatenus admissa, sed tacitè reiectâ, omnino condemnat debitores

ad præstationem imposterum pecuniæ maioris, ob præscriptionem 40. annis non completam: procul dubio Pontifex si rogatus fuisset, an cum mala fide, & sine titulo, præscriptio eo in casu obtineret, respondisset negatiuè: *ex reg. 2. de reg. iur in 6.* quod possessor malæ fidei vllo tempore non præscribat; quod præscriptio nulla, nisi immemorialis sine titulo procedat, multò minus aduersùs proprios titulos. vt omittamus quod tradit Kintschotius. *d. resp.* 52. *n.* 11. quod cum maioris monetæ petitio ac receptio minoris, sit facultatis; contra eam nulla cadat præscriptio, nisi debitores super maiori moneta conuenti recusassent, ac deinde legitimum tempus effluxisset: ad quod 30. vel 40. anni non sufficerent. vnde etiam indies videmus regios & dominicales census passim per tempora augeri; quamuis pro speciebus annonariis animalium, & certorum antiquorum nummorum longissimo tempore vniformiter minor solutio fuerit facta.

CONSVLTATIO IV.

An filiis hæredibus competat ius retractus rebus à patre venditis.

Retractus gentilitius omnibus generatim consanguineis venditoris à consuetudine ferè vbique gentium vsurpatâ conceditur, sed proximis ante alios, quasi in ordinem edicti successorij. & est beneficium legis consuetudinariæ familiarum conseruandarum fauori tributum. lege etiam sacrâ olim concessum. *Leuit. c.* 25. quapropter dubitari non potest, quin filiis rerum à patre venditarum primo gradu *vnde liberi* retractus dandus sit. *vt clarè probat c. constitut. X. de in integ. rest.*

Si filiis, ergo filiis hæredibus: nisi hæc qualitas contradictionem inuoluat, quæ illud legis beneficium excludat. quale non est quod filius hæres eadem cum patre sit persona, contra eius factum venire non possit, præstare illud teneatur, melioris quàm ille conditionis esse nequeat, &c. siquidem si retractus patris factum oppugnaret, hæredem, qui illud præstare deberet, quemq; de euictione teneret actio, multo magis agentem repelleret exceptio.

Competit, nisi quid aliud obsit.

Verùm retractus factum patris, non oppugnat, sed validum fuisse significat. nam inualidi, vt non entis nullus est retractus, nullæ qualitates, nullus iuris effectus.

Retractus factum patris non oppugnat.

Rursus non implicat contradictionem retractus, filij hæredis, siquidem filius patris factum non calumniatur, non iure dominij rem vendicat, quin imo patrem dominum fuisse contestatur, ex patris venditione lex ei retractum vt consanguineo concedit, non patri: tametsi lex sacra *Leuit. d. c.* 25. etiam ipsi venditori concesserit, adeoque nulla hic euictio intentatur, nulla in ipsum venditorem de euictione ob retractum datur actio, quamuis venditor stipulatus fuerit sibi habere licere: omnia enim hæc, non alicuius iure priuato. sed beneficio legis publicæ fiunt, quod per retractum emptionem ipsam in retrahentē transfert, adeoq; nec habet emptor, quod filio hæredi opponat, cum actio omnis ex empto sit in filium à lege translata, mox ac is retrahere se velle ritè declarauit, adeoque iam emptori dici potest tibi efficax actio, exceptioñe non competit, sed est omnis in retrahentem tibi à lege subrogatum transfusa. vt rursus omittatur, quod emptori de euictione aduersùs ipsum venditorem ob retractum, actio non detur, adeoque eadem nec obsit hæredi. quippe illius ratio est, quod retractus nihil aduersetur obligationibus ex empto, aut vendito, sed alio iure detur, illasúe in retrahentē transferat, actiuè & passiuè, in emp-

Nec contradictione implicat.

Nec beneficium hoc publicum ad euictionis causam spectat.

emptore sepeliat, donec fortè retrahens deficiat officio non satisfaciens, quando in emptore quasi reuiuiscunt.

Atque in hanc rem facit *d.c. constitut.X.de in integ.rest.* vbi filij tanquam proximiores venditoris patris consanguinei ad retractum admittuntur, & quidem defuncti patris, quod ibi significat vox *quondam*: cuius hæredes illos fuisse præsumptio est iuris, ex D. Paul. *ad Galat. c. 4. quod si filius*, inquit, *& hæres*. & hanc sententiam latè examinat Tyraquel. *de retract. gentil.* §.1. *glos.9.n.41. & seqq.* & affirmatiuam tenet, vt filius hæres admittatur ad retractum, aliosque plures eiusdem sententiæ auctores laudat, & suprà obiectis aliisque latè respondet. & pro hærede retrahente iudicatum fuisse refert à Cur. Mechl. Christin. *v.1.d.239.*

Filio hæredi competit retractus.

Specialis difficultas oritur ex consuetudinibus, quæ retractum concedunt, cum ea semper restrictione, dummodo consanguineus in venditionem non consenserit: atqui hæres adeundo hæreditatem videtur consensu suo defuncti voluntatem confirmasse, factumq; illius, vt tenetur, habere ratum, adeoque excludi: Enimuero Tiraquellus eandem sibi argumentationem obiicit, & tamen in affirmatiuam descendit, & præter alias solutiones, qualitates filij consanguinei & filij hæredis ita disparatæ sunt, vt in quantum hæres faciat quidquid hæres facere tenetur: in quantum consanguineus, non impediatur ab obligatione hæredis. ipse defunctus impedire quamuis posset, nullatenus retractum impedire tenebatur, nulla ex empto obligatio ad id astringebat, non ergo strictius hæredem obligatum reliquit. ex empto obligatio omnis est, vt vel dominium transferatur, vel ita habere liceat, vt si res euincatur, euictionem venditor eiusue hæres præstare teneatur: at hic nulla est dominij aut possessionis euictio, quinimo causam illius approbat quisquis retrahit: venditorem enim dominum fuisse eo ipso asserit fundi familiaris, quo in ius illius succedere contendit. prædonũ enim & iniustorum possessorum legitima successio non est, neque in id beneficia legum aut consuetudinum inuenta sunt.

Quid si filius cõsenserit venditioni?

Si vt hæres nõ ei obest, si vt consanguineus secus, vbi cõsensus retractum impedit.

Sed & consuetudinum verba accipienda sunt strictè, & in propriis terminis verborum, in vero casu, & non ficto, vt est communis omnium doctrina: mores enim & consuetudines non fictis actibus inducuntur, sed veris: adeoque sumenda de eo, qui positiuo actu in venditionem consenserit: cui quod semel placuit, displicere amplius non potest. cuius consensu emptorem fortè aliàs non empturum decipi non oportet. At verò quæ dicta sunt de hærede, quod eadem cum defuncto persona, factum ipsum fecisse, adeundo hæreditatẽ confirmasse, ratũ habuisse videri, & teneri censeatur; iuris fictiones sunt: at in veritate personæ, & actus diuersi sunt: neque verò ac positiuo actu hæres tenetur consentire aut ratum habere, sed obligatio re ipsâ non alia à iure producitur, quam vt venditor eiusúe hæres ad dominium transferendum teneatur, vel ad euictionem. Quæ obligatio nullam habet incompatibilitatem cum iure retractus: quod beneficium est legis consuetudinariæ: non ad irritandam, aut oppugnandam venditionem inuentum; sed ex ea deductum ad transferendam illam in consanguineum.

Consuetudo de consensu loquens de consensu accipienda est qui exprimitur aliter quàm per hæreditatis conditionem quæ iuris fictio est.

Accedit quod retractus non iuris ciuilis sit, vt illæ fictiones, sed ex consuetudine quamuis generali inductus, & à iure canonico *in d. c. constitut.* receptus: atque ita per actus non fictos, sed veros passim inductus: adeoq; fictiones illæ iuris ciuilis ad eum transferri non possint; sed vera & realia esse oporteat ea, quibus inducatur, aut impediatur: aut alioquin si placet hærere in fictionibus, eâdem ratione quâ hæres & defun-

Retractus ad actus veros non fictos pertinet.

Alienum [illegible] persona.

ctus censetur eadem persona, ideo quod hæres in vniuersum ius defuncti succedat, recipienda erit & in retractu fictio, quod retrahens & emptor sit eadem persona, quod in huius vniuersum ius ille successerit, & iure consuetudinario in eius locum sit subrogatus, atque ita emptor personam non habeat quam amplius in hac scena agat.

CONSVLTATIO V.

De retractu bonorum quorum inuestiturâ factâ à consortibus, an ratificatione eodem ritu nondum factâ competat?

Retractus hic locum habet intra annum ab inuestitura coram lege loci.

PLerorumque locorũ hîc consuetudine atque edicto *anni* 1611. *art.* 37. retractus gentilitius admittitur, intra annum post inuestituram in emptionibus voluntariis, aut decretum in subhastationibus iudiciariis. Iterum generali consuetudine, *de qua testatur Christinaeus vol.* 1. *decis.* 379. & secundùm edicta 22. *Ian.* 1518. *quod citat ibidem Christin.* & 10. *Maij* 1529. *quod refert Curia Hollandiæ decis.* 32. & 6. *Decemb.* 1586. *quod edictum* 1611. *art.* 15. *obseruari iubet*, receptum est, vt inuestituræ, ad modum scotationis *de qua in c.* 2. *X. de consuet.* fieri debeant coram proprio loci magistratu; sub pœna nullitatis. Petrus fundum cum sorore communem vendidit, & coram proprio magistratu emptorem inuestiuit, *fortem se faciens*, vt vernaculum vocabulum sonat, *pro sorore.* ea venditionem coram notario ratam habuit. sed ea ratificatio coram magistratu fundi nunquam recognita est. lapsis aliquot pòst annis Titius consanguineus fundum vult retrahere, obsistit emptor. Titius negat sororis partem ritè inuestitã, affirmat emptor. Titiũ sanè iure potiorẽ facit ratio quod id, quod nostrum est, sine facto nostro in alium transferri non potest. *l.* 11. *D. de reg. iur.* traditio eius, qui dominus non est, nihil transfert. *l. traditio. D. de acq. rer. dom.* qui rem communem tradit, alienas partes transferre non potest. *l.* 1. 2. 3. 4. *C. de com. rer. alien.*

Itaq; partis sororiæ inuestitura à fratre facta irrita est. quia sine consensu sororis facta: ratificatio sororis ad effectus reales irrita quantisper coram fundi magistratu non est recognita, secundum formam edictalem adeoque non vlterius valet fratris inuestitura, quàm sororis ratificatio. quia vt tradunt Philosophi *propter quod vnumquodque tale, & ipsum magis.* ratificatio autem extra præsentiam magistratus facta, nullum ius transferre potest, adeoq; nec validare reali effectu inuestiturã; sine qua non excluditur retractus: valor ergo inuestituræ ab actu fratris non potuit incipere, & retrotractio locum non habet, cum extrema sunt inhabilia. *l. si is qui pro emptore, & ibi. DD. de vsucap.* aut impedimentum in medio positum est, aut ius interim tertiò partum. *l. potior in princ. &* §. 1. *D. qui pot. in ping. l. si partem.* §. *vlt. D. quemad. seru. amit. l.* 1. §. *si quis filium. D. si tab. testam. null. ext.*

Seu ratificatione coram eadem.

Sed & actus à principio nullus ob defectum consensus, postea accedente consensu incipit valere prout ex nunc: *iuxta Glos. receptam in reg. non firmatur de reg. iur. in* 6. *verb. sed nouo ibi valeant ergo.* at verò hæc inuestitura per ratificationem non valet prout ex nunc, deficiente in eadem ratificatione formâ edictali: nec valet prout ex tunc; ob mandati defectum, qui pro tempore inuestituræ erat. Vnde traditũ est, quæ quis non potest ab initio facere sine certa solemnitate, nõ posse sine eadem ratificare. *Innoc. & Zabarella in c. cum dilecti. X. de empt. & vend. Tusc. ver. ratificatio conclus.* 20. *n.* 7. *Tiraq. de retract. gentil.* §. 1. *glos.* 10. *n.* 90. *arg. l. si vt proponis la* 2. *C. de nupt. l. nuptia. D. de rit. nupt. citat Roman. Decium, Barthol. Socin. &c.* Vnde in casu *d. c. cum dilecti* sicut sine solemni-

Eademque solemnitate factâ quâ fieri debet inuestituræ.

lemnitate venditio rei ecclesiasticæ fieri non potest, ita neque ratificatio. & Tiraq. *d. glos. 10. n. 87. & seq.* ex eâ doctrina ibi decidit, quod sicut retrahens intra annum debet retrahere, ita & ratificans retractum suo nomine ab alio factum intra annum ratificare. *n. 91. 92. 93.* Itaq; sicut inuestitura nô potest fieri sine solemnitate edictali, ita neque poterit fieri illius ratificatio sine eadem, id est, non aliter quàm coram magistratu rei sitæ.

Præsertim cum ratificans dicatur auctor facti, perinde ac si ab initio fecisset. *l. si pupilli. §. item quæritur in verbis, sed ratificatio tuum fecit negotium. & iterum in §. seq. D. de neg. gest.* adeo vt sicut primitus incipiendo aliquis auctor esse non potest sine legalis formæ obseruatione, ita neque ratificando.

Quin imo magis, locus, modus, tempus, forma, valor inspicitur ratificationis, quàm primi actus. *Tiraquel. vbi supra. n. 66. 67. 68.*

A tempore ratificationis currit annus.

Sic Charond. *respons. lib. 2. R. 76. sub fin.* venditionē negat perfectam, nisi à die ratificationis, vel annum priùs incipere retractui præscriptum, atque ita ait iudicatum 1560. 1595. *& iterum lib. 7. respons. 36. Papon. arrest. l. 11. T. 7. de retraict. lig. art. 33. Choppin. ad consuet. And. l. 1. c. 81.* vbi aliud arrestum citat 1578. optimè Annæus Robertus *rer. iud. l. 3. c. 17.* atqui ita ratificatio exclusiua retractus talis esse debet, qualis actus ratificatus. qui, cum requirit ex edicto præsentiam magistratus, eandem requirit ratificatio. quod sentit Christinæus *ad consuetudines Mechlinienses in comment. tit. de retract. art. 9. n. 10. verb. daer naer niet,* excipiens pactum retrouendendi, & casum ratificationis, vt post inuestituram retrahens admittatur, exemplificans in marito venditore, vt ratificante muliere (vtique post inuestituram, vt exceptio sit de regula) agnatus admittatur.

Edicta vt traditiones immobiliū

Accedit quod tam ratificationi quàm venditioni ratio edictorum conueniat, & verba. ratio quidem; quia fraudes & incommoda, quæ causantur edicta, tam in ratificationibus obtinent, quàm in ipsis contractibus. Verba quidem; quia ratificatio non est particularis aliquis contractus, nominatus, aut innominatus, sed ipsa species negotij, quod ratificatur. ratificatio emptionis, venditionis, permutationis, emptio, venditio, permutatio: ratificans, emptor, venditor, permutator, ratificans auctor actus censetur, *ratificatio tuum constituit negotium*, inquit, *d. l. si pupilli.* consequenter ratificata venditio, emptio, permutatio, non interpretatiuè tantùm, sed disertè comprehensa est sub dispositione edictorum, requiritque edictalē formam, vt inuestitura ratificata præsentiâ magistratus munita sit, vt operari possit exclusionem retractus. quia quod nullum est, nullum producit iuris effectum: non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum: adeoque neque inuestitura, quam ius seu edicta pro illegitima, prò nulla habent.

fiant coram magistratu, tam obtinent in ratificatione quàm actu.

Qui emptorem rei communis pro altero inuestit se fortem faciens pro domino nō excludit retractū, qui vera & legitima tantum inuestitura excluditur.

Quod obiicitur Petrum in inuestitura fundi communis se pro sorore fortem fecisse, & eiusmodi inuestituram à praxi quotidianâ probari, adeoque eam retractus exclusiuam esse, ideo recipi non potest; quia consuetudines & edicta, dum quippiam exigunt, ratum id & efficax non irritum esse volunt. *l. nomen. 164. D. de verb. signif. l. aliud. D. eod.* capere cum effectu accipitur. sicut peruenisse propriè illud dicitur quod est remansurum. *l. stip. de verb. signif.* sic in iure versum non dicitur, nisi quod durat. *l. si pro parte. §. versu. D. de in rem vers.* non satisdatum, nisi effectus maneat. *l. 1. §. quod aut. D. quorum legat.* non possessum, nisi stabilis sit possessio. *l. non videtur. D. de acq. poss.* non diuertisse, nisi quæ emansit. *l. plerique D. de rit. nupt.* sic quod nullum est sub nomine actus requisiti non comprehenditur. neque requisitus

per actum nullum satisfacit. condemnatum accipere debemus, inquit Vlp. *in l.4. §.condemnatū de iud.* eum, qui ritè condemnatus est, vt sententia valeat: cæterùm si aliquâ ratione sententia nullius momenti sit, dicendum est condemnationis verbum non tenere: & idem in *l. non putaui. §. non quauis. D. de bon. poss. cont. tab.* non quæuis exhæredatio submouet filium à contra tabulas bonorum possessione, sed quæ ritè facta est.

Vtique ergo consuetudines, atque edicta ad exclusionem retractus requirentia inuestituram, accipienda sunt cum effectu de valida & efficace: illam, quæ nulla est, dicendum inuestituræ verbum non tenere: non quamcumque inuestituram submouere agnatum à retractu; sed eam quæ ritè secundùm leges & edicta est facta. atqui huiusmodi inuestitura, quam frater pro sorore facit, non est efficax: quia soror eam reprobando effectu destituere potest: neque ratificando sine magistratu reddit validam; nisi quantum attinet ad personam ipsius, adeo vt mutato arbitrio alium coram magistratu inuestiens, in hunc ius reale demum transferret, atque is alteri præferretur. *iuxta l. quoties. C. de rei vend. Christin. d. decis. 370. n. 23. vol. 1.* in rem vires non habet ratificatio sine magistratu facta, non ergo inuestituram reali effectu validam facit. non potest illi plus virium tribuere, quàm ipsa habet. ergo illa verba *fortem se faciens*, id operantur quidem, vt promittens de euictione se obliget: sed rem sic venditam aut eius dominum non afficit, eoque sensu praxis recipit taliter factas inuestituras, quasi de præsumpto absentium consensu. nam, si inuitis illis fierent, furtum, aut stellionatus non abessent, sed nihilominus reprobationem non impediunt. adeoque quoad rem ipsam inefficaces sunt.

Obligat ille se quidē de euictione rem non afficit.

Sed neque quippiam consanguineo officit obiecta alia consuetudo, vt qui partem in re vendita habet, excludat consanguineum retrahentem: quia agit consuetudo de iis, qui partes habent: quæ iam antè alio præuio titulo possidentur: non ex eo titulo, qui ipse in retractum reuocatur. præferuntur, inquit consuetudo, qui partes in rebus venditis habent. vtique ante venditionem tempore istius contractus. *l. Rutilia. 89. D. de contrah. empt. in verb. locum venisse quatenus tunc fuit, & circa eum decem pedes qui tunc fuerunt: l. 2. §. 1. verb. tempus quo venditio fit: D. de hared. vel act. vend. l. sed quæ loca, verb. tunc cum ea fieret cessio: D. de seruit. rust. prad.* non enim quæ pòst obueniunt considerantur. *l. in lege. 77. D. de contrah. empt.* quod ipsum: etiam textus consuetudinis aliâ parte firmat, vbi excipit, nisi, qui partes habent, consenserint in venditionē. agit enim ea exceptio de iis qui iam partes habebant. exceptio porro cætera non excepta declarat esse de regula, & eo genere, vnde illud excipitur.

Qui partē habet excludit consanguineū, dummodo ex alio priori titulo quā vnde retractus intenditur.

Insuper nihil mouet, quod consanguineus præsentauerit se ad retractum totius emptionis, quia id disertè in retractu partis exigit consuetudo B. situs fundi in causa reali seruanda. & ratio est, quia non est æquum vt teneatur venditor partem vnam emptæ rei retinere, alteram retrahenti permittere. an autem totam teneatur dimittere ob partem retractui obnoxiam consuetudines variant. *Tiraq. de retract. consang. §. 23. gl. 2. n. 6. 7. 8. 9. 10. & alibi passim*, & matrix quidem consuetudo Mechliniensis *tit. de retract. art. 21.* ad eum sensum videtur loqui, vt retrahere cum effectu liceat totum; quamuis pars tantum naturâ suâ retractui subsit: neque nisi totum possit inuito emptore, nisi in casum redimendæ seruitutis, fauore libertatis. *ibid. art. 26.* neque dici potest petitionem retractus totius ad partem non extendi, quia strictè in his sit versandum: siquidem dici non potest aliqua hîc esse extensio:

Retrahens debet totā emptionem retrahere, etsi ius tantum ex parte natum sit.

An venditor teneatur totam dimittere?

tensio: naturâ enim suâ & appellatione rei, *vt ait l. appell. 72. D. de verb. signif.* pars etiam continetur; & sub totum venit: vt hoc petito, hæc debeatur. præsertim cum narrata libelli conclusionem explicant.

An retractus sit stricti iuris?

quanquam nec hic odiosus censeri possit retractus ob fauorem conseruandarum familiarum adeo receptum, vt & sacris literis sit approbatus. *Leuit. c.* 25. & iure canonico. *c. constitutus. X. de in integrum restitut.* & generali ferè orbis consuetudine, & tabulis legum Brabantiæ *den landt chaertre* 1312. fauente etiam edicto an. 1611. vt hæc hodie nec odiosa esse, nec stricti iuris, vt statuta, dici possint, sed ius patrium commune. dictantibus iis tabulis, casum ibi omissum non decidendum ex iure scripto Romanorum, sed ex alio aliquo ibi deciso, cui maximè similis sit. qualia non admittuntur in iis, quæ stricti iuris sunt.

An omissa denuntiatio venditori non facta retrahenti noceat, & de forma sit?

Denique nihil emptorem iuuat, quod retractus denuntiatus non sit venditori, perpetuum enim in iure est, quod nemini de iure tertij excipere liceat, aut agere: quin semper obstet exceptio, *tua non interest, tibi non competit actio, quoad te liberas ædes habeo: l. vti frui. D. vsuf. quemad. pet. in verb. de suo enim non de alieno iure quem agere oportet:* adeoque excipere, quia excipiendo reus fit actor. Præterquã quod consuetudo impersonaliter loquitur, nec retrahentem obligat, sed intelligenda sit secundum matricẽ consuetudinem Mechliniensem, quæ *tit. de retract. art.* 2. hoc facit officij Ammanni, seu clerici. sed neque consuetudo tempus faciendæ denuntiationis præscribit, adeoq; officiarius tempestiuè eam facturus esset, quando decretum erit retractui locum esse, & vocandus venditor ad iurandum cum emptore de vero pretio. id quod iuuat etiam textus consuetudinis, *emptori & venditori petitio retrahentis renunciatur, vt in oppositionem veniant, aut agant prout iuris.* quibus verbis se ipsam explicat, cur fiat denuntiatio. nam oppositio solum emptorem respicit. venditoris quippe nihil interest à quo pretium accipiat: sed eo præambulo deciso ad vtrumque pertinet altera præscriptæ denuntiationis clausula, *facere id quod iuris erit*, emptorem se non opponentem bonâ fide, retractum agnoscere, eoque agnito super vera pretij quantitate cum venditore iurare. nam ante nullas partes, quas agat, habet venditor.

Vnde liquet denuntiationem ab ea consuetudine requisitam non esse pro forma actus, quæ foret indiuidua; sed pro causa finali; quæ diuiditur pro fine cuiusque: & propter quem, vel venditor, vel emptor vocari debeat. adeoque eius omissio non potest actum vitiare, sed tantùm subseruit fini respectiuè vtriusque, & sic applicatur tanquam medium tunc & quando ad huius vel illius finem tenditur: id est, ad finem emptoris, statim, vt sciat, an agnoscere & admittere retractum velit; atque emptis bonis cedere: an diffiteri, & se opponere: ad venditorem porro; postquam retractui locum fecerit voluntas emptoris, vel sententia Iudicis; vt veniat iuraturus super veritate pretij. ipsa certè consuetudo causam finalem expresè proponendo declarat manifestè nihil eam denuntiationem spectare ad formam actus, dum denuntiandum statuit respectiuè, vt supra, iam vtique in esse & forma sua perfectum.

CONSVLTATIO VI.

In cambio vsura censetur & punitur cum exceditur precium iustum ipsius traiectus.

CAmbium quod contractum est Francofurti inter Petrum & Ioannem arguitur vsuræ, ex eo quod excesserit longè cambiorum

ritur, & de contractu licitus an illicitus sit disputatur: liquet id ex verbo *vsurariam quodammodo approbantes prauitatem*, *&c.* quo non facit statutum chyrographi vim & mercimoniorum cursum conseruans, & prouisionalem dumtaxat consignationem indicens; saluâ omnis exceptionis penitiori inquisitione: nam alioquin censeretur eiusmodi consignatio etiam lædere iustitiam, cum v. g. indicitur cum peremptoria aliqua exceptio obiicitur, cuius prompta probatio non simul adfertur: quod cum dici vetet publica vtilitas in illo casu, etiam defendit ea præsentem.

Saluâ plenioris indagine.

De Locato.

CONSVLTATIO I.

In lignis cædi promissis mens contrahentium & annuæ cretiones spectandæ.

Elocata est villa in annos decem mense Martio 1598. tunc vt sonat instrumentum, deserta, & quæ per multos annos inculta iacuerat; eâ lege; vt conductor ligna debitè, suo tempore, quinto quoquo anno cædere teneatur, excepta vi maiori castrensi (non tamen infra mensuram vndecim digitorum) & siluescentem agrum ad culturam reducere, eradicatis stirpibus in agro natis. initio conductionis, conductor ligna cæcidit, atque iterum in Octobri 1602. iterumque id intendit annò 1607. sub finem, vetat locator, negatque debitè id fieri, & suo tempore, & post quinquennium, conductoremque, qui bis intra annos decem cæcidit, tertiam vicem numerare non posse; cum intra illud spatium duo quinquennia tantum numerentur: conductor instrumentum pro se citat, in verbis suprascriptis, atque alijs quæ in casum venditionis antè finem decennij ei certam summam addicunt, in vicem lignorum, quæ *in fine*, inquit, *conductionis decennalis ei competiissent.*

Semper in stipulationibus cæterisque cõtractibus id sequimur, quod actum est: *l. semper 54. D. de reg. iur.* idque si non euidenter appareat, ex verbis connexis, antecedentibus, & consequentibus, & ratione intellectus rei sententiæue obscuræ formandus est: *l. heredes. 21. §. sed etsi. D. qui testam. fac. poss. verb. vtique placeret coniectionem fieri eius quod reliquit ex vicinis scripturis. l. si quis. §. si initium. D. de edendo. l. qui non militabit. 28. §. filijs vers. tunc enim D. de hered. instit. l. inciuile. 24. l. non est nouum cum. seq. D. de legib. l. si seruus plurium 50. §. fin. D. de leg. 1. l. capienda 123. §.* quod factum est, cum in obscuro sit, ex affectione cuiusque *capit interpretationem. vbi Ioannes Ferr. mont. D. de reg. iur. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præs. 54. n. 24.*

Mens contrahentium vnde noscatur

ex verbis.

Memoria repetit instrumentum rerum statum illius temporis, cum tota hæc regio pene inhabitata, inculta, & siluescens iaceret; quare ex verbis contractus annexis, antecedentibus, & consequentibus, & pacti conuenti ratione, seu causa finali interpretationem eiusdem instrumenti, mentisque quæ fuit contrahentium, sumere oportet. & vt (histeron, proteron) à ratione incipiamus, ex pacto tenetur conductor intra singulos quinque annos ligna cædere. quare? ne rursum fundi illi siluescerent & sentibus vepribusque meliores arbores lignaque vtilia obsiderentur, sed situ obsitæ purgarentur, & quasi somno, ac veterno semisepultæ frequenti cæsurâ ad vitam accretionemque excitatæ validius se efferrent. vt obseruatione rusticâ notum est siluas longâ quiete emasculatas, frequenti cæsurâ emendatas, vberius crescere. quod & notat Ludouic. Charon. *resp. lib. 4. r. 28.* igitur oportet conductorem, seruatâ mensurâ quidem vndecim digitorum, & idoneâ anni tempestate, non pa-

& ratione.

tiligna venire ad maiorem ætatem quinquennali, oportuit illum initio, quod & fecit, cædere, quæ iam tunc erant maiora, oportuit idem præstare deinde post quinquennium, oportet & nunc lapso alio quinquennio in Octobri 1607. quod oportet, licet tempore contractus vilia erant ligna, nec tantæ operæ pretium. ideo stipulanti locatori spondet cōductor se cæsurum. tempore litis cariora sunt, non ideo minus, quod olim promittere debuit conductor, permittere nunc debet locator. neque enim stipulationis status ex pòst facto mutatur *l. Insulam* 124. *D. de verb. oblig. l.* 1. *D. ad reg. Caton. l. quod ab initio D. c. factum. c. non firmatur. de reg. Iur. in 6.*

Qui ad diē facere promittit, diem præuenire potest.

Contendit conductorem in secunda cæsura anno integro præuenisse, igitur quod præsumpsit per anticipationem, in fine habere non debere. 1. respondeo non præuenisse; vt patebit ex computu annorum, quem mox instituam. sed nunc demus, præuenerit; nemo nescit eum, qui in diem promisit dare aut facere, diem præuenire posse, certaque die promissū statim dari posse. *l. stipulatio* 38. §. *inter. D. de verb. oblig.* totum enim mediū tempus ad soluendum promissori liberum relinquitur. *l. liber homo.* §. *decem. D. eod.* tempus enim promissoris gratia adiicitur. *l. cum tempus* 17. *D. de reg. Iur. l. cum qui* 41. *D. de verb. oblig.* ideoque non debet duriore interpretatione contra ipsius commodum produci ad seueritatem. *l.* 25. *D. de leg.* vel in eius odium retorqueri. *c. quod ob gratiam de reg. iur. in 6.*

qui in fructibus immaturis præuenit, non ideo à maturis arcetur.

Sed esto, insuper non licuerit præuenire, præuentum tamen sit: nihil id tamen mutarit pactum de vltima cæsura conductori debita, neque enim corrumpi, aut mutari, quod rectè transactum est, superueniente delicto potest. *l.* 2. *D. de itinere actuque priuato d. l. insulam. D. de V. O. d. l.* 1. *ad reg. Caton.* separatum est hoc ius à delicto, ex separatis nihil infertur. *Euerard. in loco à separat.* vtile ab inutili non vitiatur. hoc & ipsum confirmat lex *& hæc distinctio.* §. *cum fundum D. locati l. si absens.* §. *fin. de vsufructu Molin. ad consuet. Par. tit.* 1. §. 1. *glos.* 8. *n.* 32. 33. 34. 35. nam vbique dicitur si intempestiuè fructus colligantur fraudulento consilio ad alterius ius interuertendum, colligentem eos cum interesse quantitatis teneri restituere. de fructibus autem maturis insequentibus propterea in commissum trahendis ne verbum quidem. quin imo *d. n.* 34. sic ait sane *intelligitur quando vsusfructus erat duraturus, & durauit vsque ad inclusionem temporis illorum fructuum: quia cum tunc non intersit proprietarij, potest fructuarius ante tempus vel immaturos fructus colligere & pro libito disponere.* quare cū an. 1602. nihil interfuerit locatoris immatura ligna cædi, dummodo anni tempestas, & modus non excederetur; & ea de quibus agitur nunc matura sint, ad quinquennalē ætatem, & iustæ collectionis tempus peruenerint, non aliud locator impedire potest, quam ne modus & anni tempestas negligatur, quando conductor præsertim decennalis instar domini sit, etiam ad locatoris exclusionem. *l.* 2. *D. locati l.* 1. *&* 2. *D. si ager vect. Conan. in comment. in princ. & fin. n.* 1. *eod. tit.* igitur, sicut dominus, pro suo arbitrio *l. in re mandata. C mandat.* quo ad fructus v. g. qui in syluis cæduis consistunt, quod lubet, potest; quatenus lege aut conuentione non prohibetur.

Deberi autem vltimam cæsuram ex supradictis constat, quia conductor singulis quinque annis cædere debet, admissa sola exceptione vis maioris castrensis: exempla autem declarant regulam: *Authent, de non alienandis aut permutandis rebus ecclesiæ.* §. *vt autem vbi glos. col.* 2. *& bene glos. in l.* 1. *D. de reg. iur.* vbi verbum *firmat* bene exponit, *declarat*; exceptio autem hæc est à regula quinquennalē cæsuram precipiente; stultam

stultam facies, si à permittēte dicas. Itaque præuenire, non differre vltra quinquenniū cæsurā potest conductor. quæ obligationē habent, facultatem habent. omne enim necessarium possibile est. Iure pactoúe necessarium, iure pactoue possibile. Verba etiam alterius pacti de soluenda certa summa in casum venditionis intra decennium in vicem cæsuræ lignorum, quæ in fine conductionis competiissent, omne effugium, latebrasque præcludunt, vt herbam præbere teneatur locator. etsi enim conditio venditiōnis non euenerit, tamen narratiua verba, *quæ in fine competisset*, intentionem contrahentium declarant.

Maturi initio conductionis cōductori competunt.

Sed &, vt non præuenisse constet, nunc supputemus annos. ante co ductionē villa per multos annos deserta iacuerat, ligna quinquennalia, decennalia, & maioris ætatis erant, competebat conductori ea cædere. *l. diuortium a ius. l. fructus* §. *Pomianus vers. neque enim vindemia tempore*, & §. *non solum in verb. si maritus prope partum oues doti acceperit, item proximas tonsura, post partum & tonsas oues prot nus diuortio facto, &c.* vbi maritus ex fundo dotali vindemiæ tempore in dotem accepto statim fructus colligit, & partus ouium accipit, & tondet, lanamque suam facit.

Cretionū lignorum cōputatio.

Fieri ergo potuit, & quia ligna supra quinquennium non cæsa manere vetabantur, debuit. & facta est prima cæsura statim initio conductionis, id est Martio 1598. eam secuta est stirpium cæsarum cretio vsque ad hyemem 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. ecce anni, & accretiones quinque, vsque ad hyemem 1602. hac hyeme facta est secunda cæsura post quinque accretiones, ab hac cæsura quinque iterum accretiones numera 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. hyeme ergo 1607. cædi potest vsque ad Martium 1608. quo finitur conductio. quamuis ergo præuenire tempus quinquenniorum frequenti cæsurā in bonum prædij syluescentis non licuisset, sed post singulos demum quinque annos lapsos cædere, tamen quinque nunc anni sunt, vt fuerunt anno 1602.

Cretionum numerus annorum numerum sequitur.

Porrò in his annorum computationes faciendas esse pro numero accretionum euadit ex eo manifestum quod cum anni ciuilis, naturalis, continui, & vtilis variæ sint computationes, *vt latè habet Tiraquel. de Retract. gentil.* §. 1. *glos.* 10. *dedans l'an in princ. & multis num seqq. A. i. Rob. rer. iud. l.* 3. *c* 3 adeo vt propter vtilitatem aliquando octodecim mentes comprehendat. *l.* 1 §. *d inde ait Prætor in verb. propter hoc si æstate interdicatur nonnumquam annum & sex menses continere*, (scilicet interdictum quod, vti prætorio iure introductum, annuum est.) *D. de aqua quotid. & æst.:* idcirco rectissime in annorum computu faciendo iura inspici voluerunt mentem contrahentium, morem, vsumque. *l. nec semel.* §. *si in habitatione, vel in disciplina legetur: sic annua vel quotannis, quibus diebus pensio debetur habitationis, vel mercedis disciplinarum eisdem intelligitur legatum, relictum, coniectura voluntatis facta: D. quando dies leg. l. firmio.* 26. §. *fin. D. quando dies leg. verbu pater annua. l. ex vsu. D. de vino frum. & oleo leg. l. item queritur.* §. *fin. & ibi glos. in verb. prout in fine. D locati. d. l. diuortio.* §. *ob donationem. D. sol. matr. Caualcan pulchre p.* 1. *in decis. de Cont. decis.* 43. *n.* 54. *vbi plurimos citat.* Porrò nunc quæ fuerit mens contrahentium in obscuro non est, propter dispositionem contractus in articulo proxime præcedenti allegatam, ex qua constat hunc annorum computum non faciendum de puncto ad punctū temporis, sed de accretione in accretionem, æstate in æstatem. sic vbi in rebus ecclesiasticis veti-

tum est fundos vltra triennium elocare, si illi singulis tantùm bienniis fructificent, biennia pro annis numerantur.

Alioquin si hic non cretiones numerandæ, sed de puncto ad punctum temporis facienda foret computatio; non bis cædi ligna, sed semel dumtaxat intra decennium possent: nam finem quinti anni statim excipit initium sexti, & cæsura in puncto absolui non potest.

Præsertim cum à principio sic vsurpatum fuit.

Iuuat, quod locator cædentem vidit conductorem initio, & anno 1602. & tacuit: quod si non pro consensu est *ex. c. is qui de reg. iur. in 6. Litem quaeritur. §. fin. vbi glos. ad verb. consensisse. D. locat.* saltem vbi de conuentionis obscuræ interpretatione disceptatur, ex huiusmodi taciturnitate, quis contrahentium fuerit animus demonstratur: *Menoch. de præsumpt. lib. 6. præs.* 35. *n.* 33. à facto enim subsecuto declaratur præcedens animus. *l. sed Iulia. §. proinde ibi, intelligendum ab initio sic accepisse. D. ad Maced. ita Menoch. ibid à num.* 23. *vsque ad finem, vbi citat Crauet. consil.* 226. *n.* 6. qui docet ex subsecuto actu mentem dubiam disponentis declarari. *Socin. Iun. in cons.* 6. *n.* 37. *lib.* 2. ex subsecuto facto declarari, quæ de re intellexerint contrahentes: *Parisi. cons.* 20. *n.* 16. *lib.* 1. verba dubia Principis qui aliquid concessit ab euentu facto, & obseruantiâ subsecutâ declarari.

Neque locator legē apertius dixit.

Denique contra eum, qui legem dicere potuit apertius, facienda est interpretatio: *c.* 57. *de reg. iur. in* 6. & ambigua pactio venditori, &, qui locauit, nocet: *l. veteribus.* 29. *D. de pact.* & non conductori qui certat de damno vitando: *l. non debet.* 42. *§. in re obscura. vbi Ioan. Ferrar. D. de reg. iur.* & iactura fructuum, lignorumúe cæduorum intra spatium suæ conductionis, quo vicem domini gessit, & mercedem locatori soluit, natorum, quam simul & ligna ipsa, seu fructus locator lucro habere contendit: nihil autem iniquius est, quam rem simul & pretium petere.

CONSVLTATIO II.

Emphyteutam cessantem propriâ authoritate repelli quando admittendum.

GRauis est controuersia, & inter communes contra communes relata à Ceuallos *quæst.* 14. & tùm à theoricis, tùm practicis in diuersas sententias distracta, vtrum emphyteuta propter canonem non solutum propriâ authoritate expelli possit à domino? Sanè si absque præiudicata opinione res examinetur ad rationis trutinam, in affirmantem opinionem grauia momenta inclinabunt.

Igitur examinanda est natura contractus emphyteuseos, quæ tantùm habet similitudinem cum locatione, & conductione, emptione, & venditione, vt iam olim alij huic, alij illi annumerauerint. Et quamquam Zeno propriam ei naturam esse declarauerit; *l.* 1. *C. de iur. emphyteut.* tamen similitudinem, quam cum vtrisque habet non sustulit.

Cum locatione & conductione similitudinem habet, quod emphyteutæ, quamuis perpetui, non efficiantur domini, quamuis eis competat in rem actio: *l.* 1. & 3. *D. si ager. vectigal.* cum venditione; quod emphyteuta, vt emptor, sentit periculum, damnumque, quod non totam aufert rei substantiam, adeoque dominium concedentis. *l.* 1. *C. de iur. emphyteut.*

Ex his sequitur, quod sicut locatori permissum est conductorem finitâ locatione, aliisque casibus expellere: *l. æde. C. locati. l. quæro. §. inter. D. eod.* ita etiam liceat

liceat domino finitâ emphyteusi emphyteutam expellere. &, si verum amamus, non aliter accipi possint verba *l. 2. C. de iur. emphyt. volenti ei licere eam à prædiis emphyteuticariis repellere;* item *omnimodo eo si dominus voluerit repellendo;* item *domini facultas oriatur emphyteutas suos repellere;* item minimè *deiectionis timere periculum;* item c. *poterit. X. locati verb. iustè potuisset repelli.*

Iterum quemadmodum in locato durante conductione conductori in rem actio datur aduersùs quemuis possessorem, ita & emphyteutæ: *d. l. 1. & 3. D. si ager vect.* etiam aduersùs ipsum dominum; *ibidem:* sed non simpliciter, at *ita tamen*, inquit *l. 2. sed si vectigal soluant.* quod si ergo non soluant, actio aduersùs dominum non datur. à contrario sensu. quod argumentum in iure est validissimum, si disertè contrarium decisum non sit, vt hoc in casu nullibi reperitur. (nam quæ obiiciuntur generalia sunt, & per similitudinem adducta, quæ facilè soluuntur) & omnino contrarium decisum est. *in d. §. inter*, expulsum conductorem, qui pensionibus satis non fecit, à locatore doli exceptione repelli. Adeoque vt in locatione, si quid circa expulsionem conuentum est, seruari debet: *d. §. inter.* ita & in emphyteusi, si quid conuenit de reiectione eius, qui emphyteusin susceperit, si solitam pensionem non præstiterit. *d. l. 2. C. de iur. emphyt.*

Itaque ex natura emphyteusis patet dominium rei remanere penes concedentem, vt in locatore: ingredi fundum suum posse vt locatorem: emphyteutam pelli posse, vt conductorem: actionem aduersùs dominum neutrum habere pulsum, pensionibus non solutis; sed exceptione doli repelli, fundum emphyteuticum, vel conductum repetentem.

Neque verò quidquam mouet lex *non est singulis. D. de reg. iur. & tit. C. ne quis in sua causa iudicet. &c.* quia idem obtinet omnino in re cuiusque propria, ne quis vi eam inuadat. *l. si quis in tantam. C. vnde vi;* sed sicut dominus vi rem possessam defendere potest, ita & concedens emphyteuticam, si eam citra vim ingressus fuerit: & sicut prædo spoliatus etiam aduersùs notorium dominum restituitur; ita etiam si emphyteutâ fuerit spoliatus, in statum reponendus est. sed vice versâ, quo casu licet domino rem suam propria authoritate vindicare, ita etiam licebit concedenti emphyteusin. vnde sequitur constare debere citra controuersiam emphyteutam iure suo excidisse: nam si id emphyteuta sub aliqua iuris specie neget; oportebit ministerium Iudicis interuenire, & commissum declarari. alioquin si huiusmodi controuersia non intercedat, sola domini declaratio sufficit: *d. l. 2. C. de iur. emphyt. in verb. volenti ei* (domino) *et si dominus voluerit.* sicut cum dominium alicuius negatur, vis possidenti inferri nulla potest. alioquin citra vim domino & emphyteusin concedenti fundum ingredi, & pensionibus non solutis conductorem, & emphyteutam reiicere licet: *d. l. 2. D. si ager vect. d. l. 2. C. de iur. emphyt. d. c. potuit. X. locati. d. l. quæro. §. inter. D. eod.* In quo §. *inter* sine vllo Iudicis ministerio locator conductorem, cui ea in re emphyteutam comparat *d. l. 3. D. si ager vect.* expulerat, & rem conductam repetentem non restituit, tanquam spoliato; sed doli exceptione repellit. Quæ iuris ratio, & priuatorum diserta conuentio, nullam ex iurisdictione publica partem vsurpat, sed ad œconomicam tantùm, & herilem authoritatem pertinet, & dominicam cuiusque fundi priuatam, quâ cuique rem suam tutari licet, ingredi, alium ingressu arcere, & inuadentem pellere.

Itaque quidquid dici potest hac in

in re, quo minus domino propriâ authoritate emphyteutam expellere liceat, idem potest de quocumque domino, ne rei suæ possessorem deiicere liceat. idque non dominij, iurisque defectu; sed publica ex causa, ne vi priuatæ publicæue, &, quæ ex ea timentur, incommodis locus detur.

Quia eadem ex causa, & mulier soluto matrimonio ingrediendi possessionem rerum dotalium inuitis hæredibus mariti citrà competentis Iudicis iudicium nullam habet facultatem. *l. dotis. C. soluto matrim.* sic & legatarius, quamuis legatæ rei dominus sit, ab hærede tamen eam petere, non authoritate suâ inuadere debet. *l.* 1. *D. quor. legat.* æquissimum enim visum est, vnumquemque non sibi ipsi ius dicere, occupatis legatis, sed ab hærede petere.

Et quamuis creditorem citra conuentionem, vel præsidialem iussionem res debitoris auferre non posse rescriptum sit; *l. pignoris. C. de pig. act.* atque inde ex conuentione, vt præsidiali iussione possit consectarium sit; *Gothofred. ad l.* 3. *C. de pig. vt l.* 11. *in fin. C. de pign. act. l.* 9. *C. de sol. l.* 36. *D. de contrah. empt. Molin. ad consuet. Paris.* §. 1. *glos.* 4. *n.* 11. *non opus est*, inquit, *Iudice, nisi quatenus deest potestas, vel resistentia timetur.* Argentr. *ad consuet. Britan. ar.* 265. *c.* 4. *n.* 23. neque vim facere videntur, qui conuentionis legem, ingressi possessionem, exercent. *l.* 3. *C. de pignor.* tamen authoritate Præsidis possessionem adipisci debent. *d. l.* 3. ex *vrbanitate*, inquit ibi glos. at melius tum, cum resistitur, & debitores inuiti sunt. *iuxta d. l. dotis*, ne quid incommodi ex rixa, & vi oriatur. agitque *d. l.* 3. de adipiscenda possessione, quam creditores nunquam habuerant: & *d. l. dotis* de ea quam mulier pridem habere desierat: & sic *l.* 1. *D. quod vi aut clam* ablatum restitui iubet: & *parui*, inquit, *refert an ius habuerit faciendi, an non; tueri enim ius suum debuit, non iniuriam comminisci.* & in adipiscendis legatis *d. l.* 1. redigit ad hæredes interdictum ea, quæ legatorum nomine possidentur, vnde perinde eos legatarij possent conuenire.

Non tamen hæ leges negant, si citra violentiam mulier soluto matrimonio, aut creditores ex conuentione obtinuerint dotalium, & oppignoratarum rerum possessionem, si mariti hæredes aut debitores eam repetierint, doli mali exceptione repelli posse. quod disertè statuit *d.* §. *inter.* quare & glos. *in verb. redigit. d. l.* 1. *quor. leg.* eam occupanti restitutionem demum obtinere censet, cum hæredis intersit ad supputandam & detrahendam falcidiam: in quam admodum idoneè allegat. *l.* 1. *C. quor. leg.* quæ eundem casum format, & restitutionem statuit, vt retentione competenti vtatur. alioquin dolo facit, qui petit, quod mox eum restituere oportet. sed & adiungit *d. l.* 1. satisdationem, *quam præstari*, inquit, *oportet.* præsertim post annale, & longius tempus, cum & pericula, & incommoda illa non timentur, & quidquid fortè vitij esse potuit, anni lapsu, ac longiori purgatum est. cum & interdicta omnia annalia sint. Et quamuis. *c. redintegranda.* 3. *q.* 1. hodie producant ad perpetuum tempus; non id tamen fit ex causa vitij, circa apprehensionem possessionis commissi, & in illius pœnam; sed loquitur de eiectis & spoliatis per qualscumque iniustas causas: ita vt non modum apprehensionis, sed iniustitiam causæ respiciat; aut saltem commodum possessionis, & proprietatis periculum, vt diligenter Concilium generale explicat *in c. sæpe X. de rest. spol.* quæ cessant quando non controuertitur, quin res in emphyteusin datæ acceptæque olim sint, & an ex mora ceciderint in commissum, & dominus vacuam, & incultam pridem, non obsistente emphyteutâ, ante plures annos apprehen-

Pulsum sine vi non tedintegrati.

apprehendit, sine vllo metu armorum, eaque nunc petitorio iudicio reperita est.

Rei interitus ad quē pertineat?

Porrò cum emptione emphyteusis id commune habet, vt periculum sicut ad emptorem, ita ad emphyteutam pertineat. *vt diximus.* Cæterùm vt emptor totum rei dominium quærit, ita totum ei perit: emphyteuta dominium non acquirit, sed vtilitatem; canone tamen & vectigali domino præstando: itaque si particulare, vel aliud leue contigerit damnum, ex quo non ipsa rei penitus lædatur substantia, hoc luit emphyteuta; sentitque incommodum, vt quærebat commodum: sed si tanta emerserit clades, quæ prorsus etiam ipsius rei, quæ per emphyteusin data est, facit interitum; rei domino imputatur: cùm vtique id ei accidisset, nullo interueniente contractu. *d. l.* 1. *C. de iur. emphyt.*

Ad quem fructuum & belli casus?

Sed duæ motæ sunt exinde quæstiones: prima; fundo ab hostibus occupato, seu potius vastato, vtrum remittenda sit emphyteutæ pensio? secunda; cum magna debetur pensio, neq; res tota deperit, sed magnum damnū obtingit, an dispositio. *d. l.* 1. obtineat? vtramque excutit Fachin. *controuer. l.* 1. *c.* 89. *&* 90. & quidem vltimam rigidè satis *ex dict. l.* 1. decidit, cū tota rei substantia non pereat; ad emphyteutam omne damnum spectare; etiamsi magna sit pensio conuenta: quæ nomen & naturam emphyteusis non mutat. §. *quia verò leuis in authent. de non alien. reb. eccles. d. l.* 1. etiam cum diminutione dumtaxat sextæ partis mercedis iustæ. §. *lex itaque in authent. perpetua. C. de sacros. eccles.* nimis molliter illi, qui vt conductori, ita & emphyteutæ ob sterilitatem, similemúe causam remissionem faciunt. nimis id pugnat cum d. l. 1. quæ emphyteutam tunc absoluit, cum ei *nihil*, inquit, *reliquum permansit*; non verò cum damnum contigerit, ex quo non ipsa rei penitus lædatur substantia: sed verò verba illa *particulare vel aliud leue contigerit damnum*, atque ipsa æquitas faciunt, vt arbitrium Iudicis requiri possit, ne commodo omni orbatus, de suo addere teneatur. comparatis tamen felicibus inter se & infelicibus annis.. Priorem controuersiam Fachinæus affirmatiuè resoluit; quia cum propter latronum potentiā non potest possideri, rectè dicitur non esse quod possideatur. *l. cum. D. de bonis author. Iudicis possidend.* adeoque videri totam rei substantiam periisse: verùm non malè hæc dici possunt, vt fundus ab hostibus occupatus periisse, vt ciuis ab hostibus captus mortuus censetur. sed cum vastatur tantùm excursionibus hostium, & cum periculo colitur, non interitus censeri potest, sed fortuitus belli casus, & particulare damnum. *Azor. Instit. mor. lib.* 10. *c.* 6. *q.* 3. *vbi plures citat.*

At verò duæ hæ quæstiones apud nos minus ex iure disputari pridem debuerunt, quum haberemus edictum Philippi II. latum anno 1587. *vlt. Octob.* quod æquissimum, & per plures distinctiones casus remissionum moderatur. & quidem belli incommoda moderationi sufficere voluit, etiam in emphyteusibus, non tantùm magnâ, sed & paruâ pensione, instar recognitionis gratuatis, qualem reputat, quæ non excedat septimam partem prouentus; qui fit non tempore belli, aut primæ concessionis fuerit, sed tempore quod proximè turbas antecessit: cuius non remissionem, vt magnæ, pro ratione quâ cultura impedita fuit, sed moderationem facit, vt duplicetur canon, in annos singulos, vsque ad plenam satisfactionem: in neutrarum tamen causam creditores eorum bona corripere, aut subhastare permittit, pro reditibus & canonibus tum lapsis, nisi moderatione, remissioneúe præuiâ. Remissionem tamen ac moderationem restringit ad annos, quibus reuera fundi coli non potuerint. *art.* 17. ibi-

ſbidemq; declarat nolle ſe negligentiæ conductorum emphyteutarumque fauere, ſed eos oneribus ſubiici, ſi, quod alij vicini faciunt, ipſi omiſerunt. Porro *art.* 18. futuros exinde caſus, & reditus canonesque, ſi fundi coli, aliique ex rebus fructus percipi poterunt, ad arbitrium Iudicis reiicit, iudicaturi prout ius & caſuum circumſtantiæ exegerint.

Itaque quibus in locis exinde hic licuit cultura aliquatenus, & ſi ſoluto lytro annuo, ac tributo, vt vulgus hic vocat, reditur ad diſtinctionem. *d. l.* 1. ſed qui à 9. *April.* 1621. quo hic induciæ publicatæ ſunt, culturam emphyteuticarum rerum neglexerunt, nulla excuſatione palliare negligentiam ſuam poſſunt; quin canone non ſoluto per triennium rebus iis omninò excidant.

Neque verò excuſat, quod nemo conducere expetiit; non enim ideò in emphyteuſin datur, vt tertius colat, ſed ipſe ſumptibus ſuis emphyteuta, & non expectet alium: cum etiam dominus poſſet molliter exſpectare tertium conductorem. quod adeo obtinet, vt doctores in controuerſiam vocauerint, an liceat emphyteutæ locare rem emphyteuticam, neque permittant niſi ad modicum tempus.

Deſerta ab emphyteuta dominus rectè apprehendit.

Huic negligentiæ. *d. edictum art.* 17. diſerte aduerſatur, & *art.* 18. futuros caſus ad ius reiicit. & aliud edictum latum *anno* 1586. 12. *Iunij* incultos fundos cuilibet facultatem apprehendendi, & colendi facit.

Quin & lex 8. *C. d. omni agro deſert. C. l.* 11. cuicumque extero permittit agrum deſertum ingredi, & colere non tantùm; ſed & cum priuilegio, vt niſi dominus intra biennium repetens, ſumptus offerat, omni iure cadat, & cultor faciat ſuum. quanto magis licebit domino rem emphyteuticā ingredi, colere, locare, ſuum facere, emphyteutam omni iure reiicere? tantum abeſt, vt vitium huius ingreſſus accuſari poſſit.

Edictum quidem illud *anni* 1586. permittit dominis, quin & conductoribus regreſſum ad huiuſmodi bona poſt fructus demeſſos, cultori relictos in gratiam ſolius culturæ: vel cultura tantum cepta reſtituto duplo ſumptuum in eam factorū: ſed hic regreſſus an Iudicis authoritate, an priuatâ fieri poſſit, non dicitur: qui priuatâ dicet; vtique eandem admittere debebit in domino, canonem emphyteuta non ſoluente: qui Iudicis; admittere debebit, vt idem cognoſcat de cauſa domini, an rem emphyteuticam non iuſtè retinere poſſit, vti ante commiſſam non ſoluto canone, an reſtitui iubenda ſit, ex alia iuſta cauſa. v. g. quod hæres ſit primi emphyteutæ, qui clauſulā commiſſi comminatoriam iuſtè ignorauerit; vel minorennis, qui beneficio ætatis gaudere poſſit. (de quo vtroque mox paucis) ſiquidem non poterit iudex, niſi cauſâ cognitâ, reſtitui iubere. quippe ingreſſus fundi ſic inculti edicto regio, & iure ſcripto permiſſus, nullum ſpolium vocari poteſt. quia qui facit quod ſibi lex permittit, qui iure ſuo vtitur, nemini facit iniuriam aut ſpolium: vt non ſit hic ſpoliatus ante omnia reſtituendus; ſed in diſquiſitionem vocari debeat, an emphyteuta iure ſuo exciderit, vel antè ob non ſolutum canonem rem emphyteuticā neglectam, atq; non cultam, vel per biennale poſt apprehenſam à domino ſilentium quo iuxta *d. l.* 8. *C. de omni agro deſert.* (de quo tam diuturno ſilentio edictum non diſponit, adeoque deciſioni iuris communis reliquit) quilibet rei dominus irreuocabiliter amittit. hæc inquam cognoſcenda à Iudice prius ſunt declaranda, & pronuntianda; præſertim adito inſtituta rei vendicatione; non autem interdicto poſſeſſorio. quod nec apud nos, apud quemuis Iudicem proponi, ſed à ſolo Principe impetrari poteſt, & apud eius Concilium priuatiuè cognoſci. Vnde ſequitur, quod nulli inferiores Iudices poſſint,

Neque reſtituuntur niſi cauſâ plenè cognitâ.

sint, sine literis Principis, ex aliquo possessorio beneficio, quod ius concederet, rem restitui iubere, aut quidpiā simile pronuntiare; sed manere in simplicibus terminis iudicij petitorij. in quo omne vtriusque partis ius discuti, & super eo pronuntiari debet. & si inferiores hos terminos egressi fuerint; Concilia confirmare pronunciatum non possint.

Igitur Iudex petitorio aditus, si à domino, qui rem vacuā apprehendit, asseratur res in commissum cecidisse, ab emphyteuta negetur: de eo cognoscere, antequam restitui iubeat, & pronunciare debebit. quamquam enim, vt diximus, emphyteuta ipso iure, seu eo solo quod dominus voluerit, excidat iure suo; *per ea quæ mox supra diximus; & latius excutit Fachin. controu. l. 1. c. 93.* tamen cum ea res in controuersiam trahitur, pronunciat Iudex, non quidem irrogando priuationem, sed declarando, ex facto à iure irrogatam iam esse. *l. lex vectig. 31. D. de pignor.* vbi cum in exolutione vectigalis, tam debitor quàm creditor cessarunt; & propterea pronunciatum fundum secundùm legem domini esse: *propterea*, inquit lex, *fundum domini esse*, non autem Iudicem fundum domino addixisse, possessorem priuasse. pronuntiat ergo Iudex de iure domino competenti: & pronunciare quidem debet de controuersia coram se mota. nam de quo cognouit, de eo Iudex pronunciare debet, iudiciumq; vbi ceptum est finiri.

An detur in integrum restitutio ignoranti ac minori?

Si igitur & causam alleget emphyteuta, cur rem in commissum cecidisse neget, v. g. si hæredem se esse emphyteutæ, comminatoriæ clausulæ ignorantem, adeoque ob iustam causam excusandum? at vero eiusmodi ignorantia non facit, vt qui in ius succedit alterius, alio iure vtatur. *l. qui in ius. D. Reg. iur. d. l. lex*, vbi fundus vectigalis pignori datus, non minus à creditore, qui debitoris iure vtitur, res commissa est; quàm à debitore neque constat creditorem in ea lege gnarum fuisse clausulæ commissoriæ. & in seruitute legata amittenda, per non vsum ignorantia nihil releuat. *in l. si partem. §. hæc sunt verb. ignoraueris eam non vtendo. D. quemadmodum seruitus amitt. & quæ alia habet Fachin. iuris loca controuers. l. 1. c. 69.* & in contractibus fidem statuit. *l. ad 49. §. in fac. D. de verb. oblig. verb. quamuis absit & ignoret.* atque hanc quidem sententiā tenet Ioannes Ferrarius *Montanus in enarratione ad tit. C. de iur. emph. ad d. l. 2. §. ne autem. propter*, inquit, *constitutionis tenorem, quæ strictum ius parit.* & in hoc contractu voluit solam depositionem moræ excusandæ opem præbere, & à priuationis periculo eximere: vtpote quæ ad illud vitandum non aliud medium adfert, quàm his verbis comprehensum, *licentiam concedimus attestatione præmissā pecunias offerre, iisq; obsignatis, & secundum legem depositis nullum deiectionis timere periculum.*

Et quamquam Fachin. *d. c. 69.* multis ostendit ignorantiam, quamtuis facti probabilem, ne iustam quidem esse causam aduersùs præscriptionem petendæ restitutionis in integrum: tamen Ferrarius eam admittit in hærede emphyteutæ, mero iure ob non solutum canonem rebus lapso: adeo vt vnicum Cynum & Petrum antiquum interpretem contrarium sustinere asserat: tamen si à Prætore (nunc à Principe) solemnibus literis restitutio petita non sit, & à tempore scientiæ, non celeri satisfactiōe moram hæres purgauerit pecuniam soluendo, vel *iuxta d. l. 2.* deponendo; non est ratio dubitandi; quin contra hæredem pronunciandum sit, huiusmodi literis non donatum (quamuis Papon. *lib. 12. art. de actions resolutoires ar. 1. & 2.* aliter videatur sentire pronunciatum, sed à summa Curia quæ gratiam restitutionis facere potest.) deinde iis licet impetratis iuuari nullatenus posse, si à tempore scien-

scientiæ non statim præterita soluerit, deposuerit úe; sed & lapsos exinde canones non ipse quotannis exactè soluerit; sed ipse contumace lite dominum fatigare maluerit; quin etsi partem rerum adhuc possederit, non ex eis canonem debitè soluerit: ita vt ex mora iam sua non tantùm, quas adhuc possidet, res in commissum ceciderint, sed & quas dominus pridem arripuit, non purgarit; sed sua ipsius mora adeo infecerit, vt omni repetitioni noua impedimenta posuerit, doliq; exceptiones auxerit.

Quod porrò attinet ad minorem ætatem: neque ea vim contractus cum maiori initi eneruat. siquidem ex persona hæredis conditio obligationis non mutatur. *l. stipulat. 2. §. ex his D. de verb. obligat. l. 5. §. pupilli. D. de rebus. cor. l. 3. ſ. §. si ius emphyteuticum ibid.* vbi vsusfructus à pupillo non vtendo amittitur, & restaurari debet. nam perquam iniquum est eum, qui nihil cum pupillo contraxit, impediri ab eius minori ætate. *l. 3. §. Marcel. D. quibus ex causis in possessionem eat.* ideoque re ex patris contractu obligatâ, & per creditorem venditâ læsus non restituitur. *l. 2. C. si aduersus vendit. pignor.* sed tutores conueniendi sunt. quamquã glos. *in d. l. cum §. in hac in verb. stetisset* tradat, si quid facere hæres, vel non facere debuit, ex contractu defuncti, mero iure etiam pupillus, teneatur; pœnam & legem commissoriam incurrat. quod Molin. *ad cons. Paris. in antiqua edit. §. 30. q. 14. n. 59.* etiam in ecclesiis, & causis piis tradit; tamen ope vult restitutionis iuuari. *d. l. 3. §. si ius emphyteuticũ verb. cum etiam restaurari & ibi glos.* & sicut in omissione minor ad retractum restituitur, *in c. constitut. X. de in integ. rest.* atque in faciendo, magis in omissione: si in lucro, ergo in damno vitando: nihilominus quærendum est, an per ætatem lapsus sit, an aliqua eius sit contumacia: nam in delictis nõ cadit restitutio: an adueniente ætate mox re ipsa, & obsequiosè moram purgauerit: nam ætati beneficium datur, nullum contumaciæ. sed & rursus Iudicem in petitorio cognoscentem de mero iure pronunciare oportet, & gratiam restitutionis, nisi Prætor, nunc Princeps, solemnibus literis impertitus fuerit, non concedere.

Quod si etiam, dum commissum negatur, emphyteuta moram purgare velit, de eo etiam cognoscere Iudex, & decidere debet, an possit. *An moram purgare possit?* Equidem quod ad ius ciuile attinet, satis pro explorata ea sententia habetur ne possit: *per ea quæ tradit Fachin. controu. iur. l. 1. c. 98.* iure canonico decisum est, vt possit emphyteuta moram purgare: *in c. potuit. X. locati.* ex quo loco, qui casum in emphyteuta ecclesiæ format, multi argumentũ duxerunt ad emphyteusin priuati: quod non tantùm multis locis praxis obtinuit; sed & vt emphyteuses ad rationem censualium bonorũ redigerentur. *Charond. le Charon sur le tit. de censiues & droictes seig. in princ. de ses annot. consttum. de Paris.* ita vt ob non-solutum canonem res non cadat in commissum: sed ad canonum tantùm solutionem agendum sit. nisi quod multis itidem locis, ob canonem quotannis non solutum duplum exigant. sicut in iure quædam ob inficiationem duplantur. aliis locis certa pœna incurritur, cuius metu annua solutio non procrastinetur. ob quem morem alij disertâ conuentione commissoriã legem contractibus inserunt. quæ hominis prouisio, tollit prouisionem legis; & consuetudinem: & seruanda est. *iuxta d. l. 2. C. de iur. emphyt.* saluo, *vt diximus*, si œconomica & herilis authoritas non sufficiat; magistratus iurisdictio imploranda sit: ne veniatur ad arma. quo sensu practici excipiendi sunt, qui eiusmodi conuentiones inefficaces putant, astruendæ propriæ domini authoritatis, ad rem commissam recipiendam. *Imbert. in Enchyrid. Charond. resp. l. 3. resp. 28. Papon. Arr. l. 10. t. 3. art. 6.*

Sed

Sed addit *d. c. potuit* lapso biennio tunc demum non repelli emphyteutam cum celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuit. ea celeritas non consistit in puncto temporis indiuisibili, sed Iudicis arbitrio: *Menoch. de arbit. l. 1. cas. 7.* secundùm materiam subiectam regulato, id est, respectu habito ad biennium, ad eiusque proportionem: *glos. in d. c. placuit. X. locati* id saltem est: bimestre tempus, plus minus vt indulgeri possit. vt ipsi domino cui cum emphyteuseos alienandæ pretium denunciatur ad retractum bimestre solum conceditur, non verò annus, bienniumúe totum concedendum est emphyteutæ, minus duplari illud, aut triplari potest: adeoque non poterit Iudex purgationem admittendam statuere, quæ in huiusmodi tempora excurrat; quæ non celerem satisfactionem, sed diuturnam tergiuersationem ostentant. vbi etiam aduertendum est *in d. c. potuit*, textum post biennium purgationem admittere; celerem quidem, sed non quocumque tempore; sed antequam iam re emphyteuticâ pulsus foret: *emphyteutam,* inquit, *cessando in solutione canonis per biennium, nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset; iustè potuisse repelli.* itaque illa satisfactio admittitur antequam iam repelleretur; non verò postquam iam pulsus esset, atque res ab Ecclesia apprehensa. multo magis, si non incontinenti post apprehensionem, sed post plura temporum spatia, eaque primigenio termino longiora.

De Pignoribus.

CONSVLTATIO I.

De creditorum ordine.

Prælationem hic habet merces famulorum.

QVæ C. promeritus est famulando, A. mercatori, qui postmodum factus est non soluendo, ex iure Antuerpiensi consequitur per prælationẽ. quod etiam extendendum puto quoad ea, quæ promeritus est, postquam idem A. factus est non soluendo, quantisper debitoris, & creditorum interfuit eiusdem operam & industriam rebus A. interuenire. quia autem pacta non est certa merces, ea statuenda est ex arbitrio mercatorum, eius rei intelligentium, iuxta edictum perpetuum anni 1611. art. 22.

Porro quæ idem C. pro eodem A. expendit, diuersæ sunt considerationis. nam ea quidem iure prælationis repetit, quæ in præseruationem bonorum erogata sunt: *l. qui in nauem. §. quod quis. D. de priuil. credit.* vel ex voluntate creditorum: *l. 10. §. per hanc vers. idemque. D. quæ in fraudem* vel curatorum seu alterutrius eorum, si plures fuerint: *l. 2. §. si plures. l. 3. D. de curat. bonis dando*; vel demum quatenus ipsius C. pecunia alij creditores dimissi sunt; *l. 10. §. ita tamen* quatenus eidem creditores priuilegiati sint: & immediatè pecunia ad illos peruenit, aut saltem per manum debitoris sine interuallo. *l. 9. §. eorum. D. de priuileg. credit.*

Erogata in conseruationem bonorum.

Mãdato creditorũ.

Vel quatenus alij creditores priuilegiati eã pecuniã sunt dimissi.

Enimuero iure scripto debitor talis contrahere non prohibetur, sed in fraudem contrahere. *l. 22. D. quæ in fraud.* neque creditoribus soluere; dummodo non per gratificationem, aut extorsionem: *l. 24. eod.* adeoque generatim traditum est requiri in onerosis consilio, & re ipsâ fraudem factam esse: in lucrosis euentum sufficere. *tot. tit. quæ in fraudem* Ex moribus autem Antuerpiensibus *tit. de fugit. art. 5. & 9. ad fin.* illi, qui soluendo non est, interdicta est bonorũ administratio: vt nec pignus cuiquam dare possit: sed illud referendum sit ad manum iudicis, aut curatorum: quamuis bonâ fide quis contraxerit. *d. art. 9.* quod prius & edictum Caroli V. statuit quoad fugitiuos, & dolosos debitores. 4. *Oct.* 1540. & redditur *articulo* 10. ratio, quia debitoris bona ge-

Debitor ipse non vetatur contrahere sed in fraudem tantum

Hic Antuerpiæ cõtra si palam est non soluendo.

Et in Belgio generatim si fugitiuus est aut dolosus.

generatim omnia creditoribus oppignorata sunt: saluó singulorum nominum priuilegio: qui nexus sine illis solui nequit, id quod amplius ex eo statuto quàm iure creditoribus tribuitur.

Adeò vt quidquid vlterius C. pro eodem A. expenderit, eundem quidem A. obligatum habeat, sed illius bona priores creditores iure pignoris sibi auferant.

Si vtiliter erogata ab alio etsi non felicem successum non habent non amittunt primordiale priuilegium v. g. si propter pactũ commissorium res ab alio auferantur.

Quæ autem idem C. in id dedit, quo creditorum causa salua, aut melior futura prudenter credebatur, quamuis consilio citra illius culpam non responderit euentus, propter adiectam legem commissoriam, *si cætera statutis temporibus non soluerentur*, recuperari tamen à C. possunt: quia rerum primordia sunt inspicienda, non euentus. quemadmodũ minor, qui vtiliter contrahit, quamuis successus non respondeat, non tamen restituitur. *l. verum.* 11. §. *sciendum*, *si locupleti. D. de minorib.* & verò dum aliud C. imputari non potest, quàm periculum legis commissoriæ contractui adiectæ, non est quod censeatur non vtiliter pecuniam collocasse in res illi periculo subiectas seruandas. quippe pecunia in emphyteusin, aut feudum collocata vtiliter censetur impensa, quamuis per biennium in ecclesiasticis, aut triennium in sæcularibus, non soluto canone res in commissum cadat, aut feuda amittantur, vt pluribus causis amittuntur. *vt in vsibus feud.*

Re restitutâ cessat reuocatoria.

Sed & iure cessat reuocatoria, si quis rem restituerit. *l.* 25. §. *si à socero. D. qui in fraudem*, quia ex edicto Prætoris actio rei restituendæ gratia non pœnæ nomine datur. sed apud nos edictum Caroli V. *de quo mox diximus*, ipsos fugitiuos dolosos debitores foro cedentes capite punit: eos autem qui bona eorum celant, ad omnium debitorum solutionem obligat: vt & Iudices conniuentes. quod prius & consuetudo Antuerpiensis *d. ar.* 9. recipit, sed hæc in fugitiuis atque improbis: si quis autem citra dolum malum ab eo, qui soluendo non est, quidquam recipit, excusatur pignus acceptum pro vero debito. *vt supra diximus.*

Fugitiui & dolosi hic capite puniuntur.

Bona celãtes tenentur ad solutionẽ omnium debitorum.

CONSVLTATIO II.

Antichresis quando licita?

IVre ciuili, vt legitimæ vsuræ, ita & antichresis permissa est, vt in vicem vsurarum fructus pignoris cedant. *l. si eâ lege. l. oleo. l. si eâ pactione. C. de vsur. Mynſ. cen.* 6. *obſ.* 71. adeo quidem, vt quamuis fructus legitimas vsuras excedant, tamen quia incertus eorũ est euentus, & poterunt nulli nasci, permissa ea pactio, vt nec in excessu illicitum fœnus sit. *d. l. si eâ lege. d. l. si eâ pactione*, sed vilius emptum, conductum, contractumúe censebitur. *d. l. si eâ pactione in fin.* ius canonum vt vsuras, ita & hanc pactionem damnat. *c.* 1. 2. *c.* 7. *conquestus. X. de vsur.* quando ipsi fructus domini pignoris esse debeant, non verò creditoris, qui in illud præter causam securitatis ius non habet. Quia tamen pignus accedere tantùm aliis contractibus soleat, si ex illis vsuræ haberi possint, ex antichresi poterunt. Quare cum quis alteri pecuniam dat, vt fundum recipiat, fructus illius suos facturus, donec alteri lubitum fuerit pecuniam restituere; ad eamque restitutionem cogere non possit, sed maneat semper eius arbitrium penes accipientem; incidit is contractus in naturam reditus annui, determinatis vsuris incertitudine fructuum suffectâ. quæ dum retinetur intra rationabilem aleæ æstimationem, tantum habet iustitiæ, quantum reditus annuus, & quibus ille causis defendi, vel impugnari potest, poterit & iste, planâ viâ: alij emptionem cum pacto de retrouendendo, alij alias cautiones iustificatorias quærunt; sed hæc aperta, & iusta est, quæ sortem alienat, & incertitudi-

Cum nec sors à creditore repeti, sed à debitore lui potest, & fructus legitimum reditum nõ excedunt, æstimatâ aleâ, vt in iactu retis.

tudinem iustâ æstimatione certis lucris subrogat. quando autem in certum tempus antichresis initur cum facultate repetendæ pecuniæ erogatæ, non est canonibus probata ea pactio, vt pignoris fructus lucretur creditor. Duo tamen casus sunt excepti, primus ab Innocentio III. *in c. 1. de feud.* & Alexandro III. *in c. conquestus de vsuris*, vt fructus feudi domino directo oppignorati ei cedant. quod idem obseruat Lessius *de Iust. & iure. l. 2. c. 20. d. 16. n. 139.* quasi sit illa efficacia dominij directi penes creditorem existentis: alter est ab eodem Innocentio III. exceptus *in c. salubriter. X. de vsur.* vt gener non solutâ dote lucretur fructus dati pignoris, donec dos soluatur. quod c. septem illationibus declarat Mald. *de iust. trac. 5. c. 3. d. 16.* nec malè examinauit Couuar. *Var. resol. t. 2. l. 3. c. 1. n. 3.* cuius c. ratio si cōmunicetur aliis contractibus eosdem iustificabit. quod huic dotis dationi à natura inest, si ab extrinsico aliis antichresibus adueniat, onus scilicet aliquod, damnum datum, vel lucrum impeditum vsuræ labem absterget. si autem originariè reditus annuus constituatur, & in vicem annui iuris pecuniarij fructus prædij à debitore cedantur, si aleæ æstimationem non excedunt, non erit iniusta pactio. sed ob vsuræ periculum interdicetur imposterum. *Griuel. Dol. decis.* 83. pretij autem æstimatio à natura rei magnam latitudinem habet; quàndo d. extrauag. eas pactiones non damnant, quæ ex 100. annuè decem reddunt. sed pecuniæ æstimatio ex ratione locorum & temporum, quibus carior aut vilior est, sumi potest; vbi Edicta aut consuetudines certam non determinarunt, quam tunc excedere non licet.

De Donationibus.

CONSVLTATIO I.

Quod in Donatione residuum intelligatur, & damnum vi maiori acceptum quomodo ferendum?

EX donatione Ioannæ Ducissæ Brabantiæ constat pro distributione chori Ecclesiæ T. decimas illius esse relictas, quæ supersunt deductis oneribus redituū siligineorū, in alias causas pias ab illa, & Maria sorore ipsius relictorum ibidem expressis, & quæ iam antè per alias literas singulatim erant imposita.

Neque id dubitationem habere potest tùm ex ratione, tùm ex verbis donationis. ratio non permittit, vt iam antè data legata reuocentur, auferantur, aut minuantur: non potest præsumi ea Principum voluntas, quam non comitatur potestas.

Verba autem donationis hæc clara sunt; *quod superest*, inquit, *quod residuum est, die ouerbate geheelijck vande thienden, bouen dat vvy in andere malen ghegeuen hebben, &c.*

Bona intelliguntur, inquit Paulus, *in l. subsignatum. D. de verb. signif. quæ deducto ære alieno supersunt*: reliquum dicitur quod superest, maiori summâ detractâ: *l. rescriptum in fin. D. de his quæ vt indignis. reliquorum*, inquit Alciat. *in l. potest. 95. D. de verb. signif. appellatio propriè ad partem restantem refertur, à qua sermonis proprietate in dubio nunquā recedimus:* & infra, *recedimus tamen quandoq; à proprietate sermonis, vt quia hoc materia suadeat, vel narrantis intentio: vt in l. 2. C. de hæred. inst.* quare, *si Titius ex asse sit institutus, Semproni-s in residuo, si nihil superfit, nihil huic debebitur: l. item quod. §. sed si. l. qui non. D. de hæred. instit. l. si ita legatum de legat. 1.* Residuum quod deducto superest.

Enim-

Enimuero donatio Ducissæ ad decimas ipsas, non valorem pretium, aut annuos fructus spectat: *l. cum stipulantur.* 97. *D. de verb. signif.* & quidem quales tunc erant: *Alciat. in d. l. potest.* §. *sed & testator.* & verba ipsa donationis sunt clara *die ouerbate*, inquit, *vnde thiende die onse suster besesen heeft*, quod spectat ad ius ipsum decimarum, earumque quantitatem deductis reditibus, seu ære alieno, residuam; non vero attinet ad elocationum pretia post futurarum, aut fructuum per militum insolentiam, aut alios casus imminutionem.

Ipsius rei non pretij.

Sed eius rei decisio aliunde est petenda, ijs scilicet legibus, quæ dicant, quid, si ex prædio, vnde reditus debetur, natum non erit quod debetur, aut casu sublatum, sit statuendum?

Siquidem Capitulum & canonicos, quibus residuum dictarum decimarum relictum est, considerare debemus tanquam qui successerint in ius Donatricis, vt eodem ipsi vtantur; atqui illa, seu eius decimæ debitrices erant dictorum redituum siligineorum; superest ergo vt inquiramus quomodo agendum sit cum fundi domino, cum is non fundit eos reditus, qui ex eo dati legati sunt, aut casu illi perimuntur.

Quia in re imprimis se offert lex legatum. §. *vini. D. de an. legat. l. cum certus. l. ex eo. D. de trit. vin. leg. l. Lucius D. de aliment. leg. l. firmio. D. quando dies legatorum. l. inter stipulantem.* 83. §. *sacram. D. de verb. oblig. l. si debitor.* 39. *D. de contrah. empt.* quæ omnes quod natum est ex fundo addicunt; quædam etiam, cum vno anno natum non est, ex alijs suppleri volunt: sed l. ex conducto. §. *Papinianus alias est l. si vno. D. locati l. licet. C. locati*, remissionem aliquam faciendam decernunt: sed & d. §. *sacram, & si quod natum est sine culpa promissoris consumptum sit, rursum expectare debeo donec iterum nascatur, & dari possit:* vbi casu perempti fructus debitorem non liberant: sed æquior apparet d. l. licet, vt si qua lue tempestatis, vel alio cæli vitio damna accidissent, ratio haberetur: ad eosdemque casus spectat vis maior, & militum insolentia.

Cum natũ non est quantum ex fundo legatum est, totum debetur quod natum est, & ex anno sequenti suppletur.

Animaduertendũ tamen est semper ex qua causa disceptetur: nam si ex contractu qui continet synalagma seu reciprocã obligationẽ, quoniam eius æquitas consistit in æqualitate, nõ permittetur plus solui v. g. quam emptũ tradatur: *d. l. si debitori*: quam ex conducto fructuum recipiatur, *d. l. licet.* vbi notandum quod Imperator Alexander rescribat conductori *tui rationem præses habebit*, non autem *damni*: vt designet reciproci contractus in conductore æqualitatem statuendam: prius autẽ citatæ leges in legatis loquuntur, quæ solius dantis liberalitatem continent, non autem synalagma; & in stipulationibus: ita vt quæ liberaliter data, legata sunt, vel stipulanti promissa, secundum legati stipulationisue tenorem sint præstanda.

Non idem in contractibus synallagma habentibus.

Sed optimè Edictũ *vlt. Octob.* 1587. latum decreuit indistinctè vt si nihil seri metique potuerit, cum reditus respectu fundi vnde debentur sunt magni, totaq; obligatio est hypothecaria, toti remittantur: *ar.* 4. 7. & 8. quod si colligi aliquid potuit, habeatur ratio quantitatis, & oneris, & prouentus: *d. ar.* 7. 8. 9. & 10. vbi etiam fundationes exprimuntur cõprehendi: & vbi non perierunt integri fructus, aliquid etiam relinqui domino videtur, non omnes dedi redituario creditori: etiam cum debitorem personaliter habet obligatum. vt damna in plures distributa fiant leuiora. quod ex vera iustaque æquitate *d. ar.* 10. Rex declarat se statuisse.

Sed edictũ indistinctè disponit.

Et quamquam *ar.* 18. declaret illud Edictum non comprehendere casus futuros, committit tamen remissionem & moderationem arbitrio iudicis, iuxta terminos iuris, & casuum circumstantias: quæ si hodie confor-

Sed de præteritis tantũ. ad casus tamen futuros æquitas illius applicãda &c.

conformes sint bellicis incommodis, ob quæ Edictum illud latum est, arbitrium iudicis non poterit non esse æquum, si fuerit Edicto isti conforme.

Sed quoniam quamuis grauia damna fuerint illata decimis sub municipio territorioue, dicuntur tamen non esse tanta, quin deductis redituum oneribus, magna decimarum pars superfuerit pro beneficiariorum distributionibus, ob quas residuæ decimæ à Ducissa fuerint collatæ; non esse videtur cur non omne id exoluatur, quod redituariis ex decimis iam ante debebatur, quàm ea ad Capitulum peruenirent.

De Testamentis.

CONSVLTATIO I.

Edictum anno 1611. extra diserta verba nihil ex moribus mutat. casus ex eo declarati.

CVm passim ad conformitatem iuris canonici inualuerit, vt testamenta non alias solemnitates exigerent, quàm vt coram parocho vel notario & duobus testibus conficerentur, atque deinde edictum Principum 12. *Iulij* 1611. *ar.* 11. 12. sanxerit, vt sub pœna nullitatis in locis, vbi consuetudines à Principe sunt decretæ, in condendis testamentis formam ibi præscriptam sequi oporteret; vbi verò non sunt decretæ, testator, testes & parochus, vel notarius testamenta signarent, subscriberentúe, quatenus scribere quidem scirent: super quo rogarentur, atque in vno seu altero casu notarij in instrumento id annotare tenerentur: statuendum omninò est, per illud edictum non esse rursus in vsum reuocatas omnes iuris ciuilis ceremonias, sed id tantum esse inductum, quod disertè edictum exprimit. neque illud pharisaicè esse torquendum, sed moraliter, & prout homines in actionibus versari solent. quare optimè iidem Principes declarauerunt 2. *Nouemb.* 1618. frustra impugnari testamentum, quod ab ipsa testatrice, parocho, & duobus testibus signatum reperiebatur, cum hac nota; *& testatrix testesque ad hoc vocati signauerunt*, quamuis non aliter appareret de euocatione, neque quod testatrix testesque interrogati essent, an scribere scirent, aut in instrumento eius rei alia nota inueniretur: quod ea interrogatio in gnaris scriptionis, qui re ipsa scripsissent, frustranea esset. *Testes sufficit natrari vocatos etsi non probari.*

Iterum ex eodem principio suprà proposito iidem Principes 8. *Iunij an.* 1613. declararunt, testamenta & dispositiones vltimæ voluntatis scriptas in charta clausa, & signata, cuius inscriptum tenorem testator coram notario, & duobus testibus professus est, esse suam extremam voluntatem, eandemque professionem superscribi à notario iussit, cui ipse, & testes, ac notarius subscripserunt, redargui nullitatis non posse, quod nec lectum, nec apertum fuisset testamentũ, adeoq; nec intus subscriptum, quod plerumque homines nolint, multis de causis de vltima sua voluntate viuis sese constare. qui modus nec iure ciuili improbatus fuit. §. *igitur inst. de pupil. subst. l.* 28. §. 1 *D. eod.* *Testamentum clausum valet vt testam. apud acta.*

Rursum *vlt. Aug.* 1613. & iterum 21. *Februarij* 1615. iidem Principes declararunt, quod testamenta recepta à duobus scabinis præsente vno graphiario, secretario, aut notario habebuntur tamquam facta cum solemnitatibus ab edicto præscriptis: vt... dicem, apud acta f... lemnitates iure cer... rare. *Imperf...*

in re, quo minus domino propriâ authoritate emphyteutam expellere liceat, idem potest de quocumque domino, ne rei suæ possessorem deiicere liceat. idque non dominij, iurisque defectu; sed publica ex causa, ne vi priuatæ publicæúe, &, quæ ex ea timentur, incommodis locus detur.

Qua eadem ex causa, & mulier soluto matrimonio ingrediendi possessionem rerum dotalium inuitis hæredibus mariti citra competentis Iudicis iudicium nullam habet facultatem. *l. dotis. C. soluto matrim.* sic & legatarius, quamuis legatæ rei dominus sit, ab hærede tamen eam petere, non authoritate suâ inuadere debet. *l. 1. D. quor. legat.* æquissimum enim visum est, vnumquemque non sibi ipsi ius dicere, occupatis legatis, sed ab hærede petere.

Et quamuis creditorem citra conuentionem, vel præsidialem iussionem res debitoris auferre non posse rescriptum sit; *l. pignoris. C. de pig. act.* atque inde ex conuentione, vt præsidiali iussione possit consectarium sit; *Gothofred. ad l. 3. C. de pig. vt l. 11. in fin. C. de pign. act. l. 9. C. de sol. l. 36. D. de contrah. empt. Molin. ad consuet. Paris. §. 1. glos. 4. n. 11. non opus est*, inquit, *Iudice, nisi quatenus deest potestas, vel resistentia timetur.* Argentr. *ad consuet. Britan. ar. 265. c. 4. n. 23.* neque vim facere videntur, qui conuentionis legem, ingressi possessionem, exercent. *l. 3. C. de pignor.* tamen authoritate Præsidis possessionem adipisci debent. *d. l. 3.* ex *vrbanitate*, inquit ibi glos. at melius tum, cum resistitur, & debitores inuiti sunt. *iuxta d. l. dotis*, ne quid incommodi ex rixa, & vi oriatur. agitque *d. l. 3.* de adipiscenda possessione, quam creditores nunquam habuerant: & *d. l. dotis* de ea quam mulier pridem habere desierat: & sic *l. 1. D. quod vi aut clam* ablatum restitui iubet: & *parui*, inquit, *refert an ius habuerit faciendi, an non; tueri enim ius suum debuit, non iniuriam comminisci.* & in adipiscendis legatis *d. l. 1.* redigit ad hæredes interdictum ea, quæ legatorum nomine possidentur, vnde perinde eos legatarij possent conuenire.

Non tamen hæ leges negant, si citra violentiam mulier soluto matrimonio, aut creditores ex conuentione obtinuerint dotalium, & oppignoratarum rerum possessionem, si mariti hæredes aut debitores eam repetierint, doli mali exceptione repelli posse. quod disertè statuit *d. §. inter.* quare & glos. *in verb. redigit. d. l. 1. quor. leg.* eam occupanti restitutionem demum obtinere censet, cum hæredis intereſt ad supputandam & detrahendam falcidiam: in quam admodum idoneè allegat. *l. 1. C. quor. leg.* quæ eundem casum format, & restitutionem statuit, vt retentione competenti vtatur. alioquin dolo facit, qui petit, quod mox eum restituere oportet. sed & adiungit *d. l. 1.* satisdationem, *quam præstari*, inquit, *oportet.* præsertim post annale, & longius tempus, cum & pericula, & incommoda illa non timentur, & quidquid fortè vitij esse potuit, anni lapsu, ac longiori purgatum est. cum & interdicta omnia annalia sint. Et quamuis. *c. redintegranda. 3. q. 1.* hodie producant ad perpetuum tempus; non id tamen fit ex causa vitij, circa apprehensionem possessionis commissi, & in illius pœnam; sed loquitur de eiectis & spoliatis per quascumque iniustas causas: ita vt non modum apprehensionis, sed iniustitiam causæ respiciat; aut saltem commodum possessionis, & proprietatis periculum. vt diligenter Concilium generale explicat *in c. sæpe X. de rest. spol.* quæ cessant quando non controuertitur, quin res in emphyteusin datæ acceptæque olim sint, & an ex mora ceciderint in commissum, & dominus vacuam, & incultam pridem, non obsistente emphyteutâ, ante plures annos apprehen-

Pulsum si-ne vi: non ted. negari.

apprehendit, sine vllo metu armorum, eaque nunc petitorio iudicio repetita est.

Rei interitus ad quē pertineat?

Porrò cum emptione emphyteusis id commune habet, vt periculum sicut ad emptorem, ita ad emphyteutam pertineat. *vt diximus.* Cæterùm vt emptor totum rei dominium quærit, ita totum ei perit: emphyteuta dominium non acquirit, sed vtilitatem; canone tamen & vectigali domino præstando: itaque si particulare, vel aliud leue contigerit damnum, ex quo non ipsa rei penitus lædatur substantia, hoc luit emphyteuta; sentitque incommodum, vt quærebat commodum: sed si tanta emerserit clades, quæ prorsus etiam ipsius rei, quæ per emphyteusin data est, facit interitum; rei domino imputatur: cum vtique id ei accidisset, nullo interueniente contractu. *d. l. 1. C. de iur. emphyt.*

Ad quem fructuum & belli casus?

Sed duæ motæ sunt exinde quæstiones: prima; fundo ab hostibus occupato, seu potius vastato, vtrum remittenda sit emphyteutæ pensio? secunda; cum magna debetur pensio, neq; res tota deperit, sed magnum damnū obtingit, an dispositio. *d. l. 1.* obtineat? vtramque excutit Fachin. *controuer. l. 1. c.* 89. *&* 90. & quidem vltimam rigidè satis *ex dict. l. 1.* decidit, cū tota rei substantia non pereat; ad emphyteutam omne damnum spectare; etiamsi magna sit pensio conuenta: quæ nomen & naturam emphyteusis non mutat. *§. quia verò leuis in authent. de non alien. reb. eccles. d. l. 1.* etiam cum diminutione dumtaxat sextæ partis mercedis iustæ. *§. lex itaque in authent. perpetua. C. de sacros. eccles.* nimis molliter illi, qui vt conductori, ita & emphyteutæ ob sterilitatem, similemúe causam remissionem faciunt. nimis id pugnat cum d. l. 1. quæ emphyteutam tunc absoluit, cum ei *nihil*, inquit, *reliquum permansit*; non verò cum damnum contigerit, ex quo non ipsa rei penitus lædatur substantia: sed verò verba illa *particulare vel aliud leue contigerit damnum*, atque ipsa æquitas faciunt, vt arbitrium Iudicis requiri possit, ne commodo omni orbatus, de suo addere teneatur. comparatis tamen felicibus inter se & infelicibus annis.. Priorem controuersiam Fachinæus affirmatiuè resoluit; quia cum propter latronum potentiā non potest possideri, rectè dicitur non esse quod possideatur. *l. cum. D. de bonis author. Iudicis possidend.* adeoque videri totam rei substantiam periisse: verùm non malè hæc dici possunt, vt fundus ab hostibus occupatus periisse, vt ciuis ab hostibus captus mortuus censetur. sed cum vastatur tantùm excursionibus hostium, & cum periculo colitur, non interitus censeri potest, sed fortuitus belli casus, & particulare damnum. *Azor. Instit. mor. lib.* 10. *c.* 6. *q.* 3. *vbi plures citat.*

At verò duæ hæ quæstiones apud nos minus ex iure disputari pridem debuerunt, quum haberemus edictum Philippi II. latum anno 1587. *vlt. Octob.* quod æquissimum, & per plures distinctiones casus remissionum moderatur. & quidem belli incommoda moderationi sufficere voluit, etiam in emphyteusibus, non tantùm magnâ, sed & paruâ pensione, instar recognitionis gratuitis, qualem reputat, quæ non excedat septimam partem prouentus; qui sit non tempore belli, aut primæ concessionis fuerit, sed tempore quod proximè turbas antecessit: cuius non remissionem, vt magnæ, pro ratione quâ cultura impedita fuit, sed moderationem facit, vt duplicetur canon, in annos singulos, vsque ad plenam satisfactionem: in neutrarum tamen causam creditores eorum bona corripere, aut subhastare permittit, pro reditibus & canonibus tum lapsis, nisi moderatione, remissioneúe prævia. Remissionem tamen ac moderationem restringit ad annos, quibus reuera fundi coli non potuerint. *art.* 17. ibi-

ibidemq; declarat nolle se negligentiæ conductorum emphyteutarumque fauere, sed eos oneribus subiici, si, quod alij vicini faciunt, ipsi omiserunt. Porro *art.* 18. futuros exinde casus, & reditus canonesque, si fundi coli, aliique ex rebus fructus percipi poterunt, ad arbitrium Iudicis reiicit, iudicaturi prout ius & casuum circumstantiæ exegerint.

Itaque quibus in locis exinde hic licuit cultura aliquatenus, & si soluto lytro annuo, ac tributo, vt vulgus hic vocat, reditur ad distinctionem. *d. l.* 1. sed qui à 9. *April.* 1621. quo hic induciæ publicatæ sunt, culturam emphyteuticarum rerum neglexerunt, nulla excusatione palliare negligentiam suam possunt; quin canone non soluto per triennium rebus iis omninò excidant.

Neque verò excusat, quod nemo conducere expetiit; non enim ideò in emphyteusin datur, vt tertius colat, sed ipse sumptibus suis emphyteuta, & non expectet alium: cum etiam dominus posset molliter exspectare tertium conductorem. quod adeo obtinet, vt doctores in controuersiam vocauerint, an liceat emphyteutæ locare rem emphyteuticam, neque permittant nisi ad modicum tempus.

Deserta ab emphyteuta dominus rectè apprehendit.

Huic negligentiæ. *d. edictum art.* 17. diserte aduersatur, & *art.* 18. futuros casus ad ius reiicit. & aliud edictum latum *anno* 1586. 12. *Iunij* incultos fundos cuilibet facultatem apprehendendi, & colendi facit.

Quin & lex 8. *C. d. omni agro desert. C. l.* 11. cuicumque extero permittit agrum desertum ingredi, & colere non tantùm; sed & cum priuilegio, vt nisi dominus intra biennium repetens, sumptus offerat, omni iure cadat, & cultor faciat suum. quanto magis licebit domino rem emphyteuticã ingredi, colere, locare, suum facere, emphyteutam omni iure reiicere? tantum abest, vt vitium huius ingressus accusari possit.

Edictum quidem illud *anni* 1586. permittit dominis, quin & conductoribus regressum ad huiusmodi bona post fructus demessos, cultori relictos in gratiam solius culturæ: vel cultura tantum cepta restituto duplo sumptuum in eam factorũ: sed hic regressus an Iudicis authoritate, an priuatâ fieri possit, non dicitur: qui priuatâ dicet; vtique eandem admittere debebit in domino, canonem emphyteuta non soluente: qui Iudicis; admittere debebit, vt idem cognoscat de causa domini, an rem emphyteuticam non iustè retinere possit, vti ante commissam non soluto canone, an restitui iubenda sit, ex alia iusta causa. v. g. quod hæres sit primi emphyteutæ, qui clausulã commissi comminatoriam iustè ignorauerit; vel minorennis, qui beneficio ætatis gaudere possit. (de quo vtroque mox paucis) siquidem non poterit iudex, nisi causâ cognitâ, restitui iubere. quippe ingressus fundi sic inculti edicto regio, & iure scripto permissus, nullum spolium vocari potest. quia qui facit quod sibi lex permittit, qui iure suo vtitur, nemini facit iniuriam aut spolium: vt non sit hic spoliatus ante omnia restituendus; sed in disquisitionem vocari debeat, an emphyteuta iure suo exciderit, vel antè ob non solutum canonem rem emphyteuticã neglectam, atq; non cultam, vel per biennale post apprehensam à domino silentium, quo iuxta *d. l.* 8. *C. de omni agro desert.* (de quo tam diuturno silentio edictum non disponit, adeoque decisioni iuris communis relinquit) quilibet rei dominus irreuocabiliter amittit. hæc inquam cognoscenda à Iudice prius sunt declaranda, & pronuntianda; præsertim adito instituta rei vendicatione; non autem interdicto possessorio. quod nec apud nos, apud quemuis Iudicem proponi, sed à solo Principe impetrari potest, & apud eius Concilium priuatiuè cognosci. Vnde sequitur, quod nulli inferiores Iudices possint,

Neque restituuntur nisi causâ plenè cognita.

sint, sine literis Principis, ex aliquo possessorio beneficio, quod ius concederet, rem restitui iubere, aut quidpiã simile pronuntiare; sed manere in simplicibus terminis iudicij petitorij. in quo omne vtriusque partis ius discuti, & super eo pronuntiari debet. & si inferiores hos terminos egressi fuerint; Concilia confirmare pronunciatum non possint.

Igitur Iudex petitorio aditus, si à domino, qui rem vacuã apprehendit, asseratur res in commissum cecidisse, ab emphyteuta negetur: de eo cognoscere, antequam restitui iubeat, & pronunciare debebit. quamquam enim, vt diximus, emphyteuta ipso iure, seu eo solo quod dominus voluerit, excidat iure suo; *per ea quæ mox supra diximus; & latius excutit Fachin. controu. l. 1. c. 93.* tamen cum ea res in controuersiam trahitur, pronunciat Iudex, non quidem irrogando priuationem sed declarando, ex facto à iure irrogatam iam esse. *l. lex vectig. 31. D. de pignor.* vbi cum in exolutione vectigalis, tam debitor quàm creditor cessarunt, & propterea pronunciatum fundum secundùm legem domini esse: *propterea*, inquit lex, *fundum domini esse*, non autem Iudicem fundum domino addixisse, possessorem priuasse. pronuntiat ergo Iudex de iure domino competenti: & pronunciare quidem debet de controuersiã coram se mota. nam de quo cognouit, de eo Iudex pronunciare debet, iudiciumq; vbi ceptum est finiri.

An detur in integrum restitutio ignoranti ac minori?

Si igitur & causam alleget emphyteuta, cur rem in commissum cecidisse neget; v. g. si hæredem se esse emphyteutæ, comminatoriæ clausulæ ignorantem, adeoque ob iustam causam excusandum? at vero eiusmodi ignorantia non facit, vt qui in ius succedit alterius, alio iure vtatur. *l. qui in ius. D. Reg. iur. d. l. lex*, vbi fundus vectigalis pignori datus, non minus à creditore, qui debitoris iure vtitur, res commissa est; quàm à debitore neque constat creditorem in ea lege gnarum fuisse clausulæ commissoriæ. & in seruitute legata amittenda, per non vsum ignorantia nihil releuat. *in l. si partem. §. hæc sunt verb. ignoraueris eam non vtendo. D. quemadmodum seruitus amitt. & quæ alia habet Fachin. iuris loca controuers. l. 1. c. 69.* & in contractibus fidem statuit. *l. ad 49. §. in fac. D. de verb. oblig. verb. quamuis absit & ignoret.* atque hanc quidem sententiã tenet Ioannes Ferrarius *Montanus in enarratione ad tit. C. de iur. emph. ad d. l. 2. §. ne autem. propter*, inquit, *constitutionis tenorem, quæ strictum ius parit.* & in hoc contractu voluit solam depositionem moræ excusandæ opem præbere, & à priuationis periculo eximere: vtpote quæ ad illud vitandum non aliud medium affert, quàm his verbis comprehensum, *licentiam concedimus attestatione præmissâ pecunias offerre, iisq; obsignatis, & secundum legem depositis nullum deiectionis timere periculum.*

Et quamquam Fachin. *d. c. 69.* multis ostendit ignorantiam, quamuis facti probabilem, ne iustam quidem esse causam aduersùs præscriptionem petendæ restitutionis in integrum: tamen Ferrarius eam admittit in hærede emphyteutæ, mero iure ob non solutum canonem rebus lapso: adeo vt vnicum Cynum & Petrum antiquum interpretem contrarium sustinere asserat: tamen si à Prætore (nunc à Principe) solemnibus literis restitutio petita non sit, & à tempore scientiæ, non celeri satisfactoue moram hæres purgauerit pecuniam soluendo, vel *iuxta d. l. 2.* deponendo; non est ratio dubitandi; quin contra hæredem pronunciandum sit, huiusmodi literis non donatum (quamuis Papon. *lib. 12. art. de; actions resolutoires ar. 1. & 2.* aliter videatur sentire pronunciatum, sed à summa Curia quæ gratiam restitutionis facere potest.) deinde iis licet impetratis iuuari nullatenus posse, si à tempore

ſcientiæ non ſtatim præterita ſoluerit, depoſueritúe; ſed & lapſos exinde canones non ipſe quotannis exactè ſoluerit; ſed ipſe contumace lite dominum fatigare maluerit; quin etſi partem rerum adhuc poſſederit, non ex eis canonem debitè ſoluerit: ita vt ex mora iam ſua non tantùm, quas adhuc poſſidet, res in commiſſum ceciderint, ſed & quas dominus pridem arripuit, non purgarit; ſed ſua ipſius mora adeo infecerit, vt omni repetitioni noua impedimenta poſuerit, doliq; exceptiones auxerit.

Quod porrò attinet ad minorem ætatem: neque ea vim contractus cum maiori initi eneruat. ſiquidem ex perſona hæredis conditio obligationis non mutatur. *l. ſtipulat.* 2. §. *ex his D. de verb. obligat. l.* 5. §. *pupilli. D. de rebus. cor. l.* 3. *ſ.* §. *ſi ius emphyteuticum ibid.* vbi vſusfructus à pupillo non vtendo amittitur, & reſtaurari debet. nam perquam iniquum eſt eum, qui nihil cum pupillo contraxit, impediri ab eius minori ætate. *l.* 3. §. *Marcel. D. quibus ex cauſis in poſſeſſionem eat.* ideoque re ex patris contractu obligatâ, & per creditorem venditâ læſus non reſtituitur. *l.* 2. *C. ſi aduerſus vendit. pignor.* ſed tutores conueniendi ſunt. quamquã gloſ. *in d. l. cum* §. *in hac in verb. ſtetiſſet* tradat, ſi quid facere hæres, vel non facere debuit, ex contractu defuncti, mero iure etiam pupillus, teneatur; pœnam & legem commiſſoriam incurrat. quod Molin. *ad conſ. Pariſ. in antiqua edit.* §. 30. *q.* 14. *n.* 59. etiam in eccleſiis, & cauſis piis tradit; tamen ope vult reſtitutionis iuuari. *d. l.* 3. §. *ſi ius emphyteuticũ verb. cum etiam reſtaurari & ibi gloſ.* & ſicut in omiſſione minor ad retractum reſtituitur, *in c. conſtitut. X. de in integ. reſt.* atque in faciendo, magis in omiſſione: ſi in lucro, ergo in damno vitando: nihilominus quærendum eſt, an per ætatem lapſus ſit, an aliqua eius ſit contumacia: nam in delictis nõ cadit reſtitutio: an adueniente ætate mox re ipſa, & obſequioſè moram purgauerit: nam ætati beneficium datur, nullum contumaciæ. ſed & rurſus Iudicem in petitorio cognoſcentem de mero iure pronunciare oportet, & gratiam reſtitutionis, niſi Prætor, nunc Princeps, ſolemnibus literis impertitus fuerit, non concedere.

Quod ſi etiam, dum commiſſum negatur, emphyteuta moram purgare velit, de eo etiam cognoſcere Iudex, & decidere debet, an poſſit. *An moram purgare poſſit?* Equidem quod ad ius ciuile attinet, ſatis pro explorata ea ſententia habetur ne poſſit: *per ea quæ tradit Fachin. controu. iur. l.* 1. *c.* 98. iure canonico deciſum eſt, vt poſſit emphyteuta moram purgare: *in c. potuit. X. locati.* ex quo loco, qui caſum in emphyteuta eccleſiæ formar, multi argumentũ duxerunt ad emphyteuſin priuati: quod non tantùm multis locis praxis obtinuit; ſed & vt emphyteuſes ad rationem cenſualium bonorũ redigerentur. *Charond. le Charon ſur le tit. de cenſiues & droictes ſeig. in princ. de ſes annot. conſtum. de Paris.* ita vt ob non-ſolutum canonem res non cadat in commiſſum: ſed ad canonum tantùm ſolutionem agendum ſit. niſi quod multis itidem locis, ob canonem quotannis non ſolutum duplum exigant. ſicut in iure quædam ob infitiationem duplantur. aliis locis certa pœna incurritur, cuius metu annua ſolutio non procraſtinetur. ob quem morem alij diſertâ conuentione commiſſoriã legem contractibus inſerunt. quæ hominis prouiſio, tollit prouiſionem legis; & conſuetudinem: & ſeruanda eſt. *iuxta d. l.* 2. *C. de iur. emphyt.* ſaluo, *vt diximus*, ſi œconomica & herilis authoritas non ſufficiat; magiſtratus iuriſdictio imploranda ſit: ne veniatur ad arma. quo ſenſu practici excipiendi ſunt, qui eiuſmodi conuentiones inefficaces putant, aſtruendæ propriæ domini authoritatis, ad rem commiſſam recipiendam. *Imbert. in Enchyrid. Charond. reſp. l.* 3. *reſp.* 28. *Papon. Arr. l.* 10. *t.* 3. *art.* 6.

Sed

Sed addit *d. c. potuit* lapso biennio tunc demum non repelli emphyteutam cum celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuit. ea celeritas non consistit in puncto temporis indiuisibili, sed Iudicis arbitrio: *Menoch. de arbit. l. 1. cas. 7.* secundùm materiam subiectam regulato, id est, respectu habito ad biennium, ad eiusque proportionem: *glos. in d. c. placuit. X. locati* id saltem est: bimestre tempus, plus minus vt indulgeri possit. vt ipsi domino cui cum emphyteuseos alienandæ pretium denunciatur ad retractum bimestre solum conceditur, non verò annus, bienniumúe totum concedendum est emphyteutæ, minus duplari illud, aut triplari potest: adeoque non poterit Iudex purgationem admittendam statuere, quæ in huiusmodi tempora excurrat; quæ non celerem satisfactionem, sed diuturnam tergiuersationem ostentant. vbi etiam aduertendum est *in d. c. potuit*, textum post biennium purgationem admittere; celerem quidem, sed non quocumque tempore; sed antequam iam re emphyteuticâ pulsus foret: *emphyteutam*, inquit, *cessando in solutione canonis per biennium, nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset; iustè potuisse repelli.* itaque illa satisfactio admittitur antequam iam repelleretur; non verò postquam iam pulsus esset, atque res ab Ecclesia apprehensa. multo magis, si non incontinenti post apprehensionem, sed post plura temporum spatia, eaque primigenio termino longiora.

De Pignoribus.

CONSVLTATIO I.

De creditorum ordine.

Prælationem hic habet merces famulorum.

QVæ C. promeritus est famulando, A. mercatori, qui postmodum factus est non soluendo, ex iure Antuerpiensi consequitur per prælationē. quod etiam extendendum puto quoad ea, quæ promeritus est, postquam idem A. factus est non soluendo, quantisper debitoris, & creditorum interfuit eiusdem operam & industriam rebus A. interuenire. quia autem pacta non est certa merces, ea statuenda est ex arbitrio mercatorum, eius rei intelligentium, iuxta edictum perpetuum anni 1611. art. 22.

Erogata in conseruationem bonorum.

Porro quæ idem C. pro eodem A. expendit, diuersæ sunt considerationis. nam ea quidem iure prælationis repetit, quæ in præseruationem bonorum erogata sunt: *l. qui in nauem. §. quod quis. D. de priuil. credit.* vel ex voluntate creditorum: *l. 10. §. per hanc vers. idemque. D. quæ in fraudem* vel curatorum seu alterutrius eorum, si plures fuerint: *l. 2. §. si plures. l. 3. D. de curat. bonis dando*; vel demum quatenus ipsius C. pecunia alij creditores dimissi sunt; *l. 10. §. ita tamen* quatenus eidem creditores priuilegiati sint: & immediatè pecunia ad illos peruenit, aut saltem per manum debitoris sine interuallo. *l. 9. §. eorum. D. de priuileg. credit.*

Mādato creditorū.

Vel quatenus alij creditores priuilegiati eā pecuniā sunt dimissi.

Enimuero iure scripto debitor talis contrahere non prohibetur, sed in fraudem contrahere. *l. 22. D. quæ in fraud.* neque creditoribus soluere; dummodo non per gratificationem, aut extorsionem: *l. 4. eod.* adeoque generatim traditum est requiri in onerosis consilio, & re ipsâ fraudem factam esse: in lucrosis euentum sufficere. *tot. tit. quæ in fraudem* Ex moribus autem Antuerpiensibus *tit. de fugit. art. 5. & 9. ad fin.* illi, qui soluendo non est, interdicta est bonorū administratio: vt nec pignus cuiquam dare possit: sed illud referendum sit ad manum iudicis, aut curatorum: quamuis bonâ fide quis contraxerit. *d. art. 9.* quod prius & edictum Caroli V. statuit quoad fugitiuos, & dolosos debitores. 4. *Oct.* 1540. & redditur *articulo* 10. ratio, quia debitoris bona ge-

Debitor ipse non vetatur contrahere sed in fraudem tantum.

Hic Antuerpiæ cōtra si palam est non soluendo.

Et in Belgio generatim si fugitiuus est aut dolosus.

generatim omnia creditoribus oppignorata sunt: saluo singulorum nominum priuilegio: qui nexus sine illis solui nequit, id quod amplius ex eo statuto quàm iure creditoribus tribuitur.

Adeo vt quidquid vlterius C. pro eodem A. expenderit, eundem quidem A. obligatum habeat, sed illius bona priores creditores iure pignoris sibi auferant.

Si vtiliter erogata ab alio eventu felicem successum non habent non amittunt primordiale priuilegiû v. g. si propter pactû commissorium res ab alio auferantur.

Quæ autem idem C. in id dedit, quo creditorum causa salua, aut melior futura prudenter credebatur, quamuis consilio citra illius culpam non responderit euentus, propter adiectam legem commissoriam, *si cæteræ statutis temporibus non soluerentur*, recuperari tamen à C. possunt: quia rerum primordia sunt inspicienda, non euentus. quemadmodũ minor, qui vtiliter contrahit, quamuis successus non respondeat, non tamen restituitur. *l. verum.* 11. §. *sciendum*, *si locupleti. D. de minorib.* & verò dum aliud C. imputari non potest, quàm periculum legis commissoriæ contractui adiectæ, non est quod censeatur non vtiliter pecuniam collocasse in res illi periculo subiectas seruandas. quippe pecunia in emphyteusin, aut feudum collocata vtiliter censetur impensa, quamuis per biennium in ecclesiasticis, aut triennium in sæcularibus, non soluto canone res in commissum cadat, aut feuda amittantur, vt pluribus causis amittuntur. *vt in vsibus feud.*

Sed & iure cessat reuocatoria, si quis rem restituerit. *l.* 25. §. *si à socero. D. qui in fraudem*, quia ex edicto Prætoris actio rei restituendæ gratia non pœnæ nomine datur. sed apud nos edictum Caroli V. *de quo mox diximus*, ipsos fugitiuos dolosos debitores foro cedentes capite punit: eos autem qui bona eorum celant, ad omnium debitorum solutionem obligat: vt & Iudices conniuentes. quod prius & consuetudo Antuerpiensis *d. ar.* 9. recipit, sed hæc in fugitiuis atque improbis: si quis autem citra dolum malum ab eo, qui soluendo non est, quidquam recipit, excusatur pignus acceptum pro vero debito. *vt supra diximus.*

Re restitutâ cessat reuocatoria.

Fugitiui & dolosi hic capite puniuntur.

Bona celâtes tenentur ad solutionẽ omnium debitorum.

CONSVLTATIO II.

Antichresis quando licita?

IVre ciuili, vt legitimæ vsuræ, ita & antichresis permissa est, vt in vicem vsurarum fructus pignoris cedant. *l. si eâ lege. l. oleo. l. si eâ pactione. C. de vsur. Mynſ. cen.* 6. *obſ.* 71. adeo quidem, vt quamuis fructus legitimas vsuras excedant, tamen quia incertus eorũ est euentus, & poterunt nulli nasci, permissa ea pactio, vt nec in excessu illicitum fœnus sit. *d. l. si eâ lege. d. l. si eâ pactione*, sed vilius emptum, conductum, contractumúe censebitur. *d. l. si eâ pactione in fin.* ius canonum vt vsuras, ita & hanc pactionem damnat. *c.* 1. 2. *c.* 7. *conquestus. X. de vsur.* quando ipsi fructus domini pignoris esse debeant, non verò creditoris, qui in illud præter causam securitatis ius non habet. Quia tamen pignus accedere tantùm aliis contractibus soleat, si ex illis vsuræ haberi possint, ex antichresi poterunt. Quare cum quis alteri pecuniam dat, vt fundum recipiat, fructus illius suos facturus, donec alteri lubitum fuerit pecuniam restituere; ad eamque restitutionem cogere non possit, sed maneat semper eius arbitrium penes accipientem; incidit is contractus in naturam reditus annui, determinatis vsuris incertitudine fructuum suffectâ. quæ dum retinetur intra rationabilem aleæ æstimationem, tantum habet iustitiæ, quantum reditus annuus, & quibus ille causis defendi, vel impugnari potest, poterit & iste planâ viâ: alij emptionem cum pacto de retrouendendo, alij alias cautiones iustificatorias quærunt; sed hæc aperta, & iusta est, quæ sortem alienat, & incerti-

Cum nec sors à creditore repeti, sed à debitore luî potest, & fructus legitimum reditum nõ excedunt, æstimatâ aleâ, vt in iactu retis.

tudi-

tudinem iuftâ æſtimatione certis lucris ſubrogat. quando autem in certum tempus antichreſis initur cum facultate repetendæ pecuniæ erogatæ, non eſt canonibus probata ea pactio, vt pignoris fructus lucretur creditor. Duo tamen caſus ſunt excepti, primus ab Innocentio III. *in c. 1. de feud.* & Alexandro III. *in c. conqueſtus de vſuris*, vt fructus feudi domino directo oppignorati ei cedant. quod idem obſeruat Leſſius *de Iuſt. & iure. l. 2. c. 20. d. 16. n. 139.* quaſi ſit illa efficacia dominij directi penes creditorem exiſtentis: alter eſt ab eodem Innocentio III. exceptus *in c. ſalubriter. X. de vſur.* vt gener non ſolutâ dote lucretur fructus dati pignoris, donec dos ſoluatur. quod c. ſeptem illationibus declarat Mald. *de iuſt. trac.* 5. c. 3. *d.* 16. nec malè examinauit Couuar. *Var. reſol. t. 2. l. 3. c. 1. n. 3.* cuius c. ratio ſi cõmunicetur aliis contractibus eoſdem iuſtificabit. quod huic dotis dationi à natura ineſt, ſi ab extrinſico aliis antichreſibus aduenıat, onus ſcilicet aliquod, damnum datum, vel lucrum impeditum vſuræ labem abſterget. ſi autem originariè reditus annuus conſtituatur, & in vicem annui iuris pecuniarij fructus prædij à debitore cedantur, ſi aleæ æſtimationem non excedunt, non erit iniuſta pactio. ſed ob vſuræ periculum interdicetur impoſterum. *Griuel. Dol. deciſ.* 83. pretij autem æſtimatio à natura rei magnam latitudinem habet; quando d. extrauag. eas pactiones non damnant, quæ ex 100. annuè decem reddunt. ſed pecuniæ æſtimatio ex ratione locorum & temporum, quibus carior aut vilior eſt, ſumi poteſt; vbi Edicta aut conſuetudines certam non determinarunt, quam tunc excedere non licet.

De Donationibus.

CONSVLTATIO I.

Quod in Donatione reſiduum intelligatur, & damnum vi maiori acceptum quomodo ferendum?

EX donatione Ioannæ Duciſſæ Brabantiæ conſtat pro diſtributione chori Eccleſiæ T. decimas illius eſſe relictas, quæ ſuperſunt deductis oneribus redituũ ſiligineorũ, in alias cauſas pias ab illa, & Maria ſorore ipſius relictorum ibidem expreſſis, & quæ iam antè per alias literas ſingulatim erant impoſita.

Neque id dubitationem habere poteſt tùm ex ratione, tùm ex verbis donationis. ratio non permittit, vt iam antè data legata reuocentur, auferantur, aut minuantur: non poteſt præſumi ea Principum voluntas, quam non comitatur poteſtas.

Verba autem donationis hæc clara ſunt; *quod ſupereſt*, inquit, *quod reſiduum eſt, die ouerbate geheelijck vande thienden, bouen dat vvy in andere malen ghegeuen hebben, &c.*

Bona intelliguntur, inquit Paulus, *in l. ſubſignatum. D. de verb. ſignif. quæ deducto ære alieno ſuperſunt*: reliquum dicitur quod ſupereſt, maiori ſummâ detractâ: *l. reſcriptum in fin. D. de his quæ vt indignis. reliquorum*, inquit Alciat. *in l. poteſt.* 95. *D. de verb. ſignif. appellatio propriè ad partem reſtantem refertur, à qua ſermonis proprietate in dubio nunquã recedimus:* & infra, *recedimus tamen quandoq; à proprietate ſermonis, vt quia hoc materia ſuadeat, vel narrantis intentio: vt in l. 2. C. de hæred. inſt.* quare, *ſi Titius ex aſſe ſit inſtitutus, Sempronius in reſiduo, ſi nihil ſuperſit, nihil huic debebitur: l. item quod. §. ſed ſi. l. qui non. D. de hæred. inſtit. l. ſi ita legatum de legat.* 1. Reſiduum quod oneré deducto ſupereſt.

Enim-

Enimuero donatio Ducissæ ad decimas ipsas, non valorem pretium, aut annuos fructus spectat: *l. cum stipulantur. 97. D. de verb. signif.* & quidem quales tunc erant: *Alciat. in d. l. potest. §. sed & testator.* & verba ipsa donationis sunt clara *die ouerbate*, inquit, *vvnde thiende die onse suster beseten heeft*, quod spectat ad ius ipsum decimarum, earumque quantitatem deductis redditibus, seu ære alieno, residuam; non vero attinet ad elocationum pretia post futurarum, aut fructuum per militum insolentiam, aut alios casus imminutionem.

Ipsius rei non pretij.

Sed eius rei decisio aliunde est petenda, ijs scilicet legibus, quæ dicant, quid, si ex prædio, vnde reditus debetur, natum non erit quod debetur, aut casu sublatum, sit statuendum?

Siquidem Capitulum & canonicos, quibus residuum dictarum decimarum relictum est, considerare debemus tanquam qui successerint in ius Donatricis, vt eodem ipsi vtantur; atqui illa, seu eius decimæ debitrices erant dictorum redituum siligineorum; superest ergo vt inquiramus quomodo agendum sit cum fundi domino, cum is non fundit eos reditus, qui ex eo dati legati sunt, aut casu illi perimuntur.

Quia in re imprimis se offert lex legatum. §. *vini. D. de an. legat. l. cum certus. l. ex eo. D. de trit. vin. leg. l. Lucius D. de aliment. leg. l. firmio. D. quando dies legatorum. l. inter stipulantem. 83. §. sacram. D. de verb. oblig. l. si debitor. 39. D. de contrah. empt.* quæ omnes quod natum est ex fundo addicunt; quædam etiam, cum vno anno natum non est, ex alijs suppleri volunt: sed l. ex conducto. §. *Papinianus alias est l. si vno. D. locati. l. licet. C. locati*, remissionem aliquam faciendam decernunt: sed & d. §. *sacram, & si quod natum est sine culpa promissoris consumptum sit, rursum exspectare debeo donec iterum nascatur, & dari possit:* vbi casu perempti fructus debitorem non liberant: sed æquior apparet d. l. licet, vt si qua lue tempestatis, vel alio cæli vitio damna accidissent, ratio haberetur: ad eosdemque casus spectat vis maior, & militum insolentia.

Cum natũ non est quantum ex fundo legatum est, totum debetur quod natum est, & ex anno sequenti suppletur.

Animaduertendũ tamen est semper ex qua causa disceptetur: nam si ex contractu qui continet synalagma seu reciprocã obligationẽ, quoniam eius æquitas consistit in æqualitate, nõ permittetur plus solui v. g. quam emptũ tradatur *d. l. si debitor:* quam ex conducto fructuum recipiatur, *d. l. licet.* vbi notandum quod Imperator Alexander rescribat conductori *tui rationem præses habebit*, non autem *damni:* vt designet reciproci contractus in conductore æqualitatem statuendam: prius autẽ citatæ leges in legatis loquuntur, quæ solius dantis liberalitatem continent, non autem synalagma; & in stipulationibus: ita vt quæ liberaliter data, legata sunt, vel stipulanti promissa, secundum legati stipulationisue tenorem sint præstanda.

Non idem in contractibus synallagma habentibus.

Sed optimè Edictũ *vlt. Octob. 1587.* latum decreuit indistinctè vt si nihil seri metique potuerit, cum reditus respectu fundi vnde debentur sunt magni, totaq; obligatio est hypothecaria, toti remittantur: *ar. 4. 7. & 8.* quod si colligi aliquid potuit, habeatur ratio quantitatis, & oneris, & prouentus: *d. ar. 7. 8. 9. & 10.* vbi etiam fundationes exprimuntur cõprehendi: & vbi non perierunt integri fructus, aliquid etiam relinqui domino videtur, non omnes dedi redituario creditori: etiam cum debitorem personaliter habet obligatum. vt damna in plures distributa fiant leuiora. quod ex vera iustaque æquitate *d. ar. 10.* Rex declarat se statuisse.

Sed edictũ indistinctè disponit.

Et quamquam *ar. 18.* declaret illud Edictum non comprehendere casus futuros, committit tamen remissionem & moderationem arbitrio iudicis, iuxta terminos iuris, & casuum circumstantias: quæ si hodie confor-

Sed de præteritis tantũ, ad casus tamen futuros æquitas illius applicãda est.

conformes sint bellidis incommodis, ob quæ Edictum illud latum est, arbitrium iudicis non poterit non esse æquum, si fuerit Edicto isti conforme.

Sed quoniam quamuis grauia damna fuerint illata decimis sub municipio territorioue, dicuntur tamen non esse tanta, quin deductis redituum oneribus, magna decimarum pars superfuerit pro beneficiariorum distributionibus, ob quas residuæ decimæ à Ducissa fuerint collatæ; non esse videtur cur non omne id exoluatur, quod redituariis ex decimis iam ante debebatur, quàm ex ad Capitulum peruenirent.

De Testamentis.

CONSVLTATIO I.

Edictum anno 1611. extra diserta verba nihil ex moribus mutat. casus ex eo declarati.

CVm passim ad conformitatem iuris canonici inualuerit, vt testamenta non alias solemnitates exigerent, quàm vt coram parocho vel notario & duobus testibus conficerentur, atque deinde edictum Principum 12. *Iulij* 1611. *ar.* 11. 12. sanxerit, vt sub pœna nullitatis in locis, vbi consuetudines à Principe sunt decretæ, in condendis testamentis formam ibi præscriptam sequi oporteret; vbi verò non sunt decretæ, testator, testes & parochus, vel notarius testamenta signarent, subscriberentue, quatenus scribere quidem scirent: super quo rogarentur, atque in vno seu altero casu notarij in instrumento id annotare tenerentur: statuendum omninò est, per illud edictum non esse rursus in vsum reuocatas omnes iuris ciuilis ceremonias, sed id tantum esse inductum, quod disertè edictum exprimit. neque illud pharisaicè esse torquendum, sed moraliter, & prout homines in actionibus versari solent. quare optimè iidem Principes declarauerunt 2. *Nouemb.* 1618. frustra impugnari testamentum, quod ab ipsa testatrice, parocho, & duobus testibus signatum reperiebatur, cum hac nota; *& testatrix testesque ad hoc vocati signauerunt*, quamuis non aliter appareret de euocatione, neque quod testatrix testesque interrogati essent, an scribere scirent, aut in instrumento eius rei alia nota inueniretur: quod ea interrogatio in gnaris scriptionis, qui re ipsa scripsissent, frustranea esset. *Testes sufficit narrari vocatos etsi non probari.*

Iterum ex eodem principio suprà proposito iidem Principes 8. *Iunij an.* 1613. declararunt, testamenta & dispositiones vltimæ voluntatis scriptas in charta clausa, & signata, cuius inscriptum tenorem testator coram notario, & duobus testibus professus est, esse suam extremam voluntatem, eandemque professionem superscribi à notario iussit, cui ipse, & testes, ac notarius subscripserunt, redargui nullitatis non posse, quod nec lectum, nec apertum fuisset testamentũ, adeoq; nec intus subscriptum, quod plerumque homines nolint, multis de causis de vltima sua voluntate viuis sese constare, qui modus nec iure ciuili improbatus fuit. §. *igitur inst. de pupil. subst. l.* 28. §. 1 *D. eod.* *Testamentum clausum valet vt testam. apud actã.*

Rursum *vlt. Aug.* 1613. & iterum 21. *Februarij* 1615. iidem Principes declararunt, quod testamenta recepta à duobus scabinis præsente vno graphiario, secretario, aut notario habebuntur tamquam facta cum solemnitatibus ab edicto præscriptis: vtpote apud iudicem, apud acta facta, alias solemnitates iure censentur superare. *Imperfectum inter liberos.*

Denique 3. *August.* 1619. edictum non derogare priuilegio iuris scripti concesso testamentis parentum imperfectis inter liberos, & quæ alia retulimus *in iuris pontificij noui analyt. enar. in secunda editione tit. de testam. n.* 10.

CONSVLTATIO II.

An pestiferorum testamenta solemnitates requirunt.

LEuis febricula seruum morbosum non facit, neque redhibitioni obnoxium: *l.* 1. §. 8. *D. de ædil. edict.* nec vetus quartana excusat à contumacia, *l. quæsitum,* 60. *D. de re iud.* sed grauis corporum, aurarumque infectio, pestilens aër, & grassans contagio. *Afflict. decis.* 50. *n.* 2. *& 4. l. recusare.* §. *fin. & ibi Bald. C. ad Trebel. glos. in Clem. ne in agro v. rationabili de stat. monach.* (quomodo Greg. XII. grauitatem cæli Pisani causatus ad concilium non venit. *Marian. in c. veniens, X. de accus.* & clericum contagio excusat à residentia, *d. glos. & facit, l.* 2. §. *penult. v. fortuita calamitas. D. si quis caution. dixi in Iur. pont. noui anal. de cler. non resid. n.* 16. sic & consuetudo Antuerpiensis quod *tit.* 41. *ar.* 93. statuit, vt societas bonorum coniugalis continuetur inter superstitem, & defuncti liberos, si bonorum repertorium scriptum non erit; *art.* 86. moderatur, ne in casu pestis obtineat.

Quare multi ex iuris interpretibus abierunt in istam sententiam, vt crederent contagione grassante peste tactorum testamenta non seruatis iuris Romani solemnibus subsistere: dummodo probationem habeant iure gentium sufficientem; seu diuino, quod in ore duorum vel trium testium stare iubet omne verbum: *Euerad. & quos allegat. cons.* 61. *Myns. l.* 1. *obs.* 96. *Gail. l.* 2. *obs.* 18. *n.* 18.

Quomodo & Molanus *tract. de pijs testam. c.* 38. sæpe pronunciatum refert pro testamentis tempore contagionis confectis, coram duobus dumtaxat testibus, sine parocho, licet aut notario, & in eandem sententiam fere abit *Malder. de Iust. tract.* 1. *c.* 11. *dub.* 6. *in fine.* Humanitatem, quam *lex vltima C. de testam.* considerauit in rure degentibus, *& tit. de test. milit.* in argumentum assumendo. & plerique sane DD. expeditionem militarem, & pestilentem contagionem comparant: quasi lues illa Deum inter & homines tunc bellum faciat. Vnde etiam eo argumento credunt non pauci ex pragmaticis nostris solemnitates edicti Principum nostrorum *an.* 1611. *art.* 12. non obtinere in testamentis contagiosorum: cum aliâs Principes interpretari sint milites in firmis præsidiis commorantes eo edicto teneri: quasi supponendo eos, qui in expeditione versantur eo non obstringi; eoque exemplo qui in contagio testantur solemnibus edicti solutos esse contendunt.

Quod sanè maximè concedendum videtur quoad eos, qui publicam functionem in contagio obeunt, quasi necessariam militiam: *Ripa tract. de peste de priuil. vlt. volunt. c.* 2. *num.* 14. *vers. illud scias. Iason. in l. fin. C. de testam. Ant. Faber. in suo C. de test. defin.* 3. Cæterùm vt generaliter tempore contagionis vel quo ad peste tactos id obtineat, si verba *l. casus. C. de test.* attendamus, rigor textus non permittit: satis enim apertè declarat non aliam testamentorum solemnitatem peremptam esse, quàm ne iungi, atque sociari testes teneantur, quos timor contagionis deterret. atque ita Faber *C. de testam. definit.* 6. ex cæteris testamentorum solemnibus nullam esse

esse asserit, quam remitti oporteat. quanquam idem *definit.* 2. contra rigorem eiusdem textus quinque testibus est contentus: argumento eius quod in rustico statutum est: licet textus *d.l.* 8. conuenientis numeri obseruationem sublatam neget. sane tam videtur efficax argumentum de milite, quàm de rustico. in illo autem duo testes, & quæuis iuris gentium probatio sufficit, quod is tamen non admittit, & *definit.* 2. *ibidem.* difficultatem aut impossibilitatem habendorum testium in casu quidem carceris non tanti facit, vt ob eam testium defectu testamentum non corruat.

Verumtamen plerique sic *d. l. casus* acceperunt, vt non ita requisitum testium septem numerum, sed etiam cæteras solemnitates remittere videatur: adeoque Godefrid. *in ead. l.* 8. contagiosi testamentum coram testibus transeuntibus per fenestram nuncupatum, quin coram aduenientibus tantùm, & non videntibus sustinet: tametsi. *l.* 21. *Qui testam. facere poss.* hæredes palam, & *l.* 9. *C. de testam.* in conspectu nominari velit.

Quomodo etiam *d.l.* 21. §. 1. iubet, si quid post factum testamentum mutari placeat, omnia ex integro fieri: quia scilicet vnico nec interrupto contextu testamentum absoluendum est. §. *fin. ibid.* quod remittit *d. l.* 8.

Qua ex causa peste tactus testamentum ritè cum nuper scripserat, paulò pòst hæredem ei mutare placuit, rogatus parochus coram iis, qui priùs adfuerant testibus, in testamento deleuit nomen hæredis priùs scripti, & secundò nominati suppòsuit, atque ita ab ægro discesserunt, atque ille à mortalibus ad meliores sedes profectus est. quæ consulto deleta sunt iussu testatoris, etiam institutio, corruunt. *l.* 1. 2. 3. 4. *D. de his quæ in testam. delentur.* Cæterum suppositio alterius hæredis non firmatur scripturâ ante confectâ: sed quasi ex nuncupatiuo testamento parochi & testium dicta audiuntur, & in sanis nuncupatiua testamenta, cum hæreditas trecentos florenos excedit, tolluntur per edictum *anno* 1611. *ar.* 19. & *ar.* 11. & 12. indifferenter omnibus formam vt diximus præscribit, vbi consuetudines à Curia probatæ non sunt, ita vt testamenta scribi, & subscribi debeant.

Sed & ab hoc rursum non malè docti testamenta eximunt infectorum, argumento militarium, quod suprà etiam ex interpretationibus adduximus.

Quod sanè præter humanitatis considerationem, quam etiam tetigimus, magnam causam apud nos habet ex prohibitione publica, ne quis cum infectis versetur, imò infecti alicubi statim extra ciuitatem deportantur, aut domi suæ ostiis publicè obseratis includuntur: vt & iure & facto accessus testium prohibitus sit, & solemnitas testamentaria seruatu impossibilis reddita, impossibilium autem nulla est obligatio. *l.* 183. *de reg. iur. l. filius.* 15. *D. de constit.* quod quamuis in difficultate aut impossibilitate facti in qua Faber *definit.* 2. loquitur, dissimulandum foret, in impossibilitate iuris, difficilius videtur admittendum: non ergo tenebitur infectus adhibere testes aliter, quàm eiusmodi ordinationes permittunt, neque amarè difficultas eà testium accipienda est, sed benignè cum hominibus nihil magis debeatur, quàm vt vltimæ voluntatis liber sit stylus. Vnde neque in solutionem accipiendum est, quod Cellitæ, & nigræ sorores, & quidam mercenarij vitæ prodigi infectis soleant assistere; nam vbi lues valdè grassatur, non omnibus contaminatis hi solent sufficere, sed ab vnis ad alios ita auocantur, vt testamentis auscultandis immorari non possint, sed neque literati solent esse, ad danda consilia,

quod valdè considerat *d. l. vlt. C. de testam.* tamen interpretatio Regia ad meam postulationem data 1631. etiam ab infectis edictum seruandam esse declarauit. & Senatus Paris. *apud Ann. Robert. rer. Iud. l. 2. c. 10.*

Porrò quando inter testes reperitur fœmina, verba edicti 1611. seruata sunt. neque enim illud aliud expressè requirit, quàm testes, disertè masculos non exigit, nec fœminas reiicit, controuersum est autem de iure inter interpretes, an in testamento iure canonico, quod mores receperint, fœmina testis esse possit: plerisque asserentibus posse. quorum opinionem communem dicit Ioan. Crot. *tract. de testib. p. 1. n. 10. & c. 3. c. tam literis. 33. X. de test. c. mulierem, 33. q. 5.* vbi fœminarum testimonium admittitur. tametsi *c. cum esses. c. relatum. X. de testam.* testes idoneos & legitimos exigat: quia & illud epithetum datur fœminis *in d. c. tam literis.* quare maximè ea sententia recipienda est in contagiosis testatoribus, præsertim cum masculi testes haberi non possunt; *Farin. post Ias. Alex. Bart. Ripam, Bellouis. de testib. q. 59. n. 72. & seq.* & ita nuper conceptæ consuetudines Antuerpienses decernunt.

CONSVLTATIO III.

An testamenta ad pias causas requirant solemnitates?

IN testamentis ad causas pias receptum creditur vt iudicandum sit secundum canones; quod Piraquel. *de priuil. piæ causæ*, adeo verum & notorium esse ait, vt oleum & operam perdat, qui ad hoc authores alleget. & Pinel. *de resc. vend. par. 2. c. 1. n. 15.* ab edictis Principum eximit, & Bart. *in l. 1. fin. C. de sacros. eccles.* astruit nullum ius introduci posse contra priuilegia piæ causæ, per canones concessa. adeoque attendendum est Concil. Trid. *s. 28. c. 8.* dispositiones omnes pias ordinariis iniungens, iuxta sacrorum canonum statuta cognoscere, & exequi, non obstantibus quâcumque consuetudine, etiam immemorabili, priuilegio, aut statuto. Porrò pia causa duobus testibus est contenta *c. relatum. 11. de testam.* quod scriptum est ad iudices Velletrenses. Bibl. editione Greg. XIII. interpolatio suppleta his verbis; *huiusmodi causa de iudiciis ecclesiæ non secundùm leges, sed secundùm canones debet tractari, & in ipsis diuina scriptura testante duo aut tres idonei testes sufficiunt.*

Neque de statutis, consuetudinibus, aut iure communi dubito, quin pia causa sit exempta, & secundùm canones tractanda, sed de Constitutionibus Principum supremorum generaliter statuentium, & pias causas etiam comprehendi interpretantium, si id serio actum est, & Principes sufficienter instructi resoluerint.

CONSVLTATIO IV.

Scriptura testatoris an requiratur, an sufficiat signatura?

QVæritur si testator scribere sciens testamento suo non subscripsit, sed signo tantùm suo signauit, ob vim morbi tum scribendi impotens; quod tamen in instrumento notarius non annotauit, sed tantùm propria manu testatorem subsignasse, illudque signum testatoris esse, nunquam, an iuxta edictum *anni* 1611. testamentum validum sit, an irritum?

Pro testamento facit, quod signum & voluntas defuncti agnoscitur, edictum autem curationem falsitatum & fabricationem, quam defuncti arguere non possint, præfatur, & considerat.

Porro

Porrò signum, quod non negatur, pro scriptura esse videtur, secus si testamento nulla testatoris nota accessisset, sed notarij tantum testiumúe signatura: atque tunc signum scripturæ æquiualere videtur. *arg. l. optimum. C. de contr. & comit. stip. l. si ita. §. Chrysogonus. D. de V.O.* presertim cum subsignatione vtroque idiomate Gallico & teutonico edictum vocet, non addito an nomine & scriptura, an signo fieri eam exigat.

Accedit quod si scripturam requiri dicatur, tamen quod edicto sufficit, satis notarius significasse in instrumento videatur, defunctum ob morbi vim scribere non potuisse, quasi per æquipollentem additionem hanc *defunctum propriâ manu subsignasse*, & ad vtramque signi marginem, *id defuncti signum esse*.

Contra testamentum facit, quod edictum exigat subsignationem, talem scilicet quam antithesis edicti indicat, si videlicet scribere nesciat, ergo non signum, sed nominis scripturam: quam si testator non possit testamento appingere, id pastor aut Notarius adscribat: cui non videtur æquipollere notarij additio, quod testator subsignauerit: quia non per scripturam subsignauit, quam edictum requirere, & marginalis ad signum nota significare tantùm videtur, vt solet signum à signante exaratum esse, non autem ob morbum significatiuas notas alphabeticas literas exarare testatorem non potuisse. Quia verba accipienda sunt secundum sonum, & vt communiter solent accipi; vt id significent, ad quod instituta sunt: quod hic non videtur obtinere, nisi forte coniecturis in moribundo id apprehendamus. sed edictum formalitatem præscriptam exigit, coniecturas reiicit.

Cæterùm qui ad scriptionem tenetur, & solummodo signat, pro eo est, ac si adhibitus non fuisset. *l. ad testium. 22. §. si quis ex testib. D. qui test. fact. pos.* nec priuilegio chirographi à tribus testibus subscripti æquiualet signatum tantum. *l. scripturas, & ibi DD. C. qui pot. in pig. & ibi DD.* quin & patrem inter liberos testantem non signorum, vel notarum inuolucris, sed per totas litteras hæredum nomina declarare oportet, quæ vndique claræ & indubitatæ consistant. *Nouel. de test. collat. 17. c. 1.* incertitudinem non remouent notæ. *§. si quis igitur Auth. de Inst. caut. & fid. d. l. scripturæ. cum Auth. ibidem.* Adeoque vbi præscriptio nominis pro forma requiritur, non sufficit signum, ne quidem publicum. *d. l. ad testium. Menoch. de arbit. cas. 113. n. 11.* & in terminis testamenti in scriptis, *Crauet. de antiq. temp. p. 3. §. quæritur. n. 45. plures allegans.* Vnde quamuis testamentum signatorio annulo signari possit, non tamen alio quàm characterem habente. *d. l. si quis verb. vt tantum annulo quis, &c.* vbi iungit Vlpian. variè enim signant homines. quæ varietas & incertitudo, vt vitetur, annulum ibi, cui characteres insculpti sint, exigit. Quin etsi verum signum esse signantis constet, non æquipollet, cum scriptio nominis est de forma, & solemnitate. *Menoch. ibid.* vt hic esse videtur aliàs idem de testibus & notario dici posset. nam de omnibus edictum vnis, iisdemque verbis disponit, quo nihil magis contrarium dici possit præfationi *ar. 12.* & fini, ad vitandas omnes incertitudines. & in hanc sententiam Rex rescripsit Senatui Antuerpiensi 12. April. 1630. notarios teneri adscribere, testatorem scribere non potuisse, notas & signa non sufficere ad euitandam nullitatem.

CONSVLTATIO V.

An testamenta olographa hic sublata sint?

COnsuetudo testandi sub solo chirographo testatoris sine testibus, immemorabili vsu firmata in Clero Leodiensis diœcesis, *de qua Wamesius cons.* 386. *n.*3. *& consil.* 11. *n.* 3. nullam passa est derogationem, per erectionem nouorum episcopatuum, in iis locis, quæ ab ea præcisa sunt. *c. ad apostolatus de conces. preb. in extrau.* videtur autem ea consuetudo exemplo militis sæcularis *l.* 15. *C. de testam.* illiusque argumento olim recepta in clerico, seu milite spirituali, & in piis causis, iudicio. *Valus. consult.* 67. *Tiraq. de priuil. piæ caus. p.* 4. quo & spectat subleuamen consanguineorum bellicâ calamitate attritorum. *August. de Ciuit. Dei, lib.* 10. *c.* 1. quod & maximè viguisse videtur in holographis clericorum testamentis ad pias causas de bonis mobilibus, ab ecclesia profectis, quæ eorum tantisper conditionem sequuntur, vt exempta censeri debeant à iurisdictione, & edictis Principum. *c. si diligenti de foro competent.* etsi praxis fortè suos pateretur aduersarios. præsertim nunc post edictalem legem omnibus, vbi consuetudines a Curia probatæ non sunt, communem: quæ, (sicut aliæ leges ciuiles à clero seruandæ sunt, ne in corpore politico dissonantiam pariant) vix eneruari poterit.

CONSVLTATIO VI.

Minor tutori eiusque filiis potest donare legare quantum aliis consanguineis ordinatè.

TVtor curatorue minorem inducere non potest vt sibi suisue quippiam relinquat. *ex edicto Caroli V. relato in perpetuo edicto anni* 1611. *ar.* 14. durante quidem administratione *d. ar.* 14. Agit autem edictum Caroli V. de inordinata inductione, dum eodem textu tutores, curatores, & concubinas comprehendit, & *d. c.* 14. parentes & fratres excipit. Igitur si bona minoris diuersis locis sint sita, & contrariis succedendi modis subiecta, successioque eius futura sit litibus obnoxia, inter tutores, eorumue filios, aliosue successuros ab intestato; & minor dirimere futuram eam litẽ voluerit; si paternos consanguineos vno atque altero gradu proximiores, atque magis dilectos habuerit atque hos omnes in stirpes, in quarum vna comprehensi sint tutorum filij, æqualiter instituerit, maternos excluserit; non existimo locum esse edicto. quod iustam libertatem minorum restringere non intendit, sed tutorum concubinarumque captionibus obuiam tantũ ire.

Itaque maternis hisce exclusis querelam non concedendam puto aduersùs testamentum ea ex causa; tum quod si aduersùs edictum commissum foret, non ipsis sed paternis consanguineis institutis accresceret excessa portio, quæ tutorum liberis adscripta est, inter hos autem consanguineos paternos, & liberos tutorum si controuersia moueatur, quâ æquitate videbuntur æqualiter instituti auferre velle à liberis tutorum eam partem, quâ reddantur inæquales, & minus is ferat, cui ob curam plus debebatur? & tutori eiusue liberis officium fiat damnosum, ex lege solum ad reprimendas tutorum captiones lata? quando etiam remunerationes admittit edictum, ex iudicis arbitrio in mobilibus.

CONSVLTATIO VII.

De patris testamento pro filiis interpretando in dubio.

SIne actione videntur experiri Actores testamentum F. nullitatis arguentes, quia proximi agnati nõ sunt, sed habent alios vno gradu

Primi in gradu si apud rebelles sunt, secundi rectè successionẽ petunt.

gradu priores, neque iuuari videntur quod hi apud Hollandos agant, eo quod nullam capitis diminutionem ob id pati videantur. *l. si quis. §. in ciuilibus. D. de capt. & postliminio reuers. l. cum cognatum. C. de ingen. manumis.* quibus locis ciuiles dissensiones, & factiones non inducunt hostilitatem, iura captiuitatum, aut postliminiorum, adeoq; nec incapacitatẽ successionũ. At verò agunt eæ leges de mutuis ciuium dumtaxat dissensionibus, per quas quamuis sæpe resp. lædatur, non tamen in exitium reip. contenditur. *d. §. in ciuilibus. l. postliminium. §. à piratis. l. hostes. D. de capt.* cum ergo in rep. exitium contenditur, arma aduersùs ipsum Principem sumuntur, dubium esse non potest, quin læsæ Maiestatis crimen contrahatur, eoque nomine incapacitas successionum. *l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest.* eoque obligantur, qui in eas partes discedunt. quod crimen in subditis contrahitur. eoque rebelles, piratæ, latrunculi, prædones appellantur. *dd. ll.* hostilitas autem diceretur, si exteri essent, quibus, aut à quibus bellum esset decretum. *d. l. hostes. §. fin. l. latrones eod.* vt si bellum fit Romanis cum Germanis aut Parthis *ibid.* adeoque apud nos Hollandi rebelles vocantur, non hostes, & vt Maiestatis rei tractantur; sicut iure id fieri tradit Peregrinus *de iure fisci. l. 3. t. 8. n. 6. Gigas. de crim. læs. maiestat. tit. de pœn. com. q. 21. Menoch. conf.* 101. & initio tumultuum Belgicorum lata sunt edicta, quibus mandabatur, vt qui pro reis haberi nollent, partes eas desererent, & ad regias redirent. vnde sequitur Actores sine actione non expertos qui priores agnatos non habuerint, nisi Maiestatis reos.

Testamentum rectè nullũ dici, si conditum sit aduersùs aui fideicommissũ.

Videamus nunc de modo institutæ actionis: contenditur ad nullitatem testamenti F. nec vllum illius vitium designant actores, nisi quod bona fideicommisso sint subiecta: atqui id nullitatẽ non inducit, cum etiam res aliena legari posset. §. *non solùm instit. de legat.* debuissent ergo Actores fideicommissariam hæreditatis petitionẽ, aut quam aliam ordinatè proponere, non autem nullitatis quæstionem, quæ hic inepta videtur. *c. examinata & ibi Panormitan. & alij. X. de iudic.* neque id emplastro clausulæ salutaris medicamen recipere videtur, quæ se vltra narrata non extendit. *Iason in l. nihil commune. n. 191. D. de acquir. poss.* At verò Actores satis se explicarunt diuersis locis, se nullum velle declarari testamentũ F. quoad bona dumtaxat aui fideicommisso nexa, quod F. potestatẽ non habuerit ea transferendi in hæredem, in præiudicium agnatorum, non seruato auiti testamenti præscripto. ad quem modum, quamuis legatarius vtilem habeat actionem; quâ hæres cogatur rem alienam redimere, aut æstimationem dare: quoad verò rei dominium certum est inutile, & nullum esse legatum, ita vt domino per id non præiudicetur: adeoque hic rectè actores petunt testamentum, quoad fideicommissa nullum dici, neque eis potuisse præiudicare F. adeoque cum in Curiis ecclesiasticis Brabantiæ nullitas testamenti coram Iudice ecclesiastico proponi possit ex Concordatis cum Principe initis, quæ secundùm communem modum loquendi accipienda sunt, *vt diximus in iur. pont. nou. anal. tit. de for. compet. n. 7.* non malè statuemus hanc testamenti nullitatẽ rectè ibi propositam esse, pronuntiariq; posse testamentum quoad fideicommissa nullum esse, si præscripta aui fideicommittentis seruata non sint.

Itaque videamus quænam illa sint, & an conditiones defecerint? auus proximis agnatis bona restitui voluit, si F. moreretur sine liberis ex legitimo matrimonio natis, nec condito testamento de consensu tutorum, seu executorum suorum: mortuus est F. sine huiusmodi liberis relicto filio tantum, quem solutus ex soluta genuit, & testamento à Principe legitimari petiit, quod

testamentum condidit iam maior annis, tutelâ solutus, siue tutorum, executorumúe assensu, quorum alter iam obierat, alter tutelam executionemque nunquam acceptauerat, defecisse conditiones contendunt actores, negant rei, tutores pupilli instituti.

Atque illud imprimis clarum est, vbi plures conditiones in institutionibus ascriptæ sunt coniunctim omnibus parendum esse, *l. si hæredi. D. de condit. instit. Anton. Faber. C. lib. 6. tit. 30. quando dies legati. defin. 1. & in not. n.* 3. 4. itaque F. non sufficit sine liberis legitimè natis mortuum esse, sed requiritur, vt neque testatus sit.

Pluribus conditionibus generatius, omnibus debet satisfacere.

Consequenter locum non habet ea quæstio, vtrum substitutus fideicommissarius excludatur per legitimatum rescripto Principis, quam tractat Fachin. *l.* 4 *c.* 53. & Pius IV. speciali Bulla *edita Kalendis Ianuarij* 1562. disertè declarauit per legitimationes præiudicium fieri non debere fideicommissis.

Legitimatus per rescriptum non excludit substitutum.

Sed neque an legitimatio in mortis articulo postulata, & concessa, in fraudem fideicommissi obtenta videatur. cuius rei argumenta eadem sunt, quæ formantur in ea quæstione, quam idem Fachin. tractat *eod. lib. c.* 55. an legitimatus per subsequens matrimonium in mortis articulo excludat substitutum. & rectè dicitur excludere, nec in fraudem fieri quod principaliter quis facit, vt sibi commodet; etiamsi consequenter tertio incommodetur. *l. fluminum. §. vlt. D. de dam. infect.* non ergo in fraudem postulata censebitur legitimatio proficua hæredi. tametsi hîc vi legitimationis principalis non sit exclusurus actores, cum auus desiderauerit liberos ex legitimo matrimonio natos: quod dici non potest de legitimatis per Rescriptum. argumento eorum, quæ tradit Fachin. *ibid. c.* 54. quamuis nimis fortè & rigidè in legitimatis per subsequens matrimonium.

Sed per subsequens matrimonium.

Ergo omisso casu intestati, totus quæstionis cardo vertitur in casu testati, an F. ex præscripto aui testatus sit.

Et potuisse quemlibet extraneum instituere non diffitentur Actores; sed aiunt spurium à patre institui non posse, nec F. testari potuisse, sine consensu executorum, qui hîc non interuenit?

Quod attinet ad eos qui ex soluto & soluta nati sunt, citra formam legitimi concubinatus, quod ex testamento patris capere possint diximus *in tur. pont. nou. anal. tit. de success. quæ ab intest. & largius id tractat. Paleot. tract. de nothis*, obtinuitq; ferè vbiq; terrarum, vt simplices bastardi non in vnicas tantùm, sed etiam in totam massam hæredes institui possint. *Alciat. lib.* 4. *parerg. c.* 5. *legum Partitarum l.* 6. *tit.* 13. *l.* 8. *vbi Greg. Lopez. item l.* 11. *Tauli. & ibi Gomes. n.* 5. *versic. hodie Vasq. in controuers. illust. c.* 102. *n.* 12. *Boër. decis.* 127. *Bacquet. du domaine. tit. de droict de bastardise. c.* 3. *n.* 15. *Coquille. en ses institutions du droict François des bastards circa medium versic. le droict Romain, &c. & versic. ainsi obseruons. Papon. tit. de successions de bastards. arrest.* 3. *vers. vray est qu' il les peult donner & leger, s'ils sont ex soluto & soluta, Griuel. decis.* 144. *n.* 8. & conformes sunt consuetudines Antuerpienses nuper practicorum multorum testimonio ea in re probatæ, & arresto Cancellariæ Brabantiæ non ita pridem firmatæ.

Bastardi simplices hæredes institui possunt.

Accedit, quod filius F. sit legitimatus à Principe ad requisitionem patris F. quam testamento fieri sufficit. *Papon. tom.* 3. *artis notariatus lib.* 6. *tit. de legitimation de bastards. §. mais semble. versic. si non. citat Barthol. in l. Gallus. D. de lib. & posthum. Couuar. de matr. t.* 1. *p.* 2. *c.* 8. *§.* 9. *n.* 9. *Faber in Cod. lib.* 6. *tit. de natural. lib. defin. §. sub. n.* 7. *vbi & senatusconsultum Sabaudiæ allegat, & expressè deciditur in Auth. item sine C. de natural. lib. quam adhac allegat Couuar. d. loco. item in Nouel.* 74. *quibus modis naturales efficiantur legitimi*

Legitimationem peti à patre testante sufficit.

Col-

Collat. 6. t. 3. c. 2. §. si verò solummodo, sed & hic testator post obtentam à Principe legitimationem codicillos scripsit, quibus testamentum confirmauit, adeoque quamuis inutile fuisset prius mandatũ petendæ confirmationis, firma tamen ex codicillis facta confirmatio. *l. legata.* 19. *D. de legat.* 1. traditque idem Couuar. *ibid.* §. 8. *n.* 26. legitimationem Principis etiam extra territorium extendi quoad bona alibi sita; quia principaliter legitimatur persona, quæ trahit consequentiam bonorum. quod tamen in Brabantia patitur controuersiam: sed in casu proposito difficultatem non habet, quoniam F. indeterminatè legitimationem postulari mandauit, adeoque etiamnum peti potest in aliis extra Brabantiam Conciliis.

An extra territorium legitimantis extendatur.

Præsuppositâ ergo capacitate rei pupilli, quod à patre F. institui potuerit in bonis ab auo relictis, sicut quilibet extraneus, restat dumtaxat examinanda clausula adiecta ab auo facultati testandi, de consensu tutorum, executorumúe.

Et verò fatendum est periodum illam non parum esse obscuram; tamen vt eam accipiamus iuxta intentionem actorum ratio non suffragatur.

Siquidem illa institutio vitiosa est; *si Titius voluerit*: quod alieno arbitrio permissa est, nam satis constanter veteres tenuerunt testamentorum iura ipsa per se firma esse oportere, non ex alieno arbitrio pendere. *L. ista de hered. instit. L. qui in potestat. D. de testam. & ibi DD.* vt filiusfamilias non potest testari cum consensu patris, ne testamenti factio ex alieno arbitrio pendeat, cuius essentia est, vt sit nostræ voluntatis sententia. *l.* 1. *D. qui testamenta facere possint.*

Verba obscura interpretanda sunt ne testamenti factionem impediant, præsertim vltra maiorẽ ætatem.

Et vt daretur, quod auus imbecillo adhuc iudicio patris, consilium mamburni, consensumque adiungi voluerit; tamen post maiorem illius ætatem illud tanquam executoris testamenti requisiuisse non est censendus. *arg. l. ex facto in princ. & versic. iam enim. D. de vulgar. & pupill. iam enim*, inquit, *potest sibi facere testamentum, nam incipit iniquum fieri beneficium Principis si adhuc valere dicamus: auferet enim facultatem testandi homini sanæ mentis.* vbi furioso data à Principe curatela cessat, quando is resipuit.

Vnde Castrens. *in d. l. ex facto. n.* 6. *Iason. in l. stipulatio hoc modo n.* 3. *versic. teneo*, non valere aiunt statutum, ne fœmina testari possit sine consensu mariti, & Zasius nec pactum quo testandi libertas tollitur.

Tamen vt id demus fieri posse argumento eorum, quæ in simili tradit Pecq. de testam. coniug. lib. 3. c. 1. & seq. l. 4. c. 42. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 41. tit. 3. n. 12. quinimo nec auferri testandi facultatẽ cum grauatus alia bona possit habere vel acquirere, quam a testatore relicta; ne quidem si testator omnem bonorum dispositionem ademisset, *auth. res quæ, C. communia de leg.* etiam accedente testamentariæ sanctionis comprobatione, quæ hic arguitur: *l. filio preterito. D. de iniust. rupt.* nihilominus cum dubius sit sensus testamenti, quorum intuitu mamburnicam, quorum executoriam qualitatem adiiciat, & magis cum de F. loquitur mamburnicam tantùm insinuare videatur, præsertim dispositiuis verbis, vbi mamburnos & executores constituit; atque ex subiecta materia, & quo munus à iuris tramite, & causâ dispositionis recedatur, sit facienda coniectura voluntatis: *l. in conditionibus. D. de condit. & demonstrat. l. non aliter de legat.* 3. *Euerard. in loc. à subiecta materia*, quin & ex sensu eorum, quæ præcedunt aut sequuntur: *l.* 3. *C. de liber. preterit.* & ex conditione personæ aliquam diriguntur: *l. plenum, §. equali. & ibi Barthol. Bald. & alii. D. de habitatione.*

Dicemus testatorem nullatenus voluisse cum consensum extendere vltra tempus mamburni, prout post

maio-

maiorem ætatem F. testatus est: prout mamburnus intellexisse videtur, qui post maiorem ætatem rationes F. dedit, & omnia munimenta restituit, ab eoque omnimodam apocham coram Senatu accepit, non mutanda nunc videntur, quæ huc vsque eam interpretationem habuerunt.

Præsertim nunc cum eo res deducta fuit, vt F. cum testaretur, nec tutorem amplius, nec testamentum aui executorem haberet: adeoque dum non nisi de consensu executorum, vel tutorum suorum testari eum permisit, tempus solum spectasse censendus sit, cum eos haberet: possessiuum est enim verbum *suorum*, vt notatur à Cuiacio, *& aliis ad l. puberes. 101. D. de verb. oblig.*

Quapropter & hoc ad decisionem totius causæ spectat, quod alter tutorum seu executorum officium demandatum subire recusauit, vt nec quamuis alter superfuisset, conditio impleri potuerit, quia ex pluribus delegatis, vno functionem repudiante cessat & alterius mandatum. *c. vno penult. c. prudentiam. c. cum super & alibi passim. X. de offic. deleg.*

Ideoque F. in casum mortis alterutrius superstiti facultatem fecit alium in defuncti locum assumendi. Facultatem fecit, inquam, non præceptum dedit, vt teneretur assumere: vnde multo minus fuit F. obligatus magistratum adire, vt volunt Actores, qui deficientium tutorum vel executorum officium suppleret, quod F. nō præscripserat auus.

Denique cum in iis conditionibus, quæ naturam potestatiuarum ferè habent, non tam casus, quàm voluntas grauati consideretur; receptum est, vt cum non stat per eum qui implere debet, conditio habeatur pro impleta: *Pecq. in c. cum non stat. 66. de reg. iur. in 6. sub fin. arg. l. si quis. 6. D. de condit. instit.* dicendum est, defunctis vel deficientibus tutoribus seu executoribus non stetisse per F. quo minus testamento eorum consensum (si quidem necessarius fuisset quod non) adhiberet, adeoque habendum esse pro adhibito.

Neque porrò existimandum est auum, qui nepotem generali iuris præsumptione, & indiciis verborum testamenti creditus fuit diligere, in eiusque gratiam eam clausulam adiecisse, illam ita voluisse in odium retorqueri, vt in tempus maioris ætatis non tantùm, sed & in casum deficientium executorum auferri ei vellet testamenti factionem, cum nihil magis hominibus debeatur, quàm vt vltimæ voluntatis liber sit stylus. *l. 1. C. de sacrosanct. eccles.*

Itaque resoluendum est, non esse actores receptibiles in petita annullatione testamenti F. in quo nulla alioquin formæ deest solemnitas.

De success. ab intest.

CONSVLTATIO I.

In contrariis locorum legibus quo iure successio dirigetur?

QVamquam variè disputetur quo iure successio dirigatur domicilij, originis defuncti, an situs rerum: ratio tamen & decisio Nicolai Burgundi *tract. 1. controuers. consuet. n.* 35. placet maximè, vt quæ immobilia sunt legibus territoriorum sub quibus sita sunt regantur; mobilia verò, & actiones (quia defuncti personā seu domicilium sequuntur, ibidemque existere intelliguntur, *idem tract. 2. n. 20. 23.*) atque itidem reditus, sine immobili corpore constituti (nam qui hypothecam habent fundiariam, fundum sequuntur. *ibid. n. 29.*) mores domicilij recipiunt: domicilium porrò ibi quis habere intelligitur, vbi larem, rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, vnde rursus nō sit discessurus, si nihil auocet. *l. ciues. C. de incol. l. 10.* qui autem nego-

negotiorum, belli, legationis, vel studiorum causâ alicubi degit, quàm diu habet animum redeundi, domicilium non acquirit. *l. 2. C. eod.* amisisse animum redeundi præsumitur, qui bona in patria sita vendit, aliaque emit, vbi degat, vxorem ducit, decennij spatio habitat. *idem tractat. 2. n. 33.* Cæterùm vix singula hæc sufficiunt: si concurrant, augent præsumptionem.

Sed siquis professionem, munus, officium adipiscitur, quod ex codicillis perpetuum est, facile crediderim intelligi eum ibi sedem figere, & animum in patriam redeundi amittere, cui perpetua huiusmodi functio obtigit: non si fuerit dumtaxat temporalis. nam tunc ad rationem militiæ, studij, legationisque reducitur.

Qui aulam sequuntur ad rationem militum pertinent; præsertim quibus functiones, & stipendia sunt temporalia: cæterùm si munus datum sit perpetuum, in aula constituisse domicilium perpetuò censebitur.

Quid in Aulicis?

Igitur N. in aulico munere defuncti successio iure quod in aulâ obtinet, dirigetur. quoad mobilia scilicet actiones, & reditus non hypothecatos: immobilia porrò recipient conditionem situs.

Quodnam est ergo ius Aulæ? & sanè rectè Gudel. *nouis. iur. l. 3. c. 2. n. 43.* dicit priuilegium vrbis Romæ, & deinde Constantinopoleos, vt omnium communis patria censeretur, non communicari hodie aulicis vrbibus. quod præsertim obtinere debet in Belgica nostra, vbi multæ sunt prouinciæ atque omnes sui, atque absoluti iuris: nisi quod à Carolo V. in mutuam defensionem perpetuò connexæ sint: adeoque Princeps nullam præcisè aulicam vrbem habet, sedemúe Imperij: sed singulis prouinciis atque vrbibus sua manent iura atque priuilegia: & Princeps sedem constituit pro lubitu; plerumque quidem Bruxellis quasi in meditullio prouinciarum, vnde Imperia in omnes ditiones commodius deferantur, neque ipsa Bruxella aliquid præcipui iuris ex eo in Ordinibus Brabantiæ, seu aliàs sibi vendicat.

Cæterùm non ideo extinctum est ius Aulæ (neque id asserit Gudelin.) quod competit iis, qui in obsequiis Principis sunt, taliaque priuilegia, qualia data sunt iis, qui in Roma vetera aut noua, aut in comitatu Imperatoris credita sibi officia obirent. Cõmuni scilicet scripto, atque Romano, edictis præterea Principum nostrorum. quæ omnes has prouincias obligant abstractim à localibus consuetudinibus, quæ in aulicos, vtpote à municipiorum iurisdictione exemptos, vim non exerunt. Igitur qui perpetuum in aulâ officium habent, adeoque domicilium, quamuis non perpetuò huic vel illi glebæ affixum, vtentur iure Romano, Principumque edictis, iisque successio eorum deferetur: qui habent temporale, legibus domicilij, quod per aulicam militiam temporalem non censentur mutasse, sic tamen vt immobilia & reditus hypothecati semper sequantur conditionem situs.

Quoniam ergo iure vtitur Aula?

Ideoque aulici filius monachus Belgicis edictis successionis hic delatæ incapax, in Hispania deuolutæ capax censebitur: quoad immobilia tamen in hæreditate existentia, Belgicum ea, vel Hispanicum ius sortientur ex situ. sed de iis edictis in Flandria publicatis quatenus in Brabantia, an ex toto, an quoad immobilia tantùm obtineant, diximus in Iur. Belg. notitia tit. de episcop. & cler. & tit. vnde liberi.

CON-

CONSVLTATIO II.

Pacta dotalia circa futuras successiones an omninò sint seruanda?

GAllici scriptores multũ adeo tribuunt hodie pactis dotalibus, quæ spectant ad futuras successiones regulandas, vt soluto matrimonio conuentiones huiusmodi nullatenus posse infringi, aut reuocari à superstitibus contendant. *Rapon. lib. 20. arrest. tit. 2. arrest. 1. Masuer. in pract. tit. des successions. nu. 3. & au traité des associations. n. 7. Aufrer. decis. 453. Molin. ad cons. Borbon. ar. 219. Bened. ad c. Raynutius verb. duas n. 197. Boër. d. 155. & 204. Imbert. in Enchrid. ad verbum instit. hered. Bugnion. aux loix abrogées l. 2. c. 154. & lib. 1. c. 225. Fontan. ad Masuer. dictis locis. Charond. sur l'artic. 209. de la coust. de Paris. Bernard. Automne sur la loy quod dotali, &c.* nec pauci sunt nostrates practici, qui eos sequantur, ideo quod coniugia passim communionem bonorum inducentia huiusmodi pacta pro diuisione & successione sæpe requirant, semper admittant: quæ secutis nuptiis irritanda non sint, quod nuptiæ, nisi sub iis pactis, contractæ aliàs non fuissent, & infectæ fieri nequeant: nec æquum sit ob causam data aut facta, causa secuta effectu suo carere, *id quod attigimus in Not. Iur. Belg. tit. de iure dotium, pactis coniugalibus, &c.*

Moribus seruanda censentur.

Sed, vt vt ea res sit, controuersia huiusmodi moueri non potest in locis, ubi statuta seu consuetudines superstiti optionem tribuunt, an pactis coniugalibus, an testamento, an iure municipali stare velit, *vt tribuunt Mechlinienses tit. 9. ar. 12.*

Nisi statuta secus se habeant.

Ea siquidem optio incompatibilis est cum reuocabili obligatione conuentionum coniugalium: ideoque cum posito contrariorum vno destruatur alterum, cum quo illud consistere non potest; sequitur necessario, vt, stante huiusmodi electione per statutum concessa, stare non possit irreuocabilitas conuentionum antenuptialium.

Vel si optio superstiti detur, pacta vel testamentum, vel consuetudines seruandi.

Potuit ergo F. superstes derogare pactis coniugalibus, instituendo primi & secundi thori liberos in legitimam, tertii in residuam hæreditatem: tametsi pactis coniugalibus secundi matrimonii conuentum esset, vt primi & secundi thori proles succederent, non pro numero, & in capita, sed in duas stirpes, seu duas portiones æquales, pro vnoquoque thoro alteram.

Optasse aliud censetur qui testamentum pactis contrarium scripsit.

At qui condidit F. huiusmodi testamentum, atque ita facto ipso declarauit se pacta coniugalia deseruisse, & iure municipali stetisse, propter ipsam repugnantiam, quæ inter huiusmodi testamentum & coniugale pactum existit. *l. vbi repugnantia. D. de reg. iur. & ibi DD.*

Et verò si aduersarii huiusmodi argumenti consequentiam nolint admittere, oportet vt etiamnum viduæ, & hæredibus illius permittant electionem illam facere expressè, & disertè: quippe quæ ad hæredes sit transmissibilis. *Christin. ad Consuet. Mechl. d. t. 9. ar. 14. n. 1. Charond. lib. 7. resp. 95. apud quem res sic iudicata referuntur.*

Nihilominus tametsi daretur non competiisse F. prædictam optionem, testamentum condendo pactis coniugalibus contrarium non satis declarasse, quod optione eâ esset vsus, & optandi facultatem ad hæredes non potuisse transmittere; tamen cum ratio & ius naturæ non patiatur, quin filius nihil demeritus patris non sit hæres, iuxta illud D. Pauli *ad Roman. c. 8. si filii ergo hæredes:* sit vt omnes conuentiones, donationes, aliique actus, quicumque agnatione liberorum reuocentur, seu eam interpretationem patiantur. *l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. l. si vnquam. C. de donat. l. cum auus. D. de condit. & demonst. l. generaliter. §. cum autem. C. de instit.* Atque

Agnatione liberorum an illa pacta infirmentur?

Atque eapropter Iudices, à quibus etiam liberos tertij matrimonij ad patris hæreditatem admiserunt, & aduersarij non sunt ausi petere, vt excluderentur, sed tantùm succedendi modum per stirpes, id est, per tres thoros, partiendi, non per capita seruandum petierunt, & Iudices addixerunt.

Id quod nec iuri, nec consuetudini, nec contractui antenuptiali, nec testamento F. cõforme fuit. non iuri; quod omnibus patris filiis æquas portiones tribuit: non consuetudini; quæ ius sequitur, saluâ masculorum prærogatiuâ: non contractui antenuptiali; qui de liberis tantùm primi & secundi matrimonij disponit; de tertij matrimonij liberis mentione non factâ: vnde casus tertij matrimonij, & ex eo liberorum, in dispositione hominis omissus, relictus fuit dispositioni iuris: *c. susceptum de rescript. in 6. l. si cum dotē in princ. D. soluto matrimonio. l. commodissimè. D. de liber. & posth. Euerard. cons. 38. n. 2. c. 95. n. 1. c. 123. n. 6. c. 185. n. 11. c. 206. n. 3.* non denique conformis fuit sententia testamento, quod, relicta primis & secundis liberis legitima, tertios ad reliquã hæreditatē vocauit.

Totũ præsertim mẽtione non factâ casus vt omissus iuris dispositioni censetur relictus.

Itaque si contractus antenuptialis esset irreuocabilis, nec satis contrario testamento reuocatus, nec F. ita testari potuisset; fuisset hæreditas diuidenda in tot vncias, quot erant filij, & filiis tertij matrimonij in d. cõtractu antenuptiali omissis singulis singulæ vnciæ tribuendæ; reliquæ vnciæ in massam vnam congerendæ, & ex ea medietas danda liberis primi matrimonij, altera medietas liberis secundi matrimonij, iuxta conuentionem antenuptialem.

Atque in hanc sententiã pronuntiauit Parlamentum Dolanum *apud Griuel. decis. 147.* vbi masculis ex primo & secundo matrimonio excitatis adiudicatæ fuerunt partes in conuentione antenuptiali addictæ. fœminis autem, quarum non erat mentio in contractu, tanquã casu earum omisso; & ex iure municipali suppleto, datæ illæ partes, quas consuetudo fœminis tribuebat. quamquam in contrariis terminis conuentio per capita, consuetudo per stirpes ibi successionem diuidebat. quo loco Griuel. iis, quæ in contrarium obiici poterant, respondet, & idoneis citationibus docet quàm nõ sit absurdũ eandē successionē diuerso iure, sed diuerso respectu regulari.

Quibus iungi potest, quod hodie per mores non sit insolitũ aliquem mori partim testatum, partim intestatum, aut saltem successione regulatâ ab intestato, partim per codicillos, aut aliam vltimã voluntatem, aut pacta coniugalia, partim per iuris aut consuetudinum decreta.

Ex quibus sequitur Iudices primæ instantiæ nouũ ius statuisse, non ex legibus, moribus, pactis, testamentóue inter has partes dixisse: quod superior Iudex rediget intra terminos legum, id est, paterni testamenti, quæ liberis lex est priuata, quibus validè illud scriptum est ab eo, cui mores optionē dederant, an iure, an cõsuetudine, an pactis, an testamento communi coniugum stare vellet; adeoque voluerunt scripto exinde secundùm ius, & mores testamento liberos obstringi.

CONSVLTATIO III.

De Successione regul.

Professus in monasterio præter vnum emortuo, validè professus est.

CVm collegium in vno præseruari traditum sit. *l. sicut. §. fin. D. quod cuiusq. vniuers.* isque retineat & exerceat ius omne totius Collegij *ibid. in verb. posse conuenire, & conueniri*, cum ius omniũ in vnum reciderit: potuit N. residua monasterij S. alias sibi adlegere, habitu regulari vestire, professionē excipere.

Et quamquam noui monasterij erectio, Ordinarij aliorumúe superiorũ consensum requirit, at dotem

competentē: *c. quidā. c. qui de relig. c. de monach. 18. q. 2. Trid. s. 25. de regular. c. 3. aliaq́; qua tetigimus in iur. pont. nou. tit. de adif. eccles. n. 14. & tit. de regular. n. 35.* tamen loquuntur ea loca de ædificandis nouis monasteriis, non vetant pro pridem ædificato ac sic penè emortuo nouas sic recipi, etiam extra locū monasterij à profugis, quippe quæ voluntariæ sunt iurisdictionis, etiam extra diœcesin, seu cuiusque locum proprium fieri possunt, (vt sunt collationes beneficiorum secularium, & regularium, adeoque vestitiones & professiones) qualia exempla infinita vidimus durantibus his turbis in locis refugiorum. quamquam fateor loci diœcesanum non posse contemni, & volentem instrui debere de facultatibus, quibus ali possint profugi, & adlecti, ne incommoda, quæ canones præcauent, ab aduenis teneatur tolerare in sua diœcesi.

Putatitius monachus cui acquirat? Interea nec inde pendet statim nullitas professionis N. neque ex hac decisio quæstionis super peculio N. motæ. quippe liber homo bonâ fide possessus possessori acquirit ex re illius, & operis suis: *institut. per quas person. nob. acquir. per tot.* & monachus seruo comparatur, & ab hoc ad illum procedit argumentum: *Euerard. in loc. leg. loc. à seruo ad monachum.* Itaque sicut liber homo bonâ fide possessus pro seruo possessori ex dictis duabus causis acquirit; ita liber habitus pro monacho, ex iisdē duabus causis acquirit monasterio, donec ad libertatē prouocauerit. adeoque N. quidquid acquisiuit ex pensione monasticâ, operis, minerualis, & donariis amicorum, intuitu operarum datis, monasterio acquisiuit. quò etiam pertinent interusuria pecuniæ elocatæ, & ex prædictis duabus causis quæsitæ, ex aliis autem causis profecta pertinent ad statuliberum, eiusúe hæredes.

Cæterùm quia defuncta liberam habuit administrationem, & vbi degeret electionē, potuit cum superiore monasterij conuenire, vt victum & amictum quoad viueret, reciperet, ipsa certam ex peculio iusti pretij summam daret, quod autem supercrescit, & in vim testamenti, (nam & conuentionis do, vt des, & testamenti seu codicilli clausulam instrumentum habet connexam, & monasteriū vult retinere) quæriturq́; an possit? pendet à validitate professionis eius decisio: nisi dicamus post tantum temporis in eam inquirendū non esse, ex præscripto tit. *C. ne de statu defunctorū post quinquennium quaratur.* Et quamquam quinquennium lapsum non sit post mortem N. de qua nunc quæritur, tamen pridem lapsum est, quoad alios quorum respectu monasterium habitum est communi opinione, *iuxta l. 6. C. eod.* pro legitimè per vnam residuam redintegrato, ideoque cum de statu huius N. quæri non possit, nisi tractetur de conditione matris, seu monasterij, *iuxta l. 2. ibid.* ex hac de illo est dicendum, adeoque hâc præscriptâ, cessat de illo quæstio: *d. l. 2. d. l. 6.* & status matris, ac patroni præscriptus filios & libertos tuetur. *d. l. 2. l. 1. eod.* nisi controuertamus an monachi magis filiis, an seruis comparandi sint, *de qua Thomas à IESV in comment. c. non dicatis p. 1. c. 6.* & per quinquennium non cesset quæstio emancipationis, adeoque adoptionis vel arrogationis, an ritè peracta sit. *l. 5. eod.* Quamdiu de statu monasterij monachorumque ad hunc effectum quæri possit.

CONSVLTATIO IV.

De Successione ecclesiastici.

Obiit Episcopus B. 6. Aug. 1629. igitur quæsitum est 1. quomodo eius anni fructus inter illius hæredes & successorem diuidendi sint, & quomodo anni computatio facienda sit?

2. Nouum in palatio episcopali sacellum struxit, & in reparationem illius palatij graues impensas fecit: Quæsitum est, an quid, quantumúe hæredibus debeatur?

3. Plures sub illius diœcesi Ecclesiæ initio turbarū ciuilium ab iconoclastis

clastis destructæ sunt, ad quarum reparationem Principes nostri ad cleri requisitionem Regulamentũ ediderunt, quod in Flandria publicatum est 21. *Iunij* 1614. quo decimarum ecclesiasticarum possessoribus contributio iniungitur ad ratã trientis prouentuum, in annos sex; sed ad requisitionem Episcopi & Capituli B. *Ian.* 1616. mutatus est triens in sextantem, ita vt prorogatio solutionis eiusdem quantitatis facta sit in annos duodecim, præter Ecclesias reparatas tùm ab eo, tùm ab eius prædecessoribus: supersunt aliquæ, quæ reparatione egeant; quarum curatores defunctum nunquam interpellarunt, ex quo episcopatum adeptus fuit an. 1622. neq; cum eo de forma aut modo reparandi, vt Regulamentũ iubet, quidquã tractarunt.

3. Quæsitũ est, an eius modò hæredes eo nomine compellari possint.

Nõ firmatã satis cõsuetudine ius hîc cõmune sequendũ.

Quod attinet ad primam quæstionem, diuersæ in ea sunt doctorum opiniones, diuersa vndique arresta. & sanè antiquus vsus nullibi est conuellendus. Cæterùm in hoc episcopatu, qui ex nouis Belgij existit, non proponitur à morte primi Episcopi seruata vniformis ratio (qualem consuetudo & præscriptio requireret. *Mynsing. cent.* 6. *obs.* 42.) partitionis inter hæredes, & successores: & non subesse satis conuincunt duo tractatus inter eundem Episcopum & antecessorem initi, in profesto Dionysij 1620. & 8. Ianuarij 1622. Itaque ex ipso iure scripto desumenda videtur decisio. illud autem optimè proponi videtur in *lege finali de silentiarius. C. lib.* 12. vbi quod ex emolumentis & salariis silentiariorum defuncto debitum est, malè à successore peti rescribit Anastasius, quia non oporteat aliorum labores aliis adferre fructum. & de annonis in *l. omnimodo.* §. *fin. C. de in offic. testam. l. his scholaribus de erogat. milit. annon. C. l.* 12. *l.* 1. *eod. Nouel.* 55. & 53. & *in l.* 25. §. *si oper. l.* 26. *D. de vsufruct.* vbi serui fructuarij locatarum operarum pensio pro rata temporis diuiditur: & maritus qui onera matrimonij tulit, fructus consequitur pro rata portione temporis, pro portione anni, pro rata temporis, pro rata anni, vt leges loquuntur. *l. si diuortio.* §. *si fundo. D. soluto matr. l. si alienum. l. si marito.* §. *vlt. D. eod. l. vnic.* §. *sed & nouissimi. C. de rei vxor. act. l. cum in fundo.* §. *diuortio. D. de iur. dot. Paulus tit.* 22. *l.* 2. *recept.* quia æquum est eum qui onus sentit, correspondens sentire commodum: qui altari seruit, pro modo seruitij de altari viuere: beneficium enim datur propter officium. Porrò inter Prælatum, & Ecclesiam spirituale matrimonium censetur, & per illius mortem hæc viduata dicitur: adeoque æquum est ad exemplum mariti pro rata officij præstiti, ratam beneficij, & præmij ei præstari. Id quod in omni ea diuisione æquum est, vbi prouentus assignantur nõ iure aliquo dominij, vel vsusfructus præciso, sed intuitu operę, laboris, officij præstandi. quam sententiam tradit Couuar. *l.* 1. *variar. c.* 15. *n.* 12. & veriorem, æquiorem; & à senatu arrestis confirmatam Annæus Robertus, qui optimè hanc controuersiam excussit: *Rer. iudicat. l.* 3. *c.* 3. creditque *ad fin.* imposterum pro certo iure obseruari debere, vt inter beneficiarij hæredes, & successorem pro rata anni diuisio fructuum fiat.

Vt pro rata præstiti officij sit rata fructuum.

Præsertim cum intuitu laboris assignati sunt fructus, vt in beneficiis quæ dantur propter officium.

Vt verò sciatur quam anni portionem peregerit Episcopus 6. Augusti mortuus, quæ fructuum portio ei debeatur, videndũ est vnde anni computus inchoãdus sit, alij enim à morte prædecessoris, vel adeptæ possessionis, alij à tempore maturorũ fructuum, alij ab initio Ian. incipiunt: vnde veteres Ianum bicipitem dixêre, quasi hinc lapsum, inde labentem annum respiciat; & idem Robertus eandem quæstionẽ examinans ibidem rectius, æquius, commodiusque censet mensem Ianuarium initium anni etiam in partitione eiusmodi fructuum poni, vt quot mensibus aliquis beneficij possessor cultui diuino operam impenderit, tot ille

Annus cõputandus principio Ianuarij.

fructuum partes ferat; reliquæ verò anni reditus partes successori relinquantur.: atque hoc solemni arresto sancitum esse, atque exinde multis senatus iudiciis eam partiendorum fructuum rationem confirmatam fuisse. Et hanc sanè computandi rationem politia tum ciuilis, tum ecclesiastica passim recepit. nisi quod in pluribus Ecclesiis annum computari consuetum sit à festo S. Ioannis, seu alterius Sancti pro cuiusque Ecclesiæ obseruantia. eò quod ad eum diem præcisè beneficiarij residentiā inchoare possint, & debeant, & reuoluto anno ad eum diem finiant: vnde eundem computum fructuum ratio sequitur. atque eius quidē rationis semper ea causa manet, vt ad ratam præstiti eo anno seruitij debeatur rata fructuum, respondeatque ratum operæ pretium, quatenus dignus est operarius mercede suá. sic in Synodo diœcesana Antuerpiensi *anni* 1610. *tit.* 18. *c. vlt.* decretum est, fructus pastoratus aut beneficij vacantis, per decessum vel cessū deberi domui mortuariæ, pro rata temporis, quo possessor resedit post festum S. Ioannis.

Saluis aliis consuetudinibus ecclesiarum.

Cæterùm quoniam Episcopi omni die anni obtentâ confirmatione residentiā incipere possunt, & quamprimùm debent, mox correspondet ratio fructuum, vt excontinenti debeantur, prædecessori autem non vlterius cedant, quàm ad diem vsq; quo excesserit; siue per mortem, siue per resignationem: quæ autem interim obueniunt Sede vacante canones successori reseruant. *c. fin. de off. ord. in* 6. *c. cū in officiis de testam. & Trid. ses.* 24. *c.* 16. sic Conc. *prou. Mechl.* 1607. *tit.* 17. *c.* 5. pastoribus à captâ possessione & inchoatâ residentiâ pro rata temporis fructus assignat.

Episcopi & pastores statim residere & laborare, & fructibus gaudere debent.

Ex quibus efficitur, vt incepto computu à mense Ianuarij 1629. Episcopo defuncto, & nunc eius hæredibus pro exactis septem ex eo anno mensibus, septem vnciæ tribuendæ sint ex asse illius anni, seu portiones septem ex massa omnium bonorum, quæ eo anno obuenerunt: eam partiendo in duodecim menses, qui annū conficiunt, nullâ habitâ ratione, quando dies prouentuum cedat. *iuxta l. defuncta. D. de vsufruct.*

Cæterùm quoniam noui in Belgio episcopatus erecti iussi sunt gaudere omnibus iuribus veterū, vnde sunt decisi, si veteres firmam partiendi consuetudinē habeant, & in nouis eadem aliquando sit seruata, non abs ratione fuerit in eadē consistere: sed quia plerique à diuersis sunt decisis partibus compositi, etsi magnum momentum faciat situs cathedræ, vereor nō vniformem vsum esse seruatum, sed magis ad ius commune recursum.

Nisi ad formam veterū nou i sint vsi.

Quod pertinet ad secundam quæstionem, siue Prælatū consideremus vt vsufructuarium, occurrit *l.* 7. §. 1. *alias incipit lex hactenus. D. de vsufr. modica*, inquit lex, *refectio ad eum pertinet*: siue consideremus vt maritum respectu rerum dotalium, offert se lex 12. *D. de impens. in res dotal. in ædificandis ædibus*, inquit, *modicas impensas non debet arbiter curare.* magnæ igitur tantùm restituuntur, *Garcias de expens. & meliorat. c.* 11. *n.* 5. 25. 26. nam tueri res dotales vir suo sumptu debet, *l.* 15. *D. de impens. in res dot. factis*, sed & necessarias esse oportet, aut vtiles saltem, non voluptuarias, quas auferre, non imputare potest.

Vsufructuarius modicas facit impensas, magnas & beneficiatus.

Et necessarias.

Inter necessarias impensas esse ait *l.* 1. *D. eod.* pistrinum vel horreum necessariò factum; inter vtiles refert lex 6. *eod.* in domo pistrinum & tabernam non necessariò adiectam; inter necessarias iterum ædificium ruens, quod habere mulieri vtile erat, refectum refert *l.* 1. *& l.* 14. *D. eod.* atque ad eiusmodi expensarum repetitionem condictio datur. *l.* 5. §. *fin. & tot. tit. D. de impens. in res dotales factis. l. vnic.* § *taceat. in fin. C. de rei vxor. act. l. cum ad quem. C. de vsufruct.*

Quæ necessariæ, quæ vtiles.

Quæ autem modicæ impensæ, quæ magnæ censeri debeant, non tam facilè, inquit *l.* 15. *in fin. in vniuersū definiri, quam per singula ex genere & mag-*

Quæ modicæ.

magnitudine impendiorum æstimari possunt. Vnde & d. l. 12. ad expensarum æstimationem arbitrum vocat. adeoque inquisitio præsentis controuersiæ quid, quantumúe Episcopi hæredibus restituendum sit, ad iudicium bonorum virorum remittendum est, qui considerent, quid ex illis, vti modica refectio, ad eum pertinuerit: quæ magna sint impendia; quorum nomine actio dabitur: nam quæuis modica ædificiorum episcopalium refectio ad eum pertinuit, magnarum condictio danda est. Inter has procul dubio ædificia ruentia non leui sumptu refecta; sacellum, quod Episcopo habere vtile, decens, necessarium erat, *iuxta d. l. 1. in fin.* magno sumptu exstructum, reponenda credentur: ex eademque distinctione præsumptio & decisio sumitur, quid donandi, quid repetendi, animo impensum sit. *l. vtrum. D. de donat. inter vir. & vxor.* exiguorum donatio amicitiæ facilè imputatur; in magnis nemo suum iactare præsumitur; neque in dubio. *l. cum de indeb. §. 1. D. de probat.*

Ex arbitrio boni viri.

Dignitati congruenter.

Vnde & censendū quid donandi, quid repetendi animo sit impensum.

Hac ergo in controuersia resoluendum est modicas impensas non repeti, magnas repeti: earumque æstimationem ad arbitrium bonorum virorum remittendum: qui & prouentuum episcopalium quantitatem iuxta reparationum summam expendent. respectiua enim sunt paruum & magnum.

Ad tertiam quæstionem quod spectat, statuendum est id quod ad reparationes Ecclesiarum clerus contribuere cogitur, non aliquâ obligatione, quæ ex contractu vel quasi nascatur, deberi; sed officio Iudicis. vt præstationes, munera, oneraque patrimonialia, extraordinaria, angariæ, perangariæ, ac similes indictiones non antè debentur, quàm exigantur. *munus*, inquit, *l. 214. D. de V. sig. propriè est, quod necessario subimus lege, more, imperioúe eius, qui iubendi habet potestatem*: rursum *l. 239. munus publicū est officium priuati hominis, ex quo commodum ad singulos vniuersosq; ciues, remq; eorum imperio magistratus extra ordinem peruenit.* vbiq; imperio, non actione: neque ex obligatione, vnde actio nascatur. Itaque iussu, imperioq; magistratus hæc exiguntur. vbi ergo non iubet, aut priusquam iubet magistratus, non debentur. ad eundem modum loquitur *c. de his. X. de ecclef. ædif. ad reparationem*, inquit, *& institutionem Ecclesiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis quæ sunt ipsius Ecclesiæ, cum ipsis supersunt, conferre: vt eorum exemplo cæteri inuitentur.* sic etiam Concil. Trid. *sess. 21. c. 7.* eos cogi iubet ad reparationem, qui fructus ecclesiasticos percipiunt; & in eorum defectū parochianos: de vtrisq; eodem modo loquens; quamuis de his in subsidium iussu, imperio, coactione, clerus ad reparandas Ecclesias compellitur, non aliâ obligatione aut actione, quàm vt cæteri inuitentur: quando ergo nondum iubentur, imperantur, coguntur, nondum tempus est cæteros inuitandi, tantisper nulla obligatio fori orta est, quæ transire possit in hæredes.

Quæ non actione sed officio Iudicis debētur, à tempore tantùm exactionis, debentur.

Vt Ecclesiæ reparatio.

Id quod & hac in re, vel inde liquet, quod alioquin Ecclesiarum destructarū reparatio iam inde à tempore ruinæ repetenda foret, post quod tot pij Prælati necdum existimarunt illud ad se pertinere; sed cum demum tempora permitterent, & incolarum, ad quos residui supplementū reuoluitur, inopia sufficeret; illiq; subsidium hoc postularent.

Neque refert Regulamentum exinde editū, & publicatum: neq; enim illud eò proposito latum est, vt anteriores debitores soluerentur, aut posteriores nouâ obligatione nectęrentur: non ad obligationem spectat, sed modum, & quo facilius Ecclesiæ restaurarētur: vt prouisionalis modus iniretur, quò id facilius fieret, cessantibus litibus ex multis causis apparentibus, & subleuato clero, ne sub nimio simul onere fatisceret, cui ex contractu etiamsi debeat subuenitur, ne vltra quam facere possit exigatur,

Ex Regulamento ex tempore quo fuerit per illud petitum.

cui fini ex diametro opponitur, si plures anni sine rei alicuius mentione labi sinantur, & cum lubitum incolis erit omnium simul summa exigatur, & faciliorem dilatione, & diuisione solutionem iuncto rigore petant, & clerum obruant, & quod ab antecessoribus præstandum erat, successoribus imponant: cum mora sua cuique debeat esse nociua, non alterius conditionem iniquiorem facere non alter pro alterius debito conueniri, ne filius quidē pro patre.

Et incolæ qui sunt tempore exactionis soluūt collectas has, non præteriti aut futuri.

Id, quod & in solutione collectæ parochianorum, quam Regulamentum in subsidium decernit, obtinet; vt non conueniantur veteres olim incolæ, seu eorum hæredes, sed hodierni solùm, quorum tempore demum reparatio exigi cepta est. neq; enim id hactenus auditum vllibi, minus admissum est. vt rectè Pecq. *de repar. eccles. c.* 10. *n.* 5. docet incolam non teneri ad collectam pro reparanda Ecclesia indictam postquam discessit, vel antequam eo aduenit: Idem ergo erit dicendum de beneficiario, vt antequam imperio superioris cogeretur ad reparandam Ecclesiam, antequam reparatio indiceretur mortuo. Et quamquam idem Pecq. *eod. lib. c.* 18. aliud statuat in Prælato, quàm *d. c.* 10. in populo ad reparandam Ecclesiam obligato; loquitur tamen tantùm in eo, *qui*, inquit, *res Ecclesiæ neglexit, aut eam vti oportuit, nō intertenuit*: vt ipse vel eius hæres id refundere debeat. siue cum ideo ex contractu, vel quasi contractu, siue ex delicto, vel quasi delicto teneri dicas, liquidò enim id accipiendum est in eo, qui claro iure ad reparationē tenetur, vti in propriis, & quasi domesticis Ecclesiis: sic enim vsufructuarius, qui saluâ rerū substantiâ tantùm frui debet, etiā sine interpellatione sartâ tectâ seruare debet. *l.* 64. 65. *D. de vsufruct. l.* 13. *in princ. D. vsuf. quemad. caueat.* quia naturæ vsusfructus id inest: sed hîc de reparationibus agitur, quæ non liquidò ad defunctum pertinuerunt, sed de ruinis, quæ

Sed Prælati proprias ecclesias non moniti reparare tenentur, sicut vsufructuarii saluam rerum substātiam seruare ex rei natura.

ab iconoclastis sunt illatæ. de quibus multa alia Pecq. scribit *eod. lib. c.* 1. *vsque ad* 9. quæ propterea cum indicuntur debentur, & quidem iam ad modum Regulamenti, prorogationis úe præscriptæ, à tempore interpellationis. Alioquin si ex fundamentis Pecquij proceditur obligata & exequenda sunt omnia bona Episcoporum, qui huc vsque B. fuerunt à tempore ruinarum. Neque rursus Regulamentū in contrarium facit, vt ab illius tempore computatio facienda foret, quia vt suprà dictum, non illud nouum ius introduxit, sed magis vetus declarauit, modúmque facilem explicuit, debitores non exonerauit, adeoque vel in omnem euentum, si ab eo computandum foret, esset annus 1611. attendendus, quo Principes super eo, quod Concil. Mechl. prouinc. 1607. requisierat, intentionem suam declararunt, non tantùm, quo illud in Flandria publicatum est. nam publicatione tantùm egent leges nouæ, non quæ prius tantùm ius explicant, modum proponunt, aut præsentibus negotiis applicant.

Sic & quisquis certo tenetur non eo trouerso iure ad ecclesias reparandas vnde prouentus percipit.

Vnde liquet hæredes eiusdē Episcopi D. nomine reparandarum Ecclesiarum ab iconoclastis olim dirutarum compellari non posse, ad quas reficiendas viuus ille non fuit exactus; & in iis, quarum nomine exactus fuit, solutionum terminos à die exactionis computandos esse.

CONSVLTATIO V.

De Tutorum Obligatione.

TEstator tutores, curatoresúe (mamburnos vocamus) minorennium suorum liberorum, & bonorum illorum, executoresque testamenti sui ordinauit, diuisâ administratione; quam deinde & Iudex diuisit; tutorum alter pro altero non tenetur. *l.* 2. *l. de peric. tutor. l.* 2. *de diuid. tutel.* quod idem obtinet quando vis maior, bellum scilicet inter prouincias obstitit,

Tutor diuisâ administratione pro contutore non tenetur.

tit, quo minus, qui in vna prouincia degit, in altera administret. (iuxta *d. l. 2. de peric.* vbi testator aut Iudex per regiones administrationem separauerat) quia impossibilium iure, vel facto nulla est obligatio; nihilque accusari is potest, per quem non stetit, quo minus quid fieret. Eo modo in casu nostro Iacobus Ioanni in Concilio Hollandiæ condemnatus est ad peragendam executionem testamenti, quantum in iis ditionibus fieri possit; & Martinus ab arbitris Antuerpiæ absolutus, quo ad ea, quæ in Hollandia peragenda fuerunt; reiecto aliorū ad Iacobum & Ioannem onere: nisi ante prouinciarum diuisionem commissa fuerit culpa; scilicet quod Ioan. non eam in pupillorum, quam suis rebus præstiterit diligentiam, cum sibi soli vigilauit, vt parum ideo eius interesset, an rationes distraherentur, & liquidarentur: vt non omnem diligentiam intra primos istos annos præstitit, cum neque ius, neque statuta, neque ratio tantum temporis concedat. *de qua re inferius. sic sonat art. 87. van onbejaerde kinderen in Consuet. Antuerp.*

Nisi cum debuit suspectum nō reddidit.

Periculum, inquit, *d. l. 2. de diuid. tutel. inuicem tutoribus non sustinentibus, nisi per dolum aut culpam suspectum non remouerint, vel tardè suspicionis rationem mouerint, cum alter eorum non soluendo effectus sit. l. fin. D. rem pupilli saluam, si*, inquit, *idonea culpa detegatur, quod suspectum facere supersederit.*

Cuiusmodi in re minus floccidè Ioannes se gessit, quod contutorem & coexecutorem, vel etiam Walterum Agentem Londini dum vel vnus vel alter nimis pecunias pupillares retineret, quibus pater mandauerat comparari prædia vel reditus: quamuis receptionem ei, non autem tam diuturnam retentionem, testator fiderat, adeoque contutor fidere potuerat: *Gutier. de tut. p. 2. c. 9. n. 13. debet*, inquit lex, *tres tutores. §. quod autem. D. de administ. tut. inquirere fortunas contutorū*: sed hoc ex personæ qualitate, & temporis intercapedine, quo testamentum factum est, &c. æstimationem accipere debet, & potuit pater aliquid eorum post testamentum accidens ignorasse.

Adeo quidem hæc obtinent, vt si tutor, diuisâ, vt dictum est, administratione pro contutore condemnetur, an etiam in vsuras condemnandus sit, cum quæsitum esset; *placet*, inquit, *l. tut. 7. §. si tutor. D. de administ. (vt multis rescriptis continetur, & Papinianus lib. 12. quæst. ait) etiam in vsuras eum condemnandum, si suspectum facere supersedit*, & quidem eas demum vsuras cogendum præstare, quas etiam suæ administrationis cogitur.

Quo casu etiam pro contutore non tantùm sortem, sed & vsuras soluis.

Quare eo sensu & distinctione accipiendum est arrestum à Papone citatum, *lib. 15. t. 5. arrest. 13.* aut pro eo casu, quo ne quidem ipse tutor administrans, qui pecunias pupillares non fœnerauit, seu potius more nostro in reditus licitos, aut societatem mercatoriam (de qua Couuar. *lib. 3. Var. resolut. c. 2. & Les. de iust. lib. 2. c. 25. disp. 3. Gutier. de tutel. p. 2. c. 9.*) aut prædiorum emptionem non collocauit: rusticus puta ob suam simplicitatem. vt alio arresto Parisiensi decisum est. *citato à Chopin. lib. 1. priuil. rust. p. 1. c. 5.* vt vt sit arrestum illud quocumque casu, causæ, personarumúe merito, inter alios pronunciatum sit, nihil mouet, vt à claro iure discedatur.

Cæterùm non diuisâ administratione per testatorem, aut Iudicem, sed per contutores non expressa voluntate (nam si alter alteri mandauerit, gessisse ipse mandans intelligitur. *l. 5. §. gessisse. D. de administ. Rot. Gen. decis. 14. n. 70.*) sed tacitâ dissimulatione, quamuis hoc casu diuersimodè respondisse videantur Iurisconsulti; rescripsisse Imperatores, Interpretes declarasse, Iudices decidisse; Consuetudines tamen Antuerpienses (quibus alligati sunt tutores executoresque testamento Antuerpiæ condito dati, vbi testator habi-

Non diuisâ sic administratione quatenus in solidum teneantur.

habitauit, & mortuus est, atque administratio aliquot annis habita est, vsque ad diuisionē regionum (cum rerum primordia sint inspicienda, obligationesque personales semel natæ ex locorum mutatione mutationem non recipiant, sicut res extra territorium statuentium sitæ sub statutorum dispositionem non cadunt) disertè fauent illi sententiæ, quæ vnumquemque in solidum obligat, pro optione minorennium.

Impressæ enim nimis claræ sunt, quàm vt dici possint ferè nihil aliud continere, quàm quod habet *l. 2. & 3. C. de diuid. tutel.* quod non excludunt beneficium ordinis, *de quo in l. 2. C. de hæred. tut. l. 1. & 2. C. si tutor vel curator non gesserit. l. tut. 39. §. in eum. D. de administ. tut. l. fin. D. rem ratam haberi*; neque beneficium diuisionis; *de quo in l. 1. C. de diuid. tutel. l. 1. §. nunc tractemus. D. de tutela & rationibus.*

Quodque obscuræ consuetudines, quantum fieri potest, interpretatione reducendæ sint ad intellectum iuris communis. *c. dilectus. X. de consuet. c. inter dilectos. X. de fid. instrum. c. 1. X. de const. glos. in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. & ibi DD. Frederic. in tract. de interp. l. p. 2. in princ.* atque hoc est, quod Doctores tradunt statuta omnia interpretationem suam accipere à iure communi. *textus & DD. in l. 2. C. de noxal. act. Albericus in l. Cæsar. D. de vectigal. & publ. Panorm. in c. dilectus. X. de consuet. Romanus consf. 144. n. 3. & alij doctores quos allegat & sequitur Gail. obser. lib. 1. obser. 50. n. 8. & obser. 33. lib. 2.*

Quia consuetudines, quia facti sunt, secundùm morem & intelligentiam factorum sunt intelligendæ, cum facta discrepant ab apicibus iuris: *l. semper in stip. & quæ ibi traduntur, l. in obscuris de reg. iur. c. inspicimus eod. in 6. l. hæred. 21. §. sed etsi. D. qui testamenta facere possunt in verbis vtique placeret coniectionem fieri eius quod reliquit ex vicinis scripturis: l. capien. 128. §. quod factum est. cum in obscuro sit ex affectione cuiusq; capit interpretationē D. de reg. iur.*

Adeoque in hac quæstione prout sonant, atque ad literam sine rigoris, aut æquitatis distinctione exaudiendæ sunt, non vt dicantur secundùm merum ius procedere; beneficium autem ex æquitate concessum non excludere: adeoque cum dicunt vnumquemque tutorem pro omnibus tempore tutelæ suæ administratis ad optionem minorenium conueniri posse, saluâ repetitione à contutore, significant etiam condemnari & exigi posse in solidum.

Iuuat quod vnicam addat exceptionem ex facto, quæ in aliis firmat regulam, si diuisio scilicet facta fuerit à Iudice vel testatore.

Denique quia articulo 88. dicunt consuetudines eum, qui non administrauit (cessante prædictâ diuisione) conuenibilem non esse, neque teneri, nisi in subsidium, nisi qui administrauit notoriè non esset soluendo, quod procul dubio falsum est, si accipiatur de mero iure, eo enim tenetur: sed exceptionem tantùm habet, atque beneficium excussionis. itaque conformiter vterque articulus accipiendus est, prout sonat, sine medicamine rigidi vel benigni iuris; quos apices vulgus non capit, quod tamen inducit consuetudines, & ex cuius facto, & vsu eæ conscriptæ sunt.

Et quamuis impressæ consuetudines dicantur non esse authenticæ, tamen anno 1547. in authenticis *sub titulo van Weeskinderen* aliquid non absimile statutū fuit in consuetudinibus, quæ tunc ad Curiam missæ fuerunt, nec hactenus improbatæ: saltem eatenus valent, quia à viris insigniter doctis collectæ sunt, vt in obscuri sensus elucidatione facilè pro ea sententia standum sit.

Itaque iure Antuerpiensi, si Martinus, Iacobus, & Ioannes tutores curatoresue liberorum Caroli fuerint, omnes in solidum exigi possunt, nisi quatenus temporum ratio eos excusat. **Si tutor vnus nō sit idoneus.**

Iure

Quid si Mar. Ioan. Iac. fuerint mamburni liberorum Caroli respectu bonorum testatoris.

Iure etiam non controuerso dum contutor soluendo non fuerit, tutor exigi potest: *l. ex persona. C. de prob. l. 1. C. de diuid. tutel.* spectatque ad tutorem probatio soluendo fuisse: *l. si contendat. D. de fideiussor. l. 3. ibi si collegam depositi officij tempore soluendo fuisse ostenderitis. C. de prob. l. 1. §. probatio autem non pupillo incumbit, vt doceat soluendo non fuisse, sed magistratibus vt doceant eos soluendo fuisse. D. de magistrat. conueniend.* qui autem non est de præsenti idoneus, de præterito non fuisse præsumitur: *Bart. Bald. in l. 3. C. de prob. & l. non est. Menoch. lib. 1. præs. 24. n. 45.* Id autem de Iacobo Ioannes seu eius liberi non docuerunt, & minus de Waltero, qui non subitò (vt *in l. 14. D. de administ. tutor.* id excusatur) sed paulatim facultatibus lapsus est: quod prudentiores futurum facilè prouidebant, & de Iacobo etiam ante mortem cordati sentiebant: in vtrumque autem debuerunt inquirere, vt suprà demonstratum est, & vtriusque lapsus post eorum tot annorum moram, de qua infrà, accidit; post moram autem etiam casus fortuiti præstantur. *l. 5. D. si cert. pet. l. hominem. D. mandat. l. fundi. D. de nouat. l. vir vxori. D. de dot. præleg.*

Quid si executores testamenti tantùm?

Si autem respectu liberorum Caroli non tutores seu curatores (nam hi in hac materia iisdem legibus reguntur, *l. quidquid. 7. C. arb. tut. l. properand. 11. §. fin. C. de iud.*) sed executores tantùm testamenti intelligantur fuisse, tametsi testator liberorum suorum minorennium, & bonorum indiscriminatim mamburnos (quod vocabulum & tutorum & curatorum officium comprehendit, & ad annum 25. durat) ipsique Ioannes, Iacobus, & Martinus se nominarint, seque palàm pro tutoribus gesserint, ideoque perinde, ac veri tutores, etsi veri non forent, se obstrinxerunt. *l. 1. D. de eo qui pro tutore gessit*, quamuis *l. Imperator. D. ad municipal.* cōparare alios administratores tutoribus videatur, & glos. *in l. fin. seu l. plura. D. de tutel. l. atqui natura. §. non tantum. D. de negot. gest.* nominatim executores tutoribus æquiparet, & Bart. *in l. 27. D. de neg. gest. n. 3. & 4.* inter gestores diuersimodè distinguat, & l. Lucius. 46. §. *Sempronij. D. de admit. tut. alia*, inquit, *causa est tutorum, & eorum qui reipublicæ negotia administrant*; tamen verisimilius est vnum executorum pro altero non teneri: *l. cum alicui cum ibi not. per eundem Bart. D. de neg. gest. Bart. in l. eadem, D. de duobus reis, & eum citat Ronchegal. ad d. l. ead. n. 250. in fin.*

Quid si omnes neglexerint?

Cæterùm sicut ait lex 2. *C. si tut. vel curat.* qui se non immiscuerunt tutelæ ex persona eorum qui gesserunt, & idonei sunt, non onerantur: si qua verò sunt, quæ cum geri debuerunt, omissa sunt; latæ culpæ ratio omnes æqualiter tenet. Similiter qui omiserunt gerere eo modo, quo iussit testator, si quid gestum non est, vel minus rectè gestum est, omnes tenentur.

Quid hic?

In hoc negotio testator iussit ne diuideretur administratio, quod aliàs iure licet. §. 2. *inst. de satisdat. tutor.* sed ex pluralitate suffragiorum omnia fierent. Quid autem non ita hic gestum sit expendi debet, postquam consilium suffragiumque dari diuisio regionum non impediuit, dum literarum cursus, & reciprocatio non fuit vetita.

Ad eum modum inquit *l. tres tutores. D. de administ. tut.* in eoquod nemo gessit, non vtique eius periculum est, qui quædam gessit: sed communiter omnium: *l. tutores. 39. §. in eum eod.* quod tamen ex tutela non peruenit ad eos, qui se negotiis miscuerunt, sed communi negligentiâ periit, citra substitutionem ordinum æqualiter omnium periculum spectat: *l. si plures. eod.* si plures tutelam non administrauerint, si quidam ex his idonei non sunt, onerabuntur sine dubio cæteri: nec iniquè; cum singulorum contumacia pupillo damnum in solidum dederit. vnde quærendum an pupillus actiones

habitauit, & mortuus est, atque administratio aliquot annis habita est, vsque ad diuisionẽ regionum (cum rerum primordia sint inspicienda, obligationesque personales semel natæ ex locorum mutatione mutationem non recipiant, sicut res extra territorium statuentium sitæ sub statutorum dispositionem non cadunt) disertè fauent illi sententiæ, quæ vnumquemque in solidum obligat, pro optione minorennium.

Impressiæ enim nimis claræ sunt, quàm vt dici possint ferè nihil aliud continere, quàm quod habet *l. 2. & 3. C. de diuid. tutel.* quod non excludunt beneficium ordinis, *de quo in l. 2. C. de hered. tut. l. 1. & 2. C. si tutor vel curator non gesserit. l. tut. 39. §. in eum. D. de administ. tut. l. fin. D. rem ratam haberi*; neque beneficium diuisionis; *de quo in l. 1. C. de diuid. tutel. l. 1. §. nunc tractemus. D. de tutela & rationibus.*

Quodque obscuræ consuetudines, quantum fieri potest, interpretatione reducendæ sint ad intellectum iuris communis. *c. dilectus. X. de consuet. c. inter dilectos. X. de fid. instrum. c. 1. X. de const. glos. in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. & ibi DD. Frederic. in tract. de interp. l. p. 2. in princ.* atque hoc est, quod Doctores tradunt statuta omnia interpretationem suam accipere à iure communi. *textus & DD. in l. 2. C. de noxal. act. Albericus in l. Cæsar. D. de vectigal. & publ. Panorm. in c. dilectus. X. de consuet. Romanus consi. 144. n. 3. & alij doctores quos allegat & sequitur Gail. obser. lib. 1. obser. 50. n. 8. & obser. 33. lib. 2.*

Quia consuetudines, quia facti sunt, secundùm morem & intelligentiam factorum sunt intelligendæ, cum facta discrepant ab apicibus iuris: *l. semper in stip. & quæ ibi traduntur, l. in obscuris de reg. iur. c. inspicimus eod. in 6. l. hered. 21. §. sed et si. D. qui testamenta facere possunt in verbis vtique placeret coniectionem fieri eius quod reliquit ex vicinis scripturis: l. capien. 128. §. quod factum est. cum in obscuro sit ex affectione cuiusq; capit interpretationẽ D. de reg. iur.*

Adeoque in hac quæstione prout sonant, atque ad literam sine rigoris, aut æquitatis distinctione exaudiendæ sunt, non vt dicantur secundùm merum ius procedere; beneficium autem ex æquitate concessum non excludere: adeoque cum dicunt vnumquemque tutorem pro omnibus tempore tutelæ suæ administratis ad optionem minorenium conueniri posse, saluâ repetitione à contutore, significant etiam condemnari & exigi posse in solidum.

Iuuat quod vnicam addat exceptionem ex facto, quæ in aliis firmat regulam, si diuisio scilicet facta fuerit à Iudice vel testatore.

Denique quia articulo 88. dicunt consuetudines eum, qui non administrauit (cessante prædictâ diuisione) conuenibilem non esse, neque teneri, nisi in subsidium, nisi qui administrauit notoriè non esset soluendo, quod procul dubio falsum est, si accipiatur de mero iure, eo enim tenetur: sed exceptionem tantùm habet, atque beneficium excussionis. itaque conformiter vterque articulus accipiendus est, prout sonat, sine medicamine rigidi vel benigni iuris; quos apices vulgus non capit, quod tamen inducit consuetudines, & ex cuius facto, & vsu ex conscriptæ sunt.

Et quamuis impressæ consuetudines dicantur non esse authenticæ, tamen anno 1547. in authenticis *sub titulo van Weeskinderen* aliquid non absimile statutũ fuit in consuetudinibus, quæ tunc ad Curiam missæ fuerunt, nec hactenus improbatæ: saltem eatenus valent, quia à viris insigniter doctis collectæ sunt, vt in obscuri sensus elucidatione facilè pro ea sententia standum sit.

Itaque iure Antuerpiensi, si Martinus, Iacobus, & Ioannes tutores curatoresue liberorum Caroli fuerint, omnes in solidum exigi possunt, nisi quatenus temporum ratio eos excusat. **Si tutor vnus nõ sit idoneus.**

Iure

Quid si Mar. Ioan. Iacobus et mamburni liberorum Caroli ac bonorum testatoris.

Iure etiam non controuerso dum contutor soluendo non fuerit, tutor exigi potest: *l. ex persona. C. de prob. l. 1. C. de diuid. tutel.* spectatque ad tutorem probatio soluendo fuisse: *l. si contendat. D. de fideiussor. l. 3. ibi si collegam depositi officij tempore soluendo fuisse ostenderitis. C. de prob. l. 1. §. probatio autem non pupillo incumbit, vt doceat soluendo non fuisse, sed magistratibus vt doceant eos soluendo fuisse. D. de magistrat. conueniend.* qui autem non est de præsenti idoneus, de præterito non fuisse præsumitur: *Bart. Bald. in l. 3. C. de prob. & l. non est. Menoch. lib. 1. præs. 24. n. 45.* Id autem de Iacobo Ioannes seu eius liberi non docuerunt, & minus de Waltero, qui non subitò (vt *in l. 14. D. de administ. tutor.* id excusatur) sed paulatim facultatibus lapsus est: quod prudentiores futurum facilè prouidebant, & de Iacobo etiam ante mortem cordati sentiebant: in vtrumque autem debuerunt inquirere, vt suprà demonstratum est, & vtriusque lapsus post eorum tot annorum moram, de qua infra, accidit; post moram autem etiam casus fortuiti præstantur. *l. 5. D. si cert. pet. l. hominem. D. mandat. l. fundi. D. de nouat. l. vir vxori. D. de dot. praleg.*

Quid si executores testamenti tantùm?

Si autem respectu liberorum Caroli non tutores seu curatores (nam hi in hac materia iisdem legibus reguntur, *l. quidquid. 7. C. arb. tut. l. properand. 11. §. fin. C. de iud.*) sed executores tantùm testamenti intelligantur fuisse, tametsi testator liberorum suorum minorennium, & bonorum indiscriminatim mamburnos (quod vocabulum & tutorum & curatorum officium comprehendit, & ad annum 25. durat) ipsique Ioannes, Iacobus, & Martinus se nominarint, seque palà pro tutoribus gesserint, ideoque perinde, ac veri tutores, etsi veri non forent, se obstrinxerunt. *l. 1. D. de eo qui pro tutore gessit*, quamuis *l. Imperator. D. ad municipal.* cõparare alios administratores tutoribus videatur, & glos. *in l. fin. seu l. plura. D. de tutel. l. atqui natura. §. non tantum. D. de negot. gest.* nominatim executores tutoribus æquiparet, & Bart. *in l. 27. D. de neg. gest. n. 3. & 4.* inter gestores diuersimodè distinguat, & l. Lucius. 46. §. *Sempronij. D. de admit. tut. alia*, inquit, *causa est tutorum, & eorum qui reipublicæ negotia administrant*; tamen verisimilius est vnum executorum pro altero non teneri: *l. cum alicui cum ibi not. per eundem Bart. D. de neg. gest. Bart. in l. eadem, D. de duobus reis, & eum citat Ronchegal. ad d. l. ead. n. 250. in fin.*

Quid si omnes neglexerint?

Cæterùm sicut ait lex 2. *C. si tut. vel curat.* qui se non immiscuerunt tutelæ ex persona eorum qui gesserunt, & idonei sunt, non onerantur: si qua verò sunt, quæ cum geri debuerunt, omissa sunt; latæ culpæ ratio omnes æqualiter tenet. Similiter qui omiserunt gerere eo modo, quo iussit testator, si quid gestum non est, vel minus rectè gestum est, omnes tenentur.

Quid hic?

In hoc negotio testator iussit ne diuideretur administratio, quod aliàs iure licet. §. 2. *inst. de satisdat. tutor.* sed ex pluralitate suffragiorum omnia fierent. Quid autem non ita hic gestum sit expendi debet, postquam consilium suffragiumque dari diuisio regionum non impediuit, dum literarum cursus, & reciprocatio non fuit vetita.

Ad eum modum inquit *l. tres tutores. D. de administ. tut.* in eo quod nemo gessit, non vtique eius periculum est, qui quædam gessit: sed communiter omnium: *l. tutores. 39. §. in eum eod.* quod tamen ex tutela non peruenit ad eos, qui se negotiis miscuerunt, sed communi negligentiâ periit, citra substitutionem ordinum æqualiter omnium periculum spectat: *l. si plures. eod.* si plures tutelam non administrauerint, si quidam ex his idonei non sunt, onerabuntur sine dubio cæteri: nec iniquè; cum singulorum contumacia pupillo damnum in solidum dederit. vnde quærendum an pupillus actiones

nes ei, qui solus couenitur, in alterum pro parte scilicet præstare debeat? sed cum propria cuiusq; contumacia puniatur, quâ fronte poterit hoc desiderari? Ecce in omissis nec diuisionis, præsertim vbi vnus non est soluendo, nec excussionis, nec cedendarum actionum beneficium obtinet.

Quid in executoribus in neglectis? Ex ratione præcitatarum legum id sequitur, vt quamuis executores pro iis quæ gesserunt, vel in solidum non teneantur, vel beneficiis æquitatis iuuentur, in his tamen quæ communiter neglexerunt, in solidum singuli teneantur, quia propria cuiusque contumacia, vel negligentia punitur, eaque in solidum pupillis damnum dedit, ideoque nô alienum aut coexecutoris periculum subeunt, sed suum, & pœnas sui defectus. Quamobrem executores exactissimè officio satisfacere debent; *quid enim*, inquit Cic. pro *Rosc. Amerino, recipis mandatũ, si aut ad tuũ commodum conuersurus aut neglecturus es?* & infrà, *ergo idcirco*, inquit, *turpis hæc culpa est; quod duas res sanctissimas violet, amicitiam & fidem. nam neque mandat quisquam ferè, nisi amico, neque credit, nisi ei, quem fidelem putat. perditissimi est igitur hominis simul & amicitiam dissoluere, & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset.* & paulò pòst, *in minimis priuatisque rebus, etiam negligentia in crimen mandati iudiciũq; infamiam reuocatur*, ideoque *l. 13. C. mandat.* omnem culpam, excusato solo improuiso casu, præstandam esse declarat, & *l. in re. C. mandat. nihil neglectum culpâ vacuum est*. Quod si hæc generatim in mandatis inter viuos obtinent, atque inter extraneos, multò magis in supremæ voluntatis executione, postquam morientes iam amplius velle non possunt, filiis hæredibusque demandata exigentur.

Quam ob causã, quod in aliis mandatis non obtinet, negligens intra annum *c. nos quidem. X. de testam.* defuncti voluntatem adimplere, priuatur à testatore relictis. *c. si hæredes eod.* omninò ad exemplum tutoris tutelam recusantis: *l. Nesennius cum seqq. D. de excus. tut. Auth. de hæred. & falcid. §. his omnibus Coll. 1. Auth. hoc amplius. C. de fideicommiss.* & quidem indistinctè: quamuis *d. l. Nesennius* in tutore distinguat. de qua re Gutier. *de tut. p. 1. c. 22.* & Iudex executionem testamenti procurat. *d. c. nos*, sed ne quidem in tutoribus constitutum est, vt ob neglectas res pupilli fortè deinde mortui, ideo hæreditate illius, si proximi agnati fuerint, priuentur: neque iure substitutionis excidant. *l. amicissimus. D. eod. Gutier. ibid.* Par igitur, si non maior, erit obligatio executorum, tutorumque ex neglectis, & desidiæ vindicatio.

Porrò tutor, curatorue defensionem pupilli, vel adulti sine vlla dilatione subire debet. *l. fin. §. fin. C. de administ. tutel.* ideoque si neglexerint pecuniam in nomina collocare, ex eo die vsurarum nomine tenentur: *l. qui negationem. §. pupill. D. de administ. tut. l. si tutor. D. eodem verb. ipse in debitam pecuniam & vsuras pecunia, quam non fœnerauit, conuenitur.* spatium tamen ea lex dat sex mensium, altera autem lex vtitur verbo statim: *l. tutor qui.* menses duos concedit, nisi probet tutor per se non stetisse, sed venalia prædia aut reditus non fuisse: *Gutier. d. c. 9. n. 29. l. tutor qui eodem §. si* vsuras exactas tutor vel curator vsibus suis retinuerint, earũ vsuras agnoscere eos oportet: sanè enim parui refert, vtrum sortem pupillarem an vsuras in vsus suos conuerterint: quia, vt inquit d. lex *qui neg. §. fin. D. eod.* vsuræ in sortem computantur, vel vniuersæ summæ vsuras debere curatores incipiunt, quia omnis pecuniæ, quæ ad curatores transit, par causa est, quia omnis sors efficitur. & *§. ex duobus ibid.* respondetur, quod si pecunia mansisset in rationibus pupilli, præstandũ quod bonâ fide percepisset, aut percipere potuisset, si fœneri dare cum potuisset, neglexisset: qua in re bene Gutier.

De temporis mora.

Et vsuris.

Et vsuris vsurarum ex consuetudine.

tier. *d. c.* 9. *n.* 37. distinguit vt vsuræ vsurarum debeantur, exceptis quæ ideo fieri potuerunt, & factæ sunt sors, non autem in neglectis, seu non receptis, in quibus ea ratio cessat.

Quam tutorum negligentiam consuet. Antuerp. reddendarum quotannis rationum, qui tannis ita nihilominus ita computare mamburni debent, ac si retro lapsis annis computassent; adeo vt in omnes computus neglectorum annorũ inferre debeant vsuras vsurarũ. *t. van onbejaerde. artic.* 51. 52. 53. *nisi*, inquam, *iuxta art.* 41. tutores infra tres menses pecuniam applicauerint, disertè ita puniunt, vt ipsi teneantur ad huiusmodi vsuras ad ratam nummi decimi sexti, & *artic. seq.* disponitur, vt si tutores etiam testamentarij *artic.* 41. causentur, se non inuenire opportunitatem collocandi; tenentur adire magistratum, qui de re cognoscat an excusati scilicet esse debeant. quæ ideo consuetudo etiam iuxta modò datam distinctionem exaudienda est.

Iterum de mora & post hanc periculo.

Quapropter & amplius minoribus à consuetudinibus passim, quàm à iure prouisum est. quamuis enim de iure tutor finitâ demum tutelâ ad rationes tenetur: *l. nisi. D. de tutel. & ration. distrah.* moribus tamen quotannis aut singulis saltem biennis ad rationes tenetur: Cons. Antu. *tit. van onbejaerde. art.* 52. etiamsi id testator prohibuerit: *art.* 51. exigique possunt, & à contutoribus debent: ideoque hodie aliter mora in his, atque periculum consideratur. Iure sufficit tempore depositi officij collegam esse soluendo; *d. l.* 3. *C. de prob.* moribus non sufficiet: quia ante finem tutelæ iure cessat tutelæ actio: *d. l. nisi.* moribus non ita; sed quotannis, vt dictum est, exigi possunt, & debent rationes: ideoque si in ea exactione tutor vel executor quotannis facienda negligens fuerit, moram committit, culpam contrahit, & periculum incurrit; si post exactionis moram collega factus fuerit non soluendo; casus fortuitus eum onerabit, *d. l.* 5. *D. si cert. pet. aliisque supra citatis.* quod periculum ad eum de iure non spectat, quia moram non commisit, culpamúe contraxit, qui ante finem tutelæ rationes exigere non potuerit: nisi, vt dictum est, idonea culpa detegatur, quod suspectum facere collegam supersederit.

Nunc verò expendendum est quantum officio suo defuerit Ioannes, quod tutor executorque à patre, filius, & hæres vltimo elogio parentis constitutus, tantâ, vt dicit testator, confidentiâ, vt vetet eum coram magistratu nõ infra duos menses, non infra sex, aliquo ad rationes compellari, non sine vlla dilatione, non infra annum, non singulis biennis, non intra 30. ferè annos, sibi à patre testatore commissâ; & nominatim applicationem pecuniarum Caroli commissam procurarit, sed hactenus neglexerit, atque post tantam totque annorum moram ab eo commissam, & collega ac Iacobus, & procurator, agens seu debitor Walterus facultatibus lapsus sit, casus profectò hic, si casus tamen est censendus, qui non subitus, sed à cordatioribus prouisus fuit, eius negligentiæ ascribi, præstarique debebit.

Ea quæ de tutoribus, curatoribus, executoribus dicta sunt, non parum conueniunt Ecclesiarũ ædilibus, simillibusque administratoribus quos edictum 1608. *ad Synod. prouinciæ Mechl. art.* 24. alios pro aliis obligat.

De Sepulturis.

CONSVLTATIO I.

De Violatoribus sepulchrorum, & Contaminatione cinerum.

MAgna apud veteres sepulchrorum cura fuit, & tanta reuerentia, vt nec, si quis sepulchrum reparare velit, corpus con-

Quantum honorem iura sepulturis deferant? pœnã violantibus infligant.

contingere liceat. *l. sepulchr. 5. D. de sepul. violat.* quod si porrò aliquis sepulchrum, & locum iniuriâ affecerit; quanti interest condemnabitur: dum agit is ad quem res pertinet: dum quilibet ex populo in aureos centum, & pro sepulchro inhabitato in aureos 200. præsertim si cadauer spolietur. *l. 3. D. eod.* quod si corpora extracta, & ossa eiecta fuerint, summo supplicio, deportatione, relegatione, aut in metallum damnatione rei pro distinctione suæ qualitatis afficiuntur. *l. vlt. D. eod.* & insuper ex constitutione Constantij *in l. 4. §. fin. C. eod.* damnantur in decem pondo auri. quæ pœna priscæ seueritati accedit, nec antè constituto supplicio derogat: vt dicit ea lex. & ex constitutione Iuliani *in l. 5. C. eod.* sacrilegij crimen, & pœnas incurrunt, qui lapidem mouere, & terram euertere, & cespitem euellere ausi fuerint sepulturæ. quæ est vbicumque corpus aut ossa condita sunt. *d. l. 3. l. 21. §. sepulchrum. D. de relig.* Quin etsi in locum purum domino inuito cadauer inferatur sine permissu pontificali, aut iussione Principis, corpus eiicere dominus non potest: sed actione in factum pretium loci, aut mortui elationem consequi. *l. 7. l. 8. D. de relig.*

Sine permissu Principis aut decreto pôtificali eiicientibus etiam ex loco antè puro.

Quæ cum ita se habeant, atque ex actis constet locum de quo quæritur, partem consecrati cœmeterij olim fuisse, & quotannis hactenus aqua benedicta aspergi solitum, corpora eò illata atque condita fuisse; reum ea eruisse, & constructa sentina conspurcasse: erit officium Iudicis defunctorum iniuriam vindicare: moderata, pro hominis idiotæ simplicitate, pœna; præsertim allegantis ex permissu Principis ob indigentiam fabricæ eam cœmeterij partem olim venditam, & deinde in hortum conuersam, quem iure optimo possidere se existimat. sed vt vt id sit, nunquam in vsus sordidos locus etiam execratus verti potest. *Concil. Trid. s. 21. c. 7. in fine.* minus ille, qui etsi in profanos horti vsus verti permissus foret, non tamen benedictionē amisit, sed quotannis aquâ lustrali aspergi solet. Ex acerbitate pœnarum, quas mox retulimus, inferri etiā potest, quàm grauiter aduersùs legislatorū mentem peccent, qui cadauera, reliquias, ossa defunctorum in cœmeteriis ac alibi irreuerenter tractant, proiiciunt, conculcanda relinquunt, iique quorum est officium rectius agere, aut imperare.

CONSVLTATIO II.

Electio sepulturæ libera etiam monacho dissito.

POsse quemlibet Christianum (excepto monacho à monasterio non dissito *c. vlt. de sepult. in 6.*) post annos discretionis, eligere sepulturam notorium est *ex c. 1. c. de vxore. c. in nostra. X. c. licet, in 6. c. dudū in Clem. de sep.* dummodo non fiat electio noui, & minus religiosi loci, *vt loquitur Innoc. III. in c. fraterni. ibid. id est*: non ad sepulturam sacrati. ea enim voluntas, vt minus legitima, obseruanda non est à Christiano. exemplo eius, quod Modest. *in l. quidam. D. de condit. inst.* in eo respondit, qui reliquias suas in mare abiici iusserat. Sed quia Innoc. locū minus religiosum videtur intelligere, vbi rarius est officium diuinum, cum antè de eo locutus esset vbi frequentius: eam dispositionem iuris mutauit Bonifac. VIII. *in c. 2. eod. in 6.* quæ est planior aduersantium ce. dissolutio, quàm glos. *ibid.* adferat: cum & idē Bonifac. *in d. c. 2.* asserat super hoc antiqua iura videri esse diuersa.

Modò sit locus religiosus. quo sensu?

CON-

CONSVLTATIO III.

De Electione libera, non coacta, exhumatione malè sepulti.

VOluntas defunctæ sepulturam eligentis plenè probata est per duos testes, quibus nulla exceptio est opposita.

Quibus accedit ipsa rei confessio, dum eam voluntatem fatetur, dum allegat coactam.

Electio coacta non facilè probatur. Sed coactionis primus, quem citat, testis est singularis; cuius nulla authoritas. *l. sancimus C. de test. c. licet. X. de test.* & dictum, sine congrua scientiæ ratione, requisita in iis, quæ sub sensum non cadunt. *Barth. tract. de test. n.* 5. *Marant. de test. prod. n.* 13. Secundus autem defunctam ait non suâ sponte, sed ad consilium aut inductionem ipsius sepulturam elegisse: quod consiliũ nec solus ille probat. sed vt verum sit, nullibi id amicis prohibitum est; sed tantùm clericis secularibus, & regularibus, idque respectu suarum Ecclesiarum. *d. c.* 1. *de sep. in* 6. *c. in nostra eod.* quod enim non inuenitur prohibitum, censetur permissum: adeoque inductio, nisi processerit à personis prohibitis aut modo illegitimo, dispositionem non vitiat. sicut de blanditiis mariti, quoad testamentum vxoris responsum est. *in l.* 3. *D. si quis aliquem testari prohibuerit vel coëgerit.*

Inductio non omnibus vetita.

Debuit ergo defunctæ corpus sepeliri in loco electæ sepulturæ. Et, quia extrema voluntas seruanda est, debet corpus, extra locum electum sepultum, exhumari, & ad locum electum transferri, cum emolumentis. *c. ex parte.* 5. *X. de sepult. c. cum liberum.* 6. *ibid. c.* 1. *de sep. in* 6.

Exhumatur cadauer extra locum electum sepultum.

Nec obstat quod Romæ sub pœna excommunicationis translatio sepulturæ prohibita sit: *vt meminit Zerol. in prax. V. corpora.* localis enim est ea prohibitio, rei aliàs licitæ, vt idem fatetur: neque pertinet ad hanc de qua quæritur, quæ fit ex iuris præscripto.

Nec Romana constitutio obstat.

Sed neque scandala obstant leuiter apprehensa: non enim ea mouerunt Alex. III. *in d. c. ex parte & seq. & Bonif. VIII. in d. c.* 1. *de sep. in* 6. quò minus exhumationem decernerent, nisi forent tamen grauia: & *vt loquitur Clemens III. in c. super. X. de stat. monach.* scandalum maximum. id enim esset attendendum.

Eò minus quod facta sit inhumatio lite pendente, & aduersùs actorum protestationem: cum lite pendente nihil sit innouandum. *d. c. ex parte. de sep. tot. tit. vt lite pendent.* & ius actorum conseruarit eorum protestatio. quippe cuius proprium officium est iura competentia protestanti conseruare. *Oldrad. cons.* 6. *in fin. quæstio talis. Tuscus. V. protest. concl.* 939. *& c.* 943.

An autem ob infectionis periculum grassante contagio exhumatio omittenda sit, adiudicatis cæteris; non tam pertinet ad iura partium; quàm ad nobile officium Iudicis: reipub. salutem curantis: qui ex consilio medicorum statuat, quod ad illam necessarium sit.

CONSVLTATIO IV.

De Sepulchro familiari.

DE iure quæritur immunis sepulturæ. Et quidem appellans initio satis auguste totum sacellum B. Virginis H. sui iuris esse contendit, postea restrictius, quâ parte non esset occupatum sedilibus &c. sed re ad cardinem alicuius tituli redactâ (qui nondum apparuit, nisi quod olim Michael W. aliquo annuo frumento officia quædam in eo choro celebranda fundauerit, & sub exemplari eius donationis Nota alicuius reperitur, quod ei, vxori, & filiis concessum foret ibi sepeliri, quià id suo beneficio meritus esset) suam intentionem appellans nullatenus stabiliuerit.

Patronus non excludit sepulturam aliorum ab ecclesia patronata.

Donatione fundi aut dotis ad necessaria omnia Ecclesiæ officia sufficientis, vel ædificij constructione acquiritur ius patronatus, *tot. tit. de iur. patron.* cuius ibidē prærogatiuæ etiam explicantur; sed nullæ tales, vt in Ecclesia aut sacello patronato soli patrono liceat sepeliri. quare & posteris huius Michaelis W. exiguæ donatio ad pauca sacra sufficiens tantum iuris tribuere non potuit.

Sed neque aliud verbis Notæ tribuitur, quàm vt mortuū donatorem, vxorem, filios in eum chorum inferre liceat. quibus ex verbis non aliud potest competere, quàm quod edicto *D. De mortuo inferendo* comprehensum est.

Cui ius est mortui inferēdi ciuiliter eo vti debet non omnem locum sibi arrogare.

Et quamuis eo iure simpliciter constituto, vt in via omnes fundi glebæ seruiant, *l. certo. §. 1. D. de serui. rust. præd.* & in quamlibet eius partem mortuum inferre liceat, tamen agendum, vtendumque est ciuiliter: *l. si cui. D. de seruitut.* non enim per villam ipsam is cui via ceditur, nec per medias vineas ire, agere sinendus est, cū id æquè commodè per alterā partem facere possit, minori seruientis fundi detrimento: *d. l. si cui*, sed arbiter dandus est qui viam determinare debet,

Sed ex arbitrio.

d. l. certo. §. 1. & quà primum iter determinatum est, eà seruitus consistit, cæteræ partes agri liberæ sunt: *d. §. 1.* vel quà sine arbitro primùm quis viam direxit, eà demū ire agere debet, nec amplius mutandi potestatem habet. *d. l. si cui.*

competens sepulchri spatium.

Itaq; licuit donatorem nostrum, vxorem, filios, in quamcumque partem chori inferre, sed ciuiliter dato arbitro, vel quà primùm illatus foret, ablata est mutandi facultas, & ciuiliter restricta ad decens spatium sepulchri. quod Alexandro Magno non maius fuit, quàm septem pedum. vnde & annotatum est locum religiosum non fieri, nisi quatenus corpus humatum est. *l. 2. §. non totus. D. de relig.*

Quod eò magis dicendum est in casu nostro, cum in potestate ædituorum non fuisset donatori totum sacellum, & cum exclusione aliorum donare, non tantum quia illud pars erat Ecclesiæ parochialis, in qua cuilibet parochiano ius competit sepulturæ, & per quem locum aliis seruitus debetur alia alteri constitui non potest, prioris impeditiua. *l. per quem D. de seruit. rust. præd.* adeo vt nec locus fiat religiosus illatione corporis, nisi consentiat is, cui seruitus debetur. *d. l. 2. §. locum*, vnde non potuissent per æditúos alij parochiani excludi, quibus sepulturæ seruitus debebatur, nisi consentientes per se vel eos, qui communitatem representant.

Præsertim in parochiali ecclesia vbi nec facilè potest, nec præsumitur aliis incolis præiudicatum.

Sed etiam quod iure æditui prohibeantur ius sacelli sic vni dare, *tit. de reb. eccles. non alienan.* vnde semper interpretatio actus sumenda est, quæ culpæ est exclusiua, & ne quis id censeatur fecisse, quod iure non potest.

Quamuis aliquis sit benefactor.

Et quamuis Ecclesia non debeat esse ingrata, sed remuneratoriam donationem possit facere; non tamen id mox possunt, quibus ministerium, vt æditúis, non authoritas est commissa, vt superioribus: vnde nec iis, qui Ecclesiæ benefecerunt fundando, dotando, ędificando competit ius patronatus, quamuis & iis tamen solis, *c. piæ mentis. 16. q. 7. c. abbat. 18. q. 2. c. 5. de iur. pat. Bacquet. trac. 5. de droicts de iustice*, sed non omnibus, sed demum iis, qui id ab initio annuente Episcopo sibi reseruauerint, *c. præterea. c. nobis. X. de iur. patron.* quale tamen nihil hic, nisi vt mortuū donatorem, vxorem, filios, inferre liceat in chorum Beatæ Virginis: qui locus, post summum chorum Comiti patronoque debitum, pars templi dignior est, & in qua olim etiam creduntur conditi aliqui ex dominis de C. olim dominis H. sub eo saxo cui ab iconoclastis lamina cuprea detracta est. tam digni ergo loci concessione eidem Michaeli W. facta, abunde beneficium ab eo acceptum Ecclesia est remunerata.

Cum, ne quidem ius patronatus competat nisi in fundatione exprimatur.

Ex

Dignitas loci cõcessa magna remuneratio.

Ex quo solutionem habet eius, quod sæpe in lite quærit appellans; quid ergo donator, si nõ sepulturam immunem à iuribus funeralibus, habeat præ cæteris? vtique dignitatem loci. sicut patronis datur honos in sessione, processione, &c. aliis vtique non exclusis:

Filiorum nomine an posteri veniant?

Eamque pro se, vxore, & filiis; sub quo nomine filiorum an etiam nepotes & posteri comprehendantur? vt multifariam & sæpe placuit. *l. liberorum*. 120. §. *sed &*. *D. de verb. sig.* sed sæpe, non semper itaque. *vt latius Menoch. præsumpt. lib.* 4. *præs.* 84. *n.* 21. *præs.* 94. *n.* 8. *vsque* 31: quia facti *hoc, non iuris habet quæstionem*, inquit, lex *Herennius*. 112. *D. eod. &* voluntatis: *d.* §. *sed &*, vnde disputari posset, an præter filios nominatos alij posteri ius haberent mortuũ inferendi: tamen Ecclesia hanc eis difficultatem nunquam mouit, quare vicissim ciuiliter loco suo vti deberent; & quatenus donator illatus est, contenti esse: saltem tanquam sepulchro familiari, aut hæreditario: quo omnes de familia aut cohæredes inferre liceat: *l.* 5. *D. de relig.* sed non alios præter donatoris posteritatem. *l.* 6. §. *ex hæred. D. de relig.* præsertim cum in re quæ Ecclesiæ perpetuò potest præiudicare. stricte vocabula sunt sumenda, nec vlla extensio habet locum. *Cephal. cons.* 168. *n.* 8. *Natta cons.* 191. *n.* 10. *Ruin. cons.* 174. *n.* 34.

Posterum se esse probare allegans debet.

An verò appellans de posteritate sit donatoris, allegauit is quidem; sed nullis monumentis probauit: & tamen *quoties*, inquit *lex* 1. *D. de probat. quæritur genus, vel gentem quis habeat nec ne; eum probare oportet:* vt generaliter qualitatem aliquam allegans. *l. non ignorat. C. qui accusar. l. falsus tut. D. de fals. tut. l. eum qui duas. C. de adult.* & quidem genus probare oportet legitimis documentis. *Peregr. de fideicommis. art.* 43. *n.* 61. *& seqq. vbi plures citat.* rumor aliquis vulgi, aut chartæ non authenticæ non sunt satis. nec posset Ecclesiæ nocere error aduocati. *l.* 2. *C. de error. aduocat.* si fortè quid confessus videatur, sed corigi id potest, etiam in secunda instantia. *l.* 3. *ibid.* & quamuis reuocans ordinariè veritatem errori contrariam probet. *d. l.* 2. tamen (vt nihil dicamus confici ex eo quod donatori nostro agnomen fuerit aliquot literis difforme ab agnomine appellantis vnumque iota mutet gentem) Ecclesia vt minor, mulier, miles, agricola, simplex, forensium rerum ignarus, priuilegio suo probationem reiicit in aduersarium, etiam cum de indebito quæritur. *l. cum de indeb.* §. *fin autem, D. de probat.*

Et Ecclesia confessionem reuocans non tenetur errorem probare.

Sed vt hoc omittamus (neq; enim hic agitur de mortuo illato eruendo) videamus nunc (quæ potissima pars est litis) an dato quod appellans de posteritate sit donatoris, eiq; ius competat sepulturæ, an etiam ea sit immunis ab omni onere iurium funeralium.

Et quidem inter partes in confesso est generatim his in locis, & singulatim in hac Ecclesia ab omni æuo; dum quis in templo sepelitur, iura aliqua solui in templi onera, & vt illud sartum tectũ seruetur. cuiusmodi laudabiles consuetudines obseruandas statuit *c. ad apostol. X. de Simon.* porrò is, qui aliquid contra ius & communes omnium regulas sibi prætendit, probare id debet. *l. ab ea.* §. *de probat.* exemptionẽ, exceptionem, & priuilegium suum docere: *l. si pactum. D. de probat.* cuius etiam tenor est inspiciendus, & seruandus, ita vt nec metas transgredi liceat: *c. porrò. X. de priuil.* & quidẽ is, qui ius habet contrarium, debet vel legitimum titulum, vel centenariam præscriptionem probare. *c.* 1. *de præscript. in* 6.

Qui ius habet contrarium probare debet priuilegia.

Aut præscriptionẽ centenariã.

At verò appellans pro omni titulo aut priuilegio non aliud exhibuit, quàm Notam, quod Michaeli W. vxorem, & filios liceret inferre in in chorum Beatæ virginis, quæ Nota iam satis est discussa, inspectusq; eorum verborũ tenor nihil de iurium funeralium immunitate disponit.

Itaque restat, an necessariam appellans præscriptionem probauerit? centenariam vtique; quia nullum exhibuit titulum, in quo aliqua iurium funeralium mentio fiat.

Et verò centenaria præscriptio memoriam non admittit in contrarium; at hic memoriæ, chartæ, & computus sunt in contrarium, quæ in concursu etiam potiora sunt non attestationibus duntaxat, sed testibus etiam ritè auditis. *l. census. D. de probat.*

In antiquis libri testibus præualent.

Adeo quidem, vt etiamsi appellans quidpiam docuisset; tamen huiusmodi monumenta præualerent, quin etsi actus quosdam immunitatis plenè probasset, id tamen ei non suffragaretur, quoniam ex actibus difformibus, nec consuetudo, nec præscriptio potest consistere. *Mynsf. cent. 6. obs. 42.* quoniam actuum difformitas non permittit possessionem esse continuam, vt requirit omnis consuetudo, & præscriptio. & ideo vbi vsus variat, censet *ibid. post Alexand. aliosq.* redeundum esse ad ius commune, & secundùm illud iudicandū, & sic manendum in regula.

Præscriptio ex actibus difformibus non inducitur.

Vnde etsi appellans aliquos de gente, vt prætendit, sua probaret nō soluisse iura funeralium; quando in contrarium hic probatur registris, computibus, & munimentis, aliquos ea soluisse, non potest nomine gentis inducta esse aliqua præscriptio; quam difformitas actuum non suisset niti possessione continuā, vnde & frustranea, & irreuelans foret probatio, etiamsi aliquā obtulisset vlterius facere per testes. quippe quæ etiam plenè facta eum non iuuaret, ob difformes actus, iam monumentis probatos, qui etiam testibus præualent, maximè in antiquis, *d. l. census.*

Nec immunitas si alij soluerint, alij non.

Nihil vlterius porrò appellans probationis vice attulit, præter negationem; quasi alicui negare sufficiat se regulâ communi teneri, nisi Ecclesia docuerit etiam ab eius gente iura funeralia esse soluta.

Nec sufficit solutionem negare ei, qui immunitatem prætendit contra cōmunes regulas.

Negatiua probanda est, quoties quis in ea suam intentionē fundat. *l. 5. §. docere. D. ne quis eum, qui in ius vocatur eximat.* vbi qui in eo edicto se fundat, *docere*, inquit Vlpianus, *debet per hanc exemptionem factum quo minus quis in ius produceretur.* vbi ea negatiua productum quem non esse; probanda est. sic & *in l. optimam, in fin. C. de commit. stipul.* negatiua probanda est; & *in l. in illa, D. de verb. oblig.* & sic quidē Mascard. *vol. 2. de probat. conc.* 1091. docet eum, qui se fundat in negatiua iuris, facti, vel qualitatis, siue agendo, siue excipiendo, etiam in facto improbabili, nec loco, nec tempore determinato, probare debere: *& innumerum doctorum numerum adducit, citatq. Herc. in tract. de proban. negat. n.* 196. *qui* 54. *modos probandæ negatiuæ recenset;* quantò magis tenetur appellans, cuius negatiua consistit in factis tempore & loco coarctatis, v. g. mortis, & sepulturæ singulorū de gente W. in dictum chorum illatorum, non factâ iurium funeralium solutione?

Quādo negatiua probanda est.

Et quamuis Iustin. *in l. plures, C. de fid. instrum.* creditoribus suadeat sumere sibi antapochas, ne debitores, negando ius agentium faciant vacillare; & *in l. si quis. C. quibus ad libert.* dicatur, quod petitur, fieri negatione dubiū; tamen idem Iustin, *d. l. plures* declarat ex eo neglectu nullum creditoribus præiudicium generari: quod tamen accideret, si per hoc in eum onus probandi transferretur: & glos. *in d. l. si quis verb. dubium* tradit negatione quid dubium non fieri, si præsumptio sit contra negantem; quantò magis si ius, consuetudo, & regula communis neganti refragetur, quem ideo tituli exhibitione, aut immemorialis præscriptionis probatione onerat. *c. 1. de præscript. in 6.* dum contra creditores *in d. l. plures* suam intentionem non habent in iure fundatam, sed aliàs sibi obligatos contendunt?

Nec creatur præiudiciū creditori qui antapochas non sumpsit.

Appellanti ergo negasse non sufficiet, vt in aduersarium transferat onus

onus probandi; eoque minus dum non tantùm communis regula suffragatur Ecclesiæ, sed & sponte pro ea subiit onus probandi intimatus, & Ecclesiæ monumentis docuit plures ex gente appellantis iura funeralia soluisse.

Quæ si omnia rectè considerentur, & quod intimatus agat causam Ecclesiæ, pro qua, & omni pia causa in dubio foret pronuntiandum; tantò nunc magis cum ius patrium & consuetudo generalis, & regulæ communes ei faueant; vtique non videbuntur esse posse aliæ Iudicum partes, quàm vt perperam appellans dicatur prouocasse, rectè iudices priores definiisse.

CONSVLTATIO V.

De Pactis sepulchralibus.

Pacta parochorum & priuilegiatorum & consuetudines esse seruandas.

CONstitutiones pontificiæ, quæ de sepulturis, & funeralibus, & iustitia Ecclesiarum (vt loquitur Clemens III. *in c. 9. de sepultur.*) à quibus mortuorum corpora auferuntur, tractant; plenæ sunt relatione scandalorum: quæ iam olim ex his causis data sunt. quapropter, & quia, vt Bonif. VIII. *in sua extrauag. super cathedram de sepult. in comm. scimus*, inquit, *& ex euidentia facti colligimus, quod non nisi in pacis tempore bene colitur pacis auctor*; piè certè faciunt, qui eiusmodi difficultates pacificè sedare, & expedienti aliquâ ratione componere quàm maximè laborant.

Redarguit autem Bonifac. VIII. *in c. 3. de sepul. in 6.* eos, qui pacta à se, vel antecessoribus inita seruare recusant. & *multa*, inquit, *in diuersis mundi partibus insurgunt scandala, & ipsorum (quos decet puritatem omnimodam in suis obseruare actionibus; & ab his abstinere propensius, per quæ possit aliis exempli pernicies generari) famæ detrahitur plurimum, & honori.*

Pari modo Clemens III. *in d. c. 9. de sepult.* iuxta verba B. Hieronimi, *vnaquaque*, inquit, *prouincia in suo sensu abundet, secundum rationabilem consuetudinem regionis*: statuitque vt illa iustitia Ecclesiarum pro locorum diuersitatibus attendatur. hoc vtrumque ius commune est, vt pacta & consuetudines (quæ à doctoribus plerumque parificantur) obseruentur. ideòque, si quod occurrat dubium, pro iure sit interpretatio, contra priuilegia, nisi sint liquida, & manifesta: quod enim clarè non mutatur, cur stare prohibeatur?

Quamuis enim idem Bonifacius VIII. magnâ spe inductus vniuersalis per orbem concordiæ in materia sepulturarum, & eiusmodi iurium inducendæ (eo ferè modo, quo omne magnum exemplum aliquid ex iniquo habere dicitur, quod vtilitate publicâ compensetur) omnia anteriora priuilegia, diuersas consuetudines, qualescumque conuentiones, & pacta, ad vnam suæ constitutionis formam redegit. *d. extrauag. supra Cathedram*; tamen ea fuerat reuocata per Ben. XI. vt refert Clemens V. *in Clem. dudum de sepultur.* & quamuis idem Clem. V. abrogatâ constitutione Benedicti, alterâ Bonifacij rediuiuam fecerit; tamen vix est, vt vsu receptam quoad hoc, in his partibus credamus: quando nullibi ferè in Belgio, vel illo iure, vel aliis suis priuilegiis puris & putis vti mendicantes ordines videmus; sed pactis & consuetudinibus. Quibus fauet Bonifacius ipse VIII. *in d. c. 3. & 1. de pact. in 6. Clem. III. in d. c. 9. de sepultur.* naturalis etiam ratio, quâ Prætor pacta se seruaturum dixit: & Concilium Africanum, *aut inita*, inquit, *pacta suam obtineant firmitatem, aut conuentus, si se non cohibuerit, ecclesiasticã sentiat disciplinam. dixerunt vniuersi, pax seruetur; pactâ custodiantur c. 1. de pact.*

Et verò bene docet Em. Rod. *quæst. reg. t. 1. q. 69. art. 3.* d. extrauag. à Clem. V. resuscitatã de solis agere Prædicatoribus & Minoribus; pacta & consuetudines aliorum Ordinum nullatenus abrogatas, sed omninò esse

esse seruandas; & item respectu Prædicatorum & Minorum constitutionem tanquam iuri aduersariam esse restringendam.

Denique loqui de pactis, & consuetudinibus tantùm præteritis, ideoque post illam secutas non attingere, sed futuras omnes consuetudines, & pacta omninò esse seruanda. quod iterum docet *tom.* 3. *quæstion.* 94. *art.* 4.

Quin & Leo X. *in Concil. Later.* rursus pacta omnia & conuentiones inter Ordines & Curatos initas seruandas esse decreuit.

Et recentiores quidem maximè iubentur in tali materia scandala præcauere. *c.* 2. *de nou. oper. nunc.* & possent parochi *ex d. c.* 1. 2. 3. 4. *de noui oper. nunc.* vti noui operis nunciatione, quin etiam remedio possessorio (etiam Iudice laico per mores nostros promptè quidem, sed maiori cum scandalo) sibi consulere quoad tuendam possessionem; donec de partium iure, & priuilegiis cognitum esset. qua ex causa, eaque quam initio diximus, conuenit Ordines recens aliquò aduenientes transire in expedientem aliquam concordiã, vt plerisq; locis accidit: & cogitare summũ ius per scandala obtentum summam esse iniuriam.

Attendantq; recentes quàm enixè œcumenicum Concil. Trid. statuit *s.* 25. *c.* 13. vt quarta funeralium parochiali, aut cathedrali Ecclesiæ ante annos quadraginta præstari solita, integrè deinceps præstetur, non obstantibus aliis factis concessionibus, & priuilegiis quibuscumque.

Neq; verò si qui anteriores ordines aliis vsibus gaudeant, eos credant sibi communicari, vt priuilegia. siquidem vsus vel non vsus priuilegiorum non communicatur, quia facti est. communicantur autem priuilegia, & iura. neque præiudicat non vtens vtenti, quin nec Ecclesiæ suæ non vtens, sed sibi tantùm. *Em. Rod. quæst. reg. t.* 1. *q.* 55. *art.* 19. *vbi singula hæc probat.*

Quin verò consuetudo præsertim immemorialis, celebrandi exequias primas in parochia, firmata vel deducta ex pactis, vt mutetur, & præscriptio, & consuetùdo contraria inducatur, oportet vt ex rationabili causa procedat. *arg. c. cum tanto fin. de consuet. & quæ ibi tradunt Panorm. & Doct.* cum è contrario ex ignorantia eiusmodi actus, & non vsus concordiarum, & priuilegiorum sæpissimè, ne dicam semper, inquit Em. Rod. *tit.* 1. *q.* 55. *art.* 19. habet originem. neque licitum est cuique sibi mutare causam suæ possessionis, aut alienam interuertere. & titulus concordiæ aliàs initæ bonam fidem inficit, vt contra eam concordans nequeat præscribere. Nec contra pacta præscribitur facilè.

Præiudicium autem parochiæ vel in eo considerari poterit, vt quamuis fortè in secundis exequiis non minus habeat oblationum, aliarumque vtilitatum funeralium, quam in primis; honor tamẽ ille parochiæ non deferatur, cum cadauer immediatè abit ad aliam Ecclesiam quàm si exequiæ fiant in parochiali templo, & *primo*, vt inquit Ioan. Andreæ *in d. Clem. dudum.* §. *huiusmodi. Ecclesia parochialis tanquam mater salutetur, & recipiat vltimum vale.* Primæ exequiæ in parochia faciendæ.

Alioquin si de mero iure agatur, Ordines, quibus ius liberæ sepulturæ competit, exequiarum celebrandarum etiam competit. funeraria quarta, aut quod eius loco subrogatum est, parocho relicta. Sed liberæ sepulturæ priuilegiariæ restagatur iure solo inspecto.

Sic *in c. quia alij* 13. *q.* 2. dies sepulturæ enumerantur, & exequiæ ac solemnia nomine sepulturæ intelliguntur, sic quarta funeralium parocho debetur, id est, de cereis, pannis, aliisque pompis, & sumptibus, quæ funus comitantur ad locum electum. sic missæ dici iussæ, in loco sepulturæ dicuntur, & pro illis legatum illi debetur. *Tuschus. t.* 7. *V. sepult. conc.* 195. *n.* 2. sic Episcopo alibi sepulturam eligenti, sumptus qui sunt maximè exequiarũ ab Ecclesia sua debentur. *Tuschus ibid. conc.* 189. *n.* 18. ita canones neque hæc

hæc separant, neque distinguunt. sic Ancha. *cons*. 56. respondit, quod mortuus non debeat sisti in parochiali Ecclesia, & ibi fieri exequiæ: quia id impedit libertatem sepulturæ, saltem ad tempus. idem docet Siluest. *v. sepult. n.* 4. & constat ex eo, quod traditur quartam deberi ex iis quæ portantur ad funus, non autem ex aliis officiis, quæ fiunt die tertiâ septimâ &c. *Lelius Zecchus de rep. eccl. c.* 28. *n.* 18.

Quare ius sepulturæ habentibus non debent parochi obsistere, quò minus cadauer efferant. *Zecchus d. n.* 18. & parochiam etiam prælatâ cruce, vbi moris est, ingrediantur. *Choppin. de sac. polit. l.* 2. *tit.* 8. *n.* 8. *Leo X. in conc. Lateran. S. cong. apud Quar. V. priuilegia Reg. Siluest. vbi suprà n.* 4. *Ang. V. sepult. n.* 4. *Armil. eod. V. n.* 4. quia aquæ haustu concesso, concessum est iter. *l.* 3. §. *penult. & vlt. D. de seruit. rust. præd.* concesso fine, concessa media; concesso principali accessoria.

Eapropter pastor ad vitandas difficultates stipulatur ab hæredibus, & Ordinibus primas exequias: meritò quidem, & licitè. *Nauar. in Enchyr. c.* 23. *n.* 106. certè pactum suum illi seruare debent. *pactū*, inquit Bonif. VIII. *de pact. in 6. d. c.* 1. *cum rectore parochialis Ecclesiæ factum à vobis, ne aliquos vel certos ipsius Ecclesiæ parochianos recipiatis ad ecclesiasticam sepulturā omnino seruare debetis; quamquam sepultura libera sit monasterio vestro ab Apostolica Sede indulta, & illi apud vos elegerint sepeliri: cum per dictum pactum indulto eiusmodi derogetur.* Et verò si religiosi eiusmodi promissis non steterint, valdè examinare debent, an apud populum puritatem omnimodam in suis obseruare actionibus censebuntur, & ab his abstinere propensius per quæ posset aliis exempli pernicies generari, quod tam enixè vitandum præscribit Bonif. VIII. *d. c.* 3. *de pact. in* 6. *d. c.* 2. *de nou. oper. nunt.*

CONSVLTATIO VI.

Nouum genus oblationis in funere parocho debetur.

IN iuribus spiritualibus sola possessio non sufficit, sed opus est titulo, etiam in iudicio possessorio. *l.* 2. §. 1. *D. de interd. Menoch. & ab eo alleg. de recup. poss. Rem.* 15. *n.* 466. sed & quando agitur nō possessorio, sed omne partium ius in iudicium deductum est, adeoque in sententiā venire debet, tùm quamuis in possessorio quis obtinere deberet, petitorium tamen simul ei, qui titulum non habet, abdicandum est. *c.* 3. *X. de caus. poss. & prop.* — In spiritualibus possessio non sufficit.

Tum autem multò maximè id obtinet, quando is, qui possidere se contendit habet iuris dispositionem contra se. *c.* 1. *de præscript. in* 6. *in verb. allegare oportet, cum ius commune contra ipsum faciat præscriptionis titulum, & probare, &c.* (*Menoch. Retin. n.* 589.) *nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cuius contrarij memoria non existat.* — Præsertim si ius aduersetur.

Quæstio proponitur de panno lugubri in funeribus ad chori parietes in Ecclesia suspendi nunc solito ab aliquot annis; quem sibi vendicat Capitulū, iure parochiali sibi competente, & æditui suum facere contendunt ex aliquot annorum possessione. — Nisi sit immemorialis.

Procul dubio ad parochum spectant oblationes, & funeraria emolumenta omninò debentur. *c.* 1. *X. de sepult. c. quia sacerdotes.* 10. *q.* 1. *not. in Rub. de paroch. c. de quarta de præscript. Clem. dudum.* §. *ab olim. & ibi Card. de sep. Piasc. pr. ep. p.* 3. *c.* 5. *n.* 37. *Zerol. pr. p.* 2. *v. obl. p.* 1. *v. paroch.* §. 5. *Siluest. v. decima. n.* 5.

Præter intentionem in iure communi fundatam, Capitulum innititur titulo erectionis Ecclesiæ S. N. in parochialem, quæ inficit qualemcumque edituorum contrariam possessionem: malæ illos fidei, & nul-

nullius illam effectus reddit. quippe is refert eam factam esse sine alicuius præiudicio, ad solam commoditatem incolarum, & nuncupatim præseruat Capitulo iura parochialia, in quibuscumque emolumentis consistentia: qualia in Ecclesia matrice percipere consueuerit; cuiusmodi est pannus, de quo quæritur: disertè insuper præseruat Capitulo oblationes ratione quorumcumque funeralium & exequiarum obuenientes.

Qualescumque. Oblationes porrò dicuntur, quæcumque à piis, fidelibusque Christianis offeruntur Deo, & Ecclesiæ, siue res soli, siue mobiles sint. *c. causa. c. cum inter. X. de verb. sig. & ibi Canonistæ,* non tantùm quæ ipsum cadauer tangunt.

Funerales. Funeraria etiam actio generalis est, totamque sepulturæ rationem complectitur, non exequiarũ dumtaxat, sed ob omnes impensas funeris causa factas conceditur. *l.* 14. §. *hac actio. l.* 16. *l.* 20. 21. *D. de relig. l.* 17. *D. de reb. aut. iud. poss.* sicut bene Coras. *l.* 1. *misc. c.* 13. docet exequias esse funeris celebrationem, & funus pompam exequiarum.

Igitur tam sub generalitate verborum *oblationum, & quorumcumq; funeralium, & quorumcumque funerum* comprehendetur panni huius lugubris ratio; quam sub iuribus parochialibus; quæ nullis verborum terminis concluduntur, omniaque omninò per dictam Bullam Capitulo expressè præseruantur.

Quamuis redimi soleant. Neque his obstat, quod æditui dicunt, non offerri hunc pannum, vtpote alienum, & quem mercator sepulto cadauere, iustisque persolutis recipit. quia idem argumentum, si concluderet, nec pannum quo altare cooperitur offerri aliquatenus euinceret, prout re ipsâ inspectâ verum est: sed id quod pro redemptione suspensi panni ex more soluitur, vice oblationis fungitur. cum primitùs quidem res ipsæ, ad templum cum funere delatæ, oblatæ censerentur, retinerenturque: & postmodum pompâ honorumq; aucupatione supra pietatem excrescente, honor idem haberi, & res delatæ minori redimi ceperunt: & surrogata redemptio in locum rerum specie tenus oblatarum venit. Sed hæc quomodocumq; se habeant nihil ad æditus pertinent: exceptio tertij eâ est: non illis hanc opponere, sed hæredibus competeret. quibus de Episcoporum decretis, & iure suo Capitulum responderet, & de consuetudine, quam hæredes iubet seruare *c.* 42. *X. de Simon.*

De Parochiis.

CONSVLTATIO I.

Cui dandum quod piæ causæ incertæ relictum est?

QVod pauperibus quis relinquit, si de voluntate dubitetur quos voluerit, illis applicatur vbi ortus est; aut si incerta patria est, vbi mortuus est. *l. nulli. C. de episc. & cler.* seu potius vbi larem fouit, & inter plura loca pauperiori. *l. si quis ad declinand. eod.* si quis Deo reliquerit, Ecclesiæ debetur, sub qua domicilium habuit. si sancto alicui, & eò loci plura sunt oratoria, illi applicatur quod pauperius est: si non est in ciuitate, illi quod est in territorio: si nec in ciuitate, nec in territorio Ecclesiæ domiciliari testatoris. *Auth. de eccles. tit.* §. *si quis in nomine.* si quis in foro quid iussit fieri, si non appareat, quid senserit, in foro domicilij eius fiet. *l. quæ conditio.* §. 1. *D. de condit. & demonst.*

Si non appareat, inquit, *quid mortuus senserit*, eodemque sensu dictæ leges & Authentica loquuntur. coniectura ergo voluntatis est, vt prædilexerit testator locum vbi oritur, moritur, habitat, & inter plures pauperiorem: atque vbi de Ecclesiis agitur eam, quæ ei propria est, vti

vti est parochialis sub qua degit vbi spiritualia accepit, vt temporalia retribuisse censeatur, cui decimæ, primitiæ, oblationes debentur.

Eo ergo argumento sodalis qui legatum reliquit sodalitati, quæ in plura membra est diuisa, coniugum, cœlibum, Teutonũ, Walonum, Latinorum; videtur de illo membro sensisse, cui ille erat asscriptus; vt ferendis oneribus illius membri specialibus proficiat: vbi spiritualia exercitia habuit: præsertim si & magis egeat.

Cæterùm stantibus pro vtraque suis præsumptionibus, ita vt coniecturæ voluntatis dubiæ, ambiguæ, & ancipites maneant, non videtur inconueniens, vt legatum destinetur in eos vsus specialiter, qui vtrique sodalitati proficiant, & vtramque onerarent. sic sententia dicitur rusticorum *à glossa in l. Nesenn. in fin. D. de negot. gest.* tametsi aliquando æqua vt in arbitris ex epikeia. *vt c. nisi. X. de præbend.* vbi inter duos de præbenda litigantes Iudex delegatus diuisionem facit, vni præbendam, alteri pensionem addicens: eodem in exteriori apparentia spectabat iudicium Salomonis, vt puer inter duas matres controuersus diuideretur.

CONSVLTATIO II.

De Prædicationibus & Functionibus pastoralibus.

PRoprium Episcoporum munus est prædicare verbũ Dei. *Conc. Trid. s. 5. c. 2.* Apostolis enim & discipulis Christus commisit, vt prædicarent omni creaturæ, docerent omnes gentes, & baptisarent. *Marc. 16. Mat. 28.* his autem propriè successerunt Episcopi & sacerdotes. qui primis quidem trecentis annis non nisi seculares fuerunt. *de quibus c. clericus. & sequentib. 21. q. 1.* sed paulatim crescente messe, & nonnunquam decrescente feruore cleri, monachi ab instituto suo auocati, atque ad ordinem clericalem, & sacerdotium ex alia naui vocati sunt, vt iuuarent discipulos laborantes, ob multitudinem piscium copiosam. *Luc. 5.* sic tamen vt ex nutu Episcoporum id faciant. eos enim Spiritus sanctus constituit regere Ecclesiam Dei. *act. 20.* ipsorum est constituere per ciuitates presbyteros, & animarũ curatores. *ad Tit. 1.* atque ita parochias distinguere (sicut Romani Pontificis diœceses) & munia præcipere singulis. sine horum approbatione nec confessiones audire: *Concil. Trid. s. 23. c. 15.* nec ad populum conciones habere sine eorum benedictione in suis, & licentiâ in alienis Ecclesiis: *Trident. s. 5. c. 10. s. 25. c. 4.* contradicente autem Episcopo prædicare nullibi possunt regulares: *d. c. 4. s. 24.* quod Concilij decretũ Greg. XV. *const. incip. inscrutabili* stabiliuit. Et porrò Episcoporum in regulares etiam exemptos circa prædicationẽ, sacramentorum administrationẽ, & animarum curam delinquentes authoritatẽ auxit. itaq; eiusmodi regulares assumpti sunt in solatium & subleuamen oneris, non in præiudicium Episcoporum, aut plebanorum. *D. Bonauentura in tract. quare Minores prædicent.* adeo vt religiosi à Sede Apostolicá facultatibus etiam ad omnem animarum curam requisitis instructi, eam exercere non possint, quoad munia pastoralia in locis, vbi pastor aliquis designatus est, licet absit; excepto tamen casu necessitatis. neque Generalis aut Capitulum iis oppida assignare, vel loca potest: sed solus Episcopus. *Sanchez de mat. lib. 3. disp. 26. concl. 5.* Vnde rectè in regulis Societatis *de Missionibus §. 7.* iubentur illius religiosi in locis, in quibus Ordinarij resident, eos quamprimùm adire, & facultates ad exercenda Societatis ministeria petere. & S. Xauerius à sociis ne ea obirent, nisi ab Episcopo, aut vicario factâ potestate exegit, neque permitterent, vt præpositi

siti ecclesiastici talibus ministeriis iure offenderentur. *Turcellin. in eius vita. lib. 6. c. 8.* quin ipse etsi cum potestate legati Apostolici ad Indias missus, nihil tamen in locis ordinarios habentibus, sine consensu eorum facere voluit: vt *apud eundem Turcellin. ex eius vita* constat. Et iam olim S. Franciscus nunquam est concionatus, nisi de parochorũ licentia, & ne sui id vnquã facerent, diserte vetuit in regula c. 9. & ne id in Ecclesiis parochialibus fiat, iubet extrauag. *com. inter de priuil.* Rectè sanè, ita enim exigit hierarchia Ecclesiæ: quam Dionysius Ariopagita & alij S. Patres in eum sensum explicarunt, & singulariter B. Ignatius *epist. ad Tralanos, enitimini*, inquit, *charissimi subiecti esse Episcopo, & presbyteris, & diaconis: qui enim his obedit obedit Christo, qui hos constituit: qui his reluctatur, reluctatur Christo Iesu*: *Et ad Smirnenses, non licet*, inquit, *sine Episcopo baptizare, vel offerre, neque sacrificium immolare*: vnde fit, vt quamuis rectè D. Bonauentura *vbi supra* moneat rectores Ecclesiæ vt imitentur Deum, qui etsi omnia per se possit, dignatur in quibusdam operibus suis habere coadiutores, & vicarios: sic & ipsi non respuant auxilia Minorum, tamen dum rectores renuunt subsidiaria eorum operâ vti, illicitè illi se ingerunt. sicut & S. Congregatio declarauit non licere prædicare regularibus contradicente Episcopo, quamuis sine causa, & quamuis ille sine causa contradicens perperam agat, ex quibus etiam sequitur regulares quamuis antiquas stationes, vt vocant, habentes, si refragetur parochus, obtentu earum illo inuito concionari non posse. & rectè in Concil. Antuerpiensi *anno. 1609. tit. 11. c. 7.* decretum, vt parocho omnes cederent. neque verò longa possessio stationum aliter eis prodest: quippe precaria, atque in modum supradictum introducta: quæ titulum præbere aduersùs Episcopos aut parochos non potuit. si tamen ex conuentione, aut perpetuo Episcoporum permissu, eas stationes mendicantes habent, parochi pacta conuellere, aut Episcopis inconsultis abrogare eas stationes non debent. quippe assumendorum prædicatorum arbitrium potissimum Episcopis datum est. *d. c. 4. s. 24.* sic tamen, vt ipsi impedire parochos nequeant, dum prædicare volunt, *Cog. Conc. ad d. c. 4.* sed ipsæ potius stationes in aliam horam reiiciantur. *vt in d. c. 7. Concil. Aut. tit. 11.*

CONSVLTATIO III.

De Parochorum Portione congrua.

Congrua portio vicariorum parochialium admodum est fauorabilis. quippe non est alligandum os boui trituranti, sed dignus est operarius mercede suâ, qui altari seruit, de altari viuere debet: qui serit spiritualia, metere temporalia. & liberaliter Concil. Trid. vicariis prouidendi facultatem dedit ordinariis, indeterminatam. *s. 7. c. 5. s. 25. c. 16. s. 21. c. 6.* ad necessitates congruè tolerandas, seu vt in rectore loquitur *s. 24. c. 13.* quod pro illius aut parochiæ necessitate decenter sufficiat, vnde congruè sustentari, & commodè iura episcopalia soluere, *c. 2. §. 1. de decim. in 6.* & hospitalitatē tenere possint. *c. de monachis. X de preb.* atque vt *c. studeat. d. 50.* quo & ipse, & sui sufficienter possint habere suæ sustentationis solatium. id quod arbitrio ordinarij committitur. *d. s. 7. c. 5.* etiam vsque ad tertiam maiorem vel minorem partē fructuum. Sed quoniam ex arbitrio excessus & defectus ab ordinariis committebantur, Pius V. decreuit, ordinarios ita se continere, & arbitrari debere, vt non maior centum, nec minor 50. scutorum annuorum summa, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obuentio-

Congrua portio liberaliter assignanda.

Ad necessitates congruè tolerandas.

Arbitrio Ordinarij.

Vsque ad tertiam fructuum.

Restrictam ex constitutione Pij V. ad 100. scuta & infra.

tionibus communiter percipi solitis, vicariis assignetur: siue in quantitate, siue quota fructuum, pecuniâ numeratâ, aut re stabili: cuiuscumque valoris fuerit ipsa parochialis vnita: sed tamen habeant etiam ordinarij rationem redituum, & onerum loci, cui parochialis ipsa vnita est. assignationes eam summam excedentes nullius momenti esse declarans. Sic & S. Cong. Conc. Trid. Interp. *an.* 1608. declarauit ne quidem in ciuitate Antuerpiensi eam summam posse excedi. vt & Nauar, *de off. ordinar. cons.* 5. arbitrium Ordinarij *s.* 24. *c.* 18. in assignatione vicario Ecclesiæ vacantis facienda negat vltra portionem congruam, & necessariam vacantis Ecclesiæ posse concedi. & Synodus Mechliniensis 1607. *tit.* 17. *c.* 3. vetat constitui vicariis portionem vltra 50. libras grossorum: quæ sunt centum scuta, secundùm constitutionē Pij V. Quod caput generatim accipiendum est tam in oppidanis, quàm ruralibus Ecclesiis: sicut & Trident. quod citat, & constitutio Pij V. quam sequitur. dum negat eadem constitutio eam taxam excedi posse, cuiuscumq; valoris fuerit parochialis, quæ vnita est. nihilominus dicta Synodus Mechliniensis iam tunc *anno* 1607. permisit aliquid amplius constitui, si Ordinarij iudicio parochiæ amplitudo requireret. quæ eo verbo *aliquid* non immensam libertatem facit, præsertim aduersùs dictam constitutionem Pij V. nullitatis damnantem assignationes, quæ centum scuta excederent, sed exiguum aliquid, de quo non curet Prætor, & quod necessitas exigat. Ideo vtitur Synodus verbo *requirit.* quæ Synodus, cum id rursus reijciat ad iudiciū Ordinarij, & Romæ confirmata sit; iudicium Ordinarij est magni momenti, & difficile est conuincere illud fuisse irrationabile, consideratâ parochiæ insignis oppidi amplitudine, numero 4000. communicantium, & annonæ caritate, quæ exinde valde increuit, vt & monetæ valor. qui vt minimum tanquam non mutatus in taxa scutorum computari posset, qualis fuit tempore constitutionis d. Pij V. antè nunc plusquam 50. annos, quando quis contenderet mutationem temporis non attendendam esse; eo quod Pius indefinitè assignandas etiam in futurum portiones noluerit cent⸗ scuta excedere. certum autem est domum presbyteralē, & hortum considerandum, anniuersaria, & quælibet accidentia esse computanda, quæ in insigni oppido possint esse tanta, vt euidenter indebitum taxæ excessū demonstrarent. quod quantisper hic non apparet, neque explicatur; pro Iudice eiusque sententia atque iustitia arbitrij ex amplitudine vtique insignis oppidi supra scripta præsumitur.

Tam in vrbanis tum rusticis ecclesiis.

Nisi parochiæ amplitudo aliquid amplius requirat.

Consideratio etiā monetæ incremento iuxta annonæ caritatem post Piū V.

CONSVLTATIO IV.

Canonica Parochorum & Vicariorum portio quomodo, & vnde supplenda?

IN parochialibus Ecclesiis, quarum fructus adeo exigui sunt, vt debitis oneribus nequeant satisfacere, curat Episcopus, si per beneficiorum vnionem, non tamen regularium, id fieri non possit, vt primitiarum vel decimarum assignatione, aut per parochianorum symbola, ac collectas, aut qua commodiore ei videbitur ratione tantùm redigatur, quod pro rectoris necessitate decenter sufficiat. *Ita Concil. Trid. s.* 24. *c.* 13. *& sequitur Concil. Mechl. anni* 1607. *tit.* 17. *c.* 3. Vicariis autem prouidetur per portionem etiam tertiæ partis fructuum, maioris vel minoris, pro arbitrio ordinarij, etiam super re certa, vtique fructuum rectoriæ. *Trid. s.* 7. *c.* 7. quod Pius V. *Kal. Nouemb.* 1567. restrinxit, vt non excedant 100. scuta, neque infra 50. descendant Ordinarij: taxando congruam, vt nec vicariis necessaria desint, neque monasto-

nasteriis, & piis causis, quibus vnio, aut concessio facta, nimium patiantur; itaque primus modus rectoribus parochiarum prouidendi est, per beneficiorum vnionem. cui si locus non fit, succedunt alij à Concilio relati: aut quæ commodior ratio Ordinario videtur. non autem aliis locus est, quàm si per beneficiorum vnionem id fieri non possit; *Gutierr. pract. qq. lib. 1. cap. 17. n. 11.* etiam in alia Ecclesia fundatorum, vt satis textus insinuat; præsertim excipiendo curata, & regularia. non tamen tot aut talium, quin pastor oneribus missarũ etiam pridem incumbentibus satisfacere possit. Ita enim Concilium conditionatam, non liberam facultatem facit. is enim modus suauior est, quàm vt sua aliis excutiantur, infirmenturque antiquæ concessiones, iura, & possessiones, tametsi aliqua oneris ratio natura eis inesse videatur. Quomodo Conciliũ eodem loci tenuibus episcopatibus per beneficiorum accessionem prouideri mandat: tametsi ecclesiasticis prouentibus onus quartæ episcopalis natura insit, vt primitiis, oblationibus, & decimis onus congruæ portionis.

1. vnio simplicium beneficiorum. 2. primitiæ. 3. decimæ. 4. collectæ.

Post viam vnionis primo loco recensentur à Concilio primitiæ, secundo decimæ, tertio collectæ, denique alia quæcumque commodior ratio: Sed si non alia suppetit, ordo Concilij seruatur. nam ad symbola, nisi excussis ecclesiasticis prouentibus, perueniri non potest; inuitis parochianis. *edict. ad Concil. Mechl. art. 6.* nec ad decimas non excussis primitiis. id enim ordo literæ cum ratione euincit.

Decimæ quidem penes laicos existentes, aut immunes sunt aut subsidiariæ tantùm.

Nam ad laicos quod attinet, ad hanc causam, non antè conueniri possunt, quàm si prouentus desint ecclesiastici, qui ante omnes alios tenentur. *Card. Zabar. in Clem. 1. per verba illa, personam ecclesiasticam de iur. patron.* sic & Concil. Trid. *s. 21. c. 4.* in nouiter erectis parochiis prouideri vult ex fructibus ad Ecclesiam matricem pertinentibus, & licet loquatur Concilium in parochiis imposterum erigendis; est tamen in erectis eadem ratio. *c. ad audient. X. de eccl. ædif. Rebuf. de congr. q. 5. & 6.* & ob spiritualem curam populo decimarum onus impositum est, vnde quàmdiu illæ sufficiunt, rursus non potest grauari. sic idem Concil. *s. 21. c. 7.* ad Ecclesiarum reparationem vocat parochianos in defectum eorum, qui prouentus ab Ecclesia prouenientes possident. vnde laici decimarum etiam possessores ordine tantùm subsidiario ad portionẽ canonicam vocantur. *Choppin. de sac. pol. lib. 6. c. 4. n. 20. Charon. lib. 1. resp. 34.* quamquam alij plerique doctores astruant decimas huiusmodi omninò esse liberas. *Nauar. de red. eccl. n. 5. & 57.* cum tamquam patrimonialia, eademque immunitate possideantur. *Molin. ad consuet. Paris. in princ. n. 104. & §. 68. n. 24.* & ob hæc videtur Trid. *d. c. 7.* prouentus ab Ecclesia prouenientes in onus vocare, ad feudales laicorum decimas non ab Ecclesia releuatas secernendas.

Si penes ecclesiam existant oneribus à laicis fundatis deductis.

Et quia multæ sunt decimæ à laicis ad Ecclesiã reuersæ, seu fundantibus monasteria, Capitula, sacra, anniuersaria, &c. eæ pro æstimatione eiusmodi seruitutum, & onerum adhuc penes laicos eorumque successores esse censendæ sunt, ideoque eatenus eximendæ à contributione. præsertim quando & ipsi laici legitimo & oneroso titulo eas obtinuerunt. vt nuper vidi literas Arnulphi dicti Magni Balduini Calui filij Comitis Flandriæ datas Brugis 11. *Kal. Augusti.* 961. recensentis decimas de terris cultis & incultis sibi, maioribusq; à Sede Apostolica concessas ad sumptus ferendos contra Wandalos (seu Normannos) vnde non mirum si Wames. *de decim. cons. 449.* defendat titulum veterum, & noualium etiam futurarum decimarum à Roberto Frisone Comite Flandriæ concessum monasterio. sed vt ego hæc vera puto, ita ob praxim communiter aduersantem vereor ne pauci Iudices id sequi velint.

Ordo

Excutiantur primitiæ ante decimas.

Ordo autem inter primitias & decimas in eo fundatur; quod primitiæ vtpote oblationes arbitrio fidelium relictæ (cum decimæ ad certam quotam salua contraria consuetudine sint ab ecclesia definitæ) magis propria sint parochorum iura, & ad solum pastorem pertineant de iure. *Panorm. in c. pastoralis X. de his quæ fiunt à Prælatis sine cons. capit. Cucch. in inst. maior. lib. 2. tit. 16. n. 35. c. omnis Christianus de consecratione dist. 1. c. cum inter de verb. signif. c. quæsti. 16. q. 1. c. 1. de præscript. in 6. c. 2. de restit. spol.* solentque ad congruam sustentationem curatorum relinqui. *Rebuff. de cong. port. n. 32. c. cler. in fin. 12. q. 1.* adeo quidem vt etsi decimas laici antè Concilium Lateranense possessas retinere permittantur, non tamen oblationes. *c. hanc consuetudinem. c. Sanctorum 10. q. 1. c. quando X. de cons. c. si quis basilicam. de const. d. 1.* vnde etsi vbique decimas, nullibi oblationes penes laicos videmus. spirituales quippè sunt magis. *c. inquirend. de pecul. cler.*

Inter decimas præcedunt nouales.

Qua ratione & inter ipsas decimas, nouales prius parocho addicendæ sunt, & ad congruam portionem possessoribus excutiendæ. *c. 2. §. vbi autem. & §. fin. de decim. in 6.* quia propriæ parochorum sunt. *c. quoniam de decimis*, quamuis multis ecclesiasticis concessum est, vt in locis & ad ratam, qua veteres percipiunt, acquirant nouales. *d. c. 2.* & prætenderint olim, vt hodie, locis multis obtinere nouales laici. *c. tua §. fin. X. de dec. c. 2. §. fin. eod. in 6.* sicut Arnulphus supra eas sibi, & maioribus, in certis locis à Sede Apostolica fuisse concessas asserit de terris cultis, & incultis. scilicet si postea colerentur, ac nouales fierent. & vt fieri solet, quod alij priuilegio vendicant, alij exemplo, non causa, vsurpant.

Consequenter ante alias tenentur illæ decimæ, quæ vltimo ab Ecclesia parochiali sunt decisæ, ad eam rationem, quæ in donationibus inofficiosis est; vt si à quoquam plures factæ sint diuerso tempore, & per eas legitima liberorum læsa, vltima tantùm donatio eatenus rescindatur; quia ea sola est inofficiosa. *l. 7. in verb. quod immoderate gestum est reuocabitur. C. de inoffic. don.* Itidemque cum per plures debitorum alienationes creditores læsi sunt, vltimæ tantùm rescinduntur, & ex vltimis creditores læsi suum recuperant; quia eæ reuera tantùm sunt in fraudem, & per eas solum ius creditorum interuertitur. *§. item si quis in fraudem. & quæ ibi traduntur inst. de act.* Etsi enim à legatis & fideicommissis omnibus Falcidia & Trebellianica detrahitur, ea tamē simul omnia à puncto mortis vim habent.

Et vltimo à parochiis abstractæ.

Et patronorum ecclesiasticorum seu parochorum primitiuorum.

Quapropter solent plerumque patroni ecclesiastici ante alios esse obligati ad debitam parocho competentiam. Ideoque statutum est, ne ab iis præsentati, nisi assignata debita portione instituantur, & ad functiones pastorales admittantur. *Clem. 1. de iur. patron. c. exstirpandæ de præbend. c. vnic. de capel. Monach. in 6. c. 3. X. de off. vic. Gonzal. ad R. 8. q. 5. §. 3. n. 26. & seq.* plerisque enim locis, *vt refert Pasquier. Recherch. l. 3. c. 35.* à temporibus Caroli Martelli (vt communem fatetur, etsi ipse referat ad tempus primæ profectionis nostrorum in terram sanctam; erroneè, cùm Godefridus Bullonius Capitulum Antuerp. fundans anno 1096. ante suam profectionem in terram sanctam decimas donarit, vt constat ex literis in archiuo nostro extantibus, & alij alibi ante ea tempora, vt & Arnulphus diu ante de quo supra) concessæ, vel arreptæ à laicis fuerunt duæ tertiæ decimarum, vna tertia pro Ecclesiasticorum alimentis relicta. illæ vel penes laicos etiamnum sunt, vel per eo-

X rum

rum donationes, legata, fundationes ad ecclesiam reuersæ. hæc vel penes ipsos parochos etiamnum est, vel per Pontificum & Episcoporum donationes Capitulis, monasteriis, collegiis deinceps assignata. vel quod ante pauca sæcula nimiū; *Rebuff. vbi supra n.* 34. *Pasquier vbi sup. in princ.* frequentabatur, ipsæ ecclesiæ collegiis eiusmodi donatæ, & vnitæ. quæ vna cum decimis nomine Altarium, quorum frequens mentio in antiquis chartis, intelliguntur; præsertim in Gallia, tractibusque vicinis. *c. quæsitum* 1. *q.* 3. Quæ collegia, seu iis præfecti, patronus dici, & Vicarium parochum constituere, aliaque beneficia in ecclesia vnita conferre consueuit: quo casu non verus patronus (id enim raro in ecclesiasticis accidit, vt ipsi parochiales ecclesias exstruxerint, fundum, dotemne dederint, cum res ecclesiæ suæ alienare non possint, & si de suo dederint, patroni laici nomen & ius habeant) sed primitiuus parochus verè est, & rector dici etiam solet: &, vbi de eo constat, procul dubio locus est d. C[illegible] 1. *de iur. patron. Trid. s.* 7. *c.* 7. *d.* [illegible] *s.* 21. quod si non constet; sed ad argumentum communiter accidentium accedant alia iudicia, & præsumptiones; non recedetur à dispositione *d. Clem.* 1. Sin autem quo iure ecclesiasticorum quisque possideat, vel titulis causa, & tempore paribus, vel nullis appareat; omnes æquo iure parochis subuenient, ad ratam decimarum tanquam hypothecæ possessores æquales. *Trid. d.c.* 13. *s.* 24. *c. cum contingat, X. de decimis c. sicut X. de suppl. negl. prælat. c. auaritiæ. c. de monachis c. in lateranensi X. de præb. Clem.* 1. *de iur. pat. c.* 1 *de prebend. in* 6. quomodo accipi oportet, quæ Rebuffus scribit de congrua portione. *n.* 47. 48. 49. 50. 51. *Gonzal. vbi supra.*

Alioquin æqualiter omnium.

Quo itidem modo exaudiendum argumentum, quod sumi potest ex Concil. Trid. *s.* 21. *c.* 7. vbi ad reparandā ecclesiā post fructus ecclesiæ competentes omnes patroni, & alij qui fructus aliquos ex dicta ecclesia prouenientes percipiunt, simul ad eam reficiendā coguntur. præterquā quod non vbilibet pari passu procedunt erogatio congruæ portionis, & ecclesiæ reparatio. Hæc enim caussam non habet, nisi omnibus communem, illa autem rationem pluribus causis, quæ ordinem iam explicatum inferunt, distinctam. & *d. c.* 7. agit de omnibus ecclesiasticis prouentibus non decimis dumtaxat ad reparationem ecclesiarum vocandis qui non æque tenentur ad congruam portionem, sed decimæ. *c.* 2. § *vbi. de decim. in* 6.

Neque porrò patrono ecclesiastico, seu parocho primitiuo sufficit semel functū esse in erectione nouæ parochiæ, aut vnione suo officio, assignata congrua portione. tum quia in vnionibus, vt ea clausula, quæ de congrua Vicariorum portione agit, & ius Trid. *s.* 7. *c.* 7. perpetuū est, vt & in nouiter erectis. *s.* 21. *c.* 4. & *s.* 7. *c.* 7. vt non rectè Wames. *de decim. cons.* 453. *n.* 6. quasi id quod quis debet, de prima præstatione intelligatur, eaque consumatur. quod vt in contractibus obtineat, non idem in onere hoc admitti potest. quia munus & onus reale est. Vt fundis sitis ad viam, flumen, mare incumbit, vt non semel tantùm teneantur, sed quoties viæ, pontes, aggeres reficiendi sunt. sic quoties institutio præsentatis datur, iubetur ordinarius congruam ante eis portionē curare. *c.* 1. *De Preb. in* 6. alioquin rebus in eodem statu permanentibus, nec minuenda est semel decreta portio. *c. auaritiæ de prebend.* nec augenda. *Panorm. in c. ex præsentis col. vlt. de pig.* quamuis non sit congrua acceptanti nunc beneficium, qui potest omittere, *gloss. in c. si tibi de prabend. in* 6. nam sufficit parocho congruam esse, etsi non Petro. quare nec vlla hic admittitur præscriptio. *Rebuff. de cong. n.* 49.

Nempe

Nempe & ipſe Chriſtus eo procedendi modo vſus eſt, apud Mattheum *c.* 22. quando ex imagine & ſuperſcriptione numiſmatis Cæſari reddenda eſſe reſpondit, quæ Cæſaris ſunt. & ad eum locum S. Hilarius, *ſi rebus illius*, inquit, *incumbamus, extra querelam iniuria eſt, Cæſari reddi, quod Cæſaris eſt.* ideoque vniones parochialium non aliter fiunt, quàm ſub onere alendi parochum. *c.* 2. §. *vbi de decim. in 6. Rebuff. d. tract. n.* 70. 71. 72. 95. 96. 101. *Itemque n.* 34. 103. *Clem.* 1. *de præb.* neque primitiui parochi aliud poſſint prætendere ſibi datum, quàm deducto eo onere quod excreſcit. & ſi ſecus ſentiat Wameſ. *d. conſ.* 453. qui ad *d. c.* 7. *ſ.* 7. *d.* Bullam Pij V. *de Vicariorum congrua portione*, aliaque ſupra deducta, Cardinalium declarationes, & Barboſæ remiſſiones *ad d. c.* 7. *ſ.* 7. non videtur reflexiſſe.

Parochi primitiui nõ ſemel tantũ, ſed quoties exigit neceſſitas canonicam portionem ſupplent, & vnde iſti noſcantur.

Porrò eccleſiaſticum aliquem patronum vocari, & parochum conſtituere ſufficiens eſt probatio præſumptiua apud Peleum *act. for. lib.* 1. *act.* 36. *Rebuff. d. tract. n.* 103. 117. quod is ſit paſtor primitiuus; quod tamen non admittit Charondas *lib.* 1. *reſp.* 27. quod ſi præterea paruas (vt vulgus hic vocat) decimas, vel animalium vel ſimiles aut iura alia, quæ ex vſu locorum parochis plerumque relinqui ſolent, poſſideat, magis ad Peleum acceſſero: & d. Clem. locum eſſe crediderim. *vt dixi ſtatim.*

Quod ſi conſtet in conflictu decimarũ aliquas ex manibus iam olim laicis veniſſe, alias porrò ſemper relictas parochis, quaſi eorum alimentis ſpecialiter deſtinatas, etſi eas, ſeu partem illarum, ad alias nunc manus perueniſſe reperiatur; nihilominus non abſona ei caſui eſſet Seueri & Anthon. reſcripti æquitas *in l.* 2. *C. de pignor.* vt temperetur generalitas pignoris, & ſpecialitas vſui ſuo ſeruetur.

Ex quibus ſupradictis etiam patet Trid. *ſ.* 21. *c.* 4. non eſſe reſtringendum ad parochias poſt illud erigendas *ſ.* 24. *c.* 13. ad ante erectas, vt quidam voluerunt. nam Trid. procedit in conformitatem veteris iuris, *in d. c. ad audientiam*, non in derogationem; quando conſtat de filiatione. Cæterum ſi qui citra neceſſitatem, ſi ob delicatam commoditatem poſtulant erectionem nouæ parochialis, dotare tenentur. *c. cum ſicut. X. de conſec. ecc. Authen. vt nemo ædificet orator. dom. c.* 2. & voluiſſe in dotem ſe obligare cenſetur. *gloſ. & Panorm. in d. c. ad audientiam.* cum vtrumque concurrit, vtriuſque ratio habetur. vt *in d. c. ad. audient.* Villæ Dominus erectionẽ poſtulauit, & 20. arras terræ contulit; & tamen Villæ obuentiones nouæ parochiæ aſſignantur: reſeruato matrici honore, & præſentatione, cum fundatoris aſſenſu. ideoque etiam inuitis rectoribus ea fit erectio, ſi cauſa grauis ſit. *d. c.* 4. *ſ.* 21. *Trid. d. c. ad audient.* alioquin iuſtitia antiquæ Eccleſiæ ſeruari debet: *c. decimam. c. quicumque. c. de decimis.* 16. *q.* 1. & congruus honor: & ſi is fuerit in cenſu diminuendus non eſt. *c. prohibemus. X. de cenſ. c. adhæc. X. de off. vicar.*

Ex quibus omnibus liquidum euadit paſtorem matricis Eccleſiæ de B. teneri ad congruam ſuo vicario in W. aſſignandam portionem, ſi abundet: ſin minus; I. P. T. prælatos ſingulos ad ratam, qua ibidem decimas colligunt, æquali iure (præſuppoſito quod per vnionem beneficiorum non poſſit prouideri; nec alia Ordinario via commodior videatur.) S. B. vero in contributionem vocari non poſſe, ob decimas, quas laico iure, & vt dominij temporalis partem poſſident.

X 2 CON-

CONSVLTATIO V.

De Vicariis perpetuis.

Curata vnita exercenda per vicarios perpetuos, nisi secus Episcopo videatur.

BEneficia curata quibuscunque vnita Ordinarij quotannis visitare, & curare debent, vt in iis cura animarum laudabiliter exerceatur, per idoneos vicarios, & quidem perpetuos. *Concil. Trid. s. 7. c. 7. & consonat c. vn. de capell. monach. in 6. nisi*, inquit Concilium, *ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur.* regula ergo est, vt vicarij sint perpetui. adeoque ab Ordinariis, si ita decreuerint, ratio exigi non potest, qui regulam iuris seu Concilij pro se habent. exceptio autem Concilij iustum Ordinarij arbitrium causamque requirit: quamuis Barbosa *& aliqui citati in Collect. ad d. c. 7. n. 31.* thesim Concilij videantur inuertere.

Vicarios seculares.

Enimuerò agit hic locus de vicariis secularibus: nam regulares, ordinis v. g. Præmonstratensis, vt Barbosa *ibid. n. 16. ex Aldano* refert sunt amouibiles. *qua de re in iur. pont. nou. anal. diximus tit. de reg. n. 46.* alioquin cum vnitæ monasterio curæ deseruiri solet per secularem, vt is perpetuus sit, decernere potest Ordinarius: in vim *d. c. 7. & d. c. vn. de cap. monach.* Cui non refragatur *c. 11. de reg. Trid. in verb. etiam ad nutum amouibiles.* quia ea verba Ordinarium non coarctant, quin perpetuos ponere possit; sed eo faciunt, vt, quamuis amouibiles ponantur, deputandi sint ex consensu, ac præuio examine Ordinarij, vt iubet *d. c. 11.*

In regularibus per regulares amouibiles.

Erecta prius vicaria.

Et vero non antè perpetui vicarij constitui possunt, quàm ibidem vicariæ sint erectæ: iuxta illud; *prius quare sedem vbi sedeas, & sic minare te indicaturum.* quæ tamen, si antiquitus sint erectæ, in temporarias mox mutari non debent. neque verò mutauit Concilium, quin deputatio seu nominatio vicarij spectet ad eos, quibus antea cōpetebat; scilicet quibus vnitæ sunt Ecclesiæ, non ad ipsos Ordinarios: vt declarauit Pius V. *const. incip. ad exequendum* 1567. §. *volumus.* adiecit tantum *d. c. 7. per idoneos*; vtique ad examen Ordinarij: quod etiam in exemptis cum approbatione exigitur. *c. per exempt. de priuil. in 6.* sed *d. c. 11. de reg. Trid.* non tantùm examē Ordinarij, sed & consensum exigit; *versic. nec ibi aliqui*, quod etiam Aldanus in seculari exigere videtur: *apud Barbosam n. 26.* sed nonnihil interest inter approbationem, quæ examinato, & idoneo reperto vtique debetur; & consensum; qui liberior est: & adeo quidem approbatio debetur, vt idoneo reperto danda sit simpliciter, non ad tempus tantùm: nec reuocari ad examen possit, nisi ex noua causa. *vt Barbos. post Aldanum ibid. n. 27.* vt neque Concilium in amouibilibus ad nutum circa amouendi facultatem quidquam mutauit: sed eandem reliquit liberam quidem iis, quibus facta est vnio; sed ordinariis restrictam ad legitimam causam, ob quam etiam perpetui possent amoueri. ita tamen ad nutum amouibiles citra causam amoueri possunt ab iis, qui deputarunt; vt neque fiat ex causa infamante: *qua de re egimus vbi supra.* neque cum graui temporis incommodo ante reuolutionem anni. *de qua Rebuff. & citati à Barbos. ibid. n. 30.*

Deputandos ab iis quibus ante sed examinandos & probandos ab Episcopo & in regularibus de eius consensu.

Dum autē manent amouibiles, amouendi facultatem Concilium non mutauit, Episcopo autē sine causa amotio non est cōcessa.

Non itidem derogat Concilium, dum per vicarios curam animarum iubet exerceri, vnionibus sub ea forma factis de qua agit c. statutum *de elect in 6.* vbi si certæ Collegij personæ, seu præbendæ cura vnita est, per illam debet exerceri: si omnibus & singulis in ordinem ituris, aut à Collegio designandis, termini vnionis seruandi sunt: si autem ea facta sit mensæ capitulari; obtinebit *d. c. 7.* neque itidem derogat Concilium iis vnionibus, quæ factæ sunt per viam pacti, vt vicarij sint amouibiles. concordiæ enim non soleat abrogari, nisi expresſè dicatur.

Nec derogatū vnionibus alia forma aut ex pacto factis.

tur. vt in Concil. Trid. *ſ. 6. c. 4. ſ. 25. c. 6.*

Arbitrium autem Ordinarij prævalet etiam immemoriali conſuetudini, & priuilegio. vt & d. c. vn. *de capel. monach.* derogat conſuetudini, ſtatuto, & contrario cuicumque, niſi hoc fortè poſt Tridentinum conceſſum ſit eâ formâ, vt appareat diſpoſitioni Tridentinæ locum eſſe, Pontificē noluiſſe. alioquin formulæ, quæ ex ſtylo tantum adiici ſolent, arbitrium Ordinario hic conceſſum abrogare non debent. qua de re cæteriſque ferè omnibus quæ mox tetigimus *Barboſ. & citati ad d. c. 7.*

Iudicium autem Episcopi cum perpetuos eſſe iubet prævalet conſuetudini, &c.

CONSVLTATIO VI.

De Vicariis perpetuis.

Parochi ſeu curati perpetui, etiam vicarij ſeculares: an etiam regulares?

PResbyteri, qui in parochialibus curis conſtituuntur, perpetui ſunt, nec à a regularibus, à quibus præſentati fuerunt, amoueri poſſunt, ſed inſtituere & deſtituere illos ſolis competit Epiſcopis: niſi regulares pleno iure ſeu quaſi epiſcopali Eccleſias illas poſſideant. *c. vnic. de capell. monach. in 6. c. cum & plantare. §. in Eccleſiis. X. de priuil.* quod non tantùm in ipſis titulis beneficialibus, ſed etiam in vicariis, niſi Epiſcopo contrarium videatur Eccleſiæ conuenire, obtinere voluit Concilium Tridentinum: vt ſcilicet conſtituantur vicarij perpetui. *Concil. Trid. ſ. 7. c. 7.* erectâ vtique prius ibidem vicariâ perpetuâ: *vt poſt Garcias ſentit Barboſ. in Collect. ad Concil. Trid. d. c. 7. n. 18.* quod quidem c. 7. diſertè etiam loquitur in vnitis monaſterio: ſed refert Barboſa *ibid. n. 16. ex Aldan.* deciſum obtinere dumtaxat cum ipſi vicarij ponuntur ſeculares, non cum regulares. nuncupatim ait deciſum Præmonſtratenſes ad nutum ſuorum ſuperiorum eſſe amouibiles,

Præmonſtratenſes?

In quam rem *in iur. pont. nou. tit. de reg. n. 46.* citauimus diploma Iul. II. 1512. Abbati Præmonſtratenſi, aliiſque eiuſdē ordinis conceſſum; quo facultas illis datur religioſos ſuos amouendi quoties eis videbitur. memini tamen, cum aliquando id nimis feſtinanter factū videretur, ſeu contra Eccleſiæ, cui addicti erant, vtilitatem; à locorum Ordinariis fuiſſe in officio retentos: & cenſuram quorundam fuiſſe, quando Prælati ſimpliciter eos præſentaſſent Epiſcopo inſtituendos, videri renunciaſſe priuilegio ex nutu amouendi; alioquin debuiſſe tantùm vt vicarios amouibiles præſentare, ad obtinendam ab Epiſcopo curam animarum.

Mihi porrò videtur diſquirendum etiam eſſe quo iure præſententur, ſeu ad quales Eccleſias. nam cum canonici regulares iure communi *c. quod Dei timorem. X. de ſtat. monach.* & Præmonſtratenſes canonici ſpeciali, vt aiunt, priuilegio obtinere poſſint Eccleſiā parochialem, etiam ſecularem; intereſſe videbitur an Eccleſia ſit incorporata monaſterio, & ſic ſit Prælatus primitiuus paſtor, ab eoque autem præſentatus tantùm vicarius; an verò Eccleſia ſit ſecularis, nec vnita, ſed cuius quoquo modo ius patronatus ad Prælatum pertineat. cum beneficia ſecularia naturâ ſint perpetua, ad eaque præſentatus emancipari, ſeu Epiſcopo in arrogationem dari videatur; maior videbitur eſſe ratio, vt amoueri ex nutu Prælati non poſſit religioſus. *vt cenſet Azor. citatus à Sanchez oper. mor. tom. 2. l. 7. c. 29. n. 120. & ipſe Sanchez 121.* quare rectè inſpiciendæ erunt tabulæ vnionis, tituliúe quo Prælatus nititur.

Non minus, ſi Eccleſia fuerit ſecularis, & Prælato competat tantùm ius patronatus, ea vacante, vel non ritè amoto parocho, ad Epiſcopum pertinebit idoneum in ea vicarium cum congrua fructuū portione conſtituere, donec ei de rectore prouideatur, in vim *c. 18. ſ. 24. de reformat. Conc. Trid.* in vnitis autē vicarij conſtitutio ad Prælatum pertinet non ad

Quid lite pendente?

Ordinarium, etiam ex declaratione Pij V. *const. incip. ad exequendã.* 1567. *quam citat Barbos. ad d. c. 7.* quod accipiendum videtur etiam in eo, qui prouisionaliter tantùm constituitur: cum d. c. 18. in vnitis non loquatur, adeoque maneat iuris communis, & vnionum dispositio.

Aut curã vacante? Iterum vacantibus eiusmodi pastoratibus, fructus si fuerint seculares, sequuntur communem consuetudinem: si regularibus mensis incorporati; vacantium fructus ex tenore vnionum, aut alias etiam vel vsu atque consuetudine saltem in his locis recepta cedent monasterio, sicut secularium Episcopo, contra communes iuris regulas *c. præsenti. de off. ordinar. in 6. c. vnic. §. in quibus de sup. neg. Prælat. in Clem.*

Aut regulares moriētes? Rursum mortuis in pastoratibus vnitis dicendum videtur succedere monasterium, tam quia peculium acquisitum sit ex pastoratu monasterij, quàm opera religiosi. si autem pastoratus fuerit secularis, distinguenda erunt acquisita ex opera ab acquisitis ex beneficio seculari: vt in illis Prælatus, in his Episcopus succedat: *c. statutum.* 18. *q.* 1. verisimili proportione: vt in simili dicitur *in c.* 12. *X. de testam.* & vlterius infertur ex iis, quæ traduntur de seruis, à quibus ad monachos sumptum argumentum validum est, nominatim etiam in materia acquirendi. *Euerard. in loc. legal. à seruo ad monach. n.* 10. *Thomas à IESV in comment. c. non dicatis. p.* 1. *c.* 5. *& in nostris terminis videatur Azor. inst. mor. p.* 1. *l.* 12. *c.* 10. qui dicit communem opinionem esse, quod monachus ad Ecclesiam secularem promotus non tantùm ex Ecclesia, sed quacumque causa Ecclesiæ acquirat non monasterio: quamquam alia, quæ Bartholi est, æquior videatur. vt si quid serui acquirant ex re domini, aut operis domino acquirant; *inst. per quas person.* sic & monachi ex operis, & re monasterij, vt est Ecclesia incorporata, acquirant monasterio.

Quamquam inter Ordinarios aliquos, & Prælatos Præmonstratenses dicuntur antiqua quædam esse concordata, quæ pro redemptione successionis certum nummum præscribant Ordinariis soluendum, quædam etiam vniones, cum ab Ordinariis vel factæ, vel admissæ sunt, aliquam recognitionem reseruarunt Ordinariis: quare iterum inspiciendæ essent vnionum vel admissionum tabulæ, atque concordata an de omnibus pastoribus loquantur, an iis tantùm qui agunt in incorporatis, quod verisimilius est.

CONSVLTATIO VII.

De congrua portione agere quis possit? quæ? quomodo constituenda?

DE congrua portione agere potest aduersùs patronum, seu illius debitorē, non tantùm parochus seu vicarius; sed etiam ipsi incolæ, pro eo quod sua interest: atque Archipresbyteri ex officio; vt in Synodo Antuerpiensi 1609. *tit.* 16. *c.* 14. decretū est. quod promanauit ex Clem. 1. *de iur. patron.* quæ mandat Ordinariis pro suo officio præsentatos, parochos seu vicarios non institui, nisi prius eis à patronis sit assignata congrua portio. & verò incolæ vel ideo agere possunt, quod sua interest bonum habere parochum; eumq; commodius sint semper inuenturi, si dos detur liberalis. Omnes quorum interest agere possunt. qua ex consideratione, tametsi laicus non possit per canones accusare clericum, tamen *licet laico parochiano suum Prælatum denuntiare,* inquit Clarus *prax. crim. §. fin. q.* 7. *n.* 9. *& est communis opinio, vt attestatur Aretinus in c. illa. n.* 7. *de accus. plurimum enim interest laicorum habere bonos Prælatos,* ita ille, *& Lopez ad practicam Dias c.* 4. *in V. accusare;* Id quod in causa proposita eò magis locum habet, quod agatur de contractu olim inito inter patronos,

pa-

parochum seu vicarium, Archipresbyterum, & incolas; in quorum locum partes litigantes successerunt.

Portio, non pensio; Porrò sufficiens portio vicario dari mandatur: *c. extirpanda. X. de prabend.* non autem pensio, vt *in fine* addit: sed nec annui census fieri

Non ex nundinatione: nundinationem permittit c. 3. X. *ne Pralati vices suas*, quin imo super re certa portionē assignari placet Concilio Trid. *s. 7. c. 7. d. c. extirpandæ.* §. 1. & quoniam non possunt patroni in vsus suos vertere Ecclesiarum prouentus; *c. sicut. X. de supplend. negl. pralat. Clementin. vnic. eod. Trid. s. 22. c. 11.* constituta semel

Non mutanda semel decreta: vicario portio minui exinde non potest per collatorem: *c. 3. X. de of. vicar.* & si quid sine authoritate Ordinarij minutum est, reduci debet ad antiquam quantitatem, *c. auaritia de prabend. in 6.*

Pro vicario perpetuo: Quibus ex causis *d. c. extirpanda.* §. 1. requirit sub pœna priuationis, vt vicarius statuatur perpetuus, qui iura ecclesię liberius sine metu amotionis defendere, & subditos confidentius sine metu detractionis ausit corrigere. quod tamen arbitrio & prudentiæ Ordinariorum commisit Tridentinum *d. c. 7.* vt perpetuum statuant, nisi secus expedire eis videatur.

Et porrò, ne in singulas vices præsentationum hæ controuersiæ in-

Intra præscribendum terminum assignanda: currerent, mandat d. *Clem. 1. de iur. patron.* vt ab Ordinariis præfigatur terminus intra quem parochorum portio sufficiens assignetur. quem & pridem elapsum præscripsit d. Synodus Antuerpiensis *d. tit. 16. c. 14.* intra quem patroni hîc officio non sunt functi, & iustè, vt tandem aliquando hac lite id faciant conueniuntur.

Ad tertiam etiam partem, saluâ Pij V. moderatione. Quod porrò Trid. *d. c. 7.* permittit tertiam fructuum partem assignari vicariis, etsi Pius V. reduxerit suâ constitutione intra quinquaginta, & centum aureos, vt nec his maior sit, nec illis minor; aliamque taxam præscripserit Synodus prouincialis *Mech.* 1607. *tit.* 17. c. 3. tamen nullo decreto infirmantur contractus olim initi, qui præsenti rerum statui sufficientem vicario assignarint portionem.

Vnde consectarium est, vt tertiâ decimarum pars per cōtractum hic propositum vice-curato assignata, ex qua tamē pendere quotannis debeat patronis certam siliginis quantitatem, iure meritoque etiamnum petatur. Contractū debita seruanda.

Enimuerò, quoniam constituta semel portio minui vetatur, *d. c. 3. de offic. vicar.* rebus vtique nōn mutatis: non imprudenter in d. contractu olim conuentū scribitur, vt si res admodum mutentur, augeantur, minuanturúe immensum decimæ; quantitas etiam patronis addicta, & portio vice-curato relicta, augeatur, minuaturúe: vtique pro ratione mutationis; ex patronorum, vice-curati, incolarum, Archipresbyteri amicâ transactione, vel in illius defectum, iudiciali decisione, præuiâ actorum probatione, super mutatione notabili, quæ à reis est negata. Rebus non notabiliter mutatis.

CONSVLTATIO VIII.

De Ædilibus, & mensæ pauperum Rectoribus.

NEmo est tam ignarus veteris sacræ historiæ, vt nesciat templi, & pauperum curam fuisse penes sacerdotes, & leuitas. Habebat & Christus loculos à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus, & aliis tribuens. *c. habebat.* 12. *q.* 1. post Christum multitudo credentium à se venditarum rerum afferebant pretia, & ponebant ante pedes Apostolorum, diuidebaturque cuique prout opus erat. *Act.* 4 Apostoli *actor.* 6. negant æquū esse se relinquere verbum Dei, & ministrare mensis, sed electos constituerunt super hoc opus, & imposuerunt eis manus. D. Paulus 1. *Corinth. c.* 16. ordinat fieri collectas, vt & Ecclesiis Galatiæ se præscrip- Templi & pauperum curā penes sacerdotes fuisse tempore veteris legis, & à Principio Christianismi et sacris literis canonibus & legibus, curatorumq; designatione.

fisse dicit, & se eas, si dignæ fuerint, perlaturum in Ierusalem: sin minus; missurum per alios. postmodum rebus Ecclesiæ pacatis videntes sacerdotes & fideles imposterum fore satius, ne res venderentur, sed Ecclesiarum Episcopis traderentur; cœperunt eis prædia tradi. *ipse*, inquit Vrbanus Papa, *c. videntes.* 12. *q.* 1. *res in ditione singularum parochiarum, Eipscoporum* (*qui locum tenent Apostolorum*) *erant, & sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus: è quibus Episcopi, & fideles dispensatores eorum, ministrare cunctis necessaria debent. d. c. videntes*; quod & sonant canones Apostolorum, *c. praecepimus ibid.* vt in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. si enim animæ hominum preciosiores illi sunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita vt potestate eius indigentibus omnia dispensentur per presbyteros & diaconos, cum Dei timore & omni solicitudine. *d. c. praecepimus*, & Calixtus *animarum cura*, inquit, *& pecuniarum ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi iudicio, & potestate permaneat. si quis vero contra hoc fecerit, aut potestatem, quæ ad Episcopũ pertinet, sibi vindicare præsumpserit; ab Ecclesia liminibus arceatur, c. nullus omnino.* 16. *q.* 7. Iterum Concil. Antioch. *Episcopus*, inquit, *ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes qui indigent. c. Episcopus.* 12. *q.* 2. dispensatio autem exinde tributa est in quatuor portiones; vnam Episcopus, alteram clerus, tertiam pauperes, quartam fabricæ Ecclesiarum sortiebantur: omnes ad ordinationem Episcopi & erogationem dispensatorum ab eo constitutorum. *c. quatuor & seq.* 12. *q.* 2. *c. præsul.* 16. *q.* 3. In principio sanè Ecclesiæ Christianæ præfuerunt Antistites sacræ pecuniæ. *Socrat. eccles. historiæ. l.* 7. *c.* 25. dispensatione tamen, & ministerio clericis commisso. *Sozomenus lib.* 4. *c.* 12. ad eum sensum Concilium Chalced. vetuit, ne ipsi Episcopi administratione bonorum se occuparent: seu iuxta dictum Apostolorum, relicto Dei verbo ministrarent mensis; sed ministerium ad œconomos, seu ad inferioris ordinis clericos transferrent: sub arbitrio tamen, & sententia Episcopi, *c. quia dist.* 89. *c. quoniam in quibusdam.* 16. *q.* 7. ita vt nullus laicorum Ecclesias vel Ecclesiarum bona occupare, vel disponere possit. *c. nullus laic.* 16. *q.* 7. vsque adeo, vt nec valeat dispositio laicorum de rebus sacris, quamuis in fauorem Ecclesiæ, nisi acceptetur. *c. Ecclesia S. Mar. X. de const. c. quæ in ecclesiar. eod.* nec acceptari Synodus sub Simmacho *in c. bene. dist.* 96. voluit; ne sit exemplum ad decernendum quicquam de ecclesiasticis facultatibus. quarum solis sacerdotibus disponendi à Deo cura commissa est. *d. c. bene.* qui secus ageret, ab liminibus Ecclesiæ arceretur. *d. c. nullus laicorum.* 16. *q.* 7. neque laicis res Ecclesiæ possint committi. *c. in noua.* 16. *q.* 7. *c. iudicatum. d.* 89. *c. præterea. X. de iur. patron. c.* 2. *X. de iud.* omnes basilicæ, omnes Ecclesiæ in Episcopi territorij potestate consisterent. *c. omnes basilicæ.* 16. *q.* 7. *c. decretum & tota fere* 10. *q.* 1. adeo vt nec contraria fundantis Ecclesiam voluntas recipiatur, quin Ecclesia cum dote ad Episcopi ordinationem, & potestatẽ pertineat. *c. sic quidã* 10. *q.* 1. sic generatim decernitur *tot. tit. X. de relig. domibus vt Episcopo sint subiecta.* sic & in iure ciuili *C. de episc. & cler.* cæteri causarũ piarum tituli Episcopis, & clericis iunguntur, tanquã eodem spectantes, & disertè decretum est *in Nouel.* 123. *§. œconomos. Nouel. de non alienand.* 7. *l. iubemus. C. de sacros. Gudelin. iur. nouiss. l.* 6. *c.* 11.

Qui *§. œconomos* disertè etiam iubet œconomos Episcopis rationem reddere administrationis, & consonat *c. Episcopum* 10. *q.* 1. mandans, quod si ipse Episcopus nequiuerit, presbyteros aut diaconos mittat, qui reditus basilicarum, & reparationes inquirant. *c. iudicatum dist.* 89. *c. vobis* Episcopis rationes dandas.

bis 12. *q*. 2. & seriò admodum de piis omnibus locis Clementina *quia contingit, de relig. domib.* quam bis innouat Concil. Trid. *s.* 7. *c.* 15. *s.* 25. *c.* 8. idemque Trid. *s.* 22. *c.* 9. omnes administratores tam ecclesiasticos quàm laicos fabricarum, hospitalium, & quorumcumque locorum piorum iubet singulis annis reddere rationem Ordinario, consuetudinibus & priuilegiis sublatis. quod & in laicis iubet *d.* §. *œconomos*, quoad omnes pias institutiones. *Gudelin. d. c.* 11. quod si ex constitutione loci aliis reddenda sit, etiam iniungit Tridentinum simul reddi Ordinario. consonat edictum *vlt. August.* 1608. *datum ad Synodum Mechliniensem* 1607. *ar.* 23. 25. vt præter solitos rationibus audiendis interueniant Episcopi, eorumúe commissarij. vbi autem Episcopi soli, aliiúe hactenus ab eo deputati interuenerint, edictum nihil mutat.

A designatis coram sacerdotibus iuramentum præstandũ.

Ex his sequitur institutionem eorum, qui administrationi rerum sacrarum, & piarum causarum præponuntur iure ad Episcopos spectare, & sub his ad alios inferiores ex sacro ordine. sic Stephano impositæ ab Apostolis manus, sic Laurentio à Sixto commissi Ecclesiæ thesauri, sic dicit Paulus se missurũ qui collectas ferãt. Pro impositione autẽ manuũ iuramentũ fidelis administrationis recipi passim solet ab Archidiaconis, Archipresbyteris, aut pastoribus. etiam apud ethnicos in vsu fuit iuramentum dicere ad altare, præeũte sacerdote; vnde versus ille;

Tango aras, mediosq́ ignes, & numina testor.

Et illud Periclis, *amicus vsq́ ad aras.*

Nec verò in re diuina, vt est iusiurandum, sacerdos priuati loco est, cui data à Christo authoritas ligandi, & soluendi. ob quã aliquando olim vix distinguebantur ab Episcopis. *Pasquier Recherhes lib.* 3. *c.* 1. & 5. vt Concilium Trid. *s.* 23. *can.* 7. anathema debuerit ponere, si quis dixerit Episcopos presbyteris non esse superiores.

Obseruandus tamen est antiquus hic vsus & edicta.

Verum enimuerò, quoniã Brabantia est patria cõsuetudinaria, cui iurat Princeps in læto introitu *art.* 57. omnes antiquis vsus & consuetudines seruandas, in hisce omnibus nihil est ex eo immutandũ, quod inueteratis moribus est præscriptum, quo alicui quippiam iuris auferatur. adeo vt sicubi clerus retinuit vt solus res sacras administret, nullatenus sit ei derogandum: si laici pridem id vsurpauerint, loco pelli non possint. tametsi Princeps edicto mox citato tanquam suos commissarios adiunxerit Episcopos, & ab eis deputandos: sicubi & clerici, & laici iam antiquitùs operas cõiunxerint; Princeps moribus antiquis iussit rem stare, virisque. & mores multis locis tales esse testatur etiam Panormitan. *in d. c.* 2. *X. de iud.* & ait in Prælatis esse administrationem authorisabilem, seu authoritatiuam; in inferioribus clericis ministerialem; in laicis posse esse aliquam solicitudinis, non aliam.

Rationes Episcopi per se & missos suos excutiunt.

Cæterùm vbi non sunt mores iam olim inueterati, legesque patriæ in contrarium, id quod diximus, ita iure scripto se habet. vt absurdissimè argumentetur Chopinus, vir alioquin doctissimus, *de polit. sacr. lib.* 2. *tit.* 2. *n.* 7. 8. Concilium Chalcedonense vetuit, ne sacri Antistites pecuniariis istis negociis implicentur; & D. Chrysostomus *hom.* 86. *in Matth.* in tales inuehitur; ergo Episcopi, quamuis visitantes diœcesim suam non possunt exigere, vel inspicere rationes fabricarũ, pauperum, hospitalium, Xenodochiorum, &c. & ferè in eandem sententiam eũnt in Gallia (vbi ferè volunt abrogatam Ecclesiæ notionẽ quandocumque non agitur de sacramentis, aut sacramentalibus) scriptores non tantùm, sed & parlamenta aliqua, si scriptis credimus. vbi alioquin admodum solet inclamari veterum canonum obseruantia: qui hic nimiò sunt numero, & in terminis, *d. c. Episcopum.* 10. *q.* 1. quod vt diximus iubet Episcopũ oberrare suam diocesim,

cesim, & huiusmodi rationes, & reparationes inquirere, si non ei vacat, per presbyteros, aut diaconos subministros sui iudicij, vt fuit Stephanus Apostolorum: vt sensum Concilij Chalced. ad sensum Actorum supra retulimus.

Patroni iure non possunt se immiscere, nisi ecclesiastici primitiui parochi, denunciare tamen possunt & modestè monere.

Porrò de patronis statuit Concilium Toletanum IV. *c. nouerint.* 10. *q.* 1. in rebus ecclesiæ collatis, vt nullam potestatem habeant, sed sicut ecclesia, ita & dos eius ad ordinationem Episcopi pertineat. Concilium autem Toletanum IX. *c. filiis* 16. *q.* 7. concedit, vt per viam honestæ commonitionis fraudes possint compescere; Episcopo, Metropolitano, demum regi denunciare: rationes exigere non videtur permittere Alexander III. *c. cum & plantare.* §. *in eccles. X. de priuileg.* sed ipsis Episcopis de rebus temporalibus rationes vult exhiberi: & disertè Concil. Trid. *s.* 24. *c.* 3. patronos iis se immiscere vetat, quæ ad sacramentorum administrationem spectant, aut visitationi, nec non fabricarum prouentibus: nisi forte ex fundatione aut consuetudine Trid. *s.* 22. *c.* 9. Panormitanus tamen *in c. ex literis.* 7. *X. de iur. patronat.* censet patronis ecclesiasticis permissum, se immiscere rationibus: quod tamen non videtur conuenire cum Tridentino, quod ea coniungit cum visitatione: & sacramentorum administratione patronis vetita, quæ nullam habent dubitationem in laicis. Itaque solidius quidem *per d.* §. *in eccles.* videretur id admitti in ecclesiis, quæ ad patronos ecclesiasticos pleno iure pertinent, deinde in iis vbi sunt pastores primitiui, qui impropriè patroni dicuntur, quod his ius parochiale competat: patronis autem ex fundatione aut dotatione non nisi quod iure tribuitur, aut olim expressè reseruatum est, & generatim vetitum est, ne laici res ecclesiasticas attingant. *tot. caus.* 16. cuius is est titulus; sed maximè patronis adempta est authoritas ordinandi, & episcopis tributa *d. c. nouerint. d. c.* 3. *s.* 24. *Trident.* vt in vsus ecclesiæ necessarios, & vtiles prout sibi expedire magis visum fuerit, reditus expendi curent. sed cura non est vetita patrono, si quid in vsus olim præscriptos non impendatur, sed cum facultate monendi & denunciandi dumtaxat, non statuendi.

Prouidere ne quid pereat.

sed & cura patrono est permissa, vt vigilet ne quid prodigatur. *d. c. filiis.* Id vt sciat, videtur scire posse synopsim bonorum olim collatorum, & præsentium rationes inspicere: vt *in l.* 5. *D. de reb. cor. qui sub tit.* tanquam cui conceditur consequens, liceat antecedens, atque id omne sine quo, ad id, quod permissum est, perueniri non potest. sed rursum ad monendū, denunciandumque, non statuendum. Edictū tamen regium *vlt. August.* 1608. *ar.* 23. *& seqq.* patronos indifferenter vocat ad rationes audiendas, & super iis cum aliis statuendum.

Edicto p'us tribuitur.

De antiqua ecclesiæ cura pauperum scripsit pulchrè Laurentius à Villauicentio, *libello De œconomia sacra circa pauperū curam edito* 1564. *ex Regis priuilegio apud Plantin.* ex ordine temporum habita, & libro quidem *primo c.* 1. de ea quam Christus dum inter homines ageret per suos Apostolos obseruauit: *c.* 2. de ea, quam ipsi Apostoli circa Iudæos Hierosolimis ac alibi degentes: *c.* 3. de ea, quam circa gentiles Christianos. *l.* 2. *c.* 1. de ea, quam Apostolorū successores primis sæculis: *c.* 2. quam Episcopi post baptismū Cōstantini: *c.* 3. de diuersis in hanc rem ecclesiæ decretis: *c.* 4 de portione redituum ecclesiæ in pauperes distributa: *c.* 5. de diaconissarum officio ad pauperum ministeria: *c.* 6. de occasione, & modo, quo in partem aliquam solicitudinis laici sunt vocati: *c.* 7. de peregrinorum susceptione: *c.* 8. citra distinctionem: *c.* 9. de cura etiam honestorum pauperum: *c.* 10. & 12. de bonis ab ecclesia in pios vsus perpetuò retinendis: *c.* 11. qua aliquando causa, & moderatione alienandis? Libro porro 3. amplè

tractat

tractat causas ab hæreticis nostræ ætatis in contrarium productas; duos refutat libellos, politica quædam argumenta, & decreta. De eadem œconomia rerum sacrarũ tum in vsus pauperum, tum fabricarum parochialium, aliorumúe piorum locorum latè Dialogus Brunæi *editus cum Monomachia S. Thomæ Cantuariensis, & Henrici II. Angliæ Regis.*

De decimis.

CONSVLTATIO I.

Manipulus decimus vt varietur quâ consuetudine sit opus?

Decimus Manipulus soluendus.

LEge diuinâ sancitum fuit, vt decima fructuum omnium pars sacerdotibus penderetur. adeò vt adserat S. Augustinus *in c. decimæ. 16. q. 1.* quod decimæ ex debito requirantur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadat: & si quis velit pauperibus eleëmosinam erogare, postquam exoluerit decimam, ex residuis nouem partibus id faciat. eaque est differentia inter decimas & primitias, vt illæ ad decimam partem fuerint lege diffinitæ, hæ offerentium arbitrio relictæ. *c. decimam partem. 1. extra de decimis.* & quamuis ex iure diuino ad congruam Ecclesiasticorum sustentationem obligatio huiusmodi tantùm se extendat; nihilominus tamẽ Ecclesia sanctionem etiam quoad quotam retineri voluit. *tota q. 16. & tit. extra de decimis.*

Consuetudo vt deroget, debet esse rationabilis & præscripta.

Cui iuris communis dispositioni, vt aliqua consuetudo alicubi sufficienter derogasse videri possit, necessarium est, vt processerit ex rationabili causa, & legitimè sit præscripta. *ita textus in c. cum tanto fin. extra de consuet.* Ideoque non immeritò Felinus *in c. ad audientiam. X. de præscript. n. 25.* censuit ad illam introducendam non sufficere tempus 40. quidẽ annorum. vtpote cum solemniter decernat Bonifacius VIII. *in c. 1. de præscript. in 6.* nullam præscriptionem procedere in iis, quæ ius commune habent contrarium, nisi immemorialem, aut aliam cum legitimo titulo.

Quadraginta annis.

Et quamuis Couuar. *Variar. res. lib. 1. c. 17. n. 8. vers. decimo his omnibus*, distinguat inter consuetudinem & præscriptionem: vt in hac procedat *d. c. 1.* non in illa: tamen *d. c. fin.* non admittit consuetudinem in iis, quæ contra ius sunt, nisi præscriptam: scilicet tali præscriptione, quæ conformis sit distinctionibus in iure propositis. Vt vt tamen sit, requirit ipsemet Couuar. in hac consuetudine quotæ decimarum tempus 40. annorum, per quod introducta & stabilita sit. cui sententiæ adstipulatorem refert Paul. *paris. cons. 25. n. 6. & 27. lib. 4. Idem tenet Alex. monet. tractatu de decimis c. 5. n. 103.* prout generatim docet Ioan. And. 40. annos ad huiusmodi consuetudines necessarios esse. *in d. c. fin. & tractatu per modum summæ ibi subiuncto, & Panorm. in eod. c. fin.* & quamuis (inquit Panorm.) legistæ etiam tempus decem annorum censeant sufficere, vt contra ius consuetudo inducatur, id tamen limitandum, nisi sit contra vtilitatem Ecclesiæ, quia tunc sicut contra eam non est præscriptio nisi 40. annorum (etiam iure ciuili) sic neque consuetudo: quæ eius ius tollere potest. quod est dictum Innocentij *in c. dilect. de consuet. Hactenus Panorm.* qui etiam addit, quotiescumque consuetudo est contra ius canonicum, etiam requiri 40. annos. nam in *hoc casu requiritur*, inquit, *quod consuetudo sit præscripta, per d. c. fin. d. c. 1. de præscript. in 6.*

Cum omnibus qualitatibus.

Et debet istiusmodi consuetudo & præscriptio cum omnibus suis qualitatibus probari. *Philip. Franc. in c. 1. n. 1. de præscript. in 6. Bald. in tract. de præscript. part. 3. princ. in 3. 4. Reusner. decis. 6. n. 53.* Alioquin cum malum oriatur ex quolibet defectu; succumbere debet, qui in ea se fundat, & in minimo probando deficit. *Minsing. obs. 80. cent. 4. obs. 46. cent. 1. Euerard. cons. 14. 22. 23.*

Adeoque

Et frequentia actuum. Adeoque debet allegare actus consuetudinis (nam illorũ frequentia requiritur *l.* 1. *C. quæ sit long. cons.l.an in totum* 3.*C.de ædif.priuat.*) quia à primo actu inchoatur computatio 40. annorum,& sic deinceps poni & probari debent subsecuti actus, vsque ad complementum 40. annorum.*c.cum Ecclesia extra de cau. poss.c.cumana.X.de censibus.c. dudum. X.de decimis. Ioan.Andrea in d. tract. q.*3. *Bart. in l.labeo.n.*10. *de sup. leg. Curt. in c.fin. in* 2. *requis. extra de consuet.*

vniformiũ, Debet etiam consuetudo esse vniformis, & non habere contrarietatem actuum, adeo vt non possit introduci ex actibus difformibus. Ita vt si ex dictis testium appareat vario modo obseruatum fuisse, consuetudo per ipsorum testimonia non probetur: *Ita Mynsing. cent.* 6. *obs.*42. & speciatim in terminis decimarum tradit Franc. *Marc. q.* 667. *in* 2. *vol.* vt in materia reditus annui *Choppin. ad Cons. paris. lib.* 11. *tit. vlt. art.* 6. Quod & maximè procedere debet in ea consuetudine, quæ debet esse præscripta, nam præscriptio requirit possessionem continuam: quin vlterius Mynsingerus ita notabiliter addit; *Et dicit singulariter Alex.cons.*5. *& cons.*127.*lib.*5.*quod tali casu, quando vsus populi variat, redeundum sit ad ius commune,& iuxta illud iudicandũ. per l. nemo alieno.* §.1. *cum gloss. ibi ad fin. D.de regul. iur. & Bald. in c. non solum in fin.D.de iure dot.*

Quin vsque adeo actuum vniformitas requiritur, vt vel vnico contrario consuetudinem interrumpi velit Panorm. *in d. c.fin.* ita (inquit) *quod est opus de nouo incipere, sed etsi erat completa, credo* (inquit) *indifferenter sufficere ad consuetudinis completæ abrogationem tempus decem annorum.* Facilè enim res redit ad naturam suam; & consuetudo iuris dispositioni contraria per contrariam consuetudinẽ iuri conformem leuissimè tollitur. nam in hac introducenda aut reducenda, vt in huiusmodi quæ vel ius dubium interpretantur, vel præter ius sunt, sufficit spatium decem annorum. *Ita Couuar. Variar. resol. c.*17. *n.* 8. *vers. quarto, vbi plurimos authores in eandem sententiam allegat.*

Quibus præmissis, sub inferendo casum de quo quæritur, constat G. Ecclesiam matricem iure communi vti, decimum manipulum soluendo, & plerasque parochiæ partes matricis parochiæ consuetudinem continuata possessione sequi. O. parochiã ipsam ex illa erectam esse sine alia, *vt habent, litera,* cuiuscumque iuris immutatione, aut præiudicio. solum asseritur, quod ante communem patriæ vastationem, ac profugium, in quibusdam parochiæ districtibus, de quibus quæritur, non fuit collectus decimus manipulus; quamuis ab anno 1581. incolæ fateantur decimatores in possessione esse decimum manipulum colligendi.

Possessio hæc, & iuris communis dispositio, Ecclesiæ matricis, plerarumque parochiæ partium consuetudo, facit, vt efficaciores probationes exigantur: *Myns. cent.*5. *obs.* 68. non enim facile solet natura totius differre à singulis partibus, neque partium inter se esse difformitas. *l.iure gentium.* §. *adeo & ibi Iason. D.de pactis. l.quæ de tota.D.de rei vendicat.* & quæ posterius fiunt, ad priorum exempla regulantur. *c.cum olim* 6.*extra de consuet.* ideoque noua parochia ad ritum priscum, morem modumque matricis. à quo antequam bene secessisse possit, annorum quadraginta tempus conformiter expletum probare oportet: quod probatum non est. vt omittam cætera requisita.

Ea sanè ætate testes esse deberent, vt probare possent legitimum tempus quadraginta annorum lapsum, ante dictum annum 1581.& designare primos actus consuetudinis ab initio illorum quadraginta: quibus si addantur anni quatuordecim, (nam puberes eos tunc, aut saltem iudicij compotes fuisse oportet) constat testes in hac causa idoneos nona- Quales testes in probanda consuetudine requirantur.

nonaginta circiter annos habere debere (qualis omninò nullus hîc testimonium dixit) nam in materia decimarum, *qui testificaturi sunt* (inquit Alex. Monet. *tract. de dec. n. 77.*) *ita memores esse debent, vt possint deponere de eo quod actum est 40. annis*, ideoq; habere ætatem 54. annorum lapsorum, scilicet ante turbatã possessionem, qua per annos 40. turbata, de anterioribus testaturi nonaginta aut ampliùs annos habere debent: quales, vt dixi, hic nulli sunt. Ideoque incidimus in casum & decisionem *c. dudum extra de dec. in verb. præscriptionem non poterat opponere pars aduersa, quæ nec à donatione ipsorum initium habere poterat, nec à confirmatione præfata tantùm effluxit temporis, quòd possit præscriptio confirmari.*

Denique tanta fuit actuum difformitas eo tempore quo prætenditur processisse præscriptio; vt plures dignioresq; testes pro decimo, quàm pro vndecimo manipulo testentur: ideoque nulla procedere potuerit præscriptio, ac tandem post annos nunc triginta tantã præstãdi decimi manipuli vniformitas, vt quamuis legitimè præscripta fuisset vndecimi dumtaxat manipuli consuetudo, rediisset tamen res ad primam naturam, iuris, matricisque Ecclesiæ obseruantiam.

Præterquam quòd singulariter decimatorum ius conseruauerit annua decimi manipuli elocatio præsente & authore magistratu facta, cui nihil derogarit, si quid à priuatis secus facto non iure gestum fuerit. solemnis ea protestatio est, cuius propriũ est iura protestantis cõseruare. *Oldrad. cons. 6. in fin. quæstio talis.*

CONSVLTATIO II.

Decimæ sine expensarum solutione soluendæ.

DEcimas prædiales soluendas esse sine deductione expensarum, decisum est *in c. tua nobis c. pastoralis c. non est in potestate c. cum homines. X de decim. DD. vbique*, inquit Tiraquell. *de retract. gentil. §. 15. Glos. 1. n. 10. ne quidem vnus contradicit. nam textus illi adeò sunt in hanc sententiam aperti, vt nullo pacto cauillari possint.* Ita ille. & vero sine distinctione illi loquuntur; & de noualibus etiam decimæ soluuntur: id est, ex agris nunquam antea proscissis: in quorum gradum etiam veniunt, qui à mari vindicantur, iactis in mare molibus, & aggeribus cinguntur. *c. ex parte. X. de dec. c. ad audientiam. c. quoniã. c. cum contingat.* — *Etiam ex noualibus.*

Quod eò procliuius est dicere de iis agris, qui perruptis aggeribus tantùm inundati sunt. *per d. c. pastoralis versic. nec pro restaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decima persoluuntur, credimus deducendas expensas de prouentibus decimandis, quia penes dominum res permanent restaurata, vt si pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat, vel totus clibanus destruatur. vbi* glos. *in V. credimus* speciale omninò esse dicit, vt in decimis expensæ nõ deducantur, factæ in fructus, vel rem ipsam seruãdam; cùm etiàm malæ fidei possessor deducat sumptus necessarios. Vnde etiam Carolus V. *in edicto 23. Maij 1531.* vbi regulas præscribit, qui, quantumúe ad reparandos aggeres contribuere teneantur; decimarum non meminit. — *Et à mari vindicatis*

Nihilominùs ex bono & æquo ad animandos agricolas ad steriles miricas oratro subiiciendas, glebas à vepribus & sentibus occupatas purgandas, syluas inutiles excindendas, alueum seu arenam à mari occupatum aggeribus circumductis continenti annectendam, aut insulam ripis litoribusque obsidendam, & culturæ mancipandã, solent, quibus ius est decimarũ, cultoribus ad annos aliquot immunitatem decimarum, ex toto vel in partem tribuere, pro grauitate sumptuum. — *Ex epikeia tamen remissio ob magnas expensas solet fieri.*

Et quamquã diuersimodè Car. V. *in eodẽ edicto* de censibus, reditibus, pensio- — *Non vt in aliis omninò rebus*

pensionibus, duariis statuat, & *in art.* 4. census redituśque irredimibiles iubeat contribuere ad ratam portionem eorum, quæ soluit fundi dominus: atque aliqui ius decimarũ illis simile faciant; longa tamen est differentia: quia *Domini est terra & plenitudo eius*, decimasque in signum vniuersalis dominij sibi reseruauit, suas illas esse, & primitias asseuerat. *Leuit. c. fin. Num. c. 15.* adeoq; in prærogatiuam dominij generalis decimæ præcedunt tributa, etiam dominorum. *c. cum non sit. X. de decim.* neque iis regulis consistunt, quibus alij prouentus, iura, & seruitutes. præterquam quod res totæ, & fundi penes dominos permaneant; vt loquitur *d. c. pastoralis.*

Neque ad ratam prouentuum fundi cum motibus etiam non ex omni lucro decima percipiatur.

Quod eò minus hodie dicendum est, quoniam secus quàm iure statutum fuit, non de omni lucro his in locis decimæ soluuntur, nõ de omni fructuum, leguminum, pascuorum, seminum, pomorum, herbarum, radicum genere decimæ soluuntur, vnde tamen fundorum dominis lucra proueniunt: ideoque nullatenus rata portio decimarum iniri potest ad quantitatem lucrorũ, quam percipit fundi dominus: imò multi fundi vel pascui tantum sunt, vel ex fructuum species inseruntur, quæ non consueuerint decimari: adeoq; vt, ex bono & æquo tantum, decimæ aliquando aliquid contribuunt; ita ex bono itidem & æquo quantitas est statuenda, magis amica compositione (quam in immunitate Cistercienfium suadet Pontifex *in c. nuper. X. de decim.*) vel arbitrorum epikeia: qualem tetigimus *in iur. Pont. nou. anal. de decim. n.* 10. nisi illa fuerit excessiua, vel denique ex officio iudicis, seu Principis, super struendis aggeribus disponentis; qui bonum publicum, librans cum priuato, quandoque aliquid remittere quemquam de iure suo cogit, cuius priuata ex rigidi iuris apice iactura, publica vtilitate compensatur.

CONSVLTATIO III.

De diuersis speciebus quæ ferè moribus sunt immunes à decimis, & de insolitis frugibus.

SPecies frugũ quædam sunt, quæ non vt frumentũ, siligo, hordeũ, auena cõmuniter, ac passim æquè decimas soluunt; sed in his atque illis locis aliter atque aliter obtinuit pridẽ vsus: qui vbique seruandus est. *c. ad Apostolica c. in aliquibus. X. de dec. & diximus in iur. Pont. nou. Anal. tit. de dec. quæ nostris fere verbis repetiit Christinæus vol. 1. decis. 236.* eo in genere ferè esse videntur decimæ frugũ, quæ recitantur in edicto Caroli V. *6. Oct.* 1520. lignorũ, fœni, herbarũ, pascuorũ, pinguium cornutarũ bestiarũ, ouium, agnorũ, lanæ, porcorũ, vitulorũ, anserũ, similiumque; raparũ, raphanorum, pomorũ, pyrorũ, nucũ, &c. quarũ frugũ exactionẽ edictũ videtur insimulare nouitatis, earumq; enumerationẽ sic præmittit, quòd earũ nouas atq; insolitas decimas aliqui extorquere voluerint. sed quisquis fuerit eius Imperatoris Tribon. stylus eius offensũ dictatorẽ aut suggestorẽ præsefert. ad quid enim, quòd clerus à prædecessoribus liberaliter fuerit dotatus, quo viuere & contenti esse possent? quod donatis legatisque contenti non fuerint? subinfert; quod nouas decimas exegerint, ad iudicesq; ecclesiasticos tanquam sibi fauentes recurrant? tametsi è contrario Bonifacius VIII. *c. 3. de immunit. in 6. clericis*, inquit, *laicos infestos oppidò tradit antiquitas, & præsentium experimenta temporũ manifesta declarant*: cum & potius iudices, sacerdotes Dei, induantur iustitiã: & decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediant, res alienas inuadant. *Trid. s. 25. c. 12.* Ait insuper edictum, quòd prætendant generaliter decimas sibi deberi de omni fruge, quam producit humus: non enim inuidiosa esse propositio hæc videri debet, quam sacræ literæ astruunt, *Exod. 22. Leuit. c. vlt. in verb. decimæ terræ siue de frugibus, siue de pomis arborum*, iterum *bouis & ouis, & capræ*; & canones

nones ecclesiæ: *c. reuertimini c. decimæ* 16. *q.* 1. c. 1. 2. 3. 4. 5. 10. 20. 21. 22. 28. *X. de dec. Trid. d. c.* 12. & quidem ante annos circiter centum Romæ adiudicatæ sunt Capitulo Antuerpiensi decimæ hortorum, leguminum, pomorum, pyrorum, similiumque fructuum; vnde nata deinde cum hortulanis ibi conuentio, vti in singula iugera certus nummus quotannis solueretur pro fructibus hortorũ. vt & illas iure deberi ostendit Wamesius *h. t. cons.* 451. tamen recipi consuetudinẽ in contrariũ: sed eã plures pati difficultates *cons.* 445. vbi & ex lana decimas deberi demõstrat. Sed & post illud edictum Clerus Arthesiensis an. 1623. & Leodiensis eidem Imperatori hæc cordatè exposuit, ad illiusque supplicationem an. 1530. interpretatus est Imperator mentem suam non fuisse, vt de iure solito cleri quidpiã imminueretur: adeoque de insolitis fructibus decimæ soluerentur, si in aliis locis, vbi soliti fuerunt seminari & colligi, soleant etiam decimari, quod si consuetudo deficiat; ad ius recurratur. est autem consuetudo quod in communi est vsu. *c. consuetudo d.* 1. si non est aliquo in loco vniformis, seu cõmunis vsus, consuetudo non est: ea enim non inducitur ex actibus populi difformibus: *Mynsi. cent. 6. ob.* 42. eo ergo in loco ius sequendum est. *Mynsing. ibid post Alexan.* nisi quatenus quisque fundi sui specialem morem probauerit, vt tantũ censeatur vsurpatum, atque præscriptum dumtaxat, quantum possessum. quia populi consensus in consuetudine requiritur: qui, nisi communis deprehendatur, non est efficax ad introducendam consuetudinẽ, & ius loci publicum. *Mynsi. cent. 6. obs.* 41. *n.* 12. vbi maioris partis scientiam; nõ errorẽ exigit. Pone ergo aliquo in pago 21. esse iugera syluarũ, ex his decẽ lignorum soluisse decimas, decẽ non soluisse, de iugero vno controuerti, soluerítne pridẽ nec ne; dubitandũ nõ est, eum, qui immunitatẽ prætendit, probare debere iugerũ istud per

Mores debent esse in loco vniformes, alioquin nil statur.

Quæ difformitas?

tempus præscriptioni idoneũ intra 40. annos decimas non soluisse; cùm solũ ius inspicimus: sed si cõsuetudo esset generalis vicina non soluendi, ea foret sequenda: *c. 6. c. 21. X. de cons.* sed cum varia est, ius retinendũ: *c. 6. c. monit. d.* 12. sicut & edictũ interpretatiuũ in insolitis frugibus, cùm deficit cõsuetudo loci, vnde fruges venerunt, ad ius remittit. hic quidem communius videtur ne de lignis decimæ soluantur, sed nõ omninò vniforme id est; ita vt multi ius retineant: atque ita hoc in casu, vbi ius clarũ est, cõsuetudo nõ vniformis, & generalis cõtraria, etsi his illisúe locis magis ordinariè decimæ lignorũ nõ soluãtur, tamẽ cùm ea in parochia (quo nomine loca circũscribit edictum) æquali fere numero syluæ sint quæ decimentur, & quæ immunes sint, manendũ est in iuris præscripto: nisi, vt supra, istius iugeri possessor specialem suam non soluendi præscriptionem probet: etiam cùm sunt pares decimationis, & contrarij immunitatis testes. Porrò in casu præsenti imparitatem valdè auget, quòd olim ab Ostiario Curiæ testes excepti toto tum pago decimas solutas asseruerint, vt, qui nunc recusant, tẽporum malignitate possessionẽ vsurpasse, satis videantur præsumi.

Enimuero c. cum in tua *X. de decimis* non satis videtur admittere, vt si terra fuerit decimalis, & decimæ de aliquibus fructibus solui alicui consueuerint, vt de aliis non soluantur; quamuis aliqua consuetudo suffragetur in contrariũ: vt si qui maiores decimas perceperint, non autẽ minutas de quibusdã fructibus: *cũ ipsis*, inquit, *terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat vna eademq. ecclesia* (alia lectio est, vna eademque res) *diuerso iure censeri.* cui consonat c. cognouimus 12. *q.* 2. *incongruum*, inquit, *est vnam eandemq. ecclesiæ substantiam duplici quodammodò iure censeri, id est vsurpationis & canonum.* vnde cum iure communi omnis terra de omni fructu quem producit decimas debeat, saluis Ci-

Terra decimalis fructum facit decimalem qui alibi non esset decimalis.

sterciensium aliorumq; priuilegiis, rarum erit vt fruges aliquæ non decimabiles aliter quàm per præscriptam consuetudinem censeantur; ideoque Carolus V. consuetudinem 40. annorũ sæpius memorat in edictis, & eo quidem, quod ad instantiam cleri Arthesiensis an. 1523. dedit, interpretatiuum prioris anni 1520. de nouis fructibus non anteà in eodem districtu aut parochia seminatis, statuit, vt in decimarum solutione seruetur ius scriptum: in eo autem quod anno 1528. ad interpellationem cleri Leodiensis, *vt si fuerit seminata, collecta, aut enutrita,* inquit, *aliqua noua species, quæ in villagio nunquam fuisset seminata, plantata, collecta, educata, aut nutrita, quod eo casu quantum ad solutionem decimæ huiusmodi nouæ speciei obseruabitur, prout in aliis villagiis dictorum ducatus & comitatus vbi fuissent seminatæ, plantatæ, aut enutritæ similes species, etsi aliqua noua species antea non visa nec consueta seminari, plantari, aut nutriri in aliquo villagio aut quarterio dictorum ducatus & comitatus sub diœcesi prætacta esset ibidem seminata, plantata aut enutrita, obseruabitur, quantum ad solutionem decimæ dictæ nouæ speciei, ius scriptum & illius dispositio.* quod ius commune iam supra explicuimus. ex illiusque radice nata est decisio c. commissum *X. de decim.* vt si de pascuis olim decimæ persoluebantur, de iisdem ad frugum fertilitatem translatis absque diminutione ibidem persoluantur: *c. ex parte ibid.* vt sicut de primis fructibus decimæ soluuntur, ita non minus soluantur de secundis, quia vt diximus, non debet eadem res diuerso iure censeri. nec ratio est cur de vna quàm de alia specie magis soluantur, *D. Thomas 2.2. q. 87. ar. 2.* secundum illud *Genesis 28. cunctorũ, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi: &. quæ supra citauimus*: & omnes æquè Deus sibi *reseruauit in signum vniuersalis sui dominij. c. tua 26. X. de decim.* sed, vt passim ferè decima personalis sublata est, ita multis in locis earum specierum quas edictũ exprimit: minimè ab iis, quæ proximè accedunt ad frumentum, siliginem, hordeum, auenam; quæ in cibum potumque cereuisiarum necessariæ sunt. ideoque vt *consult. 4.* demonstrabimus de panico, cuius nunc sic vsus est vt reliquorum frumentorum, in cibum hominum potumque, non pecorum tantùm, nutrimentumúe animalium; rectè decimas exigi: tum quod aliis locis, vnde huc translatum est, fuerit decimale: tum quod argumentum ab identitate rationis, à pari potentia causæ, ab æquipollentibus, à vi & potestate surrogationis, id maximè suadeant: nisi quatenus edictalis præscriptio 40. annorum, quam ibidem ac supra excussimus, illud aliquo in loco à decimarum præstatione immune fecerit. quæ quia contra ius commune est, plenè debet probari, probatioque rigida bilance ponderari.

Nisi consuetudo saltem 40. an. contra suadeat.

Vnde de nouis fructibus quid Car. V. edictat?

Quid de pascuis ad culturam redactis, quid de secundis fructibus,

Quid de speciebus edictalibus & panico?

CONSVLTATIO IV.

De panico decimando.

NOn est admodũ inculcandũ quòd omniũ frugum decima iure debeatur. *c. 1. c. 6. c. ex parte X. de decimis. c. quicumque. c. omnes. c. decimis. & tota caus. 16. q. 7.* etiam de blado & vniuerso legumine. *c. 3. X. de decimis.* bladum vocabulum barbarum omne genus frumenti significat, vt sub eo comprehendatur etiam barbarum frumentum, panicum, seu fagopyrum, quod *Boc-vveyde* vel *Hey-corne* teutonicè dicimus. deriuatione vtraque quæ ad rem præsentem faciat. prioris quidem etymi ratio designat barbarum adeo apud nos olim hoc frumentum fuisse, vt maiores nostri crederent non ad humanum vsum pertinere, sed hircorũ inter colles & veptes saltitantiũ pastũ, seu pabulũ esse, ac forte iis in terris, vnde huc translatũ est, non benignus colitur. alterum nominis etymum myricæ fru-

Panici etymon teutonicum est pabulum hircorum myricæue frumentum.

frumentum significat, quasi terræ desertæ, sterilis, incultæ, frugem. vt mirum nihil sit quod tota hac lite contenditur in vico de O. frugem hanc olim contemtui habitam ab iis, qui decimas ibidem collegerunt. vt ab eo non exigerent, quod in pabulum equorum, in messe laborantium verteretur, vel ad exiguum semen futuræ messis seruaretur, aut etiam in triuialia liba, aut rusticam pultem, seu denique in turbidis tumultuum Belgicorum tempestatibus, in siluescentibus agris ad tribulos, sentes, & inutiles ac noxias herbas expurgandas, per formam agrariæ medicinæ sereretur. nam id ita accidisse, vsque ad paucos annos ante hanc litem institutam, vtriusque partis testes nimis abundè affirmant. verùm cùm paulatim benignior Ceres barbari huius frumenti naturam edocuit, pani & cereuisiæ coquendæ vtilē, idemque adeo frequentari cepit, tantaq; copia in d. vico seri, vt magnam messis partem obtineret, fora frumentaria impleret, & agricolis æqualem penè siligini vtilitatem adferret; Conuentus etiam monasterij B. qui per dictas turbas huc illucque disiectus deserto loco proprio errauerat, A. L. habitauerat, tandem in prædium suum C. sub allodiali dominio suo de P. cuius pars seu vicus est O. sedem suam transtulerat, cepit sentire oculos suos feriri nimia satione dicti panici, sine decimatione, iam in horrea & fora auecti, indulgentiam suam ad ingratitudinē vsque distractam, licentia & conniuentia sua rusticos factos esse deteriores; itaque Citatos, vt deinceps decimas panici persoluerent, iure merito interpellauit, summaque illi iniuria earundem decimarum solutionem recusarunt. Sic enim per acta exhibita constat à senatu Mechlin. inter Abbatissam de Cortenberge contra Philipp. de Kerckhoue prudentissimè decreta fuisse puncta officij 1. vt informatio fieret, quo primum tempore panicum in L. & H. pagis vico citatorum vicinis seri cepisset, 2. quando primùm in horrea sine decimatione conditum, 3. an antequam maturuerit pro iumentorum pabulo demessum, eaque informatione habita 16. Ianuar. 1588. eos reos per sententiam senatus in earundem decimarū solutionem fuisse condemnatos. Iustissimè quidem: & ad eum modum quo Alexander Moneta *tract. de decimis c.4. n.11.* decimam solui de omni fruge tradit, etiam de hortis, sed *distinguendum*, inquit, *est, nam vt horti sunt olitorij, in quibus tantum herbæ, vt caules, & alia olera crescunt vescendi gratiâ, & tunc ad vsum Rectoris ex illa decima ita dari posset, vt hodie ex meo horto curatus sumat, quantum sibi opus est illo die, & sic per singulos parochianos discurret, demum ad primum reuertetur. vt post Io. An. d. c. peruenit docet Rebuff. d. n.7. aut illi horti continent fabas, vel alia legumina, tunc si in parua quantitate colliguntur, ita vt solum sufficiant ad quotidianum vsum, idem dicendum quod de caulibus ac de aliis oleribus: sin autem in magna quantitate, ita vt aliis vendantur; tunc de iis integra decima soluetur.* Vnde subinferendum est, quantisper panicum ad iumentorum pastum, vel agrorum depurgationem, aut vilem & exiguum vsum satum fuit; decimas indulgenter negligi potuisse; postquam autem non iam particulas agellorum, sed integros campos occupare cepit, rectissimè in ordinem redigi, atque ad ius commune decimarum compelli potuisse.

2. Cum ad frumentarium vsum transit merito ad decimationem vocant

Neque aduersùs hæc quidquam faciunt quæ Citati magnis voluminibus, & testimoniorum cumulis obiecerunt, quod panicum purget terram à sentibus: quod tertio plerumq; anno ibi seratur, qui alioquin vacaret, quod huius vel illius grani sationi succedat, hoc vel illud subsequens habeat, frigida vel calida humus sit, vel cuiuscumque genij æstas pluuia, vel sicca, agricola potator, & negligens, vel serius &

3. Nec referunt obiecta, dummodo seratur, metatur.

& industrius, & ob vacantem alioquin annum monasterium extra iacturam sit, proxima messis æquè aut amplius exuberet, quam si proximus annus vacasset, adeoque decimæ pluris hodie, quàm olim elocentur, & his similia.

Siquidem decimarum ius in ipsis frugibus fundatur, vt si negligens agricola numquam serat, querelam ius decimatori non tribuat, neque qui sibi nequam est, alteri bonus esse teneatur: si bis aut pluries in anno serat, toties decimarum exactionem concedat. *c. ex parte el. 2. extra de decimis. Rebuff. eod. tit. q 8. n. 7.* si syluescere agrum sinat, nemo queri potest; si noualem præscindat, ad decimas obstringitur. Neque quidquam est reliquorum quæ citati allegant, quod etsi verum foret, canonem vllum, aut patriæ edictum sic habeat sibi propitium, vt vllam ideò à decimis immunitatem, aut imminutionem concedat.

Decimationi panici non obest edictum de nouis frugibus.

Sed neque edictum à Carolo V. an. 1520. latum, quod eo vetitum sit nouas decimas à 40. retro annis insolitatas exigere, indebitisque exactionibus populum torquere, adeoque panicum hic olim tanto tempore non decimatum ad decimationem nunc vocari. sed non illud eo inuentum, vt ecclesia alicubi suo iure destitueretur, sed cum multis in causis, casibus, & locis, quædam ex iuris generalitate per inueteratam consuetudinem, quoad decimationem sint determinata; non aliud voluisse Imperatorem dicere oportet, quam ne quid noui iuris iis locis, causis, & casibus, induceretur. quæ eadem est sententia *Couuar. var. res. l. 1. to. 2. c. 17. n. 8. sub fin.* vbi postquam explicauit quatenus consuetudo & præscriptio circa decimas vires suas exerat, ita scilicet, vt per eam induci possit 1. ne soluantur decimæ à Clericis de lucris personalibus, & fructibus patrimonialibus: 2. ne ab ecclesiis de prædiis in alia parochia sitis: 3. vt vni ecclesiæ debitæ, alteri soluantur: 4. ne ex dubiis fructibus, 5. ne personales à laicis, 6. vt minori quota, 7. ne ex certis frugum speciebus, 8. vt certo modo soluantur vel non soluantur, *nono ex his*, inquit, *perpendi poterit ratio vera & sane iustissima, quæ catholicos Hispaniarum Reges, & præsertim Carolum V. Cæsarem inuictissimum induxit, vt publicis edictis vetuerint in his regnis decimas à laicis exigi, quæ per consuetudinem contrariam non consueuerunt solui. quemadmodū cautum est ab eodem Cæsare Toleti 1525. &c.* deductio porro quam facit Couarruuias, ea est, vt præscriptione & consuetudine à iure communi discedi possit, in casibus mox relatis; eamque præscriptionem, & consuetudinem esse causam edicti, eamdemque iustissimam, vt obseruetur. Vnde & sequitur, quod si quis eam constitutionem imploret, pro fundamento querelæ assumere debeat præscriptionem, & consuetudinem: quam asserat, in loco, vbi quæstio incidit, iuri communi derogasse, quam allegationem, vt in ea actor, itidem probare tenetur. porrò quoniam consuetudo, & præscriptio necessariam possessionem, & vsum implicant, oportet itidem, allegare fruges, de quarum decimis quæritur, notas item, & natas satasque ibi fuisse: quia eorū quæ non sunt possessio nulla est. quare idem Cæsar hic anno 1523. declarauit, non fuisse suæ mentis, huiusmodi frugum insolitarum decimas prohibere. sed, si vbi antea satæ fuerint, consueuerint decimari; etiam in nouis locis decimentur: si non consueuerunt, quamuis ager decimabilis sit contra c. cum in tua 30. c. commissum 4. X. De decim. non decimentur: si autē adeo incognitæ sint, vt & consuetudo deficiat; ad ius scriptum decurratur. quæ interpretatio in omnibus hisce prouinciis est vulgata: & vt non foret; cum sit tantùm prioris edicti declaratoria; nulla eget promulgatione. quod & ita intelligunt Citati, dum, vt aculeum hunc effugiant, negant panicū nouum genus

frugum

frugum esse. sed frustra. nimis enim notoriū est vix paulum supra vnum seculum ex Turcia huc esse allatum, inuentorem sepultum esse Steenbergæ, ab eo in myricis Campiniensibus primum, & Geldricis cepisse, indeque per has passim regiones esse dispersum. & vt detur antiquum genus esse frugum, non tamen minus probatione contrariæ iuri præscriptionis cōsuetudinisue opus est, qua doceatur factum non decimabile.

Ex his igitur conficitur Citatos allegantes panici decimas in vico de O. esse insolitas, nouas, & quomodocumque solui non consuetas probare id debere: vt ab eis immunitatē sibi competere demonstrent. diserte id etiam decisum in terminis *c. à nobis 24. X. de decim.* vt & generaliter eis qui allegant consuetudinē incumbit probatio. *Mynsing. cent. 5. obs. 96. gl. in l. 1. C. quæ sit longa cons. & c. 1. eod. in 6.* eaque plena & concludens in respicientibus decisionem causæ. *Tuscus V. consuet. cons. 799.*

Consuetudo autem positiuam totius populi scientiam adeoque consensum requirit: qui nescit non consentit; non inducit consuetudinem: quam à præscriptione differre traditum est, quod consuetudo omnes tangat, eoque ab omnibus sciri, & probari debeat, (vnde confusis testimoniis per turbas, vt loquimur, & quasi turmatim productis testibus probari solet, & porro debet. *pulchrè Imbertus inst. for. l. 1. c. 43.* vbi singulas turbas decem vt minus testibus constantes vnius demum testis locum obtinere, adeoque geminata esse huiusmodi testimonia oportere tradit) præscriptio non nisi eos tangit, & ab iis sciri debet, à quibus & contra quos præscribitur; qua parte, & quantum; ita vt nec pede ampliùs vno præscriptum sit, quam possessum. & sic Carolus V. consuetudinem parochiæ quadragenariam ante tempus suæ constitutionis exegit, adeoque loci, vbi agitur, vniformem, & vniuersalem.

Quemadmodum de iure etiam consuetudo non inducitur à particularibus, sed vniuersis. *Tusc. verb. consuet. concl. 801. n. 1.* adeoque ex totius populi scientia per actus celebres. *n. 2.* & testes deponant oportet, quod viderint actus geri, eosque frequentatos, per tantū tempus, &c. vt actus specificent de visu, nō generice: neq; aliàs probant consuetudinē: nec sufficit dicere esse consuetudinem: quia sic de iure deponerent; sed debent deponere de facto, actusque specificare, eorumque frequentiam: & quando agitur de ecclesiasticis, ita deponere, vt inducatur tacitus consensus parochianorum, & clericorum: & debent specificare tempus, à tali vsque ad tale, neque probant singulares, sed debent concordare in actibus & tempore: neque negatiui, sed actus immunitatis affirmare debent. quin & talis negatiua nō soluendi consuetudo non inducitur nisi etiam probetur requisitio solutionis, & negatio. *Ita hæc omnia idem Tusc. eod. verb. concl. 799. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 29. 33. 49. 61. concl. 802. n. 5. 31.* ideoque addit consuetudinem esse difficilis, imò ferè impossibilis probationis.

Præsupposito igitur ad trutinam iuris, intentionemque edicti, non esse probatum à Citatis, consuetudinem 40. annorum non soluendi in vico de O decimas de panico; recurrendum esse sequitur iuxta prædictam constitutionem Imperatoriam, eiusque interpretationem, ad ius commune: quod de omni fructu, de omni blado decimas solui præcipit: vel consuetudinem loci, vbi insolitus fructus solitus est decimari, Campiniam scilicet, Geldriam, aliaque loca, vbi decimari consueuit: vnde & iuxta eandem interpretationem imperatoriam dicimari hic debet.

Fatentur Citati panicū fructum esse decimabilem: idemque diuersis præiudiciis Cōcilij Brabantiæ contra Incolas de Willebroeck, Con-

cilij Flandrici, & dein Mechlinienſis contra Incolas de Somergem, Magiſtratus Mechlinienſis contra Incolas de Hombeke & Leeſt deciſum eſt: totaque Campinia & Geldria, vnde vt initio dictum eſt, ad omnes vicinas regiones diſperſum eſt, notoriè habitum fuit decimabile, paſſimque decimatum fuit: eodemque ergo genio, natura, & onere, ad alias regiones migrauit. vnde eadem Imperatoriâ interpretatione deciſum eſt, & iuris ratio exigit, ad modum quo cum de ſtatu alicuius ſententia lata eſt omnibus ea nocet, etiam non vocatis, *l. ingenuum D. de ſtat. hom. & Ioan. Faber in §. præiudiciales. verſic. ſed quidā cauſa nobilitatis inſtit. de act.* ſi quis pronunciatus eſt nobilis vel legitimus, is nobilis eſt habendus & legitimus quoad omnes, neque opus eſt vt apud ſingulos probetur. quare fruſtra negant citati panicum apud ſe fructum eſſe decimabilem: naturam enim ſuam ex Campinia ſecum ad eos detulit: decimabilem inquam: decimatum autem apud eos non fuiſſe, ſed immune per annos 40. ante litē lapſos allegarūt quidē, ſed nihil minus probarunt, cū illa ſit panici natura, quæ conſuetudine quadragenaria præſcripta non docetur eſſe mutata. nihil ergo eſt quod mouere iudicantem poſſit; cùm quod non mutatur, ſtare non prohibeatur. quæ eadem admodum ex eo confirmantur, quod Citati omnem mouerint lapidem, vt alicubi rerū iudicatarum exempla nanciſcerentur, nec vnum quidem quoad panicum repererunt, tametſi excuſſis regiſtris Curiæ Brabantiæ 2[?]. *Martij 1560. inter ædiles & ſcholaſticum D. Gudilæ, & Ioan. Lintē ſub Vccle, & 1579. inter M. Ioan. Carlon, aduocatum & Cornelium Verheyden* quoad inſolitas decimas lignorum; *Petrum Lancpape & Ioannem Hencxthouen coram ſcabinis de Contick 10. Maij 1559.* de ſatis quercibus; *Guilielmum Kint & Eliſabetham viduam Ioannis Meys in Ranſt* de viminibus; *in Curia Brabantiæ 19. Martij 1557. inter Abbatem Ninouienſem contra N. N. Incolas de Pamele* quoad decimas lupuli; *in eadem Curia Brabantiæ 21. Feb. 1579. M. Corn. Danielis aduocatū & Ioan. Scholaſter* de lupulis in viuario natis; *23. Decemb. 1597. in eadem Brab. Curia, inter Iudocum Conſtains & Quintinum van Eetvelde* quoad decimas olitorias; *24. Decemb. 1565. coram ſcabinis Bruxellenſibus* ſententias latas tanquam à ſimili argumentantes in medium proiecerint. quod argumentum admodum debile eſt, cum nullum ſit ſimile quin aliquid habet diſſimile: ideoque non exemplis ac rerum præſertim diſſimilium, ſed legibus, quæ cum ſingulis cauſis expendantur, ſit iudicandum. Præterquam quod anno 1638. latum ſit ſolemniſſimū Senatuſconſultum Brabantiæ, omnibus cameris conuocatis pro Archiepiſcopo Mechlinienſi, Abbate Affliginienſi contra plurīū ſimul pagorum incolas, quoad panici decimas ſunt condemnati. qualia Senatuſconſulta non inter priuatos lata, ſed integros diſtrictus totis Conciliis coactis proximè accedunt ad leges, & ſequelam prouocant.

CONSVLTATIO V.

De Decimis nouałibus & illarum ſpolio.

DEcimæ lege naturæ vſurpatæ, & diuino vetere præceptæ ſunt, hac abolita ſucceſſit obligatio de qua D. Paulus 1. *ad Cor. 9. ſi nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?* & 1. *ad Tim. 5. qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni ſunt, maximè qui laborant in verbo & doctrina, dicit enim ſcriptura, non infrænabis os boni trituranti.* & *Luc. 10. dignus eſt operarius cibo ſuo.* & catenus, non verò quoad quotam, accipienda ſunt iuris canonici loca, quæ dicunt decimas iure diuino deberi. *Couuar. var. reſolut. lib. 1 c. 17. Leſſ. de iuſt. lib. 2. c. 39. dub. 1.* tametſi ſtatim Decimæ præcepto olim diuino.

ab

ab initio Christianismi eadẽ quota determinata sit. *vt patet ex const. Clem. lib. 2. c. 29. 38. 39. lib. 8. c. 36. Less. vbi supra.* Atque ad eum modũ quo decimæ olim toti læuitarum tribui à populo soluebantur, & ab his decimarum decimæ sacerdotibus; *c. 1. X. de dec.* sic initio quidem ecclesiæ Christianis omnibus cor vnum, & anima vna erat, & bonorum omnium communio: vt ex damnatione Ananiæ, & vxoris, *Actor. 5.* patet: & *c. 1. Ad Corint. c. 16.* vbi Paulus si digna satis foret collecta se perlaturam eam scribit in Ierusalẽ: indiuisimque toti post hac cœtui clericorum decimæ soluebantur, vt & cedebant cætera bona ecclesiæ oblata: sed diuisis denique toto orbe diocesibus, & parochiis, distributio quidem mansit intra cuiusque limites; sed diuidebat singulis Episcopus, pro cuiusque merito, & necessitate. *c. Gelasius in c. quatuor c. vulteranè. 12. q. 2. c. statuimus. 16. q. 1. ita,* inquit, *vt portionem quartam quæ ad eos* (clericos) *pertinet sua Pontifex ordinatione distribuat, prout cuiusque locum meritumque cognoscit.* & iterum; *de quibus sicut sacerdotis intererit integram ministris ecclesiæ memoratam dependere quantitatem, sic clerus vltra delegatam sibi summam nihil insolenter nouerit expetendum.* sic etiam Concilium Tolet. *in c. vlt. de off. cust. omnes,* inquit, *oblationes & eleemosynas seu decimas inter fratres diuidat.* Successit ad extremum in singulos diuisio bonorum, adeoq; decimarum. postquam autem, inquit, Lessius *vbi sup. dub. 4.* Ecclesia diuisionem fecit, erectis beneficiorum titulis, singulis ea portio debetur, quæ cuiusque titulo attributa, & annexa est. Quomodo Alex. III. *in c. quoniam. X. de dec. si terræ,* inquit; *quæ arabiles sunt, intra certam alicuius ecclesiæ parochiam fuerunt, decimas earum* (tua parte retenta) *eidem ecclesiæ facias adsignari; alioquin ipsas secundum discretionem à Deo tibi datam, alij ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Ecclesiæ, inquit assignari: id est rectori illius, atque ministris; qui populo, qui ecclesiam faciunt, ecclesiastica Sacramenta ministrãt, & cultum diuinum peragunt. Rectorum quidem prima causa est, *c. cum contingat, &c. ibid.* sed non solorum, nisi sint soli, sed omnium ministrorum necessariorũ: quare etiamnum Concilium Trid. *sess. 21. c. 4.* rectores cogit, vbi populus nimis est numerosus, vt tot sacerdotes sibi adiungant, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum diuinum celebrandum: & vbi ecclesiarum parochialium aliquibus incolis difficilis accessus, nouas parochias erigi mandat. *Illis autem sacerdotibus,* inquit, *qui de nouo erunt ecclesiis nouiter erectis præficiendi competens assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus ad ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus.* Quare vbi in Ecclesia parochiali præter parochũ antiquitus institutus reperitur alius sacerdos, seu capellanus; cuius origo & fundatio non exstat, vsus tamen habet vt Capellano competere censeantur duæ tertiæ, parocho verò vna tertia antiquarum decimarum; atque integræ nouales; & super terris quibusdam, an ad antiquas an nouales earum decimæ pertinerent, orta est controuersia; & Pastor Capellanum spoliauit; existimo non spectare causam ad rigorem terminorum *c. 2. de rest. spol. in 6.* quod negat spoliatum restitui, nisi euidentur docuerit, quòd decimarum possessionem legitimè assecutus fuerit. in quam sententiam me agit bimembris ratio eiusdem capituli, *quia,* inquit, *eas occupasse iniustè verisimiliter præsumuntur, cùm proueniant ex prædiis intra alienam parochiam constitutis;* sitque manifestum, *nisi aliud ostendatur, eas de iure communi ad eandem ecclesiam pertinere.* Ecclesiam, inquit, non parochum dumtaxat. quæ prima causa est, vt alium à parocho eiusdem ecclesiæ ministrum, cum canonicis S. Nicolai conferendum, in rigore huius dispositionis, non existimẽ: ex rationibus supra

Et primi-nuo Christianismi more, etiam quoad quotam debentur.

Clero indiuisim olim.

Nunc cui assignatæ sunt.

Parochorũ prima causa est.

Et sacerdotum quibus indigent.

Qui non spectant, ad rigorem c. 2. de rest. spol. in 6. & quatet

supra deductis. altera est in verbis *ex prædiis intra alienam parochiã constitutis.* eo enim ipso quo intra alterius ecclesiæ limites decimæ sitæ sunt, alia ecclesia alterius iura, & diuisionẽ à iure factam interuertere videtur. quod non idem est de beneficio intra eandem ecclesiam ab antiquo existenti. Eo enim ipso quo in numerum ministrorum ecclesiæ quis relatus est, in stipendia venire consectarium est. Quare non exstante huius Capellaniæ titulo, cùm inueniatur solere ab omni memoria beneficium ab Episcopo conferri, vel in eo sacerdotem institui, & beneficiarium inter fructus suos decimas possidere; censendum erit vel ex distributione Episcopi fructus illos, atque decimas isti beneficio esse attributas, vel à laicis forte possessoribus decimarum beneficium illud fundatum, & decimas in illud translatas: quod vel solius Episcopi consensu fieri potest *c. cum Apostolica. X. de iis quæ fiunt à Prælat.* quem eo ipso exhibet, quo fundationem in titulũ beneficialem erigit. Atque hunc modum interuenisse hic credibile est, argumento à communiter accidentibus; eo quod plerarumque antiquarum decimarũ duæ tertiæ hic competierint laicis, relicta vna tertia pro congrua portione parochis: atq; illi seu de iure suæ possessionis ob Concilium Later. dubitantes, seu pietatis ergo, decimas suas in causam piam transscripserint. Itaque beneficia in eadẽ ecclesia fundata, eximenda censeo à rigore *d. c. 2. de rest. spol. in 6.* non iuero tamen inficias rectorem parochialem in potendis vindicandisq; decimis intra limites suæ parochiæ, etiam supra capellanos, fundatam in iure communi habere intentionẽ: *d. c. 2. in fin. d. c. quoniam c. cum contingat, 29. X. de decimis*, adeo vt Rebuffus id sentiat etiam obtinere cõtra quemlibet, quamuis Episcopum. *tract. de dec. q. 7. n. 4. & 5.* contra quem tamen nec obtinere rigorem existimauero *d. c. 2. de rest. spoliat. in 6.* Ideò quod & Episcopus per totam suam diœcesim suam quartam; vel quæ loco quartæ subrogata sunt (vt nunc vbique ferè certa bona & decimæ, non per singulas suæ diœcesis parochias quartæ episcopo competant, specialibus etiam plerumque titulis, non solo episcopali iure, *de quo in c. conquerente. X. de off. ord*) non resistente, sed fauente iure possideat: specialius tamen est ius parochi in sua parochia, quàm ius Episcopi in sua diœcesi, respectu non totius, sed singularium eius partium: atque ita specialis præsumptio pro parocho potior est, quàm generalis pro Episcopo. sic tamen quod si Episcopus est in diuturna possessione, non possit a parocho eiici, vel eiectus non restitui. quin imò si diuturnior est possessio, quilibet spoliatus redintegrari debet, præsertim si color titulo obduci aliquis possit. quando Alex. III. *in c. in litteris. X. de restit. spol.* responderit priùs de violenta eiectione, quàm de canonica institutione agi debere, quia *prædo etiam*, inquit, *est secundum rigorem iuris restituendus.* Ideoque mirum non est secundum Bartholomei Brixiensis opinionem sæpius iudicatum referri à Guid. Pap. *q.* 288. etiam pro laicis possessoribus decimarum. cuius etiã opinionem (vt & apud nos obtinet) seruari in Gallia fatetur Couuar. *d. c. 17. n. 6.* & Charondas *Resp. l. 1. c. 27.* quoad decimas antiquas, non nouales asserit. *d. c. 27. 28. 29.* etiam non obstantibus pactis eum parochorum prædecessoribus initis: quasi illos tantùm non successores ligantibus. Atque ideò de decimis infeudatis per laicos possessis, nec in petitorio quidem apud nos cognoscit iudex ecclesiasticus *ex Concordatis Brab.* Neque vero incapacitas spoliati, quam vrget Couuar. *ibid.* in laicis, (quamquam habent aliqualem capacitatem, vtile decimarum ius, etsi non spirituale & primarium, possidendi: *Less. d. loc. n. 19.*) obtinebat in Canonicis S. Nicolai: & incapacitatem in restitutione spoliati considerari

ſiderari negat Alex. III. *in c. item cum quis. X. de reſt. ſpol.* publicam quamuis & notoriam. *c. porro. X. de diuort.* obſtabat ius quidem illis pro eccleſia alia præſumtiuum, ſed neque illud poſſeſſionem inficit, quin cum aliquo titulo annis 40. præſcribant. *c. 1. de præſ. in 6.* Couuar. *ibid. n. 7.* (& ſi aliàs titulus in ea præſcriptione non deſideraretur) adeoque commodo poſſeſſionis iuuari poſſeſſor debeat, etiam antè finitam præſcriptionem, dummodo tamen titulum habeat. quem conſidero non allegaſſe Canonicos S. Nicolai, ſed ſolùm quòd aliquãdiu poſſediſſent. In quo etiam mentem Guidonis & Brixienſis fixam fuiſſe exiſtimo, & bene dixiſſe Archid. *vt refert Ioan. And. ad d. c. 2.* quòd propter fatuam allegationem actorum, Papa ſic debuit iudicare. quæ eò magis fatua videbitur, ſi verbum aliquamdiu accipiamus pro modico tempore. quare ſolutionem inquit Ioan. Andreæ, *contrariorum ſumunt quidam ex hoc verbo quaſi iſti ſe faterentur modico tempore poſſediſſe.* quo poſito, & contrario parochi ſpoliantis iure ex ſola demonſtratione ſuæ turris, *vt ait Charon.* apparenti, & ſine probationibus facti, *vt inquit Ioan. Andreæ:* non adeò mirabilis eſt *d. c. 2.* diſpoſitio: quæ vix aliter conciliari poteſt cum *d. c. in litteris c. licet Epiſcopus de præb. in 6. c. liter. de reſt. ſpol. l. 1. C. ſi per vim vel al. mod. l. 1. §. deiicit D. de vi & vi arm. c. referente. X. de præb.* quæ citat *Guid. & d. c. item cum quis d. c. porro.* Nàm & alia ratio qua maximè nititur Couuar. *& ab eo citati & ſequaces* quòd *d. c. 2.* diſpoſitio obtineat cùm vtrumque concurrit, ius aduerſarium ſpoliato, & amicum ſpolianti; non habet eum effectum *in d. c. porro*, vbi poſita publica & notoria parentela, ius amicum eſt vxori ſpolianti maritum, damnato legibus & canonibus thoro: marito autem damnati thori vxorem repetenti aduerſatur: & tamen ſpolians redigitur in manum ſpoliati. ſic & ius domino aſſiſtit, & aduerſatur prædoni, & hic tamen vt ille reſtituitur etiam contra notorium domini ius, & non obſtante notorio iuris defectu in prædone. *vt optimè Coraſ. Miſcell. l. 2. c. 2.* quia eiuſmodi reſtitutio non fundatur in iure ſpoliantis, ſed odio ſpoliationis. vt ſatis liquet *ex textu l. ſi quis in tantam C. vnde vi. c. fin. de ord. cog. d. c. in litteris. d. l. 1. §. qui à me. D. de vi & vi arm.* optimè autem Coraſius excipit, quando ius authoritatem præbet ad ſpoliandum. *vt in c. ſignificauit. de diuort.* vt liceat vxori diuertere ab adultero. quod ibi explicat. Quod autem attinet ad caſum manifeſtæ incapacitatis, non poſſum etiam ipſi Coraſio accedere, niſi cùm incapacitas ex iure diuino inducitur. *d. c. literas*, vel tanta ſit, quæ non poſſit aut vmquam ſoleat ſanari: vt ſi laicus diceret ſe eſſe in poſſeſſione epiſcopatus, eccleſiæ, &c. & ſpoliaretur à Prælato aut ſacerdote. *Innoc. in c. conſtitutus de fil. preſbyt.* Neque huc in eo iudicio pertinet *d. c. ad decimas*, vt Coraſ. Couuar. & alij cenſent, cùm non ſit hæc ſimplex incapacitas, ſed ſuper qua per contrarias conceſſiones frequenter ſoleat diſpenſari: atque tam frequenter hodie, vt totus hic noſter orbis plenus ſit titulis, quibus alij in aliorum parochijs decimas habeant. vt exiſtimem pauciores eſſe parochias, in quibus ſoli illi, quibus de iure competunt, decimas colligant; quàm vbi ſecus accidat: vt incapacitas hæc cauſa mihi quidem non videatur deciſionis, *d. c. 2. de Reſt. ſpol. in 6.* (& quòd ſi foret hodie ea iuris præſumptio à communiter accidentibus argumento parum eſſet eneruata) ſed eorum canonicorum allegatio, quod modico tempore poſſediſſent, ſine alio titulo. Cæterùm huiuſmodi controuerſia in materia ſpolij coniugalis Innoc. III. viſa fuit tam difficilis, vt *in d. c. literas* neutram ſententiam voluerit reprobare. quod *c. literas*, ſemel atque iterum perlegi hic meretur. Ideoque quamuis ſit Bonif. VIII. eo poſterior, & in delibera-

berationibus resolutior; tamen non possum induci, vt credam alio casu eum voluisse resoluere, quàm superiùs explicato. Cæterùm quod de nouallibus tradit Charondas *vbi supra*, non est extra rationem, dum constat nouales esse. quippe mox se offert prohibitio Concilij Later. sub Alex. III. habiti *in c. prohibemus. X. de dec.* ne quis laicus post Concil. Later. decimas acquirat. non igitur poterit habere nouales. quis enim eas extēdat vltra tempora Alex. III. cùm si cultura memoriam excedat, nouales non sint, minus probari possint. fuerunt & olim nouales etiam ante Concil. Later. vt & omni tempore, sed in hac materia prohibitæ earum possessionis, ad tempora illa distinctionem affigere oportet. neque enim prohibitio nouales tunc existentes ab antiquis tunc separauit: quæ autem post Concilium natæ sunt, & tamen memoriam excedunt, nisi instrumentis tales esse probentur, antiquæ esse, atque ante Concil. cultæ credentur. eadem ratione qua decimæ à laicis ab hominum memoria possessæ, iam ante idem Concilium Later. eodem in statu fuisse præsumuntur. *Menoch. de præsump. lib. 6. præsumpt. 86. Alex. Monet. tract. de dec. c. 5. n. 74. 103. & seq.* res quippe eo in statu olim fuisse præsumitur, in quo hodie inuenitur. neque enim mutatio præsumitur, nisi in iis in quibus ipsum tempus eam adfert. vt in ætate, attritione vestium, &c. *l. Sancimus. C. de testam. l. 3. l. 22. D. de prob.*

Nouales decimæ post Conc. Lat. natæ ad parochum pertinent, laici incapaces sunt, & qui tales allegat probare debet.

Quare qui noualem agrum dicit, ei incumbit probatio, non qui negat. *l. 2. D. de prob.* ei itidem qui antiquitus cultum dicit, incumbit probatio: sed non æquè: quia à præsumptione præsentis status iuuatur, quæ probationis speciem subit. vtrumque in hac causa fit. De probatione igitur vtriusque partis videamus.

Vbi parochus cum alio litigat, & quæritur an ex hoc agro intra suos limites sito decimæ ei debeantur, an alteri: non dubito, quin ex iis quæ supra citauimus, parochus fundatam habeat intentionem: vti quoad totam parochiam, sic quoad singulas eius partes. *c. cum in tua. X. de decimis*, nihilque ei probandum incumbat, sed plenè alter debeat probare, qui ius sibi contrarium habet. *c. cum contingat. in fin. ibid. c. 1. de præsc. in 6.*

Sed ex supposito quod supra tetigimus, quod capellano duæ tertiæ, parocho vna antiquarū decimarum, & integrè nouales competere censeantur; atque ita quæstio hæc facti tantùm controuertatur, an agri antiquitus culti, an nouales sint; decimæ antiquæ an nouales: videndum est cuius partis probationibus potius erit deferendum.

Videamus prius quid sit nouale. *Nouale est* inquit, *c. 1. de verb. sig. ager nunc primùm proscissus*, seu de nouo ad cultum reductus. de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuisset. *c. quid per nouale eod. c. 1. de verb. sig. in 6. & quæ traduntur ibidem ad verbum desertus.* In priuilegiis autē nouale illud quidem etiam intelligitur, sed, quia strictè & quàm minimo cum aliorum præiudicio intelligi debeat, etiam illud addendum est, quod parochialis ecclesia nullum, vel minimum antea percipiebat fructum, ex tali agro. *d. c. quid per nouale. Panorm. & Ioan. And. ibid.* sic quamuis proprietate Latini sermonis sylua, ex qua cæsa decimæ solutæ fuerunt, si extirpatis radicibus colatur, noualis fit; *l. Sylua. D. de V. S. l. vlt. D. de term. mot.* non tamen in hac materia priuilegiatiorū decimatorū: ex ratione & mente concedentis *d. c. quid & verf. fin.* ob parochi præiudicium, ob quod concessiones iuri contrariæ, & semper ferè ita singulariter in materia decimarum admodum restringendæ sunt. vt pluribus & sæpius Wames. *h. t. cons. 446. 440. 47. &c.* sic etiam area, vbi domus exusta est, aratro subdita, tamen hic noualis non est. *Wames. cons. 450. sub fin.* Cæterùm quia testes asserqui partem aliquam prædictorum agrorum, non ita pridem ad cultu-

Quid sit nouale & quomodo probetur.

ram

ram redactam asserunt, ideoque noualē esse contenditur; meminisse oportet eiusmodi partē recens cultam nancisci naturam prioris totius agri: *c. quod in dubiis. de consec. eccl. vel alt. cum non debeat*, inquit *c. cum in tua. X. de decimis una eademq́ ecclesia, seu* (vt alij legunt) *res diuerso iure censeri. l. qua de tota. D. de rei vind. Panorm. in c. 1. de V. S. Sabar. ibid. Moneta de dec. c. 4. n. 84.* neque enim glebæ singulæ sunt colendæ. *l. possidere de acquir. possess.* Quare si qua exstet memoria culturæ, non erit ager noualis. Quomodo autem non exstare probandum sit, docet Labeo *in l. si arbiter. D. de prob. si arbiter*, inquit, *animaduertere debeat, an operis facti memoria exstet: hoc et quærendum est, an aliquis meminerit id opus factum esse.* & infra, *sed cùm omniū hæc est opinio, nec audisse, nec vidisse, cùm id opus fieret, neque ex eis audisse qui vidissent, aut audissēt, & hoc infinitè similiter sursum versum acciderit, tum memoriam operis facti nō exstare.* Itaque per hoc, inquit *Zabarella in d. c. quid per nouale, habes casum mirabilem quod dictum vnius testis etiam deponentis de auditu auditus quantumcumq́ adscendendo, probat & excludit dictum multorum probantium non exstare memoriam.* cuius ratio est, quia ex quo, vt dicit *l. si arbiter, oportet probare omnium opinionem in non exstante memoria, infertur, quòd si vnus solus probabiliter opinatur contrarium, excluditur probatio de non exstante memoria. & iterum; & sic quomodocumque doceretur alicuius de loco esse probabilē opinionem, quod ager aliquando cultus fuisset, non esset probatum, quod esset nouale.* & hæc est vera sententia *c. 1. & c. quid per nouale. de verb. sig. Ita Zabarel. qui plura in hanc rem, & ante eum Innoc. vterque latissimè in d. c. quid per nouale, & in c. veniens eod. in 6. tractant*, & quàm facile doceatur aliquid non esse nouale, quomodo testes pauci dicentes, agrū olim cultū fuisse, multis negantibus præferantur: quomodo testes de auditu & auditu auditus recipiātur, & probent. quæ si perpendimus, vno ictu discutiuntur omnia, quæ cōtra testes culturā asserentes, hic allegata sunt: & statuendū est, memoriam exstare culturæ agrorū controuersorū, cùm & testes de visu sint aliqui, & multi de auditu.

Quod autem dicitur, etsi hodie colantùr & ante annos 40. cultos fuisse, alij ex visu, alij ex auditu referant; cùm & olim nouales aliqui agri facti sint, vt hodie, neque constet an tunc paucis ante annis ad culturam fuerint redacti, an vero iam olim colebantur, non videri assertionem de antiqua cultura probatam: sed iam ante diximus præsumendum in tali etiam statu fuisse, in quo ante annos 40. fuerunt, & hodie sunt.

Quo supposito, & quòd antiquarum decimarum duæ tertiæ capellano competant, vltimisque annis in agris controuersis turbatus sit à parocho: videtur non in possessionem tantùm reponendus, sed & declarandum hos agros ad antiquas decimas, & Capellanum spectare.

CONSVLTATIO VI.

Ecclesiasticas decimas esse immunes à laudimiis & iuribus laicis?

DEcimæ lege diuinâ imperatæ sunt, non ab hominibus institutæ. *c. Parochian. X. de decim. & in signum vniuersalis dominij, quasi quodam titulo speciali sibi dominus eas reseruauit*, inquit Concilium *gener. in c. cum non sit. X. de decimis.* Ideoque etiamnum hodie *diuina*, inquit Innoc. III. *in c. tua. constitutione debentur.* & quidem parochiis, vbi sacra baptismata dantur. *c. de decimis 16. q. 1.* Vnde spirituali iure exiguntur, & spirituales dicuntur. *d. c. tua.* vnde & sequitur quod ait Augustinus *c. decima 16. quæst. 1. decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit.* & sequitur Concilium

Trid. *s.25.c.12. nõ sunt*, inquit, *ferendi qui variis artibus decimas ecclesiis obuenientes subtrahere moliuntur, cùm decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas inuadunt.* Inde comminationes Augustini *vbi supra*, hæc est *Dei iustißima consuetudo, vt si illi decimam non dederis, tu ad decimam redigaris: dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti.*

Tamen ob necessitatem ecclesiæ, & ad illam iuuandam, sumptusque belli aduersùs infideles, decimæ quædã nobilibus pro ea militantibus fuerunt concessæ. *c. statuta. §. sane de Decim. in 6.* sed post Concilium Lateran. prohibitæ in laicos transferri aut minui. *c. prohibemus. X. de decim c. cum Apostolica de his quæ fiunt à Prælat. d. §. sane.*

Quamuis non feudales. Decimæ sic ante Conciliũ concessæ plerumque feudi nomine habentur. *d. §. sane.* & à locorum dominis, eorumq; vasallis, vt cæteri prouentus patrimoniales, & res feudales, ac sub huiusmodi oneribus possidentur, & speciatim in alienationibus, iura dominica laudimiaúe soluunt: vt penditur rerum emphyteuticarũ, ad earumque exemplum feudaliũ, censualium, cæterarumque directis dominis 50. nummus, vel ius retractus, *iuxta l. 3. C. de iur. emphyt.* vel maior secundùm mores, *aduersùs d. l. 3.* pretij pars datur: in recognitionem vtique dominij dominis directis competentis.

Sed omninò quæ penes parochos eiusm. non sunt. Itaque decimæ, quæ penes parochos sunt, ac iure spirituali competunt, quæ nunquam aliquibus dominis temporalibus, seu aliis laicis cõpetierunt, multò minùs ab aliquo laico releuantur, aut feudali nexu dependent, sed semper iure parochiali possessæ fuerunt, nullo onere laudimiorum occasione directi dominij competentiũ, grauari possunt à dominis locorum, quorum temporale dominium non respiciunt, sed manent in primigenia natura, vt spirituales sint, & in signum vniuersalis dominij Deo quasi totius Vniuersi domino speciali titulo *vt dicit d. c. cum non sit* reseruatæ.

Perperam ergo faciunt, & contra omne ius & fas, qui laudimia exigunt à parocho occasione decimarũ suarum parochialiũ, quæ nullo nexu feudali, seu alio respectu domino temporali obstringuntur, dum earũ prouentus obligantur pecuniis in extructionẽ domus prebyteralis ad reditum sumptis. quia eiusmodi obligatio nullatenus respicit aliquod directum dominium, vnde dictum est laudimia nasci. quod in easdem decimas domino temporali non cõpetit, sed Deo soli in signum, vt dictum est, vniuersalis dominij. Vnde *in c. fin. X. de reg. iur.* dicitur indignũ esse & ab ecclesiæ cõsuetudine alienum, vt pro spiritualibus quis homagium facere cõpellatur, adeoque idẽ est de laudimiis similibusúe iuribus si exigãtur ex decimis spiritualibus, vt sunt parochiales quas diximus.

CONSVLTATIO VII.

De noualibus, vt sint parocho debitæ, earumque concessione.

Parocho intra fines suæ parochiæ soli omnes competunt decimæ de iure cõmuni. *c. statuimus 16. q. 1. c. à nobis c. cum tua c. cùm contingat. X. de decim. c. fin. X. de paroch.* non alij: nisi de titulo doceat. *c. 1. de præsc. in 6.* sola decimatio, percipiendi consuetudo, possessio, vel præscriptio decimarũ per alios habita, ad nouales nõ extenditur. *c. tua c. ex parte c. cùm contingat. X. de dec.* sed concessio & indultum de integritate decimarum in parochiis propriis: *c. ex parte 27. X. de decim.* aut episcopalibus decimis: *c. quia circa. X. de priuil.* contra ipsum concedentẽ plenissime beneficiũ interpretãdo. *ibid.* sed & Wamesius *de decim. cons. 448.* concessionẽ decimarum generalius ad nouales extendit, etsi dissentit Couuar. *var. l. 1. c. 17. n. 13.* & illud Wamesius etiam ad consuetudinem immemorialem *ex glos. & Panorm. in d. c. cùm contingat* porrigit: excep- — Concessio decimarum an ad nouales extendatur?

tis

Concessio noualium ad quas

tis laicis. *ibid.* noualium tamen aliàs facta concessio ad iam ante ab aliis iustè possessas etiam nō porrigitur: nec vltra quotam quam in veteribus possidet impetrans, & vbi possidet: nec, si is solus omnes alias ibidem possideat, vltra medietatem noualium: exceptis Cisterciensibus & Carthusianis. qui tamen prouentuum portionem congruam sustentationi parochi relinquunt. *c. statuto 2. de dec. in 6.* ita vt futuræ nouales, seu quæ amodò fient, etiam in vim indulti impetrati, vel impetrandi, vltra medietatem regulariter peti non possint. *ibid.* §. 1.

Prioris decisionis ratio est, quia possessio & præscriptio non porrigitur vltra id quod possessum est. *l. 1. §. siquis hoc. D. de itin. act. pri.* itaque sic non possessum manet parochi. *Couuar. var. 1. c. 17. n. 3. d. c. cum contingat.* secundæ; quòd nunquam Princeps aut Pontifex intendit alteri ius auferre. *l. 2. § siquis à Princip. D. Ne quid in loc. publ. c. ex parte 3. & ibi Panorm. de decim.* vltimæ; ne nimium grauamen parochis inferatur. *d. c. 2. in princ. & §. 1. c. si quid in fin. X. de verbor. signif.* atque *in princip.* quidem *d. c. statuto* agitur de iure alteri iam quæsito non auferendo, quemadmodum & regula 17. Cancellariæ de non tollendo ius alteri quæsitum generaliter statuit; inferius autem *d. c. 2.* de iure ad rem futuram re ipsa nondum acquisito. etsi enim parochus ex præscripto iuris nouales rectè petat, cùm iam erunt: tamen nondum natarum ius præcisè quæsitum nondum est, quippe nondum entis nondum sunt qualitates.

Vnde intelligimus quomodo accipienda sit clausula in huiusmodi indultis inseri solita, *sine iuris præiudicio alieni*, vtique iuris iam quæsiti. alioquin nunquam effectū sortirentur huiusmodi indulta: nam semper parocho præiudicatur quoad ius circa nouales futuras acquirendū intra fines suæ parochiæ; vel episcopo, si illa limites nō habeat. eo enim casu decimæ intra eius diœcesim occurrentes ad illius ius ac dispositionem pertinent. *c. quoniam. X. de decim. c. in sacris 16. q. 1.* nam intra limites parochus etiam episcopū excludit. *c. fin. X. de paroch. c. vlt. X. vt lite pendent.*

An ad eas quæ olim aliis concessæ

Quoniam diximus concessiones noualiū nō extendi ad illas quæ iam tunc ab aliis iustè possidebantur: *d. c. 2. in princ.* Quæsitum est, quid si non possidebantur, quippe nondū extantes, sed concessio anterior earū quæ emersuræ essent in futurū aliis ibidē erat facta, an idem sit statuendum? Nempe episcopus in parochiis illimitatis certi districtus in sua diœcesi monasterio B. dederat nascituras nouales, saluo parochis tertio manipulo; & in aliis limitatis, vbi episcopus nihil hactenus perceperat: & dicendū est priorē concessionē præualere, cui expressè nō sit derogatū, seu de qua mentio facta non est: vt argumentatur *d. c. 2. in princ.* neque enim præsumitur concedens ius alteri competens voluisse auferre. & propterea indulta hic exhibita à Prælato G. continentia clausulam *sine iuris præiudicio alieni*, quamuis dispositio *d. c. 2.* nō sufficeret ad hanc decisionem inde eliciendā, subsidio erit ea indultorum clausula, & iuris communis definitio, de iure alteri nō tollendo, & specialis etiā decisio sumi videtur ex c. dudū *X. de priuil.*

Et vero non obstat iuri parochi etiam per noualiū concessionē præiudicari, quia illo firmius est ius monasterio B. ex huiusmodi cōcessione competens, expressa & speciali donatione episcopi, ad quem olim omnis partitio facultatum ecclesiæ pertinebat. vnde adhuc in parochiis illimitatis eandem retinuit. *d. c. quoniam X. de decim.* in limitatis autem, postquam facta est diuisio facultatū ecclesiæ, parochis quidem per consequentiam adscriptæ simul sunt decimæ veteres & nouales, sed olim non quasi omninò in proprietatem, sed administrationem, succedaneam episcopali, ad partitionem subalternam, reliquo ibidem clero, fabricæ, & pauperibus faciendam:

quam exinde præueniendo tam summi Pontifices quàm ordinarij, speciales cõcessiones his atque illis locis & causis piis fecerunt; iure ita permittente: *c. vlt. 16. q.* 1. atqui in toto iure certum est generi per speciem derogari, atque ita concessiones specialiter factas genericæ iuris dispositioni anteferri: ita tamen vt congrua penes parochos portio maneat. quo vergunt cautiones interpretatiuæ *in d. c.* 2. propositæ, & clausula d. concessionis *salua tertia gerba presbyteris ibidem parochialia ministraturis.* quæ portio, totæque decimæ, quæ apud parochos hodie supersunt, cum reliquo clero, fabricæ, pauperibus bona sua adscripta sint, ita parochis debentur, vt nec ab Episcopis iam ampliùs possint auferri, nisi per indirectum; scilicet per vniones: quas etiam nunc vetuit Conc. *Trid. s.* 24. *c.* 13.

An ad præteritas an futuras?

Quò minùs parochi ius lædatur, & quoniam odiosa sunt restringenda, nolunt quidam concessiones decimarum & indulta extendere ad futuras nouales, si decimæ veteres & nouales sint concessæ: *Charond. in Pandect. du droit Franchois l.* 1. *de la iurisdiction. c.* 13. *fol.* 136. sed dumtaxat ad illas, quarum vel possessionem parochus non accepit, vel quis alius sine vlla iuris specie inuasit. sed rarus is casus est, & propterea priuilegia fierent illusoria; & ea semper interpretatio accipienda est, quâ actus sustineri, & effectũ sortiri possit concessio; quæ non solet huiusmodi raritates respicere. *arg. l.* 3. 4. 5. 6. *D. de legib.* Et propterea dum *d. c.* 2. dicit indulti impetrati aut impetrandi pretextu vltra medietatem noualium, quæ amodo fient, peti non posse ab eo, qui solus omnes veteres possidet; satis indicat infra medietatem peti posse. idemque probat à contrario sensu §. *fin. ibid.* adeoque indulta ad nouales extendi censet Philip. Franc. *in d. c.* 2. quo facit *c. quia circa X. de priuil. l. si seruitus. D. de seruit. vrb. præd. l. vlt. C. Quæ res pign.* quinimò Wamesius *de decim. cons.* 448. ita indulta ad nouales futuras porrigit, vt nec præsentes velit complecti: sed Charondas, *vbi sup.* vbi decimæ etiam nouales disertè sunt in concessione expressæ, male id ob verba *ad illas noualium decimas*, *d. c.* statuto interpretatur affirmatiuè, cum textus loquatur negatiuè. Sed ea quæstio hic cessat, cum in laudis, seu arbitriis in hac causa exhibitis clarè ordinatum est de præsentibus, & imposterùm accreturis.

Quid si cum clausula ne quibus hactenus nomine decimæ nemo quicquam percepit?

Si quæ tamen verba indulti aliter suadeant, veluti si proprietati sermonis aptari aliter non potest voluntas, *c. Raynut. c. Rainal. X. de testam. DD. in l. Gallus. D. de lib. & posthum.* debebit concessio ad nouales tempore indulti extantes restringi: & quæsitum est an talia sint hæc; *de quibus nomine decimæ nihil aliquis hactenus percepit*; cum huiusmodi negatio seu priuatio, præsupponere seu inferre videatur habitum, seu facultatem percipiendi, quæ non est nisi in iam existentibus. At verò sine impropriatione verborũ rectè procedit hic sermo; *de noualibus non existentibus nemo percepit decimas*, negatiua enim prædicantur etiam de non ente, & maximè consuetus est istiusmodi loquendi modus, cum entia & non entia vno verborum complexu volumus comprehendere: vt hæc indultorum clausula nouales præteritas, præsentes, & futuras, quas nemo perceperit: nam ea spectat ad inculcandam dispositionem *d. c.* 2. quemadmodum in iisdem indultis in vlteriorem illius conformitatem etiam inseri solet hæc clausula; *pro ea portione qua veteres iustè percipitis*, vbi nota *portionem*; quæ illum excludit, qui solidas possidet. & nota iterum *iustè*; contra inuasores sine titulo, aut non iusto, vt à laico accepto. *c. tua in princ. & fin. X. eod. c. dudum ibid. d. c. statuto in fin.* Item *in parochiis vestris*; quod alludit ad *d. c. ex parte* 27. & possessiua illa vocabula proprietatem significant. *l. quintus* 2. §. *argent.*

argent. l. scribit D. de aur. & argent. leg. iuxta c. de monachis. X. de prabend. vbi Panorm. seu de patronatu vestro; quæ in ecclesiasticis parum distant. Rebuff. de decim. n. 103. 117. & sæpè ex incorporationibus parochiarum huiusmodi patronatus nascuntur, his præsertim locis. Wamesf. de decim. consf. 440. n. 10. vnde hi primitiui pastores dicuntur esse. Rebuff. ibid. sed rectiùs dissentit, negatque hoc ex nomine patronatus, & collatione præsumi Charond. resp. l. 1. r. 27. ideoque illius præsumptio facilè eliditur, si in literis vacare pastoratus dicantur; si conferri, si institui ibi presbyteri; si hi proprietarij dicantur: nam vnita non vacant, non conferuntur, deputantur tantùm in illis vicarij: denique si ecclesia illis solet conferri, plena administratio dari: nam ea vicariis nō competunt, sed parochis primitiuis ecclesiæ perpetuò sunt datæ: denique ad finem indultorum solet addi clausula; *sine iuris præiudicio alieni*; de qua mox egimus; & quam inculcat d. c. 2. Et vero, si ad rigorem loquamur, nouales futuræ dici non possunt ante nouationem, & culturam agri nouales; cum nondū sint: sed sermonis gratiâ res futuræ tanquam præsentium vocabulo significantur: sicut & ædificio futuro seruitutem imponi dicit l. si seruitus in fin. & ibi notata D. de seruit. Vrban. præd. adeoque de futuris accipi possunt hæc verba; *de quibus nihil aliquis nomine decimæ percepit.*

Quæ causæ ex quibus veterū possessoribus obtingunt nouales? Sed & quoniam *in d. c. cum contingat* excipitur, si qui in aliena parochia percipiunt decimas, ne possint nouales suas facere, *nisi rationabilis causa ostendatur, per quam appareat noualium decimas ad eos quoque pertinere*; statuendum est priuilegium concessum *in parochia propria* rationabilem causam esse: *d. c. ex parte:* nam is cuius parochia propria est, pro primitiuo pastore est, cui iura parochialia competunt saluâ vicario portione, *c. de monachis X. de præbend.* & in his non obtinet dispositio d. c. 2. Wamesf. de decim. consf. 440. n. 10. Papon. arrest. l. [illegible]. t. 12. de dec. nou. ar. 1. Maynard. l. 1. co. 30. quest. Rebuff. de congrua q. vlt. n. 111. 113. & seq. Grimaudet in Paraphra de decim. l. 2. c. 7. ad fin. DD. in c. quoniam X. de decim. Patitur secundò extensionem priuilegium indefinitè concessum; præsertim aduersùs concedentem. *d. c. quia circa.* quin & siquis ecclesiasticus (nam laicus incapax est d. c. dudum) præscripserit ius decimandi vniuersum per eam parochiam. *Ita Anton. de But. & alij in d. c. tua. Panorm. consf. 71. vel 72.* Ita vt parocho pars nulla sit relicta, quacumque parochiæ regione: nam id impediret ius, & considerationem vniuersi. *Wamesf. de decim. consf. 446. latè*: quamuis *consf. 440. n. 7.* etiam vniuersi considerationem admittere videatur in certo parochiæ districtu, seu confini ambitu. denique Wamesius *d. c. 446. n. 5.* causam extensionis rationabilem post alios refert, si ex fundis noualium priùs percipiebatur aliquid; quia fortè erant vel pascua, salicta, vel aliæ terræ alios fructus præter frumentum ferentes. Ad extremum consuetudo immemorialis ad nouales extensionem admittit. *Wamesf. d. consf. 448.* quod vices priuilegij subeat. Huiusmodi causis cessantibus ait idem *d. consf. 446. n. 5.* cessare extensionem. *d. c. cum contingat.* Sed enimuerò meminisse oportet, vbi de decimis agitur, pascua, hortos, areas domorum dirutarum, pomaria, arbusta, si aratro subiiciantur, noualia non esse. *Wamesf. ibid. consf. 449. n. 14.* (nam & talia culturam exigunt, & Romani primas tribuerunt culturæ pratorum. *vt idem Wamesf. consf. 40. n. 14. ex Columell. de re rustica. lib. 2. c. 17. 18.* meminit.) sed neque quæ decimalem fructum non ferebant, consitâ nunc specie decimabili: *Grimaudet in Paraphra l. 3. c. 4. n. 3.* neque agrum qui pluribus tantùm annis vacauit. *Wamesf. d. consf. 440. n. 12.* quia sufficit si vlla culturæ memoria sit: *c. 1. c. quid per. X. de verb. sig.*

Quod de vniuerso diximus, ex præscriptione tanquã vniuersi omninò accipiendum est, nam alioquin medietas noualium parocho relinquenda est. *d.c.2.§.1.* Itaque quod Prælatus G. in isto districtu, vbi nunc surgunt nouales, reliquas vniuersas possideat, ad rem nõ facit; quia non ex præscriptione, sed ex aliis titulis, laudis, & repartitione, seu permutatione quotarum ad certos angulos cum aliis decimatoribus facta: vt eã consequentiam non trahant extra fines titulorum, quibus alij, in quorum ius successit, possidebant. ex quo etiam sequitur; cùm is, qui in ius alterius succedit, eodem vti tantùm possit; nec in actis constet eosdem ius accrescendi habuisse, seu indultum, vt qua parte veteres possiderent, illis ibidem accrescerent nouales; eademque partitio posterior sit indultis, quæ Prælatus G. produxit; eademque noualium acquisitionem restringãt ad ratam veterum tempore indultorum possessarum; ad alias, huiusmodi partitione postmodũ acquisitas, indulta, natura odiosa & restringenda, porrigi non posse. quamuis enim per commutationẽ surrogata naturam sapere videri possent eorum quibus surrogantur: id sane de priuilegiis dici non potest, quæ de persona ad personam, de re vna ad aliam, de hoc loco ad alterum extensionẽ non patiuntur; præsertim cum præiuditio tertij: vt si vno angulo adiacent miriceta, vbi aliquando nouales surgere possint, & parocho obuenire; alteri angulo nihil sit confine, nisi quod sit cultum, adeoque nihil possit accrescere; *vt d.c. statuto in fin. & quæ ibi gloss. citat*, non admittunt mutationem cum tertij præiuditio. & propterea tam *d.c.2.* quàm indulta hæc specialia restringuntur ad loca, in quibus veteres decimas Prælati G. tum percipiebant.

Et quamuis constet Prælatum G. anno 1239. tertium manipulum habuisse cum Episcopo T. salua portione parochi; tamen id in veteribus tantùm decimis accipiendum est: cùm literæ an. 1220. nouales omnes iam ante detulissent Prælato B. & iterum literæ 1239. decimis Prælati G. certos fines proponunt fuisse positos, Prælatum super limitatione questum, arbitros limites laudo firmasse: neque vero probatum est an nouales, de quibus quæstio nunc, intra hos limites surrexerint, an extra limites, in quibus Prælato B. duæ omnium noualium tertiæ ante fuerant donatæ.

Et quamuis obiici posse videatur, parocho de iure tertij non esse permissum experiri, ideoque non vltra tertiam noualium petere posse, reliquas duas esse Prælati B. & ita Prælatum G. pro integris conueniri non potuisse: dicendum est tamen neque Prælatum G. de iure tertij excipere posse in hoc casu, in quo possessor simpliciter dicere non potest; *tua non interest, quoad te liberas ædes habeo*: quia parochus sine iure & actione non experitur. quoniam, vt demonstrauimus, quoad omnes decimas intentionem suam habet in iure fundatã: Prælato tamen B. exceptio competeret ex speciali concessione sibi facta; aduersùs quam, an æqua erit replicatio parochi super non receptione, super [illegible] vsu, aut contrario vsu, quo priuilegia amittuntur, aut compensatione portionis congruæ; non est Prælati G. disputare. quem etiam si parochus via facti spoliasset, restituendum non esse deciditur *in c.2. de rest. spol. in 6.* nisi titulo canonico exhibito, quo decimas in aliena parochia vindicare possit. adeoque parocho nuper beneficij possessionem adepto retinendæ decimarum noualium, etsi non antiquarum (quod tamen non distinguit *d.c.2.*) possessionis interdictũ aduersus plusquam quadragenarios possessores, etiã parochos primitiuos se asserentes, non obesse scribit Charond. *resp. lib. 1. resp. 27.*

An parocho obijci possit petenti decimas quæ dicantur alteri competere, tua nõ interest?

Cùm itaque nulla supradictarum causarum in casum nostrum incurrat, dicendum est, decimas, de quibus quæstio

quæstio, pastori loci esse adiudicandas, aduersùs omnes, qui ibi decimas percipiunt. constat enim ex dictis testium proprij nominis esse nouales decimas; terrasque, ex quibus surgunt, ante inundationem à nulla hominum memoria fuisse cultas; inidoneasque culturæ fuisse; inundatis superficie à mari alluente impingnatam, fruges nunc demum ferre posse: Prælatum G. primitiuũ parochum non esse: ecclesiam conferri solitam, non vicarium in ea deputari: actori pridem collatam cũ plenaria administratione: antecessores illius in antiquis monumentis vocari *erffachtighe prochie-papen*: id est, parochos proprietarios: titulũ etiam primæ acquisitionis Prælatus G. non exhibet, sed transactiones tantum, & lauda; quæ omnia strictè sunt excipienda: magis quàm liberalis concessio. Ius etiam vniuersum decimandi nemo ibi præscripsit. nam plures sunt cum parocho qui decimas colligunt, & si qui in hoc aut illo angulo eas in solidum possideat, nemo titulo præscriptionis, sed singuli diuerso, & omnes communi quadam, vt allegatur, commutatione quotarum pro certis agris, aut districtibus: quæ extra terminos suorum titulorum porrigi non possunt. consuetudo etiam immemorialis, solidas decimas in hoc angulo percipiendi, non est probata; vt daretur sufficere; & non requiri totius parochiæ: quia eã cõsuetudo vicem tantùm tituli idonei posset supplere, cùm nullus apparet: At hic tituli apparent, præsertim illa compermutatio; quæ idonea non est ad extensionem: præsertim post indulta inita, & in tertij præiudicium. Porrò Prælati B. productus titulus de veteribus quidem decimis non loquitur. vnde illi earum quota nulla est, quæ ex Ordinis indulto attrahat nouales: sed de noualibus loquitur titulus in certo districtu, quoad duos manipulos concessis in parochiis illimitatis indistinctè; in limitatis autem vbi ante non essent perceptæ: atqui in actis nihil docetur quid olim extra parochiæ limites fuerit, quid intra limites, vbi nihil perceptum. verùm siue intra, siue extra fines sit, cum satis sit probatum nomine decimæ nihil vnquam esse hîc perceptum, duo manipuli ei competerent: nisi non vsu, aut contrario vsu euanuisse priuilegium constet: cuius inquisitio nunc suspenditur. De aliis, pro quibus indultum noualium non allegatur, aut concessio vetus indefinita, vel laico iure decimas possident, nihil operæ pretium est dicere: cùm non tantùm laici, veteres possidentes, nouales non acquirant: sed neque ecclesiastici, qui à laicis acquisiuerunt. *d. c. statuto in fin.*

Quare & indulta dum aiunt, *pro portione qua veteres iustè possidetis*; censent aliqui excludere illas veteres, quæ non ritè à laicis acquisitæ sunt per ecclesiasticos alios quàm parochos: nam non omni modo licet acquirere, sed ex præscripto canonum, *c. vlt. 16. q. 1. c. ad Apostol. X. de his quæ fiunt à prælat. c. probibemus. X. de dec. c. nullus. X. de iur. patron. c. cum & plantare. X. de priuil.* vbi assensus episcopi exigitur: sed neque sufficit in iis, quæ non in feudum sunt datæ. *d. c. ad apost. in fin.* aliàs omninò sunt parochialibus ecclesiis restituendæ, non in laicos, aut clericos transferendæ. *d. c. prohibemus.* tametsi nec hoc in antiquitus à laicis possessis alio quàm feudi nomine hodie seruetur: nisi frequentioris vsus gratia feudi mentionem factam dicamus; quæ ex mente legislatoris complectatur quamcumque legitimam possessionem: vt puta immemorialem. Vnde in multis confirmationibus apostolicis decimarum à laicis in ecclesiasticos translatarũ huiusmodi verba legimus; *quas, vt alios suos reditus, possidebant*: feudi titulo, aut alio non expresso. vnde rectiùs dicemus hanc esse rationabilem causam, quam admittit *d. c. 2. in fin.* pro extensione veterum à laicis acquisitarum ad nouales. scilicet

Clausula concessionis qua veteres iustè possidetis, an comprehendat à laicis acquisitas?

non ex sola antiquitate acquisitionis, sed indulto simul obtento de noualibus; pro rata veterum iustè possessarum, acquirendis.

Pro parochis in noualibus in dubio respondendũ, & quatenus concordiis antecessorum extendẽdi.

Et sanè in dubio facile pro parochis est respondendum quoad nouales, non obstante possessione aliorum nondum præscripta, aut antecessorũ etiam concordiis. *Charond. resp. l.* 1. *r.* 27.28.29. *l.* 7. *r.* 6. præsertim si cõgrua portio eis deest. *d.r.*27. vel in certis rebus constituta non sit, sed per modum pensionis, seu mercedis stipẽdiariæ erogetur. nam Concil. Trid. *s.* 7. *c.* 7. in ipsis fructibus certis eam constituere permittit. quæ si per hoc rationabilem taxam excederet, potest pensionis fieri eatenus imposterum imminutio. quod eò magis hic recipi potest, quod ex munimentis constet parocho in veteribus suam portionem, & in noualibus tertiam fuisse asscriptam, quæ libris septem annuis exinde redempta in aliis monumentis narretur, quæ adhuc quotannis soluuntur: neque appareat huiusmodi alienationem solemniter factam in re liquida: cum aliàs ne quidem in dubia sine authoritate superiorum transigere parochis liceat: *c. statuimus c. veniens. X. de transact.* saltem vt successores obligent: *Charond. d. l.* 7. *resp.* 6. præsertim quoad nouales: *d. l.* 1. *resp.* 27. maximè cùm ex huiusmodi redemptione pretio frugum aucto, pecuniæ imminuto, non in dimidio tantùm, sed decuplo præsentis pretij læsio successerit: quæ cùm perpetuo grauet; semper recipere potest remedium: potissimum bono publico attento, quod ad animarum salutem melius curandam, exigit pastoratus bene esse dotatos: etiam in rebus certis. *d. c.* 7. *s.* 7. quo digniores semper ecclesiarum sponsi inuitentur: quodque decimæ hîc controuersæ tempore redemptionis non fuerint; neque ex productis munimentis constet etiam futuras nouales fuisse in redemtione comprehensas: sed magis præsumendũ sit, de illis actum, secundùm tunc præsentem illarum statum; & contractus cõmunibus verbis concepti ita sint accipiendi, vt in generali concessione non censeantur comprehensa, quæ quis in specie non esset concessurus. *c. in generali, & quæ ibi traduntur de reg. iur. in* 6. adeoque non solent pacta generalia extendi ad casus admodùm insolitos, & etiam à viro prudenti non præcogitatos, etiamsi pactum generale intercessisset de casibus præstandis. *Menoch. de arbit. cas.* 80. qualis est, quod tantus terrarum tractus naturâ sterilis, per has bellorum tempestates immisso per ruptos aggeres mari inundatus, & impinguatus, omniumque frugum ferax sit factus excluso iterum mari. vt omittamus non constare an perpetua fuerit illa redemptio, an temporalis. vt sæpe huiusmodi contractus olim fiebant etiam ad nonaginta nouem annos, sine proprietatis abdicatione, sed ea lege, vt lapso termino res in pristinum statum reuerteretur.

Præsertim nõ congruè dotato.

Quatenus ei transigere liceat?

& transactiones quatenus interpretandæ?

CONSVLTATIO VIII.

Cisterciensium immunitas à decimis, vt & hospitalariorum.

Cistercienses immunes sunt à decimis prædiorum suorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colunt: vt & templarij, & hospitalarij. ceteri vero noualium tantùm, quæ sic colunt, hortorum, & nutrimentorum animalium, *c.* 10. 11. 12. *X. de decim.* sed tamen id restrictum deinde, vt de terris de quibus ante aliis decimæ soluebantur, omninò soluantur: *c. nuper penult. ibid.* vetitumque terras comparare post Concilium Lateranense, vnde aliis ecclesiis decimæ soluebantur; nisi forte pro monasteriis nouiter fundandis. quæ tamen huiusmodi possessiones aliis tradere debent excolendas, vt decimæ soluantur: quin etsi ipsi colant, non sunt immunes: *d. c. penult.* multò minus si colant terras conductas. *c. dilecti, X. eod.*

Quoad terras quas propriis manibus aut sumtibus colunt.

Si alij antè decimas nõ percipiebant.

Vnde terras cultas vetantur emere nisi pro nouis domibus.

Sed

Deinconcessum vt nec soluant de terris quas aliis dant excolendas;

Sed Bonifacius VIII. concessit Cistercienſibus, vt de terris ſuis cultis & incultis, & quas etiam aliis concedunt excolendas; de quibus tamen aliquis decimas ſeu primitias non percepit, nec ipſi, nec cultores decimas ſoluant.

Tandem de nullis,

Martinus V. generaliter indulſit, vt à decimis eſſent immunes, tam de poſſeſsionibus habitis ante & poſt Concilium Lateranenſe, quàm de cætero habendis, etiam de noualibus, ſiue poſt Concilium huiuſmodi acquiſitis, & acquirendis, quæ propriis ſumptibus excolunt, ſeu excolent, quam aliàs quandocumque vel qualitercumque excolentur; & etiam de illis poſſeſſionibus, de quibus aliquis hactenus percepit, nec non de hortis, virgultis, & piſcationibus ſuis, & de ſuorum animalium nutrimentis. *Chopin. de ſacra polit. lib. 3. n. 8.* vbi in fine tamen pronuntiatum refert à Curia Pariſienſi, excipiendos eſſe fundos, quos nec propriis manibus, nec ſumptibus colunt. Priuilegium Martini V. *refertur ad longum in libro priuil. Ordinis Ciſtercienſis*, & confirmatum eſt à Sixto IV. Sed vereor in viridi non eſſe paſſim obſeruantia, quatenus excedit priuilegia Corpori iuris inſerta (quamuis Wameſ. *de decim. conſ.* 450. illa ex facto propugnet) præſertim quando erunt nouiter emptæ poſſeſſiones, ex quibus aliis decimæ ſoluebantur, aut non ipſi propriis manibus, aut ſumptibus colant, aut ſaltem partiarios forte habuerint colonos, qui de portione ſua decimas ſoluant, portione religioſorum immuni relictâ. Qui caſus ſic benignè interpretatur priuilegium Martini V. vbi dicit qualitercumque colantur. & inter munimenta Monaſterij S. Bernardi ad Scaldim extat priuilegium Alexandri IV. vt ſi animalia dederint in ſocietatem, de fœtibus decimas non ſoluant, quoad eam partem quæ eos contingit. Vnde in Priuilegiis diuerſimodè reſtricti non facile eſt hodie interuertenda poſſeſſio, ſiue religioſi ſint in poſſeſſione immunitatis, ſiue alij in poſſeſſione decimas percipiendi. Ea enim poſſeſſio argumento eſt, caſum ſeu fundum, de quo agitur, ſubiectum eſſe priuilegio, vel nō eſſe; vel priuilegiū receptum ibi eſſe, vel non eſſe: forte ex ratione *c. ſuggeſtum. X. de decimis* ſeu aliàs; donec aliud poſſeſſione potentius appareat documentum. poſſeſſio autem accipiendi decimas, ex cultura coloni non generat poſſeſſionem accipiendi ex cultura regularium, quia illa priuilegiata non eſt, vt hæc.

Sed non videtur ita generatim receptum.

Seruanda poſſeſſio ſeu vſus.

Terræ & decimæ antiquæ præſumuntur.

Decimæ etſi poſt Concilium Lateranenſe natæ ſunt, & tamen memoriam excedunt, niſi idoneis documentis tales eſſe probentur, antiquæ eſſe, atque ante Concilium cultæ credentur. eadem ratione quâ decimæ à laicis ab hominum memoria poſſeſſæ, iam ante idem Concilium Lateranenſe eodem in ſtatu fuiſſe præſumuntur. *Menoch. de præſumpt. lib. 6: præſumpt. 86. Monet. tract. de decimis c. 5. n. 74. 103. & ſeqq.* res quippe eo in ſtatu fuiſſe olim præſumitur, in quo hodie inuenitur: neque enim mutatio præſumitur, niſi in iis in quibus tempus eam adfert, vt in ætate, attritione veſtium, & ſimilibus. *l. ſancimus C. de teſtam. l. 3. l. 22. D. de probat.* ſed tamen hæc præſumptio generalis ſpeciali cedit, ſi qua indicia eluceant in contrarium. Verbi gratiâ, quòd pro noualibus ex fama habeantur, quòd poſſeſſio aliqua aliquando per aliquos actus aliter habita. In dubio autem manendum eſt in priuilegiis, quæ ſunt clara: vel redigendæ ſunt partes ad compoſitionem, quam etiam in terris antiquitùs cultis ſuadet Innoc. III. *d. c. nuper*, adeoque permittit tam ipſis, quàm eccleſiis, quæ ante ex illis decimas percipiebant: quamuis huiuſmodi compoſitio ad immobilium alienationem ſpectare meritò videatur: & addit politicam cauſam; vt in aliis diligentiùs priuilegia obſeruentur, & promptiùs à Prælatis eis iuſtitiæ complementum exhibeatur. quin & mandat

Nouales ex contraria obſeruātia, fama, &c.

In dubio conſultum componere

Nec ad id opus decreto cùm fiat iuris permiſſu.

mandat *d. c. suggestum* vt fiat compositio. quo fit vt & quod præcipitur, permitti censeatur, & epikeiam & æquitatem inspici, & insequi oporteat.

Benignus cum parochis incompetêter dotatis agendum cùm priuilegiû incipit esse nociuum.

Quòd si porrò præter commune dubium accedat specialis tenuitas parochi, eo magis res ad compositionem vrgenda est, quia nimis eo loci incipit priuilegium esse nociuum; & sic arbitrio boni viri restringendum *d. c. suggestum*, & quidem sic, vt congrua portio parocho maneat & congrua liberaliter.

Noualium portio pro veterû rata decrescit Cisterciens. aliàs parocho medietas.

Quare & portio noualium ex priuilegio plerisque Ordinibus concesso accrescens pro rata veterum decimarum, non comprehendit eas, quæ ab aliis tempore impetrationis priuilegij possidebantur, & ad loca tantùm spectat vbi ipsi antiquas possidebant, *c. 2. de decimis in 6.* & ad medietatē restringitur in futuris; si integras veteres possideant ibid. Tale autem datum esse Cisterciensibus constat *ex § 2. in fin. ibid.* vbi eos excipit à medietate noualium parocho relinquenda, saluâ tamen ei canonicâ portione. & refertur in libro priuilegiorum Ordinis Cisterciensis generale priuilegium Innocentij III. pro eodem Ordine. & habet d. monasterium S. Bernardi speciale ab Eugenio IV. habent simile diuersorum Pontificum multæ ecclesiæ collegiatæ sæculares: vt nostra Antuerpiensis.

An nunc nociua sint priuilegia ex c sugge-stum non generatim sed specialiter ex loci circumstantiis est videndum.

Porrò ex *d. c. suggestum & glos. ibid. aut Maldero de iust. tract. de decim. d. 5.* non est generaliter admittendum, vt quoniam multiplicata sunt monasteria Cisterciensia, & auctæ admodùm possessiones, dicantur priuilegia Ordini isti concessa, iam esse nociua, atque reuocata; sed est illud in vnoquoque casu referendum ad arbitriũm iudicis, qui circumspiciat loci, & temporis circumstantias, onera parochi, amplitudinem possessionum regularium, tenuitatem prouentuum parochialium, quemadmodum idem *c. suggestum* mandat componi super decimis, non autem priuilegium ex toto abrogat.

Et liberalius quàm côgrua portio ex decimis alienis assignatur.

Et vt minimum taxam amplam hisce casibus, quæ pro competentia parochorũ communiter statuta est, non tantùm relinqui, sed etiam liberaliorem oportet, quia maior ratio est, ne per priuilegiũ prouentus parochi proprius minuatur, quàm vt ex prouentu decimatorum proprio ad parochi competentiam pars auferatur. *arg. d. c. 2. § statuimus. vers. quia non est verisimile.*

In Capitulo quidem generali Abbates Cistercienses decreuerant ne imposterum ab eis terræ acquirerentur, de quibus alij decimas percepissent, nisi forte pro monasteriis de nouo fundandis, quas tunc aliis traderent excolendas; quod ab Innoc. erat confirmatum; sperante quòd faciliùs de cætero Ordinis priuilegia seruarentur: sed quoniam in contrarium multiplicatæ sunt molestiæ, diuersi Pontifices antiqua priuilegia restituerunt; Innoc. IV. Alexander IV. Honorius III. Bonifacius VIII. Martinus V. Honorius IV.

Antiqua priuilegia cur olim restituta.

Et Bonifacius quidem VIII. indulsit, vt de terris suis cultis vel incultis, quas aliis cederent imposterum excolendas, de quibus tamen aliquis decimas vel primitias non percepit, nullus ab eis, seu cultoribus terrarum, decimas aut primitias exigat.

Quoniam vero eadem priuilegia diuersis verbis & terminis vtuntur, & quidem Martinus V. & Sixtus IV. valde generalibus vt Cistercienses immunes sint, tam de terris acquisitis post, quàm ante Concilium, noualibus, hortis, pascuis, nemoribus, etiam quomodocumque & qualitercumque excolantur, nullibi tamen videamus eorum colonos immunitate decimarum gaudere, nec est verisimile terras olim acquisitas; & laboribus suis cultis, non tamen à decimis immunes, superueniente priuilegio Martini V. parochos passos deinceps immunitatem eis dari,

&

Ob contro-uersias facile componi. & prouentus suos, recipi solitos diminui; satius est quando de antiquis terris agitur, aut similibus casibus, negocium amicabiliter componi. quod probat & mandat Innoc. III. vt mox diximus; adeoque quamuis ad immobilium alienationē vtrimque transactio spectare videatur, non est scrupulus ingerendus, cùm procedat in vim facultatis à iure factæ: securius tamē est probari transactionem ab episcopo. quamuis & Maldero *vbi supra* necessarium videatur: præsertim si nimis generaliter transactio concipiatur, quando sanè non licet, *c. statuimus. c. veniens de transact. Wames. h. t. conf.* 447. *n.* 13. adeoque aliter facta parochi successorem non obligat. *Charond. resp. l. 7. r. 6.*

De Regularibus.

CONSVLTATIO I.

An conditio, si mundum reliquerit, per ingressum in Societatem aut beginagium, purificetur?

TEstator nepoti & nepti, si quis eorum mundum relinqueret, substituit alium nepotem, nepos Societatem Iesu est ingressus, neptis autem beginagiū, quæritur an hoc ipso mundum reliquerit, & substituto locum fecerit?

Dubia sane locutio est quid *mundus* significet, & quid *illum relinquere*. Augustinus *in Psal. 54. contra diabolum & angelos eius habemus*, inquit; *occultam luctam; ad quam nos armat Apostolus dicens; non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem; id est non aduersus homines quos videtis, sed aduersus principes, & potestates, & rectores mundi, tenebrarū harum: ne forte cum dixisset mundi, intelligeres demones esse rectores cæli & terræ: mundi dixit, amatorū mundi; mundi dixit, impiorum & iniquorum; mundi dixit, de quo in euangelio dicitur, & mundus eum non cognouit.* hoc sensu omnes christiani dicuntur mundum relinquere, seu ei renunciare per baptismum. sic qui in seculo pietatem colunt, etiam mundum relinquunt. Mundum relinquunt pij christiani.

Sed testator hic vir catholicus non tantū, sed & ipse in seculò pius aliud procul dubio intendit: sed an ingressum irreuocabilem professionemque ordinis ab ecclesia approbati, an tantùm institutum, & viuendi modum habitu saltem à vulgari more discretum, vt est etiam deuotariarum, non tantùm beginarum, controuertitur. Testator quid specialius intendit.

Et sanè deuotarias, canonissas, beginas, quodammodò seculum relinquere, & ecclesiasticas quodammodo censeri ex iis patet, quæ diximus *in iur. pont. nou. anal. de regular. n. 1. & seqq.* An beginæ videantur ecclesiasticæ?

Nouitios etiam dici seculo relicto ad vitam regularem migrare, & nouitiatum relinquentes ad seculum regredi: similemque modū loquendi vsitatum etiam esse in canonibus, patet *ex c. 19. 20. 21. 23. X. de regular. & c. 1. eod. in 6.* eodemque modo loquitur auth. *de nupt. c. 2. siue §. distrahuntur*, præsertim in verbis; *eo quod & iste quantū ad matrimonium videatur mori, aliud præ alio vitæ eligens iter.* Nouitij seculum dicuntur relinquere.

In contrarium tamen valdè facit, quòd beginæ, & multò magis deuotariæ dumtaxat, statū peculiarē nō habent: *Clem. 1. de relig. dom.* nec religiosæ sunt: *Clem. attendentes de regul.* non in sortem domini vocatæ, clericæue, sed laicæ sint; ita vt earū percussor non incidat in canonem *si quis suadente diabalo*: subsint magistratui seculari, & parocho populi, nisi vbi peculiaris est assignatus, non alicuius religionis prælato. Iesuitæ autem, & si facto voto simplici religiosi quidem fiunt, non tamen irreuocabiliter; sed dimitti possunt ex instituto & Constitutionibus Pij V. & Gregorij XIII. *de quibus Azor. inst. moral. l. 13. c. 7.* tametsi velint aliqui non nisi ex dimittendorum culpa. Beginæ statum peculiarem non habent.

Et

Nouitii nō simpliciter mundum relinquunt sed professi:

Et nouitij quidem, specie tenus, & proposito eorū considerato, quasi religiosi habentur, & priuilegiis eorum gaudent, sicut sponsa aliquādo pro vxore habetur, & cingendus pro cincto: sed in verborum rigore & veritate rei nondū religiosi sunt, nondum absolutè mundum reliquerunt. Ideoque quod dicitur in Auth. *ingressi C. de epis. & cler. quod ipso ingressu se & sua Deo dedicant*, de ingressu per professionem, non per nouitiatum accipiendum est. *vt ibi glossa & DD.* & similia à Iustiniano dicta, ita esse accipienda Gudelin. docet. *Iur. nouis. l. 6. c. 9.* & canones disertè tradunt habitum non facere monachum, sed professionem ipsam: *c. 13. 16. 22. X. de regular. c. 1. eod. in 6.* expressam quidem, vel tacitam; quæ tamen arguitur ex delatione habitus cum professis indistincti per annum *d. c. 22.* distincti quàm primum; *c. 23. ibid.* saltem per triduum: *c. 3. eod. in 6.* adeoque dicit Iustinianus, veste religiosâ non statim quempiā vestiendum: *Auth. de monach. c. 2. siue §. hinc autem*, sed tonsurâ & veste eorum, qui laici vocantur, vti debere: *non enim*, inquit, *facilis est vitæ hominum mutatio, sed cum animæ fit labore: & c. 3.* dum triennio toto ita permanserint monasticam promereri vestem, atque tonsuram: & tunc vocat migrantes *ad communem omnium (dicimus autem cælestem,* inquit) *dominum.* hæc ad cælestem dominum migratio derelictionem mundi, à quo videntur migrare, eodem significatu, verborumque vsu inferre videtur.

In Societate per votū quamuis simplex vetus sit religiosus, & mundum relinquit.

Igitur quoniam verba mentem significant: *l. Labeo §. idem. D. de supell. leg.* verba accipienda sunt cum effectu, *Tuscus V. Verba. concl. 90.* & in dubio, quando coniectura voluntatis non aliud iubet (nam vbi ea apparet, verbis præualet: *l. in condition. D. de Condit.*) is sermonis intellectus accipiendus est, quo iuris dispositio minùs alteratur, *Tusc. ibid. concl. 97.* videtur statuendum quoad eum, qui ingressus est Societatem, si nouitius adhuc est (nam de his vt de aliarum religionum nouitiis est statuendum *L. Molina de iust. & iur. d. 139.*) non dicendum reliquisse mundum, adeoque locum nondum fecisse substitutioni: sin autem primum votum fecerit; conditionem substitutionis euenisse, nec referre quod ea possit non durare, & post illud votum è Societate ille dimitti; quia sufficit semel impletam esse conditionem. *l. si quis. C. de instit. & substit.* vbi traditur, si quis filiam instituerit hæredem sub conditione, *si nupta fuerit*, quamuis à marito diuerterit, conditionem esse completam, aliâ veterum subtilitate resectâ. Conditionem autem hanc etiam iure improbatam non esse docet Menoch. *pres. l. 4. p. 83. n. 3. 22. & seqq.*

Et sine apostasia exire non potest.

Decidendi porrò ratio *in d. l. si quis* facit, vt non tantùm is, qui professus est in Societate, & sine apostasia sponte exire non potest (vt decisum est dictis Pij V. & Greg. XIII. Constitutionibus) sed à superioribus tantùm dimitti, locum faciat substituto: sed etiam begina ad seculum licitè regrediens, & contrahens matrimonium, conditionis implementum non irritaret, non magis quàm diuortium ibi ab vxore factum; si quidem quoad hanc semel exstitisse censeretur.

Secus in begina.

Sed, quoad beginam, dicendum videtur, cùm beginarum nullus sit ordo, nulla regula à Sede Apostolica probata, nullus status peculiaris, sed vt cæteræ de populo communi magistratui sæculari & ecclesiastico subsint, non esse mortuas mundo, non dereliquisse mundum, non migrasse ad cælestem dominum, adeoque non exstare conditionem per earum viuendi modum susceptum, nec fieri locum ei, qui in casum derelictionis mundi, substitutus est

Nec habitus sufficit cō quod religio non sit approbata, vel status illarum:

Nec obstat assumptio habitus beginarum; quia ille, etsi in religione approbata, non facit monachum; sed sola professio; vt præcitatis canonibus probatum est: beginarum autem institutum non est approbatum:

tum:

tum: *d. Clem.* 1. *de relig. dom. d. Clem. attendentes de stat. regular.* vt autē quis religiosus dicatur, professio in religione approbata à Sede Apostolica requiritur. *c. vlt. X. de relig. c. vlt. de relig. dom. c. vnic. de relig. in* 6. *Lessius de iust. & iur. l.* 2. *c.*41. *d.* 1. *n.*12. *&* 13. *& d.*7. alioquin pietas & religio generali nomine 1. pro virtute accipitur, quâ Deus colitur: 2. pro formula cultus diuini, qualis hodie Christianorum, & olim Iudæorum: 3. pro formula religionis specialis alicuius à Sede Apostolica approbatæ: *Lessius ibid. d.* 1. *n.* 2. Tertiam beginæ non habent; prima & secunda nihil habet peculiaris status, quo spectasse testator videtur.

Nec refert, quòd vlteriùs beginæ à communi populo multis pietatis exercitiis, aliisque notis distinguantur: quia illæ non faciunt peculiarem denominationem: nec pietas ita mundo est contraria, vt, si quis in sæculo piè & religiosè viuat, dicatur mundo mortuus, aut mundum mox dereliquisse: & vulgari populi sensu nostratibus dicuntur, quasi incipientes ipsæ, *beghinnen*, tanquam deliberantes, & aliquam religionis viam inchoantes, quâ deinde ad religionem aliquam regulæ approbatæ transeant, non verò quasi in illa subsistentes religiosè peculiariter dici possint: vt sic comparandæ sint nouitiis religionis alicuius approbatæ.

Potius instar nouitiorū sunt.

Nouitios autem iam ostendimus non dici absolutè reliquisse mundum, aut mundo mortuos esse, quod hodie eò magis recipiendum est, quod statuat Concil. Trid. *s.* 25. *de regul. c.* 15. quod sola professio post annum ætatis 16. & probationis expletum, admittenda sit; antè facta nulla sit, *nullos producat effectus*: & *c.* 16. *ibid.* quod nulla bonorum renunciatio inducatur, nisi secutâ professione, aliaque omnis, nisi ad formam ibidem expressam facta, nullius sit effectus; vbi & ratio valdè suffragatur, quæ exprimitur *in versic. ne hac occasione*, vt, etsi in terminis casus ibi noster non tractetur, mens tamen Concilij satis videatur apparêre, vt nouitiatus, non secutâ professione, religiosum quem non faciat censeri; vel mundum reliquisse, nondum secutâ professione, institutioneúe excidisse; aut substituto, in casum derelicti mundi, locum fecisse.

Qui mundum nondum relinquunt:

Præsertim post Tridentinum.

Eoque magis hæc sententia videtur recipienda in casu nostro, quòd testator hic peculiariter non videatur respexisse causam conseruandæ familiæ, agnationis, aut cognationis, sed omnes casus, quos in plures distinxit, restrinxerit ad ætatem 25. annorum, post quam, siue in sæculo maneant, siue ad religionem transeant, fideicommissariam substitutionem remittit; disponendi, testandique facultatem facit; solum in casum intestati eandem reseruat: eâ tantùm, vt videtur, intentione, vt iam nepotes plenâ ætate, pleno iudicio de rebus suis maturè statuere possint: cùm infirmior ætas aliorum decipulis, illecebrisque subiecta sit; & indiscretæ aliquando deuotioni, quam cum sale prudentioris ætatis temperandam putauerit: quia *Honor Regis iudicium diligit. ps.* 90.

Et attentis aliis in hoc casu circūstantiis, verbisque vnde mens loquentis propius intelligi videtur.

CONSVLTATIO II.

De religiosa paupertate.

RELigiosæ paupertatis effectus explicatur *c. non dicatis* 12. *q.* 1. *c. monachi de stat. monach. c. cum ad monasterium eod. c.* 2. *s.* 25. *de reg. Concil. Trid.* vt *nemini sit quidpiam proprium, sed omnia communia: nemo sibi videatur quidquam habere, sed superior singulis distribuat, prout cuique opus fuerit: & cum facultatibus non tantùm, sed & voluntatibus propriis renuntiauerint, certum est nihil eos habere, possidere, dare, vel accipere sine superioris licentia debere. d. c. nō dicatis*; superiorē autem nihil eis superfluum dare, nihil necessarium dene-

Nulli religioso est quicquam proprium.

quam exinde præueniendo tam summi Pontifices quàm ordinarij, speciales cõcessiones his atque illis locis & causis piis fecerunt; iure ita permittente *c.vlt.16.q.* 1. atqui in toto iure certum est generi per speciem derogari, atque ita concessiones specialiter factas genericæ iuris dispositioni anteferri: ita tamen vt congrua penes parochos portio maneat. quo vergunt cautiones interpretatiuæ *in d.c.2.* propositæ, & clausula d. concessionis *salua tertia gerba presbyteris ibidem parochialia ministraturis*. quæ portio, totæque decimæ, quæ apud parochos hodie supersunt, cum reliquo clero, fabricæ, pauperibus bona sua adscripta sint, ita parochis debentur, vt nec ab Episcopis iam ampliùs possint auferri, nisi per indirectum; scilicet per vniones: quas etiam nunc vetuit Conc. *Trid. s.24. c.13.*

An ad præteritas an futuras?

Quò minùs parochi ius lædatur, & quoniam odiosa sunt restringenda, nolunt quidam concessiones decimarum & indulta extendere ad futuras nouales, si decimæ veteres & nouales sint concessæ: *Charond. in Pandect. du droit Franchois l. 1. de la iurisdiction. c.13. fol.136.* sed dumtaxat ad illas, quarum vel possessionem parochus non accepit, vel quis alius sine vlla iuris specie inuasit. sed rarus is casus est, & propterea priuilegia fierent illusoria; & ea semper interpretatio accipienda est, quâ actus sustineri, & effectũ sortiri possit concessio; quæ non solet huiusmodi raritates respicere. *arg. l. 3. 4. 5. 6. D. de legib.* Et propterea dum *d.c.2.* dicit indulti impetrati aut impetrandi pretextu vltra medietatem noualium, quæ amodo fient, peti non posse ab eo, qui solus omnes veteres possidet; satis indicat infra medietatem peti posse. idemque probat à contrario sensu §. *fin. ibid.* adeoque indulta ad nouales extendi censet Philip. Franc. *in d. c.2.* quo facit *c.* quia circa *X. de priuil. l. si seruitus. D. de seruit. vrb. præd. l. vlt. C. Quæ res pign.* quinimò Wamesius *de decim. cons.448.* ita indulta ad nouales futuras porrigit, vt nec præsentes velit complecti: sed Charondas, *vbi sup.* vbi decimæ etiam nouales disertè sunt in concessione expressæ, male id ob verba *ad illas noualium decimas, d. c.* statuto interpretatur affirmatiuè, cum textus loquatur negatiuè. Sed ea quæstio hic cessat, cum in laudis, seu arbitriis in hac causa exhibitis clarè ordinatum est de præsentibus, & imposterùm accreturis.

Quid si cum clausula ne quibus hactenus nomine decimæ nemo quisquam percepit?

Si quæ tamen verba indulti aliter suadeant, veluti si proprietati sermonis aptari aliter non potest voluntas, *c. Raynut. c. Rainal. X. de testam. DD. in l. Gallus. D. de lib. & posthum.* debebit concessio ad nouales tempore indulti extantes restringi. & quæsitum est an talia sint hæc; *de quibus nomine decimæ nihil aliquis hactenus percepit*; cum huiusmodi negatio seu priuatio, præsupponere seu inferre videatur habitum, seu facultatem percipiendi, quæ non est nisi in iam existentibus. At verò sine impropriatione verborũ rectè procedit hic sermo; *de noualibus non existentibus nemo percepit decimas*, negatiua enim prædicantur etiam de non ente, & maximè consuetus est istiusmodi loquendi modus, cum entia & non entia vno verborum complexu volumus comprehendere: vt hæc indultorum clausula nouales præteritas, præsentes, & futuras, quas nemo perceperit: nam ea spectat ad inculcandam dispositionem *d.c. 2.* quemadmodum in iisdem indultis in vlteriorem illius conformitatem etiam inseri solet hæc clausula; *pro ea portione qua veteres iustè percipitis*, vbi nota *portionem*; quæ illum excludit, qui solidas possidet. & nota iterum *iustè*; contra inuasores sine titulo, aut non iusto, vt à laico accepto. *c. tua in princ. & fin. X. eod. c. dudum ibid. d. c. statuto in fin.* Item *in parochiis vestris*; quod alludit ad *d. c. ex parte* 27. & possessiua illa vocabula proprietatem significant. *l. quintus* 2. §. *argent.*

argent. l. scribit D. de aur. & argent. leg. iuxta c. de monachis. *X. de præbend. vbi Panorm.* seu *de patronatu vestro*; quæ in ecclesiasticis parum distant. *Rebuff. de decim. n.* 103. 117. & sæpè ex incorporationibus parochiarum huiusmodi patronatus nascuntur, his præsertim locis. *Wames. de decim. cons.* 440. *n.* 10. vnde hi primitiui pastores dicuntur esse. *Rebuff. ibid.* sed rectiùs dissentit, negatque hoc ex nomine patronatus, & collatione præsumi Charond. *resp. l.* 1. *r.* 27. ideoque illius præsumptio facilè eliditur, si in literis vacare pastoratus dicantur; si conferri, si institui ibi presbyteri; si hi proprietarij dicantur: nam vnita non vacant, non conferuntur, deputantur tantùm in illis vicarij: denique si ecclesia illis solet conferri, plena administratio dari: nam ea vicariis nō competunt, sed parochis primitiuis ecclesiæ perpetuò sunt datæ: denique ad finem indultorum solet addi clausula; *sine iuris præiudicio alieni*; de qua mox egimus; & quam inculcat *d. c.* 2. Et vero, si ad rigorem loquamur, nouales futuræ dici non possunt ante nouationem, & culturam agri nouales; cum nondū sint: sed sermonis gratiâ res futuræ tanquam præsentium vocabulo significantur: sicut & ædificio futuro seruitutem imponi dicit l. si seruitus *in fin. & ibi notata D. de seruit. Vrban. præd.* adeoque de futuris accipi possunt hæc verba; *de quibus nihil aliquis nomine decimæ percepit.*

Quæ causæ ex quibus veterū possessoribus obtingunt nouales?

Sed & quoniam *in d. c. cum contingat* excipitur, si qui in aliena parochia percipiunt decimas, ne possint nouales suas facere, *nisi rationabilis causa ostendatur, per quam appareat noualium decimas ad eos quoque pertinere*; statuendum est priuilegium concessum *in parochia propria* rationabilem causam esse: *d. c. ex parte*: nam is cuius parochia propria est, pro primitiuo pastore est, cui iura parochialia competunt saluâ vicario portione, *c. de monachis X. de præbend.* & in his non obtinet dispositio *d. c.* 2. *Wames. de decim. cons.* 440. *n.* 10. *Papon. arrest. l.* 1. *t.* 12. *de dec. nou. ar.* 1. *Maynard. l.* 1. *co.* 30. *quest. Rebuff. de congrua q. vlt. n.* 111. 113. *& seq. Grimaudet in Paraphra de decim. l.* 2. *c.* 7. *ad fin. DD. in c. quoniam X. de decim.* Patitur secundò extensionem priuilegium indefinitè concessum; præsertim aduersùs concedentem. *d. c. quia circa.* quin & si quis ecclesiasticus (nam laicus incapax est *d. c.* dudum) præscripserit ius decimandi vniuersum per eam parochiam. *Ita Anton. de But. & alij in d. c. tua. Panorm. cons.* 71. *vel* 72. Ita vt parocho pars nulla sit relicta, quacumque parochiæ regione: nam id impediret ius, & considerationem vniuersi. *Wames. de decim. cons.* 446. *latè*: quamuis *cons.* 440. *n.* 7. etiam vniuersi considerationem admittere videatur in certo parochiæ districtu, seu confini ambitu. denique Wamesius *d. c.* 446. *n.* 5. causam extensionis rationabilem post alios refert, si ex fundis noualium priùs percipiebatur aliquid; quia fortè erant vel pascua, salicta, vel aliæ terræ alios fructus præter frumentum ferentes. Ad extremum consuetudo immemorialis ad nouales extensionem admittit. *Wames. d. cons.* 448. quod vices priuilegij subeat. Huiusmodi causis cessantibus ait idem *d. cons.* 446. *n.* 5. cessare extensionem. *d. c. cum contingat.* Sed enimuerò meminisse oportet, vbi de decimis agitur, pascua, hortos, areas domorum dirutarum, pomaria, arbusta, si aratro subiiciantur, noualia non esse. *Wames. ibid. cons.* 449. *n.* 14. (nam & talia culturam exigunt, & Romani primas tribuerunt culturæ pratorum. *vt idem Wames. cons.* 40. *n.* 14. *ex Columell. de re rustica. lib.* 2. *c.* 17. 18. meminit.) sed neque quæ decimalem fructum non ferebant, consitâ nunc specie decimabili: *Grimaudet in Paraphra l.* 3. *c.* 4. *n.* 3. neque agrum qui pluribus tantùm annis vacauit. *Wames. d. cons.* 440. *n.* 12. quia sufficit si vlla culturæ memoria sit. *c.* 1. *c. quid per. X. de verb. sig.*

 Quod

Quod de vniuerso diximus, ex præscriptione tanquã vniuersi omninò accipiendum est, nam alioquin medietas noualium parocho relinquenda est. *d. c.* 2. §. 1. Itaque quod Prælatus G. in isto districtu, vbi nunc surgunt nouales, reliquas vniuersas possideat, ad rem nõ facit; quia non ex præscriptione, sed ex aliis titulis, laudis, & repartitione, seu permutatione quotarum ad certos angulos cum aliis decimatoribus facta: vt ea consequentiam non trahant extra fines titulorum, quibus alij, in quorum ius successit, possidebant. ex quo etiam sequitur; cùm is, qui in ius alterius succedit, eodem vti tantùm possit; nec in actis constet eosdem ius accrescendi habuisse, seu indultum, vt qua parte veteres possiderent, illis ibidem accrescerent nouales; eademque partitio posterior sit indultis, quæ Prælatus G. produxit; eademque noualium acquisitionem restringãt ad ratam veterum tempore indultorum possessarum; ad alias, huiusmodi partitione postmodũ acquisitas, indulta, natura odiosa & restringenda, porrigi non posse. quamuis enim per commutationẽ surrogata naturam sapere videri possent eorum quibus surrogantur: id sane de priuilegiis dici non potest, quæ de persona ad personam, de re vna ad aliam, de hoc loco ad alterum extensionẽ non patiuntur; præsertim cum præiuditio tertij: vt si vno angulo adiacent miriceta, vbi aliquando nouales surgere possint, & parocho obuenire; alteri angulo nihil sit confine, nisi quod sit cultum, adeoque nihil possit accrescere; *vt d. c. statuto in fin. & quæ ibi glos. citat*, non admittunt mutationem cum tertij præiuditio. & propterea tam *d. c.* 2. quàm indulta hæc specialia restringuntur ad loca, in quibus veteres decimas Prælati G. tum percipiebant.

Et quamuis constet Prælatum G. anno 1239. tertium manipulum habuisse cum Episcopo T. salua portione parochi; tamen id in veteribus tantùm decimis accipiendum est: cùm literæ an. 1220. nouales omnes iam ante detulissent Prælato B. & iterum literæ 1239. decimis Prælati G. certos fines proponunt fuisse positos, Prælatum super limitatione questum, arbitros limites laudo firmasse: neque vero probatum est an nouales, de quibus quæstio nunc, intra hos limites surrexerint, an extra limites, in quibus Prælato B. duæ omnium noualium tertiæ ante fuerant donatæ.

An parocho obijci possit petenti decimas quæ dicantur alteri competere, tua nõ interest?

Et quamuis obiici posse videatur, parocho de iure tertij non esse permissum experiri, ideoque non vltra tertiam noualium petere posse, reliquas duas esse Prælati B. & ita Prælatum G. pro integris conueniri non potuisse: dicendum est tamen neque Prælatum G. de iure tertij excipere posse in hoc casu, in quo possessor simpliciter dicere non potest; *tua non interest, quoad te liberas ædes habeo*: quia parochus sine iure & actione non experitur. quoniam, vt demonstrauimus, quoad omnes decimas intentionem suam habet in iure fundatã: Prælato tamen B. exceptio competeret ex speciali concessione sibi facta; aduersùs quam, an æqua erit replicatio parochi super non receptione, super non vsu, aut contrario vsu, quo priuilegia amittuntur, aut compensatione portionis congruæ; non est Prælati G. disputare. quem etiam si parochus via facti spoliasset, restituendum non esse deciditur *in c. 2. de rest. spol. in 6.* nisi titulo canonico exhibito, quo decimas in aliena parochia vindicare possit. adeoque parocho nuper beneficij possessionem adepto retinendæ decimarum noualium, etsi non antiquarum (quod tamen non distinguit *d. c.* 2.) possessionis interdictũ aduersus plusquam quadragenarios possessores, etiã parochos primitiuos se asserentes, non obesse scribit Charond. *resp. lib.* 1. *resp.* 27.

Cùm itaque nulla supradictarum causarum in casum nostrum incurrat, dicendum est, decimas, de quibus quæstio

quæstio, pastori loci esse adiudicandas, aduersùs omnes, qui ibi decimas percipiunt. constat enim ex dictis testium proprij nominis esse nouales decimas; terrasque, ex quibus surgunt, ante inundationem à nulla hominum memoria fuisse cultas; inidoneasque culturæ fuisse; inundatis superficiē à mari alluente impingnatam, fruges nunc demum ferre posse: Prælatum G. primitiuū parochum non esse: ecclesiam conferri solitam, non vicarium in ea deputari: actori pridem collatam cū plenaria administratione: antecessores illius in antiquis monumentis vocari *erffachtighe prochie-papen*: id est, parochos proprietarios: titulū etiam primæ acquisitionis Prælatus G. non exhibet, sed transactiones tantum, & lauda; quæ omnia strictè sunt excipienda: magis quàm liberalis concessio. Ius etiam vniuersum decimandi nemo ibi præscripsit. nam plures sunt cum parocho qui decimas colligunt, & si qui in hoc aut illo angulo eas in solidum possideat, nemo titulo præscriptionis, sed singuli diuerso, & omnes communi quadam, vt allegatur, commutatiōne quotarum pro certis agris, aut districtibus: quæ extra terminos suorum titulorum porrigi non possunt. consuetudo etiam immemorialis, solidas decimas in hoc angulo percipiendi, non est probata; vt daretur sufficere; & non requiri totius parochiæ: quia eā cōsuetudo vicem tantùm tituli idonei posset supplere, cùm nullus apparet: At hic tituli apparent, præsertim illa compermutatio; quæ idonea non est ad extensionem: præsertim post indulta inita, & in tertij præiudicium. Porrò Prælati B. productus titulus de veteribus quidem decimis non loquitur. vnde illi earum quota nulla est, quæ ex Ordinis indulto attrahat nouales: sed de noualibus loquitur titulus in certo districtū, quoad duos manipulos concessis in parochiis illimitatis indistinctè; in limitatis autem vbi ante non essent perceptæ: atqui in actis nihil docetur quid olim extra parochiæ limites fuerit, quid intra limites, vbi nihil perceptum. verùm siue intra, siue extra fines sit, cum satis sit probatum nomine decimæ nihil vnquam esse hîc perceptum, duo manipuli ei competerent: nisi non vsu, aut contrario vsu euanuisse priuilegium constet: cuius inquisitio nunc suspenditur. De aliis, pro quibus indultum noualium non allegatur, aut concessio vetus indefinita, vel laico iure decimas possident, nihil operæ pretium est dicere: cùm non tantùm laici, veteres possidentes, nouales non acquirant: sed neque ecclesiastici, qui à laicis acquisiuerunt. *d. c. statuto in fin.*

Quare & indulta dum aiunt, *pro portione qua veteres iustè possidetis*; censent aliqui excludere illas veteres, quæ non ritè à laicis acquisitæ sunt per ecclesiasticos alios quàm parochos: nam non omni modo licet acquirere, sed ex præscripto canonum. *c. vlt. 16. q. 1. c. ad Apostol. X. de his quæ fiunt à prælat. c. prohibemus. X. de dec. c. nullus. X. de iur. patron. c. cum & plantare. X. de priuil.* vbi assensus episcopi exigitur: sed neque sufficit in iis, quæ non in feudum sunt datæ. *d. c. ad apost. in fin.* aliàs omninò sunt parochialibus ecclesiis restituendæ, non in laicos, aut clericos transferendæ. *d. c. prohibemus.* tametsi nec hoc in antiquitus à laicis possessis alio quàm feudi nomine hodie seruetur: nisi frequentioris vsus gratia feudi mentionem factam dicamus; quæ ex mente legislatoris complectatur quamcumque legitimam possessionem: vt puta immemorialem. Vnde in multis confirmationibus apostolicis decimarum à laicis in ecclesiasticos translatarū huiusmodi verba legimus; *quas, vt alios suos reditus, possidebant*: feudi titulo, aut alio non expresso. vnde rectiùs dicemus hanc esse rationabilem causam, quam admittit *d. c. 2. in fin.* pro extensione veterum à laicis acquisitarum ad nouales. scilicet

Clausula concessionis qua veteres iustè possidetis, an comprehendat à laicis acquisitas?

non ex sola antiquitate acquisitionis, sed indulto simul obtento de noualibus; pro rata veterum iustè possessarum, acquirendis.

Pro parochis in noualibus in dubio respondendũ, & quatenus concordiis antecessorum extendũt;

Et sanè in dubio facile pro parochis est respondendum quoad nouales, non obstante possessione aliorum nondum præscripta, aut antecessorũ etiam concordiis. *Charond. resp. l. 1. r.* 27. 28. 29. *l. 7. r. 6.* præsertim si cõgrua portio eis deest. *d. r. 27.* vel in certis rebus constituta non sit, sed per modum pensionis, seu mercedis stipẽdiariæ erogetur. nam Concil. Trid. *s. 7. c. 7.* in ipsis fructibus certis eam constituere permittit. quæ si per hoc rationabilem taxam excederet, potest pensionis fieri eatenus imposterum imminutio. quod eò magis hic recipi potest, quod ex munimentis constet parocho in veteribus suam portionem, & in noualibus tertiam fuisse asscriptam, quæ libris septem annuis exinde redempta in aliis monumentis narretur, quæ adhuc quotannis soluuntur: neque appareat huiusmodi alienationem solemniter factam in re liquida: cum aliàs ne quidem in dubia sine authoritate superiorum transigere parochis liceat: *c. statuimus c. veniens. X. de transact.* saltem vt successores obligent: *Charond. d. l. 7. resp. 6.* præsertim quoad nouales: *d. l. 1. resp. 27.* maximè cùm ex huiusmodi redemptione pretio frugum aucto, pecuniæ imminuto, non in dimidio tantùm, sed decuplo præsentis pretij læsio successerit: quæ cùm perpetuo grauet; semper recipere potest remedium: potissimum bono publico attento, quod ad animarum salutem melius curandam, exigit pastoratus bene esse dotatos: etiam in rebus certis. *d. c. 7. s. 7.* quo digniores semper ecclesiarum sponsi inuitentur: quodque decimæ hîc controuersæ tempore redemptionis non fuerint; neque ex productis munimentis constet etiam futuras nouales fuisse in redemtione comprehensas: sed magis præsumendũ sit, de illis actum, secundùm tunc præsentem illarum statum; & contractus cõmunibus verbis concepti ita sint accipiendi, vt in generali concessione non censeantur comprehensa, quæ quis in specie non esset concessurus. *c. in generali, & quæ ibi traduntur de reg. iur. in 6.* adeoque non solent pacta generalia extendi ad casus admodùm insolitos, & etiam à viro prudenti non præcogitatos, etiamsi pactum generale intercessisset de casibus præstandis. *Menoch. de arbit. cas.* 80. qualis est, quod tantus terrarum tractus naturâ sterilis, per has bellorum tempestates immisso per ruptos aggeres mari inundatus, & impinguatus, omniumque frugum ferax sit factus excluso iterum mari. vt omittamus non constare an perpetua fuerit illa redemptio, an temporalis. vt sæpe huiusmodi contractus olim fiebant etiam ad nonaginta nouem annos, sine proprietatis abdicatione, sed ea lege, vt lapso termino res in pristinum statum reuerteretur.

Præsertim nõ congruè dotato.

Quatenus ei transigere liceat?

& transactiones quatenus interpretandæ?

CONSVLTATIO VIII.

Cistercensium immunitas à decimis, vt & hospitalariorum.

Cistercienses immunes sunt à decimis prædiorum suorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colunt: vt & templarij, & hospitalarij. ceteri verò noualium tantùm, quæ sic colunt, hortorum, & nutrimentorum animalium, *c.* 10. 11. 12. *X. de decim.* sed tamen id restrictum deinde, vt de terris de quibus ante aliis decimæ soluebantur, omninò soluantur: *c. nuper penult. ibid.* vel tumque terras comparare post Concilium Lateranense, vnde aliis ecclesiis decimæ soluebantur; nisi forte pro monasteriis nouiter fundandis. quæ tamen huiusmodi possessiones aliis tradere debent excolendas, vt decimæ soluantur: quin etsi ipsi colant, non sunt immunes: *d. c. penult.* multò minus si colant terras conductas. *c. dilecti, X. eod.*

Quoad terras quas propriis manibus aut sumtibus colunt.

Si alij antè decimas nõ percipiebant,

vnde terras cultas vetantur emere nisi pro nouis domibus.

Sed

Deinconcessum vt nec soluant de terris quas aliis dant excolendas;

Sed Bonifacius VIII. concessit Cisterciensibus, vt de terris suis cultis & incultis, & quas etiam aliis concedunt excolendas; de quibus tamen aliquis decimas seu primitias non percepit, nec ipsi, nec cultores decimas soluant.

Tandem de nullis,

Martinus V. generaliter indulsit, vt à decimis essent immunes, tam de possessionibus habitis ante & post Concilium Lateranense, quàm de cætero habendis, etiam de noualibus, siue post Concilium huiusmodi acquisitis, & acquirendis, quæ propriis sumptibus excolunt, seu excolent, quam aliàs quandocumque vel qualitercumque excolentur; & etiam de illis possessionibus, de quibus aliquis hactenus percepit, nec non de hortis, virgultis, & piscationibus suis, & de suorum animalium nutrimentis. *Chopin. de sacra polit. lib. 3. n. 8.* vbi in fine tamen pronuntiatum refert à Curia Parisiensi, excipiendos esse fundos, quos nec propriis manibus, nec sumptibus colunt. Priuilegium Martini V. *refertur ad longum in libro priuil. Ordinis Cisterciensis*, & confirmatum est à Sixto IV. Sed vereor in viridi non esse passim obseruantia, quatenus excedit priuilegia Corpori iuris inserta (quamuis Wamesf. *de decim. cons.* 450. illa ex facto propugnet) præsertim quando erunt nouiter emptæ possessiones, ex quibus aliis decimæ soluebantur, aut non ipsi propriis manibus, aut sumptibus colant, aut saltem partiarios forte habuerint colonos, qui de portione sua decimas soluant, portione religiosorum immuni relictâ. Qui casus sic benigne interpretatur priuilegium Martini V. vbi dicit qualitercumque colantur. & inter munimenta Monasterij S. Bernardi ad Scaldim extat priuilegium Alexandri IV. vt si animalia dederint in societatem, de fœtibus decimas non soluant, quoad eam partem quæ eos contingit. Vnde in Priuilegiis diuersimodè restricti non facile est hodie interuertenda possessio, siue

Sed non videtur ita generatim receptum.

Seruanda possessio seu vsus.

religiosi sint in possessione immunitatis, siue alij in possessione decimas percipiendi. Ea enim possessio argumento est, casum seu fundum, de quo agitur, subiectum esse priuilegio, vel nõ esse; vel priuilegiũ receptum ibi esse, vel non esse: forte ex ratione *c. suggestum. X. de decimis* seu aliàs; donec aliud possessione potentius appareat documentum. possessio autem accipiendi decimas, ex cultura coloni non generat possessionem accipiendi ex cultura regularium, quia illa priuilegiata non est, vt hæc.

Terræ & decimæ antiquæ præsumuntur.

Decimæ etsi post Concilium Lateranense natæ sunt, & tamen memoriam excedunt, nisi idoneis documentis tales esse probentur, antiquæ esse, atque ante Concilium cultæ credentur. eadem ratione quâ decimæ à laicis ab hominum memoria possessæ, iam ante idem Concilium Lateranense eodem in statu fuisse præsumuntur. *Menoch. de præsumpt. lib. 6: præsumpt. 86. Monet. tract. de decimis c. 5. n. 74. 103. & seqq.* res quippe eo in statu fuisse olim præsumitur, in quo hodie inuenitur: neque enim mutatio præsumitur, nisi in iis in quibus tempus eam adfert, vt in ætate, attritione vestium, & similibus. *l. sancimus C. de testam. l. 3. l. 22. D. de probat.* sed tamen hæc præsumptio generalis speciali cedit, si qua indicia eluceant in contrarium. Verbi gratiâ, quòd pro noualibus ex fama habeantur, quòd possessio aliqua aliquando per aliquos actus aliter habitá. In dubio autem manendum est in priuilegiis, quæ sunt clara: vel redigendæ sunt partes ad compositionem, quam etiam in terris antiquitùs cultis suadet Innoc. III. *d. c. nuper*, adeoque permittit tam ipsis, quàm ecclesiis, quæ ante ex illis decimas percipiebant: quamuis huiusmodi compositio ad immobilium alienationem spectare meritò videatur: & addit politicam causam; vt in aliis diligentiùs priuilegia obseruentur, & promptiùs à Prælatis eis iustitiæ complementum exhibeatur. quin & mandat

Nouales ex contraria obseruãtia, fama, &c.

In dubio consultum componere

Nec ad id opus decreto cùm fiat iuris permissu.

mandat *d. c. suggestum* vt fiat compositio. quo fit vt & quod præcipitur, permitti censeatur, & epikeiam & æquitatem inspici, & insequi oporteat.

Benignus cum parochis incompetêter dotatis agendum cum priuileg si incipit esse nociuum.

Quòd si porrò præter commune dubium accedat specialis tenuitas parochi, eo magis res ad compositionem vrgenda est, quia nimis eo loci incipit priuilegium esse nociuum; & sic arbitrio boni viri restringendum *d. c. suggestum*, & quidem sic, vt congrua portio parocho maneat & congrua liberaliter.

Noualium portio pro veterû rata decresc t Cistercienf. aliàs parocho medietas.

Quare & portio noualium ex priuilegio plerisque Ordinibus concesso accrescens pro rata veterum decimarum, non comprehendit eas, quæ ab aliis tempore impetrationis priuilegij possidebantur, & ad loca tantùm spectat vbi ipsi antiquas possidebant, *c. 2. de decimis in 6.* & ad medietatē restringitur in futuris; si integras veteres possideant ibid. Tale autem datum esse Cisterciensibus constat *ex §. 2. in fin. ibid.* vbi eos excipit à medietate noualium parocho relinquenda, saluâ tamen ei canonicâ portione. & refertur in libro priuilegiorum Ordinis Cisterciensis generale priuilegium Innocentij III. pro eodem Ordine. & habet d. monasterium S. Bernardi speciale ab Eugenio IV. habent simile diuersorum Pontificum multæ ecclesiæ collegiatæ sæculares: vt nostra Antuerpiensis.

An nunc nociua sint priuilegia ex c suggestum non generatim sed specialiter ex loci circumstantiis est videndum.

Porrò ex *d. c. suggestum & glos. ibid. aut Maldero de iust. tract. de decim. d. 5.* non est generaliter admittendum, vt quoniam multiplicata sunt monasteria Cisterciensia, & auctæ admodùm possessiones, dicantur priuilegia Ordini isti concessa, iam esse nociua, atque reuocata; sed est illud in vnoquoque casu referendum ad arbitrium iudicis, qui circumspiciat loci, & temporis circumstantias, onera parochi, amplitudinem possessionum regularium, tenuitatem prouentuum parochialium, quemadmodum idem *c. suggestum* mandat componi super decimis, non autem priuilegium ex toto abrogat.

Et liberalius quàm cōgrua portio ex decimis alienis assignatur.

Et vt minimum taxam amplam hisce casibus, quæ pro competentia parochorū communiter statuta est, non tantùm relinqui, sed etiam liberaliorem oportet, quia maior ratio est, ne per priuilegiū prouentus parochi proprius minuatur, quàm vt ex prouentu decimatorum proprio ad parochi competentiam pars auferatur. *arg. d. c. 2. §. statuimus. vers. quia non est verisimile.*

In Capitulo quidem generali Abbates Cistercienses decreuerant ne imposterum ab eis terræ acquirerentur, de quibus alij decimas percepissent, nisi forte pro monasteriis de nouo fundandis, quas tunc aliis traderent excolendas; quod ab Innoc. erat confirmatum; sperante quòd faciliùs de cætero Ordinis priuilegia seruarentur: sed quoniam in contrarium multiplicatæ sunt molestiæ, diuersi Pontifices antiqua priuilegia restituerunt; Innoc. IV. Alexander IV. Honorius III. Bonifacius VIII. Martinus V. Honorius IV.

Antiqua priuilegia cur olim restituta?

Et Bonifacius quidem VIII. indulsit, vt de terris suis cultis vel incultis, quas aliis cederent imposterum excolendas, de quibus tamen aliquis decimas vel primitias non percepit, nullus ab eis, seu cultoribus terrarum, decimas aut primitias exigat.

Quoniam vero eadem priuilegia diuersis verbis & terminis vtuntur, & quidem Martinus V. & Sixtus IV. valde generalibus vt Cistercienses immunes sint, tam de terris acquisitis post, quàm ante Concilium, noualibus, hortis, pascuis, nemoribus, etiam quomodocumque & qualitercumque excolantur, nullibi tamen videamus eorum colonos immunitate decimarum gaudere, nec est verisimile terras olim acquisitas; & laboribus suis cultis, non tamen à decimis immunes, superueniente priuilegio Martini V. parochos passos deinceps immunitatem eis dari,

&

Ob contro- uersias sa- nes com- poni.

& prouentus suos, recipi solitos diminui; satius est quando de antiquis terris agitur, aut similibus casibus, negocium amicabiliter componi. quod probat & mandat Innoc. III. vt mox diximus; adeoque quamuis ad immobilium alienationē vtrimque transactio spectare videatur, non est scrupulus ingerendus, cùm procedat in vim facultatis à iure factæ: securius tamē est probari transactionem ab episcopo. quamuis & Maldero *vbi supra* necessarium videatur: præsertim si nimis generaliter transactio concipiatur, quando sanè non licet, *c. statuimus. c. veniens de transact. Wames. h.t. cons.* 447. *n.* 13. adeoque aliter facta parochi successorem non obligat. *Charond. resp. l.* 7. *r.* 6.

De Regularibus.

CONSVLTATIO I.

An conditio, si mundum reliquerit, per ingressum in Societatem aut beginagium, purificetur?

TEstator nepoti & nepti, si quis eorum mundum relinqueret, substituit alium nepotem, nepos Societatem Iesu est ingressus, neptis autem beginagiū, quæritur an hoc ipso mundum reliquerit, & substituto locum fecerit?

Dubia sane locutio est quid *mundus* significet, & quid *illum relinquere*. Augustinus *in Psal.* 54. *contra diabolum & angelos eius habemus*, inquit, *occultam luctam; ad quam nos armat Apostolus dicens; non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem; id est non aduersùs homines quos videtis, sed aduersùs principes, & potestates, & rectores mundi, tenebrarū harum: ne forte cum dixisset mundi, intelligeres demones esse rectores cæli & terræ: mundi dixit, amatorū mundi; mundi dixit, impiorum & iniquorum; mundi dixit, de quo in euangelio dicitur, & mundus eum non cognouit.* hoc sensu omnes christiani dicuntur mundum relinquere, seu ei renunciare per baptismum. sic qui in seculo pietatem colunt, etiam mundum relinquunt.

Mundum relinquunt pij christiani.

Sed testator hic vir catholicus non tantū, sed & ipse in seculò pius aliud procul dubio intendit: sed an ingressum irreuocabilem professionemque ordinis ab ecclesia approbati, an tantùm institutum, & viuendi modum habitu saltem à vulgari more discretum, vt est etiam deuotariarum, non tantùm beginarum, controuertitur.

Testator quid specialius intendit.

Et sanè deuotarias, canonissas, beginas, quodammodo seculum relinquere, & ecclesiasticas quodammodo censeri ex iis patet, quæ diximus *in iur. pont. nou. anal. de regular. n.* 1. *& seqq.*

An beginæ videantur ecclesiasticæ?

Nouitios etiam dici seculo relicto ad vitam regularem migrare, & nouitiatum relinquentes ad seculum regredi: similemque modū loquendi vsitatum etiam esse in canonibus, patet *ex c.* 19. 20. 21. 23. *X. de regular. & c.* 1. *eod. in* 6. eodemque modo loquitur auth. *de nupt. c.* 2. *fine* §. *distrahuntur*, præsertim in verbis; *eo quod & iste quantū ad matrimonium videatur mori, aliud præ alio vitæ eligens iter.*

Nouitij seculum dicuntur relinquere.

In contrarium tamen valdè facit, quòd beginæ, & multò magis deuotariæ dumtaxat, statū peculiarē nō habent: *Clem.* 1. *de relig. dom.* nec religiosæ sunt: *Clem. attendentes de regul.* non in sortem domini vocatæ, clericæue, sed laicæ sint; ita vt earū percussor non incidat in canonem *si quis suadente diabolo*: subsint magistratui seculari, & parocho populi, nisi vbi peculiaris est assignatus, non alicuius religionis prælato. Iesuitæ autem, & si facto voto simplici religiosi quidem fiunt, non tamen irreuocabiliter, sed dimitti possunt ex instituto & Constitutionibus Pij V. & Gregorij XIII. *de quibus Azor. inst. moral. l.* 13. *c.* 7. tametsi velint aliqui non nisi ex dimittendorum culpa.

Beginæ statum peculiarem non habent.

Et

Nouitii nō simpliciter mundum relinquunt sed professi.

Et nouitij quidem, specie tenus, & proposito eorū considerato, quasi religiosi habentur, & priuilegiis eorum gaudent, sicut sponsa aliquādo pro vxore habetur, & cingendus pro cincto: sed in verborum rigore & veritate rei nondū religiosi sunt, nondum absolutè mundum reliquerunt. Ideoque quod dicitur in Auth. *ingressi C. de epis. & cler. quod ipso ingressu se & sua Deo dedicant*, de ingressu per professionem, non per nouitiatum accipiendum est. *vt ibi glossa & DD.* & similia à Iustiniano dicta, ita esse accipienda Gudelin. docet. *Iur. nouis. l. 6. c. 9.* & canones disertè tradunt habitum non facere monachum, sed professionem ipsam: *c. 13. 16. 22. X. de regular. c. 1. eod. in 6.* expressam quidem, vel tacitam: quæ tamen arguitur ex delatione habitus cum professis indistincti per annum *d. c. 22.* distincti quàm primum; *c. 23. ibid.* saltem per triduum: *c. 3. eod. in 6.* adeoque dicit Iustinianus, veste religiosâ non statim quempiā vestiendum: *Auth. de monach. c. 2. siue §. hinc autem*, sed tonsurâ & veste eorum, qui laici vocantur, vti debere: *non enim*, inquit, *facilis est vitæ hominum mutatio, sed cum animæ fit labore: & c. 3.* dum triennio toto ita permanserint monasticam promereri vestem, atque tonsuram: & tunc vocat migrantes *ad communem omnium (dicimus autem cælestem,* inquit) *dominum.* hæc ad cælestem dominum migratio derelictionem mundi, à quo videntur migrare, eodem significatu, verborumque vsu inferre videtur.

In Societate per votū quamuis simplex vetus fit religiosus, & mundum relinquit.

Igitur quoniam verba mentem significant: *l. Labeo §. idem. D. de supell. leg.* verba accipienda sunt cum effectu, *Tuscus V. Verba. concl. 90.* & in dubio, quando coniectura voluntatis non aliud iubet (nam vbi ea apparet, verbis præualet: *l. in condition. D. de Condit.*) is sermonis intellectus accipiendus est, quo iuris dispositio minùs alteratur, *Tusc. ibid. concl. 97.* videtur statuendum quoad eum, qui ingressus est Societatem, si nouitius adhuc est (nam de his vt de aliarum religionum nouitiis est statuendum *L. Molina de iust. & iur. d. 139.*) non dicendum reliquisse mundum, adeoque locum nondum fecisse substitutioni: sin autem primum votum fecerit; conditionem substitutionis euenisse, nec referre quod ea possit non durare, & post illud votum è Societate ille dimitti; quia sufficit semel impletam esse conditionem. *l. si quis. C. de instit. & substit.* vbi traditur, si quis filiam instituerit hæredem sub conditione, *si nupta fuerit*, quamuis à marito diuerterit, conditionem esse completam, aliâ veterum subtilitate resectâ. Conditionem autem hanc etiam iure improbatam non esse docet Menoch. *pres. l. 4. p. 83. n. 3. 22. & seqq.*

Decidendi porrò ratio *in d. l. si quis* facit, vt non tantùm is, qui professus est in Societate, & sine apostasia sponte exire non potest (vt decisum est dictis Pij V. & Greg. XIII. Constitutionibus) sed à superioribus tantùm dimitti, locum faciat substituto: sed etiam begina ad seculum licitè regrediens, & contrahens matrimonium, conditionis implementum non irritaret, non magis quàm diuortium ibi ab vxore factum; si quidem quoad hanc semel exstitisse censeretur. Et sine apostasia exire non potest.

Sed, quoad beginam, dicendum videtur, cùm beginarum nullus sit ordo, nulla regula à Sede Apostolica probata, nullus status peculiaris, sed vt cæteræ de populo communi magistratui sæculari & ecclesiastico subsint, non esse mortuas mundo, non dereliquisse mundum, non migrasse ad cælestem dominum, adeoque non exstare conditionem per earum viuendi modum susceptum, nec fieri locum ei, qui in casum derelictionis mundi, substitutus est Secus in begina.

Nec obstat assumptio habitus beginarum; quia ille, etsi in religione approbata, non facit monachum; sed sola professio; vt præcitatis canonibus probatum est: beginarum autem institutum non est approbatum: Nec habitus sufficit cò quod religio non sit approbata, vel status illarum.

tum:

tum: *d. Clem. 1. de relig. dom. d. Clem. attendentes de stat. regular.* vt autē quis religiosus dicatur, professio in religione approbata à Sede Apostolica requiritur. *c. vlt. X. de relig. c. vlt. de relig. dom. c. vnic. de relig. in 6. Lessius de iust. & iur. l. 2. c.41. d. 1. n. 12. & 13. & d. 7.* alioquin pietas & religio generali nomine 1. pro virtute accipitur, quâ Deus colitur: 2. pro formula cultus diuini, qualis hodie Christianorum, & olim Iudæorum: 3. pro formula religionis specialis alicuius à Sede Apostolica approbatæ: *Lessius ibid. d. 1. n. 2.* Tertiam beginæ non habent; prima & secunda nihil habet peculiaris status, quo spectasse testator videtur.

Nec refert, quòd vlteriùs beginæ à communi populo multis pietatis exercitiis, aliisque notis distinguantur: quia illæ non faciunt peculiarem denominationem: nec pietas ita mundo est contraria, vt, si quis in sæculo piè & religiosè viuat, dicatur mundo mortuus, aut mundum mox dereliquisse: & vulgari populi sensu nostratibus dicuntur, quasi incipientes ipsæ, *beghinnen*, tanquam deliberantes, & aliquam religionis viam inchoantes, quâ deinde ad religionem aliquam regulæ approbatæ transeant, non verò quasi in illa subsistentes religiosè peculiariter dici possint: vt sic comparandæ sint nouitiis religionis alicuius approbatæ.

Potius instar nouitiorū sunt.

Nouitios autem iam ostendimus non dici absolutè reliquisse mundum, aut mundo mortuos esse, quod hodie eò magis recipiendum est, quod statuat Concil. Trid. *s. 25. de regul. c. 15.* quod sola professio post annum ætatis 16. & probationis expletum, admittenda sit; antè facta nulla sit, *nullos producat effectus:* & *c. 16. ibid.* quod nulla bonorum renunciatio inducatur, nisi secutâ professione, aliaque omnis, nisi ad formam ibidem expressam facta, nullius sit effectus; vbi & ratio valde suffragatur, quæ exprimitur *in versic. ne hac occasione*, vt, etsi in terminis casus ibi noster non tractetur, mens tamen Concilij satis videatur apparêre, vt nouitiatus, non secutâ professione, religiosum quem non faciat censeri; vel mundum reliquisse, nondum secutâ professione, institutioneúe excidisse; aut substituto, in casum derelicti mundi, locum fecisse.

Qui mundum nondum reliquerunt: Præsertim post Tridentinum.

Eoque magis hæc sententia videtur recipienda in casu nostro, quòd testator hic peculiariter non videatur respexisse causam conseruandæ familiæ, agnationis, aut cognationis, sed omnes casus, quos in plures distinxit, restrinxerit ad ætatem 25. annorum, post quam, siue in sæculo maneant, siue ad religionem transeant, fideicommissariam substitutionem remittit; disponendi, testandique facultatem facit; solum in casum intestati eandem reseruat: eâ tantùm, vt videtur, intentione, vt iam nepotes plenâ ætate, pleno iudicio de rebus suis maturè statuere possint: cùm infirmior ætas aliorum decipulis, illecebrisque subiecta sit; & indiscretæ aliquando deuotioni, quam cum sale prudentioris ætatis temperandam putauerit: quia *Honor Regis iudicium diligit. ps. 90.*

Et attentis aliis in hoc casu circūstantiis, verbisque vnde mens loquentis propius intelligi videtur.

CONSVLTATIO II.

De religiosa paupertate.

RElīgiosæ paupertatis effectus explicatur *c. non dicatis 12. q. 1. c. monachi de stat. monach. c. cum ad monasterium eod. c. 2. s. 25. de reg. Concil. Trid.* vt *nemini sit quidpiam proprium, sed omnia communia: nemo sibi videatur quidquam habere, sed superior singulis distribuat, prout cuique opus fuerit: & cum facultatibus non tantùm, sed & voluntatibus propriis renuntiauerint, certum est nihil eos habere, possidere, dare, vel accipere sine superioris licentia debere. d. c. nō dicatis*; superiorē autem nihil eis superfluum dare, nihil necessarium

Nulli religioso est quicquam proprium.

denegare posse: *d. c.* 2. communiter quidem, & æqualiter, quatenus æqualis sit ratio, & necessitas. quemadmodum d. c. non dicatis; Thomas à IESV in *c.* 1. *comment.* ex Augustino hæc verba interserit, *& distribuatur vnicuique vestrum, à præposito vestro victus, & tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes, sed potius vnicuique, prout cuique opus fuerit, sic enim legitis in actibus Apostolorum, quia erant illis omnia communia, & distribuebatur vnicuique, prout cuique opus erat:* & conuenit cum regula Augustini *c.* 4. & Basilij regula *q.* 93. & Benedicti regula *c.* 33. & Alberti Carmelitarum *c.* 4. & desumptum est ex actis Apostolorum *c.* 5. in ea tamen discernenda opus est discretione, vt discriminetur quæ maior, quæ minor necessitas sit; præsertim cum prouideri non potest omnibus, quibus opus est quidquam: quando oportet maximè, vt sit fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam. sicut *in act. Apost. c.* 6. cum de inæqualitate distributionis factum esset murmur, quod despicerentur viduæ Græcorum, proponuntur septem pleni spiritu sancto, & sapientiâ, super opus mensæ.

Cuique à superiore distribuendum quatenus opus habet.

Fideliter & prudenter.

Prudentia ergo singulorum momenta ponderat; fidelitas, vt recto iudicio res monasterij agatur, & ad illius vtilitatem dirigatur: quæ comprehendit, vt quemadmodum bonus paterf. non tantùm domi expensam facit; sed etiam, cùm familiæ prodesse potest, foris collocat; Xenia mittit aut munuscula: quemadmodum in euangelio seruus ille laudatur, quod sibi fecisset amicos, quamuis de mammona iniquitatis, vt à villicatione deiectus reciperetur in amicorum tabernacula: ita etiam superior possit amicos conciliare monasterio vel Ordini muneribus non immoderatis, sed secundùm prudentiam viri boni, & fidelitatem boni serui; vt non amicitiæ quærantur per munera propter amicos, sed propter monasterium, aut Ordinem.

Domi & foris.

Superiorum, religiosorumq́ue foris dispensandi, atque extra familiam suam, seu munera largiendi facultatem valde restrinxit Clemens VIII. *constitutione anni* 1594. *incip. religiosè*, ne dona dentur, nisi iusta de causa, & nisi ea in generali Capitulo, aut aliâ generali Congregatione, re maturè discussâ, vnanimi consensu omnium, superiorumq́ue permissu, probata fuerit. Vbi multa adeo rigida adiiciuntur, vt paucis in prouinciis sit publicata, nullibi ferè recepta; etiam in Ordinibus strictissimis: *vt fatetur Diana citatis diuersorum locorum authoribus resolut.* 1. *tract.* 6. *quem ad hanc constitutionem explicandam specialiter scripsit.*

Facultatem alius quippiam dandi valde restrinxit Clemens VIII.

Sed constitutio non est recepta.

Et ipse quidem textus conceptus videtur maximè quoad eos religiosos & superiores, qui administrationes tantùm habent, & officia; non verò, qui præfecturas habent, quæ sint beneficia, nam illi omnes generalia Capitula habent, hi non æquè. Sed addit constitutio *vel Congregationem*, & verba diriguntur, etiam in quodlibet institutum regulare. Id tamen ex eo conficitur, quod ij superiores, qui non subduntur alicui Congregationi, aut Capitulo generali, manent eatenùs in terminis iuris communis, vt prudenter coram Deo ea possent statuere, saluis monasterij aut Ordinis de adhibendo Conuentus consilio, aut assensu præscriptis, quæ ipsi Capitulo generali statuenda essent, vt eis per illa verba constitutionis nullum vinculum iniiciatur: quia non entis nullæ sunt qualitates.

Loquitur in iis, qui subduntur Capitulis generalibus.

Qui ea nô habent, possunt superiores, quæ alibi Capitula.

In ordine Dominicanorum, quibus locis ea constitutio est recepta, censurâ Capituli generalis declaratum est, *vt refert Diana d. tract. 6. resol.* 3. has quatuor causas esse iustas pro largitione munerum: 1. est gratitudo: 2. conciliatio beneuo-

Causæ iustæ in Capitulo Dominicano declaratæ.

neuolentiæ, aut conseruatio in ordine tamen ad religionem, vel conuentum, vel bonum saltem finem sui ipsius: 3. pietas in parentes, vel consanguineos vsque ad quartum gradum inclusiuè: 4. redemptio vexationis.

Agit Clementina de donis.

Animaduertendum verò est imprimis agere Clementem de donis, & muneribus: dona autem & munera sunt, quæ gratuitò omninò dantur. *l. 1. in princ. D. de donat.* munus donationis species est: *l. inter. D. de verbor. signif.* ideoque & antidorum, & quæuis remuneratoria liberalitas, quamuis accepti beneficij æstimationem nonnihil excedat, dummodo non immoderatè, per constitutionem non excluditur. *Diana resol. 11. 15. 16.* eaque quantitas prudentis arbitrio relicta est, quoad superiores; horum autem arbitrio, quoad inferiores. *idem resol. 4.*

Nullatenus excludit eleëmosynas aut hospitalitatẽ, imò expressè iniungit.

Sed & ipse textus constitutionis disertè declarat non agi de illis, quæ in pauperum necessitates *seruato*, inquit, *charitatis ordine* erogantur, & laudabilem hospitalitatem: præsertim, inquit, *erga pauperes, & peregrinos*: quam negat imminuendam. Et Concil. Trid. *s. 25. c. 8.* admonet quoscumque ecclesiastica beneficia secularia aut regularia obtinentes, vt hospitalitatis officium à SS. Patribus frequenter commendatum, quantum per eorum prouentus licebit, promptè benignèque exercere assuescant. Quod ad eleëmosynas porrò attinet, Thomas *à IESV com. p. 3. c. 2. d. 6. ita*, ait, *superiores monasteriorum, tam ex superfluis monasterij, quàm de necessariis, hoc est non superfluis, sed competentibus ad statum conuentus posse ac debere facere eleëmosynas, cum D. Thoma in 4. dist. 15. quæst. 2. ar. 5. quæst. vltima communis sententia docet*: & latius prosequitur Medina *in tract. de eleëmosynis c. de quibus bonis eleëmosyna sit facienda. §. Abbates*, *consentit Sanchez in sum. p. 2. l. 7. c. 19. n. 90. post Molin. de iust. t. 1. d. 276.*

Ad eas tenentur ecclesiastici:

in princ. & versic. illud vero. Quapropter & Concil. Trid. *s. 25. c. 1.* Episcopis, aliisque beneficia ecclesiastica tam secularia, quàm regularia obtinentibus pro gradus sui conditione, interdicit quidem ne ex reditibus ecclesię consanguineos familiaresue suos augere studeant: cùm Apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis, vt pauperibus, distribuant.

Etiam consanguineis pauperibus.

Vt pauperibus, inquit, *distribuant*: hoc est affectu charitatis, quæ proximo debetur præcepto diuino, non humano affectu, & carnis erga propinquos, quem hic exui, quam maximè potest, monet Concilium: is est ditare atque augere amicos, quod quidem licet de suo etiam clericis, sed non de Christi patrimonio. Rectè censura Dominicana, quam diximus, admittit pietatẽ in parentes & consanguineos; & Clemens *seruato*, inquit, *charitatis ordine*: vt cæteris paribus rectè dicitur in distributione eleëmosynarum, præferendos parentes & consanguineos aliis pauperibus: & receptum est, vt ad subleuandam parentum nimiam inopiam religionem filius non ingredi, & ingressus egredi debeat. quod non est receptum in aliis pauperibus: nisi fortè ob summam præsentem, non duraturam necessitatem, propter sororis paupertatem, periculum incontinentiæ passuræ, differri aliquamdiu rectè ingressum docet Azor. *institut. moral. p. 1. l. 12. c. 1. q. 8.* idemque tradit *p. 2. l. 12. c. 13.* quis in aliis sit ordo charitatis: atque *n. 8. qui nobis*, inquit, *sunt aliqua ratione coniuncti, potius sunt eleëmosynâ iuuandi, quàm externi*; & qui sunt nobis minus coniuncti. *S. Thom. 2. 2. q. 26. ar. 7.* adeoque, qui gradu proximi prius, quàm remotiores.

Vt talibus.

Ordine charitatis seruato.

Qui maximè coniunctos præponit.

Quæ autem quantitas eleëmosynarum esse debeat, ad arbitrium boni viri & prudentis referendum

 est,

est, *quantum*, inquit Trid. *d. c. 8. per eorum prouentus licebit*. Quidam censuerunt ob partitionem veterum canonum quartam bonorum partem pauperibus tribuentium, beneficiarios ad eandem in eleemosynas dandam esse obligatos: quidam post bonorum ecclesiasticorum partitionem cessare huiusmodi distributionem: sed rectius ad modum *d. c. 8. quantum per prouentus licet*: tametsi Azor. *p. 2. l. 12. c. 11.* etiam multos canones citet post bonorum partitionem editos, qui ad quartam vorgant: & stylum Curiæ Romanæ, quo literæ scribuntur, quibus Abbatiæ alienæ præfecturæ in commendā dantur: quibus etiam hodie inseritur ea clausula, vt commendatarij erogent in vsus pauperum quartam fructuum portionem, concludit tamen 1. d. capitis quæstionem, vt teneantur tantum beneficiarij in eleemosynas elargiri, quantum abundat ex commodo ipsorum victu. Quod exactius Molina *de iustit. tom. 1. tract. 2. d. 144.* vt inspiciatur an verisimiliter permixtæ adhuc sint fabricæ, pauperum, & beneficiarij facultates; an verò separatæ: vt pleræque fundationes post partitionem bonorum ecclesiæ factam: vt quamuis ex iustitia non teneantur, quia alioquin alienum vsurparent; tamen quod opulentæ fundationes institutæ videantur, non cum onere conferendi inde portiones aliquas, vel fabricæ, aut pauperibus: attamen cum spe, quod Prælati essent patres, rectèq; reditus expenderent: *quod nullam*, inquit, *obligationem de iustitia, sed solum ex charitate inducit*. Et consequenter *d. 145.* posse vnumquemque beneficiarium sumere de reditibus beneficij competentē sustentationem pro ratione status cuiusque, seu, vt Tridentinum loquitur *d. c. 1.* tam in regularibus, quàm secularibus, *pro status sui conditione*: eamque Molina pluribus explicat *ibidem* etiam per exempla: additq; *n. 10.* congruam sustentationē etiam complecti non solum remuneratorias donationes, sed etiam merè liberales, dummodo moderatas; denique *n. 13.* consuetudinem beneficiariorum piæ timoratæque conscientiæ in vnoquoque loco meritò habendam esse pro regula, ad quam similes beneficiarij admetiri possint familiam, & sumptus ad suam competentem sustentationem, quando nulla interuenit circumstantia, quæ aliud exigat.

Congruè ipsi sustentare possunt.

In quò onera & honestæ etiā donationes moderatæ.

Huiusmodi est, si occurrant graues admodum proximorum necessitates, vel fabrica ecclesiæ aliud postulet, quoniam absurdum est pauperes fame perire, item ecclesias ruinosas, incultas, & solo ferè æquatas esse, & beneficiarios de patrimonio Christi lautè viuere, amplasque & splendidas habere familias, nihilque de ampla sustentatione sibi detrahere. *Ita Molina.*

Dum fabrica & pauperes non nimium egent.

Sed quid si neque solò æquata est ecclesia, sed neque ex integrò restituta, atque ornata, pauperum verò magna est inopia, & intensa annonæ caritas, & consanguineus cum dura necessitate confligetur admodum? hic opus est sanè fideli seruo & prudente, qui & hæc faciat, quæ ad fabricā sunt necessaria, & quæ ad greges pauperum, & consanguineum egenum non omittat; & porrò diuidat, *prout cuique opus erit*, atque in statera appendat proportionem necessitatis extremi gradus in fabrica, cum mediā pauperum, & infima consanguineorum, aut vicibus omnium versis. Ita neque vni omnia, neque vni nihil tribuat, vt sit necessitatum consideratio, & facultatum; quatenus illæ exigant, & quatenus per has liceat. *Vnde damnat*, inquit Malderus *in meditat. theolog. diei 22. p. 378. euangelium eos, qui dicunt patri aut matri corban (quod est donum) quodcumque ex me tibi profuerit, & vltra non bene faciunt parentibus: Marci 7. damnat eosdem ecclesia. Vide decretum Gratiani dist. 30. vnde discimus non esse*

Prudentia singulorum necessitate expensâ.

esse christianam traditionem templa esse ornanda ex eo, quod egentibus subtrahitur, sanè liberum sacerdotibus erat in lege egenis corbam offerentibus minuere quantitatem pretij offerendi consideratâ egestate offerentium: testis Iosephus lib. 4. Antiq. c. 3. imitatur hoc ecclesia, non recipiens dona cum detrimento egentium filiorum, aut arctè coniunctorum.

Peregrinis & consanguineis exteris non exclusis.

Quæ eadem ratio ineunda est, dum de peregrinis quæritur, & consanguineis exteris, atque pauperibus, vbi situm est beneficium; vt potius his fieri debeant, quàm illis; & Thom. *à IESV d. c. 6. citat. D. Basilij interrog. 100. in reg. responsum, cum dominus*, inquit *Basilius*, *affirmans dixerit apud Mathæum non esse bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus; & tamen illud etiam approbauerit, nam & catuli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum; cui dispensandi munus est assignatum, is illud diligenti habitâ animaduersione exequi debet.* & propterea Molina *vbi sup. n. 21. ex Nauarro:* quamuis conuenientius, non tamen necessarium esse docet, vt fiant in loco beneficij eleemosynæ. *Iuxta Ioannis XXII. extrauag. execrabilis de prabend. in verb. hospitalitas in ipsis beneficiis debita, vt*, inquit, *fiant in populi vtilitatem potius, qui reditus contribuit, quàm alterius*; tamen rarò vsu id seruatur; vt Prælati, aliique beneficiarij, vt pro rata in locis, vbi decimas percipiunt, distribuant eleëmosynas; sed eas domi ferè tantùm largiuntur: aut vbi fortè proficiscentes flagitantur: etsi tamen Molina *in fin. n. 21.* id ipsum vt fiat in quibusdam bonorum locis etiam commendet. Sed neque consuetudo etiam piorum Prælatorum, aut beneficiariorum est, vt exteros pauperes, aut consanguineos, minus egenos excludant, etsi alibi degentes. Vnde D. Paulus *ad Philip. 4. quæ misistis*, inquit, *odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo*, & missa erat eleëmosyna non erogata vbi collecta: & *1. ad Corinth. c. vlt.* ordinat collectas perferendas Hierosolymam, cōmendatq; : itemque *ep. 2. c. 8. & 9. quasi benedictionem, non quasi auaritiam*, inquit: monetque ne nimium solicitè ex hoc inopiam metuant, neque dent ex tristitia aut necessitate, *hilarem enim datorem diligit Deus, potens omnem gratiam abundare facere in vobis, qui multiplicat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & incrementa fructuum iustitiæ vestræ.*

Quod parcimonia sibi quis subtrahit, potest donare de fructibus beneficij.

Sed & plurimas exceptiones à Clementina regula proponit Diana *d. tract. 6.* vbi illius rigor foret receptus: & nominatim *resol. 19.* vt qui parcius viuendo, congruæ statui suo sustentationi aliquid subtrahit, illud consanguineis dando non contraueniat Clementinæ. *Ex qua*, inquit, *opinione datur occasio religiosis, vt lubentius frugalitati & moderato sumptui assuescant, cum sciunt ea, quæ de sibi necessariis detrahunt, posse licitè parentibus & aliis bene de se meritis donare, & in aliis licitis operibus expendere.* Et quidem D. Thom. *q. 185. ar. 7. ad 5. si de eo*, inquit, *quod vsui Episcopi aut alicuius clerici est deputatum, velit aliquid sibi subtrahere, & consanguineis vel aliis dare, non peccat: dummodo illud faciat moderatè, id est, vt non indigeant: non autem vt ditiores inde fiant.* Et rectè inquit Azor. *instit. moral. p. 2. l. 12. c. 11. q. 2. quia clericis beneficiariis est interdictum, ne ex bonis ecclesiæ ditent consanguineos.* Et quamuis Azor. *Faustus & Sanchez citati à Diana*, id post d. Clementinam negent religiosis esse licitum; tamen Sanchez per priores canones esse permissum admittit, pluribus citatis authoribus, & Diana plures citat, qui etiam post Clementinam licere affirment: additque Sanchez *d. c. 19. n. 100.* illam Clementinam in Hispania non esse receptam: sed *statur*, inquit, *n. 42. iure communi*. Quinimo Molina *d. disp. 145. n. 1.* restrictionem D. Thomæ accepit de tota portione beneficiario deputata,

 non

non de portionis parte, *quâ indiget*, inquit, *ad suam competentem sustentationem, & quam totam cessantibus grauibus proximorum necessitatibus licitè poterat secum expendere: si quid enim subtrahat, licitè potest conferre consanguineis diuitibus.*

Etiam diuitibus consanguineis: pauperibus etiam ex eo quo ad suã sustentationem non est opus.

Diuitibus, inquit: nam pauperibus, qui pro sui status ratione non habent competentem sustentationem, posse conferre ex reditibus beneficij citra huiusmodi parcimoniam docet idem Molina *ibid. d.* 146. quâ explicat quousque beneficiarij de suis bonis conferre possint consanguineis. *Est probanda*, inquit D. Ambrosius *relatus dist.* 86. *c.* 16. *illa liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas: melius est enim vt ipse subuenias tuis, quibus pudor est sumptum ab aliis deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitati. Pauperes autem sunt*, inquit Caietanus 2.2. *q.* 43. *ar.* 8. *non tantùm qui egent cibo, potu, aut veste, quæ sunt necessaria natura, sed qui egent opportunis ad conuenientiam sui status*; ac proinde Prælatos ecclesiæ eleëmosinaliter posse distribuere illis, sicut aliis pauperibus. Quod & sentit Nauarrus *in Apolog. q.* 1. *mon.* 77. *n.* 4.

Optimè in hanc rem Concilium œcumenicum Lateranense *sub Leone X.* vbi cardinalium vitam & mores instruit, *cum minimè deceat*, inquit, *affines & consanguineos, præsertim benemeritos ope indigentes negligere, sed illis prouidere iustum & laudabile sit* (nota) *non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, vel ecclesiasticis reditibus ita eos impleri conuenire arbitramur, vt cæteri damnum ex huiusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scandalum nascatur, statuimus itaque vt ecclesiarum bona temerè non effundant* (nota) *sed ea in piis & sanctis operibus exponant, quorum causa magni & optimi reditus per sanctos patres statuti, & ordinati fuerunt.*

Aliasque in honestos ac pios vsus, etiam religiosi beneficiari.

Sed & Thomas *à IESV d. p.* 3. *c.* 2. *d.* 1. *de religioso*, inquit, *beneficiario rectè docuit Nauar. in d. c. non dicatis n.* 10. *& in tract. de redit. ecclesia monito* 25. *perinde posse de fructibus beneficij disponere ad honestam sustentationem sui, & ad pias causas siue honestos vsus ac seculari de fructibus suis: & addit hanc sententiam fuisse Cardin. à toto orbe christiano vsu receptam, & apertè insinuari in Clem.* 2. §. *sed & talis de vita & honest. cler. in qua assignatur differentia inter regularem simplicem & beneficiarium, quod hic absque facultate superioris possit immediatè fructus beneficij in opera pia impendere, ille verò non.*

Præterea quod omnis titulus canonicus beneficij præbet facultatem disponendi reditus in honestam sui sustentationem, & in opera pia, qui enim est administrator beneficij, est etiam administrator fructuum, ex quibus infert Nauarrus, quod æqua sit regulari & seculari facultas iustè disponendi de fructibus beneficij, quare sicut secularis non potest in alios vsus præter honestos disponere, potest tamen ad congruam sui sustentationem & pia opera impendere, ita & religiosus, vnde sicut secularis beneficiarius potest donationes honestas, & suo status conuenientes facere, ita & religiosus.

Et quamquam Azor. *institut. moral. p.* 2. *l.* 3. *c.* 26. velit beneficiarios religiosos dominium fructuum perceptorum non acquirere vt seculares, eaque sententia sit probabilior; tamen in huiusmodi ancipiti controuersia, cuius neutra pars damnari absolutè potest, facilè admittendum videtur, vt religiosi beneficiarij donationes facere permittantur, quales in vsu sunt hominibus timoratis suæ conditionis ac status: vt post Molin. idem Thom. *d. d.* 1. & maximè prælatus: *idem d.* 4. inter viuos quidem; nullatenus autem testamento, sicut seculares aliquatenus, quod explicat Molina *vbi supra d.* 147. quatenus possunt. *Et nos breuiter tetigimus in iur. pont. nou. anal. tit. de testam.*

Non tamẽ per vltimã voluntatẽ.

Sed neque causâ mortis religiosi possunt donare, quoniam bonorum proprietatem non habent, in vim

cuius

cuius domini de rebus suis dispo-nunt, quid fieri velint: quibus natura deberi dicitur vt vltimæ voluntatis liber sit stylus; neque administrationem: quippe quæ ipsâ morte cum illis exspirat. Vt ideo omnis illorum voluntas vltima sit ipso iure nulla. *Molin. de iust. t.* 1. *tract.* 2. *d.* 147. 148.

An ægri? Cæterum quamuis moriens etiã donare possit inter viuos: *l. Seia.* §. *cùm pater. D. de donat. caus. mort.* tamen Prælatus aut beneficiarius religiosus ægrotus periculosè cogitatione & causâ mortis videbitur donare quasi in fraudẽ, in tempus quo inidoneus est faciendæ donationi; vtpote dominij per votum expers; administratione per mortẽ defunctus. Quemadmodum dicitur in fraudẽ renuntiare beneficio tenui, quod cedat exspectatiuam habenti, vt eo prouiso promoueatur ad beneficium pingue, cuius possessor tempore renuntiationis mortaliter infirmatur. *c.* 2. *de renuntiat. in* 6. hinc etiam data est regula Cancellariæ *de infirmis*, vt resignatio nulla sit, si intra 20. dies moriantur. Et quamquam ea regula beneficiis tantùm sit scripta; ratio tamen in aliis momentum facit, etsi non ad certos, vt ibi dies, sed tempus, & mortis periculum iudici arbitrarium.

Quibus omnibus circumspectè attentis, consequens est ratas habendas donationes inter viuos factas à N. religioso pastore beneficiario: quem constat ex beneficij fructibus non amplius habuisse, quàm congruam portionem pastoratui suo secundùm taxam synodi assignatam: adeoque parcimonia sua suæ sustentationi substraxisse id quod amicis dedit, etiam de se meritis, nec immoderatè. Quin & aliquibus pro sua conditione egenis, per causam magis eleëmosynæ quã muneris: quamuis non in sua parochia habitantibus; dum & pauperes illic frustratus nõ est; & ad Fabricam contulit cum aliis decimatoribus prout à superioribus decretum est: nec donatarius ad restitutionẽ tenetur ex Clementina, quæ simplices donatarios obligat, sed hic recepta non est: supposito etiam quod locum haberet in parcimonia subtractis: donationem verò in ægritudine factam omnium bonorum præsentium & futurorum habendam pro irrita, quamuis monasterio suo factã, cùm essent bona profecta ex pastoratu seculari, cuius ecclesiæ ab intestato ea bona deberentur; vel ex consuetudine Episcopo iure administrationis vacantium ecclesiarum: præsertim cùm permanserit in omnium possessione vsque ad extremũ halitum, & sic non absolutè videatur donasse: quod requirit *d.* §. *cum pater.* & traditionem factam valde ponderat Molina *d. disp.* 148. *n.* 5. *& in fin.* quæ esse nequit in donatione huiusmodi præsentium & futurorum. Et Couuar. *in c. cũ in officiis de testam. n.* 5. etiam in piis causis præsumptionẽ nostram admittit, quamquam tamen moderatam eleëmosynam admittat in ægritudine; *c. adhæc de testam.* non in vim testamenti, dum ita sit facta, vt, quamuis conualescat beneficiarius, quod datum est penes donatarium maneat. *vt bene Molina. n.* 7. *in fin. & consonat ratio legis* 1. *D. de donat. mort. caus.* quod c. adhæc etsi loquatur de secularibus, qui ferè per consuetudinem pro suæ conscientiæ dictamine permittuntur testari; tamen rectè applicatur beneficiariis religiosis: quorum causa cum veteri iure seculariũ quoad hoc rectè comparatur: & dicit c. adhæc moderatè, quod partis ad totum aliquem respectum dicit, & non inuenitur in donatione omnium præsentium & futurorum, quæ re ipsâ incidit in vltimam voluntatem, dum omnia absorbet: & hanc in capacibus illius effectu aufert, & propterea in nemine talem esse validam multi voluerunt. *citati à Fachin. cont. lib.* 6. *c.* 87. *& seqq.*

CONSVLTATIO III.

De erectione nouorum monasteriorum, dote, ac numero.

Numerus regularium tam in veteribus, quã nouis subditis & exemptis per ordinarios statuendus.

IN veteribus monasteriis tam virorum, quàm mulierum numerus per Ordinarium est definiendus, ne imposterum excedatur, qui vel ex reditibus, vel eleëmosynis consuetis cõmodè possit sustentari: nec erigendi sunt noui deinceps conuentus, nisi licentiâ eiusdem ordinariâ obtentâ. *Concil. Trid. de reg. c. 3. quâ de re diximus in iur. pont. nou. anal. de regul. n.* 34. & sanè post Bonifacium VIII. *in c. periculoso. §. sanè de stat. reg. in 6. & Trid. d. c.* 3. sanctionibus suis Tridentini decretum stabiliuerunt Pius V. 4. *Kalend. Iunij* 1566. *const. incip. circa*, Gregor. XIII. *const. Deo sacris* 1573. quæ etiam explicat debere Ordinarios eundem numerum etiam statuere in exemptis; cùm alioquin textus *d. c.* 3. tam generalibus verbis, *omnibus monasteriis*, quàm exceptione Capucinorum, satis in contrarium regulã firmat. Rursus Clemens VIII. 25. *Iulij* 1599. *in decret. reg. incip. nullus omnino.* §. 14. iterum Paulus V. 4. *Decemb.* 1605. *decret. incip. sanctissimis* eadem statuit: insuper Greg. XV. 17. *Augusti* 1621. reuocauit licentias à Paulo V. concessas, vetans nouos conuentus erigi, nisi ex reditibus aut eleëmosynis commodè sustentari possint religiosi duodecim. Denique Vrbanus VIII. *Breui suo* 28. *August.* 1624. iterum reuocauit licentias contra decretũ Greg. *XV.* concessas, & Congregatio Interpp. 21. *Iunij* 1625. rursus repetit, & secus ædificata collegia Ordinarij loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ iurisdictioni subiecta esse declarat. Quippe conuentus non ritè erectos priuilegia, exemptionesque Pontificum non mereri, quorum sanctiones neglexerint: præsertim si non consueuerint onera missarum accipere. Quod iterum S. Congregatio an. 1626. statuit. *Quæ omnia refert Barbosa & citati in Collect. ad Trid. ad d. c. 3. n. 18. & seqq. vbi n. 31. & seqq.* refert etiam bullam Clementis VIII. *incip. quoniam* 23. *Iulij* 1603. quæ & formam præscribit, secundùm quam Ordinarij licentiam erigendi dare debeant, comprehendere etiam monasteria monialium: quam etiam Vicarius generalis absque speciali mandato dare non possit: & facultatem Discalceatis concessam à *Paulo V.* 1605. monachis Congregationis B. Mariæ Fulien. 1608. Congregationi cleric. reg. S. Pauli de coll. 1610. ad formam Clementis VIII. reuocatas esse, Greg. *XV.* & Concil. Trid. vt Ordinarij licentiâ omninò sit opus, & formâ Clementis, & Greg. *XV.* *ex const.* Vrbani VIII. 28. *Augusti* 1624. idemque Barbosa *& citati* religiones explicat *n. 2. & seqq. ad d. c.* 3. quibus ex constitutionibus suis sit prohibitum, aut ex priuilegio Apostolico non concessum deinceps immobilia possidere.

Nec erigi noua debent, nisi ali possint duodecim, alioquin Ordinariis subduntur.

Facultatibus contra concessis reuocatis.

Porrò hæ constitutiones non vetant supra quantitatẽ prouentuum aut eleemosynarum filias recipi, quę dotem simul conferant, ex qua deinceps ipsæ possint commodè sustentari. *Barbos. n. 27. Nauar. Suarez, Reginal. Sanchez ab eo citati*, Weymsius *ad Const. 24. à Tridentino innouatas const. 15. n. 41. & seqq.* vbi citat declarationem Cardinalium, quæ huiusmodi super-numerarias duplicem eleëmosynam iubeat conferre, siue duplicatam summam taxæ numeralibus monialibus definitæ, eiusmodiq; super-numerarias in locum numeratarum (secus quam in supernumerariis canonicis voluit c. relatum *de præb. & dignit.*) non succedere; sed neque esse impedimento, quo minus intra numerum morientibus aliæ subrogentur. Cuiusmodi tamen loca ante realem vacationẽ nullatenùs addici permissum sit, sicut *de concessione ecclesiæ, vel præbendæ non vacantis*, decretum est:

Non tamẽ prohibentur supernumerariæ quæ dotem adferunt.

Duplam taxæ numeratarum.

Quæ nec has impediant nec succedant.

tot,

tot. eo tit. sed neque vacantia addici posse nisi puellis iam idoneis.

Quanta ex patrimonio etiam danda?

Quin & ex patrimonialibus dotari debere illas, quæ ingredi velint monasterium, receptum est, quæ dos ad taxã legitimæ accedere possit, si tantã sit opus: sin minus, quantam consuetudo reliquarum eius monasterij, loci, temporisque determinat. Nam eam pro huiusmodi circumstantiis variari responderunt Interpretes. *apud Weymsium n.* 45. qui etiam *n. seq.* respondet constitutionibus Innocentij *in c. quoniam de Simonia* & Vrbani IV. *in c.* 1. *eod. tit. in extrauag. com.* ne quid exigatur ab ingredientibus religionem, sed dumtaxat acceptari possit cum gratiarum actione quod sponte, liberaliter, & absque vlla pactione offertur: nam ea prohibitio intelligenda est secundum suum titulum, vt ne quid accipiatur pro ingressu quasi pretiũ, aut ex prauã consuetudine tantùm. qualem in secularibus etiã abolet Conciliũ Trid. *s.* 24. *c.* 14. non porrò dum causa necessitatis proponitur, & quæ ali non potest à monasterio, gratis admittitur, si alimenta secum ferat, pro vitæ suæ sustentatione, non pretio admissionis. Ad quam rationem posset admitti super-numerarius canonicus in collegio numerato, ita vt succo suo viueret, præbendam non reciperet, nisi quam ipse adferret. quo sensu accipiendum est c. tua. nos, *X. de Simon.* vetans pactionem, quã quis fiat canonicus, & ipse præbendam fundet. scilicet cum ipse spiritualis titulus ideo datur, vt in vicem præbenda tanquam illius pretium fundetur, non verò si citra pacta do vt des, aut similia hæc fiant. *in verb. si verò pure, sine pacto, aut conditione.*

Spontanea non pactitia, sed ex taxa superioris, vbi super-numerariæ adsumuntur.

De Confessario monialium.

CONSVLTATIO IV.

Confessio proprio sacerdoti facienda.

ANte Mendicantium priuilegia Concilium œcumenicum sub Innocentio III. statuerat confessionem faciendam esse proprio sacerdoti, seu parocho. *c. omnis. X. de pæn. & remiss. si quis autem*, inquit, *alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter ipse illum non possit soluere vel ligare.* parochorum instar facti sunt confessores monialium, *qui vt patres spirituales eis dantur, quorum non solùm gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis ædificari possint. c. in decima* 18. *q.* 2. quæ doctrinæ etiam regulares instructiones complectuntur. ideoque ibidem decernitur, vt monasteria virginum à monachis gubernentur; qui tamen à familiaritate illarum abstineant, nec aliis liceat virginibus extra eam, quæ præest, etiam in iis, quæ ad institutionem earum pertinent, loqui. *d. c. in decima.* Igitur moniales proprio confessori, aut de eius licentia alieno sacerdoti tantùm possunt confiteri. Sed vt iustam causam in subditis exigit Concilium, ob quam licentiam petant alieno confitendi; ita iusta admodum & grauis debet esse causa, vt ea negetur. Debet enim proprius sacerdos vti potestate in ædificationem, non in destructionem; omnibus omnia fieri, omnium infirmitates tolerare, vt omnes faciat saluos; cum infirmis infirmus fieri, vt infirmos lucrifaciat, vt ex iis, qui ei dati sunt non perdat quemquam; mundus sit à sanguine omnium: & præsertim monialium confessor considerare commissas sibi esse fœminas, hoc est, sexum

Etiam à monialibus

Non tamẽ nisi iusta ex causa negãda facultas alieno cõfitendi.

sexum fragiliorem, pudori, verecundiæ, metui, minutisque sæpè causis faciliùs succumbentem. Vnde citat Stephanus d'Aluin *tract. de potest. episc. c.* 24. *n.* 7. S. Thomam *ex* 4. *sentent. dis.* 17. *q.* 3. *ar.* 3. *quæstiuncul.* 4. his verbis loquentem; *peccaret sacerdos, si non esset facilis ad præbendam licentiã confitendi alteri, quia multi sunt adeò infirmi, qui potius sine confessione morerentur, quàm tali vel tali sacerdoti vellent confiteri. vnde illi, qui sunt nimiùm soliciti, vt subditorum conscientias norint per confessionem, multis iniiciunt damnationis laqueum, & consequenter sibi ipsis.* Quare rectè Clemens VIII. superioribus regularibus præcepit *Motu proprio* 23. *Maij* 1594. ne subditos cõstringant ad sibi confitendum: quin nec confessiones audiant, nisi spontè sibi confiteri volentium: sed neque vtantur postmodum in regimine exteriori eâ scientiâ, quam ex confessione perceperunt. Vt ad hanc non pertineat, quod pastor iubeatur nosse vultum pecoris sui, sed ad notitiam non sacramentalem; vt ex eâ regere pastor possit extra functionem sacramentalem. iisdemque de causis statuendum est, non rectè facere superiores, qui monialibus deputant confessarios, à quibus, etiam sine illorum demerito, moniales abhorreant; nisi simul facultatem faciant alieno confitendi: innuant saltem petituris non egrè concedendam: aut si animaduertant, ob reuerentiam non conqueri, vel licentiam poscere, eam sponte huiusmodi omninò sæpius offerant.

Cum & cõfessionalis notitia non spectet ad exteina.

Magisque ea facultas confitendi alieno concedenda, si moniales, quamuis iniustè, abhorreant à suo.

Hoc enim vocabulo vsum est Concil. Trid. *s.* 25. *de regul. c.* 10. *præter Ordinarium*, inquit, *confessorem alius extraordinarius bis aut ter in anno offeratur*: vt præstolari querelas nõn oporteat; sed superioribus incumbat ex officio remedium ante vulnus adferre. Vnde etiam, si extraordinariũ bis aut ter in anno Concilium iubeat offerri, & *principio d. capitis*, moniales admoneri tantùm velit, vt singulis saltem mensibus confiteantur: si numeri ad numerum facienda est proportio, quid statuemus in illis, quæ singulis septimanis confessionem facere iubentur? vtique sicut se habent tria ad duodecim, sic se habent tredecim ad quinquaginta duo: tot igitur cum annus habeat septimanas; an huiusmodi hebdomadariis monialibus non decies ter posse offerri confessarius videbitur? nisi alia ratio non ita vagandi in animæ aucupio & custodia, aliud suadeat. Constat igitur non licentiam tantùm petentibus dandam esse monialibus alieno sacerdoti confitendi aliquando, sed etiam hodie imperari superioribus, vt extra ordinem sæpius aliquem monialibus sponte mittant: qui omnium ei confiteri volentium confessiones audire debeat. Et quamquam ea Concilij verba *ab Episcopo & aliis superioribus* ita accipienda sunt, vt ad singulorum respectiuè subditos spectent; adeoque ordinariè Episcopus exemptis prouidere non possit; *vt ex Armendar. Barbos. in collect. DD. ad d. c.* 10. *& nos diximus in iur. pont. nou. anal. de reg. n.* 32. id tamen quibusdam casibus aliter ab Interpretibus est declaratum: *Barbos. vbi sup.* vt possit, si quæ nullâ ratione induci queunt, vt regularibus sui ordinis confiteantur: vt & Stephanus d'Aluin *vbi sup. n.* 8. responsum refert. & licet olim Episcopi approbatio in confessoribus monialiũ deputandis necessaria non esset; quia *c.* 15. *s.* 23. *Concil. Trid.* loquitur tantùm de excipiendis cõfessionibus secularium, etiam sacerdotum; tamen nunc Gregorius XV. constit. *incip. inscrutabili.* etiam exemptarum monialium confessores iubet approbari. adeo vt & Vrbanus VIII. declararit generalem approbationem non sufficere, sed requiri specialem ad audiendas moniales: pro hoc monasterio datam, porrigi non posse ad aliud; nec pro vna vice concessam, extendi ad plures. *vt extensè refert Barbosa in collect. DD. ad Concil. Trid. d. c.* 10. *n.* 8. *& seqq.*

Quin & extraordinarius offerendus & sæpius, & sponte, eoque iis magis, quæ debent sæpius confiteri.

Etiam ab Episcopo aliquando exemptis.

Quarum confessarij semper ab Episcopo approbãdi.

eamque

eamque approbationem nunc adeo exigunt, vt nec Generali quidem Ordinis, sine Episcopi deputatione, licere velint audire moniales sui Ordinis. *Barbos. n.* 19. quæ approbationis necessitas hodie facit, vt sicut in secularibus, ita & regularibus raro admodũ vsui esse possit c. placuit 9. *q.* 2. vt propter proprij sacerdotis ignorantiam liceat eligere alienum. siquidem, etsi ad hoc exigenda non sit ignorantia tanta, vt ob illã confessio sit inualida, tamen nec tam delicatè scientia excutienda est, vt par sit omnium scrupulis: sed ea ignorantia sufficit, quæ ineptum reddat sacerdotem, vt de conscientiis sibi commissis possit conuenienter iudicare. Ad ignorantiam Interpretes referunt malitiam, impotentiam, solicitationem ad impudica, iniustã absolutionis denegationem, similiaque.

Ideoque haud facilè nunc ob proprij ignorantiam confitendũ alieno.

An Mendicantibus possint moniales confiteri sine licentia superiorum? & an his prohibentibus?

Porrò olim homines, cùm ex præcordiis magis pœniterent, nec publicam confessionem, nec publicam pœnitentiam subterfugiebant: postea vno proprio sacerdote facilè contenti fuerunt: tandem superuenêre, qui ad conscientiæ libertatem magis inciperent proclamare, ac priuilegiarij confessores ex Ordinibus Mendicantium, qui omnium eis confiteri volentium confessiones exciperent. *Clem. dudum de sepult. c. inter cunctas de priuil. in extrauag. cõmun.* sed excipit d. c. inter *religiosos, qui secundùm Ordinũ suorũ statuta suis Prælatis confiteri debent, vel ab eis, ne aliis confiteantur, prohibentur:* quæritur ergo, an moniales sibi possint priuilegiarios huiusmodi confessores eligere? & quidẽ Bonifac. VIII. eã constitutione, quæ refertur d. Clem. *dudum*, vt facultatem fecit priuilegiariis clero & populo prædicandi, ita & indistinctè, adeoque vniuersaliter, liberè, licitèque audiendi confessiones sibi confiteri volentium, & ad hoc in suis locis conuenientem numerum pro cleri populiq; consuetudine deputandi. Restrinxit id Benedictus XI. exclusis religiosis, quorum statuta aut Prælati id prohiberent: Clemens Benedictinam constitutionem omninò cassauit: Bonifacianam restituit, *d. Clem. dudum in princ.* volunt ergo eandem simul restrictionem esse cassatam: aiunt alij non omnes religiosos esse exclusos, sed eos demũ quorum statuta aut Prælati id prohiberent, at non omnium statuta Prælatosúe prohibere. Sed L. Miranda *in manual. tom.* 2. *q.* 33. *ar.* 1. plura refert Pontificum diplomata, per quæ diuersorum Ordinum religiosis est vetitum, aliis confiteri, quàm suis Prælatis, aut ab eis deputatis, additque per priuilegium *communicationis* idem ad alios esse prorogatum: sed, quidquid sit de communicatione huiusmodi, sunt, qui priuilegium communicationis nullum habent, nec Ordinis statuta prohibitiua, vt Benedictini; quare illi eã restrictione non continerentur: an qui habent priuilegium communicationis, vi illius hæc priuilegia acceptarint, quin & acceptare potuerint non collatis subditorum suffragiis, quibus, ferè vt singulis, confitendi priuilegiariis libertas per Bonifacium & Clementem est concessa, adeoque quod omnes tangit, debere videretur ab omnibus approbari: *DD. in c. quod omnes de reg. iur. in 6. Ceuallos de cog. per viam viol. p.* 2. *q.* 11. *n.* 53. 94. non est huius nunc temporis inquirere. Igitur quibus non obstant statuta aut Prælati; poterunt priuilegiarios eligere confessores: quibus obstant; non poterunt. obstare non censentur, quæ directiuis tantùm verbis loquuntur, non præceptiuis, vt debeant suis; vel prohibitiuis, ne possint alienis confiteri: vt sunt verba restrictionis Benedictinæ. quã vt demus à Clemente esse cassatam, quamquam glossa cassatã neget constitutionem in omnibus, adeoque non in iis, quæ disertè non contrariantur; tamen videndum est, an, si Prælati aut Ordinis statuta obsistant, electioni tamen monialibus com-

competenti generalitate verborum derogatum satis videatur? & sanè nec Episcoporum, nec parochorum contradictio sufficit laicorum respectu. Quare inferri videtur nec religiosorum intuitu sufficere statutorum, aut Prælatorum obstaculum. Sed in laicis iure id expressum est non obstare, in religiosis contrà Mendicantibus facultas data non est, quibus statuta aut superiores aduersarentur, vt disparitas sit ex causa defectus delegationis in huiusmodi religiosis, non ex eo, quod ait Panorm. *ex c. si religiosis de elect. in 6.* religiosos nec *velle*, nec *nolle* habere, vt laicos, cum id non vltra regulam recipiendum sit: deinde non aufert id, quod iure aut priuilegio fit permittente: nam ita, quamuis Concilium Trid. *d. c.* 10. extraordinarium velit monialium omnium confessiones audire; S. Congreg. tamen respondit *esse in arbitrio* (nota) *cuiuscumque monialis, si extraordinario voluerit* (nota) *confiteri.* Est huiusmodi voluntas non significatiua authoritatis, sed desiderij.

Adfertur etiam bulla Clementis VIII. *relata à Coriolano p. 1. sect. 1. ar. 17. de cas. reser.* vbi postquā declarauit Clemens religiosos, in vim bullæ cruciatæ eligere sibi non posse confessarium, addidit, *intentionis suæ esse, quod fratres aut moniales*, inquit, *quantum ad sacramentum pœnitentiæ seu confessionis administrationem dispositioni suorum Prælatorum subiecti sint:* quòd si ne in vim quidem Cruciatæ electionem confessoris habere possint, quomodo poterunt in vim iuris communis, seu Clem. *dudum?* supposuit ergo Clemens religiosis vel per d. extrauag. *inter* electionem non competere, vel per priuilegia *de quibus Miranda vbi supra* ademptam esse, & si fortè non omnibus; tamē quia plerisque, quasi generalitate verborum vsus. Ii ergo qui non habent statuta, aut Prælatos qui aduersentur, nec priuilegia communicata, non in vim Cruciatæ tantùm, sed iuris communis habent confessoris electionē. Multò ergo magis beginæ, vt id per transennam dicatur, quæ in fauorabilibus laicorum iure ac priuilegio hîc vtentur, habent eiusmodi electionem, etiam Ordinariis contradicentibus: quia nec sunt religiosæ propriè. vt in odiosis correctoriis sunt considerandæ.

Alludere autem videtur Clemens ad d. extrauag. *inter* verba; *audiant eis peccata sua confiteri volentes, non religiosos, qui secundùm statuta suorum Ordinum propriis Prælatis confiteri debent, aut ab eis ne confiteantur aliis prohibentur.* ab eis. vtique Prælatis, quibus confiteri debent: viris ergo; non Abbatissis, aut fœminini sexus superioribus. cui consonat ratio; nam ea materia sacramenti iis superioribus reseruanda est, qui illius sunt capaces, nō fœminis. Alioquin, si Ordinis statuta tantùm sunt directiua; ex causa etiam Abbatissæ, & fœminæ superiores, vt in aliis, poterunt dispensare: non tamen alieno sacerdoti iurisdictionem clauium, quam non habent, tribuere: si dictæ Clem. *dudum* d. extrauag. *inter* ad illarum moniales non extenduntur.

Sed, quotiescumque de rebus huiusmodi disputatur, ij ad quos pertinet, *attendant*, inquit d. extrauag. *quanta ex iis, quæ statuta sunt, salus animarum proueniat:* vt nec concessio, nec prohibitio, illarumúe vsus, saluti animarum aduersetur. Quapropter, quo casu etiam non deficeret iurisdictio priuilegiatorum, videre debent moniales, si fortè iusta sit superiorum prohibitio, ne illam spernentes obicem ponant gratiæ sacramentali, & priuilegiū pro salute animarum inuentum detorqueant aliquando in illarum perniciem, euerso fine iustæ prohibitionis. Sed & animaduertendum est, quo casu posset Abbatissa aliàs dispensare, vtique non posse vetante dispensari Episcopo, seu alio superiore: nam in concursu contraria-

rum

rum ordinationũ præualet Epiſcopi, ſuperioriſue authoritas. *diximus ſup. de maior.& obed.conſ.*1.

Porrò electio, de qua nunc hic, vel etiam *in c. ſi Epiſcopus de pœnit. in 6.* qua Epiſcopi ſeu alij prælati ſibi cõfeſſarios ſumere poſſunt, valde differt ab ea, qua per ſuffragia tanquam prælati aſſumuntur alicubi à monialibus cõfeſſores: illa enim quaſi priuatũ ſingulorũ priuilegiũ continet, hæc autem quaſi iuris publici eſt: adeoque nec huic illi præiudiciũ adferre poſſunt, ſed ordinariorũ parochorum, confeſſorumq; præſentatio, inſtitutio, deputatio, ac munera manent intacta, cumulatiuè tantùm, ſeu in ſubſidium potius, priuilegiarij confeſſarij vocati ſunt.

Quod autem Epiſcopis & exemptis Prælatis tribuitur *c. vlt X. de pœnit.* electio confeſſarij, cur monialiũ præfectis negetur? cũ ſub vocabulo maſculino comprehendi ſoleat fœmininum: *l.* 1. *D. de verb. ſignif. vbi gloſſa multa accumulat, & ibid.* Alciat. *in verb. complectitur* non excipit niſi aliter authorẽ ſenſiſſe appareat, vel ex coniecturis, vel cùm ſeparatim de vtroque ſexu actum eſt, vel quia diſpoſitio nõ bene fœminis conueniat. ſed animaduertendum eſt 1. *d.c.vlt.* loqui tantùm de exemptis, quorum adeoque longè abſunt ſuperiores, qui illos poſſint ſoluere vel ligare; ideoque ſubſit periculũ animarum; quod non adeò præſens eſt in non exemptis, qui viciniorem habent ſuperiorem, qui poſſit prouidere.

2. Etiam in exemptis fœminis prælatis non eadem ratio eſt, quæ in viris: quia hæ ſemper debent habere ſacerdotem, qui illis ſacra faciat: vt illis non tantùm immineat periculum ex dilatione, quantum Prælatis viris: vt ſuperior poſſit fœminis prouidere de confeſſario domi illarum, & debeat, ne teneantur egredi; quod in viris non ex æquo locũ habet: & deputando ſoluendi facultatem delegare non poſſunt fœminæ quam non habent, vt Epiſcopi, & viri Prælati.

CONSVLTATIO V.

De electione Confeſſorum monialium.

Conſtitutio Gregorij XV. *data nonis Februarij 1622. incip. inſcrutabili*, nihil ſingulariter de ætate, qualitate, vel modo conſtituendi confeſſores monialium decreuit, quam vt, ſiue regulares, ſiue ſæculares fuerint, quomodocumque exempti, tam ordinarij quàm extraordinarij ad confeſſiones monialium etiam regularibus ſubiectarum audiẽdas nullatenus deputari valeant, niſi prius ab Epiſcopo diœceſano idonei iudicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant. Cõfeſſores monialium approbandi ab Ordinarius.

Præmittit autem mentionem Concilij Trid. prouidè cauentis nullum presbyterum etiam regularem poſſe confeſſiones ſecularium etiam ſacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium habeat, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur neceſſarium, aut aliàs idoneus iudicetur. *eſt illud decretum in Trid. ſ.*23.*c.*15.*& in Clem. dudũ* §. *deinde. de ſepult.*

Igitur ætas communi iure in confeſſario non alia requiritur, quàm quæ in ſacerdote: ſed quoniam confeſſarij monialium curam monialium exercent, quæ ars eſt artium, omninò idonei ſunt aſſumendi ætate, moribus, doctrinâ, prudentiâ, & aliis rebus ad eam opportunis: vt loquitur Trid. in curatis beneficiis *ſ.*24.*c.*18. vbi & in parochialibus concurſum præſcribit, & *ſ.*7.*c.*3. perſonas dignas, & habiles requirit, & per ſe ipſas curam exercituras. Ætate presbyterali.

Porrò cùm in Ordine Præmonſtratenſi Præpoſiti moniali\u0169 ſint non tantùm vt parochi aut confeſſarij, ſed quaſi proprij illarum Prælati; nõ præter iuris rationem videretur, ſi Quid, vbi initiat Prælatorum ſunt?

Rh per

Et quomodo assumendi? per viam electionis canonicæ ab illis assumerentur, & à superioribus confirmarentur, & illæ in iis qualitates exigerentur, quæ in Prælatis requiruntur. At Leo X. in Concilio Lateranensi optasse videtur vt in episcopis, ita in monasteriorũ Prælatis ætas excesserit trigesimũ annum, dum ordinat, si de minoribus 30. an. prouisum fuerit, non dispensetur vt episcopi ante 27. regulares 22. præsint. tametsi tamen is modus loquendi necessariam derogationem prioris iuris non inferat, quo ætas 25. annorum aliis infra episcopatum dignitatibus sufficit. *c. in cunctis* §. *inferiora. X. de elect. Trid. s.* 25. *c.* 12. quoad vero modũ assumendi Conc. Trid. *s.* 25. *de regul. c.* 6. mandat per vota secreta eligi: & censet Canisius *de elect. c. eapropter*, adeoque modum canonicæ electionis, etiam in Prælatis regularibus seruandum *per d. c.* 6. Sed verò in hisce opus est antiquam consuetudinem sequi, vbi institutum disertè id non præscribit.

Vbi tanquã Vicarij, &c. Alij porrò qui non sunt quasi proprij monialium Prælati, sed tantùm Vicarij Prælatorum, & confessarij monialium, solent non eligi, sed ab aliis Prælatis deputari. vt in Ordine Minorum tradit Ludouicus Miranda *in manual. Prælat. tom.* 2. *q.* 21. Vicarios monialium in capitulo prouinciali, seu alio inter-medio, vel extra illud à Prouinciali institui, veros illos Prælatos non esse, habere tamen authoritatem Prælatorũ super moniales in foro conscientiæ, quoad casus & censuras. Alibi aliorum Ordinum statuta, commissionum tenores, & facultates inspicere oportet, in subiectis Ordinario veterem etiam consuetudinem aut priuilegium obseruare. alioquin cùm ad illum spectet cura animarũ, eius est curatum beneficiũ aut officium conferre tam in regularibus, quàm secularibus. In regula S. Augustini mentio est presbyteri, apud moniales in grauioribus authoritatem habentis, vtique ab episcopo constituti. cũ vtique antiquitus monachi & moniales nec ab episcopo nec à parocho populi essent exempti, nisi haberent parochũ seu presbyterũ specialem, vtique iterum ab episcopo attributum. nam sicut ad episcopum spectant omnes basilicæ; *c. omnes basilicæ. c. nullus* 16. *q.* 7. sic & monasteria: *c. monasteria* 18. *q.* 2. *c. monasterium* 16. *q.* 7. vbi ex episcopi assensu fundator monasterij presbytero commendat monasterium pro sacro illius officio, seu præsentat instituendum ab Episcopo. vnde fieri potest vt vel fundatores monialibus hoc ius esse voluerint, vt nominent aliquem approbandum ab Episcopo, vel, vt non rarò est factũ, si ipsæmet primæ se fundauerint, & dotem contulerint, idem iuris retinuerint, vel, si ex priuilegio aut consuetudine acquisiuerint; omni casu secundùm antiquos mores constitutio confessoris fieri debeat: ita tamen, vt semper Episcopo maneat examen, & approbatio in omnibus, & curæ animarum commissio in sibi subditis.

Non exemptis prouidet Episcopus de iure.

Nisi per fundationẽ aut alias secus obtineat.

Verùm Prælati tamen exempti eligendi pro se confessarij, & deputandi pro suis subditis à iure facultatem habent: *c. fin. X. de pœnit. & remiss.* fœminæ eo nomine negantur intelligi. *latè Syluester V. confessor.* 1. *q.* 8. manebunt ergo in communibus iuris terminis. *Syluest. ibid.* vt adeo id eis non competat, vt nec consuetudine possit introduci, vt præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeant, qui eas possit soluere, vel ligare. *c. si Episcopus de pœnit. & remiss. in* 6. vnde & Concil. Trid. *s.* 25. *c.* 10. *de regul.* præter ordinariũ confessorem, *alius,* inquit, *extraordinarius* (non ab Abbatissis, sed) *ab Episcopo, & aliis superioribus bis aut ter in anno offeratur.* Et S. Congregatio *Concil. Trid. Interp.* 19. *Octobris an.* 1621. respondit Episcopo Tornacensi Abbatissam Episcopo inuito eligere non posse confessarium pro se, & monialibus: extraordinariis etiam ab Episcopo datis teneri omnes confiteri, vel sal-

Prælati exempti sibi eligunt cõfessarium, an & Prælatæ?

An suis?

ſaltem ſeſe præſentare: & lite ſuper his aliiſque pendente, non excludi ideo poſſe à viſitatione, & correctione. Quare multis in locis inter valdè ſpecialia priuilegia obtineri à Sede Apoſtolica per Abbatiſſas ſolet iam olim, vt electionem habeant confeſſariorum: quod multò magis nunc debet obtinere, cùm per Concil. Trid. *ſ.* 23. *c.* 15. nullus niſi ab Epiſcopo approbatus confeſſiones excipere poſſit: quod, vt diximus in monialium confeſſoribus, diſertè exigit d. conſtit. Gregor. XV. *inſcrutabili*, neque tamen approbatio, etiam ſine reſtrictione loci, aut perſonæ, iuriſdictionem vllam tribuit. Itaque ſi ab Epiſcopo illam non accipit, aut ab habente poteſtatem, non poteſt ſoluere vel ligare. Et ſanè in monialibus facultas eligendi ægriùs conceditur, cùm etiam bullã Cruciatæ electionis permiſſiuam non æquè in illis obtinere, ſed ſuperiorum diſpoſitioni non detrahere dicat Garcias *de beneſ. p.* 2. *c.* 5. *n.* 61. *& ſeqq.*

Quinimò quatenus religioſi tenentur confiteri propriis Prælatis, aut aliis ab eo delegatis; nec ad eos extendi facultatẽ conceſſam Mendicantibus diximus proximè *conſultatione* 4.

CONSVLTATIO VI.

De annuo monialium computu Epiſcopo dando.

An Abbatiſſa Epiſcopo rationes dare teneatur.

AN Abbatiſſa Ordinario ſubiecta rationem adminiſtrationis illi dare teneatur? quæritur. neque eſt dubium quin ad plures à iure probatos effectus exigere poſſit Epiſcopus denudationẽ facultatũ monaſterij, adminiſtrationiſque earundem: v. g. ad conſtituendum monialium numerum; *iuxta Trid. ſ.* 25. *c.* 3. *de regularib.* cui conſonat bulla Pij V. *incip. Circa*, & Gregor. XIII. *incip. Deo ſacris.* vbi declaratur id ad Epiſcopos pertinere; & omninò ab eis obſeruandum ne plures recipiantur, quàm commodè poſſint ſuſtentari. quemadmodùm generatim Epiſcopo defert c. cognouimus 18. *q.* 2. ſeruorum & ancillarũ Dei ſibi ſubiectarũ vitã regulari moderamine diſponere; quod ſine temporalibus, eorumque cognitione, fieri rectè non poteſt.

Denudare facultates monaſterij ad multas cauſas debet.

Ad numerum præſcribendũ.

Vt de adminiſtratione dirigenda ſtatuat.

Iterum ad Epiſcopum ſpectat in monaſteriis, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus corrigere, quæ viderit corrigenda, *c. ea quæ de ſtat. monach.* atqui in temporalibus, quæ corrigenda ſint, videre nõ poteſt, niſi inſpecto bonorum ſtatu, & adminiſtratione: hoc ergo ſine præſcripto mediũ eſt permiſſũ; & conceſsâ illâ iuriſdictione, ea permiſſa ſunt omnia ſine quibus illa exerceri non poteſt.

De eadem bene facta cognoſcat.

Denique *d. c. ea* facultas fit Epiſcopo amouendi Abbatem ſi dilapidator fuerit, & prouidendi adminiſtratorem idoneum: vt autẽ id noſcatur, inſpiciendę ſunt rationes: quod conſequens neceſſariò ponitur ex illo antecedenti. *Conueniunt cum dictis L. Miranda tract. de ſac. monial. q.* 8. *ar.* 8. *Paulinus Berthi in prax. crim. reg. tit.* 4. *de viſitat. Victorin. de mod. proceſ. in cauſ. reg. c.* 9. *Anton. Reſt. in direct. viſitat. c.* 89. *p.* 136. *&c. P. Saledius Arimin. tract. de viſitat. p.* 4. *c.* 2. *&* 5. *Marchant in Baculo paſtorali d.* 6. *q.* 7.

Et dilapidatione, de qua ſit.

An autem Ordinarius præſcribere poſſit, vt ſibi reddantur annuæ rationes, aut ſuus deputatus interueniat reddendis? difficilis eſt quæſtio, & cum in Concilio *prouincial. Mechlin. an.* 1574. ſtatutum eſſet, vt Abbates & Abbatiſſæ computum corã Epiſcopis quotannis redderent, id malignis iſtis temporibus adeo ægrè fuit exceptum, vt litem cõmunem Epiſcopis mouerint, quæ hactenus deciſa nõ eſt. pro quibus ſanè facit quod Abbates & Abbatiſſæ liberam habeant adminiſtrationem, quæ ex arbitrio Epiſcopi eapropter non ſit reſtringenda. Citatur Sanchez in decalogum *l.* 7. *c.* 19. *n.* 44. *& quos ille numerat*, *& Stephanus d'Aluin in tract. de poteſt. epiſ. Abbat. c.* 2. *n.* 7.

An ſibi annuè reddẽdas poſſit Epiſcopus iubere illis, qui dignitates inſtar beneficiorum habent non tantùm per modũ adminiſtrationum?

c. 3. *n.* 1. sed porrò summa ratio videri potest, quod huiusmodi dignitates dum in titulum habentur, & vt beneficia fructuum quasi dominos faciunt possessores, sub oneribus sustentandi monasterium, &c. vnde in declarationibus Cardinalium, quæ circumferuntur *ad c.* 9. *s.* 22. *Concil. Trid.* vbi administratores piarum causarum Episcopo quotannis rationem reddere iubentur, *in verb. administratores*, legitur hæc declaratio; *sub hoc decreto non comprehenduntur Abbates, Præpositi, & Abbatissæ vitam regularem ducentes, & idcirco administratores monasteriorum de illis rationem Ordinario reddere non tenentur.* & Barbosa *in Collect. ad idem caput n.* 18. *&* 19. *ex Armiendar.* refert ita à S. Congregatione fuisse decisum. negant verò, vt numerus monialiū constituatur, temporalium administratio cognoscatur, aut dilapidatio Abbatis; opus esse annuò computu Episcopis reddendo: aiunt cognosci ea posse ex inuentario, seu registris bonorum: & an frugi sit Abbas, an quid vetitum alienet, non opus singulatim omnia noscere; quid in monachos, quid in ædificia, quid in pauperes, ac aliàs insumatur; dummodo nullus reprobus vsus appareat, non æs alienum inutiliter contractum, nulla dilapidatio. quo nomine vtitur d.c. *ea qua* & Vlpian. *in l. verum* §. *penult. D. de minor.* pro prodigalitate, quæ nullum expensarum facit finem: de qua ille; *dilapidat argentum suum tam prodigè, quàm si leues essent arista.*

Nec verò obstat Abbatissas Episcopis plenariè in temporalibus esse subiectas: *Miranda vbi supra, Berthi vbi supra, c.* 22. *& c.* 30. adeoque ad eius iurisdictionem videatur pertinere exactio computuum; quam si non comprehendat non videatur plenaria: quia commodam interpretationem verbum illud accipere debet, vt non, quidquid lubet, possint; sed quidquid canones, & Ordinum instituta Episcopis in moniales tribuerunt, id plenariè possint.

Ad quem sensum etiam est accipiendum iuramentum Abbatissarum, quo subiectionem & obedientiam Episcopo spondent: & quod dicitur *in cap. ad monast.* §. *prior. X. de stat. monach.* vt monachi in omnibus Abbati obediant.

Porrò quod Berthi *vbi supra. tit.* 4. ait S. Congregationem reg. visitatoribus Apostolicis monialium ciuitatis Neapolitanæ & Salaritanæ instructionem dedisse 2. *Iunij* 1589. vt præciperent quotannis rationes reddi prouentuū & subuentionum, adeoque multò magis bonorum stabilium; dicimus inspiciendum fore an præfectæ istarum monialium omnes officium tantùm gesserint, an habuerint dignitates titulatas; de quibus supra citauimus aliam declarationem Card. Concil. Trid. Interp. an fuerint triennales iuxta constitutiones Apostolicas in Italià receptas, an verò perpetuæ, dignitatem tamquam beneficium, possidentes; quod immeritò nequit auferri, & liberam tribuit administrationem. quamuis etiam huiusmodi instructiones ius non faciant, nec ad omnia loca possint extendi.

Quam ob causā Concilium Prouinc. Mechlinien. 1607. & edictum Principum super illius executione editum, vbi finalibus articulis de annuis piarum causarum rationibus plura disponit, etiam accipiendum est in iis, qui administrationes tantùm, & officia habent, non verò in iis, qui beneficia & dignitates possident, vt illud liberæ eorum administrationi non refragetur.

Enimuerò libertatem administrationis secundùm Ordinum instituta, & locorum consuetudinem intilligi oportet. vt in procuratore vniuersorum bonorum, cum libera administrandi potestate dato *in l.* 58. 63. *& ibi glos. & DD. D. de procurat.* non ideo quia liberam habet, alienare quiduis, aut prodigere quidquam potest.

Ideoque in multis Ordinibus regula, constitutiones, aut mores habent,

bent, vt Abbates & Abbatissæ quotannis coram conuentu computum faciant; nec id tamen libertatem administrandi minuere creditur; sed tantum facere ad probandam fidelem administrationem, & prudentem: quod si ergo Ordinarius rationes sic redditas inspicere; aut reddendis per se, aliumue interesse voluerit pro exactiori illarum directione, non mox videtur dicendum, liberam administrandi, id est recipiendi, erogandique potestatem minui, sed probationem fieri fidelis administrationis sibi iuratæ.

Enimuerò iussit Gregorius. XV. *const. inscrutabili* Episcopo quotannis à monialibus rationem reddi soli, si sint subditæ: cùm superiore; si sint exemptæ; sed ea nondum hic omninò est recepta: & Abbas S. Vedasti contra Episcopum Atrebatensem Concilij Mechliniensis iudicio obtinuit, ne illam ibi viâ regiâ possit exequi.

CONSVLTATIO VII.

An autem aduersùs rationum exactionem præscribi possit?

Superioritas & obedientia præscribi non potest.

QVæstio est non inelegans, & quidem Innocentius III. *in c. cum non liceat. X. de præs.* negat licere à capite membra recedere: mandat præstari obedientiam, & reuerentiam debitam, præscriptione temporis non obstante: nec simpliciter; sed à præscribentibus, vt ab aliis clericis eiusdem diœcesis. vnde negari solet præscribi aduersùs obedientiam superiorum: *Lessius de iust. lib. 2. c. 6. d. 12. & 15.* sed addit *ibidem* Lessius, obedientiâ præscribi nõ posse à subdito, manente subdito, sed bene præscribi posse libertatem. Sed videtur alludere Innoc. ad Concil. Paris. *in c. nulla dist. 93. nullâ, inquit, ratione clerici aut sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina, & prouidentiâ gubernantur: tales enim acephalos, id est sine capite, prisca ecclesia consuetudo nominauit:* facit c. omnis. *X de maior.* sed ego existimo Lessij distinctionem omnimodâ solutionem non adferre: quia non ex iure, sed contradictoriorum tantùm ratione procedit; & in omni præscriptione obtineret: quippe nulla procedit re permanente vt antè erat: sed existimo Decretalem Innocentij ex veteris iuris & disciplinæ ecclesiasticæ consideratione procedere, quando exemptiones nondum inualuerant: aduersùs quarum originem admodùm inuehebatur D. Bernardus *de consideratione lib. 3. c. 8. 9. 10.* vbi sicut Innocentius dicit non licere à capite membra recedere, sic Bernardus *d. c. 10. monstrum, inquit, facis, si manui submouens digitum facis pendere de capite, superiorem manu, brachio collateralem.* Sed postquam vsus exemptionum magis est receptus, vt multis priuilegiis dari ceperat, etiã præscriptiones inualescere ceperunt. Quare Bonifacius VIII. *in c. cum persona de priuil. in 6.* acquiri exemptionem tradit priuilegio, & præscriptione 40. annorum, & vtroque coniunctò.

Exemptiones hodie præscribuntur.

Nihilominùs exemptione obiectâ, diuersimodè eam admitti secundùm suam originem tradit Bonifacius: si ex priuilegio prætenditur; vt illo exhibito libertas obtineat: si ex priuilegio & præscriptione, & illud quidem non sufficiat, sed tamen tribuat causam præscribendi; possessor non violentus, nõ clandestinus, non precarius; non turbetur: si verò priuilegiũ non exhibetur, vel solâ præscriptione se quis tuetur, probatione illius pendente, cum de iure communi Ordinariorum intentio sit fundata, suâ iurisdictione vti possint. *d. c. cum persona.*

Quamquã illa obiecta secundùm causas diuersimodè reguletur.

Itaq; dum Ordinarius negat Abbatissam præscripsisse aduersùs exactionem computuum, quatenus iuxta superiora in illa sit fundatus, lite super ea re pendente, iurisdictione suâ vti posset.

Eâ in quæstione & hoc versabitur, an ex solo temporis lapsu, quòd exactæ non sint rationes, exigendi ius perierit; legesque ea super re latæ desierint: an verò sit ineunda præscriptionis ratio, ex eo tempore, quo exactæ rationes, & negatæ fuerint, eaque in libertate Abbatissæ exinde perstiterint: & an ius ac leges non vsu, an contrario demum vsu abrogentur: eo etiam animaduerso, vt manente iure visitandi, intrinseca remaneat ratio cognoscendi de legitima administratione temporalium, eoque omni quod ad eam rationem sit necessarium.

CONSVLTATIO VIII.

Statutorum abrogatio non est ex abrupto nec inconsultò, etsi in visitatione facienda.

NOn est dubium, quin eius sit legem interpretari, derogare, & abrogare, cuius est ferre. *sed in rebus nouis constituendis*, inquit Vlpianus *in l. 2. D. de constitut. euidens esse vtilitas debet, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est*. vt ne quidem mutatio legis facienda sit, quamuis aliud aliquid melius occurrat. *vt docet post D. Thomam Malderus in primam 2. q. 97. ar. 2. & in rebus politicis nos diximus in Iud. l. 3. c. 2. n. 25.* Itaque statuta prædecessorum suorum non debent facilè Episcopi immutare, etiamsi specie tenus aliquod mutationis commodum appareat: sed demum re maturè admodùm expensâ. adeoque multò minimè in visitatione, quæ celerrimè expedienda est, quidpiam per prouisionem inducere, quod vetera instituta conuellat, aut mores iure non improbatos, immutet: & maximè si ad statum ecclesiæ alterandum facere videatur: nisi necessitas, & secura omninò opportunitas exegerit. *vt iterum diximus in Iud. lib. 4. c. 32. n. 3.* & in rebus monasticis valde opportuna est sententia Philosophi; *l. 2. polit. c. 6. non enim*, inquit, *tantum proderit, qui corrigere perget, quantum nocebit assuefactio superioribus non parendi*. quæ ratio sanè maximè in regularibus obtinet, quorum omnis disciplina ex voto obedientiæ pendet: quâ solutâ cætera concident. ideoque Augustus non properatas leges ferre solebat, sed populo ex cera propositas: vt, si quis mutandum aliquid aut addendum putaret; liberè profiteretur.

CONSVLTATIO IX.

An Canonicæ regulares Sanctimoniales censeantur, & ad clausuram teneantur?

CLausuram monialibus imponens Bonifacius VIII. *in c. periculoso de stat. reg. in 6.* vniuersas cõpellat & singulas. quæritur, an canonicæ regulares comprehendantur? non est dubium, quin proprietate sermonis sub monachorum nomine non veniant canonici regulares. vnde & illud obtinuit, vt non quæcumque monachis prohibita, sint etiam canonicis regularibus vetita: *c. quod Dei timorem de stat. monach.* si tamen eadem prohibitionis ratio in vtrisque militet, idem est iudicium. *c. ex parte. X. de postuland.* adeoque communiter hodie constitutiones ecclesiasticæ, quæ ad mores & disciplinam religiosam feruntur, vtrosque comprehendunt: sicut monachorum & monialium nomen latè acceptum, vtrisque accommodatur: nisi fortè pœnales sint, & exorbitantes. *Ludouicus Mirand. in manual. prælat. tom. 1. q. 10. ar. 5. & 6.* quomodo Weymsius *ad const. XXIV. in Concilio Tridentino innouatas, constit. 14. n. 14.* tradit, quæ de monachis in Lateranensi, & Tridentino Concilio statuta sunt, à canonicis regularibus esse seruanda. Vnde subsequitur, quæ Concilium Tridentinum

Ideò quæ ad disciplinam pertinent, solent cõprehendi seu vbi eadem est ratio.

Adeoque in his, quæ clausuram spectant.

num *ſ.* 25. *de reg. c.* 5. & Bonifac. VIII. *in d. c. periculoſo de ſtat. reg. in* 6. de clauſura Sanctimonialium decreuit, etiam ſpectare ad canonicas regulares; eò quod ratio, quam proponit *d. c. periculoſo*, & Tridentinum innouat, in vtriſque militet. & Bonifacius generalibus verbis *moniales*, inquit, *cuiuſcumque religionis ſint vel Ordinis*; quæ verba generalem intentionem eius ſatis explicant. & Miranda *tract. de clauſura monialium q.* 1. *ar.* 3. *latius* docet illis decretis comprehendi religioſas fœminas cuiuſcumque Ordinis, aut conditionis: & clariùs euadit ex cōſtitutione Pij V. *incip. Circa*, vbi ad clauſuram obligat mulieres cuiuſcumque Ordinis, religionis, vel militiarum, quæcumque tria vota ſubſtantialia religionis emiſerint. Et conuenit conſtitutio Gregor. XIII. *incip. Deo ſacris.* & Gregor. XV. *incip. inſcrutabili*, & rurſus Concil. Trid. *vbi ſupra c.* 22. omnia de regular. decreta, adeoque de clauſura *d. c.* 5. obſeruari præcipit in *omnibus cœnobiis, monaſteriis, collegiis, ac domibus quorumcumque monachorum ac regularium, nec non quarumcumque Sanctimonialium virginum ac viduarum, etiamſi illæ ſub gubernio militarum, etiam Ieroſolimitanæ viuant, & quocumq; nomine appellentur, ſub quacumque regula vel conſtitutionibus, & ſub cuſtodia vel gubernatione vel quauis ſubiectione aut annexione vel dependentiâ, cuiuſcumque Ordinis Mendicantium vel non Mendicantium, vel aliorū regularium vel monachorum, aut canonicorū quorumcumque: non obſtantibus eorum omnium ſingulorum priuilegiis, &c.*

Quod Pius V.

Gregorius XIII.

Et Concil. Trid. ſatis exprimunt.

Non poteſt exquiſitioribus, aut generalioribus verbis res illa dici: cōprehendentur ergo decreto clauſuræ etiā cononicæ regulares: adeoque illæ virgines, quæ ſub regula S. Auguſtini, & inſtituto S. Victoris religionem profeſſæ ſunt. Dicitur ille Ordo in diplomatibus Pontificiis *Ordo canonicus*, & religioſæ in eodem inſtituto *canonicæ* vocantur. Quare pridem S. Congregatio Concil. Trid. Interp. declarauit ad clauſuram teneri omnes Sanctimoniales, quæ tria vota ſubſtantialia religionis emiſerunt.

Vt omittamus in caſu noſtro Alexandrum IV. *in literis ſuis an.* 1258. cœnobij noſtri Ordinem vocare canonicum: & tamen inſtituti S. Victoris ſectatores, viros vocare *fratres*; fœminas, *moniales*: ex more eccleſiæ præſertim vetere: cum huiuſmodi tituli monitorij magis adhuc eſſent vitæ religioſè ducendæ; nondum aſſumpti in argumenta eminentiæ.

CONSVLTATIO X.

An Clauſura ſit vbiq; recipienda, & quid in Belgio?

ADdit Bonifacius *omnes moniales in quibuſlibet mundi partibus exiſtentes:* eaq; verborum vniuerſalitas non tantùm zonam torridam, ſed & ſeptentrionem, ac maris glacialis oras complectitur. Quidam tamen eminentes Theologi, ac Iuriſconſulti, vbi finis, ratioque legis non reperitur, ibi negant legem illam eſſe animatam. Bonifacius ergo conſtitutionis ſuæ cauſam, periculum caſtitatis, populi ſcandalum, religionis opprobrium allegat; vbi ergo ex cœli beneficio, genio gentis, more populi nulla ex his cauſis reperitur, negant inuitis ſtrictam clauſuram inſtar perpetui carceris, acerbitate pœnarum, quas Bonifacius, & Tridentinum proponunt, cogi poſſe.

Ex verbis Bonifacij VIII. vbique gentium.

An itidem ex ratione?

Sanè in Francia Bonifacij conſtitutionem vſu receptam non fuiſſe docuit Ioannes Andreæ. *vt refert Azor. inſtitut. moral. lib.* 13. *c.* 8. & Clemens V. Bonifacij ſucceſſor, qui non pauca eius acta reſcidit, *in Clem. attendentes de ſtat. regular.* vbi in monaſteriis monialium emendanda per viſitatores proponit, clauſuræ non meminit; ſed dicit tantùm; *non* cho-

Quid ex vſu Franciæ & Belgij? ac Synodis? ac Placitis Principum?

choreas, non festa secularium prosequantur; non diu noctuque per plateas incedant. ita & in veteribus Ordinationibus Conciliorum Coloniensium, quæ proximè Bonifacium secuta sunt, *Sifridi anno* 13. *Walrami an.* 1333. *Guilielmi an.* 1354. *Frederici* 1370. clausuræ strictæ nullum est decretum; sed dumtaxat ne moniales extra claustra exeant, per ciuitates & oppida discurrendo, nisi ex causa rationabili & vrgente, & cum Prælatæ licentia. & sic Synodus Cameracensis *an.* 1550. *tit.* 4. de clausura stricta statuens, bis addit, hæc de monialibus verba; *quæ clausuram professæ sunt*: & his ferè consonant, quæ leguntur in antiquis Synodis Belgicis vsq; ad an. 1550. & Adolphus Archiepiscopus edidit *formam visitandi*: & sub titulo *de formula inquirendi in monasteriis monialium*, id tantùm inquirendum præscribit, vtrum moniales extra septa contra regulam sui Ordinis se interdũ præripiant. vt sanè in his Belgicæ locis, rigor clausuræ Bonifacianæ nõ omninò fuerit receptus; neque ab omnibus creditum dici periculosum illud mare esse, quod continuò multa nauium millia sine naufragio nauigant: non dici populi scandalum, vbi nullius conscientia feritur, sed laudatæ matronæ, intaminatæque virgines plateas, forum, templum passim more gentis non frequentant tantùm sine offensa, sed si qua hîc Italica fœminarum clausura teneretur, proxima videretur censuræ atque infamiæ: non religionis opprobrium committitur; vbi in ea libertate nulla sui obliuiscitur, nihil verecundiæ, aut votiuæ castitati aduersum, censuraúe dignum geritur. Agunt autem, vt dixi, de inuitis, non cogendis: probantque earum pietatem, quæ sine censurarum scutica, solo pietatis zelo, perfectionisque maioris etiam illos laqueos vitare cupiunt, qui vel rari admodum sunt, vel non mortiferi. Quomodo & in Belgio videmus innumera sacrarum virginum monasteria arctiorem clausuram seruantia: etsi e contra sint alia, quæ laxiorem quidem clausuram tantùm habeant; ita vt septis nunquam, vel rarissimè grauissimis ex causis egrediantur: in aliis etiam egressus innoxius, cum verecundia & modestia toleretur. vt refert Cardinalis Bentiuolius in Relatione Nuntiaturæ Belgicæ Paulo V. facta: *p.* 2. §. *quanto alli regolari.* vt omittamus tot millia beginarum à quinque iam sæculis in Belgio castè, religioseque sine clausura viuentium, voto simplici castitatis astrictarum; tantosque exercitus deuotariarum sub simili voto, priuatis vbique in ædibus degentium, sine Bonifacianæ periculo, scandalo, opprobrio.

Ita rationantur, qui Belgicæ libertati, mori, genioque gentis fauent. ex quo sanè, quodque ipse Bonifacius Prælatos de monialibus includendis *quamprimum*, inquit, *commodè prouidere poterunt, procurent*, quodque Concilium Tridentinum Bonifacianam secundùm omnes articulos innouat, adeoque & illud *commodè*, id est, etiam sine offensione maioris boni, charitatis, ac pacis (nam alioquin non *commodè*) profectum credi potest, quod Synodus prouincialis Mechliniensis *an.* 1570. *c.* 4. *& seqq.* inchoat quidem clausuram, sed non secundùm rigorem Bonifacianæ, Concilij Tridentini, Pianarum, aut Gregorianarum constitutionum; & *c. fin.* cùm multas refragaturas non dubitaret, subiecit; ne qua, vbi id accideret, vestiretur, aut ad professionem admitteretur. Quem modum ex bulla Pij V. elicitum probauimus *in iur. pont. nou. anal. de regul. n.* 41. *& deinde Stephanus Weymsius ad constitutiones in Concilio Tridentino innouatas Const.* 15. *n.* 15. quamquam Synodus Mechliniensis 1607. *eod. tit. c.* 3. egressum monialium vetet, nisi ex tribus causis in Piana expressis; quam & dicit inuiolabiliter obseruandam, tametsi nec hactenus illius omnis rigor obtinuerit.

Enim-

Enimuerò quamuis Pianæ & Gregorianæ constitutiones ampliores derogatorias continere videantur, eæ tamen dicuntur in Synodo non publicatæ hìc, aut non receptæ: & licet in Synodo Mechliniensi *anno 1607. de reg. c.* 3. dicatur obseruanda Piana, quæ egressum non permittit, nisi tribus ex causis, adeoque ea satis censeatur publicata (nam publicatio ecclesiastica fit in Synodis) & eidem Synodo accessit Placitum regium ad decretorum faciliorem executionem, *vt dicitur generaliter in proëmio*; tamen *eodem proëmio* dicitur, quod articuli Synodi Principi fuerint exhibiti, iisque etiam proponendis præses Parlamenti interfuerit: atqui Synodus in iis articulis habebat, vt Episcoporum conscientiæ cōmitteretur obseruantia clausuræ, qui eam vrgerent, prout promptitudo, vel peruicacia monialium permitteret: id ergo Princeps probauerat: verùm Romani substituerunt *c.* 3. *tit. de regul. ne Sanctimoniales egrederentur, nisi tribus ex causis in Piana expressis, eademque inuiolabiliter obseruaretur.* queadmodùm etiā Synodus statuerat diuersos terminos in elocandis decimis, pratis, terris, domibus, vt refert, & probat Placitum *ar.* 20. (quos Synodus Antuerpiensis *anno* 1609. *tit.* 21. *c.* 25. repetit & iam ante Synod. prouinc. Camerac. *anno* 1586. & edictum ad illam *ar.* 23.) eidemque decreto Romani substituerunt *d. Synod. Mechl. tit.* 22. *c.* 2. *bona ecclesiæ locare non liceat vltra tempus à iure permissum:* si ergo Pianæ & Gregorianæ non sint hìc receptæ, nec assentiant Principes, neque Tridentinum hìc receptum deroget ipsis fundationibus; atque fundatio monialibus egressum permittat; clausura vtique inuitis imponenda ibi non est; aut nouitiis præcipienda in tempus futurum. Ne quidem in vim Synodi prouincialis Mechliniensis *anni* 1570. *c.* 4. quia hæc profitetur se illud prosequi, quod à Tridentino statutum est: & *c. fin.* vbi apud rebelles vetat nouitias recipi, bis *in eodem capite* mentionem facit Tridentini: quas ergo Tridentinum non complectitur; vtique Synodus hæc etiam non attingit.

Porrò cùm non constet hìc ipsam egrediendi facultatem ab ipsa primæua esse fundatione: non oberit, quod ex chartis tantùm priuilegiariis concinnatū est Institutum, vt sonat illius inscriptio, quod in actis est exhibitum: cum indultis istiusmodi, & priuilegiis derogarit Tridentinum *d. c.* 5. & regulis, & institutis contrariis: *d. c.* 22. *de reg.* neque Alexandri IV. literæ recitent primæuam fundationem hìc contrariam.

CONSVLTATIO XI.

An adiici possit præcepto clausuræ pœna nullitatis professionis, priuationis præfectæ, eiectionis nouitiæ sic professæ?

Poena nullitatis, receptionis, professionis, à Synodo Mechliniensi (multò minus votum, aut promissum) proposita non est; & verò ad solum Pontificem spectat impedimenta matrimonium dirimentia statuere: *Sanchez de matr. lib.* 7. *d.* 1. *& seqq.* adeoque (vt valet argumentum à matrimonio carnali ad spirituale: *Euerard. à mat. car. ad spiritual. ita*) de substantia votorum disponere: *Nauar. de reg. cons.* 26. *n.* 7. 8. priuationem autem imponere non potest Ordinarius, nisi vbi à iure statuta est. *Rebuff. de benef. l.* 3. *de mod. amit. benef. n.* 62. *glos. in c. fin. de iur. pat.* eiectio etiam regularium iure vetita est; *c. fin. de reg.* non admissâ nullitate professionis; nam aliàs nō præstaret impedimentum, quæ de iure non sortitur effectum. Sed Sanchez *oper. moral. l.* 5. *c.* 4. *n.* 71. per indirectum dicit statui posse huiusmodi impedimentū, auferendo potestatem in Abbatissa, (A solo Pōtifice nullitatis pœna in his statui potest.)

fol-

ſoluitque contraria, ſed Nauar. negat id fieri poſſe in carnali *conſil.* 1. *de matr. contr. cont. interd. eccl.* & Sanchez *de mat. l.* 7. *d.* 2. aitque Nauar. nec vnquam feciſſe Pontificem & conſtat *ex tot. tit. de matrim. cont. interd. eccleſ.* interdicta non inducere matrimoniorũ nullitatem, adeoque nec profeſſionum. aliàs, vbi Abbas vel Epiſcopus eſt omninò proprius prælatus, induci poteſt nullitas: non ob interdictum; ſed defectum conſenſus eius, cuius eſt adoptare, ſeu congregationi adſcribere: at ex inſtituto S. Victoris circa quod eſt noſtra quæſtio, id ad Abbatiſſam ſpectat, & Conuentum. vt & in Regula S. Benedicti ad Abbatem non ad Epiſcopum. quare *in c.* 1. *X. de conuerſ. coniug.* inſcio Epiſcopo coniugati profeſſi, ſi continet vxor, valet profeſſio. & *in c. ad apoſt. X. de reg.* dicitur monachus fieri per monachi profeſſionem, & Abbatis receptionem: additurque regula, multa fieri prohiberi, quæ tamen facta tenent. vt etiamſi ex c. 14. Concil. Niceni ſine licentia Epiſcopi fieri monachus non debeat, factus tamen ſit verè talis.

Neque vero conſtitutio Pij V. *incip. circa* ad hanc rem facit: ſed de ſolis tertiariis loquitur, quæ non fecerunt tria vota religionis; vt ea emittant, & exinde ſeruent clauſuram: aut, ſi nolint profiteri dimittantur, neque aliæ recipiantur: inhabilitandò attentantes, & irritando in contrarium attentata. Sed neque ea conſtitutio votum aut promiſſum clauſuræ exigit; ſed tantùm vt, quæ in cõgregatione permanere volunt, tria vota emittant; & poſt recipiant clauſuram: vt omnes aliæ, in vim legis, non voti.

CONSVLTATIO XII.

Diſcedendi licentiam tribuere poſſe Abbatiſſam ex Priuilegio, an ſpectet ad clauſuram, an tranſitum ad alium Ordinem?

OBiicitur clauſuræ præcepto argumentum caſus noſtri ſpeciale, quod Alexander IV. *an.* 1258. inter cætera huius loci priuilegia, *prohibemus*, inquit in literis ſuis, *vt nulli ſororum veſtrarum poſt factam in monaſterio veſtro profeſſionem fas ſit ſine Abbatiſſæ ſuæ licentia de eodem loco, niſi arctioris religionis obtentu, diſcedere, diſcedentem vero abſque communium literarum veſtrarum cautione nullus audeat retinere:* ergo, inquiunt, ex Abbatiſſæ licentia licitum eſt loco exire: literæ autem Alexandri confirmatæ ſunt ab Vrbano VIII. quamuis cum clauſula *dummodo priuilegia ſint in vſu, non reuocata, nec Tridentinis decretis contraria:* aiunt in vſu fuiſſe vſque in hanc litem; negant eſſe reuocata, aut Tridentinis decretis ſanè intellectis contraria. verùm Trid. *d. c.* 5. derogat omnibus indultis, & priuilegiis: & ſanus Concilij intellectus comprehendit omnia monaſteria cuiuſcumque religionis, vt diximus, innouatq; Bonifacianam: quæ clauſuram introduci mandat etiam in monaſteriis *vbi*, inquit, *ſub finem, non eſt*: vt diximus, & *c.* 22. *de reg. Trid.* omnibus priuilegiis derogat, etiam in fundatione obtentis, conſtitutionibus, regulis, & inſtitutis, præterquam arctioribus.

(Diſceſſus licentia in huiuſmodi priuilegiis ſpectat ad ordinis tranſitum.)

At verò neque huc ſpectat ſententia verborũ Alexandri IV. quippe qui Bonifacium, qui ſtrictam hanc clauſuram primus vniuerſaliter præcepit diu præceſſit: ſed ſpectat Alexandri mens, non ad egreſſum, & regreſſum quotidianũ monialium; ſed ad ſtabilitatem, vt vocant, vel tranſitum ad alium ordinem: adeoque

(Non ad egreſſum & regreſſũ aliis ex cauſis.)

que addit tanquam eodem genere exceptionem; *nisi arctioris religionis obtentu:* vt eo casu sine Abbatissæ licentia liceat discedere, non autem alio, scilicet ad Ordinem laxiorem, vel etiam æquè strictum. nam multa de huiusmodi transitu in iure tradita sunt: quæ latè exequitur Mirand. *in manual. Pralat. tom.* 1. *q.* 31. *multis articulis*, & quærit nominatim *ar.* 9. vtrum ex Ordine canonicorum regularium ad Ordinē monachorum licitè possit fieri transitus? quod vtique disertè vetitum est *in c. nullus, c. mandamus, c. statuimus.* 19. *q.* 3. quo respexisse Alexandrum constat vel ex solis verbis *d. c. statuimus*, quæ penè eadem sunt cum supra citatis verbis Alexandri. quod eò procliuius etiam est, vt ita accipiamus; quod Ordo canonicus regularis sub instituto S. Victoris, & nuncupatim etiam huius cœnobij, in professionis formula proponat, vt virgines promittant *stabilitatem corporis sui in eo loco.* quin imo refertur *in c. licet. X. de regular.* multis etiam monachis canonicis & hospitalariis esse concessum, vt ne quidem arctioris etiam religionis obtentu superioribus inuitis aliò transire possint. tametsi id ita accipiendum decidat, vt inuiti esse non possint circa eos, qui non fictè, sed verè, ad frugē melioris vitæ voluerint transmigrare.

Aliud argumentum speciale est, quod an. 1625. S. Congregatio Cardinalium super regular. super harum monialium libello rescripserit Episcopo, vt de iis, quæ narrantur, certiorem illam faceret; *interim verò*, inquiunt, *si interdictum contra moniales ex eo dumtaxat, quod clausuræ legibus se subiicere recusarunt, apposuit; statim amoueat.* vnde duo deducunt: primum; quod idem Episcopus propter appositionem manus, quasi papalis, isti negotio se amplius non possit immiscere. *DD. in c. ad nostram. X de appellat.* alterum; quod coactio inuitarum per censuras ad clausuram, vbi consueta non est, videatur non probata.

Verùm ad primum quod attinet, imputandum est monialibus quod annis nunc plusquam decem negotium istud apud S. Congregationem non fuerint prosecutæ; cum causis omnibus, vt summum biennalem vitam esse voluerit Concil. Trident. *s.* 24. *c.* 20. neque Congregatio, quamuis requisita, per dictum libellum vlterius Episcopo quidquā prohibere voluerit: vt eam instantiam pridem euanuisse dicendum sit, vt Ordinario non possit esse impedimento.

Quoad alterum, significauerant moniales per d. libellum quod ipsæ ad instar aliarum monialium, illarum partium Ordinis canonicarum regularium S. Augustini instituti S. Victoris, se gesserint ab an. 1258. & nunc Episcopus statum illius monasterij innouare, & in eo arctam clausuram, hactenus non receptam, & minus probatam, introducere velit, interdicto eis per multos menses imposito, non sine maximo catholicorum ob invsitatum procedendi modum scandalo, & vicinorum hæreticorum risu, & priuilegiorum monasterij præiudicio: sanè hæc omnia simul narrata sufficere videbantur, vt interdictum prouisionaliter tolleretur: cui satisfuisse videri potest, vel tanti temporis peruicacia, quo moniales sustinuerunt illud interdictum: quia censuræ ecclesiasticæ inuentæ sunt ad animæ medicinam. quod si ergo venenum esse ceperit, optima medicina erit, nullâ vti; propter duritiam cordis. Igitur iussum est amoueri interdictum: cùm alioquin & Concilium Tridentinum & Bonifaciana vsum censurarum in hoc negotio tribuant. & hoc est quod diximus supra *commodè* procurandam esse clausuram: vt ex circumstantiis personarum, & locorum salutem, ad quam reperta est, non perturbet: neruus, & disciplina ecclesiæ sit in ædificationem, non in destructionem.

Animaduertendū est etiam, quod moniales istæ significent se viuere

ad instar aliarum monialium illarum partium, illius instituti indefinitè, adeoque vniuersaliter; quasi nullæ clausuram receperint, quasi lex vsu recepta non sit: cùm tamen à Synodo Cameracensi an. 1567. cùm nondum omnes noui episcopatus Belgij re ipsâ essent erectionis effectum consecuti, decretũ fuerit *tit. de regul. c.* 4. vt, quæ de clausura Sanctimonialiũ à Concilio Trid. *d. c.* 5. essent constituta, diligenter obseruarentur: & mox idem decreuerit Synodus Prouincialis Mechliniensis *an.* 1570. *de regul. c.* 3. *&* 11. *& anni* 1607. *eod. tit. c.* 3. secutæque sint aliæ diœcesanæ diuersorũ temporum: etiam Leodiensis *an.* 1618: *eod. tit. c.* 5. & quàm plurima omnium Ordinum monasteria eadem salubria decreta hìc receperint.

Porrò in Synodo Cameracensi *an.* 1586. *tit.* 20. *de reg. c.* 11. clausuræ restauratio iniungitur: & *c.* 17. sororum hospitalium, & infirmis seruientium monialium citra clausuram institutũ admittitur: cap. autem 16. aliarum liberas regulas tantùm allegantiũ, eoq; nomine clausuram recusantium, controuersiam ad Sedem Apostolicam dicitur referendam esse. quid exinde actum responsumúe sit, mihi non constat; vsu tamen in illa prouincia obtentum videmus, vt pleraque saltem monasteria clausuram habeant.

CONSVLTATIO XIII.

An ad Clausuram cogi possint moniales, apud quas ea nunquam fuit?

Possunt cogi omninò omnes ex Bonifaciana & Tridentino.

CLausuram Sanctimonialium præcipiens Concilium Tridentinum, & renouans Bonifacij constitutionem *c. periculoso de stat. reg.* mandat Episcopis, vt in omnibus monasterijs restitui violatam, inuiolatã conseruari procurent: deinde procedens ad moniales, *nemini*, inquit, *Sanctimonialium liceat post professionẽ exire*: & ad exteros, *ingredi intra septa monasterij nemini liceat.* quæ duæ negatiuæ omnes vniuersaliter cõprehendunt. quod autẽ argutantur quidam, quod etsi Tridentinum videatur vniuersaliter renouare Bonifacianam, tamen verbis pòst subsequentibus restringi ad rem, & causas subsequenter specificatas: *c. causam. qua. & ibi glos. in verb. praced. X. de rescript. Euerard. in loc. à general.* adeoque restringi ad loca, vbi semel incepta fuit clausura: quia alioquin non posset dici violata: cùm priuatio supponat habitum. *l. decem.* 116. *D. de verb. oblig. Euerard. à priuat. ad habit.* & non entis nullæ sunt qualitates: ad moniales non pertinet; sed ad Episcopos: si quærere vellent excusationem aduersùs interminationem maledictionis æternæ, aliasque pœnas, quas minatur Tridentinum Episcopis negligentibus, aut hærentibus ob peruicaciam refractariarum, vbi nunquam clausura fuit: quarum remora magis exspectanda erat: quia ista periodus moniales non compellat, sed illa tantùm, *nemini autem Sanctimonialium.* qualia sunt in Trident. alia loca, quæ ipsos Episcopos tantùm cõmonefaciunt, qui quantisper iniuncta sibi non exequuntur decreta, quæ ad subditos non diriguntur eosdem interim non coarctant: alia porrò decreta, quæ ipsos subditos compellant, eosdem omninò obligant, etiam tacentibus Episcopis: vt iste §. *nemini.* Sanctimoniales etiam illic, vbi Episcopi iniunctum munus non exequerentur.

Et nihilominus, vt daremus ad moniales spectare illam, quam volunt restrictionem, vbi violata &c. quo sensu Bonifacianam intellexisse videtur Synodus Cameracensis *an.* 1550. *tit.* 4. vbi de monialibus statuens addit bis *quæ clausuram professæ sunt vt rigidè seruent*: rursus explicationem illa suam acciperet per subsequentia generalia, *nemini Sanctimonialium liceat exire, ingredi*

septa

septa monasterij nemini liceat, & iterum per c.22. *hac omnia & singula in omnibus, &c. Trid. ibid.* & vt Nauar. ait *in comment.* 4. *de reg. n.* 45. §. 8. mens potius legis inspicienda est quàm verba: mens illa satis est in aperto, si & Tridentinum, & Bonifaciana, & Pianæ, & Gregorianæ, quæ se dicunt inhærere Tridentino, considerentur magis, quàm vt verba quis amplexus rationem negligat. quæ enim causa admitteret, aut suaderet, vt, quæ antea Bonifacianam contemsissent, à lege nunc exciperentur, fraus sua, & peruicacia illis esset proficua ad priuilegium & exemptionem? cur renouaretur à Tridentino Bonifaciana? cur periculũ, aliæque causæ Bonifacianæ negligerentur in peruicacibus, in obsequentibus attenderentur?

Quin etiã vsus verborũ non repugnat: an nõ dicitur violasse ieiuniũ, qui numquã seruauit? violasse præceptum, cui numquam obediuit?

Non obstat argumentũ quod in nouitiatu clausura non fit probata.

Neque obstat, quod in anno probationis clausurã non experiantur; quia præmonitæ satis apprehendere eam austeritatem potuerunt: quin & in nõ monitis respondet Weymsius; *non potuerunt non cogitare se esse monachas, & sic debere solitariè viuere, extra communionem & conuersationem hominũ sæculariũ.* sed neque Bonifacius, neq; Trid. exspectari iusserunt, donec nouitiæ succederent, quæ prius experirentur clausuram, quàm seruare tenerentur. Neque ea ad status mutationem pertinet, dum votiua non exigitur, quam negamus fieri ab episcopo circa inuitas posse, aut circa essentialia, sed accidentalia tantùm: vt arctiorem clausuram æstimat Zerola *in prax. p.* 2. *V. reform. regul.* neque verò nihil professis proponi potest, quod in nouitiatu non sint experti. Sed neque Episcopi ex suo arbitrio & lubitu ea facere dicendi sunt, sed authoritate legis, seu Pontificis, aut Concilij eam ferentis. in quibus nõ est æstimandũ, quod Episcopi quicquã statuant, quia magis sunt executores legis latæ, quàm quod quidpiam suo iure constituere videantur: volentibus porro nõ male proponi istiusmodi seruãdæ clausuræ non votum sed promissum, ad faciliorem executionẽ obtinendã, multis omninò visum est. ideò quod tollit ea ratio & dubia, & murmura: hæc; cùm queri quis nõ potest de eo quod sponte promisit: illa; cum disertè propositum fuit, quod ex præcepto ecclesiæ aliàs exigi potest. quemadmodum ex obligatione regulæ, quam quis professus est, tenetur ad illius rigorem, etiamsi probarit tantùm relaxatam. quamquam fortè in foro interiori, si animus tantùm fuit vouere obseruantiã secundum inueteratam cõsuetudinem, in accidentalibus vlterius, non obligetur ex voto. *Ludouic. Mirand. in manual. Prælat. tom.* 1. *q.* 25. *ar.* 5.

Adeoque ex Tridentino teneri ad clausuram etiam moniales, vbi etiam ea nunquam fuit, censuerunt Azor. *Inst. moral. l.* 13. *c.* 8. *q.* 2. *c.* 19. *q.* 11. *Sanchez & quos citat satis multos, oper. moral. l.* 6. *c.* 2. *n.* 42. *& eod. lib. c.* 15. *n.* 12. *vbi dicit ita absque dubio tenendum. R.D. Henric. vanden Zype Abbas S. And. iuxta Brugas frater meus tract. de clausur. monial. Fland. ar.* 15. *Syluius in* 2.2. *q.* 104. *ar.* 5. *& quos citat, contrariisq; respondet Weyms. in Const.* 24. *à Trid. innouat. const.* 15.

Et sic S. Cong. *Reg.* 19. *April.* 1624. scripsit Episcop. G. vt in monasterio M. R. saluberrimæ clausuræ leges iuxta sacrorum canonum, ac constitutionum apostolicarum præscriptũ totis viribus, omnibusque iuris & facti remediis necessariis, & opportunis introducere (nota) & penitus stabilire conetur.

CONSVLTATIO XIV.

An vouenda vel promittenda sit clausura?

Recipienda non vouenda; vt aliæ leges.

Recipienda est, vt alia ecclesiæ decreta, non vouenda, aut promittenda. eã ratione & formâ loquendi, vtitur Conc. Trid. *s.* 25. *de reformat. c.* 2. vbi mandat, vt

omnes in Conciliis prouincialibus proximis omnia, quæ ab eodē Concilio definita & statuta sunt, palam recipiant; qua eadem formula loquendi vsus est Pius IV. in formula professionis fidei, nec vllibi seruandorum Concilij decretorum votum aut promissum exigit. adeoque cum *d.c.2.s.25.* complexum etiam sit decretum *c.5.s.25.de reg.* quod clausuram sancit, recipienda vtique illa erit, non vouenda, aut promittenda. cum nec Bonifacij VIII. constitutio illud, nec vllus canon requirat. quemadmodum etiam Concilium primum Mechliniense anni 1570. *tit.de reg.c.vlt.* vbi aduersùs refractarias moniales suggerit, vt nulla imposterum ibi vestiatur, vel ad professionem admittatur; nullatenus tamē exigit votum vllum à nouitiis, aut promissum; neque itidem Constitutio Pij V. *incip. circa*, quâ parte de tertiariis agit, quæ votum solemne religionis non emiserunt: *Ordinarij locorum*, inquit, *hortentur, & persuadere studeant, vt illud* (votū solemne religionis) *emittant, & profiteantur, ac post emissionem & professionem clausuræ se subiiciant.* Ita Piana votū religionis exigit, non clausuræ; sed subiectionem tantùm clausuræ: quod idem est ac si dicas, receptionem. sic satis est generatim leges & præcepta superiorum recipi; moris aut styli non est vt voueantur, aut promittantur seruari. sed neque ecclesia in Pontificali promouendis ad subdiaconatum, postquam monuit seruandam ab iis deinceps castitatem, votū proponit, aut promissū; sed tantùm hæc verba; *si in sancto proposito perseuerare placet, in nomine Domini huc accedite.* vsurpatur id solummodo in religiosis, vt voueant castitatē, paupertatem, & obedientiam secundùm regulā cuiusque religionis. quod recipitur in religionibus à Sede Apostolica approbatis. sed quia vetitum est sine illius approbatione nouas religiones instituere, *c. religionum. de relig. dom. in 6.* etiam consequenter vetitum est noua vota proponere. quippe quæ variant religiones. quinimo *d.c.* religionum *in princ. & passim c. fin. X. eod. c. vnic. eod. in extrauag. Ioan. 22.* satis significat solum ritum aliquem viuendi variare religionem: ideoq; nouus induci etiam ab Episcopis vetatur. *d. c. vnic. §. quidam. & §. fin.* quantò magis vota, aut promissa? vt & ritibus, & particularibus mediis, & exercitiis ordines variari docet Lessius. *de iust. & iur. lib.2.c.41. d.2. n.18. & Thomas à Iesu de variis regulis Carmelitarum p.2.d.7.§. secundum genus.* vnde & rectè Nauarrus *de reg. cons.26.n.7. & 8. & per tot.* negat quidquam substantiale circa vota mutari posse citra Papæ authoritatem: & Ludouicus Miranda *in tract. de clausura monial. q.1.ar.3. sub fin. sed aduerto*, inquit, *quod non per hoc, quod moniales per Concilium, & prædictorum summorum Pontificum constitutiones iubentur seruare clausuram, astringuntur illam profiteri, aut compelli possunt, siue debent ipsam vouere; nam ad id non tenentur; sed solummodo ad eandem seruandam astringuntur, & hoc ex ecclesiæ præcepto, eo modo, quo omnes in vniuersum fideles ad seruandum quadragesimale ieiuniū, quod seruare quidem tenentur, non tamen illud voueant, nec ad illud vouendum astringuntur*: & in margine *non præcipiuntur*, inquit, *moniales clausurā promittere, sed seruare.* Cùm ergo ex præcepto legis sufficienter inducatur obligatio, nō opus est subditorū voto aut promisso, sed tantùm legis receptione: adeoque sufficit vt nouitiæ declarent se clausurā recipere ex nunc prout ex tunc, cùm Episcopo visum erit seruandam iniungere. ea enim declaratio legis receptæ, sufficienter agnoscit obligationē obedientiæ, quæ legi debetur. neque porrò supra legem aut regulam debent moniales grauari, ne quidem promisso huiusmodi, quod etiam nouum religionis ritum induceret contra *d. c.* religionum: &, cùm serium promissum in re graui obliget sub mortali, non sunt multiplicandi peccatorum laquei.

vt id vetat c. clericos. *X. de cohabit. cler. & mulier.* quamquam etiam huiusmodi verba; *declaro me recipere,* iure obligationem inducunt. vt Papinianus significat pactum contineri his verbis; *profiteor te non teneri. l. tale pactum 40. D. de pact.* nam declarare & profiteri idem est. vt Martianus *in l. vlt. D. de publican.* seruum improfessum, quod est nõ declaratum, in commissum cadere dicit: & *in. §. quoties ibid.* vt sane his attentis non alia forma pronunciari debeat de clausura.

CONSVLTATIO XV.

A primæuo instituto nullatenus est recedendum.

QVàm rectè cautum est ne quisque pro sua deuotione varias induceret religionũ formas sine Sedis Apostolicæ authoritate; *c. religionũ. de relig. dom. in 6.* tam salubriter est decretum, vt primæuum institutum quàm minimè alteretur, *c. recolentes. X. de stat. regul.* ad quem sensum accipit Viuianus *in Rationali ad d. c. recolentes,* id quod Concilium Tridentinum studiosè decernit *in c. 1. de regul.* vt *omnes,* inquit, *regulares ad regulæ, quam professi sunt præscriptum, vitam instituant, & si qua sunt alicuius regulæ, & ordinis peculiaria vota, & præcepta, ad eorum respectiuè essentiam, nec non ad communem vitam, victum, & vestitũ conseruanda pertinentia, fideliter obseruent.* & quoniam optima reformatio semper est illa, quæ regularium mores reuocat ad primæuum institutũ, tam serio Tridentinũ superiores cõpellat, vt *omnis cura ab eis & diligẽtia adhibeatur, vt à regula, peculiaribusq; illius votis, & præceptis non recedatur.*

Vnde inferendum est non rectè superiores in visitationibus suis aut aliàs, dum à melancolicis, aut indiscretè zelosis suggestionibus interpellantur, quidpiã decernere, quo à primæuis regulæ, institutiuè sui decretis recedatur.

Nec eis suffragari, si assertum fuerit pridẽ exoleuisse aliquas regulæ, institutiuè ordinationes: quia id ipsum reflectitur in negligentiã superiorum; à quibus in visitationibus, capitulis, ac aliàs omnis cura atque diligentia adhibenda fuerat; ne vnquam ab illis recederetur. Ne quidem si dicatur obsoletum.

Et porrò rursus muniti sunt decreto eiusdem Concilij Trid. *de reg. c. 22.* quo omnia in eodem Concilio de regularibus statuta, adeoque *d. c. 1. ne à primæuo instituto recedatur;* seruari iussa sunt; nõ *obstantibus quibuscumq; consuetudinibus, vel præscriptionibus, etiam immemorabilibus.* Aut præscriptum.

Multò autẽ minimè illi Prælati, qui à præfectis v. g. monialium iuramenta recipiunt, quod ipsæ viuent conuentumq; regent iuxta alicuius congregationis institutũ; nec quod illud, vel quale sit, quæ particularia vota, vel præcepta contineãt, inquirunt: quo iure, quàue authoritate ab eis recessum sit, vel negligentiã, an priuilegio; & non tantùm consuetudinẽ, præscriptionemúe non interrumpunt; sed in non vsu aut potius abusu decreta sua stabilire volunt; qui ipsi ex iussu Concilij omnẽ curã & diligentiam adhibere debent, vt absint abusus & nõ vsus; vt quàm minimè à primæuo instituto recedatur per mores subditorũ, multò maximè per ipsorum decreta superiorum. Minimè per superiores contra illud statuendũ.

Et vt daretur iuramenta excusare ipsos iurantes, vt seruentur secundũ consuetudinem; id tamen recipiendum nõ est in exigente iuramentũ, à quo cura omnis adhibenda erat, ne à præscripto primæuo recederetur.

Dixi inquirendũ an ex priuilegio quidpiam sit mutatũ: siquidẽ, si aduersetur primæuo instituto, huiusmodi priuilegium per Tridentinum omninò censetur sublatũ: *d. c. 22.* si autẽ fuerint secundaria tantùm aut superiorum, aut Ordinis decreta; quæ Concilio Tridentino non repugnent; ideoque concessa super his priuilegia per illud non sunt abrogata; non possunt Prælati aduersùs illa statuere. *c. sanè. X. de excess. prælat. Clem. frequens. eod. c. in singulis de* Sed inquirendũ quatenus ab illo sit recessum.

 stat.

stat. reg. versic. saluo. c. 1. §. fin. de regulis. in 6.

Ideoque in recipiendis primæua forma retinenda.

His suppositis, si ex primæuo instituto in recipiendis nouitiis certa forma sit præscripta, vt vel conuentus totus; vel maior pars debeat consentire, vel consilii saltem; vel Abbatissa sola adoptionem, & receptionem habeat; nihil alterare potest superior. saluo tamen Episcopis examine super libertate Virginum, an coactæ, an seductæ sint, an sciant quid agant, nec ante habitum suscipiant, nec postea professionem emittant, nisi sic exploratæ. *c. 17. de reg. Trid.* & olim non nisi de licentia Episcopi monachos ad nouitiatum aut professionem recipi solitos traditur *ex c. 14. Concilij Nicæni.* quin nec in vestitione aut professione exigere potest superior votum aliquod, quod in regula aut instituto non sit propositum: nam vota variant religiones. atqui religio noua sine Sedis Apostolicæ authoritate induci nequit: *d. c. religionum*, ergo nec votum, per quod venitur ad illam.

Nec vota noua addi possunt:

Sed præmonitio seruandorũ statutorum, & prohibitio receptionis peruicacis.

Non tamen prohibetur superior præmonere nouitiam seruandorum suorum decretorum; & si declaret se refractariam prohibere præfectæ, ne ad professionem admittat in subdito monasterio nisi obedientiam Episcopi decretis debitã addixerit: *iuxta c. 4. 5. 9. aliaque. X. de maiorit. & obed.*

Neque refragantur diplomata Pontificum frequenter olim dari solita monasteriis cum hac clausula; *Liceat quoque vobis personas liberas, & absolutas, de sæculo fugientes, ad conuersionem recipere, & eas absq; contradictione aliquã retinere*: non enim huc spectant illa; sed ad constitutionem Greg. X. *editam in Concilio Lugdunensi d. c. religionum*, vbi quidam Ordines quamuis à Sede Apostolica confirmati post Concilium Lateranense *sub Innoc. III c. 13.* vetantur nouitios recipere, alij etiam simpliciter reuocantur.

Austeritas primæua in inuitis non augenda.

Contenti etiam esse debent Prælati austeritate ordinis principio præscripta. quare graue, aut longi temporis, pluriumque locorũ silentium non facile inuitis imponi potest. quia, cùm homo sit animal sociale, & inter societatis primos affectus colloquium; grauat non parũ prohibitio vsus societatis humanæ, atque colloquij. quæ inter potissimas causas est, vt Ordo Carthusianorum, quasi perpetuum silentium præscribens, habeatur strictissimus: & ad quẽ omnes transire possint. *Mirand. in manual. Prælat. tom. 1. q. 3.*

Vt est augmentum silentij:

Grauare etiam videtur decretum, quo omne soliloquiũ cum quocumque sexu, & cuiuscumque conditionis personis, patre, matre, fratre, sorore, interdicatur, dum institutum primæuum non simpliciter à secretis colloquiis, sed secretis suspectis abstinendum sonat. Inter suspecta tamen referri potest, si qui disparis sexus in horto ambulent, vnde ex publico conspici possint, si soli sint; quamuis frater & soror: quia etsi vicina consanguinitas nihil permittat sæui criminis suspicari; tamen, quia populus transiens non habet notas eas qualitates; in suspicionem labitur, scandalumque patitur; ex specie mali, etsi malum ipsum non subsit. Id tamen verum est, non tantùm regulares, sed & seculares canonicas vetitas fuisse cum aliis solas agere. vt patet ex Regula canonicarũ edita in Conc. Aquisgranensi ab Aub. Miræo typis vulgata 1638. *in Cod. reg.*

Inhibitio soliloquij nõ suspecti, vbi olim illud permissum.

Ad ea, quæ diximus, pertinet, vt quæcumque officia monastica regula, aut institutum primæuum attribuit superioris dispositioni, ea ad suffragia Conuentus non deferantur. id enim ad liberam administrationem pertinet, vt temporalia & spiritualia per se, & à se deputatos regat. & quamquam Conc. Trid. *de reg. c. 2. versic. administratio* velit bonorum monasticorum ad solos officiales eorundem pertinere administrationem; addit tamen; *ad nutum superiorũ amouibiles*: adeoque multò magis admouibiles. præterquam quod Cardinales interpretes responderint Concilium loqui tantùm

Officiorum deputatio ad vota monialium delata, quã institutum tunc præfectæ tribuit.

tantùm in administratoribus temporalium; reliquos autem relinqui dispositioni iuris communis: *vt post Armendar. refert. Barbos. in Collect. ad Conc. Trid. d. c. 2. n. 18. & 24.* tamen intentio Concilij eo loco non est restringere authoritatẽ superiorum, sed eam relinquere dispositioni cuiusque instituti; & id agere tantùm *d. c. 2.* ne ipsi regulares singuli res quasi suas administrent, sed ipsi Officiales monasterij. ideoq; nec potest Superior præfectã priuare libertate administrationis commissæ, prohibendo ne ipsa inposterum temporalia recipiat; sed bene ne nimium se illi det, ne spirituali regimini non sufficiat: sed consulere vt in spiritualibus, ita & magis in temporalibus adiuuas adsumat. vt Concilium Iethro habet, quod Moysi dedit; quia, vt in Episcopo dicit Concilium Rauennatense, *etsi valdè idoneus sit, decet tamen vt sua onera partiatur. c. fin. X. de off. Archipres.*

Aut administratio huic ablata illi commissa.

CONSVLTATIO XVI.

De filia f. inuito patre monasterium ingressa.

Pater filiam se inuito in monasteriũ ingressam abstrahere nõ potest. *l. Deo nobis. §. hoc etiam C. de epis. c. vlt. 19. q. 3.* neque enim patria potestas ingressum impedire potest, si patri tantùm sit pro ratione volũtas. Cæterùm si pater iustâ causâ moueatur, non cessat potestatis patriæ energia. quare filiam furtim monasterium ingressam petere potest exhiberi. *l. 1. in prin. D. de lib. exhib.* itemque ex monasterio educi. *l. 3. d. t. D. de liber. exhibend. item ducend.* & in vtroque interdicto non alia causa exigitur, quàm quod exhibendus, educendusúe sit in potestate. *d. l. 1. & 3. in hoc,* inquit, *interdicto prætor non admittit causam, cur apud eum sit is, qui exhiberi debet, sed omnimodo restituendum putauit, si in potestate est.* sed ea ratio in ingressis

Exhibenda patri petenti:

monasterium non sufficit, propter facultatem, quam iura faciunt inuitò patre ingrediendi. quemadmodũ nec illud interdictum competit, si pater bene concordans matrimoniũ velit iure patriæ potestatis turbare. *d. l. 1. §. pari.* quod argumentum à matrimonio carnali ad spirituale duci potest: ita vt pater ingressam liberè solo iure patriæ potestatis non possit educere: *d. c. vlt.* patrique est persuadendum, *ne acerbè,* inquit lex, *patriam potestatem exerceat.* & vero si filia sua sponte ingressa est, inutile est interdictum, cum liberam facultatem abeundi, vel remanendi habet. *l. vlt. D. eod. nisi,* inquit lex, *si inter duos qui se patres dicerent controuersia esset, & alter ab altero exhiberi eam desideraret.* Itaque pater filiam exhiberi rectè petit à monasterij Superiore, patris etiam locum occupante. quæ tamẽ officio defungitur, si declaret se ei abeundi, manendi, ducendique potestatem facere, bonâ fide. *ob d. l. vlt.*

Non solo iure patriæ potestatis:

Quo acerbè vti non debet:

Et sufficit eeundi facultatem fieri.

Sed quoniam aliquando, qui non ritè ingrediuntur, sed furtim, insciisque parentibus, rectè præsumuntur solicitati, seducti, circumuenti; meritò exhibendi sunt. *l. 3. §. si quis volentem. D. de lib. hom. exhib.* quod interdictum omnem eum liberum exhiberi iubet, qui dolo malo retinetur. *l. 1. in princ. eod. & si volentem,* inquit, *d. l. 3. quidem retineat, non tamen sine calliditate circumuentum, vel seductum, vel solicitatũ, neque bonâ vel probabili ratione hoc facit, rectè dicetur dolo malo retinere.* & sanè huc spectant importunæ preces, solicitationes, callidæ persuasiones, quibus tenera ætas, & immatura deuotio, facilè succumbit, & quas DD. multi ad raptum retulerunt. *Sanchez de mat. lib. 7. d. 12. n. 10.*

Et dolo nõ retineri:

Ideoque Concilium Tredentinum libertati monialium prospicere volens *s. 25. de regular. c. 17.* decreuit, ne qua ante habitum suscipiat, nec postea professionem emittat, quàm per Episcopum, aut ab eo surrogatum examinata sit, an coacta, an

Sed exhibetur vt pater examinare ea possit, an sponte, an seducta sit ingressa.

 seducta

seducta sit, an sciat quid agat? atque hæc eadem explorare posse patrem meritò diximus *in Iud. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 5. *& seqq.* & ex D. Chrysostomo, cùm pater spiritualia non impedit, omnia illi tribuenda esse, quæ cõprehenduntur præcepto decalogi; *Honora patrem, & matrem.* cui & adstipulatur D. Gregorius Homil. 37. in Euangel. *eos*, inquit, *qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, diligamus; & quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus.* agit autem de Lucæ Euangelio *c.* 14. vbi ait Christus, *si quis venit ad me, & non odit patrem suũ & matrem, &c. non potest meus esse discipulus.* Ergo si quis venit ad Christum & patrem aduersarium in via Dei non patitur, debet diligere, & honorare: & sicut ecclesia semper detestata est matrimonia à filiisf. sine consensu parentum contracta, quamuis ea irrita non sint, *Trid. s.* 24. *de mat. c.* 1. sic etiã suo quidem modo dicendum est de matrimoniis spiritualibus, seu monasteriorum ingressibus, vt eos detestetur, qui fiunt insciis, & non rogatis parentibus, qui pij sint, & in via Dei filiis aduersari non volunt, sed explorare tantùm an coacti, an seducti sint an sciant quid agant, an conditiones habeant requisitas, iuxta monasterij, & Ordinis regulam, & austeritates.

Quod cùm parentes tantùm cupiunt, non vocationi resistere nõ rectè iis insciis filij monasteriũ ingrediuntur.

Iterum quemadmodum Concil. Trid. *s.* 24. *de mat. c.* 6. inter raptorem & raptam non vult consistere matrimonium, quam diu ipsa in potestate raptoris manserit; sed eam à raptore separari, & in loco libero & tuto constitui: ita dicendum est allegante patre raptum, circumuentionem, solicitationẽ, seductionem, educi filiam debere ex monasterio, extra potestatem monialium; separari, loco libero, & tuto constitui, exhiberi, seu in publicum produci, extra secretum, vt loquitur *d. l.* 3. §. *exhibere. D. de lib. hom. lib. exhib.* extra claustrum produci, vim non fieri, quo minus patri filiam ducere liceat. *l.* 3. *D. de lib. exhib.*

Vt in raptis ad matrimoniũ carnale, ita in seductis ad spirituale datur sequestratio.

Imò si furtim ingressa filia, religionis habitu mox est induta, non iniustè petit parens eam exhiberi, atque restitui in eodem habitu, quo se subduxit. *l. Iulianus.* 9. §. *quantum in V.* exhibere, *est in eadem causa præstare: restituit, qui simul & causam actori reddit*: *l.* 35. *D. de verb. signif.* & iterum *l.* 75. *eod. restituere is videtur, qui id restituit, quod habiturus esset actor, si controuersia ei facta non fuisset*: filia patrem spoliauit quoad personam suam non tantùm, sed etiam quoad habitum conditionis indicem: iustum itaque est omnia redintegrari, quoad omnia patrem spoliatum restitui: *tot. tit. de rest. spol.* nam & verbo restitutionis etiam vtitur *l.* 1. *D. de exhib. lib. eoque* omnis vtilitas actoris continetur: *l.* 81. *D. de verb. signif.* qua eadem ex causa *in l.* 1. *vbi causa stat.* rescriptum est, eam, quæ cùm seruiret, fugit, libertatem sibi vendicans; eo loco litigare compellendã esse, vnde quasi fugitiua recessit. vbi possessori omnia restituuntur etiam forum, & Iudex, apud quem citra fugam causa status agi debuisset. qua ex lege aliqui contendunt tales quasi fugitiuas nouitias coram priori iudice seculari quoad sui exhibitionem, & eductionẽ posse conueniri. Sed non sunt pares termini, quia filijf. aut serui non possunt causam suam in sæculo mutare, vt filijf. possunt statum mutare sibi per ingressum monasterij.

Etiã quoad habitum exhibenda est.

Et quamquam referatur declaratio quædam Cardinalium Concilij Tridentini interpretum, quod examen vestiendæ aut professuræ monialis, non debeat fieri extra claustrum, aut cancellos; dummodo constet examinandam esse solam; tamen dubitare licet an ea declaratio sit authentica, ac genuina: & porrò vt id opus non sit, dum nemo queritur, sed ex officio tantùm *per d. c.* 17. iniuncto fit examen; tamen cùm pater allegat raptum, seductionemque, iustius æquius videtur, vt filia extra potestatem monialium constituatur, & ad alium liberum locum

Et extra claustrum.

locum & tutum educatur, *arg. d. c. 6.* quoniam illo casu præsumptio est pro libertate, quodque dolus & malitia absit: hic autem allegante patre raptum, dolum, seductionem, præter ius patriæ potestatis exhibendi, ducendique, surgit præsumptio contra ingressam patre inscio, neque rogato, quod alterius dolo sit seducta, vt in raptis dicit Iustin. *l. vlt. C. de rapt. virg. sub fin. hoc ipsum*, inquit, *velle mulierem ab insidiis nequissimi hominis, qui rapinam meditatur, inducitur, nisi etenim eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus sese prodere: ergo* suo modo nisi circumuenta, patre non rogato, quem in via Dei aduersariũ non patitur, non foret ingressa. cùm eum diligere, honorare, omnia tribuere debuisset, adeoque rogare, & conari eius assensum impetrare: & cum spiritu discretionis Deo sui sacrificium facere, sine offensa patris, quem Deus honorari præcepit: & ex cuius instituto in omni sacrificio olim sal adhibebatur, tessera discretionis, quâ duas tabulas coniunctas retinere posset, vt & Deum diligeret, & simul proximum; sub quo nomine in prima linea consistunt parentes.

Vnde etiam examinata ex officio, instante patre separari nihilominus potest, & alio loco constitui. quia etsi ordinariè sufficiat illud examen ex officio factum; tamen quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio: adeoque allegato raptu, dolo, circumuentione, maior cautela est adhibenda.

Nec obstat Ordinum mores aut statuta.

Neque sufficit ad eam excludendam, obiicere; quod alicui Ordini aut monasterio id non sit in more positum; quoniam in inquirenda ingressuræ libertate nulla Iudicis diligentia potest esse nimia; nihil omittendum est, quod libertatem securam facere potest; iudicantem cuncta rimari oportet. *c. iudicantem. 30. q. 5.* Ideoque rectè Concilium prouinciale Mechliniense 2. à Sede Apostolica comprobatum, *tit. de regular. c. 7.* libertati virginum prospicere volens, sustulit omnia statuta, & consuetudines, quæ dictæ *libertati*, inquit, *aliquo modo officere possunt.*

Expeditè ac planè hæc peragenda.

Insuper ad hæc decernenda non opus est scriptis litibus; sufficit verbalis disceptatio: ne quidem iudicialis summaria exigitur; qualis in Clem. *sæpe de verb. signif.* sed velox expeditio, quam commendat *Nouella 79.* in causis monachorum. & vt monasticæ regularum difficultates sine ordine iuris determinantur. qua de re egimus *in iur. pont. nou. anal. de accus. n. 9.* quinimo sine lite vlla pater educit filiam, *d. l. 3. de lib. exhib.* quæ esse non potest inter patrem & filium *l. 4. D. de iudic.* nisi, vt ex castrensi peculio *ibid.* ita de hac causa spirituali, quæ non pertinet ad patris potestatem omni ex parte; adeoque hæc omnia non tam ad formulas actionum, quàm nobile officium iudicis pertinent.

Et appellatione non obstante.

Sed neque excludi potest per appellationem huiusmodi exhibitio, eductio, seu separatio, & in loco tuto constitutio, ob rationes legum supra citatarum, & quoniam in materia raptus etiam appellationi locus non est. *d. l. vn. §. quibus, & si appellare voluerint, nullam damus licentiam:* deinde quia in his, quæ non patiuntur moram, appellationes respuuntur: *l. si res dilationem. D. de appell. recip.* vt in momentanea possessione: *l. vnic. C. si à momentanea*, adeoque sequestratione: *Clem. vn. de sequest. poss. & fruct. & ibi DD.* Denique quoniam nullum est in ea re grauamen, multò minus per diffinitiuam irreparabile: quo casu appellationes recipi vetat Concilium Trident. ordinationesque contrarias nullius facit momenti: *ſ. 24. c. 20.* & si in contrarium quid fiat, friuolum reputari, & ad exhibitionem, separationem, & loco libero constitutionem executiuè procedi potest: tam per censuras, quàm brachij secularis implorationem, seruato *c. 3.*

Et executio fieri per censuras, & brachij secularis implorationem.

 ſ. 25.

ſ. 25. *Concil. Trid. & c.* 4. *ſ.* 25. *de for. & iuriſ. Concilij prouincialis Mechliniensis* 2. *& ſtatutis Curiarum eccleſiaſticarum eiuſdem prouinciæ tit.* 2. *de officiali ar.* 8. & Concordatis inter Carolum V. & Epiſcopum Leodienſem initis *anno* 1541. §. *de cauſ. teſtam. verſ.* 2. *in V. & poterit* (Iudex eccleſiaſticus) *ſententiam ſuam per cenſuras exequi, vel per iudicis ſecularis requiſitionem.*

CONSVLTATIO XVII.

An in nobilium canonicarum collegiis tenues ac frequentes præbendas obtinentibus locum habeat vnio beneficiorum ſimplicium?

POtiſſima quæ in hoc negotio conſiderari poteſt difficultas eſt, quod huiuſmodi collegia laica omninò videantur, ideoque incapacia beneficiorum vt laici. *c. in eccleſia. X. de inſtit. c. ex literis. X. de tranſact.*

Sed cùm pluribus ſuperioris inferiorisq; Germaniæ locis talia collegia ſint fundata, & collegæ etiam vtriuſq; ſexus præbendas poſſideant ab origine ſua pluribus nunc ſæculis, ab iſto tot ſæculorum vſu è contrario inferendum eſt iſtiuſmodi collegium potius eſſe eccleſiaſticum.

Sed & Abbatiſſa, quæ collegij caput eſt, dignitatem, ſuoq; modo beneficium obtinet, iuriſdictionem eccleſiaſticam exercet, clericos & canonicas ſuſpendit, ac corrigit: *c. dilecta. X. de maior. & obed.* ſolemni modo, ex iuris diſpoſitione, ſicut aliæ veri nominis Abbatiſſæ, eligi debet: *c. indemnitatibus.* §. *penult. de elect. in* 6. omnes notas eccleſiaſticæ in ſuo ſexu dignitatis habet, membra autem & caput diuerſo iure cenſeri non poſſunt. *c. requiſiſti. X. de teſtam.*

Neque refert, quod canonicæ nuptias inire poſſint: quoniam ex eo non ſequitur laicas eſſe; ſed id tantùm, quod potius ſeculares ſint, quàm regulares, id eſt, voto ſtatus religioſi, atque ita perpetuæ continentiæ obſtrictæ.

Siquidem rectè dicit Bonifacius VIII. *in d.* §. *penult.* iſtiuſmodi canonicas iuxta quarundam prouinciarum conſuetudinem, nec propriis renunciare, nec profeſſionem facere regularem; ſed viuere, vt in ſecularibus eccleſiis canonicos ſeculares.

Atqui canonici ſeculares nec voto ſe obligant, nec ad continentiam perpetuam tenentur (niſi quod nunc Concilium Tridentinum cathedrales ſacris initiari iuſſerit *ſ.* 24. *c.* 12.) adeoque dimiſſis præbendis ad nuptias conuolare poſſunt.

Nec iterum refert, quod canonicæ clericali charactere non inſigniantur; quoniã tonſura Ordo eſt, vel ad ordinem tendit; fœminæ autem propter ſexum Ordinum non ſunt capaces, neque initiantur; tametſi ſuo modo & clericæ, & diaconiſſæ, & presbyteræ vocitentur, nec minus quàm viri in ſortem vocentur, & partem Domini (quam clerus ſonat, *c. cleros diſtinct.* 21.) ob eamq; rationem moniales, quibus nec character clericalis datur, à nemine eccleſiaſticæ eſſe negantur.

Sors ergo Domini, & deſtinatio vitæ ex publico inſtituto ſuſcepta, ſtatum perſonasq; eccleſiaſticas facit, & à laicis diſcriminat.

Duo ſiquidem *ſunt genera Chriſtianorum*, inquit Hieronymus, *c. duo* 12, *q.* 1. *eſt autem vnum genus, quod mancipatum eſt diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit, vt ſunt clerici, & Deo deuoti videlicet conuerſi.* κλῆρος *enim græcè latinè ſors.* & infra *aliud verò genus eſt Chriſtianorum, vt ſunt laici.* λαὸς *enim græcè, eſt populus latinè.* Sic & Iuſtinianus *Nouella Quomodo opor-*

oporteat Episcopos in princ. const. 6. distantiam inter sacerdotium & imperium ponit, *quod illud quidem diuinis ministrans; hoc autem humanis sit præsidens.* vt ecclesiasticorum destinatio sit vacare rebus diuinis; laicorum autem rebus secularibus immorari. Sic Isidorus *in d. c. cleros. generaliter*, inquit, *clerici nuncupantur omnes; qui in ecclesia Christi deseruiunt.* & Spigelius *in lexico V. clerici ex Alciato lib. 5. pararg.* aliam clerici ex græca deriuatione significationem facit, quod quilibet in decuria sua distribueretur, vt sibi mandato munere fungeretur, vel quod ad hæredium, patrimoniumque diuinum sint adsciti, quod olim sorte diuideretur hæreditas. vnde & cùm clerici tondentur, pronunciandum illis proponitur illud Dauidicum; *psal. 15. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei; tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi.* & Concil. Trid. *s. 23. c. 6.* tam in clericis coniugatis, quàm aliis requirit, vt alicui ecclesiæ adscribantur, atque ministrent.

Iam verò canonicæ seculares asscriptæ suis ecclesiis secularibus, in iis viuunt vt canonici seculares, horas canonicas decantant, orationi, & cultui diuino vacant, in sortem & partem domini sunt vocatæ, vt canonici: neque priuatâ tantùm deuotione; sed ex publico instituto: quod consuetudinem quarundam prouinciarum vocat Bonifac. VIII. *in d. §. penult.* sed ex re ipsa verius institutum est ecclesiæ, non quidem vniuersalis, sed Concilij Nationalis sub Ludouico Pio Aquisgrani celebrati: quod tam canonicarum secularium, quàm canonicorum institutum probauit; ordinationesque præscripsit. & impressæ nunc exstant *in tom. 2. Conciliorum antiquorum Galliæ sub Ludouico Pio Imp. ad annum Christi 816.* & nos *in Iur. pont. nou. anal. tit. de regul. n. 4. & seqq.* scita nonnulla ex eo prælibauimus; ex illis, aliisque docuimus canonicas seculares quoad subiectionem fori episcopalis, subsidia portionum canonicarum, reparandarumque ecclesiarum censeri ecclesiasticas; visitationumque intuitu; atque vt eas admittant ex Clem. attendentes *de stat. monach. vbi* si exemptæ sint, delegata; sin minus, tamquam subiectæ, ordinariâ authoritate ab Episcopis visitentur. sed & re ipsâ atque vsu notorium est respectu nominationum beneficialium collegia hæc pro ecclesiasticis haberi; cùm in illis hæc obtineant, quæ tamen in laicis patronis nullatenus locum habent.

Quo in genere Charond. *lib. 7. resp. 195.* longâ dissertatione contendit Vniuersitatem Parisiensem esse corpus laicum: atque inde deducit hunc effectum, quod propterea patronatibus illius, tanquam laicis, Pontifex derogare non possit; sed collationes seu præsentationes illius intactæ semper censeantur: cùm ergo hic contrarium effectum habeamus, vt per bullas Pontificias nominationum Louaniensium derogatum sit iuribus patronalibus horum collegiorum, & in illis receptæ sint nominationes Louanienses, per quas restringuntur, & impediuntur collationes seu præsentationes patronales; sequitur hæc collegia esse ecclesiastica, non laica.

Id quod corroborant, & hæ insuper notæ, quòd imprimis origo eorum sit ecclesiastica, siquidem deuotionis causâ structa sunt, & in veteribus scriptis etiam quædam monasteria puellarũ vocantur. monasterij nomen non est populare, aut laicum; nec quæ Deo à Pontificibus dedicantur laica manent. Nomen porrò monasterij, etsi principali significatione indicaret locum regularẽ, tamen vsus etiam ad secularia collegia transtulit, tam fœminini sexus, vt *Munster-Bilsen*, quàm & cathedrales virorum; vt *Monasteriense, & Vltraiectinum*, atque alibi; eo fortè quod populus, penes quem est vsus vocabulorum, vulgò non animaduerteret differentiam inter-

inter regulares & canonicas domos, quas viderent symbolizare in diuinis officiis peragendis, & multâ vitæ ducendæ parte, in communi refectorio, dormitorio, &c. quæ etiamnū exstant in multis collegiis secularibus, cum ambitu, aliisque plurimis ædificiis quasi religiosis. ad quem modum accipiendū est, quod *ex Concilio Triburiensi* dicitur *in c. quicumque.* 12. *q.* 5. vt qui ex gradu ecclesiastico sine testamento, & cognatione decesserit, hæreditas eius ad ecclesiam, vbi deseruiuit, deuoluatur; similiter de sanctimonialibus: cùm sanctimoniales proprij nominis hæreditatem non habeant, nec testamentum scribere possint.

Sed &, vtcumque res olim fuerint, præsens horum collegiorum status est, vt sint ecclesiæ collegiatæ seculares, & tales agnoscuntur ab Ordinariis locorum, cæterisque passim omnibus, capitula habeant, & ecclesias, quæ non sunt nomina laica.

Visitantur insuper Collegia authoritate ecclesiasticâ, vitæ instituta ab eadem accipiunt, & Ordinationes adhuc cùm opus est, in processionibus nō tantùm inter ecclesiasticos procedunt, sacerdotes, sacellanos producunt, & canonicos de suo collegio; sed & supra reliquum clerum supereminent, dignissimum locum sustinente ipsâ Abbatissâ, pedo, Prælatorum ecclesiasticorum insigni, antè lato.

Quinimò in Synodis diœcesanis interueniunt per suos deputatos, vt patet in impressis illarum plurium decretis.

Denique, vt vno verbo absoluamus, viuunt canonicæ, sicut ait Bonifacius VIII. *in suis ecclesiis secularibus, sicut ipsi canonici viri, secundùm consuetudinem quarundam prouinciarum*: vt inquit ille, seu vt verius supra diximus, secundum institutū à Concilio Nationali Aquisgranensi eis præscriptum, quæ certè omnia nullatenus sunt plebæa, popularia, aut laica, sed ecclesiastica, vt status ipse virorum canonicorum.

Id quod ex iuris ratione firmari potest per ea, quæ tradit Cucchus *in institut. maior. lib.* 3. *tit.* 8. *de personis ecclesiasticis nulli Ordini adscriptis. L. Molina tom.* 3. *de tribut. tract.* 2. *d.* 671. *& in terminis Syluester in summa V. ecclesia* 1. §. 6. vbi post Archidiaconum expresè dicit mulieres canonicas seculares nuncupatas esse ecclesiasticas, gaudentes priuilegio personæ, & fori.

Et, quamuis *ibidem ex Archidiacono* asserat statum earum non esse approbatum, quod ipsi Pontifices in supra allegatis constitutionibus dicunt; sed magis reprobatum, id tamen non dicunt ipsi Pontifices: nec verè reprobatus est, vt rectius docet Azor. *inst. moral. lib.* 13. *c.* 9. §. 5. Bonifacius quidem VIII. & Clemens V. protestantur se per ea, quæ de illarum visitatione, electione, &c. ordinarunt, statum illarum nolle approbare vt religionem; non tamen improbant eam viuendi normam, & institutum, vt ait Azor. qua in re est animaduertendum Honorium III. *in d. c. dilecta* non adiicere eandem clausulam, sed simpliciter iubere Abbatissæ canonicas, & clericos obedire, & reuereri eius suspensionem, salubria monita, & mandata obseruare.

Eundem tamen Honorium III. immediatè successisse Innocent. III. qui paulò antè damnauerat omnes religiones, quæ non essent de regula aliqua approbata. *c. fin. X. de relig. dom.* qui propterea promptior, & procliuior esse debuisset ob recentem illius constitutionem in Concilio generali latam ad canonicarum damnationem, si ea mens illius, aut Concilij fuisset.

Nec ad rem facit c. perniciosam 18. *q.* 2. quoniam ipse textus solutionem Azorij probat, quod mulieres, de quibus ibi agitur, sanctimoniales esse volebant, nec tamen viuebant secundùm regulam Basilij, Benedi-

nedicti, aut Augustini, & hospites minus religiosos inhonesto, & detestando flagitio suscipiebant, quæ hic non quadrant.

Prout nec quadrat quod d. c perniciosam *in fine* prohibet, ne sanctimoniales simul cum canonicis, vel monachis in ecclesia in vno choro conueniant ad psallendum, quoniam nec canonicæ in vno choro psallunt cum viris canonicis, sed loco distinctæ sunt, quamuis non ferratis cancellis vt moniales, pro honesta patriæ libertate, quam non omnium aliarum nationum genij æquè admitterent.

Ob eamque fortè causam noluerunt Pontifices institutum hoc generali ecclesiæ decreto approbare; ne in aliis; calidis fortè regionibus, hic innoxia libertas huius instituti; ibi vergeret in religionis & castitatis detrimentũ; & *ad inhonesta & detestanda flagitia:* vt loquitur d.c. *perniciosam*: Non omnis fert omnia tellus. quædam hic salubria remedia, sub alio climate sunt venena. Alioquin & Sedes Apostolica reuelatam, vt volunt, à Saluatore regulam S. Brigittæ, Principis Suedicæ, terræ frigidæ, quæ vtriusque sexus regulares coniungit, quamuis ædificiis religiosis & choro distinctos, approbauit.

Nec sanè sine iniuria dici possent collegia tam irreprehensibiliter viuentia videri reprobata. In quo tamen minus peccarit Archidiaconus aut Syluester, exteri homines, qui vitam canonicarum laudabilem, de longè auditam, non tam facilè potuerunt apprehendere, quàm nostræ nationis homines oculis videre. nec illi fortè Concilij Aquisgranensis, non œcumenici, notitiã habuerunt.

Ad extremum, id lubet hic tantùm addere, hæc collegia in Belgio, & vicina Germània nõ tantùm esse fundata, seu dotata à principibus personis, sed & à Põtificibus summis, Archiepiscopis, atque Episcopis locorum summis priuilegiis aucta, atq; iam olim vnionibus beneficiorum, tam curatorum, quàm simplicium.

Canonissarum ergo collegia secularia sunt, non regularia: canonissæ absolutè seculares, non regulares: quod iam satis est dictum: sed seculares canonicæ, non laicæ: ecclesia illarum non laica est, sed collegiata secularis, sicut virorũ: in ea viuunt sicut canonici: vt dicit Bonif. VIII. non vt regulares: non tamen magis laicæ, quàm viri canonici.

Nec rectè tamen dicitur, ad odiũ illis conflandum, quod canonissæ dimissis præbendis ad nuptias conuolare soleant: quod idem est, ac si dicas consueuerint: quasi omnium is mos sit: *vt in l. palam. D. de rit. nupt.* palam quæstum facere dicitur non tantùm, quæ in lupanari se prostituit; verum etiam, si qua, vt assolet, pudori suo non parcit: si qua verò cum vno & altero se commiscuit, non videtur palam quæstum facere; nec solere id dicitur, quod vnus facit, aut alter; sed quod passim omnes. atqui ex his collegiis non omnes ad nuptias conuolant: quod aliquæ nubunt; non tanti est, vt solere, aut consueuisse generatim dici possint: vt collegij ea consuetudo dicatur esse omninò, aut mores.

Liberum porrò esse earum institutum voto continentiæ regulari non astrictum: sed quod, quandocumque illis placuerit, possint nubere; non facit eas laicas; non magis, quàm canonicos viros, qui eandem libertatem, & facultatem de iure habent; exceptis nunc cathedralibus canonicis: tametsi nec quoad hoc Concilij Tridentini decretum sit vbique receptum; vt constat in ecclesia Leodiensi, aliisque pluribus Germanicis.

Atqui c. sicut vnire. *X. de excess. Prælat.* indistinctè permittit ecclesias, & beneficia suæ diœcesis vnire non tantùm iis, quibus nuptiæ sint interdictæ: vt & c. pro translatione. *X. de off. leg. & c. nisi specialis eod. tit.* & disertè præbendæ vnionem fieri exprimitur *in c. extirpanda. §. qui vero*

ro.X.de prabend. & Episcopū id posse in *c. exposuisti eod. c. nullus de iure patron. Clem. si vna de reb. eccles. nō alienand.* idemq; vsus, & generalis consuetudo, quā ponderat d. c. *nisi.* probari posset mille diplomatibus vnionum Capitulis factarum, quorum collegis permissa est facultas vxorem ducendi: quam tamen, vt diximus, Concilium Tridentinum restrinxit in Capitulis cathedralibus: sed in iis dumtaxat; & disertè permisit nouissimè Concil. Trid. *s.* 24. *c.* 15. in locis insignibus, vbi præbendæ sunt tenues, simplicium beneficiorum fieri vniones: quales etiam olim, vt diximus, innumeræ factæ, Collegiis canonicarū fœminarum.

Quinimò, ne hæreamus in nomine, nemo est, qui negare possit religiosum saltem locum dici posse has ecclesias collegiatas seculares; quo sensu religiosæ dicuntur omnes piæ domus, hospitalia, xenodochia, nosocomia, &c. quamuis ad puros laicos peregrinos, pauperes, senes excipiendos instituta; sed & his ecclesiarum, beneficiorumq; vnio fieri possit: vt expressum est in Clem. *fin. de reb. eccles. non alien.* si vna, inquit, ecclesia alteri ecclesiæ, seu dignitati, vel præbendæ per Episcopum vniatur, aut religioso loco donetur, &c. *nequaquam id poterit impugnari.* præsertim, cùm vnio facta est accessoriè; quæ operetur extinctionem, & suppressionem nominis, & tituli beneficij vniti; ita vt amplius beneficium dici non possit, sed iudicetur vt prædiū eius, cui fit vnio. *ita Garcias de benef. p.* 12. *de vnion. c.* 10. *n.* 12. *vbi multis probat.*

Verum quidem est, extra iuris volumina constitutionem esse Concilij Constantiensis, vt, *si non ex rationabilibus causis, & veris, vniones fuerint facta, reuocentur iustitiâ mediante:* id quod & in Concilio *Tridentino s.* 7. *c.* 6. decretum est, quodque nisi *ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis, corā loci Ordinario, vocatis quorum interest, verificandis factas fuisse constiterit, per obreptionē obtenta præsumantur, ac propterea, nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omninò careant.* & conuenit regula 21. *Cancellaria,* vt *in vnionibus commissio fiat ad partes, vocatis quorum interest.* sed nihil horum aufert Ordinarijs potestatē iure competentem, quò minus vniones facere possint, si causa sit legitima, vel rationabilis, seu, vt loquitur d. c. exposuisti, *si euidens necessitas, aut vtilitas exigat* (quo casu etiam tenetur Ordinarius vnionem facere, aut superior supplere potest: *c. nullus. X. de iur. patron.*) & dummodo forma seruetur, vt vocatis quorum interest causa cognoscatur, & verificetur.

At verò in nostra quæstione causa legitima & rationabilis accedit, vtilitas ecclesiæ, tenuitas præbendarū, & ex vnione supplementū necessarium distributionū: quam causā probat ipsum Conc. Trid. *s.* 24. *d. c.* 15.

Enimuerò Concilium Constantiense vniones sine rationabilibus causis, & veris factas *reuocabimus,* inquit, *iustitiâ mediante*: id est, partibus in iudicio petitorio auditis, vt tantisper sustineatur vetus possessio, donec titulus fuerit reuocatus, causâ illius vtique petitoriâ cognitâ. sic Cancellaria Brabantiæ vnionē monasterij Bogardorum Louaniensium in petitorio cognoscendā remisit ad Iudices ecclesiasticos. rectius quàm Galli, tanquā ex abusu, si quem commententur, factas ipsi in seculari iudicio rescindunt, &, perinde ac si factæ nō essent, de causa pronuntiant. *Rebuff. de vnion. reuoc. n.* 30. *in prax. benef.* sed dum Galli abusum crepant, ipsimet sacris cōstitutionibus quàm maximè abutuntur: Constantiensisque Concilij decreto apertè aduersantur: vbi qui loquuntur, *reuocabimus iustitiâ mediante,* non sunt laici.

Praxis autem Belgica reuerentior est, vt conformiter Concilio ipsi Iudices ecclesiastici vniones iniustè factas reuocent iustitiâ mediante, & partibus in petitorio auditis: & *in d. c. sicut vnire.* Episcopus vnionē male factam soluit: & Trid. *s.* 7. *c.* 6. & eius

eius est tollere cuius est statuere. *l. quod iussit. D. de iudic.* Rebuff. *vbi sup. n. 15. & seq.* ita de iure fieri tradit: sed neq; abusus apparere potest, vbi & causa liquet, & forma seruata est.

Et sanè Bonif. VIII. in Extrauag. *vnam de maior.* distinguens spiritualem & secularem potestatē, *generaliter*, inquit, *si deuiat terrena potestas, iudicabitur à potestate spirituali: si deuiat spiritualis minor; à suo superiore: si suprema; à solo Deo, non ab homine poterit iudicari: testante Apostolo, spiritualis homo iudicat omnia, ipse autem à nemine iudicatur.* Ita Bonif. sed Genius Gallicus hæc ferre non potuit, sed aures Clementis V. fatigauit, donec obtinuit Extrauag. *meruit de priuil.* Sed Principes & patria nostra semper fuit religiosior, quā vt secundū praxim Gallicā iudicia sua sacrorū canonū contemptu deformarent, & ipsi acta ecclesiæ rescinderent.

Et quidem iustitiā mediante fieri vult reuocationē Concilium Constantiense; id est, auditā parte: vt nec noceat si quod diploma impetretur, aliter etiam à Pontifice, aut S. Cong. Concil. Trid. Interpp. *tunc demum relationibus*, inquit, *l. 2. C. de relat. plena veritas est, cùm vel allegationibus repelluntur, vel probantur assensu, ideoq́ parti exemplum datur, & refutatoria preces offeruntur, & acta necessario sociantur. l. 1. & 3. C. eod.*

Per hæc eadem quæ dicta sunt soluitur, quod solius Papæ sit beneficium dare laico, beneficium secularizare, laicos ad id habilitare, alterare statum beneficij, & cætera id genus: cùm vel locum saltem religiosum esse suffecerit, vt xenodochium, nosocomium, &c. vt *in Clem. fin. de relig. dom.* quomodo etiam per Concilium Tridentinum *s. 23. c. 18.* iubentur beneficia simplicia vniri Seminario puerorum Grammaticorū, qui locus religiosus dumtaxat est.

Præsertim cum vnio sit accessoriè, quo casu beneficiū vnitū amittit statum, & per incorporationem ad instar prædij redigitur. *Garcias de benef. d. p. 12. c. 10. n. 12. & seqq.* quando vnio facta sit loco regulari, nec requirit eiusdem generis homines. *c. vnic. de cappel. monach. in 6. & simil.* quamuis in collationibus secularia beneficia secularibus, regularia regularibus danda sint. *Concil. Trid. s. 14. c. 10. s. 25. c. 21. de regular. c. cum de beneficio. de prabend. in 6.*

Rursum quod obiici potest in materia odiosa, vt est vnionum, fœmininum non comprehendi sub masculino; atque ita quod hic est statutum *à Conc. Trid. s. 24. c. 15.* de canonocis viris, non obtinere in canonissis: respondendum est primò, quòd vnio nō simpliciter vigore Concilij Tridentini, sed etiam iuris communis fieri possit: quippe quòd authoritatem tribuit Ordinario faciendi vniones præbendis, cùm necessitas aut vtilitas id exigit, vt ex pluribus iuris locis supra est demonstratum. 2. Concil. Trid. *d. c. 15.* decretum sine distinctione sexus loquitur, vt liceat Episcopis in ecclesiis cathedralibus vel collegiatis insignibus, vbi frequentes & tenues sunt præbendæ, beneficia simplicia vnire: in explicatione quidem tenuitatis vtitur vocabulo masculino, vt sustinendo decenti canonicorum gradui non sufficiant; sed id vniuersale decretum ad sexum non restringit, & frequentioris sermonis gratiâ accidit. nec verò odiosa vnio est, cùm eam necessitas vel vtilitas exigit, sed ea solum, quæ olim solebat fieri in gratiā personarum: vt propterea hic non debeat considerari sexus, & persona, sed causa. vnde Rebuff. *in prax. benef. tit. de vnion. n. 9.* temporales vniones in gratiam seu ad vitam personæ factas nō recipi ait in Frācia. & Conc. Constantiense statuit reuocandas vniones gratiosas, seu sine rationabilibus, & veris causis factas. *licet*, inquit, *Apostolica Sedis authoritas interuenerit.* sed submissiori loquendi modo Concilium Trid. *s. 7. c. 6.* decernit, vt subreptitiæ præsumantur, & viribus careant; nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit. vt ei graatiosas adhuc vniones

facere permittat ex plenitudine potestatis, si ita mentem suam esse declaret. Itaque cùm ecclesiæ collegiatæ canonicarum nobilium hic omnes sint insignes, & in quibusdam frequentia, & tenuitas præbendarum, locus esse Concilij decreto potest, sine sexus aut personarum acceptione: tametsi neque sint collegia simpliciter fœminina, sed & viri canonici annumerentur, & magis dignũ trahat ad se minus dignũ.

Nec obstabit vllatenus, quod beneficium fuerit de patronatu eiusdem collegij; adeoque quod illius consensus in rem suam datus nõ sufficiat, sicut in Episcopo & Capitulo dicitur *in d. Clem. fin. de reb. eccles. non alien.* quod eorum consensus non sufficiat, vt suæ mensæ vniatur: quoniam longè hæc distant: quoniã episcopus cum sibi vel Capitulo vnit rem suam, tantùm ipse agit: & procliuius est vt in propriis cæcutiamus: at in nostro casu interuenit Ordinarius, consensus autẽ collegij iudicio superioris accedit, & validè, quamuis in rem suam. sic rectè etiã consul apud se ipsum adoptatur, in rem suam consentiens. *l. si consul. D. de adopt.* multaq; similia voluntariæ iurisdictionis sic rectè peraguntur. *quæ notat ibi glos. ad V. filiusf.*

Et verò sicut non requiritur ipsius rectoris beneficij consensus, ita nec, si vacat, defensor super eo dãdus est, vt diserte decidit *d. Clem. fin.* multò minus insolito hic modo vocãdus est aduocatus regius in causa, vbi nulli patronatui aut iuri regio præiudicari potest, sed collegio beneficiũ accedere, & cõditio illius fieri melior.

Nihil etiã nos moratur, quod beneficia libera non possint vniri beneficiis iuris patronatus: *ex c. 9. s. 25. Conc. Trid. glos. in c. nobis. c. dilectus de iur. patronat.* Ideoque multò minus illa, in quibus Ordinarius & Põtifex ius habent collationis, ad ea, in quibus nihil habẽt iuris: quia plus iuris habet Prælatus in collatione, quàm patronus in præsentatione. *c. dilect. de off. leg.* sed nec argumentum *d. c. 9.* nec hæc ratio ei suffragatur: nõ *d. c. 9.* quia lex prohibitoria nõ potest extendi ad nõ expressa: sed quod non inuenitur lege prohibitum, manet permissum; quod non mutatur stare nõ prohibetur. sed & prohibitio *d. c. 9.* non fundatur in excessu aut quantitate iuris patroni, vel collatoris, sed ne *beneficia ecclesiastica in seruitutem redigantur*, inquit, *d. c. 9.* & ne beneficia libera eiusdẽ naturæ cum iis, quibus vniuntur, efficiantur, *atq; sub iure patronatus constituantur*, vt iterum inquit d. c. 9. itaque hæc ratio nostræ quæstioni non quadrat. & verò cùm libera beneficia patronatis vniri nõ debeant *d. c. 9.* nec possint patronata liberis sine consensu patroni, *c. suggestis. X. de iur. patron.* fieret, stante d. argumentatione, vt penè nulla vnquam vniri possent: nã semper vnionem prohiberet maius ius, quod habet Ordinarius aut Pontifex in collatione liberi, quàm patronus in præsentatione ad subiectũ patronatui: quæ absurditas conuellit eam argumentationem: cùm velint iura fieri vniones, cùm necessitas aut vtilitas exposcit. *d. c. exposuisti.*

Restat enodandũ, quod argui potest, an Episcopus solus vnionem facere possit, cum sit alienatio, an opus sit consensu Capituli? vt *in d. clem. fin. de reb. eccles. non alien. & d. c. 15. s. 24. Conc. Trid. vtrobiq; in V. consentiente capitulo?* & iuris quidem ordinarij est, vt in vnionibus consensus accedat Capituli; sed, vt in cæteris iuris scripti decretis, excipitur, si consuetudo aliter obtineat. atqui his in regionibus passim episcopalia negotia, & singulatim vniones, per episcopos expediuntur nõ interueniente Capitulo, sed Concilio vicariatus. vsus is autem notorius est tam quotidianâ praxi, quam infinitis hodiernarũ, & veterũ vnionum literis, vbique exstantibus. & ab hoc non videtur aliena intẽtio erectionis nouorũ Archiepiscopatuũ & episcopatuũ in Belgio; cũ in omnibus reseruatæ sunt nouẽ prębendæ, quarũ possessores teneãtur in negotiis episcopalibus

palibus consilium, & operam præstare coniunctim & diuisim, quandocumque fuerint requisiti: & Concilium quidem Tridentinum ad eum morem in aliis sæpius non totius Capituli, sed aliquorum de capitulo tantùm, episcopis consilium adiungit: vt in publicandis indulgentiis: *s.21.c.9.* in iudicandis personis capitularibus: *s.25.c.6.* in constituendis rebus, & legibus seminarij: *s.23.c.18.* &c. vt mirum nullatenus videri debeat, si ex vsu & moribus nostris, Episcopi selectarum à se aliquarum personarum operâ in rebus Episcopalibus vtantur potius, quàm totius Capituli: vbi vel numerus aliquando minus rectè iudicat, dum numerantur, non ponderantur suffragia; vel segnius expediunt commissa negotia plures. Quibus ex causis, quamuis Sede vacante Capitulum per se totum administrare possit; *Abbas in c. irrefragabili. de off. Ordinar.* tamen Concilium Trid. *s.24.c.16.* mandat constitui œconomum, & officialem seu vicarium, qui administrent.

CONSVLTATIO XVIII.

Annus probationis an debeat esse continuus?

Continuus sit oportet.

DIsputat Panorm. *in c. ad Apostolicam. X. de regular.* clarius resoluit Siluest. *in sum. V. Religio.5. n.4.* vt debeat: suadent verba, & ratio. Hæc quidem; quia is annus inductus est, vt nouitius religionis experiatur austeritates, & religio eius mores: neutrum æquè contingit in interrupta probatione, atque in continua. verba; quia *c.1. de reg. in 6.* requirit totum annum. non totus est, qui interruptus est: non annus est, sed plura tempora. quod eò magis apparet, quò magis disiunguntur. tempus continuum, hebdomada, mensis, annus, lustrum, sæculum, communi more loquendi intelligitur: de momento in momentum currit. *l. 3. §. minorem. D. de minor. l. interdum. § quoties. & ibi Barth. D. de Publican. glos. in Rubr. 1. de diuers. & temp. præscrip. Ioann. Andr. in c. 1. de reg. in 6.* sed olim quidem defectus continuitatis non inducebat nullitatem professionis: quippe nec integritatis anni. id enim ex professo decidit *d. c. ad Apostolicam.* sed hodie Concilium Tridentinum. *s.25. de reg. c. 15.* decreuit, vt qui minore tempore, quàm per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem non admittatur, & professio antea facta, sit nulla. disertè annus integer exigitur sub pœna nunc nullitatis: correcto *d. c. ad Apostolicam.* sed an continuus is sit oporteat, non æquè exprimitur, non minùs tempus dumtaxat, quàm annum requirit, non minor videtur quantitas temporis, quamuis interrupta. sed non minus requirit, quàm annum, annus vt sit continuum, vnumque tempus vt sit oportet, non plura, vt supra diximus, & ibidem initium computationis à suscepto habitu etiam præscribitur, quali maximè casu de momento in momentum tempus currere censetur. *Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 24. n. 16. & seqq.* quod iuuant verba textus Concil. vt non minori tempore steterit: qui interrupit, non per annum stetit. adde ad sensum communem loquendi rectè videri per *integrum* à Concilio continuum exigi, quin & ad sensum iuris, decisi scilicet *in d. c. ad Apostolicam. d. c. 1. de reg. in 6.* vbi *vt diximus* continuus requiritur, etsi non sub pœna nullitatis; quod Trident. correxit: vt ius corrigens, & ius correctum eodem sensu loqui intelligatur. *vt optimè post Concil. L. Miranda in Manual. Prælat. regul. q. 22. ar. 4. & Nauar. cons. 16. quod Miranda est. 34. de regular.* dicit in sacro pœnitentiariæ prætorio ita iudicari. atq; pluribus aliis cōciliis, itidē exigit temporis continuitatē. quin & circumfertur declaratio Cōcilij interp. quæ censuit 17. *Nou.* 1597.

1597. annum probationis debere esse continuum, non interpolatum.

Quis interruptus? Cæterùm hæc intelliguntur quando Nouitius annum interrumpit motu suo: si vero ex obedientia, atque de assensu superioris intra annum probationis extra monasteriũ aliquo tempore fuerit, non censetur interrumpere. Intra monasterium esse censetur, si pro tempore alibi de iussu ac voluntate superioris fuerit. nec vllo iure prohibetur, ne vllo tempore nouitius de licentia superioris extra monasterium esse possit. nullitas autem sine expresso iure inducenda non est, quam Patrum sanctionibus est statuta. optimè rursus Miranda *vbi supra ar. 5. Nauar. de Regul. cons. 22. quod Miranda est 42. & aliis consil.* additque Nauar. censuisse S. Congreg. interp. valere professionem Nouitij, qui partem anni extra monasterium egerat, de superiorum iussu.

CONSVLTATIO XIX.

De fundatione citra vitam communem regularium.

FVndatum est monasterium M. ab Adyla filia Regis Francorum, & Comitissa Flandriæ, cum triginta præbendis pro totidem religiosis virginibus, & duodecim canonicis viris. adiectis deinde aliis bonis à successoribus Comitibus, sic quod singulis certæ portiones darentur, & singulæ post annum 25. administrarent præbendam suam, & peculium, quod à parentibus in subsidium esset concessum, assumpto habitu S. Benedicti. nam de ordine & regula non satis quicquam dicitur. tametsi sola habitus aut veli assumptio religiosam reddebat; *c. super. c. consult. c. ex parte. X. de regular.*

Porrò anno 1060. fundatio hæc facta est. literæ referuntur in Codice diplomatum Miræano, quando nondum præceptum erat, vt religiosam vitam suscipientes tenerentur se mancipare alicui ex ordinibus à Sede Apostolica approbatis, sed juxta institutum primi fundatoris, aut præscriptum Ordinarij multi viuebant, præsertim qui ex nobili vita ad monasticam transibant: vt Adyla prima fuit Præfecta huius congregationis, cuius norma ab Episcopis Morinensibus ordinariis, & Archiepiscopis Remensibus sæpius fuit confirmata, & pecuniariæ pensiones auctæ, & ipsa Romam profecta habitum ab ipso S. Pontifice accepit, cui verisimile est institutum communicasse, & probationem accepisse. Olim permissa.

Fundationis huius norma remissior est, quàm regula S. Benedicti, canones, aut Concil. Trid. præscribant. *c. non dicatis. c. 9. 12. q. 1. c. monachi c. ad monasterium de stat. monach. Conc. Trid. s. 25. c. 2.* Non tamen quam admittant. *c. insinuante X. qui clerici vel vouentes. c. de viduis 27. q. 1.* vbi permittitur moniali, quæ se & sua obtulit, remanere in domo quidem sua, & administrare omnem substantiam. ita quod id non pugnet cum voti substantia. (aliàs enim neque Abbates neque Priores neque Procuratores eandem habere possent) dummodo ita se habeant, vt ex nutu superiorum, siue immediatorum, siue summi saltem Pontificis pendere administrationem suam sciant. valde tamen ea vita recedit à perfectione religiosa: adeoque recipi deinceps est prohibita. *in d. c. cum ad monasterium. §. tales,* & Concil. Trid. *s. 25. de reg. c. 1.* iubet, vbi collapsa est vetus regularis disciplina, instauretur; & religiosi, vt, quæ ad suæ professionis perfectionẽ, vt obedientiæ, paupertatis, & castitatis, ac si quæ alia sint alicuius regulæ, & ordinis peculiaria vota, & præcepta ad eorum respectiuè essentiam, nec non commu- Remissior quàm Regula D. Benedicti aut communes iuris canones. Exinde imposterum prohibita.

nem

nem vitam, victum, & vestitum conseruanda pertinentia fideliter obseruent. vbi proximè post essentialia religionis, communis vita iniungitur. periculosus enim sanè est status in communi non viuentium. *Thomas à Iesu in comment. d.c. non dicatis.p.4.c.3.* non tamen prohibitus, si iamolim à primæua fundatione sic fuerit institutus: *d. c. insinuante. d. c. de viduis.* rectè idem *Thomas ibid.primum*, inquit, *existimo (idque indubitatū esse debet apud omnes) illos ordines (vel monasteria, vt paulo ante loquitur) qui in sua primæua constitutione communem vitam suis professoribus non imposuerunt, non teneri ad obseruantiam eius. Id expressè constat, quia cùm hæc vita communis obseruatio non sit de essentia paupertatis, ac præterea in hoc ordine profitentes, ad eius obseruantiam ab initio non fuerint adstricti, non est à quo ad huius communis vitæ obseruantiam obligari possint.*

Periculosa.

Vbi tamen fundatio contraria, tolerata.

Fundatio igitur primæua à Concilio non reiicitur aut mutatur; sed consuetudines & præscriptiones immemoriales, & priuilegia etiam in fundatione obtenta. *c.22. §.15. de reg. Trid.* vnde (extra causam primææ institutionis) optimè idem Thomas ait *post.Trid.* eiusmodi viuendi modum defendi non posse, nisi causâ euitandi scandali. quod est à malo, & potius tolerantia: quam permissio. quamquam tolerare aliquando superiores cogantur, vitandi maioris mali causâ: vt medici tenentur leuioris morbi curam omittere, dum maior morbus id exigeret.

Etiam à Tridentino, sed non consuetudines aut vlla priuilegia etiam in fundatione obtenta.

Tametsi nonnumquam tolerentur maioris mali vitandi causâ.

Sed in iis quorum primum institutum à vita communi alienum est, non obtinet dispositio *c. 1. & 2. Concil. Trid. de reg.* quia illic disciplina vetus, vel primæua institutio non reperitur in aliquo collapsa, vel laxata; sed eadem est, quam fundatrix instituit. quæ eapropter immutari non debet: *nec est*, inquit idem Thomas, *à quo ad communis vitæ obseruantiam obligari possint* tales religiosi: quia non debet durior imponi conditio religioso, quàm ea quam præscripsit fundator, atque ille vouit, & in qua per annum probatus est. *glos. in c. 1. in ver. putes de stat. reg. in 6. in c. relatum ne clerici vel vouentes. Oldrad. cons. 96. incip. nunquid Ferrettus cons. 176.* propter libertatem votorum. *c. super eo & ibi DD. & in c. ad nostram 10. de appel.* quare nec reformatio induci potest, quando relaxatio facta est iure permittente. *Hiero. Gabriel. Cons. 166. incip. Darthusiensis ecclesiæ.*

Sed fundatio contraria mutari non potest apud inuitos.

Cæterùm quæcumque extra fundationem sunt consuetudines, & vsus immemorabiles à Conc. Trid. tolluntur. *d. c. 22.* cuius tamen executio si maius malum, aut scandalum inferret, retardari potest. & Ordinarij tantisper supersedere, *Thomas à Iesu d. c. 3. post Nauarrum, & alios.* vbi tamen plures conditiones requirit, vt hæc tolerantia locum habeat, & tolerati, quoad eius fieri possit, securi sint. Enimuerò si quæ monasteria chartas fundationis non habeant, sed immemorabilem vsum, cum fama fundationis; locum tituli supplebit vsus; & pro fundationis probatione erit; cum fama, aliisque præsumptionibus.

Reformatio aliquando suspendenda scandali vitandi causâ vbi fundatio etiam non est.

Hęc probatur chartis, famâ, consuetudine.

Ad extremum si quæ monasteria taliter olim habita post Concilium Trid. vsum suum continuauerint, per annos iam amplius 40. pacificè, visitantibus, seu scientibus, & non contradicentibus superioribus; censebuntur iam præscripsisse contra Concilium; quod præteritis non futuris præscriptionibus derogauit. *d. c. 22.* & propterea mitibus consiliis & inductionibus in huiusmodi cœtibus vti conuenit, quibus ad vitæ communis, & reformatæ rationem traducantur: atque imprimis adhiberi eos concionatores & confessarios, qui beneficio suauis suadæ de animæ periculo, & perfectionis merito benignè dissertantes, eò animos trans-

Præscribitur decreto Concilij Trid. per 40 annos.

transferant, quò rigido iure flecti non possint. quin etiam assensu Sedis Apost. & Principum patronorum obtento nouitios non admittere, nisi qui parati sint communem vitā, reformationemque suscipere.

CONSVLTATIO XX.

Controuertitur de mutando habitu Regulari Ordinis Bogardorum.

Habitus regularis & finis cuiusque Ordines distinguit, & summa habetur illius ratio.

QVæstio hæc inter religiosos non est de tribus capellis, sed de aris & focis. demonstrant id Cōstitutiones Ioan. XXII. *in ext. 1. de verb. signif. Clem. V. & Nicol. IV. quæ ibi citantur, Clem. 1. c. cxiii in 6. eod.* cùm enim regulares tria vota religionis substantialia omnes habent, solo fine ad quē quisque ordo institutus est & dirigitur, & habitu distinguuntur. *Less. de iust. l. 2. c. 41. d. 2. n. 17.* quorum ille plerumque magis clam, hic palam est. vnde non tantùm antiqui canones, *c. vidua 2. q. 1.* mandant, vt religiosi diu noctuque veste vtantur secundum regulæ statuta, etiam quoad formam & colorem exactè obseruent, *c præcipimus 21. q. 4.* sed etiam recentiores constitutiones *c. vt periculosa, ne clerici vel monachi in 6.* vbi habitum dimittentes excommunicantur. Concil. Trid. *s. 14. c. 6. s. 25. de reg. c. 19.* vbi vetat audiri eum, qui dimisso habitu contendit se non esse ritè professum: & vt apostatam puniri iubet, atque in ordinem redigi, nullamque licentiam dari occultè habitum ferendi. quibus successerunt rigidæ constitutiones Sixti V. *data 5. id. Ian. 1588.* & alia quæ incipit *Pastoral.* quibus præter clericos & religiosos etiam professores militiarum sacrarum ad habitū obligat. *de quo Rodrig. Tom. 2. q. reg. q. 77. ar. 2.* atque hæc adeo quidem obtinent vt etiam habitū suæ religionis dimittens & alterius induens incidat in censurā. *d. c. vt peric. d. Rodrig. ibid. ar. 6.* quemadmodū etiam ob ordinum distinctionem, quam diximus omninò vetitum est, ne generatim vnus alterius vestibus vtatur; *idem Rod. ar. 4.* ac tantæ considerationis demum & effectus est habitus, vt ex illius professis proprij delatione sequatur tacita professio, adeò stricta, vt ne quidē sacramento eius præsumptio excludatur. *c. vidua 4. X. de reg.* Quibus ex causis nihil est mirum, si tanta constantia aliquando Societas Iesu obstiterit Sixti V. intentioni imponendi ei aliqua habitus insignia, quæ à S. Ignatio fundatore non erant profecta. Itaque Fratres Bogardi optimâ ratione atque iure subnixi sunt, dum refugiunt habitus mutationem, eumque retinere contendunt, quem ab origine sua, aut saltē ab annis amplius centum detulerint, cùm sub Ordinē tertium S. Francisci se conuentualiter redegerunt, aut ab eo exigua coloris distantia absit: quippe qui paulatim à subnigro in nigrum desierit: sub quo nigro omnes excepto vix hic vno aut altero professi sunt, & saltem nunquam eum detulerint, quem eis R. P. Generalis imponere contendit, griseum scilicet: quamuis tempore prædictæ subiectionis in vsu esset.

Rigor supra regulā inuitis regularibus imponi nequit.

Etenim superiores quamuis cum definitoribus, & secundum formam in agendis arduis per statuta ordinis præscriptam procedentes, non possunt quippiam vltra regulam præscribere, neque aliud eâ austeriùs indicere. *c. gesta. dist. 74. Iustum est*, inquit, *vt nemo crescere compellatur inuitus. c. non est. 15. q. 1. c. præsens. 20. q. 3. in verbis si eo tempore tā dura obseruantia intellexisset regulā, nunquam eundem filiū coēgisset portare cucullā:* & infra, *quod enim quis non eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autē non diligit facile contemnit: nullum ergo bonum nisi voluntariū. c. integritas 22. q. 1. glos. in d. c. gesta.* vt enim Christus religiosam & virginalem vitam liberæ voluntatis, non necessitatis fecit (qui potest capere capiat) *d. c. integritas*, quamq; libertatem

tem astruit Trid. *f.* 25. *de reg. c.* 16. 17. 18. ita censendum est de singulis eius voti atque instituti partibus, vt omninò quidquid non fuit in voluntate explicita, vel implicita vouentis, iniungi ei non possit. *benè* D. Bernard. *lib.* 1. *de præcept. & dispen. nihil Prælatus prohibeat horum, quæ promisi, nec plus exigat, quàm promisi: vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.* superioritas enim huiusmodi ad regularem obseruantiam est limitata, & nisi quod iubetur directè vel indirectè saltem eò spectet, non tenetur subditus obedire. cùm obligatio religiosi tota sit ex voto suo, & authoritas Prælati ex regula. *Rodrig. tom.* 3. *q.* 19. *ar.* 3. *tom.* 1. *q.* 44. *art.* 1. *tom.* 3. *q.* 19. *ar.* 7. *& vbique DD. quos allegat.* vbi *ar.* 7. resoluit non teneri religiosum à superiore iussum ire ad Indos, nisi speciali professione teneatur, vt Patres Societatis. Sic ad indictam de nouo austeritatem, ne quidem ex superiorum, & maioris partis consensu religiosus aliquis tenetur; sed singularis eius consensus requiritur. quia austeritas concernit singulos de religione, vt singulos. *Siluest. in sum. V. religio.* 6. §. 6. *post D. Thomam & alios* ex regula quod omnes *de reg. iur. in* 6. Ideo enim annus probationis inductus est in subsidium fragilitatis humanæ, vt nouitius asperitates monasterij, & istud mores illius valeat experiri. *c. ad apostolicam. X. de reg.* vt vix recipiatur in S. Pontifice, vt, quid ad votorum substantialium aut regulæ obseruantiã nõn necessarium, statuere possit.

Nec ergo habitus nõ promissus.

Cùm ergo sub hoc habitu Bogardi omnes professi sunt, quo nunc vtuntur, & griseus numquam ab eis receptus, siue alia quædam vitæ instituta, quæ ex Regula tertia S. Francisci adsciscì potuissent; quinimò cùm anno 1571. virtute cuiusdam Bullæ Pij V. magna instantia actum esset, vt Bogardi, tanquam profitentes eandem tertiam regulam, subiicerentur fratribus de obseruantia; obtineri tamen id nõ potuerit, multis licet processibus formatis; multò minus nunc aliquid est innouandũ. Erat enim tunc constitutio Pontificis generalis de omnibus sub tertia regula militantibus fratribus de obseruantia subiiciendis; nunc Generalis tantùm Bogardorum in Belgio sine consilio aut consensu Definitorum, maiorisúe partis Ordinis (qui nec vnquam in inducenda nouitate sufficit, *vt supra ex Siluest. demonstratum est*, & an sufficiat in antiqua disciplina olim suscepta, atque interim intermissa reducẽda plus satis controuersum est) nouitatẽ nunquam receptam ad regulæ obseruantiam (in qua nostri Bogardi Italis nõ cedunt) non necessariã inducere intendit. Secundo eadem nunc militat ratio quæ olim cùm eadẽ controuersia moueretur mutationem retardauit. imo maior, vt tempora in deterius deinceps sunt prolapsa, & quinquaginta atque amplius insuper annorum adiectione intentio Bogardorum firmata post contradictorium iudicium. Et certè valde attendendum est, quod loco versemur tam vicino hostibus, & prompto ad scandala: quodque generatim Belgica ingenia magis liberæ voluntati, quàm coactioni sint nata: prompta quidem ad promissa seruanda, neutiquam ad non promissa cum rigore vrgenda. memoriáq; repetendũ sit illud Hieronymi ep. 62. cito indignatur libertas, si opprimitur: nemo plus impetrat à libero, quàm qui seruire non cogit. Ideoq; si quid rigidius statuatur (esto, possit) metuendũ sit præter graue murmur, & motum populi, ne illi qui iam eum Ordinem professi sunt, à pristina pietate auertantur (ne quid deterius opinemur) & alij ad eum bene affecti retrocedant: nihil igitur innouari consultum est, aut potest.

Nec obstat Breue in contrariũ impetratũ.

Duo tamẽ obiiciuntur; impetratio Breuis vnionis, & constitutio Nicolai IV. Ad primum quod attinet; mandatum contraria omnium

vt supponitur mandantium voluntate finitum fuit. *l. si verò.* 12. §. *penult. cum simil. D. mandat.* At dici posset; videtur rem non fuisse integram: erat tamen *l. si mandaßem.* 15. *D. eod.* quippe ante impetrationem vnionis, & expeditionem Breuis. omnis enim gratia informis est per regulas Cancellariæ ante literarum expeditionem: denique rei non integræ, dummodo non plenè perfectæ, & ab aduersario acceptatæ; non alia consideratio est, quàm ne quis damno afficiatur: *d. l.* 15. *in fin.* denique hoc mandatum (esto peractum fuerit) in solorum mandantium gratiam datum fuit, qui fauori suo renuntiare possunt. *l. penult. C. de pactis.*

Neq; Constitutio Nicolai IV.

Secundum punctum plus habet difficultatis. cùm enim tertiam olim regulam receperint, institutis illius alligari, & cùm Nicolaus IV. habitum griseum eis deferendum mandauerit, eum abiicere non posse videntur: sed receptio non fuit absoluta, sed secundum quid. Substantialia regulæ susceperunt, statuta & instituta sua ei non contraria sarta tecta seruarunt, neque hoc vetuerunt Constitutiones Apostolicæ, acceptationem alicuius ex approbatis regulis præcipientes. Ad Constitutionem porrò Nicolai IV. specialiter quod attinet; primo ea confirmata à Nicolao V. anno 1453. 18. Kal. Maij; adeo vt ducenti nunc penè sint anni, ex quo ea constitutio, vel confirmatio vel recepta non est, vel vsu contrario abrogata. Quod si ergo patientia in aliis arguit titulum contra patientem: *l. 3. § dare. D. de vsufructu. glos. in c. cum ecclesia. X. de caus. poseß. & propriet. verbo breuitatem temporis. adhoc potest dici excom. n.* 11. *&* 12. *vers. venio ad quaest. C. de pact. Bald. cons.* 396. *n.* 2. *in* 1. *part.* & arguit licentiam, & consensum, *glos. in c.* 1. *de prohib. feud. alien. per Frederic. verbo permißione, & l. qui agras. C. de omni agro deserto. lib.* 11. *l.* 1. §. *penult. D. de his qui notantur infamia*: quid dicemus de superiore, qui scit, & patitur, potest, & debet obuiare delicto, si quod sit, quod nisi fecerit, committere censetur? *l. quid ergo.* §. 1. *vers. certè & ibi Barth.* §. *si quis. D de his qui not. infam.* nihil certè minus, quàm de aliis. atque omninò superioris longam patientiam, vim priuilegij habere. *iuxta Bald. in l.* 2. *n.* 4. *vers. ista regula est vera. C. quae sit longa consuetudo.* Quæ omnia multo maximè in consuetudine immemoriali, & plurium sæculorum locum habere debent, cuius tanta est prærogatiua, vt quamuis lex aut constitutio omnem consuetudinem abroget, eam tamẽ non comprehendat; *Garsias & ab eo allegati tract. de benef. parte* 3. *c.* 2. *n.* 190. itaque cùm tanto annorum spatio Prælati omnes, Nuntij Apostolici, & per eos S. Pontif. sciuerint, viderint, & passi sint hanc consuetudinem, quomodo non censebimus licentiam, consensum, titulum, priuilegiumque dedisse?

Non recepta.

Vel pridem præscripta.

Quàm nec reg. primæua S. Francisci iuuat; quæ vilem habitum tantùm exigit.

Vel ideo magis, quod reg. S. Francisci non præcise formam, aut colorem, sed vilem vestem præscribat, vnde olim orta grauis contentio, & per Ioannem XXII. in *ext. quorund. de verb. sig.* ea verba regulæ Sancti Francisci, *fratres vestimentis vilibus induantur*, declarando ordinatum, quod forma habitus & vestimentorum, quoad colorem panni, & vilitatem arbitrio Prælatorum relinqueretur. Cùm igitur iudicio Generalis totiusque Ordinis Bogardorum color, forma, & vilitas panni per tanta tempora approbata sit, nihil est vlterius obiiciendum, sed potius censendum (abrogatâ vel non receptâ d. Nicolai IV. const.) reditum esse ad puram regulam S. Francisci. vt facilè res omnis redit ad naturam, reprehendendosque omninò esse, *vt docet Rodrig. vbi supra q* 77. *art.* 1. *in fin.* qui sinistrè sentiunt, aut loquuntur de habitu sic approbato.

Bogardis griseus olim vt laicis datus regularibus factis non datus assumptus.

Qua in re valde insuper expendendum est, quod habitus griseus à Nicolao IV. præscriptus, non fuit

datus Bogardis vt religiosis, quales post Bullam Nicolai V. factis votis substantialibus religionis esse ceperint, sed vt secularibus: neque is à Nicolao V. disertè eis præcipiebatur: ideoque non malè existimare prædecessores potuerunt olim, eam iam cessare eatenus, & puram reg. S. Francisci sequi se potuisse; quæ accepit modo relatam interpretationem, & declarationem Ioannis XXII. per quam color & vilitas habitus ad superioris arbitrium remissa fuit. quæ ratio hac in controuersia facit, vt non sint temerè mutanda, quæ certam semper habuerunt interpretationem.

Quamobrem, hæc concludendo, existimo nullo iure R.P. Generalem circa habitum aliquid immutare posse, ad eidemq; obediendum Bogardos inuitos non teneri, quamuis ritè & iuxta Ordinis præscripta quoad cogendi modum procederet: nunc verò cùm citra consilium, & consensum Definitorum, & formam in eo Ordine præscriptam procedat, omninò impunè non pareri. *l. fin. D. de iurisdict. omn. Iud.*

De Conuersione coniugatorum.

CONSVLTATIO I.

Soluto per monasterij ingressum matrimonio non consummato quid statuendum sit de bonis?

SPonsalia gratis inita, gratis per leges dissoluuntur. *l. 1. C. l. 10. D. de sponsal.* si arræ interuenerint, iis amissis, aut duplicatis: *l. Deo. C. de Episc.* si osculum; dimidiâ parte donationis sponsæ relictâ, non tamen sponso; si ille superstes fuerit: *l. si à sponso. 16. C. de donat. ante nuptias*: alioquin tota per mortem infirmatur donatio. *d. l. 16. §. osculo.* quemadmodum soluto matrimonio ex quocumque impedimento cùm matrimonium non existit, neque dos, neque donatio propter nuptias esse intelligitur: *c. etsi necesse. X. de donat. inter vir. & vxor.* omniaque inuicem sunt restituenda. *d. c. etsi. d. §. osculo. c. 2. in fin. de coniug. seruor.*

Enimuerò si pars altera elegerit conuersionem monasticam, non tantùm sponsalia dissoluuntur, sed & nuptiæ: *l. Deo nobis. C. de epis. & cler. Auth. de nupt. c. 2. seu §. distrahuntur. Auth. vt liceat matri & auiæ. c. 12. seu §. prædictis.* (Sponsalia & nuptiæ per ingressum monasterij soluuntur.)

Sed sponsus aut sponsa non amittit, aut duplicat arras, sed restituit dumtaxat quidquid accepit, & coniuges id tantùm obtinent lucri, quod legitimè vel ex pacto haberent, soluto per mortem matrimonio. *d. l. Deo nobis. §. vnde. d. §. distrahuntur.* (Restituit sponsus accepta nō amittit, aut duplicat arras.)

At verò per canones non licet indistinctè coniugibus monasterium ingredi; sed tum demum, si matrimonium non est consummatum: quia tunc non sunt vna caro effecti. *c. verum. c. ex publico. X. de conuers. coniugat. c. desponsatam 27. q. 2.* alioquin post copulā obtinet illud Christi apud Mattheūm *c. 19.* vt *quod Deus coniunxit, homo non separet*: *d. c. 2. in fin. d. c. ex publico in fin.* imo adeò iubetur ad vxorem reuerti, qui eâ inuitâ monasterium est ingressus; *c. 1. X. eod.* vt eâ mortuâ nec ad monasterium redire teneatur. *c. 3. X. eod.* (Sed per canones nō est licitus ingressus post consummationem.)

Altero ad monasterium transeunte præscribit *d. c. ex publico.* indefinitè, vt vterque restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse. Sed an ea indefinita locutio hic æquipolleat vniuersali, an admittat distinctionem *d. §. vnde. d. §. distrahuntur.* vt lucrum faciat in sæculo manens, per conuersionem alterius, quod habuisset per mortem superstes; præsertim cùm *d. §. distrahuntur* huiusmodi causam æquiparet; & conuersus, *quantum*, inquit, *ad matrimonium, videtur mori, aliud pro alio vita eligens iter,* dubitari potest: lex vna per aliam capit interpretationem, (Restituit ingressus accepta.) (An omnia?)

tionem, & non dedignantur sacri canones imitari leges.

Sed tamen cùm in hac materia spirituali canones debeant prævalere, & indefinitam legis permissionem distinctione correxerint, vt non liceat coniugibus conuerti, & soluere matrimonium copulâ consummatum, sed tantùm consensu contractum; & indefinitè adiunxerint, conuersis & remanentibus omnia vtrimque esse restituenda: satis procliue est dicere indistinctè illud obtinere: præsertim cùm & alius canon Concilij Wormatiensis *in c. 1. X. de donat. inter vir. & vxor.* generatim disponat, vt cùm mulieres pro aliqua licita causa fuerint separatæ, totam dotem recipiant: atqui lucrum de quo diximus ex dote decidendum foret, adeoq; tota reddi non posset.

Omninò.

In qua re etiam ratio admodùm fauorabilis se offert, ne per occasionem huiusmodi lucri minuatur libertas ad monasterium transeundi, & in matrimonio coniuges inuiti detineantur, quam valde considerat *d. c. etsi, & c. gemma. X. de sponsal.*

Ratione libertatis ne quis à monasterio retardetur.

Denique eandem Concilium Tridentinum in casu conuerso admodum vrget: *s. 25. de regular. c. 16. præcipit*, inquit, *sub anathematis pœna, vt abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quæ sua erant: ne hac occasione discedere nequeant, quòd totam vel maiorem partem substantiæ suæ monasterium possideat; nec facilè si discesserint, id recuperare possint.* & argumentum à matrimonio spirituali ad carnale, vt validum in hoc proposito admittit Zerola *in prax. verb. moniales.* §. 3. *& Euerard. in loc. legal. à matrimonio carnali ad spirituale, & altero à spirituali ad carnale.*

Vt è contrario, & in regressu ad mundum.

Sed quoniam in casu proposito P. & B. non tantùm sponsi, sed & nupti fuerunt; matrimoniumque inter illos sententiâ Iudicis validum, ratumque declaratum fuit; & tamen ex inspectione septem obstetricum non consummatum; dataque B. licentia monasterium ingrediendi; illaque in eo professa; cùm ex actis constet coram notario & testibus P. & B. coniugalem thorum ingressos, & in mutuis complexibus esse conspectos; non sine ratione quæsitum videtur, an thalami ascensus, & ad copulam nixus insuper aliquid videatur attulisse iuris, quod per professionem non sit sublatum?

An thori coniugalis assensus aliquid hic mutet.

Et sanè quidquid attinet ad lucrum ex lege, aut pacto ex re alterutrius faciendum, non discedendũ à iure videtur, de quo iam dissertauimus, ex ratione *c. final. X. de sponsal.* quoniam *non fuit*, inquit, *verum matrimonium ex forma contractus: nec præsumptum, cùm conatus non habuisset effectum:* vnde hic similiter dicendũ videtur, cùm matrimonium ratum ex forma contractus non sufficiat ad lucrum faciendum, nec conatus copulæ effectum habuerit, non sufficiet ad huiusmodi lucrum sine effectu conanti attribuendum.

Nequaquã sine consũmatione.

Præsertim cùm hic agatur de præiudicio vxoris professæ, & sponsum dumtaxat non sponsam velit *d. l. 16. C. de donat. ante nupt.* per osculum amittere dimidiam donationis antenuptialis: quod autem in sponsa quoad osculum, id in nupta quoad nixum huiusmodi recipiendum videtur. *l. oratio. D. de sponsal.*

Nec quicquam ex osculo lucratur spõsus.

Id quidem verum est iure controuerti, an traductione in domum & ascensu thori coniugalis, an ex matrimonio demũ re ipsâ consummato lucra nuptialia debeantur: *de qua re Wesenbec. in paratit. D. de sponsal. n. 7. de ritu nuptiar. n. 2.* & multorũ locorum verecundius sonantia statuta ex solo ingressu thori coniugalis ea attribuunt, scilicet ex præsumpta consummatione; sed an locum etiam obtineant, cùm veritas indagari debuit, & in contrarium deprehensa est, quæri posset: sed vbi Statuta ciuitatis disertè consummationem exigunt, eo scrupulo carent; sed neque alibi veritatem

Nec traductio in domum hic sufficit.

Sed probata aut præsumta consummatio.

tatem deprehensam præsumptioni cedere existimem.

Id solum superest, cùm matrimonium ratum etiam sit verum; quod consensus non concubitus facit; societas etiam contracta sit ea, quæ solo consensu ineatur, an effectus etiam omnes societatis coniugalis per conuersionẽ alterius coniugis tollantur? & non dubitem ea etiam esse restituenda, quæ illata sunt, quæque ita per Statutum communicantur, vt soluto per mortem coniugio non prærogarentur, sed æquis partibus diuiderentur. quia *d. c. 1. X. de donat. inter vir. & vxor.* totã dotem restitui iubet, & *c. 2. ibidem.* res communiter in coniugio acquisitas diuidi.

An communio bonorum locum hic nõ habeat?

Habet quoad lucrum obueniens restitutis cuique iis, quę attulit.

Sed quid dicendum de fructibus dotis, qui constante matrimonio obuenerunt? plana æquitas videretur, vt eos maritus retineat, pro oneribus matrimonij, *l. dotis fructus. D. de iur. dot. glos. in d. c. 1.* siue saltem, vt tanquam fructus societatis coniugalis referantur in rationes societatis coniugalis, subductoque calculo æquis partibus diuidantur. Hoc siquidem lucrum constante matrimonio obueniens, cùm maritus est dominus dotis, vel rei in societatem coniugalem collatæ, alterius generis esse videtur, quàm fructus ex re per vxorem percepti, cùm nondum dotalis esset, aut coniugibus communis.

Etiã quoad fructus deductis oneribus matrimonij.

Nihilominus si consumpti non sunt, nec fortè à marito percepti, sed lite pendente vxor res suas sibi habuit, suo succo vixit, vt maritus indemnis sit, & lucrũ videatur captare, ad æquum arbitrium circumspecti Iudicis negotium posset referri, præsertim à tempore litis contestatæ super validitate & consummatione matrimonij, & facultate transeundi ad religionem, dum maritus victor euasit in quæstione validitatis, vxor in quæstione consummationis, & facultatis transeundi ad monasterium.

Saluã arbitrij equitate, si maritus onera non sustinuit lite pendẽte &c.

De religiosis domibus.

CONSVLTATIO I.

Antiqua monasteria euerti non debent sub prætextu solo, quòd non deprehendantur esse regulæ à Sede Apostolica approbatæ.

REligionum diuersitatem nimiam, ne confusionẽ induceret, vetuit generale Concilium (Lateranense sub Innocentio III. *anni sui Pontificatus* 18. *ab incarnatione autem Christi* 1215. *vt scribit Ioannes Andreæ in c. 1. de relig. dom. in 6. Siluest. in sum. V. excom. 9. §. 20.*) ne scilicet quis de cætero nouam religionem inueniat, sed quicumque ad religionem conuerti voluerit, vnam de approbatis assumat: similiter, qui voluerit religiosam domum de nouo fundare, regulam & institutum accipiat de approbatis: *ita Innoc. c. vlt. X. de relig. dom. Greg. X. in d. c. 1. eod. in 6.* qui & addit (ob effrænatã præsertim mendicantium multitudinem importunã extorsione, vel temeritate nihilominus productam) *cunctas affatim religiones, & Ordines mendicantes post dictum Concilium adinuentos, qui nullam confirmationem Sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subiicimus, & quatenus processerant reuocamus.*

Vbi duo sunt notanda: primum; Innocentium & Concilium generale loqui de Ordinibus tum futuris, non qui iam tunc extabant, *ne quis de cætero,* inquit, *inueniat; & Greg. post dictum Concilium adinuentos,* & *§. cæterum. d. c. 1.* vt solent leges futura prospicere, non ad præterita retrogredi.

Quid considerandum in antiquis?

Secundum; visum aliquibus fuisse à Concilio generali sub Innocentio requiri approbationem, sed non Sedis Apostolicæ, sed à Gregor. X. qui

qui sedit Romæ an. 1271. & Concilium Lugdunense 2. celebrauit, quoad cunctas affatim religiones, & ordines mendicantes, etiam confirmationem Sedis Apostolicæ requiri.

Nam rectè Lessius *de iust. lib. 2. c. 41. d. 1. n. 12. aduerte*, inquit, *non esse per se necessarium, vt hæc approbatio fiat immediatè à summo Pontifice:* religiones enim SS. Antonij, Basilij, Augustini, Benedicti, non videntur initio fuisse sic approbatæ, sed ab Episcopis, quibus tunc suberant, ipso vsu admissæ sunt, non repugnante summo Pontifice, deinde sensim à Concilijs, & summo Pontifice laudatæ & confirmatæ; priuilegiis videlicet magis & gratijs spiritualibus, quàm literis in confirmationem Ordinum conceptis.

Quamuis enim Panor. aliiq; *in d. c. vlt. & alij alibi* approbationem cōpetere negent Episcopis, & exigant à Sede Apostolica; id tamen aliqui volunt acceptum ferendum d. Concilio Lugdun. & Greg. X. addita Extrauag. Ioannis XXII. *Sancta de relig. dom.* non Innoc. III. aut Concilio Lateranensi, quasi illud indiscretam priuatorum deuotionem cohibuerit, non Episcoporum tunc consuetam potestatem: & priuatis quidem id tunc inhibendum fuisse, ob iustam, quam allegat Concilium, rationem: nam olim religionis causâ coire non erat prohibitum. *l. 1. D. de colleg. illic.* ideoque ne quis de cætero nouam religionem inueniat, intelligendum esse, ne quis priuatus: quod id per antithesin colligatur, dum addit, sed quicumque ad religionem conuerti voluerit, vnam de probatis assumat; quod non ita conueniat Episcopo, vt priuato.

Et propterea Greg. X. dicere aliter *adinueniat, vel assumat*; & rursū subiicere prohibitioni, nisi Sedis Apostolicæ confirmationem meruerint; ac per hoc demum exclusam Ordinariorum etiam potestatem: ideoq; quod Extrauag. Ioan. XXII. Episcopis dicit non licuisse ritum viuendi aliquibus concedere contra formam Concilij generalis, de Lugdun. sub Greg. X. accipiunt.

Ita quod & argumentum Panormitan. cesset, quod Episcopis non competat facultas dispensandi super prohibitione Concilij, quod in eos ea non dirigatur, aut comprehendat Lateranense; sed priuatos tantùm, ad abrogationem *d. l. 1. D. de colleg. illic. & simil.* sed Lugdunense tantùm.

Itaque Ordines ab Episcopis ante Gregor. X. approbatos, quamuis non à Sede Apostolica aliter confirmatos, & domus erectas, non aliâ interueniente Sedis Apostolicæ authoritate, legitimas esse. dummodo non priuatorum arbitrio, sed Episcoporum iudicio stabilitæ fuerint.

Vnde cùm Conuentus Leprosarij G. authoritate Ordinarij stabilitus fuerit à Waltero quondam Episcopo T. an. 1236. feria sexta post festum S. Martini, ab eoque regulam suam, (seu potius statuta quædam ad functiones præsertim hospitalis, & curam Leprosorum pertinentia) tot annis ante Greg. X. receperit, omninò statuendum esse non ei nocere, quod non habeat literas in forma confirmationis à Sede Apostolica, pro erectione sua aut regulæ, quæ sit de approbatis ab Ordinariis.

Eò magis, quòd moniales istæ à diuersis Pontificibus diuersas gratias & priuilegia obtinuerunt, & sic laudatæ, & confirmatæ sunt indirectè, vt de regula S. Benedicti, aliisque iam dictum est.

Sed huiusmodi interpretatio offendit communem doctrinam, quæ huiusmodi prohibitionem ad Concilium Lateranense refert; & d. c. vlt. loquitur de Ordinibus approbatis, nec esse videtur Episcopi Ordinem generaliter approbare, & Gregor. X. verborum sensus ita videtur habere, præsertim dum annullat Ordines mendicantes post Concilium adinuentos, qui Sedis Apostolicæ non meruerint confirmationem: & quamuis queritur de Ordinū multiplicatione generatim, ac præsertim men-

mendicantium; cùm tamen ad annullationem adinuentorum venit, tantùm complectitur mendicantes.

Facilè antiquũ monasterium præsumitur esse de certa regula approbata ex circumstantiis & indiciis.

Quoad verò hanc domum procliue est credere, sub fertili Ordine S. Augustini esse erectam, cum additamentis seu statutis Walteri. tum quia constat postquam Belgæ, Galli, aliique cum Godefrido Bullonio & subsecutis Principibus in terram Sanctã expeditiones susceperunt, pluresque ex illis mutili vel impetrata missione redierunt, lepram huc simul retulisse, & sparsisse. quæ nec ante ita hic ardebat, & postmodum omissis istis expeditionibus admodum deferbuit: adeoque circa ea tempora plures religiosas domos, & xenodochia extructa fuisse, passim in Belgio, atque alibi, vbi leprosi curarentur; ministrantibus vtriusque sexus personis: quæ deinde vel simul, vel plerumque sub altero tantùm sexu religiosam vitam susceperunt; aut alterum posterioribus temporibus sexum dimiserunt; pleræque sub regula S. Augustini, & habitu albo superiori. Ita Antuerpiæ ter Siecken, Louanij ter Banck, Bruxellis, Mechliniæ, &c. ita vt tam argumento à communiter accidentibus, quàm ab habitu inferendum sit, quod cum istis aliis, vt habitus ferè communis est, ita communis sit Ordo S. Augustini. qui & in plerisque xenodochiis hic receptus est, & admodum conuenit; vtpote qui non graues horas præscribit, vel quæ tempus distrahant, ægrorum curationi, peculiarique instituto sint impedimento. Ita nuper vidi literas Iacobi Croy Episcopi Cameracensis an. 1507. hospitale de Calfort visitantis, vbi narrat eas Dominas vocatas, & ita se habuisse vt nescirent sub regula S. Augustini se esse professas. In xenodochio Antuerpiensi Visitatores anni 1429. 19. Octob. ne imposterum dubitari contingeret, declararunt illud esse Ordinis S. Augustini. sed & antea Henricus Episcopus Cameracensis per literas, quas sigillatas adhuc vidi datas an. 1258. dicit in populo controuersiã natam cuius Ordinis essent xenodochia; & declarat omnia sub suo Episcopatu, & quæ ab eo statuta, aut suis prædecessoribus receperãt, esse Ordinis S. Augustini.

Nam etsi habitus non facit monachum, probat tamen; vel facit vt præsumatur quis esse talis, qualis est ipse habitus. *l. item apud Labeonem. §. si quis virgines. D. de iniur. & ibi Bart.* ita monachus, clericus, virgo, ancilla, meretrix, matrona, &c. in iure nostro, & ab authoribus passim ab habitu præsumuntur, & probantur. *Mascard. de probat. & quos numerosè allegat V. habitus conc.* 848.

Et si vlla in re habitus vim aliquam habet, in distinctione sanè religionũ habet maximam. *Extrauag. 1. de verb. sig. Clem. 1. & c. exiit in 6. eod.* cùm enim omnes religiosi tria vota substantialia habeant, solo fine & habitu distinguuntur: *Less. de Iust. lib. 2. c. 41. d. 2. n. 17.* cui etiam id à sacris canonibus tributum est, vt si quis habitum professorum, vbi distinctus est, per certum tempus detulerit, præsumptione iuris, & de iure pro professo habeatur. vti latius de habitu, quanti in regularibus sit momenti dicimus h. t. Consult. 20.

Præsertim habitu.

Quod si porrò nec lubeat dicere Walterum S. Augustini Ordinem, vel alium de approbatis, præter additamenta, vel statuta prædicta isti domui dedisse, consectarium erit & planius, vt dicamus Walterum pro more ecclesiæ Gallicanæ, facultatis Ordinariorũ retinentissimæ, sub qua tunc sedes eius & oppidum G. erant, æstimasse Constitutionẽ Concil. sub Innoc. III. Romæ factã tunc vsu hic non fuisse receptã, sic vt immediata Sedis Apost. approbatio requireretur.

Rursus cõsideratio antiquorũ monasteriorum.

Quod non magis mirum esset tunc post tantillũ temporis intermedium non fuisse in eo rigore receptum in Gallia, sub qua, vt dictum est, erat T. diœcesis, quam nunc non recipi Concilium Trident. aut vltimum Lateranense sub Leone X. aliaque;

Extrauagantes omnes, totumq; Bullarium, vt & Gallici scriptores passim aiunt nunquam in Gallia fuisse receptum Sextum Decretaliũ à Bonifacio VIII. editum.

Tum quia passim circa & post illa tempora, infinita in Belgio monasteria, præsertim monialium, non aliter sunt erecta. quorum religiosas omnes excucullare valde videretur sacrilegum. & verò ipsum Concilium Lugdunense apertè significat etiam postmodum multitudinem Ordinum & religionũ sine Sedis Apostolicæ authoritate inuentã.

Eoque non obstante stetit hactenus conuentus religiosus leprasarij G. adeoque vel ritè institutus ante Gregorium X. vel saltem vi constitutionis illius non reuocatus, fluxu nunc quatuor sæculorum satis munitus est, vt & inhibitioni, & pœnis, & nullitati, si qua foret, præscriptũ satis esse intelligendum sit, si vires vllas præscriptio vnquã habet.

Adeò vt cùm hactenus pro vero Conuentu religioso sit habitus, professionem solemnem emittens, sub forma, quam antiqui canones, & rei naturâ requirunt, non possit de statu regulari earum personarum iam dubitari. Cùm & Concilium Lateranense, Lugdunense, aliorumq; prohibitio sit iuris positiui, cui etiã publicè, & passim recepto tanto tempore ter decies præscriptum foret.

Alioquin enim & singuli successiuè Episcopi hactenus incurrissent censuras *d. extrauag. sancta*, qui ritum viuendi harum monialium dederunt, visitando, ordinando, statuendo firmarunt, talibus ibi comminatas: quod tam absurdum est, quàm ab eorum, aliorumq; rectè sentientium opinione alienum.

Cùm etiam videamus tempore Innocentij III. iam pridẽ præscriptum fuisse alteri Concilio Romano habito sub Innocentio II. abroganti consuetudinẽ monialium, quæ non militarent sub regula Basilij, Benedicti, vel Augustini. *c. perniciosum.* 18. *q.* 2.

Et verò non nescierunt Episcopi nostrates & beginas passim & alicubi hospitalarias sorores sub habitu religioso esse, quæ nulla vota, aut tantùm temperaria emittant, obligantia quantisper ibi degunt, quæ & abire & dimitti possunt: quales & hic haberi potuissent, nisi votum harum solemne reputassent. & sanè nõ sunt facilè mutanda, quæ certam semper interpretationẽ habuerunt.

Quidquid sit, cùm hæ religiosæ emittant tria vota substantialia religionis, in manu superioris, ex authoritate Ordinarij, in ecclesia, publicè, & solemniter, sumpto sanctissimo Sacramento in testimonium & adiutorium; sciri nõ potest, quã conscientiâ dicantur aliqui asserere licitum illis esse inire matrimonium, exuere habitum votiuum, paupertatem, & obedientiam. *Ruina*, inquit Sapiens *prouerb.* 20. *homini deuorare sanctos, & post vota retractare.* parum sane videntur apprehendere, quàm sacra sit obligatio voti. *c. licet. X. de voto.* quomodo & habitum dimittentes excommunicentur: *c. vt periculosa. ne cler. vel. in* 6. *Trid. s.* 14. *c.* 6. *s.* 25. *c.* 19. *c. vidua* 20. *q.* 1. *c. percipimus.* 21. *q.* 4. quid de obligatione, & voto virginum senserint Patres, Canones, Concilia, & nominatim Carthaginense IV. quod mulieres, quæ se domino deuouerint, & veste laicali abiectâ sub testimonio Episcopi, & ecclesiæ in religioso habitu apparuerint, postea verò ad nuptias seculares transierint, eiusmodi primã fidem irritam facientes, tanquã Dei adulteras excommunicat. Et consonant 27. *q.* 1. *c. nec aliqua. c. viduas. c. si quis sacro. c. sciendum. & dist.* 27. *c. virgines.*

Vt vt antiqua se habeant, nihil dissoluendum.

Vota regularia semper obligarunt.

Quin & Bonifac. VIII. *in c.* 1. *de vot. in* 6. de non solemnibus etiã, sed simplicibus votis ait, *quod quantò manifestius sunt emissa, tantò propter plurium scandalum, & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur.*

Etiam simplicia.

Neque enim, quia non omnia matrimonium irritant, ideo respectu vouentis aliquid obligationis minuunt.

Quamquã hæc matrimonium nõ soluant.

minuunt. Celestin. III. *c. rursus qui clerici vel vou.* sed tantùm respectu potestatis ecclesiæ circa dispensationes, matrimonium, &c.

Non opus in antiquis Sedis Apostolicæ approbatione.

Sed neque Bonifacij sensus est, vt quæcumque religiones non habent literas confirmatorias à Sede Apostolica, nō irritent matrimoniū: quis enim id sentiat de Benedictina, Basiliana, Augustiniana, Antoniana, de quibus supra, aliisque? quæ *vt supra* authoritate tantùm ordinaria, nō improbante, sed vsu, tolerantiâ, priuilegiis, gratiis, probante Pontifice, præsertim antè Greg. X. Constit. steterunt hactenus, conformes d. Concil. Carthag. IV. aliisque canonibus, & decretis in habitu religiosi sub testimonio Episcopi, & ecclesiæ Deo deuotæ.

Semper enim in Ecclesia fuit etiam antè Constitut. Innoc. III. Greg. X. Bonif. VIII. lex irritans matrimoniū, post solemnia, aut ritè facta vota monastica. *Malder. de iust. tract. 10. c. 5. dub. 3. versic. dico quarto.*

Sed neque hic opus est hac disputatione, non inito hactenus per aliquam matrimonio, nec ineundum à talibus probabit, quicumque cum Patribus & Conciliis sentiet. sed & ipse Bonif. VIII. *d. c. vn.* comparat tantùm inter se matrimonium & votum, quoad vinculi & indissolubilitatis in concursu prærogatiuam: alioquin inter se collata, & respectu vouentis nihil differunt. *d. c. rursus.* Tantùm abest, vt religiosis de quibus agimus, permitti possit matrimonium, vel singulis vel omnibus.

Nihil mutandum.

Sed retinendæ sunt in antiquo tot seculorum instituto, nisi perfectiorē Ordinem ritè suscipere spontè voluerint.

Circa inuitos.

Cogi enim non possunt, ad aliam perfectionem, quàm illam quam vouerint. *c. gesta. d. 74. iustum est*, inquit, *vt nemo crescere compellatur inuitus*, *c. non est 15. q. 1. c. præsens 20. q. 3. c. integritas 22. q. 1.* vt enim Christus religiosam & virginalem vitam, liberæ voluntatis, non necessitatis fecit, (qui potest capere, capiat; de virginibus præceptum Domini non habeo) *d. c. integritas*, quam etiam libertatē astruit Trid. *s. 25. de reg. c. 16. 17. 18.* ita censendum est de singulis eius voti & instituti partibus: vt etiam omninò quidquid non fuit in voluntate explicita vel implicita vouentis iniungi ei nō possit. bene D. Bernard. *l. 1. de præcept. & dispens. nihil Prælatus prohibeat eorum quæ promisi: nec plus exigat, quàm promisi: vota mea nec augeat, sine mea voluntate; nec minuat sine certa necessitate.* Digna Religioso, & sancto sententia: si rogaretur de casu quem tractamus, quid subsumeret? quid concluderet?

Anathemati subiicit S. Synodus Trid. *s. 25. c. 18. de reg.* etiam quâlibet dignitate fungentes, si quomodocumque coëgerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem inuitam, præterquam in casibus in iure expressis (inter quos hic non est) ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscumque religionis, vel ad emittendam professionem: quique consilium, auxilium, vel fauorem dederint, quique scientes eam non spontè ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel authoritatem interposuerint. adde quod idem Concil. libertati virginum prospiciens *c. 17.* inquiri iubeat diligenter an coacta, an seducta sit voluntas earum, pia ac libera fuerit.

Præterquam quod qui de ordine aut domo non approbata religiosas has esse contendunt, & pertinere ad eas decretum Greg. X. *d. c. 1. de relig. dom. in 6.* consequenter de illis cum Gregorio censere deberent, qui *in fine eiusdem capituli* ita statuit, *ad hæc personis Ordinum (ad quos constitutio præsens extenditur) transeundi ad reliquos Ordines approbatos, licentiam* (non coactionem) *concedimus generalē; ita* (nota) *quod nullus ordo ad*

alium, vel conuentus ad conuentum se ac loca sua totaliter transferat, Sedis eiusdem permissione, super hoc specialiter non obtentâ. quamquam alioquin ij, ad quos decretum illud non pertinet, collegialiter strictiorem Ordinem possint assumere. *c. cùm dilectus. X. de his, qui vi vel metu.* quòd, qui his permittunt, vel approbatas censeant, aut *in d. c.* 1. impingant, oportet.

Permittunt, inquã: nam nisi sponte hæ moniales, & nullâ potestate coactæ alium Ordinem assumant, relinquendæ sanè, & manu tenendæ sunt in antiquo instituto, sine innouatione: vt iuxta ecclesiasten *c.* 5. *quodcumque vouerint, reddant: & psal.* 75. *voueant & reddant Terribili, & ei, qui aufert spiritum Principum.* nisi quod Pius V. 15. Kalend. Dec. 1568. omnes Congregationes in cõmuni viuentes sub distincto à laicis habitu regulam eligere pluralitate vocum voluit, aut habitu exui.

Præter hæc omnia considerandum est seriò, quod Greg. X. annullat tantùm religiones non approbatas Mendicantium, alias perpetuæ prohibitioni tamẽ subiiciendo: hæc autem domus non est mendicans, sed fundata opulentis reditibus. qui causa sunt tam operosæ nunc controuersiæ: & tamen per d. c. 1. hanc domum, vtpote non mendicantem, præseruant.

Quibus conformiter Ordinarius, consulto Regis Concilio declarauit vnam huius domus sororem esse veri nominis religiosam, consequenter incapacem hæreditatis, quam sibi vt agnatæ proximæ petierat, postquam pars maior conuentus Ordinem S.B. receperat, ipsa ad ritum priscum, & nunc quasi sibi viueret.

Sed vt quidã de his personis, ita & de illarum bonis non conuenienter sentiunt, applicantes, quæ de aliis hospitalibus sunt statuta, *in Clem. quia contingit, de relig. dom. innouata in Concilio Triden.* nam vbi Clemens disertè ait, *præmissa ad hospitalia militarium Ordinum aut religiosorum etiam aliorum minimè extendi volumus.*

Neque circa bona.

Sed tamen quid illis incumbat ita subiicit; *quorum tamen hospitaliũ rectoribus in sancta obedientia virtute mandamus, vt in illis secundum suorum Ordinum instituta & antiquas obseruantias prouidere pauperibus, & hospitalitatem debitam exercere procurent.*

Et quia Concil. Trid. *s.* 25. *c.* 8. decretum se refert ad eandem constitutionem Concil. Viennensis, & relatum inest suo referenti cum omnibus suis qualitatibus; *l. asse toto. & ibi Bart. & DD. de hæred. inst.* atque etiam attento *cap.* 15. *s.* 7. quod dictæ Constitutionis formam omnem seruari mandat, eandemque innouandam duxit, & innouat, cum derogationibus in ea contentis; etiam id procul dubio sequitur, ab eodẽ Cõcilij decreto excepta esse loca quorumuis Ordinum, quæ, & sicut ea Concilium Viennense excepit, vt in iis solum seruandum sit, aut iniungi possit, quod mox recitauimus.

Hospitalia conuentualia deficientibus certis personis in alium vsum non mutanda.

Etiam id ergo in Conuentualibus hospitalibus, quod ibi de casu quo non reperiantur id genus pauperes, quibus relictum est, vt ex arbitrio Ordinarij cum duobus de Capitulo applicetur proximiori vsui, vti expedire visum fuerit; cur enim ibi diuagari disquirendo, & seligendo pium vsum iubeantur, cùm in regularibus hospitalibus, pius vsus, pia causa domi & in promptu sit? cùm etiam hospitalitatum aliorumque piorum institutorum meritũ, dignitatem, & pietatem excedat regularis Conuentus, fundatio, retentio, promotio? vnde & omne votũ solui potest susceptione religionis, *c. scripturæ. X. de voto. vbi Gregor. XIII.* emendatus codex pro ratione hæc supplet verba; *scriptura sacra testimonio declaratur, quòd spiritualis homo propositũ non mutat, cũ pro salute animæ suæ vtilius aliquid meditetur.* cũ ergò defecit materia, in quam ferebatur præcisa voluntas testatoris, scilicet leprosi in hospitali, vbi & religiosæ sunt, non alia foris pietatis materia

quæ-

quærenda est pro testatoris voluntatis executione, cum domi ea sit, quę & laudabilis magis, & meritoria ab ecclesia habeatur, scilicet retentio, & augmentum Conuentus regularis.

Et in casu quidem nostro ea materia est, quæ ab antecessoribus instituta, successoribus hactenus, & superioribus, & Nuntiis, qui in partibus fuerunt, vsu & permissione probata, à Pontificibus priuilegiis donata. quod non est in iis, de quibus Conc. Vienn. *in d. Clem.* disponit, quos curatores tantùm alienorũ bonorũ vocat, & declarat. At hæ nostræ pondus & æstum diei cùm & olim tulerint, & rediturũ fortè quandoque exspectare debeant, non est quod alibi pia causa quæratur, in quam nec cadit ea ratio, sed bene per tot secula meritis laborum præmia relinquantur.

Cur enim ad dubiũ Ordinarij, & canonicorum arbitrium recurratur, vt alteri pio vsui applicetur, cùm supersunt ij, qui ius habent accrescendi non tantùm, sed & quibus relicta eo bona sunt, adiecto tantùm onere hospitalitatis?

Neque enim si cuius prædiũ seruitutem debet, partem aliquam dominij amittere eum oportet, si is cui debetur, aut non vtitur, aut non superest.

Neque quantisper aliquis eorum superest, qui re vel verbis coniuncti sunt, locus alteri fieri potest, sed totum superstiti accrescit.

Vt non tantùm ex æquitate, sed & iuris rigore, id quod d. Clem. statuit, & mox diximus, seruandum sit, quoad religiosos Ordines hospitalitatem annexam habentes.

Sed disciplina & hospitalitas & pauperũ eorum cura retinenda.

Et sufficit ad iustas quærelas auerruncandas attributa superioribus authoritas ad ea onera cogendi, & ad institutum religiosè peragendũ, & regularem disciplinam retinendã, restituendamúe, & aliàs iuxta d. Concilium Viennen. & Trid. prouidendum, ne quærelæ verti debeant in eos, si qui munere sibi delegato, & potestate in id commissa, non id fieri curauerint, quod Cõcilia mandauerunt. prout tamen hactenus d. Conuentus & innocenter vixit, & leprosum nullum reiecit, sed debitum pietatis officium exhibuit.

Sed demus id esse etiam in his obseruandum, quod d. Concilium in aliis statuit; non tamen liberum arbitrium Episcopo & duobus illis de Capitulo concessum est, sed restrictum, scilicet, vt prout eis expedire magis visum fuerit, fructus conuertantur in alium pium vsum, non quemlibet, sed *qui*, inquit, *eorum institutioni proximior sit.* id est si leprosarium est, nec sint leprosi, recipiantur infecti eo morbo, qui ad lepram proximiè accedit, aut similes miserabiles personæ, in quibus opera misericordiæ illius, quæ leprosis exhibentur, locum habent, quasi gradu proximi ad succedendum in eam hæreditatem, quæ pauperibus relicta est. Concilio quasi ex voluntate defunctorum, velut similitudine calamitatis secundo eos loco substitutos vocante, quando primo loco instituti leprosi deficiunt.

Præsertim attentâ S. Congreg. interpretatione, quæ inter Declarationes impressas passim circumfertur his verbis, ad d. c. 8. *in hospitalibus, in quibus non habentur laborantes proprio morbo iuxta institutum hospitalis, ordinentur accipiendi proximiori morbo laborantes: non tamen eiiciendi sunt, si qui pauperes diuerso morbo laborantes, aut alij miserabiles recipiantur. cùm vera Concilij mens fuerit prouidere, ne qui possident hospitalia, omnes fructus in vsus suos conuertant, sub prætextu, quòd non inueniantur infirmi secundum propriam institutionem.*

Quid autem cum huiusmodi curatione leprosorum commune habent seminaria, scolæue, quamuis pauperum? vbi requirit Concilium vsum isti instituto proximum? cùm nec Seminario quidem vniri possit monasterium in vim c. 18. *s.* 23. *Concilij Trid.* vt probamus infra, *tit. de excess. Prælat.*

Quod in hoc casu maior ratio suadet, quæ pro religione facit, scilicet quò minus subtrahatur materia exercitio virtutum, quas hæ religiosæ vouerunt, ne materiâ subſtractâ metaphyſica reddantur vota. Diceret iterum S. Bernardus; *Prælatus vota mea nec augeat ſine mea voluntate, nec minuat ſine certa neceſſitate.*

Quadrat optimè quod Ioannes XXII. *in Extrauag. commun. de relig. dom. extra ratio.* vel de beginis (iis quæ non ſunt ſub damnatione Clementis V. in Extrauag Ioan. XXII. *d. c. ſancta eod. tit.*) ſtatuit, *locorumque*, inquit, *Ordinariis nihilominus iniungentes, vt eas ſub prætextu huiuſmodi* (ſcilicet d. Extrauag. ſancta) *nullatenus moleſtari permittant: & ſi quid forſan ex hoc in bonis aut iuribus à quibuſcumque contra eos attentatum eſt hactenus, vel attentari contigerit in futurum, per illos prædictos Ordinarios authoritate noſtrâ in ſtatum reduci debitum volumus: inuocato, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis.*

Rectè Eugenius Papa *in c. 3. X. de relig. dom. de xenodochiis*, inquit, *& aliis ſimilibus locis per ſolicitudinem Epiſcoporum, in quorum diœceſi exiſtunt, ad eaſdem* (adde ex Tridentino, aut ſi eæ deficiunt, ad ſimilitudine proximiores) *vtilitates, quibus conſtituta ſunt, ordinentur.*

Quibus conſtituta ſunt, inquit Eugenius: *quæ ad certum vſum largitione ſunt deſtinata fideliũ*, inquit Conc. Vienn. & iterum, *ad ipſarum miſerabilium perſonarum receptionem, & ſuſtentationem debitam*: & ante *ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata.* Itaque fundatio, & donationes ſingulæ, omneſque ſingulorum bonorum tituli hic excutiendi forent, an conceſſi ipſis pauperibus ſingulatim, an religioſis, an vtriſque coniunctim; an à religioſis in dotem allata, an ſucceſſione obuenerint, an ab iis empta bona ſint. Et ſi quidem iure agitur, non eſt vlterior rigor, quem ius admittat, quàm vt ſuum cuique ſecundum eos titulos tribuatur, ſaluo iure coniunctorum, de quo ſupra.

Sed ſiquidem propius ſanctiones canonicæ debitam ſibi reuerentiam reperiant, non extingui, non bona auferri, non aliud aut ex Tridentino, aut Viennenſi Concilio, vt dictum eſt, his religioſis irrogari poteſt; quàm quod iam ante ex Viennenſi citauimus; vt religione ſaluâ, onus hoſpitalitatis expleatur, domus & inſtitutum nihil innouetur, & quatenus deſint leproſi (vt & hoc detur) ſimilitudine calamitatis proximiores recipiantur. Et lubet hæc finire repetitis verbis eiuſdem Clementinæ; *Præmiſſa ad hoſpitalia militarium Ordinum aut religioſorum, etiam aliorum extendi minimè volumus, quorum tamen hoſpitalium rectoribus in ſancta obedientiæ virtute mandamus, vt in illis ſecundum ſuorum Ordinum inſtituta, & antiquas obſeruantias* (etiam atque etiam nota) *prouidere pauperibus, & hoſpitalitatem debitam in illis tenere procurent, ad quod per Superiores eorum arctâ diſtrictione cogantur.*

CONSVLTATIO II.

Innouata quæ & aucta circa regimen hoſpitalium?

COmmendatiſſima fuit veteribus patribus hoſpitalitas: eademque vt à ſacris canonibus, ita etiam Concilio Tridentino inculcata, & ſacra patrimonia in eam rem relicta, & ne in vſus alios vertantur grauibus decretis munita: & nominatim famoſa conſtitutio Clementina *quia contingit de relig. dom.* bis expreſſè à Tridentino innouata, bis ipſa res præcepta. diſertè renouata Clementina *in c. 15. ſ. 7. c. 8. ſ. 25.* res ipſa iniuncta c. 8. 9. ſ. 22. adeo vt quadrupliciter à Tridentino huiuſmodi adminiſtrationes conſtringantur: 1. vt extra alios vſus bona nõ expendant, quàm in quos ſunt relicta: 2. alioquin teneantur ad reſtitutionem, quæ remitti nequeat:

3. quod

3. quòd malè administrantes perpetuò priuentur: 4. quòd vltra triennium præfici nequeant. quare & c. 9. *ibid.* statuitur, vt omnes euitentur occasiones, ob quas diuersio fieri possit, ne hospitalia deinceps in beneficium, vel commendam secularibus clericis concedantur: ne, occasione acceptâ, quòd beneficij fructus in vsus suos vertere possint; impingerent in illud D. Pauli ad Hebræos *c.* 13. *hospitalitatem nolite obliuisci.* vnde per transennam animaduerti potest hospitalia, quamuis ecclesiastica, non esse beneficia: cùm Clementina vetet clericis dari in beneficium; iubeat administratores prouidos & idoneos poni. Excipit tamen Clementina, *nisi in illorum fundationibus secus fuerit constitutum*; v. g. hospitale fundatum ad vsum sacerdotis, cui sacellum, companile, altare etiã sit structum, qui ibi diuina faciat, atque insuper pauperum curam gerat: quo etiam casu Constitutiones Gallicæ sacerdoti stipendium taxari iubent, cætera impendi in pauperes: quod etiam in conuentibus regularium, quibus incumbit hospitalis cura Adam Steueneau. *ad compilat. Ordin. tit.* 29. *ar.* 4. 5. quod apud nos non obtinet, sed vbique fundationum termini attenduntur. & *c.* 8. *s.* 25. *Trid. de quibus consult.* 1. De clericis secularibus dixi; nam regularium, etiam militarium Ordinum, hospitalia huc non pertinent; eosq; Clementina excipit, *& ibid. glos. in verb. militarium.* pro exemplis nominat Ordinem S. Ioannis Hierosolomitani: qui nunc sunt equites Melitenses, pridem Rhodij; & S. Mariæ Teutonicorum. Officia porrò ecclesiastica, vel pauperum ministeria per rectores, & parochos in illis fieri consueta Clementina noluit mutari. Et quidem Trid. *d. c.* 15. *s.* 7. curandum Ordinariis iniungit, vt hospitalia, etiam ab exemptis gubernari solita, fideliter & diligenter administrentur. & *d. c.* 8. *s.* 22. necessariam concedit authoritatem, & ius visitandi, etiamsi cura hospitalium ad laicos pertineat, & ipsa loca exempta sint, & *omnia, quæ ad Dei cultum, animarum salutem, & pauperum sustentationem pertinent, cognoscendi & exequendi*: quod alioquin ius visitandi continet, in eumque sensum declararunt Interpretes Concilij Episcopos visitare posse omnia hospitalia, & loca pia suarum diœcesium, quocumque nomine nuncupentur; eademque corrigere, & emendare in casibus à iure permissis: etiamsi fuerint priuata laicorum. ita tamen (quod iidem Interpretes etiã declararunt) Episcopis cumulatiuè cum aliis quibuscumque inferioribus piarum dispositionũ executoribus constituti sint; non exclusiuè. excipit tamen Trid. *d. c.* 8. ea, quæ sub Regum immediatâ protectione sunt; eorum licentiâ non habitâ: censuerunt tamen iidem Interpretes non obstare generalem, seu mediatam protectionem Regum, vel Principum secularium; dummodo aliàs ecclesiastica sint hospitalia, vel pro ecclesiasticis habeantur: & si opponatur exceptio de speciali, & immediata protectione Regis, ad Episcopum pertinere cognitionem illius, ac decisionem, vtique, vt quiuis Iudex cognoscit an sua sit iurisdictio. *l. si quis. D. de iudic.* Cæterùm, an hospitalia sint ecclesiastica vel laica, cognosci potest ex eo, an accedente Episcopi authoritate sint erecta; an in iis altare aliquod sit, aut sacellũ; nam ea sine authoritate Episcopi erigi nequeunt. sed verò, in quantum loca pia sunt, Episcopis etiam ad reddendas rationes subiiciuntur *d. c.* 9. *s.* 22. & annuas quidem *d. c.* 9. *d. Clem. sub fin.* sublatis etiã priuilegiis, & consuetudinibus contrariis: quibus ad hunc articulum Clementina non tam expresè videtur Adamo Steueneau. derogare, etsi rectius eò etiam referatur clausula Clementinæ *statutis aut consuetudinibus non obstantibus in præmissis*, sed tamen disertè hæc priuilegiis non derogat, sed statu-

Margin notes (left): Quæ per sacerdotem administrentur secularia? — Regularia manent in suo instituto. — Ordinarij authoritas in hospitalia.

Margin notes (right): Cum aliis olim solitiâ. — Quæ sub regia immediatâ protectione vt visitentur? — Qualitas ea si controuertatur, quis cognoscat? — Hospitalia, an laica, an ecclesiastica qui cognoscatur? — An priuilegiis derogetur, & consuetudinibus: vt Episcopo dentur rationes?

ſtatutis tantùm & conſuetudinibus: etſi extendi etiam eò intentio Clementinæ videatur. Atq; hęc ita Epiſcopis demandantur, vt tamen alios, vt dixi, non excludant, ſed cum illis adhibeantur, nec aliter factæ liberationes adminiſtratoribus ſuffragentur. *d. c.* 9. *in fin.* cum aliis ergo adhibentur Ordinarij, non eos excludunt. quare rurſus Interpretes reſponderunt votum Ordinarij requiri omninò, illudque cum aliis computari, ſed non niſi pro voto vnius, ſic quòd maior pars votorum vel abſoluat, vel condemnet. & ſic edictum Principum *ad Synodum prouincialem Mechlinienſem anni* 1607. *ar.* 25. *in fin.* difficultates ſuborientes dicit reſoluendas communi iudicio, illudque ſumptu piorum locorum defendendum. *ar.* 26.

In contentione vt numeretur votum Ordinarij?

Sed excipit rurſus Tridentinum; ſi ſecus fortè in inſtitutione & ordinatione eſſet expreſsè cautum. non quod aliquis facere poſſit, ne leges in ſua ordinatione locum habeant: *l. nemo. D. de legat.* 1. adeoque ne Epiſcopi curam piarum diſpoſitionum habeant; ſed dum ita cautum fuerit ex Ordinariorum aſſenſu. *Silueſter in verb. hoſpitale in* 3. *q. Diana de immunit. reſ.* 83. quaſi Epiſcopi acquirendo iuri renuntiare initio poſſint, etſi non iam quæſito; ideoque iidem Interpretes reſcripſerunt. ſtante prohibitione in fundatione hoſpitalis, quòd Ordinarius ſe non poſſit intromittere in illius viſitationem; viſitare illud vtique non poſſe: id quod allegans tamen liquido probare debet: cùm Ordinarius in iure & Concilio fundatam habeat intentionem.

Quomodo fundatio excludere poſſit Ordinarium?

Sed & iterum fundator hoſpitalis aut pij loci, qui Epiſcopi authoritatem non adhibuit in fundatione, non tenetur admittere in directione, aut etiam exigendis rationibus, quàm diu ipſe ſuperſtes eſt. quod & reſponderunt iidem Interpretes, & Thomas Nannius *conſ.* 61. *incip. duo ſunt.* extendit ad mercatorum collegium: quippe quòd nunquam moritur: ſed vt admitteremus in primis Collegij fundatoribus; non videtur cum ratione iuris conuenire, vt perpetuò obtineat. alioquin omnia loca pia Communitatum, vrbium, & quarumcumque vniuerſitatum, quæ ſemper viuunt, à diſpoſitione Concilij exemeris. itaque in propriis omninò terminis antiquorum canonum ea accipienda ſunt; vt primi fundatores eximantur, non ſucceſſores; niſi illi ita cauerint. tametſi ſentiam *cum Bellinſeno tract. de charitat. ſubſid. q.* 38. *n.* 3. *& ſeqq.* Seminarij, aliiſque eccleſiaſticis ſubſidiis non obligari. Enimuerò edictum *ad Concil. Mechlinienſe ar.* 23. *& ſeqq.* indiſtinctè Epiſcopos adhiberi vult cum aliis intereſſe ſolitis, & vt vitarentur conſuetudinum immemorialium, aliæque difficultates, accommodauerunt Principes Epiſcopis ſuam authoritatem, vt interueniant tanquam Principum Commiſſarij. quæ ratio facit, vt minus hîc excludi Epiſcopi poſſint, etiam obtentu fundationum contrariarum: quia non audebunt facilè Iudices ſeculares reſpondere, huiuſmodi diſpoſitionibus excludi etiam ipſum Principem; ergo nec ab eo miſſum: quando tunc Epiſcopi non aliam, quàm Principum authoritatem præ ſe ferunt.

Quomodo fundator adhuc viuens?

Quomodo collegium?

Indiſtinctè hic Ordinarij admittuntur.

Sed & idem edictum determinat aliam difficultatem circa executionem, cui competat. nam cùm Trident. *d. c.* 8. *ſ.* 22. velit, vt Epiſcopi omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum ſalutem, ſeu pauperes ſuſtentandos inſtituta ſunt, ipſi ex officio iuxta ſacrorum canonũ ſtatuta cognoſcant, & exequantur; dicuntur Interpretes Concilij cenſuiſſe, ad ſolum Epiſcopum ſpectare executionem, ſiue ſolus, ſiue cum aliis rationes audierit. *vt in Iur. pont. noui anal. de relig. dom. n.* 3. vbi, & quomodo id in Brabantia excipi poſſit, monuimus: tamen generalius edictu *ar.* 26. *&* 30. ad Iudicẽ ſecularem referri magis cupit. & in Gallia Adam. Steueneau. *in Comment. ad Ordin. com-*

An & ſoli exequantur decreta?

compil. 1. 29. ar. 9. excessisse ibi vult Interpretes. & sanè animaduertendus est modus loquendi Concilij; *iuxta*, inquit, *sacrorum canonum statuta cognoscant, & exequantur.* quatenus ergo cognoscunt, eatenus exequũtur: secundùm statuta canonum cognoscunt; iuxta eadem exequuntur. si illa soli cognitionẽ; soli etiam executionem deferunt: si cum aliis per præuentionem, aut cumulatiuè; sic iterum exequuntur. sed edictum loquitur conformiter tanquam in commissariis Regis, qui ad Regem meritò executionem referunt. sed si Episcopi alio iure, quàm edicti, & commissionis cognoscant, alio iure exequi possunt. idem loquendi modus facilè purgat Concilium Tridentinum à calumnia, quam ei affricat Molinæus *in Consult. impia aduersus Concil. Trid.* quam & rectè diluit *Steueneau. vbi sup. ad ar. 1. verb. & autres.*

Porrò rectè ait Clementina, *ea, quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debent, & non alium, (saluâ quidẽ Sedis Apostolicæ authoritate) conuerti.* vt neque in melius iudicio Episcopi diuerti possint, contra fundatorum propositum. nam quisq; in suo sensu abundat, & hæc oportet facere, & illa non omittere. quam ob causam diximus *in Notitia iur. Belg. tit. de Episc. cler. Orphan.* edictum Caroli V. *7. Octob.* 1531. non omnimodò sortitum videri executionem. nec in Gallia omnibus probari potuit Ordinatio, de qua Steueneau, *vbi supra ar. 10.* nimis indistinctè ea, quæ supersunt iubens erogari, post mobilia, & tecta sarta in dotandas puellas, pueros artificio aliquo imbuendos, similesque vsus, quia, cùm in eum finem, quo relicta sunt, impendi non possunt, erogari ea iubet Tridentinum in vsum simillimum. *f. 25. c. 8.* itaq; singulæ institutiones seruandæ sunt; & cùm non possunt, reflectendum est ad vsum similitudine proximum.

Non mutanda voluntas fundatorum in hospitalibus, &c.

Nisi in simillimum vsum, si ipsemet nequit haberi.

De iure patronatus.

CONSVLTATIO I.

De patronatu laico in Ecclesiam translato.

EX literis fundationis Præpositi & Capituli H. (nunc per translationẽ A.) factæ à Domino Ingelberto, quibus dicitur hoc pactum inter illum, & Episcopum Cameracensem esse constitutum, vt ipse Episcopus ex rebus Ingelberti duodecim canonicos stabiliat, & ex illis vnum Præpositum, & de dono præbendarum Episcopus tertiam habeat, reliquas duas canonicis dare permittat.

Oritur quæstio, an Regula 8. Cancellariæ de reseruationibus mensium locum habeat aduersùs Capitulum, quod habet ius suum à laico?

Reseruatio mensium in omni patronatu ecclesiastico obtinet.

Non est dubium siue in territorio A. vt parte olim imperij, recepta forent Concordata Germanica, siue regulæ Cancellariæ; præbendam mense Maio, qui vtrouis modo Pontificius est, vacantem, reseruatam esse dispositioni Pontificiæ. Concordata enim loquuntur de omnibus omninò beneficiis, quorum ad inferiores collatores pertinet collatio, præsentatio, electio, seu quæuis alia dispositio: Regula autem Cancellariæ cõplectitur omnia beneficia ecclesiastica qualitercumque qualificata, vbicumque existentia in mensibus reseruatis vacatura.

Adeoque certum est beneficia patronatus ecclesiastici sub hac reseruatione regulæ octauæ comprehendi. *Garcias de benef. p. 5. c. 1. n. 552.* vt & comprehendi generatim sub reseruationibus omnibus nõ factâ etiam mentione. *c. cùm dilectus. X. de iure patronat. Garcias ibid.*

Illud autem est ius patronatus ecclesiasticum, quod licet originem habuit ex patrimonio laici, fuit tamen vel ab initio, vel postea fundatione, testamento, donatione, aut

aut quouis alio titulo in ecclesiam translatum. *Garcias n.* 553.554. cuius rei textus est disertus, præsertim quoad præsentationem, seu aliam prouisionem. *in c. vnic. §. fin. de iur. patronat. in 6.*

Ecclesiasticus est, quãuis à laico ad ecclesiã profectus, & in eo obtinet reseruatio.

Et quamuis Garcias *n.* 557. referat, non recipi in Hispania, præsertim Castella, reseruationem in patronatis, etiam ecclesiasticis; tamen in Belgio infinitis exemplis in illis receptam constat. Idemque *n.* 558. negat iure defendi illam consuetudinem posse, ob toties repetitam regulæ per singulos Pontifices innouationem, & illius decreta irritantia, aduersùs quæ nulla iuuet consuetudo, aut præscriptio.

Etiam in Belgio.

Porrò sententia pro Capitulo A. lata anno 1250. aduersùs Episcopum Cameracensem, quâ Capitulum manutentum est in possessione octo mensium, quatuor Episcopo relictis; nihil ad reseruationes Apostolicas pertinet: quia res est inter alios acta, & quæ limites ponit inter Episcopum & Capitulum dumtaxat; in conformitatẽ supradictæ fundationis, vt Episcopus vnam, Capitulum duas præbendas cõferre possit. quod ideo fundator tunc ab Episcopo stipulatus erat, ad tollendas difficultates, quæ poterant oriri ex eo, quod Episcopus, tanquam loci Ordinarius, & cuius iuris erat altare de H. contendere posset omnem collationem ad se spectare, Capitulum verò omnem ad se trahere, eo nomine quo deficiente collegâ, Collegium alium iure assumit. quare literæ hanc conuentionem pactum vocant. scilicet super modo & vicibus conferendi, inter Episcopum & Capitulum: cùm ipse fundator neque suis successoribus ius patronatus reseruauerit, sed sibi tantùm aduocatiam ad vitam, neque in Capitulum transtulerit.

Transactiones & sententiæ sic sunt interpretandæ.

Poterat quidem fundator sibi successoribusque suis laicis ius patronatus seruare, quod tunc laicum fuisset, neque regulæ 8. subiectum: sed cùm id non fecerit, sed ecclesiæ remiserit, ecclesiæ potestas, & leges, in re nunc omnimodò ecclesiasticâ, quò minus locum habeant, nihil posuit impedimenti.

Nec vetuit fundator.

CONSVLTATIO II.

De iure patronatus ob præsentationis defectum amittendo.

Patrono præstitutũ est ad præsentandum tempus ecclesiastico sex mensium, laico quatuor: *c. vn. §. 1. de Iur. patron. in 6.* quo per negligentiam vel contentionem lapso confert Ordinarius. *c. 2. X. de supplen. neg. Prælat. c. 12. c. 22. c. 27. X. de Iur. patron.* eoque consumitur omne ius patroni pro illa vice; sine præiudicio tamen in futurum. *d. c. 2. in fin. d. c. 27. in fin. c. ix. licet. c. literas. c. dilecto. X. de supp. negl. Prælat.* quod si contempto patrono voluerit Ordinarius conferre, collatio nulla est. *c. 14. X. eod.* sed si is est in bonæ fidei possessione conferendi iure ordinario secundùm possessorem iudicatur, saluâ proprietatis quæstione. *c. cum olim. X. de caus. possess. & propriet.*

Non præsentans intra debita tempora pro illa vice ius amittit.

Sine præiudicio futuri.

Sed quàm diu salua est causa proprietatis? multa de acquirendo, vel amittendo per præscriptionem patronatu scribuntur, quæ per indicem videri possunt apud Tuscum V. *Ius patronatus. concl.* 604. & nouissimè Concilium Tridentin. superuenit, *s.* 25. *de reform. c.* 9. sed de amittendo iure patronatus per non vsum, quo ecclesiæ vel beneficiis agnoscatur libertas, non alteri acquiratur patronatus; promptius est dicere tempus ordinarium sufficere: quod in seruitutibus discontinuis decem est annorum inter præsentes, viginti inter absentes. *l. penult. & vlt. C. de seruitut.* quod ferè hodie ad vniformem triginta annorum præscriptionẽ consuetudo passim vsurpata censetur reiecisse. quæ tamen apud Batauos, si Grotio credimus,

Saluâ præscriptione libertatis vt amittuntur seruitutes discõtinuæ.

dimus,

Sed in ecclesiasticis spatio 40. annorum.

dimus, ad trientem centenariæ est extensa. *in Isagog. Iur. Holland. lib. 2. p. 7. ad fin.* sed in personis ecclesiasticis, & rebus spiritualibus canones ferè aliam ignorant, quàm quadraginta annorum. *c. de quarta. X. de præscript.* vnde patronatus ecclesiasticus per non vsum non videtur perire, nisi annis quadraginta; laicus autem communi amittendarum seruitutum regulæ esse subiectus: nec referre quod rei spirituali etiam sit annexus, ob quod nec vendi possit, *d. c. 9. Trid. s. 25. c. de iure. X. de Iur. patron.* quoniam ipsa personæ laicæ negligentia nihil habet spiritualitatis, & ipsa plenam habet rei suæ moderationem; vti, abuti, dilapidare, donare, amittere pro lubitu potest. *l. in re mandat. C. mandati.* quod non idem est in patronis ecclesiasticis, qui administratores tantùm sunt, & vix, vsufructuarij; vt non æquè ius suæ ecclesiæ negligere, aut alienare possint: alienat qui patitur vsucapi: & quod in fauorem ecclesiæ, ecclesiasticarum rerum ac iurium est concessum, vt non nisi annis quadraginta amitti possint, non est in eius odium retorquendum, vt non citius ipsa suam libertatem possit consequi: & *d. c. de quarta.* disertè de clerico loquitur, & *d. c. vn. de Iur. patron. in 6.* aliud in clerico, aliud in laico patrono præsentandi spatium præfinit.

Sed impedito per turbas publicas aut priuatas nõ currit præscriptio.

Cæterùm indubitatum est nullam ei currere præscriptionem, qui iure factoúe impeditus est agere, adeoque in illa rerum publicarum sacrarumque anni 1588. quæ hic innuitur inuersione, ac deinceps an patrono, de quo quæritur, licuerit quid agere, an impeditus fuerit, quantum iuris amittere ceperit vel non, ex circumstantiis particularibus expendendum est: apud Orthodoxos harum partium Iudices facilis foret præsumptio, vi metuque publico patronum impeditum nihil iuris amisisse, quin rebus mutatis captisque postliminio reuersis iustus patronatus in pristinum statum restitueretur, accedente etiam ratione *tit. C. ne rei dominicæ, vel templorum vindicatio, temporis receptione submoneatur, & l. 2. ibid. & l. vn. C. de infirm. his quæ sub tyran. aut barbar. gesta sunt. Cod. Theod.* quo spectat quod Cuiac. *in parat. C. de præscript. 30. vel 40.* docet lege succurri aduersus eos, quorum possessio ab hostibus fuit occupata. Vt nihil dicamus de bona fide, quam in classe Prædicantium esse negarent, & sine illa vllam præscriptiõnẽ procedere.

Enimuerò verisimile est an. 1588. particularem loci, de quo quæritur pastorẽ non mox vitâ excessisse, sed functionibus suis abstinere iussum, quare Orthodoxus patronus iure & religione fuit impeditus, ne eo viuo alium præsentaret. *c. 2. & tot. tit. X. de concessione præbendæ vel ecclesiæ non vacant.* ab eius ergo morte demũ inciperet tempus currere, quo patronatus amitti, præscribiúe possit.

Quod si Prædicantium classis, Ordinum nomine, non dato patrono quadrimestri ad præsentandum spatio, via regia ipsa pastorem aut prædicantem constituerit, & permissu publico licuisset patrono iure suo vti, exinde apud cacodoxos amittendi præscribendiúe tempus, vt creditur, computabitur; sed Orthodoxi excusabunt etiam quasi religione impeditum se existimauerit, ne in re momenti tanti cacodoxis communicaret, & qui ecclesiæ subditisque tales dare debeat, qui præesse norint, & prodesse. *d. c. 2. X. de suppl. negl.* ne eum offerat, qui in animarum dispendia illos sit deducturus, illiusque proinde de peccatis participet.

Et verò notum est in multis Ordinum vnitorum locis in hanc vsque diem patronis nõ factam licentiam iure suo vtendi: itaq; tempus omne, quod negligentiæ patroni imputari potest, ob quam iure suo posset excidere, inchoandum est ex quo publica lege, seu permissu licuit ei exercere ius sui patronatus, & in vacantem locum aliquem surrogare.

Con-

CONSVLTATIO III.

Ius conferendi an laicis competere poßit immemoriali consuetudine, eâq; vniformi.

MVlta Concilium. Trident. *f.25.c.9.* decreuit circa iura patronatuum: eosque dumtaxat admisit, qui ex fundatione vel dotatione competere ostenduntur, ex authentico documento, siue multiplicatis præsentationibus, per antiquissimum temporis cursum: atque insuper in iis, in quibus vsurpatio præsumi solet, vt continuatis præsentationibus, & effectum sortitis, & authenticis documentis demonstrari debeant. Itaque saluâ huiusmodi distinctione admittit Conciliũ immemorialem præscriptionem, vt ex ea titulus fundationis, dotationisque præsumatur. magna enim est energia huiusmodi temporis, vt pro titulo sit, & tali quidem, sub quali res ipsa obtineri possit: vt quidquid Papæ priuilegio dari potest per eam obtineri censeatur. *Nauar. de iur. patr. conf.* 8. *n.* 3. Quinimò sicut ecclesia quibusdam Regibus & sublimibus Principibus indulsit, vt non tantùm præsentare, sed etiã conferre absolutè possint beneficia ecclesiastica: ita si qui patroni per immemoriale tempus huiusmodi iure cõferendi vsi sunt, turbandi non videãtur in ea possessione, sed credendi à Sede Apostolica eam olim gratiam promeriti, eoque iure legitimè contulisse siue, tanquam instrumenta, & executores gratiæ, si incapaces eos talis iuris statuamus: sin autem capaces; iure suo ex gratia. nam capaces esse est verius, positâ Sedis Apostolicæ gratiâ. nam quamuis hoc ius altiori quidem gradu spirituale sit, quàm patronatus; est tamen patronatus simplex etiam spiritualis; cuius sicut capacitatem canones ecclesiastici generatim tribuunt iis, qui fundant, construunt, vel dotant ecclesiam vel beneficium; ita & speciale indultum tribuit, quò ecclesia altiorem absolutè conferendi gratiam specialiter alicui facit, & fecisse præsumitur, si quis per tempus immemoriale ita fuerit vniformiter vsus. quamquam Wames. *conf. can. de rer. perm. c.*344. *n.* 12. *&* 14. nec huiusmodi collationes ius spirituale tribuere, sed illud ab Episcopo seu Capitulo, &c. haberi debere asserat.

Tridentinũ patronatus restringit.

Saluâ immemoriali præscriptione.

Et iure sublimium Principum.

Vt ii etiam conferre possint.

Et cui ecclesia facit gratiam.

Vt præsumitur ex immemoriali vsu.

Quinimo quamuis *c.* 12. *f.* 14. Trid. velit in casu fundationis aut dotationis institutionem Episcopo, & non alteri reseruari; forte tamen nec reiicitur fundatoris voluntas, sibi hæredibusque suis absolutam beneficiorum donationem reseruans, vt antiquæ quædam chartæ habent. quarũ occasione patroni aliqui omnimodam dispositionẽ imposterum vsurparunt. quæ tamen non eò extendi potest, vt excludat iudicium Episcopi & examen, an ita constituti beneficiarij sint idonei, *iuxta d. c.*9. §. *adhæc.* quodq; iudicium etiam in his regionibus reiici non potest; quamuis Concil. Trid. receptio innouationem in præiudicium Principis aut vasallorum vetuerit. *vt diximus in Iur. Pont. nou. anal. de const. n.*6. *de iur. patron. n.*3. quia iudicium Episcopi non spectat ad diminutionem iuris patronatus, sed ad qualitatem & capacitatem præsentandi. quâ ratione *d. n.*5. etiam diximus hodie à patronis præsentari non posse minorem 14. annis *propter c.* 6. *f.*23. *Trid.* neque verò gratia ab ecclesia indulta in eius detrimentum potest detorqueri, aut per eam inidonei in ecclesiã introduci. nam id ius ipsum diuinum offenderet. Enimuerò Comites Flandriæ quædam beneficia absolutè conferre constat *ex c. vlt. X. de conc. præb. quod Boëtius Episcopo inter heroicas quæstiones examinat.* ad eorũ exemplum quidã vasalli vsurparunt, qui in titulis suis habent se dominia sua cũ iis prærogatiuis possidere, quæ Comitibus Flandriæ ibidem olim competierint, à quibus causã habent, & cum gleba iuris patronatus, seu collationis cessionem. quod

Vel voluntas fundatoris, etsi hanc Tridentinum non alteri, quàm Episcopi institutione velit reseruari.

Qualis fũdatio tamẽ examen Episcopi super capacitate promouendi, non excludit.

Comites Flandriæ quædam conferunt.

Sed vsus vasallorum examinandus. quod vt non leui examine est admittendum, ita neque omninò reiiciendum. cùm etiam Concil. Trid. *à decreto d. c.* 9. exceperit patronatus, qui ad Imperatorem, & Reges, sublimesq; ac supremos Principes pertinent. At verò meminisse oportet nos hic agere de immemoriali collationum eaque vniformi consuetudine ex gratia Apostolica saltem præsumpta, alioquin si quid non iis præsidiis fulciatur, nō posse iure subsistere latè ostendimus *supra de præbend. consf.* 4. quinimò etiam vbi consuetudo est immemorialis istiusmodi prouisio iuxta Wamesf. nondū erit spiritualis, & fortè nec beneficia omninò ecclesiastica.

CONSVLTATIO IV.

Beneficium patronatus laici non confertur, aut pensione grauatur, sine patrono.

1. QVamquam ex suprema ecclesię potestate Pontifex derogare iuri patronatus laici possit; *Less. de iust. l.* 2. *c.* 34. *d.* 9. *n.* 35. tamen non solet conferre beneficia patronatus, nec valet collatio, nisi disertè derogetur. & præsertim si ad Reges, Duces, vel Marchiones pertineat. *idem Less. n.* 36. *Rota decis.* 331. *& Reg. Canc.* 41. sed subreptum censetur Pontifici, & destituendus impetratis mendax orator. *Petrus de Vbald. in tract. de permutat. benef. q.* 6. *n.* 36. *Fred. de Senis tractat. de perm. benef. q.* 50. *n.* 52. *DD. in Clem.* 1. *de rer. permut. Felin. in c. cum Bertold. n.* 15. *de sent. & rer. iud. Roch. de Cur. in tract. de iur. patron. v. honorific. q.* 3. *n.* 4. *Steph. Bertrand. cons.* 199. *viso consult. v.* 2. *p.* 1. *& cons.* 455. *v. n.* 3. *vol.* 4. *Rota dec.* 5. *alias* 307. *permutatio in nouis & dec.* 10. *alias* 528. *nota n.* 4. *Mantic. tit. de iur. patron. Rebuff. prax. ben. tit. de permut. n.* 21. *Papon. l.* 3. *Arrest. tit. de benef. de patron. lay. a.* 1. quamquam nec in Belgio eiusmodi derogatio admitteretur. sed literis placitum executorium denegaretur. Ad rationē collationis trahitur constitutio pensionis, vt etiam effectu suo careat, si eam Pontifex reseruarit super beneficio iuris patronatus laici, illius mentione non factâ. *argumento c. cum dilectus de iur. patron. Archid. in c.* 2. *de præb. l.* 6. *in terminis Gigas de pension. q.* 24. *n.* 4. *An. Rob. rer. Iud. l.* 1. *c.* 7.

Porrò qui taliter constitutam pensionem soluerit an incurrat realem simoniā quæsitum est: & cum id, quod nullū est, nullum producat iuris effectum, & reseruatio huiusmodi subreptitia sit, non videbitur producere effectum canonicæ pensionis, quæ solutionem huiusmodi defendat, quò minus temporale datum pro re spirituali censeatur. At verò ipsa pecunia quæcumque soluitur semper est temporalis, sed causa solutionis & animus attenditur; studiosa voluntas requiritur dandi quid temporale, vti pretium rei spiritualis, vt simonia sit. *c. sicut Episcoporū* 1. *q.* 2. *c. sua nos. c. etsi quæstiones. c. fin. c. veniens. c. tua. c. cum esset. & ibi glos. & DD. de simonia. Nauar. in manual. de simonia. c.* 23. *n.* 100. *Wamesf. tom.* 2. *cons.* 187. *n.* 1. atqui quāuis irrita sit eiusmodi sine patroni cōsensu facta reseruatio, vel collatio; tamen nō ipso iure ac facto; sed demū vbi patronus ita velle se declarauerit; vt communius traditum est. *Flamin. de resig. benef. l.* 2. *q.* 2. *n.* 18. *& seq. Felin. in tract. quando litera Apostol. noces patrono. amp.* 9. *c. decernimus* 16. *q.* 7. *& quæ ibi traduntur & DD. plerique, quos supra post Felin. citauimus*, cùm illius solum intersit, neque de eius iure queri alteri concessum sit. Quare cùm Rex declarauerit ad postulationem A. non obstante eiusmodi subreptione in collatione, quasi ex simplici permutatione factā, subiicitā pensionis sub Pontificio beneplacito conuentione, se eam collationē velle ratā esse, sic tamē vt præbenda ipsa non intelligatur onerata, cum per huiusmodi patroni consensū omnia conualescunt: *Flam. vbi supra n.* 27. *Put. dec.* 5.

2. Solutio talis pensionis simoniaca,

3. Nisi animus & causa excuset,

4. Quomodo irrita an irritanda?

de rer. permut. & qui citantur. cessabit ex subreptione nullitas; rataque manebit collatio: quin & ipsa pensionis reseruatio extra præbendæ onerationem, id est, quatenus non vltra vitam aut possessionem d. A. porrigatur. sicut quamuis locatio rerum ecclesiasticarum in longum tempus non sint permissa, tamē sustineatur sic facta quoad tempus permissũ, rescisso vetito, vt communiter receptum fatetur Couuar. *tom. 2. var. res. l. 2. c. 16. n. 5.* & si ipse dissentiat propter specialem omnis nullitatis adiectionem, *in textibus ibi citatis*, sed ratio vtilis ab inutili separandi, vt in summis, & temporibus in aliis valde suffragatur, vt in donatione 300. sol. excedente, vt excessus solum resecetur, permissæ summæ valeat: *l. sancimus. l. penult. C. de donat.* quod ergo B. si compermutanti libuisset disertè remittere reseruatam pensionem, quæ vitam A excederet, nihil erat, quod cuiquam queri licuisset, si non placuisset, erat ei actio aduersus A. ad omnia reponenda in pristinum statum: quippe qui re ipsâ non aliter nec alio modo resignarat præbendã, quàm saluâ d. canonicâ pensione, acceptando autem solutionem vnius canonis, quia in actionibus nostris semper delicti exclusiua interpretatio facienda est, censendus est B. consensisse in pensionem, quasi personalem A. vt supra inhærentem, non in successorem præbendæ iam transitoriam, vt diximus. ac si rebus sic hærentibus si A. & B. visum est ex nouo Pontificio beneplacito pensionem extinguere septem anticipatis solutionibus, non est quod quis vel hoc criminetur.

5. In totũ, an in partem?

Accedit quod qualiscumque subreptio non inducat simoniam, sed amissionem vel retentionem gratiæ. *Nauar. de simon. cons. 28. n. 5. cons. 29.*

6 Vitiũ purgant circũstantiæ.

Sed & illud quod A. & B. iuramentum offerunt, intentionẽ suam procul abfuisse à simoniç labe, quodque vterque vitæ hactenus inculpatæ fuerint, nobiles, non indigi, sacerdotes: quod in tota alioquin actione palam processerint, vsi consilio secretarij Nuntij Apostolici, & notarij in eiusmodi praxi admodum periti, aliorumque; atque licet etiam is inficiatur, qui non intelligit se illicitum quid admittere; *c. per tuas 37. X. de simon.* tamen traditum est authoritatem viri alicuius docti excusare à culpa & pœna. *Nauar. d. cons. 29. n. 3. l. cum pater. §. Titio de leg. 2. glos. fin in fin. c. ad audient. de his. qui vi aut met. Wames. cons. 561. n. 5. tom... vbi ex Petro de Palud.* docet, si quid ad simoniam pertinens à non id volente fiat, non esse simoniam. deest quippe studiosa, ac deprauata voluntas, actusq; agentium non operatur vltra eorũ intentionem. Itaq; nec in adeptione præbendæ vitium tituli contractum est (quod alioquin etiam A. citra culpam propriam ad spontaneam dimissionem obligaret in foro conscientiæ, *c. insinuatum. c. de hoc autem de simon. c. constitutus de transact.*) attentâ prædictâ declaratione Principis: nec in solutione pensionis; attentâ consultorum peritorũ authoritate: & quod si hoc casu posteriori quicquam accusationi obnoxiũ esset; tamen sententiam exigeret, non statim titulum annihilaret, vel ex eo profluentem perceptionem fructuum.

Pœna quidem priuationis obtentorum, & inhabilitatis ad obtinenda à Pio V. *Const. incip. cum primum* inducta est, sed loquitur de iis, qui adepti fuerint beneficium simoniacè. ergo A. qui non simoniacè, vt dictum est, adeptus est, quamuis re ipsâ in solutione pensionis irritæ simoniam cõmisisset sub casu d. constit. quæ strictè retinenda est in propriis terminis, vtpote noui iuris, & pœnalis, nõ censebitur comprehensus. Cõstitutio porrò ipso iure priuationem inducit, cum *d. c. insinuatum. c. de hoc. c. constitutus* sententiam videantur exigere: verb. *reuocata in irritũ V. sunt deponendi V. amoueas.* constitutio autem hæc declaratoria tantùm

7. Nec pœna Pij V. obtinet, vbi quis rectè adeptus beneficium, aliàs simoniam committit.

tum opus habere videbitur quoad forum, etsi pœnæ incursus ea non egeat. *Crauet. consil.* 206.

9. *Pœna extrau. detest. sine mortali non incurritur.* Sed & pœna excommunicationis, quam Extrauag. *detestabile in Com. de Simon.* comminatur, (eam incurrunt, qui etiam non circa suam prouisionẽ simoniam committunt) non videbitur locũ habere in eo, qui mortalem culpam non admisit. *Nauar. in Manual. c.* 27. *n.* 9. quæ non credetur reperiri in eo, qui non vnum dumtaxat, sed plures eximiè peritos consuluit, etsi errarint. *Nauar. d. consil.* 29.

10. *Nec in quibusdam beneficiis permutatio Simoniaca est, quod coram Principe solo inita est.* Sed neque A. grauat quod permutatio, quæ de iure admitti debet per Episcopum, *c. quæsitum. X. de rer. permut.* archidiaconum, vel alium iurisdictionem ecclesiasticam habentem, *Zabarel. in Clem.* 1. *n.* 15. *de rer. permut. Pet. de Vbald. de permut. benef. q.* 4. *n.* 25. apud Principem sit peracta, & ab eo collatio facta: quia id moribus in multis Belgicæ patronatus Regij ecclesiis obtinet ab immemoriali tempore: non difformiter ad *c.* 40. *X. de testib. c. vlt. X. de colla. eccl. non vacan.* tametsi admissio Capitularis etiam pro institutione habenda sit in collegiatis beneficiis: & consequenter pensionis constitutio super beneficio iusto iam titulo possesso facta est, non autem nundinatio priuatæ conuentionis, citra legitimam authoritatem.

Nec error in stylo Simoniam inducit. Sed difficultas est in tenore literarum, vbi Pontifex admissâ resignatione reseruat, constituit, & assignat super præbenda sic vacante; & d. B. per alias literas per Officialem ordinarium conferri à Pontifice iussa; cùm reuera iam B. non amplius posset resignare cum A. per Principem prouisus, & per capitulum admissus esset. & sic ex eodem tenore constat falsâ seu simulatâ resignatione esse subreptum Pontifici. Sed iam mox diximus subreptionem nõ inducere simoniam, neque defectus est in substantialibus, vt puta resignatione hic vel Romæ factâ, inæqualitate fructuum, consideratione ne resignans ex ea nimium patiatur dispendium, consensu A. in pensionem, assignatione Pontificis re ipsâ factam, & separato actu à literis per quas actum alij agendum demandat, scilicet Officiali Ordinario collationem præbendæ resignatæ. Vnde hoc actu non perfecto alter vires non amittit: vtile ab inutili aut imperfecto non vitiatur: ideoque nihil admissum simoniacè, si etiam pensionem soluat bullis non leuatis licet, dummodo Pontifex re ipsâ assignationem fecerit. *Rebuff. de pacif. poss. n.* 126. 137. Permutantes etiam referuntur peritorum consilio stylum secuti, quo dicunt in Curia Rom. debere resignari beneficium, si quando super eo ibidem reseruatur pensio.

Sed replicabis; gratiam irritam fore voluisset Pontifex, si totum narratum fuisset, & sic pensionis non ritè constitutæ solutionem accipiendam, ac si nihil constitutum foret; adeoque solutionem ex causa irrita factam in se omninò esse temporalem: sed responderi rursum potest, quòd actus irrite gestus animum tamen nostrum prodere potest: itaque qui pensionem irritam, quam ratam putat, soluit, quoad se verè voluntatem Simoniacam non habet, esto res in se ipsa simoniaca sit. nullum porrò delictum sine animo deprauato est, ac dolo: culpa etiam ex peritorum consultorum authoritate cessat; vt diximus, adeoque cùm primordia quæsiti tituli non maneant infecta; A. retinere beneficium, & fructus percipere iure poterit.

CONSVLTATIO V.

Aduersùs ius patronatus præscribitur.

ANnis centum patronus iure patronatus non vsus præscriptione submotus esse censeri debet; atque consequenter is qui hactenus contulit liberè dein-

deinceps conferre poteſt. ea virtus eſt præſcriptionum, & fauor libertatis, & emancipatio à iure patronatus. cui admodum fauet Concilium Tridentinum *ſ.* 25. *c.* 9. *ſ.* 14. *c.* 12. quod etſi plenè in hac materia in his ditionibus non ſit receptum; tamen admodum fauorabile eſt in caſu, quo ius commune habet conforme; vt in centenaria præſcriptione. præſertim quando qui patronatum prætendit iuxta *d. c.* 9. *&* 12. authentico documento, & aliis iure requiſitis non oſtendit illud ſibi competere, & quidem ex fundatione, vel dotatione de propriis vel patrimonialibus bonis facta: qui eſt verus patronatus; cæteri magis per vocis abuſum.

Collator aut patronus non poteſt ſibi conferre, aut præſentare.

Quamquam verò non poteſt collator ſibi conferre aut retinere beneficium, quod alteri conferre poteſt vel ſimplex vel aliud, prout in patrono expreſsè id eſt deciſum *c. per noſtras.* 26. *c. conſuluit.* 15. *X. de iur. patron.* ſolet tamen hæc praxis probari, vt patronus, qui ſibi pro ſubleuanda neceſſitate beneficium ſui patronatus conferri deſiderat, ius ſuum nominandi, ſeu præſentandi pro ea vice in manus Ordinarij reponat, & ab illo ſibi petat conferri.

Sed ceſſo in eam rem iure ab Epiſcopo prouideri.

De Cenſibus.

CONSVLTATIO I.

De Viſitatione.

Viſitare debent Epiſcopi & ſuperiores.

ANimarũ curatiò peragi non poteſt, ſi morbi neſciantur: hi ſciri non poſſunt, niſi vt medici ægros viſitant, venas explorant, idonea morbis remedia præſcribunt, ita paſtores oues erraticas per deſerta quærant, inuentas ad caulam reducant. Epiſcopis ergo, ſuperioribus atque inferioribus prælatis, quibus ius viſitandi competit, grauiter incumbit, vt diœceſes ſuas, & diſtrictus impigrè peragrent, fidem promoueant, errores auferant, mores emendent, vitia eradicent, virtutes ſtabiliant: id quod ſerio admodum inculcat Concilium Trid. *ſ.* 24. *c.* 3. Epiſcopis quidem omninò omnibus quocumque gradu ſint, vt propriam diœceſim quotannis obeant: ſuperioribus etiam permittit, vt ſua obita, prouinciam peragrent; causâ tamen in Concilio prouinciali prius probatâ; inferiores autem, vbi hactenus viſitationem exercere legitimè conſueuerunt, debeant quidem aſſumpto notario de conſenſu Epiſcopi deinceps per ſe ipſos tantùm diſtrictum ſuum viſitare. Viſitatores etiam à Capitulo deputandi, vbi Capitulum ius habet viſitandi, prius ab Epiſcopo approbentur. (per quos tamen fungi officio non impeditur Epiſcopus) quinimò inferiores ipſi peractæ viſitationis rationem reddere tenentur. *d. c.* 3.

Et inferiores.

Porrò Epiſcopi vicario non tribuitur authoritas viſitandi, quaſi illo decreto ei demandetur: ſed Epiſcopo tantùm; vt ſi ipſe impeditus ſit, per vicarium generalẽ viſitare poſſit. impedimentum ergo Epiſcopi, & eius delegatio requiritur; non iure Vicariatus tranſit viſitandi poteſtas. vt ſentit Barboſa *& ab eo citati ad d. c.* 3. Vicarium Epiſcopi, niſi expreſsè id ei committatur, viſitare non poſſe; quamuis ſecus ſit in Vicario generali Sedis vacantis. nam vt in Capitulum tranſit omnis Epiſcopi iuriſdictio; *Azor. inſt. moral. p.* 2. *l.* 3. *c.* 37. *q.* 6. niſi ius diſertè aliter decernat; ita per hoc in illum eius exercitium, quoad omnia loca quæ ipſe Epiſcopus poterat viſitare: niſi fortè exempta, quæ iure tantùm delegato, ſi ſtatuamus, de quo mox videbimus, quòd in Capitulum tranſire non potuerit, viſitare ſoleat. Vicarius porrò Epiſcopi de iure communi etiã ad viſitationes eſt Archidiaconus. de quo accipiunt quidam *c. non debere. d.* 80. & id diſertè habent *c.* 1. *&* 6. *X. de off. Archid.* cui propterea iure proprio ſeu magiſtratus competit.

Non Vicarius niſi ei diſertè cõmittatur.

Aut ſit Sedis Vacantis.

Aut Archidiaconus.

Sed

Sed is qui hodie.

Sed restrictius de eo loquitur Tridentinum *d. c.* 3. ex quo & posse Episcopum præscribere inferioribus terminum expediendæ visitationis, comitatum, & equitatum; ne ecclesiis sint oneri, aiunt pridem decisum esse. nam etsi Alexander III. *in c. cum Episcopus de censib.* pridem illum præscripserit, qualis excedi nullibi posset; non tamen qualis singularibus locorum circumstantiis omninò responderet. sed enim in veteribus canonibus procuratio nō in pecunia dabatur, Trident. autem optionem visitatis tribuit, an in annona, an in pecunia præstare velint. quod & in ipsis Episcopis obtinet. & pro ea optione sæpius iudicatum refert Steueneau *in Cōment. ad Ordin. compil. lib. 1. t. 3. ar. 1. verb. leur pretendu.* vbi citat *ex Concilio Cabilonensi, vt cum gratiarum actione nō cum quadam iudiciaria inuectione stipendia sua exigant.* & ex D. Augustino; *non exspectent mercedem, nisi vnde salutem.* & reperit Tridentinum *d. c. 3. versic. moneantur.*

Procuratio vt soluenda & quomodo optio competat?

Acta ab inferioribus an rursus agere possint Episcopi?

Episcopus autem visitare etsi non impeditur ab inferiorum visitatione, non potest tamen actum ab illis agere, ab illis punitos iterum punire, absolutos ad incudem reuocare: nisi notorium sit per collusionem, seu aliàs non rectè actum esse. sub notorio comprehendo id quod ex actis liquidum esse possit: ideoque inferiores Episcopo rationem reddunt, depositiones testium, atque integra acta exhibent. ex quibus si constet perperam esse rem gestam, integrum erit Episcopo emendare, sub modo visitationis: id est, non compilato processu: nam alioquin si inferiores iuridicè processerint, non nisi viâ appellationis, quod non ritè gestum est, corrigi poterit.

Vt visitent loca commendata?

Visitatoribus Episcopis, aliisque superioribus etiam conceditur, tanquam Sedis Apostolicæ delegatis, vt visitent quæcumque beneficia, etiam monasteria commendata, & exempta, in quibus non viget regularis obseruantia, *ex c. 8. s. 21. Concilij Tridentini* & alioquin superiores monere vt corrigenda corrigant, alioquin ipsi suppleant: secundùm tamen regularia instituta, non obstantibus quibuscumque in contrarium. *c. 20. de regul. Concilij Trid.*

A visitatione & correctione non datur appellatio suspensiua.

Quæ porrò in visitatione ordinata sunt ad morum correctionem, per appellationem aut querelam non impediuntur, aut suspenduntur. vt respondit S. Congreg. *apud Zerol. in prax. p. 2. verb. V. sit. q. 5.* & pridem decretum est *in c. ad nostram de appellat.* & in Trident. *s. 13. c. 1. & s. 24. c. 10.* tametsi appellanti actorum copia dari debeat, etiam gratis, atque intra 30. dies. *Trident. s. 13. c. 3.* etsi hic Concilij locus disertè loquatur in criminalibus causis, propriæ autem visitationum sunt correctoriæ. *c. 1. de censib. in 6.* quæ etsi etiam de criminibus instituuntur, non tamen nisi de notoriis, iisque etiam emendandis extra ordinem, non pœnâ ordinariâ puniendis. *d. c. 1. diximus in Iur. pont. non. anal. de accusat. n. 9.* merces tamen Notarij acta scribentis soluenda est omninò; & appellans acta suo sumptu transfert ad superiorem, erogatorum partem recuperat ab aduersario, si iis vtatur; & consuetudo consonet. *Trident. s. 24. c. 10. post medium.*

Sed deuolutiua, cum actorum copia gratis quoad Episcopum in criminalibus, non quoad notarium.

Vbi Episcopi tanquam delegati procedunt appellatio ad Metropolitanum etiā potest introduci.

Si autem appelletur ab iis, quæ Episcopus decreuit, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, non ideo necessariò ad eandem Sedem tanquam delegantem appellatio ducenda est: sed proponi potest apud Metropolitanum. vt sæpius responderunt Interpretes. quod non tantùm accipiendum videtur iis in casibus, quibus Episcopis competit iurisdictio suo iure, & authoritas delegati ad illā corroborandā adiecta est; sed etiā dum constat non nisi delegatā iurisdictionē competere. nam d. c. 10. *nec in his*, inquit, *exemptio quoquo modo impediat*, &

& *s. 14. c. 4. quibuscumq; exemptionibus minimè suffragantibus:* casum ergo notoriæ etiam exemptionis complectitur. quod dicit *d. c. 4. in verb. quoscumque seculares clericos qualitercumq; exemptos, qui alias suæ iurisdictioni subessent:* & tamen Interpretes appellationem ad Metropolitanum admittunt. quod eò magis dicendum est, quod ex pluribus Concilij Tridentini locis constet mentem illius satis fuisse exemptionum effectus præscindere, quantum populi salubris directio exigit, vt Episcopi *aptius*, inquit Concil. *s. 24. c. 10. quem regunt populum possint in officio, atque obedientia continere.* & referunt quidã diu in Concilio Tridentino fuisse actum, vt omninò omnis exemptio tolleretur; sed visum reuerentius, vt ea Episcoporum delegatio fieret, quá effectus idem obtingeret, vnde fit, vt conueniens dicatur, ne appellationes in visitationũ causis in Romanam Curiam introduci debeant, sed adiri possint Metropolitani: quo effectus habetur périnde ac si cessaret exemptio. quò celerius causæ expediantur, vt mores boni firmentur, praui eliminentur.

An & eâ sede vacante tractet Capitulũ? Qua eadem de causa expedire etiam illa poterit Capitulum Sede vacante, quæ Episcopis iure Ordinario quamuis speciali tribuuntur, & accessoria tantùm est delegatio, vt de facultate tributa per Conc. Trid. *c 6. s. 24. diximus in Iur. pont. nou. anal. de pœnit. & remiss. n. 8.* tametsi etiam de iis, quæ non personæ, sed dignitati delegata sunt, non malè dubitatur etiam apud authores, quos citat Sanchez *de matrim. lib. 8. d. 2. n. 10.* quoniam perpetuò cõmissa dignitati transeunt in naturã ordinariæ iurisdictionis, non electa personæ industria, sed potius exinde iure magistratus competunt: *Sanchez lib. 2. d. 40. n. 13.* Ideoque facultas tributa *d. c. 10. s. 24. s. 6. c. 4. s. 14. c. 4.* Episcopis notoriè exemptos visitandi, & corrigendi; Sede vacante Capitulo competere non abs ratione dicemus; succedereque Capitulum in omnem omninò iurisdictionem, quæ personæ specialiter non fuerit delegata; sed dignitati perpetuò commissa, ideoque, quod ait Barbosa *ad d. c. 3, n. 8.* non posse Capitulum monialium cœnobia exempta visitare, quæ poterat Episcopus vt delegatus; accipiendum esse de delegatis eius personæ, non dignitati, & sic Trident. *s. 25. de reg.* & nominatim *c. 5. & fin. ibidem,* Episcopis etiam Sedis Apostolicæ authoritate curandâ committuntur ad Capitulum spectare Sede vacante.

Visitationes & Capitula Regulariũ. Ad imitationem Episcopalium visitationum successerunt visitationes regularium præsertim exemptorum: sicut & Capitula illorum generalia, in quibus visitatores deputantur, imitata sunt Synodos Episcoporum, in quibus Cistercienses inter primos exempti ab Innocentio III. dicuntur *ex longa consuetudine plenius informati. c. in singulis. X. de stat. monach.* hos secuti sunt Ordines mendicantes. & commendat Innocent. III. præcipitque vt in singulis regnis seu prouinciis fiant huiusmodi Capitula singulis trienniis, ad quæ superiores cuiusque Ordinis conueniant, & ad morem Cisterciensium ea celebrent: in iisque ordinentur, qui omnia monasteria tam fœminarum, quàm virorum eiusdem prouinciæ visitent, corrigant, atque reforment. (Quid in iis agendum?) quam Constitutionẽ innouat Trid. *de reg. c. 8.* mandatque in Congregationes redigi singulorum regnorum seu prouinciarum monasteria, quæ Capitulis generalibus aut Episcopis non subsunt, nec suos habent ordinarios regulares visitatores: in eamque rem Metropolitani ea conuocent: cui, si obsequentes non fuerint, Episcopis locorum, tanquam Sedis Apostol. delegatis, subdantur. (Congregationes monasteriorũ qui Capitulis generalibus non subsunt.) Differt ergo Tridentinum ab Innocentij Constitutione; quòd illa etiã complectatur ea monasteria, quæ ordinario subsunt: *d. c. in singulis, versic. ita quod si & §. porrò:* cõueniunt in eo, quòd

quòd in Capitulis visitatores deputentur, qui teneantur suæ Congregationis monasteria frequenter visitare, & eorum reformationi incumbere. *d. c.* 8. §. *ipsis autem. d. c. in singulis*, §. *ordinentur*, non vetat tamen, etsi non mandet, monasteriis Ordinario subditis, quin redigere se possint in Congregationes. quod permisit *d. c. in singulis*. neque enim disertè illud abrogat, vt neque ex toto innouat, sed illius dumtaxat formam obseruari præcipit ab iis, quos in Congregationes redigi iubet. quod cap. 8. Weymsius *ad constit.* 24. *à Concil. Trid. innouat. const.* 14. rectè enarrat, & Innocentianam constitutionem explicat. sed nos reuertamur ad visitationes.

Visitationes. Quas in omnibus regularibus Tridentinum requirit. *d. c.* 8. *c.* 20. *c.* 22. *de reg.* vbi, quæ à Tridentino decreta sunt; omnibus Episcopis, & Ordinum superioribus, vt executioni mandentur, grauiter præcipit. vnde tam generales, quàm prouinciales idoneis temporibus visitationes peragunt. quæ pluribus Concilij Tridentini locis & commendantur, & ne quibus remoris earum finis retardetur, vbique prouidetur.

Sine sumptu superfluo. Quò etiam spectat, ne ipsi visitantes vllis morâ aut sumptu graues sint, ne sua quærant, sed quæ Iesu Christi; ne ipsi, comites, aut ministri munera etiam sponte oblata accipiant, sub grauissimis pœnis; victu frugali, comitatu & equitatu moderato peregrè contenti sint. Frugali sub procuratione. nam in ciuitate sua procurari non debent. sed neque illic, vbi priuilegium, vt in curatis Ordini Melitensi vnitis, vel consuetudo habet, vt gratis visitentur. & vbi eadem habet, vt laici visitantem procurent, retineri in ea possunt volentes, non cogi innuit. *Barbosa & citati ad d. c.* 3. Non bina vno in die. nullatenus in vna visitatione binæ procurationes haberi possint, quamuis plures visitentur; nisi fortè vnus prandium, alter cœnam præstet. sed Nec vltra cibaria. neque hic victus, præter cibaria, quidquam continet: non medicinas, aliaúe necessaria. *Weymſ. ad d. c.* 3. *n.* 24. 25. vt & pastus, non mercedes equorum sint soluendæ. Et pastus equorum. *Barbos. & citati n.* 32. non tamen excluditur solutio cathedratici, Synodatici, vel charitatiui subsidij, censuumúe aliàs debitorum. Saluo cathedratico, etsi aliàs oportunius exigendo. *Barbos n.* 42. quamquam rectius hæc extra visitationem recipiantur: tum quò minus simul grauent, tum quò magis vitetur species mali: dum causæ solutionũ in aperto non sunt, nec omnes, qui has vident, illas satis distinguunt.

CONSVLTATIO II.

Census à quo soluendus?

VNio ecclesiarum de S. B. & B. facta Coll. M. L. disertè Episcopali ecclesiæ Cameracensi in recognitionem abstractionis fructuum dictarum ecclesiarum reseruat denarium aureum salutum.

Sed ex verbis eiusdem vnionis seu consensus quibus is denarius soluendus dicitur ex fructibus ipsarum ecclesiarum incorporatarum vltra ea, quæ iam antè ex iis ad dictam ecclesiam spectare, & pertinere solebant, & aliis iterum verbis, quibus dicitur; & quòd iisdem vicariis prouideatur, quòd poterunt absque sui detrimento competenter satisfacere de aureo denario supra d. &c. quòd ipsi vicarij ad solutionem d. denarij teneantur, & sint astricti, ex his inquam, aliisque eiusdem substantiæ verbis mota est quæstio, cùm per annos plures denarius ille salutus non esset solutus, & Episcopus Antuerpiensis, qui in ea parte in Episcopi Cameracensis locum successit, seu eius Sigillifer reliqua exigeret, quis ad solutionẽ iustè compellaretur, prædictum Collegium, an Vicarij? cùm hi querebantur paucis annis fructus se recepisse, ac iniquum fore successorẽ reliquis obligari. Collegium autem in vicarios solere hoc onus reclinare, neque se ante hac soluisse.

Statuendum verò est vtrosq; esse obligatos, Collegium, & Vicarios: Collegium; quia instrumentum sonat, censum saluti ex fructibus reseruari: id quod & ea ratio exigit, vt quibus per vnionem istorum fructuum beneficium conceditur, ab iis beneficij recognitio præstetur. & qui sentiunt commodum, sentiant onus. Vicarios etiam ius commune *c. 2. §. 2. de decim. in 6. et de monachis. X. de præb.* obligat, verba instrumenti obligant, vt eos quasi repræsentantes suarum ecclesiarum per vnionem Rectores Episcopus habeat obligatos. quem etiam prouida ratio mouit, vt intra diœcesim subiectos habeat debitores, neque cum Collegio extra diœcesim de iuribus legis diœcesanæ ire disputatum cogatur. Sed tamen nec ea clausula eximit originarios debitores; id est rectores, seu qui nunc per vnionem in rectorum iura successerunt, & fructus percipiunt rectorum, tametsi eis Vicarios correos disertè adiiciant.

Episcopis omnes ecclesiæ subiectæ.

Quæ vt planiora sint, memoriâ repetendum est, quod prisci ecclesiæ canones decreuerunt, omnes ecclesias cum dotibus suis in Episcopi potestate consistere, atque ad ordinationem ipsius pertinere, *c. decret. 10. q. 1.* adeò vt contrarium quispiam fundator aut patronus statuere non possit, *c. si quidam ibid.* aut à diœcesana lege segregare, *c. si ex laicis. c. nouerunt. c. de his ibid.* eamque ob causam, tam Ordinarij curam eis impendere, & quotannis visitare, *c. decreuimus cum seqq. ibid.* quam ipsæ ecclesiæ subiectionem agnoscere, cathedratica, aliaq; episcopalia iura soluere tenentur: *c. placuit 10. q. 3. & seq. c. cum olim. X. de cens.* ideo clerici Episcopis tributa præstant, quia hæc est probatio subiectionis, *c. 2. X. de cens.* ita tamen, vt census nouos imponere; *c. 3. c. prohibemus ibidem* aut præter cathedraticum, & iura consueta (quæ referuntur *in c. conquerente. X. de offic. ordinar.*) alias exactiones Episcopi

Cathedraticum, aliaque iura præstant.

imponere non possint: *c. ecclesf. X. de cens. d. c. conquerente.* nisi rationabilis causa id postulauerit. *c. cum Apostolus. §. prohibemus. X. de cens.* Rationabilis causa est, quando Episcopus ecclesiã alicui Collegio vnit, aut in vnionem consentit: vtpote cùm imposterum libera eius dispositio tollatur, contra terminos vnionis statuere nihil possit, quod beneficium aliquâ annuâ pensitatione recognosci æquissimum est, atque consuetum. vt in d. vnione iusta causa refertur, *ne ecclesia Cameracensis per eum fauorem dispendia pateretur;* cùm ergo omnes ecclesiæ cuiq; Episcopo sint subiectæ, & in subiectionis argumentum eiusmodi iura præstari, ac reseruari soleant, & de iure à loci presbytero, id est, parocho, *c. inter 10. q. 3. c. nec. num. 10. q. 3* adeoque iis, qui iura parochorum per vnionem in se transferunt; resoluendum, vt diximus, omninò est à prædicto collegio eandem recognitionem soluendam esse: adeoque ipsos ecclesiarum incorporatarum fructus eidem recognitioni obnoxios rectè conueniri, saisiri, & arrestari. sicut Imperatores Antonius & Verus rescripserunt in vectigalibus ipsa prædia non personas conueniri. *l. 7. D. de publican.* scilicet, quia ipsa prædia obligata sunt, & personæ, non nisi ratione eorum. vnde & sequitur illatio *in d. l. 7.* quæ huic negotio quadrat, *possessores etiã præteriti temporis vectigal soluere debere.* vnde & fluxit *tit. C. l. 4. sine censu vel reliquis fundum comparari non posse.* & traditum est in huiusmodi oneribus in optione esse Episcopi, quem conuenire velit possessorem etiam, vel antecessorem, qui suis annis fructus collegit. *Azor. inst. moral. p. 2. l. 9. c. 14. q. 6. §. quæres an successor. Duaren. de sacris ecclesiæ minist. l. 6. c. 4. in fin. per c. 1. X. de solut. & quæ ibi not.*

Seu rectores illarum.

Fructus possidentes.

Et successores etiam pro reliquis.

Sed & iterum quia Vicarij etiam fructus percipiunt ex prædictis ecclesiis ad onera episcopalia fructibus incumbentia compelluntur. *d.*

c. 2.

c. 2. §. 2. de decim. in. 6. d. c. de monach. X. de præb. ſicut quilibet pignorum poſſeſſores ad debiti ſolutionem tenentur. ita quod diſerte Vicarij prædicti per idem inſtrumentum ad d. ſaluti ſolutionem obligentur. ſicut aliis verbis fructus indiſtinctè omnes prædictarum eccleſiarum obligantur; & per eos etiam tam Vicarij, quàm Collegium, qui ſimul eos percipiunt: ſicut argumentatur *d. l. 7. D. de public. ipſa prædia conueniri, & ideo poſſeſſores ſoluere debere.*

Adeoque & Vicarios.

Quibus attentis rectè dict. Sigillifer omnes decimas prædictarum eccleſiarum tam d. Collegio, quàm Vicariis competentes arreſtari curauit, vt Collegium & Vicarij inter ſe colliſi ſimul ſolutionem expedirent, neque alterius contra alterum exceptionem oppugnare teneretur.

Actione perſonali & reali.

Verumenimuerò controuertitur, quâ actione Collegium conueniatur? à perſona ſanè exigi poſſunt iura Epiſcopalia: *d. c. nec numer. in verb. ab eius loci presbytero noueris exigendum*, actione vtique perſonali, ſed & reali ab ipſis eccleſiis: *c. inter cætera. in verb. per ſingulas ſuæ diœceſis baſilicas annuâ illatione ſibi expetat inferri*, vt in electione ſit exigentis. ſic vt in perſonas ſolutioni refractarias, & rebelles per ſententiam excõmunicationis poſſit procedere. *c. cum nuper. X. de cenſ.* Realis autem hæc actio, an rei vendicatio ſit, quaſi pro fructuum parte; an confeſſoria, quaſi pro ſeruitute ex rebus debita; vt in decimis Doctores quærunt, *Azor. inſt. moral. p. 1. l. 7. c. 23. q. 9.* nihil intereſt hic diſquirere; cùm hodie de actionum nomine quærendum minimè ſit. ſatis eſt fructus conueniri; vt ex iis obtineatur ſolutio debita iurium Epiſcopalium, quæ etiam cenſuum, & penſionum *d. c. inter cætera in verb. ab hac ſolutionis penſione & tot. tit. de cenſib.* nomine etiam nuncupantur. quamquam authoritate potius & poteſtate eiuſmodi iura, quàm aliquâ actione exigantur. ſicut ipſa tributa, & vectigalia officio Iudicum, Præſidumque. vnde & Epiſcopi ea ipſi exigunt, & rebelles conſtringunt. *d. c. cum nuper. X. de cenſ.* cùm alias in actionibus nemo ſibi ius dicere ſoleat.

Per cenſuras.

Authoritate magis, & officio quã propriè dicta actione.

Neque quidquam facit, quod Collegium alleget non à ſe, ſed à Vicariis hactenus ſolui ſolitum; quia eſto de eo contendere cum Vicariis poſſet, non tamen cum Epiſcopo: cui cùm à Vicariis ſolutum fuit contra Collegium agere non licuit; ideóque nec præſcriptio locum habet, cum aliquis ſoluit, nam quácumque viâ impedito agere non currit præſcriptio, & poſtquam Vicarij ſoluere per has turbas deſierunt, non tantum temporis effluxit, quantum in eccleſiaſticis requiritur. præterquam quod nulla præſcriptio obtinere dicitur aduerſus ea, quæ ſigna ſunt ſubiectionis, adeoque cathedratica, & ſimilia iura Epiſcopalia. *vt poſt Abbatem in c. paſtoralis de donat.* docet Piaſc. *in prax. Epiſc. part. 2. c. 2. n. 9.* in nudo poſſeſſorio fortè aliquid valeat hæc ratio, ſed nihil in petitoria indagine. ideoque rectè vtrique coniunctim conuenti ſunt, ſed ſi ſeiunctim; ſecurius contra Vicarios ageretur, quos diſertè magis literæ vnionis obligant, quàm contra Collegiũ, quod iuris ratiocinatio dumtaxat.

Nec præſcriptione tolluntur recognitialia iura.

De conſecrat. eccl. vel altar.

CONSVLTATIO I.

Sacer locus prophanatus ad priores dominos, & priſtinum ſtatum redit.

CVm impetratur vt reliquiæ transferantur, locus deſinit eſſe religioſus. *l. ante. D. de relig.* tum maximè, ſi cadauer in fundum alienum illatum eſt, ſi decreto Pontificum, aut iuſſu Principis efferatur. *iuxta l. oſſa. eod.* puro vtique rurſum fundo dominus vtitur.

Quod

Sacra bello capta fisco cedunt. Quòd si sacra loca vi belli ceperimus, esse desinunt sacra, & fisco cedunt. *l. Diuus. D. de Iur. fisc. glos. in l. cum. D. de relig.* vt & è contrario cùm sunt ab hostibus capta, omnia desinunt religiosa vel sacra esse. *Etiam ab hostibus.* *l. cum loca: D. eod.* & quòd si ab ea calamitate fuerint liberata quasi quodam postliminio reuersa, pristino statui restituuntur. *d. l. cum.* *Liberata postliminio vtuntur priores domini.*

Quæ ratio argumento in contrarium sumpto facit, vt si sacer locus execratione prophanetur, pristino domino, pristino statui restituatur.

Itaque locus à Capitulo A. concessus ad sepulturã, & cœmiterium, si ab eo vsu disceditur, execretur, prophanetur, redit ad Capitulum, pristinum dominum, & pristino statui restituitur. *Cœmiteriũ execratum redit ad Collegium dominum.*

Ita Eugenius IV. cum Cap. Ant. permisit execrationem certæ partis cœmiterij, cuius fundus olim à Capitulo in eam causam datus, per illius diploma restitutus est, & pleno ibi dominio inædificatum est, &c.

Sic olim eundem fundum Dux Brabantiæ dederat ad constructionem claustri, & vsum canonicorum; postea cùm ex mutatione & incremento vrbis visum id mutare, & ædificia alia imponere; nouã diu pòst donatione rursum per Capitulum impetrari debuit, & Dux medietatem ad se retraxit.

Quin & Batauí patronorum laicorum hæredibus bona restituunt, olim relicta in fundationes missarum, &c. quas eorum secta non admittit.

Mutatâ re vsusfructus extinguitur, inquit Vlp. *in l. quid. 10. D. vsufruct. quem amittit.* vt si stagni vsusfructus legetur, & exaruerit, ita vt ager sit factus; si balnei vsusfructus legetur, & habitatio fiat, vel taberna, vel dieta. *l. si balnei ibid.* nam mutato ministerio, ex quo dependet fructus, intelligitur res mutata. *Re mutatâ in aliã formã cessat vsusfructus.* *Bald. ibid.* & abit ab vsufructuario, ad quem pertinet tantum vti saluâ rei substantiâ. Itaque quod cœmiterij causâ, & sepulturæ concessum est, si in habitationem vertatur, redit ad concedentem.

Quòd si concedens etiam permiserit in cœmiterio ad ædilium vtilitatem esse tabernas, eæque concidant, destruanturque; non possunt ædiles domos ædificare. neque enim per tabernas dictas sue proprietas demonstratur, aut eam sibi quis per illud ius potest adscribere. *l. qui tabernas. D. de contr. empt. l. Senatus. §. Marcell. D. de leg. 1.* *Nec per concessionẽ tabernæ proprietas destruitur.*

De ædificandis Ecclesiis.

CONSVLTATIO I.

De erectione nouarum parochiarum.

DE genere prohibitorum est parochiarum antiquum statum aut fines immutare, earumque pristinam dispositionẽ conuellere. *c. licet. c. quicumque. c. inter 16. q. 3.* vt nec præscriptio admittatur in contrarium. *ibid. & c. super. X. de paroch.* adeoq; illicitum est Ordinariis nouas parochias erigere pro arbitratu suo, sed dumtaxat ex causis iure expressis, prędictos canones modificantibus; vt ex nimia distantia, aut itinerũ difficultate. & *ita*, inquit glos. *in c. ad audientiam. X. de eccles. ædif. difficultas aliquid permittit, quod aliàs prohibetur*, allegatque ibidem plura similia. *Nouæ parochiæ erigi nequeũt pro lubitu, sed causis duabus tantùm.*

Itaque videndum est quibus ex causis priores illi canones sint modificati. & duas tantùm admittit *d. c. ad audientiam.*; nimiã distantiam & itineris difficultatem: *vt subditi non valeant congruo*, inquit, *tempore ecclesiasticis interesse officiis.* ideoque Concilium Tridentinum. *s. 21. c. 4. de reform.* ob numerum populi non permisit erectionem nouę parochiæ, sed adiunctionem tantùm concessit aliorum sacerdotum, assumendorum à rectore, ab eodemque amouibilium, non coadiutorum aut Vicariorum perpetuorum: *Barbos. & ci-* *Sed sacerdotes pro numero populi assumendi.*

tati

tati in Collect. ad d. c. 4. n. 3. 4. qui numero populi in ecclesiasticis sacramentis ministrandis & cultui diuino peragendo sufficiant; & per antithesim *in iis verò* (ecclesiis) inquit, *in quibus ob locorum distantiam sine difficultate parochiani sine magno incommodo ad percipienda sacramenta, & diuina officia audienda accedere non possunt, nouas parochias constituere possint* (Episcopi)

Non ergo pro arbitrio, nec quacumque ex causa; sed dumtaxat nimiæ distantiæ, & difficilis ad ecclesiam accessus, sine magno incommodo, possunt Ordinarij nouas parochias erigere.

Si oratoriū aut capella est intra parochiā, constitui ibi potest sacerdos.

Vnde si sub eadem parochia oratorium sit, vel capella, vbi etiam distantibus per alium sacerdotem prouideri potest, non est erigenda noua parochia. *Riccius in prax. decis.* 554. *in fine post Menoch. cons.* 477. *& Costam quos sequitur Barbos. in Collect. Trid. ad d. c.* 4. ibidem Riccius *post plures quos citat* plura requisita ad erectionem parochialis enarrat, & nominatim consensum maioris partis parochianorum. sed & Rebuffus *in prax. benef. l. 1. de erect. in curat.* requirit vnam ex causis, quas diximus, & plura. insuper consensum rectoris: quod etsi Tridentinum abrogauit; non tamen nisi in casu de quo loquitur: scilicet nimiæ distantiæ, & magni incommodi difficilis itineris, ex arbitrio Episcopi. *Barbos. ibid. n.* 8. ideoque non oblato huiusmodi casu, non suffragatur Concilium Trid.

Etiamsi pars intra, pars extra vrbem sit.

Quin & Barbosa *in Collect. Trid. ad. d. c.* 4. *s.* 21. refert à S. Congreg. Interp. Conc. Trid. 12. *August.* 1628. decisum, non licuisse Episcopo Laudensi dismembrare à parochia extra muros ciuitatis sita partem parochianorum habitantium in ciuitate; sub prætextu quòd ad illos non detur aditus de nocte, sed esse construendam capellam per Abbatem parochum intra ciuitatem: quamuis Lapus *alleg.* 67. in casu contrario vbi ecclesia sita est in vrbe, & parochiani in suburbio, erectionem admittat. quin & ob disparitatem rusticorum, ne cum ciuibus in eandem ecclesiam conuenire debeant, & præ verecundia habitus, morumúe minus conueniant. *& eam sequi videatur Weyms. ad* 24. *Const. Concil. Trid. const.* 19. *n.* 13.

Sed & idem Barbos. *ad d. c.* 4. *n.* 11. etiam suppositâ distantiâ 12. milliarium scilicet Italicorum, si in loco distante est capella, non permittit erigi nouam parochiam, idq; ab iisdē Interpretibus Concilij decisum ait, *ex Aldano* 17. *August.* 1616. *prohibente*, inquit c. plures 16. *q.* 1. etiamsi ad hoc cohonestandum adessent rationes *d. c. ad audientiam. plures*, inquit, *baptismales ecclesiæ in vna terminatione esse non possunt; sed vna tantummodo cum suis capellis. d. c. plures.* quippe in necessitate extra fontem baptismus conferri potest, & decimæ baptismalibus ecclesiis debentur. *c. de decimis* 16. *q.* 1. sed hoc reiicerem ad arbitrium Iudicis, nam non omnia in capellis fiunt, ad quæ parochiani tenentur ex iure communi & Tridentino.

Quamtūs magna sit latitudo, si est huius modi capella.

Quamobrem vt ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec vllâ possessione priuentur, vt nouis oratoriis tribuantur, etiam constitutum est. *c. ecclesiæ. ibid.* quinimò si quis ecclesiam in fundo suo ex assensu Episcopi ædificat, *omninò*, inquit c. *quicumque eidem prouidendum est Episcopo, vt aliæ ecclesiæ antiquiores propter nouas suam iustitiam, aut decimam non perdant; sed semper ad antiquiores ecclesias persoluatur.*

Nec veteri parochiæ minuendæ decimæ.

Quare erectio nouæ parochiæ, quæ fit ex necessitate, facienda est inprimis sine præiudicio possessoris: *Barbosa ibid. n.* 12. *post Piasc.* & etiam veteris ecclesiæ. *c. quicumque. d. c. ecclesiæ. c.* 1. 2. 3. 4. *X. de noui oper. nuntiat.*

Nec possessori præiudicandū.

Vnde etiam in casu *d. c. ad audientiam* non ipso iure in nouam ecclesiam transeunt decimæ, intra nouum illius ambitum consistentes; sed ex arbitrio Episcopi, siue de decimis,

cimis, siue de aliis prouentibus fit applicatio. ita decisum refert ibid. Barbosa *n. 17. post Aldan. 11. Martij 1617.*

Assignatur, inquam, arbitrio Episcopi: id est, vt Iudicis, seu boni viri: in quo versatur, ne vetus egeat, sed nihilominus decenter & congruè sibi sufficiat. & propterea c. ad audientiam, iuxta cuius formam procedi mandat Concilium Trid. loquitur in casu, quo vetus ecclesia ita reditibus abundat, quòd præter prouentus intra ambitum nouæ consistentes, minister veteris *conuenienter*, inquit, *valeat sustentationem habere*. aliàs, inquit glos. *in verb. conuenienter* non permitteretur.

N si abundet.

Quinimò debet, inquit Rebuffus, *vbi supra* curatus compensari de eo, quod sibi detrahitur. *per d. c. ad audientiam. c. de monach. de prabend. & c. 1. illo tit. in 6.* idque *in d. c. ad audientiam* significatur his verbis; *prouidens tamen vt competens in ea honor pro facultate loci matrici seruetur.* vbi glos. *in verb. honor* censum annuum intelligit.

Saluo honore pro facultatibus.

Plura sunt quæ Rebuffus, aliique DD. passim in eiusmodi nouis parochiis erigendis requisita notant, ad quæ etiam controuersiæ huiusmodi erectionum allidi debent, & excuti.

Et præcaueri præiudicia patronorum, parochorum veterum, & aliorum in eadem ecclesia sacerdotum, & ministrorum; ne cuipiam ex suo iure aliquid detrahatur: & patroni fortè postmodum aliquando frustra duplici portione congruâ pro duplici loco assignanda grauentur, aut aliàs vtilia aut honorifica illorum iura reddantur inutilia.

Quibus præmissis si examinetur libellus Ordinario oblatus apparet non reperiri causam, cur separari debeat à parochiali ecclesia SS. Vicus de S. quippe nec distantia repetitur, nec difficultas itineris, quò minus tempestiuè incolæ ecclesiasticis officiis possint interesse. & capella de S. manente in statu, in quo est, posset sacellano illius dari potestas, vt in casu necessitatis subsidiariam parocho SS. operam præstaret ad incolarum de S. commoditatem.

Quod autem in informationibus asseri videtur, sine sacramentis aliquos aliquando esse defunctos, exemplum de quo testes loquuntur, non ob distantiam accidit, sed morositatem parochi, qui mox officium requisitus non præstitit.

Quod si occupatus non omnibus posset sufficere, non esset ideo erigenda noua parochia; sed adiungendi alij sacerdotes, qui officiũ supplerent. sed id non est verisimile, cùm aliàs melioribus temporibus duplo maior esset incolarum numerus, tamen parochus àb Episcopo assumptus fuerit, vt fungeretur munere Decani christianitatis, vnde sequitur abunde suis posse sufficere.

Quod autem allegatur de infantibus sine baptismo mortuis, non etiam accidit propter distantiam, sed debilitatem paruulorum, quæ aliquando talis est, vt nec domo efferri possint, nec pro causa nouæ parochiæ erigendæ sufficit.

Quod insuper petitur erigendæ parochiæ vniri minutâ decimâ, contrariatur canonibus, quos supra citauimus: cùm nec parocho, nec fabricæ veteris ecclesiæ aliquid sit superabundans. quinimò ea decima sublata prioris ecclesiæ parocho non sufficerent reliqui prouentus ad congruam sustentationem: vti etiam aliis eiusdem ecclesiæ ministris ita iura sua minuerentur, & oblationes fabricæ, vt imposterum sibi non sufficerent. non est autem discooperiendum vnum altare, vt cooperiatur aliud.

Ne minutæ quidem decimæ auferendæ non abundanti.

Offert dominus supplicans supplementum competentiæ, & ex eo petit sibi addici ius patronatus nouæ ecclesiæ, id quod etiam contrariatur Concil. Trid. *s. 14. c. 12. & 25. c. 9.* vetanti ne ius patronatus alicui addicatur, nisi qui in solidum fundauerit, aut dotauerit de suo. & propterea *in d. c. ad audientiã*, etiam vbi dominus loci de suo supplebat,

Nec supplens partẽ defectus ius patronatus potest acquirere.

nec

nec tamen obtinuit ius patronatus: sed tantùm vt Rector veteris ecclesiæ sacerdotem præsentet cum canonico fundatoris assensu: & si is tergiuersetur, ipse Episcopus sacerdotem ibi instituit.

Saltem in solidum sed magis rector veteris ecclesiæ.

Et verò Rector matricis ecclesiæ, cùm de eius bonis dotatur noua parochia, in fundo suæ parochiæ meritò acquirit ius presentandi: saltem quod exigit Garcias *de benef. p. 5. c. 9. n. 57. & post eum Barbos. vbi supra n. 14.* si ex prouentibus contribuerit: sed siquidem ipse sit sub patronatu, non videtur acquirere simpliciter, sed cum *canonico*, inquit d. c. *ad audientiam. fundatoris assensu*: fundatoris vtique matricis ecclesiæ; nõ eius qui ad nouam aliquid confert: quia illum vocat *d. c. ad audientiam*, tantum villæ dominum. & pro veteri patrono facit, quòd intra ambitum ecclesiæ suæ pa o hialis noua ædificetur, iura autem eius per totum ambitum extendantur.

Et non dotantibus in solidum aduersatur Tridentinum.

Porrò Tridentinum *d. c. 9.* adeò aduersatur laicorũ patronatuũ abusibus, vt si inueniantur non ob maximè euidentem ecclesiæ necessitatem constituti, in totum reuocari mandet. Vt si non in totum ex patronorum bonis sint constituti, &, ne iniuriam cuipiam videatur inferre, *restituto*, inquit, *patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in pristinum libertatis statum reducantur.* & licet hic Tridentinum sit receptum sine mutatione iuriũ patronatuum Principis & Vasallorũ; id tamen ad præterita non futura spectat, vt constitui noui saltem non possint aduersùs prohibitionem Concilij.

At, inquies, villæ dominus ibi iugera aliquot contulit: & Alex. recipi non iussit: sed neque iussit ei reseruari ius patronatus: sed rectori matricis.

Nec veteri patrono præiudicandum.

Quinimò demus hunc casum *ob d. c. ad audient.* excipi *à d. c. 9.* vt possit accipi à nouo patrono supplementum, tamen rectoris etiam ratio habenda est, & veteris patroni: huius; quoad hoc quod diximus de canonico assensu: illius; quoad præsentationem: vt, si dimidium conferat dotis, alternis saltem vicibus habeat illam; aut saltem pro parte qua confert. quia secundùm naturam est, vt quâ parte quis sentit incommodum, sentiat emolumentum, & honorem.

CONSVLTATIO II.

MElitensium equitum originem, progressum, res gestas, Statuta, Ordinationes priuilegia, exemptiones, immunitates magnis voluminibus prosecuti sunt I. Boudoin & Naberat: breuiter tetigit Choppin. *monast. lib. 2. tit. 1. n. 24. de sac. polit. lib. 2. tit. 8. n. 22. 23. l. 3. t. 2. n. 9. 10. & alibi.*

Melitensiũ origo.

Immunitas sane data est ab omnibus oneribus, collectis, talliis, tam à Pontificibus summis, quam Imperatoribus, Regibus, & Principibus; nostris imprimis; Philippo scilicet duce Burgundiæ 23. *Maij* 1410. Philippo Austriaco 10. *Decemb.* 1497. Carol. V. 25. *Augusti.* 1536. 20. *Maij* 1540.

Immunitas.

Nominatim vectigalium & portoriorum, pontium, & portuum oneribus, omnibusque aliis tam Pontifices, quàm Principes eos eximunt, & quibusuis indictionibus, etiã decimis Papalibus Bonifacius VIII. *in c. 1. in princ. in Extrauag. commun. de dec.* sed clarius Martinus V. à decima per se imposita immunes declarat; 13. *Decemb.* 1428. & confirmat Eugenius IV. 23. *Martij* 1431. de nouo cõcedit 5. *Feb.* 1432. & Conciliũ Basiliense 7. *Iunij* 1434. omniaque antecessorũ priuilegia confirmant Sixtus IV. 25. *Iunij* 1472. Innoc. VIII. 1. *April.* 1485. Leo X. 10. *August.* 1517. Pius V. 15. *Maij* 1566. Conciliũ etiam Trid. *s. 23. c. 18.* à contributione Seminarij eximit: & in Gallia Henricus II. & Car. IX. probante parlamento disertè declarauit à quacumque cleri tributione nummaria Melitenses equites esse exemptos. *Chop. d. n. 24. monast. l. 2. t. 1. l. 3. t. 2. n. 10.*

Vectigalia.

Decimarũ. Immunitas etiam decimarũ prædialium eis præ cæteris religiosis est cõcessa. nam quamuis iis generatim obligentur omnes, qui se non ostendunt exemptos, *c. à nobis. X. de decim.* etiam monachi, *c. alia causa c. generaliter 16. q. 1. c. duo 12. q. 1.* & postmodũ tamẽ videantur religiosis generatim in communi viuentibus decimæ remissæ, *c. quæst. c. decimas 16. q. 1. c. quia, tua 12. q. 1. c. 2. de dec.* & deinde concesſũ sit Cistercienſibus, Hospitalariis, & Templariis ne de laboribus propriarum manuum decimas soluerent; aliis vix aliud, quàm ne de noualibus, quæ colerent propriis manibus, seu sumptibus, hortis & animalium nutrimentis: *c. commissum. c. ex parte. X. de decim.* quod diu obtinuit. *glos. in d. c. ex parte V. laborum suorum.* nisi aliud sit pactum: *c. ex multiplici ibid.* enormis læsio sit parochiæ: *c. quid per nouale. X. de verb. signif.* & iuris pridem in re competentis: *c. dilecto ibid.* vel tacita per solutionem renuntiatio priuilegij: *c. accidentibus, c. si de terra. de priuileg.* vel ipsi monachi populum regant: *c. moderamine. 16. q. 1.* ita vt etiam priuilegiarij de posſesſionibus acquisitis, vel acquirendis post Concilium generale decimas soluerint: *c. nuper. X. eod.* eoque in statu eos ius commune relinquit: nisi quod c. statuto *de dec. in 6.* declaret non vltra mediam partem noualium decimas priuilegio cõcessas intelligi, alterâ medietate relictâ parochiali ecclesiæ, vbi alij reliquas posſident, aliaque id genus dubia: & Clement. religiosi *eod. tit.* puniat suppositis personis, seu aliàs fraudantes decimas. Extra ius cõmune Martinus V. aliique secuti Pontifices etiã priuilegia extenderunt ad fundos, quos traderent aliis excolendos, aut post Concilium acquisiuissent: *vt recitat Choppin. de sac. polit. lib. 3. tit. 2. n. 8.* quamquam in Cistercienſibus Curiam referat iudicasse, immunes non fore, si nõ suis manibus, vel sumptibus colerent.

Tamen pleniorem recitat *n. 9.* Melitensium exemptionẽ, vt si non illi tantùm, sed & eorum coloni colerent, immunes essent; dummodo non in perpetuum feudũ aut emphyteusim terræ concessæ sint. quod & admisisse Curiã refert Choppinus *de pol. sac. l. 3. t. 2. n. 9.* coarctasse tamẽ tẽpus infra decenniũ, quasi tanti tẽporis coloni perpetui censeãtur.

Ex quibus constat quanta gratia & fauore vndiq; isti milites sint excepti, quoad vacationẽ munerũ spiritualiũ, vt decimarũ; & patrimonialiũ seculariũ. quæ prosequitur Choppin. *d. l. 3. n. 10.* vbi & Richardi Regis Angliæ literas recitat, quòd sint liberi & quieti de exercitu, equitatu, & de theloneo, & peagio, & pontagio, & passagio, & vinagio, foagio, & domibus, venditionibus, & de omnibus querelis, placitis, auxiliis, & de taillagiis, & de omnibus operationibus ciuitatũ, castellorum, villarum, & vt pacem habeant in omnibus. quæ ferè & aliorum Principum priuilegiis comprehensa sunt. Munerum spiritualiũ, & patrimonialium.

Verùm in controuersiã venit; an adeò sint exempti, vt etiam decimas posſidentes ad onera non teneantur portionis congruæ, vel reparationis ecclesiæ; an verò hæc ita decimis inhæreant, vt ad quemcumque transeunt posſessorẽ? *iuxta c. vnic. 10. q. 3.* vt viarum, aggerumq; reparationes, quæ fundis vicinis incumbunt, ad quoscumque dominos abeant: *l. ad instructiones. 7. C. de sacrosanct. eccles.* An etiam portionis congruæ, & reparandarum ecclesiarum?

Sanè *in l. placet. C. eod.* remotis sordidis muneribus extraordinariis, & subindictis, & translationum metu, nihil præter canonicã illationẽ (seu ordinariũ tributũ) & quam aduentitia necessitas poposcerit, imponi potest. *l. iubemus l. nullã. C. de sacrosanct. eccles. Auth. itẽ nulla. C. de epis. & cler.* de quo argumento Choppin. *lib. 3. t. 2.* & spectat eò ratio tituli Codicis *sine censu & reliquis fundũ comparari non posse*; sed & hæc ipsa, quatenus ad ærariũ Principis extra ordinem exiguntur, tam Pontificiis, quàm Principalibus priuilegiis, de quibus diximus, sublata videntur. Immunitas à realibus oneribus ad vsum fisci, extra ordinem, non quæ rei natura insunt.

Igitur

Portio congrua natura decimis inest etiam laicis in subsidium: sed id hic habet difficultatem.

Igitur quærendum est an onus portionis congruæ & reparationis ecclesiæ decimis sit absolutè innexum? & quoad illud quidem etiã teneri saltem in subsidium contendit Choppinus *de sac. polit. l. 3. c. 4.* etiam feudales laicorum decimas. tametsi anno 1577. in Blesensi Congregatione Ordinum regni, vbi clerus feudales decimas ad onus congruæ portionis vocandas contendit, equestris ordo intercessit, res autem mansit indecisa. sed apud nos *edictum Regum ad Synodum Cameracensem ar 11. & edictum Principum de reparand. eccles.* disertè decimas laicorum feudales ab vtroque onere eximit, si non probentur, post Concilium Lateranense ab ecclesia profectæ.

In Belgio habentur laicæ immunes, quæ ante Conc. Lat. fuerũt, ab oneribus ecclesiasticis.

Quoad autem Melitenses equites, *Choppin. ibid. n. 20.* multò firmius se tueri videntur, eò quòd sicut ipsorum prædia à decimis sunt immunia, ita multò magis censendum est de ipsa decima, vt parte: *l. quæ de tota. D. de rei vindicat.* tamen nec eos aduersùs congrua parochi alimenta recipiendos concludit. eamque sententiam præsupponit Papon. *l. 1. t. 1. ar. 4. & 5.*

Et videtur ius cõmune conforme.

Et quamquam Choppinus oppugnet doctrinam Cardinalis *in Clem. 2. de iur. patronat.* qui propter ea verba Constitutionis *personam ecclesiasticam* negat à laica licitè peti; tamen Rex noster & Principes *in citatis supra edictis* Cardinalis sententiam amplexi, feudales laicorum decimas ab vtroque onere eximunt, & è contrario grauant quascumque ecclesiasticas, seu à manibus mortuis possessas. cuius rei rationem Nauar. *de redit. eccles. monit. 5. & 57.* habet hanc; quòd laicæ decimæ sine vllo onere possideantur. *quia*, inquit, *non sunt amplius ecclesiastica bona, sed profana & libera, sicut alia bona, quæ suis laboribus & sumptibus alibi acquisiuerunt.* in eandemque sententiam iuit Soto *de iust. & iur. lib. 9. q. 4. ar. 1. & 4.* quòd liberè & sine onere huiusmodi decimæ possideantur, concessæ in compensationem laborum: quales ideò concessiones Nauarrus vocat, debitorum solutiones: quin & idem Soto *lib. 10. q. 4. ar. 3.* dicit & eas decimas quæ post Concilium Lateranense consentiente Pontifice laicis sunt concessæ, liberè & sine onere possideri: agens de decimis, quæ suppressis à Clemente V. Templariis circa annum 1312. datæ sunt illustribus quibusdam Gallis.

Sed Melitenses non sunt laici.

Porrò Melitenses nõ tantùm ecclesiasticos, & manus mortuas esse; sed etiam veri nominis religiosos, certum est: Nauar. *de reg. conf. 12. n. 1.* vtpote qui profiteantur solemniter tria vota substantialia religionis: adeoque decimas penes illos existentes tanquam primæuæ naturæ restitutas, vt ratiocinantur edicta, vtrique oneri subiectas esse, etiam cõsectarium est. Ad quem modum ad congruam portionem quæcumque pia loca obligat Concilium Trid. *c. 7. s. 7. c. 13. s. 24.* sicut omnes priuilegiatos c. statuto. §. *vbi. de decim. n. 6.* quin etiam hospitalarios nominatim ad quartam parochialem ex oblatis sepulchralibus obligat c. in nostra. *X. de sepult.* ad ecclesiarum reparationem omnes, qui fructus aliquos ex ecclesiis prouenientes percipiunt idem Trid. *s. 21. c. 7.* quasi quæ iam olim ante Concilium Lateranense penes laicos existunt, non amplius ab ecclesia censeantur prouenire, in ordine ad hæc onera.

Et sic ad onera ecclesiastica obligati.

Vnde concludendum foret eo iure, atque edictis generatim decernentibus decimas Melitensibus cõpetentes congruæ portioni, & ecclesiæ reparandæ hic esse subiectas. & Naberat. *in instruct. Ord. tit. de pen. non reparant. fol. 50.* reparationes refert, à Visitatoribus indicendas, quæ parochiales ecclesias spectant; vt fontium baptismalium, &c.

Nec ipse in propriis ecclesiis difficentur.

An decimæ naturâ suâ teneantur ad reparationem ecclesiarum?

Verùm, ad ius commune altius quæstionẽ reuocando, in ea est sententia Pecquius *de reparand. eccles. c. 14.* vt decimæ sint institutæ nõ tantùm

tùm pro ecclesiæ ministris, sed etiam fabrica ecclesiæ sarta, tecta habenda. Vnde in generali bonorum ecclesiasticorum distributione fabrica etiam habuit suam quartam: *c. mos est. c. cognouimus. c. vobis, c. concesso. c. quatuor autem* 12. *q.* 2. vnde qui hodie eam possident dicendi sunt cum eo onere possidere: *d. c. vnio. vbi glos. & DD. Pecq. d. c.* 14. vbi & leges Longobardorũ in eam rem citat, & æquum est eum, qui lucrum amplectitur, onus annexum non contemnere; & secundùm naturam est, vt qui commodum sentit, sentiat etiam incommodum; ac res transeat cũ suo onere, ad quemcumque possessorem. *l. si me & titium. D. si cert. pet.* & in terminis nostris *d. c. vnio. & c. priscis* 10. *q.* 3.

Qui possident quartam fabricæ olim addictam cum illius onere possident.

Nihilominus ad quem modum ea bonorum ecclesiasticorum partitio in toto desiit, postquam singuli beneficiarij res suas sibi habere ceperunt, & populus his illisúe singulatim dare legare; nec pauperes Episcopi hodie quartam suam à clero, fabricis, pauperibusúe reuocant; nec clerus egentior ab opulentis Episcopis; nec pauperes ab Episcopo, clero, & fabricis; ita ad exactam rationem non vtique fabrica quartam suam à clero, Episcopis, aut pauperibus. Desiit autem ea communio & partitio iam à pluribus seculis, etiam ante originem Templariorum, & Melitensium: adeoque his data legata, præsertim à laicis, non habuerunt adiunctum partitionis onus.

Sed ea partitio abrogata iam ante ortos Melitenses.

Et verò nusquam iure cautum est, ecclesiasticas decimas præcisè ad refectionem ecclesiarũ teneri; præsertim magis quàm reliquas ecclesiæ facultates, ex quibus fuit generatim sumpta olim quarta fabricæ; & de quibus loquitur *d. c. priscis d. c. vnio*, quo more & modo Conciliũ etiam Trid. ad reparationem obligat fructus, & prouentus quoscumque ex ecclesiis prouenientes, aut ad eas spectantes: & *c. de his. X. de eccles. ædif.* de bonis quæ sunt ecclesiæ contribui iubet, quatenus ministris supersunt, vt eorum exemplo cæteri inuitentur. tametsi decimæ congruam parocho portionem tribuendam habent sibi inhærentem. *d. c. statuto. §. vbi. de decim. in* 6. sic & *c. ex parte vlt. X. de his quæ fiunt à maior. part. cap.* Ecclesiam Rotomag. iubet restaurari non ex quantitate decimarum, sed ex pluralitate suffragiorum Capituli eam redituum in genere partem, quam resoluerint contribui.

Nec præcisè decimæ sed omnia bona partiebantur.

Ratio etiam quadripartitæ diuisionis olim sumpta est ex ecclesiasticâ disciplina, quia dum omnes viuebant in communi, singulorum necessitatibus prouidebant Episcopi, & œconomi: in eam rem intentionem suam Christi-fideles bona sua ecclesiæ offerentes dirigebant; post diuisionem autem à fidelibus data, oblata, legata, extra præscriptos ab iis fines non sunt porrigenda. *Clem. quia contingit de relig. dom.* adeoque ex prædiis clero datis nulla quarta debetur hodie fabricæ, pauperibus, Episcopo: decimæ etiam quæ ad ecclesiam redierunt, iam postquam singuli res suas sibi haberent, datæ, legatæ in rem certam, rigore quidem dati, legati singulis sine communione manerent, nisi, vt ratiocinantur edicta, per reuersionem ad ecclesiam naturam primæuam recuperarent.

Nunc vt quisque legatit, ita ius est.

Sed id omni parte non est verum, non enim redeunt in dominium commune, vel in partitionem, nec accrescendi effectum patiunt, vt aliæ: *c. statuto. §. fin. de dec. in* 6. sed eò tantùm id spectat, vt inter ecclesiasticas facultates & spirituales rursus sint censendæ, vt loquitur Papon. *l.* 1. *t.* 10. *ar.* 4. & iam amplius dicendæ non sint tales decimæ liberè & sine onere possideri; quomodo possidentur, quæ penes laicos remanent, in quantum autem teneantur, canonum decretis relinquitur. scilicet *d. c. de his* vt de omnibus bonis, quod superest mini-

Sed neque decimæ à laicis ad ecclesiã reuersæ ad quadripartitæ diuisionis naturam redeunt, sed vt ecclesiasticæ deinceps censentur. nõ sine onere, vt laicæ.

ministris ecclesiæ, ad populi exemplum tribuatur.

Decimas nō habere onus reparandæ ecclesiæ inhærens vt seruitutem, sed vt officio Iudicis, vt æquum & bonum fuerit contribuant.

Hinc conficitur decimas præcisè non esse præ aliis bonis ecclesiæ obligatas, iisue inhærere onus reparandæ ecclesiæ; præsertim non vt seruitutem aliquam; sed ex officio Iudicis, prout æquum, & bonum atque ad exemplum ei videbitur: & quod secus diuersimodè obseruatur, à moribus vtentium, & consuetudinibus locorum esse introductum. nam si ad veteris etiam testamenti vsum prouocemus, populus vnà pariterq; cum clero contribuebat: Leuitæ quidem annuè deponebant decimam decimæ, de populo alij tertiam partem sicli. 2. *Esdræ c.* 10. quam superflui depositionem etiam desiderat Gelasius; *c. vobis.* 12. *q.* 2. & communem bonorum contributionem, cleri exemplum, populi imitationem desiderat *c. de his.*

Vt & alia bona contribuant ad excitationē populi.

De iis quæ supersunt, præsertim decimæ in certū vsum datæ.

Conficitur vlterius multò minus onerandas præ cæteris bonis eas decimas, quæ, postquam desiit communis bonorum distributio, & singulis sua cesserunt, datæ legatæ sunt alicui loco ad certi pij operis causam; præsertim cum isti non superest. *d. c. de his.*

Maximè Melitensiū in subsidiū terræ sanctæ olim datæ.

Minimè autem quod à fidelibus datum legatum est Hospitalariis, Templariis, Melitensibus pro subsidio terræ sanctæ: in quam causam relicta non tantùm non superfluunt hodie, sed nusquam sufficiunt: & eum in iure fauorem aliàs habent, vt nec quarta Episcopalis, nec parochialis inde detrahatur. *c. in nostra de sepult.* vt officio Iudicis, ex bono & æquo ex his ad aliena opera diuertendis non videatur esse locus.

Ob quam causam meritò hodie immunes habeantur, vt olim ideo ipsæ ad laicos abierunt.

Sed potius, ad quem modum apud maiores nostros Martelli, aliorumque Principum temporibus decimæ pro tanta parte concessæ sunt in præmia militum aduersùs Saracenos aliosque gentiles pugnantium; ita hodie saltē possint immunes esse quoad eam decimarum partem, quæ exigitur ad reparationes ecclesiarum similiaque onera, quæ non tam veniunt iure aliquo actionis, quàm officio Iudicis.

Nec cum effectu hactenus restitutæ.

Quamuis autem post mortē Martelli Carolomannus anno 742. coram Prælatis Galliæ inter cæteros articulos *decimas*, inquit, *occupatas à prophanis restituimus*; non tamen id effectum obtinuit. Vnde 400. pòst eoq; amplius annis Concilium Lateranense de recuperatione desperans, vetuit ne aliæ decimæ, quæ adhuc penes ecclesiam essent, deinceps laicis concederentur. *c. prohibemus de dec.*

A Principe cōcedi posset ea immunitas sicut à consuetudine similia in reparandis ecclesiis variantur.

Et cùm dubium non sit tantùm posse Principem, cui quod placet legis habet vigorem, quantum consuetudinem; consuetudo autem passim diuersimodè de reparationibus ecclesiarū decernat; eaque nihilominus suo quæque loco est seruanda: *Pecq. & quos citat d. tract. c.* 9. vt etiam legibus Longobard. *l.* 3. *tit. de Epis.* cautum fuit, *vt ecclesias baptismales, seu oracula, qui eas longo tempore restaurauerint mox iterum restaurent: vt de restauratione ecclesiæ, vel pontis facienda, aut strata restauranda generaliter faciant homines, sicut antiqua fuit consuetudo*; sequitur posse Principē derogare consuetudinibus huiusmodi. vt sanè fecerunt Principes nostri ad postulata cleri Mechliniensis. *prouin. Synod.* 1607. *t.* 25. vt aduersùs leges dare priuilegia, si qua causa ei suadeat: iusta autem olim si fuerit causa dandi totas decimas, deductis parochorū alimentis, militibus aduersùs Saracenos pugnantibus: dubitandum non est, quin tam iusta nunc foret in gratiam Melitensium, ex voto perpetuo bello aduersùs infideles addictorum, derogare consuetudinibus, dare priuilegia aduersùs ius commune, aut edictum, vel potius illud interpretando in hoc afflictissimo præsertim statu rei Christianæ, & Turcæ isti insulæ propugnaculo eiusdem reip. Christianæ imminentis, non esse locum edictis generalibus, sed pro hac vice ea aduersùs

Et forte à Sacra Cõg. Interpp. vt ea pro parochis declarauit in necessariis ad victum.

Melitenses obtineret non debere quoad ecclesias Ordini non proprias, sed vbi decimas tantùm possidet: vti S. Cong. Concil. Interpp. sub *his fructibus reparandæ ecclesiæ ibi affectis, non comprehendi* qui parocho pro victu sunt necessarij aliàs declarauit.

In eamque rem posset Pontifici Ordo, aut illius Romæ procurator supplicare, & quod ibi obtineretur, credi potest Principum beneuolentiâ hic admittendũ fore: velS.Cong. Card. Concil. Trid. Interpp. proponi negocium, quasi petitâ interpretatione *d. c. 7. s. 21. Trid.* num sub eius generali dispositione comprehendantur decimæ Ordinis Melitensis, præsertim pro subsidio terræ sanctæ speciatim concessæ à laicis, & postulari gratioso medio fauorabilis interpretatio, facta SS. relatione. Neque posset id quod impetraretur tanquam declaratio iuris, nec quod tanquam gratia, reiici, quasi in præiudicium tertij obtentum, quia, vt diximus, ecclesiæ non tam iure actionis, quam ex Iudicis officio competit restauratio aduersùs decimas, ecclesiasticòsve prouentus.

Obtenta concessio à Pontifice non potest iure hic oppugnari.

Causa hæc specialis præscriptione, & consuetudine decidi potest.

Interea, dum id obtentum non est, aduersùs particularem ab ædilibus ecclesiæ T. motam controuersiam obiici potest præscriptio: *Cravetta cons. 116. n. 8.* quòd cùm non reperiantur vnquam hæ decimæ talliatæ, censeatur libertas præscripta: *idem cons. 111. n. 3.* ex patientia & omissa exactione cùm euenit reparandi casus: *Balbus de prescrip. p. 5. c. 1.* vnde non exactus creditur exemptus, etsi aliàs teneretur: *Crauetta d. cons. 111. n. 7.* adeoque sufficit allegare cursum temporis negatã exactione: *Corn. cons. 263. l. 4.* quinimo neque exacta præscriptio requiritur, sed sufficit consuetudo: *Pec. d. c. 9.* quæ nonnunquam vel vno solemni actu inducitur: *c. cum de beneficio in verbo vno de preb. in 6.* atque hic à memoria hominum præsertim turbidis his temporibus sæpius reparata est ecclesia T. nullatenus interpellatis Melitensibus, & singulatim circa annum 1564. quando interpellatum fuit Capitulum T. & contribuit; & quando imposterum, præsertim circa magnas impensas, seu noua opera contribuere deberet, solemniter conuenit, non cum ædilibus tantùm, sed & magistratu. quibus ex causis non consuetudo tantùm, sed & præscriptio causæ Melitensium valde suffragatur, & possessorio iudicio omninò videbitur suffectura.

Neque in contrarium facere videtur edictum *de reparand. eccles.* quod generatim decimas Ecclesiasticas in contributionem vocat; quia ar. 1. decernit, *que l'on se reglera & conduira selon le pied ancienement obserué, & les concordats particuliers, ou aucuns se treuuent, & à faulte de ce, &c.* vbi non concordata tantùm particularia, sed & modus antiquitus citra controuersiam obseruatus retineri iubetur; & demum in defectum concordatorum, & antiqui vsus, succedit edictum.

Cui non aduersatur edictũ cum fine controuersia est.

De celebrat. missarum.

CONSVLTATIO I.

De reductione anniuersariorum, &c.

COmmutationes vltimarũ voluntatum non nisi ex iusta & necessaria causa fieri possunt; *Concil. Trid. s. 22. c. 6.* ex Sedis Apostolicæ authoritate. *Clem. quia contingit. de relig. dom.* cuius literas Ordinarij, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, summariè & extraiudicialiter examinant, an veritate nitantur, vel tacitâ veritate non sit subreptum, priusquam executioni mandentur. *d. c. 6.* duo tamen casus Ordinario diserte permittuntur, *s. 25. c. 4.* si nimius sit missarum anniuersariorumque numerus, quàm vt sacerdotes haberi possint; aut ex temporũ diuinorumq; officiorũ recta ratione satisfieri illis queat; vel tenuis relictus sit

Voluntates vltimę non facilè mutandæ.

Excipiuntur duo casus ex nimio numero missarũ, aut nimia prouentuũ tenuitate. quando Ordinarij possunt prouidere.

sit prouentus, qui non respondeat taxæ loci; ita vt nemo onus velit ita subire. non ergo pro arbitrio Ordinariis missarum anniuersariorumq; reductio permissa est; sed pro iustis & necessariis causis, neque omnibus, sed binis dumtaxat, quas *d.c.6.* exprimit. In beneficiorum fundationumque qualitatibus requisitis aliquid minuere etiam vetat Trident: *s.25. c. 5.* & *d. c.6. s. 22.* Ordinariis nullam mutandi facultatem tribuit: sed neq; aufert, si aliquibus ex causis iure anteriori dicamus competere. vt citati *apud Barbosam in Collect. DD. ad d. c. 6. s.22.* septem astruunt. nam Sedis Apostolicæ extensior est numerus causarum, & potestas.

Loquitur porrò Concil. *d.c.4.s.25.* de variis defunctorum relictis generali relictorum vocabulo: siue per testamentũ, siue donationẽ causâ mortis, siue donationem inter viuos, aut alium quemcumque modum relicta sint. & vt maturiori cõsilio fiat commutatio, adiungit vt fiat in Synodo diœcesana; vel quoad regulares in Capitulis eorum generalibus. adeò vt rectè resolutum dicatur, cùm Synodi non habentur Episcopum debere requirere consilium sui Capituli; quamuis sequi non teneatur. *Barbos. de offic. Episc. p. 2. alleg. 29. n. 6. & 12.*

In quocũq; genere fundationum inter viuos, seu per mortem.

In Synodis, aut cũ Capitulis.

Facultas etiam data est generaliter sine restrictione temporum: & propterea illa verba *contingit sæpe* quæ sunt præsentis temporis, commiscentur cum verbis præteriti, *variis relictis,* &c. vt dispositio hæc iuris & præterita & futura comprehendat, vt in omnibus iuris ratio sit eadem, vbi æqualis causarum æquitas, aut necessitas: quamuis aliqui secus senserint, & à iure Concilij ea, quæ post Concilium euenerunt, excluserint. quin & illa, quæ in limine fundationũ im posita fuerint. quorum opinionem nec ratio Concilij, nec verba textus iuuant: tametsi S. Congregatio ex authoritate Vrbani VIII. anno 1625. decreuerit, ne Episcopi onera post Concilium vel in limine fundationum imposita moderentur, sed ad Sedem Apostolicam recurratur; & ne qui deinceps seculares sine Episcopi, regulares sine Generalis aut Prouincialis assensu huiusmodi onera perpetua acceptent: nec pecuniam attingant; sed in æde sacra reponatur: siue in prima fundatione, siue in redemptione fortè redituum, donec rectè impendatur in comparationes bonorum aut redituum: nec verò superiores illi assensum præbeant, nisi constiterit in illis ecclesiis, atque ex huiusmodi dote congruè ea onera deinceps fieri posse.

In fundationibus præteritis, & futuris.

Etsi noua constitutio Vrbani VIII. in futuris aliter dispo- net.

Vtitur verò S. Congregatio vocabulo *prohibet atque interdicit*; non verò declarat: vnde etiam dicere licet noui iuris esse hoc decretum, non Conciliaris: & vt in Italia facilis est ad S. Sedem accessus, adeoq; decreti non incõmoda obseruatio; ita in dissitis regionibus odiosa est Concilij restrictio, nec hactenus hic recepta: nisi fortè apud regulares, ad quos à suis superioribus Româ mitti talia solent: vt non dirigunt superiores seculares ad Episcopos regionum dissitarum. nolo tamen diffiteri vtiliter statui posse in prouinciis, quæ de depositione apud ædem sacram, & Episcoporum præuiâ cognitione, antequã nouæ fundationes, aut pecuniæ acceptentur, decretum habet: sed antequam ea à superioribus curentur edici, atque promulgari, acta hactenus secundum canonum & Concilij formam non rectè hic impugnentur: nec quæ in Conciliis prouincialibus & diœcesanis Belgicis circa hæc decreta hactenus, aut ab Episcopis executioni mandata, aut etiam pro locorum & temporum ratione, rerumque indies increscente caritate, sæpius sunt mutata.

Nondum vbique recepta.

CONSVLTATIO II.

An regulares duas missas celebrare teneantur occurente festo cum feria in quadragesima, aut aliàs priuilegiata?

Hiuiusmodi diebus pluralitas missarum à iure iniuncta est.

In cathed. & collegiatis.

MIssarum celebrationem de festo, de feria, defunctorũ anniuersariis secundùm exigentiam temporum omninò iniungit Honorius III. *in c. cum creatura de celebrat. miss.* ibique in pluribus, si tempus exigat, celebrandis torporem vetat obrepere. Gauantus *in Comment. ad rub. missal. t. 1. p. 3. tit. 10. n. 11. tanquam de re grauissima*, inquit, *statuit S. Rituum Congregatio missam de feria priuilegiata in cathedralibus & collegiatis nullatenus omittendam esse.* quod vtique præcipit Rubrica *missal. de commend. n. 2.* vnde quæsitum est, an id ad regulares etiam pertineat? & Gauant. *tit. 11. n. 12. & Emanuel Rodrig. tom. 1. quæst. reg. q. 43. ar. 12. & Diana de celebrat. miss. resolut. 76.* censuerunt regularium ecclesias in quadragesima, ac vigiliis seu feriis priuilegiatis ad duas missas nõ teneri. quia inquit Rodrig. & cum eo Diana, nõ habentur vt collegiales, in odiosis saltem: quod non placet Gauanto; sed ea ratio; quod ecclesiæ regularium propriè vocentur conuentuales.

Regulares sunt collegiatæ.

Enimuerò rectè Gauantus non est ausus dicere ecclesias regulares non esse, aut vocari collegiatas: vt Rodrig. Diana, & ab eo citatus Villalobos; nam reuera collegiatæ sunt: cùm eis competant insignia, ac notæ omnes, quæ assignantur collegiatis, & societatem plurium hominum collegiumque habeant. & sicut cathedralis ecclesia dicitur, quòd ibi Episcopus cathedram habeat: *c. postquam dist. 50.* sic collegiata, quòd ibi sit collegium simul viuentium: *c. qui manumit. 12. q. 2.* vbi glos. *corpus*, inquit, *dicitur societas hominum non habitantium simul; collegium verò simul habitantiũ.* quod hodie quidem minus secularibus, quàm regularibus conuenit. quamquã & illi olim communiter vixerint.

Collegiatæ diuiduntur in seculares & regulares.

Et verò in iure sæpius collegiatarum ecclesiarum diuisio fit in seculares, & regulares: vt nominatim in Clement. *vt iij de ætat. & qualitat. ordinand.* cuius dispositio sub iis verbis innouatur in Concil. Trident. *s. 24. c. 4. quicumque in cathedrali*, inquit, *vel collegiata seculari, vel regulari diuinis mancipatus officiis, &c.* ecce distinctionem collegiatarũ in seculares, & regulares; eamq; quoad mancipatos diuinis officiis. quorum itidem respectu Honorius ait, creaturam nõ habere quod pro meritis respondeat creatori, eaque ex causa secundùm temporum congruentiam ordinat pluralitatem missarum. *d. c. cum creatura.* eandemque suam decretalem inscribit vniuersis ecclesiæ Prælatis, adeoque etiam regularibus. vt & c. ea noscitur, *de his quæ fiunt à Prælat.* agens de monachis ecclesias eorum vocat collegiatas. sicut & ipse Roderic. *t. 3. q. 6. à 7.* ideo moniales obligat ad missã conuentualem, quòd *monasteria*, inquit, *religiosorum, & religiosarum sunt collegia.*

Regulares sæpius dicuntur cõuentuales.

Fatendum id quidem est regulares ecclesias frequentius dici conuentuales, atque vsum hodiernũ loquendi collegiatas sumere plerumq; pro secularibus, non regularibus, aut cathedralibus; tametsi & hæ vtræq; sint collegiatę. Id ergo vnicè in quęstionem rectè vocatur, an in huiusmodi rubricis aut declarationibus collegiatarum vocabulũ accipiendum sit in eum sensum, quem & latinitas ei dedit, & canonum Conciliorumque sacrorum vsus recepit, id est, generalem; an specialem, seu primam ac magis obuiam collegiatarum speciem, id est, secularium?

Quomodo vox ergo collegiatæ hic accipienda?

Generaliter nisi ratio cogat ad speciem alteram.

At verò cùm quid generalibus verbis ponitur, generaliter id accipiendum est, nisi iuris ratio nos cogat, vt de vna tantùm specie id accipere

cipere possimus, exclusâ alterâ. vnde natum tritum illud axioma pluribus legibus & canonibus firmatum, vbi ius non distinguit, neque nos distinguere debere.

Quæ hic ratio?

Porrò Gauantus *p.* 3. *t.* 11. *n.* 7. diuersas rationes tradit, cur huiusmodi diebus duæ missæ sint cantandæ in ecclesiis collegiatis: quæ, si examinentur in sua origine, non minus, ne dicam, amplius, in regularibus obtinebunt, quàm in secularibus. vt sanè captari non debeat ambiguitas verbi *collegiatarum* ad eos eximendos à præscripto diuinorum officiorum ritè ordinato; qui maximè volunt, vt creaturæ, pro meritis respondere creatori, peractione diuinorum officiorum, adeoque pluralitate missarũ secundùm temporum exigentiam: vt ad hanc pluralitatem ex illa causa argumentatur Honorius.

Vox dubia sumenda secundùm legis finem, causam, voluntatem:

Sed & cùm de legis interpretatione agitur, procul dubio in illam peccat, qui verba amplexus negligit voluntatem: dubia ergo vox *collegiatarum* ex legis voluntate, fine, & anima interpretationem capere debet: atqui hæc manifesta est ex decretali Honorij, vt quæque creatura pro meritis respondeat creatori; ne torpor negligentiæ obrepat; pluralitas missarum secundùm temporum congruentiam celebretur: horum curam Honorius iniungit vniuersis ecclesiæ Prælatis; scribit vniuersis, ergo etiam regularibus: ratio, finis, animaque huius legis comprehendit vniuersos: ex hoc ergo fonte cùm defluxerint rubricæ missalis Romani à Pio V. secutisque Pontificibus ordinatæ, declarationesque S. Congregationis Rituum, omninò interpretandæ sunt secundùm suum fontem, finem, voluntatemque primæ legis.

Quæ hic?

Vt iure cõmuni debeant duæ celebrari etiam à regularibus. Vbi plures sunt qui celebrant.

Quinimo cùm hæc ipsa quæstio, abstracta à rubricis missalis, declarationibusque S. Congregationis, an apud regulares iis, quos diximus diebus, duæ missæ sint celebrandæ, iure communi sit definita *in d. c. cum creatura* ac veteri Ordinum ferè omnium consuetudine optima legũ Interprete, neque eædem rubricæ aut declarationes expressè contrarium statuant, sed saluâ verborũ proprietate, secundum illud accipi possint; vtique manendum est in prioribus terminis. cùm sæpius in iure statutum sit à priori lege non esse recedendum, nisi quatenus expressis verbis sit ei derogatum.

Lege nouâ nihil clarè mutante manendum in antiqua.

Rubricæ missalis Pij V. aut Cõg. Rit. declarationes nõ cogunt ad mutandum.

Et sanè Romanæ Rubricæ, aut supra citata Cardinalium declaratio, non tam ibi occupantur circa diuersitatem personarum diuinis officiis mancipatarum, quàm circa ipsa officia congruenter ordinanda, scilicet vt in ecclesiis siue regularibus, siue secularibus, vbi vnici aut pauci sunt sacerdotes celebretur missa de festo aut feria, cuius officium præualet: vbi autem sunt plures; vnus de feria priuilegiata, alter de festo celebret. sic etiã ipsæ rubricæ missalis Rom. *tit. de commemorat. n.* 2. de collegiatis ecclesiis sensum suum manifestant: *vbi*, inquiunt, *plures sacerdotes quotidie celebrant.* & *tit.* 4. *n.* 3. *de mis. vot.* missam principalem conuentualem vocat, nec tamen is sonus, qui magis monasticus est, quàm secularis, facit, vt non conueniat secularibus ecclesiis; dum res expenduntur, non voces ad rigidam crysim vocantur. adeoque generaliter & indistinctè recipienda est Declaratio apud Gauantum *in Indice decret. n.* 33. *ante suos commentarios* in hæc verba; *non potest omitti altera missa ex duabus cantandis de festo, & de feria*; scilicet in quibuscumque & qualibuscumq; ecclesiis, vbi numerus sacerdotum eam officij diuini ordinationem commodè possibilem facit. quod malè Rodericus aut alij odium, aut ordinationem odiosam vocant: rectius dixisset fauorem esse, & fauorabilem dispositionem: vtiq; vt summa ratio est, quę pro religione facit, ac cultu diuino ritè ordinando: vt hæc causa esse non possit strictè, & pro digniori tantùm specie accipiendi vocem *collegiatarum*.

Dices

Dices à Pio V. mutatum Breuiarium, præscriptamque formam, quæ omninò sit deinceps seruanda; adeoque satis derogatũ prioris iuris communis decretis, quatenus textus Breuiarij illa non resumit ac sequitur: at respondendum est, eadem decreta resumi, & secundùm illorum intentionem rubricas esse accipiendas, adeoque in eum sensum interpretandam vocem *collegiatarum*, qui conueniat supradicto decreto Honorij. & verò mutatio Breuiarij, reliquique officij per Pium V. facta non alia est, quàm vt ad veterem formam, ritus, & ecclesiæ Romanæ præscripta reducta sit. *cùm intelligeremus*, inquit Pius, *in bulla Breuiario præscripta eos* (qui ad reuidenda diuina officia erant commissi) *ab antiquis Breuiariis nobilium vrbis ecclesiarum, ac nostra Vaticana bibliotheca non discessisse, grauesq; praterea aliquot eo in genere scriptores secutos esse; ac denique remotis iis, qua aliena & incerta essent, de propria summa veteris diuini officij nihil omisisse; opus probauimus, &c.* at verò vetus Romanum Breuiarium, reliquumque officium ad ritum priscum, sacrorumque canonum præscriptũ omninò fuit formatum; non ergo ab illis in nouo discessum. Quare hoc ipsum, quod proposuimus, argumentum pro nobis facit: vt sicubi hodiernæ rubricæ dubiæ esse videantur, omninò interpretandæ sint ex sensu veteris Romani Breuiarij atque officij, vsuque olim consueto, ac sacrorum canonum tenore. Quapropter in Missali Benedictino reformato, nunc Romæ impresso, in festorum feriarumque priuilegiatarum concursu duæ missæ celebrandæ præscribuntur. quod exemplum idcircò reliquorum regularium causam meritò traxerit.

Nec mutatio breuiarij, reliquique officij, imo contra facit.

De reliquiis, & Vener. Sanct.

CONSVLTATIO I.

De miraculis & cultu Sanctorum sine lite statuendum.

VT sancti æterna pace fruuntur, ita nullas sub eorũ nomine causas ad strepitum forensem vocari posse statuendum est. sed ab omnibus sub ea pietate coli, quam ecclesia pacificè determinat.

Ideoque Sacrosanctum Concil. Trid. *s.* 25. *de inuoc. & vener.* omne iudicium super eorum cultu, veneratione, inuocatione, miraculis & mirandis defert Episcopis locorum, qui adhibitis in consilium Theologis (non forensibus peritis) & aliis piis viris, ea faciant, quæ veritati, & pietati consentanea iudicauerint.

Per Episcopos adscitis theologis.

Quòd si autem omninò aliqua de iis rebus grauior quæstio incidat, Episcopus, antequam controuersiam dirimat, Metropolitani, & comprouincialium Episcoporũ in Concilio prouinciali sententiam exspectet.

Si grauior quæstio per Metropolitanum in Concilio prouinciali.

Hæc est ratio ecclesiæ in huiusmodi controuersiis procedendi, non per formam forensis strepitus, per priuatos delegatos Iudices de huiusmodi rebus ecclesiæ publicis cognoscendi, aut statuendi.

Et iure merito. ne sicut priuati de meo & tuo litigant, & in multas contentiones, & simultates dissecantur; ita vnitas ecclesiæ, & charitas, quæ non admittit æmulationem, & per priuatas lites, delegationes, dum tot sententiæ sunt, quot capita, in diuersas opiniones circa huiusmodi difficultates distrahatur.

Et quidem tam restrictè adhuc Concil. Trid. Episcopis iudicium circa has difficultates defert, vt in grauioribus Metropolitani, & compro-

prouincialium Episcoporum sententiam exspectare teneantur; & ne quidem seorsim (quia singuli facilius affectibus, aut aliàs vincuntur quàm vniuersi) sed in Concilio Prouinciali (vbi sanctitas Congregationis vnumquemque arctius officij monet & mouet) sed nec hoc omnimodò, sed *ita tamen*, inquit Concil. *vt nihil inconsulto sanctissima Romano Pontifice nouum, aut in ecclesia hactenus inusitatum decernatur*.

Nec seorsim.

Sed nec in prouinciali hactenus quid in ecclesia inusitatum: sed id foret ad Pontificem referendũ.

Porrò nouum, & in ecclesia inusitatum est, vt ad inuocationẽ vnius sancti, exhibitâ imagine alterius sancti, quem æger nec nouit nec inuocat, sed credit imaginem repræsentare priorem, quem inuocat, si sanetur, vt definiatur sanatus mediante imagine, in qua, vt dictum est, errauit, & miraculi gloria attribuatur non sancto inuocato, sed ei vel in totum, vel in partem, quem æger nec nouit, nec inuocauit, nec repræsentari per imaginem sciuit.

Vt miraculi gloriam tribuere sancto non inuocato.

Adeoque ad talem definitionem faciendam nec Episcopus nec Concilium Prouinciale adeundum est, sed ipsa Sedes Apostolica. tantùm abest, vt priuatus aliquis Iudex delegatus, ea de re cognoscere, aut quispiam definire valeat. quin nec Nuntij quippiam simile commissum habere solent in facultatibus ab eadem Sede eis concessis.

Quod porrò fecit Episcopus A. de quo queri videntur N. N. fecit plano, & in ecclesia vsitato modo, adhibitis in concilium Theologis, & aliis piis viris iuxta præscriptum Concilij Trid. declarando miraculum accidisse in sua diœcesi circa sanationem A. Beginæ L. suæ diœcesis ad inuocationem B. iuxta iuratum ipsius A. testimonium: an autem ab illius gloria C. exclusa sit, vt conqueruntur; an participare de ea possit C. ob imaginem suam ægræ exhibitam, quam tum illa, tum socia, quæ exhibuit, crediderunt esse B. nec ægra, nec exhibens C. vllatenus nossent, nec laudes illius, nec miranda vnquam inaudiissent, vt vtraque declarauit; ipse Episcopus A. nec decidit, nec attigit; nec vt talis pro participatione quidpiam definire posset; vtpote noua & inusitata, sed recurrendum esset ad Sedem Apostolicam. sed vt Doctor hanc controuersiam paucis explicat Ioann. Malderus *in Meditationibus theologicis. die XIX.* docetque non fieri per imagines nisi concurrente prototypo, & huius cultu interueniente. Vnde sequitur, inquit, *non esse præsumendum, facere Deum miracula sanitatis per imagines, quandò neque applicantis, neque eius, cui applicantur, fides aut deuotio exercitâ circa prototypum concurrit. nisi aliàs miraculosa fuerit imago; aut infirmitas sit ex vexatione dæmonis.*

CONSVLTATIO II.

De Canonizatione & Beatificatione.

PRohibuit Alexander III. *in c. 1. h. t.* aliquem vt sanctum coli, additâ causâ; *cum etsi*, inquit; *per eum miracula fierent, non liceret eum pro sancto sine authoritate ecclesiæ Romanæ venerari*. Iustissimâ sanè causa: ne populi errore Satanæ se transforment in Angelos lucis; reprobi pro sanctis, vitia etiam sub specie virtutum colantur: vt *in d. c. 1.* homo in ebrietate occisus. hæretici etiam atque scismatici Orthodoxorum laureâ occupent, aliisque de causis. *Rocca de canoniz. sanct. c. 6.*

Coli vt sanctus nemo potest sine authoritate ecclesiæ Romanæ.

Ecclesiæ ergo iudicium rectè requiritur. quod etiam factitatum est iam olim in primitiua ecclesia. nam de S. Fabiano recitat ecclesia, quòd *septem subdiaconos creauit, qui res gestas Martyrum à septem notariis scriptas colligerent*. ex quibus verbis constat iam antè etiam huius rei curam

Quod iam olim vsitatum.

curam fuisse. ab his notariis propagati sunt, qui hodie dicuntur protonotarij Sedis Apostolicæ. quæ & in literis suis eos non nisi notarios nominat. atque antiquam esse adeo tradit Rocc. c. 5. Contelorius *de canonizat. c.* 3. hanc obseruationem, vt ex veteri testamento deducatur Eccles. *c.*44 *laudemus viros gloriosos*, &c. & olim quidem etiam Episcopi de causis Martyrum colendorum cognouerunt. & Papæ adeò pridem canonizationes vsurparunt, vt quæ sint prima exempla canonizationum dici nequeat.

Tam canonizatione quàm beatificatione.

Sed requirit Alexander *d. c.* 1. authoritatem ecclesiæ Romanæ: nec tantùm quasi pro vniuersali canonizatione; sed etiam quoad particularem in loco cultum. dum illis, ad quos scribit, inquit; *illum ergo non præsumatis de cætero colere.* quod ferè pertinet ad hodierni moris beatificationem: quâ certæ religionis, regionis, aut loci personis, aut sub certis formulis cultus alicuius permittitur; & non aliis, aut aliter: canonizatio autem cultum in ecclesia vniuersalem permittit: *Luc. Castellin. de dilat. canonizat. in prælud. latè.* & Martyris quidem vt Martyris, confessoris vt confessoris, virginis vt virginis. *&c. c.* 1. *hoc tit. in 6.*

Vnde ea orta?

Et Contelorius quidem *ad finem d. c.* 3. canonizationem quoad formam inductam esse ait ex d. c. 1. *&* 2. *h. t.* sed non rectè. quippe Alexander *in d. c.* 1. specialiter tantùm præscribit dispositiuè de homine occiso ibi non colendo; nec constitutionē aliàs generalem edit: sed anteriorem quasi præexistentem in causam vocat, *cùm non liceret*, inquit, &c. antiquior ergo forma est; constitutio tamen intercidisse videtur: quâ ante Alexandrum huiusmodi authoritas ecclesiæ reseruata sit Romanæ.

Ecclesiæ porrò Romanæ authoritas censetur ea, quæ est Pontificis: vt *in c.* 2. *h. t.* dicitur *inuentas de nouo reliquias nemo publicè venerari præsumat, nisi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.* Concilium quidem œcumenicum præsertim annuente Pontifice, videtur huius facultatis capax: *Rocc. de canonizat. c.* 4. sed non Collegium Cardinalium; ne quidem Sede vacante: nec legatus quispiam; Concilium prouinciale, nationale, diœcesanum, aut Episcopi; minus Prælati quasi episcopalem tantùm iurisdictionem habentes; aut alij quamuis remotissimi ab Vrbe: *Contelor. latè ibid. c.* 4. 5. 6. 7. *Luc. Castellin. de dilat. canon.* 2. *in animad. gener. additam.* sed solus summus Pontifex: *ibid. c.* 8. quem in re tanta deceat tamen adhibere consilium Cardinalium: & si necessitate nullâ aut lege teneatur. *vt ibidem c.* 9. vbi causas latè deducit, in quibus secundùm canones solet Pontifex requirere Concilium Cardinalium. omisit tamen d. c. 1. *h. t. in* 6. quod *in fine* in nostris terminis loquitur.

Solus Pontifex canonizat, & beatos declarat.

Quod negotij pondus suadet, quod proximum est fidei, vt ne quis ab ecclesia proponatur colendus vt sanctus, qui talis non sit. in fide autem negotiisque ei vicinis Christus rogauit Patrem, vt non deficiat fides Petri. ideoque receptum est vt credatur ob pietatem publicam Pontificem errare non posse in canonizatione sanctorum. *c.* 10. *Contelor.* & si aliàs in rebus facti possit errare ecclesia. *c. à nobis &* 2. *X. de excomm.* & de gloriæ certitudine eorum, quos Romani Pontifices catalogo sanctorum asscripserint specialem librum dedit Lucas Castellinus. *Rocc. de canonizat. c.* 39. 40. 41. 42.

Sine errore.

Formam Alexander non præscribit aliam, quàm interuentum authoritatis ecclesiæ Romanæ: quæ vel literis, vel etiam viuæ vocis oraculo consueuerat interponi: sed eam extensè describit Ioannes Andreæ

Forma hodierna.

dreæ *in d. c. 1. h. t. Rocc. de canonizat. c.* 34. per actiones 12. denique *c.* 36. 37. 38. vbi *ad fin. tract.* subiungit ceremonias in canonizatione seruari solitas. breuiter *his temporibus*, inquit Contelorius *d. c.* 9. *ad fin. per bullas vel breue huiusmodi facultatem* (aliquem cultum publicum exhibendi ; Pontifices) *impertiri consueuerunt, examinatâ prius causâ in sacro Rotæ tribunali, & postea in S. Rituum Congregatione, & de Illustrissimorum eiusdem Congregationis Cardinalium consilio, in causa verò in ordine ad Canonizationem, seruatur vlterius id quod in lib. 1. sacrarum ceremoniarum sect. 6. disponitur. & ita se habet praxis.*

Præscripta nupera. Et porrò Vrbanus VIII. multa ad formam faciendæ canonizationis adiecit. vetuit enim 2. *Octobris* 1625. ne cuiuscumque eum sanctitatis aut martyrij fama quacumque defuncti imagines, aut quidquid venerationem, aut cultum præseferat in ecclesiis, oratoriis, locis publicis, seu priuatis ante Apostolicam beatificationem, seu canonizationem ponantur ; posita amoueantur ; ad sepulchra tabellæ, imagines ex cera, aut argento seu alia quacumque materia, tam pictæ, quam fictæ atque exsculptæ appendantur ; seu affigantur ; lampades siue alia quæcumque lumina accendantur, sine recognitione ab Ordinario omninò ad modum, quo, ibi præscribitur, facienda, Sedique Apostolicæ referenda, & probanda. Declarauit tamen postea intentionis suæ non fuisse prohibere oblationem, & receptionem tabellarum, & votorũ, ita vt approbantibus Ordinariis secreto aliquo seorsum loco custodiri, ibidemque iam amota collocari, & asseruari possint. vt si quando Dominus talium virorum merita beatificationis, seu canonizationis honore in terris decorare voluerit, extent huiusmodi sanctitatis qualescumque probationes Apostolicæ Sedis iudicio tunc examinandæ. *vt ea decreta refert Contelorius c.* 22. *& Barbosa in Collect. DD. ad Concilium Tridentinum s.* 25. *decreto de inuocatione sanctorum.* & nuper audire noluit idem Vrbanus VIII. de commissione aliqua decernenda, nisi votis priùs amotis. Insuper idem Vrbanus 15. *Ianuarij anno millesimo sexcentesimo vigesimo octauo* vetuit de canonizatione aut beatificatione alicuius deinceps agi, nisi post 50. annos ab obitu illius. nisi in certis congregationibus ad effectum delegandi ad probationes recipiendas, ne illæ obitu testium perirent : & probationes in Vrbem remissas examinandi an aliquâ nullitate laborent ; illasque actu repetito sanandi : quæ deinde ad finem anni 50. seponendæ sint. quod decretum, & mox citanda ; refert Contelorius ad calcem sui tractatus. & *de dilatione canonizationis in longa tempora* specialem tractatum scripsit Lucas Castellinus. Iterum 28. *Septembris anno millesimo sexcentesimo vigesimo quarto* decreuerat processus confectos, & in Vrbem remissos decennali silentio donandos : nec vlterius quicquam interim mouendum. à quibus tamen excepit 22. *Augusti anno millesimo sexcentesimo vigesimo sexto* eorum causas, qui iam à 50. annis essent defuncti. Vetuit etiam S. Congregatio 12. *Martij anno millesimo sexcentesimo trigesimo primo* ne Nuntij Apostolici suâ authoritate facerent, fieriúe permitterent quidpiam circa inquisitionem super alicuius sanctitate : nisi per speciales literas remissoriales, compulsoriales, aut similes id eis esset demandatum. Atque itidem eodem die omnibus omninò prohibuit, vt non per se aut alios vllas capiant informationes super sanctitate, aut miraculis alicuius defuncti, vel extraiudiciales testificationes requirant : sed

si cui superiori ecclesiæ aut officiario quæpiam reuelentur, is possit eas recipere sub sigillo secreti ab ipsis, in quorum gratiam contigerint. teneatur tamen quàm primùm eadem deferre, vel obsignata transmittere Episcopo loci, declarando quòd etiam sic receptæ, non faciant vllum probationis gradum.

Præuia sanctitatis fama.

Ad formam vlterius pertinet quod sicut *in c. qualiter & quando 24. X. de accusat.* requiritur, vt antequam ad inquisitionem super crimine aliquo procedatur, præcedat infamia: iuxta illud Genesis; *descendam, & videbo vtrum clamorem, qui ad me venit, opere compleuerint*; ita etiam antequam processus canonizationis instituatur, requiritur vt antecedat fama sanctitatis: & tum ex Apostolica delegatione instituitur primùm inquisitio super fama sanctitatis in genere, eiusq; rei acta in Vrbē mittuntur: iisque examinatis aliis literis mandatur fieri inquisitio in specie super miraculis, aliisq; singularibus indiciis sanctitatis: tam quibus in vita anteacta præluxerint, quàm quibus post mortem claruerint. vt illis rigidè examinatis ecclesia demum statuat, quod rei veritas, & Dei gloria, & sanctorum requirat: & solet ferè procedere pedetentim ad beatificationem beati, cultum certo loco aut ordini astrictum ac demum crescentibus semper miraculis ad vltimum ecclesiæ iudicium, canonizationem & cultum publicum. *Luc. Castellin. de dilat. canoniz. in Animad. general p.1.*

Et super illa inquisitione.

Ecclesiæ enim iudicio est opus, *etiamsi*, inquit Alexander, *per aliquem miracula fierent.* possunt enim vel fraudes esse, vel falsa testimonia, & homines pios *variis*, inquit Innocentius III. *in d. c. 2. X. h. t. figmentis, aut falsis documentis decipi sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri consueuit.* cuius rei Concilium Tridentinum necessarium remediū censuit *s. 21. c. 9. de reformat.* omnium quæstuariorum abolitionem.

Super vita est miraculis.

Igitur instruendum Ecclesiæ iudicium: de miraculis, vitæ sanctitate, ac virtutibus inquiri oportet. & summa quidem diligentia: vt in re summi momenti. *late Luc. Castellin. vbi sup. secund. punct.* etsi enim apud Deum non sit distinctio Iudæi & Græci, sed de quacumque natione aut ordine Christianus canonizari possit, *Conterol. vbi sup. c. 11.* tamen oportet vt vitæ merita suffragentur; eaque miraculis clarescant. vt merito Alexander *d. c. 1. h. t.* hominem in ebrietate occisum vetuerit coli: cùm pro tali vix permittat ecclesia orari. pia ergo obdormitio, & præuia vitæ sanctitas requiritur, & quæ mortem sequantur miracula. *c. venerabili. X. de test. Rocc. de canoniz. c. 7. 8. 33. Castellin. de dilat. canoniz. ad fin. de mirac. post mort.*

Virtutibus.

Vitæ sanctitas supponit baptismum, solus enim baptisatus est capax canonizationis, atque is omnis quacumque ex natione. *Contelor. vbi sup. c. 11.* qui tamen in Christianis facilè probatur, aut præsumitur. nisi enim quis renatus fuerit, & mandata seruauerit, non potest ad vitam ingredi: nec promissum illud exspectare, *non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* sanctitas porrò elucet maximè in virtutibus theologicis, & cardinalibus, vt inde & cæteræ propagantur. de quibus rectè Contelor. *c. 13. 14. 15.* atque appositè admodum fere omnes theoricè & practicè explicat, & applicat Rotæ Relatio *super Canonizatione S. Thomæ de Villanoua, quam cum d. suo tractatu de Canonizatione edidit Contelorius.* quamuis tamen virtutes omnes actu fuisse in singulis necessarium non sit. Vt anachoretis corona datur etsi solitariè

solitariè egerint, virtutumque omnium in actum producendarum eis occasio non fuerit. *c. sancta quoque rusticitas. 2. q. 7. & de virginibus* cantatur ab ecclesia *Iesus corona virginum*, & claustris licet septæ, & bonis orbatæ, quibus liberalem charitatem exerceant, sanctitatis lauream tamen & brauium comprehendunt. *c. vidua. 20. q. 1. & in c. sanctimonialis. & habetur in c. Ioannes de regular.* Imò sanctè D. Ambros. *l. 1. de Virgin. non ideò*, inquit, *laudabilis virginitas, quia & in martyribus reperitur, sed quod ipsa Martyres faciat.* sanctitatis quoque probationes, argumenta, atque indicia bellè exequitur idem Contelor. *d. c. 18.*

Sed maxime miraculis.

Sed Alexander *in d. c. 1.* tanquam summam assignat sanctitatis probationem, miraculorum patrationem: *etiamsi*, inquit, *per eum miracula fierent.* quippe euidentissima illa signa sunt: dummodo veritas adsit; ars, & fraus absit. cuius rei iudicium meritò infallibili decisioni summæ Sedis reseruatur ab Alexandro ad effectum vtique permittendi cultus publici: qui nec adhiberi nunc potest, etiamsi euidentissimè de miraculorum veritate constaret. & quidem vsus est Alexander etiam numero plurali, *etiamsi*, inquit, *miracula fierent:* vt significaret pluralitatem certiorem fidem facere: vt & praxis habet, vt plura miracula ante canonizationem exspectentur. *Contelor. c. 29. n. 9.*

Iisque diligenter discussis.

Adeoque in miraculis scrutinio opus est diligentissimo. *d. c. venerabili in fin.* ob vafritiem dæmonis, & multimodas naturæ vires in herbis, lapidibus, aliisque rebus naturalibus existentes.

Ad miraculum enim requiritur vt quod factum est, siue quo modo factum est, naturæ vires excedat. *c. cum Martha. §. quæsiuisti. de celeb. miss. c. cum ex iniuncto. de hæret. c. re-nera. de consecrat. dist. 2.* vt causam habeat occultam, effectum manifestum: factum sit à Deo ad merita, aut preces alicuius sancti: & in sanationibus fere requiritur vt fiant in instanti. *c. ad eius vero. 5. dist. c. multiplex. de pœnit. dist. 1.* nisi fortè sanatio talis sit mali, cui natura non possit mederi, etiam per morosa remedia. vt in cæco Marci *c. 8.* qui homines prius vidit vt arbores, ac deinde iusta claritate. ad illudque malum cognoscendum solent interrogari medici; an malum, aut curationis modus, artem & naturam superarit? tametsi nec illa cautio vndique sufficiat semper. nam & dæmones secretas naturæ vires norunt, & iis adhibitis miracula imitantur. qualia ex D. Augustino enarrat *Rocca de canoniz. c. 11.* aut præstigiis sensus humanos decipiunt. de quibus cognoscendis idem *c. 15.* & veris miraculis à falsis discriminandis. *c. 9. 10. 21. 28.* præsertim in apparitionibus. *c. 15. 16. 17. 18.* Vera miracula etiam gradibus distincta sunt. *c. 23. 24.* supra, contra, aut præter naturam *c. 20. & Castellin. de dilat. canoniz. punct. 2. 3.* Porrò nec remanens aliquamdiu debilitas, cicatrix, durities, nec dolor quidem in ipsa curatione, ministerium, aut adiutorium naturæ, vt lotio Naaman in Iordane, lutum & sputum Christi in cæco, nec reincidentia, vt in S. Petronilla, miraculo obstat: dummodo constet morbũ & causam semel fuisse sublatam: nec tarditas impetrationis, vt in Chananæa. *qua iterũ latius Contelor. c. 17.* qui consequenter *c. 18. vt & Luc. Castellin. de dilat. canoniz. in secund. punct. & 3. & q. 2. animad. gen. & seqq. & p. 3. animad. gen.* prosequitur miraculorum probationem; quot, qualibusue testibus, historiis, chronicis, publicâ voce aut famâ, tabellis votiuis, aliisque documentis ea conficiatur: quæ sufficiat in re tam ardua: atque fidei vicina. In qua quamuis Papa errare non possit, habeatque promissam

Spiritus ſancti aſſiſtentiam, qui docturus & ſuggeſturus ſit omnia; tamen mediis humanis in re, quæ facti ſit, vti neceſſum habet. ſufficiat, inquam, & indubitatam faciat fidem; ſaltem coniunctim, atque in genere ad probationem ſanctitatis. in cuius cumulum etiam recipitur dictum vnius teſtis, etiam ipſius ſancti. *Luc. Caſtellin. de dilat. canoniz. t. 2. animad. gen. de qualit. exam.* præſertim ſi quid iuſſu ſuperiorum ſcripſerit aut de ſe dixerit. admittit enim hic Sedes Apoſtolica coniunctionem probationum non plenarum: vt famæ & ſimilium. quamuis non ſoleat ſine ſpecifica probatione miraculorum plenè factâ aliter canonizare. vt neque ſine miraculis. *d. c. venerabili lib. ſac. cæremon. ſect. 6.* iiſque etiam poſt mortem factis. nam non omnes, qui in vita fecerint, vel in nomine Chriſti dæmonia eiecerint, ſancti erunt, vel ſalui. nam & Saul prophetauit, & Caiphas, cùm eſſet Pontifex. vt nec receptum ſit Martyres canonizari niſi patratis poſt mortem miraculis. *Rocc. de Canoniz. c. 35. Caſtell. n. vbi ſupra ad fin.* Nam & qui tradit corpus ſuum, vt ardeat, charitatem autem non habet, tantùm eſt vt æs ſonans, aut cymbalum tinniens: vt dicitur martyrium, commune bonis & malis. *c. vidi* 1. *q.* 1. ſed eos cauſa diſtinguit. qui pro fide Chriſti id ſubit, atque ex Dei dilectione, confitebitur eum Chriſtus coram patre ſuo. & quamuis prioris vitæ næui aliqui fuerint, liberat tamen verum martyrium à culpa, & pœna. *c. cathecuminum.* 35. *de conſec. diſt.* 4. ſi tamen in morte prodigioſum aliquid acciderit, vicem miraculi illud ſupplere poterit. vt in morte 26. martyrum in Iaponia accidiſſe dicitur. *In Relatione facta Vrbano VIII.* vt, *in literis Vrbani V. mox citandis* vetitus fuit cultus eius, qui pro Iuſtitia martyrio confectus dicebatur, ſine præuia Romanæ eccleſiæ authoritate.

Ex delegatione Apoſtolica.

Atque hæ probationes in ordine ad canonizationem aut beatificationem fieri ſolent ex delegatione Apoſtolica. *d. c. venerabili.* declarauit tamen ſæpius etiam Rota poſſe etiam capi informationes authoritate ordinariâ. *Contelor. c.* 4. *n.* 20. quamuis non ſoleat Sedes Apoſtolica ex proceſſibus ſolâ authoritate ordinariâ factis ad canonizationem, aut beatificationem procedere. *ibid. n.* 22.

Quid circa poſſit ex Trid. Ordinarij?

Authoritatem de nouis miraculis cognoſcendi, informationeſque capiendi ordinariis diſertè tribuit Concilium Tridentinum. *decret. de inuoc. venerat. reliq. ſanct.* vt declarauit etiam S. Congreg. 7. *Auguſt.* 1596. *apud eundem n.* 23. idemque decretum intelligendum eſſe tam de miraculis ſanctorum canonizatorum, quàm etiam de miraculis perſonæ non canonizatæ, deciſum eſſe ſe inſtante dicit Barboſa, & authenticam penes ſe deciſionem ſeruari. *in Collect. DD. ad Concilium Trident. ad d. decretum n.* 8. idemque de reliquiis, vt poſſint Epiſcopi cognoſcere, an ſint veræ alicuius ſancti canonizati, recipiendæ, & exponendæ: iique ſoli; quamuis adhibitis in Concilium Theologis. *n.* 11. 12. 13. 14. non tamen vlterius, quàm vt loquitur Concilium, vt admittantur noua miracula, vel nouæ reliquiæ recipiantur, & colendæ exponantur; ſed hæ non niſi ſancti canonizati: *n.* 10. ſed quoad miracula, ad effectum ne *vt diximus* probationes temporis lapſu depereant; ſed & ad effectum prædicandi accipi poſſunt verba Concilij, *admittenda eſſe noua miracula, noua reliquia recipienda* recognoſcente & approbante Epiſcopo, non autem ad effectum de quo Alexand. *in d. c.* 3.

Publici cultus permiſſio à Rom. Pontif. ſpectat.

Vt liceat ſcilicet aliquem pro ſancto venerari, tanquam is iam certo foret inter cælites beatus, dum à Papa nondum eſt in eorum numerum relatus; eoque cultu qui

ſanctis

ſanctis eximiè defertur, palam ſcilicet, & publicè venerando: vt loquitur Innocentius III. *in d. c. 2. h. t.*

Quis publicus? Publicus cultus intelligitur ex iis, quæ ex decreto Vrbani VIII. ſupra retulimus, & literis Vrbani V. quas refert Contelor. *d. c. 22. n.* 17. 18. aduersùs abuſus tunc quorundam Mendicantium, qui quoſdam *non ſanctos, cùm ſit eis*, inquit, *ſub tali vocabulo à iure prohibitum, ſed beatos publicè in plateis & eorum eccleſiis, in prædicationibus, & aliàs aſtruere moliuntur, & ſingulis annis in anniuerſariis ſeu diebus obituum eorumdem in diuinis officiis ſolemniter efferunt, prout de ſanctis ab Eccleſia Romana approbatis in eorundem etiam ſolemnibus feſtiuitatibus per ipſam eccleſiam obſeruatur, ac populos fideles inducunt, vt in ipſis anniuerſariis, ſeu diebus ab operibus manualibus abſtineant, &, quod quæſtus ſuſpicione non caret, vt ad Eccleſias, in quibus eorundem humata ſunt corpora, cateruatim pergant, & ſolemnes oblationes faciant, verbis perſuaſiuis inducunt, altaria in Eccleſiis præſumpſerunt erigere, ac ſi forent vt ſancti per Sedem Apoſtolicam approbati, perſoniſque ſepulturam illorũ viſitantibus quædam ſigna plumbea tradunt, ſicut euntibus ad ſepulchra ſanctorum in certis tradi partibus conſueuit, altaria quoque ſub illorum vocabulis in ſuis Eccleſiis præſumpſerunt erigere, ac ſi forent ſancti per Sedem Apoſtolicam approbati.* primum ergo cultus gradum obtinet ad ſanctorum honorem templa, & altaria erigi, *c. placuit. c. fabrica, de conſecrat. diſt.* 1. feſtos dies indici, miſſam & officium diuinum celebrari, in litanias, martyrologium referri; ac deinde reliquias precioſis thecis includi palam oſtendi, ſolemniter efferri, cereos, lampades accendi, ſepulchrum auguſtius quàm pro ſtatu alioquin poni, ornari, imagines appendi, affigi numiſmata, aliaúe ſigna viſitantibus dari effigiem cum radiis aut ſplendore pingi, fingi, ſculpi, veſtium, capillorum, oſſium particulas dari, ægris, energumenis applicari, ad corpus, aut ſepulchrum coronas, aut roſaria affricari, ieiunium ſeruari, pulſari campanas, ab operibus ſeruilibus abſtineri, votiuas tabellas affigi, ad ſepulchra aut olim loca ab illis habitata peregrinari, & ſi qua ſunt huiuſmodi venerationem præ ſe ferentia palam coram aliis fieri, ſeu publicè vt loquitur *d. c. 2. h. t. & Clemen. cedit de Iudæis & Saracenis* quoad inuocantes Mahometem, aut ad eius ſepulchrum peregrinantes: qualia nemo ante canonizationem Romanam alicui defuncto palam exhibere poteſt, præterquam ſi per priuilegium ei permittatur; ſtrictè vtique, & in rigidis terminis ſeruandum. *c. porrò de priuil. in 6.* vt quando tantùm deuenitur ad beatificationem, cùm certæ regioni, religioni, ordini, aut loco alicuius beati cultus permittitur, eiuſmodi indultum extra loca, aut perſonas, quibus conceſſum, extendi non poteſt, ſed in illis manet prohibitio iuris communis.

Declarauit tamen Vrbanus VIII. *d. decreto 2. Octob.* 1625. per huiuſmodi conſtitutiones ſe præiudicatum nolle iis, qui aut per communem eccleſiæ conſenſum, vt ſunt priſci illi ſancti, qui pridem antè Alexandrum III. publicè ſunt culti, vel *per immemorabilem*, inquit, *temporis curſum, aut per Patrum, virorumque ſanctorum ſcripta, vel longiſſimi temporis ſcientia, ac tolerantia Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarij coluntur.* prout & S. Congreg. 20. *Nou.* 1628. declarauit tamen immemorialem conſuetudinem colendi ſanctum non canonizatum, aut beatificatum non ſuffragari vt miſſa, aut officium de eo dici poſſit, niſi & hoc ipſum ab omni æuo conſueuerit. *quod decretum recitat Contelor. ad finem ſui tractatus de Canonizatione.* eodemque decreto vetat impoſterum ſcripta ac libros euulgari ſuper

Quid tribuendum immemorabili conſuetudini in hac re?

super vitis, gestis, miraculis, reuelationibus, seu quibuscumque beneficiis tamquam aliquorum non canonizatorũ intercessionibus à Deo acceptis, sine recognitione Ordinarij; adhibitis in consiliũ theologis. qui *ne deinde*, inquit, *fraus, aut error, aut aliquid nouum, aut inordinatum in re tam graui committatur, negotium instructũ ad Sedem Apostolicam transmittat, eiusque responsum exspectet.* quæ clausula restringere quidem videtur Concilij Tridentini verba illa, *nulla admittenda esse noua miracula, nisi probante Ordinario:* vt ab hoc admitti ea non possint, vt libris editis per orbem vniuersum vulgentur; non extendi tamen, tanquam correctoria, ad prædicationes hic non expressas; quarum neque par causa est; loco strictior quippe; & vox audita perit.

Praxis Canonizationis, & beatificationis.

Praxis porrò canonizationis atque beatificationis, quam supra gentiles apotheoses augusta, atque solemnis est; tam diligentiorem curam, solicitudinem, atque circumspectionem ad cognoscendam veritatem, quæ toti orbi christiano in lucem præferenda sit, præambulam habet. eam Ioann. Andreæ *in d.c.1.X.hoc tit.* & exactissimè tradit Contelorus *c.23.& seqq.* tam quoad ea quæ in Vrbe fiunt, ante commissionem inquirendi de sanctitate in genere; quam illa in prouinciis expedita post secundùm commissionem inquirendi in specie super virtutibus, & miraculis: instruitque delegatos super suo officio, Iudices, Notarios, Nuntios, Procuratores, testes; refertque per extensum commissiones, articulos, interrogatoria, rotulum, & relationes; vt manuducere possit eos, quibus hoc negotium incũbuerit; quò cautius agant, vbi maius periculum vertitur. *iuxta c. vbi periculum de elect. in 6.* non tantùm ob rei grauitatem; sed & quòd, dum in Vrbe acta examinantur, prima quæstio est an testes ritè examinati, cætera rectè gesta sint. si qua enim appareat nullitas, præsertim quæ vix sanari possit, aliis committitur, vt actum ex integro rectius agant. *d. c. venerabili.* vbi testibus per turbam auditis, iterum aliis committitur vt singulatim audiant. & in Vrbe quidem curiales in huiusmodi rebus plurimi, & versatissimi sunt; vt operæ pretium non sit de iis, quæ in Vrbe fiunt hic dicere quidpiam: nec nostrum; ne sus Mineruam. In gratiam tamen prouincialium, lubet ex interrogatoriis *ex c. 25. desumptum* proponere vnum articulum: qui est de testibus super miraculis in specie examinandis, & breui-loquum summarum *ex c. 23.* eorum, quæ agenda sunt receptâ delegatione in prouinciis.

Articulus ita habet; *Quoad miracula, de quibus testes in specie deponent, interrogetur quilibet super singulo, super quo fuerit inductus, quam causam, & rationem reddat; per quam concludat illud fuisse miraculum: & an illa sanatio, & curatio, de qua deponit, potuerit vel possit tribui remediis, medicamentis, & operibus humanis; vel potius illius vires excesserit, & supra naturæ facultatem emanauerit, & an fuerit in instanti, vel ex interuallo, & an inuocatio ipsius N. & intercessio illius apud Deum fuerit prius, & in ipso actu implorata, & orationes, & preces præcesserint, & quomodo id sciat, locum, tempus, & contestes, circumstantias, & causas exprimendo, per quas concludatur talem sanationem, & curationem tribuendam diuinæ gratiæ, meritis, & intercessionibus N. emanatam.*

Summarium est illud; *Præsentato Rotulo iudicibus subdelegatis, eoque quâ decet reuerentiâ recepto, & coram Notario, & testibus, si placet, aperto, postquam subdelegationem acceptauerint, procurator seu promotor causæ petit deputari notarium, qui acta causæ scribat, & nuntium seu mandatarium, qui citationes seu monitoria exequatur, & vterque iurare debet de fideliter exercendo officiũ sibi demandatum, & tutius est vt iuramentum,*

&

& deputationem notarij, qui de suo iuramento rogari non potest, recipiat alter notarius, ipse verò notarius deputatus recipiat iuramentum Nuntij, & alia acta in huiusmodi causa per se ipsum scribat. Deinde instat deputari locum loci, & horam audientiæ pro testibus recipiendis, & repetitis omnibus actis, vsque tunc factis, iuribus & articulis productis, & in Rotulo remissoriæ contentis, inducit testes, & petit ad dicta iura acta, & articulos probandos admitti, & quemlibet illorum moneri, ad subiiciendum se examini, & citari ad iurandum de veritate dicenda, & iis peractis, receptoq; iuramento, cum Iudicis decreto deuenitur ad examen, & prius testes super omnibus interrogatoriis, deinde super articulis singulatim recipiuntur.

Perfecto examine Iudices ad procuratoris instantiã decernunt transumptari, seu fieri copiam processus in forma authentica, & probante, & illam collationari, seu auscultari cum suo originali, vnà cum alio notario ad hoc specialiter deputato, qui se in fine subscribit. Quod si aliqua iura seu scripturæ sint compulsandæ, seu extrahendæ, compulsata postquam fuerint collationata cum suis originalibus ritè & rectè recognitis inseruntur in processu. Postmodum interposito per Iudices decreto, quòd omnia fuerint legitimè facta, procurator instat pocessum claudi & sigillari, & tradi alicui portitori, vt deferat & consignet S. Rituum Congregationi, vel Rotæ Auditoribus, vnà cum literis responsiuis, super quibus omnibus Iudex interponit decretum, & portitor electus iurat de fideliter deferendo, & consignando processum, prout habuit in mandatis. Tandem se subscribunt notarij, seu notarius, & Iudices subdelegati, & apponunt proprium sigillum, quibus in fine supponitur legalitas facta per Episcopum, siue Communitatem, siue Iudices, & processus clauditur, & sigillatur, & traditur portitori iam electo, vnà cum literis missiuis, & responsiuis.

Tit. Ne clerici vel monachi negociis secular. se immisceant.

CONSVLTATIO I.

De clerico milite, beneficij identitate, aut pluralitate.

QVamuis armatæ militiç priuilegia ad militiã cælestem transferantur, eodemq; ferè vtriusque milites iure censeantur: *vt liquet in top. Euerard. in loc. à milite armatæ militia ad cælestem*, ipsæ tamen militiæ ex diametro inter se dissident: vt si quis in huius partes transeat, illam deserat. ideoque clericis in sortem, & militiam Domini electis armata militia sit interdicta, non tantùm ex generali titulo. *X. ne clerici secularibus negotiis se immisceant*, sed etiam ex speciali antithesi professionis, quam Gratianus 23. *q. 8. parte priori tota* exagitat. *c. nimirum ibid. in verb. contra professionem sui Ordinis secularem militiam exercere. c. cum A. c. non pila quærunt ferrea, non arma Christi milites. ibid.* sed lachrymas, planctus, & orationes. adeò quidem vt, quicumque clericus in bello mortuus fuerit, pro eo ecclesia nõ oret. *c. quicumq. c. clerici ibid.* sed & amittunt honoris sui gradum: *d. c. clerici cum seq.* quod ex Concilio Meldensi sumptum est: vbi clerici ad armatam militiam transeuntes ecclesiasticæ sanctitatis prophanatores dicuntur, & proprij gradus amissione mulctantur: quia non possunt simul Deo & seculo militare. sic apud Baron. ad an. 1196. cùm Episcopus Belouacensis ab Anglis in prælio aduersùs Francos captus Celestinum tertium rogaret vt pro eo intercederet, Rex ad Papam loricã Episcopi misit: *vide*, inquiens, *an tunica filij tui est an non? cui Papa, non filius meus est, aut ecclesiæ. ad Regis igitur voluntatem dimittatur, quia potius Martis quàm Christi miles iudicatur.* sic sub Carolo M. in Concilio

Clericus armatæ militiæ se addicens clericalem deserit titulũ, fructusque beneficij amittit.

Wormatiensi decretum ne sacerdotes in bellum mitterentur, neque ad tractanda arma, sed ad benedictionem dandam, & reconciliationem periclitantibus. quibus conformiter loquitur textus feudalis *lib. 2. tit. 21. de vasal. milit. qui arma bellicà deposuit, desiit*, inquit, *esse miles seculi, qui factus est miles Christi*: & consequenter (quando, atque vbi in feudis nondum receptum erat, vt militiæ officium expleretur per substitutum) *nec beneficium*, inquit, *pertinet ad eum, qui non debet gerere officium*: *& eod. lib. tit. 26. §. qui clericus*, inquit, *efficitur, aut votum religionis assumit, hoc ipso feudum amittit.* & consonat titulus 30. §. *ex hoc.* vbi feudum per clericatum amittitur, neque redditur ad seculum regresso. & rursum *tit.* 36. & quoniam contrariorum eadem est disciplina, non minus dicendum est clericum transeuntem ad militiam armatam eo ipso beneficium ecclesiasticum amittere. quod suadent quæ ex Gratiano mox citauimus, & c. beneficium *de regularibus in 6.* vt solâ status regularis professione etiam ecclesiasticum beneficium amittatur. *vide Azor. inst. mor. p. 2. l. 7. c. 15. q. 1.* quamquam hic etsi sententiâ opus foret, quoad fructus durante armatâ militiâ collectos, omninò dicendum sit facilè huiusmodi militi clericatus desertori actionē dandam non esse, vel à Iudice audiendum. non enim simul & armatæ & clericalis militiæ stipendia quis potest mereri, stante simul professionũ, officiorum, & exercitiorum contrarietate.

Vt illud vi occupans.

Vt omittamus vim reo factam, decimas per vim oblatas, prata, terrasque inuasas; ideoque sicut in secularibus etiam dominus, rem suam vi occupans, amittit; *l. si quis in tantam. C. unde vi*, ita & in spiritualibus decretum esse, vt beneficium, etsi ritè collatum per vim occupans, illud perdat. *c. eum qui. 23. de præb. in 6.*

Quin, vt benignius actorem tractemus, tamē audiendus non est, nisi reo spoliato antè omnia restituto. *tot. tit. X. de rest. spol.* quæ exceptio etiam post annum competit, vt quæ agenti temporalia, excipienti sint perpetua. sed neque illius tituli beneficium, vt interdictorum, annuum est; neque c. redintegranda, 3. q. 1. sed ad annos 30. durare creditur.

Et spoliatus etiam post annum restituitur.

Sed omissis personalibus vitiis, ad rem transeamus. quæstio huius causæ fundamentalis est; pluralitas an identitas hic sit capellaniæ, quis eam probare teneatur, & an sit probata?

Identitas aut pluralitas beneficij an præsumatur, an probanda sit, & à quo?

Et rectè traditum est nec præsumi identitatem nec pluralitatem: sed eum, qui in alterutra intentionē suam fundat, eam teneri probare. *Mascard. de probat. verb. identitas rerum concl. 874. Tuschus verb. identitas concl. 2. n. 4. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præs. 19. n. 1. 25. & seq. qui plures authores eam in rem citant, idem Tusch. verb. pluralitas. concl. 368. n. 17.* manet ergo regula *ex lege 2. D. de probat.* vt ei incumbat probatio, qui dicit, non qui negat. eaque talis requiritur, vt contrariis iudiciis, præsumptionibusq; non eneruetur, vel res maneat aliquatenus in incerto. siquidē rei incertitudo semper impedit condemnationem. *l. idē Pomponius 5. §. fin. D. de rei vindicat.* & quamuis iterum iuris Interpretes per indicia & coniecturas, famam, vulgi opinionem, & in antiquis per semiplenas probationes, admittant censeri probatam identitatem, vel pluralitatem, quando vsus fauet; non tamen, quando contraria est possessio, aliter ea interuerti potest, quàm plenâ probatione: *Mascard. concl. 393. n. 12.* præsertim si longissimi temporis priuilegio sit munita. *c. ex literis. §. quod si ambarum. X. de probat.* quia etiamsi res eius non sit qui possidet, si modo actor non potuerit suam esse probare, remanet in suo loco possessio. propter quam causam, cùm obscura sint vtriusque iura, contra petitorem iudicari solet. *§. retinendæ. instit. de interdict.* id est commodum possessionis. porrò pro pos-

possessore est habendus, cuius antiquior est possessio, vt hic est reipræsertim cùm possessio via facti, vt supra, est interuersa, & pro spolij restitutione etiam agitur, vt hic. Accedit alter fauor reorum, qui eis, cùm iura partium sunt obscura, potius defertur, quàm actoribus. *c. cum sunt. de reg. iur. in* 6. quod etiam in finium quæstione sequitur Lucius III. *in d. c. ex literis*, *cum promptiora sint*, inquit, *iura ad absoluendum, quàm ad condemnandum.* in exceptione autem proposita de pluralitate capellaniarum supplicans factus est reus, rescribens excipiendo super pluralitate, & reconueniendo factus est actor: itaque plenè deberet pluralitatem probare, antequã posset fieri in reconuentione condemnatio, ex causa collationis tanquam vnius ex pluribus capellaniis actori factæ. quamuis etiam ea posita superesset quæstio, an plures huiusmodi capellaniæ vnitæ non sint, aut præsumantur eo ipso, quòd per longissimum tempus ab vno possessore omnes fuerint obtentæ.

Quoniam vbi per annos 40. beneficia, tanquam vna vel vnita, ab vno possessa fuerunt, habenda sunt pro vnis, aut vnitis. ideoq; S. Cong. *apud Zerol. verb. vnio.* §. 6. respondit in hæc verba; *duæ parochiæ, quæ per consuetudinem, quæ per* 40. *annos viguerit tanquam vnitæ, cum semper sine dispensatione collatæ fuerint, earum sic possessor nõ est molestandus.* & Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 80. vnionem, quando ecclesiæ sunt pauperes, & tempus diuturnum, præsumi asserit. Zerolæ decisionẽ etiam refert *Garcias de benef. p.* 12. *c.* 2. §. 3. *n.* 243. & quamquam cum Menoch. diuturnitatem temporis velit immemorialem, alij tamen quos citat, authores rectius 40. annorum statuunt. ea enim est ordinaria in ecclesiasticis, ac iusta præscriptio. nam quod ipse *n.* 233. *ex c.* 1. *de præscript. in* 6. ideo velit immemorialem, quia vnio fit contra iuris dispositionem, sanè non rectè: quia vt vnio & omnis alienatio ex lubitu tantùm est prohibita; sic ex necessitate, & iusta causa non tantùm permissa, sed etiã præcepta est aliquando: adeoque per cursum 40. annorum iusto casu ritè facta præsumetur. ideoq; idem Garcias *n.* 238. 239. *ac alibi eo capite passim.* vnionem tunc præsumi admittit per 40. annos, cùm facta est æquè principaliter, neutro beneficio extincto, seu accessoriè vnito: vt hic dicendum foret; si vna non sit capellania, vnitas esse vtrasq; æquè principaliter, omninò neutram præcellere.

At verò eò minus hic dubitandum est; quòd non constet plures olim fuisse capellanias, sed dubitatur an plures tantùm fuerint fundationes, seu augmentationes, & sic de statu beneficij, & origine quæstio est: quo in genere decisum est; beneficium esse habendum pro tali, qualiter vltimo per 40. annos habitum fuit, & ab vno vel pluribus pacificè gubernatum. *c. cum de beneficio. de præb. in* 6.

De immunitate ecclesiastica personarum & rerum.

CONSVLTATIO I.

TRiplex est immunitas ecclesiastica; prima templorum, 2. personarum, 3. rerum. de ea, quæ ad templa pertinet, vltimò edita est constitutio Greg. XIIII. ad quam scripsit insignem Cõmentarium Gambacurta, & post illum Antoninus Diana *p.* 1. *tract. de immunitate ecclesiarum* plerasque, quæ circa illam moueri possunt, quæstiones resoluit. De personarum immunitate idem Diana dedit tractatum secundum *p.* 1. qui simul & de rerum immunitate multa tradit: sed & idem præstitit *p.* 3. *tract.* 1. *& Martha tract. de iurisdictione per plura volumina.* atque hæc personarum, rerumque tractatio hoc in genere ferè permixta est. De templorum immunitate alibi diximus: de personis nunc & rebus, quod ad onera pertinet;

tinet paucis videndum est. Exemptionem personarum vel iuris diuini esse, vel proximè inde defluere alibi diximus, *& probant latius authores quos citat Diana d. tract. 2. p. 1. resol. 1.* illa facit vt à potestate seculari indici etiam eis nō possint aliqua onera personalia. natura enim ratioque exigit, vt nemo quid statuat, nisi in subditum. & hæc quidem exemptio à potestate seculari non magnam patitur controuersiam quoad potestates inferiores: *ex Auth. Frederici, item nulla cōmunitas. C. de sacrosanct. eccles.* sed de potestate supremorum Principū, ac Regum, si iuris diuini non sit exemptio clericorum, non parum superest difficultatis. quippe, si exemptio procedat etiam ex priuilegio Principum, ea quæ intrinseca sunt maiestati, negant politici abdicari à Principe posse. *vide Tuschum verb. Imperator iura imperij alienare non potest n. 30. & seqq.* & sanè quâcumque generali concessione supremitas ipsa remissa non censetur. *qua de re diximus in Iudice lib. 4.* vnde & factum, vt a legibus ciuilibus præsertim authenticis, tam multa sint decreta circa personas, & res clericorum. quin etiam vsus multorum Regum ac supremorum Principum obtinuerit, vt in tributis, vectigalibus, atque indictionibus clerum, eiusque bona nonnunquam attingant. vt v. g. dum onera rebus aut personis propter res, generatim indicunt, & generali locutione clerum comprehendunt, imo exprimunt neminē fore exemptum, non clericum, non nobilem, non lateralem Principis aulicum. quod vt vt sit, seu accipi possit; circa bona tamen, vt à potestate Principis supremi nō facilè sint omnimodo exempta, pronius recipitur: ob causam c. si tributum. 11. *q. 1. c. conuenior. 23. q. 8.* & quamquam c. non minus. *c. aduersus. X. de immunit. c. clericus eod. in 6.* consuli summum Pontificem in oneribus imponēdis decernant; idq; fieri oportere aliquādo Cancellario Franciæ responderit Curia Parisiensis, *vt est apud Papon. ar. l. 5. tit. 11. ar. 11.* non tamē id ita semper vsurpatur. & Faber *Cod. sui. lib. 9. tit. 29. defin. 26.* repentinis necessitatibus imputat, vt sæpè id fieri non possit. *nec rursus*, inquit, *Princeps ferè vllus est, qui non in suo territorio eam sibi potestatem & authoritatem longâ siue consuetudine, siue præscriptione acquisierit, vt de his omnibus* (de causis agit & subsidiis, quibus clerus, eiusúe bona teneantur, quarum iudicium licentiamque imponendi, & canones Pontifici reseruant) *cognitio sit ipsius Principis.* eaque ferè inter cæteras causa est, cur Bullam Cœnæ non publicari aut recipi tam multis locis videamus: dum illa §. 18. personis ecclesiasticis, & earum, atque ecclesiarum bonis aut fructibus absque Pontificis expressa licentia directè vel indirectè onera vlla imponi vetat à quoquā, etiamsi imperiali aut regali præfulgeat dignitate. sed & lex placet *C. de sacrosanct. eccles.* vetat, ne ecclesiæ prædia *sordidorum munerum fæce vexentur, nil extraordinarium ab hinc superindictumúe flagitetur, nulla translationum solicitudo signetur, nihil præter canonicam illationem, & quàm aduentitiæ necessitatis sarcina repentina poposcerit eius functionibus, asscribatur,* vbi præter veterem canonem, atque ordinarium tributum excipit, quod ex repentina necessitate imponi potest, tributum: authoritate vtique Principum. vt etiam lex *neminem ibidem* angarias, & parangarias, & claustra præstare vult etiam ecclesiæ possessiones, cùm profectioni imperatoriæ fuerint necessariæ. quas tamen angarias seu parangarias iterum clericis remittit, & extraordinariorum munerū necessitatem *lex 2. & l. 32. §. priuilegiis*, & nouarum collationum *l. 1. C. de epis. & cler.* & personalium munerum quorumcumque ordinum clericos expertes esse præcipit lex *presbyteros ibid.*

Propter exemptionem personarū ecclesiasticarum non possunt laicis onera imponere inferiores citra dubiū, sed quid de supremis Principibus?

Itaque onera personalia, vt etiam sunt angariæ, & parangariæ, quæ etiam solent, præter præstationem operæ

operæ, coniunctam habere aliquam impensam, *vt in d. l. neminem: Spigel. in lexico in V. angaria.* hodie quidem in clericis cessant: realia olim rebus imposita quasi per modum hypothecæ, cum rebus in ecclesias transierunt; ex ratione tituli *C. sine censu, aut reliquis fundum comparari non posse*: tametsi Diana *p. 3. tract. 1. res. 17.* à communi, & se ipso dissenserit. quin etiam onera realia, quæ ex rei natura videntur nasci, iustè transeunt in quemcumque possessorem, qualicumque priuilegio munitum: v. g. viarum reparatio, quæ fundis vicinis incumbit, & aggerum, litorumque aduersùs impetum fluminum, aut maris inundationem, omnibus fundis inesse videtur, qui aquis opprimi possunt, aut oppressi volunt liberari. quippe secundùm naturam est commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda. *l. 2. D. de reg. iur. c. qui sentit onus, sentire debet & commodum, & econtra eod. in 6.* adeò vt Imperatores nec suas possessiones, nec ecclesiasticas ab huiusmodi oneribus immunes esse voluerint. *l. ad instructiones. C. de sacrosanct. eccles. edictum Caroli V. de reparandis aggeribus datum* 23. *Maij.* 1531. *quod habetur vol. 1. edict. l. 2. r. 2.* tametsi enim Diana *& authores, quos citat d. p. 1. tract. 2. & tractatu de parlamentis resol. 22. t. 2. r. 25.* contendant huiusmodi legem esse correctam per d. Auth. *item nulla communitas. d. c. non minus. d. c. aduersùs d. articulum* 18. *d. bulla cœna*, tamen id sanè à vero abest. omnia enim illa iuris loca agunt de oneribus per potestates imponendis: at hæc innata rebus, atque intrinseca sunt: quamquam executricem magistratus manum requirant: qui non tam noua onera imponere, quàm innata, &, quæ necessitas parturiit, exequi videtur. & consequenter vt à pedagiis & guidagiis clericos eximit c. quamquã *de censib. in 6.* nõ est illud intelligendum de ea pecunia, quæ à personis, iumentis, nauigiis, vehiculis exigitur in causã necessariam reparandarũ viarum ac pontiũ, dũ nec in alios vsus impenditur, à qua nõ oportet excusari clericum, nobilem, Principem, cuius in commodum ea impensa cedit: sed cùm huiusmodi onera iure quodam dominico, & in vsum domini exiguntur, tunc nouæ pedagiorum exactiones prohibentur *in c. innouamus. X. de censib.* sine Regum & Principum assensu. sic Pontifex *in c. super. X. de verbor. signif.* interpretatur pedagia & guidagia interdicta, *quæ*, inquit, *non apparent Imperatorum vel Regum vel Lateranensis Concilij largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine, cuius non exstet memoria, introducta.* largitione inquit Pontifex: liberalitatem ergo significat, & beneficium gratuitum; non verò quod exigitur propter solam impensam viis & pontibus necessariam, quæ fundis inhæret, & vtentibus agnascitur; ita vt huiusmodi impensæ complectantur omnes etiam priuilegiarios: alia porrò pedagia & guidagia, quamuis iure permissa, non complectantur clericos. *per d. c. quamquam.*

Realia onera rebus imposita vt ad ecclesiam transeant?

Ecclesia sustinet onera, quæ rebus naturâ insunt.

Quid de pedagiis?

Quod autem attinet ad exemplum Dianæ *quod d. resol. 22. citat ex Martha de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 1. in fin.* quod ad reparationem aggerum Arni fluminis clerus Pisanus à Clemente VIII. tantùm fuerit in subsidium condemnatus, non sufficientibus facultatibus laicorum, est dicendum non exemplis, sed legibus esse iudicandum: nam præterquam quòd Martha refert huiusmodi discussionẽ laicorũ non esse seruatam, fieri potest vt id non acciderit propter laicorũ impotentiam, quam dicit notoriam, sed quòd impensæ fundis non fuerint necessariæ, sed voluntariæ ac pro parte voluptuariæ, ad ornatiorem fluminis ductum, aut vrbis decorum: qualis impensa fundis flumini adiacentibus non est intrinseca: voluptuariæ autem, seu quæ ad oppidi splendorem faciant, ad ecclesiasticas facultates non ita æquum est porrigi,

De ripis fluminũ restaurandis.

vt ad opes ciuium: quorum impar causa est, quosque primario ciuitatis decora respiciunt, clericos vix secundario. in voluntariis autem oneribus indicendis omnes priùs conuenire oportet, & consentire, eo modo saltem, quo corpora politica consentire censentur, alioquin non vocati non consentientes clerici obligari non possunt. *Griuel. decis.* 11. *n.* 26. 27. 28. 29. 30. *decis.* 69. *n.* 10. 11. 12. Quare clericos constat à personalibus oneribus liberos esse, quamuis non à patrimonialibus illis quę rebus insunt, aut imposita perpetuò fuerunt antequam in ecclesiã transirent: sed & ab illis quæ inferiores potestates volũt imponere, *per d. Auth. item nulla* & titulum *C. noua vectigalia imponi non posse*, sed neque Reges aut supremi Principes pro lubitu, sed necessitate, *d. l. placet.* imponendi facultatem seruant, tametsi nec hanc æquè canones. & per leges quidem à patrimonialibus oneribus neque primipilaris, neque veteranus, aut miles, aliusúe qui priuilegio aliquo subnixus, nec Pontifex excusatur. *l.* 18. §. *ab huiusmodi. D. de muner.*

Quapropter frequentissima est controuersia cuiusmodi sint onera, quæ passim irrogantur; personalia, realia, an mixta: vt subtiliter & latè disputatum est inter clerum, nobilitatem, ac parlamentum Comitatus Prouinciæ, aduersùs Statũ popularem. *apud Paponẽ d. t.* 11. *ar.* 39. vbi notæ personalium, realium, mixtorumque onerum in omnem partem discutiuntur, quoad taxam focorum, iuxta quam in Prouincia onera imponuntur ab anno 1471. quo census, adæratio, & peræquatio facta est. quemadmodum & apud Brabantos anno 1541. focorum iugerumque numeratione factâ, cuique Prælato, oppido, ac pago sua taxa ex Ordinum assensu scripta est. quæ, quoniam apud nos etiamnum viget, discussionem hic aliquam paulò ampliorem permittit.

Precariis Brabanticis.

Imprimis Prælati roganti Principi annuerunt certam summam cum cæteris patriæ Ordinibus, illamque inter se partiti sunt, postulatâ exactionis futuræ formâ, eaque à Principe concessa, seu præscriptâ. vbi more ergo gentis nõn est via, & potestate regiâ facta indictio, sed consentientibus Ordinibus Precaria imposita, atque in singulos distributa, quam porrò ipsi suis quique locis inter suos partirentur. quapropter formam illam extra suorum sphæram excedere non possunt: ita vt alios, aut aliter quosquam grauare nequeant. quare decisum est per Concilium Brabantiæ inter Capitulum & municipium *de Gheele* 2. *Decemb.* 1606. priuatis municipij oneribus, seu collectis Capitulum, eiusúe bona neque quoad proprietatem, neque quoad culturam Capituli propriam, subiici potuisse.

Illis clerus per pagos, aut vrbes grauari nequit, extra formam à Statibus, à Principe impetratã.

Habet porrò illa Precaria quoad exactionem adiunctam authoritatem Principis, vt spectet ad sarcinam repentinam aduentitiæ necessitatis, ab immunitate ecclesiastica exceptam *in d. l. placet.* omnesque comprehendat, quos patrimonialia onera contingere possunt, exceptis ecclesiarum bonis ritè à Principibus amortizatis, aut per 70. annos cũ immunitate possessis. quæ exceptio in reliquis firmat regulam. quare istiusmodi Precariæ indictio expressè *ar.* 7. onerat bona ecclesiasticorum patrimonialia, & sibi non ecclesiis acquisita, vt contribuant ad ratam aliorum incolarum, vbi degunt in Brabantia. 2. eidem Precariæ subiiciuntur bona ecclesiasticis personis intra, aut extra Brabantiam residentibus, intuitu ecclesiæ competentia, siue pro nouis fundationibus, siue aliàs empta, aut acquisita, soluendæ vbi bona sunt sita. Ad quem modum *ar.* 11. reditus hypothecati contribuunt in loco situs hypothecæ, *ar.* 12. omnes exteri ratione bonorum, quæ habent in Brabantia itidem in loco situs: incolæ autem Brabantiæ *ar.* 6. ex omnibus bonis in Brabantia sitis in loco domi-

Quæ illarũ forma.

micilij sui, quibus ratione patrimonij *ar. 7.* vt dictum est, assimilantur clerici; vt soluant in loco domicilij; vt onerum huiusmodi exactio valde difformiter fuerit permixta, cùm in his videantur personalia, in illis realia; sed vsus pœnè per Brabantiã vbique nunc obtinuit, vt foris pro modo iugerũ tanquam realia exigãtur: vrbes, & municipia vrbium priuilegio nixa, diuersimodè quotã suã corrogent: plerũque ex assisiis, & vectigalibus in cibũ, ac potũ impositis.

Patrimoniũ clericorum grauatur, an iure?

Igitur quod attinet ad patrimonium clericorũ, ad contributionem vocatur; neque hic immunitatem habet: tametsi ex conditione personæ mutari aliàs soleat cõditio bonorum. *l. per curatorem* 90. §. 1. *D. de acquir. hæred. l. vlt. C. de inoff. testam.* & bulla cœnæ *ar.* 18. collectis grauari vetet personas Ecclesiasticas, atque earum (personarum, adeoque eis propria) & ecclesiarum bona. & Diana *tract. 2. de immunit. resolut.* 39. *cum citatis ibidem* iure negat grauari posse patrimonialia. & *resol.* 42. nec alia quibuscumque titulis acquisita. quamuis ibidem fateatur in regno Neapolitano consuetudinẽ esse contrariam. quam tamen sine priuilegio Pontificio nõ admittit, nisi quoad bona quæ cum onere gabellæ ante impositæ, perpetuæ, & inuariabilis ad ecclesiam transierunt. sed neque apud nos bulla cœnæ huiusmodi Precariæ instructionem, aut consuetudinem perfregit, quæ ad collectas vocat propria clericorum bona.

Bona ecclesiæ recens quæsita.

Grauioris considerationis est, quòd neque bona ecclesiæ data, legata, empta, seu quouis titulo quæsita à Precaria eximantur, nisi à Principe fuerint amortizata, aut per annos 70. cum immunitate possessa. sed vetus est huiusmodi quæstio. damnata statuta *in d. Auth. item nulla* à Frederico Imperatore generaliter, quæ quoquo modo libertatem ecclesiasticam læderent: & specialiter ab Alexandro IV. Martino V. Pontificibus, & Carolo IV. Imperatore ea, quibus vetantur in ecclesiã bona immobilia transferri. *diximus in Iur. Pont. non. anal. de for. compet. n.* 18. *de immunit. eccles. n.* 4. de qua re videri etiam potest Diana *ab eoq. citati tract. 2. resol.* 57. 63. 103. *p.* 3. *tract.* 1. *r.* 14. inde tamen pleraque processerunt, *vt ibidem diximus*, quod antiquitus solis nobilibus immobilia seruarentur, vt militaria & feudalia seruitia reipublicæ melius præstarent: & ecclesiastici dum per se militare non possent, & pecuniam soluere subterfugerent, politici corporis nerui inciderentur. quare veteres quasdam facultates ecclesiis concessas vidi, eâ lege vt bona in ecclesiã transferenda taxabilia manerent, qualiter antea fuissent; quâ acquirendi facultate non facta à Principibus, æstimarunt illi, & cogi posse ecclesiam vt bona è manu mittat, vel, si benignius agatur, vt realia onera non secus ac seculares ferat, ideoque secundùm leges ciuiles ad indicta cõmuniter rebus onera, etiam ecclesiarum possessiones obligari: præsertim si cõmunis necessitas & vtilitas cleri versetur, vt populi: *vt apud Papon. d. t.* 11. *ar.* 15. 16. 17. 18. 19. totaque dissertatione illa ampla *quæ præmittitur ar.* 39. Quinimo procurator Fiscalis apud Papon. *vbi supra ar.* 39. non ad exemptionẽ proficere amortizationem contendit, sed tantùm ad retentionem; tametsi Curia deciderit bona ritè amortizata exempta ab oneribus esse habenda. quapropter & hic effectum illum tribuit instructio; vt amortizata libera sint, aut cum immunitate possessa per annos 70. idq; non tantùm quoad proprietatem, sed & vsumfructũ, quando clerici huiusmodi bona suis expẽsis colunt. vt iudicauit Curia Gratianop. *Papon. arrest. lib.* 5. *t.* 11. *ar.* 21. & Brabantiæ sæpius inter *Municipiũ de Helmont & Abbatissam de Bynderen* 29. *Nou.* 1614. *Abbatẽ Auerbodiensẽ & Postulanũ contra municipiũ de Balem* 9. *Iulij* 1636. *Pastorẽ vã Esch contra cõmunitatẽ ibidẽ* 24. *Nou.* 1636. *Capitulũ & municipium de Gheele* 2. *Dec.* 1606.

Amortizata sunt exempta.

Etiã quoad culturam, si clerici eam ipsi faciant.

Ii Onera

Causa onerum nunc ferè hic religionis, & regionis defensio, vt clerum tangat, & ab eo feratur.

Onera quæ hodie apud nos frequentantur maximè indicuntur ob necessitatē belli, quod aduersùs hæreticos Deo Regique rebelles, per dodrantem seculi nunc geritur. ea causa clero populoq; communis est. ei sustinendæ communicant vtrique humeros. ex Ordinum assensu in id quod rebus in cibum ac potum necessariis imponitur, clerus cōtribuit vt populus. vt traditur ab iis, quos citat Christin. *vol.* 1. *d.* 229. *n.* 16. quamquam Diana nec ex causa belli *d. tract.* 2. *res.* 78. nec ex modo *res.* 82. eam collectam quâ vel tacitè & indirectè grauetur clerus admittat: & si iustè grauari laicos statuat: *tr.* 3. *r.* 3. *p.* 1. & faueat lex *fin. & tot. tit. de quib. mun. nem. lic. C. lib.* 10. & quod rebus immobilibus authoritate Principis indicitur, ęquè clerus persoluit, vt quod intra paucos annos sæpius à focis & caminis fuit exactum, nemine quantumuis priuilegiato, excepto: vtique ex Ordinū assensu, qui rempublicā quidē repræsentant; etsi nō omnē clerum: sed singulares hic conueniant quidā Prælati regulares dumtaxat ante nouorum hic Episcopatuum erectiones. quare & idem Diana *d. t.* 2. *r.* 40. in communi necessitate, quæ singulos tangit, vt pestis, communem collectam consentiente clero admittit: in eaque nec opus ait authoritate Romana, quia canones, qui eam exigunt, loquantur de causa publica, non singulorum etiam priuata.

Precariæ veteres pro realibus habentur, ita vt bona amortizata & coloni sint ab iis immunes.

Cæterùm veteres illæ Precariæ, quæ hodie regiæ appellātur, institutæ ad annuos reditus luendos, quorum sors aliquando Regi in publicā necessitatē data est, reales esse creduntur, per focos & iugera olim distributæ: vt & illæ quæ ad illarū formam ab Ordinibus corrogantur. adeoque ab illis, nisi in recentibus aliter sit expressū, excepta sunt bona amortizata non tantùm, sed & ipsi coloni taliū bonorū. vt 9. *Iulij* 1636. est pro Abbate Auerbodiensi & Postulanensi contra municipiū de Balem iudicatum. vbi & onera Statuū Brabantiæ realia vocantur, seu quæ pro realibus habeantur. Prælatis quidem suam semper quotam ex suo assensu separatim ab vrbibus ac pagis soluentibus.

Quam cùm & pagi quilibet conficere debeant, permittuntur res pro oneribus realibus taxare: extra illa non possunt illorum bona grauare, qui ibidem domiciliū non habent: vt, *idem Concilium Brabantiæ declarauit pro Anna Coninckx contra collectores de magno Sundert* 16. *Iunij* 1574. *& Senatus Burgundiæ apud Grivel. decis.* 11.

Munus recipiendi militē reale quoad hospitium domus, expensæ à locorū incolis con bonorum proprietariis luendæ.

Quæ sententiæ latæ sunt ob hospitia & expensas militum, cùm hi collectores ob illas super fundis, & reditibus hypothecatis illarum restauratione partiti essent. quod magis ideò notabile est, quod munus hospitis, seu militis in domo recipiendi, non personæ, sed patrimonij onus sit. *l.* 3. §. *munus. D. de munerib.* vtique quoad hospitium, non expensas oneraue extraordinaria. *Grivel. vbi sup. n.* 12.

Ideoque nō à clericis vel vt proprietariis vel vt incolis.

Ideoque cum clerici à muneribus personalibus liberi sint, *d. l. presbyteros. C. de sacrosanct. eccles. c. generaliter* 16. *q.* 1. ac nouis collationibus, *l.* 1. *C. de sacrosanct. eccles.* vacationeque huiusmodi munerum gaudeant; subiungit, quod neque hospitem, id est militem, *vt vbi gloss. & DD. & ex legibus infrà citandis plus satis liquet*, susciperent.

Cæterum patrimonialia onera quædam possessoribus indicuntur siue municipes sint, & incolæ, siue non sint; quædam non nisi sint incolæ, seu municipes. *l. rescripto.* §. *nā quædam*, quædā talia sunt, vt neque ætas excuset, neque alia prærogatiua. §. *munera ibidem*, sic munus militis recipiendi omnes contingit: *l. vlt.* §. *vlt. & penult. l. sunt munera. D. de vacat.* paucis ibi exceptis, & *in d. l.* 1. clericis, *& in l.* 9. *&* 10. *C. de met. l.* 12. quibusdā sublimibus personis. *adeo*, inquit, *d. l.* 10. *vt nemo vel ex sacro rescripto vel ex diuina annotatione, seu pragmatica sanctione cōtra hanc legem*

Numerus domorum & militum per vices æquandus. *legem vti possit excusationis auxilio.* Vnde, si domorum in ciuitate numerus militum numerum excedat, *per vices*, inquit, *l.* 3. §. *cura. D. de munerib. ab omnibus quos id munus contingit suscipi oporteat.* & quidem, si miles illustris sit, pars dimidia domus; alioquin tertia tantùm est præbenda. *l.2.C.de metat. lib.* 12. vt prædiorum sanè vrbanorum, domorum, seu habitationum, non agrorum munus hoc sit; neque hos ob illorum causam onerare oporteat.

Quoad hospitalitatem: Enimuero *solam*, inquit *l.* 5. *C. de metat. hospitalitatem sub hac obseruatione concedimus, vt nihil ab hospite, quod vel hominum vel animalium pastui necessarium creditur, postuletur;* & infra *in tantum*, inquit, *inhiberi sceleratum morem iubemus, vt ipsis quoque præbentibus impunitum esse non patiamur, si quid sponte contra præceptum nostrum probati fuerint obtulisse.* vnde & subiectus est titulus *de salgamo hospitibus non præbendo:* quo omne genus exactionis militibus interdicitur, vt nec culcitræ, lignum, oleum, *l.* 1. *ibid.* nec cænaticorum nomine recipi quicquam possit: *l.3.C. de erogat. milit. annon. lib.*12. nam annonariæ species, *l.*4. fœnum *l.*8. cæteraque omnia necessaria præbenda eis sunt ex publico. *tot.tit.ibid.& Auth.*130.*de transf.milit.* qualia etiam multa constitutionibus Principum nostrorum decreta sunt. *quas enarrauimus in Notitia Iur. Belg.tit. de re militari.*

Non quoad expensas, & concussiones. At vero nec publica illa annonæ militaris cura, nec militum disciplina ita hodie seruatur, quin non tantùm libra carnis in diem, & sesqui libra panis, atque vnum poculum cereuisiæ, quod singulis *ex edicto* 22. *Febr.*1582. 25. *Ian.* 1593. in transitu tribui decretum est, non sufficiat; sed enormes fiant concussiones: earumque redimendarũ causa magnæ pecuniarum summæ erogentur: quæ postea vel per symbola personarum, vel per collectas rebus, atque agris impositas distribuantur: & si focis non agris imponantur, æquum videri possit, quoad ipsum munus hospitij, vt tertiam partem pensionis domus considerat *lex* 9. *C. de metat. lib.* 12. dum per omnes sic præstaretur, quod per vices præstari vult ab omnibus quos contingit, *d.* §. *cura:* quoad verò impensam carnis, panis, & cereuisiæ, edicta non dominos hospitiorum onerant, sed incolas, seu rusticos. *nominatim edictum* 25. *Ian.* 1623. 27. *Maij* 1596. quoad vlterius excussa, & extorta vis maior est, casus & fortuna: quam ferre debet is, in quem incubuerit, ea à nullo præstatur. *l.contractus.* §. *animal. D. de reg. iur. l.* 1. §. *quod si satis. D. de magistrat. conueniend. l. ea quidem* 1. *C. commodati. l. quæ fortuitis. C. de pignorat. act. l. damnum. C. locati. Del Rio late ad d.l. contractus.* §. *animalium. & specialiter in verb. tumultus.* quâ consideratione hæc solent respectu exterorum vocari personalia, vt rebus eorum imponi nequeant, sed tantùm incolis: quorum corpus politicum tanquam persona vna hic consideretur. quo modo loquendi plerumq; vsum est Concilium Brabantiæ in sententiis supra citatis, dum de expensis militum statuit. solent ad vitanda maiora incommoda in pagis huiusmodi concussionum onera partiri, ex eoque oriri inter incolas & exteros, dominos & colonos, domorum & agrorum possessores controuersiæ quam plures.

Quod attinet ad clericos, causa illorum expedita est *per d. l.* 1. *C. de epis. & cler.* quomodo & Pius V. *constitut. quam refert P. Matthæus in septimo decretal. lib.3. tit.16. c.* 1. *&* 2. decreuit, vt pia loca ab hospitiis militum libera essent: & *in c. præterea de Iure patronat.* præcipitur, ne quis exigat ab ecclesiis iuris patronatus *fodrum, albergaria, regium.* fodrum interpretatur Boëtius Epo *heroic. quæstion. de regal. n.* 24. & 25. papula equorum; Albergaria, hospitium: vtrumque ex Germanica voce *foeder & herberghen.* regium Clericis vtrique exempti.

autem glossa *in verb. regium, quod Regi*, inquit, *debetur, siue tributum Regi debitum*. 11. *q.* 1. *c. si tributum & 23. q.* 8. *c. conuenior.* fortè propius de aliis militaribus expensis, v. g. angariis & parangariis quasi regio iure aut more exactis, rectè quis hic intellexerit, ob duo vocabula militaria, quibus coniungitur.

Quare rectè traditur à Fabro *Codicis sui lib.* 9. *defin.* 26. *Choppin. de sacra polit. eccles. l.* 3. *t.* 2. *n.* 3. pia loca ab hospitiis militum libera esse debere, vbi & refert idem constitutionibus Gallicis esse cautum, & senatusconsultis esse firmatum : *dempto*, inquit, *eo casu, si obsidione cincta mœnia proponerentur. vel summum aliud patriæ periculum impenderet.*

Nisi in vltima necessitate.

In clericorum domiciliis.

Nec hæc difficultatem iure patiuntur in ipsis clericorum domiciliis: de quibus generatim Cōstantinus scripsit *in d. l.* 1. quòd hospites milites non susciperent: & de familia illorum etiam alibi habita rectè accipitur, dum eadem lex 1. etiam illorum mancipia eximit, & *l.* 2. *C. eod.* ita immunitatem concedit, *vt omnibus*, inquit, *clericus huiusmodi prærogatiua succurrat, vt & coniugia clericorum, ac liberi, eorum quoque ministeria* (nota) *immunes semper ab huiusmodi oneribus perseuerent.* & consonat c. ecclesiarum *seruos.* 12. *q.* 2. *& c. generaliter, §. nonarum* 16. *q.* 1. quamuis sublimes etiam personæ non omnes domos suas, sed vnam vix, aut alteram immunem habeant. *l.* 10. *C. de metat. l.* 12.

Et domibus eorū sumptu inhabitatis.

An & à colonis? vt hi sint immunes?

An vero coloni, inquilini, conductores, qui non nomine, expensa, & periculo clericorum habitant, coluntúe, sed suo; eandem prærogatiuam possint obtendere; non parum controuertitur : & cùm his in locis pridem cessauerint personarum seruitutes, coloni ferè venerunt in ministeriorum, seu mancipiorum locum; & æquiparantur serui fiscales, & coloni, & fisci priuilegiis gaudent : *leg.* 5. 6. 7. *vlt. C. vbi caus. fiscal. l. viros C. de comit. consist. l.* 12. *l. in sacris la* 3. *C. de prox. sac. scrin. l.* 12. & validum est argumentum à fisco ad ecclesiam. *Euerard. in loc. legal. à fis. c. ad eccles.*

Sed & Pius V. in mendicantibus disertè statuit, *vt apud P. Mattheum d. c.* 2. vt ab hospitiis militum aliisque omninò oneribus libera essent monasteria illorum, ac prædia, eorumque coloni: cæteros priori iuri reliquit. Barbosa autem *in Collect. DD. ad Conc. Trid. s.* 25. *c.* 20. *n.* 3. in milite non recipiendo *n.* 10. in gabellis non soluendis etiam de parte coloni decisum à S. Congreg. refert pro immunitate colonorum. & sanè de partiariis, vt domus, agri, aut fructuum pars, quæ clericis manet, libertate eorum gaudeat, ratio liquida esse videtur : cùm res ecclesiæ, earumque fructus grauari vetentur per canones, quos supra citauimus, *& nominatim articulum* 18. *Bullæ cœnæ*, & ita sentit *post Panormitanū aliosq; recentiores* Diana *p.* 3. *t.* 1. *resol.* 19. quæ ratio eadem facit, vt fructus pendentes, rei quamuis elocatæ, quod fundi pars esse censeantur *l. fruct. pendent. D. de rei vendicat.* grauari non possint, vt ibidem pro Melitensibus iudicatum refert Diana.

Sed cùm à fundo separati, & in horrea sunt auecti, pars, quæ clericis cessit, immunis vt sit ea ratio facit; at quæ colono; cùm iam in eius dominium transierit; ita ipsa grauari potest, sicut & ille in loco domicilij per capitationē, pro modo facultatum, quas vndecumque habet. *per ea quæ habet Papon. ar. l.* 5. *t.* 1. *ar.* 2: *Faber in Cod. sui lib.* 9. *t.* 29. *d.* 2. 9. 10. 11. 14.

Dum grauantur ad ratam terræ cultura?

Cæterùm quatenus habitat, quatenus colit, pro quantitate iugerum, quæ exercet, vt collectari possit, non eandem causam habet: quippe sapit hoc aliquam realitatem, & onus rei, seu si mauis personæ, sed saltem ad mensurā, considerationemq; rei impositum, vnde & grauamen propius

pius redundat in ecclesiam, quam si quisque, non vt colonus, sed vt incola, pro modo facultatum, colle&ctetur. prædia enim minoris elocantur; & videtur vsus, aut fructus rei, quæ pars dominij est, *l. 4. D. de vsufruct.* per latus coloni figi, atque grauari. cùm tamē bona ecclesiastica omni sui parte debeant esse libera: *c. quamquam de censib. in 6. c. 4. & 7. X. de immunit.* directè vel indirectè grauari non possint: *c. vlt. ibid. c. vnic. de cler. coniugat. in 6. d. ar. 18. bullæ cœnæ*, & quandocumque per consequentiam onus afficit ecclesiam, colonus eximendus sit, etiam ex illorum sententia qui aliàs illum grauant. (vt fideiussori datur exceptio, quæ principali) *l. 1. §. exceptio. D. quar. rer. except. non dat.* saltem dum arbitrio boni viri nimium illud videri potest. *Menoch. de arbit. l. 2. cas. 561. n. 47. & 55.* qua de causa Concilium Brabantiæ iudicauit colonos decimarum, perinde ac decimas, à precariis esse exemptos: *pro monasterio S. Bernardi contra incolas de Westmal, Soersele 22. August.* 1598. & bonorum amortizatorum. *pro Abbate Auerbodiense & Postulense contra Balenses 9. Iulij 1636. vt infra.*

Denique semper, quando onus personale est, incolas tantùm afficit, & in loco domicilij tantùm soluitur. *l. vnic. C. de mulier. & in quo loco lib. 10. Tuscus & quos citat V. collecta concl. 447. 450. & V. onera person. concl. 125. & instructio precariarum Brabantiæ 1451. ar. 6.* idque pro modo facultatum: cuius ratio conditionem personæ sequitur, non possessionum, quæ patrimonij causam redolent: *d. l. 6. §. munera. D. de munerib.* earumúe culturæ, quæ ex obiecto & subiecto realitatem sapit. quod euidenter patet, quando exteri colunt extra locum domicilij, & fructus auehunt in horreum domicilij, & taxari prętenduntur in loco culturæ, vbi fructus pendent, aut in motu sunt ad auectionē; fieri enim potest vt conductor homo sit pauper, & ad ratam conducti prædij decuplum soluat eius, quod diues alius de suo succo viuens incola. sed & qui agros tantùm habent non domos, ad hospitia militaria non tenentur, adeoque nec agrorum coloni, qui eodem in loco domicilium habent, si ad mensuram iugerum ratio sit ineunda.

Ideoque pro huiusmodi militum non realibus hospitiis, sed personalibus expensis, & concussionibus, dum casum, qui quemque, in quem incidit, tantùm teneret, volunt in cōmune conferre, personas tantùm incolarum afficere possunt; idque ex æqualitate facultatū vndiq; expensa, non ad ratam iugerum fortè quæ colunt, quæ & inæqualitatem sæpè manifestā continet, & possessionum dominos nimiū respicit: inter quos, dum iuris est inæqualitas, iniqua videtur, quæ sic concipitur, oneris æqualitas.

Sed tamen, quia in Brabantia rarò solet taxa aliqua imponi secundùm integras facultates; æquum tamen erit in personalibus oneribus, quæ non tangunt proprietarios alibi agentes, vt proprietarij tamē ibidem domicilium fouentes ad ratam contribuant: vt, si & ipsimet fundum suum colant, æquum est contribuere assē, vbi soluunt coloni ecclesiastici, vel proprietarij alibi agentes semissem. eoq; nomine Abbates Auerbodiensis & Postulensis pro suis colonis impetrarunt suspensionem vnius semissis eius assis, quem Balenses incolæ in singula iugera pro expensis militum, & personalibus oneribus soluerent, ad quæ pro rata ferendæ coloni illorū erant condemnati per sententiam. *de qua plenius infra.*

Eaque collectandi ratio, vbi iam olim supra memoriam vsitata est, mutari non debet; vt quod personalibus symbolis colligi soleat, nunc ad mensuras rerum redigatur. quoniam ea, quæ memoriam superant, vim priuilegij, legitimi tituli, atque contractus, seu constituti habent. *l. hoc iure. §. si aquam versiculus* (Collectandi ratio iam olim vsitata vt non facile possit mutari.)

ductus. *D. de aqu. quotid. & aestiu. l. 1.* §. *fin. D. de aqua & aqua plu.* atqui in hac collectarum materia Concilium Brabantiæ iudicauit seruandos esse contractus, *inter Capitulum & municipium de Gheele 2. Decembr. 1606.* vt sanè contractus vt expressi, ita & taciti, ex immemoriali consuetudine præsumpti, ipsaque consuetudo, mutari, alterariúe non debeat, etiam in collectis. *l. si publicanus.* §. *in omnibus. l. locatio.* §. *earum rerum. D. de vectigal. & publican.* vnde & præscribi non modum tantùm sed & vectigalia iure traditum est. *c. super quibusdam.* §. *praeterea. X. de verbor. signif.* adeoque in collectis iudicandis reginam esse consuetudinem iudicio Curiæ feudalis & Concilij Brabantiæ assertam refert Christin. *d. dec. 229. n. 13. d. 269. n. 13.*

An ea sit præscriptibilis?

Cui rei nihil obstat, quod *ex Egidio Thomato adfertur tract. de munerib. patrimonialibus.* §. *exactis ecclesiasticis personis n. 26. 27. 28. 29. 30. 31. & passim:* quòd respectu munerum & præstationum patrimonialium non detur præscriptio: præsertim quòd quotidie nascantur, dum indicuntur, & non entis non potuerit esse præscriptio: cùm præscriptionū lex generalis sit, neque disertè collectæ excipiantur. vnde oportet, vt in illis regula obtineat. & ratio, quæ allegatur, inefficax est. alioquin omnes annuæ præstationes essent impræscriptibiles, cùm singulis annis nascantur. & in terminis præscribi indictiones, & super-indictiones, non tantùm præstandas ciuitatibus, & communitatibus, sed etiam Principi, saltem quæ non spectant ad recognitionem supremæ potestatis, rectè tradit Couar. *& quos allegat p. 2. in relect. c. possessor malafid.* §. *2. n. 9.*

Et in terminis collectarum, d. instructio ann. 1451. *ar. 8.* vsum, consuetudinem, præscriptionemúe admittit, eam saltem, quæ sit 70. annorum, vt ecclesiæ bona per tot annos, quasi tempus immemoriale, cum immunitate possessa, sint exempta à precariis, vt amortizata: & Lætus introitus Brabantiæ *ar. 57.* addicit prælatis obseruantiam consuetudinum, atque vsuum suorum.

Necessitas ab ecclesia cognoscenda.

Quòd denique adfertur clericos ipsos teneri; ac multò magis eorum colonos, quando vrgens est necessitas, aut vtilitas, talis quæ non minus clericos, quàm ciues respiciat: ne populus, vidua, & pupillus nimium grauetur: *Thomat. de munerib. pat.* §. *exactio munerum 2. n. 53. 56. 57. 59. 60.* §. *non obstat n. 1. 6. 7.* notandum quòd huiusmodi vocabula magnum examen requirant, inspectioné, & circumspectionem: *vt apud Fabrum C. lib. 9. de muner. patrimonial. tit. 29. def. 26.* & non ad ius, sed libertatem cleri, arbitriumque saltem vt boni viri id pertinet: *c. aduersus. X. de imminut. eccles. Gutier. pract. q. l. 1. q. 3. n. 6. & seqq.* &, propter imprudentiam quorundam in ea necessitate, & necessaria cleri subuentione iudicanda, decretum est, vt recursus fiat ad summū Pontificem: *ibid.* §. *propter.* cuius interest communibus vtilitatibus prouidere. id cum non satis obseruaretur, Bonifac. VIII. *in c. clericis eod. in 6.* laicis exigere, *vt d. c. aduersus.* clericis etiam soluere prohibuit: quod ibi adiectum nō erat, sub pœna excommunicationis. quamquam id temperatum sit, *per extrauag. Bened. XI. Quod olim, & Clem. vnic. eod.* de obligatione huiusmodi in subsidium, cùm laici non sufficiunt, cleri est diligenter cognoscere, an, & quando id sit. *Diana tract. 2. res. 133.*

Quomodo in futurū à collectis immunitas præscribatur?

Et quidem non entia per se non præscribuntur, sed præscriptio inficit matricem ne nasci possint: ætas nimia sterilitatem parit, præscriptio in sua causa tollit effectus, potestatemque indicendi. atque ita quod vsurpauit vetustas, & præscriptio firmauit, mutari alterariúe non debet, *d.* §. *in omnibus,* §. *earum.* neque per hoc tamen ita coloni eximuntur, vt à cōmunibus oneribus personalibus personæ illorum sint immunes, sed ne contribuant vt coloni; id est ad ratam mensu-

Coloni pro ratione taxatum quas habet, non culturæ ecclesiasticæ taxandi.

mensurarum quas colunt. quæ forma taxandi realitatem sapit: præsertim dum exigitur à cultore non incola: cùm quilibet in oneribus personalibus non in loco culturæ, & contractus, sed domicilij collectari debeat. *vt diximus.* denique causam iustam subesse non sufficit, nisi & adsit authoritas indicendi collectã, quæ, quatenus hic foret requisita in clero, supra est dictum, & generaliter aliàs clerum communiter cum populo grauantes incidere in censuras docet Diana *d. tract.* 2. *r.* 45. adeoque vel per latus solum coloni lædi nõ potest: vt fieri videtur, quando non pro facultatibus personæ, sed ad modum rerum cultarum collectantur coloni ecclesiastici.

Ne per indirectum ecclesia luat.

Controuersia de colonis quæstio quid de his ferè pronuntiatũ in Brabantia?

Nihilominus quoniam, quæ de immunitate colonorum ecclesiasticorum est controuersia, numerosos & graues vtrimque habet authores, vt Menoch. *de arbit. lib.* 2. *cas.* 562. pro affirmatiua refert DD. quindecim, pro negatiua plures, & post illum rursus Diana *p.* 3. *de immunit. tract.* 1. *ref.* 19. affirmatiuam tenet, & alios iterum citat; nõ est mirum, si in diuersis conciliis contrariæ *vt apud Christin. vol.* 1. *d.* 229. *n.* 17. 230. *n.* 7. quin etiã in ipso Concilio Brabantiæ aliquæ sententiæ latæ sint, quæ nonnihil videantur pugnare. quæ tamen vt iuxta se positæ distinctius clarescant, visũ est eas, quæ mihi ad manum fuerunt, hic referre. omissa imprimis illa, quæ inter Annam Ioannis Conincx contra collectores magni Sundert lata est 16. *Iul.* 1574. de bonis illius, Antuerpiæ habitantis, in Sundert sitis, expensis militum, aliisque personalibus oneribus non grauandis, imprimis inter monasterium S. Bernardi & pagos de Westmal & Soursele 22. *Aug.* 1598. *& inter D. Balthasarem Nardi personam, & incolas de Vechel* dictum est, non decimas tantùm, sed & conductores à precariis regiis, similibusque oneribus esse immunes: inter Abbates Auerbodiensem, ac Postulanum contra municipiũ de Balen 9. *Iulij* 1636. quoad realia onera, quæ ex cõsensu Statuum Brabantiæ imponuntur, & quæ pro realibus habentur, habebunturúe, eorum colonos fore liberos: quoad verò personalia, tam quoad expensas militum, quàm alias, eosdem ad ratam aliorum incolarum ex causa culturæ, & negotiationis contributuros: inter municipium Helmondanum, & Abbatissam Binderensem 29. *Nouemb.* 1614. hanc grauari non posse extraordinariis oneribus, tam contributionum Principibus faciendarum, curruum castrensium, pastuum, fortificationum, militum & similium, quàm Batauis, ex causa aut ad ratam culturæ suæ, propriiúe vsus: Inter pastorem contra communitatem de Esch 24. *Nouemb.* 1636. decimas illius pastoratus, bona, & iumenta immunia esse debere ab omnibus precariis regiis, & pagi oneribus, quàm diu rura sua per famulos suos colit: casum elocationis aliter non exprimens sed iuri relinquens; in oneribus verò contributionum hostilium, ad ratam aliorum contributurum: inter Capitulum & municipium de Gheele 2. *Decemb.* 1606. 1. clerum fore immunem à metatis, hospitiis, & oneribus militũ, quantum ad municipium attinet; si autem ipsi milites, absque metatione se ingesserint, à Curia summariè statuetur, quod æquum videbitur: 2. quòd clerus quoad decimas, & bona amortizata, & conductores exempti erunt ab omnibus municipij oneribus: 3. quoad impositiones Statuum Brabantiæ, & taxas illarum loco emissas, contribuent pro rata culturæ: vtique quoad ea, quæ esui & potui, iugis boum, & equorũ, &c. tanquam personalia onera imponuntur: 4. quoad patrimonialia, acquisita, seu quæ clerus ab aliis conducit, in precariis ordinariis, extraordinariis, & municipij muneribus soluent vt alij: 5. quod executio non fiet super personis clericorum, nec domiciliis eorum, nec mobilibus, sed super redituum debitoribus, de-

defructuatoribus, & conductoribus bonorum illorum secularium, non amortizatorum: aut in subsidium super eadem bona secularia, aut hypothecas: scilicet quoad fructus; nam quoad fundos ipsos, qui debitorum sunt, aut ecclesiæ, pro alieno clericorum debito subhastari nō possunt. Cæterùm de tributis, vectigalibus, indictionibus, muneribus, immunitatibus varij scripserunt, ad mores nostros sæpè etiam propius Christinæus *decisionum vol. 5. dec. 18. vsque 58. vol. 6. d. 16.* & nos aliquid diximus *in Iudice l. 4. c. 30.*

CONSVLTATIO II.

An à Clero Domini melius cathallium iure exigant in Flandria?

COmites Flandriæ olim succedebant in medietatē omnium mobilium iis, qui non liberæ erant conditionis, etiam clericis. remisit hoc onus clero Robertus Frisius, *vt Audegerstius in Annal. Flandriæ cap. 56. Marchantius lib. 1. Fland. de class. stat. ecclesi. in fin. & nos in Iur. Pont. nou. Anal. de testam.* & Margareta & Guido filius Comites Flandriæ, omnibus omninò seruis, & ancillis: reseruatis dumtaxat aliquot denariis in vita, & in morte meliori cathallo.

Quæritur an clerico moriente cathallum captum restituendum sit? Sanè in antiquis credendum est historicis, & ab historia etiã iuris decisio sumenda. Exempla sunt *in l. in quæst. 8. D. ad leg. Iul. Maiest. l. Cicero 39. de pœnis l. postlimin. 5. D. de capt. & postl. reuers. l. 1. D. de cadauer. punitor.*

In antiquis credendum historicis.

Credendum ergo Robertũ Frisiũ hoc ius clericis remisisse, præsertim Vrbano II. Pontif. vehementer eum increpante, & vt id faceret iubente.

Credendum etiam Historicis, qui dicunt Balduinum I. in districtus, & subalternos dominatus (*banieren*) seu baronatus diuisisse Flandriã, & singularibus dynastis attribuisse; adeoque quod generatim Robertus fortè fecerit, accipiendum, secundùm literas Margaretæ & Guidonis, quoad manentes sub Comitis propria, vt ipsi loquuntur, iustitia, & nō aliena.

Ideoque vsum & consuetudinem immemorialē attendendã, ex ea historiam iuuari, & ius desumi, an loci diuisi incolæ eam libertatē sint consecuti, aut domini aliud præscripserint. vt rectè Conc. Mechl. *26. Octob.* 1509. inter Episcopum Cameracensem, & Bailliuum baronatus de Rhodes iudicauit: partes prius admittendo ad probandum, cùm altera assereret, altera negaret à clericis defunctis cathallum optimum solere capi, ac tandem pronuntiauit, non deberi à clericis mortuis in tota terra de Rhodes. quamquam Leoninus generalius accepit in quodam consilio, ne posita quidem immemoriali possessione quasi ea improbanda sit, cùm ecclesiasticus ordo à potestate seculariũ sit immunis. *c. quicumque. c. omnes. c. volumus. 2. quæst. 1. c. si diligente de for. competent.* & irreligiosum sit obligatos existere seruituti, qui sacri Ordinis suscipiunt dignitatem. *c. de familiis de ser. non ordin.* adeoque quòd ordinari non possit, qui non absolutè libertatem consequitur. *c. eo lubentius de ser. non ordinand. & c. quicumque. dist. 54.*

Et in his consuetudini immemoriali deferendum.

Seruus ordinari non potest.

Cæterùm non videtur Concilium in ea Leonini sententia fuisse: alioquin non oportebat partes admittere ad probandum eam possessionem, quæ probata non iuuaret. Ideoque seruus quidem ordinari domino inuito vetatur, sciente eo ordinatus, & non contradicente, liber fit, & ingenuus. *Nouel. 123. §. si seruus.* ascriptitius autem inuito domino ordinari permittitur: sic tamen vt & Ordini honor seruetur, & ius patrono. ita scilicet debita domino agricultura præstetur, non tamen per ipsum ascriptitium iam ordinatum, sed per subrogandum. *Auth. ascriptitios. C. de Episcopis & cler.*

Sciente domino ordinatus fit liber.

Ascriptitius illo inuito ordinatur.

Sed seruitia præstat per substitutũ.

Itaq; quidquid sine dedecore Ordinis veteribus dominis prę̄stari potest,

Quæ sine dedecore Ordinis præstare

potest teneretur vt ante.

test, non interuertitur per ordinationem: præsertim quod in rebus ipsis præstandum est, non imminutâ personę dignitate. sic Nicolaus Burgundus *in tract. consuetud. Flandriæ tract. vlt.* negat seruitutem melioris cathalli corporis esse, sed bonorum.

Ita & melius cathallum.

quod nō incommodat dignitati clericali, & pro seruitute habendum non esse constat ex literis Margaretæ & Guidonis, quæ in libris edictorum habentur *vol. 1. l. 3. rubric. 30. omnes*, inquiunt, *seruos & ancillas totius terræ nostræ Flandriæ manentes sub propria nostra iustitia, & non aliena emancipamus, & tradimus libertati, & pro medietate omnium cathallorum suorum seruitiis & angariis quæ exigebantur soluere tenebuntur, vir tres denarios, mulier vnum quolibet anno, & in morte cuiuslibet ipsorum melius cathallū habere debemus.* Ecce personæ manumittūtur, & traduntur libertati: loco autē semissis hæreditarij melius cathallum; loco seruitiorū personaliū denarij soluuntur: nihil amplius charta sonat seruitutis remanentis, sed debitum pecuniarium, & rei melioris hæreditariæ. Ordo autē pecuniaria & realia debita non extinguit, sed compatitur, dummodo ne egeat ordinatus. vt nihil per eiusmodi iura officiatur ecclesiæ libertati, & immunitati, dummodo antiquitus sint recepta, atque in iis nati, qui postmodū ordinati. nam vt huiusmodi exactiones, vbi insolitę sunt, instituantur, aut ad clericos sine tali obligatione natos extendantur, nimis multæ sunt ecclesiasticæ, & imperiales Constitutiones, quæ obsistant. *l. 2. & Auth. nulla communitas. C. de Episcopis & cler. l. placet & Auth. cassa. C. de sacrosanct. eccles. c. nō nimis. c. aduers. de immunit. eccles. c. 1. c. cler. eod. in 6. Clem. vnic. eod.*

Quod non dedecorat personam, sed est bonorum seruitus.

Alioquin vbi non est immemorialis consuetudo, ius nō permittit à clerico exigi.

Ea admodū varia.

Fatendum tamē est valde hoc ius esse anomalum & variegatum: alicubi ex solo domicilio constituitur, & migratione tollitur, alicubi nec domicilio constituitur, sed origine agnascitur: alicubi sola in numerum ciuium ascriptione tollitur, quod origine, vel domicilio alibi contractum est: vt neque à climate, fundo, seu iurisdictione certo dependeat. in his statuendum, quòd, si clericus, cui ea obligatio agnata non est, domiciliū figat, vbi locus solus nexum parit, vt clericū comprehendere non possit: vtpote à iurisdictione seculari penitus exemptum, quæ in eum influere non potest. atque vbi migratio, & iurisdictionis mutatio agnatum nexum soluit, clericum etiam per ordinationem exsolui, qui transeat in aliam ecclesiæ scilicet iurisdictionem. neque vllâ iniuriâ domini, si & migratio sine eius iniuria fieri censeatur. vt iure quidem quisque sibi potest domiciliū constituere vbi lubet. *l. 3. 4. 6. 11. §. fin. l. 17. §. patris. D. ad municip.* nisi ei interdictum sit. *l. 31. D. eod.*

Clericum nihil potest afficere, quod non est origine contractū.

CONSVLTATIO III.

Quando ex indiciis, seu præparatoriis informationibus Iudex inauditū reum declarauit non gaudere iure asyli, vel appellari, vel coram eodem Iudice causa de nouo ritè cognosci potest.

Ex Constitutione Greg. XIV. confugiens ad ecclesiam, & ab Episcopo declaratus commisisse crimen, quòd immunitate eum priuet, appellatione postpositâ seculari Iudici traditur. Pronunciauit Iudex non audito reo, nec habitis coram se actis, sed ex solis informationibus præparatoriis à Iudice seculari captis: quæsitum est an locus sit appellationi, seu potius querelæ, & officio iudicis? dicendum est, esse. Ratio est, quia eadem constitutio Gregorij disertè requirit cognitionem causæ: quæ implicat rei auditionem, & dum appellationem reiicit, præsupponit præuiam sententiam; sententia acta, atq; instantiam inter partes concertatā: sine his sententia nasci nō potest, vt partus non po-

Requiri ut causæ cognitio.

Sine qua nõ datur sententia.

potest sine ventre. neque vlla est cognitio aut iudiciũ tam summarium, in quo inauditus aliquis condemnari possit, multò minus in causa viam sternente ad iudiciũ capitale, & sine qua illud irrogari non possit. *Clem. sæpè de verb. sig. in vers. non sic tamen Iudex litẽ abbreuiet, quin probationes necessariæ, & legitimæ defensiones admittantur. Consignari, nec tradi possint* inquit Greg. XIV. *nisi cognito prius per Episcopum, seu ab eo deputatum, an ipsi verè crimina expressa cõmiserint.* cognitionem requirit, sine qua omnis cessat ratio, per quam constet, quod rei crimina in constitutione expressa cõmiserint. Adeò vt si v.g. homicidium tam esset notorium, quàm Antuerpiæ ad ædem Diuæ Virginis molem turrium stare; cognosci tamen debeat de qualitate deliberati, casualis, defensiui, proditorij, assasinij: quæ qualitates circumstantias omnes, causas, modum, tempora discuti, reum audiri, defensiones, & causas ab eo contrarias deduci, & probari exigunt. Cùm ergo nec reus hic auditus, nec habita acta fuerint, & sententia nõ habitis actis lata sit nulla: & ab ea, quæ nulla est, nec appellandũ dicatur: *l. 2. C. quando prouocare nõ est necesse*: inferendũ est non esse nos in terminis Bullæ Gregor. XIV. appellationẽ non admittentis. vtpote quæ præsupponit legitimam causę cognitionẽ reo audito habitam, & sententiam post cognitionem legitimè latã, à qua tunc appellari vetat. Huius vim & priuilegium nullatenus meretur qualiscumq; declaratio super informationibus tantum pręparatoriis data. *l. 5. & vlt. & tot. tit. C. comminationes, epistolas, programmata, subscriptiones autoritatẽ rei iudicatæ non habere.* Quibus accedit ratio, quod Greg. XIV. vt iustitiæ cautum sit, promptè permittit fugientem extrahi, & incarcerari, vt post eam securitatem, non, vt canis è Nilo, Iudex reum lectis semel indiciis, seu præparatoriis informationibus (sine quibus nec capi quis potest) seculari potestati consignet: sed re summariè quamuis, attamẽ ad præscriptũ *d. Clem.* cognita, & perpẽsa diiudicet. Alioquin solis sufficientibus informationibus, quæ & capturã præcedere debẽt, nõ opus esset ambagibus incarcerationis, & sequestrationis, donec cognitio habeatur à Greg. requisita: sed via regia sine sequestratione ex informationibus extrahi, & consignari reus posset. cuius cõsequentis absurditas vel inde magis patet, quòd informationes pręparatoriæ, vel apud ipsum Iudicẽ secularẽ, qui eas accepit, nõ alias vires aut effectũ habeant, quã vt ex eis reus decerni apprehendendus, & articuli accusatorij formari, non autẽ mortalis sententia proferri possit; sed interrogari reus cõfiteri, vel conuinci, receptis etiã defensionibus eius & probationibus debeat. Quod si fortè non informationes tantùm habitæ, sed lis contestata, & causa omninò instructa fuerit, vt ex confessione vel testimoniis ritè receptis constiterit de crimine non tantùm, sed eâ etiam qualitate, quæ asyli iure reum priuet, & is sub hoc statu causæ effracto fortè carcere, ad asylũ fugerit, si quis dixerit aliena quamuis acta Iudicẽ ecclesiasticum, si nihil vltra rimandũ sibi existimauerit, sequi, & cognitionẽ plenã ex illis capere, quòd reus verè crimen exceptũ commiserit, & demum de mandato Episcopi reum curiæ seculari consignare posse, non eo casu adeò reluctabor: in præsenti autem, dũ sine processu nulliter pronuntiatũ est, appellatione opus quidẽ non fuit: *d. l. 2. & 4. C. quando prouocare non est necesse*, nec veri nominis appellatio, vt dictum est, adeoq; exclusiua recursus ad superiorẽ interuenit; sed omninò superior prouidet, & ex integro causam cognoscit. *l. cum eo 6. d. tit.*

Præsertim in re capitali.

In causa summaria probationes & defensiones admittendę.

Cognitionẽ talem exigit Const. Greg. XIV.

Non habitis actis nõ opus est appellatione.

Ex pręparatoriis tantum contra asylum latum decretum nõ habet priuilegium sententiæ.

Ideoque appellatio non excluditur per illud, vt per sententiam ritè latam.

Quod vt fiat, iustè hic petet reus vt ex integro allegare defensiones, & probationes possit. nisi malit corã eodem Iudice, qui pronuntiauit, nullitatem deducere, & causam ab eo in debitum statũ reponi. *l. si accusatoribus. C. de accusat. glos. ibid. in verb. eundem. Felin. in c. per tuas n. 8. de sent. excom. Immola. in l. Iudex. n. 21. D. de re iud. Zabarel. in Clem. 1. n. 9. de re iud.*

Vel noua coram codẽ Iudice causæ cognitio.

CON-

LIBRI QVARTI
TITVLVS PRIMVS.
De Sponſalibus & Matrimonio.

CONSVLTATIO I.
De ſponſalium vinculo & ſolutione.

Sponſalia obligant ad matrimonium, & ad id ſponſus cogi poteſt etiam cenſuris.

SPONSALIA de futuro contrahentes obligant ſub pœna peccati mortalis ad procedendum à futuris ad ea, quę ſunt de præſenti. *Couar. in epit. de ſponſ. c.* 4. *Sanchez de matr. l.* 1. *d.* 27. *&* 29. quod vſu eccleſiæ probari videtur, dum per excommunicationem etiam cogit nolentes. *c. ex literis. c. requiſiuit. X. de ſponſ. dixi in Iur. Pont. nou. anal. de ſponſ. n.* 2. *optimè Cucchus inſt. maior. de ſponſal. n.* 15. 20. 21. traditũ enim eſt cõmuniter excõmunicationi locum non eſſe, niſi vbi delictum eſt mortale. *Nauar. in manual. c.* 27. *n.* 9. medicina quippe grauior eſſe nõ debet morbo, nec medicus vrere, ſecare, niſi vbi aliter æger curari nõ poteſt. non ergo pro leui ac veniali peccato quiſpiam à corpore eccleſiæ reſecari. vt ex his conſtet ius ciuile correctum eſſe, quod ſponſalibus renunciari permiſit. *l.* 1. *& ibi Cynus. C. de ſponſ. Papon. lib.* 15. *tit.* 1. *ar.* 3. vt neque per canones recipi dicendũ ſit, quod leges permittunt, vt ſi formoſulus iuuenis edentulam deſponderit in integrum reſtituatur. *Maur. in tract. de reſtit. in integ. c.* 245. nuſquã enim canon legitur ex imparitate ætatis ſponſalia ſoluens, nec praxis eccleſiæ eſt. *horrendus & incultus eſt vir? ſemel placuit: numquid vir frequenter eſt eligendus? c. hor.* 32. *q.* 5. *quia in re quod non licet fœminis, aquè non licet viris. c. apud ibid. & in term. c. ſi vxorem ibid. gloſ. in c. quod ſemel. de reg. iur. in* 6. in impuberibus non aliis ætas reſilire permittit *c. de illis* 9. *X. de deſp. impub.* ob immaturum iudicium non ætatis diſparitatem, quin

Nec ætatis imparitas ſoluit.

imo ſine diſtinctione ſexus puberes exſpectare iubentur impuberũ ætatem. *c. acceſſit. d. c. de illis. eod.*

Quod ſi tamen notabilis deformitas ſuperuenerit, aut tempore contractus ignota contrahentibus fuerit, licebit à ſpõſalibus reſilire. quippe quæ intelliguntur obligare *rebus ſic ſtantibus*, & excluſò dolo, ſeu eo quod ad dolũ rei inexiſtentẽ referri poteſt. vnde redhibitoriæ actionis æquitas edictum ædilitium meruit. *tot. tit. de ædil. edict.* eaque omnis ratio, quæ (ex iuramento contrahentium) mouiſſet eos, ne contraherent. quomodo ea, quæ in animo cõſiſtunt, probantur. *Couar.* 2. *var. c.* 10. *n.* 2. non tamen delicatè id accipiendum eſt, ſed moraliter. ſecundùm cõmunem agendi rationẽ, aliàs in foro externo iuranti non credetur. *Gutier. de mat. c.* 23. *n.* 9. adeoque requiritur notabilis cõmuni iudicio deformitas, qualis eſt fornicatio ſubſequens, aut ignorata præcedens in fœmina, aut grauis ſimilis defectus. *Sanch. de mat. l.* 1. *diſp.* 57. ſub clara tamẽ probatione. *Sanch. l.* 10. *d.* 12. *n.* 47. ſeu vt loquitur Vlp. *in l.* 1. *D. de adult.* in ipſis rebus venereis deprehenſione. *c. pen. X. de adult.* Quamquã in ſponſalibus ſoluendis quàm in matrimoniis leuior probatio ſufficere videatur, nõ quia impedimenti ſemiplena probatio ſufficiat ad ſiſtendum ſponſaliorum progreſſum. *c.* 12. *X. de ſponſ.* cùm id accidat ob publicũ fauorem & animæ periculũ, & quando nihil ſimile concurrit, ſed iura priuatorũ tantùm controuertuntur, probationes ordinariæ requiruntur, & leges communes obtinent: ſed quia ſine plena probatione poteſt tamen orta eſſe infamia, quæ etiam apud bonos grauet, quæ ſecũ proinde trahit grauem mutationẽ, aut deformitatem, ſubiectam diſſolutioni, vt diximus, quan-

Notabilis tamen deformitas ignorata, aut ſuperueniens ſolutioni cauſã præſtat.

Sub clara tamen probatione.

Niſi in contrahendis de animæ periculo agatur.

quando recipi poteſt illud Cæſaris, qui vxorẽ volebat non tantùm crimine carere, ſed & omni ſpecie mali, & Hieronymi *in c. dixit dominus* 32. *q.* 1. vt ob fornicationẽ vel illius ſuſpicionẽ liceat vxorem dimittere. ſed tamen & *gloſ. ibid. in verb. ſuſpicio*, violentã exigit. ergo prudenter hæc tractanda ſunt, vt ne rumores & detractiones malitioſè progreſſum impedire volentium pro fama & infamia recipiantur.

Turpis tactus punibilis.

Sed & illud prudenter arbitrabitur Iudex quo loco, aut quomodo quidquam actum ſit. quare & quamuis Sanchez, & ab eo allegati *lib.* 1. *diſp.* 55. *n.* 5. tradant ſponſalia ſolui ob turpes tactus, quia eſt notabilis mutatio, & impudicæ vitæ ſignum, ſufficiens ad legati amiſſionẽ, & patri filiam in his inuentam occidenti ad impunitatem *l.* 23. *D. ad leg. Iuliam de adult.* & ſponſi iuſtum fremitum fortaſſis & gladium ſumendum, *c. nec aliqua.* 27. *q.* 1. vaſallum feudo priuandum, ſi ſic vxorem domini attentarit, *feud. lib.* 1. *c.* 2. ibiq; Cuiac. *ſi manus*, inquit, *tulerit ad papillas, ſi ſub veſtimenta.* & idẽ *lib.* 3. *tit.* 1. conferri ait cum his (cauſis eripiendi feudi) cauſas diuortij, & reuocandæ donationis. ſi igitur donatum, legatum, feudum ob huiuſmodi turpitudinẽ reuocari poteſt, poterunt ſponſalia ſolui.

Non tamen ſufficit diuortio aut ſoluendis ſpõſalibus.

Sed vtique tactus huiuſmodi non ſufficere ad diuortiũ, quoad thorum in ipſa Hiſpania ſcripſit Sanchez *lib.* 10. *d.* 4. *n.* 12. *& ſeq.* mores porrò Belgicis in oſculis neque quod ius, neque quod mores Italici, Hiſpanici, aliarumque gentium tribuunt, concedunt, *vt dixi in Iur. Pontif. nou. anal. tit. de cohabit. clericorum & mul. n.* 2. Tactus autẽ mores quidem noſtri non probant, ſed non pro tam infamibus hic habent, non ob peccatum in ſe, quod magis, quàm illæ nationes oderunt: ſed quia non hic arguunt ſequelã adulterij, aut in illud conſenſum, ſi deſit opportunitas, vt alibi. vnde nec hic obtinet præſumptio Ouidij: *Oſcula qui ſumpſit, quod & ille & cætera ſumpſit.* & luſus & fuſtigationes quæ ab aliquibus in Belgio vſurpantur in feſto Innocentiũ ſine criminis ſequela, alibi gentium ſummæ reprehenſionis eſſent. notum eſt confeſſariis Belgicis admiſſos ſæpius turpes tactus etiam ab iis, qui non tantùm nõ in crimen ceciderunt vlterius, ſed præ morte illud auerſabantur.

Morũ cognitorum quæſtio per copulã ceſſat.

Quin etiam ſi quid huiuſmodi tactuum fuerit ab aliqua admiſſum, & ſponſus illorum conſcius ad copulam progreſſus eſt, cùm ea purget conditiones expreſſas, multò magis tacitas & ſubintellectas tantùm, atque remittat. *c. de illis. c. per tuas. X. de cond.* multò maximè per eã de moribus ceſſabit quæſtio. extra fornicationẽ tamẽ, quæ nimiũ fœminã infamat, niſi habita ſit copula per ſponſũ illius conſciũ, quæ ideoq; maculã minuit, vt in coniugibus adulteriũ. *l.* 11. *C. ad l. Iul. de adult. l.* 40. §. *idem queritur. D. eod. Sanch. lib.* 10. *d.* 14. vt Cucchus *inſt. maior. de ſponſ. n.* 33. etiam *c. is. qui fidẽ de ſponſ.* locũ eſſe dicat, vt ſponſalia tranſeant per copulam iure antiquo in matrimoniũ, etſi interuenerit fornicatio. Qui ergo cùm ſponſa copulam exercet morum inquirendorũ conditionem remiſiſſe videbitur. *d. c. de illis. d. c. per tuas.* quorum diſpoſitio non eſt per Concil. Trid. *c.* 1. *ſ.* 24. *de reform. mat.* abrogata, (niſi quod deinceps ſponſalia non tranſeant in matrimoniũ) quia defloratæ intereſt purificari conditionem, & ſponſum abſolutè teneri ad ducendũ, vt hactenus adhuc diſpoſitio ſeruetur, quæ disertè, vt oporteret, nõ eſt mutata. quamuis Sanchez *l.* 1. *diſ.* 26. celpitet. *vt dixi in Iur. Pont. nou. anal. de ſponſal. n.* 4.

Etiam poſt Trid.

Imparitas nota donationem implicat.

Sed & imparitas ætatis, opum, familiarum, aliarumue qualitatum exceſſus in altero notitiam habente eòque magis disertè & maturè præmonito (vt quilibet ſcire conditionem illius præſumitur, quocum contrahit) donari videtur. *Sanc. l.* 1. *d.* 14. *n.* 2. donatio autem neceſſitatẽ habet traditionis: *inſtitut. de donat.* §. *alia.*

alia. ſic vt puella nobilis quæ ignobili ſciens prudens promittit, ab eccleſia implere promiſſa cogitur. *Sanch. ibid.* ita multo maximè ſi inſuper acceſſit copula, excluſa cenſenda eſt omnis quæſtio imparitatis.

Post copulam de parentum cōſenſu præposterè diſputatur.

Quæ eadem ratio facit, vt poſt copulam non ſit de conſenſu aut diſſenſu patris & matris diſputandum. ſed oportet vt ſponſus relinquat patrem & matrem, adhæreatque ſponſæ ſuæ, quæ per corporis ſui traditionem, dando vt ſponſus daret, faciendo vt faceret, præcluſit omnem locum pœnitentiæ. *Leſſ. de Iuſt. l.* 2. *c.* 10. *d.*3. deteſtatur quidem eccleſia filiorum matrimonia, quæ inconſultis diſſentientibuſque parentibus illi affectant, rebus integris: libertatem tamen permittit, rata ea habet: *d.c.*1.*ſeſ.*24.*Trid.* ſed poſt promiſſum, poſt copulam, fidem fallere

Sed fides promiſſa ſeruanda eſt.

non docet, vitiatæ non permittit illudi. *c.*1.*&* 2.*X.de adult.* imò ſponſi & ſponſæ copulam tranfert in matrimonium. qui effectus etſi à Trid. ſit ſublatus, non tamen cæteri, nec obligatio ad ſolemnizandum in facie eccleſiæ. ſic parentes quidem imparia filiorum coniugia ſeu aliàs inconſulta iure impediunt rebus integris: at verò filios iam obligatos promiſſis, & copulæ maleficio vt eximant non permittit. *c. veniens* 13. *in fin. de ſponſ.* quin imò creduntur peccare mortaliter parentes, qui impediunt filios ſub mortali obligatos. *Gutier. de mat. c.*77.*n.*8. *Sanchez l.*4. *d.*22.*n.*7. & ſic iuſto filiæ matrimonio patrem reſiſtentem excommunicat *d.c.veniens in fin.*

Et qui frangere cogūt peccant in parentes.

Nec ſponſum iā excuſat metus exhæredationis, &c.

Quapropter poſt huiuſmodi promiſſa & magis poſt copulam non eſt etiam admittenda metus exhæredationis allegatio. quam hic ex edicto Regio an. 1623. parentes facere poſſunt. quæ alioquin magnæ eſt conſiderationis: ſed quam ſuperet promiſſi fides, & momentum infamiæ, quam ex copula ſubit ſponſa, obtenta promiſſo matrimonij, ſeu ſponſalibus. Quod promiſſum quamuis non ſæpe clarè probetur, præſumitur tamen facilius nonnumquam ex circumſtantiis. *Wameſ. conſ.*527.*de ſponſal. ſub fin.* nam cum ius præſumat defloratam à deflorante eſſe deceptam, deſcenſus facilior eſt ad hanc vel illam ſpeciem deceptionis, promiſſæ fidei, donorū, munerum, opū, &c. pro qualitate deceptæ. itaque virgo aut vidua hactenus publico teſtimonio honeſtè viuens à non admodum impari fide promiſſa decepta credetur, ab admodum autem diſpari donis, diuitiis. &c. præſertim ſi Iudex vtrumque corā adeſſe iubeat, ille moroſus, taciturnus, varius, cōpoſitus in omnem negationem videatur: illa autem ſæpius repetitis eiuſdem rei ſermonibus (vt ſolent) nunc in choleram, nunc in lachrymas, nunc in iuramenta frequens conformiter ſemper eadem dixerit. quod tum maximè credetur ſi poſt publicè celebrata fuerint ſponſalia. nam eadē obligatio contracta clandeſtinè credetur, & ex conſcientiæ motu ad hæc ſponſum proceſſiſſe: quamuis & ab his nunc reſilire cupiat. nam actus aliquis præſumitur factus ob cauſam præcedentis obligationis. *l. quædam. D. de rei vend.* ſic actus copulæ ob cauſam præcedentium ſponſalium. *d.c. is qui fidem.* Sed & edicti Caroli V. quod tanquam relatum ineſt huic an. 1623. referenti, pœna locum non habet vbi parentum diſſenſum ſupplet Iudex: quod vtique fit reo ad ſponſam ducendam condemnato. nam qui iubet, permittit. & edicta hæc quantum fieri poteſt reſtringenda ſunt ne libertatem matrimonij & obligationem iuxta canones impediant. nec iudicia eccleſiaſtica aliter hactenus hîc recipiunt. præſertim cum ex præcognitis, vt iura ea omnes ſciunt, aut ſcire præſumuntur, diſſolutionem fundare quis non poſſit, ſed ſuæ culpæ imputare.

Et fides promiſſa in honeſtis facilius præſumitur.

Aliiſque circumſtantiis.

Verùm enimuero ſponſorum ad matrimonium progreſſum magnum ſcandalum, capitale odium, diſcordiarū grauiū, homicidiorumq; me-

tus nõ vanus, sed in virum constantẽ cadens, retardare possunt. sed vt dixi grauia hæc non leuia, aut vana esse debent. *Sanchez d. disp.* 14. *n.* 4. nam experientia indies docet minas, terroresq; magno boatu incussos leui malaciã postmodũ considere, præsertim in Belgis, quibus eius, quod aliis nationibus manet alta mente repostũ, amicus vnus haustus amnestiam gignit. Ita vt & grauis mali, & grauis metus esse debeat. vt Syluester *verb. spons. q.* 4. *Panor. in d. c. requisiuit* apparens vxoricidium aut simile in exemplum adferant. atque de eo quidem cõstare iuridicè debeat: *iuxta Ledesma de mat. q.* 43. *art.* 1. *disp.* 3. aut saltẽ *iuxta Sanchez l.* 1. *d.* 26. *n.* 6. *sub fin.* ex circumstantiis prudenti iudicis arbitrio statui possit. cuius rei rationem Sanchez & alij adferunt, quod contra charitatem iustitia non operetur id, quod sine peccato fieri nequeat. vt si ex tali matrimonio orirentur homicidia, odia, rancores. sed iterum ad prudentiã iudicis pertinet dispicere, an non eadẽ aut grauiora incõmoda orirentur, si sponsa deflorata non ducatur vxor. quippe cuius consanguinei infamiam fortè cædibus vindicabunt (quam rationẽ PP. adeò solent magni facere, vt sit causa frequentissima in dispensationibus matrimonialibus super consanguinitate per sacros canones cognatos coniungi impediente.) Igitur in ancipiti periculo minus malũ eligendũ est, & ferè illud cui iustitia astipulatur, quando neutra via iniri potest sine læsione charitatis. At verò nec mihi satis vnquam probatum fuit, vt his in casibus ob mali alicuius metum sponsus absoluatur. neque enim hic modus in iure tollendæ obligationis recensetur. & *c.* 2. *X. de sponsal.* tolerantiæ talis non permissus meminit. nec aliud allegata ab Interpp. ratio euincit, & minus malũ tolerari hic, vt in imparibus iudicat Couar. *vbi sup. n.* 7. sed ex publico & nobili iudicis officio promanat, adeoque sicut quando ob rem aliquam controuersam cùm periculum est, ne ad arma veniant litigantes indicitur sequestratio, neq; ea tamen iuri partium derogat, ita in grauibus his sponsorum consanguineorumque imminentibus discordiis nihil partium iuri derogandum videtur, sed potest, debetq; iudex matrimoniũ interdicere, executionemque promissorum suspendere, & dispicere an tempestas fortè sedari poterit. Quæ omnia cum ita sint, ad absolutionem F. rei suffragari non potest imparitas ætatis M. sponsæ, familiæ, opum, metus, exheredationis, ac discordiarũ, allegatio sine sufficienti probatione tactuum non pudicorum, dum ex actis causæ constat singula hæc elidi per rationes iam deductas dum singulis applicantur. non suffragari, inquam, ad absolutionem seu rescissionem sponsalium, sed potius cogendum eum esse ad solemnizandum ritè matrimonium.

In Belgis non facile soluenda sponsalia ob periculũ discordiarũ amicorum.

De grauis mali graui metu constare debet, arbitrio prudentis.

Alias non est admittẽdum vt peccet fidem frangendo clarè, cũ de alio peccato tantùm est metus.

Suspendi aliquando progressus, non absolui sponsus potest.

CONSVLTATIO II.

De dispensatione super denuntiationibus.

PRouidè admodum Concilium Lateranense *c. cum inhibitio. X. de clandest. despons.* clandestina prohibet matrimonia: & ne quis sacerdos iis intersit: iubet vt præmittantur in ecclesia coniungendorum publicè proclamationes. quod decretum ita in omnibus prouinciis fuit exauditum, vt ex causa rationabili Ordinariis locorum super proclamationibus liceret dispensare. de qua consuetudine testatur Sanchez *de mat. lib.* 3. *disp.* 7. *n.* 2. adeoque is vsus inualuerat, vt Episcopis etiam inferiores denunciationes remitterent. vt refert Choppin. *de sacra polit. l.* 2. *t.* 7. *n.* 6. Episcopi & Decani Niuernensis desuper concordata à Curia Parisiensi an. 1400. & 1408. probata, & arrestis 1585. 1587. confirmata, & possessionem peruetustam ab eadem Curia an. 1396. laudatam. Nunc Concilium Trid. *s.* 24. *c.* 1. *de ref. mat.* Ordinario disertè attribuit hanc facultatem.

Dispensare super bannis Ordinarius potest ex causa.

Et

Denunciationū omissio nō vitiat matrimonium.

Et vero Concilij Lateranensis cōstitutio ex omissione denunciationū nullitatem non infligit, sed pœnas alias tum sacerdoti, tum contrahentibus; & his quidem, vt soboles de tali coniunctione suscepta prorsus illegitima censeatur; non quidem simpliciter, sed demum si in gradu prohibito, seu alio cum impedimento per canones dirimenti, etiam ignoranter, iniri præsumpta fuerint. *d. c. cum.* §. *penult.*

Nec clandestina irrita sunt, quamdiu, & quæ ecclesia non fecit irrita.

Quod & ipsum manifestè constat ex textu Concilij Tridentini quod *s.* 24. *de reformat. c.* 1. clandestina matrimonia declarat rata, & vera esse matrimonia quam diu ecclesia illa irrita non fecerit; & anathemate damnat eos, qui ea vera & rata esse negant: & eos qui talia contraxerunt, & alia palā contrahunt in perpetuo adulterio viuere, eidemque malo ab ecclesia, quæ de occultis nō iudicat, succurri non posse, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur, vt paulò infra nullitatem introducit matrimoniorum sine parocho & testibus initorum. quo remedio nec opus erat, nec vero efficacius erat, si ex Concilio Lateranensi iam olim præscriptæ proclamationes omissæ matrimonia vitiarent. Vnde sequitur nec olim fuisse, nec hodie esse denunciationes de substantia matrimonij; sed accidentarias tantùm solemnitates, quarum omissio nullitatē nō inducat. *latè Sanchez de mat. l.* 3. *d.* 5. *Riccius in prax. matrim. decis.* 257. vbi inter alios citat Vgolinum, qui Concilij Tridentini interpretes ita declarasse refert. quibus accedit Gutier. *de matr. c.* 56. *Sahagun. hoc tit. n.* 46. *aliique passim.* ipsiusque Concilij textus rursus id infert dum *in* §. *qui aliter.* non ex omissis proclamationibus, receptoúe vniuscuiusue prouinciæ ritu, sed ex sola parochi testiumque absentia nullitatem inducit.

Conscientiæ Ordinarij dispensatio relinquitur, qui nulli causam reddit.

Ipsas verò dispensationes super ipsis denunciationibus pridem post Conc. Lateranense cōsuetudine passim, & nimium fortè, vsurpatas prudentiæ & iudicio Ordinarij relinquit. qui modus loquendi cum eo coincidit, qui prudentiæ & conscientiæ alicuius cōmittit; nam iudicium, & conscientia idem sunt; & ait gloss. *in c. statutum.* § *assessorem de rescript. in* 6. *in verb. relinquatur, cum hoc conscientiæ relinquatur ipsius iudicis, ergo solus Deus hic, & nullus alius est Iudex vel cognitor, nec ex eo potest quis inferre quæstionem Iudici.*

Malitiosi & hostilis impedimenti prima cauta.

Cùm autem & huiusmodi dispensationes causam requirant; gratiâ exempli, Concilium subdit; *quod si aliquando probabilis fuerit suspicio malitiosè matrimonium impediri posse, si tot præcesserint denunciationes; vt eæ remitti possint.* id quod multò magis debet obtinere, si hostiliter impetendum, aut impediendū timeatur.

Quid censendum de edicto Blesensi art. 40.

Quod verò attinet, quod obiici potest, edictum Blesense articulo 40. quasi ex eo iustæ nuptiæ contrahi non possint, nisi trinâ publicâ monitione præcedente, sane vt valide nō censeantur quoad accidentales formas, & ciuiles clandestinitatis vmbras, ad effectus ciuiles, de quibus Regum sit dispicere; recipi tamen non potest vt inualidæ sint quoad essentiam matrimonij. fidei enim iam non amplius controuersæ est post Concil. Tridentinum clandestina matrimonia rata esse, & vera; quam diu, non seculares Principes, *sed ecclesia,* inquit Concil. Tridentinum, *ea irrita non fecit.* quod & anathemate, vt diximus, eos damnat, qui ea vera, ac rata esse negant.

Aut ad ciuilia tantùm pertinet;

Aut declarationi Cōcilij aduersatur.

Quod si quis præfractè vrgeat edicti verba; *ne pourront vaillablement cōtracter* ad matrimonij essentiam sacramentalem pertinere; dici is sibi patietur, si hoc ei dandum sit, edictum istud ab ecclesia quasi per ignorantiam facti dissimulari; saluo tamen ecclesiæ cum requiretur examine in materia hac sacramenti & fidei. multa autem sæpè tolerantur in patientia, quæ in iudicium deinde deducta irrita declarantur. sicut & Conciliū Florent. ante duo secula tolerauit ad schismatis euitationem

tionẽ, ne Græci esse purgatorios ignes credere teneantur, quos credit Latina ecclesia. *Coninck de sacrã. disp.* 11. *d.* 3. porrò post mortem Henrici III. latoris istius legis, Liguæ regimine durante, Parisiis, ac alibi publicatũ est d. c. 1. *de reformat. Conc. Trid.*

Et extra Galliam nullatenus obligat.

Sed nec hac disputatione de constitutione Gallica nobis est opus, qui tractamus de matrimonio extra Galliamc õtracto. quo in casu Concilium Triburiense definiuit *c.* 1. *X. de sponsal.* Francum qui vxorẽ in Saxonia duxerat secundùm leges Saxonum, cùm Saxones & Francigenæ non iisdem vterentur, aliamque superduxerat, vt ille transgressor euangelicæ legis subiiceretur pœnitentiæ, & à secunda coniuge separaretur, & ad priorem redire cogeretur.

Ordinarius solemnilationem matrimonij committit, vt parochus.

Neque ad clandestinitatem facit, quòd matrimonium ex dispensatione super omissione bannorum contractum sit coram monacho, qui nec ex officio suo, aut superioris regularis facultatẽ habet; cùm id ei ab Ordinario sit commissũ iuxta d. c. 1. *de refor. mat. Cõc. Trid.* §. *qui aliter in verb. de ipsius parochi aut Ordinarij licentia.*

Clandestina matrimonia ecclesiæ notificata recipiuntur tanquam à principio inita.

Præsertim cùm veteres canones ad vitium clandestinitatis purgandum non aliud requirant, quàm vt matrimonia clandestinè quãuis contracta ecclesiæ notificentur: vt, si personæ contrahentium hæc voluerint publicare, ab ecclesia recipienda sint, & comprobanda; tanquam à principio in ecclesiæ conspectu contracta. *ita c.* 2. *X. de clandestin. desp.*

Coram Ordinario aut parocho hodie, & testibus.

Atque ipsi deinde coniuges coram ipso Ordinario M. sub cuius diœcesi iam tum degebant, & pridẽ moram maiorem traxerant, quàm ad intentionem d. Conc. *Trid. c.* 1. necessarium sit, *iuxta c. fin. X. de paroch. c. nullus de temp. ord. in* 6. *c. is qui. de sepult. in* 6. *c. questi* 16. *q.* 1. *c. ad apostolica. X. de dec. l. hæres absens.* §. *at si quis. D. de Iudic. Sanchez de mat. lib.* 3. *disp.* 23. *n.* 10. *& seqq.* idem matrimonium corã solemni plurimorum, nobilissimorumq; diuersis ex nationibus testium corona renouauerint.

CONSVLTATIO III.

Consensu per verba aut signa à parocho & testibus non plenè intellecto, nondum perfectum est matrimonium.

PRæsentia parochi & testiũ in celebratione matrimonij talis requiritur, vt intelligant quod agitur. *l. coram* 209. *D. de verb. signif. coram Titio*, inquit, *aliquid facere iussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat.* iuuant verba & ratio Conc. Trid. *s.* 24. *c.* 1. verba; *eorum mutuo consensu intellecto*, & subiungit, *qui aliter, quàm præsente, &c.* vt intelligat mutuũ consensum: ratio; intendit Concilium viam obstruere clandestinis matrimoniis & adulteriis perpetuis, in quæ labebantur clam coniuncti, publicè dein cum aliis contrahentes: dum ecclesia iudicare non potest de occultis. igitur præsentes parochi & testes ita esse debent, vt fidem ecclesiæ facere possint de contractu matrimonij: non possunt, si non intellexerunt cõtrahentes. *ita Sanchez de matr. l.* 3. *c.* 39. *Gutier. de mat. c.* 69. *& quos allegant. Riccius decis.* 243. vbi quamuis idem Riccius obscurè decidat; Sanchez & Gutierres obscurã fateantur quandam Cardinalium declarationẽ, ex ratione tamẽ superius data, clarè & constanter asserunt, quòd per quamcumq; etiam affectationẽ, parochus non intelligat, quod agitur, non valere matrimonium: dummodo verè non intelligat contrahentiũ voluntatem; neque per verba, neq; per signa: nam & hęc sufficiunt, dummodo clara sint, & indubitata. *Sanchez de matr. lib.* 2. *disp.* 31. *n.* 5. Ideoque non subsistit matrimoniũ attentatum inter A. & B. corã proprio parocho per fraudem ad hortum vocato, qui profugit statim atq; audiuit pronũtiantem A. *ego do*; & iuratus corã Iudice asseruit se vlterius nihil audiuisse: ex B. verò nec signa, nec verba intellexisse: quãuis testes asserant, vtrumq; plenè pronunciasse, ego tibi do fidẽ meã christianã; & parochũ, si voluisset

set intelligere potuisse: nam siue noluit, siue perturbatus inopinato attentato, siue per clamores, qui probantur, non potuerit, parum interest; dummodo reuera non intellexerit: præsertim cum A. & B. iure improbato, & punibili more egerint, nec audientiam merebantur.

An præsumatur pastor non intellexisse, quod cæteri intellexerunt?

Sed an non præsumetur intellexisse, quod omnes alij adstantes intellexerunt? valdè hac in re versatur officiũ Iudicis, quem ex sententia animi sui æstimare oportet quid credat. *l. 3. §. ideoq. D. de testib.*

Nihilominus quia pastor est omni exceptione maior, dictum illius verisimile faciunt circumstantiæ, clamores, cholera, fuga. & testimoniũ parochi proprij circa actum celebrationis matrimonij tanquam ad officium suum pertinentem summã habet probationem, *Farinac. crim. dec.* 322. *n.* 2. 324. *n.* 2. 337. *n.* 1. 3. 292. *n.* 2. præterquam quod quæ in animo & intellectu consistunt, ferè iuramento probantur, etiam partis; multò magis eius cuius non interest, neutralis, ex officio publici testis: *Sanchez de mat. lib. 1. disp. 62. in fin. post Couar. Mascard. & ab iis citatos.*

Cur igitur fugit si non intellexit voluntatem A. & B? procul dubio apprehendit malum aliquod propositum illos fouere, sed non id sufficit: requiruntur verba, vel clara signa actus re ipsa exerciti, contractique matrimonij; non sufficit propositum exercendi vel contrahendi; non conatus ad matrimonium, sed requiritur, actus contractusque de præsenti re ipsa coram parocho exercitus nõ indicia voluntatis contrahendi.

Præterquam quòd verba superius recitata applicari possint ad presens, & ad futurum: *c. is qui fidem. X. de spons.* atque ideò ex adiunctis & circumstantiis determinentur, *Farinac. decis. crim.* 266. *n.* 3. adeoq; cùm tam ipsa B. postridie eiusmodi attentati coram Iudice, & iterum aliàs præsente parte declarauerit mentem suam fuisse dumtaxat sponsalia de futuro contrahere, idemque asserat ancilla B. sibi ab ea prædictum ante horti ingressum, quòdque non progrederetur ad matrimonium de presenti, nisi habito parentum cõsensu; credendum est etiam ex intentione B. deficere matrimonium: quamuis moralis parochi præsentia non defuisset. atque ita superfore solam quæstionem de vi sponsalium.

CONSVLTATIO IV.

Consensu coram parocho & testibus re ipsa indicato iam perfectum est matrimonium.

Coram pastore Iacobus & Margareta, dispensati super bannis, præstiterunt iuramẽtum consuetum, quòd nullum sciant impedimentũ: matrimonij contrahendi causâ venerunt ad templum, & iam ad altare constituti corã parocho & testibus, porrexerunt inuicem dexteras, stola super imposita est, sponsus formã matrimonialem protulit; sed antequam sponsa incepisset vel verbum, superuenit Berta, quæ furibunda exserto cultro sponsum & sponsam inuasit, turbauit, totumque cœtum dispulit. Res hæc non amplius est integra; sed consensus coniugalis corã parocho & testibus satis expressus: matrimonium itaque iam perfectũ est. Concilium enim Trid. *s. 24. c. 1. de reform. matr.* quoad ea quæ consensum inducunt, nihil innouauit, sed eius declarationẽ tantùm corã parocho & testibus fieri exegit. Vnde ait; *parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto*, dicat; *ego vos in matrimonium coniungo, &c.* mutuum consensum intelligi tantùm requirit Concilium; quo indicato, iam contractum est matrimonium: ipsæ partes ministræ huius sacramenti iam illud perfecerunt, & procedit pastor ad ceremonialia ministeria. Verbis ad subsistentiam opus non est. *Sanchez de mat. l. 2. d.* 31. Serius ergo queritur Berta sponsum sibi deuinctum esse;

restat tantùm ei succedaneum remedium eius quod interest ita esse deceptam, & desertam.

CONSVLTATIO V.

Species facti ita habet.

ADrianus Dordraci, & Margareta Roterodami domicilium habentes, nullibi factis proclamationibus, Amsterodami coram tribus sacerdotibus, quorũ vnus Dordraci, alter Roterodami ex superiorũ commissione parochi sunt, seu parochorum munere funguntur, tertius in primi loco vicariã operam parochialem præstat, porrectis inuicem dextris in mensa conuiuiali, atque his verbis respectiuè, *accipio te in maritum, accipio te in vxorem,* serio prolatis, de facto cõtraxerunt matrimonium, præsente insuper notario, aliisque testibus, indignantibus quidem dictis sacerdotibus rem tamen, quæ gerebatur, probè intelligentibus.

Quæritur

An dictum matrimoniũ iure subsistat? præsertim cum præiudicio tertij, videlicet Paulæ, quæ à dicto Adriano deflorata erat, & prætendit factas sibi ante fuisse ab illo promissiones de illam in vxorem ducendo, vi quarum ad copulam inducta fuerit.

Omissio proclamationũ aliarumque solemnitatum non vitiat matrimoniũ præter solam parochi testiumque absentiam.

Res hæc docet, quàm iustè motum fuerit Concilium Lateranense *relatum in c. cum inhibitio. X. de clandest. desp.* & Concilium Trident. *s. 24. de mat. c. 1.* vt matrimoniis contrahendis præmitterentur proclamationes in ecclesiis, vt detegerentur, si qua forent, impedimenta: iterumque idem Concilium Tridentinum matrimonium cum benedictione sacerdotis præuiâ confessione & communione, aliisque seruatis laudabilibus consuetudinibus, quibus hac in re quæq; prouincia vtitur, matrimonium iniri voluerit, vtpote quæ res sancta sit, adeoque sanctè tractanda.

Nihilominus idem Concil. Trid. *d. c. 1. §. qui aliter* non aliam omninò inducit nullitatem, quàm si fuerit defectus proprij parochi, testiumq;, vel alterius sacerdotis à parocho vel Ordinario licentiam habentis, quin etiam aliter contrahentes grauiter arbitrio Ordinarij puniri præcipit.

Itaque quando hæc forma Concilij seruatur, quamuis non ritè, non rectè agant contrahentes, validè tamen, & ratè contrahunt.

Siquidem non aliud olim ad matrimonij substantiam requirebatur, quàm contrahentium impedimento canonico carentiũ consensus. *l. nuptias. D. de reg. iur. c. matrimonium 23. q. 2. matrimonium*, inquit, *non facit coitus, sed voluntas. c. sufficiat. c. omnis. c. cum initur. c. coniuges. ibid.* ideoque in quantum per Concilium Tridentinum id mutatum non est, mansit sine alteratione. quod enim nõ mutatur cur stare prohibeatur? inquit *l. sancimus. C. de. testam.*

Quare, secundùm ea quæ proponuntur in facti specie, cùm adhibiti hic fuerint contrahentium parochi, seu qui parochorum munere ex superiorum permissu funguntur, testesque plures cum notario, quorum defectum solum pœnâ nullitatis Concilium perstringit; dicendum est, quamuis prædictus Adrianus & Margareta grauiter peccauerint, vt supra refertur contrahendo, matrimonium tamen ratum atque validum contraxisse; etiam non obstante impedimento, quod idem Adrianus prædictæ Paulæ promissis matrimonialibus esset obstrictus. quippe impedimentum huiusmodi impediens tantùm est matrimoniũ, non dirimens: vnde & post sponsalia de futuro, alia per verba de præsenti præualent. *c. 1. X. de spons. duor. c. veniens. c. is qui fidem. X. de sponsal.* nec vero sponsalia post Concilium Tridentinum per secutam copulam in matrimonium transeunt. *Barbos. in collect. DD. ad Concil. Trid. & citati ad d. c. 1. n. 152.*

Itaque, vt singulas separatim circumstantias examinemus, reuertamur

mur ad proclamationes, vnde cepimus. & earum omissionem matrimonium non vitiare ex eo constat, quòd, vt diximus, vt ad matrimonij substantiam validitatemq; iure vetere nō requirebatur nisi solus contrahentium consensus, & dum Concilium Lateranense *in d. c. inhibitio* fieri deinde iussit proclamationes, non adiunxit ex omissione nullitatem, sed alias pœnas tum contrahentibus, tum sacerdoti sic assistenti inflixit.

Quod & ipsum manifestè constat ex textu Concilij Tridentini: quoniam etsi Concil. Lateranense pridem decreuerat præmittendas matrimoniis denuntiationes, & clandestinos contractus vetuerat; dicit tamen Tridentinum *d. c. 1.* nullum hactenus remedium suffecisse: suffecisset autē, si ex proclamationum omissione, aut clandestinitate matrimoniorum nullitas fuisset inducta. *vt latius in hanc rem textum d. c. 1. excussimus consult. 2. h. tit.* & hanc sententiā recipit ingens classis Doctorū *quos citat Barbos. in Collect. ad Concil. Trid. ad d. c. 1. n. 21. n. 66.*

Validè corā proprio contrahitur extra parochiam.

Succedit discutienda altera circūstantia quòd Amsterodami contraxerint, qui alibi domicilium habebant: sed quoniam exhibitio præsentiæ, quam parochus facit, est voluntariæ iurisdictionis, præstari potest à parocho etiā extra parochiam; sibi tamē subditis. vt censuit S. Congreg. *Interp. concil. 16. Feb. 1595. vt in eandem sententiam ieerunt Gutier. de mat. c. 62. n. 5. & quos allegat, & citati à Barbos. in Collect. DD. ad d. c. 1. n. 86.*

Proprio viri aut mulieris.

Deinde considerada est circumstantia, quòd tres interfuerint sacerdotes, & tam parochus viri; eiusque Vicarius, quàm mulieris: cùm à quouis eorum solemnizari matrimonium possit, atque alterutrius præsentia sufficiat: vt iterum interpretata est S. Congreg. *& assentiuntur Gutier. de mat. c. 62. post alios quos citat Zerol. in prax. p. 2. verb. §. 1. Sahagun. h. t. & quos plurimos allegat Barbos. in Collect. DD. ad Concilium Trident. ad d. c. 1. n. 13. & 14. & conforme est Concil. prouinc. Mechl. 1. tit. de mat. c. 5. Mechl. 2. à Sede Apostolica confirmato eod. tit. c. 3.*

Etiam in mensa:

Quod attinet ad circumstantiam præsentiæ parochi ad mensam, non ad locum sacrum, aut cum ceremoniis ritibusque ecclesiæ adhibiti: iterum decisum à S. Congreg. *6. Iunij* 1582. est sufficere taliter illum adhiberi, vt moraliter præsens sit, id est, intelligat quod agitur: *Barbos. & citati ad d. c. 1. n. 79.* quamuis ob aliam causam accersitus, vel inuitus adsit. *Gonzal. ad reg. 8. Cancel glos. 48. n. 35. Gutier de mat. c. 63. n.. Riccius decis. 243. & quos citat satis multos. idem Barbos. ad d. c. 1. n. 81. 82. 83. 84.* idemque & obtinere in testibus, vt ad aliam causam vocati, & inuiti sufficiant, tradunt citati *ibid. n. 141. 142.*

Coram inuito:

Adeò quidem vt quamuis indignati fuerint iidem parochi, quòd omissis ecclesiæ ritibus, matrimonium in mensa contraheretur; ea res ad nullitatem sit inefficax: cùm verè interuenerit præsentia parochi testiumque: ex quorum solorum defectu, nec vllo alio, Concilium induxit nullitatem. vt dissensus parochi nihil hic operetur.

Contradicente, aut interdicente.

Eoq; minus id mirum videri debet cùm etiam interdictum Episcopi, vel Pontificis matrimonium illo contempto contractum non irritet. *c. 1. & tot. tit. X. de matr. contr. interdict eccles. contract.* vtique cum partibus, quin & parocho titulum beneficij habenti, fit inhibitio: quòd si autem titulum non habeat beneficij, sed tantùm authoritatem subdelegatam, obstare videretur inhibitio, quia beneficiariis parochis manente titulo auferri pro lubitu non potest iurisdictio, sed illum comitatur vt Solem splendor; auferri autem titulus nō potest, nisi ex causis in iure expressis: vt neque suspensio ab executione officij aut beneficij, quin & coram ritè suspenso parocho contractū valet matrimonium:

A superiore etiam vetito parocho qui titulū habet, non licentiam tantùm.

citati à Barbos. vbi sup. n. 92. delegatis autē auferri potest pro delegantis arbitrio. quia iudicium soluitur vetante iudicare eo, qui iussit. *l. iudiciū. D. de iud.* Itaque sacerdotibus, qui ex beneficio parochi non sunt, sed tantùm ab Ordinario vel parocho habent licentiam, vt loquitur Tridentinum, assistendi matrimoniis, inhibente eodem Ordinario, vel parocho cessat licentia: adeoq; validitas matrimonij sublata licentia coram tali contracti. *citati à Barbos. ad d. c.* 1. *n.* 130.

Non impensa etiā benedictione: aut aliorū verborum à parocho prolatione.

Restat quod considerari potest, quòd impensa nō tantùm nō fuerit hic contrahentibus benedictio, sed ne quidem parochus, consensu contrahentiū intellecto partes eas egerit, quas ei præscribit Concilium Tridentinum: *dicat*, inquit, *ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vel alius vtatur verbis iuxta receptū vniuscuiusque Prouinciæ ritum.* Quoniam rursus redimus ad priorem solutionem, quod Concilium soli defectui præsentiæ parochi & testium nullitatem affixerit, nulli autem alteri omissioni aut contemtui: & anteriori iure clandestina matrimonia rata erant: & sic coniuncti, si aliam ducebant, adulterio polluebantur: *vt declarat Trid. d. c.* 1. *in princ. &* si ita contrahentes postmodū sua matrimonia publicabant, ab ecclesia recipiebantur tanquam à principio in ecclesiæ conspectu contracta. *c.* 2. *X. de clandest. dispens.* & his conformiter, etsi parochus verba nulla pronuntiet, nihil officere validitati matrimonij tradunt citati *numero copioso à Barbos. in Collect. DD. ad d. c.* 1. *n.* 45. idemque de benedictionis omissione traditur *à citatis n.* 177.

Et in his quidem locis cùm sæpius similes casus occurrissent, sic quidem contrahentes canonicè puniti, coniugia tamen eorum pro validis agnita fuerunt.

Nec obstat tertij præiudicium,

Præiudicium quod patitur Paula, nihil ex hac resolutione potest euertere, cùm in iure, vt diximus, liquidum sit, cùm data est vni fides de futuro, alteri de præsenti, matrimonium de præsenti præualere. *d. c.* 1. *X. de sponsal. duor.* non cessat tamen eius actio super deflorationis reparatione, damnis, atque interesse. *ex c.* 1. *X. de adult. & stup.* quin imo nec de illa in vxorem ducenda actio, si quidem promissa probare poterit, omninò videtur exstincta; sed sopita potius: cùm huiusmodi factum iure improbatum, modus non sit tollendæ obligationis. sed, quia lege christianâ est inhibita poligamia, exactio sistitur: adeoque si solueretur per mortém dictæ Margaretę huiusmodi matrimonium, sublato legis impedimento, reuiuisceret obligatio ducendi in vxorem d. Paulam, si vt diximus, promissiones matrimoniales probare potuerit, aut in defectum probationis delatum à parte, aut à Iudice ex officio *iuxta c. vlt.* §. *fin.* §. *de iureiur.* impositum iuramentum super iisdem promissionibus præstare ausus nō fuerit, quamuis in præiudicium alterius matrimonij, iuramento suppletorio locus non sit.

sed ei sua manet actio.

Etiam ad ducendum si sponsam mori contingat.

Porrò in facti specie supposuimus duos ex sacerdotibus, qui actui interfuerunt, esse parochos Dordraci, & Roterodami, seu parochorū munus ibidem obire ex superiorum cōmissione. enimuerò non tantùm qui beneficium parochiale habent, sed & qui à superiore parochorum loco constituti sunt ad effectum, vt matrimonium validè coram ipsis contrahatur, eorum loco sunt, nec tantùm qui specialem licentiam matrimonia solemnizandi obtinent; sed & qui generalem, omnia in parochia ad curam animarum spectantia exercendi. *citati à Barbos. ad d. c.* 1. *n.* 127. 128. quò & quidā extendunt ea verba *omnia sacramenta administrandi: citati n.* 129. de commissione autem credi debet authentico superiorum testimonio. & verò aliis id etiam documentis probari potest. & quidem ea, quæ nobis sunt exhibita, moraliter existimamus sufficere ad com-

comprobandũ, quòd prior sacerdos pro proprio Adriani parocho sit habendus: cæterùm in contradictorio iudicio omnibus expensis æstimat Iudex, quid sibi probatum videatur. *l.3. §. ideoq́. D. de testib.*

CONSVLTATIO VI.

Habitans in loco publicati Concilij Trid. contrahens in loco non publicati citra illius formam, an validè contrahat?

Titius & Caia hæretici fixum domicilium habentes in loco, vbi Concilium Tridentinum est publicatum, singulatim quoad decretum *c. 1. s.24. de reform. mat.* diuertunt per modum hospitij, seu transitus ad locum, vbi non est publicatum, ibidemque contrahunt matrimonium, non seruatâ formâ eiusdem decreti *in §. qui aliter* præscripta, eoque sic contracto domum redeunt, & domicilium continuant.

Quæritur

An matrimonium huiusmodi validum sit, an irritum?

In qua quæstione dissentire videntur Sanchez *de matrim. lib.3. disp. 18. n.17.18. & 19. Basilius Pontius de mat. lib.1. c.7. n.3. Petrus de Ledesma de matr. q.45. Enriques l. 11. de matrim. c. 3. n.8. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c.219. n.2. in fin. Siluius 3. part. quæst. 45. ar. 5. q.4. Malder. in meditat. theol. diei 27. de matrim.* quorum alij validum, alij inualidum docent esse huiusmodi matrimonium.

Irritum affirmantium potissimum est argumentum, quòd lex subditum afficiat quocumque se transferat. *l. 2. C. de conmer. vbi Bartholus & Salicet. l. 2. C. de vectigal. & 1. l. fin. D. de decret. ab ord. faciend. c. fin. de constit. vbi DD. Pecquius de iur. sist. c. 8. in princ.* vt interdicti & excommunicati ad alienum etiam territorium suũ nexum trahunt. *c. quisquis 4. q.5. vbi glos. c. si quis presbyter 7. q.1.*

Accedit quòd Synodus reddat cõtrahentes contra formam præscriptam ad sic contrahendum inhabiles omninò: quod verbum est vniuersale. *Gonzales ad Reg. 8. Cancel. glos. 6. n. 20.* comprehendens indistinctè omnes casus; *glos. in l. cum exceptione. §. quatenus. D. quod met. caus.* perinde ac si diceretur omni modo, omni parte: *Clement. 1. vbi glos. verb. omninò de vita & honest. clericor.* Ideo quòd inhabilitas à decreto inducta ad sic contrahendum liget alibi existentem: vt etiam de statuto tradit personã inhabilitante Paris. *lib. 1. cons. 99. n. 54. & Nicol. Burgund. tract. 3. n. 8. de consuet. Flandriæ.* inhabilitatem personæ ad actus personales directam etiam statuto inductam vbique tradit obtinere; tanquam qualitatem ossibus inhærentem: quod vtique eò magis in ea qualitate obtinere debet, quæ à iure communi infigitur: *per rationes & authores quas sibi obiicit Sanchez d. c. 18. n. 7.* præsertim canonico: cuius territorium est orbis quà quà versum patet, & qui parochianus est loci, vbi Concilium est publicatum, per breue diuerticulum ad locum, vbi non est publicatum, non desinat esse parochianus, & teneri d. c. 1. quod semper in eum robur habet post triginta dies à publicatione: cùm nihil interueniat, quod eum faciat non esse parochianum; ab eoúe decreto eximat. cui accedit quod hæc sententia iuuet intentionem Concilij; vt quæ narrat inconuenientia magis euitentur, & animabus consultum sit: quæ altera minus cauet, & prioribus incommodis rem subiicit: adeoque nec sufficienter occurrit clandestinis matrimoniis, quibus extirpandis Concilium laborauit, animaduertens priores prohibitiones non satis prodesse.

Qui validum huiusmodi matrimonium esse sustinent, eò maximè mouentur argumento, quòd extra domicilium existentes illius lege soluti sunt: *Sanchez n. 27. vbi supra.* & præsertim quod ad solemnitatem actus

actus, aut contractus inspiciantur iura eius loci, vbi contrahitur: *Sanchez n.*15. vt in terminis matrimonij deciditur *in c.*1. *X. de sponsal.*

Decretum Concilij s. 24. de mat. c. 1. est locale non directum in personā sed in rem.

Enimuerò decretū Concilij valde specialem publicationem requirit *in §. fin.* & talem, qualis nulla exigitur in toto corpore iuris; scilicet quæ fiat in vnaquaque parochia, vt vbi sic publicatum erit, post triginta dies robur habere incipiat, vbi publicatum non erit, nō habeat, adeoque innuitur totum eius robur ex loco quolibet, & publicatione locali dignosci, atq; in rem seu locum dirigi, non in personam loqui generaliter, non de hic vel sic habitantibus, hospitantibus, proficiscentibus, generalitatē modificare & restringere ad loca publicationis: itaque quod generaliter dicitur de legibus præsertim iuris communis, in loco domicilij obtinentibus, aliquem existentem ligare, restringendum esse per causam publicationis, quam sic requirit §. finalis, vt robur non habeat nisi in loco publicationis. vnde qui contrahunt in loco nō publicati decreti, sentire ibi non possunt robur decreti. neque enim Concilium domiciliū & scientiā dicit sufficere *in d. §. ne vero*, desiderat quidē publicationem ob scientiam, sed non in eo sistit, sed pergit *vers. decernit insuper:* neq; Concilium dicit quorum in parochia publicatum erit Concilium vbiq; obligabuntur, sed *decretum in vnaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat;* in rem loquitur, & de vi legis agit localiter, adeoque omnis inhabilitas ad sic contrahendum eo decreto irrogata non est simplex, sed localis; & quæ surgit ex vi legis; quæ vbi loci cessat, cessabit inhabilitas; tanquam effectus cessantis causæ, cuius robur eo loci nullum sit.

Ideoq; ex vi decreti in loco publicati vel non publicati vbi contrahitur, pendet subsistentia matrimonij, & nullitas.

Quod magis apprehenditur si ponamus Titiū habitare in loco publicati decreti, Caiā in loco non publicati, atque Caiam ducere in loco nō publicati Concilij; non seruatâ illius formâ, quæ vtique non ligat Caiam; Titius si sit inhabilis ad sic contrahendum, illa habilis; matrimonium illud validum vt sit requirit ratio habilis, & locus; vt non sit, exigit inhabilitas alterius, si eum quòcumque comitetur.

Hæc quæstio S. Congreg. Card. Conc. Trid. Interp. à me proposita, an. 1628. resoluta est, vt matrimoniū sit irritū; sic vt initio narratum est; quasi ob fraudem extra locum domicilij: vnde non videtur adhuc declaratum si citra fraudem contigisset, quid sentiendum sit. Quamquā Barbosa in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 1. *n.* 206. simpliciter pro nullitate declarationem recipiat.

CONSVLTATIO VII.

Milites an vt vagi à quolibet parocho validè iungi possint?

Concil. Trid. *s.* 24. *c.* 7. *de reform. matr.* agit de iis, qui vagantur, & incertas habent sedes, & improbi sunt ingenij: vetat hoc genus hominum facilè ad matrimonium recipi; mandat seuerè coërceri: non autem videtur agere de omnibus, qui habitationem aut domicilium non habent, *iuxta l. eius. §. fin. D. ad municip.* quamuis non sit negandū omnes vt vagos, ita & domicilio carentes validè vbiq; cōtrahere: *Sanchez de matr. lib. d.* 25. *Gutier. de matrim. c.* 65. cùm ea descriptio & eos habendi modus, & pœna iis nō omnibus quadret. deinde notandū, quòd omnia Concilij verba sunt prohibitiua & negatiua, nō permissiua libertatis alicuius, quoad vagos; aut concessiua iurisdictionis, quoad parochos: prout licentia Ordinarij, quam Concilium exigit, ad iurisdictionē etiam non pertinet, sed examē & impedimenti cognitionē; ideoq; ea non habita validè assistit parochus, etsi mulctandus: *Sanchez vbi supra.* vnde si qua in ciuitate peculiaris ac proprius constituatur vagorum huiusmodi parochus, coram alijs

Non sunt errones de quibus Cōcil. agit.

c. 7. s. 24. de mat. Trid. nullam permissionem aut iurisdictionē tribuit, quæ aliàs nō habetur, sed omnimodo est negatiuum.

aliis ibi contractum matrimonium erit irritum, tamquam non coram proprio contractum, cùm is ibi extet. nam quod generaliter vagorum matrimonium coram quolibet parocho validum sit, non fit, vt Sanchez & Gutierres videntur sentire in vim *d. c. 7.* quod, vt diximus, nullam iurisdictionem tribuit, sed ideo quod *c. 1 ead. sess.* decretum de contrahendo coram proprio parocho obligare non potest eum, qui non habet proprium; seu quia, qui nullum habet, omnes habet: cùm causa nulla sit cur vnus sit magis, quàm alter, ideóque potest coram omnibus contrahere, seruando reliquam Concilij dispositionem; vt coram aliquo parocho contrahat, & testibus. vt Cardinales Conc. Interpp. declararunt de matrimoniis Hollandorũ contractis iis locis, vbi parochus haberi nõ potuit, nec Episcopus, aut qui eius vice prouideret, validis habendis; si seruatum de cætero Conc. Trid. decretum fuerit, in quo seruari potuit; testes adhibiti. vt in resolutionibus Nuntio Belgij missis. atque ita quod de improbi ingenij vagis insinuat Concil. vt parochus post ea, quæ præscribit, præstita assistere possit, censendum de reliquis, qui domicilio carent; etsi de isto vagorum genere non sint; valeatque matrimonium in vim iuris veteris, seruato nouo in quo potest.

Ex his sequitur milites non esse eos vagos, quos *d. c. 7.* describit. quin nec vagi sunt, sed domicilium habitationemque retinent, vt studiosi, mercatores, &c. quòd si porrò aliqui sunt, vt viles procul dubio aliqui sunt, qui nullum domiciliũ, larem, habitationemque retinent, iuxta *d. §. fin.* sed quò militia vocat, omnia sua secum portant, fortunas, lares, penates; hos quòcumque deferuntur hospites, nullos habere, ac omnes habere penè proprios parochos, vt Schytas, potest videri: quomodo dicit *l. 23. D. ad municip.* militem videri domicilium habere, vbi meret, si nihil in patria possideat: multi sanè in patria nihil possident, igitur ij vbi merent domicilium videbuntur habere; & sic eum ibi parochum sortiri vbi in præsidiis locantur, seu aliàs præsidio carentes morantur: non tamen quàcumque transeunt: *l. heres absens. §. proinde. D. de Iud.* Belgicis autem militibus quomodo per Delegationem Apostolicam & concordata prouisum sit, dicimus: h. t. cons. 14.

Miles domi nihil reliquum habens domicilium habet, adeoq; coniungi potest, vbi meret.

CONSVLTATIO VIII.

Consensus impeditur appositâ cõditione, si sponsus nobilis non sit, contractum non fore, si is ignobilis deprehendatur.

ERror circa personam, aut conditionẽ, seruilem dirimit matrimonium. quin & circa qualitatem, si ita apprehendatur, vt variet personã. *optimè Sanchez de mat. lib. 7. d. 18.* error ergo circa virginitatem, nobilitatem, originẽ gentilitiam, nihil officit quantisper manet in terminis imaginatiuæ tantùm, tacitèque obrepsit contrahentibus: verùm si errans paciscatur, si erratum fuerit, contractum irritum fore; errore detecto locus erit conditioni: & resoluetur contractus. Conditio enim honesta est, pro eodemque valet actualis dissensus circa qualitatem partis erroneam. v. g. contrahens matrimoniũ putans alterum esse nobilem, declarat se contrahere tanquam cum nobili, & si res secus se haberet, nullatenus omninò se contracturum. *Sanchez vbi supra n. 21. Gutier. de matr. c. 89. n. 6.*

Itaque matrimoniũ, de quo quæritur, dicendũ est irritum esse, propter dissensum actualem pluries ab A. declaratum, ad tempus vsque & horam matrimonij; vt testibus probatum est: virtualemq; in ipso contractu, ac post eum, vsque ad notitiam qualitatis B. vti A. iurata iubente Iudice asseruit: præsertim attentâ causâ, quam addit, non leui; quod

quod si ignobili nuberet, præclusum sibi fore aditum ad Principem, à qua nunc habetur familiariter, & à qua pensione ampla honorata est, & promissis maioribus, non nisi nobili applicabilibus: ac deinde quod cum primis nuptiis medici filio ignobili nupsisset, deserta fuerit ab omnibus consanguineis: cùm secundas nuptias cum nobili contraxisset, rursum multos numerarit amicos: apud quos & in rebus afflictis solatia inuenit.

Præsertim cum & dolus contractui causam dedit, & falsi fabrica.

Nullitatem auget, quod non tantùm per dolum dantē causam contractui (quem multi sufficere ad nullitatem matrimonij existimant, *citat Sanchez vbi supra n.* 17. quamquā communiter secus sit. *c. cum in apostol. X. de spons. Sanch. ibid. n.* 18.) & simulationem nobilitatis B. in amicitiam A. se insinuauit, atque huc vsque perduxit; sed etiam quod cùm B. postulatio reiecta esset, nisi probaret se nobilem, atq; is in se illud suscepisset, falsa testimonia, & sigilla fabricauit, quibus nobilitatem suam firmauit, instrumentorumque fidem se secutam iurauit A. atq; ita contraxisse: atqui si ex falsis instrumentis, aut testimoniis lata est sententia, si falsitas & Iudices instrumentorum testimoniorumúe fidem secuti probentur, nulla est sententia. *tot. tit. C. si ex falsis instrumentis l. diuus. D. de re iudic.* ad eundemq; modum dicendū omninò videtur A. per dolū dantem causam contractui non tantum, sed & falsa instrumenta, sigilla, testimonia inductam ad contrahendum nulliter contraxisse.

Falsorumq; instrumentorum fidē sponsa secuta est.

CONSVLTATIO IX.

De primi & secundi matrimonij probatione, & prolium legitimitate.

PErplexa quęstio est, annis nunc penè sexaginta agitata, ex facto quod ante Conc. Trid. publicationem, quæ hic facta est anno 1564. accidit. vt scilicet A. ex M. proles plures excitaret, ac deinde L. in facie Ecclesiæ vxorem duceret, aliasque proles procrearet, aliquot deinde annis hanc relinqueret, primæ adhæreret, reliquumque cum ea vitæ exigeret, exinde vtriusque M. & L. proles legitimas sese, & hæredes esse contenderent.

Proles è secundo publico legitima per bonā fidē.

Extra controuersiam est natas ex matrimonio cum secunda inito legitimas esse, eò quòd publicè & solemniter contractum sit, cum bona fide secundæ. *c. peruenit. c. ex tenore. X. qui filij sint legit.*

Et ex primo si probetur.

De natis ex prima controuersum est, quia de illius cum A. matrimonio disputatur, quod hi asserunt interuenisse; ex secunda nati, negant.

Plenius quoad coniuges, benignius quoad proles.

Equidem clarum est matrimonij probationē difficilem esse, si non publicè accidit; præsumptiones tamen admitti, ex annuli subarratione, tractatu, cohabitatione, famâ, confessione, traductione, muneribus, osculis, amplexibus, copulâ. *de quibus latè Mascard. de prob. vol.* 2. *conc.* 1022. *vsque ad* 1036. *Menoch. l.* 3. *præsumpt.* 1. *Paleot. de Nothis l.* 1. *c.* 19. quo loco etsi quoad ipsos parētes difficilior sit præsumptio matrimonij, *communiter tamen omnes*, inquit, *aliter de filiis, aliter de nuptiis statuendum putant*: & concludit cum Accursio, quoad coniuges fornicationē, quoad filios reuoluto mantello verum & iustū matrimonium existimandum, ipsosque legitimos habendos. quibus & fauet Farinac. *decis. crim. dec.* 322. *n.* 1. 244. 277. *n.* 1. quod quomodo etiā in dubio statuendum sit, prosequitur *c.* 20. & *Mascard. conc.* 1026. quomodo & Innocent. III. probatione legitimorum natalium sacris initiandum illum onerat dumtaxat, quem contrarius rumor grauat. *c. accedens de purg. canon.* & idē Innoc. III. *in d. c. ex tenore.* decidendo casū *in fauorem*, inquit, *prolis potius declinamus.* vnde in casu c. & ex ea causa priores & secundæ proles erant legitimæ. Quamquam clandestinum matrimonium non habet eundem fauorem, nec ex eo proles, quamuis bona fides alterius coniugis, vel vtriusque subsit,

subsit. *c. fin. §. si quis vero. X. de clandest. desponsal. Sanchez de matrim. l. 3. disp.* 42. 43. 44. 45. sed in casu impedimenti præexistentis hæc accipio, in quo loquitur *d. §. si quis.* adeoque extra casū impedimenti tunc existentis non est à priori iure, aut fauore matrimonij, & proliū recedendum.

Quoniū respectu parentum cōfessio admodū valet.

Sed inter omnes matrimonij probationes nulla efficacior ipsâ cōfessione coniugum. *c. transmissæ. X. qui fil. sint legit. c. per tuas de prob. glos. in c. super eo. v. confessionem. X. de eo qui cognouit consang. Mascard. de prob. v. 2. concl.* 1029. sicut & aliàs confessus in iure pro iudicato est. *l. vnic. C. de confess.* vnde clandestinum ab iis publicatū recipitur ab ecclesia, tāquam si à principio in ecclesiæ cōspectu contractū foret. *c. 2. X. de clandest. de spons.* vtpote quod reuerà à principio substitit, etsi pòst demum manifestatur.

Et in terminis controuersorū natalium, & successionis viri & mulieris verbo standū deciditur. *d. c. transmissæ nisi contrarium certis*, inquit, *in diciis & testibus constiterit.* rectè sanè cùm & pater, si naturalem filium vel solum nominauerit *suū*, necessarium hæredē efficiat. *Auth. si quis. C. de natural. liber.* cùm bonorum suorū dominus & arbiter sit. vnde etsi pater moriens super quantitate patrimonij iuret, inter hæredes diuisuros iuramentum seruandum esse decretum est: *in Auth. de iureiurando à moriente præstito.*

Sed & pro ipso matrimonio tamen recipitur confessio non contra: *textus in d. c. super eo. Mascard. d. c.* 1029. *n.* 7. propter vinculum sacramenti, quod per collusionem coniugum fortasse solueretur.

Neq; solus tamen fauor liberorum *d. c. transmissæ*, neque solum alterius præiudiciū hæc diuersimodè sic operatur: *c. super eo. de cōsang. & affin.* vbi sponsæ de futuro quæ sponsum petit, sponsus abiudicatur ex sola sponsi confessione de impedimento, si fama tamen loci & hoc habet: quæ non est plena probatio, *sed*, inquit Pontifex, *cùm esset sponsa tātum modo de futuro.* in fauorē animæ, ne periclitetur spōsa, si reuerà subsit impedimentum.

Quemadmodum & in *d. c. per tuas. X. de probat.* mulier cōstanter asseruit aliquē ex cōcubina susceptum; postmodū eius iuramento in contrarium præstito non statur: quāuis præsumptus consobrinus concubini neptem deflorarit, ita vt hæc, nō obstante floris virginei iacturâ, in maritum illum postulare non possit.

In quo capite illud etiam est obiter animaduertendum, priori confessioni standum esse, si serio facta sit, aduersùs secundā etiam iuratam; cùm alioquin non testis dicto primo iniurato, sed secundo iurato credi soleat. *Myns. obs. 6. obs. 14. l. 2. obs. 86.* quod tamen an satis conueniat cum generali ratione, quam allegat Pontifex *in d. c. per tuas.* non est huius loci.

Sed secundum matrimoniū admodum cā enetuat.

Enimuerò *d. c. 2. X. de clandest. despons.* adiicit ita recipi clandestinum matrimoniū ab ecclesia, nisi rationabilis causa præpediat: qualis est matrimonium secundum in facie ecclesiæ cōtractum. *Panorm. ibid. & Viuianus in Rationali Iur. can. Tuscus V. matrimonium conc. 152. n. 12.* præiudiciumq; prolium ex eo natarum. nam quamuis ipsæ legitimæ sint propter bonā fidem matris, *d. c. ex tenore.* nihilominus tamen in bonis patris, quę solę habuissent, iam habituræ sint cohæredes, & tales quidē, qui iure primogenituræ gaudeant, adeoq; feuda & maioratus auferant: quippe *d. c. 2. de clandest. despons.* dicit clandestina matrimonia, cùm publicantur, ita ab ecclesia cōprobari, tamquā si à principio in ecclesiæ conspectu contracta forent, & ità retrotrahi: & quia sic nati habent ius primogenituræ, & cùm publicatum iam est, quod fuit clandestinum, si non subfuit impedimentum, filij retrorsum censentur legitimi. *d. c. 2 Sanchez d. disp. 42. n. 8.*

Nisi rationabiles & fide dignæ probationes accedant.

Itaque non aliter cùm secundum matrimonium, & ex eo prolium præiudicium intercedit, prioris clandestini publicatio ab ecclesia recipitur, quā vt loquitur *d. c. super eo. X. de eo qui cognouit cons.* nisi rationabiles, &

& fide dignæ probationes accedant.

Rationabiles, & quantâ fide dignæ sint præsumptiones ex cohabitatione nominatione, tractatu, copulâ, aliisque pertinent ad Iudicis arbitrium, prudentiam, & discretionem: quæ & in concursu contrariarũ probationum, præsumptionumq; librat validiores: *Menoch. de arb. cas.* 526. & iuxta eas animi motum inclinat: & quia quot homines, tot sententiæ; facilè per præsumptiones itur in contrarias opiniones; vt in hac causa toties accidit: eoque facilius quòd, vt diximus, clandestinum exstante impedimento matrimonium consuetos aliorum fauores à iure non habeat; neq; pro eo, exstante secundo publico, præsumatur: adeoque illud clarè demonstrari debeat, ac plenè probari. *Mascard. vbi supra conc.* 1026. *n.* 10. regulari tamen plenitudine. *Tusc. V. matr. conc.* 152. *n.* 17. *& seq.* 39. *& seq.*

Quæ vbi sunt, primũ à secundi, probationibus non euertitur.

Quod cùm accidit, plenèq; clandestinum probatum est, non concidit ob secundum, quamuis hoc plenius, & superabundè probetur. quippe diuersa facta sunt, quæ se inuicem non tollunt: ideoque nec eorũ probationes pugnant. adeo vt matrimonium clandestinum duobus testibus omni exceptione maioribus probatum nõ eneruetur, quamuis alterum postea probetur contractum in conspectu exercitus, seu mille testium. (idẽ esto iudicium de quocumq; alio probationũ genere duobus integris testibus æquiualenti) quia vtrumque factũ consistit, nec vnum aliud tollit. *atq; ita optimè censet Cucchus inst. maior. l.* 5. *tit.* 11. *n.* 80. *& seq. & quos allegat. Sanch. de matr. l.* 3. *disp.* 45. *in fine.*

Præsertim respectu prolium.

Sed & casum habemus in terminis expressum *in c. per tuas. X. qui fil. sint legit.* vbi vterque coniux ad alia vota transiuerat, quin imò maritus ad secunda & tertia; & tamẽ per legitimos testes primũ probatũ, & pro eo pronuntiatũ est ab Innoc. III. *inductis*, inquit, *probationibus innitentes.* vbi idẽ Põtifex narrat priorẽ haberi visam fuisse concubinã, maritũ porrò cùm ageret in extremis, eũ quẽ ex ea susceperat, in testamento hæredẽ instituentẽ, legitimum filium appellasse: quæ nominatio, hæredis institutio, & mortis instantia magni est momenti: vt propterea credi possit ibidem Innocentius nõ dixisse legitimis testimoniis innitentes, sed generaliter inductis probationibus, vt supra meminimus loqui *c. super eo. X. de eo qui cognouit cõsang.* de rationabilibus & fide dignis probationibus.

Adeoque quando arbitrio Iudicis plenè probatũ censebitur clãdestinũ matrimonium prius, quocumq; genere probationis; nõ eneruabitur à secundo, quãuis multò plenius probato. sicut in pari probatione adhæretur primo. *c. si inter. X. de sponsal. tit. X. de sponsa duorum. Tusc. V. matr. conc.* 145. etiam præsumptiuo. *c. is. qui fidem. de spons. Tusc. ibid.*

Porrò vbi plenè prius non est probatum, nõ poterit discedi à secundo plenè probato. *tot. tit. X. de spons. duor. c. sicut. X. de testib. c. tenor. X. de re iud. Mascard. de probat. v.* 2. *con.* 1026. *n.* 9. *Tusc. vbi supra n.* 7. neq; locus est iuramento. *d. c. per tuas. X. de prob.* cùm & generatim matrimonij causa ardua plenas, & claras probationes exigat: *c.* 1. *de cons. & affin.* sic tamẽ quod testes idonei recipiantur in eo iungendo, soluendoque; etsi nõ omni exceptione maiores: *c. videtur nobis. X. qui matr. accus. pos.* quod rectè examinat Mascard. *ibid. conc.* 1022.

Præsumptiones & indicia plenam probationem faciunt, qualia in casu præsenti.

Plena autẽ probatio etiam conficitur ex indiciis & præsumptionibus à iure admissis, ad quam & imperfectæ probationes coniunguntur: *Mascard. vbi supra conc.* 1032. *n.* 20. v. g. A. iuuenis M. venustam puellam deperiit, procatus est, annulo subarrauit, domum traduxit annuentibus M. parentibus, probis & honestis, cognouit, torque aureo donauit, gestamine tantùm nobilium, non vilium, veste splendidâ matrimoniali, mensa, communi vitæ societate, in domesticos imperio, vxorio nomine parentes, & consanguineos palam visitantes affinium appellatione, prolem natam legitimam vocauit

Abba-

Abbatem H. patrinus vt esset rogauit, & is assensit, fama vxorē, & prolem legitimam vulgauit, L. ex consilio plurium Theologorū deseruit, & cum M. reliquos vitæ dies exegit, tanquam cum vxore, in profanis & sacris, vtpote publicè sic ecclesiæ sacramenta vtroque sumente, ea moritura iurata se desponsam, & fide matrimoniali vtrimque de præsenti præuia cognitam, A. adstante & fauente asserit, ei palam in ciuitate insigni iusta persoluit, insignibus prælatis, pullatis filiis, pullatus ipse, publicas preces per omnia dominia sua pro ea, sub vxoris nomine, fieri voluit, totumque annum luxit: ad L. à qua diuerterat, redire obtulit, si matrimonium aliàs nulliter initum, vt Theologi dixerant, iuxta ritum ecclesiæ repetere vellet: idque ea renuente in diuortio mansit vsque ad mortem: solemniter testatus legitimam M. vxorem, & ex ea liberos legitimos fuisse, eosque testamento hæredes scripsit: quando nemo salutis suæ immemor esse, minus nouo se delicto irretire velle præsumitur, sed vltimum iudicium, celites, atque inferos cogitare. secus, quam Titus Barrulus *apud Valer. Max. lib. 7. c. vlt.* qui Lentulo Spintheri decedens suos annulos perinde atque vnico hæredi tradiderat, quem nulla ex parte hæredem relinquebat. quantū, exclamat Valerius, illo momento temporis conscientia (si modo vires, quas habere creditur, possidet) à teterrimo homine supplicium exegit! inter ipsam enim fallacis & ingratæ culpæ cogitationem spiritum posuit, quasi tortore aliquo mentem eius intus cruciante, quod animaduertebat è vita ad mortē transitum suum & superis diis inuisum esse, & inferis detestabilem futurum. Atque hæc cum M. mortua esset, nec fictioni præmiū restaret, & pleraque supradicta antequam de secundis nuptiis cogitaretur, cum acciderint; in procliui est, vt statuatur pro primo A. & M. matrimonio, vt plenè probatum censeatur.

Sed multo procliuius vt id credatur ad effectū, vt proles legitimæ cēseantur; ad quē probationes nō æquè validæ necessariæ sunt, sed vel præsumptiuas sufficere voluit Gemin. *cons. 27. incip. super dub. n. 9. & seq. Martha de iurisd. p. 2. l. 8. n. 21. post Baldum, Decium, Puteum, imo communem opinionem glos. & DD. in c. lator. X. qui fil. sunt legit. Gemin. d. cons. 27. n. 9. & 10. adde quæ initio diximus.* Maximè intuitu prolium.

Cui opitulatur maximè quod etsi verum non fuisset inter A. & M. matrimoniū ob fictionem A. quam forte ex inæqualitate nobilitatis, & diuitiarū aliqui deducunt, (quam tamen cum forma eximia pariari Mascard. Tuscus, alij tradunt) seu quemcumq; errorē facti, aut intricati iuris; tamen ob bonā fidem eiusdē M. accedentibus circūstantiis, dictis etiā corā ecclesia gestis, ex ea sint natę proles pro legitimis simpliciter, & absolutè sint habendæ. *c. cum inter. c. prælatum. c. ex tenore. X. qui fil. sunt legit. c. cum inhibitio. X. de clandest. desp. Gemin. cons. 27. Couuar. de matr. p. 2. c. 8. §. 1. Sanch. de mat. l. 8. d. 3. 4. n. 4. 6. Ruin. cons. 108. l. 3. Trentacin. Resol. l. 3. tit. de mat. r. 4. n. 17.* vt in famoso arresto Martini Guerra, *de quo Maynard. notab. q. l. 4. c. 6. Papon. arr. l. 22. tit. de adult. ar. 20. Coras. in comment. ad d. arrest. obs. 11. & 96.* bona enim fides tantumdē pręstat, quantū veritas, quoties lex impedimento non est. *l. bona. 179. D. de reg. Iur.* Quas & legitimat bona fides.

CONSVLTATIO X.

Comparatio testium facienda, & quibus potissimum deferendum.

CVm pro causa matrimonij & filiorum legitimitate *c. ex tenor. X. qui fil. legit.* in dubio censendū credatur, & testibus duobus affirmantibus standum potius, quàm mille negantibus; *gl. in l. diem §. si plures. D. de Arb.* denique quamquam ad matrimonium probandum testes idonei atque legitimi requiri videantur, *c. attestationi. X. de desp. impub. c. consult. X. de spons.* tamen

cùm à superstite ad successionis, & liberorum legitimationis effectum agitur, leuior probatio sufficiat. *Farinac.decis.crim.67. & 322.* testesque omnes boni præsumantur, nisi contrarium probetur, valdè bono loco esset causa C. de cuius matrimonio planè & simpliciter testimoniũ dicunt, tanquam qui oculis & auribus præsentes fuerint testes quatuor, atque de relatu plures; nisi in contrarium prodiissent plures, digniores, ex verisimilitudine rerum vt probantur gestarũ negotij naturæ conuenientiora adferentes. his enim tribus momentis testes eorumq; dicta libranda esse proponit *lex.21.§.si testes.D.de test.Minsing. cent.4.obs.38.* vt confirmet Iudex motum animi sui ex argumentis, non tantùm testimoniis, iisque quæ rei aptiora, & vero proximiora esse compererit *d.§.si testes.* hoc siquidem potissimum est momentum: alterũ dignitas testiũ, *vt honestioribus potius fides adhibeatur l.8.C. de test.* iisque quorum religio in Deum probata est: *Crauet.consil.169.Chephal.cons.775.* nobilibus: *Nou.90.c.10.Tiraq. de nobil. c.20.n.33.* dignitas enim, fides, mores, grauitas, & conditio cuiusque diligenter exàminanda est, vtrum quis decurio an plebeius sit; an honestæ an culpatæ vitæ; locuples vel egens; inimicus ei aduersùs quem, amicus pro quo testimonium dicit; *l.2.& 3.D.de test.* tum denique numerus momentũ facit, sed reliquis debilius. *d.§.si testes.*

Cùm igitur aduersùs C. Pro E. producti sint testes, ecclesiasticâ præfecturâ & sacerdotio prædíti, centuriones, & nobiles, numero etiam plures, qui rerũ argumenta sub tempus quo contractũ foret, ante, ac pòst gestarũ, tanta probauerint, vt morali iudicio possibile vix sit ea stare posse cum veritate contracti matrimonij, & cùm hi quos diximus quatuor pro matrimonio testati, gregarij tantùm milites sint, quiquamuis generali iuris præsumptione & iudicis militaris attestatione, pro bonis habeãtur; tamen specialior præsumptio aduersùs illos est, à conditione militari, ob quam versus censorius, nullã fidẽ tribuit pietatemq; viris, qui castra sequuntur: quodq; ex actis cõstet à suis eos signis pluries ad alia transiisse. quod vt hodie non sit tantum crimẽ, ob iniquam solutionem, quantum sub Romana disciplina fuerit; tamen non est extra reatum, etiam secundum edicta Principum nostrorum. quamquam angustia nerui bellici sæpius conniuentiam generet. egentes hi ergo, nec omni exceptione maiores, opportuni fuerunt lachrymis, precibus, pretio C. de quà procliue est suspicari (quod quartum momentum facit apud *Minsing. post Hostien. d.obser.38.*) quod expugnarit pauperes hosce, & viles animas, quæ annulis, torquibus, nummis tentauit probitatem testium digniorum. accedendũ iis est ergo quibus in contrarium authoritas, dignitas, nobilitas, numerus, & clarior lux veritatis assistit. Hæc enim bilancem inclinant. *d.l.2.& 3.* vt quamuis illi corrupti non doceantur, hi tamen ad decisionem præponderent.

Quæ testimoniis obiiciuntur in hac causa matrimoniali locũ nõ habent, quæ astricta non est ordini iudiciario. *Clemen.sæpe de verb.signif. Clemen.dispen.de Iud.* in quo nimiũ indies in foro hallucinantur practici: atque ita fidem faciunt testimonia lite nõ contestata, recepta. quod disertè d.Clem.permittit. Præsertim cùm hæc etiam quæ moram non patiuntur fieri possint apud iudicem incompetentem. *l.fin.C.de testib.* Atque ita à Iudice militari auditi testes, qui in expeditionem ire debuerunt, apud iudicem Ecclesiasticum fidem faciunt. Qui tamen ad examen repetere eos poterit, si ex conflictu, ex bello redierint, ac inueniri possint, si ex eorum dicto causa pendebit, aut iudex animi sui motum sit confirmaturus. Causa matrimonialis ab ordine iudiciario exempta.

CON-

CONSVLTATIO XI.

Qui raptus sit matrimonio impedimento?

Raptæ cõsensus ad validũ matrimonium sufficit.

VAlde leges ciuiles, sacri canones, & Concil. Tridentinum raptum abominantur. leges implacabiliter; vt ne quidem vnquam raptorum cum raptis permittat matrimoniũ. *l.vnic.C.de rapt. virg.* mitius canones tamen recipiunt, vt cùm dissensio transit in consensum, & quod ante displicuit, incipit placere, legitimè rapta contrahat. *c.fin.X.de rapt.*etiã post Concil. Tridentinum *d. c.6. de reformat. matr.* cùm loco nunc tuto, extra rapientis potestatem, est constituta.

Illius solius defectus matrimonium irritat.

Nam quod ad alias attinet, quas formant raptus species, earum nullæ ab ecclesia inter matrimonij impedimenta receptę sunt. vt ne quidem si rapta consentiens insciis inuitisq; parentibus abducatur, matrimoniũ inualidetur. ideo quod illius substantia in solo consistat consensu contrahentium, habilium personarum. *c. cùm locum.de sponsal. c.accidens in fin. X.de rapt.* sine quo nec in ecclesia, nec in re publica sit potestas aliquos coniungendi: *Sanch.de matr.lib.2. c. 27.* sed meminerimus oportet Concilium Trid. nunc omnes, qui illius formâ non seruatâ contrahere attentant, ad sic contrahendum inhabiles reddere: ideoque idem Concilium Trid. in rapta non aliud requirit, quàm vt extra potestatem raptoris loco tuto sit constituta, & raptorem in virum habere consenserit. *d. c. 6. de reformat.matr.Sanch.de matr.lib.7. d.13. n.13.* vt omittamus iure etiam ad verum raptũ requiri, vt adsit violentia; aliaque plura de quibus latè Sanchez.

Adeoq; hæc obtinent, vt nec patria, tutoria, curatoria, mamburnica, vel dominica, vel regia potestas substantiæ matrimonij impedimentum præstare possit.

Iure quidem ciuili statutum fuit, ne nuptiæ consisterent, nisi consentiant omnes, id est, qui coëunt, quorumque in potestate sunt. *l. 2. D. de ritu nupt.* in tantum vt iussus parentis olim præcedere deberet, *inst. de nupt. in princ.* etsi exinde receptũ sit, vt ratihabitio, seu scientis non contradictio sufficeret. *l. si vt proponis.C.de nupt.* Verum tamẽ Paulus I.C.*lib.2.sent.tit.20.* eorum ait, qui in potestate patris sunt, sine voluntate eius matrimonia non contrahi, sed tamen contracta non solui.

Non quorum est in potestate patria, aliaue.

Et hoc est, quod Concilium Trid. *d. c.1.* declarat, quòd sancta Dei ecclesia ex iustissimis causis matrimonia filiorumfamilias sine consensu parentum contracta semper detestata est, atque prohibuit: nihilominus anathemate damnat eos, qui falsò affirmant ea irrita esse, & parẽtes ea rata vel irrita facere posse. id quod multò magis dicendum est de tutoria, curatoria, mamburnica potestate.

Vt iam, quod diximus supra, nihil dubitandũ sit post anathematicam declarationem Concilij Trid. quin fidei orthodoxæ sit, clandestina matrimonia, quamdiu, & quæ ecclesia irrita nõ fecit, vt & filiorumf. sine parentũ consensu contracta rata esse, nec parentes ea irrita facere posse; nec alia irrita fecit ecclesia, quàm quæ sine parocho, vel alio sacerdote à parocho aut Ordinario delegato, & testibus fuerint contracta.

Vt serui etiã inuito domino validè contrahant.

De dominica autem potestate Adrianus Pontifex *in c.1. de coniug. seruor. iuxta verbum*, inquit, *Apostoli sicut in Christo Iesu neque liber, neque seruus est à sacramentis ecclesiæ remouendus, ita nec inter seruos matrimonia debent vllatenus prohiberi: & si cõtradicentibus dominis & inuitis contracta fuerint, nullâ ratione sunt propter hoc dissoluenda.*

Subditi inuitis Principibus.

De regia autem seu Principali potestate ita tonat Conc. Trid. *s.24. de reform. c.9. cùm maximè nefarium sit matrimonij libertatem violari, & ab eis iniurias nasci, à quibus iura exspectantur; præcipit S. Synodus omnibus cuius-*

cuiuſcumque gradus, dignitatis aut conditionis exiſtant, ſub anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant, ne quouis modo directè vel indirectè ſubditos ſuos vel quoſcumque alios cogant, quò minus liberè matrimonia contrahant. vt in Concilio Pariſienſi 1. *c. 6. c. nullus 36. q. 2.* non ſecus ac raptor damnatur, qui ſibi puellam regis beneficio æſtimat poſtulandam. vt illud ſanè Concilium nullius matrimonia à Principum arbitrio voluerit dependere.

Nunc ergo, vt ad caſum præſentē redeamus, maritus ſub nulla erat poteſtate impeditiua matrimonij, non patriâ, patre pridem orbatus, non tutoria, curatoria, mamburnica, non tantùm per emancipationem, quæ iuxta totius Europæ conſuetudinem primas nuptias cōſequitur, ſed & per ætatem pridem ſolutus.

Filij inuitâ matre.

Eadem ex cauſa de matre nihil attinet dicere, quamuis matri & auiæ tutela permittatur. *Auth. matri. C. quando mulier tut. off.* & maximè per mores honoraria. Verum cum per naturam ei reuerentia à prolibus debeatur, eadem reuerenter requiſita in has nuptias earumque renouationem, vt dictum eſt, conſenſit, & coram factam ratam habuit.

Sed hac cū tutore diſſentiente cui deferendum?

Deſiderium porrò matris admodum ſpectatur cùm forte de nuptiis puellæ quæritur, nec inter tutorem & matrem & propinquos de eligendo futuro marito conuenit. *l. 1. C. de nupt.* cuiuſmodi in re exemplum eſt apud Liuium *lib. 4. dec. 1.* cùm tutor plebeio iuueni, mater nobiliori filiam elocare vellet; & magiſtratus ſecundum parentis arbitrium dederunt ius nuptiarum: hocque decretum tutati ſunt Romani; cum plebs & tutores Ardeæ grauem eius reſcindendi cauſa mouiſſent ſeditionē, & vi puellam abducere vellent, adiuuantibus Volſcis, Ciuilio Duce.

Quid ergo ſi matris votum, concurreret cum aliquo tutore qui minorum gentium ſponſam eligeret, & illa ex ea familia quæ nō tantùm longo ordine ſummorū Principum ſtemmata & affinitates recenſeat; non videbitur iuſta dubitandi ratio, quin ſecundum matrem cenſendum foret?

Principes vt mamburni, ſed regij.

Supereſt dominica in ſeruos, Principalis in ſubditos poteſtas: de illa nihil aliud dicendum quàm ſeruorum matrimonia dominorū diſſenſu irritari non poſſe. *d. c. 1. X. de coniug. ſeruor.* aduerſus rationem videbitur eſſe, vt eminentiſſimi ſubditi, Regum alteri, peiori ſtatuantur loco, quàm ſerui.

Quoad regiam autem Principalemque poteſtatem (quæ ſuaui, etſi barbaro, vocabulo multis in rebus, etiā mamburnica vocatur, vt docet Charond. *reſponſ. lib. 9. reſp. 4. lib. 1. r. 72.* & illic refert ſacroſanctū illud Boſonis regis Burgundiæ *conſeruabo Iuſtitiam, & rectum mamburnium*) ea, vt omnes ſubditos complectitur, ita multò magis regij ſanguinis ſobolem: ſed vt in illis ad matrimoniorum nullitatem non pertinet, ita nec in hac eo extenditur. *d. c. 9. ſ. 24. de reform. mat. Concil. Trid. d. c. nullus 36. q. 2.*

Principum conſanguinei validè contrahunt ſine illorū aſſenſu.

Non eſt quidem ignotum auguſtam ſobolē non ſolere pro arbitrio nubere, per nuptias multū ex re publica peti, firmamentū familiæ dici ad maiora nitenti, decus ac robur, maiora patefacere, petitas à Seiano Liuiæ nuptias merito Tiberio fuiſſe ſuſpectas, vt & Aſiniū quod duxiſſet Vipſaniam Agrippæ filiam, ſuam ante vxorem; Athenienſes damnaſſe Iphicratem, Herodem Salomē, Dioniſium Tyrannum Siracuſanum relegaſſe Philiſtum, ſimilibus ex cauſis: eamque ob rem ſolere politicos inter iura Maieſtatis referre ne quis regij ſanguinis ſine aſſenſu, elocationeue regia nubat, idque Carolus *le Bret. in tractatu de la ſouuerainitè l. 1. c. 8.* etiam in Francia obtinere contendit, & potentiorum tum demum legitima eſſe matrimonia, ſi ſint è re publica; pluribus argumentis, ſed politicis; & quæ nihil pertineant ad ſacramentum matrimonij, illiuſque inducendam nulli-

nullitatem: cùm *matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori*, inquit D. Gregor. *c. Euphemium.* 2. *q.* 3. nec irrita esse possint, quamdiu, inquit Concilium Tridentinum *d. c.* 1. *ecclesia illa irrita non fecit.* cuius nullũ in Francia profertur priuilegium, aut decretum aduersùs anathema *d. c.* 9. Ex aduerso, vt sæpius etiam cum Flandris, & maximè Guidone Comite fuit disputatum, quasi non liceret vetere Francorum lege extra regnum sine Regis assensu nubere, & Guido filiam Philippam Anglo despondisset, in reatum & carcerem actus est, contendens matrimonia vbique gentium esse libera. & licet tum Bonifac. VIII. tum Ducis Sabaudiæ interuentu à Paribus Franciæ liber est declaratus; coëgit tamen Rex vt filiam Parisios mitteret: at rursus postea Bonifacius iussit, vt puellam patri & oppida restitueret. *vt Meierus in annal. Flandriæ ad annum* 1296. *quem ad illum sequitur Bzouius, & priora narrat Sueyro in annal. Flandriæ anno* 1296. Vt summũ quod quispiam ex illo politicorum argumento conficere possit, id foret; quod de matrimoniis filiorumfamilias sine consensu parentum initis d. c. 1. tradit, *& latè supra diximus*, quod etsi ecclesia illa detestata sit; tamen rata sint; nec parentes ea irrita facere possint: incõsulta quamuis, & maculosa. Sed & sæpè etiam infelices exitus ea sunt sortita, quæ iuxta politicas illas regulas dumtaxat erant contracta. vt Ludouici VII. & XII. & Henrici Magni cum Magareta Valesia; de quibus supra, aliaque; & contentio illa Philippi Pulchri Regis, & Guidonis Flandriæ Comitis totam Galliam, Angliam, Belgicamque quassauit, Germaniam, aliosque.

Sunt & alia exempla, & nobile illud imprimis Iudithæ, filiæ Caroli Calui, viduæ Arnulphi Regis Angliæ; quæ in Franciam rediens à Balduino Ferreo in vxorem inuito patre accepta est. & à Rege quidẽ ille hostiliter habitus, & à Franciæ Prælatis excommunicatus est, quasi ob raptum. sed quod ipsa consenserat; seu principio, seu matrimonio conuento, interueniente Nicolao I. matrimonium tenuit, pax regia, & ditio Flandrica in dotem aucta est. Ludouicus Balbus eiusdem Calui filius inuito itidem patre Ansigardam duxit, & quamuis pater repudium filio persuadere non potuerit, successorem tamen in regnum habuit; & hic liberos suos Ludouicum & Carolomannũ: qui omnes regno Franciæ imperarunt; nec matrimonium irritum, nec liberi illegitimi habiti sunt. sed & Caroli Audacis filiam hæredem Belgicæ, Burgundicarumque ditionum Ludou. XI. filio suo Delphino ambiebat; illa inuito Rege nupsit Maximiliano Austriæ Archiduci: nec per somniũ quidẽ illud matrimoniũ quis nullitatis insimulauit. vnde nunc tota stirps Austriacorum tantis natalibus. Ludouicus etiam Malanus Flandriæ Comes filiam vnicam destinabat Edmondo filio Regis Angliæ, inuito Rege Frãciæ: qui apud Pontificem egit, ne dispensatio super consanguinitate sponsis tribueretur; non suo marte impedimenta matrimonij posse se struere existimauit. & nupero seculo cùm quidam ex augusta domo filiam omninò nobilitate imparẽ deperiret, matrimonium irritatum nõ est; sed iussus tantum abstinere à principalibus titulis; Marchionis nomine esse contentus.

Fateamur id quidem oportet, vt sicut parentes inconsulta filiorum matrimonia suauiter, etiam exhæredationis metu, prohibere possunt, (*de quo Sanchez de mat. l.* 4. *d.* 24. eoque declarat d. c. 1. *Concil. Trid. de reformat. mat.* quod ea, quæ filiif. contrahunt inuitis parentibus ecclesia semper est detestata) ita & posse Principes, ne subditi contrahant cum publicis hostibus, aut alias suspectas affinitates ambiant: vt & domini feudorũ, ne vasalli cum priuatis illorum inimicis fœdera nuptiarum ineant. tamen id ad politicos tan-

Ecclesiæ est non Principum statuere impedimenta matrimonij.

tantùm effectus, & respectus pertinet, nõ ad matrimonij substantiam. quemadmodũ & omnia quæ le Bret *de la souuerainité l. 1. c. 8.* sententias ex Tacito, aliisq́; gentilibus citat, & posteriorum temporũ, quoad seculares respectus, non matrimoniorum vinculũ, & sacramenti irritationem. quamquam etiam Honorius constitutionem quandam veterem Neapolitanam sustulit; quâ interdicebatur vasallis, ne sine Regis authoritate nuptias inirent. cùm ea debeant plenâ libertate gaudere; quæ non est in iis, qui dependent ab alieno arbitrio. *c. super eo. X. de cond. appos. l. turpia. D. de legat. l. cum tale. §. si arbitratu. D. de condit. & demonstrat.*

Siquidem matrimonia hodie reguntur iure poli, non iure fori: nec irrita fiunt, quæcumque ecclesia irrita non facit. nec Principum christianorum est statuere impedimenta matrimonia christianorũ dirimentia. quod probant authores longo ordine citati à Sanch. *de matr. lib. 7. disp. 3. n. 1.* & licet ipse *n. 2.* Principibus asserere velit eam posse cõpetere non omninò dissentiente Basilio Pontio *de matr. l. 6. c. 1. & 2.* tamẽ *n. 3.* fatetur Sanchez, Principibus christianis inter christianos non esse concessam, sed ab ecclesia intercisam, ecclesiæque reseruatam: *per textus d. n. 1. & hic supra plures citatos.* quod, vt detur non aliquo diserto generalique textu exprimi; præsupponit tamen ex traditione ecclesiæ, vsuque perpetuo Concilium *Trid. d. c. 1.* decidens clandestina matrimonia non esse irrita, *quamdiu ecclesia illa irrita non fecit*, non Principes.

Vnde quamuis *in l. vnic. C. de rapt. virg.* improbatum esset matrimonium raptæ cum raptore; tamen *d. c. fin. X. de rapt.* id est permissum: multique alij per leges ciuiles nuptias contrahere vetiti, per canones sunt permissi. *v. g. l. 16. 33. 47. D. de rit. nupt. C. de interdicto matrimonio inter pupillũ* & tutorẽ seu curatorem liberosq́ue eorum, C. si quâcumque præditus potestate, vel ad eum pertinentes ad suppositarũ iurisdictioni suæ aspirare tentauerint nuptias. Et per *l. 67. D. de iure dot. l. 7. de agnosc. liber.* contractum inter liberum, & ancillam matrimoniũ pro nullo habetur: cui & conformis citatur vetus lex Salica *relata in libro legum Salicarum tit. 14. §. 11.* ne inter liberas seruilesq́; personas matrimonia ineantur. quæ tamen ecclesia abrogauit omnia, & in contrarium etiam seruorum coniugia rata esse declarauit. *d. c. 2. de coniug. seruor.*

Vnde multæ nuptiæ iure ciuili irritæ canonico valent.

Iure meritoque ex eo argumento, quo vtitur Vrbanus III. & Innoc. III. *in c. penult. & vlt. X. de secund. nupt.* quòd in quæstionibus matrimonialibus seculares leges non dedignentur sacros canones imitari, iisq́; cedere: vt propter authoritatẽ D. Pauli soluta à lege viri in domino nubit, cui voluerit: concessa ergo ab Apostolo rectè vtitur potestate, quisquis matrimonium contrahit, quod nulla Apostolica decreta interdicunt: si per illius licentiam, & authoritatem, etiam infamia legalis nubentis intra annum luctus abolerur. *d. c. penult. & vlt.*

Ex D. Pauli authoritate quãdiu non sunt Apostolica interdicta.

Sic & *in c. quod super his. X. de consanguinit.* non obstante consuetudine canon seruatur, vetans coniunctiones ibi narratas. & refert Synodus Romana sub Zacharia *c. 15.* quomodo Germaniæ Archiepiscopi, & Reges prouinciæ petierint Apostolica præcepta, qualiter eis liceat coniugia copulare. & Cabilonensis sub Carolo c. 28. de *affinitate*, inquit, *propinquitatum, & in quibus gradibus matrimonia cõiungenda sint, ad canones recurramus*: idemq́; de reliquis impedimentorũ generibus est iudicium.

Quæ in cõiunctionibus spectantur.

Et verò vt daretur, dicis gratiâ, posse Principem statuere impedimentum dirimens inter christianos; tamen vt ditio eius suos habet terminos; ita potestas eius, imperium, & edicta eodem circino circumscribuntur. vt extra sphæram suam non corrigantur ne quidẽ aduersus alioquin subditos: quod & in hac ipsa re fatetur Sanchez *d. l. 7. disp. 3. n. 10.*

Neque ciuiles leges porriguntur extra ditionem.

quo-

quoniam extra territorium ius dicenti non paretur impune. *l. fin. D. de iurisdict.* quod assumit Bonifacius VIII. *in c. 2. de const. in 6.* atque inde decidit non ligari subditos constitutione pœnali sui Episcopi, dū extra illius diœcesim fuerint. quomodo & D. Paulus 1. *ad Corinth. c. 5.* etsi alio in genere, quid mihi, inquit, de iis qui foris sunt iudicare? & hanc sententiam docet generatim idem Sanchez, *& numerosi Doctores quos citat lib. 3. disp. 18. n. 18.*

Vnde resultat, vt quãuis in Francia Constitutio esset aliqua, quæ ad ipsam substantiam matrimonij porrigeretur; nō accidentarias tantùm formas, ciuilesq; solemnitates, quæque huic matrimonio impedimentum dirimens posset iniicere; vt non esse iam supra satis demonstratū est; tamen cùm idem matrimoniū extra fines regni sit contractum, & rursus extra eosdem renouatum, extendi ad illud aut vllatenus id afficere nequaquam posset.

CONSVLTATIO XII.

De filiisf. sine parentum, & minoribus, sine tutorum consensu contrahentibus iuxta edicta Belgica.

IMperator Car. V. in ditionibus Belgicis *anno* 1540. & Rex *anno* 1623. edicta proposuerunt contra filios 25. annis minores, sine patris, & matris; & minores sine consensu consanguineorum vtriusq; lateris, & curatorum, cuiuscumq; sint conditionis aut qualitatis matrimonium contrahentes: eosque incapaces reddidit omnium lucrorum, quæ alteri ab altero quomodocumq; obuenire possent: permisitque eosdem exhæredari: neque impugnari permisit parentum iudicium, prætextu legitimæ alimentationis, aut etiam deuolutionis statutariæ: scilicet quæ multis locis hic obtinet, vt soluto matrimonio proprietas immobiliū etiam à superstite profectorum in filios decidat: sed hanc auferri talibus permittit, sine præiudicio aliorum. non tamen comprehendit edictum maiorennes: neque quorum matres ad secundas nuptias transeunt, quãdo filij exspectare consensum non debebunt; dummodo debitè illum tum requisiuerint.

Edicta puniunt tales omnis lucri nuptialis amissione, exhæredādi licentia cōcessa parentibus, quæ nec alimētorum, nec legitimæ deuolutionis statutariæ prætextu euacuetur.

In pœnam edicti Imperatorij non incidunt, qui interueniente magistratu contrahunt, quamuis parentes aut tutores dissentiant. ita enim habet edictum anni 1540. ad quod aliud anni 1623. est relatiuum. *l. asse toto. D. de hæred. inst.* atque non minus tribuendū Episcopo, si eius authoritas interuenit in re hac sacra: quia & ipse magistratus est.

In pœnam non incidūt qui permissu magistratus nubunt.

Etiam ecclesiastici.

Edicta agunt de solicitatoribus & seductoribus, nimirum puellarum, primum expressè, secundum per relationem: si quis ergo palam procatus fuerit annuentibus seu non prohibentibus tutoribus, & puella ei nubere voluerit, & spōte obuenerit, non incurritur pœna, etsi postea dissentiant tutores. nã edicta hæc odiosa secundùm corticē verborum sunt restringenda. *c. odia de reg. Iur. in 6.*

Sed qui publicè procari permittuntur, postea dissēsu in pœnam agi nō possunt.

Edicta dolū & circumuentionem intendunt prohibere: quæ vbi non probantur interuenisse locum non habent. *Hier. Grat. cons. 42. visis eleg ant. n. 11. vol. 1.* nam non obtinet pœna, vbi delictum non est. *l. Grauis. D. ad l. Iul. de adul.* non est delictum, vbi deest dolus. quem etiã fatua causa excludit. *l. 3. D. de lib. caus.*

Dolus & circumuentio exigitur.

Spontanea etiam filiæ voluntas edicta excludit. vt Grat. *d. cons.* 42. *n.* 8. de statuto simili Bonon. nã cùm is casus edictis non sit expressus, relictus est iuri communi, vt sit extra pœnam: *l. commodissimè. D. de lib. & posth. l. si extran. D. de cond. ob caus.*

Spontanea volūtas illa excludit.

Iterum cessant edicta, si digno nupsit, & magis si digniori: *Paul. Paris. cons. 9. incipiente esto quod de iure n. 22. & seqq. vol.* 3. mens enim atque intentio eiusmodi edictorum magis, quàm verba spectanda sunt. ne scilicet per circumuentionem puella nubat impari, indigno, turpi, infa-

Par etiam dignitas.

infami: *Alexand. conf. 97. incip. principalis dubitatio n. 5. vol. 1.* quia cessante ratione, hoc est imparitate, seu ignominia cessare debet statuti dispositio: *l. adigere. §. quamuis. de iure patron. c. cũ cessante. X. de appellat.* eandemq; dicit communẽ opinionem, & casu quo matrimonium citra delictum, dolũ, & fraudes contrahentes in edictum incidissent, ex clementiâ Principis, & benigna causarũ edicti interpretatione gratiam merentur.

Si tutor digñ proco reiecit.

Quod eò procliuius est, si tutores viripotentem proco digno antè collocare noluerint, qui negotium minoris, vt suum gerere debebant. *l. tutor secundùm dignitatẽ. §. 1. l. à tut. in princ. D. de administ. tut.* qui si debitores pupillæ erant, eidemque si sine liberis morerentur substituti, & dignum minore matrimoniũ auersati, in dolo esse præsumuntur, imò probantur. *Barth. in l. tutor qui repertor. per illum text. vers. si quis. D. de administ. tutor.* vt venia digna sit minor, si sibi consuluit.

Nec viripotenti dignum quæsiuit.

Edicta matrimonium non impediunt.

Porrò edicta nullum statuunt matrimonio impedimentũ. neq; enim id possunt Principes. subsistit ergo secundùm formam Conc. Trid contractum: sed posito quòd contrahentes in edicta inciderint, quæritur an euenerit conditio, qua parens eã suæ potestatis fecerit, cùm ad ætatẽ 25. annorum vel statum approbatũ perueniret? atque iterum an per huiusmodi matrimoniũ contracta sit societas coniugalis, quæ tota Brabantia obtinet? maritus factus sit administrator omnium bonorum vxoris? tutor illius & mamburnus? &c.

Nec iura matrimonij.

Nec societatem coniugalem;

Ad pœnã quod attinet Paul. *lib. 2. sentent. tit. 20.* docet filiif. matrimonium sine consensu patris initũ ratum quidem esse, sed nõ iustum, non legitimum. Ideoque (quod ad secundum attinet) sequitur legitimos iuris ciuilis seu statutarij effectus nõ producere.

Sed id pridẽ per canones, & praxim cessauit, & cùm eam pœnã edictum nõ proponat, rectè Concilium Brabantiæ pridẽ iudicauit maritum talem legitimum mamburnum, & administratorem esse.

Sed huiusmodi societatis lucra mera;

Cæterùm edicta omnẽ vtilitatem, quæ vni ab altero eiusmodi contrahẽtibus obuenire posset, auferunt; ideoque si per leges societatis coniugalis ea accederet, ablata censeretur. v g. puella habet in pecunia parata centum millia florenorum, si cõmunio coniugalis faceret ea communia, adeo vt soluto matrimonio medietas competeret marito, eiusúe hæredibus, huiusmodi lucra quæ à maioribus obuenerint edictum anni 1623. tollit, sed vt societatem impediat eorum quæ contrahentes ex industria sua habituri sint, edictis non cauetur. ideoque soluto sine liberis matrimonio bona ab vxore illata redintegranda sunt, & residua demũ, vt acquisita diuidenda: sed diminuta non videntur à marito restituenda; cùm in vim administrationis legitimæ consumpta sint, & in societate sors domino pereat, cùm ex acquisitis restaurari non potest: & ideo lucrum nullum maritus faciat, in quod feruntur edicta.

Non industrialia.

CONSVLTATIO XIII.

De matrimonio castrensi.

PArochus originis desinit proprius esse in materia matrimonij, cùm quis domiciliũ mutauit. *Sanch. de mat. l. 2. d. 23. n. 6.* parochus domicilij incipit proprius fieri. *c. fin. X. de paroch. c. is qui. de sepult. in 6.* tametsi quoad munera & honores quis patriam mutare non potest. *l. assumptio. D. ad municip. l. origine. C. de municip. l. 10.* tamen domiciliũ aduentitiũ semper mutare potest etiã quoad munera. *l. domicil. in fin. D. ad municip.* facto & re ipsâ illud transferendo non nuda contestatione. *d. l. domicil. l. non vtiq. v. constit. D. eod. l. ciues. C. de incol. lib. 10.*

Mutato domicilio parochus originis desinit, domicilij incipit proprius esse.

Obscura tamen ex facto est ratio acquirendi domicilij, per illudque proprij parochi; ideoque titulo de *incolis. C. lib. 10.* additur, *& vbi quis domicilium habere videatur, & de his*

qui

Domiciliũ stabilitate, & sedẽ exigit.

qui studiorũ causa in aliena ciuitate degunt. incolæ certè domiciliũ habent. *l.domicil.D.ad municip.incola is est, qui in aliquam regionem domicilium suum contulit,& quẽ Graci paræcum appellant. l.pupillus 239. §. incola de verb. signif.* ad paræciã incola spectat propriè vbi habitat, paræciæque rector proprius illi est parochus.

Quidam nõ perpetuam habent, tamen proximè accedunt.

Domicilium habere videntur, qui non propriè quidẽ illud in aliũ locum contulerunt, sed ita tamẽ in aliquo loco versantur, & commorantur, vt instar domicilij sit, quantisper ibi degunt, animum autem perpetuò manendi non habent.

Sub hoc ferè genus cadunt studiorũ, officij non perpetui, mercaturæ, aliorumq; negotiorũ causa extra propriũ domicilũ per diuturnã morã degentes, & quicumq; alicubi morantur, nõ ita tamen quasi perpetuã ibi sedẽ habituri, sed neque vt hospites, atq; viatores transuecti aut prӕter-nauigãtes.

Tabernam, pergulam habentes:

In huiusmodi moratorum genere Vlpian. in *l.heres absens. §. at si quis, D. de iud. si quo loco constitit*, inquit, *non dico iure domicilij, sed tabernulam, pergulam, horreum, armarium, officinam conduxit, ibiq; distraxit, egit; defendere se in eo loci debebit.*

Qui iudici loci subdũtur:

Vbi Vlp. in huiusmodi moratorem Iudici loci iurisdictionẽ tribuit; non autẽ Iudici loci, quẽ tantùm prӕternauigat, aut transuehitur: & rationem distinctionis ab ęquitate adfert, *durissimum est*, inquit, *quotquot locis quis nauigans vel iter faciens delatus est, tot locis se defendi.* ergo in huiusmodi moræ effectu discernendo ab æquitate rationem sumere oportet, vt durũ sit quocumque loco quis est quoad alibi acta subiici, sed æquũ sit, si ibi cõsistat morosè; quamuis non iure domicilij.

Cũ mora, etsi nõ iure domicilij:

Parochi veteres in translatos non habent iurisdictionem.

Vnde Pontifex *in c. fin. de paroch.* mandat, ne veteres eorũ, qui migrarunt belli causa, Ordinarij in iã alibi habitantes iurisdictionem vsurpent, nec amplius temporalia exigant ab iis, quibus spiritualia iam non ministrant; sed diœcesano præsentis habitationis cætera, præter decimas fortè prædiales, relinquant. vbi & iurisdictionis præsentis, & ministerij æquitas consideratur.

Sed vbi per anni circulum missas audiunt, ecclesiastica sacramenta percipiunt, &c.

Vti & ex eadem *in c. questi 16. q. 1.* decimæ personales solui iubentur vbi infantes baptizantur, & parentes per totum anni circulũ missas audiunt: & *in c. ad Apostol. X. de dec.* vbi ecclesiastica percipiuntur sacramẽta: *in c. placuit. 13. q. 2.* sepulturæ fieri in ecclesia cui mortui subiacuerunt: & *in c. in nostra. c. cum super.* quarta canonica solui ecclesiæ, vnde corpora auferuntur.

Et *in c. cum nullus de temp. ord. in 6.* cùm nullus *clericũ alienæ parochiæ debeat præter licentiam sui superioris ordinare; superior in hoc casu intelligitur in cuius diœcesi ordinandus originẽ, beneficiũ, aut domiciliũ obtinet.* Ad quem textũ Sanch. *de mat. l. 3. disp. 23. n. 12.* ponderat ea verba, *in hoc casu*, quasi cùm in casu accipiendorũ Ordinum originis, vel beneficij, vel domicilij superioritas requiratur; in aliis commoratio domicilio imperfectior sufficiat. quod multis casuum exemplis, & authoritatibus *eod. n.* prosequitur.

Et resederũt aliquantũ, & adhuc resident.

Seu manserunt:

Sed mihi præter illa admodum videtur hanc sententiã firmare *d. c. fin. X. de paroch.* si integrè legatur cũ supplemẽto, quod in Corpore sub Greg. XIII. recognitione edito, sic legitur; *& in ea* (ciuitate Aconensi) *residentiã fecerunt aliquantã, & adhuc resident in eadem:* considerat enim ibi Pontifex præsentem residentiã, & prius factam, quamuis exigui temporis, quam *aliquantam* vocat. residere, est continuò versari, assiduè eo loci esse, firmas sedes habere. *X. de cler. non resid. tot. tit.*

Vt iudicari possint etiã de alibi actis.

Huiusmodi residentiam, quã etiam mansionẽ *d. c. fin.* vocat, si animi cõtestatio declaret, vel perpetuã intendi, si nihil auocet, vel sanè diuturnã; æquissimum videtur, si sufficiat vt Iudex in taliter cõmorantem de alibi actis ius dicere possit, vt & in spiritualibus per eã iurisdictio loci Ordinario, seu parocho tribuatur: consequenterq; confessionis, & matrimonij celebrandi authoritas detur; ac durũ taliter commorantes tractare vt peregrinos; & si nõ iure domicilij pleno subiiciantur quoad munera. quò respicit maximè

tit.

Confessionis & matrimonij sacramenta possunt percipere.

tit. D. ad municip. & C. de incol. præsertim cum *d. c. nullus*, eum pro nō alieno habeat, quem quis potest iudicare.

Quæ mora, residentia, mansio arbitraria est:

Sed difficultas est, quomodo censendū sit de huiusmodi mora, quanta esse debeat, vt parochiæ ius acquisitum videatur, & sic commorans iurisdictioni eius loci parochi subiectus ad effectum percipiendi sacramenta? & arbitrariam quidem illam esse credendum est. *Menoch. de arbit. cas.* 86. arbitrari tamē æquū, vt sufficiat habitatio totius, vel maioris partis anni. *Sanchez de mat. l. 3. d. 23. n. 12, 13. & citati ab eo & Gut. de matr. c. 63.* neq; ea dumtaxat peracta, sed & aliquatenus cepta eo animo, vt per totum annum, aut maiorem partē duratura sit, *idē Sanch. n. 14.* sicut in vero domicilio sufficit illud animo perpetuo manendi re & facto ceptum esse. Quare *sicut miles ibi domicilium habere videtur, vbi meret, si nihil in patria possideat. l. 23. in fin. D. ad municip.* sic & mansionem sufficientē ad sacramentorum perceptionem dicimus, si cepit alicubi esse ea mora, quæ nata est durare per annum, aut maiorem anni partem, vt in præsidiis.

Totius vel maioris partis anni:

Acta, vel agendi animo saltem cepta.

Sic miles sicubi agere ceperit ea mora, quæ sic durare nata est:

Atque hæc quidem ita censenda sunt, vbi non aliter aliunde constat. cæterùm vbi quis expresſè contestatus est se velle imposterum aliquo loco sedem figere, & domicilium, seu huiusmodi mansionem, vel eo animo commorari, vt nolit domicilium aut huiusmodi mansionem acquirere; standum est huiusmodi declarationi citra dubium. *Menoch. d. cas.* 86. dummodo tamen contestatio non sit nuda, sed adsit res & factum, habitatio ipsa scilicet: & firmius est standū, si & fortunarum translatio accedat. *d. l. domicilium: Sanchez d. 23. n. 2.* neque fraus atque simulatio arguatur.

Contestatio tamen contraria dubium tollit.

Quæ tamen sola transferendo domicilio non sufficit, sed facto opus est.

Enimuerò tametsi in casu, de quo agimus, mulier corā parocho contestata sit ante matrimoniū se ibidem velle deinceps cōmorari; & pastori sacramentaliter confessa sit: tamē eadem contestatio simulata deprehenditur ex eo, quod biduo post matrimonium vix cōmorata, eoq; ne quidem cōsummato discesserit ad vetus domicilium. actus enim secutus priorem intentionem arguit contrariam. quomodo tradit *ex Tacito lib.* 15. Alciatus *in l. municipes* 228. *D. de verb. signif.* (cùm per adoptionē acquiratur domicilium adoptantis, *l. sed si. D. ad munic.*) Conf. P. Mario. & L. Asinio *factum senatusconsultū, ne simulata adoptio in vlla parte publici muneris iuuaret, cenſeriq; simulatā, cùm beneficia sortiti statim emittunt manu, quos adoptauêre.* Sic *in §. panonum inst. de rer. diuis.* cùm animalia fera cōsuetudinem auolandi, eundi, reuertendíque habentia, *animum reuertendi habere desinere dicuntur tunc videri, cùm reuertendi consuetudinē deseruerint.* ex actu huiusmodi non reuertendi de animo præsumitur, & sic ex contrariorū disciplina, si abeūtia de facto redierint, animum redeundi habuisse videntur. & generatim ex actu subsequenti colligitur animus præcedens. *Menoch. l. 3. præs. 30. n.* 54. ita & Fulgentius *sermon. de Epiphan.* Herodis verba ad Magos dicta, *ite, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eū*; ita redarguit: *sanguis Innocentium, quē crudeliter effudisti, attestatur, quid de hoc puero volùisti.* fraus præsumitur ex actuū contrariorum vicinitate. *Menoch. de præs. lib. 3. p. 124. l. 6. præs. 12. n.* 36. quod vel eò magis in domicilio obtinet, vt cùm illud non dependeat à solo animo, & nuda contestatione; sed etiam rem & factum requirat. *d. l. domicilium.*

Contestationis simulatio actu mox contrario probatur.

Vt & adoptio.

Animus reuertendi desinere in feris probatur, cùm consuetudinem deserunt.

Sic domicilij transferendi in mox redeunte.

Vnde si domicilium per simulatam adoptionem acquisitum inefficax est secutâ mox emancipatione & pro simulata illa habetur, si animus reuertendi ex actu reuersionis secuto adfuisse censetur, præsumptione iuris: cùm huiusmodi mulier ne per iuramentum quidē animum contrarium probauerit, præsumptio manet, eam reuertendi animum, non alibi commorandi habuisse: præsertim vbi numquam antè fuit, nullos propinquos, nullas possessiones habuit, nullam fortunarum partem transtulit. nam *cum quaritur*, inquit, *lex vlt. sub fin.*

Maximè si & aliæ circumstantiæ accedant.

fin. D. ad municip. an municeps quis sit, ex ipsis etiam rebus probationes sumi oportet. quod idem *l. hæres. §. proinde. D. de Iud.* considerat in mansione non iure domicilij habita. Et quamuis probaretur iam ante sarcinas conuasasse; id quasi in vtrumque paratæ aliquod foret iudicium; tamen id ex actu huiusmodi contrario vel tollitur, vel saltem non est ita efficax, vt ex eo solo in contrarium statuatur.

Ad eum potius solum finē eius cōtestatio interpretanda esset facta, vt tantisper ibi maneret donec opportunè, importune militē induxisset ad coniugiū. quod produnt verba in actis *donec sui iuris esset* in rescriptione Decani Christianitatis: at verò talis mora nihil ad domicilium facit, *l. 2. C. de incol.* & non est nata diu durare, quia succedente coniugio acquirebat domicilium mariti, cuius hic mansio nō sufficiebat ad domiciliū, vt mox dicetur: aut non succedente, eoq; abeunte illa omninò reuersura fuisse præsumitur: & sic nec in eum casum talis mulieris mansio sufficiebat ad parochum reddendum ei proprium, tanquā ad certum tantum negocium non diu ibi durare natum instituta.

Nunc vero quod de milite diximus, vbi meret domiciliū acquirere, si nihil in patria possideat; itidemq; mansionē diuturnam in eo sufficere ad ius parochiæ; in casu nostro admodū destruitur: non tantùm ab exiguitate temporis acti in mansione, non nata diu durare, in ditione scilicet aliena (in qua ius sit innoxij trāsitus, non tamen præsidij locandi:) non regia; (in qua præsidia locata diutius durare nata sunt) sicut rusticana mansio recreationis causa, non diu durare nata, non sufficit ad tribuendam parochialē iurisdictionē, matrimoniiq; celebrandi authoritatē: *c. is. qui de sepul. in 6.* sed ea requiritur quæ ferè par sit incolatui. *d. l. hæres. §. 2. D. de Iud.*

Sed etiam quod miles, de quo agitur, non fuerit versatus assiduè, neque cōtinuò manserit in eo loco, vbi hospitium militare ei erat designatū, sed magis alio loci, apud suum Chiliarchā egerit, ob operā quam præstabat rebus illius aut militum vtilē: sed & hæc mansio profectionibus multis interpolata probatur, neq; de sui natura causam continuā habet, ita vt neque designatū militare hospitiū, quamuis illud instar præsidij in aliena ditione haberi posset, ob defectū realis eo in loco mansionis: neq; mansio extra locum quasi præsidio ei designatum; ob defectum designationis, & assiduæ cōuersationis, ac destinationis operari possint effectū parochialis subiectionis: in vim cuius corā huius vel illius loci parocho posset celebrari matrimoniū. Vt omnes DD. animū degendi in loco saltem per diuturniorē morā requirunt, & actu exercitā mansionē. *Sanchez & ab eo citati d. disp. 23. Menoch. vol. 4. cons.* 398. *& consilia aliorū ibidē addita, præsertim PP. Minorum.* Quibus ex causis etiā an. 1624. conuenit inter Delegatū exercitus Regij in Belgio, & Ordinarios Prou. Mechlin. vt parochi locorū milites coniungere non possint, nisi ibi degant per modum præsidij, nō transitus. vt ad hunc quam illud proprius accedit mora militis in aliena ditione.

In milite circumstantiæ mansionis durare natæ vel nō ad proprietatem parochi faciunt:

Subiectionemque i

Matrimonijque valorem:

Ex his conficitur quod nullū sit matrimonium, de quo agitur, celebratū corā parocho, qui neque respectu militis, seu Capitanei, neq; respectu mulieris proprius erat, citra licentiā proprij alterutrius parochi, aut Ordinarij. Cum proprius tamen iudici perspectæ esse possunt personarū qualitates, an nihil Capitaneus in patria possideat, ad intentionem *d. §. miles* an possessiones & fortunæ illius, aut mulieris tales sint domi, vt difficilius iuxta *l. ciues. C. de incol. l.* 10. *aut d. l. vlt. §. vlt. D. ad municip. d. l. hæres. §. proinde,* negotium faciant; aliæue circumstantiæ adsint, quæ in iis quæ ad arbitrium iudicis referuntur, nō exiguā sæpe causarum metamorphosim faciunt, in omnē partem animū suum debet versare, vt deprehendat & animum eorum, qui contraxerunt; & facta, quibus domicilium acquiri, aut subiectio saltem parochialis possit, aut nequeat.

Et attendēda militum qualitas, qui si nihil in patria possident, faciliè acquirunt domicilium vbi merent, & mansionem matrimonio idoneam.

CONSVLTATIO XIV.

De Matrimonijs militũ in Belgio.

MAtrimonium vt contrahi debet coram proprio cuiusque parocho ex Concil. Trid. *de reform. mat. c.* 1. ita miles coram proprio etiã parocho contrahere hîc intelligitur, dum contrahit coram cohortis suæ Sacellano, à Vicario generali exercitus Belgici ex delegatione Apostolica deputato. Delegatò exercitus ex Breui Apostolico iurisdictionem Episcopalem asserit Carolus à Mansuelt *in Exercitatione ciuili ad illud Breue, & Parochia militari.* quâ positâ cessant omnia illa quæ quidam obiiciunt, *vt retulimus supra de Off. Ord. consl.* 2. positionis etiam necessitatem tollunt hic Concordata Delegati cum Ordinariis. *quæ retulimus in Iur. Pont. nou. an. de off. Ord. & verbotenus recitantur in d. Exercitatione.* ab hoc Delegato sacerdotes castrenses, pauciores olim, hodie ferè omnes facultatem accipiunt, etiã expressam assistendi solemnisationi matrimonij inter suos. Sed quæritur quando ad hunc effectũ quis miles censeatur? & quidẽ ex *eo tempore quis iure militari incipit posse testari, ex quo in numeros relatus est, ante non. proinde qui nondum in numeris sunt, licet etiam lecti tyrones sint, & publicis expensis iter faciunt, nõdum milites sunt, debent enim in numeros referri. l. ex eo* 42. *D. de testam. milit.* nisi fortè in hostico quis sit deprehẽsus: *l. rescripta* 44. *D. eod. l. vnic. D. de bonor. possess. ex testam. milit.* vel confestim cingi iussus: *l. filius f.* 43. *D. de testam. milit.* quod tamen in equite interpretatur Conanus, *de testam. milit. lib. Comment.* 9. *c.* 5. *n.* 8. & qui iussus cingi, & cinctus ex iussu confestim erat: vel denique qui ex vno numero translatus in alium, quamuis & hinc exemptus, & illò nondum peruenit; tamẽ poterit iure militari testari. *d. l.* 1. *de bonor. possess. ex test. milit.* est *enim miles,* inquit Vlpian. *quamuis in numeris non sit.* Cuius cum eadẽ sit *d. l.* 42. *& d. l.* 1. nulla potest esse antinomia. Igitur non incipit quis miles esse, nisi in numeros relatus: sed neque semel relatus desinit miles esse, quamuis translatus: quia nondũ scilicet sacramento est solutus. quo soluebantur, qui missionem accipiebant, non qui transferebantur. vnde Conanus, ex Cicerone, missos, sacramentoq; solutos, exemplo filij Catonis, milites esse, vel iure in hostem pugnare negat. sed neque Vlpianus tyrones milites esse admittit, quamuis publicis expensis exhibeantur; sed ad militiã accedere, in tyrocinio militiæ scribi, in scholis loco posteriori poni dicuntur. *in l.* 1. 2. 3. *C. de tyron. lib.* 12. Sed rursus tamẽ idẽ Vlpianus *in d. l.* 1. nauarchos, triarchos, remiges, & nautas inter milites recipit, & iure militari testantes. sed & iterum Zeno *in l. neminẽ. C. de re mil. l.* 12. in numeros recipi permittit, sine Imperatoris probatoriis, non ex Ducum lubitu, aut magisteriæ potestatis.

Sed hæc ex disciplina vetere militari, quando legebantur tyrones, *d. l.* 42. & exercebantur *l.* 1. *in fin. D. de milit. test.* satis exercitati militiæ ascribebantur, *d. l.* 1. *&* 2. *C. de tyron.* Inde in numeros referebantur, & multitudinẽ millium; vt milites iam dicerentur; & dux Chyliarcha quasi millibus imperans, *d. l.* 1. *D. de testam. milit.* vnde non mox ac lecti erant, & nomina dederant, iure cõmuni soluebantur, & militaribus priuilegiis donabantur, v. g. militariter testandi, sine præscriptis iure solemnitatibus: *d. l.* 42. ne vltra quam facere possint, executionem patiantur: *l. miles. l. item miles. D. de re iudicat.* nec incarcerari possint, nec bonis cedere teneantur: *d. l. miles. & ibi DD.* nec bona absentiũ creditoribus addici res, in cõmissum rapi ob non solutum vectigal, tutelæ, testimonio, tormentis subiici, vt peculiũ castrense liberè possideant, de eo testentur, etiam ex militari delicto damnati, bona militis successorẽ non habentis deferantur legioni: iuris ignorantia ei non noceat, qui inconsultò adiit hæreditatẽ, non teneatur vltra

Quando quis miles esse incipiat?

Et veteri disciplina?

Quando militaribus priuilegiis vti?

vltra vires; mortuus in bello, semper viuere intelligatur, prosit ad ius triũ liberorũ, præmia ei debita dentur filiis: quæ omnia prosequitur Ayala, *de iur. milit. lib.3.c.7.* quæ cùm tanta sint, non est mirũ cuilibet illotis manibus accedenti non mox omnia cõmunicari, eorumq; respectu nõ mox militem dici, non mox cõmuni iure solui, militari viuere, agere, testari.

Sed mox ac nomina dederunt, militari iurisdictioni subsunt.

Cæterùm quoad iurisdictionem, num mox ac lecti sunt tyrones, nominaque dederunt, Ducibus subiiciantur, iurisdictioni, correctionique eorũ subsint, non negat Vlpianus: quin & Modestin. *in l.3. §. si plures. D. de re mil. tyronibus*, inquit, *parcendũ est, qui si iterato hoc admiserint, pœna sufficienti adficiuntur*, Menander *in l.4. in fin. D. de re mil. ignoranti adhuc disciplinã*, inquit, *tyroni ignoscit*; & agit de delicto militari. & Paulus: *tyroni in hoc crimine facilius parcetur: l.14. D. de re milit.* emansione scilicet, armorum alienatione, desertione; cuius notio ad militarem iudicem vtique spectat, qui militem, non priuatum, ac paganum iudicat. *l.1.2.3. C. de off. militar. iudic. l. magisteria. C. de iurisd. omn. iud.* adeo quidẽ vt & à Præside prouinciæ captus, ad magistrũ militum remitti debeat, *l.1. C. de exhib. reor.* nisi forte specialibus ex causis secus decretum sit: *l. vnic. C. in quib. caus. militantes fori præscriptione vti non possint.* vt est in conuentis super publicis debitis, aut functionibus: *d. l. vnic. aut* si delinquens sit desertor: *l. desertorẽ. D. de re milit. l.1. C. vbi senatores*, negotiator: *l. vlt. C. de iurisdict. omn. Iud.* falsus testis, coram pagano Iudice: *l. nullum. C. de testib.* in ius vocatis ante militiã: *l. si quis postea. D. de iud. l. pen. D. de iur. omn. iud.* sed & in armata militia secus rescripsit Traian. *l. quicũ vno. §. reus. D. de re milit.* pactus se fori præscriptione nõ vsurũ. *l. si quis. C. de pact.*

Et ad magistrum militũ remitti, exceptis casibus.

Qui se in collegium dedit illius iurisdictioni subiicitur.

Sed rursus etiam illi quibus nondũ fori præscriptio concessa est, militari tamen iurisdictioni possunt esse subiecti, statim ac se dederint in militiã: sicut quicumque alicui professioni & Collegio se sociauerunt, illi subiiciuntur, nec tamen à priore iurisdictione eximuntur. *d. l. vlt. C. de iurisd. omn. Iud.* quia *per-iniquũ est eius quem professionis, cui quis se sociauit, iurisdictionem & præceptionem declinare. d. l. vlt.* Igitur tyrones, qui nomina dederint, aliiq; lecti tametsi nondũ milites sint, iurisdictioni tamen militari erunt subiecti, cui se iam sociarunt. sicut & Nouitius nondũ professus, tamen superiori regulari est subiectus, in cuius societate se dedit: *DD. in c. statuimus. X. de reg. c. benefic. eod. in 6.* quinimò sicut monachi, *c. monachi. X. de sentent. exc.* sic & nouitij gaudent priuilegio canonis *si quis suadente.* vt expressè decidit *c. religioso. §. fin. de sent. exc. in 6.* atqui nihil magis est notoriũ, quàm omni genere iurisdictionis nouitios subiici suis Prælatis.

Sicut & nouitius.

Qui & priuilegiis ordinis gaudet.

Calones aliique castra sequentes castrensi iurisdictioni subiiciuntur.

Quemadmodum & calones, lixæ, coniuges, liberi, serui, militum, tabernarij, aliique castra sequentes Iudici castrensi subduntur, concubinæ, aliaque impedimenta Ducis, iudicisque castrensis imperio notoriè subsunt. quippe cui iurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus iurisdictio explicari non potest. *l.2. D. de iurisd.* non potest Dux exercitus officium ritè explere, nisi & his impedimentis possit imperare.

Et quemadmodũ, qui iurisdictioni præest, quoniã sibi ius dicere non debet, ideo neque vxori vel liberis suis, neq; libertis, vel cæteris quos secum habet; *l. qui. D. de iurisdict.* ita & qui patrif. ius dicere potest, potest & omni familiæ, filio, famulo, seruo, colono, nam eius forum sequuntur. *l. viros. C. de comit. consist. l.12. l. in sacris. 12. C. de prox. sac. com. l.12. l. si quis. l. fin. C. vbi caus. fisc. l.2. C. de epis. & cler. c. ecclesiarũ 12. q. 2. l. de iur. D. ad municip. l. ea. D. eod.* vnde & à iure mulieribus etiam quædã militũ priuilegia cõmunicantur, *l.1. & 2. C. de vxor. milit.* & aliis qui castra sequuntur *l. vlt. D. de milit. test.*

Ex his conficitur eos qui castra sequuntur, tametsi veri nominis milites non sint, tamen ad militarem iurisdictionem pertinere, eiusque correctioni subesse.

Con-

Etiam ecclesiasticæ castrensi.

Consequenter dum quæritur, an quis iurisdictioni ecclesiasticæ castrensi subsit, dicendum esse eos, qui castra sequuntur, tametsi milites nō sint, multò minus veri nominis milites, posse isti iurisdictioni subesse, à capellano cohortis eorum confessionē excipi, matrimoniumq; celebrari: si hæc sunt paria, vt facit paria in materia proprij sacerdotis Sanchez. *de mat. lib.* 3. *d.* 23. *n.* 10.

Delegato hic Apostolico.

Eò quòd hic pro toto exercitu Regio delegatus sit Vicarius Apostolicus, à quo capellani huiusmodi subdelegantur: exercitum autem dicimus, non vnā cohortem, neq; vnam alam, sed numeros multos militum. *l.* 2. *D. de his qui not. infam.* totumq; corpus aggregatum cum omnibus suis accessoriis, impedimentisq; : vt Delegatus Vicarius Apostolicus in omnes & singulos iurisdictionē habeat, per se suosque sacramenta administrare possit, accessoriumq; sequatur suum principale.

Verba Breuis & ratio conuenit omnibus castrēsibus.

Eoque magis quòd ratio, quæ Sedē Apostolicam mouit ad huiusmodi Breue delegationis, scilicet quod non facilè ad locorū Ordinarios, aut Sedem Apostolicam recursus haberi possit, eadem quæ in militibus etiam in sequacibus & accessoriis militet, æquè a domo & diœcesi sua absentibus, non in illis promptius, quàm in his Ordinarij sui prouidere possint: ac vbi est eadem ratio, debeat & esse eadē iuris dispositio: scilicet vt ij, qui etiā militari iure testari non possint, tamen in hostico deprehensi, vbi ciues Romani testes septē haberi non possint, iure militari testantur. *d. l. vnic. D. de bon. poss. ex test. mil.*

Et Concordata Delegati, & Ordinariorū.

Et his conformiter ipsum delegationis Breue, & Concordata inita inter Ordinarios, & Delegatū Vicarium Apostolicum exercitus, nō præcisè militū nomine vtuntur, sed castra sequentiū; & hæc in multis concedunt præuentioni locum, cùm veri nominis miles ad iudicem militarem esset remittendus. *l.* 1. *C. de exhib. re.* & Breue Apostolicū nullam exemptionem exprimit ab ordinaria iurisdictione, vbi Ordinarij eam suis impendere possunt.

Vnde indies videmus milites recēs lectos, nondum recensitos, aut libris regiis inscriptos, à capellanis castrēsibus sacramenta recipere, à iurisdictione castrensi, tā temporali, quàm spirituali curari, iudicari, corrigi.

Et verò quemadmodū Iudici ordinario subiicitur, quidquid in eius territorio reperitur, si quis ibi cōtrahat vel delinquat, vel quasi; ita & dicendum de castrensi Iudice ordinario, vt quidquid castra sequitur, ei subiiciatur.

Qui domiciliū transfert, statim subiicitur nouo Iudici, & parocho.

Rursus quemadmodum qui domiciliū relinquit, & aliò transit, simul atque priorem locum animo dereliquerit, & ad secundum transierit, contestatus ibi se lares figere velle, adeoq; facultates pro parte saltem transuexerit ibidem mansurus, nisi quid noui auocet; *l. ciues. C. de incol. lib.* 10. Iudicem secundi loci habet quasi domiciliarem; & in spiritualibus parochum, vt propriū: *vt Sanch. latè lib.* 3. *d.* 23. *n.* 9. *& seqq. & nos inf. Consul.* 13. ita & omninò est statuendum, vt qui animo domiciliū relinquit, centurioni milites conscribenti dat nomen, militiæ se accingit, militaria munera, vigilias, excubias obit, is consequatur castrensis imperij spiritualis, & secularis forū, subiectionemque: tametsi nondum suprema militiæ priuilegia, quę acquiruntur absolutis demū omnibus solemnibus, & nominatim demū postquam quis sit in numeros relatus, librisque regiis est inscriptus.

Sic & miles mox ac nomen militiæ dederit.

Quoad stipendia autem nō antè miles censetur, quàm libris hic regiis sit inscriptus.

Et verò quamuis Rationales regij militares pro milite quem non habeant, quādiu libro regio seu catalogo nō est inscriptus, quasi id sit in numeros referri; tamē id maximè spectat ad vitādas pecuniarias fraudes: nec enim hodie distinctio est inter tyrones & milites, quam proponit *d. l.* 42. *D. de test. mil.* nō probantur, exercentur, deliguntur, cinguntur ex disciplina militari veteri, non hodie obtinent quæ *D. & C. l.* 12. *de re milit.* & pluribus *tit. C. l.* 12. *sequentibus* tradun-

Seu in numeros relatus, quoad iuris priuilegia.

duntur. & nominatim *tit.* 41. de commeatu seu dimissione ad tempus, vel *Wesenbec. in œcon. l. 12. D.* in perpetuum. qui *l. 1. 2. 3. C. l. 12. D. de re milit.* dari à tribunis etiã cohortium potest, dummodo non tempore expeditionis detur; solus Imperator, aut dux exercitus missionẽ concedit: *l. 1. D. de his qui not. infam. Val. Max. lib. 2. c. 7.* nisi fortè sit causaria vel ignominiæ causa, quæ ei competit, qui iurisdictionem habet in militem, & castigare potest: *l. 3. §. 1. D. de re mil. l. miles agrum. §. is autem. D. eod. Ayala l. 3. c. 6. de iur. mil.* & de negociatione, de peculio, annona, veste, metatis, salgamo, tyronibus, veteranis, filiis eorum qui in bello obierunt, &c. adeoque voluerunt multi nec priuilegia veterum concedenda militibus nostris: quod tamen secus alij admittũt. *& Ayala d. l. 3. c. 7. in fin.*

Sed militiæ iura hodie non omnia eadem, quæ olim.

Quoniam vero plus valet quod agitur reuerà, quàm quod simulatè concipitur, si quis non animo militandi per collusionem nomen dederit, vt (contra interdictum fortè Ordinarij) à castrensi Sacellano coniungatur matrimonio, & mox quasi à militia mittatur; dicendum erit reuerà quòd simulata militia verum effectũ veri, & proprij parochi ei nõ potuerit producere; adeoq; nec sacellanus castrẽsis matrimonio ritè & ratè præesse, nec ille validè cõiungi.

Simulatè nomen militiæ dans non fit militaris, nec matrimoniũ validè contrahit coram castrensi sacerdote.

Et quidem fraudem huiusmodi commissam in materia matrimonij non prodesse, rectè tradit Sanchez *de mat. lib. 1. d. 42. n. 5.* vt si v.g. sponsus religionem ingrediatur, soluitur matrimonium, & sponsalia: nõ soluitur autem si ingrediatur per fraudem, mox egressurus. vnde idem dicendum, si quis per fraudem nomen det militiæ, vt parochum castrensem nanciscatur, contracto matrimonio militiam dimissurus; vt non sit validum matrimonium coram castrensi contractum. debuit enim ita se dare militiæ, vt in ea sit mansurus, nisi quid auocet, *d. l. ciues. 6. C. de incol. lib. 10.* animus enim ibi manendi requiritur: *l. 2. 4. 6. eod.*

Et quamquam idẽ Sanchez *lib. 3. disp. 18. n. 29.* tradat incolam loci vbi publicatũ est Concil. Tridentinum ire posse ad locum, vbi non est publicatum, & ibi contrahere coram non proprio parocho, & mox redire ad domicilium; quod is non tam fraudẽ cõmittere, quàm iure suo vti dicendus sit; tamen cùm is casus ex facto obuenisset S. Cong. Concil. Trid. Interp. à me consulta respondit ob admissam fraudem inualidũ esse matrimonium. *de qua re supra h. t. consult. 6.* sed nihilominus admissa opinione Sanchez non est eadem in milite nostro ratio: quoniam sicut verum domicilium, seu vera habitatio requiritur ad faciendũ parochum habitanti proprium, *Sanchez lib. 3. d. 23. n. 1.* eaque non acquiritur ficta mox rediturі migratione: *c. is qui. X. de sepult.* ita etiam militia mox eam deserturo, non proficit. quoniam fraus sua & dolus nemini debet patrocinari. *c. ex tenore. X. de rescrip.* neque hic miles dici potest iure suo vti, quoniam ius huiusmodi migrationi non adstipulatur, sed illi demum quà ita quis transit, vt ibidem sit mansurus, nisi quid auocet: *d. c. is qui. l. 20. D. ad municip. l. 17. §. sola, eod.*

Nec fraus sua ei potest patrocinari.

Quoniam verò quis potest duobus in locis domiciliũ habere, si ex æquo vtrobique agat. *l. labeo. D. ad municip.* vt & agnoscit *c. 2. X. de sepult.* duplicem quem habere parochiam, inter quam sepulchralia oblata debeât diuidi, & Sanchez *d. l. 3. d. 24.* in materia matrimonij admittit, neque mathematicam requiri habitationis æqualitatem, sed moralem sufficere contendit; hinc consequitur non ideo quem militiæ nomen dantem castrensi non cepisse subiici iurisdictioni, quoniam nec prius domicilium omninò reliquit: quia secundum primo potuit adiicere, sicut ciuis alibi incola fieri, ac vtriusque loci functionibus obligari: *l. 29. D. ad municip.* & filiusf. paterno aliud domicilium adiicere. *l. 4. D. ad municip. & ibi glos. l. ciues. C. de incol. lib. 10.* adde & militiam nõ requirere

Potest quis duobus in locis domicilium habere, sic & vetus quis retinere & acquirere militarem mansionem matrimonio idoneã.

 muta-

mutationem domicilij, ficut nec clericatum; imo *l.23. § miles.D. ad municip.* militi domicilium demum assignat vbi meret, si nihil in patria possideat. satis ergo sine fraude promptum esse militem ad sequenda ducis vestigia, quando iam

—— sera nuntius hora
Tertia mittet buccina signum.

De desponsatione impuberũ.

CONSVLTATIO I.

Qui ætate proximi ad pubertatem censeantur, & matrimonio idonei?

VT puberes, ita pubertati proximi idonei sunt matrimonio. proximitas ea non longam distantiam admittit. *c. continebatur. X. de desp. impub.* in filia sic videtur explicare, *si fuerit*, inquit, *ætati proxima, vt XI aut circa XII. annum.* & tamen *c. tua fin. eod.* filiam circiter XII. annos habentẽ, & eos annos eo ipso pro ætate nubili non habet, nisi malitia suppleat ætatẽ. *c. attestationes eod.* nec filij matrimoniũ etiam cum nisu copulæ 14. *anno*, inquit, *ætatis suæ vel circa finem XIV. anni.* circa finem anni inquit. quem quia vt minimum diuidere oportet in principium, medium, & finem, fit vt debeat, qui proximus sit, saltem superasse medium annum 14. non sunt ergo audiendi qui mediũ ætatis, quæ inter infantiã & pubertatem currit superasse satis putant: sed opus est superasse medium an. 14. quantum autem hoc medium superasse debeant, & quid circa finem tunc esse sit æstimandum, iudicis arbitrio relinqui rectius est. Qualem illud arbitrium regulam sequi debeat innuit *c. de illis. 9. eod. si ita*, inquit, *fuerint ætati proximi, quòd potuerint copulâ carnali coniungi.* Hoc statuit porrò Iudex ex habitu corporis, illisque indiciis, quibus probentur generare iam posse. *c. puberes. eod.* Aspectũ quidẽ corporis Iustinianus rectè

Ad finem an. 14. in mare 12. in fœmina.

Vt possint copulâ carnali coniungi.

Quod statuitur ex habitu corporis.

sustulit. & ecclesia vetat ante annos pubertatis per leges definitos coniungi. *c. vbi. 2. eod.* sed & iã cõiunctos vetat minoris ætatis intuitu separari, si fuerint ita ætati proximi, quod potuerint copulâ carnali cõiungi. *d. c. 9.* itaque in iam coniunctis aspectus corporis faciendus est, *c. ex litteris. c. fraternitatis. c. fin. X. de frig. & malef.* vt constet validum sit, an separabile matrimonium. *Sanchez de mat. l. 7. d. 104. n. 32.*

Præsentim in iam iunctis.

Ex his sequitur iuuenẽ qui 13. ætatis annos & 4. menses habet, nõ esse pubertati proximũ, nõ ritè procedere ad matrimoniũ de præsenti. Tamẽ quia iam coniunctus est, quærendum est an malitia suppleuerit ætatem, & generare iam possit; corpus inspiciẽdũ, cæteraq; per peritos artis medicos, & chirurgos inquirenda, quibus constet an generationi iam aptus sit, potentia ac prudentia præcox adsit: neutra enim sola sufficit, quamuis illa sine hac vix soleat adesse.

Qui separari non possunt, nisi cognito an malitia suppleuerit ætatem.

Quod si filia asserit se cognitam, adeoque inferat iuuenem esse aptũ coniugio, & is negat copulam, huic iurato credendũ est: *c. continebatur. c. duo eod.* nisi filia aspectu corporis demonstrare aliud voluerit: *d. c. duo.* vbi admittitur legitima probatio aduersùs huiusmodi assertionem. Itaque si reperiatur per obstetrices peritas filia virgo; stabitur huic probationi: si reperiatur cognita; non oportet requirere, *vt Sanchez aliiq. n. 33.* vt probetur tradita virgo. nam ea qualitas inest naturâ, adeoque adesse præsumitur, nisi ab alio doceatur deflorata: atq; ita dum cognita reperitur quam cum sponso impubere concubuisse constat, credetur malitiam suppleuisse ætatem, iuuenem potentẽ esse, ac matrimonium validum; nisi hanc naturalem præsumptionem accidentales aliæ fortiores eliserint.

Et iuueni creditur copulam neganti, nisi fœmina aspectu corporis aliud probet.

An ex officio separari debeant, non petente altero, donec probent se potentes? coniungi quidem non debent *c. 2. X. de desponſ. impub.* coniuncti non videntur, cum dubitatur, separandi. *c. 8. 10. eod.*

CON-

De cognatione spirituali.

CONSVLTATIO I.

Impedimenta per Conciliũ Trid. remissa, an sublata sint vbi illud non est publicatum?

NOn est dubium iure veteri *c. sciscitatur. c. si quis.* 30. *q.* 4. *c. Martinus. X. de cog. spirit. c.* 1. *eod. in* 6. cognationem spiritualem per maritum transfundi in vxorem, & contra. sed neque dubitandum sublatam esse huiusmodi transfusionem per Concil. Trid. *s.* 24. *de mat. c.* 2. præsertim post motũ Pij V. *incip. cùm illius vicem anno* 1566. ita disertè declarantẽ. Dubitari tantùm potest, an vbi Concil. Trid. publicatum non est, ius vetus an nouum Trid. hac in re obtineat? matrimoniumq́ue irritum hodie sit, contractum inter personas secundùm vetus ius cognatione spirituali per priorem coniugem in eas transfusa sic affectas, an verò nunc nec ibi afficiantur, & ratum sit.

Publicationem nouarum constitutionum in prouinciis iure ciuili requiri certum est: sed in Pontificiis de stylo, consuetudineque contrariũ Romæ censeri *post Caiet.* ait Nauar. *de constit. cons.* 1. *q.* 4. *consentit Azor. inst. mor. l.* 5. *c.* 3. *q.* 3. Malder. *tract. de leg. q.* 90. *d.* 3. §. *dico* 4. etiã ita de iure sentit. & huc fortè respexit Bulla declaratoria Pij IV. *incip. sicut* 1364. 19. *Kal. Aug.* quamuis Trid. Conc. Romæ confirmatum & seruari ceptum esset sub finem Ian. nõ incepisse tamẽ obligare alibi, quàm à Kal. Maij tunc præteriti, quoad reformationem & ius positiuum, sed ab eo tempore omnes obligare cepisse, neque vllius ignorantiæ excusationem admittendam. vbi non publicationem in prouincia, sed tempus refert in constitutionibus nouis ad obligandũ iure communi requiri, ideo vt æquam post bimestre obligationẽ Conc. generatim astruit, fortè ex simili consideratione idem Trid. *s.* 24. *c.* 1. *de mat.* tam insolitam in parochia quaque publicationem exigit, & post mensem obligationem demum nasci disertè voluit.

Tridentinũ quando in prouinciis ceperit obligare.

Cæterùm quibus in prouinciis Concil. Trid. non est publicatum, neque consensione aliquâ publicâ receptum, ferè communius effectu ipso non obligare creditur. *Paul. Layman theol. mor. l.* 1. *tract.* 4. *c.* 3. *n.* 4. adeoq́ue dum Concil. Trid. *s.* 24. *c.* 6. *de mat.* statuit contra *c. fin X. de rapt.* vt consistere matrimonium non possit inter raptã & raptorem, quàmdiu est in potestate raptoris, non censebitur inductũ nouum hoc impedimentum dirimens, vbi non est Concil. publicatum, aut sic receptum; sic non affici personam, aut matrimonium irritum, si cõsensus raptæ superueniat, & si adhuc existentis sub potestate raptoris. & sic de similibus Concilij decretis, ius nouum positiuum inducentibus.

Verùm enimuerò in lege derogatoria alterius legis quid prohibentis, aut irritantis promulgationem non ita solemnem, seu in singulis prouinciis requiri, sed regulariter sufficere factam in Curia, seu Concilio, sentit Malder. *d. tractat. de leg. q.* 90. *d.* 2. *post Vasquium ibid. disp.* 156. *c.* 4. & infert Malderus vbi Concil. Trid. non est publicatum, v.g. in Scotia, tamen valida esse matrimonia contracta in 3. aut 4. gradu affinitatis ex copula illicita, vigore legis *in c.* 4. *s.* 24. *de mat. Concil. Trid.* derogatoria veteris iuris impedimentum dirimens eo gradu etiam ex copula illicita statuentis. quia huiusmodi lex derogatoria extremã illam solemnitatem non exigat. liberatio multis modis facilius contingit quàm obligatio. fauorabilis sanè est libertas omnis, quæ à natura est. dum legislator quid iubet fieri, vt populus facere obligetur, meritò plura requiruntur, quàm dũ legislator tantùm tollit impedimentum, quod ipse actioni posuerat, permit-

In lege derogatoria prioris legis publicatio in Curia facta sufficit.

Ideo matrimonia in gradibus remisis contracta valent, vbi publicatio facta non est.

mittit, quod vetuerat. eius hic tâtùm voluntas notificata sufficit; sed dum subditorum actio exigitur, plura requirũtur, vt agere obligentur. sed & res facilè dicitur reuerti ad primæuam naturam, & quod lubet agendi libertatem. contra quam prius illud ius matrimonij impedimenta induxit, quæ Trid. sustulit.

Idemq; dicendum in hoc casu cognationis spiritualis.

Vnde sequitur idem dicendum in hac cognatione spirituali à marito in vxorem transfusa, à Trid. sublata, vt ea non obstante contractum in Scotia matrimonium valeat.

Neque ab eo deterret inconueniens, quod casus de Anglia (vbi supponitur non esse publicatum Trid.) propositus obiicit, quia ibi mos sit non vnum & vnam, sed duos viros & vnam fœminam puerũ suscipere, duas fœminas vnum virum puellam; & tradere Suarez eo casu nullos contrahere obligationẽ: quod tunc semper ibi contingeret: quia melius sensit Nauar. & Za omnes contrahere. *quos secuti sumus in Iur. Pont. nou. anal. tit. de cog. spir.* quia Conc. Trid. loquitur casu, quo designantur patrini: casus ergo quo nõ designantur, tamquam omissus, est ex priore iure decidendus: quod, tametsi etiam vetuit plures suscipere, de facto tamen plures suscipientes cognationem cõtrahere declarauit. *c.3. de cog. spir. in 6.*

Plures simul suscipientes etiã nunc cognationem spir. contrahunt.

Neque his videtur obstare, quod Bulla promulgationis Concilij Trident. indifferenter obseruanda proponit onerosa & fauorabilia decreta, vt non liceat horum commodum sentire, quin illorum onus acceptetur: *c. qui sent. tit. de reg. in 6.* quia tametsi desideret Concilium omnium receptionem & obseruantiam; tamen vbi non omnium obtinere potest, gaudet fieri saltem possibilium. vtile ab inutili non vitiatur. raræ sunt extra Italiam prouinciæ, vbi Concil. Trid. quoad omnia decreta sit receptũ. minimè in Francia. sed neque quoad omnia in Hispania, aut Belgio. nemo tamen rectè negauerit, quoad aliqua recipi potuisse, & obseruari. quomodo refertur & Pium V. declarasse Tridentinum quoad fauorabilia à catholicis Angliæ obseruari posse.

Licet remissione hac fauorabili vti, etiã vbi nõ omnia Concilij decreta seruantur.

Iterum neque mouet, actus non operari vltra intentionẽ agentium; at Pontificis Tridentinum promulgantis intentionem fuisse, vt Concilium locum haberet vbi catholici sunt Episcopi, qui regimen spirituale exerceant, nam eorum opera receptionem fieri mandat. *s.25. c.2.* qui etiam discernant difficultates, quæ se possunt offerre, easq; ad Pontificem referant, *qui parati sumus*, inquit Bulla, ***omnium prouinciarum necessitatibus ea ratione, quæ commodior nobis visa fuerit, prouidere***: at illæ etiã contingere possint circa obseruantiam fauorabilium decretorum; neque priuato arbitrio catholicorum discernendũ deferri debet, quæ recipi, quæ reiici debeant. dum solet vulgus incertum esse, & studia in contraria scindi. vnde, præsertim inter hæreticos Angliæ, etiam scandalum oriri posset: quia respondendum est primò ex iis legibus priorũ prohibentium & irritantium derogatoriis nullam actionem deferri vulgo, omnem consistere in voluntate legislatoris, prohibitionem, obicem, impedimentum tollente; qua reditur ad agendi quidlibet libertatem, quam sibi obtingere quomodocumque nemo queri potest.

Nec scandalum dici potest, si quis iure suo vtatur.

Respondetur secundò, tametsi Concilium & Pontifex desideret receptionem & obseruantiam Concilij fieri per Episcopos; non tamen eas gentes, quæ sub hæreticis aut infidelibus gemunt, excludi à solatio, & beneficio eiusdẽ Concilij, quin iis ad maiorem Dei gloriam in moribus & directione, quantum per locorum & temporum iniuriam licet, vti possint.

Nec Pontifex iis suã gratiam negat, quibus temporum iniquitas non omniũ obseruantiã dedit.

Deniq; quamuis discretio decretorum non tribuatur iudicio vulgi, certum tamen est in legibus recipiendis vel non recipiendis illius obseruantiam, aut non vsum magni momenti esse: cùm de legum obligatio-

Obseruãtia populi legẽ Pontif. recipientis, vel non, cõsideratur ex vsu populi catholici, non vulgo hæreticorũ.

obligatione, vi, vel efficaciâ tractatur. agimus autem de vulgo quod eas leges ad se spectare autumat, vt sunt in Anglia catholici: non verò de vulgo hæreticorum, quod ecclesiasticam potestatẽ contemnit, cuius consuetudo ea in re nihil attenditur. quid autem hac in re consuetum sit inter catholicos Angliæ ex iuris Tridentini scientia, vel ignorantia, facti est: neque hic quæritur: quia in hac quæstione nihil refert quid egerint priuati, dum certum erit in hac quæstione solam legislatoris voluntatem in Concilio declaratam facere ad decisionem huius controuersiæ.

Ad extremum obiicitur legis derogatoriæ prioris prohibentis vel irritantis promulgationẽ necessariam esse, tamquam regulæ publicæ humanarum actionum: quæ si cum solemnitate non sit proposita, aberrare populum, scandala, & confusiones nasci oportet: cui rei etiam respondetur solam voluntatem legislatoris in mente retentam ideo nihil operari, sed requiri declarationem publicè factam, & pro ea regulariter sufficere eam, quæ fit in Curia vel Concilio, quale est œcumenicum Tridentinum: cuius fama totum orbẽ percelluit. in cuius decreta omnes inquisierunt Orthodoxi perinde atque hæretici. scire omnes tenentur, & iure præsumuntur. *tot. tit. de iur. fact. & ignor.* neq; infertur rectè, debet fieri legis publicatio; ergo, à genere non distributo descendendo ad speciem singularem, prouincialis promulgatio, siue ea quæ fit per singulas prouincias. quia sufficit quomodocumque sufficienter notificata reuocantis legislatoris voluntas: vbi præter eam nihil cuiquã mandatur agendum, vel omittendum, quo obligatio ad faciendum quidquam, vel non vt lubet faciendum inducitur, seu libertas & facultas aufertur. vt hæc est derogatoria Concilij Tridentini, de qua disputamus. vt ad eam non spectet, quod aliqui tradunt promulgationem requiri etiã in lege derogatoria, quando illa habet obligationem admixtam ad actum repugnantem priori legi: siue sit præcisè ad non vtendum priore lege, siue ad illam non seruandam: quia hic nulla obligatio imponitur per nouam legem Concilij Tridentini, sed abrogato priore iure sola libertas restituitur coniugi quocum intercedebat cognatio spiritualis: vbi nulla coniugis obligatio ad agendum vel non agendum inducitur, sed sola naturalis libertas, &, quæ antè fuit, facultas quod lubet agendi coniugi restituitur.

Cùm noua nulla obligatio imponitur ad quippiam agendũ, sed ipse legislator tantũ mentẽ suã declarat, impedimẽtum à se latum tollit, sufficit talis publicatio qua de eius voluntate constet, maior requiritur, cùm quid iubet alicui agẽdum, aut vetat.

Quoniã verò fateri oportet, quæstionem initio propositam esse perplexam, & vtrimque graues rationes confligere; suaderem iis, ad quos spectat, priusquam ad alia vota respicerent, iuxta Bullam Pij IV. confirmatoriam Concil. Trid. *datam 7. Kal. Feb. 1563. vel à natali seu circumcisione, vt nos computamus, 1564.* ascendere ad locum quem elegit Dominus: ad Sedem videlicet Apostolicam, seu S. Congreg. Conc. Trid. Interpp. & ex illius senatus-consulto actiones suas dirigere.

Consultissimus in dubio est recursus ad Sedẽ Apostolicam.

Quibus ex causis non possum accedere facilè ad eorum opinionem, qui negant Episcopos, vbi Concil. Trid. nondũ est receptum, vti posse facultate eis per Concilium tributa. *s. 24. c. 6. quos Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trident. d. c. 6. n. 3. citat.* cùm etiam decretum illud non in gratiam priuatorum, sed pro salute populi sit inductum: quam remorari non debet sicubi hæresis, peruicacia, aut aliæ quorundam causæ publicationem Concilij impediant. cùm etiam in priuatis alter alterius odio nõ debeat prægrauari: vel conditio eius deterior fieri: neque ecclesia pia mater morbis filiorũ idonea quædam remedia auferri velle censenda est ideo, quia non omnia recipiunt. crudelis medicus crederetur, qui nollet aliter curare.

CON-

De consanguinitate & affinitate.

CONSVLTATIO I.

De expreßione graduum in dispensatione.

DIspensatio obtenta, vt Titius ducat Caiam, affinem in secundo gradu, executioni mandari non potest propter subreptionem, qua dictum est distare illos in secundo gradu æquali, cùm distent inæquali, scilicet primo & secundo: habuit enim Titius priorem vxorem Caiæ materteram. quæ narratorum falsitas tanta est, vt si veritas fuisset explicita, omninò difficilius impetrata fuisset dispensatio, aut etiam negata. declarauit enim Pius V. *in motu proprio edito 26. Augusti* 1566. non esse suæ intentionis, quando alteruter est in primo, vmquam dispensare.

In dispensationibus impetrãdis vicinior gradus exprimendus, aut declaratoriæ literę, quæ tamen non dandæ sunt, dũ alteruter est in primo.

Quin etiam quamuis simpliciter tantùm dictum fuisset affines esse in secundo gradu, sine additamento, *æquali*, nihilominus subesset subreptio. licet enim in gradu inæquali denominatio fiat à remotiori, eiusque naturam sequatur, adeoque si remotior est in quinto, cesset prohibitio coniũnctionis: *c. fin. X. de consanguinit.* tamen in ordine ad dispensationem obtinendam considerari etiam debet gradus propinquior, in quo vel nullatenus, vel rarius, & cautius solet dispensari; præsertim si quod scandali periculum appareat. *c. quod dilectio. X. de consanguinit.* adeoque citantur extrauag. Clemẽtis VI. & Motus Pij IV. requirentes expressionem gradus propinquioris in obtinenda dispensatione. & licet iterum Pius V. *in d. Motu proprio* iis abrogatis, declaret literas esse sustinendas, quæ remotiorem tantum exprimunt: tamen omninò excipit eum casum, quo alteruter primũ gradum attingeret: quod in eo suæ intentionis sit numquam dispensare. quod etiam supponere videtur Concilium Tridentinum *s. 24. de matr. c. 5.* dum omissâ mentione primi, *in secundo*, inquit, *gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

Secundo addit Pius V. huiusmodi verba; *obtentis tamen postea literis declaratoriis super propinquiori gradu.* vt re ipsâ literæ primæ sint inefficaces, nisi obtineantur secundæ declaratoriæ. quæ cùm hîc desint, executioni mandari non possunt primæ. & quamuis Sanchez *de matrim. lib. 8. c. 24. n. 23. & seqq.* non malè asserat verba Pij V. *obtentis tamen literis*, non inferre conditionem; vt ferè solent casus ablatiui: & sic si quâ ratione processum esset ad dispensationem, ipsam fore validam; tamen *n. 32.* omninò excipit, quando alteruter attingit primum gradum. eò quòd Pius disertè illum exceperit. Pij verba sunt; *dummodo primũ quoquo modo non attingat; cùm in eo Sanctitas sua numquam dispensare intendat.* quare etsi cui data sit facultas dispensandi in certo gradu intelligatur quidem facultas concessa secundùm denominationẽ iuris; non tamen dum primus attingitur, ob defectum intentionis in Motu expressum. *Sanchez n. 34.*

Ita vt nec in foro cõscientiæ prosint quoad primum. quod secus est in aliis, seposito scãdalo.

Et licet huiusmodi intentio aliquando mutetur, præsertim in successoribus, qui neque *d. c. 5. Trid. s. 24. de matr.* rigidè executi sunt; tamen in dubio mutatio huiusmodi non præsumitur; manendumque est in expressa decisione, quatenus itidem expressè ab illa discessum non sit per literas secundas declaratorias, seu perinde valere, aut similes.

Adeo quidem, vt & idem Sanch. *n. 33.* ne quidem in foro conscientiæ valere tradat dispensationem in primo, quando disertè non fuit expressus, sed tantùm remotior; quamuis in aliis gradibus neget declaratoriis esse opus, semoto scandalo. nam hoc considerat d. c. quod dilectio, & eò spectat ordinaria clausula literarum Delegatum cõpellans; *si tibi expe-*

Scandalum vt semper in dispensationibus considerandũ, & clausulæ eò spectantes.

expediens videbitur, neque scandalum ex dispensatione sit oriturum. ideóque d. c. quòd dilectio non reiicit regulam, quòd denominatio fiat à gradu remotiori; sed defert consuetudini, ne scandalum oriatur, & dissensio, si qua nouitas inducatur aduersus priuilegij, & indulgentiæ interpretationem pridem obtentam, & contra *l.* 37. *D. de legib.* optima enim legum, priuilegiorumque interpres est consuetudo.

Vbi etiã animaduerti potest Pontificem de contrahendis matrimoniis respondere, etsi de contractis *in princ. d. c. quod dilectio* etiam fieret propositio, neque aliter de iis decidere. & quidem negat ea permittenda, vnde scandalum oriretur: si tamen de facto dispensatũ, & contractum sit, scandalum nullitatem non causaret: nisi fortè literæ, vt solent, illam clausulam habuerint, *si scandalum ex dispensatione non sit oriturum*, nam ea conditionalem Delegati facultatem faceret: vt & hoc verificari debeat ante executionẽ. intelligendum est autem de scandalo, quod tempore executionis sit apparens: non, si cordatis testibus, & commissario secus videatur, ponderatis circũstantiis. quamuis enim forte scandalum postea superueniat, ex euentu non oportet improbare consilia, aut consulto gesta. præsertim cùm certa etiam, aut apparentia essent scandala, nisi dispensaretur: vt cùm mulieres sunt defloratæ, aut de copula diffamatæ: tunc certa scandala præualent incertis, aut quæ habent vehementem præsumptionem illis, quæ minorem.

An eæ sint conditionales?

De Matrimonio contra interdictum ecclesiæ contracto.

CONSVLTATIO I.

Quando interdictum irritet matrimonium?

VAlde videntur pugnare *c. tua. X. de sponsa duor. & c. penul. de despons. impub.* aduersùs *c. 2. de mat. contracto aduers. interdict. eccles.* quatenus hoc dicit non esse conueniens, vt ob id solum sacramentum coniugij dissoluatur, quod contra interdictum ecclesiæ sit contractum; alia autem *cc.* huiusmodi attentatum irritum esse decernunt, & viribus omninò carere, vel irritari posse tam præsumptuosè contractũ matrimonium. & eiusdem quidem Pontificis est, Alexandri scilicet III. tam *d. c. tua.* quàm *d. c. 2.* & in vtroque aduersùs præsumptionem eorum, quibus est interdictum, insurgit: sed in hoc ita; vt saluo coniugio pœnitentia eis imponatur: in illo autẽ etiam vt tam præsumptuosè contractum matrimoniũ irritetur. At verò valde solemnem formam interdicendi proponit *d. c. tua.* vt lite quamuis, vel appellatione pendente quicquã leges vetent innouari, aut etiam si Iudex vetuerit non videatur nullitati sufficere huiusmodi interdictũ: sed demum, si & in ecclesia publicè interdicatur, ne ante causæ decisionem aliud contrahant. & sanè non exigua ratio est differentiæ, quando quidem lites priuatas & interdictã priuatim lata cuilibet ignorare licitum est, publicè in ecclesia lata non item: vnde aduersùs illa præualebit coniugis alterius bona fides, & ignorantia: hæc autem publicam scientiam veram, aut præsumptam aduersariam habet. Et quamquam *in d. c. penult.* eis pœnitentia imponatur, non tamen id refertur ad omnes contrahentes, sed R. & M. quibus specialiter erat interdictum. sed & loquitur *d. c. 2. in sponsalibus de futuro: c. autem tua*, in sponsalibus de præsenti: *d. autem c. penult.* in interdicto Papali. vnde quidam inter Episcopalia & Papalia distinguunt, & Episcopalibus ideo minorem vim tribuunt, quia Episcopi impedimenta dirimentia statuere non possunt. *Sanch. de mat. l. 7. d. 1. n. 9.* quamquam nec soleat Papa priuatim extra legẽ publicam aliquẽ inhabilitare. *Nauar. h. t. cons. 1. & 2.*

1. & 2. vbi tamen vnum exemplum contra refertur. sed illa non est ratio *c. tua.* vbi nullitas proponitur in interdicto episcopali, sed in ecclesia publicè facto. variè se torquent Doctores, *vt videre est apud Sanchez de mat. lib. 7. d. 2.* qui 6. conclusionibus rem explicat. vt sponsalia de futuro aduersùs prohibitionem non valeant, matrimonium valeat, si desit decretum irritans, & speciale quidem, aduersùs matrimoniũ, & cum causa perpetua, non autem temporali. & ad hoc videntur valde facere Alexandri verba *d. c. 2. ob id solum*, id est, ad prohibitionem solam, citra causam perpetuam.

De Diuortiis.

CONSVLTATIO I.

De sæuitia, eiusq; probatione.

CAusa sæuitiæ recipitur ad soluendum thorum: *c. 1. X. de diuort. c. literas. c. ex transmissa. X. de rest. spol.* sed grauis, & in virum constantem cadentis: *Sanchez de mat. lib. 10. dis. 18. n. 10.* & illius qui minas soleat exequi: *n. 13.* & vero illius aduersùs quem diuortium petitur. nam minans aut sæuiens, & sæuiturum se metuens, non potest diuortium ipse postulare, ne culpa propria ei prosit. *Sanchez ibid. n. 9.* sed tenetur se cohibere, & malum animũ ratione temperare. sed quoniam multi homines ita sunt animales, vt impetus affectuum ipsorum magis temporis mora, quàm ratio retardet, aliquid ei indulgeri potest temporis, quo tempestas illa deferueat. *Sanchez ibid.*

Sæuitia grauis diuortij causa, sed non ipsi sæuienti, nisi pauxillæ fortè moræ.

Porrò lex *consensu. C. de repudiis.* vxori repudium permittit, si maritum se verberibus afficientem probauerit: sed Auth. *vt liceat matri & auiæ c. 14. §. si quis* id reuocat, nec vxori separationem matrimonij permittit flagellis aut fustibus cæsæ, sed tantũ dat vxori, quantum tertia pars facit, antenuptialis largitatis, vt quãuis aliquid verberum hic intercessisset, idque à reo primitus ingestum, & sine causa, nõ id sufficeret ad diuortium; ne dicam flagella & fustes, quos Belgicæ mulieres non ferunt: & si fuerint verbera grauia, quorum me[tus] cadit in virum constantem, non [iam] sufficerent diuortio. *Sanchez. de mat. l. 10. t. 18. n. 14.* neque tamen, si insolito more acria semel acciderint, sine iusto metu futurorũ sufficiunt; neque minæ eius, qui non solet exequi. *idem ibid.*

Flagella hic marito non licent, & ferè diuortio sufficiunt.

Quod si fuerit grauis simul contumacia vxoris, maliue mores, & mariti supra correctionem permissam sæuitia, vel vxoris adulterium, & mariti lenocinium, neuter dote aut duario priuatur, sed paria delicta inuicem compensantur. *l. viro. D. sol. matr.* vt multa vulgi matrimonia mutuis vitiis inquietantur: alioquin vbi alterutrius dumtaxat culpa fuerit, ob quam thorus separatur, ille dumtaxat luit. de causis repudiorum, pœnisque latè Cuiac. *ad Authent.* 22. Conan. *in comment. l. 8. c. 12.*

In pari delicto nõ fit separatio.

In causis autem repudij, sæuitiâ, adulterioque probando, serui & ancillæ ad testimonium recipiuntur, cum alia documenta defecerint; quò veritas aut facilius eruatur, aut liquidius detegatur: *d. l. consensu. §. fin aliter. C. de repud.* quin etiam super plagis ab alterutro illatis: quoniam non facilè quæ domi geruntur per alienos possunt confiteri. *d. l. consensu. §. super plagis. l. vlt. C. ad leg. Corn. de sicar.*

Verbera, adulteria, pro diuortio per domesticos probantur.

Igitur probatis satis causis diuortij, & vtrimque delictis, & maximè diuortium postulantis, rectè iudicatum est neque pœnis, neque diuortio locum esse, datæ tamen aliquæ induciæ, quibus se ipsum sedet, & ad officium redeat.

CON-

CONSVLTATIO II.

Consignatio peti non potest ex contractu diuortij sine ecclesiæ authoritate facti.

ACtioni intentatæ ex cõtractu diuortij opponi potest notoria illius nullitas ob defectũ authoritatis ecclesiæ. *ex famoso c.porro.X.de diuort.* quod etiam illius cognitionem ad Iudicẽ ecclesiasticum remittit. vtpote qui sit articulus spiritualis. vt & Concordata Brabãtiæ quæstionẽ diuortij priuatiuè faciunt cognitionis ecclesiasticę.

Quod si opponatur hanc quæstionem & nullitatem altiorem indaginem requirere, ideoq; contendatur ad consignationem summæ in contractu comprehensæ; dicendum erit non cadere consignationẽ, quando contractus manifestè sunt nulli idq; ex ipso instrumento apparet, ita vt altiorem indaginẽ allegata nullitas non requirat. *art. 13. in Statut. Antuerp. tit. van Nantizatie.* & sic loquitur *l. vlt. C. de edict. D. Adria. tollend. in verb. quod in prima figura sine omni vituperatione appareat.*

Atqui cõtractus & instrumentum, quod super diuortij propria coniugũ authoritate sine iudicio ecclesiæ cõscribitur, in prima figura cum summa vituperatione apparet *d. c. porro.* ideoque nulla ex eo peti potest consignatio.

Quod ipsum actrix manifestè confitetur, cùm ipsa citata in Curia ecclesiastica, agnoscens nullitatẽ huius contractus, priuatâ authoritate facti, ibidẽ petit illius à Iudice ecclesiastico approbationem, & confirmationem.

Sed alimenta per ius debita.

Quod si non in vim huius contractus, sed iuris cõmunis petantur alimenta, nam id d. Concordata. §. de alimentis satis faciunt mixti fori, etsi Sanch. *de mat. lib. 10. disp. 8. n. 17.* censeat lite super diuortio corã ecclesiastico cepta, seculari inhiberi posse, ne interim super alimentis cognoscat, & quia non hæ inter se partes sed vtraque cum fisco ibi litigat super diuortio; poterit citatus allegare alimenta deberi ex æquitate secundum qualitatẽ petentis, & eius à quo petuntur; atqui per contractũ antenuptialẽ in casum præmorientis citati, actrici tantùm addicti sunt ducenti flor. annui præter bona ipsius actricis, quæ vtraq; dictus citatus consentit vt actrix habeat, & rectè sustinuit nõ amplius deberi pendente lite super rationibus diuortij, quàm deberetur in casũ simplicem præmorientis citati; quo mariti liberales in superstites vxores esse solent, magis saltẽ, quàm in diuertentes ab inuitis; & præsertim cùm eas adhuc ambiunt, & procantur, antenuptiales contractus conficiuntur, cùm societas cõiugalis concorditer peracta præmiũ poscat; discorditer autem habita, si non pœnam, nihil saltẽ quod in summo iure exigi possit, attribuit; pendente lite: ne eiusmodi illecebres malignæ sæpè vxores ad diuertendũ inuitentur. cùm nõ minus ante diuortij sententiam, quàm stante cohabitatione maneat penes maritum bonorum omnium consuetudinaria administratio.

Qui filij sint legitimi.

CONSVLTATIO I.

De semestri partu quæstio legalis simul & physica, an vitalis habendus sit, & legitimus?

INter leges XII. tab. declaratoriam hanc fuisse, in decem mensibus hominem gigni, asserit Balduinus *tract. in leges XII. tab. ad leg. 17.* inde profecta est solemnis posthumi instituendi formula, *si quis post mortem meam in decem mensibus proximis natus erit, heres esto. l. Gallus. D. de lib. & posthum. heredib. instit.* & Vlpianus *in l. intestato. §. post decem. D. de suis & legitim. post decem*, inquit, *menses mortis natus non admittitur ad legitimam hereditatem.*

inde & manant Lex Titius *in prin. D. de fidei-commiss. libert. l. quidam cum. C. de posthum. hared. instituen.*

Inde factum quod Marcus Varro scripsit *referente Agellio lib. 3. c. 16.* quòd quamuis mense octauo, & vndecimo secundum Aristotelem partus nasci possit; tamen *antiqui Romani*, inquit, *non receperunt huiusmodi quasi monstrosas raritates, sed nono mense aut decimo: neque præter hos alio portionem mulieris secundum naturam fieri existimarunt.*

Hæc causa legis: non autem illa, quod legislatores tantùm solent respicere, quæ communiter accidunt. *iuxta l.* 3. 4. 5. 6. *D. de legib.* sed quod antiqui credebant partus huiusmodi naturales non esse, portionem mulieris non esse, secundum naturam non esse. alioquin enim vndecimestres, vt olim, ita adhuc hodie rari, recipiendi non essent inter legitimos: præsertim, cùm & per prætextum legis de vndecimestribus latæ multi spurij dici possent subumbrari. sed ad naturæ possibilitatem, aut impossibilitatem posteriores leges respexerunt. *vt infra latius.*

Antiqui inquam Romani: scilicet qui adhuc concisis illis & breuibus legibus XII. tab. vtebantur, quæ etiam dum decimũ magis mensem, quàm nonum nominant, Græciam redolent, vnde eas Decemuiri adtulerunt, vbi tardius gignitur partus, quàm in Septentrione; vbi communius mense nono perficitur. & idem Varro, *nomina*, inquit, *parcis tribus fecerunt antiqui, à pariendo, & à nono atque decimo mense; nam immutata litera vna, à partu nominãtur: itẽ nona & decima à partus tempestiui tempore.*

Sed &, inquit idem, *mense nonnunquam octauo editus est partus.* vndecimo item mense aliquando nasci potest homo: auctor Aristoteles; sed æstimabant antiqui monstrosas esse raritates: aduersùs monstrosos partus pridẽ crudeles, ex lege Romuli: quam idem Balduinus inter illius leges *n.* 18. ita refert, *monstrosos partus sine fraude caedunto.* de quibus idẽ latius. minus ali, pro liberis agnosci, aut iure liberorũ censeri debebant. *l. non sunt libero. D. de stat. hom. l. ostentum* 38. *l. quaret* 135. *D. de verb. signif.* tametsi quod fataliter accidisset, parentibus damno non esset. *d. l. quaret. in fin.*

In qua lege præter portentosum, monstrosum, visu, vel vagitu nouũ, nõ humanę figurę, sed magis alterius animalis, etiã debilẽ refert Vlpian.

Vt mirum non sit quod *referente Iustin. l.* 3 *C. de posthum. hared.* quod certatũ est apud veteres de posthumo in hunc quidẽ orbem deuoluto, voce autem non emissâ ab hac luce subtracto: nam ita debilem vel pro abortu, vel pro monstro habendum censebant, quorũ neuter loco liberorum esset, testamentum præteritus rumperet, aut sub ratione posthumi institutus succederet. *l. vxoris cum seq. C. de posthum.* Iustinianus autem Sabinianorum sententiam secutus propius ad humanitatem respexit, emollitis paulatim temporibus, & austerioribus iudiciis; deciditque si viuus perfectè natus est partus, totus ab vtero materno decisus, licet illico, postquam in terram cecidit, vel in manibus obstetricis, decessit; hoc tantummodo, inquit, *requirendo, si viuus ad orbem totus processit ad nullum declinans monstrum, vel prodigium. d. l.* 3.

Igitur leges XII. tab. atque antiqui Romani præter natos mense nono aut decimo pro mõstrosis raritatibus omnes reputabant, *neque præter hos*, inquit Varro, *alio portionẽ mulieris secundũ naturã fieri existimabãt.*

Animaduersum verò est aliquid deesse, inquit, *l. 2. D. de orig. iur. primis legibus, iisq́ latis capit* (*vt naturaliter euenire solet*) *vt interpretatio desideraret prudentium authoritate necessarium esse disputationem fori.*

Igitur in disputationem fori venit partus perfectus, mense septimo natus, lege XII. tab. & antiquorum Romanorum opinione, vt ex Varrone diximus, monstrosa raritas erat, nec pro partu legitimo habebatur.

Pru-

Prudentum authoritas benigniorem XII. tabulis interpretationem dedit, & aduersùs communẽ, quam diximus, ex Varrone opinionem, authoritate doctissimi viri Hypocratis asserentis septimo mense nasci perfectum partum opposita, iustum esse illum censuit.

Iam, inquit Paulus *l.* 12. *D. de stat. hom.*, *receptum est septimo mense nasci perfectum partum* (scilicet aduersùs XII. tabulas, & veterum opiniones) *propter authoritatẽ doctissimi viri Hypocratis*, reiectâ aliorum contrariâ sententiâ, *de quibus Censorinus de die natali c.* 7.

Et infert idem Paulus ex possibilitate, legis præsumptionem. & *ideo*, inquit, *credendum eum*, *qui ex iustis nuptiis septimo mense natus est*, *iustum filium esse*. *Receptum autem*, ait, non lege in aduersum lata, *sed propter authoritatem Hypocratis*.

Ad hunc modum Vlpianus *in l.* 3. *D. de suis & legitim.* §. *post decem. de eo autem*, inquit, *qui* 182. *die natus est* (hic mensem septimum tantùm inchoauit) *Hypocrates scripsit*, *& diuus Pius* (super speciali casu vtique consultus) *Pontificibus rescripsit*, *iusto tempore videri natum*. hæc ad natiuitatem Physicam.

Prosequitur illatiuè Vlpian. quoad natiuitatem legalem, *nec videri*, inquit, *in seruitute conceptũ*, *cùm mater ipsius ante* 182. *diẽ esset manumissa*.

In fauorem libertatis infert, ex iuris præsumptione Vlpianus, censendum in libertatis tempore conceptum, cuius mater 182. ante partum diebus fuisset libera.

Quo eodem argumenti genere infert Paulus iustum esse, qui septimo post nuptias mense natus est. *d. l. septimo* 12. *D. de stat. hom.*

Eodemque rursus modo Iustinianus quoad debilem, vix natum, & extinctũ processit *in decisione d. l.* 3. *C. de posthum.* vt mox diximus.

Sed clarissimè in muliere quæ peperit vndecimo mense. *Authent. de restitut. & ea quæ parit vndec. mens. vndecimo*, inquit, *mense perfecto peperit, vt non esset possibile dicere*, *quia de defuncto fuisset partus*, *neque enim in tantum tempus conceptionis extensum est*, & iterum circa terminum anni, *vt indubitatum sit sobolem non ex priore consistere matrimonio*. iterum, *filij mirabili matris partu iniuriati*, *& virum quem sic velociter dehonestauit*. *illa verba sunt Iustiniani in d. Authent.*

Qui decisionem suam in illis sumit ab impossibili. itaque si possibile est, si tempus naturæ eò vsque extendi potest, cõtraria decisio sequitur. ideoque partus mense vndecimo nondum perfecto natus, pro iusto recipitur, quia naturæ possibilitas in id vsq; tempus extensum est, sequitur id à contrario. quod argumentũ dicitur in iure validissimum. & sic argumentatæ sunt in hac eadẽ materia superiores leges: sic possibile est sic nasci, ergo est iustus: non est possibile sic nasci, ergo non est iustus. vtroque modo affirmante & negante, ex possibili vel impossibili leges procedunt, & Agellius *lib.* 3. *c.* 16. ait, Hadrianum decreuisse nasci posse hominem vndecimo mense. vtique non perfecto.

Quod enim Plinius *lib.* 7. *c.* 5. refert Papyrium Prætorẽ dedisse bonorum possessionẽ partui tredecim mensibus post mortem nato, num ille Prætor citra suspicionem turpem id fecerit, vt vult Balduinus *d. tract. in XII. tab. l.* 17. vel melius erronea lectio apud Plinium irrepsit, vt pro more suo animaduertit Cuiac. *obs. l... obs...*

Naturæ possibilitatem alio in casu rectè considerauit Papin. *in l. miles.* §. *defuncto. D. de adult. defuncto*, inquit, *marito adulterij rea mulier postulatur, non vtiq; crimẽ adulterij, quod mulieri obiicitur infanti præiudicat* (quare? *cùm possit & illa adultera esse*, *& impubes defunctum patrẽ habuisse*.

Ea ergo possibilitas, & fauor matrimonij facit, vt natus in matrimonio legitimus mariti filius censeatur: tametsi mater adulterij rea sit. eamq; præsũptionẽ Interpretes quidẽ iuris

esse, & de iure scripserunt, alij iuris quidem dumtaxat, vt admittat probationem in contrariũ: cùm id traditur c. *causam quæ.* 1. *X. qui filij sunt legit.* non omnem quidem, sed eam, quæ iuxta *l. filium. D. qui sunt sui vel alien. iur.* alleget partum concipi nõ potuisse à marito, ob illius absentiã aut impotentiam. id est, ex defectu causæ docere effectum produci non potuisse, ac sic ab absente, aut impotente marito prolem. vt possibilitas tollatur, & sic legis præsumptio, quæ veritatem præsumit, adeoque nõ nisi rem possibilẽ; secus quã legis fictio.

Itaq; vt ad partũ semestrem progrediamur, ex his, quæ latè iam diximus, sequitur si certo cõstare possit naturæ vires eò extendi, vt partus edi ac viuere possit, semestre dicendum est iustum fore atq; legitimum. sic enim omnia argumenta superius citatarum legum procedunt. & si à lege recessum est in termino ad extremum naturalis potentiæ vsq; ad vndecimum scilicet mensem prorogato, quid ni recipiatur in termino natiuitatis anticipato, si potentia naturalis eò extenditur? cùm contrariorum eadem sit disciplina.

Et verò decisum est à Iustiniano *in d. l. 3. C. de posthum. si viuus, si totus, non tamen monstrum, neque prodigium prodiit, rumpere testamentum.* vtique quia suus, & legitimus nascebatur. nõ enim rumpit illegitimus.

Qua ratione insigniter tradit Ghopinus *de priuil. rust. lib. 3. c. 7. n. 5.* etiam quinquemestrem partum legitimum esse à supremis Conciliis iudicatũ, actiuè & passiuè successionis capacem, ideoque matris hæreditatem adeptum, patrem (in bonis, quæ per mores patri debentur) hæredem habuisse. *faciunt & huc Gotofred. in not. ad Nouel. 39. de restit. & ad d. l. quod certatum. Rota Romana in vna Axinana aliment. 1620. ref. Riccius ad Mascard. super n. 1. conc. 1146. Bald. cons. 113. n. 5. vol. 5. Charond. l. 7. resp. 78. l. 7. R. 96.*

Sed dices recipiendos eos partus quidem quod eatenus perfecti sunt, vt humanam formam referant, perfectè viui, vt spirent, perfectè nati, vt toti vtero sint egressi; tamen perfectos non esse, quod satis in vtero maturuerint, vt in aërem missi, in ætatem perfectã adolescere possint, ideoque argumentum nullum præbeant suppositítij seminis. at verò si quis semestris partus vitæ durantis, & ætatis prouectæ reperiatur, credendum fore alieno semine potius natum, quàm naturæ vim inferendam.

Sed dixi, si certò euicerimus dari secundùm naturam semestrem partum vitæ durantis, dandum etiam esse vt iustus habeatur. ita enim argumentatur d. l. septimo, aliæque, ex quibus consecutiuè nunc argumentati sumus cõtra leges XII. tab. & antiquorum Romanorũ opinionem. *Iam receptum est*, inquit, *septimo mense nasci perfectum partum.* & vt diximus à Phisica natiuitate, infert legalem; & *ideo*, inquit, *credendum est eum, qui ex iustis nuptiis septimo mense natus est, iustum filium esse.*

Quapropter ad eum modum arguendo, *iam receptum est sexto mense nasci posse perfectum partum, ideo credendũ est ex iustis nuptiis sexto mense natum iustum esse partum.*

Sed inquies nulla lex disertè, nullus canon disertè quinq; aut semestres partus legitimos decreuit, vt septimestres; adeoque non est à lege veteri recedendum; sed inspiciendum quo iure maiores in huiusmodi casibus vsi fuerint: *l. 37. D. de legib.* verùm respondeo antiquorum illam crudem acerbitatem, Iuris-prudentum & Imperatorum benigniori interpretatione, & molliori censurã redactam esse ad veritatis considerationem; ideoque, quia verè deprehensum est septimo & vndecimo mense nasci partũ posse, decretum est ex iustis nuptiis natum septimo & vndecimo mense iustum esse habendum.

Septimo, inquam, & vndecimo: vterq; enim casus, vt supra deduximus,

mus, disertè per leges decisus est. de nono nunquam dubitatum est. tametsi leges XII. tab. de decem mensibus mentionem tantùm facerent: vtpote quas diximus ex Græcia allatas: vbi Aristoteles scripsit Hist. *Animal. l. 7. c. 4.* fœminam parere vt plurimum decimo mense. ad quam rationem, si initio septimi recipitur partus, vbi natura plerumque tantùm decimo parit; quidni vbi, vt in Occidente, maximè quæ in Septentrione, plerumque nono, non recipiatur partus semestris; à proportione? vbi hic partus non initio tantùm sexti mensis, sed duodecimo die sexti editus est? Nō dubitatum inquam de nono, quia in Occidente, vbi Roma, & maximè in Septentrione, vt plurimum nono fœminæ pariunt.

De octomestri disertè nulla lex est, & veteres octomestrem etiam reiiciebant. vt ex Varrone initio docuimus. non tamen admittet aliquis legitimū hodie illum non æstimari. neque porrò quia de septimestri decidit lex, ideo sub ea includi tanquam citeriori termino octomestris potest, quoniam non vtriusque ratio eadem est.

Sed in causa decisionis differunt, vtpote quia ab acerbitate veterum discessum est, propter authoritatem Hyppocratis, asserentis septimo mense partum perfectum, & vitalē nasci: atqui idem Hyppocrates aliique medici negauerunt octomestrem vitalem nasci: quod si ergo octomestres vitales experientia præbeat (vt plures ego ex fide parentū ita asserentium vidi) quis illum vnquam censuerit non iustum?

Quid si ergo experientia & iudicium excellentium medicorum manifestiorem veritatem fecerit, & semestrem vitalem & prouectū exhibuerit? certè omni ratione, videbitur recipiendū esse, vt partus hic verus, veri patris, iustusq; filius habeatur: dimisso errore, quo antiqui Romani, & leges XII. tab. nitebantur.

Præsertim cùm per sacros canones omnis ille legitimus filius habeatur, qui natus sit ex legitimo matrimonio. c. 2. 5. 7. 8. 9. 10. 12. 14. *& tot. tit. X. qui fil. sunt legit.*

Et quoniam hodie quæstio legitimorum natalium ad ecclesiam pertinet: *c. tuam X. de ord. cog. c. causam quæ 2. c. lator. X. qui fil. sunt legit. Trid. can. 12. de mat. s. 24.* adeoq; illius in eá canones sequendi, impedimenta, & prohibitiones obseruādę sunt, vtpote res spirituales: *d. c. tuam.* sequitur per d. generalē iuris regulam, vt omnes in legitimo matrimonio nati, legitimi habeantur; hodie debiles *de quibus d. l. quæret.* imò monstrosi, portentosi, prodigiosi partus omnes, qui apud antiquos loco liberorum non erant, eo nunc loco non tantùm, sed & legitimourm sint hăbendi: dummodo sint tamen homines: adeoque alimentorum, successionumq; actiuè & passiuè esse capaces. nec id hodie quisquam de his negat.

Et verò reiicere nemo debet ob antiquitatis venerationem recentiorem in rebus naturalibus cōpertam magis doctrinam. infinita enim sunt in rebus creatis, vbi recentior inuestigatio errores deprehenderit antiquæ disciplinæ. quid? quod orbem terræ præter Europam, Asiam, Africā veteres ignorauerint? quot in nouo orbe regiones, & maria post tot sæcula detecta sunt? quot ad Austrum, nouam Zemblam, atque alibi iacent adhuc incognita? quot hodie in cœlis sydera, nescio quibus tubis perspecta, à veteribus ignorata? indies experientia naturæ arcana, & res nouas recludit. longū nimis foret particularius de iis differere.

Id tantùm nunc dicendum est, si conuictum erit, per hodiernam experientiam, fuisse errorem de semestri partu, quod non abortiuus neq; monstrosus nasci possit, erit consequens esse legitimum, atq; iustitiam legum atque canonū recipiendam, non veterū errorem, eique innixam acerbitatem: admittemusque argumentū Pauli *in d. l. septimo*, vt quoniam iam receptū erit nasci perfec-

tos partus septimestres, iam iusti essent septimo post nuptias mense nati; nunc quoque cùm receptum erit sexto mense nasci perfectos, etiam iusti sint semestres.

Receptum autem, vt diximus, erat non lege aliquâ in aduersum latâ, sed propter authoritatem Hypocratis: receptum ergo & nunc esse possit propter authoritatem excellentiũ medicorũ, qui manifesto indicio veritatem deprehenderint, vt semestres partus nasci perfecti possint.

Porrò (omissis fœminis quæ in lite, de qua agitur, quinquemestres seu semestres partus vitales sibi aliisque contigisse testatæ sunt) consulti expertissimi Belgicæ medici responderunt, vitales eos esse posse, atque vitæ durantis: citatis insignibus authoribus scilicet Plinio *lib.7.c.5.* vbi dicit vix vmquam semestres esse vitales, quibus verbis indicat posse tamen aliquando. Auicenna Philosophus *lib.9. de animalibus. c. vlt.* fatetur posse semestres esse vitales, & se talem vidisse. Eos sequuntur Nicolaus Florentinus *sermone 6. tract. 3. c.9.* Cardanus I. *contradict. tract. 3. cõtradict.8.* Petrus Paramatus, *Ducis de Medina Cydonia medicus lib. de hominis procreatione cap.8.* Ferdinandus Mena *lib. de septimestri partu c.4.* Valesius *lib. de sacra Philosophia, c.18.* Sancta Cruz *de Hypocratica Philosophia text. 71.* omnes tres Regis Hispaniarum famosissimi & celeberrimi medici. Iacobus quoque Segana *lib.3. comment. ad Galen. de facultatibus naturalibus c. 3.* Augenius *in epistola ad Cardinalẽ Bozutum & lib. de partu hominis c.14.* dicit se rogatum, an puer natus 168. à conceptione die possit esse vitalis, respondisse quod sic. Dalenchampius *in annotationibus ad locum Plinij supra citatũ.* Rationi suffragatur experientia. Montinus *lib. 4. c. 41.* testatur se vidisse Henrici II. Galliarum Regis pincernam, qui quinto mense erat in lucem editus.

Neque verò nescio septimestrem partum hodie legitimum esse, non propter authoritatem Hypocratis, sed propter authoritatẽ legis, quamuis per illam motæ: sed in eo vis argumenti est, recessum fuisse à lege propter veritatẽ ab Hypocrate deprehensam, in aduersam ei sententiam; adeoque & hodie demonstratâ veritate, quòd naturæ potentia ad perfectum partũ septimum mensem non exigat, veritati semper locum superfore; sicut omnes supra deductæ leges in hac materia hanc solâ, & naturæ possibilitatem spectarunt.

Qua in re admodum est considerandum, quòd leges XII. tabularum (præterquam quòd, quæ circumferuntur, fidei dubiæ sint) hodie authoritatem nõ habent, vt nec cætera antiqui iuris volumina, nisi quantum ex iis in Pandectas, & Codicem est relatum. Et verò l. septimo *mense. D. de stat. hom.* & quæ aliæ id genus in hodiernum ius sunt relatæ, affirmatiuè conceptæ sunt, non negatiuè sic; septimo mense perfectus partus nasci potest. non autem negatiuè sic; ante septimum mensem perfectus partus nasci non potest: atqui ex affirmatiuis præmissis inferri cõclusio negatiua non potest: nõ ergo quia probatus est per legẽ partus septimestris, improbatus est anterior.

Neque procedit hic argumentũ à contrario sensu, quia excluderet omnes nõ septimo mense natos aduersùs disertas leges.

Neq; argumentum explicari potest locum habere vbi sententia Hypocratis locum habet, quæ illâ lege probatur; quia & hæc solum recipienda est in casu, qui illâ lege probatur; scilicet affirmatiuè partus septimestris: nam nec sensu negatiuo illa probata est, quo scilicet Hypocrates octomestres & vndecimestres negauit esse naturales, & tamẽ hos diserta lex recepit, illos nulla improbauit, & vsus quotidianus admisit.

Itaque hæc reducere oportet ad originem legum XII. tabularum, & ab iis recessum, quem in initio proposuimus.

Verum

Verum enimuerò quoniam Paulus *in d. l. 7.* iam receptum esse ait, vt septimo mense perfectus partus nascatur: Expendendũ an iam satis receptũ dici possit, sexto etiã mense nasci perfectè posse partum? dum nondũ totus medicorum exercitus, maiorúe eius pars à signis Hypocratis Aristotelisúe defecit: receptum autem id censeatur, quod à plerisq; prudentum approbatum est. quomodo receptum ius pro approbato *in l. in minor. C. in quib. caus. in integ. non est necess.* quomodo receptũ moribus, vel in mores dicitur, quod obseruatione communi & consuetudine confirmatum est: atque in casu, de quo agitur, tum à partibus, tum à Iudice consulti medici in contrarias sententias iuerint, alij pro partu semestri, alij contra responderint. adeo vt recentior partui fauens opinio nondum maturuerit, præsertim dum ei non fauent tribunalia: *Mynsing. cent. 6. obs.* 40. vt & speciatim in casu partus ante septimum mensem nati, vt per naturam non recipiatur, iudicatum refert *Euerard. in top. loc. à natura n.* 30. videtur sanè, donec ea passim aut saltem à plerisque prudentum approbetur, in iudicando non esse recedendum à communi hactenus medicorum & Iuris-consult. sententia. & ita iudicaui consultis grauissimis Iuris-consultis & medicis. Tantum abest, vt cùm Iustinianus *in d. Auth. de rest. & ea quæ parit vndec. mens.* declarauit impossibilem partum post mensem vndecimum exactum prouenire, recipi pro vera possit sententia, quæ hoc anno 1637. euulgata est, quasi à parlamento Gratiana-politano, etiam subscribentibus medicis, prodita, quâ iustus sit iudicatus partus post quadriennalem mariti absentiã natus: quasi ex semine illius tam diu ante operationem in matrice fortè morbida retento; nam vt conceptio fiat sine semine virili, solâ imaginatione, omninò naturâ impossibile est: quidquid illi medici imaginati fuerint, alioquin de Christo à Virgine frustra esset rogatus Angelus: *quomodo fiet istud, quoniam virũ non cognosco?* & is frustra respondisset: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.*

CONSVLTATIO II.

De septimestri partu.

SEptimestrem partum iustũ præsumit, & decidit lex *in l. septimo. D. de stat. hom. l. 3. §. post decem. D. de suis & leg.* sola difficultas est, an ea præsumptio ex aliis infirmari possit ab Intimato productis?

Iuris communẽ præsumptionem Appellans firmare nititur per peculiares suæ causæ, quòd Intimato fatente vxor in matrimonio semper casta, numquã antea diffamata fuerit, nec etiamnum alius author partus cum quo antè consuesset nominetur. neque seu ante, seu post partum in thori dissidio fuerint, quodq; Intimatus partum hunc suum agnouerit, in baptismo se obtulerit, vt patrem, & produxerit vt patrinũ suum patrem, & G. cognatam nobilem fœminam vt matrinam, ipsius patris & patrini nomen indidit, ita docet registrum baptismale, cui iã tunc Appellans inscriptus est, tamquam legitimus filius Intimati, & vxoris eo etiam immaturitatem excusante propter laboriosum illius grauidæ ex Italia reditum, & ex equo lapsum, & per hoc Appellans contendit se etiã fuisse in possessione agnitæ filiationis & legitimitatis: sicut docet Bald. *in l. neq. nat. C. de prob. Viuius decis.* 212. *n.* 8. per baptismũ probari filiationem. Et verò per mores nostros in filiis spuriis numquam tales patrini solent adhiberi, nec mariti paternum eis officium præstare.

Neq; refert, quod Intimatus contendat honoris causa hęc facta; adeoque post dies paucos partum ablegatum, nutrici datum, non ab ipso, sed auia materna alitum: quia dum quis semel publicè quem vt filium recognouit, eum postea etiam cum iuramento abneganti nõ credatur.

 c. per

c. per tuas. 10. *X. de probat.* cum nimis *indignum*, inquit, *sit vt quod sua quisq; voce dilucidè protestatus est, proprio valeat testimonio infirmare.* quantò magis id indignum fuerit, si quis in ecclesia Dei, in actis illius sit protestatus? sed omninò tractatus tempore natiuitatis, & baptismi habitus, prçualet iis, quæ postmodũ secus fiunt. *Charond. l.* 11. *resp.* 17. quia *est primus*, inquit, *tractatus, qui pleniorẽ facit probationem. vt tradit Præpos. in c. transmiss. qui fil. sunt legit. Ruin. cons.* 67. *&* 92. *vol.* 1. *cons.* 145. *&* 158. *vol.* 5. *Abb. Felin. & aly in c. per tuas. de prob.*

Quæ eò magis nunc obtinent etiã mortuâ vxore, quæ numquam, dum vixit, quid contrarium actis baptismalibus dixit. cùm *incongruũ videatur*, inquit *c. causã quæ.* 7. *X. qui fil. sint legit. vt matrimonium genitricis impetatur, quod eâ viuente non fuit impetitũ.* impetitur porrò hic matrimoniũ, & castitas vxoris, dũ iam dicitur ex eo Appellantem non concepisse.

Non ferendum Vlpianus ait eum, qui cum vxore sua assiduè moratus, nolit filium agnoscere, quasi non suum. *l. filium. D. de his qui sunt sui vel alien. iur.*

Neque ergo hæc conuellit, quòd Appellans extra domum nutrici, ac deinde nutricio datus est; non enim id ablegationem simpliciter, aut abnegationem infert: cuius magna vis aduersùs naturam esset, quæ seruatâ discretione admodum consideranda est. *c. afferte. X. de præsumpt.* sed adiaphorum est, aut saltẽ leuis suspicionis: cùm iusta fuerit causa, vt cessarent per id sermones de huiusmodi septimestribus partibus; quos innoxiæ etiam & castæ illibentes à maritis externisq; audiunt: adeoq; per hæc non euertitur iuris prçsumptio, & concordia coniugalis huiusmodi aliquali incõmodo prolis præualet. *propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori, &c.*

Ex eodẽ fonte procedit, quod in obscuro filium delitescere, mortuum dici, tamquã partum non vitalẽ voluerit, in confirmatione aliud, quàm in baptismo nomen inditum sit, quo ignarus Appellans vsus est, donec ex studiis redux à nutricio veros, vt ait, parentes resciuit. in obscuris autem, multò magis adiaphoris, benignior interpretatio sumenda est pro matrimonio, delicti exclusione, legitimitate: præsertim cùm nec moritura mater, quæ saluti suæ immemor non fuisse præsumitur, nihil partui contrarium declarauerit.

Adeò vt huiusmodi obscura tractatio nihil officiat proli. cùm etiam neq; expressa matris declaratio veritati officeret. quia magis statur veritati ac matrimonio probato, quàm famç & secutç parentũ tractationi. *c. per tuas.* 10. *X. qui fil. sint.* Apud Charõd. *l.* 11. *resp.* 17. proles septimo post nuptias mense nata à cõiugibus pro sua agnita, ac postmodum ab eo, qui matris fuerat ante nuptias concubinus, pro sua affirmante matre, adstipulante marito, per concubinum literis regiis legitimata, & hæres instituta, non fuit tamen admissa ad hæreditatem: & sic etiã in prolis vtilitatem nõ receditur à priori confessione, in natiuitate & baptismo facta.

Sanè in casu Charondæ magnam aduersùs prolem fuisse præsumptionem constat ex eo, quod mater fuerit concubina, quæ etiam ex concubino concepisse iure aliàs præsumitur, & standum sit in huiusmodi obscuris assertioni vtriusque simul parentis, nisi contrariũ probetur. *c. ex transmissa. X. qui fil. sint legit* sic enim & Scæuola dicit veritati locũ superfore; scilicet si doceatur mater repudiata, sobolẽ spuriam professa nõ verũ dixisse. *l. Imp.* 29. §. 1. *D. de probat.*

Iterum refert Gamma *decis.* 325. & aliũ casum præsumptionibus perplexum, scilicet prolem vndecimo mense, quæ & apud veteres monstrosa raritas habebatur, natã, marito lætaliter ægrotante, & à quo vxor diu abfuerat vsq; ad quatriduum, ante mortem; nihilominus iudicio supremæ Curiæ Lusitanæ legitimam, & mariti hæredẽ fuisse declaratam. in quo casu præter solitum tempus pro-

protestum, & mariti morbum, victi etiam sunt agnati à fauore matrimonij, & prolis.

Et tamen *d. l. filiũ. D. de his qui sunt sui vel alien.* duas has tantùm causas admittit, mariti absentiam à domo aut thoro, & ægritudinẽ, vt generare nõ potuerit, probandas ad exclusionẽ præsumptionis iuris, quòd natus in domo mariti matrimonio cõstante mariti filius præsumatur: igitur alias sine lege attexere non licebit: dum Vlpianus & Scæuola non aliter maritum, qui filium sic natum nolit agnoscere, ferendum dicunt.

Hic saltem verbis Couarruuiæ 1. *p. 2. de mat. d. 3. n.* 10. pacandi sumus, vt admittatur illa probatio in cõtrarium, ex qua, vel quia maritus absens, vel aliquo morbo, aut frigiditate impeditus fuerit, minimè potuerit verisimili coniectura conceptionis tempore ad vxorem accedere, & eam cognoscere: quod Parisius post alios fatetur: præter has autem probationes, & si possint locum obtinere coniecturæ & præsumptiones aduersùs præsumptionem iuris, non temerè, sed magna cum ratione arbitrij sint admittendæ. ita ille.

Porrò in hac lite neutra causa locum obtinet, dum immaturitas septimestris partus omnem ferè parit difficultatẽ, sed per d. l. septimo plus satis dissolutam. Vt omittamus, quod nutrix ait partum cùm ad se post 14. dies delatus tenerum admodum, & nondum perfectis vnguiculis fuisse. cui in facto suo testãti, cui nihil seritur metiturque, multũ deferret Ant. Faber. *def.* 35. *C. de test.* præsertim in re nunc antiqua, sed aduersùs iuris claram resolutionem id nõ satis est, cùm nec inopinatus post sterilitatẽ partus, *Alciat. Reg.* 3. *præs.* 37. etiam suspecto loco, vt penes adulterum, si tamẽ & marito accessus fuerit, *Gail. lib. 2. obs.* 97. *n.* 9. eoq; conscio natus *id. n.* 5. *per l.* 9. *C. de nupt.* nõ sufficiunt dictæ prçsumptioni iuris superandæ.

Restat illud igitur, quod intimato pro Achille est, quod auia apoplectica, decrepita, difficilis ac morosi humoris, extra iudicium, iniuráta, scedulam signauerit obseraueritque, quam post mortem intimato genero tradi dicitur voluisse per R. P. sed ponderis illa non est tanti, vt bilancem in Appellantẽ iam inclinatam in Intimatum reflectat. nimis ponderosa est præsumptio iuris pro matrimonio, & prole; præsertim dũ illa scedula non obscuris indiciis, atque ex stylo apparet emendicata ab Intimato: speciatim dum ait filiã ante matrimonium fuisse vitiatam, quod ne quidem maritus allegauit in prima copula, seu aliàs vmquam se deprehendisse, neque vt diximus, authorem nominauit, aut infamiã causatus est. sed neque illa rationem scientiæ huius delicti vllam adfert, multò minus conceptionis ex anonymo, ne quidem quod filia sua sibi id vmquã fuisset fassa. In iis autem quæ nõ cadunt sub visum, similesúe sensus, testi rationẽ scientiæ etiam sponte non danti, nulla fides iure tribuitur. & vero se dicit eo fine hanc declarationem facere, ne quis hæreditatem alienam occupet, scilicet Intimati, & tamen non est ei curæ ne hæreditariam quotam Intimato in bonis maternis competentem alius occupet, dum hanc obscurare contendit.

Sed neque (quamuis id à filia sibi dictum assereret) vnicæ, iniuratæq; credi deberet, cùm nec matri etiam adulteræ crederetur, dicenti filium esse adulteri. *l.* 29. §. 1. *D. de probat. Gail. lib. 2. obs.* 97. *n.* 8. *Vinius l. 2. commun. opin.* 107. Si asserenti adulteræ non creditur aduersùs partũ, de non asserente, neque vmquam infamata credetur? ideo quia potuit fornicari ante matrimonium, & verò quæ non potuit adulterari? neque tamen creditur adulterata, nisi probetur, & probatione liquida existente non ex adultero, sed marito partum editum lex præsumit.

Quare & id omninò minus recipiendum foret, etsi assereret mater aduersante *d. c. per tuas. X. de probat. d. c. per tuas. X. qui fil. sint legit. aliisq.*

quæ

quæ supra allegauimus, cùm tempore natiuitatis, atque baptismi, contraria vtrorumq; coniugum fuerit professio: quæ per contrarias postmodũ declarationes non eliditur, multò minus per leuiculas præsumptiones: v. g. quod partus quilibet præsumatur perfectę gestationis. *Menoch. consl.* 284. *n.* 8. quæ res aduersùs septimestres & vndecimestres nihil officit; quippe in cócursu præsumptionum præualet vehementior: atqui hæc, illa est; quæ est prę sumptio iuris, quæ hic onerat aduersariũ plena in contrarium probatione *d. l. filium. verb. si constet. D. de his quæ sunt sui.* quamquam iam antè ostendimus *per d. l. filium.* solam mariti absentiam, aut morbum pro contraria probatione admitti, aut saltem eius generis vehementes, qui possint euellere præsumptionem iuris.

Ex quibus omnibus apparet pro causa fauorabili matrimonij, seu illius effectu, id est, filiatione, legitimitateq; Appellantis esse iudicandum. neque ea, quæ illata sunt sufficere ad prosternendam præsumptionem, & decisionem legis, quæ septimestrem partum pro iusto habet.

CONSVLTATIO III.

De Legitimato.

Legitimatus vt officia obire possit de assensu Ordinum, capax fit, etsi priuilegij vrbis mentione nõ factâ, prouinciæ priuilegio fortiori derogato.

PEtrus ex soluto & soluta ex copula post sponsalia de futuro habita natus in vrbe, vbi priuilegium est, ne quis nisi legitimus, in prouincia, vbi priuilegium, ne quis nisi ex legitimo matrimonio natus ad honores promoueatur, Rescripto Principis legitimatus est, assentientibus Prouinciæ Ordinibus, ex suffragio etiam dictæ vrbis, vt officia obire possit, exceptis magnis prouinciæ officiis: à decurionibus eiusdem vrbis ad officium Scabini nominatur; aliis natales Petri, & priuilegia vrbis obstare contendentibus, quibus derogatum negant expressâ mentione non factâ.

Videntur Petro portæ patere dignitatum, & suffragium omniũ complecti suffragium singulorum, generareque effectum in singulis, ita vt in singulis prouinciæ locis legitimatus officia non excepta possit adire: argumento à genere ad speciem: *l. item legata.* §. *item inter. D. de legat.* 3. qui dicit omnia, nihil excludit, qui excipit in non exceptis, firmat regulam. *l. nam quod liquidè.* §. *fin. D. de pœn. legat.* si cui, inquit, *penus legata sit præter vinũ, omnis penus legata videtur excepto vino*, & iterũ, *quod si vrbana penus sit legata, omnem quæ vbique est legatam videri Labeo ait, etiamsi in villa sit vrbico vsui destinata.* Legitimatus ergo ad officia præter magna prouinciæ, omnia alia obire poterit, magnis prouinciæ exceptis; legitimatusque videtur ad omnia vbiq; quæ in prouincia sunt, adeoque in ea vrbe præter magna, inter quæ nõ refertur officium Scabini in ea vrbe.

Genus omnes species cõplectitur.

Exceptio in cæteris firmat regulam.

Et verò aduertendũ est assensum Ordinum prouinciæ & vrbis in factum conceptum esse, *vt obire possit Petrus officia magnis exceptis*: quod fieri non potest, nisi ex derogatione priuilegij: quando autẽ id conceditur, quod stare non potest, nisi alterũ remoueatur, remotum id esse censetur, quamuis nullâ illius mentione factâ. *l. vbi pugnantia. D. de reg. Iur.* & sic *in c. dudum de præbend. in 6.* Bonif. VIII. nulla priuilegij seu cõcessionis antea factæ in secundis literis mentione factâ per actus subsecuti repugnantiam illam concessionem priorem *expressisse*, inquit, *videmur.*

Res ipsa permissa derogat cõtrariis cognitis.

Quod hic eò magis obtinere debet, quod priuilegiũ prouinciæ fortius sit, quàm vrbis, cùm hoc legitimos tantùm requirat, illud ex legitimo matrimonio natos: legitimi autem simpliciter plurimis modis dicantur: legitimi fiunt per Rescriptũ Principis: *l. qui in prouincia.* §. 1. *D. de rit. nupt. confirmamus*, inquit, *statum liberorũ in eo matrimonio* (iure irrito) *perinde ac si legitimè concepti fuissent:* deinde per oblationem Curiæ factam. *l.* 3. *l.* 9. *C. de natural. liber.* Deni-

Maius est de thoro legitimo quẽ esse, quàm legitimum dumtaxat, plures enim aliter fiunt legitimi.

Deniq; si pater naturales testamento tantùm *suos* nominet: *Auth. si quis ibid.* qui omnes iure ciuili fiebant legitimi, non legitimo tamen matrimonio nati. adeoque absurdum videtur, quod soluto vinculo fortiori priuilegij prouincialis, non cessaret debilius vrbici, per eã gratiam, quæ soluit fortius.

Cùm de voluntate constat, derogatũ facilè creditur.

Præsertim cùm semper derogatum censeatur, quando de mente concedentis constare potest: *Tuscus V. derogatio. concl.* 216. *n.* 13. voluntas autem clarius constare non potest, quàm si alioquin concedens nihil ageret re ipsa; verbis tantùm luderet: quod est histrionum, non eorum, qui remp. tractant.

Ideoque idem Bonif. *in d. c. dudum. considerantes quoque*, inquit, *quod nos, exposito nobis de potestate prædicta, nihilominus literas gratiosas daremus*, vnde cùm exposito debiliori vrbis priuilegio derogato fortiori prouinciæ idem Petro fuisset concessum, debet intelligi vrbis priuilegio simul fuisse re ipsa derogatum.

Per actus posteriores.

Ad quem modum rursus idẽ Bonif. VIII. *in c. 1. de constit. in 6.* dicit Pontificem condendo constitutionem posteriorẽ reuocare priorem, quamuis de ipsa mentionem non faciat, non tamen derogare locorum consuetudinibus: & vlteriorem assignat rationem, quia hæ facti sunt, & probabiliter ignoratæ; iura autem omnia in scrinio pectoris censetur habere.

Cùm ergo ius suum, & priuilegia quilibet populus censetur non minus in scrinio pectoris habere, quàm legislator communes leges; per concessiones suas censebitur, quamuis mentione non factâ, iuri & priuilegio suo derogare, ne nihil agat.

Et quando nulli præiudicatur, & ad ius commune reditur.

Denique facilè censetur derogatum omnibus cõtrariis quando nulli præiudicatur; quando quod contrarium est iuris est correctoriũ; quando per id, quod agitur ad iuris communis naturam reditur: *Tuscus d. concl.* 216. vt per has concessiones ad ius commune reditur, quo naturalibus licet publicis muneribus, & honoribus fungi. *l.* 3. §. 2. *D. de decurion.* aduersus quod hic impetratum fuit primo particulare ciuitatis, deinde generale patriæ priuilegium.

Considerabile etiam post Conc. Trid. quod quis ex solutis, & ex copula post sponsalia sit natus.

Neque verò extra boni & æqui considerationem est, quod Petrus nõ ex damnato coitu natus sit, non ex scorto, nec vulgo quæsitus; sed ex solutis, ex copula post sponsalia habita; ex qua olim matrimonium sequebatur: *c. & qui fidem. X. de sponś.* adeoq; proles per matrimonium legitimæ nascebantur; & consequenter tempore concessionis priuilegij vrbis & prouinciæ ab officiis per priuilegium non arcebantur.

Et quamquam nunc per Concil. Trid. *s.* 24. *de reform. mat. c.* 1. huiusmodi sponsalia nõ transeunt in matrimonium per copulam; quia clam exercetur; tamen non desinit ad defectus ciuiles, considerabilis esse promissio matrimonialis; cùm decretum Concilij causam peccati adulteriique perpetui post clandestina quorundã matrimonia consideret, cui remedium non aliud potuit adhiberi, cùm de occultis non iudicet ecclesia: tamen idem Concil. Trid. vim sponsalium non abrogauit vlterius, quam ne per copulam occultã transeant in matrimonium: vt sæpius declararunt Cardinales Concilij Interpretes: & sic rigor priuilegiorum huiusmodi secularium nõ videtur admodum aduersus eos, qui tempore concessionis non potuissent excludi, intendendus, in vim decreti ecclesiastici, alia ex causa, vitandi scilicet peccati, inducti. tametsi alioquin in rigore legitimi hodie esse non possint ex copula solutorum post sponsalia nati: quia per Concilium Trident. excisa est radix vnde legitimitas subnasci poterat: matrimonium scilicet quod non nascitur nunc ex copula solutorum post sponsalia habita. nemo tamen non sentit de facto plus omnino infamiæ illis adhæsisse prolibus quæ sine affectu coniugali essent excitatæ, sed voluptuariâ tantùm fornica-

nicatione: cùm olim solus consensus de præsenti, vel de futuro cū secuta copula, (quæ tacitum de præsenti consensu inferre censebatur) efficeret: & per se parentes constituere matrimonium possent, idque nollent; at hodie non eiusdem facilitatis est matrimonium, sed est coram parocho & testibus celebrandum: multa etiam malitiosè occurrunt impedimenta, etiam matrimonij sæpè perit appetitus cùm iuuenis factus est copulæ compos; nasciturq́; proles inter moras; quæ sanè nec apud probos atque cordatos non tantùm de facto infamiæ, quã portæ dignitatum obserentur, secum trahat, quantum natiuitas citra affectum coniugalem accidens.

De secundis nuptiis.

CONSVLTATIO I.

De nō contrahendis ante certum nuntium de morte prioris coniugis secundis nuptiis.

Secundæ nuptiæ prohibendæ donec certò moraliter constet de morte prioris coniugis.

REctè reiecit parochus militem contrahere volentē cum vxore alterius militis, antequam constet hunc esse defunctum. ob *c.in præsentia.X.de spons.* vbi Episcopo scribitur talibus authoritate ecclesiæ non permittendum contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. huiusmodi decretum Episcopi, inhibitionemq́; rectè defendit Wames. *cons.* 536. *tit. de spons. duor.* & eò magis parochi hic tenentur obseruare, quod in synodo prouinciali Mechliniensi *tit. de sponsal. c.* 4. decretum sit, vt denuntiato aliquo impedimento parochi non procedant vlterius, donec Superiorem consuluerint; atque is responderit quid eis sit agendum. quod *c.* 3. *de clandestin. desponsat.* hisce verbis etiam insinuat; *cùm autem apparuerit probabilis coniectura contra copulā contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.* certum ergo nuntium requirit *c. in præsentia.* antequã Superior matrimoniū permittere possit: manifesta documēta *d.c.*3. seu vt *nullus amodò*, inquit c. *dominus. X. de secund. nupt. ad secundas nuptias migrare præsumat; donec ei constet, quod ab hac vita migrauerit coniux.* vbi nupturienti de morte coniugis constare æquè iubetur; quàm Superiori, nō ante certum nuntium permittere. *d.c. in præsentia.* & interdici mandatur *d. c.*3. donec allata sint manifesta documenta. vbi obiter ex æqualitate decreti tum de coniuge, tum de Episcopo loquentis, probabilius est, non magis posse coniugē secundas nuptias inire, quam Episcopum permittere ex præsumptiua non sufficienti probatione mortis: vt Panorm. aduersus Butrium, cui adhæret Wamesius, docuit. alioquin viam aperimus matrimonium ineundi contra interdictum ecclesiæ, cui tamen pœna indicitur. *c.* 1. *de matr. contra interdict. eccles.* cum d. autem *c.*3. statim interdici velit cùm apparuerit probabilis coniectura; eo ergo stante nō potest contrahi, nec interdictum remitti, donec quid fieri debeat, manifestis constiterit documentis. *d.c.* 3. & iam Tridentinū matrimonium coram parocho mandet celebrari; qui etiam dicat; *ego vos in matrimonium coniungo*, &c. *Trid. de reformat. mat. s.* 24. *c.* 1. Id quidē verū est, si secus aliqui fuerint coniuncti, nō esse separandos; dubitantes debitū reddere, non exigere: sed si postea de coniugis vita cōstiterit, ad priorem reuerti debere. *d.c. dominus.* vbi eadem, maiorque certitudo requiritur, vt soluatur secundū matrimonium, quàm vt ineatur: nam dubitantem discedere non permittit.

Tam coniugi, quàm parocho secus agere illicitum.

Quæ certitudo exigi dicetur? *certum*, inquit *d.c. in præsentia. nuntium receperit: donec constiterit*, inquit c. *dominus:* generatim manifesta documenta exigit *d. c.* 3. non ergo restringitur ad certū genus probationis. ideoq́; c. quoniam. *X. vt lite non cōtestatā, tā diu*, inquit, *alteruter coniugum*

Quâ certitudine opus sit?

gum exspectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur. vbi non tantùm agitur de ipsis partibus, sed datur instructio Iudici procedenti etiam ad definitiuam, & ait glos. *in verb. præsumatur, per famam,* inquit, *quia senex erat, vel etiam quia in acie fuit, nec rediit;* præsumitur quod his casibus sit mortuus. & *satis certum est,* inquit, *per solas huiusmodi violentas præsumptiones, postquã aliquanto tempore duxerit exspectandum.*

Et in milite quidẽ *Auth. hodie. C. de repud.* maritũ in expeditione manentem exspectari iubet; sed si mortuus dicatur, vxori iubet per se, vel aliũ, eum, sub quo militabat, adire; & interrogare si verè mortuus est, & apud gesta deponere cum iure-iurando si mortuus sit: quo subsecuto post annum nubere. sed quod ad annum pertinet, luctus ille videtur, & per canones sublatus est. *c. vlt. X. de rit. nupt.* si de morte iuratum sit. sed iterum *d. Auth. hodie* agit de milite versante in expeditione: *vt d. c. dominus* scribitur christianis in captiuitate Saracenorum positis: *c. in præsentia* de captiuis; vel peregrinis vltra septennium exspectatis, quorum certificari non possit vita, vel mors: & *c. cum per bellicam* 34. *q.* 1. de bellicis cladibus, quibus matrimonia plura turbata, & cum secundis contracta erant: & satis secunda consortia excusat, vt culpabilia non iudicentur, cùm persona assumpta est mariti, qui iam non esse existimabatur, vt eo tamen apparente priora redintegrentur coniugia: alioquin eæ mulieres impiæ sunt habendæ, quibus præterita ad opprobriũ malæ voluntatis trahi non potuissent.

Speciali casu nostro cùm in acie pugnatum est, multis occumbentibus, præsumitur G. mortuus, qui in ea fuit, nec pòst apparuit. *ita glos. in d. c. quoniam. Tuscus pòst Alexand. & alios v. mors. concl.* 400. *n.* 7. & 29. *Mascard. de probat. conclus.* 1074. *vbi concl. præced. & seq.* sufficit præsumptiuè mortem probari, nec exacta de visu omninò probatio est necessaria: & plures circumstantię præsumptionẽ augent: etiam in incertis diuturnior absentia, probitas, & mores viri, apparenter scripturi si viueret. & ideo Viuianus in rationali *in d. c. in præsentia* moram, & violentas suspiciones, & præsumptiones an sint sufficientes, ad arbitrium iudicis remittit, *in d. c. in præsentia, post Abbatem ibid.* vocem mortis, & famam *Menoch. in remed. adipisc. possess. rem.* 4. *n.* 671. quare moraliter tum superiori, tum coniugi, sufficeret ea certitudo, quæ quietam reddere possit conscientiam timoratam: etiam dictum vnius testis de visu: *Mascard. vbi supra;* sed iurati. *d. Auth. hodie.*

Si coniunx in acie, vbi multi occisi sunt, pugnauit, nec pòst apparuit, sufficit præsumptio mortis post morã.

Ex arbitrio iudicis.

LIBRI QVINTI

TITVLVS PRIMVS.

De Accusationibus.

CONSVLTATIO I.

De delictis communibus & regularium.

Delicta sunt communia, quædã militaria, vt regulariũ.

DELICTA vt quædam sunt communia, quædam militaria; sic in regularibus excessus quidam tamquam simpliciter mali, considerantur, quidam quasi mali ex causa status religiosi. Ex priore genere nihil hac in causa est demonstratum. secundi generis multimoda capita obiiciuntur. sed cùm regularis reus tantùm agi possit secundum leges

militiæ, cui est adſcriptus; & ſi quid præter leges communes in monachos ſtatutum ſit, non prorogetur ad canonicos regulares: *c. quod Dei. X. de ſtat. Monach.* quoniam *etſi*, inquit, *à monachorum conſortio non ſunt ſeiuncti, regula tamen inſeruiunt laxiori.* Niſi fortè deducatur ex fontibus votorum ſubſtantialium, in quibus omnes religioſi conueniunt, aut eandem omninò participant legis rationem: vt *in cap. ex parte. X. ne cler. vel monach.* declaratum eſt, decreto ne monachi phyſicæ, aut legum ſtudiis addicantur, etiam canonicos regulares eſſe comprehenſos.

Quo nomine veniunt canonici regulares etiam non monachorum.

Nec decretis de his diſponentibus niſi ad ſubſtantiam votorũ ſpectent, aut in vtriſque eamdem habeant rationem.

Obiecti exceſſus ſecundum regulam Sancti Auguſtini conſtitutioneſque ordinis & Capituli Windeſemenſis, ſub quibus militat reus de qua agitur, expendendi ſunt.

Exceſſus regulares.

Per ea vetatur collocutio cum exteris intempeſtiuis horis 3. *part. c. 7. ſ. 3.* intra horas regulares aut Capitulum culparum, neque poſt primum pulſum collationis aut refectionis. Procurator tamen cum aduenis loquitur. *c. 7. 3. part. ſtat. c. 13.*

Intempeſtiua collocutio cum exteris.

Scriptio vel receptio litterarum quæ non ſpectat ad fomentum impudicitiæ, de quo Auguſtinus agit, dum illas vetat; ex mente legiſlatoris prohibitam non eſſe, ſed neque moniali ad parem ſexum, Triuetius quidem & Lantmeter *ſupra regul. S. Auguſt.* cenſent: ſed conſuetudo, & pleriſque locis ordinatio ſecus habet. & ferè generatim in aliis ordinibus pro verita habetur. Familiaritas cum impari ſexu, ſi quem ſuſpectum fecerit, & monitus non deſtiterit, ad grauem culpam pertinet. 3. *part. ſtat. c. 6.* ſuperiores tamen nimia ſuſpicio non debet reddere præcipites: nec omni ſpiritui credulos, nec faciles ad damnandum ex ſuſpicione. 1. *part. c. 9.*

Scriptio, receptio litterarum.

Aduersùs obedientiam contumacia grauis eſt culpa. præſertim in re graui, atque deliberata, & quaſi coniurata rebellio. 3. *part. c. 6. ſtat.* ter vapulat reus, ter ad terram comedit, officium & vocem capitularem amittit. Cæterùm in rebus non admodum grauibus flaccida. ad obediendum promptitudo, graui culpæ non mox adſcribitur: præſertim cùm res, quæ præcipitur, primâ ſpecie ſupra regulam eſſe apparet; & docti hæſitant. nam in iis, quæ notoriè ſupra regulam ſunt, reuerenter poteſt regularis non obedire. *Nihil*, inquit D. Bernard. *lib. de diſp. præcipiat mihi Prælatus eorum, quæ non voui, nihil præcipiat eorum, quæ non promiſi, non augeat aut minuat votum meum.* ſicut enim quis ad regulam arctiorem compelli non poteſt, *Salas de leg. tractat. 14. q. 8. ſec. 12.* ita nec exigi poteſt quidquam à regulari, quod liquidò ſuperet votiuam regulam. reuerenter tamen debet ſe ſubditus excuſare, & in dubio obedire. quia præſumptio eſt pro ſuperiore, eiuſque decretis. abſit vt ſubditus impudenter, aut maledicè reſiſtat. Maledicentia ſanè animo inhonorandi, & contemptus ſuperiorum in depreſſionem officij grâue peccatum eſt, & grauiter punitur. *c. 1. & 2. X. de maledict.* circumſtantia tamen muliebris impotentiæ valde deminuit. *Tolet. lib. 5. c. 19.* quod & ad eos viros pertinet, qui in ſexu virili animum gerunt muliebrem, & ſi contemptus eſt materialis, tanquam hominis tantùm defectus patientis, magis eſt venialis. *Suarez de leg. lib. 3. c. 28. n. 24.*

Contumacia aduersùs ſuperiorem.

Paupertas Canonicorum Regularium non tam eſt ſtricta, quàm aliorum Ordinum. vouent enim illi tantùm carentiam proprij. cuius ſubſtantia peculium à nutu ſuperioris dependens admittit: *Ioannes And. in c. non eſt oblig. de reg. iur. in 6.* & penſionem loco communis victus. *idem in c. cum ad monaſt. de ſtat. monach. Nauar. comment. de reg. c. non dicatis.*

Proprietas.

Ad procuratorem pertinet prouentuum

uentuum curatio & inquisitio. 2. *part. c.* 3. conductio & elocatio quamuis hoc vltimum non sit in vsu, negligens, prodigus, contumax, destituitur. sed demum, si sæpius correctus fuerit. *ibidem.*

Procurator.

Lautior tractatio.

Si quis de rebus monasterij sibi commissis lautius amicum tractauerit, non statim præuaricatur votum. *Layman. Theolog. mor. lib.* 7. *moral. tractat.* 5. *c.* 7. rerum non consumptibilium vsurpatio, vel commodatio non est mox mortalis. *Sanchez lib.* 7. *moral. c.* 19. *n.* 57. *c.* 20. *n.* 6. præsertim ex circumstantijs. licita in depositum receptio. *Sanchez moral. lib.* 7. *c.* 19. *n.* 50. donatio eorum, quæ superior permittit, quibus vnus nō solet egere, aut absumere. *ibid. c.* 19. *n.* 70. quin & si rogatus superior concederet, non offenditur eo non rogato paupertas, sed magis obedientia venialiter. *Nauar. comment.* 2. *de regul. n.* 20.

Donatio.

Vsus eorū, quæ rogatus superior non concederet, vel contra.

Præterea si quis à statis prandij & cœnæ temporibus abfuerit, pœna tantùm datur, vt in Capitulo veniam petat. 3. *part. stat. cap.* 6. eadem pœna corrigitur, qui ab officiis chori emanserit. 3. *part. c.* 5. excusatur tamen procurator: *c.* 3. 2. *part.* & infirmus; cui creditur ex regula S. Augustini. *famulo Dei dicenti quod sibi doleat sine dubitatione credatur.* Comestio extra tempus simili fere pœnâ eluitur. Silentij fractio ad confessionem culpæ in Capitulo purgatur. 3. *part. c.* 7.

Absentia à mensa.

Choro.

Enimuero ex his summatim dictis pleraque obiecta extra grauem culpam ponuntur, atque regularibus saltem pœnis expiantur. Cæterum (quod & quæritur) huiusmodi non sunt, vt aliquem *iuxta c.* 2. *Concil. Trident. s.* 25. *de Reg. ad biennium* incapacem reddant electionis actiuæ, vel passiuæ, aut vt iudex ea priuare possit accusatum. quanquam enim Concilium Tridentin. *s.* 25. *c.* 7. *de regular.* in præfectam eam eligi mandat, quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit; non tamen censendum est electionem factam de alia persona secundum priores canones capace esse irritam. quia affirmatiua dispositio est decreti instruens eum, qui electioni præest, vt in viam eligentes dirigat: nisi forte quoad ætatem, vbi negatiuè non minorem vult quadraginta annis, nisi in casu ibidem excepto. & quidem prima parte laudabilem vitam exigit, in alterâ rectâ vitâ contenta est. nisi iterum eadem moraliter ibidem intelligamus. vt D. Paulus ad Titum. c. 1. exigit Episcopum qui sit sine crimine; non vero sine qualicumque peccato. cum septies in die cadat iustus.

Pœnæ.

Sed tamen nullitatem electionis Concilium non adiungit ob excessus, & culpas regulares. sicut operosè nullitatem exprimit, & inhabilitatem *in c. ibid. præcedenti.* & *s.* 24. *c.* 18. ob concursum in parochialibus non seruatum, & *s.* 25. *c.* 5. ob omissas qualitates requisitas.

Meritò ergo Iudex in correctione rei abstinuit à pœnis grauioribus, cùm probata nulla sint delicta communia: quoad culpas vero regulares, pœnitentias rectè aliquas iniunxit, earumque executionem superiori regulari commisit. *vt in c. in singulis. & seq. X. de statu monach.*

CONSVLTATIO II.

De custodia & exhibitione reorum.

IN lite pendente inter N. & N. considerare oportebit quod habet Vlpian. *in l.* 1. *D. de custod. & exhibit. reor. de custodia*, inquit, *reorū proconsul æstimare solet, vtrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel fidei-iussoribus committenda, vel etiam sibi.* Hoc *autem vel pro criminis, quod obiicitur qualitate, vel propter hono-* Quis carceri non mancipandus.

rem aut propter amplissimas facultates, vel pro innocentia persona, vel pro dignitate eius, qui accusatur facere solet.

Quæ ergo singula æstimanda iuris-consultus censet, vt fide-iussoribus vel sibi quis committatur, si vniuersa cócurrant, quis bonus abnuat, eum saltem fide-iussoribus, si non sibi, esse relinquendum? præsertim si expendimus postquam scripsit Vlpian. *lib. 2. de off. procons. quod refertur in d. l.* 1. quodque modò examinauimus, libro iam septimo *(vt refertur in d. l. 3.)* generatim atque indistinctè scribere; *ex epistol. D. Pij*, non esse in vincula coniiciendum eum, qui fideiussores dare paratus est: nisi si tam graue scelus admisisse eum constet, vt neq; fide-iussoribus, neq; militibus committi debeat: verùm hanc ipsam carceris pœnā ante supplicium sustinere. Scelus, inquit; *sicut & l. 3. eod.* inter scelera autem non refertur fornicatio, etiam in clerico, etiam sacerdote, neque inter excessus enormes. *de quibus in c. si clericos. de sent. excommun. de quo mox.*

Nō cauentes fide-iussoribus datis.

Non rei excessuum leuiorum.

Agitur autem *in d. l.* 1. in casu accusationis, quæ fiebat ad vindictam cum inscriptione, in qua multa rigidius constituta sunt, quàm in casu inquisitionis tantùm ex officio Iudicis, præsertim ecclesiastici, & ex benignitate canonum.

Ex consideratione dignitatis *conformiter ad d. l.* 1. commissis iis, quæ circa illius *l.* 1. *&* 3. intellectum, ampliationem, & limitationem passim scribuntur *per Boss. de carcerato fideiussoribus committendo, Menoch. de arbit. cas.* 303. *Farinac. de carceribus & carceratis, & ab eis allegatos aliosq;*. per Bonif. VIII. rescribitur *in c. si clericos de sent. excom. in* 6. his verbis; *clericos si de parendo iuri tibi fide-iussoriā dederint cautionē, detinere nō debes: nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis eos suaserit detinendos.* quod si vniuersim de clericis id statuat Pontifex: (ob dignitatem ordinis *Ioan. Andrea ibidē, aliiq; passim*) multò maximè id obtinebit in iis, qui sunt in sacris, in officiis ecclesiasticis, & dignitatibus. adeoque cùm tam delinquat iudex, qui non relaxat relaxandum, quàm qui incarcerat non carcerandum; *Farinac. vbi supra n.* 147. *post Marsil. Angel. Bonasc. quos citat, Ant. Gomes.* 3. *tom. var. res. c.* 9. *n.* 8. *Lopez. ad pract. crim. Diaz. c.* 124. graue periculū imminet Prælatis, tam in detentione indebita, quàm captura; si qua temeritas aut iniuria deprehendatur, quia excommunicatione plectuntur *d. c. si clericos.* & incarcerantes, aut procurantes vt cogant resignare, Prælati triennio fructibus, inferiores ipso iure beneficiis suis sunt priuati. *Clement. multorum. de pœnis*, quibus ideo bene Ioan. Andreæ *in d. c.* ita dicit, *caueant sibi Pralati, qui nimis ad talia prompti sunt, & se & alios illaqueant.* vbi incarcerationem non admittit, nisi in condemnatis, vt *in c. vt fama*, notoriis, seu de quibus probatio plana est, *per ea, qua* post Archid. *ibidem latè prosequitur.* quibus adde *d. l.* 3. *in verb. nisi tam graue scelus admisisse eum constet.* Quibus consentaneum est decretum Concilij Trident. *sess.* 25. *c.* 6. his verbis: *In criminibus ex incontinentia prouentibus* (non omni, sed) *de qua in decreto de concubinariis* (non fornicatione) *& in atrocioribus delictis, depositionem, aut degradationem requirentibus* (nota & quod sequitur iunctim.) *vbi de fuga timetur, ne iudicium eludatur, & ideo opus sit* (nota) *personali detentione, possit Episcopus ad summariam informationem, & necessariam* (nota) *detentionem procedere.*

Neque clerici, nisi in enormibus.

Et fugæ suspicione.

Decretum hoc, vt ad rem nostram redeamus, manifestè explicat *d. c. si clerici.* periculum fugæ enixè & pluribus verbis, & excessuum enormitatem requirens, quam cùm alij arbitrariam esse dicant, alij vt Ioan. Andreæ exemplificent in falsariis literarum papalium, infamatis de cæde sui Episcopi, hæreticis, & similibus Concilium clarè atro-

Quæ atrocia?

atrocia delicta vocat, quæ depositionem, aut degradationem requirant.

Rationabilis causa. Exceptionem aliam addit Bonifacius VIII. vel *alia causa rationabilis eos suaserit detinendos.* Atqui non video quomodo non magis rationabile fuisset cōsideratis circumstantiis causæ, personæ, loci, & temporis, acceptâ fideiussione idoneâ, causam citra carcerem instruere, quam per illius decretum, scandalū in Ecclesia, & apud vicinos fidei hostes præbere. Præsertim non apparente accusatore, qui se inscribat; denuntiatore, qui fraternè monuerit; vel clamorosa infamia. quæ requirit cap. *qualiter & quando el* 2. *X. de accus.* innouatum à Concilio *Trid. s.*24.*c.*5.(cuius longus & totus textus præsenti negotio quadrat.) Si etenim sufficiens infamia præcessit, quis credat Consules, senatores, aliosque viros graues Ecclesiasticos, & seculares, tam præclarum testimonium N. dedisse? ea si defuerit, positâ etiam veritate delicti, expendendum est hoc casu, & loco, ex integro *d. cap. qualiter.* & illud D. Bernard. *l.*2. *de consid. c.* 12. *non eris innocens, si aut punias eum, cui fortè parcendum esset; aut parcas ei, qui fuerat puniendus.* si parcitū fuisset, aut occulta pœnitentia dilutum crimen (quo casu verum deprehensum foret) cessasset scandalum, ex quo maius quàm ex reatu est malum. quia, vt inquit Lessius *de Iust. lib.* 2. *c.* 29. *d.*15. *n.*140. *ecclesiasticorum infamia plus scandalisat seculares, præsertim hæreticos, quàm castigatio ædificet.* Quare etsi Concilium Trid. *s.*24. *c.* 8. cum publicam demum pœnitentiam iniungi decernat, quando publicè & in multorum conspectu crimen cōmissum fuerit, vnde alios scandalo offensos, commotosque fuisse non sit dubitandum; in secretam tunc tamen commutari permittit, quando ita magis iudicatur expedire.

Qui igitur crimen domesticum, atq; occultum committit, eam culpam contrahit, quam natura criminis inuoluit, sed qui ex occulto publicum facit, per castigationem, seu aliàs, secus quam canones permittant, *d. c. qualiter. c. inquisitionis. X. de Accus. Less. vbi supra. n.* 123. *Nauar. eod. cons.* 3. *q.* 5. reus est emergentis scandali: quod momentum criminis longè superat, & aggrauantis circumstantiæ, quâ

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto qui peccat maior habetur.

c. cum quidam. X. de iure-iur.

Quare videtur rectè appellatum à decreto carceris, qui morti æquiparatur. *iuxta Bald. in c.* 1. §. *denique tit. qua fuit prim. caus. benef. amittend. in vsibus feudor.* & denegatâ decreti relaxatione, oblata cautione idonea. & à quo decreto appellari posse, vt irreparabili, *post Concilium Trid.* Clemens VIII. Sanct. Pragmat. an. 1600. declarauit. *Quarant. in sum. V. Archiepis. Auth.* Eaque appellatio semper potest interponi sine lapsu fatalium, quia semper atque perpetuo grauat: recteque reposci possessio beneficij cuius resignationem terrore, carceris metu, aliorumque malorum, atque oppressione Iudex à quo extorsisse dicitur. quæ ideo nullius momenti est. *d. Clem. multorum de pœnis. c. super hoc. c.* 2. *c. abb. c. ad aures qua vi vel metu. Rebuff. l.* 3. *p. benef. de resig. metu.* & facile in his circumstantiis credetur, probarique censebitur. *c. super hoc. X. de renuntiat.* vti spontaneam resignationem non præsumi docet Rebuff. *prax ben. l.* 3. *de vi in resign. adh.* Imo potest vi resignare coactus tanquam spoliatus intentare remedium can. *redintegranda.* 3. *q.* 1. *nec iudices,* inquit Rebuff. *audient detinentem beneficium, donec restituta fuerit possessio spoliato,* &c. *de resig. metu. n.* 5. *&* 6. ne quidem super voluntaria resignatione, si præcessit spolium, seu captura. *d. c.* 2. *X. de rest. spol.*

A decreto, & incarceratione appellari potest.

Quam diu durat.

Et resignatio per carcerem obtenta irritatur.

Et talis facile præsumitur.

Et spoliatus redintegratur.

CONSVLTATIO III.

De correctione, & illius executione, non obstante appellatione.

In diuinis Officiis agendis prompte obedire oportet.

Clericus præfecto cerimoniarum in peragendis officiis diuinis obedire iussus, & ob contumaciam atque insolentia verba, à Capitulo culpam agnoscere, & ibidem deprecari iussus diffugio appellationis se tueri non potest.

Imprimis siquidem proponitur teneri ex iuramento quod in institutione Capitulo præstitit his verbis; *Decani & Capituli iurisdictioni subesse volo, & debeo, correctionem eorum suscepturus humiliter & deuotè.* quibus verbis vtitur Alexander III. *in c. reprehensio. X. de appellation. vt quæ pro salute fuerint iniuncta in Capituli disciplina ad correctionem humiliter suscipiantur, & deuotè.*

Pro culpa correctionem suscipere.

Loquitur quidē Alexander in religiosis: sed & alios tamen includit per verbū *præcipuè*, sicut cōparatiuus & superlatiuus includit positiuum.

Etiam non regulares.

Rigorosius quidem de illis D. Benedictus *c.46. Reg. D. Hieronym. Reg. monach. c.4. Cassian. l.4. inst. c.16.* omnesque regularum conditores, aliiq; alibi passim tractant de culpis sponte aut per zelatores propositis humiliter agnoscendis, & venia postulanda, etiam in rebus leuissimis.

Sed illis strictius.

1. Correctionis pars culpam agnoscere.

Sed etiam in clericis sęcularibus prima pars disciplinæ ecclesiasticæ est, vt culpam agnoscant, veniā præcentur, emendationē spōdeant. eiq; cōsonat Regula Canonicorū in Cōcilio Aquisgranensi *an. Christi* 1317. probata. & ne quid foris quæramus prædicta iuramenti verba *recipere correctionem humiliter & deuotè*, non capiunt aliam interpretationem.

Quare Capitulū benignè pro cōtumacia & verborū impudentiā nō aliā penitentiā iniunxit, quam venię postulationem, spe emendationis. vt Tacitus de Agricola refert nō semper eum ad pœnas progressum, sæpe solâ pœnitentiâ contentum fuisse, & D. Augustin. ait primum gradum peccatoris ad cōuersionem esse culpam agnoscere.

Tantum abest quod huiusmodi pœnitentia infamet, sed imo humilis & deuota culpæ agnitio, honorem ei potius conciliet.

Nec id infamat.

Inde Concilium Carthaginense, *clericus*, inquit, *maledicus* (maximè in sacerdotibus) *cogatur ad postulandam veniam: si noluerit; degradetur; nec vnquam ad officium absque satisfactione reuocetur. c. clericus. d. 46.* & *peccati venia non datur nisi correcto. c.5. de reg. Iur. in 6.*

Clericus maledicus grauiter puniendus.

Quod si clericus contumaciā, & responsa sua cum eo canone conferat, videbit quantum correctio illius à pœna istius canonis absit.

Nec verò (ne eo colore appellationem suam inficiat) vnquā sequitur infamia, nisi leges expressè irrogent. quin porrò quæ per viam correctionis fiunt, etiam fustigationes, non infamant. sic decisum est eos, qui ab ædilibus cæsi sunt non infamari. *l. eos qui. D. de decur.*

Etiā fustigatio non infamat.

Igitur rite Capitulum post plures monitiones processit ad executionē sui decreti correctorij per prouentuum ecclesiasticorum, distributionum aliquarum in dies, septimanas, menses sequestrationem, similesúe contumacium pœnas.

Correctio per priuationem distributionum, &c.

Eò magis quod in celebrandis officiis diuinis, illorū cerimoniis obseruādis, nulla mora admitti potest; sed promptè omnia peragenda sunt: ideoque nullam admittit tergiuersationem appellationum. *si res*, inquit lex vlt. *D. de appellat. dilationem non recipiat, non permittitur appellare.* ideoque rectè Sigis. *Scaccia de appel. q.17. lim.38.* generatim communem doctrinam tradit posse iudicem non obstante quacumque appellatione procedere ad executionē sententiæ; quando periculum est in mora: quod omninò presens est, si quis impunè cerimoniis præfecto obsistere possit.

Officium diuinum et præfecti, mouent peragendū, nec moram fert appellationum, &c.

Et quia idem clericus proponitur appellationi suæ prætexere argumentū militis, quod eius stipēdia in

cau-

causâ iudicati capi non possint, atq; aliàs libẽter argumentatur à militia armata ad clericalem;etiam meminisse eum oportebat in militia armata non appellari: quia in prælio iterum peccandi locus non superest; *vt Lomachus*:nec licet dicere *non putaram,vt Africanus aiebat*. ideoq; qui *rem*, inquit, *l. 3. §. in bello. D. de re milit. à Duce prohibitã fecit, aut mandata non seruauit, capite punitur, etiãsi res bene gesserit: & irreuerens*,inquit, *l. 3. §. irreuerens, miles non tantum à tribuno, vel centurione, sed etiam à principali coërcendus est*.nam *eum qui centurioni castigare se volenti restiterit,veteres notauerũt: si vitem tenuit; militiam mutat: si ex industria fregit, vel manũ centurioni intulit;capite punitur*. magna & prompta pœna pro inobedientia militari; mitis admodum hæc,de qua quæstio,capiularis.

Vt nec in iussis militaribus.

Iterum *l. 6. ibidem omne delictum est*, inquit, *militis quod aliter, quàm disciplina communis exigit, committitur, veluti segnitiæ crimen, vel contumaciæ, vel desidiæ*.

Quorum pœnæ.

Rursùs *pœna*,inquit *l. 3. §. pœnæ eod. militum huiusmodi sunt castigatio, pecuniaria mulcta, munerũ indictio, militiæ mutatio, ignominiosa dimissio*.

Ex quibus si comparatio vtriusq; militis placet, videbit quàm miti decreto sit correctus: quodq; militi armato pecuniaria mulcta indici, stipendiis, militiâ, gradu deiici, & ignominiosè dimitti possit.

Militisque ecclesiastici.

Miles ergo clericalis pecuniariâ mulctâ, detractione stipendiorum ecclesiasticorũ, præsertim nondum solutorũ priuatione; dimissione puniri potest.

Hinc toties in iure & Concilio Trid. mentio de distributionibus,& fructibus sequestrandis, per aliquot dies, menses, annos auferendos.

Sine appellatione.

Et in his correctionibus militis clericalis nulla appellatio disciplinæ ecclesiasticæ executionem remoratur.

In religionis & ordinis obseruantia.

Sic Alexander III. *in c. ad nostram. X. de appell.* ait remedium appellationis non ideo esse inuentum, vt alicui à religionis & Ordinis obseruantiâ debeat in sua nequitia patrocinium exhibere: statuitque non ideo minus iuxta tenorem mandati, quod in Regula continetur, & institutionem Ordinis corrigi, & castigari.

Et Innocentius III. *in c. irrefragabili de off. c. ord.* generatim statuit, vt ecclesiarum Prælati ad corrigendum subditorum excessus, maximè clericorum, ac reformandos mores, prudenter & diligenter intendant: & vt correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decreuit, vt executionem ipsorum nulla Constitutio,vel appellatio valeat impedire.

Correctione;

Idẽ Alexander III. *in c. reprehensibilis. X. de appell.* vult obseruari, vt in correctoriis pro aliquo excessu correcti,contra Regulam Prælati sui & Capituli disciplinã appellare non præsumant. cuius verba,etsi de religiosis loquantur, dispositio tamen etiã in secularibus clericis obtinet; propter verbũ *præcipuè*, vt dictũ est.

Disciplinã.

Et *c. licet. de off. ord.* loquitur in secularibus clericis, & regularibus. *& c. irrefrag. eod.* in corrigendis,inquit, d. c. licet. excessibus iuxta canonicas sanctiones appellationis diffugium est interclusum. tametsi non est diffitendum strictius regularibus appellationes inhiberi; *c. cum speciali 61. X. de appell. in fin. vers. cæterùm. de quà re dixi in Iur. Pont. nou. anal. tit. de reg. n. 48. & quos citaui*.

Regulariũ & secular. cler.

Denique Conc. Trid. *s. 6. c. 3. s. 7. c. 8. s. 13. c. 1. s. 14. c. 4. s. 22. c. 1. s. 24. c. 10.* appellationem vetat recipi in causis correctionis; aut executionẽ, quæ ad morum correctionem pertinet, suspendi; nec *in his*,inquit, *d. c. 10. vbi de visitatione aut morum correctione agitur, exemptio aut vlla inhibitio, appellatio, seu querela etiam ad Sedem Apostolicam interposita executionem eorum, quæ mandata, decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat, aut suspendat*.

Executione non suspensã.

Mandata, decreta, aut iudicata, inquit; vt constet non tantùm quæ

quasi exequendo & ordinando in re præsenti, sed etiam quæ summario iudicio mox expediri potuerint, & iudicari priuilegiariã executionem habere.

Iuxta tamen distinctionem *d. c. cum speciali. §. porro.* vt in notoriis excessibus nullatenus appellationi deferatur: excessu autem dubio existente; si probabilis sit causa appellationis, eamque reus prosequatur, & legitimam probet; tum demum Iudicem appellationis suæ iurisdictionis officium exercere: alioquin Iudicem à quo; non obstante appellatione. quod ipsum etiam tamen *per c. 20. s. 24. Trid.* restringere nunc oportet ad appellationes à definitiua, seu illius vim habẽte interiectas.

In notoriis excessibus:

Enimuerò nõ hæc Concilij loca tantùm loquuntur in Episcopis, sed etiam aliis Prælatis, & superioribus, tametsi mentio Episcoporum magis obuia sit.

Quoad omnes Prælatos:

Et verò Capitulum A. ab immemoriali tempore ordinariam habuit iurisdictionem, & superioritatem, & correctionem, & cognitio causarum tam ciuilium, quàm criminalium ad eos pertinuit; sententias & decreta per subtractionem prouentuum, executioni demandare solitum fuit, prout refert & confirmat, grauioresque executionum modos permittit Iulius Papa II. per literas bullatas 15. Kalendas Ianuarij 1508.

Adeoq̃ue Decanum etiã Capitulum iurisdictionem habens.

Et Leo X. eandem iurisdictionem Capituli agnoscit, pluribus verbis confirmat, & auget: adeò vt Officialem & Promotores eis constituere permittat; aliaque quæ non communis tantùm, & œconomicæ authoritatis sunt, sed plenæ etiam iurisdictionis. per literas similiter bullatas 11. Kalendas Iulij 1521.

Cui Bullæ accessit Placitum Cæsareum ad eiusmodi iurisdictionem etiam cum exemptione & seclusione tunc Ordinarij Episcopi C. ante nouarum Sedium in Belgiò erectionem exercendam.

Iurisdictionem quidem secundum antiquos terminos iuris ciuilis Cuiacius, & quidam alij iuris ciuilis Interpretes tribuere volunt solis magistratibus, & potestatibus, *de quibus D. & C. lib. 1.* sed canones, qui planè & simpliciter loquuntur, & vt accepit Prætor *in l. ait Prætor. D. de re indicat.* pro potestate cognoscendi & iurisdicendi, iustitiæque administrandæ, passim totoque iure canonico iurisdictionem attribuunt Iudicibus ecclesiasticis. *& in c. 2. de off. leg. in 6.* dicit Clemens IV. Legatos Apostolicos esse instar Procõsulum, cæterorumq; Præsidum, quibus certæ sunt decretæ prouinciæ.

Plano & simplici modo loquendi, quę ecclesiasticis cõpetit.

Consequenter ad certam proportionem tribuitur iurisdictio per canones Papæ, Episcopis, Legatis, Delegatis, Ordinariis, Vicariis, Abbatibus, Præpositis, Decanis, Archidiaconis, Archipresbyteris, cæterisquẽ cuiuscumque nominis Prælatis, & Capitulis. de consuetudine competentem omninò seruari vult Innocentius III. *in d. c. irrefragabili.*

Ad proportionem.

Eandem ergo iurisdictionem Capitulo A. cõpetentem Iulius & Leo Pontifices confirmarunt, & seruandam voluerunt. *per d. literas.*

Præterquam quod iuris notorij sit licitis collegiis authoritatem competere in suos: *collegiis*, inquit *l. sodales. D. de colleg. illic. potestatem facit lex pactionem, quã velint sibi ferre, dum ne quid ex publica lege corrumpant, & quidquid hi disponent ad inuicem firmum sit, nisi hoc publicæ leges prohibuerint.*

Collegiis etiã licitis.

Accedit textus *clarus in l. vlt. C. de iurisd. omn. ind.* vbi iudices & iurisdictionem eorum, ad quos cura collegiorũ huiusmodi pertinet agnoscit, & declinari ab iis, qui sub collegio sunt, temerariũ esse tradit.

Sed imò sentẽtias eiusmodi Prælatorum etiam excommunicationis, & interdicti seruari mandat c. cùm ab *ecclesiarum de off. ord.*

Ex his consectarium est aduersus mandatũ, decretum, aut iudicatum in correctione morum impedimentum, aut suspensionem contra Concilij & iuris decreta dari non posse.

Tan-

Vt non liceat declinare, minus ad seculares recurrere.

Tantùm abest, vt clericus Capituli iurisdictionem possit declinare, & longissimè absit, vt ad secularia tribunalia possit recurrere.

Sed eiusmodi pridem attentatis occurrit Honorius III. *in c. graue. X. de excess. Prælator.* vt subditus debitam ac iuratam reuerentiā negans, & contra eum super rebus spiritualibus in seculari foro querelas deponens, ab ecclesia abscindatur. videat supplicans an sit casus suus.

Sub pœna abscissionis.

Hinc tam religiosè Principes nostri atq; exteri vetuerunt constitutionibus suis ob politiā ecclesiasticam morumque correctoria decreta obtentu cassationis, appellationis tamquam ab abusu, aut supplicationis Curiam secularē adiri. Ita Franciscus I. anno 1539. Carol. IX. 1571. binis constitutionibus, secundùm quas diuersis arrestis iudicatum esse refert Choppin. *de sacra politia l. 2. tit. 4. n. 28.* & legibus Allobrogum idem decretū est, prout & Philip. II. decreuit, in Ordinationibus Conc. Mechliniensis *tit. de request. art. fin.* Albertus & Isabella in Ordinationibus Conc. Brabantiæ *articulo* 589. generatim noluerunt in Ordinationibus politicis & correctoriis per appellationē adferri suspensionem, aut clausulas inhibitiuas decerni.

In correctione morū per constitutiones etiam seculares vetitus recursus.

Quin & iure & praxi Hispanicâ idem tradunt Salgado *de regia protectione vi oppressorum Appellantium à causis & iudicibus ecclesiasticis p. 2. c. 15. n. 50. & seq. & Ceuallos de cognitione per viam violentiæ c. 74. n. 24.* vt scilicet in correctoriis morū recursus nō detur ad tribunalia secularia.

Id quod præ omnibus locum habere debet in iis actibus, qui spectāt ad celebrationē diuinorum officiorum. Regimen enim ecclesiæ superioribus ecclesiasticis cōmissum esse docetur: *actorum 20. Ad sacerdotes,* inquit *Ioannes Papa in c. si Imperator. d. 46. Deus voluit quæ ecclesiæ disponenda sunt pertinere, non ad sæculi potestates, quas, si fideles sunt, ecclesiæ suæ sacerdotibus voluit esse subiectas, nō sibi vendicent alienum ius & ministerium, quod alteri deputatum est, non à legibus publicis, non à potestatibus sæculi, sed à Pontificibus & sacerdotibus: Omnipotens Deus christianæ religionis clericos & sacerdotes voluit ordinari & discuti, subdere debent executiones ecclesiæ Præsulibus, non præferre.*

Præsertim quoad diuina ritè peragenda.

Neque verò per erectionem ecclesiæ in cathedralem A. vt arguere vult clericus, extincta est iam dicta Capituli iurisdictio in suos: exemptio quidem, & huiusmodi priuilegia sublata esse alias declarauit quidem S. Cong. Interp. vt canonici, aliique suppositi nouum Pastorem, Prælatum, Episcopum, eiusq; Episcopalem authoritatem in ecclesiâ sua agnoscere teneantur.

Per erectionem ecclesiæ in cathedralē nō tollitur iurisdictio Capituli in suos.

Cæterùm quoad Capituli iurisdictionē iam antè in inferiores competentem secus dicendum est. *per c. ad apostolatus, de conces. preb. in extrauag. Ioannis 22.* quod in mutationibus, diuisionibus, & erectionibus cathedraliū nō sit intentionis Pontificiæ derogare iuribus, & iurisdictionibus respectu inferiorum, *nisi quatenus,* inquit, *in literis continetur expressè, sed vt iurisdictiones obtineant, & exerceant sicut antè.*

Nisi quatenus in literis continetur.

Atqui in literis erectionis nulla Capituli in inferiores iurisdictio reperitur sublata. manet ergo, nō quidem cum seclusione Episcopi (nam & ei tributam, vtiq; cumulatiuè, iurisdictionem iam diximus) sed per præuentionem. quia quod non mutatur, cur stare prohibeatur? *l. sancimus. C. de testam.*

Sed manet cumulatiuè.

Sicut erectio Concilij Brabantiæ per priores Principes facta, ac renouata per Mariam Burgundicam 6. Iun. 1476. & Maximilianum 14. Ianuar. 1477. non derogauit magistratibus subalternis respectu suorū inferiorum: tametsi ad Cancellariam vt nouum superiorem interponi ceperunt nouæ appellationes: & reformationes. & in erectione præfecti annonæ insigniter decidit *l. 1. C. de off. præf. vrbis* cumulatiuè eā factam esse, & non priuatiuè ad exclusionē præfecti vrbis, *vt inferior,* inquit, *gradus*

gradus meritum superioris agnoscat, atque ita superior gradus se exerat, vt sciat quid inferiori debeatur.

Nisi per erectionis necessariam consequentiã, vt quod alioquin actus contrariaretur.

Vnde quod in prædicta Bulla erectionis disertè non est expressum, neque per necessariam consequentiam, vt casus *c.* 16. *de maiorit.* infertur in particulari, neque in generali per noua decreta Concil. Trid. Capitulis est ablatum, vt non est iurisdictio competens in suos, eapropter eisdem manet illibatum.

CONSVLTATIO IV.

De custodia & exhibitione reorum.

Captiuorũ causæ mox expediendæ.

PEr edictum regiũ 5. *Iulij* 1570. *super exercitio criminalis iustitia.* inter cætera decretum est, vt statim atque de innocentia captiui constare possit dimittatur & absoluatur: redarguens errorem quorumdam, qui falsam laudem ponunt in sæuitia carcerum: cùm vera iudicum laus consistat in expedita causæ cognitione, & iusta absolutione, vel condemnatione: & si per informationes non liqueat de crimine non enormi, sed suspicio tantùm subsit & dubium, vt relaxetur sub cautione fide-iussoria, aut iuratoria, pro sua qualitate & delicto: assignato etiam loco, si videbitur, intra cuius fines concludatur in vicem carceris.

Si dubiæ, rei vt relaxandi.

Receptumque est alias pro iure, quando crimen non est graue, seu ex quo irrogari posset pœna corporis afflictiua, aut tortura, vt relaxatio fiat: præsertim datâ cautione per idoneos fide-iussores, de redintegrando carcere, ad arbitrium iudicis. *Bald. & Immol. in l. si quis. D. de test. Clar. lib.* 5. *sentent.* §. *finali. q.* 47. *n.* 5. *DD. communiter in l.* 1. *D. de custod. reor.*

Et verò vt hæc ante sententiam, & in prima instantia ferè obtinent; ita Pius V. in Bulla 180. cauit, vt si carceratus fuerit condemnatus, siquidem ex propria confessione, nullatenus executionẽ impediat quæcumque appellatio, fideiussio, aut cautio: sin autem ex probationibus; audiatur quidem Appellans, facto actuali deposito, si diues est: sin pauper; (quod iudicis arbitrio committitur) præstitâ cautione in forma depositi, de soluenda pœna, in quam est condemnatus.

Confessus condemnatus Appellans executionem nõ impedit; conuictus mulctã deponit, aut in forma depositi cauet.

Et quamquam sint qui relaxationẽ negant quando pœnę infamantes irrogantur; *Boss. tit. de carcerato fideius. commit. n.* 6. *&* 7. tamen idem etiam in deportationis, & proscriptionis pœna cautionẽ admittit *n.* 9.

Nunc porrò crimen, de quo agitur, est adulterium iuris canonici, coniugati cum soluta: quod ferè hodie pecuniariter punitur. *Gudelin. de Iur. nouiss. lib.* 5. *c.* 18. *n.* 18. & quamquam iudex reum condemnauerit ex probationibus, etiam ad pœnas infamantes; tamen probationes primâ fronte non videntur liquidæ, & plenæ. Præsertim ad effectũ pœnarum infamantium, adeoque introductâ appellatione, iudex causâ summariè cognitâ, ac visis actis primæ instantiæ iuxta pragmaticã sanctionem Clementis VIII. *datã* 16. *Octobris* 1600. *art.* 11. relaxare eum potest, sub forma & distinctione Bullæ Pij V. præsertim post carcerem aliquot mensium: qui grauior est toleratu, quàm pœna altera infamans: nisi honor irreparabilis fieret. Et hanc resolutionem magis iuuat, quòd carcer generatim quidem omnibus dicatur mala mansio: sed huic reo septuagenario peior à senili ætate; quæ per se morbus est, & propensione (iudicio medici) ad apoplexiam. cuius euentus iudici ecclesiastico ab irregularitate periculosus est, si reus postmodum absoluendus appareat: sin autem condemnandus; cautio restituet rem, personam sistet, carcerem redintegrabit.

Id seruandum in crimine adulterij iuris tantùm canonici

Etiam cùm pœnæ infamantes sunt impositæ.

Præsertim in carceratis.

CON-

CONSVLTATIO V.

Nullum crimẽ accusandũ ex notitia per confeßionem saluam habita, etiam de confitentis consensu.

DEtectum crimen occasione confessionis sacramentalis non debet in forum contentiosum deduci. confessio enim & naturâ suâ satis molesta, & hæreticorum sibilis iactata, magis odiosa redditur, non tantùm respectu hæreticorum, & in fide nutantium (qui magis per hanc praxim auertuntur) & debilium conscientiarũ, sed etiã respectu confitentis, & correi, quem vel nominare confessionis simplicitas atque innocentia vetat. *Nauar. in Man. c. 7. n. 1. & 2. Malder. tract. de sigil. c. 16. 17.* & confitens cùm ex occulto peccatore, deinde fieri publicum se sentit, quod tempore confessionis in animi illo motu non apprehenderit, valde dolere solet. Quamuis enim talia post peractam confessionem, & petito obtentoque consensu confitentis rogari, sciri, & eliminari dicantur; non tamen apprehendunt talem diuulgationem, & secuturam infamiam, in quam vt non præcogitatam non fertur consensus. ideoque mulierculæ nomen suum non prodi stipulatæ dicuntur, & petitum vt non nominatis testibus testimonia reciperentur in acta. Ac cùm per sigillũ confessionis nihil dicere liceat, quod non pœnitens liberè, & sponte, & ex iusta causa permiserit. *Nauar. in c. Sacerdos de pœnit. dist. 6. n. 151. & in Man. c. 8. n. 2. & 15. post D. Thomam aliosq; copiosè allegatos.* & si vllibi requisitio, & preces violentiæ comparari possunt, atque inuoluntarium facere, & cogere qui rogat potentior, nusquã certè magis locum id obtinet, quàm in confitente, animo consternato, & ad omnia proponenda deuoto, præsertim muliercula, eaque infirmo cerebro rogata à suo confessario, quem vt vice-Deum tunc reuere tur. Quem nescio quis excuset, dum quod confitentem spontè atque ex iusta causa facere necesse est, ille inducit eo fine, vt per telam, quam exinde orditur, vindictam referat à correo, à quo se fortè, suosque offensos putet. proinde *Malder. tract. de sigillo c. 4.* ne pœnitenti quidem permissum, ait, praxim consentiendi in reuelationem confessionis, nisi ex causa legitima, vtili, & honorifica confitenti, imo satis necessaria, absit alteri perniciosa. Præclarè profectò Clemens VIII. *26. Maij* 1593. (*refertur à Quarant. in sum. V. cas. reser.*) sanctéque statuit, vt tam superiores, quàm Confessarij, qui postea ad superiorum gradum fuerint promoti, caueant diligentissimè, ne eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorẽ gubernationem vtantur. (omitto priuatos, quibus reorum nulla cura incumbit) & iterum, quò magis ansa huiusmodi praxeos auferatur, ita sancit. *Non liceat superioribus regularium confeßiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reseruatum admiserint, aut ipsimet subditi sponte, ac proprio motu id ab iis petierint.* Quod si eâ scientiâ ad bonum finem & regimen domesticum vti veret Pontifex, quâ conscientia transit ad tribunalia? vbi non hæc animorum secreta exigit. *Innocentius & Concilium œcumenicum in c. qualiter & quando. X. de accus.* sed alios clamores. *Non oportet,* inquit Malderus *d. tract. c. 4. sub fin. miscere forum pœnitentiale cum contentioso, & imprudens esset licentia pœnitentis, qui hoc concederet, neque satis ordinata, vt eâ vti sit licitum confessori.*

Præsertim si confessarius quippiã videatur requirere.

Ac in mulierculis.

Sed nec cõscius consitenti permissus nisi legitima ex causa.

Scientiã confessionali superioribus in regimine vti non licet.

Ideoq; nec confessiones audire, nisi sponte volentium, & reseruatorum.

Minus licet ad forũ sic cognita transferre.

CON-

De Magiſtris.

CONSVLTATIO I.

Onera parochialia ab omnibus parochiæ incolis ferenda, etſi ſub alia iuriſdictione ciuili ſitis, adeoq; ſcolæ, & ſtipendij præceptoris, &c.

IVris ratio nõ patitur in controuerſiã vocari an vnuſquiſq; ſentire debeat onus parochiale, in qua parochia commodum ſentit, & eccleſiaſtica percipit ſacramenta. neq; enim ferendus eſt, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit. *l.* 1. §. *pro ſecundo. C. de cad. tol. l.* 1. §. *ſed cum. ff. de furt. c. qui ſentit, de reg. iur. in 6. l. ſecundum. D. eod.* ſic maritus, cui dos numerata eſt, onera fert matrimonij. ſic agnatus proximus, cui leges ſucceſſionem deferunt, ad tutelam vocatur. ob eandem cauſam *Deuteron.* 25. præcipitur os boui trituranti non obligari. & Doctor gentium ad *Corinth.* 1. *c.* 9. *ſi nos vobis*, inquit, *ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?* & infra, *neſcitis quoniã qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edant, & qui altari deſeruiunt cum altari participant?* & *epiſt.* 2. *c.* 8. *&* 9. collectam commendat, vnumquemque commonet ſecundum id quod habet, ad æqualitatẽ & benedictionem. & iam inde ab initiis eccleſiæ ab omnibus pro illius miniſtris, & pauperibus collectæ fiebant. *c. omnis chriſtianus. diſt.* 1. *de conſec. ex collectis*, inquit, *ſanctorum Patrũ liquidò apparet quod omnes chriſtiani offerre aliquid Deo, ex vſu ſanctorum Patrum, debent.* deinceps collectæ fiebant in ſingulis parochiis, vbi parochiani omnes dominicis & feſtis adeſſe debebant, ſub pœna ſeparationis à cõmunione. *per Concilium Conſtan.* 6. *general. can.* 80. & ſi quis in aliena parochia apparebat, abiiciebatur. *per Concil. Nannet. c.* 2. *X. de paroch.* tum vt quiſque paſtor cognoſceret vultum pecoris ſui, tum ne quis falcem mitteret in alienam meſſem, alienos fructus meteret, alienam collectam. Sic enim Clemens III. Epiſcopo Aconenſi iubet, vt diſtrictione, quã conuenit, compellat, ne Prælati ab eis temporalia exigant, quibus ſpiritualia non miniſtrant. *c. fin. X. de paroch.* ita parochi & alij clerici viuunt ex decimis in eã causã inſtitutis, & ab omni populo ſoluendis: & vbi ex prouẽtibus eccleſiaſticis prouideri nõ poteſt, ſuppletur ex parochianorum collectis. *Trid. ſ.* 21. *c.* 4. *ſ.* 25. *c.* 12. *Concil. prouinc. Mechlin. anno* 1607. *tit.* 17. *c.* 3. *& edictum deſuper art.* 15. 16. ita cuſtodes ferè paſſim pro ſingulis aratris, aut ad aliam ratam panes accipiunt, aut frumenti certam menſuram. & ſic Regulamentum Principum pro reparandis eccleſiis datũ in defectum prouentuum eccleſiaſticorum ad reparandam eccleſiam declarat obligari parochianos, qui ibidẽ ſpiritualia percipiunt alimenta. eadem ex cauſa à ſuprema Curia Brabantiæ conceſsũ indultum collectandi omnes parochianos de P. etiam extra fines iuriſdictionis ſecularis de P. habitantes. Sic Concordata plurium municipiorum & pagorum exhibita, vbi alij parochiarum, alij iuriſdictionum ſunt fines, vt pro ciuilibus oneribus intra fines iuriſdictionis; pro eccleſiaſticis intra fines parochiarũ omnes collectentur.

Qui ſentit commodũ ſentit incõmodum.

Collectæ in ſingulis parochiis pro ſuis, & à ſuis.

Ita parochi parochiæ decimas, cuſtodes per parochiã collectas ab aratris, &c. habent.

Atque hæc vſque adeo ſunt claræ veritatis, vt ipſi impetrantes apertè fateantur, ſe vti parochianos de M. contribuere teneri in omnia onera parochialia, quæ tamen purè, vt volunt, & ſimpliciter ſunt eccleſiaſtica. qualia omninò cenſenda ſunt fabricæ, quatenus vt qualiſcumque ad parochianos pertinet reparatio, organorum, & organiſtæ ſtipendium, quorum in eccleſia nullus vſus eſt niſi ad rem diuinam, purus & ſimplex vſus eſt eccleſiaſticus, ad prophana abuſus ſacrilegus foret.

So-

Scholæ & stipendium ludi-magistri, an tem politicã an ecclesiasticã spectent?

Solum plausibiliter dubitari potest, quid statuendum sit de scholis, & stipendio ludi-magistri? ad ius parochiale & ecclesiasticum, an ad politicum & ciuile pertineat?

Scholas & disciplinas inter res sacras à veteribus habitas fuisse id argumento est, quod bibliothecis in Deorũ templis locũ passim darent. vt & Asinius Pollio Romę in phano Herculis. &, qui artiũ doctores fuerunt, pænè sacerdotes essent; vt in Ægypto quidẽ: quo Homerus, Solõ, Thales, Plato discendi causa cõcesserunt. & apud Gallos Druides fuerunt, & sacrorũ & disciplinarum antistites. Vnde & D. Paulus *ad Ephes.* 4. de Christo agit, *ipse dedit quosdã quidem apostolos*, &c. *alios autẽ pastores & Doctores, ad cõsummationẽ Sanctorũ in opus ministery*. ad cuius doctrinæ conformitatẽ iã inde à primitiua ecclesia institutæ ecclesiasticę scholæ, ad clericorũ aliorumq; eruditionẽ. Sic in Alexandrina ecclesia consuetũ fuisse scribit Eusebius *lib.* 5. *hist. c.* 10. sic Eugen. II. in Synodo mãdat, vt in vniuersis Episcopiis, plebibus, & aliis locis in quibus necessitas occurrerit, omninò cura & diligentia adhibeatur, vt magistri & Doctores cõstituantur, qui studia literarũ, liberaliumq; artiũ dogmata doceãt. *c. de quibusdã. d.* 37. nõ sacrã tantũ Theologiã, sed studia etiã literarũ, quę quãuis non sint scientiæ pietatis, tamen Grãmaticorũ etiã doctrina potest proficere ad vitã: dum fuerit in meliores vsus assumpta. *c. si quis. c. relatũ vtrobiq; in fin. d.* 37. quo fine ecclesia has artes doceri voluit, eoq; reprehẽdit D. Hieronymus Episcopos, atq; presbyteros, qui suos secularibus literis erudiebãt, & faciebant comœdias legere, & mimorũ turpia scripta cantare, &, quod fideles obtulerint, in kalendariã strenã, saturnalitiã sportulã, & mineruale munus Grammatici conuertebant. *c. legant. ibid.* seposito enim abusu non prohibendas seculares literas docet Beda. *alioquin*, inquit, *nec Moyses & Daniel sapientia, vel literis Ægyptorum paterentur erudiri, quorũ tamẽ superstitiones simul & delicias horrebãt: nec ipse magister gentiũ aliquot versus Poëtarũ suis vel scriptis indidisset, vel dictis. c. turbat. ibid.* & tempore Clodouæi I. Francorũ Regis Christiani disciplinæ omnes & scholæ Episcopis & clericis fuerunt cõmissæ. Itẽ à Ludouico Pio *l.* 2. *ordinat. art.* 5. ad clerũ *scholas sane*, inquit, *ad filios instruendos sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promisistis, & vobis iniunximus, in cõgruis locis ad multorũ vtilitatẽ, & profectũ, à vobis ordinari non negligatur.* vbique ergo ab Episcopis & Capitulis studia curabantur. Vnde in plerisq; collegiis dignitas seu officium scholarcharũ natũ est. studiaque adeò propria reddita clero, vt literati, *clerici* vocarentur; & qui ex togatis ad Senatũ Regiũ vocabantur, consiliarij *clerici* nuncuparentur. Vnde paulatim dilapsis ad Aulam clericis, ad monasteria literæ transierunt, præsertim vetusti Ordinis S. Benedicti; vt historiæ passim referunt. sed vergente semper in peius tempestate, & hic minus coli musæ, & ingratæ hospites esse ceperunt. vt tandẽ opus fuerit animaduersione Concilij Lateranensis, seuerè mandantis per vnamquamq; Cathedralẽ ecclesiam magistro, qui clericos eiusdẽ & Scholares pauperes gratis doceret, competens aliquod beneficiũ præberi: causamq; constitutionis edicit, quoniam tenetur ecclesia Dei prouidere, ne legendi, vel proficiendi opportunitas subtrahatur. *c.* 1. *X. de magist.* quod extendit Innocent. III. *in c. quia ibidẽ.* ad omnia collegia quorũ sufficere poterunt facultates: vt ibidẽ à Prælato cũ Capitulo constituatur magister; qui clericos in Grammatica facultate, & alios instruat: & ex fructibus præbẽdæ stipendiũ capiat. quod si autẽ pluribus Metropolitana non sufficiat, Theologus in Metropoli, in alia ecclesia Grãmaticus alatur. quibus consonat *c. vlt. ibid.* omnesq; ibidẽ decretales vel de ecclesiis loquuntur, vel ad Episcopos diriguntur: quasi ea res ad eos pertineat: toto autem titulo inhibetur, ne pro docendi licentia pretiũ exigatur; quasi doctrina spiritualis sit. de qua etiam illud accipiendum sit *gratis accepistis, gratis date.* alioquin canonicis pœnis subduntur, quasi Simonis discipuli. *c.* 1. 2. 3. *ibid.* indubio argumento, quod tota scholarum & disci-

Sacerdotibus olim commissa.

Initio etiã rei Christianæ.

Non cura tantùm literarum sacrarum, sed etiam liberalium.

A Principibus etiam Christianis.

Inde Scholastici dignitas ecclesiastica.

Clerici dicti olim omnes literati.

Concil. Later. in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis Scholas esse voluit, & prouentibus ecclesiasticis foueri ludi-magistros.

disciplinarum ratio ecclesiastica sit.

Et formula reform. Carol.V. in Germania.

Vnde & Carol. V. in formula reformationis Statibus ecclesiasticis in Comitiis Augustanis proposita, probataq; 14.*Iunij* 1548. quæ nō nisi de rebus ecclesiasticis est, reformationem scholarū isti Statui cōmendat.*debent*,inquit,*singula Collegia secundùm Decreta Conc. Lateran.vt parua fuerint vel magna,ita scholas paruas vel magnas, & padagogos incorrupta vita, à quibus tam christiana pietatis prima principia, quàm literarum rudimenta incontaminata adhuc, & quorumlibet studiorū capax iuuentus hauriat*, &c. *sed vbi collegia non sunt, debent in singulis ciuitatibus esse schola, quarum magistri boni,honesti, & docti sint*. nec dissimiliter refert Chopin. *de sacra polit. l.1. t.5. n.12. nostra*,inquit, *memoria sacratus Ordo Gallicus obtinuit à Principe, vt sanciretur,edicto literaria pubis institutio, mercesque institutoris, & censu ecclesiastico, non tantùm in profana vulgi schola pagatim ac oppidatim, sed in singulis quoq́; monasteriis articulo 20. Aureliana 25. & 26. Blesensis constitutionum regiarum*.quæ in maioribus Franciæ Comitiis latæ sunt anno 1560. *&* 1579. quibus optimè omnibus succenturiatur Conc. *Trid. s.*23. *c.* 18. Seminariorum erectionē, ex prouentibus ecclesiasticis dotationem, alumnorum electionem,institutionē, grammatices, aliarumq; bonarū artium, disciplinę curam omnem,tam sedulam Episcopo & clero iniungit, fructus beneficiorū pro stipendiis decimari, quin & vacantia simplicia vniri mandat. atq; exinde Conciliū primum Prouinciale Mechl.*de scholis. tit. de sem. tit. de scholis. & tit. de dominical. scholis.& alterū anni* 1607. *tit.* 20. de scholis tam quotidianis, quàm dominicalibus seriò agit, erectionem, restitutionem tam enixè cōmendat Episcopis, & subsidiariis eorum ecclesiasticis personis, scholarchis, Archipresbyteris, Decanis Christianitatis, pastoribus, institutionē,visitationē annuam,stipendiū, examē, admissionem, professionem fidei, libros prælegendos, & si quid aliud similis curæ est. neque exstare creditur vllum Belgij Conciliū prouinciale, aut diœcesanum, quod non similem curam tamquam propriam, & non alienam assumpserit. Autuerpiense sanè, sub quo partes degunt, primum *anni* 1576. & secundum an. 1610. non omisit. Principes *in edicto ad Synod. Mechl. art.* 19. iubent magistratibus,vt in scholis dominicalibus erigendis, & stipendiis, subsidio sint iuuandis Episcopis.

Conc.Trid. Seminaria.

Omnesque hîc Synodi de scholis statuunt.

Atque hæc quidem altius repetita, & latius deducta sunt, quo planius liqueat scholarum, disciplinarumq; rationem natura sui, atq; vsu perpetuo ecclesiæ, ecclesiasticā esse; de ea rite ac more maiorum ecclesiasticos statuisse: quod frustraneum fuisset, si non ad eos pertinuisset: nam statuta sumunt vires à potestate statuentiū, & secundum illam mensurantur. *c. à nobis. X. de sentent. excom. l. fin. D. de iurisd. omn. iud.*

Sed & leges ciuiles.

Verum enimuerò quoniā & leges de studiis mentionem faciunt. *l. vn. C.de stud.lib.vrb.Rom.C.*11.*tit.de professor.C.l.*10.videri potest hæc res mixtæ considerationis esse.quemadmodū *Auth. habita.C.ne fil.pro pat.* scholaribus Iudicem assignat Episcopum, vel loci Magistratum, & scholæ Rectorem. Verumtamen vt id concedamus in scholis communibus,non potest vllatenus in iis locū habere, quas Conc. Lateran. ac similia mandant ab ecclesia erigi,& censu ecclesiastico prouideri, neque plenè in parochialibus, quæ ipso nomine suo se produnt,vt parochiæ sint,ac ecclesiasticæ natura,atq; effectu,vt parochia, præsertim si nomen ipsum,vsum,obseruantiam, consuetudinemque habet conformem.

Sed parochiales scholæ censu ecclesiastico dotatæ omninò ad curam episcopalem, & parochialē pertinent.

Primùm igitur constat scholā, de qua quæstio in cœmiterio ædificatā esse,adeoq; soli istius naturā adeptam illi cedere, illius partē censeri. *Quæ religiosis*, inquit *l.*43. *D.de rei vendic. adhærent, religiosa sunt*. 2. Ex sacris fabricæ, mensæ S. spiritus, & xenodochij prouentibus fuisse structā; & an. 1613. venditis bonis quibusdā ecclesiasticis restitutam. 3. Huc vsque ab

an.

Ideoque quod deest supplendū à parochianis, etsi sub alia ciuili iurisdictione habitantibus, vt cætera ecclesiastica cum aliis onera ferunt.

an. 1475. (quando cum monasterio l. transactum, quid monasterio ex causa decimarū, quid parochiæ incumberet onerum sacrorum) sartam, tectam, seruatam, & ex sacris prouentibus, & ex eisdem stipendium ludimagistro solutū, quantillo olim opus fuit. procul dubio quia non alius animus aut sensus maioribus per annos amplius 150. fuerit, quàm quod scholæ onus esset ecclesiasticum: nam alioquin sacrilegum fuisset in profanam diuertere sacros hos prouentus. quod tam infame est dicere, quàm temerariū mutare ea, quæ certam semper per sesquiseculum interpretationem habuerunt.

Cùm & constet Impetrantes similiter ad ornamenta, organa, campanas, organistæ stipendia, aliaq; similia onera iam olim contribuisse, & quotannis etiā nunc contribuere ad lampadem sacram, canapem ad funes campaniles necessariā, ad stationariorū Prædicantium subsidia, parochi iura, custodis frumentarias annonas, procurationem, seu iura Decani Christianitatis visitantis parochiam de M. pro capella vici Impetrantiū, denique omnia onera subeunt Impetrantes realia, & personalia, quæ reliqui districtus istius parochiæ: assumuntur in rectores fabricæ, xenodochij, ac mēsæ S. Spiritus, vt reliqui parochiani, sine vllo præmio aut stipendio: vice versa Impetrantes in ecclesia M. ecclesiastica percipiunt sacramenta viui, & mortui suo ibi iure sepeliuntur, fruuntur omnibus diuinis officiis, quæ à parocho, capellanis, custode, ludimagistris & scholaribus fiunt, subsidia eorū pauperes, vt cæteri, habent ex xenodochio, & mensa S. Spiritus, in cōfraternitates ecclesiasticas adleguntur, deniq; per omnia genera indiciorū parochialiū, realia & personalia, actiua, & passiua, vsque ad liba exequialia puerorum scholariū, & didascalorū didactra & mineruaIia simpla, cum exteri dupla soluant, Impetrantes cū reliquis parochiæ incolis pari passu ambulant, solo iure, & nomine parochianorum.

Vnde vt pro Impetrantibus viuis & mortuis cōmuniter & singulatim à ludimagistris & scholaribus etiam in capella vici de H. omnia diuina in cantu ac alias fiunt, quæ pro cæteris parochianis M. sine alio stipendio. conductionis siquidē lege ludimagistri ad illa obligantur. Ideoque æquū est, vt qui hæc officia præstant, ab iis alantur, quibus ea proficiunt.

Quamobrem more atque sensu maiorum annō 1613. Episcopus Antuerpiensis, & Archidiaconus atque ipsæ tum partes, nunc litigantes, totā hanc rem habuerunt inter res ecclesiasticas, cōuenerunt que, vt præter organa, turrim, aliaque onera ecclesiastica, etiam schola ita haberetur, donec generali Principum aut Synodorū declaratione secus de schola decerneretur.

Seruandaq; transactio coram Episcopo & Archidiacono desuper inita.

Quæ transactio eò minus pati potest aliquā rescissionē aut restitutionem; quod coram Episcopo, adeoq; iudice in hac causa, atque inter has partes facta sit. qualia acta omnē firmitatē obtinent. *l. siue apud acta* 27. *C. de transact. l. pacta* 12. *C. de pact.* quia pro re iudicata sunt, ideoque nec restitutionem admittunt. *l. 2. C. quando prouoc. nō est neces.* præsertim in transactionibus, vbi solus dubius euentus restitutionē excludit; *l. de fidei commisso. C. de transact. l. si ea lege. C. de vsur.* etsi quadruplo pluris sit res. *l. Lucius.* §. *vlt. D. ad Trebell.* tantò hic magis, quod hic secundum ius transactum sit, quod idem imponit quod transactio; & quod pluribus inde secutis solutionibus, geminatisq; adeo approbationibus firmata sit; aduersus quas nō datur restitutio. *Tusc. V. Geminatio actus concil.* 28. sed & restitutio à Republica seu Cōmunitate intra quadrienniū à tempore læsionis, quod pridem hic effluxerat ante huius actionis institutionē, petenda est. *l. respub. C. quibus ex caus. maior. l. fin. C. de temp. in integ. rest.* neque edictum *an.* 1611. *ar.* 29. vt Impetrantes allegāt longius tempus decennij scilicet concessit; sed longiora tantùm tempora ad decennium restrinxit.

Quæ vpote corā iudice inita rescindi nequit;

Et ob dubiū euentus;

Et iuris conformitatē;

Et geminatas per solutionem probationes,

Et lapsum quadriennij;

Quod edictum 1611. non extendit.

Nec refert quod quis alibi etiã in ciuilibus, aut per iniuriam colle&ctetur.

Neque refert quod Impetrantes etiam alio in pago collectentur: id enim ad onera patrimonialia, aut ciuilia munera pertinet: aut si per iniuriam fit, aliâ iustâ obligatione non liberat. imo potior iuris ratio permitteret, vt taliter habitus bis solueret, quàm iustum debitũ effugeret, tamquã ex duobus minus malum: præsertim in huiusmodi extraordinariis oneribus, vbi & casus admissi sunt, quibus aliquis bis, seu duobus locis collectam soluat. *l. 1. C. de municip. l. 10. l. 5. C. de incol. cum*, inquit, *d. l. 1. te Bibliũ origine, incolam apud Berytios esse proponas, merito apud vtrasq́ ciuitates muneribus fungi compelleris. Incola est*, inquit *l. pupillus. D. de verb. signif. quem Graci paræcum vocant*: iure ergo parochiali ad onera parochialia subditus cogi etiam per censuras potest. *c. fin. X. de paroch.*

Præsertim accedentibus causis de quibus supra, vt in sacro loco scholæ ex sacris reditibus sunt structæ, sartæ, tectæ, intertentæ; scholæ magistro soluta stipendia, pro ecclesiastico ædificio, munereq; semper habita, & ad diuina ministeria officiaque instituta, directa cum magistro & scholaribus subeunda, vt meritò consideretur quod maximè fit: *l. 3. & seq. D. de leg.* magis dignum trahat ad se minus dignum: *l. qua religiosis. D. de rei vend.* & quod præualet omninò attendatur: *l. 10. D. de statu hom. c. si testes. §. Hermaphrodytus 4. q. 3.* neque discedatur à sensu maiorum, qui scholas, iuxta Concilia superius allegata, oppidatim & pagatim iuxta templa struxerunt, ludimagistro in vicẽ præbendæ, vbi ea non est, ex reditibus fabricæ stipendium assignarunt, vt vbi hi desunt, per parochialia symbola prouideatur.

Magis dignum trahit ad se minus dignum, ideoque in re mixtæ consideratione præualet ecclesiastica, & vetus obseruantia.

CONSVLTATIO II.

De Lectore theolog.

Præbenda per Ordinarium re ipsâ designari, seu applicari pro lectore debet.

TAmetsi ex verbis Conc. Trid. *s. 5. c. 1.* præbenda primò post publicationem vacatura, cui aliud onus incompatibile iniunctum non sit, ad vsum lectoris Theologi in cathedrali ipso facto perpetuo constituta, & deputata intelligatur; tamen actualẽ Episcopi deputationem requiri, ex declaratione summi Pontificis, vel Cardinaliũ Concilij Interpretum ferè receptum videtur. *sentit ita post Garciam de benef. p. 5. c. 4. n. 154. & seq. Barbosa in Collect. ad Trid. d. s. 5. c. 1. n. 22. & de off. epis. p. 3. alleg. 56. & ideo*, inquit, *si in prouisione præbendæ non fuit facta actualis deputatio, non potest prouisus cõpelli obire munus lecturæ ex eod. Garciâ proximè citato, & in Declarationibus variarum impressionum ad d. c. 5.* hæc habetur: *S. Dominus noster sentiens hoc decretum Concilij esse conditionatum, & requiri prius declarationem, & actualem deputationẽ Episcopi, vt scilicet ea præbenda sit theologalis; respondit valere collationem præbendæ, quæ primò post Concilium vacauit, factã personæ minus idoneæ ad sacram scripturam per se ipsum interpretandam, si nondum illa præbẽda actu fuerit deputata in theologalem.* idemque sentiendum est de aliis præbendis antè collatis quàm actu aliqua fuerit deputata, vt prima demum post deputationẽ onere illo afficiatur. neq; enim Episcopus, qui semel distulit, perpetuò excusatur ab implemento decreti; sed semper exinde potest, & quamprimum debet illud exequi. quemadmodũ qui exspectatiuam habet ad primã vacaturam, si non sit in culpa, etiam secundam obtinet. *c. si clericus. 11. de præb. in 6.* quemadmodũ in erectione nouorum episcopatuum Belgij per turbarum ciuiliũ impedimenta, non vbique nouem primæ vacaturæ graduatis fuerunt affectæ, vt diplomata iubebant, sed quæ sublatis impedimentis exinde vacauerunt. neq; vltimo prouisi prioribus super eo onere controuersiam mouerunt, & minus possunt ij, qui vel graduatã, vel theologicam præbendam, vt talem, acceptarunt, onerique se voluntariè subiecerunt.

Alias ante facta collatio valet.

Quoties vero per hebdomadam lector legere, vel quanto tempore debeat

debeat; vel quas per annum vacationes habere possit; nō est in Concil. Trid. expressum: relictum ergo censendū est arbitrio boni viri; hoc est Iudicis, Episcopi, vel Superioris. hac in re tamen idem Garcias ita habet; *censuit sacra Congregatio quod de tempore, & hora, & materia scripturæ, Theologiæ, quæ in sacra scriptura continetur, super qua legendum sit, relinquitur arbitrio Ordinarij.* & quod potest ipse lector vacare à lectione tribus mensibus, Iulij, Augusti, & Septembris. *sequitur Barbos. d. alleg.* 56. *n.* 7. *& in Collect. n.* 3. quodque hi menses tamen in calidis Italiæ regionibus fortè intelligendi sunt, atque alibi magis statuēdi ex arbitrio Episcopi: cui decretum illud committit eam rationem inire, quæ ecclesiæ suæ, & diœcesi sit accōmoda. quemadmodum idem Trid. *s.* 23. *c.* 18. vbi de Grammatica, sacra scriptura, libris ecclesiasticis, &c. in Seminariis docendis ita subiungit; *quæ omnia, atque alia ad hanc rem opportuna, & necessaria Episcopi singuli cum consilio duorū canonicorum seniorum, & grauiorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus sanctus suggesserit, cōstituent: eaq́, vt semper obseruentur, sæpius visitando, operam dabunt.* ita quidem etiam trium mensium spatium accipio, vt, sicubi strictior fuerit docendi ratio, solui non debeat. sicut idem Tridentinum *s.* 24. *c.* 12. §. *præterea.* ita canonicis trimestrem absentiam permittit, vt longiorem deneget; breuioris statutum probet. ad eundemque modum statutum, quod dicit lectorem in docendo negligentiorem moneri debere, &, si contingat eū abstinere per trimestre, mulctari parte fructuum. siquidem d. decretum *c.* 1. Ordinariis facultatem facit lectorē ad scripturæ expositionem per substractionem fructuū cogendi: vtique pœna, & substractione commensuratâ culpæ, seu in docendo negligentiæ: ac tali omnimodò ratione, *ne pia*, inquit *d. c.* 1. *hæc vtilis atq́ fructuosa prouisio quouis quæsito colere negligatur.*

Statuit Ordinarius, quoties legere, & quid debeat, quādo vacare possit, & similia:

De consilio deputatorū pro Seminarij directione.

CONSVLTATIO III.

De Seminariis.

PErquam serio Seminariorum erectionē, gubernationem, ac dotationē commendauit atque præcepit Conc. Trid. *s.* 23. *c.* 18. erectionem quamprimū fieri voluit, & negligentiam Ordinariorum per Superiores, aut Synodos prouinciales suppleri: gubernationem iisdem Ordinariis commisit: qui præter suggesta à Concilio alia, quæ ad disciplinā & bonum regimen viderentur conferre, præscriberent; & obseruari per annuam visitationem, atq; aliàs curarent: de consilio quidem duorum de Capitulo, seniorū, & grauiorum: dotationem autem, per portionē aliquam ex omnibus, & quibuscumque prouentibus ecclesiasticis detrahendam, beneficiorū simpliciū vnionē, atq; aliàs: sed rursū de consilio duorum aliorū de Capitulo, & duorum de clero; coram quibus etiam annuæ redderentur rationes. Sex ergo sunt quorum consilio Ordinarius vti hic iubetur. primo illi duo seniores, & grauiores, à solo Episcopo eliguntur; quos cōsulat in regimine; ex quatuor vltimis duo itidem ab eo, vnus à Capitulo, vnus à clero: quos nō oportet iam seniores esse, & grauiores, sed in re œconomica bene constituenda, bene seruāda versatos: quippe ad cuius causā assumuntur. sed ferè horum quatuor hic non est vsus, vbi ea quā diximus detractio per iniuriam temporum ex prouentibus ecclesiasticis vsquequaque fieri non potuit: translata & horū functione in duos priores. qui omnes tamē vocē dumtaxat deliberatiuā nō decisiuam habent: vt requirere quidē eorum consiliū Episcopus, non sequi teneatur; sub pœna nullitatis, si eo neglecto vnio vel detractio facta fuerit. electio autē Capituli est cathedralis, & cleri ciuitatis, nō diœcesis: nisi fortè, si alio in loco etiā erigatur Seminariū (quod laudat d. c. 18. *sub fin.*) canonici aut clerici illius loci vocentur. electi autē perpetui sūt: nisi legitima sub-

Præcepta à Tridentino Concil.

Instituenda & regenda ex consilio duorum de Capitulo.

Dotanda per detractionem ex beneficiis & vnionē simplicium.

De consilio aliorū quatuor, qualiū & qualiter eligendorū.

Consilio, non consensu.

Ex Capitulo & clero ciuitatis, alibi aliter.

suboriatur causa amotionis. *Barbos. & citati ad d.c.* 18. *in Collect.* & dum hisce negotiis vacant ex officio sibi attributo, distributionibus ecclesiæ non priuantur. *Moneta ibid. citatus.* quod excutiendũ est secundum illa, quæ diximus *in iur. pont. nou. anal. de cler. non resid. n.* 40. *& seqq.*

Pueri assumendi qua ætate? Pueros ad Seminariũ vocat Concilium. vtique qui in puerili sunt ætate. *l. pueri. D. de verb. sign. §.* quæ ab infantia finita incipit, vsque ad pubertatem extensa; plenam vtiq; in masculis octodecim annorum, *vt in l. Mela. D. de aliment. legat.* nõ tantùm; sed sicut quousque testator voluit *in d. l. Mela*, ita hic quousq; Concilium intenderit: quod cum voluit pueros assumptos sacram etiã scripturam doceri, vtique ad iuuenilem etiam & maiorem ætatem extendit.

Docenda grammatica, aliæque bonæ artes, maximè Theologia. Et quidem Concilium in eo puerorum collegio, & Grammaticam aliarumque bonarum artium scientiam doceri voluit: adeoque & Poësim & Rhetoricã, nec minus Philosophiam; quæ inter bonas artes refertur, & clauis est, atque introductio ad altiores scientias, atque Theologiam imprimis: quam cum præcipuè intendat Concilium, vtique & Philosophiam præcipit, tanquam necessarium medium, sine quo transitus non datur ad sacratiora illius adita. quamquam fere hic passim pueri ad lectiones, quæ aliis in scholis habentur, exeant; & alicubi pro altioribus scientiis in Vniuersitate studiorũ Seminarium sit prouinciale, pro opportunitate cuiusque loci. quam Concil. *d. c.* 18. *in fin.* moremq; regionis pro iudicio Episcoporum admittit seruari. iubetque doceri *in §. deinde. versic. docebunt, quæ Episcopo videbuntur expedire.* quare cum bellũ & mortalitas an. 1604. raritatem fecisset sacerdotum, visum fuit in Seminario Antuerpiensi non nisi Theologos alere, quos non oportunitas dumtaxat, sed necessitas exigebat promptiùs emitti in messem Domini. quod etiamnum seruatur, cùm exundat studentium humanioribus litteris numerus; qui non erat tempore Concilij Tridentini, aut Lateranensis. *de quibus in Decretalibus, & Sexto, tit. de magist.*

Detractio quomodo, & ex quibus facienda? Detractio ergo fit de quibuscumque prouentibus ecclesiasticis, mensæ primum episcopalis, & Capituli: integris quidem, deductis oneribus, ac pensionibus: quæ tamen, qua parte ecclesiasticæ sunt, ad proportionem taxantur; titularis tamen totam taxam soluit, & ratã à pensione deducit: nisi specialiter ab hoc onere pensio sit exempta, totumque onus titulari relictum. *Barbos. n.* 55. *& seq. in Collect. ad d. c.* 18. ita vt nullus sit exemptus, nec Cardinales quidem, quin beneficiorum eorum prouentus ad contributionem vocentur. si quis tamen Abbas v.g. in suo districtu iam antè erexerit Seminarium proprium, non tenetur contribuere pro diœcesano. Et de fructibus quidem dixit Conciliũ, quia distributiones quotidianæ exemptæ sunt ab hoc onere; vt & incerta accidentia, eleëmosynæ, & legata, pro celebratione missarum. vt & sunt hospitalia, quæ non dantur in titulum, aut administrationem, nec ecclesiastica censentur. si enim sunt talia, quamuis per laicos administrentur, vt & fabricæ, & decimæ à laicis possessæ, ex quibus soleant onera ecclesiastica pendi, subiacent contributioni. vt omnia satis enarrat textus Concilij, qui Mendicantes tantùm excipit, & equites S. Ioannis Ierosolomitani: sed etiam hi sunt exempti plenius, quàm illi; vt ne quidem beneficiorum ratione ipsis aut Vicariis vnitorum teneantur ex Bulla Gregor. XIII. *incip. quo magis* 1580. *& decisum* 4. *Decembris* 1630. illi autem obligentur ratione beneficiorum vnitorũ, multò magis aliorum Ordinum monasteria, quæ beneficia habent annexa: quæ ipsa tamen de aliis suis etiam prouentibus contribuunt, quamuis etiam ad Seminarium sui Ordinis conferant; sed tum de eo, quod superest, secundum taxam

taxam diœcesanā, eo Ordinis onere deducto. quin nec moniales excipit textus, quin de suo contribuant, neque clericos Cameræ Apostolicæ: quamuis resolutiones contrariæ citentur, ex posterioribus fortè priuilegiis. & textus quidem Concilij ita in rem conceptus est, vt detractio fiat ex fructibus & prouentibus; vt videatur respicere situm bonorum, vt illius loci Seminario teneantur contribuere, quamuis titulus alibi sit erectus. tametsi secus decisū aliquando referatur. *quibus omnino de rebus videri possunt Barbos. & citati in Collect. ad d. c. 18.*

Vnio quorum & qualiter? Vnio autem beneficiorū simplicium, quod est alterum medium dotandi Seminarij, fieri permittitur admodum liberaliter. *beneficia*, inquit Concilium, *cuiuscumque qualitatis & dignitatis fuerint, etiam ante vacationem, sine cultus diuini, & illa obtinentium praiudicio, huic collegio applicabunt, & incorporabunt. quod locum habet, etiamsi beneficia sint reseruata, vel affecta; nec per resignationem ipsorum beneficiorum uniones, & applicationes suspendi, vel vllo modo impediri possunt, sed omnino quacumque vacatione, etiamsi in Curia effectū suum sortiantur, & quacumque constitutione non obstante.* Consultò mandat fieri Concilium hanc vnionem, seu de consilio electorum quatuor. non ergo opus est omnia primò vacatura vniri, sed despiciendum est, quæ magis vniri expediat. nec permittit Conciliū confusè vniri omnia; sed *aliquot*, inquit *simplicia*, tamen alioquin cuiuscumque qualitatis, & dignitatis; adeoque & regularia, quæ simplicia sunt. nam vt detractio ex fructibus priori textus parte locum habet in regularibus; ita etiam vnio, si simplicia fuerint. nam ea verba *cuiuscumque qualitatis*, ad regularia etiam spectare dicendū est. ideoque Conc. *s.* 24 *c.* 15. dum permittit vniri simplicia beneficia, *non tamen*, inquit, *regularia*: at hic, *cuiuscumque qualitatis*, inquit. & *eadem s. c.* 13. tenuibus cathedris nō permittit vniri monasteria illa, in quibus viget regularis obseruantia. quippe quæ non possunt esse non curata, quæ ibidem etiam vetat vniri. sed & canonicatus collegiatarum propriè simplicia non dicuntur; quamuis alicubi residentia sit relaxata; adeoque nec hic comprehendentur. præsertim cùm paulò antè textus præbendas distinxerit à cæteris beneficiis, vbi agit de detractione: eodem ergo sensu verborum accipienda est pars textus, quæ agit de vnione. Ea porrò, quę ad ius patronatus laici pertinent in generali dispositione nō censentur cōprehensa, vt disertè excipiuntur, *in d. c.* 15. *s.* 24. ecclesiastici autem patronatus non possunt non videri comprehensa sub verbis, *cuiuscumque qualitatis*. Quæ etiam comprehendunt litigiosa: dummodo, vt requirit Concilium, vt vnio fiat sine præiudicio obtinentium, sic fiat sine præiudicio litigantium. & quamuis litigiosa non impediantur vniri nomine reseruationis; tamen nec litigium habet annexum vniendi impedimentum: & Conciliū, vt reseruatione vel affectione vnionem, ita nullo alio modo impediri statuit, non ergo litigio.

Reseruata porrò etiam ante vacationem sine obtinentium præiudicio vniri posse disertè statuit Concilium. vbi verbum illud *etiam* significat multò magis data iam vacatione vnionē permitti. quod etiam locum habeat, etiamsi beneficia sint reseruata vel affecta. & rursum omninò *quacumque vacatione etiamsi in Curia effectum suū sortiantur, & quacumq. constitutione non obstante.* dummodo processum non sit ad vacantis reseruati collationem, antequā Ordinarius vnioni manum admouerit, vt diximus plenius alibi. vt suspectæ sint decisiones contrariæ, quæ per citatos à Barbos. *in Collect. ad d. c.* 18. *n.* 24. *& seqq.* allegantur, quorum authoritate facilè quis abductus fuerit. sed verisimilè est natas huiusmodi resolutiones ex aliis circumstantiis v. g. aliquorum priuilegiis

posterioribus, aut quod Ordinarius beneficia suo mense vacantia non vniens voluerit vnire vacãtia mense reseruato; quam fraudē vnioni obstare, *post Garciam ibid. n.42.* scripsit Barbosa. vbi & de cæteris ferè quæ mox tractauimus.

De Hæreticis.

CONSVLTATIO I.

De hæresis probatione, purgatione.

ANtequam resolutioni causæ propositæ nos accingamus prœmittendũ est in negotiis fidei, hæresis, hæreticorumque inquisitione multa singularia esse recepta. proceditur simpliciter, & de plano, sine aduocatorum strepitu ac iudiciorum, & figura: *c. statuta 28. de hæret. in 6.* accusatorũ & testium nomina non publicantur, si quod reuera periculum eis creandum timetur, sed eo cessante publicatio fit. *ibidem.* §. *cessante.* multâ sinceritate in hoc negotio opus est; *ibidem &* §. *cæterum*, multâ cautelâ; *c. vt offic.* §. *verum. eod. in 6.* adeoque inuentum Inquisitorum officium, vt communibus operis illorum, & Episcoporum fides iuuetur; quas vt communicare inuicem debent, *d. c. statuta*, ita Inquisitorum cõmissio iurisdictioni Ordinariorũ non derogat. *c. per hoc. eod. in 6.* vt solent nouæ cõmissiones cum veteribus cumulatiuè non exclusiuè concurrere.

In negotio fidei proceditur de plano.

Accusatores, & testes nõ publicãtur, si sit eis periculum.

Sed propius ad rem nostram præmittendum est, quod in controuersia hæresis testes alioquin inhabiles admittantur, *c. in fidei. de hæret. in 6.* *c. accusatus ibid. in fidei*, inquit, *fauorem excommunicati, participes, & socij criminis ad testimonia admittuntur.* sed præsertim in defectum aliarum probationum; & probant hic igitur non idonei alibi testes: sed ita, si ex verisimilibus cõiecturis, numero testium, & qualitate personarũ, aliisq; circumstantiis sic testificantes falsa dicere nõ præsumãtur. *ita d. c. in fidei.*

Testes inhabiles admittũtur, & qui?

Excõmunicati, socij.

Igitur excõmunicatus, *d. c. in fidei. c. præsidentes. eod. in 6.* hæreticus (dignus quippe litigatore testis, *l. quoniã. C. de hæret.*) & quod mirũ, atque in hac causa valde agitatum, etiam periurus; *d.* §. *licet.* sub ratione tamẽ *in d.* §. explicita; scilicet cùm liquet nõ animi leuitate, odij fomite, corruptione pecuniæ, sed zelo fidei deponere. Ergo vt vacillans & varians, *vt in d.* §. *licet.* criminis socius, *d. c. in fidei*, iterum & Iudæus contra christianum, *c. contra christ. eod. in 6.* non tantùm vniuersim à fide apostatantem, sed & in articulo vnico desciscentem: rursus consanguinei admittuntur, & coguntur: *gloss. in c. liter. verb. de fratre. X. de præsum. Mascard. de probat. verb. hæret. conc. 857. n. 16.* frater cõtra fratrem, filius contra patrem, vxor, aliique domestici, *secundum eundem n. 18. 19. & seq.* non tamen inimicus, præsertim capitalis, & causa præuia, non affectata: *idem Mascard. n. 40. & seq. vsque ad fin.* nisi recenter sit reconciliatus, *c. accus. 3. q. 5.* & verò *c. per tuas. 32. X. de simon.* (quod crimẽ conformibus cum hæresi regulis consistit) valde moraliter in hisce Iudicem instruit, quo nec innocentiæ puritas confusa sucumbat, nec simoniæ aut hæresis prauitas effugiat impunita. illasque dumtaxat exceptiones probandas admittit, quibus testes non zelo iustitiæ, sed malignitatis fomite processisse constaret; vt conspirationes, & inimicitias capitales; cæteras autem vt furti, adulterij, propter immanitatem hæresis, simoniæque repellet; quoniam etsi probatæ fidem testium debilitarent in aliquo, non tamen euacuarent in toto aliis adminiculis suffragantibus. *tales igitur*, inquit, *duximus admittendos, non secundum rigorem iuris, sed secundum temperantiam æquitatis, cùm ageretur nõ criminaliter vt deponeretur ab ordine: sed ciuiliter, vt ab administratione amoueretur.* Ita dum criminaliter ad pœnam ordinariam agitur, validissimæ probationes esse debent. *Simanc. de cath. inst. c. 51. n. 11.* cùm ex inquisitione

Hæretici.

Periuri.

Varij.

Iudæi.

Apostatæ.

Consanguinei.

Non inimici.

Conspiratores aduersus reũ.

Cùm agitur ciuiliter ad correctionem.

Non criminaliter. Tunc enim validis probationibus opus est.

tione ad securitatem fidei, abiurationis hæresis, nō item. ita accipiendus Clarus *l.* 5. §. *heresis. n.* 20. sic accipienda *l. omnes. in verb. leui argumento. C. de haret. Simanc. de Cath. inst. c.* 51. *n.* 5. 12. lex illa 2. nō de leui probatione criminis, sed imbecillitate argumentorū loquitur, quibus quis ad hæresim seducitur. Sed & testes singulares, vbi non de vna specie hæreseos probanda agitur, sed in finem eundē conuenientes recipiuntur. *Mascard. ibid. concl.* 856. etsi validè dissentit Simanc. *de Cath. inst. c.* 64. *n.* 61. sed & numerus idoneorum testium duali contentus est. *d. c. vt officium.* §. *verum eod. in* 6. nisi Iudicis arbitriū ex causæ circumstantiis maiorē exigat. *idem Masc. concl.* 855.

Hæresis probatur scripturā, testibus, cōfessione, euidentiā, præsumptione, indiciis.

Nunc porrò præter testes hæreseos probatio fit per scripturam, *idē concl.* 858. rei confessionem; 859. facti euidentiam; 860. præsumptiones & indicia; 861. librorū hæreticorum detentionem; 862. &c. sed hæc indicia præsertim externa non proficiunt ad pœnā ordinariā, sed remedia extraordinaria; *Siman. de Cath. inst. c.* 50. *n.* 21. & minus suspiciones. *ibid. n. seq.*

Id porrò vlterius pro hac causa examinandum est, an per indicia in hac causa sit hæresis deprehensa. nō enim propositiones hæreticæ, aut error damnatus hic pertinaciter assertus esse proponitur; in quo hominis interna sententia nosceretur directius: sed ex factis signisque dumtaxat externis argumenta proponuntur ad sectam inferendam. nam vt verbo ita facto de hæresi quem conuinci docet *d. c. accusatus.* §. *ille quoq.* si v. g. hæreticos is receptet, visitet, associet, dona, munera det, fauorem impendat, aliaque de quibus *Pegn. ad Eymeric. Direct. p.* 3. *de signis exterior. comment.* 24. *glos. in c. veniens. X. de test. Boss. tit. de heres. n.* 55. *& nos latius diximus in Hiatu Cassan. l.* 3 *c.* 3. nam & in similibus factis declaratur animus. facta, quæ hic arguuntur, sunt comestiones carnium & ouorū illis diebus, quibus ecclesia prohibet, ac diuersis vicibus factæ.

In verbis & factis.

Sanè Farin. *tract. de heres. q.* 178. *n.* 80. *post Parisiū, Eymericū, Pegnam,* ea facta, aiunt, suspectos de hæresi reddere facientes. Zerola *prax. episc. p.* 1. *v. casus vers.* carnes dicit signum esse externum hæreseos, quod suspicionem malæ credentiæ parit: *citat insuper Sanchinum, Campegium, Felinum, Simancam, & Peignam p.* 3. *Directorij tit. de sig. & ind. exterioribus comment.* 24. carnes edere cùm non licet, non ieiunare cùm possis, & debeas, ecclesiæ leges prætergredi in iis, in quibus hæretici dissident ab ecclesia, & quæ ideo ad eorum doctrinam referuntur, in illiusq; consequentiā fieri censentur, sicut omne male factum prauè præsumitur actū, *c.* 1. *X. de præs.* sic ergo huiusmodi facta in illis redolent suā doctrinam. nam in catholicis laudabilis vitæ carnes cōmedentibus facilius creditu foret infirmitatis causa id factum, quo casu vesci carnibus liceret. *c.* 2 *X. de obser. ieiun.* quia semper in his præsumptio accipienda est exclusiua delicti. *Menoch. de præsump. l.* 5. *pr.* 2. *n.* 31. *l.* 4. *p.* 161. *n.* 26. *& alibi passim, & probat l. merito. D. pro socio.* quamquam *d. c.* 2. medici testimonium & Ordinarij iudicium desideret, & qui hoc negligit temerè, præsumptionem aliquam prouocat. & verò quæ facta a moribus ecclesiæ dissident, quò grauius dissident, vehementiores suspiciones pariunt. *c. cōtra christian. de heret in* 6. vbi ritus Saracenorum & Iudæorū assumpti fidē indicant: *c. accusatus.* §. *ille quoque ibid.* vbi arctioris cū hæreticis amicitię signa eodē referuntur. *c. excommunicamus.* §. *adiicimus. X. de heret.*

Comestio carniū diebus illicitis facit quem suspectum,

Ieiunia nō seruare,

Non in non bene valentibus.

Facta hæreticorum, ritos gentilium, aut Iudæorum, doctrinam redolent, seu fidem illorum.

Et pro ratione regionis grauius indicium oritur, prout magis factum ab instituto ecclesiæ recedit, aut externis legibus punitur. in Burgundia ouum vnum comedisse capitale dicitur; in Belgio edicta olim rigida, obseruantia nunc mollior.

Facta aggrauant ex loci circumstantia.

Igitur probationes præsumptiuæ sunt huiusmodi facta, vix tamē tales vt ex iis damnatio criminis irrogari possit, si reus crimen diffitetur, si non est

Non plenè probant, vbi reus aliam fidē se amplecti protestatur.

est consentiens mali testibus fama, sed ea inuicem dissona; si hinc sinistri, hinc rectè opinantes rumores, & testes; si protestetur reus non aliam se fidem profiteri, si faciat alia quæ catholicis conueniant, non hæreticis illius sectæ, si parochus de cõfessione, annuâ cõmunione, & similibus catholicis officiis testetur; sanè suspectus quidẽ talis est, nõ conuictus.

Ad indicẽdam purgationem faciunt.

Ergo huic indicenda purgatio est, *c. excommunicamus.* §. *qui autem. c. ad abolendam.* §. *qui verò de hæret. qui autem,* inquiunt illa loca, *inuenti fuerint, solâ suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemq́; personæ propriam innocentiam monstrarint, feriantur,* &c. *illo quoque,* inquit textus *ibidẽ, & in capitulo super eo de hæret. in 6. qui post abiurationem erroris, vel post quam se proprij antistitis examinatione purgauerint,* &c. ecce purgatur suspectus per examen Episcopi, vel abiurationem erroris: iterum grauiter suspectus abiurans, postea committens dicitur relapsus, leuiter suspectus abiurans, atq; iterum committens grauius quidẽ punitur. sed non vt relapsus *d. c. c.*

Manifestus hæreticus pœnam euadit, si abiurare & satisfacere velit.

Quin & manifestè deprehensus hæreticus, hæreseos pœnam euadit, si continuò ad fidei vnitatem recurrit, & errorem ad arbitrium Episcopi abiurare, & satisfactionem congruã exhibere consenserit. *c. ad abolendam. X. eod. c. super eo in 6.* nam hæreticus vt quis sit, pertinax sit oportet. *c. dixit. c. qui in ecclesia 24. q. 3.* in qua re differunt à relapsis etiã ex suspicione graui tantùm abiurantes, quia hi sine audientia relinquuntur iudicio seculari. *c. super eo in 6.* tametsi sacramenta eis non negentur, *ibid.* ad clementiam ergo vel rigorem secularem legum magistratuumq́; hi pertinent, illi per examinationem, purgationẽ, & satisfactionem Episcopo factã eximuntur. Et suspectus quidem, non manifestus tamẽ, priuatam vel publicam abiurationem facit, ex arbitrio Iudicis ecclesiastici. *Menoch. de arbit. cas. 372. n. 14.* purgationem maiorem etiam, & minorem ex eodem arbitrio. *idem cas. 374. n. 8. & seq.*

Non relapsi.

Suspectus abiurat ex arbitrio Iudicis.

Purgatio autem etiam quotiescumque ex fama scandalum manet, indici potest. *c. tua. X. de cohabitat. cler.* fama, inquam, non leui rumore. quam bene vocat lex 3. *D. de testib.* consentientem famã, non dissonam, sed vniformem. de qua optimè Innoc. III. *in d. c. tua,* vt faciat crimen publicum: quod non conuenit dissonis rumoribus: nam vt crimen ex euidentia publicũ, quod notorium sic esse vult *d. c. tua.* sine testibus punitur; ita ex fama publicum, non quidem testimoniis famæ, sed testibus ritè auditis, & consonis, *d. c. tua.* expenditur an purgatione, an aliter diluendum sit. Et de tali notorio accipio Const. Car. V. 7. *Octob.* 1531. 21. *Sep.* 1540. *ar.* 3. cûm à magistratibus arceri vult notoriè de criminibus diffamatos; & suspectos de hæresi, de suspicione graui; & promotos deiici. & fauet *l. 12. C. de hæret.* ne militare possint hæretici.

Purgatio indici potest ex fama.

Non leui rumore.

Sed & taliter, vt mox diximus, suspectus etsi declarari non potest hæreticus, & puniri vt talis; quia probationes non sunt omni exceptione maiores; tamen sæpè sufficere possũt ad pœnas extraordinarias, vt dictũ est, pecuniarias, & similes. *Menoch. ibid. n. 8.* præsertim si quid dixit aut fecit, quod nititur iis rationibus quidẽ excusatur, quidem tamen non omnis culpa eluitur. *Menoch. ibid. n. 14.* & disertè habetur *in c. inter. X. de purg. canon.* vbi suspectus & purgatus, ac in beneficium restitutus, *in pœnam tamen,* inquit, *familiaritatis illius, quam cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eum volumus ab officio manere suspensum, donec scandalũ sopiatur.* cui pœnæ & causæ comparare liceat, quod de edicto Carol. V. mox dixi de suspectis de hæresi non promouendis, & priuandis.

Suspecti ad pœnas pecuniarias condemnari aliquando possunt.

Cûm actus fuerunt culpabiles.

In pœnam ergo comestarum carnium, & ouorum damnari potest, qui non de hæresi; sed de hac satisfactionem dare potest: & in pœnam quidem extraordinariam ex iis probatio-

Vt carnibus ouisque comestis.

bationibus, quæ non sufficiunt ad crimen principale.

Multò magis in expensas litis. Multò magis damnari potest comestarum carnium reus in expensas litis causa inquisitionis factas, quia isti culpabilem causam dedit. quod conforme est Statutis Cur. *eccle. prouinc. Mechlin. tit. de mod. procedend. ar.* 60. non eadem causa est, si citra omnem inquisiti culpam diffamatio & suspicio causam liti dederit, tunc enim expensæ compensandæ sunt. quia vt reus innocens est, ita Officiarius iustè ac ritè inquisiuit, & temeritatem litigantium expensæ respiciunt. *inst. de pœn. tem. litig.* §. *hac autem.* eas ergo fortunæ quisque suæ asscribere debet.

Igitur in hac causa de hæresi nihil probatum est per famam, quia dissona est. multi de diffamatione testes, non pauci de bona opinione; atque hi digniores, melioríque ratione nixi, vt confessarij, pastor, vico-magistri, centurio, &c. iuramentũ aliàs præstitũ pro fide orthodoxa.

Igitur testes qui de indiciis comestionis carnium & ouorũ singulariter de factis diuersis tempore testati sunt? quæritur an coniungi in vnam probationẽ possint, & qui non sunt quidem omni exceptione maiores, sed neque in singulos graue quippiam obiicitur. Sanè Simanca *vbi supra* rigidè docet in materia quamuis hæresis singulares testes, de diuersis rebus testantes nõ coniungi, & ita Inquisitores iam pridẽ seruare *n.* 69. dum singuli reuera de rebus singulis testantur: *c. nihilominus* 3. *q.* 9. nisi res sint connexæ, ad eundemque finem spectantes. quando plus quàm semiplenã probationem facient: *n.* 64. ac tandem *n.* 79. *latius Mascard. vbi supra concl.* 856. *Farin. tract. de hæres. q.* 188. §. 9. de eadem specie hæresis plures testantes, etsi loco & tempore singulares, cùm ea hæresim substantia eandem non purificent, quamuis corã pluribus verbo aut facto indicatam, vt furtiuam rem à fure pluribus diuerso tempore & loco singulis ostensam. & Simanca *n.* 81. si ad eundem finẽ singuli tendant, etiam fidem adhibendã docet. *Mascard. & Farin. vbi supra.*

Ad eum effectũ probationes imperfectæ coniunguntur, non æquè ad criminalẽ.

1. Itaq; resoluendum videtur non posse citatos ex hoc argumento carnium comestarum conuinci de hæresi, dum contrarium iuramentum offerunt fidei, ex qua & cõtraria intentio sequeretur, nisi factum negaretur.

2. Suspicione tamen notabiles per huiusmodi testimonia factos.

3. Adeoque ad abiurationem, & purgationẽ teneri, prò arbitrio Iudicis: seu suauius, vt hic loquimur, ad professionem fidei iuxta formam Pij IV.

4. Ad expensas fiscales resarciẽdas.

Nam ad hos effectus omninò videtur coniungi testimonia, & fidem facere, & actus culpabiles credi, ad expensas resarciendas sufficientes, vt supra diximus.

De infantibus expositis.

CONSVLTATIO I.

A quibus alendi sint?

Recolligendi, vbi inueniuntur, & alendi. EXpositítij infantes recolligendi sunt, vbi inueniuntur, & alendi, *c.* 21. *d.* 86. *pasce*, inquit, *fame morientem, quisquis enim pascendo hominem seruare poteras, si non pauisti, occidisti. l.* 1. 2. 3. *C. de infant. exposit.* & ex prouentibus pauperum alendos Carol. V. hic sanxit *edicto anni* 1531. 7. *Octob. art.* 20. *l.* 3. *Rub.* 1. *lib. edictorum vol.* 1. idemque præsupponit Ant. Thesau. dum quærit à quibus sit alendus expositus *decis.* 118. & *ex glos. quidem in c. si expositus. d.* 87. *v. expositus.* id onus in xenodochium reiicit. & admodum fauet *l. vnic.* §. *sed scimus. C. de latin. liber. tollen. seruum ægritudine periclitantẽ erat facultas in xenodochium mittere:* & plerisque locis xenodochia in huiusmodi causas instituta sunt pro aduenis, atque peregrinis. sed edictum illud aliquantum hæc aliter miscet.

Ex prouentibus pauperum, vel In xenodochio.

Idem-

Idemq; edictū, *atque alia 22. Dec. 1515. 28. Nouemb. 1527. 15. Iun. 1556. ar. 11. l. 1. Rub. 1. libri edict. vol. 1.* pauperes ad loca suæ natiuitatis aut domicilij reiiciunt. neque immeritò, quippe origo atque natiuitas ciuem quē facit, honorum, munerum, commodorum atq; incommodorum apud suos capacem. *l. 1. & tot. tit. D. & C. ad munici.* sed originaria & domiciliaris, non fortuita natiuitas. *l. filios. C. De municip. & originar. l. 10. l. filios. C. de Decur. l. 10.*

In locis suę natiuitatis, originisúe, si ægrotant, eiiciuntur.

Iterum ad exemplum natiuitatis baptismo tribuitur, vt quo quis loco baptisatus est ciuilia iura videatur consequi. *Gonsal. ad Reg. 8. Cancel. Glos. 9. §. 1. n. 105. post Lucam de Penna, in l. ciues. n. 3. C. de incol. lib. 10.* sic Rebuff. *in tract. de pacif. poss. n. 117. in fin.* Iudæum vel paganum in Francia baptisatū facit regnicolam, & Gonzales refert Statutum Calaguritanum, & ferè hic mores idem obtinent, & Concilium Basil. s. 19. generatim de neophytis baptisatis decreuit, vt quo loco baptisantur, ibi legis libertatibus, & immunitatibus gaudeant, quæ ratione dumtaxat natiuitatis, & originis alij consequuntur. sed an fortuitus baptismus sine domicilio in filiis fidelium idem faciat, an fortuitam natiuitatem spiritualem ad domiciliarem aut originariam remittat, non est clarè decisum. & rationabile videtur, vt argumentum à simili nō supergrediatur simile vnde ductum est. quamquam Concilium vtatur argumento à maiori, vt quod tribuit natiuitas, aut origo carnalis, magis tribuere debeat spiritualis: & licet in neophytis loquatur, ratio tamen, quam in argumentum sumit, generalis est; & natiuitatē non tantùm, sed & originem comparat, & complectitur; vt quod ea tribuit in libertatibus & immunitatibus, tribuat baptismus.

Seu baptismi: Quo acquiritur ius ciuium.

Nunc se ita casus habet: natus est infans ex peregrina in transitu in puerperiū lapsa, & baptisatus in pago L. cōfirmata nōnihil valetudine puerpera deuehi voluit in oppidum H. ibiq; infantem exposuit, & disparuit. collectus est infans ab iis, qui ibi eleēmosynas adminstrant: inquisitione factâ deprehenditur is esse natus & baptisatus in d. pago L. nec vlterius ex indiciis, quæ falsa dederat, puerpera inueniri amplius potuit.

Controuertitur nunc, quibus eleēmosinis ali infans debeat, an pagi, vbi natus & baptisatus est, an oppidi, vbi expositus? & vtrumq; locum teneri, si alter ignoraretur ex iis, quę dicimus, certum est: sed in vtriusq; cōcursu, & conflictu, quis magis obligetur, quis magis onerandus sit, dubium. nam & expositū per expositionem libertatem consequi, latinam olim *d. l. vnic. §. sed scimus. C. de latin. libert.* Romanā hodie, *l. sancimus. C. de infant. expos. c. vnic. X. de infant. expos.* adeoque loci in quo expositus est, iura ciuitatis, municipij, coloniæ, &c. consequi nō est dubitandum, adeò vt pro legitimo sit, ad honores, & ordines sacros habilis. *Menoch. post Paleot. cons. 396. in fin.* & quod supra allegauimus edictum Car. V. ius alimentorum tribuit.

Expositi acquirunt ius ciuium vbi exponūtur.

Ergo in conflictu videndum cuius potior causa sit: nec iterū dubitatur expositum remitti posse ad locū originariæ natiuitatis, qui oneri alendorum suorum pauperum obnoxius est. sed nō æquè stricto vinculo fortuita natiuitas obligat. *d. l. filios. C. de muner. lib. 10.* adeoq; videtur abscessu peregrinæ puerperæ & pueri, locus liberatus esse; & expositione infātis alter grauatus videtur; & sors sua quemque manere; casus alteri à nemine præstandus; & quisq; in sua possessione retinendus; hic oneris, ille libertatis: potior enim est conditio possidentis in re non clara.

Natiua origo validior quàm fortuita natiuitas, aut baptismus quoad ciuilia.

Neque verò rem claram faciunt, quæ de baptismo diximus, vt etiam originis priuilegia tribuantur: esto enim id recipiatur respectu baptisati, vt illis vti possit; non stringit respectu tertij, qui ob id sibi onus incumbens, in alterum reclinare velit: imo in hoc cōcursu quod in gratiam baptismi receptū est, in odiū retorque-

quæretur; ſcilicet cùm rectores ecclesiarum baptiſmaliũ & pagorũ expendent per illud ſe onerandos, baptiſmum different, & infantes ad alia loca cum periculo ſalutis reiicient.

Sed tamen quia mores & conſuetudo optima legum interpres, non parum tribuit fortuitæ quamuis natiuitati, & baptiſmo; atque ipſa expoſitio etiam locum ſuum obligat; neque diſerto iure quæ vna præ altera obligatio ſtrictius obliget, deciditur: cõſiderari hic caſus poterit, vt duorũ reorũ, qui vnà rem debent, v. g. alimenta huic infanti; ſed inter quos ex æquitate diuiditur præstatio: vt adeoq; cõmuni ſumptu alendũ infantẽ curent. quod in iis obligationibus maximè epikeia ſuadet, quę nõ ex contractu aut facto priuati oriũtur, ſed ex publica ratione & lege.

Ita tamen vt in concursu, & dubio, ex epikeia constituere vterque locus sit inducendus.

Cæterùm vbi parochiarum, & pagorũ termini non ſunt iidem, diſtinguendũ eſt circa media, quibus pauperes alantur. quoniam quantum attinet ad media menſarum S. ſpiritus, eorũ participes eſſe debent, qui nati ſunt ſub diſtrictu parochię, quãuis idem diſtrictus ſubiaceat alteri iuriſdictioni ſeculari, quàm parochiæ; quoniam menſæ S. ſpiritus, legata, & eleëmoſinę pauperũ ſpectant ad iura parochialia: quantum verò attinet ad media Cõmunitatis, quibus pauperes ali debent deficientibus mediis menſæ S. ſpiritus, quoniã ea ſpectant ad iura Magiſtratuum, dominorum, & territoriorum, communitatumque ſecularium, ali quique debent eo loco, vnde ſunt oriundi, vbi parentes collectis, & oneribus publicis ſubiacuerunt, vt qui ſenſerunt onera, ſentiant commoda.

Ex prouentibus eccleſiaſticis in parochia, iis deficientibus ex publico ciuitatis aut loci.

Niſi quod in expoſititiis Charond. *reſp. lib. 9. R. 16.* diſputationẽ formet inter dominum loci, curatores pauperum parochialium, & ſuſceptores baptiſati infantis expoſiti; qui omnes onus illius alendi declinent: ille quidem, quod infans liber homo, neque ex ſubditis natus non ſpectet ad rationem adeſpotorum, quæ ad dominum cum commodis & incõmodis pertineant: curatores; quod expoſitus non ſit ex numero pauperum parochialium: & ſuſceptores; quod cognatio ſpiritualis ſecularia onera non inferat: refertq; Charondas decretum per prouiſionem infantem alendum diligentia domini, ex eleëmoſinis in templo colligendis, in quas dominus contribueret.

An loci dominus, ſuſceptor baptizati, eleëmoſinæ templi, &c.

De Homicidio.

CONSVLTATIO I.

In quibus Papa nunc, aut Ordinarius diſpenſet?

CLericus in academia de nocte ſclopeto breuiori inſtructus obambulauit cum aliis, qui dum petulanter ædium fores & feneſtras pulſabant, hoſpitatus fortè ad platæam miles monet, vt abſtineant; minatur ſe aliàs illos abacturum; illiſq; arroganter reſpondentibus egreditur is, & ſclopetum exonerare conatur; at illud ignem non cõcipit; clericus veritus, ne rota iterũ verſa & ſclopeto incenſo ipſe aut alius traiiceretur, militem præuenit, & ſuo ſclopeto occidit: Iudex academicus extra ordinem grauiter clericum per ſententiam punit: quæritur an beneficiũ retinere, aliud acquirere, & ad ordines promoueri poſſit per Ordinarij diſpenſationem?

Duo ſunt Conc. Trid. capita, *prius ſ. 14. de reform. c. 7. aliud ſ. 24. c. 6.* quæ de homicidarum diſpenſatione tractãt; voluntarios à caſualibus diſtinguunt, & occultos à publicis. & voluntarius quidẽ, quamuis occultus, iubetur omni ordine ac beneficio carere; caſualis diſpẽſari: in idq; delegari Ordinarium, ſeu ex cauſa Metropolitanum, aut viciniorẽ Epiſcopum, probatis precibus, & nõ aliter. *d. c. 7. ſ. 14.* At verò d. *c. 6. ſ. 24.* permittit Epiſcopis diſpenſare ſuper omni irregularitate ex delicto occulto nata, homicidio tamẽ voluntario excepto. Igitur hic inquirendum eſt in qualitates huius homicidij. & voluntarium quidem non eſſe ad ſenſum *d. c. 7.* vbi & induſtria, &

Diſtinguendum inter voluntarios & caſuales homicidas: publicos & occultos: ex delicto, & culpa.

insidiæ, & sua homicidæ voluntas inculcatur, satis apparet: adeoque ab illo abesse pœnã illius in verbis; *nullo tempore ad sacros ordines promoueri possit, nec illi aliqua ecclesiastica beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferri liceat, sed omni ordine ac beneficio, & officio ecclesiastico perpetuo careat*: in d.c.6. verò non adiiciuntur homicidio voluntario ex delicto aliæ qualitates, quàm vt sit occultum: enimuero existimo illam generalitatem temperari per d.c.7. vt si voluntati accesserit deliberatum pridem propositum, industria, & insidiæ, nō facile Ordinarius in vim d.c.6. dispensare possit, quamuis occultum foret: at hic, vt diximus, illæ qualitates insidiosi, & industrij propositi, absunt.

An hoc homicidium voluntariũ ad sensum Concilij?

Sed an voluntariũ sit homicidium saltẽ vt excludatur à facultate *d.c.6. s.*24. meritò quæratur, cùm voluntas fuerit occidendi, præoccupando d. militem, *vt in c. significauit.* §. *si vero. X. de homicid.* & quidem d.c.7. *s.*14. homicidio prius descripto ita aliud opponit; *si vero homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vt repellendo, vt quis se à morte defenderet fuisse commissum narretur: quam ob causam etiam ad sacrorum ordinum & altaris ministerium & beneficia quæcumque ac dignitates iure quodammodo dispensatio debeatur:* quale aliquid non dicit d.§. si *vero in fin.* sed omninò contrarium *c. studeat verbo qualicumque percussione. d.*50. probatis narratis, nec aliter dispensari possit. sane restrictius decretum illud *d.c.7.* spectat dispensationes Romæ impetratas, quæ dentur etiamsi publica fuerint homicidia sed ex mero casu, vel voluntate tali; quæ coacta fuit ad cædem, ob necessariã sui ipsius defensionem: ita vt accedat tamen aliqua culpa, quæ dolus aut delictũ non sit. vt si v.g. opera dabatur rei illicitæ, quæ tamen criminis nomen non sortiatur, aut excessus tutelæ fuerit leuissimus, nam grauis ad delictum pertinet; adeoque ad *d.c.6.* si est occultus, prior ad *d.c.7.* quamuis publicus. nam si nulla sit culpa, sed merus casus, citra operam rei illicitæ, non incurritur irregularitas: nisi forte ex homicidio quomodocumque volito, quamuis in necessariam sui defensionem. quomodo illam incurrit etiam, qui ex obligatione iustitiæ, vt miles vel iudex homicidium facit; ad illudúe directè, & proximè concurrit, vt testis & scriba. videtur autem *d.c.7.* culpam omninò aliquam supponere, vel saltem in posteriori casu loqui tutelæ, quo cùm incurratur irregularitas, nam ea nō incursa non opus est dispensatione, contra quã supponit *d. c. 7.* dum illã deberi dicit: at verò merus hic casus non est, sed voluntas, etsi coacta ad suam sociorumúe tutelam; dum aliter fugere non potuit: nam si potuisset fugere clericus, debuisset: adest sociorum petulantiũ armata defensio, cùm cæde militis, vltra moderamen inculpatæ tutelæ, dum clericus rei illicitæ operã dedit, tales saltem sic comitando, & non prohibendo, pœnisque obnoxius *c. sicut.* §. *si quoque. X. de homicid.* At vero facultas *d.c.6. s.*24. porrigitur ad omnes irregularitates ex delicto occulto prouenientes, excepto homicidio voluntario, vt diximus. quare etsi casus hic non sit quo *iuxta d.c.7.* dispensatio quodammodo debeatur, adsint iam narratæ circumstantiæ, fortè citra necessariam sui ipsius, quo loquitur *d. c.7. s.*14. defensionem; tamen quia *d. c.6.* dicit omnes irregularitates ex delicto occulto, dummodo non ex homicidio voluntario, non videbitur hanc, seu alias excludere, quàm ibi exceptas; scilicet si citra delictum sint, (quo casu loquitur pars posterior *d.c.7.* vt quodammodo dispensatio debeatur) neque sit voluntarium, neque publicum. voluntariũ autem hic non est ex deliberatione diutina, aut proposito; sed ex hypothesi necessariæ tutelæ: quam sui ipsius *d.c.7.* adiungit, (vbi & Garcias tutelam patris admittit: *de benef. p.7. c.*11. *n.*53.) atque *d.c.7 s.*14. quadantenus æquiparat casui, & ita sociorum

rum

rum defensio sic orta homicidium facit quodammodo comparandum casuali, vt tollat simplicem voluntatem ex proposito deliberato natam; adeoque receptum est d.c. 6. locum habere, quando homicidium non est intentum, & volitum in se, sed ex casu necessariæ tutelæ, vel simili. *citati in Collect. Barbosa ad d.c.6. n.*34.37.

In occultum.

Occultum verò hic non est homicidium: vt super eo ab Ordinario dispensatio dari possit: sed pluribus testibus notũ: quod aliqui pro occulto nõ admittunt: *citati à Barb. n.*28. quin etiam ad iudicem delatũ, quo aiunt alij, qualitatem occulti etiam cessare, & ad forum contentiosum crimẽ deduci: vt loquitur d.c.6. seu iudiciũ: nam forus & iudicium eadem sunt: *c. forus de verb. signif.* saltem per citationem, quæ omnium actionum initium est: §. *omnium instit. de action.* & quâ incipiat esse in foro, saltem per contestationem qua iam fit contentio: *citati à Barbosa n.*48. quin denique ordine iudiciario probatum, quo fiat publicũ: vt loquitur *d. c.7. §. 14. verb. ordine iudiciario probatũ, nec alia* (nota connexionem similium) *ratione publicum*; sed etiam sententia lata, citra appellationẽ, quo iam pro veritate habeatur, manifestũ: quod minuit iam magis Episcopi facultatem: *citati n.*46. etsi perperam aliqui *n.*47. dissentiant; quasi finito iudicio cesset deductio ad forum: sed non fit infecta quæ semel facta fuit; nec ratio cessat cur ob deductionẽ non detur dispensandi facultas. quæ tamen cessat cùm sententia absolutoria secuta est; quamuis etiã malis artibus obtenta. *citati n.*44.45. adeoque rursus occultum sit crimẽ, cùm probari iam non possit, ideoque locus aperitur Ordinarij dispensationi.

Dispensabile in quãtum ex delicto, non voluntariũ, non autem per ordinariũ in quantum non occultum.

Itaq; homicidiũ, de quo quærimus, voluntariũ non est, quia eatenus dispensare possit Ordinarius in vim *d.c. 6. §.*24. sed neq; mere casuale, vt dispensatione non egeat, aut spectet ad *d.c.7. §.*14. sed delictũ habet adiunctũ ex circumstantiis supra narratis, & ob quod in graues pœnas dictus clericus rectè sit cõdemnatus, adeoque eatenus spectet ad facultatem *d. c.6.* in delictis concessã: sed in quantũ non est occultum, ab Ordinario non potest dispensari: sed vt ad ordines quamuis minores promoueri clericus, vel aliud beneficiũ adipisci possit, opus habet dispensatione Romanâ: in partibus *iuxta d. c. 7.* examinanda, probanda, & non aliter executioni mandanda.

Quæ Concilij pœnæ ipso iure, quæ per sententiã infligantur.

Quoad vero beneficium prius obtentũ, addit *d.c.7. omni ordine ac beneficio & officio ecclesiastico perpetuo careat*: videturq; velle eo ipso priuatiõnẽ incurri beneficij quidẽ, atque ordinum, quorum character est indelebilis, suspensionẽ. & de suspensione quidem ordinum non est dubitandum, quin ipso facto incurratur, tanquam effectus indiuiduus ipsius irregularitatis incursæ. *c. contineat. c. ad audientiam. X. de homicid.* sed de priuatione beneficij non videtur mox idem statuendum, sed ea requirere sententiã ferendam. quamuis enim illud verbum *careat* executionem secum ferre videatur; tamen, quoniam etiam aliter accipi potest, non videtur esse discedendum, per ambiguam vocis huius acceptionẽ, à priori claro iure: quod homicidæ non irrogat priuationem beneficij ipso iure, sed per sententiam vult inferri. *c. presbyterum. X. de homicid.*

De pugnantibus in duello.

CONSVLTATIO I.

An in eo mortui, confeßi tamen, ecclesiasticâ gaudeant sepulturâ, & duello superstites asylo?

NVllarũ excommunicationũ vsus hic est prohibitus per edicta Principum, nisi contra officiarios regios in materia iurisdictionis: sed temporũ iniquitas eũ hic valde retardauit; nõ pro iure aliquo, sed pro discretione Superiorũ. Et verò nihil dubij omninò habet declaratio

ratio excommunicationis, quæ ab ipſo iure irrogatur: vt excommunicatio quam Concilium Tridentinum *ſeſ.* 25. *c.* 19. ipſo iure infligit pugnantibus in duello: recepto hic pridem Concilio ſine illius rei exceptione.vt opus nõ ſit in controuerſiam trahere an Clementis VIII. de duellis aliorumúe Pontificum conſtitutiones Placito regio egeant, aut ſine eo publicatæ de facto cenſeantur. ſed & vero eædem conſtitutiones maiori parte ſunt declaratoriæ: quatenus autem Concilij diſpoſitionem extendunt publicatione egent, non quatenus declarant: vt in excommunicatione, quam ipſum Concilium infligit, vt diximus, ipſo iure. Cæterum qui in ipſo conflictu decedunt eccleſiaſticâ priuantur ſepulturâ, *Conc.Trid. vbi ſupra*: procul dubio ſi nulla pœnitentia crimen eluerint: cæterum ſi pœnitentiæ ſigna dederint. quin ſi abſoluti ſint; dubitari poteſt ex axiomate, *cui communicamus viuo, communicamus defuncto*: ſed videtur repugnare *c.* 1. *X. de tornam.* vbi nec talibus in tornamentis occiſis datur eccleſiaſtica ſepultura; qui tamẽ luſus tantum cauſa nec animo occidendi congrediuntur: vnde à maiori ratione de mortuis in duello idem dicendum videtur: ſed pœnæ non videntur extendi extra caſus expreſſos etiam à maioritate rationis: & Conciliũ Trid. id diſerte non dicit, ſed ſi in ipſo conflictu deceſſerint. quod accipi poſſe videtur vt *in l.hæredes.*21.§.*vlt.D.de teſt.& l.cum antiquitus.C.eod.* dum ad alienum actum deuentum non ſit: atqui à duello ad confeſſionem digreditur in ipſo conflictu non videtur perire, ſed ad alia iam digreſſus. tamen ſi moraliter modus ipſe loquendi accipiatur, is videbitur, in ipſo conflictu obiiſſe, qui domum alioúe non peruenit. ſicut fur manifeſtus cenſetur, atque in ipſo delicto deprehenſus, cum rem furtiuam non detulit, quo intendebat. In conflictu, in prælio, hiſtorici intelligunt deceſſiſſe, qui in loco occiſi ſunt. quamquam neque præcitatum axioma, vt monet gloſ. *d.c.*1.*de torn.* eo caſu obtinet, neque impediat iudices ſeculares in mortuis magis, quàm in viuis; vbi eos de conſuetudine etiam in furca ſuſpendunt; quos eccleſia in fine permittit communicare. & iubet Conc. Prouin. Mech. *an.*1607. *t.*7.*ar.*6. & exequi officiariis mandat edictum *ibid. ar.* 10. ſed iam ad cæmiterium forte delatos mortuos non poterunt ad ignominiam extrahere, niſi quos viuos potuiſſent ad pœnã. 19. Martij 1629. Ill.mus Archiepiſcopus Mechl. mortuum in notabili quatuor Comitum duello, quia abſolutus erat à parocho ad moribundum accurrente, ex præclarorum iuriſconſult. ſententiâ eccleſiaſticâ ſepulturâ non priuandum cenſuit.

An vero qui duello ſuperſunt, & ad eccleſiam confugiunt illius immunitate gaudere debeant, an extrahi poſſint? duas ſimul inuoluit ea quæſtio controuerſias; prima eſt à ratione duelli ſeu homicidij, nam Tridentinum mandat vt homicidas puniri: ſecunda à ratione excommunicationis. ad primam quod attinet, neque Concilium Trident. neque Clementis VIII. aliorumúe Pontificum Conſtitutiones *de duellis*, neque Grægorij Conſtitutio *de confugientibus ad eccleſias*, monomachos iubent, aut permittunt extrahi ab eccleſia: pœnæ autem expreſsè induci debent per leges. & Greg. XIV. quidem Conſt. proditorios tantûm homicidas extrahi permittit, atque inſidioſos: priores autem canones an permittant extrahi homicidas citra inſidias præmeditatos; iure quidem controuerſum eſt; ſed ſecularium iudicum praxi paſſim fere recepta extrahi ſolent. quamquã nonnullibi ij tantùm quos Galli vocant de guet à pens: inter homicidas autem præmeditatos ſiue ex propoſito citra dubium computandi ſunt duelliſtæ, qui ex condicto congrediuntur, neque ex ſubita rixa ſtatim pugnant.

Quod

Quod attinet ad alteram controuersiam, an ratione excommunicationis careat quis iure asyli, etiam controuersum est: & quidem Farinacius *in praxi criminali l. 1. tit. 4. q. 28. de carc. ampliat. 15. n. 39.* secundùm communẽ, *vt ex Boërio asserit*, censet extrahi non posse: *licet contrarium*, inquit, *dixit Felinus, & forsan in puncto iuris hæc ampliatio non transeat sine difficultate: tamen propter honorem Dei in practica nullo pacto recedendum esse ab ea dixit Clarus.* Ego quidem precisiorem rationem hanc statuo; quod generaliter canones confugientibus ad ecclesiam tribuant asylum, neque vllibi disertè excipiant excommunicatum. quatenus autẽ ecclesiæ clerici, aut monachi cum huiusmodi excommunicatis versari, sacra iis presentibus facere possint, aut vetentur; non pertinet ad immunitatis aut extractionis quæstionem.

De adulterio & stupro.

CONSVLTATIO I.

Qui aliquam ducere vxorem promisit, an teneatur?

Tenetur omninò, etiam ex simplici promisso. inter quod & iuramentum Deus nõ facit differentiam. seria modo ea pactio sit. & quamuis sponsalia strictè sint reciprocæ promissiones, tamen seria vnius promissio nõ est extra obligationem. ad exemplum infinitorum pactorum, quibus etsi synallagma non insit; canones tamen vim tribuunt. *c. 1. X. de pact.* Qui itaque virgini promisit, vxorem eã ducere tenetur, quamuis illa verbis nõ repromiserit. *c. inter. 22. q. 4.* multò magis tamen si & illa corpus tradiderit; nõ datur pœnitentiæ locus; sed cogitur vir ad implendũ quod promisit: ex contractu, facio vt facias. *Sanchez de matrim. lib. 1. d. 10. n. 3. 4.*

§. Quid, si non constet de promissione?

Docet nos caput 1. *X. de adult.* virginem corruptã præsumi seductam. *Nauarr. in man. c. 16. n. 16. Sanch. de matrim. l. 8. d. 36. n. 12. Gutier. can. q. lib. 1. c. 37. n. 11. quod omnes,* inquit, *de hac re agentes fatentur.* Genus tenemus:

§. Sed quam speciem seductionis præsumemus?

Si testis vnus integer cum aliquo indicio, aut duo etsi non omni exceptione maiores, de promissionibus testentur; (quamuis Sanchez *de matrim. l. 8. d. vlt. in fin.* secus sentiat, & valdè faueat *c. attestationes de desp. impub. in verb. si mulier per idoneos testes probare nequiuerit*) facilè tamen crediderim descendendum esse ad eam seductionis speciẽ, quæ per promissiones matrimoniales fit. Etenim corporis traditio, in non assuetis luxuriari, sed honestè viuentibus, & æqualibus, fortissimum argumentum est credendarum promissionum: arguitque ab effectu ad causam, & a consequenti ad antecedens. dixi duo, etsi non vndequaque idonei. quia vix plerumque alij contrahendis matrimoniis, & sponsalibus quam affines, & consanguinei adhibentur. quibus aliàs inidoneis, nisi in hac materia credamus, conuellimus infinita bene constituta matrimonia.

Credo hoc casu deferendum esse actrici (honestæ antea virgini, aut viduæ inculpatè viuenti, in vtramque enim æqualiter stuprum committi dicitur. *§. item lex Iulia inst. de pub. ind.*) iuramentum suppletorium. *Papon. Arr. l. 9. t. 6. ar. 9. Decision. Holland. 57. Iason in l. admonendi. n. 281. versic. vnde dicit. D. de iure-iur.* qui omnes in causa matrimoniali & ardua ex discreto arbitrio Iudicis suppletoriũ iuramentũ admittunt, quando plus quàm semiplenè probatum est. si filia alias honesta copiã sui fecerit, si arrhæ probentur, si alia indicia sint, nihil vetat hæc in plenam probationem coire. nam quamuis *d. c. attestationes.* Quid ergo?

Qq 3 ido-

idoneos testes requirit, non excludit tamē probationes æquiualentes, v. g. per instrumenta, per confessionem in iure factam, &c. non ergo etiam cum probatione plusquam semi-plena iuramentum. præsertim cum illud expresso iure nullibi decisum sit, in arduis causis non deferri iuramentum, vt astruunt citati scriptores: neque probationes imperfectas non coniungi. vt vt sit, quando genus probationis ita sufficienter constat, vt ex eo damnatio sequi possit, ad vtramque alternatiuè illius speciem pro rei electione; vt ex copula seductionem ius præsumit, ex eaque præsumptione damnationem reo irrogat vt ducat aut dotet; facilius determinationē certæ speciei, id est per promissiones matrimoniales factam seductionē, probatum censendum est: ideoque posse iuramentum deferri. difficilius sanè quando de promissionibus sine copula agitur: vt maximè videntur loqui authores in hac quæstione.

§. Quid, si nihil probatum sit?

Existimo ob iuris præsumptionem purgare se debere reum, scilicet vt iuratus declaret se per promissiones matrimoniales actricē non seduxisse. *d. c. Attestationes de desp. impub. cap. vlt. X. de iure-iur.*

§. Quid, si non, *te ducam*; sed, *non aliam ducam*; addixerit?

Verba hæc negatiuè concepta affirmatiuam non continent, nec habent vim sponsalium: illum tamen effectum habent, vt promittens liber non sit omninò: sed tantisper vt aliam non ducat. *Sanchez lib. 1. d. 19. n. 1.*

Cæterum quia verba accipienda sunt, iuxta regionis consuetum dicendi modum, vnde intentio noscitur; facilius aliquando hic ea verba accipienda sunt, vt affirmatiuam contineant. mos quorundam ita hic loquendi inoleuit: quia explicatio formulæ promissionum matrimonialium, & monita in Pastorali patrio præscripta, multis negatiuis sermonibus vinculum coniugale ita sponsis proponunt. quæ aut publicè audita priuatam imitationem habent, aut ex priuata consuetudine ad publicum vsum translata sunt. dico facilius aliquando, videlicet si alia concurrant, quæ hanc verborum interpretationem voluntatisque spondentium coniecturam faciant.

Quando promissio matrimonialis eiusue probatio cessat, succedit deflorationis reparatio.

§. Quid, si deflorans neget florem à se lectum, & puellam ante asserat deuirginatam?

Statur iuramento mulieris, pro qua est præsumptio qualitatis, quæ à natura inest. *Zabarel. d. c. 1. de adult. Iul. Clar. Sentent. §. stuprum. n. 4. post Abbat. & DD. in d. c. 1.* aut saltem considerabuntur coniecturæ, stabiturque communi proborum reputationi. *c. per tuas. X. de probat. Zabarel. ibid.* mutatio enim naturæ non præsumitur, nisi vehemens ratio ita suadeat.

§. Quid ergo, si duo vel tres testes dicant se cum actrice commercium habuisse?

Aduersari sibi inuicem videntur. *c. 3. X. de testib. c. 1. X. de confess. c. significasti. X. de adult. c. quam sit graue. X. de exc. prælat. c. veniens. X. de testib.*

Non paucis videtur in obscuris & obscænis rebusque quæ secretò fiunt, quales quales testes esse admittendos: *d. c. 3. X. de testib. Menoch. de arbit. quæst. 73. num. 32.* sociosque criminis dum ciuiliter agitur, non esse repellendos: *l. sicut C. de quæst. l. 1. §. cum quis latro. D. eod. l. D. Adrianus. D. de custod. reorum. glos. in c. veniens. X. de testib.* præsertim si iuratus, neque sponte se offerens, sed ad testimonium coactus, quis deponat.

E contrario *in c. 1. X. de confess.* confessio socij criminis, & assertio de socio non nocet: crimine maiestatis excepto. quia qui prodegit pudorem suum, alieno non parcit.

Et *in c. significasti. X. de adult.* sacerdos,

cerdos non damnatur, & si mulier dicat eum secum peccasse: & in ecclesia: quæ tamen ob dictum mulieris reconciliatur.

Et *in c. quam sit graue. X. de excess. prælat.* Diaconus gloriatus se cum vxore alicuius rem habuisse, ab officio & beneficio suspenditur: seu quia verum sit crimen, seu quia de eo vt vero glorietur: quoad verò vxorem non creditur, sed maritus eam recipere, & maritaliter tractare cōpellitur. Ecce causam ciuilem. *& in c. veniens. 10. X. de test.* ille qui eodē erat infectus crimine, contra alium testificari non potest. Et quamuis ibidem alius non reprobatus, adeoque integer testis adfuerit, agaturq; de crimine occulto, scilicet Symoniæ, non fuerunt tamen coniunctæ imperfectæ probationes, habitaúe socij criminis ratio: sed concluditur vnius testimoniū (altero scilicet numerum nō faciente) ad condemnationem non sufficere. Ecce socio criminis ad testimonium etsi vocato, non creditur. *facit l. fin. C. de accus. Abbas. in c. quam sit graue. nu. 2. not. vlt. X. de excess. Prælat. Sanchez de mat. l. 10. d. 12. n. 48.*

Cōciliari hæc ea ratione debent, vt firmam fidem socius complex aduersus socium non faciat: minorem etiam cum sponte sua sociū defert, non publicâ testimonij causâ coactus: minimam verò in iudicio criminali, & eo quodcumque arduum reputatur: quod probationes luce meridianâ clariores requirit: fatendum tamen sit correū ad dicendum testimoniū receptum, suspicionem, indicium, quin & opinionē aliquam facere. *d. c. 3. X. de test. Alex. cons. 13. n. 24. vol. 7. Gram. dec. 107. Farin. q. 64. n. 223. Menoch. cas. 99. n. 8. & seq.* ideoque sacerdoti non quidem damnatio, *in d. c. significasti.* sed purgatio irrogatur. Porrò *c. 3.* non hoc ex proposito agit, vt quanta fides tribuenda sit mulieri complici decidat; sed hoc tantum vt declaret mulieres, aliosque in causa inquisitionis clericorum admitti. cùm alias non parum dissonare videtur *c. mulierem 33. q. 5. c. forus. X. de verb. sig.* quod *latè examinat Farin. de test. q. 59. de quo alibi.* sicut & *c. 11. X. de test. cog.* socij coniurationū coguntur ad dicendum testimonium. quanta autē fides eis detur, non additur. arbitrabitur ergo Iudex ex omnibus circumstantiis quantum fidei tribuendum erit, infra eam, quæ est integri testis: momentumq; adiiciet si plures criminis socij idem conformiter testentur: numerus enim testium etiam confert, *glos. ad l. 3. vers. numerus. D. de test. Farin. ad d. q. 59.* existimo etiam *d. c. 3.* in correctione clerici, non vindicta criminis, & pœnæ ordinariæ irrogatione sumi debere. vnus est casus, cùm dictum testis vnius vel fama plenè probat: scilicet cùm agitur de vitando peccato, & impediendo matrimonio; eius etiam, qui dicitur peccasse cum consanguinea futuræ vxoris. *c. super eo. el. 2. X. de testib. c. praterea. el. 2. X. de sponsal. Sanchez de matrim. l. 1. d. 71.* dummodo testis deponat, iuret, de certa scientia testetur, non vilis sit, sed arbitrio Iudicis fide dignus: quamuis non citatus, sed per partem oblatus, etiam criminis particeps: non tamen cùm agitur de alterius præiudicio, & deest causa peccati vitandi. alioquin etiam fornicatio non nisi duplici teste probatur. *latè Sanchez d. 71.* vbi etiam fama in ordine ad vitandum peccatum & impediendum matrimonium plenè probat. *c. super eo. de consanguinitate.* fama, inquam, non rumor; maioris partis viciniæ; non tertiæ, vel minoris: & dummodo clariores in contrarium nō sint probationes. *Sanch. vbi supra. n. 13. & seqq.*

§. Sed quid, si duo v. g. socij criminis testentur se cum actrice peccasse, & deprehendisse peccantem dicat reus conuentus?

Crediderim super hoc in causa diuortij ac ciuili sponsalium posse ei deferri iuramentum suppletorium, dummodo sit honestus. *Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 2. cas. 190. n. 12. & seq.*

seq. n. 19. si verisimilius veritatem est dicturus, inquit Menoch. *cas.* 191. *in fin.* numquam enim defertur, nisi personæ honestæ. Menoch. *cas.* 464. *n.* 9. mediante quo iuramento absoluendus est à reparatione deflorationis. iuramentum autem suppletorium numquam obtinet in causa criminali.

§. An ergo præsumetur rei congressus prior, an posterior?

Quamuis Nauar. *cons.* 3. *n.* 6. *de clandest. despons.* asserat non tolli deflorantis obligationem, & si deflorata postea, alteri se commisceat: tamen quæ tam multis se exposuit, & liberaliter, toties; credetur ferè eadem facilitate à primo deflorante, quisquis ille fuerit, nec prece, nec precio seducta. quo casu scienti & volenti, non esse facta iniuria, nec quicquam reparandum putabitur. *Nauar. in Ench. ad 6. præcept. c. 16.* adeoque non intererit, quis existimabitur deflorasse, cùm non seduxisse censebitur. sed hæc præsumptio nõ ita est à iure inducta, vt prior; ideoque totas circumstantias ad arbitrium suum prudens Iudex reuocabit.

§. Quid ergo dicemus de partu, à quo alendus, aut agnoscendus erit?

Aduersari videntur *c. per tuas. de probat. c. Michaël de fil. præsbyt. l. filium. D. de his quæ sui vel alien. l. sed si miles. §. defuncto. D. de adult. l. vulgo. D. de stat. hom.*

Patrem quem esse dici non tantùm, sed & probari debet. *l.* 3. 4. *C. de alend. lib.* ex vxore tamen natus mariti præsumitur. *d. l. filium.* etiam adultera. *d. l. miles.* §. *defuncto. ibi, non vtique crimen adulterij, quod mulieri obiicitur, infanti præiudicat: cum possit & illa adultera esse, & impubes defunctum patrẽ habuisse.* ad vxoris exemplum concubinæ domi retentæ à pot & olle, vt dicit Papon. *lib.* 22. *arr. tit.* 9. *a.* 13. filius concubinum patrem habere creditur, si illa eum iurata nominet. *Boër. decis.* 299. *d. c. per tuas. d. c. Michaël & ibi glos. Thesau. d.* 3. vel si foris alatur, vnius tamen frequentiam tantùm admittat, non verò si omnibus patuerit: vulgo enim quæsitus partus patrem non habet: ideoque spurij apatores dicuntur; cùm pater ostendi non possit: & mulieres conceptionem nõ sentiant. *l.* 1. §. *si mulier. D. de lib. agnosc. Paleot. de Nothis. c.* 26. *Gail. obs. l.* 2. *ob.* 97. *n.* 12. *A. Faber in Cod. suo. l.* 9. *t.* 7. *d.* 6. quamuis *Thesau. decis.* 3. satis indistinctè mulieri credat. vt & pleræque hîc consuetudines.

Publicam autem matrem fuisse non sufficit, sed oportet intra tempus partui idoneum fuisse, id est, intra vndecim saltem ante partũ menses. ad eum enim se natura terminum extendit. *vide sup. Consul.* 1. *qui fil. sint legit.* quem aliquæ hîc consuetudines prorogant ad annũ: etiam Mechlinienses à Carolo V. decretæ: quæ pleræque mulieri in partus doloribus, seu alias iuratæ, credendum statuunt, quoad nominationem patris. dummodo is vel fateatur, vel conuincatur intra tempus partui idoneum cum ea commercium carnale habuisse: nominatumque cogunt alicubi ad integros, alicubi ad medios sumptus alendæ prolis: cum iure scripto spurij à sola matre alendi sint. *Paleotus vbi supra.*

Sed in hoc facti dubio, non immeritò recipienda in ecclesiastico iudicio videtur consuetudo fori secularis, vt is pro patre habendus sit quem iurata mater designauerit. dummodo fateatur vel probetur (id enim necesse est *d. l.* 3. *&* 4. *Cod. de alend. lib.*) intra id tempus conuersatus. cùm ius partibus dicendum sit, quod eis cõpetit, non quod Iudici: causa enim alendorum liberorum ab origine inter laicos ad secularem, ex pietate autẽ tantùm, aut incidentur, ad Iudicem ecclesiasticum spectet. sicut etiam in *Concordatis Brabant.* §. *non poterit*, quæstio filiationis, seu meri facti cuius quis filius sit, cognitionis sit secularis, adeoque filiationis quæstio, si hic

hic coram ecclesiastico vertatur, inter seculares, ex iure seculari decidenda videtur.

An autem indistinctè illud statutum accipiendum sit, an pro iis, quæ sint concubinę domesticæ, aut instar illarum, dubitari potest; cùm passim vulgantibus pudorem non credatur de iure. *Boër. dec.* 299. Papon vbi supra. Gail. *obs. l.* 2. *obs.* 97. *n.* 12. *Alber. de Ros. in l. sed si miles. D. de adult. col.* 1. *vers. item vidi.*

Et cùm hic statuta pleraque ad tollendas iuris controuersias inuenta sint, atque hoc, de quo agitur, indistinctè loquatur, hactenus intellectum, & practicatum sit indistinctè; non videtur mutandum, quod certam semper habuit interpretationem.

Pendente tamen lite, de iure etiã scripto, qui conuenitur pro alimentis, quamuis publicã matrem dicat, prouisionaliter tamen prolem alere cogitur. *Boër. decis.* 299. *in fin. glos. d. l.* 4. *C. de alend. lib.*

§. Quid, si vulgo quæsiti mater est pauper, ita vt prolem alere non possit?

Si mater idonea facultatibus fuerit tenetur prolem vulgo conceptam alere: at verò si ita pauper sit, vt prolem alere nõ possit; existimant quidam teneri omnes: eodem exemplo quorum in turba & rixa homo occisus sit, quamuis vnius ictu occubuisse inueniatur. *glos. & Bart. in l. fin. ad leg. Cor. de sicar.* nisi homicidam ex numero suo designent. *l. fin. & glos. eod. Exod.* 23. *Wesenb. & multi apud eũ citati in Parat. d. t.* eodem modo ad exonerandam remp. mensasque pauperum publicas (non matrem diuitem) à sumptu prolis taliter generatæ, omnes, qui ad generandum operam dederunt, ad auertendum damnum reip. teneri donec supputatione inter eos initã, certum designent, cuius culpa hoc onus in remp. illatum sit. vbi tamen consuetudo credendum matri statuit, quamuis pudorem vulgauerit; ei, vt mox diximus, standũ est: tamquam non irrationabili; & quæ partium ius sit in materia hac iuris secularis. & habent quod sibi imputent, qui eo loci in huiusmodi periculum se proiecerunt. discantq; cautius commercari.

CONSVLTATIO II.

De defloratore, raptore, damno, &c.

QVi deflorat seductam tenetur ducere, & dotare. *c.* 1. *X. de adult.* quod vsus vertit in alternatiuam ducere, vel dotare. tametsi in rapta Trid. *s.* 24. *de reformat. mat. c.* 6. coniunctiuam retineat; ducere & dotare raptorem iubeat. & quamuis textus *d. c.* 1. agat de virgine, tamen Nauar. *in Enchrid. c.* 16. *n.* 16. *&* 19. recipit in corrupta etiã: dummodo fuerit virgo reputata; nõ iam propter fractionem signaculi, sed ereptionem famæ. 1. Deflorator tenetur virginem ducere, vel dotare, raptor & ducere, & dotare.

Quæ ratio facit, vt quemadmodum stuprum committitur tam in viduam honestè viuentẽ, quàm virginem; ac in vtrisque obtineant pœnæ stupri: §. *item lex Iulia. instit. de pub. iud.* quamuis pœnæ in stupratores viduarum latæ non sint in vsu: *Clarus in §. stuprum. n.* 4. neque virginum voluntariarum: *vt diximus in Not. Iur. Belg. ad leg. Iul. de adult.* sed tantùm ciuilis damni persecutio: ita etiam stuprator viduæ honestè viuentis propter ereptam famam ducere vel dotare tenetur. quamuis non ita violenter præsumetur seducta, sicut vigo; propter rerum matrimonialium in illa experientiã; faciliusque accedentibus aliis indiciis statuetur iniuriam factam non esse consentienti, adeoq; nihil reparandum; ex regula iuris: *scienti & volenti non fit iniuria.* quæ etiã in virgine obtinet, dum scientia & consensus probantur: *Nauar. d. n.* 16. *facit l. item Mela. D. ad leg. Aquil. l. vlt. D. commodati.* & magna erit præsumptio cõsensus, & sibi habebit imputandum, si in taberna, loco ue 2. Quid de antè corruptа?

coûe suspecto inuenta, ibidemque cognita fuerit. *d. l. item Mela.* §. *& sane.* §. *si in loco periculoso. D. ad. l. Aquil.*

3. Quid, si corruptæ aliud ex partu damnum acciderit, an reparare, qui cũ ea coiit, teneatur?

Quid, si nec virgo fuerit, nec famæ integræ, nec prostituta? vt neq; signaculi, neq; famę reparatio postulari possit; sed partu concepto inter enitendũ aliter læsa sit, siue imperitia obstetricis, siue matricis imbecillitate, orisúe angustiâ, vt eiici partus matre illæsa nõ potuerit, an tenebitur ob commerciũ quod habuit partus pater? *iniuriam*, inquit *l. 5. damnũ accipiemus culpâ datũ, etiam ab eo, qui nocere noluit. D. ad leg. Aquil.* quare & lusus noxius in culpa est. *l. 10.* & colluctatio; nisi sit publici exercitij. *l. 7. §. si quis. D. ibid.* seu quæ sit irreprehensibilis: *c. lator. X. de homicid.* & licet ad genus actionis intersit, vt Aquilia vel in factum detur; tamen vt quis teneatur, satis est in culpa quem esse, & causam dedisse. *d. §. si quis. & tot. tit. D. ad leg. Aquil.*

Cùm itaque, qui extra matrimonium cum aliqua commercium habet, rei illicitæ operam det, quin & causam, sine qua non, præbeat; vnde secuta est læsio enitentis; statuendũ erit de damno teneri. sic *l. 11. in fin. princ. D. ad leg. Aquil.* tam eum teneri dicit qui tenuit, quàm qui occidit: sic in obstetrice *l. 9. ad leg. Aquil.* tam si medicamentum supposuit, quàm si mulieri sumendum porrexit tantùm, teneri dicitur.

Sed obiicies cicatricum, deformitatis, corruptionisq; nulla sit existimatio; quia liberum corpus nullam recipit æstimationem: *l. fin. D. de his qui deiecerunt. l. ex hac 3. D. si quadrup. pauper.* serui autem consideratio eadem est, quæ iumenti: *l. 38. D. de ædil. edict.* adeoque quod minoris vendetur deformis ancilla, oculis vitiata, cicatricibus turpis, quàm pulchro integroque corpore, horum æstimatio est, quæ & minui per cicatricem, per vulnera, ac aliàs potest: *l. vlt. D. si quadrup. Panorm. in c. 1. X. de iniur.* quare etsi, cùm quis virginem emere se putat, cùm sit mulier; emptio valeat; *l. 11. D. de contrah. empt.* tamen datur ex empto actio ad resoluendam emptionem, vt pretio restituto mulier reddatur. *l. 11. §. si quis. D. de act. empt.* & mulier arcta vt mater fieri non possit, sana non est, & edicto locus est, & omni casu, quo aliquid ex ministerio præstando subtrahitur. *l. 12. & tot. tit. eod. D. de ædil. edict.* & sanè iusta ratio ex his est, vt non videatur ob solum signaculum in libera fractum esse dandã pecuniam, &, quod si absit damnum, quod inde natum fuerit sequi, non esse dandam actionẽ. *Nauar. d n. 19.* quin & ideo dotis nomine datur, & damni reparandi causa. ad quem modũ *d. l. 3.* impensas & operas amittendas, seu quanto minus ex operis sit habendum, *vt d. l. 7. D. ad leg. Aquil.* addicit: sed opportunius, vt loquitur §. 1. *institut. de obligat. quæ ex quasi delict.* quantũ æquum Iudici videtur. In qua æquitate inquirẽda Iudex inquit, *computare debet mercedes medicis præstitas, cæteraq; impendia, quæ in curatione facta sunt, præterea operas quibus caruit, aut cariturus est, ob id quod inutilis est factus.* & sic mulieri, quæ per corporis læsionem impendia fecit, operis caruit, aut caritura est, difficilius operatur, patri aut sibi opus habet maiori dote, vt elocetur; damnum hoc est farciendum.

Obiicies; submouetur petitor si prouidere, aut euitare periculũ potuerit: *l. 28. D. ad leg. Aquil.* sic *in d. l. item Mela.* si in loco periculoso sellam habenti tonsori se quis commiserit, ipsum de se queri debere: si quis in longum nimis iter æquum commodauit, qui eum laborem sustinere non potuit, ipsum in culpa esse *ait l. fin. D. commodati.* itaq; de se queri debet mulier, quæ se in periculum dedit, quod prouidere, quod euitare poterat, abstinendo à carnali commercio, ex quo talia nata sunt sequi. & sanè hoc argumentũ plausibile est in muliere voluntaria, vt initio diximus; sed in foro exteriori præsumitur promissis, blanditiisque indu-

inducta, atque decepta. *vt Nauar. d. n.* 16. vbi & communem dicit, & tamquam tali reparandũ damnum etiam antè corruptæ, dum corruptio non probatur. ſed eſt notandum, quod ait d.l.item Mela, in quocumque culpa fuit, eum teneri: in caſu autem tonſoris periculoſo loco tondentis à tertio ſcilicet pilam percutiente maximè commiſſam culpam; tonſoris, & tonſi parem culpã fuiſſe; & ideo facilius ei, qui ſic læſus eſt, de ſe querendum eſſe; alioquin læſus in colluctatione agit aduerſus colluctantem; etſi colluctatio ex vtriuſque aſſenſu facta ſit: tonſor autem ille non læſerat, ſed qui cultellum eius pila percuſſit, cauſa autem *ſine qua non* in vtroque par erat.

CONSVLTATIO III.

De Monitionibus.

Inhibitio ſuſpectæ conuerſationis ſeruanda eſt.

SVſpecta ac ſcandaloſa conuerſatio inhibenda eſt ad malum ſcandalumúe impediendum. qui monitioni, ſiue inhibitioni non obtemperauerunt, in pœnã arbitrio Iudicis moderatè taxandam, condemnari debent. *l.1.D.ſi quis ius dicenti non obtemperauerit. c.2.X. de cohabit. cler. & mul.* vbi clericus monitioni non obtemperans excommunicari poteſt, mulier canonicè puniri: Concil. Trid. *ſ.24.c.8. de reform. matr.* vbi concubinarij etiam ex ſolo Iudicis officio, ter admoniti, ſi concubinas non eiecerint, ſeq; ab earũ conſuetudine nõ ſeiunxerint, excommunicatione feriuntur: mulieres etiam nullo requirente extra opidum & diœceſim eiiciuntur. & *ſ.25.c.14.* clerici admoniti primâ vice parte tertiâ fructuum priuantur, ſecunda & tertia aliis pœnis ibi præſcriptis afficiuntur. Et verò Concil. Baſil. *ſ.20.* clericum monitum non obtemperantẽ decernit pro publico concubinario deinceps habendũ, & puniendũ. & Leo X. *in Concil. Later.* idem ſtatuit. & Auth. *vt liceat matri & auia. c. fin.* decernit, vt ſi vir quẽ ſuſpectum habeat, ter teſtato ei denuntiet, ne cum vxore verſetur; ſi continuet, poteſt à marito occidi. ſi Iudici tradatur; is non iam de adulterio quærit, ſed denuntiatione; & probata contrauentione punit, vt adulterum.

Quamuis delictum doceri non poſſit.

Neq; obſtat, quaſi non iuſta cauſa inhibitio facta ſit, ſi ipſum crimen doceri non poſſit: pro cauſa enim inhibitioni ſola ſufficit ſuſpicio, ac ſcandalum. *d.c.14. in verb. mulieres de quibus poſſit haberi ſuſpicio. c. 1. 2. ac. tot. tit. X. de cohabit. cler. d. Auth. c. fin.* nec à veritate obiecti criminis dependet. ſed conceditur habitâ informatione extraiudiciali criminis, aut ſuſpicionis, & ſcandali; cenſorio atque ædilitio quodã iure, cùm etiam per ſimilem informationem procedatur ad perſonarum diſtrictiones. *Mynſ. obſ.* 65. *cent.* 5. aliaque decreta prouiſionalia, quæ ſine noxia publica moras non patiuntur.

Et illius contemptus facit ad præſumptionẽ criminis etiam in laicis.

Ex his etiam deducitur, quamuis Leo X. in clericis tantùm ſtatuat, vt moniti non obtemperantes pro conuictis & publicis concubinariis habeantur; & Auth. *vt liceat matri. c. fin.* in caſu ſpeciali loquatur ſcilicet mariti denuntiantis, ne quis cum vxore verſetur, vt habeatur pro conuicto, & vt adulter puniatur; tamen etiam in laico, qui prohibenti Iudici, ne cum aliqua conuerſetur, non obtemperat; magnam ſumi ex ratione d. canonis & anima d. legis præſumptionem quoad ipſum delictum, vt quamuis probationes non ſint alioquin ſufficientes, magnum poſſint ſumere ab iſta præſumptione adminiculum, ad condemnationem in materia correctionis, & pœnæ criminis extraordinariæ.

Ad Iudicem autem ordinarium ſpectat huiuſmodi crimina & ſcandala punire, & impedire. *c. 1. X. de off. ord. d. c.8. ſ.24. Trid. væ mundo à ſcandalis*, inquit Chriſtus *Matth. c.* 18. *& væ homini per quem ſcandalum venit: & ſi manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcide eum, & proiice abs te.* hoc Chriſti præceptum vt chriſtiani obſeruent, curare eccle-

ſia

coúe suspecto inuenta, ibidemque cognita fuerit. *d. l. item Mela.* §. *& sane.* §. *si in loco periculoso. D. ad. l. Aquil.*

3. Quid, si corruptæ aliud ex partu damnum acciderit, an reparare, qui cũ ea coiit, teneatur?

Quid, si nec virgo fuerit, nec famæ integræ, nec prostituta? vt neq; signaculi, neq; famę reparatio postulari possit; sed partu concepto inter enitendũ aliter læsa sit, siue imperitia obstetricis, siue matricis imbecillitate, orisúe angustiâ, vt eiici partus matre illæsa nõ potuerit, an tenebitur ob commerciũ quod habuit partus pater? *iniuriam*, inquit *l. 5. damnũ accipiemus culpâ datũ, etiam ab eo, qui nocere noluit. D. ad leg. Aquil.* quare & lusus noxius in culpa est. *l.* 10. & colluctatio; nisi sit publici exercitij. *l. 7. §. si quis. D. ibid.* seu quæ sit irreprehensibilis: *c. lator. X. de homicid.* & licet ad genus actionis intersit, vt Aquilia vel in factum detur; tamen vt quis teneatur, satis est in culpa quem esse, & causam dedisse. *d.* §. *si quis. & tot. tit. D. ad leg. Aquil.*

Cùm itaque, qui extra matrimonium cum aliqua commercium habet, rei illicitæ operam det, quin & causam, sine qua non, præbeat; vnde secuta est læsio enitentis; statuendũ erit de damno teneri. sic *l. 11. in fin. princ. D. ad leg. Aquil.* tam eum teneri dicit qui tenuit, quàm qui occidit: sic in obstetrice *l. 9. ad leg. Aquil.* tam si medicamentum supposuit, quàm si mulieri sumendum porrexit tantùm, teneri dicitur.

Sed obiicies cicatricum, deformitatis, corruptionisq; nulla sit existimatio; quia liberum corpus nullam recipit æstimationem: *l. fin. D. de his qui deiecerunt. l. ex hac 3. D. si quadrup. pauper.* serui autem consideratio eadem est, quæ iumenti: *l. 38. D. de ædil. edict.* adeoque quod minoris vendetur deformis ancilla, oculis vitiata, cicatricibus turpis, quàm pulchro integroque corpore, horum æstimatio est, quæ & minui per cicatricem, per vulnera, ac aliàs potest: *l. vlt. D. si quadrup. Panorm. in c. 1. X. de iniur.* quare etsi, cùm quis virginem emere se putat, cùm sit mulier; emptio valeat; *l. 11. D. de contrah. empt.* tamen datur ex empto actio ad resoluendam emptionem, vt pretio restituto mulier reddatur. *l. 11. §. si quis. D. de act. empt.* & mulier arcta vt mater fieri non possit, sana non est, & edicto locus est, & omni casu, quo aliquid ex ministerio præstando subtrahitur. *l. 12. & tot. tit. eod. D. de ædil. edict.* & sanè iusta ratio ex his est, vt non videatur ob solum signaculum in libera fractum esse dandã pecuniam, &, quod si absit damnum, quod inde natum fuerit sequi, non esse dandam actionẽ. *Nauar. d n. 19.* quin & ideo dotis nomine datur, & damni reparandi causa. ad quem modũ *d. l. 3.* impensas & operas amittendas, seu quanto minus ex operis sit habendum, *vt d. l. 7. D. ad leg. Aquil.* addicit: sed opportunius, vt loquitur §. 1. *institut. de obligat. quæ ex quasi delict.* quantũ æquum Iudici videtur. In qua æquitate inquirẽda Iudex inquit, *computare debet mercedes medicis præstitas, ceteraq; impendia, quæ in curatione facta sunt, præterea operas quibus caruit, aut cariturus est, ob id quod inutilis est factus.* & sic mulieri, quæ per corporis læsionem impendia fecit, operis caruit, aut caritura est, difficilius operatur, patri aut sibi opus habet maiori dote, vt elocetur; damnum hoc est sarciendum.

Obiicies; submouetur petitor si prouidere, aut euitare periculũ potuerit: *l. 28. D. ad leg. Aquil.* sic *in d. l. item Mela.* si in loco periculoso sellam habenti tonsori se quis commiserit, ipsum de se queri debere: si quis in longum nimis iter æquum commodauit, qui eum laborem sustinere non potuit, ipsum in culpa esse *ait l. fin. D. commodati.* itaq; de se queri debet mulier, quæ se in periculum dedit, quod prouidere, quod euitare poterat, abstinendo à carnali commercio, ex quo talia nata sunt sequi. & sanè hoc argumentũ plausibile est in muliere voluntaria, vt initio diximus; sed in foro exteriori præsumitur promissis, blanditiisque indu-

inducta, atque decepta. *vt Nauar. d. n.* 16. vbi & communem dicit, & tamquam tali reparandũ damnum etiam antè corruptæ, dum corruptio non probatur. sed est notandum, quod ait d.l.item Mela, in quocumque culpa fuit, eum teneri: in casu autem tonsoris periculoso loco tondentis à tertio scilicet pilam percutiente maximè commissam culpam; tonsoris, & tonsi parem culpã fuisse; & ideo facilius ei, qui sic læsus est, de se querendum esse; alioquin læsus in colluctatione agit aduersus colluctantem; etsi colluctatio ex vtriusque assensu facta sit: tonsor autem ille non læserat, sed qui cultellum eius pila percussit, causa autem *sine qua non* in vtroque par erat.

CONSVLTATIO III.

De Monitionibus.

Inhibitio suspectæ conuersationis seruanda est.

SVspecta ac scandalosa conuersatio inhibenda est ad malum scandalumúe impediendum. qui monitioni, siue inhibitioni non obtemperauerunt, in pœnã arbitrio Iudicis moderatè taxandam, condemnari debent. *l.*1.*D. si quis ius dicenti non obtemperauerit. c.*2.*X. de cohabit. cler. & mul.* vbi clericus monitioni non obtemperans excommunicari potest, mulier canonicè puniri: Concil. Trid. *s.*24.*c.*8. *de reform. matr.* vbi concubinarij etiam ex solo Iudicis officio, ter admoniti, si concubinas non eiecerint, seq; ab earũ consuetudine nõ seiunxerint, excommunicatione feriuntur: mulieres etiam nullo requirente extra opidum & diœcesim ejiciuntur. & *s.*25.*c.*14. clerici admoniti primâ vice parte tertiâ fructuum priuantur, secunda & tertia aliis pœnis ibi præscriptis afficiuntur. Et verò Concil. Basil. *s.* 20. clericum monitum non obtemperantẽ decernit pro publico concubinario deinceps habendũ, & puniendũ. & Leo X. *in Concil. Later.* idem statuit. & Auth. *vt liceat matri & auia. c. fin.* decernit, vt si vir quẽ suspectum habeat, ter testato ei denuntiet, ne cum vxore versetur; si continuet, potest à marito occidi. si Iudici tradatur; is non iam de adulterio quærit, sed denuntiatione; & probata contrauentione punit, vt adulterum.

Quamuis delictum doceri non possit.

Neq; obstat, quasi non iusta causa inhibitio facta sit, si ipsum crimen doceri non possit: pro causa enim inhibitioni sola sufficit suspicio, ac scandalum. *d. c.*14. *in verb. mulieres de quibus possit haberi suspicio. c.* 1. 2. *ac. tot. tit. X. de cohabit. cler. d. Auth. c. fin.* nec à veritate obiecti criminis dependet. sed conceditur habitâ informatione extraiudiciali criminis, aut suspicionis, & scandali; censorio atque ædilitio quodã iure, cùm etiam per similem informationem procedatur ad personarum districtiones. *Mynf. obs.* 65. *cent.* 5. aliaque decreta prouisionalia, quæ sine noxia publica moras non patiuntur.

Et illius cõtemptus facit ad præsumptionẽ criminis etiam in laicis.

Ex his etiam deducitur, quamuis Leo X. in clericis tantùm statuat, vt moniti non obtemperantes pro conuictis & publicis concubinariis habeantur; & Auth. *vt liceat matri. c. fin.* in casu speciali loquatur scilicet mariti denuntiantis, ne quis cum vxore versetur, vt habeatur pro conuicto, & vt adulter puniatur; tamen etiam in laico, qui prohibenti Iudici, ne cum aliqua conuersetur, non obtemperat; magnam sumi ex ratione d. canonis & anima d. legis præsumptionem quoad ipsum delictum, vt quamuis probationes non sint alioquin sufficientes, magnum possint sumere ab ista præsumptione adminiculum, ad condemnationem in materia correctionis, & pœnæ criminis extraordinariæ.

Ad Iudicem autem ordinarium spectat huiusmodi crimina & scandala punire, & impedire. *c.* 1. *X. de off. ord. d. c.*8. *s.*24. *Trid. va mundo à scandalis*, inquit Christus *Matth. c.* 18. *& va homini per quem scandalum venit: & si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, & proiice abs te.* hoc Christi præceptum vt christiani obseruent, curare eccle-

sia

sia debet in omni crimine. *c. nouit. X. de iud.* inde illud D. Pauli 2. *ad Timoth. c.* 4. *argue, obsecra, increpa, insta, opportunè importunè.*

CONSVLTATIO IV.

De defloratarum probationibus. quoad promissa, vim, raptum, stuprum, etiã imperfectis, coniungendis.

IOanna petit condemnari Gummarum, vt eam vxorem ducat, quia ita promiserit, & deflorauerit; copulã Gummarus fatetur, promissiones negat; Ioanna testes producit plures: quorum sunt potissimi tres: vnus asserit, quod cum rogarit, vt futurum matrimonium patri proponeret, eiusque assensum exposceret; alter à Gummaro Ioannæ propositum an vellet eo vesperi sponsalia celebrari, & post alios sermones resoluisse desuper adhuc patri loqui: quæ vtraque fieri non solent, nisi inter eos, qui iam de fide mutua conuenerint: tertius; quod cùm Gummarus diceret eum, qui in procinctu est, & in amplexibus vt impetret copulam, solere ita promittere; *mi corculum, non te deseram, ducam te in vxorem,* & similia; non tamen se habere ea pro promissionibus matrimonialibus; & quod cùm testis diceret; at *tu plura debuisti promittere; non plura*, inquit; adeoque dum plura negat, illa fatetur. *l. cum Prætor. D. de iudiciis. c. nonne. X. de præsumpt.*

Promissionum matrimonialium probationes.

Quæ omnia coniuncta cum aliis testimoniis non leuẽ probationem faciunt. quam tamen valde insuper auget præsumptio ex copula, quam fatetur Gummarus. cùm enim filia antehac honestè viuens (vt de hac testatus est parochus) præsumatur decepta, si copulã admiserit, *l. vnic. sub. fin. C. de raptu virg.* sicut Gutierres *can. q. l.* 1. *c.* 37. *n.* 11. neminem asserit dissentire; scilicet donis, promissis, seu quocumque alio genere; facilis descensus est à genere deceptionis ad eam speciem, quæ fit per promissiones matrimoniales; præsertim inter pares.

Imperfectæ coniunguntur.

Adeò vt hæc præsumptio cum testimoniis super promissione productis si non plenam facit probationem, talem tamen faciat, vt Ioannæ deferendum fuerit iuramentum super iisdem: præsertim quod Gummarus coram Iudice valde titubauerit, dum se expurgaret super negatione; & sermones faceret, quasi promissa ad impetrandam copulam non obligent: considerato etiam quod in simili materia cum alia filia litem habuerit, tamquam istis technis assuetus.

Præsertim ad deferendum iuramentũ suppletorium.

Eoq; facilior est ratio deferendi talis iuramenti, & damnãdi promissorẽ post copulam ad ducendũ; quod *c.* 1. *X. de adult.* & literæ sacræ, vnde illud desumitur, obligent cõiunctim stupratorem ad dotandum, & ducendum. quamuis enim consuetudo alternatiuam induxerit, *Iul. Clar.* §. *stuprum. n.* 3. tamen facilè res redit ad suam naturam, & ius primæuum: facilius ergo stuprator simpliciter ad ducendum obligatus credi potest, & condemnari. quamuis vbi res præter verba integra est, difficilior habenda sit probatio, & condemnatio. vbi enim copula interuenit, iuuat fauor matrimonij, & inefficax est fauor libertatis, & iuris textus, quibus Sanchez nititur, dum nõ admittit iuramentum suppletoriũ ad probationem promissionum.

Maximè in stupratis, quod obligatio iuris sit ducendi, & dotandi.

Et specialiter *c. attestationes. X. de desponsat. impub.* idoneos testes requirit, quia eorum etiam sponsalia irritantur solo dissensu, cùm puberes fiunt: atque ipsa mulier ibidem adhuc virginem se esse affirmabat. adeoque rebus integris idoneos testes requirit ille textus.

Tametsi dici posset frequentioris vsus causa testes nominatos, non tamen exclusam idoneam aliam probationem. quid enim, si instrumento probet, si ipsa scriptura partis? & sanè non aliter absolui textus patitur iuuenem, quàm si deficiente muliere

Et idoneæ probationes censentur.

liere in probatione ipse iurauerit non se consensisse circa aut post pubertatem. Si ergo defecerit in iuramento, condemnabitur. Qui defectus tamen præsumptiua tantùm est probatio, aduersus tergiuersantes. ergo similiter testibus quamuis non per se idoneis, vel vno idoneo, & indiciis à præsumptionibus iunctis plena fides, plena probatio fieri potest promissionum matrimonialium. præsertim post copulam. cùm fauor libertatis ob concurrentem fauorem matrimonij inefficax est, sicut priuilegiatus generatim dici solet contra priuilegiatum non vti priuilegio. quin & in concursu valentior fauor præualet. vnde dici solet in dubio pronuntiandum esse pro matrimonio: vtique inter alioquin liberos: & sic aduersus libertatem. Et verò libertas, cuius fauor in iure prædicatur, seruituti propriè dictæ opponitur, nō verò huiusmodi anomalæ seruituti matrimoniali, carnali aut spirituali: quia de illa; *melius est nubere, quàm vri:* de hac dictum; *seruire Deo, regnare est.* illa ergo suauis, hæc regia est.

Fauore etiā matrimonij.

Quæ vera seruitus nō est.

Quod autem præter promissiones etiam vis illata allegetur, difficilioris est probationis, dum de raptu nō constat; quod si indiciis ille probaretur, quamuis non sufficientibus ad criminalem pœnam, talibus tamen, quibus intentio alioquin ciuilis satis fulta videretur; non etiam dubito, quin ad pleniorem probationem iuramentum deferri possit. v.g. in casu qui proponitur *causa* 36. vbi iuuenis virginē muneribus ad conuiuium illexit, eoq; finito eam compressit. & *q.* 1. *in fin.* deciditur ideo, quod sit vsus rei domino prohibente violenter admissus, quia florem virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit. quare stuprum violentū non dari sine raptu rectè asserit, quamuis non sub hac ratione Sanchez *de mat. l.* 7. *d.* 14. *n.* 5.

Vis plenius probanda.

Cùm tamē ciuiliter agitur virgini super violenta stupratione ad effectum ciuilem potest deferri iuramentū suppletorium.

Eoque posito, quamuis *d. l. vnic. C. de rap. virgin.* raptoris & raptæ matrimonium non permittat, sed illius bona huic applicet; tamen canones posteriores *c. vlt. X. de raptor.* illud permittunt: sed rursus Concil. Trident. *s.* 24. *de reformat. matr. c.* 6. raptoris & raptæ matrimonium non permittit, quantisper hæc in illius est potestate: sed quod si ab *eo separata*, inquit, *& in loco tuto, & libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat.* hæc pœna est raptoris; prima ciuilis: nam *habeat* accipiendum puto non tantùm permissiuè, sed & imperatiuè, vt teneatur scilicet raptam ducere, si modò illa consentiat: eoque renouari puto *c.* 1. *X. de adult. & stup.* vt quamuis mores in aliis alternatiuam ducendi vel dotandi induxerint; tamen ex hoc decreto raptor raptam præcisè ducere teneatur. Et quoniam tamen sine consensu sacramentum matrimonij consistere non potest: si nulla ratione aut censuris raptor induci potest, vt ducat, tum descendendum esse ad dispositionem *c.* 2. *X. de adult.* vt si renuerit plenè conuictus *corporaliter*, inquit, *castigatus, excommunicatusq;* in monasterium detrudatur. vbi Innoc. III. se dicit tamen legis duritiē mollire. quod & iubet Alex. III. *in c.* 4. *X. de raptor.*

Et sic hodie vt stuprans ducere teneatur.

Altera pœna ciuilis à Conc. Trid. ita proponitur, *teneatur præterea raptor mulierem raptam siue eam vxorem duxerit* (consentientem & liberam, vt supra) *siue non duxerit* (vtique dissentientem) *arbitrio Iudicis dotare.*

Itaq; ad effectum harum ciuilium pœnarū (quæ potius vel succedaneæ eius quod interest sunt, vel ob præsumptionē promissionum matrimonialium (*nisi enim*, inquit *d. lex vnic. eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus sese prodere*) pro iure potius, quàm pro pœna accipiendę ferè sunt) si indicia vehementia adfuerint, descendendum est ad suppletorium iuramentum raptæ, aut violenter oppressæ; eoq; præstito condemnandus cōprimens, vt compressam vxorem habeat, atq; dotet. quod

Violentus stuprator hodie ducere & dotare tenetur.

tamen Concil. Trident. decretum etiã obtinere puto tametsi verè non interuenerint promissiones matrimoniales in pœnam violentiæ; vt in *d. c. 1. X. de adult.* in pœnam seductionis.

De Vsuris.

CONSVLTATIO I.

De vsuris ex mora & fructuum perceptione ab emptore debitis.

Æquitas ex huiusmodi causis vsuras producit.

VEnditori vsuras ex pacto aut mora deberi dumtaxat declarat lex *initio. C. de pact. inter empt. & vendit.* & loquitur de iudiciali mora eadem lex; *in verb. ceperis experiri*; sed ex lege *Iulianus D. de act. empt.* illa etiam mora, quæ traditione incurritur, ad vsuras proficit: *in §. ex vendito. in verb. vsura pretij post diem traditionis; nam cùm re emptor fruatur æquissimum est eum vsuras pretij pendere.* facit etiã l. vsur. *C. de vsur.* atque hæc quidem est ratio de qua in l. curabit. *C. de act. empt. vsuras perceptorum fructuum*, inquit, *ratio, licet nulla mora intercesserit, generauit*: loquitur porrò eadem lex de eo, qui nactus possessionem, fructus percepit, quasi non tradente venditore, vacuam fortè adeptus sit. quod & altera lex in precaria admittit: *possessionem autem accipere debemus*, inquit, *etsi precaria sit possessio; hoc enim solum spectare debemus, an habeat facultatem fructus percipiendi*: alioquin vniuersim *in bonæfidei contractibus ex mora vsuræ debentur. l. 32. D. de vsur.* ea facti est, & difficilis definitionis dicitur: *ead. l. in princ.* atque à Iudice examinanda: *ibid.* ratio autem fructuum hinc perceptorum, inde vsurarum petitionem æquam facit: *vsuræ* siquidem *vicem fructuum obtinent. l. 34. D. de vsur.*

Consuetas in eo loco.

At qualium? *quæ*, inquit, *l. 37. D. eod. in regione frequentantur*: *vt est in bonæ fidei iudiciis constitutum*, seu *ex more regionis*, inquit, *l. 1. eod. vbi contractum est*: additq; exceptionem vnicam; *ita tamen vt legem non offendat*: scilicet ne tantæ sint, vt in fœnus improbum incidant legibus vetitum. *l. improbum. C. ex quib. caus. infam.* quamuis toleratarum etiam duram & grauissimam molem vocet Iustinianus: *in l. eos. C. de vsur.* vbi eas deinceps moderatur. adeoq; ad consuetas vsuras referre oportet, quæ dicuntur passim de soluendis vsuris pretij, aut aliàs, in bonæ fidei contractibus ex mora, aut in stricti iuris ex contestatione præstandis. vt seruandus sit vel mos regionis, vel pactum; dummodo non lege improbatum: vt nunc foret quidquid excederet moderamen d. l. eos. *glos. d. l. improbũ.* nullibi enim taxata est vsurarum quantitas ad ratam fructuũ, sed generatim æquitas perceptorum fructuum vsuras prouocat, quamuis non ad æqualitatem fortuitam, sed maior hæc minorúe esse possit: v. g. emptor fuerit in mora per menses duos, venditor quasi pignus interim retinere potuit rem, quam vendidit; *d. l. Iulianus. §. offerri.* totam ergo messem perceperit interim: longè illa excedet duorum mensium vsuras: & tamen pretio cum legitimis duorum mensium vsuris soluto omnes fructus, qui obuenerunt à tempore venditionis *§. cum autem instit. de empt. l. 3. §. D. de act. empt. l. fructus 13. l. penult. C. eod.* recipiet: vice versa vendita sit res parum, aut non frugifera, & tradita; ex mora, vel saltem contestatione debebit emptor soluere vsuras legitimas, seu consuetas; quãuis fructibus impares; propter præsumptum interesse venditoris: vt optime Wesenbecius *in paratit. D. de vsur. n. 9.* infliguntur enim *non propter lucrum petentium, sed moram non soluentium. l. 17. §. si pupillo. D. de vsur.* quemadmodum & Couuar. *l. 3. c. 4. var. res.* idē de eo quod interest docet, vt nec vsuris cōmensuretur, sed præsumptionem pro probatione recipi

Quæ legi non aduersentur.

Non necessario commensuratas fructibus.

Aut ei, quod interest in punitoriis ex re vera, sed præsumptione.

recipi rectè tradit Griuel. *decis.* 92. si accipiatur quoad vsuras punitorias. iniquum enim videtur venditorem re sua carere, & fructibus, & pretio; & grauari probatione quanti sua interfuerit: in bonæ fidei præsertim contractibus; qui fauorabiles sunt, odiosæ autem illæ vsuræ, quæ ex mutuo petuntur: quibus nec in foro ciuili fauor præsumpti interesse tribui debet *per d. Clem. vnic. de vsur.* monet tamen rectè Wesenbecius eos, in quibus ea legis præsumptio non habet comitem veritatem, conscientiam suam debere compellare, & cum illa statuere an aliquid, quantumúe capere possint.

Debet tamen accipiens suam conscientiã consulere.

Vt minus rectè quidem *DD. etiam ipse Couuar. var. resol. l. 3. c. 4.* æquitatẽ legis curabit *C. de act. empt.* christianam facere laborarint; id est ita illam legem accipere, vt ad fructuum quantitatem, atque mensuram vsuræ tantùm peti possint: quasi verò ea cura fuerit Diocletiano & Maximiano authoribus illius legis, christiano nomini & veritati infensissimis: qui etiam ætate antecesserunt Vlpianum authorem *d. l.* Iulianus *& l. 37. D. de vsur.* qui eapropter alioquin *in d. §. ex vendito* sententiam illorum Imperatorum explicare debuisset, vt fructus & vsuræ commensurarentur, non verò ad regionis morem statuerentur; vt in *d. l. 37.* cui etiam adstipulatur Papinianus *in d. l. 1. etiam dd. Imperatoribus posterior*, vt neque Iustinianus *in d. l. eos* inter multiplices & operosas distinctiones vsurarum quicquam de huiusmodi proportione proposuit. Quare rectè Lessius *de iust. l. 2. c. 21. d. 13. praeunte Nauarra* reiicit opinionem Couuaruuiæ, & rectè docet tam fructus omnino à tempore venditionis spectare ad emptorem, quàm vsuras ad proportionem fructuum non exigi. *certum est*, inquit, *leges* (curabit, & Iulianus) *loqui de vsuris pretij absolutè siue fructus sint magni, siue parui, ea autem vsura erant iure Cæsareo 6. in 100. vt patet, l. eos, C. de vsur. quod autem Couuar. ex Carolo Molinaeo docet leges illas loqui de vsuris compensatoriis fructuum, non videtur verum, &c.*

Nec huiusmodi proportionem spectarunt authores l. curabit.

Et verò *in d. l. curabit* ad casũ Decimæ minoris rescribunt Imperatores soluendas vsuras quas & perceptorũ fructuũ ratio, & minoris ætatis fauor, licet nulla mora intercesserit, generauit: connectunt Imp. causam fructuum, & fauorem ætatis; vt illa communis sit; hæc singularis minori: sic ratio respectum, causam, ius, legisúe mentem significat; *vt apud Spigel. in lexico. v. ratio*, non vero proportionem, nulla hic lege inductam; imò aduersus leges, quas citauimus: ob eamq; connexionem duarum causarum dicere oportet omninò legitimas, *in d. l. curabit* vsuras esse intelligendas; non proportionem fructuum: quia vtræque causæ vni casui implicantur, & sic eandem quantitatem debent inferre: atqui minoribus vsuræ debentur legitimæ, non ad ratam dumtaxat fructuum: *l. titia 87. §. vsuris. D. de leg. 2. l. cum vero. §. apparet. D. de fideic. lib.* de illis ergo Imperatores rescribunt Decimæ minori: nam ideo minorum priuilegium est, vt ex solo tempore inducatur mora: *l. in minorum. l. in quib. caus. in integ. rest.* quæ lex est eorundem Imperatorum, Diocletiani & Maximiani, atq; eapropter omninò conciliandа cum d. l. curabit: vbi *licet nulla*, inquit, *mora intercesserit*; in d. autẽ *l. in minorum* ex solo tempore moram fieri: vt scilicet *in d. l. curabit* tã ex perceptione fructuũ, quàm fauore minoris ætatis mora facta intelligatur, quamuis nulla alia intercesserit: quasi magis priuilegium moræ, quàm mora sit: *d. §. vsura.* vt iure vtrumque pro mora recipiatur; & iuris effectus inde sequatur; id est vsuræ infligantur propter moram non soluentium; *d. §. si pupillo*; consuetæ more regionis. *d. l. 1. l. 37.*

Sed legum taxam aut regionis morem.

Ad eundemque modum accipiendũ est, quod legibus præscriptum

Etiam in pecunia pupillari.

est, vt pecunia pupillaris à tutoribus mox in emptionem prædiorum collocetur, aut, si minus occasio vtilis se offerat, iuxta vsurarum modum fœnori detur. *l. tutores* 24. *C. de administ. tut. l. quoties in princ. D. eod.* quod examinat Couuar. *eod. lib. c.* 2. diducendum id non est aliò, quàm ad præscriptum legitimarum vsurarum; non verò vt earum legum iustitia ad momenta sacrorum canonum extendatur. nam veteres Imperatores vsuras sanè admiserunt, non tantùm ex mora punitorias; sed etiam ex stipulatu lucratorias. quin & ipse Iustinianus *d. l. eos* ob præsumptum interesse, & politiam. quamuis ipse alibi quatuor Conciliis œcumenicis, adeoque Niceno eum honorem exhiberi voluerit, quē quatuor euangeliis; & à Niceno tamen damnetur vsura *c. quoniā* 14. *q.* 4. quæ causa 14. *tota q.* 3. 4. 5. nec non tituli. *X. in* 6. *& Clem.* occupantur in vsuris damnandis: adeo quidem vt d. Clem. *vnic. de vsur.* excommunicationem iudici minetur qui vsuras adiudicat, qui statuta condit de vsuris soluendis, aut solutis non repetendis. illis vtique quæ ex solo mutuationis officio exiguntur, non quæ alio titulo licitæ sunt. *de quibus latè idem Couuar. eod. l. c.* 1. *& seqq.* & quidem summatim id traditur, vt lucratoriæ per canones sint prohibitæ; compensatoriæ licitæ; punitoriæ in foro externo toleratæ, tam ob præsumptum interesse, vt diximus, quàm moram non soluentium. quemadmodum per leges licet in commercando alterum decipere, & solum damnatur læsio vltra dimidium iusti pretij. *l.* 2. *C. de rescind. vendit.* aliis ad conscientiam commercantium reiectis. ne forum litibus repleatur. quæ politica tolerantia tamē in foro interiori vt venditorem emptoremúe non excusat quoad læsionem in pretio; ita neque quoad morsum vsurarum. & propterea Lessius *vbi supra* censet vsuras huiusmodi etiam per canones esse abolitas. sed id quidem accipio, quoad animæ iudicium, sed quoad forum iudiciale, habet praxis omnium tribunalium vt ex mora vel contestatione infligantur vsuræ consuetæ: nec ad illas respicere creditur d. Clem. *vnic. de vsur.* fauore quietis publicæ, & præsumpti communiter interesse, quemadmodum idem Lessius *ibid. n.* 102. etiam in foro externo tantùm recipit distinctionem interesse intrinsici vel extrinsici: in animæ autem iudicio vtrumque ait deberi ab emptore moroso. itaque vt hanc iniquitatem canones in foro externo non corrigunt, ita praxis vsuras punitorias in eodem infligi permittit. quod si enim admitti possit, vt sub quibusdam conditionibus admittit Lessius *d. l.* 2. *c.* 20. *d.* 15. *& Malder. de iust. tract.* 5. *c.* 3. *d.* 18. pœna conuentionalis, ad vitandā probationem eius quod interest apponi solita. §. *non solum. instit. de verb. oblig.* quamuis etiam non intersit; cur non admittetur ea legis, & Iudicis esse potestas, quæ sit priuatim paciscentium, vt morosum debitorem pœna vsurarum castigare possit? quare rectè Malder. *tract.* 5. *c.* 2. *d.* 15. illis legibus censet conscientiam non esse tutam, & generalem præsumptionē non saluare conscientiam venditoris, quando reuera ipse aut nullum, aut non tam magnum interesse prætendere potest. rectè quoad animam, quæ veritate dirigenda est, non præsumptione. quæ etsi probationis vicem habeat; tamen nec illa, nec etiam Iudicis sententia animę prodest. sed neuter agit de potestate legis, aut Iudicis moram punientis, idque quoad forum externum, quando vsuræ propter moram non soluentium infliguntur. *d.* §. *si pupillo.*

Canones præsumpto interesse non sunt contenti.

Nisi in punitoriis ex mora in foro externo tantùm nō in iudicio animæ.

Moræ hic accusat vtraq; pars litigantium alteram. & quidem dicitur exceptione allegata moram factam non videri *l.* 21. *D. de vsur.* & nuncupatim emptorem, si imminet euictio, ad totius vel residui pretij solutionem non compelli: minus ad vsuras *l.* 24. *C. de euict.* & rursum id cessa-

cessare si satis ei offeratur: *eadẽ lege.* Et in exceptione, inquit Paulus *l. 22. D. de vsur. si modò id ipsum non fraudandi causa simuletur*, & *l. 24. eum, qui iudicium accepit, non videri fecisse moram, vtique si iustè ad iudicium prouocauit.* erit ergo maximè verum, vt & moræ quæstio magis facti, quàm iuris sit; & ad examen iudicis reuocetur: *d. l. 32.* qui dispiciat an fraudulenta simulatio, an iusta exceptio sit.

Sed vtique qui prior de aduersario queritur, prior implere contractum debet:

——*sivis me flere, dolendum est Primùm ipsi tibi*; inquit Horatius: & petitor pretij exceptione rei non traditæ repellitur. *l. 25. D. de act. empt. latè Wesenbec. in paratit. D. de act. empt. n. 6. d. l. Iulian.* §. *offerri. l. ex his. C. de euict. l. cum proponas. C. de pact. l. quaro.* § *inter. C. locat. Leon. cons. 2. n. 4. c. 4. n. 14. Dec. cons. 119. n. 1. Crauett. cons. 151. Mohedan. decis. 1. de pact. aliàs decis. 218. l'Inglois in Decis. 50. Iust. dec. 15. q. 12. n. 5.* & quamuis, vt reorum est fugere, reus differendi etiam causa exceptiones proposuisse videatur; cùm tamen reuera illæ iustæ sint, si nec Actor prior facto ipso satisfecerit; non ex animo rei, sed ex causa statuendum videtur: neque enim fraudandi animo exceptio simulata tunc est; de qua agit Paulus *in d. l. 22.* sed iusta fuit. *vt in l. 24.*

Nec reo proderit, si aliquamdiu fuerit lis interrupta; vt vsuræ litis interruptæ non debeantur, nisi à resumptione instantiæ: Papon. *lib. 15. tit. 4. de dotib. a. 2. allegat Molin. & Lucium l. 8. tit. 1. ar. nu. & in addit. glos. in l. litigator. C. de fruct. & lit. exp.* quia iam hic vsuræ non debentur ex contestatione, cuius vis perire possit perempta instantia; sed ex mora: ex qua sola sine lite in bonæ fidei iudiciis debentur, vt sine illa, nec intentata quidem, exigantur: vt interruptio non obsit.

Interruptio litis an vsuras sistat.

Quid si litigantes sint cohæredes, & res vendita sit, hæreditaria? siquidem cùm res diuidi commodè non possunt, vt ædes, solet licitatione admissa alteri res, alteri pretium adiudicari. *l. item labeo.* §. *1. D. famil. ercis.* & vsus recepit vt ad licitandum etiam extranei admittantur, seu res publicè venum exponatur; &, siquidem extraneus emerit, mox actione ex empto pretium soluit: si cohæres; iudicio familiæ erciscundæ aut soluit, aut in quotam suam imputat. In hoc enim iudicium tam res veniunt, quàm præstationes: *l. 22.* §. *penult. D. eod.* commodi, incommodi, atque expensarum. *l. 18. cum seqq. eod.* eorumque sumptuum, quos cohæres fecit pro re hæreditaria, aut in negotia communia expendit: *l. 25.* §. *si vsu. l. 39. in princ. D. eod.* quamuis plures sint hæredes, & duo tantùm litigent. *l. 2.* §. *4. eod.* & quoniam iudicium hoc bonæ fidei est; *l. 9. C. eod.* § *actionum institut. de act.* etiam ex mora vsuræ præstantur. *d. l. mora.* §. *1. D. de vsur.* & cautiones de euictione, aliisque iuribus, ex bono & æquo inter ponuntur. *d. l. 25.* §. *fin. l. 47. D. famil. ercis.* ideoque hæres emptor rectè petit pretium in quotam suam imputari: &, si quid venditor aliunde ex hæreditate præceperit, peræquari, & ne quid maneat indiuisum. *l. 25.* §. *pen. D. fam. ercisc.*

Quid, si emtor idem & cohæres sit venditoris, pretiũ in portionẽ suam imputari & excensas vicissim in hæreditatẽ factas exigat?

CONSVLTATIO II.

De Maledicis.

QVamuis seuerus aliquis canon, cùm Ecclesiæ disciplina nondum esset luxata editus, clericum maledicum deponi iubeat, *c. clericus maled. dist. 46* tamen nemo hactenus audiuit eum vsu vigere, & tribunalium obseruantiâ. Præsertim cùm ne quidem Clemens III. *in c. 1. X. de maled.* clericum, qui Pontifici Romano, vt tali, maledixerat in officij depressionẽ, beneficij priuatione mulctari iusserit, sed tantùm ita excipi, vt exẽplo eius alij terreantur. Quin & exau-

Clericus maledicus corrigibilis non deponitur hodie.

exaudiendus esset textus in clerico, qui nullatenus corrigi se patitur. *ita Canis. in sum. iur. Can. lib. 3. tit. 22. vbi allegat gloss. & Panorm.* incorrigibilitas autẽ non captatoriè accipienda est, si quis in excessum aliquem relapsus fuerit; sed vt docet *c. 6. sess. 21. Concil Trid.* in iis qui turpiter viuunt, vt si præmoniti fuerint, si castigati fuerint, si coërciti fuerint, si nihilominus perseuerent: tunc iuxta canones contra eos procedi posset. pari modo de concubinarijs agit Conc. Trid. *s. 25. c. 14.* primò monitionem, deinde tertiæ partis fructuum, tertiò integrorum fructuum amissionem, & ab administratione suspensionẽ iniungit: denique si suspensi perseuerent, tamquam incorrigibiles beneficiis priuantur: in hac vero lite, neque de monitione præuia: neque de alia correctione constat, vt appellans incorrigibilis dici non possit.

Quis incorrigibilis.

Et in hac causa quædam iustus dolor excussit, qui excusat à dolo. Neque talia sunt, de qualibus agit *d. c. 1.* quin & prolata recensentur in ordine ad querelam, & appellationes; non secus quàm appellantes dicere solent, *perperam, iniquè, nulliter, contra ius & iustitiam* pronuntiatũ esse. Qualia non maledicta, sed vocabula artis esse intelliguntur; ob quæ nulla pœna, præsertim priuationis, aut depositionis imponi potest. temeraria tamen male dicendi, detrahendique petulantia, quin extra ordinem ex bono & æquo iudicis arbitrio corrigi, compescique possit, non dubitandum.

De Iniuriis.

CONSVLTATIO I.

De informante Principẽ de falso crimine.

1\. Animus si deest iniuria non cõmittitur.

EVm qui *nocentem infamauit, non esse bonum & æquum ob eam rem condemnari* ait *l. eum. D. de iniur.* quod peccata nocentium nota esse & oporteat, & expediat. & iterũ, *quod reip. veneranda causa secundum bonos mores fit, etiamsi ad contumeliam alicuius pertinet,* quia tamen non ea mente magistratus facit, vt iniuriam faciat, sed ad vindictam maiestatis publicè respiciat, actione iniuriarum non tenetur, *l. quod reip. D. ibid.* Vnde communiter in eam sententiam Doctores iuerunt, vt iniuriarum nõ teneatur, quem veritas conuicij excusat, dummodo reip. intersit vitium istud sciri. Vnde Honded. *cons.* 112. eum excusat, qui memoriale dedit Duci Vrbini, vt in eo nominatus inquireretur, & puniretur. quippe prauus animus requiritur ad iniuriam, qui non præsumitur: *Decius cons.* 34. *n.* 5. vti neque delictum: *l. merito. D. pro socio,* adeo quidem, vt qui se læsum iniuriâ putat, delinquendi iniuriandique animum probare teneatur: *l. illud. §. sane verb. cum enim iniuria ex affectu facientis consistat: l. iniuriarum vers. siquis quod decreto & §. idem Labeò verb. idem ergo erit probandum: D. de iniur. l. si quis graui. §. 1. D. ad Syllan.* vnde & traditum est passim in dubiis interpretationẽ faciendam, vt euitetur delictum; in actu licito iniuriandi animum abfuisse præsumi; quamuis coniecturã potius sumendam, quàm quæ delictum implicet; etiam causæ fatuæ, vt dolus abesse præsumatur: multo magis si ex antecedentibus aut cõsequentibus alia dicendi causa deprehendatur; maximè autem si diserta protestatio de non iniuriando adiecta sit. verba enim inuenta sunt vt dicentis animum declarent. *latè Alciat. l. 1. in princ. tract. de verb. signif.*

Quæ si ita sint, videri non potest peccatum esse à sacerdote aulico, qui Principem informauit quasi F. non sit iusta vxor E. qui aliam I. superstitem habeat: neque culpam contraxisse, quod requisitus à iudice, binas sententias ea super re latas exhibuerit, protestatus zelo Iustitiæ se id facere, eodem quo Iudex requirit, alioquin sibi nec feri nec meti: deinde vt sciat

Princeps

Princeps an isti F. inter heroinas aulicas locum vt vxoris E. dare, an denegare lubebit. quia vxoris gradum tribui pellici indecorum foret; adeoque venerandæ reip. causæ secundum bonos mores ne inducatur macula isthæc, quamuis ad maculatæ contumeliam id pertineat.

2. Sed secundum bonos mores. Sed enim verò hæc ita obtinent, si secundùm leges fiant: *l. vnic.* §. *sanè. C. de famos. libell.* si secundùm bonos mores fiant, vt ait *d. l. qui reip.* si non excedantur limites modestæ informationis, atque inculpatæ subministrationis instrumentorum, aut notitiæ à Iudice requisitæ: si certa vt certa, dubia vt dubia, præsumpta cum aduersis coniecturis simul proposita fuerint: alioquin ex boni viri officio factum non erit. peccata publicè nota esse expedit; sed liquida vt liquida, obscura vt obscura. si enim aliter res dicatur, quàm se habet; non taliter dicentem fides veri à calumnia excusat. vt loquitur *l. 5. si non conuitij. C. de iniur.*

3. Non conuitiādi causa, atq; vbi reip. non prodest. Iterum lex requirit, vt non conuitij causa dicatur. *d. l. si non conuitij.* alioquin homicidium sciri expedit, obiectū tamē illud nō aliter excusat ea lex, quā si anni lapsu iniuria præscripta sit. *qua de re latè Couuar. var. res. l. 1. c. 11. n. 6.* Denique infamationem nocentium lex tolerat, quia peccata nota esse expedit: si ergo iam antè nota erant, si ad Iudicem delata, cognitio desuper habita, ac sententia lata sit; iam cessat legis ratio, adeoque tolerantia. *vt sentit glos. ad leges Partitar. 7. tit. 9. l. 1.* neque enim malignitati ita indulgendum est, vt ansa detur turbandæ quietis publicæ, quàm leges tam caram habent; si gratis nullo fructu permittantur homines inuicem conuitiari, iurgari, à verbis ad verbera ac cædes transire, & præsertim in stupris, & adulteriis iacta conuitia, odio potius quàm fauore digna sunt, quando extranei, quorum non interest, conuitiantur. quapropter leges Romanæ patrem ac maritum ex suspicione, ac sine pœna accusare permittunt; denuntiare etiam suspecto ne cum vxore conuersetur, atq; aliàs iis, qui suam suorumq; iniuriam persequantur facilem accusationem faciunt: extraneis autem eā non permittunt, ne quidē cum inscriptione. *l. quamuis. C. ad leg. Iul. de adult.* & quamuis aliqui hanc legem ita interpretentur, vt extranei ad accusationem non admittantur, nisi in defectum propinquorum, sed tunc quidē quia adulterij crimē publicum est, & publici criminis accusatio popularis, seu cuilibet de populo permissa: quo argumento etsi plausibiliter credi posset id olim cōcessum fuisse: nunc tamen statuendum est, per eam legem non licere. quippe quæ hoc ipsum argumentum assumit, eoq; non obstante statuit extraneos ab adulterij accusatione excludendos; & bene: quia sæpe accusationes falsæ, accusatores improbi, fama, & rumores maligni, probationes dubiæ turbant bene constituta matrimonia, magno coniugum, prolium, consanguineorum, reip. incommodo. 4. Præsertim in adulterio, stupro, &c.

5. Et non notorio. In delictis sanè priuatis pars læsa, & cuius interest dumtaxat regulariter admittitur. Neapoli qui suā vel suorum iniuriā prosequitur, in Gallia per Ordinationes regias, nec hi nisi pro interesse ciuili: in Italia multis locis nec Iudex ex officio procedit ex stupris & adulteriis, nisi ad querelam parentum, nisi fortè delictum sit notorium, ac permanens. ac ita ferè in Concordatis Brabantiæ. §. *de crimine concubinatus, &* §. *adult.* & quamquam Concil. Trid. *de reformat. mat. s. 24. c. 8.* grauiter admodū insurgat in concubinarios solutos, & magis in vxoratos; loquitur tamen de iis, qui permanent in eo crimine, & sub finem paucis defungitur: *aliis*, inquit, *pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis in suo robore permanentibus.* quæ verba non tollunt Statuta, & Ordinationes de liquidis & notoriis tantùm publicè accusandis. & si cui legitimè, & secundum iura accusare permissum non erit, qua lege dicemus

concessum conuitiari, *pellicē* nominare, *impudicißimè, perfidißimè, flagitiosißimè ad consortium conuolare?*

Nam quamuis pellex sit, quæ aliā coniugem pellit, maritum pellicit, cum eo corpus miscet; *l.* 144. *D. de verb. signif.* & qui vxorem habet, secundā ducens, adulterium committit: *l. eū qui duas. C. de adult.* & oportet exspectare eum, donec primum matrimoniū declaretur inualidū: *c.* 1.2.3. *X. de sponsa duor.* tamē vocabula hæc narrationem valde exasperant, cōtra bonos mores adiiciuntur, adeò vt qui à Iudice requisitus rem edicere, iis verbis dicit; cōtra bonos mores peccet; pro excessu puniri possit: vt ex nomine pellicis iniuriæ pœnas admittit Gram. *conf.* 57. *n.* 7.

6. Neque vocabulo iniurioso.

Neque obiici oportet eum non debere pudere nominis, quem facti non pudet; quia facta multas sæpè habent excusationes, nome tale damnationem vitij continet, facta ad cognitionem deducuntur, nomen sententiam, & executionē prę se fert Filius aduersùs patrem de dolo agere non permittitur, sed in factum experiri, vt iuri neglecta non sint vocabula, quæ opinionem minuant.

Ac verò nec extra iniuriam est pellicem vocare, & super-inductam quæ viro nupsit, qui cū alia nuptias habuisse dicitur, ideo dumtaxat, quia prius matrimonium à Iudice nō est declaratum irritum: quia valde distant binas vxores habere, vel vnicā non seruato iuris ordine ductā: quia illud diuino præcepto *non mechaberis* aduersatur, hoc autem positiuum ius, & politicas regulas tantùm offendit. ideoq; hunc excessum illius nomine notare, iniuria est; præsertim priusquā decisum erit ecquodnam matrimonium prius, an posterius iustum fuerit: multò ergo magis postquam Iudex pro secundo matrimonio resoluerit, vel absolutè in petitorio; vel saltem, dum nondū vlterius liquet, in possessorio; declarando manere eos posse in possessione cōiugij: quam proinde nō iure turbat, quisquis exinde iis nominibus, aut

7. Pellicis super-inductę &c.

8. Præsertim re iam antè delatā, cognitā, decisā.

dicteriis eos notauerit, præsertim dum ad norma *l. diffamari. C. de ingen. man.* edicto in ius vocarunt omnes, qui aduersus matrimoniū istud quippiam haberent allegandum; qui cùm contumaciter non comparuerunt, sed quasi pro illis ex officio intercessit Promotor, isque succubuit; in eo nō comparentium causa damnata est, eorumque respectu sententia in rem abiit iudicatam. & procul dubio aduersus eius decisionē conuitiantes, quantisper decreta possessio ex petitorij decisione inuersa nō est, graui se iniuriarum obligatione obstringunt.

Hæc cùm ita sint, atque ex actis liqueat plus satis L. reū in his dictis & dicteriis, quà dicendo, quà scribendo, quà agendo grauiter excessisse; procul dubio Iudex E. & F. actores grauauit indicendo quasdā probationes super matrimonio; cuius possessorium iam ex re iudicata constat. importunæ enim hæ sunt in causa iniuriarū inter has partes agitata, cùm respectu rei iam res sit iudicata. Et quamquam, si causa matrimonialis ageretur, laudabilis esset in his Iudicis diligentia, etiam superflua; quia coniugū respectu sententia matrimonialis ob sacramenti indissolubilitatem, & ad peccati euitationem numquam transit in rem iudicatam; tamē in hac causa respectu rei, ea iniungendo, quæ pro E. ætate, fortunis, & legibus loci, vbi peragenda, sunt moraliter impossibilia, sine grauissimis periculis; procul dubio irreparabiliter grauauit. nā in iis, quæ capitis & fortunarum periculo subiecta sunt, non nisi ex summa necessitate fuerāt imponenda. nō reparabit quæ malè cesserint, illud dicere *nō putabā.* addo immensos sumptus fore in dissitis & periculosis locis, quos iudicialis taxa numquam exæquat. denique demonstrat sententia quo vergat Iudex, quasi veritate prioris matrimonij planius detecta, reus excusaretur ab iniuriis (ante subuersionem decretæ possessionis, & rei iudicatæ illius respectu) illa-

9. Contra iudicatum irreparabile, saltem perfectè ex facto.

illatis: nā si hoc intendit Iudex, maius grauamen est causam in has moras remittere, quàm iam sic definire. si nō intendit, tum quæ indixit, non sunt releuantia; & sic etiam grauauit; adeo saltem quod perfectè id reparari non poterit, ob dictos immensos sumptus omissis periculis.

10. Quo casu cessat Trid. vetans appellari ab interlocutoria.

Et quamquam Concil. Trid. *ʃ.* 24. c. 20. appellationes reiicit à grauamine reparabili per diffinitiuam, intelligendum tamen id videtur, vt cùm statutum id sit ad imitationem iuris ciuilis, ex eodem interpretationem accipiat, vt reparabile non censeatur, sicut nec iure ciuili, quod perfectè reparari non potest. *Gail lib.* 1. *obs.* 129. aut si quidē nec id placet, tamen Trid. d. loco recursum ad superiorem admittit, quando Iudex prioris instantiæ infra biennium causam non absoluit, vnde superflua hæc & non releuans diligentia post triennalem litis ductum iustam causam recursui ad superiorem præbet.

Cæterùm quoniā acta litis vtrimque admodum ingressa sunt causam matrimonialem; paucis excutiamus quid de ea statuendum sit. in se considerata perplexa admodum est propter contrarias confessiones, quarum simulatio nō tam neruosè probatur, quàm plausibiliter allegatur: itaque ea puncta ad illius elucidationem bene conferent, cùm matrimonialis causa ex professo tractabitur, sed in hac causa iniuriarum, si admittenda essent, ipsi reo imponenda erant: ex præscripto *l.* 5.

11. Iniurians veritatem criminis, & animum ab iniuria alienū probare debet.

C. de iniur. si non conuitij, inquit, *consilio te aliquid iniuriosum dixisse probare potes, fides veri à calumnia te defendet*: itaque ea lex duplici probatione reum onerat; 1. vt non conuitij consilio id se dixisse probet, quamuis apud Principem, *l.* 15. §. *si quis. D. de iniur.* quod iniuriosum sit: 2. vt fidem veri faciat, siue obiectum crimen probet. quid enim ineptius, quàm conuitiari, & dicere proba te nō esse talē? nam qui dicit, non qui negat probare tenetur. si accusasse sufficiat, quis innocens erit? itaque hæc puncta ipsi reo imponenda erāt, quo fidem veri faceret, quo à calumnia se defenderet. ergo id & aliud grauamen est: eoque maius, quod actor tam afflicta fortuna sit, vt neq; neruum litigiosi belli huius habeat, nec amicos, qui sub fide ei mutuentur. adeoque ex hypothesi obligatur ad impossibile. itaque quia reo nulla puncta imponuntur, atque actor nulla possit, nulla velit explere; videamus causæ statum, vt nunc se habet. Attulit nunc reus acta priorum instantiarum, iis firmaturus sententias antè exhibitas: sed tantùm ab eo abest, quin ideo magis eas infirmauerit. nam ex his actis præterquam quòd omninò sint mutila constat D. Appellantem seclusum à probandis iis fuisse, per quæ matrimonium I. oppugnabat: imprimis quòd illa G. maritum adhuc in viuis haberet, cuius rei hic receptum est testimonium vnius testis, qui multis pòst annis viuum eum adhuc viderit, & extractum ex Registro Financiarum, vbi is cōparuisse annotatus est. Illa autem I. in alio iudicio fassa est se ante septennium tunc lapsum ei nupsisse: E. in iudicio coram Officiali C. fassus est se duxisse I. & coram Officiali T. se passim habitum pro marito I. & hoc satis probatur, in se consideratum, sed confessionem ex composito factam epistola I. ad sacerdotem L. testimoniū filiæ E. variatio quod die 6. mensis post meridiem, & altera quod 7. mane, atque sub alternatiuis annis 1587. 1588. 1590. aliaque suspectam quidem faciunt, sed ex toto non prosternunt, attentis omnibus aliis probationibus: sed & matrimonium E. & F. consideratum separatim sufficienter probatur per testes in eam rem auditos, iuncta nunc possessione 24. annorum. Sed, inquis, iusta ea non est possessio, nec à iure fouenda, vt res furtiua tempore non purgatur, sic neque possessio iusta est illius, qui coniugem habet, & aliam superinducit

ducit sine præuio ecclesiæ iudicio: sed hanc obiectionem patitur etiam matrimonium E. & F. nam & hæc sine simili ecclesiæ iudicio coniungi non poterat, nisi G. docuisset præmortuum, alioquin & ei sui furtum faciebat: sed & hæc reiicit res pridem iudicata per d. Officialem T. quæ coniugij possessionem E. & F. vt iustam tuetur.

Et verò E. & F. furtiui non sunt amores, sed ab ecclesia probatum matrimonium, solemnizatum à D. R. N. sacerdote, parochi & Ordinarij vicem ex commissione Apostolica obeunte, cuius præsentia, cognitio, & decretum purgauit, quidquid obiicitur.

Si quidem allegatur ante illud E. & F. coniugium, is de causa cognouisse, ei comperta vita G. quem I. fassa erat priorem sibi fuisse maritum, eoque aliàs probato declarasse inter E. & F. nullum fuisse matrimonium: adeoque E. & F. solutos in facie ecclesiæ coniunxit. At, inquis, scriptis mandari hæc oportuisse, alioquin pro Iudicis processu non præsumi: *c. quoniam contra. X. de prob.*, rectè, vbi ecclesia politiam & iurisdictionem externam libetam habet; at vbi eius interdictio capite sancita est, non id erit dicendum, sed generatim manendum in earum legum, quas glos. *ad d. c. quoniam.* citat resolutione, vt pro Iudice, & ab eo gestis præsumatur.

Quod hic eò magis obtinere debet quod idem d. R. N. ab E. Romam missus, facta Pontifici rerum ab eo actarum relatione, earundem confirmationem, adeoque coniugij approbationem obtinuerit: & ab eo itinere redux pauco pòst tempore martyrio affectus sit; eoque res ita nuper à se gestas confirmarit: alioquin sic moriturus reprobare eas, E. & F. monere debuisset, ne in adulterio perseuerarent, alioquin tamquam correus ipse, & author mortuus esset. quæ sanè præsumptio tanta est, vt nullum scrupulum mouere debeat circa hoc coniugium, donec plenissimè contraria veritas probaretur. Itaque in concursu, & disceptatione matrimoniũ G. I. E. F. meritò Officialis T. prætulit, firmauitque possessionem eius, quod martyr ille authorauit, & sanguine sigiliauit; potius quàm alterum, quod sacerdos quidem orthodoxus initiasse dicitur; sed eius examen, & vires secuta apostasia suspectas reddidit.

Præterquã quod & illud non caret consideratione, quod E. per interpositam nequitiæ personam, per hostes suos effractis scriniis spoliatus sit omnibus munimentis, & chartis suis: quod vt probatum est; iurato illi credendum erit, etiam chartas d. *R. N.* rerum à se gestarũ testatrices, & literas Apostolicas approbatorias subreptas esse. probato enim spolio, iuranti creditur quoad res spolio ablatas. *c. vlt. X. de his quæ vis metus. caus. in verb. postquam de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius constiterit iuramentum.*

CONSVLTATIO II.

An iniuriarum nomine teneatur sacerdos à defuncto asserens se iussum, quicquam famosum reuelans.

Controuersiã propositam discutit Lapus *alleg. 47. vt eum secutus citat Boër. decis.* 299. *n.* 8. aliique docent sacerdotem nulla pœna teneri, qui à defuncto iussus aliqua reuelauit. Non tenetur.

Idemque Lapus *alleg.* 94. (vbi casus noster est in terminis etiam iussi ex confessione sacramentali sacerdotis mulieris adulterium viro reuelantis & Episcopi punire volentis) & pro sacerdote resoluit; sic vt mandatum habuisse credatur. Eum sequitur Menoch. *lib. 6. præs.* 95. *n.* 12. 13. *vbi & citat Felin. Ripam. Marsil. Cottam, Mascard.* nisi quod hunc reprehendat, quod sola sacerdotis assertione non sit contentus; Quin assertioni mandati eius creditur.

sed

sed iuramentum exigat: *& idem Menoch. l. 1. præs. q. 58. n. 15.* hoc autem ait, an habuerit in mandatis satis probatur, ex coniecturis & præsumptionibus, ductis à bonitate vitæ, sacerdotis, & his similibus. *ita egregiè scripsit Lapus d. alleg. 94. n. 3. 4.*

Præsertim ex coniecturis coniunctis.

Vt qui mandato Superioris quid facit.

Atque hæc obtinent non tantùm quia testis deponens ex testimonio non obligatur, præsertim non vltroneus, sed coactus; quia mandatum Superioris excusat: quomodo miles cùm obediens potestati, sub qua legitimè constitutus est, hominem occidit, nulla ciuitatis suæ lege reus est homicidij; imò nisi fecerit, reus est imperij deserti, atq; contempti: *c. miles cum 3. seq. 23. q. 5.* & qui Episcopo iubente clericum capit: *c. si clericos de sent. excomm. in 6.* qui iubente Prætore album corrumpit: *l. 6. §. dili. D. de iur. omn. iud.* nullam in pœnam incidit: & generaliter qui iussu Iudicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere: *l. non videntur; §. qui iussu. D. & c. quod quis in 6. de Reg. iur.* & vtrobique ratio additur; *cùm habeat parere necesse.* vnde & è contrario *non potest dolo carere qui imperio magistratus non paruit. l. non potest. D. eod.*

Iussus, coactus.

Itaque consequenter testis cuius munus publicũ est, & necessarium, ex testimonio non tenetur, maximè quod iussus & coactus dixit. vt in actis satis est probatum in negocio controuerso accidisse, & reum deposuisse ex iussu sui Episcopi, qui in diœcesi sua Iudex est: *c. 1. X. de offic. ord. c. cum Episcopus eod. in 6.* cùm iuris necessitas eum excuset. *Wames. cons. 464. n. 3. iur. can.*

Et ideo rectè Barth. *in l. iniuriarum. §. 1. D. de iniur.* docet non cadere in actionem iniuriarum, quod iussu Iudicis factum est; nam is iussus ab omni pœna excusat. *Zas. in l. si quis. cum l. seq. D. de iurisd. omn. iud. n. 32.*

Sed & ideo quod actor hic reum conuenit, & ex reuelatione per eum facta tres cõclusiones sumpsit, prout in lite, quasi iniuriam ei reus irrogasset, & quidem atrocissimam ex causa & personis.

Nam ad probandum medium ex quo actor concludit, duo necessaria forent.

Nisi probetur dolus, & iniuriandi animus.

1. Dolus malus: ita vbiq; edictum Pretoris. *D. de iniur.* (qui & in omni delicto requiritur) & animus conuitiandi, seu infamandi: *l. 3. D. de iniur. in verb. iniuria ex affectu facientis consistit, & quæ ibi traduntur, & alibi passim.*

2. Vt falsum dixerit: *l. eum qui nocentem. D. l. si non conuitij. C. de iniur.* neutrum autem hic actor probauit, aut probare obtulit, sed nec specificè in facto posuit. Ad actorem autem id spectat. nam qui dolo dicit factum aliquid, licet in exceptione, docere dolũ admissum debet: *l. quoties. §. qui. D. de prob.* & quidem indiciis perspicuis, & probationibus manifestis. *l. dolum. C. de dol. & ibi glos. Masc. concl. 902. n. 4. 8. 11. 12. 13.*

Nec sufficit rem narratam falsam dici, & esse.

Quod enim attinet ad falsitatem; inducit quidẽ actor rationes, & munimenta, quibus persuadere contendit vxorem suam non esse ex illegitimo congressu natam; sed nec rationes, nec attestationes profert, quibus contendit defunctam non mãdasse. aliud enim est dicere rem veram non esse, aliud à defuncta dictam non esse.

Vt igitur actor reum conuincat de falso, defunctamque ei non dixisse, quod dictũ sibi reuelauit; oportet vt probet actor, non coram aliis, non soli locutam, nec quidem sub extrema fuisse reum solum apud illam; sicut negatiua loco & tempore circumscripta probari debet, quando in ea actionem suam quis fundat: sed neque hæc sic ponit actor.

Quasi vero sufficiat Actori dicere hæc à reo dicta esse, & quidem falso, nisi reus veritatem probauerit; & quidem in causa criminali, vbi & criminaliter ad priuationem pastoratus, atque aliàs concluditur.

Actoris enim est probare falsitatem, quando in ea actionem fundat: *d. l. qui dolo. l. 2. D. de probat. Farin. de*

de testib. l. 3. tit. 7. q. 77. n. 103. vbi plurimos allegat. & quidem maximè in criminalibus. quid enim absurdius dici posset, si quilibet testis ob testimonium in ius rapi posset, & contra eum iniuriarum agi, sinon aliis testibus dictũ suumprobasset?

Nec veritatis alia probatio reuelanti incũbit, vt nec testi cuilibet.

Dolus etiam malus, & animus conuitiandi ab actore probandus est: *d. l. quoties. §. qui dolo.* neque enim præsumitur animus iniuriandi: *Roland. à. Valle cons. 11. n. 45.* vt semper præsumptio accipienda est delicti exclusiua: *Alciat. de præs. reg. 3. p. 1. n. 1.* ideoque quod in bonum & malum capi posset, semper in meliorem partem interpretandum est: *Alciat. ibid. latè.* si tamen non ex ipsius rei gestæ forma liqueat. quo quidem casu loquitur lex *si non conuitij, & quæ ibi à glossa allegantur. C. de iniur.* nam constat ibi ex re gesta iniuriam dictam in rixa, vel percussione dictam *l. 1. C. ad leg. Corn. de sicar.* aut cùm committitur aliquid, quod simpliciter est prohibitum. *vt dicit gloss. in d. l. dolum. C. de dol. & constat ex c. 1. X. de præs.* quia omne malè factum, prauè præsumitur actum.

Et dolus ab allegante probandus est; nisi ex re gesta liqueat.

Atqui actor in hac causa ne quidem in facto posuit reum in vulgus hæc sparsisse; sermones in circulis habuisse, seu apud alios quàm oporteat; quod valde considerat Menoch: *d. præs. 95. in fin.* per obscuras tantùm nubes deducere vult indicasse vitrico actoris, & sororibus (nullibi de aliis mentio) præter Decanum, coram quo facta est reuelatio, & à quo missa ad Episcopum; & clausa quidem (vt ponit reus, & si punctum in eo versaretur, super eo admittendus esset ad probandũ) vt solent commissi ad aliquos testes audiendos, & *iuxta Statuta Cur. eccles. Prouinc. Mechl.* tenentur mittere testimonia ad committentem, & clausa quidem.

Vt in cœtu, & circulis reuelando.

Ad iniuriam sanè contumeliæ causa requiritur. *l. 1. D. de iniur.* & ad conuitium cœtus, & clamor quasi conuocium: *l. item 15. D. eod. §. ex his.* sed & officij causa contumeliæ præsumptionem excludit: *d. l. 15. §. neque.* sic & professio Astrologum excusat, qui aliquem furem dixerit; quamuis falsò: *d. l. 15. §. astrologus.* quanto magis sacerdos, parochus, per multos annos innocenter viuens parochianæ suæ extrema mandata, etsi dura, dum falsa non probantur, executus, extra noxam censendus est? is *qui iure publico vtitur*, inquit Vlpian. *in l. 13. D. eod. non videtur iniuria faciendæ causâ hoc agere:* iuris enim executio non habet iniuriam: & quæ iure magistratus fiunt ad iniuriarum actionem non pertinent. inde & natum vt pro Iudice, pro eius sententia, pro gestis ab eo præsumatur, donec iniquitas probetur. suo sanè modo parochus sacerdos iudex est, pro eoque adeo, eiusque gestis, ac dictis præsumendum est: præsertim circa secreta conscientiarum, ad quarum exonerationem moribundi solent arcana sua ei fidere, deponere, mandare, quæ ipsi pandere noluerunt, cùm nondum mortalem verecundiam exuerunt. muneris ratio iniquam præsumptionem auertit à Iudice, qui in carcerẽ duci iusserit: *d. l. 13. vers. si quis.* qui seruum, honorem, & ornamenta Iudicis attentantem, loris ruperit: *l. 15. §. adiicitur.* qui lectos in via consciderit: *l. lectos de per. & com. rei vend.* qui aduersùs imperio resistentem violentius quid fecerit: *l. 29. §. fin. D. ad leg. Aquil.* qui mensuras fregerit: *l. item quæritur. §. si mensuras. D. locati.* aliaq; sunt exempla in iure nostro sexcenta, vbi ratio muneris iniquam præsumptionem, quam alioquin res gesta ingereret, excludit. officium testis publicum, vt diximus, & ipsum tutatur, quę & parochum sacerdotẽ commissa à morientibus reuelantem extra cogitationem iniuriæ cõstituunt, ex similitudine rationis; saltem donec accusator improbitatis eũ conuicerit. *arg. l. 3. D. quod metus.*

Quando iniuriandi animus præsumatur.

Excusat causa officij, professionis.

Et pro Iudice, & qui officio suo fungitur, præsumitur.

Tametsi res sit durior.

Adeoque & pro parocho.

Nunc igitur posito etiam quod vitrico insuper, & filiabus actoris soro-

Quamuis etiam intereſſe habentibus reuelaſſet.

ſororibus intereſſe habentibus, reus reuelaſſet commiſſa, non deprehenderetur dolus, aut animus conuiciandi; vti nec teſtis ſpontaneus ideo in dolo eſſe, & maligno animo, vel iniuriarum teneri cenſetur. id tantùm ſpontanea ſui oblatio facit, vt minoris fiat teſtimonium; ſicut & teſtimonium ſingulare vnius, quod etſi nihili fieret, non tamen continuò falſum eſſet; ſed pro teſte præſumitur ſemper, & alleganti contrarium incumbit probatio. *Farinac. vbi ſupra & ab eo citati.*

Quamuis reuelatio rem reuelatam nõ probet, ſed ea aliunde cõſtare debeat.

Neque contra hæc facere poteſt *conſ.* 62. Egberti Leonini etenim diſputat Leoninus tantùm, an parocho tribuenda ſit fides plena, quoad dictum à ſe; quod aſſeruit Lapus *allegat.* 94. *Bero. q.* 12. aliique; & ibi in iudicando magiſtratus Antuerpienſis ſecutus fuerat; negat ipſe; ſcilicet vt ex eius relatu alius condemnari queat; ſed non dicit ne quidem parocho quoad ſe credi, vt extra cauſam, actionemque iniuriæ conſtituatur, quod diximus ſupra, niſi actor & falſum eſſe contra probauerit mandatum, & animum doloſum, quod hîc quæritur. Sic enim ipſemet Leoninus ait in hypotheſi ſua non agi ad excuſationem ſolius ſacerdotis, in qua loquantur alij ſcriptores; ſed de mandato & commiſſione famoſæ reſtitutionis, faciendæ in maxima quantitate, & in præiudicium alterius, quàm ipſius ſacerdotis; *ita,* inquit, ***vt ipſa facti qualitas, & terminorum diuerſitas prædictam deciſionem remoueat.*** præterquã quod qualitas parochi ex actis ibi deprehenſa, ſibi contrarij in binis iuratis teſtimoniis, cum pluribus aliis vitiis latè à Leonino deſcriptis, à §. ***nam licet ab iis.*** reſponſum Leonini à præſenti controuerſia longè ſeponat. vbi & ***in*** §. ***quibus accedit***, refert Leoninus in actis iſtis probatam fuiſſe falſitatem mandati defunctæ per modum, quem ſupra nos exegimus.

Itaque cùm nihil omnium, quæ in lite latè diſſeruntur, theſim noſtram (quod ſcilicet ſacerdos iuſſus à defuncto quippiam reuelare, non teneatur iniuriarum) mutet, neque aliæ circumſtantiæ allegatæ ſint, quæ dolum, conuiciandi animum, vel falſitatem arguant; imò multa pro reo allata, veriſimilem faciunt eius reuelationem; nam præexiſtens fama etiam iuuat, quæ alias liberat à doli ſuſpicione: *l. miles.* §. ***mulier. D. de adult.*** ſacerdos ſit, paſtor ſit, numquam actoris inimicus fuerit, bonæ & innocentis vitæ per annos plurimos, non niſi iuſſus dixerit, non niſi vitrico & filiabus dixiſſe arguatur; (non lubricæ linguæ petulantia, in cœtu, ſed) & quibus ipſis etiam durum fuerit vxorium, & maternum dedecus audire, & per illius allegandam infamiam debere ius ſuum proſequi: nihil in reo arguitur, quod à reſolutione prædictę theſeos abducat, & quin ideo pro eius abſolutione pronuncietur.

CONSVLTATIO III.

In iniuriis verbalibus palinodia, an & quando ſufficiat? aut illæ excuſentur ob iracundiam, &c.

GReta dixit matrem Nicolai multos iam annos in ignibus poſt mortẽ purgari, ob commiſſum in vita furtum, ideoque eius domum per lemures inquietã reddi. Nicolaus dum Gretæ maritum monet, vt vxorem compeſcat, improuiſa ea mox aſtitit: cui ille; apage hinc ſaga; hinc iurgia: vocat Greta Nicolaum in ius: hic ſubitum motum, calorem iracundiæ, iuſtũ dolorem accuſat, negat adfuiſſe animi iudicium, vel iniuriandi animum, ratum eſſe nolle, quod dictum eſt: eoque modo palinodiam offerre: illa ſolemnem reuocationem, & probri æſtimationem exigit; negat ille plus deberi: inter conteſtandum etiam eò res deuenit, ſub proteſtatione de non iniuriando, vt

 Nico-

Nicolaus alleget veritatem obiecti criminis, cuius notitia reipub. expediat, ab iniuria excusare: *iuxta l. si non conuitij. C. de iniur.* quamquam Couuar. *lib. 1. variar. c. 11. n. 6.* neget omninò culpâ vacare, si iniuriandi animus adsit, tametsi Fachin. *& ab eo citati controuers. lib. 9. c. 10.* in diuersas sententias iuerint. Sed hic articulus in hac causa cessat, quod veritas huius criminis probata non sit, sed tantùm quædam, quæ vulgarem credulitatem excusant: restat tantùm quærendum an iniuria excusationem habeat ob circumstantias; & si non habeat, an sufficiat oblata declaratio? fauet l. *illud. D. de iniur. l. diuus. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. qui cum maior. §. si libert. D. de bonis libert. ignoscendum est*, inquit, *ei, si vlcisci se voluit prouocatus*, *Gail. obs. lib. 2. obs.* 100. & inconsultus calor calumniæ vitio caret. *c. si quem. §. notandum in fin. 2. q. 3. l. 1. § arietes. D. si quadrupes paup. fecis. dic. Mainer. ad l. quicquid de reg. iur. Caualcan. lib. 1. de delictis. decis. 16.* sed obstat, quod prouocatio ad iram, & conuitiũ non sit eiusdem generis iniuria, cum ea qua Greta saga appellata est, ideoque non tollatur actio, sed vtrimque exsurgat diuersa: *Mynsing. cent. 5. obs. 17.* sed id non valde obstat, quia naturaliter, quod Greta dixit, sciri non potest: ergo vel iniuriosum valde mendaciũ dicit, vel sancta, aut saga est, adeoque reducuntur hæc ad idem genus.

Perseuerantiam in iis, quæ dicta sunt, requirit glos. *in d. l. si non conuitij, & expreßius in l. quicquid calore 48. D. de reg. iur. Gail. vbi supra n. 2. Ferrar. ad d. l. quicquid:* Annæus Rober. *rer. iud. lib. 4. c. 12.* palinodia siue oblata declaratione, qua reus conuitium dictum esse nolit, iniuriã extingui, atq; ita iudicatum ait. arresta etiam duo refert Papon, *de iniu. verbal. arr. 15. 16.* fauet *l. 1. C. de crimine stellionatus in verb. securitati tua consulere poteris, si oblato omnibus debito.* offertur hic palinodia; & generatim euitat condemnationẽ, qui debitum ante sententiam offert. contra Imbert. *inst. forens. lib. 1. c. 3. in glos. verb. restitutio, litera, D.* sed expensas litis atque probri æstimationem offerri debere, atque ita iudicatum asserit, quasi nõ integrum debitũ offeratur per solã reuocationẽ: Mainer. *ad d. l. quicquid.* nõ absolui, sed leuius puniri reuocantem: Clar. *§. fin. §. iniuria. n. 16. Aufrer. decis. 409. Magon. in decis. Lucen. decis. 100. n. 36. 37. Baiard. ad Clarum §. iniuria. n. 60.* verum Faber *in d. l. si non conuitij*, in iis quæ sine detrimento partis reuocari possunt, reuocatione crimẽ elui, vt in repudio misso, secus in aliis, & bene: quare si omne damnũ palinodia sola reuocari possit, cessat probri æstimatio: si non potest; non cessat. si quem mox ab illata iniuria pœnitet, & ita reuocationẽ offert, cessat actio: si contumax perstitit, & expensas fecit actor, antequã reus ad reuocationem offerendam descenderit, debebuntur expensæ, & offerri illæ etiam debebunt, vt absoluatur reus. in integrum enim omnia restitui debent, vt in nullo damno per iniuriam dato hæreat iniuriam passus. nec aliter intelligi potest, vel dictum non esse, qui non omnia quæ potest aufert simul irrogata. Quare hæc quæstio in iniuriis realibus locum nõ habet, quia dolor pulsati verbis non aufertur, sed æstimatione.

De excess. Prælat.

CONSVLTATIO I.

Dignitati tenui curam animarum habenti, an poßit vniri prabenda collegiata?

QVoniam Concil. *Trident: s. 21. c. 5.* permittit beneficiis curam animarum habentibus per aliorum beneficiorum simplicium vnionem de competentiori dote prouideri, supposito quòd dignitas, de qua agitur, habeat curam

tam animarũ annexam, consequenter si per præbendam tenuem vnitam competentia arbitrio Ordinarij nondum sit facta congrua, videtur posse vniri altera, disiuncta tamen prius tenuiori. cuius seiunctionis æquè iusta ratio est, vt, dato ei altero possessore, ecclesia suorũ ministrorum numero minus fraudetur: supposito iterum quod altera præbenda nulla cura, aut alia qualitate sit affecta, quæ eam eximat à numero simpliciũ beneficiorum. Et quamquam hæc ab Ordinario fieri possint authoritate *c. sicut vnire. X. de excess. Prælat.* ex causa *d. c.* 5. *s.* 21. *Trid.* probata; nihilominus securius foret ab ipsa Sede Apostolica impetrare: ne quis forsan aduersarius iure deuoluto, seu aliàs Romæ impetret. quoniam hodie Trid. *s.* 25. *c.* 13. tenui Episcopatui nõ permittit prouideri per vnionem dignitatum, canonicatuum, & præbendarum; vnde non videtur magis id recipiendum in alia dignitate: & *s.* 24. *c.* 15. permittitur Episcopis prouidere tenuibus præbendis, per simpliciũ beneficiorũ vnionem: vbi pro numero distinguitur inter præbendas & beneficia simplicia. Ita tamen idẽ *c.* 15. permittit suppressionem aliquarum præbendarum, vt aliis prouideatur; sic vt dignitati ecclesiæ dotatio valeat respondere; & sustinendo decenti gradui pro locorum & personarum qualitate sufficere. & *d. c.* 5. *s.* 21. curatorum & non curatorum vnionem permittit pro subleuanda paupertate curati: & *s.* 25. *c.* 13. in omnibus parochialibus indistinctè vniones beneficiorum permittit ex eadem causa; dummodo non regularium: quæ exceptio in reliquis firmare regulam videtur: & *d. c. sicut vnire* facultatẽ vnionum multo generaliorem facit: vt *d. c.* 13. *s.* 25. in Episcopis loquens extra suũ casum videri possit non extendendum contra alios claros textus; nihilominus quia causa prohibitionis non videtur diuersa in vtroque casu vnionis pro subleuanda paupertate episcopatus & alterius dignitatis, rem totã numeriq; imminutionẽ securiorem faciet accessio authoritatis Apostol.

CONSVLTATIO II.

Vnio monastici hospitalis Seminario facta irrita est.

IN pago de P. olim fuit hospitale aduenis, & peregrinis constructum: quod simul cœnobiũ erat monialium, vt in vicinis passim ciuitatibus. Exusto deinde quodam altero monasterio Ordinis exempti S. Augustini regularium, moniales huius translatæ sunt ad illud prius, & deinceps gubernatæ à Cõfessoribus eiusdem Ordinis canonicorum regularium; superuenientibus turbis totum hospitale seu cœnobium, excepto templo, solo æquatum est; moniales omnes fugatæ: Ordinarius loci multis pòst annis residuis monialibus curauit prouideri, & fortè de earum consensu, quod nescitur, non vocatis aliis quorũ interest, superioribus videlicet Can. reg. S. Augustin. vel Domino loci, aut populo (qui magnum patiuntur præiudicium, cùm nunc in eorum humeros incumbat onus aduenarum, & peregrinorum pauperum) seminario suo incorporauit. vnde extincto conuentu cultùs diuinus horarũ canonicarum, atque alius omnis regularis ibi sublatus est, & hospitalitas imminuta.

Quæritur

An huiusmodi incorporatio subsistere, & effectum sortiri deinceps debeat?

Episcopum regularia etiã loca vnire posse, decisum habemus à Celest. III. *in c. sicut. X. de exces. præl.* Clemen. V. *in Clem.* 1. §. *adhuc de statu monach.* Et valde fauet causæ Ordinarij Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 18. permittens beneficia simplicia, cuiuscumq; qualitatis vel dignitatis fuerint, per Ordinarios seminario incorporari. nihilominus statuendum est prædictã vnionem non subsistere pluribus ex causis.

 Pri-

Vniones irritæ factæ non vocatis vocandis.

Primùm defectu formæ; vtpote factam non vocatis vocandis. vnde dicit Rebuffus *in prax. benef. de vnion. gloss.* 9. vnio facta non vocatis vocandis, & sine causæ cognitione est ipso iure nulla. vt in Reg. *Cancel. de vnion.* quia actus omissa forma conceptus non valet. *cap. cum dilecta de rescriptis. l. cum hi. §. si prætor. D. de transact.* vnde etiam Concilium Tridentinum de eiusmodi vnionibus *sess. 7. c. 6.* ita statuit; *quæ deinceps ad cuiusuis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis coram loci Ordinario, vocatis quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit; per surreptionem obtenta præsumantur: ac propterea, nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omninò careant.*

Exemptorũ ab Ordinariis, nisi de omnium consensu.

Secundo defectu potestatis in vniente. quippe cum qualiscumque fuerit olim status cœnobij, tamen post translationem alterius monasterij exempti, quod retenta regula, habitu, Confessore, & superioribus suis eo concessit, statum immutauit, & exemptum reddidit: exempta autem Episcopus vnire non potest: vtpote extra iurisdictionem suam posita: nisi forte de omnium consensu, qui in eis ius habent. *Zabarel. in d. §. adhac n. 2.* vnde (quamuis nimis generaliter) Azorius *instit. moral. p. 2. lib. 6. c. 28. q. 18.* respondet hodie ad Episcopum non spectare monasteria vnire.

Et monasteriorum per Reg. 12. Canc. & Trid.

Insuper Reg. *Cancel.* 12. reuocatoria vnionum omnibus vnionibus aduersatur, quæ non fiunt authoritate Concilij Tridentini quod & monasteriorum nec Reg. 12. *Cancell.* vniones incorporationes aut suppressiones Ordinariis nullibi cõcedit, & in grauibus etiam causis prohibet, *s. 24. c. 13. §. interim & seq.* neque monasteria comprehenduntur sub beneficiis simplicibus, quæ Concilium permittit vniri seminario, vt mox dicetur.

Quod si consideremus antiquum istius loci statum, occurrit Clementina *quia contingit. de relig. domib.* quæ soli Papæ reseruat hospitalium immutationem.

Et hospitalium.

Quæ eo magis in hoc casu obtinet, quod Dominus loci & populus non consenserint in vnionem, ex qua in illos tantùm præiudicium emersit, vt supra dictum. numquam autem ea ius sustinet, ex quibus aliis præiudicium paratur. *Instit. de his qui sui. in verb. nec cuiquam hominum ius suum detrahi, & quæ ibi, & passim scribuntur.*

Denique defectus causæ huic incorporationi aduersatur. quamuis enim ea in re summum fauorem obtineant seminaria; non tamen eum, vt beneficia alia, quàm simplicia, incorporentur. qualis non est prioratus, habens conuentum regularium, & proprium parochum, seu patrem confessorem, & hospitale; quod vel solum extra regulas beneficiorum simplicium casum ponit.

Præter quæ omnia etiam Concilium Trid. in ijs beneficijs, quæ vniri permittit, præscribit; vt sine cultus diuini præiudicio applicatio ea fiat. & ita generaliter omnis vnio, annexio, & incorporatio fieri intelligitur, nec aliter potest; quàm vt cultus diuinus per eam non imminuatur; sed solitus ministrantium numerus retineatur, & consueta onera supportentur. quæ clausula & conuentum hic, & totam hospitalitatem præseruat, vt in contrarium nec Ordinarius possit, nec Papa soleat disponere.

Præsertim considerato Concilio Trident. *s. 7. c. vlt. & s. 25. c. 8.* vbi in hospitalibus ad peregrinorum, senum, infirmorum, pauperumúe vsum præcipuè institutis præcipit omninò, vt impositũ illis onus, officiumque administretur. ac demum ita addit: Quod si hospitalia ad certum peregrinorum aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco vbi sunt dicta hospi-

hoſpitalia ſimiles perſonæ aut perpaucæ reperiantur; mandat adhuc vt fructus illorũ in alium piũ vſum, qui eorũ inſtitutioni proximior ſit, ac pro loco & tempore vtilior, conuertantur. Nihil autem cum hoſpitali, aut regulari obſeruantia commune habet inſtitutum Seminarij, minus rectè ergo in eius vſum hæc conuerſa.

Quod igitur ad obiecta ſpectat, procedunt ea iure antiquo, & cùm exemptiones nondum inualuiſſent. aut etiam hodie in non exemptis inter ſe non cum aliis ſecularibus, aut nõ regularibus coniungendis: Concilium autem Trident. in beneficiis dumtaxat ſimplicibus.

Itaque reſoluendum eſt, incorporationẽ & applicationem, de qua quæritur, non ſubſiſtere, & effectu ſuo carere debere. Cui concluſioni adſtipulatur deciſio *Cardin. Concil. Trid. Interp. quam refert Zerola in prax. p. 2. v. tranſlatio. his verb. tranſlatio monaſterij monialium, cui imminet ſcandalum, eſt facienda ad aliud monaſterium eiuſdem ordinis, nec reditus monaſterij tranſlati ſunt applicandi Seminario, ſed vniendi monaſterio, in quod tranſlatum fuit; licet aliunde non poſſit prouideri d. Seminario. ſac. Congreg. decl. 106. in meis.* hactenus ille.

CONSVLTATIO III.

Monaſterio incorporato onera ex regula incumbentia in alterum non tranſeunt, ſed fundata, & rebus impoſita cũ inſtituto huius compatibilia.

PRo dotatione Collegij Societatis Ieſu I. vnitũ à Sede Apoſtol. & incorporatum eſt cœnobium monialium M. ab Iconoclaſtis dirutum. ea tamen conditione vt monialibus ſuperſtitibus alimenta præberentur. poſt annos viginti Dominus loci, & Communitas contendunt officia ſacrorum, anniuerſariorum, & ſimilia ibi fieri debere. & clauſulam vnionis allegant, vt *prioratus huiuſmodi debitis non fraudetur obſequiis, ſed eorum congruè ſupportentur onera conſueta.* Rector Collegij credit nequaquam alligari ſe oneribus vllis, niſi quæ ſpeciatim rebus aliquibus probentur impoſita.

Omninò reſoluendũ videtur non teneri vllatenus ad vlla omninò officia, quæ regula monialibus præſcribebat. ſunt enim illa perſonalia, & cum perſonis extinguuntur: *§. omnium. & ibi DD. inſt. de action.* & cum regula ſupprimuntur. at verò ſi quæ bona eidem monaſterio antiquitus relicta ſunt cum eo onere, vt ſacra aliqua ſeu anniuerſaria quotidie, vel quotannis fierent, res illæ cum ſuis oneribus tranſiuerunt. *d. §. omnium. l. ſi conuenerit. §. ſi fundus. D. de pignor. act. l. via. §. ſi fundus. D. de ſeruitut. ruſt. præd.*

Enimuerò ſatis fieri iſtis oneribus intelligitur, ſi *congruè ſupportentur.* quæ dictio omnes huiuſmodi controuerſias ad iudicium boni viri reuocat: & imprimis ad congruentiã Inſtituti, cui facta eſt incorporatio: id eſt, ſi ſacra per moniales cantanda fuerũt, per Patres Societatis legantur. id enim congruit eorum inſtituto, qui cantu chorali nõ vtuntur, & tantiſper illi cantus choralis repugnat. in vnionibus autem ea regula admiſſa eſt, vt per eas derogatum iis cenſeatur, quæ repugnantiam continent cum inſtituto eius, cui fit vnio. *Rebuf. in prax. benef. lib. 1. reg. de vnion. n. 13. gloſſ. 11. Caccialup. tract. de vn. art. 8. q. 16. per leg. vbi repugnantia. D. de reg. iur.*

Maximè autem hæc obtinent, quòd vnio de qua hic quæritur, ex eo genere ſit, quam incorporationem vocant; quæ extinctionem vniti infert, & acceſſionem iurium, bonorum & prouentuũ ei cui fit vnio. extinguitur enim ipſum monaſterium, & ſuperſtites tantùm moniales ali iubentur, & reditus ipſi pro dote Collegio applicantur.

Cæterùm quod pro deuotione vel Statutis ſui ordinis moniales quæ-

Quæ non præsumuntur, sed doceri debent.

dam officia diuina præter horas canonicas peregerint, nullam gignit actionē Domino loci, aut Communitati: quibus nullū aliàs ius, aut obligatio competit. *l. si certis annis. C. de pactis.* sed probare illi deberent obligationem, vnde nascatur actio, sine qua experiri nō possunt; & onus rebus olim impositum. *gloss. in l. sicuti. §. si quaratur in verbo possessoris. D. si seruitus vend. Bart. in l. adibus. C. de seruitut. l. actor. C. de probat.* seruitutes quippe & onera non præsumuntur, sed quæ à natura competit libertas. *l. altius. C. de seruit. l. cum eo. l. Imperatores. D. de seruit. vrb. prad.*

Et rigidè si in antiquo loco exigātur.

Quinimo valde scrupulosè adscriptum deberet esse onus, vt translato monasterio nihilominus in loco, vnde translatum est, expleri deberet. quippe translationes fiunt cū omnibus emolumentis, & oneribus prioribus ecclesiis impositis: vt loquitur Conc. Trid. *s. 21. c. 7.* & eò migrant quò personæ: & explentur vbi illæ imposterū degunt: nisi ecclesiæ sint parochiales, quæ vniantur, in quibus Vicariū statui oportet. *c. exstirpandæ. §. 1. c. exposuisti. X. de præb. & dignit.* quia vna non migrat plebs, quæ intra suā sphærā, vti glebæ affixa, versari debet, ibidemq; curari.

Quæ cùm ita sint, censendum est non vlterius, quàm quando moniales intra vrbes vel oppida frequentia reducuntur, *iuxta c. 5. s. 25. de regular. Concil. Trid.* vel destructæ ecclesiæ, quæ reparari nō possunt, transferuntur: *iuxta d. c. 7. s. 21.* ex clausula huius incorporationis Collegiū prædictū obligari quoad onera realia; personalibus exstinctis, & in Societatis propria transmutatis.

CONSVLTATIO IV.

Ob paupertatem parochiales possunt vniri per Ordinarium.

QVin Episcopus habeat potestatem ecclesias curatas aliis vniendi, nihil est dubitandum in casu paupertatis, & cæteris à iure permissis: *ob decisionem Conc. Trid. s. 21. c. 5. de reformat. & Concilij Prouinc. Mechl. 1609. à Sede Apostol. approbati tit. 17. c. 3.* quin & paupertas hic in facto proposita huiusmodi sit, vt huic dispositioni sufficiat: sed & insuper spectare ad eam, de qua ibidem Concilium agit subsequenter, *c. 7. parochiales*, inquit, *ecclesias etiamsi iuris patronatus sint, collapsas refici & instaurari* (Episcopi) *procurent.* & infra; *quodsi*, inquit, *nimia egestate omnes laborent, ad matrices seu ad viciniores transferantur, cum facultate tam dictas parochiales, quàm alias ecclesias dirutas in profanos vsus non sordidos, erecta tamen ibi cruce, conuertendi.*

Et ob nimiā transferri.

Cùm ergo ecclesia S. B. iuxta B. euersa funditus sit, sine spe aut verisimilitudine vllius restaurationis; sequitur, omnia quæ ad eam pertinuerunt transferenda esse ad matricem, aut viciniorem. huc vtique (quamuis fortè esset in ciuitate B. matrix) ob populi necessitatem, qui nocturno tempore clausis vrbis portis administrationē sacramentorum durantibus bellis accipere non potest, nisi ab aliquo presbytero rure degente: vicinior autem est ecclesia S. A. ad hanc ergo omnia, quæ fuerunt ecclesiæ S. B. transferenda sunt.

Et parochia ad certam parochiam viciniam.

Et sanè mirum est parochiali ecclesiā B. destructā parochianos non fuisse dimissos ad certam aliquam aliam ecclesiā vbi obseruari & nosci vultus pecorum à suo pastore possint, & commodè administrari; si tam studiosè Concil. Trident. *s. 24. c. 13. de reform. in iis quoq; ciuitatibus ac locis, vbi parochiales ecclesia certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum quem regant, sed promiscuè petentibus sacramenta administrant, mandat Episcopis pro tutiori animarum eis commissarum salute, vt distincto populo in certas propriasq; parochias vnicuique suum perpetuum, peculiaremque parochum assignent: qui eas cognoscere valeat, & à quo solo licitè sacramenta suscipiant,*

aut

aut alio vtiliori modo, prout loci qualitas exegerit, prouideant: idemq́ in iis ciuitatibus ac locis, vbi nulla sunt parochiales, quamprimum fieri curent. non obstantibus quibuscumque priuilegiis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Itaque cùm hic nulla iam sit parochialis ecclesia S.B. non potest sine scrupulo diutius permitti vagari populus; sed transferendus est ad viciniorem, vbi cognosci valeat, & ab illius parocho solo sacramenta legitimè suscipere.

Quamuis hæc sit iuris patronatus. Eaque ratio tanti est, vt in considerationem vocari nō debeat qualis fuerit ecclesia destructa, qualis ecclesia vicinior, ad quam fit translatio; libera, an patrono obnoxia. quasi ob *c.* 9. *s.* 25. *de reform. Concil. Trid.* liberæ patronatis iungi non possint. §. *insuper.* vbi accessiones per viam vnionis factæ de beneficiis liberis ad patronata irritantur. quia ea ratio inferior cedit superiori, quā proponit *d. c.* 13. scilicet procuratio animarum, & tutior earum salus. siquidem salus populi suprema lex est. sed & *d. c.* 7. *s.* 21. loquitur in ecclesiis etiam iis, quæ sunt iuris patronatus, atque in illis obtinet illius dispositio translationem iniungens. quamquam & *d. c.* 9. *s.* 25. maximè obtinet in patronatu laico. vt patet in illa exceptione, quæ proponitur

Maximè ecclesiastici. verbis, *exceptis aliis, quæ ad Imperatorem & Reges, seu regna possidentes aliosq́ sublimes, ac supremos Principes iura imperij in dominiis suis habentes, pertinent,* &c. tametsi *in versicul. patroni autem*, ad ecclesiasticos patronatus porrigitur, cùm agit de administrandis fructibus. in quo solent peccare ecclesiastici. & verò principalis intentio *d. c.* 9. est restringere iura patronatuū intra casus fundationis, ac dotationis, legitimis monumentis, vel multiplicatis vltra memoriam hominum, & effectum sortitis præsentationibus probanda: quæ tamen nec praxis recepit in patronatibus ecclesiasticis. tametsi ad eos nō pertineat reseruatio facta per literas Regentis Margaretæ Concilij Trid. in Belgio admissiuas, sed ad patronatus tantùm Regis & vasallorum, vtique vt talium, laicos. Quin etiam translatio facienda, vt diximus, magis ad extinctionem pertinet dirutâ ecclesiâ parochiali, eiusq́; fundo in vsus profanos verso, quàm ad vnionem; quæ esset duarum simul parochialium manentium: ideoque extincta diruta ecclesia S. B. plana via eius quondam populus transferendus seu asscribendus est viciniori ecclesiæ S. A. cum suis decimis & prouentibus ecclesiasticis. quâ extinctione considerata, non peccaretur contra *d. c.* 9. *s.* 25. — Præsertim si translata extinguatur.

Vel, si quis aliquem scrupulus mouet, iniri potest & ea via, vt tertia vel alterna vice Episcopus, alia patronus collationem habeat, vt tam patronatum libero, quàm contra beneficium cōiunctum censeatur, nec in seruitutem datum, quando Episcopus iura in vtroq; non minus potenter, quàm olim etsi alio modo, exercebit. vt & generatim beneficia patronatus ecclesiastici, quàm laici plenius ecclesiæ parent. vt patet *in Reg.* 8. *Cancell.* vbi illa, non hæc menses sortiuntur, aliisq́; multis modis. sed & hoc considerandum quod quantum vnum beneficiū patrono subiicitur, tantum alterum liberatur. qua via vnionem admitti posse decisum ex Sellio refert Barbosa *in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c.* 9. *n.* 86. sed & maximè intentio Concilij ibi est ne meliorentur augeanturq́; conditiones patronorum, quod hic non fit. denique *d. c.* 9. *sub fin.* disertè nouos patronatus admittit, ex beneficiorum euidenti vtilitate aut necessitate. quæ vtraque in hoc casu concurrit. — Vel super alternis collationibus concordia ineatur.

Sed neque ecclesia S. A. propriè patronata est, sed magis Abbas S.A. primitiuus est illius pastor per vnionem altaris, & decimarū olim mensæ suæ conuentualis factā. vt non obstet *d. c.* 9. quod tamquā noui iuris in propriis terminis, & stricto patronatu est coarctandum.

Quibus omnibus attentis videtur non tantùm posse, sed & debere transferri populum cum omnibus vt supra prouentibus à loco quodam S. B. ad parochialem ecclesiæ S. A. viciniorem ab Ordinario loci.

Etiam Sede vacante.

Quod si cui nunc Sede vacante id scrupulosum videtur, *ob titulum Sede vacante vt nihil innouetur*, vt non tantùm collationes, sed & vniones quæ perpetuæ sunt alienationes faciendæ non videntur; tamen meminerit decretum esse ea, quæ necessariò facienda sunt, Sede vacante fieri posse: vtetsi collatio prohibita sit, non tamen institutio præsentati: *Cucchus inst. maior. l.* 1. *t.* 9. *n.* 36. quia ea est necessaria. sicut est & hæc translatio, vt supra diximus, & loquitur Conc. *d. c.* 7. præceptiuè, quod omninò obligat. non autem in arbitrio tantùm ponit Ordinarij. saltem non est dubitandum, quin Vicariatus Sede vacante id facere possit. Azor. *inst. mor. p.* 2. *l.* 6. *c.* 28. *& permulti quos citat Barbosa in Collect. DD. ad Conc. Trid. s.* 7. *c.* 7. *n.* 16. & *& ad c.* 5. *s.* 21. *n.* 2. vt per prouisionē saltē ordinet valde suadere videtur *c.* 3. *t.* 17. *Conc. Prouinc. Mechl.* 1607.

CONSVLTATIO V.

Beneficio curato nominationi Regiæ subiecto liberum simplex, vt pro dote necessaria, potest vniri, cùm alia ratio non suppetit?

PRohibet Conc. Trid. *s.* 25. *c.* 9. §. *insuper accessiones*, beneficia libera vniri beneficiis, etiam dignitatibus, iuri patronatus subiectis, & ad cuiuscumque instantiam factas accessiones irritat.

Enimuero loquitur *d.* §. *insuper* in patronatu propriè dicto, ita enim sunt accipienda semper verba nouæ legis vetus ius corrigentis: adeoque non obtinere dicendum est in Indulto, quod habet Rex Hispaniæ, Belgij Princeps, quoad nominationem omnium primarū dignitatum, adeoque si dignitas, de qua quæritur, confertur a Principe in vim huiusmodi Indulti, non fundationis, aut dotationis, vt si fortè ante huiusmodi Indultum, quale Carol. V. primus obtinuit, non contulerit; dicendum est Concilium Trid. huiusmodi vnioni non obstare.

Quod si quis obiecerit Conciliū Trid. *d. c.* 9. §. *reliqui*, etiam loqui de priuilegiis concessis, & quocumque iure nominandi, præsentandi, eligendi; respondendum erit videri eam periodum pridem ante dictum §. *insuper* esse finitam, pluraque alia alterius generis interiecta, adeoque sensum & interpretationem *d.* §. *insuper* non afficere, sed eum §. ex regulis iuris communis, prout sonat, esse accipiendum. quod si cui id displicuerit, vlterius responderi potest *d.* §. *reliqui* excipere supremos Principes ius patronatus habentes: quare cùm dignitas, de qua quæritur, intelligatur conferri à Rege, vt Comite Flandriæ, quamuis id foret ex priuilegio, & Indulto; tamquam supremus Princeps excipietur à dispositione Concilij, poteritque dignitati ad eius prouisionem ex Indulto spectanti fieri accessio beneficij liberi. Deniq; Trid. accipiendum est de priuilegio aut iure nominandi reali seu perpetuo; at Indultum hoc fuit personale cum personis extinctum, & sæpè longa mora interuenit antequam personæ successoris concedatur.

Porrò tametsi prohibitio Concilij videretur militare, tamen dum concurreret ratio *c.* 5. *s.* 21. vt curato beneficio aut dignitati prouideri oporteret, si quidem communes regulas sequeremur, dicendum foret *d. c.* 5. generalem permissionem restringendam esse per specialē prohibitionem *d. c.* 9. sed in concursu causarum expendendum est quę debeat præualere. Itaque cùm de curato cōpetenter dotando hinc quæritur, inde de beneficio libero non coniungendo patronatui subiecto; pon-

ponderandũ est an libertas illa beneficij, an animarum cura, quæ sine congrua dote sustineri, & illa aliunde haberi non potest, præcellere debeat: & sine dubio locus est legi, *salus populi suprema lex esto*: quod eò spectat, præualet minoribus causis. *vt sup. Cons.4. in simili diximus.* vnde multis in locis pastoratibus iuris patronatus præsertim ecclesiastici, non competenter dotatis beneficia libera, dum alia non suppetunt, ad dotem congruam sunt vnita.

CONSVLTATIO VI.

Vnio vt præbendis tenuibus loci insignis fieri possit, & qui dicantur insignes?

NOn est dubium quin diuersis ex causis locus, ciuitas, vel ecclesia dicatur insignis. quas tractant D D. *in c. statutum. de rescript. in 6. atque alibi passim.* causæ sanè, ob quas ecclesia, oppidum, & territoriũ T. dicatur insigne, plures omninò sunt. generatim Nauarrus *cons. 1. de verb. signif.* dici ait quidpiam insigne, quod præ aliis sui ordinis habet aliquid præcipuum. iuxta illud Virgilij 4. Æneidos:

Locus aut ecclesia quæ insignis?

Quæ aliquid præcipuũ habet:

——— *Ostroque insignis, & auro.*

Porrò quæ aliis sui ordinis plurima habet præcipua ecclesia, oppidum, & territorium T. quæ mutuis radiis idcirco magis inclarescunt, vt ecclesia ab oppido, & territorio; & hæc ab illâ dici possint insignia. Enimuerò Menochius *de arbit. cas.* 158. ad Iudicis arbitriũ remittit, quis locus, aut ecclesia pro insigni sit habenda, *post glos. & alios quos citat,* Nauarrus autẽ *post Ioan. monach.* insignem locum eum esse etiã censendum ait n.4. qui vulgò pro tali reputatur.

Ex arbitrio Iudicis:

Æstimatione populi:

Id vt verum sit, multo maximè obtineat oportet, si & à Principibus pro tali habeatur: à quibus fluit omnis honor, nobilitas, atque existimatio: iuxta illud Ester. *c.6. sic honorabitur, quẽcumq; voluerit Rex honorare.*

Magis Principis:

Atqui oppidum hoc T. iure priuilegiisq́ue vrbis donatum est; amplâ iurisdictione, territorioque, municipia plura pagosq; complectente; syluaticâ etiam & falconariâ iurisdictione, ac annuis nundinis. in deliciis à Principibus habitum fuit, castro & habitatione nobilitatum, in dotem ac filialem portionem nõ semel datum liberis Ducum; quin & ab ipso Cæsare Carolo V. sorori viduæ Regis Hungarorum: quæ iuxta regios titulos solita fuerit scribere se Dominam de T. quæ nota est summæ dignitatis. ob quam tam seriò Ordines Brabantiæ inter primos articulos à Duce suo stipulantur, quod iuxta alios titulos geret titulum Ducis Lotharingiæ, & Brabantiæ: quod summè Regium est. quasi indiuidui videantur Princeps & sua prouincia: cuius hæc ideo radiis illustretur; dum illi dignatur nomenq́ue decusq́ue quasi communicare. vt dicere nemo possit summopere honorabilẽ non esse, quem sic *Rex* aut Regina *voluerit honorare.*

Præcipua qualia?

Loci?

A Principibus fluxit existimatio habita apud Ordines, ad quorum comitia soleat olim vocari inter ciuitates, quarum cum primariis fœdera iniit, tabulas publicas prouinciæ cũ aliis signauit, quod T. Prætor post metropolitanos reliquorũ Brabantiæ est tertius: denique à frequentia municipum: ob quam Nauarrus *d. cons. 1.* Fonsecam insignẽ facit, quod ibi numerarentur plus minus octingenti; at porrò T. præter Beginagij & xenodochij, regularium de C. secularium q; canonicorum Collegia municipũ habet circiter millia quatuor: Porrò principalis qualitas, inquit Barbosa *in Collect. ad Conc. Trid. s. 5. c. 1. n. 18.* quæ locum insignem reddit, est numerus habitatorum. *Bonifac. de Vitalin. in Clem. grauis n. 56. de sent. excom. Nauar. cons. 1. de verb. signif.*

Nunc ad propria insignia ecclesiæ veniamus; videamusq́ue quid præcipuum habeat præ aliis sui ordinis; vtique collegiatis: primò quod fundata

Ecclesiæ:

data atq; aucta sit à Ducissis Brabantiæ, quod certo modo exempta dicatur à iurisdictione Ordinariorum in sua erectione, eaq; exemptio à Sede Apost. confirmata: quod aliis vicinis insignibus ecclesiis collegiatis fœdere iuncta, eoque à Sede Apost. itidē confirmato: quæ & firmarit illius libertates, immunitates, priuilegia, concessiones: quod frequentiā cleri habeat: quod ea existimatione sit, non tantùm apud Brabantos atque Belgas, sed etiam exteros: vt Guiccardinum hominem Italum: qui *in descriptione Belgÿ in Antuerpia* ita ait; *primarium locum & dignitatem inter municipia Brabantina: Collegium ibidem canonicorum D. Petri locuples valde, & celebre.* sed, quod de opibus ait, per temporum iniuriam est valde imminutum.

Insignia sumenda ex subiecta materia.

Sed porrò rectè Menoch. *vbi sup. in fin. insignitatem*, ait, *iuxta decisionem Rotæ Romanæ* ex Concilio *Tridentino spectandam esse ex subiecta materia:* ideoque omissis iis, quæ tractantur *à citatis apud Barbos. vbi supra, & ad s.24. c.12. n.64. & c.15. n.2.* videamus ad effectum *d.c.15. s.24.* an non sit habenda pro insigni ecclesia T? & dicendum est omninò esse. Agit Tridentinum *ibi*, vt prouideatur decenti canonicorum gradui, pro loci, & personārum qualitate; liceatque beneficia simplicia vnire, quæ sustinendo illi sufficiant. semper enim est solicita ecclesia, ne qui ordinentur, qui mendicare, aut sordere debeant. qui ergo sunt collegiatæ ecclesiæ T. canonici, inter aulicū splendorē, qui aliquando eò redire potest, sedatis turbis bellicis, minimè debent sordere; canonici à Ducibus fundati in ecclesia & aula patronali, cùm ibi conspici opus est, non debent apparere pannosi; vili, aut syluestri habitu deformes; sed ducali fundationi respondentes: vt & ecclesia insignis, & canonici præ aliis, talibus notis non illustratis, emineant.

Ad effectū c.15. s.25. Trid.

Accedit onus hospitalitatis, quod ex annuis nundinis, & hebdomadariis, & commeatu ad alias mercimoniis nobiles vrbes, multorumq; confluxu quotidie incumbit, aliudque tam pace ab Aulicis, quàm bello à militaribus hospitibus semper imminet. qua de causa nundinarum à Pontificibus Romanis Indultum obtinuisse Capitulum Antuerpiense, vt plura possit beneficia obtinere, illudque etiamnum suas vires habere diximus, *in Iur. Pont. nou. anal. tit. de cler. non resid. n.4.*

Itaque ad effectum *d. c.15. s.24. Concilÿ Trid.* censeo omninò ecclesiam collegiatam T. habendam esse pro insigni, vt canonicis insufficienter præbendatis, aliqua beneficia simplicia vniri possint.

Vt vniantur simplicia, non supprimantur præbendæ, vbi frequētes satis nō remanent.

Dixi simplicia vniri: non præbendas supprimi: quia isti secundo remedio locum non facit Concilium, nisi cùm tot superessent præbendæ, quæ diuino cultui celebrando non tantùm, sed & dignitati ecclesiæ cōmodè valeant respondere; quod hic non esset. quia etsi duodecim sint prębendæ, tamē pro dignitate insignis loci non posse minui videntur: quod ad arbitriū Ordinarij spectat: vt & ne per vnionem nimis multæ subtrahantur officio diuino psallentium personæ; ac denique iudicium tenuitatis præbendæ. etsi plures regulas tradat Moneta *de cōmutat. vlt. volunt. c.12. n.255. & seqq.*

Vnio fiat præbendis.

Dixi canonicis præbendatis: quia fieri vnionē præbendis, non autem posse mensæ capitulari. Gonzales *ad reg. 8. Cancell. glos. 37. n.25.* decisum ait, & citati *à Barbos. in Collect. ad Concil. Trid. s.24 c.15. vt & nos tetigimus in Iur. pont. nou. anal. de exces. Prælat. n.4.* vt vocabulum *ius vnire* referatur ad præbendas. quamuis & distributionibus fieri possit, si sint tenues; ad mentē Conc. Trid. *s.21. c.3. s.22. c.3. V. supra de reg. c.17.* sed quod aiunt illi singulorū præbendis singula beneficia vnienda, non vnum aut plura omnibus indistinctè, nō omninò euincitur: nam etsi hæc verba *pro loci & personarum qualitate* vniones ad vitam, & personales admittere

Non omnibus; & singulis.

vi-

videantur: tamen quia illæ odiosæ sunt, & à Concilio improbatæ *s.* 7. *c.*4. *s.* 24. *c.*17. & Concilij contextus alium sensum videatur demonstrare. siquidẽ beneficia simplicia præbendis vniri permittit prima parte, secunda autem præbendas supprimi, earumque fructus non præbendis, *sed reliquarum*, inquit, *prabendarum quotidianis distributionibus applicari.* quã suppressionem, sicut Moneta *vbi sup. n.*289. non ad tempus, sed in perpetuum fieri vult; ita & de vnione statuendum est, vt perpetua sit, non ad vitam personarum: quarũ etsi mentionem faciat Concilium, non tamen aliter id accipiendum; quàm vt considerentur personæ, quales plerumque eo loci promoueri soleant: & verò vt singulis præbendis singula beneficia vniantur graue habet incommodum: quia, si omnibus; numero suo minuet alibi cultum diuinum præter necessitatem: si aliquibus dumtaxat; alius esuriet, alius autem ebrius erit: cùm secundùm naturam sit vt omnes, qui sentiunt onus atq; incommodum pariformiter sentiant commodum: & in omnibus militet ratio Cõcilij, quæ præualet tricis verborum. præbendis ergo simul iunctis nõ singulis facienda erit vnio, non pro numero præbendarum, sed pro necessitate: *aliquot*, inquit Conciliũ, *beneficia vnire*: id est, quot sufficiant, non abundent, sustinendo decenti canonicorũ gradui. Et verò re ipsa hæc coincidunt cũ vnione ecclesiæ seu mensæ capitulari facienda: quam hac eadem ex causa probat *c. exposuisti. X. de prab.* & verba Concilij talia non sunt, vt inducant istius iuris abrogationem. & propterea vbi vna est mensa capitularis tenuis locus esse potest. d.c. exposuisti: vbi præbendæ singulæ habent corpora separata quædam pinguia, quædam tenuia, locus sit *d. c.*15.

De consensu Capituli cui fit vnio, & cathedralis.

Exigit porrò Concilium consensum Capituli; vtique illius, cui fit vnio, siue cathedralis, siue collegiatæ: sed dum huic fit vnio, etiam illius de iure consensus aut consilium interponendum est. *c. sicut vnire. X. de excess. Pralat. tot. tit. de his qua fiunt à Pralat. sine consens. Cap.* quamquam vsus fere habeat, vt de his deliberent Episcopi non cum totis Capitulis, sed cum iis, quos selegerint: Vicariis, Officialibus, Archidiaconis, & aliis, qui eis operam debent. sed interest, quod consensus Capituli ecclesiæ, cui fit vnio, tacitus sufficiat, vel etiam vnionem sequatur: consensus autem aut consilium cathedralis præcedere debeat; cùm hic ad formam actus; ille ad rationem eius, quod interest, tantùm spectet.

Et patronorum laicorum in suppressione non ecclesiasticorũ.

Quin & in suppressione præbendarum consensum patronorum exigit Concilium: *si de iure*, inquit, *patronatus laicorum sint*: si ergo de eo iure non sint, non exigitur huiusmodi consensus: *argumento à contrario sensu* vt non rectè videantur sentire, qui in casu *d. c.*15. etiam consensum patronorum ecclesiasticorum requirunt. nam etsi in suppressionibus ferè id peti soleat; Concilium tamen in necessitate tenuium præbendarum supplenda rectè non exegit. nec par est eis cum laicis ratio, qui de suo patrimonio fundarunt, aut dotarunt præbendas, vt horum dissensus impediat, irritetque suppressionem, non illorum. *Barbos. & citati ab eo ad d. c.*15. *n.*9. *& seqq. n.*23. 24.

Vnio fit simplicium.

Et quamquam de vnione simplicium agat Concilium, vt dignitates & curata excludat; quorum, quin & præbendarum vnionẽ, monasteriorumúe, in quibus viget regularis obseruantia, ne quidem admittit ad pauperem cathedram dotandã: *s.*24. *c.*13. tamẽ si cura animarum incumbat toti Capitulo, poterit Episcopus de consensu Capituli illã vnire perpetuò vel dignitati, vel huic, aut illi canonicatui: vt decisum ait Garcias *de benef. p.*9. *c.*2. *n.*190.

Cura tamẽ Capitulo incumbens vni potest astringi.

Vnionem nulla reseruatio tollit, aut impedit, siue ante, siue post vacationẽ.

Vniones autem huiusmodi nullâ reseruatione aut prouisione tolli possunt, vel impediri, nec vllâ prouisione etiam vigore resignationis factâ, quamquã aliàs fiant sine præiudicio

iudicio obtinentis; &, si visum erit Sedi Apostolicæ non obstante huiusmodi vnione resignationem ex certa scientia admittere, & alteri secundùm plenitudinem potestatis prouidere; potest derogare Concilio: quamquã aliàs difficulter prouisio subreptionis vitio carebit; & difficultate executio in his locis: vbi regiâ authoritate Concilium receptũ, & seruari iussum est, constanter, & sine huiusmodi immutationibus.

fiat vnio, dummodo an e collationem põtificiam, cũ certa scientia.

Quare & vniones de beneficiis reseruatis tam ante, quàm post vacationem factę validæ sunt: etsi Garcias dissentiat, & secus decisum asserat: *p.12.c.2.n.*102. quippe textus Concilij loquitur indistinctè, & non obstare hic vult quamcumq; reseruationẽ, aut affectionem: *neq. prædicta vniones*, inquit, *aut suppreßiones tolli, aut impediri poßint:* vbi *tolli* iam factas; *impediri* faciendas denotat.

Fatendum est tamen nõ antè impediri cursum prouisionum Romanarum, quàm Episcopi ad vniones & suppressiones huiusmodi se accinxerint: vt si illæ præuenerint omnem horum actionem, & iam alicui ius sit quæsitum collatione vacantis beneficij, & expeditione bullarum factâ auferri illud non possit. Dixi vacantis; nam mandatis de prouidendo, nominationibus Vniuersitatum, similibusque reseruationibus, & affectionibus omnibus satis dicendum est derogatum esse, dummodo etiam acceptatio seu prouisio post vacationem facta similiter non præuenerit omnem Episcoporum actionem.

Vide quæ diximus supra de regul. Conf. 17. quoad vnionem simplicis beneficij pro nobilis canonicarum Collegij augendis distributionibus.

CONSVLTATIO VII.

De suppreßione monasterij, seu status mutatione.

Superior audiri debet.

NVllam habet difficultatem, quin Superior ordinis, cuius monasteriũ supprimi, & alteri incorporari petitur, ex clausula rescripti *vocatis vocandis*, non audiri tantùm debeat, dum se offert, sed & vocandus fuerit.

Generatim enim interesse habentes sunt vocandi, & si se offerant audiendi, præsertim in materia alienationis. *c. si quis præsbyterorũ. X. de reb. eccles. non alien. vers. sed etiam licet quibuscumq; ecclesiasticis personis vocẽ contradictionis offerre, vt cum fructibus poßint alienata reposcere, & ecclesiastica authoritate fulciri. c. veniens* 38. *in verb. interloquendo pronunciauimus quod sua intererat, vt se posset opponere. c. super controuersia de sententia & re iudicata. c. super eo in fin. X. de offic. deleg. c. nicena. dist.*31. *c. adhac.* §. *fin. de offic. Archidiac. c. filiis.* 16. *q.*7. *c. quod omnes de reg. iur. in* 6. *glos. in d. c. si quis in verb. personis. d. c. super eo in verb. sed partibus. Panorm. in d. c. si quis n.* 8.

Citandi generatim omnes interesse habentes, & audiendi.

Versatur enim in eiusmodi negotiis ius publicum, adeoque popularis est actio, cuilibet competens ad vindicandam vtilitatem publicam. *c. ius publicum. dist.* 1. quæ ad omnes spectat, singulorúmque interest. qua ratione *per d. c. si quis præsbyterorum, & ibi DD.* docet Rebuffus *in reg. de vnion. in verb. vocatis*. etiam plebem audiri, si rationabilem causam afferat.

Vt in actione populari.

Quanto ergo magis audiendus, vocandusque est Superior, dum de alienatione bonorũ tractatur, quo rum cura & prohibitio ad eum spectat? *tot. tit. de reb. eccles. non alien.* multo magis totius monasterij? *Authen. multo magis C. de sacrosanct. eccles.* suppressio autem & incorporatio est alienatio. *c.* 1. *de reb. eccles. non alienan. in* 6.

Multo magis superior in alienatione monasterij.

Controuersum autem est an per aliquam subreptionem vel obreptionem rescriptum vitietur, fiatque inutile. Et quidẽ Egidius *decis.* 618. *practicabil. Rota de vnion. in* 6. omnes omninò causas verificandas esse docet: atque alij in rescriptis gratiæ: *citat Sanchez de mat. l.* 8. *c.* 21. *n.*43. *& Bald. in c. ad audientiam.* si committatur vitium in vno, totum rescrip-

An in vnione & suppressione per subreptionem rescriptũ fiat inutile?

ſcriptum corruere; vt qui peccauerit in vno factus ſit omnium reus; & in reſcriptis gratiæ, qui cadit à ſyllaba cadat à cauſa: malum enim oritur ex quolibet defectu, bonum non niſi ex integra cauſa; & quia fines mandati diligenter ſunt obſeruãdi. *l. diligenter in princ. D. mandati.* & disertè in reſcriptis beneficialibus traditur *in c. cui non de ſacerdotali in fin. de reſcript. in 6.* vtpote ſtricti iuris, & plerumque odioſis, vt niſi omnia & ſingula præmiſſa ita eſſe repererit, ad executionem commiſſarius procedere non debeat.

Operosè ſatis quæſtio hæc excutitur, an omnium cauſarum veritas, an finalis tantùm requiratur? eamq; præcitati authores longè lateq; diducunt, & meo quidem iudicio nemo Thoma Sanchez explicatius, aut ſolidius, quare nihil attinet de ea multum hîc dicere.

Si non ſpectet ad cauſam finalem non vitiat.

Tradit ille falſæ cauſæ expreſſionem, vel veræ taciturnitatem, dummodo finalis non ſit, reſcriptum non vitiare, ſiue iuſtitiæ, ſiue gratiæ: *tota illa diſputatione* 21. vbi etiam *n.* 32. 43. 44. docet hanc clauſulam *ſi ita eſſe repereris* de ſubſtantialibus & finalibus cauſis intelligi, & commiſſarium ab executione non retardari taciturnitate veri, aut falſi expreſſione quod ad rei ſubſtantiã non pertinet, ſed ad impulſionẽ tantùm aliquam: atque iterum *n.* 25. *poſt Riminal, & alios* ſtudendum, an obiecta nullitas nullatenus poſſit dubia reddi; quia re exiſtente dubia iudicandum ſit in actus fauorẽ, vt magis valeat, quàm pereat; credendumque cauſam falſo narratam in dubio finalem nõ eſſe, ſed impulſiuam. *n.* 20. 34. cauſam denique falſam inter plures veras narratam finalem non præſumi; ſed itidem impulſiuam dumtaxat. *d. n.* 43. 44.

Adhæc conformiter Seraph. *deciſ.* 615. *n.* 4. an ſatis, inquit, iuſtificata commiſſio, quæ habet clauſulam conſtito de præmiſſis, & domini, inquit, cenſebant ſufficere; cum d. clauſula ſit referenda ad ea, quæ præbent cauſam Papæ concedendi, & hæc ſola ſufficit ad obtinendum, licet alia narrata non ſint vera. quia *idem deciſ.* 1235. *n.* 2. non ſolet attendi, inquit, *ſubreptio, dummodo contractus cedat in vtilitatem eccleſiæ & nihil aliud curat Papa*, vt idẽ inquit, *deciſ.* 480. *n.* 2. *& ſola vtilitas attenditur.* ad quã *ſe Papa reſtringit*, idem *deciſ.* 1125. *n.* 7. & *ſola ſubreptio attenditur, quæ circa cauſam finalem verſatur, idem deciſ.* 508. Et in materia vnionis duorum monaſteriorum ex variis ſubreptionibus impugnatæ *idem deciſ.* 1432. *n.* 5. *his verbis; quantum ad ſubreptiones deductas, Domini cenſuerunt in hac materia eſſe attendendum, cauſam præcipuam conceſſionis fuiſſe ex eo, quod propter bella continua dicta monaſteria, & eorum ſubditi expoſiti erant deprædationibus, ſpoliis, & incendiis; ex quibus oriebatur temporalium bonorum exterminatio, & cultus diuini diminutio:* & infra; *cum itaque contra hanc narratiuam nihil deducatur, quod eam redarguere poſſit, ſatis eſſe, ſi hæc vna ſit vera; ex ea namque ſuſtineri vnionem, licet aliæ cauſæ non verificentur.*

Seu quæ præbeat cauſam cõcedendi.

Quæ ſit præcipua.

Non malè tamẽ obiicitur, ex præfatione finalem cauſam intelligi, *Seraphin. deciſ.* 1337. *n.* 7. *per l. fin. vbi Baldus in* 2. *notab. de hæredib. inſtit. Crauetta conſ.* 192. *n.* 21. *verſ. tertio arguitur Lanfranc. in c. quoniam n.* 2. *X. de prob. vbi dicit ſtatutum non habere locum, in quo ſtatuti proœmium non obtinet:* atqui Pontifex id præfatur ſe ad ea per quæ occurrentibus monaſteriorum, & aliorum locorum regularium ruinis & deſolationibus, alia in locis commodioribus, & tutioribus ad ſacræ religionis diuiniq; cultus præſeruationem reſtaurari, & reparari valeant, libenter intendere. ergo tranſlationem ad tutiora loca finem reſcripti eſſe videri.

Sed eſto ſit ille finis, ſit cauſa finalis, non impulſiua tantùm, at verò non per ſe nuda & ſola illa proponitur; ſed inſuper *clauſula in locis*

Ex pluribus vna, cui rescriptum innititur.

commodioribus; atqui commoditates monasticæ deerant in loco B. cùm autem causæ plures proponuntur, sufficit vnam, vt dixi, esse veram; dummodo talem cui innitatur rescriptum; & qua posita Pontifex nihilominus rescriptum concessisset; quamuis altera causa narrata non fuisset. *Sanchez d. n.* 42. 43. 44. Itaque quamuis hic narratum non fuisset deesse locum tutum, nihilominus Pontifex respexisset ad commoditates impetrantibus necessarias, & quæ ad sacræ religionis, diuiniq; cultus præseruationem oriebantur ex aliis narratis, translatione illâ, & suppressione factâ.

Et sic translatio ad locum magis opportunum.

Etenim tuti loci facta nō est mentio in vnione iam antè facta, & tamen iudicium Ordinarij, Nuntij, Receptoris regij, Senatus L. Concilij, ac regiæ Maiestatis fuit, vt vnio tamen ad vtilitatem ecclesiæ fieret: quidni ergo dicemus eandem mentem futuram fuisse Pontifici, si generatim id arbitrio prudentis, attentis circumstantiis, relictum tradatur; vt decernat, an qualitas causæ eius generis sit, vt eâ cognitâ Princeps nihilominus gratiam concederet, atque in dubio talis esse censenda sit? *Sanchez vbi supra n.* 19. *& 20. citans plures.*

Quod eo facilius credimus, quod antiqui canones *c. postquā. c. & temporis* 16. *q.* 1. *Concil. Trid. s.* 21. *c.* 7. dum destructis ab hostili impietate ecclesiis per vnionem & translationem prouident; non faciunt mentionem an destructi locum alium tutum habeant; sed solatio deuastationis translationē in opportuniorem locū concedunt: dum spes nulla sit, eodem loco eas reparandi. *& facit egregiè decis. Seraph.* 1432.

Quod igitur spectat ad controuersiam de tuto loco, statuendum videtur, & clausulam esse veram, & si vera non esset, non continere causam omninò finalem, sed quadantenus impulsiuam, vel saltem finalem causam, non adæquatam, & per se solam, sed magis alterā commoditatum causam, propius esse finalem, & qua magis nititur rescriptum; ac denique in ea præfatione Pontificis vlteriorem finem exprimi in verbis alia (monasteria) *ad sacra religionis, diuiniq; cultus praeseruationem restaurari, & reparari valeant*, quod vtique hac via accidit restaurata & reparata domo B. (quæ omninò aliàs intra breue tempus cum templo concidisset, vt testatur Senatus L. in literis ad Concilium Regis datis, in hac instantia exhibitis) ad sacri religionis diuinique cultus præseruationē, quem sibi vltimum finem Pontifex in rescripto disertè proponit, & cætera quasi media.

Et commodum.

Ad religionis & cultus diuini præseruationem.

Quo casu fauorabiles sunt vniones: dum eis consonat Concilium Tridentinum *s.* 21. *c.* 7. *s.* 24. *c.* 13. & antiquorum canonum decreta: *c. & temporis. c. postquam* 16. *q.* 5. *c. vnio. in fin.* 10. *q.* 3. *Clem. ne in agro.* §. *adhuc. de stat. regul.* quomodo laudat ecclesia S. Siluestrum Papam primum confessorem quòd perpetuò laborarit, vt pauperioribus clericis ditiores coniungeret. sic regula 12. Cancellariæ reuocatoria vnionum, eas intactas excipit, quæ fiunt iuxta Concilium Tridentinū; & ex tam rationabilibus causis factæ admittuntur à Concil. Constant. adeo infenso vnionibus, quæ ex gratia mera, aut leuibus causis tum frequentabātur. Eapropter adiiciendo calculum iis, quæ ab Ordinario, Legato, & Rege sancita sunt, non videri difficultatem ex hac clausula propositam talem esse, quæ auertere debeat ab executione rescripti anteacta prosequentis.

Quo casu fauorabiles sunt vniones.

In altera difficultate, quæ ad valorem expressum 24. ducatorū pertinet, primo statuendum est valorem in rescripto expressum referri ad tempus vnionis, vt ipsi domini Impetrantes contendunt, adeoque eum quoad tempus rescripti non esse expressum, cùm tamen, quibus in casibus fieri debet, etiam quoad tempus rescripti fieri debet,

Valor exprimendus iuxta tempus rescripti, cum est verus, non curialis exprimendus.

&

& ita Gomes. Gutier. aliique, dum de valore probando quærunt, statuunt tempus rescripti, & annos quinque antè & pòst: vt duplex hic sit quæstio: de omisso valore, qui fuerit tempore rescripti, si accipiatur vt volunt Impetrantes; & de falso expresso, si vt vult Opponens.

Et quidem expressum verum esse contenditur maximè eo argumento, quod constet de summa B. paupertate: & cùm fructuum ratio iniri non possit, nisi oneribus deductis, vt apud omnes in confesso est, inde elici eos reditus B. non habuisse, qui pondere onerum in eam paupertatem depressi fuerint.

In valore statuendo deducenda onera.

Sed tamen inter onera non refertur ea sustentatio, quæ beneficiariis necessaria est, sed tantùm onera realia, & quæcumque personalis operæ debita sunt, reditus minuunt. quæ ergo anniuersariis, mortuariis, missis, & similibus relicta sunt in fructus non referuntur, nec eos augent. vnde & Nauarrus *de verb. signif. consil.* 4. negat inter fructus parochi censeri, quæ proueniunt ex relictis reditibus pro aliqua capellania, cui ipse debeat inseruire. quare quæ ratione missarum celebrandarum domui B. relicta sunt; vt onera realia deducenda essent à reditibus illius domus.

Realia non personalia alimenta.

Sed quoniam hæc onera non probantur, vt procliue sit credere reditus hos 25. ducatos excessisse; videndum est an expressus falsus valor nocere hic debeat.

In hoc puncto tanquam in hypothesi disputatio de veri taciturnitate, aut falsi expressione, etiam residet; & tamquam species ex alia vt genere nascens ab authoribus sub iisdem sedibus disquiritur.

Hanc quæstionem breuiter expediunt, qui in gratiosis (quanquam non omnimodo censenda sint gratiosa ea rescripta, quæ clausulam *vocatis vocandis* continent, nam ea iustitiæ naturam redolent, *Vital. de Camban. in clausula si ita tibi constiterit post Ioann. Andrea.*) omnia omnino narrata verificanda esse asserunt, quales citat Sanchez *d. n.* 43. *& Garf. de benef. p.* 6. *c.* 2. *n.* 189. vnde *idem p.* 1. *c.* 5. *n.* 508. in quæstione nostra mox tradit *& Ancharan.* qui valorem sub pœna nullitatis, vbi de mente Concedentis præsumitur, vitiare negat; asserit tamen falsi valoris expressionē vitiare. quod etiam ad motu proprio factam Menoch. *n.* 83. aliique extendunt.

In rescriptis gratiæ an omnis obreptio vitiet.

Et verò vt Gutier. *n.* 76. *& seqq.* fatetur vtramque opinionem probabilem; ita candidè fateri oportet hanc quæstionem sine scrupulo non esse. præsertim dum Sanchez *d. loco. n.* 13. semper nullam reddi gratiam docet, cùm id omittitur, quod iura exprimi volunt; multoque magis dum falsus valor exprimitur, quē verum exigunt; & regulæ Cancel. 21. adeo expressè in vnionibus verum annuum valorem exprimi iubeant, adiectis pœnalibus his verbis; *alioquin vnio non valeat, eadem decernens de suppressionibus, &c.* quia etsi Pontifex idem concessisset expresso vero valore; nihilominus, quia omissâ formâ corruit actus (pro qua iura præscribunt exprimi verum valorem, *Rebuff. in prax. benef. de vnion. in verb. secundum communem, & in verb. tam beneficij*) ob neglectū præscriptæ expressionis concidit actus.

An cum id omittitur quod iura exprimi volunt.

Vt valorem in vnionibus, & suppressionibus.

Consequenter idem Rebuff. *ibid. in verb. teneantur.* tradit, ne quidem in Francia sufficere (vbi aliàs in impetratione beneficiorum id satis est) in vnionibus beneficiorum exprimi 24. ducat. quia consuetudinarius valor 24. ducat. ad annatas pertineat, sed in vnionibus aliud spectetur.

An sufficiat exprimi valorem 24. duc.

Quamuis Ant. Faber *in Cod. suo de episc. & cler. defin.* 10. generatim ita loquitur: *regula de beneficij valore exprimendo non attenditur in quæstione, quæ laicum iudicem habet de possessione beneficij, quod bursalis potius sit, quàm iuris: ita Senatus: nisi euidenter appareat de dolo Impetrantis.*

Dubia ad rationem legum excutienda.

Sed enim cùm dubia omnia constitutionum rescriptorumq; non ad verborum cortices, sed magis ad æquitatis rationem allidenda sint, vt ab eo silice excussa lux, & ab ea cote exacuta veritas perplexitatem discindat; certè non video rationem quæ conuellere possit obiectu taciti valoris, aut falso expressi, enixam Concedentis mentem; quando liquidò constat, valore præciso cognito, concessurum nihilominus fuisse.

Quo casu dicendum non est iura omninò hanc expressionem exigere; adeoque ex omisso tamquam forma actum corruere.

Iure expressio valoris nõ requiritur.

Statuendum etenim est *(vt latius apud citatos authores deducitur)* iure communi non exigi valoris expressionem, adeoque regulam Cancellariæ, quæ eam exigit, tamquam à iure exorbitantem omninò interpretatione, quantum fieri potest, esse restringendam; atque ita accipiendam eâ distinctione, quæ alias ex Concedentis voluntate sumitur, si

Sed per reg. Canc.

explicitum vel non subticitum quod arguitur, fuisset. Et certè si de subticito id statuamus secundùm Anchoran. *Rip. Couuar.* ratio leuis est vt de falso expresso (quæ assiduò inter se comparat Sanchez *d. disp.* 21.) secus censeamus illa; quod expressa sæpè noceant, quæ non expressa non nocerent. Brocardica enim hæc ratio generalis est, vt omninò distinctionem sumat ex iuribus satis expressis, dictantibus falso expressa nõ nocere, quando nihilominus Concedens veritate cognitâ idem concederet.

Et vero regula Cancellariæ, per quam nouum illud ius inducendum esset, nihil simile inducit, nihil distinguit inter subticentes, & falso valorem exprimentes; *teneantur*, inquit, *exprimere verum valorem.*

Sed, inquis, falsum valorem exprimens grauiùs puniendus est, quàm verum subticens, quasi magis peccans: sed Sanchez *d. disp.* satis docet vtrumque pari gradu stare, dummodo dolus absit; qui facilius quidem præsumitur in falsum exprimente: sed is tamen in impetrantibus non arguitur, quorum status, nota & religiosa pietas præsumptionem pro illis facit, vt extra dolum esse censeantur.

Quæ omnia eo magis hic locum habent, quod de stylo (qui & d. regulã restringit *Gomes. d. q.* 3. *in fin.*) magis curatur liber taxæ quàm valor; quia vt ibidem dicit, *vers. tamẽ ista est*, inquit, *firma propositio apud curiales practicos, quod expressio valorum semper respectum habet ad annatam*, quia & regula de valore adhæret taxis annatarum, *sic*, inquit Gutier. *vbi supra n.* 80. *videmus quod in beneficiis, in quibus non soluitur annata, non exprimitur valor*; & inuenta est regula à Ioanne XXII. qui libros taxæ vel inuenit, vel auxit, vel insigniter stabiliuit. *adde Rebuff. in prax. benef. in forma signaturæ ad verbum cuius fructus, &c.*

Sed curialis in ordine ad annatas.

Et vt verum libere fateamur, non minus Reg. 21. *de vnion.* solã quindenniorum rationẽ prę oculis habet, si expendimus, quod vbi de quindenniis tam operosè agunt Pontifices, etiam Pius V. verè pius *(quorũ constitutiones citantur apud P. Matthæum sept. decret. lib.* 2. *tit.* 3. *de annat. c.* 5. 6. 7. *)* iura Cameræ, & Cardinalium, & Officialium præseruare, & indemnitati eorum consulere se dicunt: quin & ob quindenniorum neglectum etiam vniones, ex iustis licet causis factas, irritant; vt vnita ab aliis impetrentur; & priores sic annatæ rursus soluantur: qui solidus finis est constitutionis; aliorum omnium altum apud illos PP. silentium.

Cùm itaque domus hæc ex Ordine Mendicantium fuerit, qui annatas nunquam soluunt, nec reseruantur Sedi Apostolicæ eorum officia: profectò reg. 21. non cadit in hanc materiam, fineque suo destituta cessat. *per ea quæ latè Euerard. in loc. à virtute finis.*

Ideoque in Mendicantium negociis nõ obtinet, qui neq; in collationibus annatas soluunt, aut in vnionibus quindẽnia.

Reli-

Religiosius quidem aliqui vtrique regulæ de exprimendo valore causas alias comminiscuntur; ne scilicet Pontifex valoris ignarus immerito non tribuenda tribuat, & iustus sit beneficiorum dispensator, pro cuiusque indigentia, non ambitione; sed, liberè iterum dico, comminiscuntur causas, quarum nec in dictis regulis, nec citatis constitutionibus vlla mentio: & si ex veræ essent, valde reprehendendus esset illarum neglectus in omnibus secularibus beneficiis inferioribus per totam Hispaniam, Galliam, & Belgicam, pinguiũ sæpè & meritis impetrantium longè imparium, in quibus valor, quamuis ad mille ducatos sæpè ascendens, rescribitur tantùm ad ducatos viginti quatuor: nec illũ vsum Pontifices interrumpunt: vt nõ respectu annatarum; ita ne quidem intuitu aliarum rationum, quas religiosè aliqui authores, vt diximus, sibi exhibent. vt necessario omninò dicendum sit, ad satisfaciendũ consuetudinario stylo, per parenthesin enunciatiuè, non dispositiuè esse valoris mentionem insertam rescripto à formulariis curialibus; non secus, quàm in impetratione beneficiorum inferiorum omnium Belgicorũ, Gallicorũ, Hispanorum sciente, tacente, adeoque volente Pontifice, præsertim dum in hoc rescripto dispositiuè dictum, & à testibus sufficienter probatum est, quod B. ad eam paupertatem deuenissent, vt competens fratrum numerus sustentari nõ posset. quod (si æquum respicimus) satis est valorẽ exprimere. *c. dudum. de præb. in 6.* dum cognoscitur nihil auaritiæ, ambitioni, aut aliis causis superesse; dum constat reditus B. sibi suisque oneribus non sufficere, non minus ad æquitatis respectum, quàm si nominatim summa fructuum fuisset expressa. §. *nominatim. inst. de exhar. lib.*

Satis censendus expressus valor per circumstantias.

Nunc verò mentẽ Pontificis fuisse vt explicito etiam veriori valore rescriptum executioni nihilominus mandaretur, vel inde constat; quod tam studiosè adiiciat in rescripto hanc clausulam; *ita vt vltra ipsum Abbatẽ numerus saltem duodecim monachorum manu-teneri debeat:* quæ clausula fatuum reddit rescriptum, si censeamus Pontificem expressos valores pro veris habuisse, & nõ pro consuetudinariis: quis ita enim stupeat, vt nesciat 24. ducatis & centũ florenis auri de camera ali nõ posse competenter Abbatẽ ordinis S. Benedicti, insignis monasterij, & duodecim monachos? (cùm ad illum valorem domus B. ad hunc Abbatia V. in rescripto dumtaxat æstimetur) si meminerimus sacram Congregationem Cardinalium Concilij Trid. Interpretum aliàs declarasse generaliter beneficium quod non reddit 24 duc. vel vni non dici sufficiens: & duo quę simul centũ viginti quinque ducatos, non conficiunt, nõ prohiberi à Concilio Trid. simul retineri. Qui igitur hæc eadem summa Abbati & duodecim monachis, & conuenienti famulitio aliisq; oneribus sufficiet? præsertim cùm ex Bulla Pij V. *incip. Romani 3. Kalend. Septemb. 1567. relata apud. P. Matth. de spoliis. lib. 3. tit. 3. c. 2.* constet Romanum Pontificem declarasse iura spoliorum locum non habere, cùm clericus in vita non habuit ex beneficiis supra triginta ducatos auri de Camera. quasi manifestum sit pro victu tantùm requiri, nihilque ex beneficiis talibus superesse posse, vnde spolia detrahantur, sed aliunde obuenisse præsumendum sit. quin & idem Pius disponens de canonica portione parochorum, eam non infra quinquaginta aureos æstimari iubeat.

Quibus inducatur actus, qui stare non possit cum vero alioquin valore.

Vidit, sciuitq; hæc Pontifex; non stupuit; Rescriptum tamen dedit; sensit ergo pro stylo, nõ veritate valorem exprimi; voluit tamen executioni mandari: quidni ergo de hoc valore 24. ducat. dicemus, quod de altero iuxta taxam expresso, vt sufficiat, Gomes. de exprimendo valore *q. 10.* tradit, *& mox diximus*, & Opponens nullibi arguit vel oppugnat:

cùm alioquin non minus hoc, quàm illud vitium obesset, vt rem ipsam quam enixè voluit Pontifex, scrupulis verborum non euertamus, & verba amplexi contra rescripti nitamur voluntatem.

Regulæ de valore strictè accipiendæ.

Ad hæc valde expendendum est quod omnes, vt fatetur Menochius, alijque Interpretes, statuant regulas de valore exprimendo tamquam à iure alienas strictissimè esse interpretandas: inde etenim sequitur, dum loquitur de beneficiis ecclesiasticis vniendis, ad controuersiam, & litem hanc quam minimè spectare, non enim hic agitur de beneficio aliquo, sed de domo B. Mendicantium: porrò officia Prioratus, Guardianatus, &c. nullatenus ad beneficia aut regulas Cancellariæ spectant. *Gonz. ad reg. 8. Cancel. gloss. 8. n. 50. 51.*

Ideo in beneficiis stricti nominis non domibus Mendicantium.

Nihil ergo iuris præscribit eadem regula in domibus Mendicantium vnde beneficia, annatæ, & quindennia exulant.

Vniendis, & supprimendis.

Sed huic rationi ex verbis modernæ reg. 21. opponi potest, quod idē mandetur obseruari in quibusuis suppressionibus, & perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus, etiam de quibuscumque fructibus & bonis ecclesiasticis, ac etiam in confirmationibus vnionum, singularumque dispositionum huiusmodi; quia regula eadem loquitur de beneficiorum suppressionibus, & dispositionibus, de fructibus, & de bonis: hic verò Pontifex nihil de fructibus, aut bonis disponit, mandat tantùm ordinem S. Francisci, illius statum, essentiam, & dependentiā in ea religiosa domo, & septis regularibus supprimi, & extingui, nouum in ea monasterium erigi, & impetrantes eò transferri: de vnione, de bonis, de fructibus nulla mentio; sed ea relicta sunt in proribus terminis, vt supra diximus, regula autem ad bona spectat, & fructus; de quorum taxa annata, & quindenniis in ea agitur.

Enimuerò si tota forma rescripti accuratè expendatur manifestè deprehendetur, nihil in rescripto agi, quod ad regulā vnionum pertineat, sed magis quod ad solam domus B. status mutationem, adeoq; quæstionem de valore ex regula vnionum auocatam ad hunc casum non spectare.

Ad regulā vnionū non spectat domus mutatio status.

Cùm enim Pontifici expositum esset, residuos in ea domo B. habitum & ordinem D. Benedicti, vtpote strictiorem conuentuali resolutione assumpsisse, & professionem emitti consuetam expresse emisisse, ac sic domus illius statum mutasset, sequebatur suppressio ordinis S. Frācisci, status, essentiæ, & dependentiæ illius, quam ritè fieri hoc rescripto mandatur, quaque facta nihil ad opponentem amplius attinet, an soli illi, qui statum iam mutauerunt, maneant, an ad eos transeant alij eiusdem iam ordinis, an hi tutum & commodum aliū locum habeant, aliæque causæ veræ sint, & iustæ, ex quibus transeant.

Seu assumptio strictioris ordinis.

Mutare autē statum vt potuerint, facit fauor ille iuris, qui tribuitur iis, qui strictiorem regulam volunt amplecti, quod permissum singulis, quidni liceat vniuersis? dummodo non sint ex iis Collegiis, quibus id prohibitum est *in c. religionum. §. fin. de relig. dom. in 6.*

Qua ex causa *in c. cum dilectus de his quæ vi vel metu.* canonici seculares ordinem Cisterciensem assumere permissi sunt pro toto Collegio, & emissum votum & iuramentum coacti etiam obseruare, quamuis dolo, vi, & metu inductos se allegarent.

Quæ licita est Collegiis.

Quamuis etiam non reperiatur *in d. c.* interuenisse Ordinarij consensus in mutatione status ecclesiæ, ne quis obiiciat hic non interuenisse consensum Ministri Generalis domus illius Superioris, si exemptam supponamus. Tametsi constet ex declaratione iurata eorundē Fratrum consultum Superiorem consensisse, & ex diuturnitate temporis, & circumspecta prouidentia istius Vicarij præsumenda foret, aut ex aduerso

Etiam sine Ordinarii interuentu.

ſo fuiſſe in plena poſſeſſione Ordinarios de B. vt non exemptis, tunc ſtatuendi. quod iuuat diploma Nuntij, qui Ordinarium vocat B. Superiorem, cuius cùm authoritas, & Miniſtri conſenſus interuenerit, nihil reſtat obiiciendum.

Quod alioquin ad Episcopum ſpectat.

Statuit quidem *c. ſi Epiſcopus.* 12. *q.* 2. Epiſcopum erigere ſecularem eccleſiam in regularem, & *c. ad audientiam. X. de ædif. eccl.* Pontifex noluit mutandi ſtatum facultatem dare ſine Epiſcopo diœceſano: ſed hoc inuitis clericis volebat quis fieri: in altero etſi Epiſcopo ea facultas datur, non negatur competere facultas ipſis clericis, vt communi reſolutione ſtrictiorem regulam aſſumant, vt *in d. c. cum dilectus* factum, & ſeruari iuſſum.

In cõmuni tamen reſolutione aliud permiſſum.

Quod non ob ſolum iuramentum ſuſtinetur: nam ſi alioquin non haberent clerici ſine Epiſcopo eam facultatem, priuatum ipſorũ iuramentum non mutaret ius publicum, adeoque ſtatum eccleſiæ, quamdiu requiſita Epiſcopi authoritas non interueniſſet.

Nec attenditur fundatio, ſcilicet nõ prohibitiua.

Neq; dicat aliquis non poſſe priuatos fundatorum inſtituta mutare: quia illud argumentum non obſtit caſui *d. c. cum dilectus* dum de bono in melius fit mutatio, de virtute in virtutem progreſſus, &, ſi attendendum eſſet, etiam Epiſcopi authoritas non ſufficeret. *Clem. quia contingit. de relig. dom. & ibi DD.*

Ex quo *c. cum dilectus* etiam per tranſennam notari poteſt non reddi ſubreptitium reſcriptum, quamuis non narrentur ſuperſtites, cùm ibi id nõ narratum gratiam non vitiet, ſed ſuppleat Pontifex, ita vt reſiduis ibi vel alibi prouideatur, at hic ſuperſtitibus tempore vnionis Ordinarij alibi prouiſum erat, tempore autem reſcripti Apoſtolici omnes deceſſerant.

Nec omiſſa mentio ſuperſtitum vitiat reſcriptum.

Sed iis prouidetur.

Aſſumptio ergo regulæ Benedictinæ à B. facta legitima eſt, cui tum Generalis aſſẽſit expreſsè, & per tot annos ipſe, ſucceſſoreſque tacitè, vt conſecutiua ordinis S. Franciſci in ea domo ſuppreſſio, & deinceps (quæ tum ad opponentem non pertinet) tranſlatio iuſtè impediri non poſſit.

Cui nihil officit, vt vnó verbo id dicatur, quod non fuit mentio facta in reſcripto Generalis, quodque curæ eius ſubſint B. ſine eo alienari nihil poſſit, quodq; exempti ſint: nam ſatis id innotuit, cùm ſcitum fuit eos ordinis eſſe S. Franciſci, & ob id iubet Pontifex ibi cum ordine, ſtatu, eſſentiâ, etiam dependentiam extingui.

Nec exprimenda diſertè, quæ ex narratis neceſſariò colligũtur.

Præterea conſiderandum eſt reſcripto non eſſe adiectam clauſulam *quatenus iuris, aut quatenus de iure;* ſed tantùm, *ſi ita eſſe repereris:* quam gratioſam eſſe, & inneƈtere indulgentiam, vel diſpenſationẽ ad hoc, vt ſola expoſita ſufficiant, licet aliàs plura requirerentur, ſentit Panormit. *conſ.* 41. *n.* 3. *p.* 1. *& Anth. Capyc. deciſ.* 16. *n.* 4.

Scrupulus autẽ motus ex ea clauſula *ſi ita eſſe repereris* facilè excutitur, vt conditionem inferat, eaque deficiente corruat diſpoſitio.

Nam vt verum ſit, quod dicitur ex Innocentio *in c. dudum de præſumpt. Alexan. conſ.* 218. *n.* 1. *lib.* 2. non tamen ſequitur non verificatis omnibus narratis, tamquam deficiente conditione, gratiam reddi nullam; quamuis obreptio talis ſit, quæ per ſimplicitatem & ignorantiam acciderit, & quæ narrata ſunt, non fuerunt neceſſaria, *vt expreſſè Felin. in c. ad aures. verſ. de expreſſ. concl.* 2. *de reſcript. dicens ſe Florentiæ ita obtinuiſſe in cauſa ardua, & nuncupatim concluſ.* 3. impetranti incumbere, verificare ſpecialiter beneficium nõ plus valere, quàm narrauerit; & plus nocere imperfeƈtam locutionem, quàm ſilentium. *quod idem tenet Alexand. d. conſ.* 218. *n.* 1. *lib.* 2.

Clauſula ſi ita repereris, vt dicitur eſſe cõditionalis, ad præcipuam tantùm, & finalem cauſam ſpectat.

Hoc enim argumentum generale eſt, & ſi conſtet, tollit omnes diſtinƈtiones, quas iura & authores proponunt.

Etenim *in c. ex parte el. 1. de rescriptis* ait Pontifex, *in literis intelligenda est hac conditio, etiamsi non apponatur, si preces veritate nitantur.* vocat ecce conditionem Pontifex, & semper intelligi asserit, & lex ciuilis expressam requirit.

Et clausula ea quidem *si preces veritate nitantur* isti æquipollet, *si ita repereris, si tibi constiterit*, & similibus. quod ratio dictat. & post Ostiensem docet Vital. *Camban. in claus. si preces.*

Et tamen non ex qualibet narratione falsa semper, quasi deficiente conditione illa, *si preces veritate nitantur*, rescripta redduntur irrita; non ergo itidē semper vitiabit clausula, *si ita repereris, si tibi constiterit, &c.*

Sequitur ergo conditionem hanc de substantialibus intelligi dumtaxat, *si ea scilicet ita esse reperta fuerint, si de iis constiterit, si quoad ea preces veritate nitantur, ita supra ex Sanchez dixi*, & eatenus etiam formam tantùm esse accipiendam, quæ ad substantialia pertinet, & in causa matrimoniali *Sanchez n. 43. 44.* vbi ea conditione, formâ, & formulâ precum non obstante causam, cui innititur rescriptum, verificari sufficere tradit. Formam autē deficientem circa accidentalia non obesse statuendum est, vt accidens abesse potest sine incommodo subiecti. *tradit idem Seraph. decis. 615. n. 4. tradunt alij passim.*

Silentiū & expresio falsi eiusdē efficaciæ quoad dolū aut simplicitatem.

Porrò silentium & imperfectam locutionem, siue falsi expressionem, & veri taciturnitatem assiduò inter se comparat, & eiusdem energiæ esse contendit Sanchez *d. disp. 21. n. 10. 31. & seq. n. 73. 74.* vbi hæc verba: *quia textus (in c. super literis de res.) quoad hoc (causam finalem & impulsiuam) aquiparat prorsus malitiam & fraudem in tacenda veritate vel exprimenda falsitate.* & in materia valoris exprimendi dixi supra.

Ad argumentum similiter, quod adducitur ex Sanchez & aliis, quod quando iura disertè aliquid exprimi mandant, disquirendum non sit de mente Concedentis, quia quantumuis illud exigui sit momenti, exprimi à legislatore iussum, pro forma tamen est; qua deficiente corruit actus: responderi posset non certi iuris esse hanc thesim: contra eam facere *c. gratia de rescript. in 6.* eam negare Nauar. *lib. 3. cons. 1. n. 5. de feud.* vbi tradit duo requiri: 1. Vt expressio à iure caueatur: 2. Vt id quod tacetur sit tale, vt Concedentem retraheret: adeoq; defendi posse omnes canones, & leges pro ea thesi citatas, magis ex ratione, quàm verborum aucupiis procedere. vt cùm declarat Pontifex Impetrantem beneficium teneri prius obtentum exprimere; addit rationem causatam ex mente & intentione Concedentis, *quia non solet de facili scribere de prouiso, vt prouideatur*, item cùm scribit vt prouideatur alicui de beneficio certi valoris, non potuisse prouideri de alio valore; quia id fit extra mandatum: quod tamen non scrupulosa verborū stipulatione cōstat, sed intentione mandantis & solo consensu lato in certum taxatiuè, & dispositiuè eodem orationis complexu valorem, non dumtaxat eum, qui circumuolante & accidentaria narratione expressus fuerit; quia tum de istis vt non necessariis & minimis nō est curandū, vt in materia beneficij feudalis docet Nauar. *d. cons. 1. n. 6.* & talia spectant ad formas accidentarias quæ adesse & abesse possunt sine corruptione subiecti, & sic de reliquis. Quod si ergo casus proponitur, in quo ius aliquid exprimi mandat, & expressum non fuerit; vitiabit omissio concessionem. quia Concedens censebitur concessurus non fuisse, aut dubitabitur an concessurus fuisset expresso eo, quod ius (quod Concedens scire, & ei se conformare intelligitur) exprimi voluit: si autem manifestè, liquidò, & citra dubitationem constet Concedentē ita concedere voluisse, vt quamuis quod omissum est expressum fuisset, aut quod falso expres-

Non omnia à iure expressa iussa semper vitiant rescripta, si taceantur.

Sed si concedentē retraherent.

pressum verè expressum fuisset, nihilominus concessurus fuisset; nullus sanè præcisè canon aut lex id docet, aut ratio euincit; quia vt dixi omnia, quæ contra citantur, fundantur in defectu voluntatis mandantis, & excessu mandati, aut simili ratione; non verbis: quia sic non tam laqueus impetranti, quàm volenti & concedenti Principi poneretur.

Sed valor iure non est exprimi iussus, in officiis Mendicantium.

Nihilominus data hac maiori, neganda est subsumptio; scilicet in casu taliter volentis & vnientis, aut supprimentis Pontificis, sub ea pœna iura mandare talē expressionem: sed generalitatē verborum pati restrictionem ex aliis iuribus voluntati Concedentis deferentibus, & iuxta eam distinguentibus. qua ratione iidem authores, qui hanc thesim maiorem ponunt, nihilominus de valore exprimendo disputant: inter quos Couuar. aliique in ea hypothesi negant eiusmodi errorem in valore vitiare rescriptum.

Insuper sub nomine etiam beneficiorum contenditur comprehendi monasteria. Et rectè, sed non omnia: verùm illa tantùm, quæ perpetua sunt, (quod de essentia est beneficiorum, quæ in titulum beneficialem conferuntur; nō autem illa continentur, quæ officium dumtaxat sunt; præsertim Mendicantium: quæ nihil ad regulas Cancel. singulatim quæ de annatis, & quindenniis tractant, pertinent.

Quæ sub beneficiis non veniūt in Reg. Canc. quæ annatas recipiunt.

Sub Concilij quidem Trid. *s.* 24. *c.* 13. §. *interim* dispositione fateor ea contineri, sed disertè Trid. monasteriorum facit mentionem, & generatim quidem, atque in ea dispositione quæ monasteriis fauet, vt scilicet nō vniantur ad suppeditandam Episcoporum, vel parochorum competentiam, ne aliis, inquam, abeant ancillatum: non est autem consectarium, vt si quid in materia fauorabili sub aliqua denominatione comprehendi potest, præsertim expressum, id etiam comprehensum dicatur sub eadē in materia odiosa, & à iuris communis regulis exorbitante, vt est regula 21. *de vnion.* in qua vocabula omnia sunt restringenda ad propriam significationem, in aliis fauores ampliandi.

Sed in fauorabilibus ne vniantur pro aliorū congruentia.

Quod denique obiicitur, diuersam esse rationem & minus præiudicium, in Impetrante subreptitiè collationem, quàm vnionem; ideoque magis in hac, quàm illa oportere exprimi verum valorē; dico non esse in casu nostro: vtraque enim regula solicita est dumtaxat, altera de annatis, altera de quindenniis: neutro autem casu Mendicantes quippiam soluunt: atque eadem vtriusq; regulæ sunt verba dispositiua, vt verus annuus valor secundum communem æstimationem exprimatur: & pœnalia, vt alioquin vnio non valeat, & gratiæ omnes sint nullæ: vnde, vt dictum est, Doctores indistinctè de vtraque regula tractant.

Præiudicium autem si in eo positum velis, quod nō plenè deliberare potuerit Pontifex, conferrene vel vnire velit, minusque præiudicium sit in collatione temporali inconsulto facta, quàm vnione perpetua; respondeo id cessare ex eo, quod ponitur, quod nihilominus valore cognito Pontifex concessurus fuisset; & in casu præsenti nouerit non verum, sed curialis taxæ dumtaxat valorem, expressum fuisse, & nihilominus concesserit: qua scientia posita simul & voluntate dispellitur, vt dictum est, quidquid est impedimenti.

Quod si autem ex rationis diuersitate regula mitigationem aut interpretationem capere potest, vt admittit obiectio, rationes certæ necessitatis & vtilitatis ecclesiæ tam hic sunt validæ, euidentes, & in actis demonstratæ, vt stipulæ verborum eas superare non debeant, aut vtiles earum narrationes per inutiles subreptiones vitiari.

Quibus omnibus attentis, quodque id, quod de valore vero obiectum est, satis sit vlterius refutatum, siquidem primò nō versamur in casu

Recapitulatio rationũ, quibus statuitur valorem non rectè expressum hic non obesse, &c.

su vnionum, sed in transitu ad strictiorem ordinem, mutationeq; status regularium. 2. Non in suppressione beneficij, bonorum, &c. de quibus agit regula 21. Canc. sed officio, domo, & septis Mendicantiũ. 3. Quia cessante fine cessat lex, & à Mendicantibus non soluuntur annatæ, aut quindennia. ergo in eorum causis ex regulæ cessant, quæ ad finem annatarum, & quindenniorum dumtaxat institutæ sunt. 4. Cùm constat Concedentem nihilominus concessurum fuisse, verus valor non expressus non debet nocere, vnde nec allegata reg. tam 21. quàm 54. Couuar. de vtraque indistinctè ait, *error in hoc* (valore) *exprimendo minimè est considerandus.* eodem modo procedit Ant. Faber *C. sui. tit. de epis. & cler. def.* 10. *& Gomes. & tractatui de valore exprimendo* generalem inscriptionem præfigens, & asserens quod expressio valorũ semper respectum habet ad annatam: eodemque modo Gutier. aliique. 5. Per circumscriptioné satis hîc expressum esse valorem, quod nõ minus est, quàm si summæ certæ, & proprio numismatum nomine expressio fieret. 6. Expressionem esse factam sub summa taxæ curialis. 7. Ità expresso valore sciuisse Pontificem ali non posse Abbatem, & duodecim monachos, quod expresè tamen & studiosè mandat. Cùm ergo falsitatem valoris sciuerit Pontifex (falsitatem, inquam, si verum valorem respicias, non autem si taxam, aut consuetudinem curialem, quam sciuit, & secutus est Pontifex) & rescriptum nihilominus dederit, executioniq; id mandari iusserit, non versamur tantùm in casu quo Doctores disputant, an valeat rescriptum quando Concedens, quod expressum est falsum esse nesciuerit, & si sciuisset, nihilominus crederetur concessurus; sed in eo quo sciuit, & nihilominus voluit. quo casu dicit *post Felin. & citatos ab eo* Nauar. *cons.* 1. *n.* 2. *de feudis* quod taciturnitas eius quod Princeps nouit, non inducit subreptionem, sed includit dispensationem, quatenus opus, ad valorem actus. quod idem tenet Anchar. *cons.* 293. *n.* 2. *Siluest. V. dispens. n.* 21. & disertè expressum est *in l.* 57. *D. de re iud.* tametsi sententia à minore lata sit nulla, si Princeps minorem magistratui imposuit, valere. *Princeps enim*, inquit, *qui magistratum dedit, omnia gerere decreuit.* Sic Pontifex qui translationem pro Abbate & duodecim monachis fieri voluit, omnia necessaria decreuit.

Præsertim dum Concedens videt vitium, & nihilominus actum vult; ideoq; dispensat: ne contradictoria admittat.

Cuius rei euidens ratio est, quia contradictionem implicat, velle aliquid effectum sortiri, & obstaculum ponere, aut positum nolle ablatum, quod incompatibile sit cum eo quod velis. contradictorium enim vnum positum tollit alterum. vnde taliter Concedens dispellere censetur omne impedimentum. *l. vbi pugnantia, D. de reg. iur. Rebuff. in prax. ad reg. de vn. glos.* 11. *n.* 13. *Caccialup. eod. ar.* 8. *q.* 16. quemadmodum *in c. dudum de preb. in* 6. Bonifacius VIII. nulla priuilegij seu concessionis antea factæ in secundis literis mentione facta, per actus secuti repugnantiam illam *expressisse*, inquit, *videmur.*

Quorũ alterum volitum, alterũ tollit.

Quam resolutionem nihil retardare etiam potest argumentum de potestate Vicarij propositum: nihil enim id ad rescriptum, de quo quæritur, spectat: quod non tangit eam quæstionem an aliàs validè vel inualidè fuerit facta vnio, sed tantùm an de Ordinarij licentia V. transierint in domum S. Pauli, quod rescriptum narrat, & probant literæ tunc Vicarij.

De Ordinarij licentia fieri dicitur, quod de Vicarij.

Sub Ordinarij autẽ nomine comprehendi Vicarium atque Officialem adeo verum est, vt iura dicant ab eo non appellari ad Episcopum, quia idem fit vtriusque tribunal, & ne ab eodem ad se ipsum appelletur. *c. Romana de appell. in* 6. *c.* 2. *de consuetud. in* 6. *cuius sententiæ authores tanto numero allegat Sanchez de matr. lib.* 3. *disp.* 29. *n.* 3. *vt exercitum Xerxis dixeris.*

Qui in iure dicitur Ordinarius.

Vica-

Vicarium quidem vniones facere non posse Rebuffi & *aliorum quos citat Barbosa in Collect. DD. ad Conc. Trid. s.21. c.5.* communem opinionem esse credo, tametsi ego contrariam defendi posse existimem, *ex l.2. C. de officio eius qui vicem alterius iudicis obtinet.*

Coram quo emancipationes, adoptiones, sic & vniones & hæ mutationes fieri possunt.

Ex qua lege duo deducuntur 1. quod alienationes rerum minorũ & similium personarum (vt sunt monachi & regulares) emancipationes, & adrogationes à vicaro fieri possint (quibus vniones & translationes ad aliũ Ordinẽ, & familiam religiosam similes dixeris) 2. quod Vicarius possit omnia quæ ad iurisdictionem eius, cuius vices gerit, spectant, præstare: nisi quæ ius vel constituens disertè reseruauerit, vt loquitur de suo legato Pontifex *in c. quod translatione de off. leg. in verb. ad ea sine speciali mandato nostro non debuisti manus extendere, quæ in signum priuilegij singularis sunt tantùm summo Pontifici reseruata.* qualiter de Episcopo, Capitulo, & eius Vicario Sede vacante etiam dicendum est.

Et quidquid exprefsè non est reseruatum, vt hæc.

Præsertim Sede vacante, quando in Vicarium transit, exercitiũ omnis iurisdictionis.

Id quod dubium non videtur habère in Vicariis Sede vacante, quia toto illi Capituli officio fungi creduntur, hoc autem toto Episcopi extra causam Ordinis, præsertim cum iam ex Concilio Trid. *s.24. c. 16.* teneantur inuita etiam Capitula ob incommoda administrationis per multos habitæ vicarium deputare, vt non tenentur Episcopi. Vnde Quaranta *in summa Bullarij verb. Capitulum Sede vacante §. 4. dubitatur*, ait, *an factâ electione vicarij videatur translata omnis potestas à Capitulo in Vicarium? Resp. quod post Vicarij electionem Capitulum non abdicat à se iurisdictionem, sed illius exercitiũ. & Garc. de benef. p. 12. c.2. n.67. p.5. c. 7. n.4. 38. 51.* vnire posse Cap. Sede vacante, & illius Vicariũ: *p.5. c.7. n. 28. & Gutier. Can. q. lib.1. c.11. n.10.* satis clare docet Vicariũ Sede vacante posse decernere, quæ possent ipsi Episcopi, & quæ ad claues pertinet, modo non reseruauerit sibi Capitulum, sed vt communiter solet cum omnimoda potestate eum constituerit. quod hîc tum ob argumentum communiter accidentium, tum temporis lapsum, tum denique ob probitatem, & doctrinam huius vicarij factum fuisse præsumendum est: quem nec ignorantia insignem Doctorem, nec malitia meritissimum deinde Episcopum limites suos excessisse credendum est.

Et quod deesse potest, sanat clausula rescripti Apost. supplentes, &c.

Et, vt excessisset, suppetias fert Nuntij Apostolici concessio, qui ratione legationis suæ vtriusq; domus Ordinarius fuit, & vnionem, translationemúe hanc confirmauit, decreuit, & fecit ipse, cum ea clausula *supplendo omnes iuris & facti defectus.* de qua sic loquitur Vitalis de Camban. *in tract. clauf. in clauf. supplentes omnem defectum, &c. si defectus procedit ex solemnitate iuris positiui, talis defectus vigore d. clausula bene tollitur, per ea quæ ibi allegat, & clarum est ex c. illa 39. de elect. & facit c. 1. de transact. vers. cui siquid forte, &c.* ita vt sola Nuntij concessio clausulam de Ordinarij licentiæ interuentu verificet.

Et quamuis de iure nec Episcopus, nec Vicarius posset.

Quod vero dicitur nec Episcopum sine Capitulo vniones facere posse, quamquam dubitari posset an id hodie de Concilio Trid. procedat, prout negat Nauar. *de offic. deleg. cons. 10.* limitatur tamen vbi contraria est consuetudo; *Caccialup. de vnion. ar.6. n.10.* vt generatim in hisce ditionibus Episcopi eiusmodi negotia cum Capitulis non tractant, sed aliquando cum Concilio sui Vicariatus, quod aliud est à Capitulo, vtpote cum hoc constet ex assumptis ab Episcopo, non à Capitulo deputatis.

Fecerit tamen, manet veritas narrationis de ordinarij licentia factum esse, etsi licentia legitima nõ foret, quia

Sed esto non posit Episcopus sine Capitulo vnire, minus Vicarius; fecerit tamen: verum erit de eius licentia transiuisse, &c. quia ea narratiua factum, non ius, sonat, non magis quàm si homo cæsus narretur, nec dicatur iure vel iniuria: factum

narratio factum so. nar. non legitimitatem.

factum ergo verificasse sufficit. *Bellam. decis.* 116. *Rot. nouis. diuers. p.* 2. *d.* 9. *n.* 10. idem de appellatione, licet non valida. *Seraph. d.* 954.

Dubiis itaque obiectisque aduersus rescriptum remotis, superest vt Delegatus illud exequendo, enixam Pontificis voluntatem, verborum strepitu nihil minutam, curet obseruari.

CONSVLTATIO VIII.

De vnionum reuocatione.

An vnio satius soluatur Abbatia cum episcopatu cum aliter finis vnionis haberi potest.

MVltis piis causis Côc. Trid. prouideri voluit per beneficiorũ simpliciũ vniones, ecclesiis etiam cathedralibus tenuibus. *s.* 24. *c.* 13. monasteria tamen, in quibus viget regularis disciplina, atque ecclesias parochiales vniri vetuit. sed religionis orthodoxæ conseruandæ, nouarumque hic ob eam causam erectarũ sediũ episcopaliũ dotandarum necessitas, cum rebus hic turbatis per bonorum ab aliis beneficiis separandorũ difficultas, & mora alteri remedio locum non faceret, huius decreti via facta inuia fuit, & monasteria mensis episcopalibus aliqua in dotem data. Postea quæsitum fuit, an, si finis is obtineri posset, & pars bonorum monasterij mensis episcopalibus applicari, satius non dissolueretur vnio, & tam episcopatibus, quàm monasteriis, suus cuique prælatus daretur.

Omnino:

Et sanè, saluo fine, ob quem vnio facta fuit, dissolutionem illius suadent rationes, ob quas mota fuit ecclesia ad facienda ea decreta; de quibus mox latius infra dicam: atque imprimis *d. c.* 13. *s.* 24. vniri vetantis monasteria, in quibus viget regularis disciplina: vtique ne vigor ille, & rigor remittatur, quod facilius fit, quando vnaquæque domus non habet suum patrem-familias, in regula & disciplina seruanda assiduo laborantẽ; coram cuncta quæ geruntur inspicientem; quæ correctione egent, extemplo emendantem; quam quando commendata est absenti fere semper, aut plerumque, aut vnita.

Vt singula beneficia suos habeant ministros.

Rursus suffragatur ratio sacrorum canonum, qui voluerunt, vt vnaquæque ecclesia suum sponsum, suum rectorem haberet. *tota causa.* 21. *q.* 1. *singula*, inquit, *ecclesiastica iuris officia singulis quibusque personis singulatim committi iubemus. c. singula dist.* 89. vix enim est vt vnus homo plures personas benè sustineat. *l. si plures. & ibi Iason. D. de pact.*

Præsertim curata:

Quam eandem ob causam tam multi sacri canones sint editi aduersus beneficiorum, præsertim curatorum pluralitatem, & in Concilio Tridentino etiam innouati, & seruari iussi. *s.* 7. *c.* 2. 3. 4. 5. 6. refertq; *d. c.* 2. eam quã diximus causam, cum *valde felix sit*, inquit, *ille censendus, cui vnam ecclesiam bene ac fructuosè, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit.*

Non ignoro huiusmodi decreta in beneficiis ritè vnitis non obtinere; sed agimus hic de rationibus ob quas lata sunt, quærimusque an eæ suadeant solui vnionem, quando nihilominus finis potest obtineri, ob quem vnio facta est.

Ratio autem legis, anima illius dicitur: ita vt ea cessante lex maneat velut emortuum cadauer: vigente autem ratione lex sit etiam extendenda vltra vim verborum.

Cessante causa cesset vnio.

Vnde fit vt etiã in materia vnionum recepta sit ea iuris regula, quæ dicit cessante causa cessare effectũ. *c. cessante de reg. iur. in* 6. *Alber. Gentil. disp. de vnion. Britan. & quos allegat. Rebuff. lib.* 1. *de benef. & de vnion. reuoc. & facit c. cum M. de constit.* vbi ex rerum mutatione etiam à Sede Apostolica vnita mensæ capitulari mutantur.

Fit etiam inde, vt Concil. Trid. ob rationem *d. c.* 2. insertam, vltra beneficia, quæ in titulum singula obtinentur etiam *c.* 4. *&* 6. progressum sit ad vnita.

Et quidem *d. c.* 4. vnionem ad vitam commendamúe plurium perpetuam simpliciter damnat: d. vero

c. 6.

c. 6. vniones perpetuas; nisi constiterit ex rationabilibus causis coram Ordinario verificandis factas.

Itaque semper potest suam considerationem habere ratio, & finis istorũ prohibitiuorũ canonũ, quando disceptatur an rẽ, licet bene constitutam, expediat in melius mutari.

Vt in singulis ministri resideant: Ad eandem rem facit consideratio, nec exiguum momentum adfert ratio eorum decretorum, quæ assiduam residentiam exigunt eorum, qui dignitates imprimis, & curata beneficia possident. *tot. caus. 7. q. 1. c. vlt. & tot. tit. de cler. non resid. nouel. 6. 88. 125.*

Congruentius iuri diuino in curatis: Et quidẽ ea pluribus locis etiam à Concilio Tridentino sunt inculcata. *s. 6. c. 1. s. 21. c. 3. s. 22. c. 3. s. 23. c. 1. s. 24. c. 12.* atque *d. c. 1. s. 23.* satis videtur innuere eiusmodi residentiam esse ex præcepto diuino in dignitatibus huiusmodi, & curatis beneficiis: ideoq; quamuis ex pontificiæ potestatis plenitudine vniri etiam regularia secularibus possint, etiam aduersus *d. c. 13. s. 24.* Conc. Trid. decretum; tamen maiorem præbet causam ea residentia, quæ ex diuino præcepto debetur, disquirendi an mutatio in melius negligi debeat, dissolutioúe dignitatum vnitarum probari, quando nihilominus effectus obtineri possunt, & fines, ob quos vnio dignitatum curatarum est facta.

Neque porrò ad rem facit, quod vnio infert dispensationem, seu relaxationem residentiæ in beneficio vnito; quoniam id verum est stante vnione; altior autem est ea quæstio, quam tractamus; an vnionem solui conueniat, quæ sequelam trahit dispensationis.

Nec æquiualent Vicarij: Minus etiã mouet, quod per Priorem officium Prelati fieri possit, quia in omnium curatorũ vnionibus Vicarij surrogatio facienda exprimitur, nec id tamẽ iis prohibitionibus, quas diximus, suffecit. & sanè longa sunt inter Prælatos & Vicarios interualla, ob quæ disciplina per hos non æquè, atque per illos seruari, ac stringi possit: non res spirituales, nõ temporales æqualiter promoueri.

Est insuper alia consideratio, ob quam Concilium Trid. regularium vetet vnionem cum secularibus dignitatibus, aut beneficiis curatis; quod iam olim non iniusta ex causa ecclesiæ canones decreuerint, incõgruum esse vt regulares secularibus supponantur. *c. 2. de capell. monach. c. quam sit 18. q. 2.* vel homines disparis professionis simul socientur, *clem. 1. de elect.* quæ constitutio eo maioris est authoritatis quod sit lata in œcumenico Concilio Viennensi. vnde Isidorus *in c. noua 16. q. 1.* applicat commixtioni professionis, & religionum illud quod in literis sacris dictum est non arandum esse in boue & asino, neque vestẽ de lana & lino contextam induendam; referturque *in c. cum causam quæ. X. de elect.* Ne seculares cum regularibus misceantur.

Et sanè nescio quî natura fiat, vt aues concolores vnà libentius volitent, & difformitas professionis animorum concentum turbet: adeò vt regulares secularibus vniti non rem iam amplius suam facere videantur, sed vel ipsi prouentus aliquando effundere, vel susque deque ferre, an parcè iam & frugaliter bona administrentur, hospitalitasque exerceatur, an & aliquid in thesaurum condatur, an ærario exhausto æs etiam alienũ contrahatur, cùm vident ad hæredes Episcoporum transire, quæ olim morientibus Prælatis monasterij thesauro inferebantur. Ne negligentius administretur.

Et sanè hic casus noster disertè propositus est *in c. 1. X. ne sed. vac.* vbi Pontifex vacante Sede, ne quidẽ ad Regis Hungariæ, Magnatum, Capituli, aut Conuentus instantiam vnionem monasterij Episcopatui factam voluit dissoluere; quod non esset qui episcopale ius defenderet: ecclesia autem de Præsule prouisa, facultatem liberam fecit id prosequendi: præmittitque ibi Pontifex, cùm assereretur, quod per vnionem solueretur religio, fraudarentur eleëmosinæ, & hospitalitas tolleretur, se ad releuandum ecclesiæ statũ in- Solutio vnionis releuatio monasterij:

intendisse diligenter; ibidemq; dissolutio vnionis vocatur ruinæ ecclesiæ releuatio: eamque causam pro dissoluenda vnione probat Rebuff. *vbi sup. n.* 3. *&* *n.* 6. *&* 9. si vtilitas ecclesiæ suadeat, solui posse vnionem, ex quibus causis potuit introduci. *consentit Azor. inst. moral. p.* 2. *l.* 6. *c.* 28. *q.* 21.

Facta solutio hic in aliquibus nouis cathedris Episcopalibus.

Cùm igitur ad dotandas nouas ecclesias cathedrales in Belgio fuerint factę huiusmodi monasteriorũ vniones, atque is finis consentientibus religiosis haberi posset per bona à monasteriis separanda, & episcopalibus mensis applicanda; rectè Regi Catholico, & S. Pontifici solui huiusmodi vniones satius visum fuit quoad monasterium Vaucellense ab ecclesia Cameracensi, quoad Tongerlonense ab ecclesia Syluęducensi, quoad Dousanum à Brugensi; relictâ eis dote sufficienti, prout in singulis conuenta fuit.

Sed quæ his dos est constituenda?

Nam alioquin ad constituendam quantitatem dotis episcopalis certa tradi regula nõ potest; sed pro Sedis dignitate, diœcesis amplitudine, loci necessitate, & temporum ratione res ad arbitrium boni viri remittenda est. atque ita ferè Concilium Tridentinum tenuium cathedralium ecclesiarum vnionem, vel ex alijs prouentibus ecclesiasticis subuentionem Concilio prouinciali committit; ad S. Sedem rei totius statum relaturo. *s.* 24. *c.* 13. eodem tamen loco §. *adhæc* vetat Episcopatus pensionibus grauari, qui ducatorum mille, & parochiales qui ducatorum centum valorem annuum non excedunt. vbi Barbosa, *in Collect. ad d. c. n.* 14. *&* 16. ait ducatos accipi secundum morem cuiusque regionis, quin & dispensari aliquando super hoc decreto. *n.* 12. *&* 15. porro Pius V. quâdam constitutione declarauit cum ex decimis aliisque prouentibus ecclesiasticis parochis assignanda est congrua portio excedi à iudice non posse summam aureorum centum, nec infra quinquaginta taxari; sed temporum iniquitas, rerum omnium venalium caritas, in amplis pastoratibus etiam excedi hanc summam cogit. videtur autem Concilium Tridentinum tacitè innuere quandam proportionem inter ecclesias cathedrales, & parochiales; vt dos parochialium satis prouisarum decupletur in cathedralibus; dum in his mille, in illis centum ducatos minui vetat.

Enimuero in Belgicis episcopatibus Bulla vniuersalis, quæ de illis erigendis edita est, decreuit singulis assignandã esse per separationes bonorũ ecclesiasticorũ dotẽ trium millium ducatorum, auri de camera: interim dum ea assignatio effectum sortiretur, addixit Rex ex dominicis reditibus se soluturum mille quingentos aureos: hæc ergo summa necessitati; illa dignitati sufficere hic visa est: & etiamnum videri ferè etiam possit, si aureorũ, qui tunc hic erant singuli floreni duo Brabantiæ, nunc supra quatuor, mutationem recipiamus.

Porrò multis in locis cum dismembratio à pluribus beneficiis, quæ in Bulla generali erectionis nouorum Episcopatuum pro optimo dotandi medio decreta fuerat, & à Rege Pontifici proposita, multas haberet difficultates; occurrentibus Abbatiarum hinc inde vacationibus, Episcopalibus mensis in rei melioris defectum, & ad citius exonerandum Regis ærarium, sunt vnitæ; & cum potest alicubi iam obtineri prior & melior dotandi ratio, videtur cessare causa cur locus non fiat supra citatis canonibus.

Videtur insuper nonnullis quod surrogatum sapere debet naturam eius cui surrogatur: *l. cum qui* §. *qui iniuriarum. D. si quis cautio.* §. *fuerat. inst. de act. DD. passim*, adeoque non amplius ab vnitis Abbatiis recipiendũ, siue in vtendo, siue dismembrando, quam summa fuit, ob quam inueniendam facta est vnio.

Videri tamen etiam potest cum in vnionũ bullis diceretur, vt Episcopi fructus in suos & monasteriorum

rum vſus poſſent conuertere, nec adderetur quantũ in ſuos, quantum in monaſteriorum vſus; poſſe dimidiatim diuidere: vt fieri ſolet cùm partes per teſtatorẽ non ſunt diſtinctæ: §. *ſi plures inſt. de hæred. inſtit.* ſed id demum ſeruatur cùm teſtator non ſe aliter explicat: *d. §. ſi plures. l. quoties. §. hæredes. D. de hæred. inſtit. & quæ notat gloſ. ibidẽ in v. æqualiter.*

Saluis priſcis oneribus, & cultu diuino non minuto, eiuſque miniſtris.

Alios ergo terminos figunt Bullæ vnionum: *volumus*, inquiunt, *quod propter vnionem, annexionem, & incorporationem huiuſmodi diuinus cultus, ac ſolitus monachorũ, & miniſtrorum numerus in dicto monaſterio nullatenus minuatur, ſed eius & conuentus prædictorum congruè ſupportentur onera conſueta.* & clauſula onerũ antè incumbentium in omnibus vnionibus addi conſueuit; & ſic loquitur Trid. *ſ. 23. c. 18. ſine cultus diuini præiudicio;* limitata hęc cauſa limitatum producit effectũ: ergo propter vnionem hæc onera cultus diuini, religioſorumq; conſuetus antea numerus, hoſpitalitas, pauperum ſuſtentatio minui nequit: iis deductis in vſus ſuos tantùm vertere poſſunt Epiſcopi, quanto egent. vertere, inquam: nam de non verſo, atq; conſumpto nihil vlterius Bullæ addunt; an teſtamento diſponere, an ab inteſtato ad hæredes deuoluere poſſint. vnde plerique certam quotam aut ſummã paciſci maluerunt; vt, ſi parcius vſi forent, de eo, quod ſupereſſet ex illa, diſponere ſine apparenti cõtrouerſia poſſent.

CONSVLTATIO IX.

De reuocanda vnione illius cauſa ceſſante.

VNiones reuideri voluit Tridentinum. *ſ. 7. c. 6.* & ſubreptitias viribus carere, niſi nimio iã tempore firmatæ ſint: beneficia etiã curata vnita quotannis viſitari, & vt cura in iis laudabiliter exerceatur per Ordinariũ ſemper prouideri. *d. ſ. 7. c. 7.*

Quid, ſi is repererit cauſam, ob quam vnio facta eſt, ceſſare ac negligi, v.g. Collegio canonicali vtriuſque ſexus facta eſt vnio curati beneficij, vt in collegiata eccleſia augeatur cultus diuinus, numeroſus chorus virginum pſallat, inde virorum locis diſtinctus collectam cantet, miſſam faciat, alioq; officio fungatur; idque nunc negligatur; neutris horas canonicas pſallentibus; ſanè ſi contumaciter negligitur cultus diuinus, ſequeſtrari fructus poſſunt, & perſeuerante cõtumacia priuatio beneficij infligi. *Trid. ſ. 24. c. 12. §. præterea.* vnde priuantur, qui per plures annos abſunt à beneficiis. *c. 2. 6. 8. 10. 11. 16. 17. X. de cler. non reſid.* at verò non corporalis tantùm reſidentia exigitur, & propter ſe, ſed moralis, *vt diximus in Iur. pont. nou. anal. de cler. non reſid.* & propter officium, nam propter illud reſidentia requiritur, & datur beneficium. *c. fin. de reſcript. in 6.* Sin autem reperiri virgines non poſſint qualitatibus requiſitis prædıtæ; vel in his eſt diſpenſandum, vel fructus vertendi ſunt in proximum vſum, iudicio Ordinarij. *vt in ſimili ſtatuit Conc. Trid. ſ. 28. c. 8.*

Vbi cultus diuinus ob quam facta eſt vnio cõtumaciter negligitur, quomodo prouidendum etiam per ſolutionem vnionis?

Aut fortè ceſſante cauſa vnionis, ſi nec redintegranda ſperetur, rectius ceſſare dicemus debere effectũ, reducendaque vnitorũ beneficiorum bona ad primæuam ſuam originem; atque ideo decimas ad veteres parochos, à quibus ſublatæ fuerant ad cultum diuinum alibi augendum, vt eo ibi ceſſãte redintegretur in priori loco. *quâ de re Rebuff. in prax. benef. l. 1. de vnion. reuoc. vbi citat Clemen. ne in agro, §. adhæc de ſtat. monach. c. cum M. de conſt. c. quia de relig. dom. c. fin. de paroch. c. 1. de verbor. ſignif. in 6.*

Cauſa ſublata vnionem etiam à Papa factã, multò magis à ſe, aut ſuis anteceſſoribus, reuocat Epiſcopus: &, ſi diuerſarũ diœceſium ſint vnita beneficia, vterq; *Rebuff. vbi ſup. n. 15. & ſeq.* ideoq; quamuis collegiata ſit exempta, in quam illius Ordinarius

non habeat iurisdictionem, si tamen beneficium, quod ei vnitum est, non fuit exemptũ, Episcopus sub quo illud est situm, poterit dissoluere tanquã sibi subditũ. *Rebuf. vbi sup. n.* 18.

De noui operis nunciatione.

CONSVLTATIO I.

In loco sacro non permittitur ædificatio sub cautione de demoliendo.

QVamquam nouo opere nunciato, si de demoliendo satisdetur, in ædificando pergere licet; *tot. tit. de non. oper. nunc.* tamen si nuncians nouum opus, præsertim in ecclesiasticis, velit intra trium mensium spatium, proprietatem, & præiudicium probare, cessatur ab opere, non admissâ cautione. *c.* 3. *c. vlt. X de nou. oper. nunc.* Quin imò si male ædificatur, in ecclesiasticis non ecclesia, sed ædificator talis expensas demolitionis luit. *c.* 2. *in v. expensis tuis. X. eod.* ob culpã suam.

Enimuerò si quis velit in loco sacro ædificare, vel religioso, non sufficit cautio de demoliendo. quia interdictum *ne quid in loco sacro vel religioso fiat. D. tot. tit.* est purũ, neq; cõditionem demolitionis admittit: sed præcedere debet decretũ Pontificũ, aut iussus Principis. *l. ossa. D. de relig.* vtiq; causa plenè cognita obtentus.

Ratio est, tum quia sine huiusmodi decreto, ac iussu ipsum factum, ipsa ædificatio intrinsecè malum implicat. quia sepulchrorũ lapidem mouere, terram euertere, cespites euellere, proximum sacrilegio maiores nostri semper habuerunt. *l.* 5. *C. de sep. viol.* idq; tam scrupulosè, & tanto priuilegio sepulturarũ, vt quamuis in fundum alienũ foret illatum cadauer, domino eiicere non esset permissum, sine Pontificum decreto, aut iussu Principis. *d. l. ossa.* cùm aliàs quod in alieno fit intercidere liceat. *l. quemadmodũ. D. ad leg. Aquil.* tum denique quia irreparabilis est contrectatio indigna sepultorum; instar suspendij, cuius postea de causa cognoscatur.

Eapropter, qui non rite in sacro ædificat, grauiter damnatur, & ædificium fiscus vendicat. *l.* 2. 4. 5. *C. de sep. viol.* neque iudex ordinarius decretum Pontificum, & iussum Principis supplere potest, qui ipsemet punitur 20. libris auri si negligens fuerit in eiusmodi ędificatoribus castigandis. *l. si quis. ibidem.* Tantum abest, vt causa nõ plenè cognita per prouisionem sub cautione de demoliendo, seu alia id permittere debeat, aut possit.

Et cùm in huiusmodi nouis operibus scandala soleant enasci, & cõtentiones; valde præclara est admonitio Innoc. III. ad Archiepiscopũ Cantuariensem *in c.* 2. *X. de nou. oper. nunc.* vt ab iis abstineatur omninò, quæ talia generant.

De Priuilegiis.

CONSVLTATIO I.

Verbum protectio exemptionem non infert.

PErspecta Lucij III. Pontificis Max. Bulla qua Præpositum S. Mariæ B. eiusque Collegas & bona sub B. Petri & suam protectionem suscipit: ad quæstionẽ quæ ex ea mouetur, an per ea verba idem Præpositus, Collegiũ & bona ab ordinaria iurisdictione censeantur eximi? omninò respondendum est negatiuè. quia exemptiones odiosæ sunt, tamquã iuri communi aduersariæ, hierachiæ ecclesiasticæ inimicæ, & quæ ius alteri auferant: scilicet authoritatẽ suã Ordinariis locorũ. quod Princeps aut Pontifex nunquã facere censetur, nisi disertis admodũ verbis expresserit. adeoq; diligenter inspiciẽda sunt priuilegia, & tenor eorum attendendus. *c. recepimus. X. de priui.* & si quidẽ expressè exemptionẽ libertatemúe concesserint, seu iuris B. Petri specialiter fecerint, exemptio admittitur; non aliàs.

aliàs. ne quidem si ad indicium perceptæ protectionis census soluitur. *d. c. recep.* nam receptio sub protectionem non spectat ad exemptionem. vnde hæc ex illius verbis non infertur. ideoque Innoc. III. clarè *in c. ex parte* 18. *X. de priuileg.* id ipsum decidit, & quæstionem suprapositam his verbis; *ex parte tua fuit quæsitum vtrum clerici & laici, qui literas protectionis ostendunt, in quibus personæ suæ expresso nomine cum omnibus rebus suis sub Apostolica protectione consistere declarantur, à iurisdictione Episcopi diœcesani sint exempti? nos autem tibi respondemus, quod per literas huiusmodi ab Episcoporum suorum potestate minimè subtrahantur.* vt *in d. c. recepimus.* Alexander III similiter decidit per concessam protectionem nihil iuri diœcesani Episcopi esse substractum. quod ipsum indies etiã videmus in literis Principũ saluæ-guardiæ & salui conductus ac protectionis regiæ, per eas enim Principes intendunt personas & res, quas in protectionem, guardiam, custodiamque sumunt, contra violentiam dumtaxat tutari: earumque literarum quotidiana praxis ita recepta est, vt nemo sub illius prætextu à iurisdictione ordinariorum Magistratuum, aut Conciliorũ subtrahere se vnquam tentarit.

Quin imò in literis Lucij disertè Ordinarij authoritas præseruatur, cùm Præpositus per Collegium eligendus secundùm Canones ab Episcopo confirmandus dicatur, ab eoq; curam spiritualem & temporalẽ accipiat, & vtramq; prælationẽ, & pro vtraque ei reuerentiam canonicam debeat & subiectionem. exemptus autem Prælatus, & Sedi Apostol. immediatè subiectus à Sede Apostolica eam prælationem accipiat. vnde & ipsum Collegium nõ potest esse exemptũ. tum quod non potest diuerso iure caput & corpus censeri, tũ quod prælationem vtramque electus non potest accipere ab Episcopo, si ipse eandem non habuerit. quippe nemo potest plus iuris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur. *c. 79. de Reg. iur. in 6.*

Atq; iterum quamuis idem Lucius decernat, vt altare D. Mariæ ab omni exactione sit liberũ, libertates, & immunitates antea obseruatas permanere debere, res etiam ecclesiæ ipsorum vsibus conseruari; addit tamen clausulam; *saluâ Sedis Apost. authoritate, & diœcesani Episcopi canonicâ iustitiâ.* Ad eum modum cùm itidem concedit liberam sepulturam, addit clausulã; *saluâ iustitiâ illarum ecclesiarum à quibus mortuorum corpora assumuntur.* id est, saluis iuribus parochialibus & cathedralibus: vt explicat Clem. III. *in c. certificari. X. de sepult.* Itaq; huiusmodi verba cõtra exactiones iniuriosas inferuntur; non autẽ contra iura cathedræ episcopalis, ad authoritatem vel vtilitatem per canones debita torquentur. quò spectant ea Alexandri verba in eius literis, *ne cui liceat isti ecclesiæ nouas, & violentas exactiones imponere.*

Neque. V. libertas.

Quæ non infert iura cathedræ Ordinarij.

Sed nouas exactiones.

Accedit quòd eadem ecclesia à Malderico Episcopo Tornac. facultatẽ acceperit canonicè de præbendis disponendi, malefactores excommunicandi, & absoluendi: quæ etsi à Romanis Pontificibus fuerit confirmata; non tamen confirmatio excedit limites eius, quod confirmatur, neque ad alios fines potest extendi.

Præsertim cùm Pascalis Papa in literis confirmationis Prælatũ istius ecclesiæ à canonicis electũ ab Episcopo canonicè constitui velit: quod vt ostendimus, cantradicit exemptioni, prout & literæ Alexandri dum priuilegiũ concedunt, vt sine manifesta & rationabili causa nemo ecclesiã istã interdicto possit subiicere; vtique permittunt si manifesta & rationabilis causa subsit. adeoq; rursus priuilegiũ eiusmodi violentiis tantùm obsistit, iuri nõ derogat; authoritatiue Ordinariis à iure concessæ.

Denique non sunt mutanda, quæ certam semper interpretationẽ habuerunt. adeoque cùm ab immemoriali tempore Collegium istud nulla exemptione aduersus Ordinariũ sit

 vsum

Et non vsu tollitur. Ac præscriptione.

vsum, statuendum est non admittendam eam interpretationem, qua exemptionẽ aliquam introducere velit. *l. si de interp. D. de legib.* præsertim cùm, etiamsi verè exemptio fuisset concessa, per non vsum, seu contrarium vsum annorum 40. multo magis immemorialẽ priuilegium amisisset. *c. accidentibus* 15. *X. de decim.* vbi Pontifex rationem assignat, quod ex non vsu vel contrario vsu annorum 40. priuilegio renuntiasse præsumantur, quibus ea indulta sunt. quod etsi aliqui nonnullis distinctionibus temperent; nemo tamen negat effectum centenariæ consuetudinis, aut præscriptionis. & in quibus expresso priuilegio doceri non potest, quid de exemptione sit statuendum, defertur cõsuetudini omninò & præscriptioni. *c. cum dilectus. X. de relig. domib. c. cum persona. de priuileg. in* 6. vbi & peculiariter id traditur, cum priuilegium non est liquidum, quid tribuendum sit possessioni; quid episcopali iurisdictioni, cuius intentio in iure communi est fundata.

CONSVLTATIO II.

Priuilegium Iulij II. pro clero secundario ecclesiæ Leod. derogans c. volentes, cessat in Belgio, vbi Tridentinum est publicatum.

IVlius secundus confirmando & extendendo allegatam consuetudinem, exemit clerum secundariũ ciuitatis & diœcesis Leodiensis ab omni iurisdictione ordinaria, etiam quoad curam animarum, ac visitationem: cum derogatione *c. volentes de priuil. in* 6. vt nec conueniri possit ratione contractus aut delicti extra ecclesiam exemptam commissi.

1 Ex aduerso Conc. Trid. *s.* 7. *c.* 14. innouauit *d. c. volentes.* seruarique deinceps mandauit, addita ad finem *d. c.* 14. derogatione hac; *priuilegiis, exemptionibus, conseruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduersus præmissa nequaquam valituris.*

Adeo vt per hanc clausulam derogatoriam Concilij cesset dictum priuilegium Iulij quoad clausulam in eo derogatoriam *d. c. volentes.* ita vt exempti conueniri hodie possint *per d. c. volentes* per Concilium innouatum cum derogatione priuilegiorum contrariorum super delictis alibi commissis, contractibus alibi initis, rebus alibi sitis, & beneficiis non exemptis. vide quæ dicimus h. tit. cons. 4.

Quemadmodum in causa visitationis omnibus exemptionibus per idem Concilium derogatur. *s.* 14. *c.* 4. *s.* 6. *c.* 4. *s.* 25. *c.* 6. & quoad curam animarum. *s.* 5. *c.* 2. *s.* 24. *c.* 18. *s.* 7. *c.* 5. 7. *s.* 6. *c.* 2. *s.* 23. *c.* 1. *&c.*

Et quamuis Leodij non obstante omni diligentia Episcopi Vercellensis tunc Nuntij Apostolici obtineri non potuerit, vt Conciliũ Tridentinum reciperetur quoad derogationem libertatis, & exemptionis cleri; vt testatur Erasmus Chokier. *tract. de exempt. part.* 2. *q.* 45. *n.* 71. tamen *p.* 1. *q.* 50. *n.* 7. idem testatur, sacram Congregationem declarasse Decreta Concilij eos ligare; & licet rursus qualibuscumque modis obtinuerint apud Sedẽ Apostolicam, ne eadem exemptio amplius vellicaretur; tamen recepto in regiis hisce ditionibus Concil. Tridentino, exceptis solum decretis de iurisdictione laica, & patronatu regio, seu vasallorum, &c. agentibus, idem priuilegium Iulij secundi redactum est ad terminos Concilij Tridentini *dictique c. volentes*, quod non tantùm intelligendũ est de clericis ecclesiarum hic sitarum, sed etiam Leodiensibus, aliisque si hic contrahant aut delinquant.

Vnum est quod obiici posse videtur, quod Bulla Iulij referat immemorialem consuetudinem, cui expressè *d. c.* 14. aut specialiter non derogat: sed scrupulose Bulla loquitur de consuetudine, & cum me-

An autem immemoriali consuetudini, si munimentis probetur, non priuilegio?

tu,

tu, ne vbiq; aut semper probari possit, adeoque ipsa eandem exemptionem concedit, extendit, & derogat d.c.volentes.

Vnde sequitur vt per Concilium Trid. sit abrogatum disertè quidquid per viam priuilegij accessit; adeoque rem eo esse redactam, vt consuetudo huiusmodi antè priuilegium Iulij extitisse, vbicumque negatur, probanda sit; subleuamen enim probationis per priuilegium Iulij accessit.

Quod sine vlla controuersia obtinet in iis ecclesiis, quæ post priuilegium fundatæ, vel in Collegiatas erectæ sunt, vel paulò antè; vt immemorialis consuetudo in eis non fuerit, nec suffragari possit; sed priuilegium dumtaxat restrictum nunc per d. Conc. Trid. *ad normam d. c. volentes.* datum autem illud fuit à Iulio II. & refertur extensè per eundem Chokier.

Exemptio omnis cessat quacúque ex causa nata.

At vero neque huc descendendum est, vt consuetudini concedamus non derogatum *per. d. c.* 14. quoniam non tantùm vtitur verbo priuilegiorum, sed etiam exemptionum in clausula derogatoria: ita vt exemptiones sublatæ sint ex priuilegio ortæ siue ex consuetudine, siue vndecumque aliàs. negatiuum enim verbum *nequaquam* omnia tollit, & consequenter omnem exemtionum speciem, siue priuilegiariam, siue consuetudinariam, aut præscriptam.

CONSVLTATIO III.

De exemptorum foris agentium apprehensione & remißione.

DE requisitione facta per Ordinarium, vt apprehenderentur, & sibi mitterentur quidam regulares Ordinis S. Saluatoris, multa concurrunt attentè consideranda, tam quoad capturam, quã quoad remissionẽ. quoad hanc; quod ob diuersitatem territoriorum, dominiorumque supremorum notorium sit, remissiones hodie vix frequentari. difficultas est tamen an nec etiam in regularibus? qui professionem suam controuersam facit, ad monasterium suum remittitur. *Trid. de reg. c.* 19. apostata à religione carceri mancipatur. *c. pen. X. de apost.* & ad claustra sua retrahitur. *c. fin. X. de regular.* & edictum Imperatorium 17. *Febr.* 1535. apostatas apprehendi, & ad monasteria sua reduci mandat, aut à iudicibus delegatis sequestrari, donec causa cognita fuerit. Pius autem IV. omnes erronum & apostatarum causas ad se reuocauit. *cuius constitutionis substantiam recitat Petr. Matt. decret. lib.* 7. *tit.* 17. *c.* 2. tamen vt nec hæc constitutio hîc seruatur, ita antè paucos annos regulares ex Francia fugitiuos à Rege repetitos, quasi maiestatis reos, vidimus Patriæ priuilegijs se tutatos, nec ex Brabantia dimissos; prouocantibus etiam Brabantiæ Ordinibus ad ea priuilegia; &, ne dimitterentur, intercedentibus. Nam & clero ciuiũ localia priuilegia communicantur, & in fauorabilibus ciuium, & incolarum iure censentur.

Remissiones an in regularibus reis obtineant?

Porrò quod attinet capturam; non leuiter sanè in hoc negocio versandum est requisito: non tantùm quod apprehensio clerici temerè facta annexam trahat excommunicationem iudicis, quamuis competentis: *c. si clericos de sent. excom. in* 6. sed etiam, si deest in apprehendendum iurisdictio, certum sit eum priuati loco esse: *l. fin. D. de iurisdict. omn. iudic.* adeoque, sepositâ aliâ excusatione, incidere in laqueum canonis *si quis suadente diabolo.* 17. q. 4.

Quid in iis qui extra territorium requirentis?

Priuilegia Ordinis S. S. palã extant typis etiam publicis impressa: quibus Ordini conceditur expressis multisq; verbis, ab Ordinaria iurisdictione exemptio. sed quoniã additur, per eã tamen non derogari Capitulo Regulæ quo disponitur, quod diœcesanus fratrum & sororum sit pater, & in causis illos tangentibus iudex, monasteriorum visitator, & denique speculator *si regula,* inquit,

Prætendũt exemptionem.

in omnibus punctis obseruetur: vt & *Princeps patriæ eorum responsalis; & Papa, tutor charitatiuus*: (quæ verba improprium, seu non iuridicum, sed metaphoricum sensum habent) declarationes deinde illius capituli diuersæ, & modificationes, seu restrictiones subiunguntur: ac denique, quod ad rem nostrã facit, *caterùm*, inquit Pontifex, *prohibemus ne qui diæcesani, aut alij antistites, qui ex forma regulæ S. Saluatoris, aut præsentium constitutionum huiusmodi monasteria visitarent, possint & valeant, vigore officij huiusmodi visitationis, vel quacumque alia causa correctiones aliquas facere de personis vtriusque sexus, quas visitarent, aut eis pœnitentias aut pœnas aliquas iniungere, nisi solum & dumtaxat in monasteriis & locis huiusmodi, quæ visitauerunt, & eas correctiones, pœnitentias, vel pœnas exequendas committere teneantur, & debeant Abbatissis, confessoribus, aut vtrisque conuentibus, si commodè per Abbatissas & cõfessores fieri nequirent. & per nullos alios possint tales correctiones, & pœnitentiæ, siue pœnæ executioni mandari. Qui diæcesani nullam habeant, aut exercere possint iurisdictionem, aut potestatem in monasteriis, & locis, atque personis, ordinis præfati, nisi circa correctiones, & emendationes excessuum, & transgressiones regulares, quæ per huiusmodi personas fierent.*

Afferitur hic Ordinario nullam competere iurisdictionẽ, nisi in hic exceptis; & in exceptis ipsis, nullam exequendi facultatem; nisi per ipsos regulares: vnde ergo educetur apprehendendi potestas? nisi fortè ex aliquo canone, etiam in exemptos, certo casu, authoritatem tribuente? sed is non proponitur.

Nam etsi in Concilio Tridentino quædam particularia regularium priuilegia per viã delegationis Apostolicæ Ordinariis factæ, viribus vacuentur; *s*.5. *c*.2. *s*.14. *c*.11. *s*.21. *c*.8. *s*.22. *de obser. in celeb. missæ*. *s*.23. *c*.10. 12. 13. 15. *s*. 25. *c*.2.3.5.6.7.10.11.12. 13.14.15.16.19.23. tamẽ nullibi Cõcilium generatim abrogauit regularium exemptionem: nisi quatenus ipsis decretis Concilij Trid. aduersetur, præsertim quoad regulares editis. *s*.25. *c*. *fin. de regul.* & ita Concilij Interpretes declarasse aiunt pro Generali Minimorum. an. 1573. & aliàs tempore Gregorij XIII. & ita habet omniũ Mendicantium, ac tot aliorum Ordinum exemptorũ praxis vniuersalis. neque opus alioquin erat tot specialibus derogationibus, cum vna falce omnis exemptio potuisset exscindi; si ea mens fuisset Concilij: & non potius per huiusmodi exceptiones particulares firmare regulam in non exceptis. Quin imò Concil. Trid. *de reg. c.* 9. *s*. 25. è contrario disertè monasteria monialium, *quæ à regularibus reguntur, sub eorum*, inquit, *cura & custodia relinquantur.*

Ab Agente quidem Requirentis allegata fuit contraria exemptioni possessio, seu præscriptio: sed allegatio sine probatione ad decernendum quidpiam, iudicandumq; non sufficit. & in hac materia præscriptionis fieri probatio deberet, cum omnibus illius qualitatibus, tituli, bonæ fidei, pacificæ possessionis per annos 40. *c. accedentibus*. *c. si de terra. X. de priuileg. c. cum persona. eod. in* 6. *quod si in probatione*, inquit d. c. accedent. *defecerint, ab ipsorũ impetitione Templarios absoluatis.*

Quid si possessio contraria allegetur, & præscriptio?

In huiusmodi ergo inquisitionem venit titulus Ordinarij, aduersùs exemptionem præscribentis. quem ex iure communi elicere nõ potest, dum eo Ordinarius iubetur priuilegiũ inspicere, & seruare. *d. c. porrò. X. de priuil.* & ideo totum ei inspiciendum edi debet, quamuis illud tantùm capitulum describendum. *d. c. cum persona. de priuilegiis in* 6. & Ordinarius debet diœcesim suam quotannis visitare, oues suas noscere, & vultum pecoris sui, adeoque qualitatem subditi, vel exempti.

Examinanda est, quo ad omnia requisita, vt hic.

Deinde vocatur in quæstionem bona fides, quæ excludit conscientiam iuris alieni. *c. si virgo* 34. *q*. 1. *c*.5.

c. 5. 17. in fin. c. 19. in fin. X. de præscript. at hic priuilegiorum tenor, inspiciendi facultas, seruandi obligatio, non satis cum illa constat. adde & hic Ordinarium ex d. capitulo 26. Reg. S.S. visitatorem, esse & patrem: visitatori incumbit visitatis iniungere, res ecclesiæ ne alienent, malè alienatas recuperent; iura & priuilegia conseruent: monere ergo debet ne patiantur aduersùs iura sua præscribi. quia qui præscribi patitur, alienat: *l. alienationis. verbo. D. de verb. sig.* si omittat; officio non fungitur; dolus aut culpa ei non patrocinatur ad præscriptionem. *c. ex tenore. X. de præscript.* quomodo ergo visitator aduersus visitatos præscribet, & pater aduersus filios?

Denique non interrupta possessio exigitur; adeoque in præscriptione aduersus exemptionem scientia, & patientia eius, aduersus quem præscribitur. *Chokier de iurisdic. ordinar. in exempt. p. 3. q. 12. n. 2. vbi citat plures. Philippus Niger de exempt. canon. q. 2. principali. n. 6.* quoniam in istiusmodi incorporalibus nō datur possessio sine huiusmodi scientia, & patientia: & propterea actus possessorij aduersus exemptos facti, tales esse debent, vt ex iis euidenter inferatur quod facti sint ex ordinaria potestate; non verò tales, qui possint esse ambigui. vt cùm Episcopi locum exemptum visunt, vt amici, & patres; aut visitant in iis tamquam Delegati Apostolici, in quibus exempti Ordinario subiiciuntur, tamquam Delegato. & propterea sola visitatio non infert possessionem aduersus exemptionem. quia illa actus ambigui interpretatio facienda est, ne cuipiam per iniuriam præiudicetur. adeoque si quid decretum sit ab Episcopo visitante, intelligendū est factū ab eo id esse, tanquā Delegato, nisi expresserit se vt Ordinarium id facere. *l. merito. D. pro Socio.* & cùm exempti id scientes patiuntur, tum demū incipit quædā quasi possessio; à qua currere incipiat præscriptio, si cætera ad illā requisita simul adsint.

Quin & videbitur obsistere Concil. Trid. *d. c. 9. s. 25. de reg.* quod iubet exempta sanctimonialiū monasteria, quæ à regularibus reguntur, vt hic, sub eorum cura relinqui. & Bulla Pij IV. confirmatoria Concilij Trid. decreta illius mandat obseruari, nec quemquam interpretari; cum decreto irritante: in quod videri possunt incidere actus, si qui gesti sunt contra d. c. 9. & propterea tanquam infecti non proficere ad præscriptionem. etiam ob vim decreti irritantis, quod communiter volunt inficere titulum & possessionem. *Chokier vbi supra n. 11. & 12.* quod & multis priuilegiis insertum est.

Sed etsi aliqui iurisdictionis actus gesti in vim d. c. 26. Regulæ habere videantur imaginē possessionis; non tamen ideo iurisdictionem possidet Ordinarius, qui sic gesserit. nā possidere, & in possessione esse, longè distare dicit l. si quis *D. de acq. poss.* & ita eum qui precario quid habet, in possessione esse, non possidere. & verò non potest quis sibi possessionis causam mutare. *l. 3. §. illud. D. eod. l. 28. C. locat.* ideoq; nec Ordinarius, qui in vim d. c. 26. in extraordinaria aliqua possessione esse videtur, mutare sibi causam; & iurisdictionem velle possidere iure pleno ordinario. sic qui titulo locationis in possessione est; finito termino quæstionem dominij non potest inferre: sed debet ante possessionē restituere. alioquin iure suo cadere, tamquam inuasorem, subinfertur. *l. 33. C. locat. l. si quis in tantam. C. vnde vi.* Quin imò non tantum actus dubij exemptorum censendi sunt ad exemptionem amittendā nō suffragari diœcesano; sed etiam iuramentū obedientiæ ei ab exempto præstitum declaratur irritum. *in c. cum dilectus. X. de religios. domib. simile est in c. dilecti. X. de maiorit. & obed. & c. 3. ibid.* & vnius contradictio ius omne præseruat. *c. fin. ibid.*

Atque hæc quoad regulares. aduersus quos etsi esset præscriptum, non

non tamen foret aduersus Papam: eoq; nomine Ordinarius reiici etiā potest. *latè Chokier vbi supr. n. 6. Nigri vbi supra n. 6. Espinoius in illius supplemento q. 5. principali. n. 7. 8. 9.* & vterque illius sententiæ rationes, & eorum quæ obiici possint, solutiones latè deducit: quodque sic exempti excipere possint de iure Papæ; eoque Ordinarium excludere. sicut in rebus ecclesiæ malè alienatis ipsi etiam alienantes agere pro recuperatione permittuntur. eamque intentionem esse ecclesiæ Romanæ satis constat ex iis canonibus, qui à dictis authoribus citantur.

Omnē insuper præscriptionis speciē dispellit ius patronatus, & fundationis regiæ. cùm enim illud induerit naturam iuris regalis, & aduersus regalia nō præscribatur; nulli hic actus sufficere poterunt aduersus fundationem supremi Principis patriæ. *Salgado de protectione regia p. 3. c. 10. n. 145. 226. 281. n. 12. & multis seq.*

Præterquā quod in patrono etiam requiri scientiam, & patientiam passim scribitur: quę & in Principe præsumitur non esse. *c. 1. de constitut. in 6.* & propterea Conciliū Trid. *s. 25. c. 9.* ab illius capitis decreto excipit patronatus spectantes ad Reges, & supremos Principes, iura imperij in dominiis suis habentes: *& s. 22. c. 8.* vetat Episcopos visitare huiusmodi monasteria sine Principū consensu.

Porrò specialis huius domus fundatio regia eo magis stabilire hic debet ordinis exemptionem, quippe est facta ab Isabella filia Regis Portugalliæ, Ducissa Burgundiæ, Principe patriæ; ex fauore quem ei tribuit idem Concil. Trid. *s. 22. c. 8. Martha de iurisd. p. 2. c. 8. n. 8. Choppin. monast. tit. 3. n. 5. Charond. responsl. l. 4. resp. 1.*

Hæc, inquam, in disquisitionem veniunt, & liquere debent Iudici requisito, antequam decernere possit quippiam aduersus tenorem liquidum priuilegiorum. *c. porro. X. de priuileg.* etiamsi tumultuariè, & in confuso de aliquibus actibus possessoriis constaret; *Diana p. 3. t. 2. r. 134.* & in thesi contraria, præscriptione scilicet exemptionis, exactè statuit Bonifacius VIII. *in c. cum persona. de priuileg. in 6.* contrariorum autem eadem est disciplina. *Euerard. in loco legal. à contrariis.* quod hic imprimis obtinere debet propter contrariam iuris præsumptionem *in d. l. merito.* quod in dubio actus censeatur fieri modo quo licet; non quo prohibitus est: adeoque hic in vim d. c. regulæ, extraordinariam facultatem tribuentis; non plenæ iurisdictionis ordinariæ. quæ iuris præsumptio quamdiu planis probationibus prostrata non est, stare debet; effectusq; suos sortiri. quamdiu enim sic non mutatur, cur stare prohibeatur? *l. sancimus. C. de testā.* quod si Requirens actuum à se, antecessoribusque gestorum propius gnarus, periculique sibi securus videatur; personale id est: Requisito autem opus est actis ipsis, quibus ei constet, an sua sit iurisdictio; aduersus planum priuilegiorum tenorem. Vt omittam ante an. circiter triginta à S. Congreg. declaratum fuisse, quoad subiectionem exemptionemq; præualere erectionem fundationemq; clarè apparentem vsui contrario, quamuis immemoriali; pro Episcopo Antuerpiensi contra Prouincialem Minorum, quoad monasterium de Sion tertij ordinis Liræ.

Enimuerò sed nec hi regulares nunc sunt huius domus: quippe nec in ea professi, & pridem ex ea dimissi, & reuersi ad domum, in qua prius professi erant: ita vt huc inde venientes externi iam proclamentur censeanturque; quāuis existentes prius in hac domo antea subiecti fuissent. Quemadmodum *ex cap. volentes de priuil. in 6.* exempti, ratione prioratus non exempti, conueniri possunt coram Ordinario, non simpliciter; *sed quamdiu morantur in illo*; ait textus *d. c. in fin.* qui etiam *in §. numquid* in exemptos delinquentes, vel contrahentes in diœcesi,

Quid si deficiunt commorari in diœcesi requirentis?

cessi, nō tribuit potestatē, nisi in loco delicti, aut cōtractus inueniātur. cōsonat *l. hæres abs. D. de iud. c. Romana. §. contrahentes. de for. comp. in 6.* adeo vt ne quidem ab Ordinario domicilij remitti ad locum delicti, aut contractus possint; aut eis, *vt ibi respondeant iniungi. d. c. volentes.* ergo & Ordinarius loci delicti, cum delinquens ibi non est non potest in eum statuere, aut decernere eum sibi remittendum: à paritate rationis: quæ in casu domicilij negat eam iurisdictionem competere. quamquam & dispositio *d. c. volentes* vt exempti ratione delicti aut contractus Ordinario subiiciantur, in exemptis regularibus *per posteriores bullas derogatorias* vix obtineat: saluâ dispositione dumtaxat Concilij Tridentini, quoad regularem extra monasterium degentem. *s. 6. c. 3.* nam *s. 14. c. 4. & 5.* disertè exprimitur clerus tantùm secularis, non regularis. Et quoad degentes in claustris, & extra illa notoriè delinquentes, Episcopus superiorem regularem requirere debet; eoque negligente, tum demū Episcopus puniendi potestatem nanciscitur. *c. 14. s. 25. de regular.* saluâ itidē dispositione Concilij in alijs particularibus casibus. *vt supra.*

Summa est constare Requisito debere quod sua sit iurisdictio, vel Requirētis.

Concludimus itaque, non videri permissam hic apprehensionem aut remissionem, donec propius cognitum fuerit, an in apprehendendos requisiti hic iudicis possit esse iurisdictio; aut certius sit Requirenti eam in illos competere. nam id si liqueret; requisito sufficeret. censeretur enim per ipsam requisitionem ei communicare suam iurisdictionem, & requisitus illi commodare operā, & territoriū. vt sit dum iudex clerici, non quilibet, sed competens, requirit laicum, vt clericum apprehendat. requisito enim constare debet magistratum eum esse, illiusque respectu quem iudicat, seu remitti requirit. *l. eum qui. D. de iurisd. omn. iud.* nec affirmanti sine documentis creditur. *c. cum in iure. X. de offic. iud. deleg.*

Neq; porro obstat quod *in c. 28. §. quia vero. X. de off. deleg.* iudex requisitus etiam sententiā, quam scit iniquam, iudicis requirentis debeat exequi: quia 1. agit de iudice delegato mandante Ordinario; qui illi, vt maiori ea in causa, subest: eique eapropter resistere non potest. *c. si quando. eod.* c. dicit d. §. in fin. prius illum debere niti, vt inducat, si fieri potest. itidemque *d. c.* si quando, si nolit, referri ad Papam, seu appellari. *ibid. in verb. donec nobis.* 3. *in d. §. quia* requisitus erat merus executor, nec cognitio ei, sed executio solum demandata erat, *in verb. quod non cognitio, sed executio:* at hic requisitus non subest, sed par requirenti est; vt in eum imperium ille non habeat. ideoque vti iniuriarum non minus tenetur mandatarius, quàm mandans; & vterque clerici percussor excommunicatur: *c. 6. de sen. excom.* ita requisitus non excusaretur ob requisitionem, nisi ei constet de potestate requirentis. 4. *d. §. quia vero* non obtinet, cum non iniqua tantùm, sed nulla dicitur sententia, *glos. latè ibid. in verb. etsi sciat. vbi plura citat.* singulatim *c. super eo. X. de crim. falsi.* vbi ob nullitatem ex defectu iurisdictionis (per falsitatē ibi quidem literarū; sed etsi idem defectus aliunde nascatur, eadē videbitur ratio, & infirmitas sententiæ, decreti, mandati, seu requisitionis) *quod sententiam*, inquit *d. c.* super *authoritate literarum falsarum latam noluisti executioni mandare, tuam prudentiam commendamus.*

CONSVLTATIO IV.

De exemptorum visitatione, in illaque decretorum executione non obstante appellatione.

CAusæ visitationis, correctionis, & emendationis impensè admodum pluribus locis fauet Concilium Trid. eamque quoties opus fuerit, etiam auctoritate Apo-

Apostolica fieri concedit, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, iuramentis, concordiis, quæ tantum obligent suos authores, in contrarium admissis. *ſ. 6. c. 4.* quinimo præcipit annuas fieri visitationes, etiam exemptorũ, & prouideri vt cura animarum, debitisque obsequiis ecclesiæ minimè defraudentur. appellationibus, priuilegiis, consuetudinibus, etiam ab immemoriali tempore præscriptis, iudicum deputationibus, & illorum inhibitionibus penitus exclusis. *Trid. ſ. 7. c. 8. ſ. 13. c. 1. ſ. 21. c. 4. curentq́;*, inquit Episcopi *vt cura animarum, aliaq́; debita obsequia exerceantur, appellationibus, priuilegiis, consuetudinibus, etiam immemoriabili tempore præscriptis, non obstantibus.* & iterum *ſ. 24. c. 10. nec in his*, inquit, *vbi de visitatione aut morum correctione agitur, exemptio aut vlla inhibitio, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat aut suspendat.*

Exempti in visitatione, morum correctione, fundationum implemento, appellatione non iuuantur.

Sed & priori iure, *nominatim Clement. quia contingit de religios. domib.* piis fundationibus etiam erat prospectum, vt locorum Ordinarij eas impleri curarent, *etiamsi*, inquit, *pia loca exemptionis priuilegio munita consistant per se ipsos, vel alios impleant* (nota) *omnia & singula, & rectores non exemptos propria, exemptos vero & alios priuilegiatos Apostolica ad id authoritate compellant.*

Quin decreti per se vel alios Episcopi exequantur

Iterum exempti administrantes beneficia & fundationes non exemptas, nulla in his exemptione fruuntur. *c. ex ore. de priuil. c. volentes in fin. eod. in 6.*

Exempti quoad ... fundationes nihil exemptione iuuantur,

Quod *c. volentes* etiam exemptos, exemptione priuat ratione delicti commissi, aut contractus initi, aut rei sitæ in loco non exempto.

Nec in delictis, contractibus a se commissis, aut initis.

Et quamuis alicubi olim extiterint priuilegia exemptionum cum derogatione eiusdem. *c. volentes* nihilominus tamen ea derogatio hodie sublata est per Conc. Trid. *ſ. 7. c. 14.* quod innouat totum tenorem *d. c. volentes, vide h. t. consult. 2.* additque in ciuilibus causis miserabilium personarum exemptos omninò Ordinariis subiici; miserabilium autem priuilegium causas pias fundationum etiam complectitur.

Et c. volentes derogatio hodie cessat per Trid.

Quin & considerandum est multos casus speciatim in iure dari, quibus specialiter declaretur exemptio cessare, qui verbis generalibus *d. c. volentes* non cõprehenduntur, adeoque non data speciali illorum derogatione authoritatẽ retinent: etiam illa derogatione obstante. *enumerauimus in Iur. Pont. nou. anal. tit. de priuil. n. 8. & seq.*

Aliisq; expressis multis casibus.

Vnde iterum Conc. *Trid. ſ. 22. c. 8.* Episcopis etiam tanquã Sedis Apostolicæ Delegatis piarum dispositionum executionẽ demandat non obstantibus quacumq; consuetudine, etiam immemoriali, priuilegio, aut statuto.

Præsertim in piis fundationibus.

Derogationem autem *d. c. volentes* antiquis priuilegiis insertam per innouationem eiusdem *c. volentes* à Concil. Trid. illud eius tenorem innouante sublatam esse eo certius dicendum est, quod Pius IV, *in Bulla incip. in Principis data* 13. *Kalend. Mart.* 1565. omnia priuilegia, exemptiones, mare magnum, & omnes alias gratias, in his omnibus & singulis, in quibus illa statutis & decretis Concilij Trid. contrariantur ipso iure reuocatæ, cassatæ & annullatæ, ac ad ipsius Concilij terminos, atque limites *reducta sint*, inquit, *& esse similes censeantur, nec quicquam aduersus ipsa decreta & statuta quo minus apud omnes obseruentur in aliquo suffragari posse, sed ea perinde haberi ac reputari debere ac si nunquam emanassent, authoritate apostolica declaramus, statuimus, & ordinamus.*

Derogatio c. volentes cessat etiam per Bullam Pij IV.

Ex quibus sequitur ritè & rectè Ordinarium visitasse ecclesiam B. & Capitulũ, atque ordinationes dedisse, quas iudicauit necessarias pro piarum fundationũ executione, debitis obsequiis beneficiorum ecclesiasticorum non defraudandis, &

one-

oneribus incumbentibus ritè explẽdis, & per Officialem suum visitationis huiusmodi decreta executioni mandari iussisse. *d. clement. quia in v. alios.*

Et Ordinarius in his delegatus per se vel alium potest exequi.

Neque in contrarium refert quod exempti visitentur authoritate delegata, Delegatus autem non possit subdelegare; quoniam Delegatus Apostolicus subdelegare potest. *c. super quæstionum. de off. deleg.* deinde potestas concessa non personæ, sed dignitati, in perpetuum futuris, adeoque incognitis, & sic non electa personæ industria, fit quadantenus ordinaria, & delegabilis. *Sanchez de matrim. lib. 2. dis. 40. n. 13. 14. 15. 16. 17.*

Insuper quamuis visitatio & ordinatio delegari non posset; potest tamen delegari executio ordinatorum, & decretorum in visitatione. sic quamuis per leges potestas gladij, ac merum imperiũ delegari non possit, potest tamen executio. neque enim magistratus per se punit damnatos; sed per ministros & lictores.

Vt omittatur quod Episcopi & Officialis sit idem auditorium, & huius ordinaria non delegata potestas.

Denique d. Clementina *quia contingit*, disertè facit Episcopis facultatem, vt exemptos compellant ad pias fundationes implendas *per se ipsos*, inquit, *vel alios*.

CONSVLTATIO V.

Regulares nõ posse excludi ex locis per hæreticos occupatis vbi olim conuentus habuerunt, & quæ officia possint præstare?

Nemo sine causa domicilio prohibetur.

NOn potest vlli dubium esse quin iure suo quispiã priuari, domicilio prohiberi, in exilium eiici sine culpa nequeat. consectarium est igitur eos regulares, qui in aliquo loco fœderatarum prouinciarum conuentus ritè constitutos olim habuerunt, eorum locorũ accessu prohiberi non posse; quo minus veteris domicilij iure ibidẽ vti pergant. cùm etiam iuris communis sit, vt domiciliũ sibi quisque, vbi lubet, constituere possit. *l. 3. 4. 6. 11. §. fin. l. 17. §. patris. D. ad municip.* dummodo ei interdictum non sit. *l. 31. eod.* interdici autem ei non potest, qui culpa vacat. vt nulla quidẽ pœna, nisi in culpæ alicuius reis locũ habet.

Regulares à locis veteribus non arcendi. quin habitent vt tales, & officia iure permissa eis obeant. quæ illa?

Igitur huiusmodi regulares nulla prohibitione excludendi sunt, quo minus in locis suorum conuentuum habitare possint. eo admisso, consequens vlterius est, vt habitare possint vt tales: id est, officiũ exercere, ad quod ordo institutus, & à Sede Apostolica approbatus sit. vt Prædicatores & Minores prædicare, pœnitentiam, & Eucharistiã ministrare possint. *c. inter cunctas de priuil. in extrauag. commun. clem. dudum de sepult.* vt aliorum sacramentorum, vt baptismi, matrimonij, & extremæ vnctionis administratio parochis est reseruata. *d. clem. dudum. de sepult.* adeoque, si huiusmodi curis pastoralibus abstineant, nulla iuris ratione cætera illis prohiberi possunt. quo minus iis muneribus in illis prouinciis fungantur, sicut in prouinciis Regi parentibus.

Quid si Episcopus prædicare, & confessiones audire cuibus prohibeat?

Difficultas tamẽ se offert ex Concil. Trid. *s. 23. c. 15.* quod nullius priuilegij prætextu nullus, etiam regularis, secularium confessiones possit audire; nullus item secularis, siue regularis in ecclesiis etiam suorũ ordinum contradicente Episcopo prædicare: *idem Conc. Trid. s. 24. c. 4. §. nullus.* itaque si R.mus Vicarius eos ad confessiones approbare nolit, & prędicare prohibeat; functionem suam obire nõ posse videantur. Sanè difficultas ea non exiguis scrupulis est obnoxia: sed quæ tamen non impediat habitationem, sacrorum celebrationẽ (dummodo sacerdotes vagi & ignoti non sint, sed suorum Ordinariorum literis commendentur: *Trident. s. 22. in decret. de obseruat. celebrat. missæ. s. 23. c. 16. §. fin.*) & S. Eucharistiæ administrationem. Igitur de confessione & prædicatione paulò amplius est videndum.

vtraque permissa fuit Prædicatoribus & Minoritis, etiam inuitis diœcesanis. *d. clem. dudum. d. extrauag. inter cunctas.* sed, quod fortè aliqui non ritè eâ libertate vsi possent incommoda generare, eatenus per Tridentinum id est mitigatum.

Porrò cùm ius correctorium non obtineat, nisi quatenus verba sunt expressa; cætera autem priori iuri sint relicta: animaduertendum est primo, regulares inuitis rectoribus in parochialibus ecclesiis non posse prædicare, sed libere in suis ecclesiis, quin & plateis publicis: adeoque magis in ædibus priuatorū consentientium. *d. extrauag. inter cunctas. in verb. fratres in locis ipsorum qua in præsentiarum habent, & imposterum obtinebunt, ac in plateis communibus seu publicis libere absque diœcesanorum, & aliorum Prælatorum petita licentia valeant clero & populo prædicare. eadem dicuntur in d. clem. dudum.* §. *nos autem.* quod magis obtineat si regulares domos emant, in quibus habitent, in oppidis veterum conuentuum; & quasi in ecclesiis suorum ordinum officiis fungantur. saltem illæ domus durante exterminio loca ipsorum vocari possunt, in quibus eis liceat officia sua præstare *per d. clem. dudum. d. extrauag. inter.*

Secundò animaduertendum est, quamuis Trident. *s.* 5. *c.* 2. licentiam Episcopi exigat, vt regulares concionentur in ecclesiis non suorum ordinum; nihil tamen disponat de prædicationibus quæ fiunt in plateis communibus, minus in ædibus priuatis.

Deniq; & 3. animaduertendum est, quod d. extrauag. *inter cunctas.* §. *vt autem*, inquit, *diœcesanis honor debitus reseruetur, vt à superioribus electi fratres admittantur ab Episcopis: vt eorum beneplacito officium possint exercere: quod si*, inquit, *denegent, vel intra triduum non concedant; ex tunc iidem fratres nihilominus authoritate eadem huiusmodi officium exequantur. quibus fere conformia habet d. Clem. dudum.* animaduertendum inquam, quod huiusmodi dispositio per Tridentinum non sit reuocata.

Ideoque liceat regularibus prædicare in ecclesiis suorū Ordinum, benedictione Episcopi petitâ, quāuis non obtentâ. quod refer Barbosa *in Collect. ad Concil. Trid. s.* 24. *c.* 4. *n.* 25. adeoque idem dicendum sit de prædicationibus, quę fiunt in plateis comunibus, & multò magis in ædibus priuatis.

Porrò Concilium Tridentinum, cùm vetuit confessiones, & prædicationes non fieri, nisi de assensu Episcopi, non instruxit Episcopos argumento aliquo elationis, vt fierent dominantes in clero, sed vt ecclesiæ consuleretur, & saluti animarum. quæ ratio, & anima legis, sicubi cessat, non pro lubitu Episcopis agere, &c. vt sit pro ratione voluntas, permissum est; neque vt authoritate illa vtantur in destructionem; sed ædificationem. vti ordinarium est, vt quæ arbitrio alicuius commissa sunt, ad boni viri iudicium reiecta censeantur. *l.* 22. *D. de reg. iur. Menoch. de arbit. q.* 8. 9. *& seqq.* vnde & illud communiter tradi solet, vt si, cuius consensus necessarius est, sit irrationabiliter dissentiens; pro consentiente habeatur. itaque non pro lubitu Episcopi confessiones & prædicationes regularibus interdicere possunt, sed pro ratione & causa, quæ Concilium mouerunt.

Et quidem quoad confessiones *d. c.* 15. *s.* 23. considerat Concilium idoneitatem personæ; ideoque examen exigit, & approbationem Episcopi in iis, qui non sunt parochi: si ergo regulares huiusmodi à suis superioribus nominentur, & deputentur ad confessiones audiendas, & reuera sint idonei; non possunt Episcopi pro lubitu eos non approbare; vel ab examine, si eis necessarium videtur, reiicere. quod conuincunt præter d. rationem, etiā verba Conc. *approbationem qua gratis detur*, &c. quæ vtiq; idoneis approbationē dari iubent, sed & gratis quidem:

vt

vt illa duo coniunctim iubeat, & dari, & gratis.

Nunc, quod attinet ad prædicationes, *nullus contradicente Episcopo*, inquit *d. c. 4. prædicare præsumat*. vbi contradictio quidem etiam non ex lubitu accipienda est; sed ad sensum *d. c. 2. s. 5. §. si vero (quod absit) prædicator errores aut scandala disseminauerit in populo, etiamsi in monasterio sui vel alterius ordinis, prædicet, Episcopus ei prædicationem interdicat.* causa huiusmodi si nō adsit; iustum non erit pro lubitu Episcopum contradicere; sed ex causa d. c. 2. aut simili. quo minor inter *d. c. 2. s. 5. & d. c. 4. s. 24.* videatur apparere contradictio: dum d. c. 2. alioquin permittit sine licentia concionari regulares in ecclesiis suorum Ordinum: quamuis etiam non data licentia, & expressa contradictio non æquiparetur: saltem legitimam causam adesse oportebit ex arbitrio boni viri. ideoque addit Tridentinum *d. c. 2. s. 5. §. curent autem Episcopi, ne quis Prædicator vel ex falsis informationibus, vel aliàs calumniose vexetur, iustamúe de eis conquerendi occasionem habeat.* an nō ergo iustam de Episcopo conquerendi occasionem habere videbitur sacerdos probus & doctus, qui in loco sui conuentus iure & priuilegio sui ordinis vti prohibetur? qui nec scandala, nec errores seminat, nec causam à iure probatam cur functione ei interdicatur, præbet, & tamen ne prædicet Episcopus contradicit?

Quod verò Concilium Tridentinum vetat, ne quis contradicente Episcopo prædicare præsumat, suppleuit Gregor. XV. *const. incip. inscrutabili Non. Feb. 1622.* ex mente Concilij Tridentini: *habeat*, inquit, *Episcopus tamquam dictæ Sedis delegatus authoritatem coërcendi, ac puniendi quoscumque exemptos tam seculares, quàm regulares, qui in alienis ecclesiis, quæ suorum ordinum non sunt, absque Episcopi licentia, & in ecclesiis suis aut suorum ordinum non petitâ illius benedictione, aut ipso contradicente prædicare præsumpserint. Præsumere vsurpatur*, inquit Spigelius *in lexico, pro audere vel tentare aliquid contra ius, vt ferè Pontifices Romani vtuntur: Oldend. teste.* non præsumit ergo, qui iure aut priuilegio suo vtitur. nam qui iure suo vtitur, nemini dicitur facere iniuriam. sed iniuriâ prohibetur is prædicare, qui illius est ordinis, vt ex instituto & priuilegio Apostolico id possit: nisi errores prædicarit, scandala seminarit, aut similem causam ipse dederit, iustamque de Episcopo conquerendi occasionem habet.

Quare si non obstante huiusmodi Episcopi contradictione, si talis regularis prædicaret, videri fortè posset non præsumpsisse; sed iure fecisse. vt multis in casibus DD. passim eximunt à pœna constitutionum lata in eos, qui contra agere præsumpserint eum, qui iustâ causâ nixus quid egerit.

Sed quoniam Cardinales Concilij Interpretes declararunt posse Episcopum contradicere, etiam non reddita causa, & prohibitum teneri obedire; securius est superiores adire. vt nuper, non exstantibus specialibus personarum causis, sed immeritâ quacumque displicentiâ erga totos Ordines, quidam Episcopus omnibus generatim Mendicantibus prædicare in sua diœcesi prohibuit: quod factum omnium iudicio damnatum fuit; & mox à superioribus correctum. & refert Barbosa *in Collect. DD. ad d. c. 15. n. 52.* declarasse S. Congregat. non posse Episcopos ita procedere.

Ex illa quā citauimus, Bulla Greg. XV. constat mentem Concilij esse, vt regularis nunquā præsumat contradicente Episcopo prædicare: non tantùm ea hora, qua ipse concionatur, aut simili ex causa, vt restringere vult Barbosa *in Collect. ad d. c. 2. s. 5. n. 14.* ne contrariari videatur dum *d. c. 2.* in propriis ecclesiis solum exigit petitionē benedictionis quia *d. c. 4. s. 24.* dicit canones *d. s. 25.* se aptius præsentium temporum vsui accom-

modare: adeoque ampliat eos, atque extendit. vt si non tantùm benedictionem non dederit Episcopus, sed positiuè contradixerit, regularis ne prædicaret; præsumere id non debeat. idque disertè comprehensum est Breui Vrbani VIII. quod recitat ipse Barbosa *ad d. c. 4. n. 24.* etsi vitio typographi omissa sit dictio negatiua *non*, *ante verb. liceat.* vt legatur; non modò benedictionem non concesserit; verum etiam prohibuerit, quo minus prædicent; tunc in sui ordinis ecclesiis non liceat prædicare.

Quid in conuentibus fœderatis, & destructis cõuentibus?

Sed obiici potest, quod in fœderatis prouinciis regulares isti conuentus amplius non habeant, sed ab hæreticis ea loca occupentur; ideoque priuilegia conuentibus concessa, iis destructis eos non iuuent: sed est respondendum, ea quæ per vim & rebellionem contingunt, iis non prodesse, qui de iure disputant. non minus quàm Rex, qui animo ius & possessionẽ rebellium prouinciarũ retinuit, iure maiestatis in rebelles agere nõ prohibetur, nec aliquid de vllo illius iure imminutum est, quatenus vis compesci aut pelli possit. itaque quatenus per vim hæreticorum licet regularibus in illis locis agere; iure ab Episcopis impediri non possunt, quin in locis suorum conuentuum habitare, & priuilegiis, saltem quatenus per Conc. Trid. sunt modificata, vti posśint; & iuxta institutum suum ibidẽ domicilium habere, suam proximorumque salutem operari.

Et verò in resolutione dubiorum, quæ à Vicario Apostolico Hollandiæ S. Congregationi de propaganda fide proposita sunt, *Kal. Maij* 1623. §. 15. respondit illa in hæc verba; *si superiores regularium, vel PP. Societatis velint aliquando mittere suos solummodo ad conciones faciendas, confessiones audiendas, catechisandum, & similia munia obeunda, præcipuè si à catholicis vocentur, vel petantur, qui propriis expensis alere velint; videtur hoc miseris illis catholicis consolationi dandum, cum scitu tamen Vicarij: eoque magis, si à talibus peterentur, qui rure in castellis vel oppidis morantur.* id quod indistinctè permissum, multo magis obtinere debet in locis vbi illi conuentus suos iam olim habuerunt.

Destructio ergo conuentuum, quæ de facto processit, iuris impedimentum non præstat. quin & priuilegia Prædicatorum ac Minoritarum *in d. extrauag. inter cunctas. d. clem. dud.* non locis, sed ordini, & personis sunt concessa, quamuis cum mentione loci, vt vbicumque conuentus habent, posśint suum officium exercere.

Rursus obiici potest nullibi Minoritas ipsa loca ædificiaúe vlla veterum conuentuũ obtinere, ideoq; de iis inhabitandis frustra disputari: neque quamcumq; vrbis partem vbi à fidelibus fortè recipiuntur in illorum ædificiorum vices transire; verùm iterum respondendum est, primæuam regularium admisśionẽ in aliqua oppida non esse affixam huic vel illi glebæ, ligno, aut tigno; sed Ordini datam: vt in oppidis huiusmodi aut locis sedes figere posśint. in quibus si quid violentum patiantur, cum illis agendum est, sicut cum iis, qui in ruina, incendio, naufragio res suas nolunt habere pro derelictis; vt dissiliente per tempestatem naui, vnis etiã tabulis adhærere, ad litus tendere, ac in arena consistere posśint. &, quantũ ex rebus suis saltem posśint, colligere: quos ne qui impediant, aut suis frustrentur, grauibus pœnis est sancitũ. *l. 1. & tot. tit. D. de incend. ruin. naufrag. quod ius habet fiscus*, inquit Constantin. *l. 1. C. de naufrag. l. 11. in aliena calamitate, vt in re tam luctuosa compendium sectetur?* vt hic Vicarius alios impediat, suam ipse dilatet authoritatem?

Quid de episc. & regular. concordato quoad missiones?

Denique obiicitur Concordatum exinde factum, & ab Vrbano VIII. confirmatum, quo §. 15. *ex resolutione Cardinalium* est restrictus his verbis; *concordatũ est missiones hoc §. memoratas, ad loca vbi aliquis sacerdos resi-*

resîdet, non fieri; nisi de scitu & assensu eius sacerdotis, vel Vicarij.

Enimuero ex textu ipso concordati liquidò constat illud initum tantùm esse inter R.mum Vicarium & clerum ex vna, & PP. Societatis Iesu ex altera, tametsi narretur in Bulla cum Societate, & alij missionarij supplicasse pro confirmatione. Porro nõ potest alterius per alterum iniquior fieri conditio: cum ergo negant Minores concordatũ illud vnquam se acceptasse, aut ratificasse, aut pro illius confirmatione supplicasse; nõ potest indefinita locutio ad illos extendi, nec literæ Pontificis vlteriorẽ faciunt probationẽ, quàm quoad ea quæ Pontifex se fecisse aut coram se gesta, narrat *c. literis. vnic. de probat. in Clem.*

Et quamuis ad Minoritas Concordatum extenderetur, accipiendum esset in proprijs terminis, & verbis quibus loquitur; scilicet in *missionibus & missionarijs.* siquidem tam in prima parte bullæ refertur difficultas orta inter d. Vicarium & clerũ, presbyteros Societat. & alios regulares, *in illis*, inquit, *partibus missionarios*: quam ad finem Bullæ, vbi supplicatur pro confirmatione, eodem verbo *missionariorum* vtitur, quam denique in d. restrictione §. 15. nomine vtitur *missionum.* agitur ergo tantum de missionarijs & missiones restringuntur dumtaxat, quemadmodum etiam de missionibus ipsis mittentibus & missionarijs controuersia inter partes fuerat: vt & R.mus Rouenius tractatũ *de missionibus* typis dedit, quo amplitudinem messis, operariorum paucitatem, necessitatem missionum probauit; inquisiuitque ad quos illas instituere, ad quos suscipere pertineret? nomine autem missionum & missionariorum ij solent intelligi, qui functione indeterminatâ missionem, & prædicationem Apostolicam imitantur: alioquin sicut non fuit controuersia inter partes quin ad Episcopũ spectaret conferre pastoratus, constituere pastores; ita neque quin ad regulares spectaret constituere in suis conuẽtibus Priores, Guardianos, & alios in locis suorum conuentuum, si recuperarentur; & interim, qui eorum vices supplerent, & iura conseruarent, atque recuperarent; sed ad quos missiones propriè pertinerent.

Magna siquidem est differentia, vt sub summo Pontifice Episcopi vel Vicarij Apostolici sit arbitrium missionũ, neque regulares vbicumque lubet sese ingerant; an vero sedibus olim eis ritè concessis exturbentur. vt patet ex iis, quæ initio diximus, neminẽ domicilio eiiciendum, aut iure sibi competente sine causa priuandũ, in missionibus autẽ propriè dictis liberius Episcopi arbitrium est, si priuilegiariorũ opera nõ vbique locorum, vbi illi antiquas sedes non habent, vti velit. his enim potest dicere *non facio tibi iniuriam; tolle quod tuum est:* vbi autẽ antiquas sedes habent, nec vult permittere vt ibi tollant quod suum est; videtur facere iniuriam.

Quæ ratio differentiæ facit, vt appareat cur Concordata quæ respectu presbyteorum Societ. Iesu æqua sunt visa; iniqua censenda sint, si extendantur contra verborum proprietatẽ ad regulariũ loca, vbi illi olim conuentus habuerunt, quales sedes antiquas in fœderatis prouincijs non habuit Societas.

Facit eadem ratio, vt bulla Vrbani VIII. non possit extendi ad eos regulares, qui reuera in eadem Concordata non consenserunt, vt nec mens Pontificis sit, non consentientes obligare, iure suo immeritos priuare, similem legem eò vbi dissimilis est ratio, prorogare. nec eò extenditur clausula triuialis *supplentes omnes defectus iuris & facti, quamuis substantiales*, &c. nõ ea enim inuenta est ad subuertendas iustitiæ regulas, vt cuipiam suũ immerito atque inaudito auferatur; sed vt actus sustineãtur, qui enixâ contrahentium voluntate constant, etsi ob aliquas circumstantias per iuris apices possent oppugnari.

Ex quibus concludimus non posse Minores excludi ex locis, vbi olim conuentus suos & sedes habuerunt; quo minus ibidem habitare, sacra facere, & Eucharistiam administrare possint; probis, doctis, & à superioribus deputatis vt confessiones ibi excipere, verbũ Dei proponere possint; ab Episcopo cõtradici, facultas, aut benedictio negari non debeat, nisi legitima, vt diximus, & specialis aduersus has, vel illas personas causa in contrarium fuerit, dummodo pastoralibus exercitiis, si non eis committantur, abstineant.

De Pœnitentia & Remissione.

CONSVLTATIO I.

De reuelante confessionem clarè vel obscurè.

Qui ad ordinariã pœnam reuelatæ confessionis non tenetur, quia in rigore non reuelauit; si impudenter circa confessionem est versatus pœnâ extraordinariâ puniri potest.

REuelatæ confessionis non tenetur R. quia non reuelauit peccatũ, quia iam antè erat notum: neq; peccatorem, quia nemo fuit ex nominatis: neque confessionem; quia ex nominatis nemo ei confessus erat: adeoq; ad pœnam ordinariam perpetuæ peregrinationis, *ex c. sacerdos. de pœn. d. 6.* vel perpetuæ inclusionis, *ex c. omnis. X. de pænit.* obligari non potest. tamen quamuis ex eo maleficio obligatus non videtur, peccasse tamen aliquid intelligitur, vt quantam religioni iudicantis videbitur pœnam sustineat. §. 1. *instit. de obligat. quæ quasi ex delicto.*

Peccauit in eo, quod furem sibi esse confessum dixerit furtum, de quo querela est: cùm ipse R. sit confessarius in communitate non magna, & cuius non maior pars illi confiteri solet: vnde ea pars confitentiũ in suspicionem vocatur, cum grauamine confessionis, & sigilli offensa: vnde potest arbitrariè puniri. *Malderus tract. de sigillo. c. 12. §. 7. 9. 13.*

Secundò magis peccauit quando denominante S. tres sibi suspectos respondit, *nõ licere reuelare confessionem, sed fieri posse vt rectè coniecerit.* illi enim tres illis verbis sub specie scientiæ confessionalis procul dubio graui suspicione denigrantur. Et quamuis comes non sit criminis veritas, aut eorum confessio, vt dictum est; tamen dum ita nudè respondetur, nec R. tres illos clarius excusat, res incidit in grauem calumniam & putatiuam confessionis, si non singularem reuelationem, suspicionem tamen ad paucos restrictam.

Quam *iuxta d.* §. 1. non leuiori nomine Iudex notare potuit, quàm *imprudentiæ:* ad modum Iudicis, non secundum leges sine maleficio iudicantis. & porrò factum non benignius designare, quàm his verbis; *materiã confessionis imprudenter tractasse:* non adhuc ipsam confessionem formalẽ arguendo, quia nominati non erant ei confessi, sed materiam, in quam procul dubio peccat d. responsio R. ad interrogationem S. super tribus factam.

Cùm porrò *d. c. omnis* in sacerdote confessario requirat, vt sit discretus & cautus; rectè ob huiusmodi indiscretam & incautam responsionem suspenditur ad tempus arbitrarium ab audiendis confessionibus. *l. 11. §. quoties. vers. reprobari. & ibi gloss. D. de muner. & honor.*

Etiam temporariæ suspensionis.

Quæ suspensio, vt in censuris, non requirit delictũ; sed iustam causam solum; vt si deprehendatur confessarius non satis circumspectè versari, non satis peritè, ex studiorum obliuione, ætate ingrauescente, diffamatione, criminis suspicione, ob quã fructum nõ sit facturus audiendis confessionibus. *gloss. vbi sup.*

Et quia Concil. Trid. *s. 14. c. 6. 7.* declarat confessarium Iudicis instar esse, atque absolutionẽ instar actus iudicialis; sequitur cessare authoritatem per suspensionem Superioris, sicut iudicandi, vetante iudicare, qui iussit. *l. iudicium. D. de iud.* qui potest iubere, potest vetare; qui committere, potest dimittere. præsertim dum beneficij, curæue parochialis iure tituloue nõ cõpetit huiusmodi facultas, sed ex cõmissione.

Præsertim in eo qui non est parochus, sed delegatus.

Nam

Nam qui ordinariam iurisdictionem habent vt parochi, qui vi legis & magistratus ipsis delati iudicant, non ex mandato alicuius delegantis, sicut, nisi ex causis iure decisis, priuari officio nō possunt, ita & difficilius suspendi ab iis facultatibus, quæ ad officium sunt necessariæ.

CONSVLTATIO II.

De obligatione annuæ confessionis & communionis.

AD annuam confessionem & communionē obligauit omnes Christi-fideles, qui ad annos discretionis peruenerint, Innocentius III. in Concilio Lateranen ī *c. omnis vtriusque. X. h. t.* hanc in Paschate; illam indeterminato tempore. quod vsus tamen & Concilium Trid. *f.* 14. *can.* 8. *f.* 13. *can.* 9. optat it fieri in quadragesima: vt & ratio, quia cùm probare se debeat homo, antequam de pane cœlesti edat, aut de calice bibat; rectissimè paulò ante communionem præmittitur confessio: ita tamen vt communio ex consilio confessarij rationabili ex causa differri possit. *d. c. omnis. versic. nisi.*

Omnium autem peccatorum, vtique mortalium, quorum post diligens examen occurrit memoria, fidelis debet esse confessio, & quam solus faciat peccator; id est secreto, non publicè; & proprio sacerdoti; aut de eius licentia alieno: *cùm aliter*, inquit, *ille ipsum soluere non possit, vel ligare.*

Proprius sacerdos quis? Proprius hic sacerdos est presbyter parochialis; quantum vsus loquendi canonum solet significare: quantum autē ratio canonis facit; eius locum obtinet quisquis confitentem potest soluere, vel ligare: nam sicut sententia à non suo Iudice lata est irrita: ità & confessio facta non habenti iurisdictionem in confitentem. adeoq; iurisdictionem habens ex ratione potestatis ligandi vel soluendi proprius erit sacerdos; aut saltem eius vice habendus.

Quare Episcopus, qui parochus est totius diœcesis, *c. licet de feriis.* Vicarius illius Generalis, & pœnitentiarius diœcesanus proprij sacerdotis loco sunt: quare & licentiam dare potest Episcopus alteri confitendi. Et videtur Weymsio *ad constitut.* 24. *à Trid. innouatas const.* 23. satis dedisse; quando generaliter probatum admisit ad audiendas cōfessiones: sed non omnibus idem visum est. & hæc sanè quæstio est voluntatis. nam cùm Concilium Trid. *f.* 23. *c.* 15. decreuerit, *nullum etiam regularē posse confessiones secularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessariū, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat;* huiusmodi post examen admissio magis spectare videtur ad satisfactionem huius decreti, quàm concessionem iurisdictionis: non magis, quàm ante illud indeterminata potestas absoluendi in ordinatione presbytero concessa, iurisdictionem non tribuebat; & sine proprij sacerdotis licentia alienus sacerdos confitentes non poterat soluere vel ligare. *d. c. omnis in fin.* si autem admissio ab Episcopo facta sit illa mente, vt admissus omnes Episcopo subditos absoluere possit, vel ligare; dubitandum nō est, etiam licentia proprij parochi non obtenta, confiteri quem posse taliter admisso, & satisfacere canoni d. c. omnis. quare *ob d. c.* 15. *f.* 23. parochi licentia hodie data nō approbato ab Episcopo non sufficit, quin confessio irrita sit atq; iteranda. vt responderunt Interpretes. *apud Piasc. in prax. p.* 2. *c.* 1. *n.* 9.

Pariformiter, quia Pontifex Romanus est parochus vniuersalis ecclesiæ, satisfacit canoni, qui illi confitetur, & ab illo commissis; vt sunt Mendicantes; & quibus eorum priuilegia cōmunicantur; qui omnium Christi-fidelium ad se accedentium confessiones excipere, & absoluere possunt. *clement. dudum de sepult. c.*

 inter

Ex quibus concludimus non posse Minores excludi ex locis, vbi olim conuentus suos & sedes habuerunt; quo minus ibidem habitare, sacra facere, & Eucharistiam administrare possint; probis, doctis, & à superioribus deputatis vt confessiones ibi excipere, verbũ Dei proponere possint; ab Episcopo cõtradici, facultas, aut benedictio negari non debeat, nisi legitima, vt diximus, & specialis aduersus has, vel illas personas causa in contrarium fuerit, dummodo pastoralibus exercitiis, si non eis committantur, abstineant.

De Pœnitentia & Remissione.

CONSVLTATIO I.

De reuelante confessionem clarè vel obscurè.

Qui ad ordinariã pœnam reuelatæ confessionis non tenetur, qui a in rigore non reuelauit, si imprudenter circa confessionem est versatus pœnâ extraordinariâ puniri potest.

Reuelatæ confessionis non tenetur R. quia non reuelauit peccatũ, quia iam antè erat notum: neq; peccatorem, quia nemo fuit ex nominatis: neque confessionem; quia ex nominatis nemo ei confessus erat: adeoq; ad pœnam ordinariam perpetuæ peregrinationis, *ex c. sacerdos. de pœn. d.* 6. vel perpetuæ inclusionis, *ex c. omnis. X. de pœnit.* obligari non potest. tamen quamuis ex eo maleficio obligatus non videtur, peccasse tamen aliquid intelligitur, vt quantam religioni iudicantis videbitur pœnam sustineat. §. 1. *instit. de obligat. quæ quasi ex delicto.*

Peccauit in eo, quod furem sibi esse confessum dixerit furtum, de quo querela est: cùm ipse R. sit confessarius in communitate non magna, & cuius non maior pars illi confiteri solet: vnde ea pars confitentiũ in suspicionem vocatur, cum grauamine confessionis, & sigilli offensa: vnde potest arbitrariè puniri. *Malderus tract. de sigillo. c.* 12. §. 7. 9. 13.

Secundò magis peccauit quando denominante S. tres sibi suspectos respondit, *nõ licere reuelare confessionem, sed fieri posse vt rectè coniecerit.* illi enim tres illis verbis sub specie scientiæ confessionalis procul dubio graui suspicione denigrantur. Et quamuis comes non sit criminis veritas, aut eorum confessio, vt dictum est; tamen dum ita nudè respondetur, nec R. tres illos clarius excusat, res incidit in grauem calumniam & putatiuam confessionis, si non singularem reuelationem, suspicionem tamen ad paucos restrictam.

Quam *iuxta d.* §. 1. non leuiori nomine Iudex notare potuit, quàm *imprudentia:* ad modum Iudicis, non secundum leges sine maleficio iudicantis. & porrò factum non benignius designare, quàm his verbis; *materiã confessionis imprudenter tractasse:* non adhuc ipsam confessionem formalẽ arguendo, quia nominati non erant ei confessi, sed materiam, in quam procul dubio peccat d. responsio R. ad interrogationem S. super tribus factam.

Cùm porrò *d. c. omnis* in sacerdote confessario requirat, vt sit discretus & cautus; rectè ob huiusmodi indiscretam & incautam responsionem suspenditur ad tempus arbitrarium ab audiendis confessionibus. *l.* 11. §. *quoties. vers. reprobari. & ibi glos. D. de muner. & honor.* — Etiam temporariæ suspensionis.

Quæ suspensio, vt in censuris, non requirit delictũ; sed iustam causam solum; vt si deprehendatur confessarius non satis circumspectè versari, non satis peritè, ex studiorum obliuione, ætate ingrauescente, diffamatione, criminis suspicione, ob quã fructum nõ sit facturus audiendis confessionibus. *glos. vbi sup.*

Et quia Concil. Trid. *s.* 14. *c.* 6. 7. declarat confessarium Iudicis instar esse, atque absolutionẽ instar actus iudicialis; sequitur cessare authoritatem per suspensionem Superioris, sicut iudicandi, vetante iudicare, qui iussit. *l. iudicium. D. de iud.* qui potest iubere, potest vetare; qui committere, potest dimittere. præsertim dum beneficij, curæue parochialis iure tituloue nõ cõpetit huiusmodi facultas, sed ex cõmissione. — Præsertim in eo qui non est parochus, sed delegatus.

Nam

Nam qui ordinariam iurisdictionem habent vt parochi, qui vi legis & magistratus ipsis delati iudicant, non ex mandato alicuius delegantis, sicut, nisi ex causis iure decisis, priuari officio nō possunt, ita & difficilius suspendi ab iis facultatibus, quæ ad officium sunt necessariæ.

CONSVLTATIO II.

De obligatione annuæ confessionis & communionis.

AD annuam confessionem & communionē obligauit omnes Christi-fideles, qui ad annos discretionis peruenerint, Innocentius III. in Concilio Lateranen. i *c. omnis vtriusque. X. h. t.* hanc in Paschate; illam indeterminato tempore. quod vsus tamen & Concilium Trid. *s.* 14. *can.* 8. *s.* 13. *can.* 9. optat it fieri in quadragesima: vt & ratio, quia cùm probare se debeat homo, antequam de pane cœlesti edat, aut de calice bibat; rectissimè paulò ante communionem præmittitur confessio: ita tamen vt communio ex consilio confessarij rationabili ex causa differri possit. *d. c. omnis. versic. nisi.*

Omnium autem peccatorum, vtique mortalium, quorum post diligens examen occurrit memoria, fidelis debet esse confesio, & quam solus faciat peccator; id est secreto, non publicè; & proprio sacerdoti; aut de eius licentia alieno: *cùm aliter*, inquit, *ille ipsum soluere non possit, vel ligare.*

Proprius sacerdos quis? Proprius hic sacerdos est presbyter parochialis; quantum vsus loquendi canonum solet significare: quantum autē ratio canonis facit; eius locum obtinet quisquis confitentem potest soluere, vel ligare: nam sicut sententia à non suo Iudice lata est irrita: ità & confesio facta non habenti iurisdictionem in confitentem. adeoq; iurisdictionem habens ex ratione potestatis ligandi vel soluendi proprius erit sacerdos; aut saltem eius vice habendus.

Quare Episcopus, qui parochus est totius diœcesis, *c. licet de feriis.* Vicarius illius Generalis, & pœnitentiarius diœcesanus proprij sacerdotis loco sunt: quare & licentiam dare potest Episcopus alteri confitendi. Et videtur Weymsio *ad constitut.* 24. *à Trid. innouatas const.* 23. satis dedisse; quando generaliter probatum admisit ad audiendas cōfessiones: sed non omnibus idem visum est. & hæc sanè quæstio est voluntatis. nam cùm Concilium Trid. *s.* 23. *c.* 15. decreuerit, *nullum etiam regularē posse confessiones secularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessariū, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat;* huiusmodi post examen admissio magis spectare videtur ad satisfactionem huius decreti, quàm concessionem iurisdictionis: non magis, quàm ante illud indeterminata potestas absoluendi in ordinatione presbytero concessa, iurisdictionem non tribuebat; & sine proprij sacerdotis licentia alienus sacerdos confitentes non poterat soluere vel ligare. *d. c. omnis in fin.* si autem admissio ab Episcopo facta sit illa mente, vt admissus omnes Episcopo subditos absoluere possit, vel ligare; dubitandum nō est, etiam licentia proprij parochi non obtenta, confiteri quem posse taliter admisso, & satisfacere canoni d. c. omnis. quare *ob d. c.* 15. *s.* 23. parochi licentia hodie data nō approbato ab Episcopo non sufficit, quin confessio irrita sit atq; iteranda. vt responderunt Interpretes. *apud Piasc. in prax. p.* 2. *c.* 1. *n.* 9.

Pariformiter, quia Pontifex Romanus est parochus vniuersalis ecclesiæ, satisfacit canoni, qui illi confitetur, & ab illo commissis; vt sunt Mendicantes; & quibus eorum priuilegia cōmunicantur; qui omnium Christi-fidelium ad se accedentium confessiones excipere, & absoluere possunt. *clement. dudum de sepult. c.*

 inter

inter cunctas de priuil. in extrauag. commun. exceptis religiosis, qui suis Prælatis, vel ab illis commissis confiteri debent. *d. c. inter.* §. *clem.* per statuta ordinis, seu aliàs prohibiti aliis confiteri. *qua de re diximus de regul. consult.* 4.

Cõmunio paschalis in ecclesia parochiali facienda.

Quoad communionẽ tamen paschalem Clemens VIII. 22. *Decemb.* 1592. *in Breui ad Nuntium Belgij dato* declarauit, atq; decreuit eam in parochia esse faciendam. *quod citamus in Iur. pont. nou. anal. de paroch. n.* 2. vbi latè agimus de obligatione frequentandi ecclesiam parochialem, & in ea audiendum verbum Dei, & missam, vbi commodè fieri potest: quam obligationẽ exinde latius excussit liber inscriptus *Parochianus obediens.* quin imo S. Congregatio iuxta Eugenij IV. literas declarauit, in die Paschatis non posse administrari à religiosis Eucharistiam. *vt refert Barbos. in Collect. ad Trid. s.* 13. *de sac. Eucharist. c.* 8. tametsi existiment alij posse illis administrari, qui credentur parochiæ satisfecisse, vel satisfacturi. & ante annos non ita multos vel in Paschate non administrabant religiosi, vel publicabant inter singula sacra nõ satisfieri præcepto ecclesiæ per huiusmodi communionem, nunc huiusmodi præconio omisso indistinctè administrant: qua ex causa multi parochiæ non satisfaciunt.

Pœna negligentiæ sed certæ.

Non confitentium quotannis & communicantiũ in Paschate pœna est, vt viui ab ecclesia arceantur, & mortui à christiana sepultura. cui vt sit locus, negligentiã ipsam certam esse oportet. nam quisque præsumitur bonus, & officio christiano satisfacere, nisi contrariũ probetur; saltem graui præsumptione: quæ vix est, vt militet aduersus defunctum, qui monitus non fuerit viuus: cùm soleamus communicare defunctis, quibus communicauimus viuis. & hanc pœnam extendi posse ab Episcopis ad pecuniariam, vel plenam excommunicationem: neque tamen expedire illius culpæ absolutionem Episcopũ sibi reseruare Interpretes respondisse refert Weymſ. *vbi sup. n.* 18. *& seqq.*

Sacerdos hic medicũ agit, & iudicem.

Porrò sacerdos vices Dei agens, & medicum se præbere debet, & iudicem. de illo, inquit d. c. omnis *vt more periti medici superinfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati; diligenter inquirens & peccatoris circũstantias, & peccati: ex quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis vtendo ad saluandum ægrotum:* ad iudicem porrò sicut spectat imprimis vt cognoscat an sua sit iurisdictio; sic ad confessariũ an peccata sibi reuelata subsint suæ potestati; an Papæ, Episcopo, vel Prælato sint reseruata: deinde si res est difficilis, vt solet iudex assessores peritosque consulere; ita d. c. omnis *si prudentiori, inquit consilio indiguerit, illud absq; vlla expressione personæ cautè requirat.*

Sigillum secreti vt obliget, & in quibus?

Nam id in genere grauissimè incumbit seruandum, vt *caueat omnino,* inquit, *d. c. omnis, ne verbo aut signo aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorẽ.* nã, quę nouit vt vice-Deus, detegere nullatenus potest, vt homo. est enim obligatio prorsus diuina sigilli confessionis, quæ nunquam cessat, à qua nullum crimen exceptum est, quantumcumque graue, nec quantumcumque paruum. vt vix de consensu pœnitentis liceat reuelare confessionem, nisi & causa adsit vtilis, & honorifica confitenti; imò satis necessaria. consensus sanè præsumptus nunquam sufficiat; sed requiratur omninò expressus: atque etiam si consentire casu aliquo deberet pœnitens, non tamen habetur pro consentiente, nisi expresſè consentiat; quamuis ob dissensum eo in casu nec sit absoluendus; licet etiam confessus sit impœnitens, ac sine spe absolutionis facta confessio, non tamen ficta: quamuis itidẽ iurisdictionem non habuerit, aut voluntatem absoluendi; quamuis extra confessionem eadem sciuerit, si confessionalem scientiam aliquatenus misceat,

ceat. *quæ omnia distinctè probat Malderus tract. de sigillo confessionis. c. 1. vsque ad 11.*

Neque verò directa tantùm reuelatio, sed quæuis etiam indirecta est prohibita. huius sunt modi omninò multi: ex quibus sedecim notauit Malder. c. 12. generatim cautè est tractandum de materia confessionis, sacerdos ante omnia *caueat*, inquit, *c. sacerdos de pœn. dist. 7. ne de his, qui ei confitentur, peccata alicui recitet.* vt tantùm doctiorem consulere possit, exprimendo peccatũ, & silendo personam: *c. officij de pœnit. & remiss.* non surgat ex confessionali, pœnitente ibi iusso manere, donec doctiorẽ absoluerit, qui possit id animaduertere, & conspicere pœnitentẽ: non dicat pœnitentem quemquã se audiuisse, sed nõ absoluisse; non inter audiendũ suspiret; non puniat, si superior est publicè aut priuatim; ante & post confessionem eundem se pœnitenti exhibeat; pœnitentiam non imponat, quæ quoquo modo posset illum prodere; non etiam publicam: nam ad hoc forum non spectat *c. 8. s. 24. Concil. Trid.* publicam pœnitentiam pro publicis delictis exigens, sed ad forum externum. nec denique quocumque loquendi modo, gestu, aut signo pœnitentis peccata aperire licet, non tantùm in particulari, sed etiam in genere: præsertim si vel communitas ei confitentium exigua sit, vel qui eo loco aut tempore confessi sint pauci, quo recitatur peccatũ confessum, vel aliæ circumstantiæ narrantur, quæ audientem deducere possint in notitiam, aut suspicionem confitentis.

Confectaria sigilli confessionalis.

Sed neque licitum est vti scientiâ ex confessione accepta cum grauamine pœnitentis, quod disertè Clemens VIII. prohibuit 26. *Maij* 1594. superioribus regularium. quo minus id faciant, aut facere subditi eos suspicentur, itidem inhibens, ne ipsi confessiones audiant subditorum, nisi sponte petentium, aut casuum reseruatorum. vt nec ideo ad officia quem non eligere vel deponere sit licitum, aut aliter in regimine erga pœnitentem se habere, quam aliàs si confessus non esset: denique nihil agendũ quod cedere possit in odium confessionis. Quin & illa celanda sunt, quæ de aliorum peccatis in cõfessione aperiuntur, etiam complicis; cuius itidem peccatum est celandum; quamuis ipse pœnitens cõsentiret in reuelationem complicis: siquidem ipsius etiam consensus requireretur: multo minus is ex confessione complicis est accusandus, puniendus, aut corripiendus: ne confletur odium sacramento. quin imo & celanda ea sunt, quæ in confessione sunt dicta, & alios etiam concernunt, & si peccata non sunt, sed secreta dumtaxat. à qualibus in confessione inquirendis, præsertim ad lucri finem aut speciem, omninò confessario est abstinendum: vt nec, si iniungat pœnitentias pecuniarias, vllatenus sibi suisúe applicet. imo nec conuenit vrgeri quem pluries repetere aliàs confessa, minus confessarium extra confessionem loqui confitenti de auditis in confessione, nam ad hæc nõ secus, quàm in confessione audita sigillum se extendit: vt declarauit Concilium Mechlin. *an.* 1607. *tit.* 5. *de pœn. c.* 6. vbi & *c.* 7. declarat irrationabilem & indiscretam promissionem non alteri confitendi irritam, etiam quamuis iuratam. quin & qui ita dispositus est, vt alteri nullo casu vellet confiteri, in effectu est peccati mortalis. si tamen in confessione posteriori saluti confitentis prosit agi de auditis in priori, pro meliori illius directione; id, cùm non grauare, sed expedire possit pœnitenti, satis etiam ex consensu eius censetur permissũ.

Qui præter sacerdotem eo obligentur.

Insuper & sigillo confessionis tenetur interpres, atque internuntius, superior etiã à quo petitur vt licentiam à reseruato deleget, item cui sacrilegus sacerdos reuelauit, quiqꝫ casu vel insidiosè pœnitentem vel in publica confessione audiuit, mutum per signa intellexit, vel pœnitentis peccata descripta pro futura con-

confessione reperit, vel laicus, cui ex defectu sacerdotis in naufragio, aut simili casu facta est confessio, vt vetus erat vsus: quin & Iudex, qui nouit delationem originem habere ex confessione sacramentali, tenetur desistere à processu iudiciali. quin & ipse pœnitens tenetur obligatione secreti, quod confessario grauamen, aut sacramento odium adferretur. si confessarij tamen vel pœnitentis ad turpia solicitatio non est comprehensa sigillo, sed vterque est denunciandus superiori. in fauorem sacramenti *ex constitu. Greg. XV. qua incip. vniuersi.* secundus tamen confessarius, cui prioris solicitatio detegitur, rectius se non impendit denunciationi; sed fœminam ad superiorem mitit. quæ omnia Malderus *eo tractatu singulatim exequitur.*

CONSVLTATIO III.

De solicitatione in confessione.

Solicitatæ à confessario fœminæ denuntiare eum tenentur.

QVamuis sanctitas huius sacramenti vnumquemq; ab illius abusu reuocare deberet; quia tamen aliqui illud profanare non sunt veriti; sanctè à Clemente VIII. Paulo V. & Gregorio XV. constitutum est, vt si qui confessarij fœminas pœnitentes in confessione ad turpia solicitauerint, eos solicitatæ denuntiare teneantur seuerè corrigendos. in vim quarum constitutionum Inquisitores alicubi edicta proponunt, vt huiusmodi denuntiationes omninò fiant, & populus suæ obligationis moneatur. quin & addunt nonnunquã alia crimina similiter denuntianda. & quãuis ea crimina, quæ probari non possunt, ordinariè nec sint denuncianda; tamen hæresis crimẽ, & ea, quæ ad officium Inquisitorum pertinent, quia vt cancer serpunt, & periculum trahunt in futurum; denuncianda sunt. Neque verò hodie per consuetudinem seruatur l. diuus. *l. ab accusat. D. ad Turpilianum*, vt denuntiator probare teneatur: vt neque par in his ratio est; cùm illæ leges loquantur de voluntario denunciatore; sed qui ab edicto iubentur, necessitatem habent parendi: vtique absolutè in causis fidei; iisque quæ eò reducuntur; in aliis autem huiusmodi edicta secundum ius sunt accipienda, vt extra illius terminos non extendantur.

Non æquè alia crimina, si probari non possunt.

Præmissa tamen correctione fraterna.

Adeoque non nisi post correctionem fraternam, quam intendit præceptum euangelicum. quod quidam in crimine hæresis etiam recipiunt; & in sacerdote, qui in confessione solicitauit; si spes est emendationis: quin etsi dubium: multo magis, si certo constat esse emendatum. quo loco & is est habendus, qui solicitationem alterius confessus abiurauit. quod alij, vt æquius quidem admittunt; sed in rigore edictorũ, & constitutionum etiam punitionem intendentium, verius esse contrarium contendunt: præsertim propter pericula, quæ diximus, in futurum: & quia infirmũ est iudicium fœmininum in re tam graui, cùm in materia fidei denunciandum etiam à filio patrem, ab vxore maritum, à fratre fratrem contendant: tametsi extra causam religionis pater, ac filius, maritus, & vxor, fratresq; nec iure, nec vsu ad id cogantur; vti nec is cui graue immineat periculũ si denuntiet. quin & sunt qui, *cõtra c. aliquando de pœnit. dist.* 1. in materia fidei prodere ac denunciare quem se ipsum teneri contendant: vtiq; si aliter damno religionis prouideri non potest: multo magis cõplices; quamuis per indirectum reducatur ea denunciatio ad manifestationem sui ipsius, quæ iure ordinario *d. c. aliquando* iniungi non potest.

Nisi in hæresi, & dicta solicitatione.

An quis se patrem, vxorẽ, filium, fratrem denunciare teneatur, an complicẽ?

Si denuntiantis fama in periculũ vocetur?

Ideoq; nec fœmina cogi potest à confessario solicitata, si quas cum eo turpes actus exercuit, ad illum denunciandum. quippe famæ periculum passura, si ille confessarius in ius vocatus crimen fateatur cum illa commissum. qua in re tamen iudicium prudentis alterius confessarij rectius illa rogauerit, an sine periculo suæ infamationis, satis fieri tamen possit aliqua via sanctarũ constitu-

ſtitutionum, intentioni. quæ etſi ſæpè in præſumptione fundentur, vt Bulla Gregorij XV. de qua agimus, in verbis; *nos in animum inducere nequeuntes*, vt & conſtitutio Sixti V. de aſtrologia iudiciaria; tamen, etſi in caſu ſpeciali præſumptio ceſſet, obligant ad denunciandũ, niſi certò ceſſent pericula, & finis cõſtitutionũ.

An ſacerdos fœminam ſolicitantem?

Porrò tam Clemens VIII. quàm Paulus V. diſertè agunt de ſacerdote ſolicitante: in verbis; *allicere vel prouocare*; Gregorius autem XV. addit hæc verba; *aut cum eis illicitos aut inhoneſtos ſermones, ſiue tractatus habuerint:* vnde dubium quidam fecerunt de ſacerdote à fœmina ſolicitato an ſit denunciandus? & verbis quidem eum comprehendi ſatis apertũ eſt, legis voluntate non exiſtimem: quæ conſiderauit nequitiam miniſtri ſacramenti in eo miniſtrando, non illius lapſum ex nequitia eius cui miniſtraretur: præſertim in ordine ad pœnas, iiſdem conſtitutionibus propoſitas, quæ vix vnquam extra ſuos caſus extenduntur. *c. ſtatutũ de elect. l. cum quidam. D. de lib. & poſth.* adeo vt Clementis & Pauli conſtitutiones de ſolicitantibus fœminas porrigi negent ad ſolicitantes pueros: tametſi conſtitutio Gregorij nunc in verbis; *qui perſonas quacumq; illa ſint*, complecti videatur. quemadmodum & illæ conſtitutiones non videbantur extendendæ ad eos, qui non in confeſſione, ſed ſub vmbra tantùm confeſſionis, ſolicitaſſent; ſed hæc omnes eos complectitur, *qui*, inquit, *prætextu confeſſionis fœminam ſolicitauerunt:* rurſus illæ ſpectant ad turpitudinem confeſſarij, & confitentis; hæc ad inhoneſta ſiue inter ſe, ſiue cum aliis perpetranda: iterum illæ ad eos pertinent; qui *in actu*, inquiunt, *audiendi confeſſiones, & dum eorum audiunt confeſſiones* ſolicitauerunt; hæc ad illos, qui *in actu*, inquit, *ſacramentalis confeſſionis, ſiue antè vel pòſt immediatè.* tametſi rectius natura rei pariter vt actum ea complectitur, quæ paulò antè vel pòſt actũ contingunt. *gloſ. in l. Pomponius. §. raro. D. de off. proconſul.* vt pacta incontinenti adiecta rei ineſſe dicuntur. *l. 7. §. quin imo. D. de pact. & plura adducit Tiraquel. de retract. conuentional. p. 2. §. 1. gloſ. 4. & 5. n. 23.* ad quam rationem Concilium prouinciale Mechlinienſe eò declarat extendi ſigillum. Porrò in his, quæ per Gregorij conſtitutionẽ ampliata ſunt, ſi quis deliquerit ante illius editionem, non eſt denunciandus; quia ad præterita non trahitur. *c. cognoſcentes. c. vlt. X. de conſtitut.*

An puer ſolicitatus ſacerdotẽ?

An ſolicitata non in confeſsione ſed illius prætextu?

An antè, vel pòſt, nõ in confeſſione.

An in ampliatis per Greg. XV. conſtitutionem ante publicationem.

Dicit autem conſtitutio *ante vel poſt immediatè:* quod quæ poſt moram fiunt, eò non pertineant: dummodo ſine vmbra, mentione, aut prætextu cõfeſſionis fiant, addo vmbram confeſſionis; vt eſt in eo qui in ſede confeſſionali ſolicitat. *extra occaſionem*, inquit Bulla, *confeſſionis;* v. g. ſi qua aliorum negotiorum tantùm cauſa eò inter alias confitentes acceſſerit.

An ſolicitata ſub vmbra confeſsionis?

Quæ cauſa complectitur etiam eos, qui, cùm facultatem audiendi confeſſiones non habeant, ſe in ſede confeſſionali exponunt, quaſi habeant, atque ita ſolicitant. quin & laicos, aut clericos non ſacerdotes, ſe ſacerdotes fingentes, audiendo confeſſiones ſolicitantes: ſaltem ad effectum vt arbitrio Iudicis coërceantur. dum conſtitutionum pœnæ non niſi in ſacerdotibus quadrant, & illæ extra ſuũ caſum non videantur extendendæ.

Laicum aut ſacerdotem non approbatum?

Vnde & qui ad alia peccata, quàm venerea, ſolicitauerit, conſtitutionibus illis non tenetur. ſiquidẽ verba Gregorij *ſermones inhoneſtos & illicitos* ita ſunt accipienda, vt ſermones inhoneſti ſint, ſimul & illiciti: nam ſæpè pœnitentes confiteri debent res & ſermones inhoneſtos, confeſſor interrogare ſuper circumſtantiis aggrauantibus, qui ſermones ex materia ſunt inhoneſti, & tamen liciti, atque à pœna liberi non tantùm, ſed & ad functionem ritè obeundam neceſſarij; non autem ita accipienda ſunt, quaſi vtraq; ad diuerſa crimina pertineant, nam omnium

An ſolicitantem ad alia peccata quàm carnis.

nium istarum constitutionum scopus consistit in peccato carnis in confessoribus vindicando.

An mandantem?

Quin & extensio an fieri possit ad mandantē confessario solicitare fœminam nō est malè dubitatum; quod verba illum non complectantur: quamuis qui per alium facit per se ipsum facere videatur: *c. qui per de reg. iur. in 6.* & facere dicitur qui iubet facere, *l. manu-missiones. D. de iust. & iur. l. amicis. D. de adult.* & pœna excommunicationis extenditur ad mandantē percuti clericum: *c. mulieres de sent. excommun.* quā incurrit percutiens ex *c. si quis suadente diabolo:* quod fictè tantum faciat qui mandat, & casus verus non comprehendat casum fictum in tam pœnalibus. qua in re tamen si mandans etiam sacerdos fuerit, vt mandatarium puniendum existimarem, quò ad finem constitutionū sanctius accedi possit, periculaque in futurum caueri.

Neque iterum extensio à sacerdote ad fœminā solicitantem est facienda, vt sacerdos illam denunciare teneatur, vt diximus, sed neque tertius ex vi constitutionum: an autem tam hi, quàm alij, quos supra excepimus, ex obligatione naturali ad auertenda pericula ecclesiæ, ex circumstantiis iudicandum est. & quidem prudentes confessarij etiam in his locis, vbi nec Clementis, nec Pauli, nec Gregorij constitutiones sunt publicatæ, obligant solicitatas vt antè tamē denuncient: quasi non tantùm lege humana, sed etiam diuina sæpius obligentur. quare & eorundem arbitrio committendū est, an pœnitentes ante absolutionem mittere denunciatū debeant; quod edicta Inquisitorum alicubi præscribunt; an absoluere promittentes quamprimū denuntiare.

Quid, vbi hæ constitutiones nō sunt publicatæ.

An probatio per duas fœminas plenè fiat.

Quemadmodum etiam arbitrio Iudicis relinquendū est, an duæ fœminæ ad testimonium sufficiant, an plures exigantur; cum imperfectas probationes, & separatas coniungi velit Gregorij constitutio. & sanè ad damnandum criminalibus pœnis per Bullas propositis exacta videtur requiri probatio; consideratis denunciantium & denunciatorū qualitatibus; cæterùm ad effectum suspensionis ab audiendis imposterum confessionibus; ac demū prohibendi non prouisionaliter tantùm, sed & definitiuè, remissior probationis rigor admitti potest. dummodo fieri id possit sine sequela infamiæ, quæ morti solet comparari. nam & in iis, quæ pro nutu superiorum possunt irrogari, id cessare, si procedatur ex causa infamante, diximus *in Iur. Pont. nou. anal. de regular.* ita tamen vt Iudex prudenter ponderet an hinc infamię, inde salutis periculum maiora momenta faciat.

Denunciatio fieri potest Inquisitoribus & Episcopis.

Facienda est autem denunciatio Inquisitoribus, vbi illi sunt, & quibus ferè Clementis & Pauli Bullæ eam cognitionē deferebant, sed ex Gregorij constitutione denunciatio etiam Episcopo fieri potest; & meritò: cùm Ordinarij iurisdictio sit vniuersalis, cui derogatum nō censetur, sed cumulatiuè accessisse, si quod de nouo officium sit erectum. *l. 1. C. de off. praefect. vrb.* & *in c. per hoc 17. de haeret. in 6.* declaratum est per institutionem Inquisitoris Episcopi officium non esse imminutum; nisi fortè disertè illud Bullis expressum sit. Igitur vbi Inquisitores non sunt; Ordinariis locorum omnimodo facienda est denunciatio. Quibus de rebus omnibus videri potest Diana *in resolut. p. 1. tract. 4. Acuna de confessor. solicit. & authores ab eis numerosè citati.*

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM,

Quæ in hoc Opere tractantur.

A.

Y y   Ap-

E.

Epis-

F.

Mo-

Q.

R.

FINIS.

ANTVERPIÆ,

Apud HIERONYMVM VERDVSSIVM.

M. DC. XXXX.